
14
21 F
+M

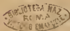
S. THOMAE AQVINATIS

Præclarissima Commentaria,

IN LIBROS ARISTOTELIS PERIHERMENIAS ET POSTERIORVM ANALYTICORVM,

CVM ANTIQVA TEXTVS TRANSLATIONE, ATQVE ETIAM noua Ioannis Argyropyli: Itemq; Thomæ Caietani Cardinalis Supplementum Commentatiorum in reliquum secundi libri Perihermenias.

Nuper ex emendatissimis exemplaribus diligentissimè recognita, Logicæ quoq; totius summa nunc addita est, ad studiosorum vtilitatem ex eiusdem D. Thomæ Opusculis excerpta, Et in Tractatus & Capita diuisa, iuxta ordinem librorum ab Aristotele in Logicis obseruatum. His præterea index nouus adiectus est.

Coll. Soc. Jesu.

Bonon.

VENETIIS,

APVD HIERONYMVM SCOTVM.

M D LXX.

INDEX IN QVO LECTIONVM ET CAPITVM SVMMÆ,

Quæ in Libris Perihermenias & Posteriorum Aristotelis & Logicæ Tractatibus, qui his nunc additi sunt, continentur.

In Primo Libro Perihermenias.

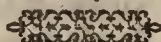

In Secundo Libro Perihermenias.

In Primo Libro Posteriorum Analyticorum.

In ſecundo Libro Poſteriorum.

CAPITA TRACTATVM
Qui huic libro nuper additi ſunt.

De Prædicabilibus.

De Prædicamento ſubſtantiæ.

De Prædicamento quantitatis.

De Prædicamento qualitatis.

Cap.

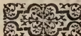
Cap.

In tractatu secundo de syllogismo simpliciter.

In tractatu de syllogismo demonstratiuo.

In tractatu de Fallacijs.

Primi Indicis Lectionum & Capitum Finis.

LIBRORVM NOMINA QVÆ IN HOC OPERE CONTINENTVR.

TRACTATVS LOGICÆ S. THOMÆ HIS ADDITI.

ARISTO-

VITA
SANCTI THOMAE AQVINATIS, ORDINIS FRATRVM PRAEDICATORVM,
EX PLVRIMIS AVCTORIBVS recenter Collecta.

CVM interea, quæ caufam præbere confueuerunt, cur hominum nomina celebrentur, vna præfertim præcipuaque fit fapientia, & rerum omnium multiplex cognitio, ea tamen, fi quieta fuerit, vacaueritque folis contemplationibus, nec fit in negocijs verfata, hanc moleftiam fcriptoribus afferre neceffe eft, quòd nō variam nec fuauem admodum lectionem efficiat. Siquidem ita natura nobis infertum eft, rerum varietate delectari, vt quod perpetua fimilique femper fpecie fefe nobis offert, vilefcat vt plurimum, & gratiam amittat. Si qui tamen funt, qui humanum hunc noftrum errorem fuperare ratione poffint, & ea voluptate quam ipfa rerum varietas noftris animis inftillare confueuit, fpreta, in fapientiffimorum virorum conftantiffima, ac vbique fibi fimillima vita legenda fe oblectet, nulla eft hac vtilior, commodior, vel præftantior lectio. Quippe proprium animum & fenfus comprimere, certos terminos & leges præfcribere fuæ libertati, non vanis exitiofifque in rebus vagari, & circa vnam folam fapientiam ftudium omne fuum infumere cōdifcet: quo quid tranquillius, vel fęlicius fit, non video. Certè fanctiffimi Thomæ vitam, facile vnicuique eft breui fententia definire, quod in abfolutiffima fapientia tum adipifcenda, tum diffeminanda fuerit vbique verfatus. Si vero modum etiam quo ad hoc tam fęlix negocium fe contulit, & quàm conftanti animo in eo perdurare vifus eft, audire placuerit, incipiet ille fortaffis reliquarum rerum curam vanam effe fufpicari, quam à tam fapienti viro ita contemni viderit. Itaque neminem crediderim effe futurum, qui, quòd fanctiffimi Thomæ vitam ab alijs etiam defcriptam, me videat complecti velle, molefte fit id laturus. Sed fit etiam verum, reliquis hoc meum ftudium vanum forte videri debere, ego tamen illius fanctiffimos viuendi modos, firmam prudentiam, ftabiliffimam conftantiam, præclaram humanis in rebus contemnendis generofitatem, in diuinis vero flagrātiffimam curam, tamquam meę picturæ mihimet exemplar proponam.

An Aquinum in Campania, vel Samnio fit, non fatis mihi perfpicuum effe videtur, quàmuis qui nunc Italiam exponunt, in Samnio ipfum fere remittant. Verifque certe finitimum fuiffe facile quilibet ex antiquis coniectare poterit, & parum à Fregellis diftaffe, ac à Liri flumine (porro Lirim nunc Garigliānum vocant.) Arpinum etiam, vel Arpini potius infulam clariffimam Ciceronis patriam, non admodum à fe disiunctam habet. Olim autem amplam vrbem Aquinum fuiffe ferunt, & illius quoque primæ magnitudinis veftigia nunc extare, nec folum hunc fapientiffimum virum protuliffe, verum & Pefceninum Nigrum Imperatorem, & Iuuenalem, & aliquot alios egregios viros, quos tamen fi cum hoc contuleris, mirum nifi dixeris fabulas effe. Quid autem vaftatum Aquinum in præfentes ambitus anguftias coegerit, nondum mihi compertum eft, nifi forte cum reliquis Italiæ calamitatibus, in barbarorum irruptiones iftud etiam reiecerimus. Hanc patriam

De Aquino Thomę patria.

† triam

triam habuit Sanctus Tomas, fęlicissimam profecto, quæ quocumque terrarum vagata, per omnium ora semper versabitur.

De eius parentibus.

Qui nam eius parentes fuerint, & vnde duxerint originem, mihi quidem hucusque difficile visum est enarrare, ita ab illis qui eius vitam primum scripsere, relicta res hæc obscura est. Tradunt qui cum eo diu vixere, quibusque cõpertissima eius vita & origo fuit, quòd ab Apuliæ comitibus Sciciliæque regibus traxerit sanguinem. Itaque quantum ego ex his coniectare ingenio possum, in illos Apuliæ comites, qui vere legitimeque sunt eam dignitatem primum sortiti, suam originem refert: ij vero Nortmanni fuere, in quorum principe parenteque Tancredo, cum illud Imperium initium suscepisset, in Drogonem inde Vmfredum, Gotfredum, Rupertum, reliquosque nepotes, ac pronepotes emanauit, quod & Rom. plures Pont. Leo præsertim nonus, Nicolausque secuudus ratum habuere. Hos ego crediderim veteres primosque parentes Thomam habuisse, ex quibus nonuulli post debellatam subiectamque Sciciliam, in regium nomen concessere, mansere alij comites, prout rerum fortunarumque conditio postulabat, sic sane quod ex Apuliæ comitibus Sciciliæque Regibus progressus fuerit, rectissime dicemus. & Landulfus nomen, optime in illam gentem quadrat, quam à postremis Germaniæ litoribus prodijsse fama est, temporum etiam ordo suum locum habebit, nec oportebit hic violenter aliquid agere, vel confingere. Huius meæ coniecturæ illud quoque debile saltem argumentum fuerit, quòd Gregorium VII. Apuliæ, Calabriæque Ducatum, Aquini Ruperto contulisse, traditum à Blondo est, potuitque tum vrbs ipsa in illius familiæ ius cessisse, si non prius fuerat. Verum postremo maximeque me mouet, non aliam familiã, tum reperiri potuisse, quam ita germanitus vereque Apuliæ comitem appellare debeas, Comes vero nomen circa vltima Imperij Romani tempora in vsum venit. Quoniã enim Imperij Romani fines tam ampli, fusique erant, vt vnius Imperatoris ingenium tam amplæ rerum moli sufficere nequaquam posset, primus Nerua socium sibi Traianum asciuit, indeque transijt hæc res ad posteros. Erant quidem & prius Consules, ac Proconsules, sed hi quòd suffragijs eligerentur, parum Imperatoribus tuti videbantur esse: satius enim sibi consultum iri credebant, si probatum aliquem amicum, in quem curarum partem reicerent, elegissent. Creuit postmodum ambitio, illucque tandem peruenit, vt qui ad prouinciarum præfecturas destinabantur, imperij consortes, & comites dici affectarent. percrebuit hic vsus primum sub Valentiniano seniore, sub alijsque principibus qui sequuti ipsum sunt, vehementissima ambitione cultus, ac propagatus est. Verum vbi res ad Germanos Imperatores redijt, nescio quæ animorum impotentia, per magnam Europæ partem vagata est, vt qui vel in vna saltem vilissima arce ius exercent, nuncupari comites velint. Et hæc quidem humanæ sunt vitiositatis partus & monstra. sed Thomas noster fortissima ea qua diximus, fęlicissimaq; stirpe, quantum ego cernere potuerim genitus est, matrem tamen Neapolitanam nobilem ciuem extitisse dicunt, quamuis generis seriem reticeant.

Rursus de eius parentibus.

Opportune vero postquam hæc scripseram, data mihi facultas est, quid Cassinensia Chronica, de tota Sancti Thomæ progenie contineant videre: quæ certe res, vt mihi pergratissima fuit, ita reliquis iocundissimam futuram existimo: nec grauabor, qua breuitate potero, singula referre. Qui igitur ea Chronica complexus est, à Longobardis progeniem habere sanctum Thomam censet. Comitum enim Aquinatũ, anno à Christo 800, circaque Caroli magni tempora memoriam haberi, & primum quàm Nortmanorum arma ea loca inuaderent, nominari vero quoque Sommaculos, amplumque principatum ac multis Oppidis refertum possedisse, præsertim tamen anno Christi D.N. vno cũ vigesimo supra millesimum ducẽtesimũ, Thomam Aquini Comitem, Friderici secũdi amicitia,

magistra-

magiſtratibusq́; ac legationibus perfunctis, & egregijs tãdẽ ſuis factis percelebre extitiſſe, in quem & Fridericus Acerrarum Imperium ſuarum virtutum teſtimonium contulit. Quàmuis vix ſatis hic mirari poſſum, quomodo res iſta ad Conradum, & ad quinquageſimum tertium annum alibi referatur. nec enim tum poterat hic Thomas ſuperſtes eſſe, & Conradus qui ſuperiori anno ex Sancti Thomæ Fratribus alterum quidem necari, in exilium vero agi alterum iuſſerat, vaſtaueratque incendio eorum patriam, non ita cito Thomam hunc qui Sancti Thomæ auus recenſetur, ſic in gratiam recepiſſet, vt ad propriæ ſororis lectum vellet ipſum aſſumere: itaque perquàm neceſſum eſt, aut Imperatoris & anni factam ibi mutationem fuiſſe, eueniſſeque rem eam ſub Friderico, cuius & ſororem habuerit, geſſeritque proregem, ac legatum, vel alium Thomam illum eſſe ſuperioris filium, Acerrarumque relictum hæredem, qui Landulphi fratris contrarium iter ingreſſus, relictis Pontificis partibus, pro Imperio ſteterit, indeque ſibi Conradi ſororem promeruerit: certe ſuperior Thomas, Landulfo filio, Sancti Thomæ patre, Aquini Domino relicto, alterum filium, cuius nomen haud reperio, Acerrarum Comitem teſtamento ſcripſit: Hunc autem Friderici Conradiq́; factionibus adhæſiſſe, inde perſpicuũ argumentum eſt, quòd cum Conradus Vrbes omnes quæ ad Pontificem Rom. tranſierant diripuerit, Acerras tamen intactas reliquit, deinde quod inter agri Neapolitani depopulationes Acerrarum Comes inſtitutus, ſeu reſtitutus potius eſt ac firmatus, ipſeque Conradus eum patri ac ſibi fideliſſimam operam nauaſſe refert. Verum Landulfus & longe antea deſierat eſſe & quo tempore vixit, in Pontificis cauſam propenſo ſemper animo fuit ac habitus eſt: quamobrem & quàmprimum Gregorij noni decreto ab ea fide quam in Fridericum iurauerat ſe liberum eſſe cognouit, ſimul & correptis armis, erectiſque Pontificis inſignijs, ad eccleſiaſtica iura tutanda, ſuo exemplo hortatus reliquos eſt. Et hæc quidem ita dixerim, quo maiorem lucem ſuperiori cauſæ afferrem, nunc ad illa Chronica reuertar, quæ ex inſigni eo Thoma Friderici, vt diximus prorege, omniumque copiarum Imperatore, Landulfum ac alium fratrem genitos eſſe tradunt, ex Landulfo & Theodora Theatis Comitis filia ortus Thomas noſter eſt. Verum ſuppreſſis deinde qui intercedunt, Ioannem quendam reperio, cenſuum omnium quæ ex Neapolitano regno habentur magnũ curatorem, & vt nunc inquiunt, Camerarium, quo munere Gaſpar quoque filius, nepoſq́; Franciſcus Gaſparius filius; functi pariter ſunt, Gaſpar tamen ab Alphonſo primo Rege dignitate auctus, Piſcheriæ Marchio renunciatus eſt, Franciſcus vero inter huius Alphonſi Regis cariſſimos fuit, ex huius filio Gaſpari, natus Franciſcus Antonius, cum iuuenis decederet, ſororem Antonellam bonorum omnium hæredem inſtituit, quibus ipſa Aualam Hiſpanam nobiliſſimam familiam honeſtauit, Inico Aúalo matrimonio coniuncta. ſequutus hic Inicus erat Alphonſum ipſum regem, cum Italiam peteret, eius nepos ſuperior Piſcheriæ Marchio, Pronepos vero Vaſti Marchio fuere: quorum præclara virtute, Carolus Quintus & partum, & firmatum in Italia Imperium habuit: viuunt ex poſteriore Inicus Aragonius Cardinalis ampliſſimus inferiorque Piſcheriæ Marchio Ferdinandus, Philippi Hiſpaniarum regis, in Sicilia prorex, proq́; Imperator, treſque alij fratres, Cæſar ſcilicet, Ioannes, & Carolus, diuerſas æquitum in Hiſpania religiones profeſſi, in celeberrimam hanc fortunatiſſimamque familiam Sancti Thomæ progenies exijt: ego vero non mediocriter hic ambigere compellor, fęliciorem ne ſuperiorem Sancti Thomæ progeniem appellem, quæ clariſſimam hanc prolem diuino munere ſortita, non Italiam ſolũ, verum & chriſtianas omnes partes ſuo ſplendore virtuteque nobilitauit & nobilitat, an hanc ipſam prolem fęliciſſimam dicam, in quam Sancti Thomæ diuinæ ſempiternæque virtutes, ſapientia, probitas, ſanctitas, immortalitas, nouos ſemper nobilitatis radios, & faces refundunt: hac vna certe præſertim re mihi videtur hæc proles ſe Sancti Thomæ

genere dignissimam præstare, quòd cum quænam ornamenta ex eius luce percipiat, intelligat, nihil antiquius, nihil grauius, nihil sua magis interesse arbitratur, quàm eius honores religiosissime semper tueri, & cumulare. In huius rei gratiam videre eos est, sublimes & amplissimas ædes Neapolis moliri nunc & extruere, vbi Dei quidem primum, Dominique nostri Iesu Christi, deinde Sancti Thomæ quoque laudes perpetuo celebrentur. Vt igitur tandem rem concludam, siue ex Nortmanis, vt ego coniectura argumentisque consequebar, seu ex Longobardis, veluti dicebat is qui Chronica collegit, Sanctus Thomas ortus sit, antiquis profecto nobilissimisque parentibus æditus est, Theodora sane mater ex Nortmanis oriri necessarium ferè videtur. Traditum enim à Blondo ac reliquis est, quòd Nortmani, Theatis amenitatem conspicari, ibi Samnitem sedem elegerint: itaq; si Theodora ex Theatis comite nata traditur, verisimile plurimum mihi fit, Nortmanam originem eam habuisse.

De ei^9 ortu. Præclarum illud præsagium fuit, quod à probatissimis, fidelissimisque testibus proditum memoria est, primumquàm æderetur, de eo extitisse. Tradunt enim sanctissimum Monachum quendam, ex arce vicina quam Roccam siccam appellant, delapsum, obuiamque matri Theodoræ factum, eam primum salutere iussisse, inde quem filium cuiusue nominis & professionis æditura esset exposuisse: iam enim tum vtero gestabatur, nec res sanctissimi viri mentem fefellit.

De eius adolescentia. Adolescentię magnam partem, in eo monasterio quod Cassini celeberrimum habetur, exegit. Erat tum receptissimum filios adolescentes nobilesque præsertim, monasterijs includere, vbi cum doctrinarum rudimenta, tum morum sanctitatem vitæque elegantiam imbiberent: quæ res felicissimè quoque Thomæ successit. Primum enim ita sanctam illam monachorum vitam imitari cępit, vt non ad eam perdiscendam transisse, verum sic per naturam ornatum & compositum matrem eum in mundum effudisse videretur, & virtutes secum tanquam annonam compendiumque quo viueret, illuc tulisse. Erat animo paulo remissus, quod modestiam, verecundiam, obediendi facilitatem, grauitatemque dicendi natura fere coniuncta habet: augebat hæc ipse de industria, dataque opera, quomodo modestior fieret, & temperatior. quibus modis turpes omnes notas euitare posset, quo maiori honore summaque reuerentia sanctos illos omnes viros prosequeretur, & quàm caute, apte, sancte, proque loci quo versabatur dignitate, verba proferret, diligentissime quærebat. Primo vero die quo diuinas illas ædes ingressus est, in animum induxerat nihil sibi cogitandum agendum, vel tractandum esse, quod iniuriam loco afferre posset, ita temporis omnia momenta insumenda, vt si de singulis ab eo ratio exigeretur, non esset vnde rubore perfunderetur: quæ certe meditatio, non adolescentis cuiusdam, sed diuinissimi viri animum requirit: modum autem quo istud assequeretur talem ipse reperit. plures ibi non ab eo genere, vel ætate dissimiles nutriebantur, ab his se subtrahit, locoque peruestigato, quem tam insigni instituto commodum haberet, illic agebat, non versare studiosissime libros, non de suis rebus intente meditari prætermittens. iuuabat hoc opus, frequens, & pro ætatis ratione ardens satis orandi Deum consuetudo. tale sane vitæ genus, quasi cum cultissimis perfectissimisq; monachis de sanctitate certaret, sequutus ibi semper est.

Quò ad grauiora literarum studia se transtulerit. Hinc autem id tradunt euenisse, quod euenturum quoq; verisimile videbatur. is quippe qui tum eum locum regebat, Abbatem ipsum vocant, cum hunc mirabilem iuuenem tam egregium, tam optimorum studiorum cupidum, & ad præclarissimam omnem virtutem accensum, & instructissimum cerneret, timens forsitan ne quod in reliquis filijs, illius parentes commiserant, in hoc etiam molirentur efficere, militem, scilicet illũ conscribi iuberent, eos adit, deq; Thomæ ingenio, virtute, moribus instructos, ne clarã hanc

animi

animi præstantiam, militiæ, aut aliorum negotiorum turbinibus, interrumpant hortatur, habere se magnum aliquid quod diuinari de eo debeat: bonarum enim omnium rerum summum specimen, in ipso perspicue relucere, pergant ipsi modo diuinum illud semen excolere, & humanis fœdisque curis obrui non cogant, quid ni (inquit) tam probato ingenio indulgere illum finitis? quicquid parentes inde sperauerint certe Neapolim missum, in quidnam tandem errumpere velit expectare statuunt, interim ipse liberalibus disciplinis incumberet, deliberationem postmodum ab ipsis rerum successibus afferendam. Fuit olim etiam Neapolis, (si Straboni credimus) literarum Gimnasiis Græcisque maxime, per celebris, & qui ex Romanis literarum otio delectabantur, illuc vt plurimum diuertebat. Durauit hic mos in ea fere perpetuo, nec in Italia, quod ego viderim, antiquiores alicubi literæ fuere, sed Thomæ tempestate, eam vrbẽ quamuis bellis sæpe tumultuaretur, studiosorum hominum frequentissimam fuisse tradunt: quoniam autem ipse superiorem viuendi regulam, de qua locuti sumus, sibi præscriptam tenebat, facile nobis est æstimare, qua fœlicitate, quàm breui tempore, & quàm egregie disciplinas omnes bonas sit assequutus, rationalemque præcipue facultatem, quam logicam dicunt, & naturalem philosophiam, fertur ita de vtrisque disputare solitus esse, vt mirari se contemplarique cunctos cogeret, quòd certe quæ sequuta postea sunt, fide dignissimum reddunt.

Florebat tum non Italia solum, verum & Europa tota religiosissimis viris, sane Dominicus Christianæ pietatis ac religionis studiosissimus, cum ad hanc propagandam animo vehementer incitaretur, noua quadam vitæ ratione, quæ non a contemplationibus quidem prorsus abhorreret, nec ita tamen illis vacaret, vt non admonendo, docendo, iuuando, Christianasque demum res tractando, in publicum prodiret, quod a primis monachorum authoribus prætermissum videbatur, excogitata, per magnam Europæ partem fuerat euagatus, repererat plurimos quibus institutum illud probabatur, magnoque cum Dei præsertim, tum hominum fauore recipiebatur vbique, & qui Christianam vel humanam philosophiam professi essent, multi quo tam insigni rei suam operam nauarent, reliquorum omnium obliti, agitatique profecto sanctissimo spiritu, ad hanc probatissimorum hominum frequentiam concurrebant. Feruebat tum maxime Christianum opus, & tanquam incendium quoddam late omnia corripiebat. Thomas igitur vbi satis literarum, religionis, & pietatis amore animum firmatum esse sensit, quid ageret circumspiciens, ne procellis ac fluctibus humanis præclarissima ea sua philosophia sibi de manibus excuteretur, timere cæpit, eam namque prouinciam turbulentissimum tempus tum habebat, illius simultatis inimiciarumque ratione, quæ inter Sueuos Imperatores Romanosque Pontifices, magna mortalium pernicie, a multis iam annis exercebantur, fouerat autem illas præsertim Fridericus, & horum Pontificum odio illucusque bacchatus erat, vt Saracenis Christiani nominis infensissimis hostibus, in illius regni umbilico pene, munitam & opulentam urbem inhabitandam delegerit: hæc temporum monstra prudentissime Thomas animaduertens, nullo modo patriam sibi fore tutam existimabat, familiæ siquidem splendore, vel ob Imperatoris factionem sequendam cogebatus, quòd Christianus uir sine sui exitio nec moliri quidem poterat, aut ad Pontificis sanioremque partem transeundum erat, subeundumque voluntarium exilium, & fortunæ omnes amittendæ, & postremo cuicumque fauisset, deplorare philosophiam, perditamque lugere conueniebat, unicum hic sibi superesse remedium cernebat, si monasterij alicuius otium sectatus, de periculorum faucibus dilaberetur: quam enim suauitatem, serenis animis afferre solear, expertus iam erat, & monachorum candidi mores, pium illum animum pupugerant. Cur autem uel indumentorum indignam nouamq; formam, aut viuendi duram rationẽ vereretur, nil.n.grauius euenire sibi posse, quàm a philosophia

Quomodo religioni se tradiderit.

in prauos corruptosque mores deturbari, Christianas porro virtutes vix assequi aliquem ualere, nisi parentes, familiæ, honoris etiam, gloriæque lux, & id genus omnia contemnantur: quæ vero certa indissolubiliq; sponsione spondenda ibi erant, Christiano philosopho decentissima sibi videri, & quantum quidem ipse deliberare iam animo poterat, ea se sequi penitus velle statuisse, faceret Deus vt quod eo Duce præparabat aggredi, in fęlicissimę sortis occasionem sibi euaderet, restabat de religione decernere, quæ suæ sententiæ, & animo magis aptæ videretur.

Quòd religionis indumenta susceperit.

Nuper vero Dominicus sanctissima vita functus fuerat, reliqueratque suum eum quē excogitauerat ordinem, eruditissimis præclarissimisque viris celeberrimum, & quocumque te uertisses, ex eius familia plures, qui Christianas res commodissime tractare disputareque peracure de rebus tum diuinis tum humanis possent, occurrebant. Erat istud Thomæ ingenio gratum admodum, & iam ad illam vitam deligendam inclinabat. Interim huius ordinis insignis quidam nobilisque vir, publicas ac frequentes disputationes habebat, concurrebantque plurimi ad eum omnibus de disciplinis egregie differentem, audiendum. Tradunt eum Ioannem appellatum fuisse, ab oppido, quod Sancti Iuliani dicunr profectum, hunc Thomas non audiebat tantum, verum & obseruabat, nec a prudentissimis eius colloquiis facile diuellebatur: Ioannes vero diligentem hanc sui obseruantiam in eo contemplatus, commotus item fama hominisque splendore, qui nam eius mores essent, & quæ ingenij vis attentius aduertebat, acutissimum quidem illum, & grauissimum simul esse disputando cognouerat: morum uero suauitas, & ea modestia quam præseferebat, quo tenderet, spectabat. tum Dei profecto sanctissimique spiritus opera, cogitatio illum subiir, num ad religionem propensus animo esse: quantum enim aspectu consequi poterat, viuendi genere cum ea plurimum consentiebat, idque cum spem magnam præberet, & tum & illum ea de re percunctandi aperiebat viam, se vero fęlicissimum arbitrabatur, si tam prætiosæ diuinæque suppellectilis lucro suam religionem, uel orbem potius Christianum, honestaret. Breui igitur illum de sapientiæ gloria fœlicitateque admonet, quam si per hominum vulgares anfractus, & vertigines, consectaretur, nimium ab ea ingenij præclara indole quam ostendebat diuariare, si nacturum se speraret: proinde non tale tempus esse, nec in tam serenam tranquillamquę rerum conditionem nos incidisse, vt alicubi tute se philosophari posse, expectare deberet. Quin tu, inquit, si sapientiæ studio flagrare te dicis, vanissima vulgi sententia spreta, illuc euoles, ubi certissimum est, eam omnino reperiri? Religionis ocia sunt, quę sapientes homines pariunr, ad nostræ Christianitatis prima lumina te conuertas: cerne si cum hoc vulgo desipuerint, & num inter humana sordida ambitioneque plenisima, negotia sint philosophati, an potius ab illis tamquàm ab incendio se subtraxerint, & quid de se populi sentirent, longe, minorem curam quàm de canum latratu gesserint. Tu igitur etiam ab his te tandem extrices, te meum hoc religionis indumentum expectam: ego vero, si me sequaris, ingentis cuiusdam molis opus, per te Deum effecturum esse, mihi uideor certisime diuinari. Vix dici potest quàm hæc oratio illius iam antea commotum animum totum inflexerit. Quamobrem & ipse breuibus, Ne tu inquit me sapientiæ tam frigidum amatorem existimes, vt insani populi nugas vel quicquàm aliud pertimescam, quin potius anxium primum hominem, & hanc causam tractantem ac deliberantem aggressus es, vno quodam diuino uiro opus erat, qui cogitationum iactatione soluta, locum ostenderet, quo me transferrem: te vero video a Christo benignissimo nostro Deo in hanc ipsam causam huc destinatum, excepique tuam orationem perinde ac si de Spiritusancto proficisceretur. Age ne moras hic teramus, cum illis rem hanc tractare nunc velis, qui de me suscipiendo deliberationem habere debeant,

beant, nec enim a te sum discessurus quàm omnia peracta cognoscam. Cito, inquit ille, voti tui compos eris, accurrensque ad superiorem patrem quem priorem appellant, quid egerit exponit, astare nobilissimum, doctissimum, optimumque iuuenem, qui religionis indumenta petat: non hic longiori consilio opus esse, cur enim ea quæ de reliquis diligenter peruestigari solent, natale scilicet, eruditionem, conditionem, mores, curiosius hic scrutari conueniret? talia siquidem ista hoc in vno iuuene esse, quæ laudem omnem, & famam superarent: verum non differendum prorsus hoc negotium, quod ipse sic fieri petat, tum ne callido bonorum omnium hosti difficultates, morasque ferendi occasio daretur. Gerebat ibi tum hoc munus, præclarus ille Thomas Lentinus, cui doctrinarum omnium summa peritia, & in administrandis rebus spectata probitas ac prudentia, post modum vt Archiepiscopus Consentinus esset, indeque in hierosolymarum Patriarcham transiret præstitit. Iste probato Ioannis consilio, accersitum Thomam collaudat, nil fœlicius excogitari potuisse, hunc esse pietatis ac sapientiæ verum amorem, qui eius oculos ad reliqua quidem omnia clausos, ad ipsius sapientiæ diuinum lumen solum aperuisset, ibi tamen paulumper moraretur, quousque patres omnes colligi possent, ita namque sibi lege præscriptum, quam corrumpere fas non esset, interim Deum oraret, & pro more quoque peccata confiteretur: nec enim aliter diuinas has res rite tractari posse, se vero iam iam operam daturum, vt quotquot adessent conuenirent. itaque post omnium habitum conuentum, remque summis laudibus a singulis commendatam, Thomam ad hoc paratissimum, & vt religiosis vestibus indueretur humillime petentem, inducunt: his autem peractis, quæ legitimæ requirebantur, & eo tandem in eorum numero cooptato, gratiæ Deo summæ persoluuntur, & Thomæ quidem locus inde decernitur, vbi Christianæ Philosophiæ ac religioni, perpetuam operam nauaret: cæteri vero omnes miraculo ferme perterriti, menteque clara præsagia reuoluentes, in sua dilapsi sunt: hoc ordine ingressum eum religionem accepi, egisseque tum septimum supra decimum annum, quam ætatem sua prudentia longe superasse, docent quæ nunc referebamus.

Vbi se monasterio clausum, contraque domesticos, forenses, ac ciuiles tumultus munitum septumque sensit, altius quid fecisset repetito, de vita instituenda deliberandum esse uisum sibi est, turpe siquidem nimium, & indignissimum sibi ducebat, claram humanarum rem spem reliquisse, nihilque tamen ægregium, & quod humanum vsum excederet, in eo quo peruenerat silentio ædidisse monumentum. Cæterum bonas omnes res, non alibi quàm in Dei perfecto cultu suam fontem habere contemplatus, hinc ordiendum esse decreuit. Stimulabatur etiam grauissimorum patrum exemplis, & frequentissimis adhortationibus, & ipse peruigil plurimum, & attentus, siquid docebatur, legebatur, admonebatur, adeat auribus, & quod illi sanctissimæ suæ sententiæ commodum intellexisset, pectori condebat. Ad unum tamen consequendum, totis viribus duabus de causis decertandum sibi censebat. Idque humilitas erat. Primum quod hanc reliquis Christianis virtutibus aditum semper aperire, sternereque uiam intellexerat, & pro illa adipiscenda magna quoque sibi necessitas incumbebat, ne præclaris illis insigniis ac notis, quibus ornatus vulgo prædicabatur, inflatũ eum aliquis suspicaretur, & hinc inuidiam, diabolicum profecto uirus, contraheret. Cæterum ab hanc causam breuissimum compendium animaduertit esse aliorum, maiorumque præsertim dictis ita stare, ut nihil quidem ipse uelle, totum autem in eorum arbitrium referre uideretur: sic enim animi ingeniique uires prorsus æneruari, & proinde iactantiæ totius exscindi radices. Erat autem, & illud eorum unum ac præcipuum quod seruare promiserat, paratissimum igitur ad obedientiam animum principio sibi componens, consequens esse ui-

Quid post susceptã religionẽ age re experit.

dit, nihil agendum, loquendum, vel meditandum, quod non ex patrum, uel legum præscripto cognosceret esse, itaque quid illi qui primum eam uiuendi rationem exornarunt, legibus complexi essent, diligentissime perdiscens, & obseruans, ad illud sese tamquam ad normam inflectebat, & aptabat, comperto quoque sobrietatem mirabilem virtutum & bonorum omnium nutricem esse, & ieiuniis quidem longaque inædia, uitiosas in nobis affectiones ac facultates, retundi ferè solitas, & ad iustam metam reuocari: si uero uino repletionibusque foueantur, procaces quidem, & effrenes in cunctis fieri, in iuuentibus uero tam aperta licentia feruoreque surgere, vt nec cohiberi penè valeant, abstinentissimam semper vitam ducere statuit. Hinc enim & aliud optatissimum sibi commodum oriri spectabat, enimuero nec vini, nec escarum quibus se non ingurgitasset, molesti uapores, haudquaquàm ingenium sepelire, uel optimarum disciplinarum studium perturbare, dissoluereve poterant, immo uero serena sobriaque mens, diuinis in rebus libere uersari tractare eas pro arbitrio, meditarique potens erat, istuc præsertim sua ieiunia spectabant, hæ causæ fuere, cur ita parce semper uixerit, ut cibo nequaquam uixisse dici fermè posse uideatur: ista tamen haud essequuturum se sperabat nisi perpetuo duobus aliis diligentissimam operam dedisset. Primum erat ad Deum oratio, secundum de disciplinis euoluendis cura, hæc enim duo si de manibus numquam excidissent, sed uicissim semper alterum alteri sibi succederet, non habiturum humani generis hostem, unde ipsum impeteret, locum, nec rerum imagines antea sensibus inustas, otium quo animum ludificari deberent, reperturas intelligebat, itaque continua fere vigilia, vel orando trahebat tempus, uel de disciplinis commentabatur. Quòd si indulgendum erat somno, ita fesso, tamque debilitato iste occurrebat, ut hosti nulla daretur insidiarum occasio: talibus sane principiis suum cursum ordiri satagebat. Profuit admodum tali disciplina sua primordia dedicasse. Nec enim postmodum quæ sequuta tempestas est instructum sic animum, de gradu suo deijcere potuit. Sed hęc quomodo euenerint, nunc exponam.

Quid illi cū matre & fratrib. contingerit.

Cognita ipsius virtus & familiæ celebre nomen, vt per urbem res ex templo uacaretur effecerunt, nec defuit uel Thomæ familiaris aliquis, seu quilibet alius, qui Aquinum delatus, quid actum esset Matri renunciaret: erat hæc religiosæ sanctæque uitæ non obscura cultrix: itaque prudenti eo animo quo prædita erat, rem expendens, simulque quid per sanctissimum illum monachum, primum quàm Thomas æderetur, sibi prænuntiatum esset, recolens, in gratiarum quidem actiones erupit, sed illius tamen amplectendi magno desiderio succensa, itineri sese committit. Tradunt primam eius cogitationem fuisse, propriis uerbis ac precibus illius animum quoad poterat ad religionem confirmare: enim qui Thomam seruabant ne iuuenilis eius animus maternis lachrimis expugnatus, a cæpto proposito desciret ex timentes, a matris oculis ipsum suffurati, Romam pertrahunt, ad Parisiorum inde Lutetiam transmissuri. tulit istud ipsa grauissime fæminea que indignatione, ad dimicandum irritata penè, Romam & ipsa non minus aduolat, & illuc ipsum non assequuta, reliquis filiis qui sub Friderico bellum in Hetruria gerente, stipendia merebant, causam exponit, vt uias obseruent, monet inter cæptumque Thomam ad se mittant: illi uero cum quòd Matri gratam rem effecturi essent, tum maxime rei nouitate quam temerarijssimam censebant permoti, de Friderici quoque iussu, per uias ad querendū dilapsi, non ab Aquula ualde remotum (si Aquula tamen est, quam nunc Pendentem aquam uocant) assidere cuidam clarissimæ fonti, itinerisque labores ac æstus, frigidissimis aquis temperare, deprehendunt: itaque correptum illum, frustra conati prius, reluctantem & manibus dimicantem religiosis uestibus exuere, ad matrem reducunt, quem ipsa fletibus excipiens, tutissima in arce, (Roccam eam siccam appellant,) reponi

reponi curat, serius postmodum verbis eum aggressura, tentaturaque, quid animo moliretur. Plures hinc a fratribus apud summum Pontificem intentatæ querelæ correptoribus sunt in pessimum siquidem exemplum res ista transire debere uidebatur, & perniciosorum hominum, ad simile quicquam audendum, inijciendasque religiosis uiris temerarias manus, erigi per eam animi posse, & ita fortassis progressura, ut nec monasteriorum sacræ fores tutæ sibi permansuræ sperarentur: proinde seuerius agendum hic esse, ne tam flagitiosa audacia nutriri videretur, & ut Thomam restituerent quem retinentem, reclamantem, Christum Deum obtestantem, & sanctas sibi vestes obstinatissime defensantem abstraxissent, cogi debere. Aegre valde Pontifex rem tulit, cœperatque iam apud Fridericum de sacrilegij crimine contra eos agere, verum religiosi patris ne grauius aliquid Thomæ fratres paterentur ueriti, accusationibus suppressis causam extingui fecere.

An ira uel quicquam aliud fuerit, quod Thomæ de religione sectanda sententiam matris animo reddiderit inuisam, non habeo quid dicam, certe postquam eum in suam potestatem reduxit, apertissimis, & quàm potuit fortissimis oppugnationibus, num ipsum ab illa remouere posset, experiri non destitit, & primum quidem talem ferme orationem commenta est. Putaueram (inquit) illius monasterij in quo ego paterque tuus, ut optimis disciplinis adolescentiam institueres, curauimus, mores, qui certe sanctissimi feruntur, & philosophiam quoque cui te semper libenter indulgete, & audiuimus & permissimus, ac tandem cum religiosissimis uiris diuinisque rebus frequentem tuam consuetudinem, in te, si non maternam pietatem, communem saltem omnibus humanitatem nutrire debuisse, nunc autem ista tua noua feraque conditione illuc me pepulisti, ut an hoc tuum uitium sit, an potius recentes isti religionum authores, ablegare pietatem, ac humanitatem, induere uero crudelitatem doceant, ignorem. verum tamen cum illos Christianis de rebus differentes audio, illud præsertim pietatis genus quod curandis parentibus, ac domesticis adhibetur, tum ab ipsis, tum a sanctissimis scripturis summopere commendari, mihi videor intelligere, nisi forte publice quidem quas dicebam humanitatem, & pietatem colere, uelint apparere, sed eos quos conformare secreto curent, rigidissimos inhumanissimos, & Barbatissimos esse persuadeant. At enim quæ sanctitas hæc est, publice mentiri, publice fallere, & suos sermones, pietatis dulcedine tanquam esca, qua imprudentes iuuenes pertrahantur, interim perfundere, ubi uero illos cœperint, tum Belluas reddere, & in Matres quæ magisquam ipsi pietatis Christianitatisque sunt obseruantes armare? Porro si uerum est, ut ego uerissimum esse semper intellexi, mandatam maxime filiis Matris curam, & ipsam uniuersi naturam, huic rei certissimis indiciis fidem facere, an tu nondum ad maximas meas calamitates & erumnas, oculos intendere noluisti. Num illas ruinas quæ uel nos iam oppressere, uel postremo nunc imminent, adhuc carissime fili, re per ætatem uel non aduertisse, uel non aduertere, dissimulare potes? ubi pater tuus est, qui me viduam grauem iam annis, his in turbulentissimis temporibus relinquit? vbi tui fratres, qui quod ad Pontificis partes inclinare insimulemur, apud minacissimum Imperatorem, tanquam obsides pene residere militareque coguntur? poterant tamen hæc vtcumque a me tolerari, si serenam aliquam diem, & grauissimorum horum fluctuum quietem tandem euenturam, spes aliqua certa refulgeret. verum hæ Pontificis Imperatorisque simultates, illæ suspitiones quibus apud Fridericum laboramus, ne in summam demum nostram nostrorumque ciuium, & patriæ stragem errumpant, dicere non possum quàm perhorrescam, te unum eruditione pietateque tam insigné euasurum speraueram, ut tua prudentia, nominisque dignitate componere res nostras,

Quàm sancte quamq; pudice tempus illud exegerit, quo in arce tenebatur.

& a nobis omnibus hoc apertissimum exitium auertere ualeres. Miseros nos qui te philosophiæ, monachisque primum imbuendum tradidimus, scilicet quo contra pium omnem, & humanum usum, Matris, fratrum, necessariorum, ciuium, totiusque postremo patriæ flammas, incendiaque spectares, tu teque tamen ad sordidas has quas nunc intueor uestes, conuerteres, aufugeresque ad Galliarum latibula, ibi nostra funera derisurus. Associauerat hæc verba, cum lachrimis, tum & indignatione, distuleratque tamen minas iniicere, credens illum precibus superare; uerum Thomas, cui certissimum erat quid agere deberet, paucis illam solari ad melioremque spem erigere conatus, quid de se deliberasset sic explicuit. An illæ nostrarum rerum ruinæ, quas tu Mater modo deflebas, sequuturæ certo sint: nec ego talis sum qui diuinari istud debeam, nec te crediderim ita perspicue coniectare didicisse, vt diuinationibus tuis, ego tuque fidem adhibere cogamur. Finge tamen clementissimum Deum, siue scelera nostra punire purgareque uelit, seu quicquam aliud prouidentia sua fuerat, patriam nostram his quæ dicebas malis excipere uelle, itane debiles spes vestræ sunt, sic adiumenta reliqua deplorastis, vt ego quem expectetis, in quem intueamini, solus superesse uobis videar? mihi certe nec ætatem meam, nec mores uos aduertisse, facile persuaderetis. Quid enim tu mater, si uobiscum his in difficultatibus perseuerauero, me credis effecturum, nisi quod lachrimas, funera, damna, malaque tandem omnia maiora tibi reddam, sed non ita tamen credendum est, non sic de diuina bonitate sentiendum, & si statutum sibi fuerit, ista permittere, non intelligo, quo meliori tutiorique remedio quàm ad Deum diuinamque uitam confugisse, possimus huic occurrere. Nec me credas inhumanum esse, nec ab optimis pijssisque viris, didicisse impie agere, fabulæ sunt hæ: lachrimas tuas haud sperno, non contemno patriæ flammas uel incendia, ego profecto si vita aut sanguine, vestram ciuiumue meorum conflagrationem extinguere debeo, non renuo conditionem, nec me memet subtrahere videbitis. Verum quid hic opus ego sum, ubi flammæ illæ ardent? vnde nam emicant? ne tu pergas ea recensere quæ uel non futura sunt, vel si sunt futura, non meum, sed diuini numinis est auertere. Denique alios filios habes, ætatem taceam quæ longe maior in ipsis est, me quoque humanis rebus peritiores ac prudentiores, uersantur ij semper circa Friderici latera, quippe quod tamquam sibi familiares illos asciuerit: sit autem uerum quod obsidum loco ipse eos habeat, an non tamen obsequiis quibus Belluæ quoque mansuescunt, ut illam suspitionem quam referebas, ex animo deleat poterunt obtinere, istis multo facilius erit te molestiis omnibus liberare, erunt etiam tibi solatio, nec quid tanta, tua spe superstite, veteri debeas intelligo: me Deus Optimus aliò uocat, diuinis uero suffragiis te opponere, ut non dicam perniciosissimum, periculosissimum certe tibi est. Porro quoniam crudelitatem meam accusabas, quem tandem tuum in me amorem esse dicam, num pium, num maternum, num humanum, qui de summæ meæ fælicitatis medio summotum, in huius mundi procellas tempestatesque deturbare quærit? Falleris mater, falleris omnino, si eum animum quem semel diuina bonitas in se conuertere dignata est, perfuderitque suæ sapientiæ, non minimo desiderio, & suauissimis oblectamentis irritauerit, iterum ad sordes, & ad cenum reuocare te posse credis. Liberum sane tibi nunc est, ut his in munitissimi loci angustiis consenescam uelle: quod autem sacras has uestes reiciam, me sospite numquam euinces, tantum abest, ut animum a religione valeam abalienare. Intellexit ex his mater, nihil hanc persuadendi uiam sibi profuisse, itaque minis ipsum agressa vexare, ubi constantiorem quoque semper fieri deprehendit, desperata pene re, & anxia ualde, inde se ad propria recepit loca, futurum esse, vt suæ pertinaciæ pœniteret, primum testata. Verũ animo deinde secũ

reuoluens,

teuolens, num aliqua alia ratio sese offerret, qua posset eum emollire, sorores intuita, iubet etiam eas ipsius animum explorare, tractareque quamcumque nossent artem, & lapidem omnem mouere, si quo modo fortassis, ipsis hoc negocium fælicius succederet, & hæ quidem quo magis iuuenis sensus captarent, nitidissimo cultu se ornantes illum adeũt factoque dicendi initio, quomodo nouum hoc insaniæ genus in illius mentem irrepserit, & quis fuerit huius author mirari se dicunt, debuisseque tamen illum de propriæ familiæ splendore, & quibus auis, & patribus quàm egregijs, & præclaris prodierit, rationem aliquam habere: dedecere plurimum tam inclitam regiamque progeniem, sordidissimis illis vestibus dehonestari. Proinde monasteriorum cęllis se condere eorum esse, quibus infælix, & obscura origo, & humile quoque vitæ genus præfinierit: quem autem per se clarum Deus effecerit, ædideritque vt subiectis populis imperet, ac in altiorem dignitatis sedem reposuerit, cum in parentes, in sanguinem, in seipsum, in authoremque tandem Deum, iniuriosum videri, si spreta sua conditione, inter vilissimorum hominum populos se sepelierit. Itaque de vxore illi tractandum esse, & vt quàm nobilissimam pulcherrimamque reperiat cogitandum, de dignitate quoque amplificanda, & quo modo sibi suisque celeberrimam gloriam comparare valeat, sumenda cura. Hæc enim præsertim illustris iuuenis esse negocia. Ad hæc verba, Thomas ducto prius suspirio, Desinerent (inquit) tam vanas res, & ineptas commemorare, nec enim cum leuibus puellis, sed cum religioso negocium haberi. Hanc autem nobilitatem quam iactarent, si virtutibus diuinaque gratia destituta fuerit, non aliud quàm summam insaniam esse, & vbi virtutes diuinaque gratia reperiantur, humana nobilitate quid opus esset? Quod si de vestibus corporisque cultu differere vellent, vnde tam comptas illas, tam nitidas, tam expolitas cerneret, multo maiorem causam habere, se cur non tantum ipsas miraretur, verum, & deploraret etiam: ex vitiosissima si quidem arte quadam hæc oriri, magnæque vesaniæ commentum esse, nec ad aliud quàm ad animi corporisque pudorem venditandum spectare, longe satius esse simplicibus illis sacrisque vestibus, quas ipse temerarie nimium ausæ fuissent sordidissimas appellare, purum & religiosum animum celare, quàm eo superfluo nitore prodere se, leuem mentem parumque Christianam, & pudicam intus habere. Itane sorores, inquit, uos hominum, & non Christi oculos in uos conuertere delectat, & parum fortasis esset, ad hominum oculos aspirare, nisi diabolicas etiam artes hic aperte permisceri viderem. An non intelligitis saltem quibus sordibus, qualibus maculis, & quàm fœdis, vanissimis his rebus incumbentes, animam vestram conspurcare contendatis, nisi forte gemmarum, auri, sericorumque indumentorum fulgore, Dei Christi, & Angelorum omnium oculos fallere speretis. Quid autem ex hominum amore vos consequuturas arbitramini? molestiarum profecto, dolorum, calamitatum, & malorum omnium longissimam ac perpetuam seriem, quam certissima morte, atque utinam corporis tantum, & non etiam animæ, concludi necesse est. Cernite matrem quàm se discruciet, quàm ærumnosam vitam se ducere fateatur. Pergat ipsa modo suaues mundi fructus colligere, pergite uos etiam illius lachrymarum lamentationumque testes. Hæ sunt quæ humana uestra uanaque studia, uobis cumulant. In hos postremo miserrimos fines, curasse corpus, de familiæ gloria splendoreque cogitasse, & id genus alia exeunt, vtinam uos talibus oculis præditas uiderem, qui cælis, & eorum sideribus omnibus superatis, in beatorum hominum regionem penetrare valerent, ibi de uobis uestrique similibus, infælicissimam tragediam haberi, & deplorari insaniam uestram intelligeretis. Quod si patrum vel auorum nostrorum, quos uos superius tam præclaros fuisse dicebatis, animæ aliquæ ibi versantur, vtrum nostrum existimatis carius ab eis dulciusque spectari,

me ne, quem omni conatu quomodo me socium illis adhibeam, contendere conspiciunt, & ea de causa pœnitus humanam existimationem spreuisse, conclusisseque sub his indumentis, quo faciliorem, ad eorum vestigia sequenda, viam mihi pararem, an vos, quas in vanissimis fabulis desipere occupari circa corporis elegantiam, animi cultum contemne re, & non aliud quàm in excitando vestro incendio, grauissimisque flammis vobis accendendis, intentas fere semper non dixerim quidem intuentur, sed fastidio potius habent, & detestantur? Talibus similibusque Thomæ verbis, ambæ fere sorores commotæ sunt, vna tamen altius ea recepit, quæ postea diligentius etiam apud se rem expendens, frequentare carcerem, fratrem inuisere, cum eoque diuinis de rebus repetere colloquia sæpissime cæpit, & eousque tandem progressa res est, vt simili cum fratre diuinæ vitæ amore correpta, ad vouendum Deo virginitatem in monasterium se receperit, nec mediocrem splendorem illi monasterio sui sanctissimi mores quoad vixit attulere. Interea Thomas tamquam optatissimum portum, & ocium nactus, spernens carceris impedimenta, inter orationes litterarumque studia semper erat, & vagandi quidem licentiam permultas variasq; malorum occasiones, iuuenibus maxime præbere cogitabat. Hinc enim quod libidinem exsuscitet occurrere, inde nutriri ambitionem, offerri etiam frequentissime quod ad irã, inuidiam, auaritiam, aliaque vitia prouocet, nec fortassis in aliam sententiam dictum a D. Ioanne esse, Omne quod est in mundo concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ: quod si vel coactus saltem per ablatam libertatem, ab his periculis tutam vitam traduceret, diuinum hoc munus, magna sibi prouidentia collatum æstimari debere: memoria enim etiam tenebat, multos probatissimosque monachos, ut diuinis contemplationibus vacarent, arctissimis cællis olim se condidisse, & Simonem quendam, propterea stilitem a Græcis nuncupari, quem Latini columnarem dicere possunt, quoniam columnæ cuiusdam summitatem semper incoluerit, & ita finibus illis angustissimis se circumscripserit, vt inde numquam discesserit viuus. His exemplis alijsque multis proprijs admonitionibus incensus, durissimis vigilijs ac ieiunijs, perpetuaque mentis exercitatione, summam aliquam Christianam perfectionem, in tam insigni opportunitate acquirere sibi certabat,

Quibus iniuriis lacessitus a fratribus sit.

Dixi, matrem & sorores, eius animum voluntatemq; tentasse, si quo modo ad illum habitum reijciendum induci posset, verum hac in re iniquiores fratres habuit: hi namque, Fridericum qui relictis Hætruscis ad Apulos se contulerat sequuti, postquam Thomam adicere, grauibus eum verbis reprehendunt: & quoniam maiori semper constantia illis repugnabat, vestes aggressi lacerare, nudum fere reddunt, contenduntque nimis & terroribus efficere, vt alterius generis vestes induat. quod cum extorquere non valerent, eo sic seminudo relicto, inde discedunt, vincendi vero peruicacia, quod humanum frequens est vitium, ducti, rem excogitant honestis certe fratribus indignam nec a primo diaboli commento dissimilem, impudentem quandam & inuerecundam, sed pulchrã tamen puellam instruunt, illi vt iuueni negotium facessat, quæratque ad se allicere iubent, & quo fælicius istud eueniat, quàm lasciuissime ornari, pingique facie, & componi hortantur: illa vero sic intromissa, simular primum leuandi ipsius animi causa ad eum accessisse, existimasse. n. ea longissima molestissimaq; mora, quam ita solus in carcere fecisset, confectũ animũ ipsum habere debere, itaque per parũ erigeret animũ, & dulci colloquio se recreatet. Et quoniam meretriciã omnem artem optime callebat, vultum, oculos, corporisque motus, verbis accomodans, cupiditatis flammas accendere quærebat, atq; cum uestes quas a fratribus dilaceratas fuisse diximus, non ita Thomas resarcire potuisset, vt non aliquæ corporis partes nudæ remansissent, hanc occasione ipsa arripiens, propius accessit, fingensque se quærere cur ita detritas uestes haberet, lacertos uel aliam quamcumque partem impudentius attrectare cepit.

Sensit

Sensit iuuenis se hominem esse, turbarique mens iam videbatur, & vitiosus calor per venas illapsus, totum ipsius pectus commouebat. Quod vbi animaduertit, ea mente quã pietas, religio, philosophiaque nutrierant, libidinis nubem discindens, quo spectaret hęc ars, quid moliretur, & vnde profecta esset perparum intra se collectus cogitauit, perspectoq; totius rei fine, in indignationem calor ille primus versus est. Itaque Deum primum precatus, vt se custodiret à laqueo quem statuerunt sibi, & à scandalis operantium iniquitatem, semiustum titionem quem locus offerebat comprehendens, in meretriculam inuehebatur, ignem scilicet igni depulsurus: at illa fuga sibi consulens, ad eius fratres, qui huius negotij finem alium audituros se crediderant, redijt. Vbi vero suas spes sic elusas esse cernunt, adolescentis quidem inuictum animum mirantur, sed carcere tamen eum macerare frangereque statuunt, nec in libertatem restituere nisi mutatũ videant. At enim Thomas post meretricem fugatam, quàm graui pudicitiæ periculo perfunctus esset, secum animo reputans, lachrimabundus ante crucis signum, quod cum illo semiusto ligno in parietem impresserat, se proiecit, exorsusque suam imbecillitatem & inconstantiam animi deplorare, Deum fusissimis precibus sollicitabat, vt si quid tum quidem segniter fecisset, humanæ id naturæ condonaret. Quod vero ad reliquum tempus, futuramq; vitæ rationem faceret, dignaretur impudicas omnes & fędas impressiones ab eius animo sua gratia semper propulsare, & turpem in eo cupiditatem ita cohibere, vt tum corpus, tum animus, mundum, sanctum, impollutumque sacrificium esse sibi perpetuo mererentur. Tu quidem (inquit) optime Iesu Sanctissimus es, ego quoque vt sanctus sim deprecor, & impium certe nimium est, quem sancto tuo sanguine, sancto spiritu, sancto proposito, sanctisque demum indumentis tibi parauerις, illum turpissimum voluptatis genus contaminet, canibus tradat, proindeque lotam suem iterum in volutabro luti conijciat. Talibus orabat, & mens fastidio rei ægra ac attonita fere, leuem somnum cõtraxit, tum vero visus sibi est duobus angelis coram astare, ligarique sibi ab illis renes cingulo quodam, cum præfati tamen primum essent, habitas Deo fuisse illius preces dignas quæ exaudirentur, & in hanc causam illuc ipsos accessisse, vt ea fascia religata libidine, perpetua castitate frueretur, magno certe conatu restrictum eum fuisse, & ingens clamor quem vehementia doloris expressit, & liuoris vestigia quæ deinde perdurarunt, & eiusmet postremo confessio testata sunt: ad dolorem enim permagnam vocem emittere coactus, cum quamplures accurrissent requirerentq; causam, ipse quidem tum somnium causatus est: circa vero vitæ finem, ne sua laude Deum fraudare velle videretur, rem vt fuerat, enarrauit, docuitque suo exemplo non ita perditæ spei esse, si quis velit virginitatis lucem à Deo requirere, Angelus sane Tobiam etiam admonuit, quod opera Dei reuelare & confiteri honorificum est. Itaque nihil hic quærere conuenit quæ causa ad huius rei narrationem sanctum Thomam compulerit. Nec enim sine magni criminis noxa præterire poterat, quin tam præstantem & amplissimam Dei largitatem voce testaretur, prosequereturque laudibus, & alios ad illam ambiendam inuitaret: & hæc quidem dixerimus, vt si cuiusque forte animum quæstio pulsaret vnde tam sacra reconditaque res in publicum prodierit, intelligat is diuinam eam fuisse, proque diuinæ voluntatis ratione abscondi, vulgari, tractarique debuisse.

Toto biennio in eo carceris loco permansit, cuius temporis magnam quidem partem, orationibus contemplationibusque diuinis dedit: quod reliquum vero fuit, tum legendo, tũ scribendo consumpsit, tradunt præsertim Sacra Biblia, & eos quos vocãt Sententiarum libros, perlectos ab eo diligentissime tunc fuisse. Quod autem ex eius scriptis extat, vnum est Fallaciarum opus, in quo Aristotelis doctrinam breuiter dilucideq; cõplexus, sophisticas oẽs & falsas ratiocinationes agnoscendi ac dissoluendi modos aperuit, commodum profecto

De lectione scriptisque eius in carcere.

profecto ea maxime tempestate negocium, in qua disputandi ars summis conatibus colebatur. Mihi vero istud opus maximam fidem facit, nedum quàm diuinum eius ingeniũ & excellens eruditio fuerint, verum & quàm prudenti certaque meditatione ad veritatem assequendam contenderet: vt enim qui agrorum cultum rite tractat, primum quidẽ gramina, spinas, & id genus impedimenta euellit, inde terram aratro ter & quater detritam seminibus recipiendis parat, non dissimili ratione qui doctrinarum latissimum campum excolere voluerit, vt errorum radices omnes & occasiones primum auferat, necesse est, quod prudentissime Sanctum Thomam fecisse dicamus.

Eius itinera.

Sequuta post hęc est eius ad monasterium restitutio: cum enim mater nullo modo flecti ipsum posse cerneret, repeteret etiam memoria, quid bonus ille vir primũquàm ædere tur sibi prædixisset, cępit timere ne vano pernitiosoque fortassis studio cum diuino spiritu pugnam suscepisset, itaque monasterij patres accersitos, vt sequenti nocte sub ea fenestra, quæ in Thomæ carcerem lumen immittit, intenti sint clanculũ monet. Inde enim statuisse illum ad eos demittere, siue quod aliorum filiorum indignationi consulere vellet, seu magis ad familiæ dignitatem spectare crediderit, si non traditus, sed fuga dilapsus crederetur: ea sane fenestra perspecta religiosis viris erat, quoniam vbi laneas vestes quibus carnem indueret, frequenter Thomæ purgatas reddere vellent, ea semper via, sciente etiã dissimulanteque matre, vsi fuerant. Eum igitur inde demissum ac receptum, Neapolim primo, postea Romam perducunt, quem Germanus Ioannes, qui tum illius ordinis generalem curam gerebat, curandum libentissime suscepit, traxitque secum ad Lutetiam vsque Parisiorum. Erat autem ab eo die quo ipse talem habitum suscepit, annus tertius, à suo ortu vigesimus, à Sancti vero Dominici exitu, vigesimus secundus, & à Christi tãdem Natali die, quadragesimus quartus supra millesimum ducentesimum, Iulio scilicet Augustoque mensibus. Verum Lutetiæ parum moratus, Coloniam Agrippinam trans Renum adijt, Albertum illum vere magnum auditurus, repetijt postmodum hæc eadem itinera nonnunquam, theologiam aliasque disciplinas pro religionis suæ more, varijs in locis expositurus.

Quos magistros habuerit.

Duos tantum Philosophiæ Theologiæque magistros eum habuisse reperio, primum quem diximus ante religiosa suscepta indumenta, Ioannem (inquàm) ex Sancti Iuliani, vel Geminiani potius, vt alij scribunt, Opido, posteriorem autem Albertum hunc magnum, addunt aliqui tertium, Petrum Henricum, quem tradunt Neapolis post relictum carcerem auditum ab eo fuisse, quod ego facile crederem, nisi authores illi quos sequimur, quique simul cum Sancto Thoma vixere, aperte docerent, nullam ibi moram ipsum traxisse, sed magnis itineribus ad vrbem contendisse sub eo tam insigni magistro Sanctus Thomas operam literis nauauit.

De eius ingenio studiorumque ratione.

Ostendunt ea quæ latissime disputauit & scripsit, quòd acri quidem acutoque ingenio fuerit, sed graui tamen & prudentissimo, talem etiam eum describunt, qui cum eo versati sunt: tradunt autem quòd pietate præsertim, ieiunijs, vigilijs, & orationibus magnam suæ doctrinæ partem à Deo sibi promeruerit, sed & lectionibus ac auditionibus intentissimus erat, examinabatque singula diligentissime, ad quam rem faciendam natura paratissimus erat: ita nanque communes sermones externarumque rerum omnium curã semper neglexit, vt vitio fere sibi daretur, principio cum Albertum audiebat, bouem eum mutum vocabant, ad ossium eam structuram quam fere plusquam mediocrem habebat, alludentes, carpentesque taciturnitatem, quam perpetuo seruabat. Erant qui existimarent, ingenio esse obtuso & spisso, quod ego non ad illud suum silentium, verum ad detrectatas publicas contentiones & pugnas referrem, eius siquidem ornatissima modestia ab hoc ostentationum genere, plurimum abhorrebat. At enim ipse cũ omnia prudentissime

circun-

circunſpiceret, nihil hoc ſuum ſtudium remittere voluit finxitque ſe ſemper præceptoribus indigere, quouſque oblata neceſſitas, quid eſſet palàm, aperuit.

Quid primum apud Albertũ nomen ei pepererit.

Vſu venire vbique fere ſolet, vt qui in æruditiores ſunt, maiori temeritate ad diſputandum ferantur. Erant inter Alberti auditores, qui cum doctore indigerent, Thomæ tamen doctores ſe profiteri auſi ſunt, quos ipſe libentiſſime quidem ad ſe docendum admiſit: vt autem illos inter dicendum comperit modo hærere, modo fruſtra repetere, falli etiam nonnumquam & falſa veris miſcere, coactus vices permutare, luculentiſſime fuſiſſimeque res eas explicuit. Hinc primam eruditionis opinionem nactus eſt, narrata quippe res, præcipuos multos & egregios ad eum clam audiẽdum traxit, inde Alberto quoque relata cauſam ei præſtitit, cur eius ingenij publicè periculum facere decreuerit. Quod ita referunt euenisse. Viderat etiam Albertus quid in difficili cauſa quadam commentus eſſet mandaſſetque literis, & vt ingeniorum prudens æſtimator, vocatum Thomam ad talem ſententiam (difficillimamque quandam nominat) poſtridie deſcendendam, ſe paret iubet. Renuit ille quo ad potuit, denique parere compulſus, in omnium conuentu tam ample, ac tam ægregie nodos omnes perplexitateſque diſſoluit, vt in reliquis quidem ſtupor ſilentium inuexerit, ab Alberto vero vulgata eam excuſſerit vocem, vocari ſcilicet ab ipſis bouem mutum, ſe vero diuinari per maximum mugitum ædendum aliquando ab eo eſſe, quo mundus etiam ipſe totus perſonaret, idque ſæpius Albertus cum eum audiebat, repetere ſolebat, nec enim ſuæ modeſtiæ ſinebat amplius eum indulgere, exagitabat vero potius, & ad publice diſſerendum prouocabat, ac compellebat, illucque tandem rẽ perduxerat, vt ea lucerna non iam ſub modio, ſed de candelabro emicaret.

Vbi & quomodo diſciplinas eſt ꝓfeſſus.

Non eſt ab eius vitæ primis ſcriptoribus ſatis oſtenſum, quibus in locis & quo ordine ſit diſciplinas publicè interpretatus, quatuor tamen recenſentur loca, vbi maxime ſummiſque laudibus illud fecit, Primum Pariſiorum Lutetia, deinde Bononia, ac Roma, vbi præclaro literarum inſtaurato erectoq; ludo, illuſtriſſimorum & aliorum virorum maxima frequentia auditus traditur, poſtremoque Neapolis eius patria. Laudabatur vero ſummopere, cum rerum copia, tum & docendi facilitate. Porro Lutetiæ hoc præſertim modo coactus eſt primas ſcolas aperire, Bachalaureum eum appellant, qui ſumma Theologiæ elementa, libris eis quos Sententiarum dicunt comprehenſa, exponere conſueuit: arduum profecto opus, & non niſi ab erudiſſimis tractandum: id autem munus ſi ſcite laudabiliterque adminiſtratum fuerit, ad ſublimiorem dignitatis rationem, quam magiſterium vocant, migrandum eſt. Ad illud igitur munus Lutetiæ profitendum, cum ex Alberti celeberrimo ludo aliquem deſtinare conueniret, ipſius Alberti, Hugoniſque Cardinalis doctiſſimi, & optimi ſuffragijs ac iudicio, Thomas inuitus, propriamque ingenij imbecillitatem cauſans, mittitur. Ipſe vero non ante publice audiri voluit, quàm ſe ieiunijs aſperrimis, vigilijs, ac intentiſſimis orationibus, initiauerit. an autem Deus ſuo ſeruo defuerit, docent quæ in illos libros ſcripta reliquit, vbi ſane ſi rerum inuentarum varietatem, ſi quàm acute, quàm grauiter, quàm copioſe, quàm dilucide, quàm erudite diſputauerit, reſpicias, nihil eſt cur mireris quòd ſummo omniũ fauore & plauſu auditus tradatur, poſt eos omnes libros interpretatos, renitentẽ illũ & refugientem, magiſtrũ crearunt, quã certe rẽ vix etiã admiſiſſet, niſi diuinus quidã ſenex, de repente ſibi, miroque modo inter orandũ occurrens, de ſubeunda ea dignitate, & vnde ſuã orationẽ exordiri deberet, illũ admonuiſſet. Locus autem quẽ ex ſcripturis monſtrauit, is eſt, Rigans montes de ſuperioribus ſuis. Ad hoc igitur diuinũ præceptum ſeipſum inclinans, ſanctiſſimum illud munus aggreſſus eſt exercere, quod poſtmodũ integra vitæ ſuę dimidia parte grauiſſime ſuſtinuit: erat enim hic annus ab ortu ſuo vigeſimuſquintus, ab incepta ea ſua viuendi philoſophia octauus, ab exitu S. Dominici vigeſimuſſeptim⁹, à Chrõ vnus de milleſimo ducẽteſimoquĩquageſimo.

De sua contemplandi facilitate, ac frequentia.

Commodum hic fuerit breuibus recensere, quàm assiduo studio contemplationibus semper indulserit, ita enim perspicuum fiet, vnde tàm cito ea tempestate qua dignitates illæ maxima grauitate colebantur, istuc peruenerit. Verum superius quidem etiam diximus, parum cibo, minimum somno, ac alijs rebus operam eum dedisse: consueuisse vero semper inter libros, disputationes, ac meditationes versari. Quòd si eo tempore quo remittendus animus esse videbatur, ipse tamen absorbebatur contemplationibus, facilis hinc est coniectura, quid sibi inter studia vigiliasque commoranti, consuetum esset euenire. Certe compertissimum est, quòd cū semel apud Ludouicum Gallorum Regem cenaret, & cæteri quidem alijs de rebus sermonem haberent, ipse suam contemplatioṅe pro more sequutus, ita sensuum omnium vsum reliquit, vt suipsius oblitus, immobilis prorsus, & attonito similis hæreret, ductusque contemplationis vehementia, excussa pugno mensa, in eam notissimam vocem erumpere compulsus est, esse scilicet contra Manichæos iam conclusum. Illud quippe tum ægregium volumen animo voluebat, quo cunctos fere hominum, cum hæreticorum, tum aliorum errores præclarè conuulsit. Id autem aliàs etiam non secundo vel tertio, sed frequentissime passus est. Accersitus à Cardinali qui Neapolis legatum agebat, visus quidem est suas commentationes deserere, cum in illis tamen animo defixus coram prodierit parumperque versatus in illis, serena demum facie quod quærebat se reperisse clamauit. Verum ab eius auditore Archiepiscopo Campano, cui ista Thomæ virtus familiaris erat, magno motu excitatus, & seipsum, & reliquos agnouit, offerebat sanctissimum Christi sacrificium, & dum miram illam suptaq; miraculum omne, rem contemplatur, ita per animi vim in altum sublatus est, vt corpus etiam in aere penderet. Et superiora quidem quæ narrauimus, præclara fuere, istud vero celeberrimum habitum est: confluxere namque plures ad miraculum, & in hanc causam dedicatum ibi postea sacellum fuit. Per plura hoc in genere referre possem, si non satis hæc nobis essent, ad id quod dicebamus demonstrandum. Nullum porro tam temerarium esse crediderim, qui sanctissimi, sapientissimique viri diuinas contemplationes, cum quorumdam qui se nonnullam à sensibus abalienationem subire valere profitentur, insania conferre velit, quæ namque mentis defectus, cum acerrima diuinarum rerū meditatione, communis esse ratio potest?

Quas hæreses confutauerit.

Non est nostrum institutum, eas omnes hæreses referre, quas argumentis confodit, ostenditque falsissimas, alioquin singulas quæ hactenus fuere, vel futuræ sunt, enumerare conueniret, tam exacte siquidem christianam omnem doctrinam digessit & enodauit, vt nihil in ea turbulentum accidere posse crediderim, quod non inde magna luce reperiatur illustratum. Illas itaque tantum hic comprehendam, quæ cum suo tempore vigerent, ipse vel per sese, aut aliorum admonitione prosequutus confutationibus est, & falsas esse conuicit. Serpserat per infinitorum animos Auerrois Afric. præstantis philosophi vanissima ea sententia, qua vnam omnibus adesse contemplatricem mentem, & ipsam disiunctam decernit. Mirum dictum est, quàm grauiter, quàm copiose Sanctus Thomas in illam semper inueheretur, captabat vbique tempora, quærebat occasiones vnde ipsam traheret in disputationem, pertractam vero torquebat, exagitabat, monstrabatque non à christiana solum, sed ab omni quoque alia, peripateticaque præcipue philosophia dissentire. Nec destitit ita agere, quousque tum Grolandiæ, vbi summopere defendebatur, tum alijs in locis sopitam, & extinctam pene redderet. Exierat in vulgus Gulielmi cuiusdam libellus, quo de religiosa vita magna contentione disputabatur, adducebantur omnes qui per monasteria ipsam profitetentur, in populi summam inuidiam veluti quòd inertes viuerent, & damnatum à scripturis viuendi genus sequerentur. Obtulerat autem etiam eum ipse author, Clementi quarto Pontifici maximo: inuitatu:

Thomas

Thomas ſcribere quid de eo ſentiret, non labefactauit ſolum, ſed obruit, & extinxit. Eiſdem diuinarum rationum procellis, in eos delatus, qui duas quaſdam eccleſias commentabantur, quarum ſuperiorem ſpiritualem Romano Pontifici haud ſubiectam, ſecundam carnalem vocabant, longum dictu eſt, quantum eorum veſaniam repreſſerit. Scripſerat etiam in Græcorum errores, & doctiſſime quidem ac acutiſſime, & ſi concilio quod Lugduni poſtea celebratum eſt, per mortem intereſſe licuiſſet, maximum erat ad eccleſiaſticam pacem ſarciendam, momentum laturus. Enimuero Iudæos quoſdam obſtinatiſſimam profecto peruicaciſſimamque gentem, ita primum ſcripturarum teſtimonijs, & rationibus inuoluerat, vt ſe apud Ricardum quendam Cardinalem, quo ſuorum negociorum cauſa diuerterant, victos faſſi, chriſtianam fidem, & ſacramenta cōplexi ſint. Quod ideo dixerim, vt quibus viribus eius auditæ diſputationes conſtarent, intelligeretur. Mihi certe non admodum ab origine, hac in re diſſimilis eſſe videtur, & ſi temporum æquam rationem nactus fuiſſet, longe maiora profecto narranda haberemus, quàm quæ de origine ferantur, doctrina quidem copioſiſſimum, & pro contexendis argumentis artificioſiſſimum, & mirabilem eum videmus: ad diſſoluendas autem ambages, & nodos, qui eo ſit aptior, quiue magis induſtrius, repertus nondum eſt. Hæc porro tria ſunt, quibus pertinaciſſimæ quoque mentes, retundi & frangi neceſſe eſt.

Iuuat vero ſcire, quæ teſtimonia de illius doctrina ferantur: ita enim maiori reuerentia ſanctiusque, & attentius ad eam accedemus. Nunc igitur ea exponam quæ ipſius auditor, cum literis tum probitate maxime grauis, proindeque dignus tanto præceptore, pro certiſſimis ſibique compertiſſimis retulit. Redierat is Neapolim, poſt ſacrum virum vita functum, ludum eum literarium recturus, quem ille reliquerat. Primum vero quàm ſermonem exordiretur, quis & cuius locum teneret animo reputans, in lachrimas reſolutus, poſt breuem habitam de ſacerrimo ſuo magiſtro mentionem, tale quicquam narrauit. Profunda noctis hora, Sancti viri cubiculo vicinum ſe ſemel vigilaſſe, audiuiſſeque duorum cum eo colloquentium voces, ſe vero miratum vnde nam illuc viri penetraſſent, arrectis auribus expertum eſſe, num vel qui eſſent, vel qua de re loquerentur percipere poſſet. Verum eos quidem agnoſcere nequaquam valuiſſe, intellexiſſe tamen quod de ſcripturæ ſacra quadam ſententia diſputarent, interim viſum ſibi fuiſſe, quieuiſſe quidem voces, diſceſſiſſe vero nullum, cum Sanctus Thomas vocatum eum adeſſe ſibi cum his commentarijs quos in Eſaiam tunc ædebat, excipereque quæ in relictam ſuperius ſententiam dicturus eſſet, iubet. Quod vbi peregit, ipſe beati viri pedibus prouolutus, adiurat, obteſtatur, nec ab eius pedibus ſe diſceſſurum affirmat, niſi prius qui fuerint, quibus cum nunc loquebatur, exponat. Obſtitit ille repulitque non parum, victusque tandem precibus, ſecretiſſimam quidem rem teneri primum mandat, inde ſuperioribus diebus magnis in anguſtijs verſatum ſe fuiſſe refert, quod in ea Eſaiæ ſententia interpretanda, commodum nullum exitum reperiret. Itaque precibus maximis, & lachrimis Deum rogaſſe, vt ſua luce rem apertam redderet, qui per ſanctiſſimos Apoſtolos Petrum ac Paulum, me nunc inſtruere (inquit) dignatus eſt. Sed nedum hos Apoſtolos, verum, & ipſam Dei genitricem, eum inuiſiſſe collaudaſſeque ſcientiam, illemet eius auditor Reginaldus, grauiſſimus teſtis eſt. Quid quod & Chriſtus tandem per ſuæ cuiuſdam imaginis ora, & bene de ſe ſcribendo meritum eum eſſe, & quale nam pretium exigere vellet percunctatus eſt, & ne putes hæc confingi, religioſiſſimus optimusque vir Dominicus Caſertanus, cum ſe de induſtria ibi abdidiſſet, interfuit rei geſtæ, iuratusque ipſam retulit, quodque tum Sanctus Thomas libratus in aere maneret reſponderitque, non aliud precium præter ipſum loquentem ſe quærere. Durat adhuc nobilis illa effigies, certiſſimum rei monumentum. ſimile fere Lutetiæ ſibi contige-

Quæ mira de illius doctrina narrentur.

rat, nisi quòd ibi ad suam doctrinam celebrem reddendam doctissimorum etiam omnium virorum iunctissimus consensus accesserat: cum enim de quàm sanctissimo christiano sacrificio, magna quæstio inter nonnullos primum orta, inde per omnium ora volitaret, torqueretque doctissimos illos viros, qui diuinas ibi literas profitebantur, nec aliquis ita perplexitatem expedire videretur, vt non tàm ipse quàm reliqui censerent eam adhuc inuolutam, resque iam inter vulgus etiam ebulliret, essetque periculo fere proximum, ne in grauem aliquam hæresim erumperet, post contentiosissimas habitas disputationes, in vnam tandem sententiam miro animorum omnium consensu concurrere: vnum debere Thomam esse, qui de tota quæstione pronunciaret, ad diuinum illius ingenium spectare tam obscuram causam aperire, afferreque lucem nobilissimis his inuolucris, se vero paratos legem ab eo recipere, & in illud inclinare quod decreuerit. Thomas, vbi tam præclarum de se testimonium, ab ægregio illo, & omnium quot vnquam fuerint amplissimo conuentu, reddi cernit, in Deum quidem totum refert, se vero ieiunijs orationibus, consuetisque diuinis alijs armis ad eam rem, ita pro communi concordia, tollendisque dissidiorum periculis, necessariam, explicandam parat: & quoniam quàm ingens ea multitudo, & quàm erudita esset, perspectum habebat, quam regere eius dictis, moderarique, in causa etiam difficillima, plenissimaque controuersijs & periculis, sibi conueniret, noluit inconsulto Domino nostro Iesu Christo, quod scripserat publice proferre. Itaque monasterij superiorem patrem, & alios quotquot potuit adit, vt secum ad ecclesiam conueniant, orat, summi momenti rem istam esse, & idcirco orandum clementissimum Deum, vt pro suæ voluntatis arbitrio, quod sibi visum tum erat, vel approbet, vel improbet. Procumbunt omnes in preces, iacebant vero scripta super altare, cum præclara vox personare percipitur, quæ Thoma compellato, bene ipsum ea de re scripsisse confirmat: suspensus autem in aera cum reliquis orabat. Et profecto diuina quadam vi eum commentarium fretum fuisse, perquàm necesse est, quo eruditissima contentiosaque ingenia sedata, extinctæque lites penitus fuere, & ipse tanquam diuinum quoddam oraculum receptus. Verum hucusque de eius doctrina disseruerimus, inferius postmodum non nihil etiam dicturi.

Quod humanas cum facultatibus, & honores & laudes spreuerit.

Facile fortassis aliquibus videri poterit, quod adolescens adhuc & humanas voluptates non expertus, ab amplo patrimonio, per magnaque diuitiarum & honorum spe, se subtraxerit, detruseritque in pauperrimæ conditionis loco. Quod autem ab his inuitatus qui præcipere poterant ad similia, vel forte maiora primis resumenda, primum suum paupertatis propositum constantissime retinuerit, quis dixerit eorum non esse, qui laudum terminos omnes superare potuerint, & de quibus mirari potius conuenit, quàm aliud dicere? proinde à Clemente Quarto Pontifice, ad Neapolitanum Archiepiscopatum ascitus, nec necessariorum quidem suorum qui ammissis fortunis omnibus, de medijsque flammis elapsi, profugi & exules vagabantur, precibus ac calamitate adduci potuit, vt non eum prorsus, & alia plura renueret, & æquidem tam minimi res istas pendebat, vt discipulis Lutetiæ quam adibant, Galliarumque regnum sibi per ludum imprecantibus, ego vero inquit, Chrisostomi in Matthæum commentarios mallem. A propriæ quoque religionis dignitatibus, penitus abstinuit. Illudque tandem admiratione summa (quantum ego cernere valeam) dignissimum de spreta sui existimatione refertur, Bononiæ, scilicet vbi celeberrimus habebatur, deambulantem illum, deque philosophia meditantem à negotioso quodam peregrinoque fratre, vt se sequeretur iussum pertractumque per vrbis vicos & foras, non ante desijsse fessis, & ægris passibus, cum cruris vstione iampridem grauaretur, illum subsequi, quàm ab honestis ciuibus importunus is

negociator

negociator reprehensus,& admonitus quem ita sordide traheret,ad monasterium magno cum sui pudore ipsum reduxerit, mirantibus vero ciuibus dixisse ferunt, Non alia re religionem perfici quàm obedientia.

Nondum ab Alberti Coloniensi ludo discesserat, cum contemplanti sibi res diuinas, proprij fratris Ranaldi cædes, paternæque domus incendium monstrata fuere. Vt enim iam superius indicauimus, Conradus in illustrem Thomæ familiam,quòd Pôtificis parti faueret, & in Aquinates omnes iratus, obsessum oppidum, & captum, incendit, cum magnum mortalium numerum ferro prius consumpsisset, inter quos & hic Sancti Thomæ frater abijt. Eum igitur cæsum, ipse quamprimum, & conspexit, & publice dixit, sororem etiam & alterum fratrem, vita non minus iam functos hoc eodem modo intuitus est,& vbi per purgatorium ignem pęnas eos expendere didicit,proprijs & aliorum sacrificijs & orationibus,eos redimere conatus est, quod & sibi fęliciter cessisse postmodum intellexit. Romanum quoque suorum studiorum consortem & socium, quem Lutetiæ Theologiam interpretantem reliquerat, dum Neapolis oraret, visus sibi est præsentem habere, eum vero verbis exceptum, cum complecti pararet, intelligit iam extinctum esse. At Thomas sciendi percupidus, diuinis quibusdam de rebus,aggressus est eum percunctari,quas quæstiones ita ille dissoluit, vt dixerit, meminisse debere quòd scriptum sit. Sicut audiuimus sic vidimus in ciuitate Domini virtutum. Fratrem quendam nescio quid indignum, occultissime facere molientem, ipse & agnouit,& admonuit,ac ad temperantius consilium retraxit.

De occultis rebus inter contemplandum ab eo cognitis.

Tria tradidit ipse à Domino semper,præsertimque postulasse, Primum,ne mortalium aliquarum rerum amore perturbato suum animum confici labefactariue sineret. Secundum, ne illum ab ea humili conditione quam professus erat, in dignitatis alicuius splendorem transferri pateretur. Tertium, quid cum fratre Ranaldo post crudelem illam, & acerbam mortem, quam ecclesiastici iuris causa subierat, peractum esset dignaretur insinuare: verum hoc in postremo non diu hæsisse se dixit: fratrem enim ipsum, amplissimum nęcis suæ, & calamitatis fructum ferentem æterna in gloria vidisse. Sed nec superiorum quidem desiderio frustratus est. Orandi porro Deum ipsius genera fuere, Sanctissimum Christi Domini nostri sacrificium,tum ipse per missas offerre, quod perpetuo faciebat, tum alijs offerentibus astare, ab his autem precibus quæ verbis recitantur,quàmuis non abstinuerit, mente tamen præsertim inter cęlestia diuinaque vagari, & ad Deum ipsum ac Dominum nostrum Iesum Christum penetrare, meditando curabat. Idque dicebat verissimum, & optimum precandi genus esse.

Quid orando maxime peteret, & quo orationum genere vteretur.

Maxima memoria eum viguisse compertissimum est, quod certe vel ex assidua perpetuaque fere lectione dicendum est sibi contigisse, vel quòd mirabili diuinaque potius sensuum, & eorum instrumentorum, quæ rationali vi deseruiunt, constitutione prodierit. Cæterum Sancti Thomæ memoria in eo maxime opere comperta est, quo Vrbani Papæ iussu, quod diuersi Sanctissimi viri, diuersissimis in locis scripserant collecto,enarrationes in euangelia complexus est. Tradunt siquidem memoria tantum vsum,ea literis mandasse, quæ pluribus in monasterijs dum bibliothecas inuiseret, olim legerat. Quod facilius credi poterit, si quot scriptoribus in libris edendis iunctim vteretur, agnoscatur. sane quatuor illos fuisse constat, nec ita manibus illos præualere potuisse, vt non ipse semper, ad torrentis instar, in eos perpetuo refunderet, quod exciperent. Quo quid excellentius dici possit, non video. addunt tamen quod adhuc stuporem augeat. Si nonnumquàm commentationibus fessus quieti se daret, inter dormiendum consueuisse res eas quas nuper tractauerat disputando prosequi. Idque per eum scriptorem, qui rem ipsam euulgauit, scriptis mandatum, conuenientissimum superioribus semper fuisse.

De eius memoria.

Quem docendi modū sit sequutus. Vnum semper sibi propositum habuit, ita docere, vt auditores quidem quò ad fieri poterat, facilius res intelligerent, adiscerentque quàmplurimum, ipse vero fastum omnem, & iactantiam deuitaret. Itaque per facilem vbique stilum, apertum, planum, euolutum, & distinctum sectatus est, & cum omnia quæ ad ornatam orationem faciendam spectant, agnouisse, non minimumque tempus in Cicerone ac alijs similibus detriuisse, cernatur: Quoniam tamen ætas illa certum quendam disputandi morem ab istis dissimilem ferebat, haud sibi conuenire existimauit, receptissimum eum vsum perturbate, seque nouarum rerum repertorem, & correctorem omnium quotquot tunc de literis disputabant, profiteri. Quæ profecto res, summæ modestiæ indicium fuit. Modestiæ sane tam studiosus fuit, vt indoctior nonnumquam quàm immodestus haberi voluerit. Euenerat ei cum erudito quodam disputatio, dicendique studio accensus aduersarius, contētiosius quàm par esset agebat: tum ipse sensim disputandi feruorem remittens, finxit se causa tunc ei cedere, verum sequenti luce sedatum magis eius animum reperiens, tam copioso rationum flumine illum corripuit, tantaque verborum luce suas partes tutatus est, & explicuit, vt concessæ victoriæ violentam ab eo confessionem extorserit. Similem rationem popularibus in concionibus sequutus est: hoc enim etiam munere, si necessitas id requirebat, ægregiè perfungebatur, in eo se Thomam esse oblitus, quæ communia salubriaque cunctis essent humilime tractabat.

De eius auditoribus. Infinitos fere, & ęgregios semper auditores habuit, nec alicubi ludum vnquàm aperuit, quin frequentissimi ad eum concurrerint. Nullus erat eruditione, vel dignitate tam illustris, qui non se Thomæ discipulum libenter præstaret, Doctoribus, Episcopis, Archiepiscopis, Cardinalibus, omniumque tandem generum hominibus, ipsius schola florebat, Romæ pręsertim & Lutetiæ Parisiorum. Plures referre possem, qui cum eius scholas frequentauerint, in præstantissimos viros euasere. Verum vnus Egidius Cardinalis rem hanc nobis testatam faciat, cuius & libuit de magistro suo testimonium rescribere, tantæ videlicet constantiæ eum fuisse, vt ab ea sententia quam iuuenis veram didicisset, nunquā in aliam transierit, cum nos, inquit, debilis ingenij homines, læuia quælibet argumenta trepidare vacillareq; faciant.

Quib⁹ moribus sit cū alijs versatus. Mitissimo animo tradunt eum fuisse, suscepisseque reliquos benignissime semper. Si quem errare videret ita insurgebat, vt vitium quidem detestari, amare vero hominem cognosceretur. Erant eius sermones, perpetuæ quasi ad literarum studia adhortationes, inter ocia læuioribus de disciplinis, seu sanctorum virorum moribus disserebat: callebat enim admodum hoc historiæ genus, quod ex Ioannis Cassiani Collationibus alijsque libris hauserat: suas nunquàm laudes audire voluit, in alijs reprehendendis abstinentissimus: à dicacitate prorsus alienus.

Quæ signa illius mortē pcesserint. Vox ea quam ex Christi Domini nostri effigie prodijsse, quæsisseque qualenam suorum scriptorum precium postularet, superius narrauimus, clarum profectò proximæ mortis argumentum fuit, Pontificis enim deinde literæ affuere, quibus vt ad Lugdunensem collectam Synodum se conferret præcipiebatur, commentarium eum palam exhibiturus, ac disputaturus, quem in Græcorum errores, superiori Pontifice iubente ediderat. Verum apertius hanc ipsam instantem sibi mortem, in propriæ sororis oppido, quo suum iter ingressus peruenerat, agnouit. Postquàm enim à vehementissima, sibique veluti superius ostendimus, consueta contemplatione, qua cum omnium qui aderant admiratione, sensus omnes diu reliquerat, ad se redijt, Reginaldo, quem itineris vitæque socium secum ducebat, seorsum vocato, scribendi finem sibi proximum iam esse docet: inde sane languere cępit, Monasterij vbi decessit ecclesiā primum ingressurus, ad eundem Reginaldum conuersus, Hęc (inquit) requies mea in sæculum sæculi. Triduo priusquam

vita

vita defungeretur, ardēte supra tecta monasterij astrum cępit, nec ante sancti viri mortem, desijt vnquam videri, extinctum vero simul cum eo est.

In eo quod sororis fuisse diximus, oppido, sancti inquàm Seuerini, primum languorem contraxit, A quo nonnihil conualuisse sibi visus, ad vsque Fossæ nouæ monasterium, quod apud Priuernates est, mulo vehere se fecit, Vbi monachorum summa lætitia, honoreque susceptus, lecto pluribus diebus decubuit, nec ociosos quidem illos habuit. Rogatus siquidem à Monachis illis, in Cantica Salomonis commentarios scripsit. Imminere iam mortem intelligens, sacrosanctissimam Eucharistiam & voluit, & summa reuerentia ac religione, grauissimeque humi prostratus suscepit: obuiam etiam ei quo ad per exhaustas vires licuit progressus, talem & ad extremam vnctionem similiterq; se præstitit, postquam, parum moratus, recens adhuc spiritu, setenaque facie, in æternam fęlicitatem euolauit, cum prius sorori per interpretem interroganti, si quid optaret, omnia paulopost sibi affutura respondisset. Exorsus tum erat vitæ suæ quinquagesimum annum, susceptæ vero religionis secundus supra trigesimum exibat. Ab obitu sancti Dominici quinquagesimus secundus voluebatur. A Christo tandem cum millesimo, quartus & septuagesimus. De ei' morte.

Stomachi maxime lassitudine laborauit, siue disputationum, ieiuniorum, ac vigiliarum perpetuus vsus, hanc ei conflauerit, seu quicquam aliud fuerit in causa. Nec enim defuere qui crediderint & scripserint, veneni potione hoc ei contigisse, quo præsertim crimine Carolus Scieiliæ Neapolitanusque rex, insimulatus est. Cum enim Sancti Thomæ, quem regni sui rerum instructissimum esse sciebat, grauem auctoritatem, ne in eo Lugdunensi Concilio, durum aliquod negotium sibi faceret, vereretur, nefandissimum hunc suis rebus consulendi modum aggressum, ipsum existimauit. Nos quidem non ausimus istud affirmare, tantoque flagitio polluere tam incliti regis famam, cum nec illi quos hactenus sequuti sumus, istud agnouerint. Proinde fastidisse cibum omnem & repulisse constat. vnde & illud miraculo profecto ascribi dignissimum, narratur, quòd cum hæc eius difficillima nausea, anxium medicum haberet, ipseque pergeret quærendo, si quid esset quo irritari gustum sentiret, alecia sanctus Thomas dixit, si reperirentur, periucunda sibi futura, quo genere piscium plura quidem maria, verum non illud quod proximum habebant, abundant. Digressus inde medicus, obuium piscatorem quos pisces ferat, interrogat: sardas, inquit, ille, non dissimiles valde ab alecibus specie, istæ sunt. versare medicus eas cępit, reperitque magnum alecium numerum, quæ nec piscator quidem agnouerat, ea tamen ad se delata, Sanctus Thomas comedere noluit: nec enim ad inueteratam suam continentiam pertinere credidit, ea in re voluptati parere. Sed religiosus animus, diuinæ bonitati, cuius tam perspicuum argumentum circa se cernebat, voluit oblata esse, vt inde intelligerent omnes beneficium oriri. De eius ęgritudinis genere.

Corpore erat pene vasto, procera ossium magnitudine, quam nec exilis quidem caro replebat, oculis modestissimis, facie oblonga, colore subflauo, fronte depressiori, quam menti longitudo postularet, capite magno, rotundo, & non nihil caluo, rectus semper ingressus est. Quæ fuerit eius corporis forma.

Interrogatus cur tandiu sub Alberto siluisset, quoniam inquit, nondum, quid Alberto dignum dicere sciebam. Interrogatus etiam quid iucundissimum euenire sibi posset, Si quæ legerim, inquit, omnia intelligam. Dicenti cuidam per iniuriam, quòd non tam doctus esset quàm haberetur, At ideo, inquit studeo, ne decipiantur. Quòd obeso magis corpore esset quàm sibi conueniret admonitus, Cucurbita vero, inquit, sine cibo quoque crescit. Cum eum fœnerator quidam incognitus omnino salutasset, odorem Acuta nonnulla ipsius dicta.

rem fere diuinitus sentiens, tuæ, inquit, pecuniæ steriles erunt. Oleas comedebat, quas salsas nimium sodalis dicebat esse, ille vero, obesum corpus, bene (ne putrescat) saliendum dixit. A matrona quadam reprehensus, quòd cum ex fœmina natus esset, ira tamen fœminas deuitaret, Hæc, inquit, ipsa causa est, quoniam ex fœmina natus sum. Quærenti sorori, quid vel vbi Paradisus esset, vtrumque, inquit intelliges, si ipsam merueris. Consulentibus qui fieri posset, vt non errarent. Ita, inquit, singula agite, vt rationem reddere possitis cur ita faciatis. Sanctum Bonauenturam, amicitiæ studio inuisurus, cum in sancti Francisci vita describenda, occupari illum rescisset, Sinamus, inquit, Sanctum laborare pro sancto, & discessit.

Quos amicos habuerit.

Permagnos & insignes viros habuit, à quibus potius ipse cultus est, quàm coluerit, Eorum maxime Principes fuere, Clemens quartus Pontifex, Vrbanus quoque quartus, & Gregorius decimus, sub quo vita functus est. Et primus quidem, velut iam diximus, ad ecclesiasticas dignitates conatus est eum transferre. Verum summis ipsius precibus & obtestationibus victus, translatum iam, restituit, quod in nostri gratiam per diuinam prouidentiam gestum omnino fuisse crediderim: vniuersam siquidem æstimationem damnum nostrum excederet, si illius doctrina careremus. Vrbanus autem & familiarem ipsum voluit habere, & vt in sanctissimum Domini Nostri sacrificium laudes, ac in Græcorum errores, confutationes, in euangeliaque demum, patrum interpretationes ederet, causa extitit. Neque minus in se benignum Gregorium erat experturus, si ipsum Lugdunensi in concilio conueniendi data fuisset facultas. Ludouicus quoque sanctissimus Francorum Rex, tum ipsum, tum eius consilia & doctrinam maximi faciebat, & quoad per externa Saracenorum bella licuit, eius semper grauissimis consilijs vsus est. Libri verò quos de Regimine principum ad Cipri Regem conscripsit, ostendunt quòd illucusque suarum virtutum fama, nominisque reuerentia penetrauerit. Quid autem libris illis huic Regi conscribendis, occasionem præstiterit, nondum mihi compertum est, nisi quòd crediderim suarum virtutum famam (vt dicebam) gratum eum & amicum, tum illi Regi, tum alijs multis ipsum reddidisse: vt enim infinitos mittam, qui per Europam difficillimis in rebus ipsum consulebant, Antiochenus etiam tantor etiam quidam plura ab eo sciscitatus est, ita sui nominis dignitas longe lateque fusa erat. Ex cardinalibus alios quidem plures, sed sanctum Bonauenturam amicissimum habuit. Amatus etiam vnice est ab Alberto Magno, & contra ipse ita illum obseruauit, vt quàmuis opinione nonnunquam scribendo dissenserit, pepercerit tamen semper ipsius nomini. Intereius familiares Ptolomæus Lucensis fuit, qui postmodum plura de eo à nobis huc translata, scripta reliquit. Præcipuo verò fidelissimo, ac familiarissimo socio & sodali, Reginaldo Priuernate vsus est: interfuit hic cum morti tum cunctis fere rebus suis gestis, rexitque post eius mortem Neapolitanum suum ludum.

Vbi & quã primũ mõstrata fuerit eius mors.

Quo die extinctus est, Paulus quidam Aquilanus, qui de hæreticis inquirendis insignem curam Neapolis gerebat, cum profundam animi cogitationem sequutus, sensuum vsum amisisset; sedere se in sancti Thomæ ludo, audireque illum legentem sibi videbatur, interim autem augustissimum quendam virum ingredi, quem & pro Diuo Paulo agnoscebat, huic sanctus Thomas assurgere quidem velle apparebat: verum cogi ab ipso suam disputationem absoluere. Qua re perfecta, interrogari Diuum Paulum à sancto Thoma, rectè ne suas Epistolas interpretatus esset, eum autem respondere cernebat, recte quidem & quantum homini mortali par esset, sed se nunc sequeretur: illuc enim abituros vbi maiori luce præclara hæc omnia fieri visurus erat, apprehendique

simul

simul sanctum Thomam & veste foras trahi, quod cum ipse qui rem spectabat, indignè ferre sibi videretur, sub lata magna voce, vt succurrerent omnes, clamauit, tolli quippe Thomam & aliò transferri. Repleuerunt hi clamores locum illum, & istuc plures traxerunt, quibus exposita causa, postquam sanctum Thomam eadem hora vita functum fuisse, narratum est, quid portenderet intellexerunt. Magnus quoque Albertus Coloniæ tum prandebat, obortisque lachrimis lugere vehementer cœpit: quærunt quæ noua res ea sit, narrat ipse Aquinatem Thomam, ecclesiæ lumen sibique carissimum, diem obiisse, notata dies est, repertusque Albertus certissimus relator.

Scribam ea primum, quæ ex eo etiamnum viuo narrantur euenisse. Romæ in sancti Petri celebri templo, de Domini resurrectione, cuius dies festus celebatur, concionem habuerat, repetebatque sanctæ Sabinæ Monasterium, cum mulier quæ sanguine plures iam annos defluebat, constanti fide illius vestem ausa contingere, purgatissimam se sensit, nec distulit quidem beneficium Reginaldo socio, & alijs pluribus quàm primum referre. Laborabat ipse Reginaldus socius continua grauique febri, accessit ad eum sanctus Thomas, impositisque sibi Diuæ Agnetis reliquijs, quæ de suo collò pendebant, ac fusis quibusdam precibus, conualescere subito fecit. Recenter exortum sibi dentem, qui muneribus publicis obeundis impedimento sibi futurus erat, vnius noctis oratione perfregit. D eius miraculis.

Plurima quidem & infinita pene narrantur, ea vero nos tantum secernemus, quæ cum præclariora fuerint, tum nec fastidio lectori poterunt esse. Sint igitur illa prima quæ Fossæ nouæ Monachi in eius, cui ista conquirendi mandata à summo Pontifice cura erat, manibus, iuramento firmarunt, Ioannem Priuernatem monachum subitus vehementissimusque lateris dolor, ita per summam noctem inualerat, vt nec ipse, nec qui ad eius eiulatus concurrerant, quod facerent, quoue se verterent, intelligerent, venit in mentem hortari eum, sancto Thomæ votum nuncuparet, quid vbi fecit simul & apostema saniem emisit, & dolor prorsus omnis extinctus est. Simile omnino quicquam alteri Ioanni etiam euenit, nisi quod hunc medicorum quoque ars iam deplorauerat, euasitque tamen de repente sanissimus. Pactinensis vero Iacobus, dum Romam ire pergit, importuna febre correptus, sancti Thomæ sepulchrum adit, breui orat, ne sibi necessarium illud iter præripiatur, excussaque pene febre, expeditissimus ad iter surrexit. Alter Iacobus priuernas, media via quæ Cannas tendit, tetra periculosissimaque nubium tempestate, & grandine se circumseptum ex improuiso, nec quò diuerteret cernens, sanctum Thomam supplex inuocat, summamque serenitatem cœlo reuectam continuo conspexit. Emanuel ididem Priuernas, longissimis iam diebus dextro brachio debilitatus, ad eius sepulchrum orare, seque deuouere suæ vigiliæ seruandæ contendit, extemploque solutum ac valentem lacertum sentit se recepisse. Clarissimum id fuit quod subiungimus. Leonardo cuidam monacho nihil minus ac priuernati, quique ferrarium fabrum agebat, visum semel erat, sancti Thomæ miraculis haudquaquam fidem adhibendam, sequenti verò mane dextri lacerti, quem inopinato paraliticum inertissimumque penitus sibi repererat effectum, magno dolore cruciabatur, arbitratusque vel noctis humiditate, aut simili quodam casu istud accidisse, igne ipsum fouere, recreareque curabat, quod cum frustra fieret, doloreque tamen perpetuo & molestissimo quidem premeretur, insanam suam circa sanctum Thomam temeritatem mente repetens, ea ne diuina vindicta esset, timere cepit: hac religione tactus, ad eius sepulchrum se transfert, orat, nititur brachium lapidi admouere, De illis quæ post mortē ſequuta ſūt.

succedit

succedit prospere res, reparasseque se lacertum credens, ad pristina opera redire pergit. Verum primo suo robore in eo brachio non reperto, ad sepulchrum iterum reuersus, longiori oratione quod deerat, impetrauit. Et hæc quidem in religiosissimis Monachis euenere, retulereque singuli sub grauissimo iuramento. Petrus vero Carellus qui post sepultam vxorem ei monasterio se deuouerat, cum filiam lecto semper decumbentem, factamque longa iam ægritudine corporis inutilem, haberet, post nuncupatum beato Thomæ votum, sanam eam inseruire domui vidit. Nicolaus quoque Maximi promissis, cum hostibus pace, tum sancto Thomæ cereo brachio, lacerti vsum, quem ex vulnere longo iam tempore perdiderat, recepit. Nicolaus alius, & vt filia quam nubilem iam habebat gutturis deformissimam strumam expueret, ac vt ipse lateris perniciosissimo dolore careret, obtinuit. Matthæi cuiusdam capsarij filium, venenati piscis exitiosus cibus eò deduxerat, vt insanus fermè videretur, eum Pater ad sancti Thomæ sepulchrum prius tractum, sospitem in patriam reuexit. cum Petrus quidam Priuernas, oculorum morbo, quo cum quadriennio conflictatus grauissime fuerat, cęcus tandem effectus esset, ductus ad hoc sepulchrum rursum luce donatus est. Priuernati Gregorio, ita crure debilitato, vt ad gressum ligno indigeret contigerat filius non in somnis solum, verum & continuis eiulatibus totam domum perturbans, duxit eum ad hoc sepulchrum, statimque sopitis eiulatibus, dormire simul visus est: miratus pater tam præsentem sanitatem, pro suo quoque crure precatur, amboque sospites, ac leti domum remearunt. in eo flumine quod monasterium lambit, lapsus iuuenis, cum sui manifestum interitum in ea molente rota, quam iam iam vi fluminis subire cogebatur, cerneret, alta voce sanctum Thomam inclamans, vt sibi morienti ferret opem petebat, extemploque capillis se corripi, constituique in solido nescio qua manu perspexit. In Nicolao Ioannis Soninensi, saniosum vlcerosumque crus, quo iampridem, ac multis annis laborauerat, inuocatus hic sanctus, nitidum robustumque statim reddidit. Bartholomæus quoque Capuritius Soninensis, vxoris monita secutus, sanctum Thomam præcabatur, vt pedem qui anno integro fistula semper sibi defluxerat, sanare dignaretur, nudauerat autem illum medicamentis, nec frustratus spe, quæ sequuta dies est, liberum illum ostendit. Stephanæ cuidam Soninensi, ita ad adorandum sanctum corpus se contulisse profuit, vt cum hidropisi tota tumesceret, in naturalem elegantiam, valetudinemque sit restituta. Quod autem in Maria Carpenerensi euenit, infinita habuit testimonia: erat siquidem paupertate parilisique insignis, & in media tum agrorum, tum diei luce, vbi post messores spicas colligebat, sanata est, Monachis enim qui messorum operibus instabant, disserebantque de sancti Thomæ miraculis, auditis ad eius opem imperrandam magna fide se conuerterat. Coccius etiam Terracinensis ad eius sepulchrum sese sternens, naturali stomachi imbecillitati, perpetuoque dolori, optime consuluisse visus est. Quod & in Ranaldo Terracinensi, Petroque Crasso Neapolitano, ac Iacobo Neapolitano militibus, pulchre successit. Primus sane quartana quam multis annis passus fuerat, alter lacerti dextri stupore quo iam extinctus ipse lacertus erat, & postremus oculorum dolore defluxuque, sanati sunt. Quàm præclarum autem illud fuit? Viterbiensi quidem Episcopo, vt cum Archiepiscopo Neapolitano simul esset, inquirerentque de sancti Thomæ vita mandatum erat, verum cum Pontificem, quod cruris deformi tumore & vlcere lecto degere cogeretur, vehementer anxium cura habebat; ne huic operi deesse sibi necessum esset, itaque sanctum Thomam præcatus, solutus eo impedimento, molestiaque quàmprimum est, sed nec in Archiepiscopo ipso Neapolitano minor sancti virtus emicuit: cum enim in tam acutam febrem incidisset, vt vix iam superesset salutis spes, exoratus ab eo sanctus Thomas, depulso morbo, vt negotium

absolueret præstitit, visus sane hic sanctus est, huic ipsi de se inquisitioni maxime fauisse: cum enim Matthæus, etiam Neapolitanus canonicus, eam ad summum Pontificem Auinionem deferret, duplicem tertianam grauissimam febrem contraxerat, iamque morbi uis loquendi facultatem ademerat, orant amici sanctum Thomam, spondentque ad eius sepulchrum se ituros: annuit & ipse, instat febris consuetum tempus, & tantum abest, vt graue quid patiatur, quòd & restitutas sibi primas vires penè sentit, ad medicitamen persuasionem leui quadam potione sibi magis quoque cauere compulsus, in atrocioresque quàm primum stomachi dolores ob id delapsus, & ingrate se fecisse cognouit, & fassus peccatum, integram mox valetudinem per sanctum impetrauit: nec id quidem solum, verum & dum illud iter persequitur, onerarium iumentum quod ex eminentissima rupe, in subiectos scopulos lacusque cuiusdam ripam casu deciderat, ipsi sancto viro commendans, illæsum penitus letæque per ripas pascentem, maximo omnium stupore recepit. Qui vero tabellionatus munus gerebat, cum ex angina guttur ac lingua sibi intumuissent, respirareq; vix valeret, ne dicam loqui, ad sanctum virum mente conuersus, soluto tumore, morbus etiam omnis statim discessit. Possem id genus miracula plurima alia referre, vt de dæmonibus expulsis sileam, qui infiniti fuere. verum hæc satis esse crediderim, ad prudentes lectores, quo animo in hunc sanctum virum affici debeant, edocendos.

Magno cultu summoque populorum & omnium ordinum hominum concursu, deductum illius funus est, conuenerantque præsertim suæ religionis plures patres: præerat vero negocio Episcopus Terracinensis ex S. Francisci familia, quod ego dicere pretermisissem, nisi celeberrimo miraculo hæc eius sepultura illustrata fuisset. Ferentinatem enim Ioannem illius loci monachum cecumque iampridem, oculorum lucem recuperasse intuiti omnes fiunt, constantissima namque fide ducere se ad hoc funus fecerat, iumentumue tacere debeo quo vectus illuc erat, quod fracto capistro in medio funeris sponte desiliit, collapsumq; statim ad eius intuitum mortuum est. Nec in his quidem miracula finem habuere, sed sequuta tot sunt, vt Vrbem etiam ipsam totam concitasse, narrent, qui in ea tum erant. *De eius funere.*

Præclarissima ea ornamenta quibus præditus Sanctus Thomas fuerat, effecere, vt maximo in pretio habitum eius cadauer sit; Accesserunt miracula quæ desiderium hoc longe quoque magis cumulauerunt. Primum itaque illius loci Abbas, veritus ne Sancti Thomæ familiæ patres corpus istud repeterent (quid enim vel Sanctus mandasset, vel fieri curasset eius socius, memor erat) clam sublatum in alium locum reposuit. Verum per noctem admonitus ab ipso sancto, quamuis in primum sepulchrum posse se illud occulte restituere crediderit, suauissimus tamen ac diuinus quidam odor, qui de corpore profectus, circumquaque diffundebatur, penetrabatque per singula loca, omnes quotquot aderant exciuit, traxitque ad nouum funus, & vt magna pompa conderetur, effecit: datum autem miraculum est, quod inopinato præterque cunctorum expectationem canere quispiam exorsus fit, Iste sanctus digne in memoriam vertitur hominum, qui ad gaudium transiit angelorum. Varias postmodum alias etiam mutationes habuit, primo vt honestiori in sepulcro iaceret, deinde euulsa manus, & caput etiam, illa quidem sorori Theodoræ dono data, Salernumque tandem tranmissa, istud autem in eorum suæ religionis patrum qui Priuerni degunt, ius cessit. Fundanus postea comes nephandissimam Priuernatis cuiusdam potentis & factiosi viri, qui surripere reliquum magnoque pretio vendere statuerat, audaciam præueniens, in sua vrbe reponi curauit. verum cum sanctus, semel & bis eius matrem admonuisset consultius visum est, Helia generali prædicatorum ordinis Magistro, dono ipsum dare. itaq; in eo Monasterio, *Qua ambitione transportatũ eius corpus varijs in locis fuerit.*

quod

quod huius familiæ Fundis extat, illud retulit; Accepit istud indignissime, qui Fossæ nouæ tunc Abbatem agebat, & cum apud Vrbanum V. Pontificem Max. plures hac de re querelas exposuisset, causam ei Pontifici præstitit, cur ipsum sancti corpus Tolosam ad suæ religionis ædes transferri curauerit: sic enim litem omnem dirimere, & eum literarum ludū, quem ibi recenter ipse constituerat, faustissimo patrono, lectissimoque exemplari, honestare sibi visus est: & certe motum nunquàm ipsum fuit, quin is diuinus odor, de quo diximus, latissime semper sese dissipauerit, & non repertum cum integerrimum, tum nihil exesis vestibus indutum, fuerit, Sed hæc tamen eius translatio longe celeberrima extitit, innumerabilium prodigiorum nouitate maxime peractam, exceperunt illud honorificentissime maior Galliæ Pontificum pars, & Ludouicus Andegauiæ Dux Regis frater, infinitaque populi multitudo, quæ vndequaque concurrerat, ardere tota Gallia videbatur, ita plena omnia luminibus erant.

Quomodo sit inter sanctos ascriptus.

Exposuimus iam quemadmodum Neapolitanus, Viterbiensisque Pontifices, inquirendi ea quę ad ipsius vitam miraculaque spectabant, negocium habuerint, administrarūt autem illud diligentissime. Et postquam id quod per iuratos probatissimosque testes, & ipsam rerum experientiam haberi potuit fideliter, vt par erat complexi sunt, ad Ioannem XXII. summum Pontificem, qui rem ipsam mandauerat, Auinionem transmiserunt, traditur autem hic Pontifex, non eis tantum, sed domestico quoque familiarique beneficio, & miraculo ad hoc negocium citius absoluendum commotus: Neptem enim quandam suam, tum hidropisi, tum partus molestijs, spe iam perditissimam, & moribundam, sacerdotis hortatu ad hunc sanctum deprecandum, animum conuertisse, cui visus Thomas sequenti nocte, vt votum sibi nuncupet, iubet. Nuncuparunt tam ipsa quàm mater cæreum quendam, quodque iuuenem aliquem suæ religionis indumentis honestarent, dum vero de tumuisse totum corpus prima luce comperiunt, differunt tamen promissa, increpantur per noctem à Sancto Thoma, verum illis ex solutis, simul & incolumis prorsus euasit. Sequutus tamen partus apertissimum etiam exitium sibi rursus attulerat. Inclamant denuo Sanctum Thomam, & nedum eam periculo solutam recipiunt, verum & nato mortuo, illucusque quo ad baptizetur vitam obtinent. Non potuere tam insignia miracula, quæ in præclarissimis tunc ædibus gesta sunt, non totam Pontificis familiam & aliorū omnium animos vehementer excitare, excuteręq; subitam de eo colendo deliberationem. vertebatur ab eius obitu, annus vnus de quinquagesimo, à Christo vero Domino Nostro, M. CCCXXIII.

De eius doctrina.

Res ipsa exposceret, vt pluribus de eius doctrinæ genere dissererem, verum quoniam vix eam attingere mihi posse videor, quia simul & litore ferme relicto, in vastissimum pelagus abripiat, non arbitratus sum præsentium temporis angustiarum esse, tam infinitam operam modo suscipere, quæ fortassis opportunius alias nobis occurret. Duo tamen sunt quæ cum illam maxime probatam efficiant, tum vt à nobis dicantur suo iure iustissime postulant, superius est quòd sola integra pene, exactissimaque repetiatur: alterum quòd errorum monstris ita purgata sit, vt si multi repeniuntur qui ab ea multoties dissideant, nihil tamen est cur si cum ea consentias, aut à recta fide aberrasse, aut prodigiosum aliquod, quouis scientiarum in genere dici debeat inuexisse; Et mei quidem muneris non est, quid alij scripserint, vel quid errauerint nunc referre, libere tamen hic profiteor, quod & res ipsa per sese testatur, nullibi Theologiam, nullibi Philosophiam, nulli rationalem scientiam, seu artem, exactius, luculentius, explicatius, verius, & meliusquàm in Sancto Thoma posse reperiri. Quemcunque tecum habeas, vt alijs & iam vel interpretibus, vel adiutoribus indigeas necesse est. Vnus autem sanctus Thomas sufficere tibi ad omnia valet: ipse interpretem, ipse autorem,

ipse disputatorem per optimè agit: nihil in controuersia venire potest, quòd si sanctum Thomam euoluas, non visurus sis explicatum, & ita profecto, vt non à fide, nec à communi veroque sensu demum abhorreat. Tradidit Abbas Tritemius, priorem Albertum Magnum, Theologiæ summam conatum efficere, sed non perfecisse, quam certe rem tempus ipsum supputatum falsam esse conuincit; superfuit enim Albertus Sancto Thomæ multos annos, & legit etiam quæ hic scripserat: quamobrem & in eius morte, Christiani orbis lumen extinctum fuisse testatus est. Primus itaque Sanctus Thomas rem hanc ordine suo adortus, illuc eam perduxit, vt perfectissimam vocare possimus.
Et hæc quidem nos in huius sanctissimi doctissimiq; viri gratiam, pro tenuissimi ingenij nostri facultate sic elaborauimus, illius precibus sperantes grauissimorum peccatorum nostrorum veniam à Deo Dominoque Nostro Iesu Christo consequi nos posse, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

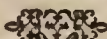

ARISTOTELIS STAGIRITÆ

PERIPATETICORVM PRINCIPIS, PERIHERMENIAS.

LIBER PRIMVS.

Cum Sancti Thomæ Aquinatis Præclarissimis Commentarijs.

LECTIO PRIMA,

De huius partis ac alios logicæ libros ordine, ac necessitate, quæ etiam determinanda sint proponuntur.

Joannis Argyropoli translatio.

PRimo definire oportet quid nam sit nomen, & quid verbum, deinde quid Negatio, quid Affirmatio, quid Enunciatio, quid deinde Oratio sit.

Antiqua translatio.

a.l.ponere.

RIMVM oportet cōstituere quid sit nomē, & quid sit verbum, postea quid negatio, affirmatio, & enunciatio, & oratio.*

Tex.cō. 21. 9. Operatio intellectus duplex. Secunda. Additur .4. Ordo illarū.

SIcut dicit philosophus in Tertio de Anima, duplex est operatio intellectus. Vna quidē, quæ dicitur indiuisibiliū intelligentia, per quā.s.apprehendit essentiā vniuscuiusq; rei in seipsa. Alia est operatio intellectus.i.componētis, & diuidentis. Additur autem & tertia operatio.i.ratiocinandi, fm q ratio procedit à notis ad inquisitionē ignotorum. Harum autem operationum prima ordinatur ad secundā, quia non potest esse cōpositio, & diuisio, nisi simpliciū apprehensorum. secunda vero ordinatur ad tertiam, quia videlicet oportet q ex aliquo vero cognitio, cui intellectus assentiat, pcedatur ad certitudinem accipiendā de quibus ignotis. Cū autē Logica dicatur rationalis scientia, necesse est q eius cōsideratio versetur circa ea, quæ pertinent ad tres prædictas operationes rationis.

Logi.circa quæ. De pertinent.ad primam.

De his igitur quæ pertinent ad primam operationē intellectus.i.de his, quæ simplici intellectu concipiuntur, determinauit Aristo.in libro Prædicamentorum.

Ad secundā.

De his vero, quę pertinent ad secundā operationē.s.de enūciatione affirmatiua, & negatiua, determinauit Philosophus in libro Perihermenias.

Ad tertiam.

De his vero, quæ pertinēt ad tertiā operationē, determinauit in libro Priorū, & in consequentibus, in quibus arguitur de syllogismo simpliciter & de diuersis syllogismorū & argumētationū spēbus, quibus ratio de vno pcedit ad aliud.

Ordo lib.

Et ideo fm prædictū ordinem triū operationū, liber Prędicamentorū ordinatur ad librū Perihermenias, qui ordinatur ad librū Priorū, & sequētes. Dicitur ergo liber iste qui pę manibus habetur, Perihermenias, quasi de Interpretatione.

Interpre. secundū Boethum.

Dicitur aūt Interpretatio fm Boethū, vox significatiua, quæ per se aliquid significat, siue sit cōplexa, siue incomplexa. Vnde coniunctiones, & præpositiones, & alia huiusmodi, nō dicuntur interpretationes, quia nō per se aliquid significant. Similiter etiā voces significan-

tes naturaliter non ex propositio, aut cū imagitatione aliquid significādi, sicut voces brutorū animalium, interpretationes dici non possunt.

Interp. quæ

Quid.n. interpretatur aliquid, exponere intendit. Et ideo sola nomina, & verba & orationes dicūtur interpretationes, de quibus in hoc libro determinantur. Sed tn̄ nomen, & verbū magis interpretationis principia esse videtur, quā interpretationes. Ille.n.interpretari videntur, qui exponit aliquid esse verū vel falsum.

Interpre. proprie.

Et ideo sola oratio enunciatiua, in qua verum, vel falsum inuenitur, interpretatio vocatur. Cęterę vero orationes, vt optatiua, & imperatiua, magis ordinantur ad exprimendū affectum q̄ ad interpretandū id, quod in intellectu habetur. Intitulatur ergo liber iste de Interpretatione, ac si diceretur de enunciatiua oratione, in qua verū, vel falsum inuenitur.

De no.& verbo quomodo.

Non aūt hic agit de nomine, & verbo, nisi inquātum sunt partes enunciationis. Est.n.propriū vniuscuiusq; sciētię partes subiecti tradere, sicut & passiones.

Sciētiæ proprium.

Patet igitur ad quam partem philosophiæ pertineat liber iste, & quæ sit necessitas istius, & quē ordinē retineat inter Logicæ libros, Præmittit aūt huic operi Philosophus procemium, in quo sigillatim exponit ea, quæ in hoc libro sunt tractanda.

Præmit.in hac scientia procemium.

Et quia omnis scientia præmittit ea, quæ de principijs sunt, partes aūt cōpositorū sunt eorū principia, ideo oportet intendenti tractare de enunciatione, præmittere de partibus eius. Vnde dicit {primū oportet cōstituere, &c.}.i.definire {quid sit nomen, & quid verbum} in græco habetur, Primum oportet poni, & idem significat. Quia.n.demōstrationes definitiones præsupponuntur, ex quibus concludunt, merito dicuntur propositiones. Et ideo pręmittūtur hic solæ definitiones eorum, de quibus agendū est, quia ex definitionibus alia capiamus consequenter.

Quæstio Responsio Simplicium dic.consid. Prima.

Si quis aūt quęrat, cū in libro Prędicamentorū de simplicibus dictū sit, quæ sit necessitas, vt hic rursum de nomine, & verbo, determinaretur, ad hoc dicendū, q simplicium dictionū triplex potest esse cōsideratio. Vna quidē fm q absolute significant simplices intellectus, & sic earū cōsideratio pertinet ad librū Prædicamētorū.

Secunda.

Alio modo fm rationē, prout sunt partes enunciationis & sic determinatur de eis in hoc lib. & ideo tradūtur sub rōne nominis, & verbi, & de quorum ratione est q significēt aliquid cū tēpore, vel sine tēpore, & alia huiusmodi, quę pertinēt ad rationē dictionū, fm q cōstituunt enunciationē.

Tertia.

Tertio cōsiderantur fm q ex eis constituitur ordo syllogisticus, & sic determinatur de eis sub rōne terminorū in libro Primū. Potest iterū dubitari, quare pręermissis alijs orationis partibus, de solo nomine, & verbo determinat. Ad q dicendū est, q quia de simplici oratione determinare intēdit, sufficit vt solas partes enunciationis pertractet, ex quibus ex necessitate simplex oratio constat. potest autem ex solo nomine. & verbo, simplex enūciatio fieri, non autē ex alijs orationis partibus, sine his, & ideo sufficiens ei fuit de his duabus determinare.

Alia responsio Orationis partes pri.

Vel potest dici, q sola nomina, & verba sunt principales orationis partes. Sub nominibus enim comprehenduntur pronomina, quæ, etsi non nominant naturam, personam tamen determinant, & ideo loco nominum ponuntur. sub verbo vero participium, quod consignificat tempus, quamuis & cum nomine cōuenientiam habeat. Alia vero sunt magis colligationes partium orationis, significātes habitudinem vnius ad aliam, quàm orationis partes, sicut claui, & alia huiusmodi, non sunt partes nauis, sed partium nauis coniunctiones. His igitur præmissis, quasi principijs, subiungit de his, quæ pertinent ad

Expositio. 2.

principalem intentionẽ, dicens. {Postea quid negatio, & quid affirmatio} quæ sunt enunciationis partes, non quidem integrales, sicut nomen, & verbum, alioquin oporteret nomẽ enunciationẽ ex affirmatione, & negatione cõpositam nomẽ est, vel verbum, sed partes subiectiuas, id est species.

Quæstio.

Quod quidem nunc supponatur, posterius autem manifestabitur. Sed potest dubitari, cũ enunciatio diuiditur in chathegoricã, & hypotheticã, quare de his non facit mentionem, sicut de affirmatione, & negatione.

Rñsio pri.

Et potest dici ꝙ hypotetica enunciatio ex pluribus categoricis cõponitur. Vnde non differunt nisi sm differentiam vnius & multi.

Responsi. 2.

Vel potest dici, & melius, ꝙ hypothetica enunciatio non continet absolutã veritatẽ,

Finis lib. Periherm.

cuius cognitio requiritur in demonstratione, ad quã lib. iste principaliter ordinatur. sed significat aliquid verum esse ex suppositione, quod nõ sufficit in scientijs demonstratiuis, confirmetur per absolutam veritate simplicis

Cur Aristo. Prætermi. de enuo. & syllo. hipo.

enũciationis. Et ideo Arist. prætermisit tractatum de hypotheticis enũciationibus, & syllogismus. Subdit autem {& enunciatio} quæ est genus affirmationis, & negationis. {& oratio.} quæ est genus enunciationis.

Quæstio.

Siquis vlterius quærat, quare non facit vlterius mentionẽ de voce.

Rñsio. t. cõ. 87. c. 7.

Dicendum, ꝙ vox est quoddam naturale, vnde pertinet ad considerationẽ Naturalis philosophiæ, vt patet in Secundo de Anima, & in vltimo de Generatione animaliũ. Vnde etiã non est proprie orationis genus, sed assumitur ad constitutionẽ orationis, sicut res naturales ad constitutionem artificialium. Videtur autem ordo enunciationis esse præposterus, nam affirmatio naturaliter est prior negatione, & ijs prior est enũciatio, sicut genus & per cõsequens oratio enunciatione.

Rñsio pria.

Sed dicẽdum, ꝙ, quia à partibus inceperat enumerare, procedit à partibus ad totũ. Negationem autẽ, quæ diuisionem cõtinet, eadem ratione præponit affirmationi, quę consistit in compositione, quia diuisio magis accedit ad partes, compositio vero magis accedit ad totum.

Secunda.

Vel potest dici sm quosdam, ꝙ præmittitur negatio, quia in ijs, quæ possunt esse, & non esse, in plus est non esse, quod significat negatio, quã esse,

Tertia.

quod significat affirmatio. Sed tamen, quia sunt species ex æquo diuidentes genus, sunt simul natura: vnde non refert quod eorum præponatur.

LECTIO II.

Ea vocis ac scripturæ ad animi affectus comparatione, qualisnam sit vocis impositio, an ex natura, an ex hominum arte.

ARGY.

Ea igitur, quæ in voce consistunt, signa sunt affectum qui in anima sunt, & ea, quæ scribũtur, notę sunt eorum, quæ in voce consistunt.

ANTI.

SVnt ergo ea, quæ sunt in voce, earum, quæ sunt anima, passionum notæ, & ea, quæ scribuntur, eorum quæ sunt in voce.

Præmisso procemio Philosophus accedit ad propositum exequendum. Et quia ea, de quibus promiserat se dicturum, sunt voces significatiuæ, cõplexæ, vel incom-

Lectio. 4.

plexæ, ideo præmittit tractatum de Significatione vocũ & deinde de vocibus significatiuis determinat, de qui-

Lectio. 5.

bus in procemio sed dictutũ promiserat. Et h c ibi {Nomen ergo est vox significatiua, &c.} Circa primum duo facit. Primo determinat qualis sit significatio vocum, Secundo ostendit differentiam significationũ vocum com-

Notandũ. 1.

plexarum, ibi {Est autem quemadmodum, &c.} Circa primum duo facit. Primo quidem præmittit ordinem significationis vocum. Secundo ostẽdit, qualis sit vocum significatio, vtrum sit ex natura, vel ex impositione, ibi

Passio ex quo.

{Et quemadmodum nec literæ, &c. Est ergo considerandum, ꝙ circa primũ tria præponit, ex quorum vno intelligitur quartum. Proponit. n. scripturam, voces, & animæ passiones, ex quibus intelligũtur res. Nam passio est ex impressione alicuius agentis, & sic passiones animæ originem habent ab ipsis rebus.

Vocis signi necessitas.

Et siquidem homo esset naturaliter animal solitarium, sufficerent sibi animæ passiones, quibus ipsis rebus cõformaretur, vt earum notitiam in se haberet, sed quia homo est animal naturaliter politicum, & sociale, necesse fuit ꝙ conceptiones vnius hominis innotescerent alijs, quod fit per vocem & ideo necesse fuit esse voces significatiuas, ad hoc ꝙ hominis inuicẽ conuenirẽt. Vnde illi, qui sunt diuersarũ linguarũ, nõ pos

Script. necessitas.

sunt bene cõuenire ad inuicẽ. Rursum si homo vteretur sola cognitione sensitiua, quæ respicit hic, & nunc, sufficeret sibi ad conuiuendũ alijs vox significatiua, sicut & cæteris animalibus, quæ per quasdam voces, suas conceptiones inuicẽ sibi manifestãt, sed, quia homo vtitur etiã intellectuali cognitione, quæ abstrahit ab hic & nũc, consequitur ipsum solicitudo non solũ de præsentibus sm locũ, & tempus, sed etiã de his, quæ distant loco, & futura sunt tpe. Vnde, vt homo conceptiones suas etiã his, qui distant secundum locũ, & his, qui venturi sunt in futuro tẽpore, manifestat, necessarius fuit vsus scripturæ,

Finis Log.

Sed, q a Logica ordinatur ad cognitionem de rebus sumendam, significatio vocum, quæ est immediata ipsis conceptionibus intellectus, pertinet ad principalem considerationẽ ipsius, significatio autẽ literarũ, tanquã magis remota, non pertinet ad eius consideratiõẽ, sed magis ad considerationem, grãmatici. Et ideo exponens odinẽ significationum nõ incipit à literis, sed à vocibus, quarum primo significationem exponens, dicit. {Sunt ergo ea, quæ sunt in voce, notæ}. i. signa earum passionũ, quæ sunt in anima.

Expõ. primæ partis tex.

Dicit autẽ {ergo} quasi ex promissis cõcludens, quia supra dixerat determinandũ esse de Nomine, & Verbo, & alijs prædictis, hæc autẽ sunt voces significatiuæ, ergo oportet vocum significationũ exponere. Vtitur autem hoc modo loquendi, vt dicat ea quæ sunt in voce, & non voces, vt quasi continuatim loquatur cũ prædictis. Dixerat. n. dicendum esse de nomine, & verbo, & alijs huiusmodi.

Nõis, & v. triplex esse.

Hæc autẽ tripliciter habent esse, Vno quidem modo, in cõceptione intellectus, Alio modo, in prolatione vocis, Tertio modo, in conscriptione literarum. Dicit ergo, {ea quæ sunt in voce, &c.} ac si dicat, nomina, & verba, & alia consequentia, quæ tantũ sunt in voce, sunt notæ. Vel quia nõ omnes voces sunt significatiuæ, & earum quædam sunt significatiuæ naturaliter, quæ longe sunt à ratione nominis, & verbi, & aliorum consequentium, vt appropriet suum dictum ad ea, de quibus intendit, ideo dicit ea, quæ sunt in voce, idest quæ cõtinentur sub voce sicut partes sub toto.

Vox est q naturale.

Vel quia vox est quoddam naturale, nomen autem, & verbum significant ex institutione humana, quæ aduenit rei naturali sicut materię, vt forma lecti ligno, ideo ad designãdum nomine & verba, & alia

Notandũ. 1.

consequentia, dicit ea, quæ sunt in voce, ac si de lecto diceretur, ea quæ sunt in ligno. Circa id autem, quod dicit earũ, quæ sunt in anima passionum, considerandum est, ꝙ passiones animæ communiter dici solent appetitus sensibilis affectiones, sicut ira, gaudium, & alia huiusmodi,

Le. 5. & c. 5.

vt dicitur in secundo Ethicorum. Et verum est ꝙ huiusmodi passiones significant naturaliter quædã voces hominum, vt gemitus infirmorum, & aliorum animalium vt dicitur in Primo Policitæ.

Per passiones animæ quid intelligendum.

Sed nunc sermo est de vocibus significatiuis ex institutione humana, & ideo oportet passiones animæ hic intelligere intellectus cõceptiones,

nes, quas nomina, & verba, & orationes significāt immediate, secundum sententiam Arist. Non enim potest esse ꝙ significent immediate ipsas res, vt ex ipso modo significandi apparet. significat enim hoc nomen homo naturam humanam in abstractione à singularibus. Vnde non potest esse ꝙ significet hominē immediate singularem, vt Platonici posuerunt, ꝙ significaret ipsam ideam hominis separatā. Sed quia hoc secundum suam abstractionē non subsistit realiter sm sententiam Arist. sed est in solo intellectu, ideo necesse fuit Arist. dicere, ꝙ voces significant intellectus conceptiones immediate, & eis mediantibus res. Sed quia non est consuetum ꝙ conceptiones intellectus Aristo. nominet passiones, ideo Andronicus posuit hunc librum non esse Aristo. Sed manifeste inuenitur in Primo de Anima, ꝙ passiones animæ vocat omnes animæ operationes. Vnde, & ipsa cōceptio intellectus passio dici potest. Vel quia intelligere nostrū nō est sine phantasmate, quod non est sine corporali passione. Vnde & immaginatiuam Philosophus Tertio de Anima vocat passiuum intellectum. Vel quia extēso nomine passionis ad omnem receptionem, etiam ipsum intelligere intellectus possibilis quoddam pati est, vt dicitur in Tertio de Anima. Vtitur autem potius nomine passiuum, quam intellectum, tum quia ex aliqua animæ passiones prouenit puta ꝙ ex amore, vel odio, vt homo interiorem conceptum per vocem alteri significari velit, tum etiam, quia significatio vocum refertur ad conceptionem intellectus secūdum ꝙ oritur à rebus per modum cuiusdam impressionis, vel passionis. Secundo cum dicit {Et ea, quæ scribūtur} agit de significatione scripturæ, & secundū Alex. hoc inducit ad manifestum præcedentem seniētiam per modum similitudinis vt sit sensus. Ita ea, quæ sunt in voce sunt signa passiones animæ, sicut & literæ sunt signa vocis. Quod etiam manifestat per sequentia, cum dicit {Et quemadmodum nec literæ.} inducens hoc quasi signum præcedētis. Quòd enim literæ significēt voces, significatur per hoc, ꝙ sicut sunt diuersæ voces apud diuersos, ita diuersæ literæ. Et sm hanc expositionem ideo non dixit, & literæ eorum, quæ sunt in voce, sed ea, quæ scribuntur, quia dicūtur literæ etiam in prolatione, & scriptura, quamuis magis propriè, sm ꝙ sunt in scriptura, dicantur literę, secundū autem ꝙ sunt in prolatione dicantur elementa vocis. Sed quia Arist. non dicit sicut ea quę scribuntur, sed continuam narrationem facit, melius est vt dicatur sicut Porphyrius exposuit, ꝙ Aristo. procedit vlterius ad complendum ordinem significationis. Postquam enim dixerat ꝙ nomina, & verba, quæ sunt signa earum, quæ sunt in anima, continuatim subdit, ꝙ nomina, & verba, quę scribuntur, signa sunt eorum nominū, & verborum, quæ sunt in voce. Deinde cum dicit.

Androni.
Lec. 2. tex. cōm. 12.
Lec. 10. te: cōm. 20. & Lec. &. 10. Lec. 2. t. c. 2.
Voc. sign. quomodo ref. ad inte. Alexan.

ARGY. *Atque vti non eadem sunt apud omnes homines literæ, sic neque voces eadem sunt.*

ANTI. *Et quemadmodum nec literæ eadem omnibus, sic nec eadem voces.*

Ostendit differentiam præmissorum significantium & significatorum, quantum ad hoc quod est esse sm naturam, vel non esse. Et circa hoc tria facit. Primo. n. ponit quoddam signū, quo manifestatur ꝙ nec voces, nec literæ naturaliter significat. Et enim quæ naturaliter significant, sunt eadem apud omns. Significatio autem literarum, & vocum, de quibus nunc agimus, non est eadem apud omnes. Sed hoc quidem apud nullos vnquam dubitatum fuit quantum ad literas, quarum non solum ratio significandi est ex impositione, sed etiam ipsarum formatio fit per artem. Voces autem naturaliter formantur. vnde & apud quosdam dubitatum fuit vtrum naturaliter significent. Sed Arist. hic determinat ex similitudine literarum, quæ sicut non sunt eædem apud omnes, ita nec voces. Vnde manifeste relinquitur, ꝙ sicut nec literæ, ita nec voces naturaliter significant, sed ex institutione humana. voces autem illæ, quę naturaliter significant sicut gemitus infirmorum, & alia huiusmodi, sunt eædem apud omnes. Secundo ibi.

Significatio literarum & vo. qualis.

Affectus tamen, quorum hæc signa sunt, primo apud omnes homines ijdem sunt Res quoque quarum hi similitudines sunt, easdem itidem esse constat. ARGY.

Quorum autem priorum hæ primo notæ sunt, eadem omnibus passiones animæ sunt, & quorum hæ similitudines res iam eadem. ANTI.

Ostēdit passiones animæ naturaliter esse, sicut res, per hoc, ꝙ eędem sunt apud omnes. Vnde dicit} Quorum autem, } idest sicut passiones animæ sunt eædē omnibus quorum priorum, idest quarum passionū primarū hæ. s. voces sunt notæ, idest signa, (cōparantur. n. passiones animę ad voces, sicut primum ad secundum:) voces. n. non proferuntur, nisi ad exprimendam interiores animæ passiones & res etiā, eædem. s. apud omnes quorū, idest quarū rerū hæ. s. passiones animę sunt similitudines. Vbi attēdendū est ꝙ literas dixit esse notas, idest signa vocū, & voces passionū animæ similiter. passiones aūt animæ dicit esse similitudines rerū & hoc ideo res nō cognoscitur ab anima, nisi per aliquam sui similitudinē existentē, vel in sensu, vel in intellectu. Literæ aūt ita sunt signa vocū, & voces passionum, ꝙ non attenditur ibi aliqua ratio similitudinis sed sola ratio institutionis, sicut & in multis alijs signis, vt tuba est signū belli. In passionibus autem animæ, oporet attendit rationem similitudinis ad exprimendas res, quia naturaliter eas designant, nō ex instituutione. Obijciūt aūt quidā ostendere volentes cōtra hoc, ꝙ dicit passiones animæ, quas significāt voces esse in omnibus easdē. Primo quidem, quia diuersi diuersas sententias habent de rebus, & ita non vidētur esse eædem apud omnes animæ passiones. Ad quod respondet Boethus ꝙ Arist. hic nominat passiones animæ conceptiones intellectus, qui nunquā decipitur: & ita oportet eius cōceptiones esse apud omnes easdem, quia, si quis à vero discordat, hic non intelligiiur. Sed, quia etiam in intellectu potest esse falsum, sm ꝙ cōponit, & diuidit, non aūt sm ꝙ cognoscit quod quid est, idest essentiam rei, vt dicitur in Tertio de Anima, referendum est hoc ad simplices intellectus conceptiones, quas significāt voces incomplexæ, quę sunt eædem apud omnes, quia, si quis vere intelligit quid est homo, quodcunque aliud aliquid quàm hominem apprehendat, non intelligit hominem. Huiusmodi autē simplices cōceptiones intellectus sunt, quas primo voces significant. Vnde dicitur in Quarto Met. ꝙ ratio quam significat nomen, & definitio. Et ideo signanter dicit. {Quorum priorum hæ notæ sunt.} vt. s. referatur ad primas conceptiones vocibus primo significatas. Sed ad huc obijciunt aliqui de nominibus æquiuocis, in quibus eiusdem vocis non est eadē passio, quæ significatur apud omnes. Et respondet ad hoc Porphyrius, ꝙ vnus homo, qui vocem profert, ad vnam intellectus conceptionem significandam eandem refert, & si aliquis alius, cui loquitur, aliquid aliud intelligat, ille, qui loquitur se exponendo faciet ꝙ refert ad idem. Sed melius dicendum est, ꝙ intentio Arist. nō est asserere identitatē conceptionis animæ per cōparationem ad vocem vt. s. vnius vocis vna sit

Voc. prola. ad quid.
Res p quid cogn. ab anima.
Obiectio. 1.
Rñsio Boe.
Lec 2. tex. cōm. 16.
Obiectio. Rñsio prima Porph.
Responsio secunda melior.

cōcep io,quia voces sunt diuersæ apud diuersos, sed intē di asserere identitatem cōceptionum animæ per com pa tationes ad res,quas similiter dicit esse easdē. Tertio ibi.

ARGY. *Verum de his in libro de Anima dictum est,ad aliam enim facultatem huiusmodi consideratio pertinet.*

ANTI. *De his itaq; dictū est in his, quæ dicta sunt de anima, alterius est enim negotij.*

Excusat se à diligentiori harum consideratione, quia quales sit animæ passiones,quomodo sint rerum similitudines, dictum est in libro de Anima. Non enim hoc pertinet ad logicum negotium,sed ad naturale.

LECTIO III.

Vocum quædam verum vel falsum significare dicitur, & quæ nam sint.

ARGY. *Quemadmodum aūt in anima cōceptus est interdum sine veritate,aut falsitate,interdū est talis.vt horū alte rum ei necessario competat sic & in voce esse videtur.*

ANTI. *Est autem,quemadmodū in anima,aliquoties quidē intellectus sine vero vel falso,aliquoties autē, cui iam necesse est horū alterū inesse,sic etiam in uoce.*

Postquā philosophus tradidit ordinem significationis vocum,hic agit de diuersa vocum significatione, quarū quædam significant verum,vel falsum,quædam non. Et circa hoc duo facit.Primo præmittit differentiam.Secun do manifestat eam.ibi{Circa cōpositionem enim, &c.} Quia vero cōceptiones intellectus præambulæ sunt ordine naturæ vocibus, quæ ad eas exprimenda proferuntur,ideo ex similitudine differentiæ,quæ est circa intellectum,assignat differentiam,quæ est circa significationes vocum, vi scilicet hæc manifestatio non solum sit ex simili,sed ex causa,quam imitatur effectus. Est ergo considerandū,ꝙ sicut in principio dictū est,duplex est,oratio intellectus,vt traditur in Tertio de Anima, in quarū vna nō inuenitur verum & falsum,in altera autem inuenitur.Et hoc est quod dicit,ꝙ in anima aliquoties est in tellectus sine vero & falso,aliquoties autem ex necessita te habet alterum horū.Et,quia voces significatiuę forma tur ad exprimēdas conceptiones intellectus,ideo ad hoc ꝙ signū conformetur signato, necesse est ꝙ etiā vocum significatiuarū similiter quędam significent sine vero & falso,quędam cum vero & falso.Deinde cum dicit.

Ordo concep.intellectus & vo.

In prohe. Lec. 51.& tex.cō.21. & 16.

Veru m vel falsum in voce.

ARGY. *Nam verum,falsumque in compositione, diuisioneq; consistit.*

ANTI. *Circa compositionem enim & diuisionem est ueritas, falsitasque.*

Manifestat quod dixerat. Et primo quantū ad id,quod dixerat de intellectu,Secundo quantū ad id, quod dixetat de assimilatione vocum ad intellectum.ibi{Nomina igitur ipsa,& verba,&c.} Ad ostendendū igitur ꝙ intellectus quandoq; est sine vero, & falso , quandoq; autem cum altero horum,dicit primo,ꝙ veritas & falsitas consistit circa cōpositionem,& diuisionem. Vbi oportet intelligere ꝙ vna duarū operationū intellectus est indiuisibilium intelligentia , inquantum.s.intellectus intelligit absolute cuiuscunque rei quidditatem siue essentiam per seipsam,putat quid est homo,vel qd albū, vel quid aliud huiusmodi. Alia vero operatio intellectus est,ſm ꝙ huiusmodi simplicia concepta simul componit, & diuidit. Dicit ergo,ꝙ in hac secūda operatione intellectus, idest componentis,& diuidentis,inuenitur veritas, & falsitas, relinquens,ꝙ in prima operatione non inuenitur,vt etiā traditur in Tertio de Anima.Sed circa hoc primo videtur esse dubium,quia,cum diuisio fiat per resolutionem ad indiuisibilia siue simplicia, videtur ꝙ sicut in simplicibus non est veritas vel falsitas,ita nec indiuisione. Sed dicendum est,ꝙ,cū conceptiones intellectus sint similitudines rerū,ea quæ circa intellectū sunt,dupliciter considerari,& nominari possunt. Vno modo ſm se,alio modo ſm rationes rerum,quarum sunt similitudines. Sicut imago Herculis ſm se quidem dicitur,& est cuprum,in quantum autem est similitudo Herculis,nominatur homo.Sic etiam si consideremus ea, quæ sunt circa intellectum secundum se,semper est compositio, vbi est veritas & falsitas,quæ nunquam inuenitur in intellectu,nisi per hoc,ꝙ intellectus comparatur vnum simplicem con ceptum alteri. Sed si referatur ad rem, quandoq; dicitur compositio,quandoq; dicitur diuisio. Cōposio quidem quando intellectus comparat vnum conceptum alteri, quasi apprehendens coniunctionem aut identitatem rerum, quarum sunt conceptiones, diuisio autem, quando sit comparat vnum conceptum alteri,vt apprehendat res esse diuersas. Et per hunc etiam modum in vocibus affirmatio dicitur compositio, inquantum coniunctionem ex parte rei significat, negatio vero dicitur diuisio, inquantum significat rerum separationem. Vlterius autē videtur , ꝙ non solum in compositione, & diuisione veritas consistat. Primo quidem, quia etiam res dicitur vera vel falsa sicut dicitur aurum verum vel falsum.Dicitur etiam ꝙ ens,& verum conuertuntur. Vnde videtur ꝙ etiam simplex conceptio intellectus, quæ est similitudo rei non careat veritate, & falsitate. Præterea Philosophus dicit in lib. de Anima , ꝙ sensus proprium sensibilium semper est verus. Sensus autem non componit, vel diuidit non ergo in sola compositione, & diuisione est veritas. Item,in intellectu diuino nulla est cōpositio, vt probatur in.12. Meta.& tamen ibi est prima, & summa veritas.nō ergo veritas est solum cōpositionem,& diuisionē. Ad huiusmodi igitur euidentiam considerandum ꝙ veritas in aliquo inuenitur dupliciter. Vno modo sicut in eo quod est verum. Alio modo sicut in dicente,vel co gnoscente verum. Inuenitur autem veritas sicut in eo, quod est verum,tam in simplicibus,quàm in compositis sed sicut in dicente,vel cognoscente verum non inuenitur nisi ſm compositionem & diuisionē.Quod quidem sic patet. verum.n.vt Philosophus dicit in Sexto Ethico rum,est bonum intellectus, Vnde de quocunque dicatur verum oportet ꝙ hoc sit per respectum ad intellectum. Comparantur autem ad intellectum voces quidem sicut signa,res autem sicut ea, quorum intellectus sunt similitudines. Considerandum autem ꝙ aliqua res comparatur ad intellectum dupliciter. Vno modo sicut mensura ad mensuratum. Et sic comparantur res naturales ad intellectum speculatiuū humanum. Et ideo intellectus dicitur verus secundū ꝙ conformatur rei, falsus autem secundum ꝙ discordat à re. Res autem naturalis non dicitur esse vera per cōparationem ad intellectum nostrum, sicut posuerunt quidam antiqui naturales, extimantes re rum veritatem esse solum in hoc quod est videri. Secundum hoc enim sequeretur ꝙ cōtradictoria essent simul vero,quia cōtradictoria cadunt sub diuersorum opinionibus. Dicuntur tamen res aliquæ verę vel falsę per com parationem ad intellectum nostrum, non essentialiter vel formaliter , sed effectiue , inquantum.s.natæ sunt facere de se veram, vel falsam extimationem.& ſm hoc di citur aurum verū, vel falsum. Alio autem modo res com parantur ad intellectum, sicut mēsuratum ad mensuram, vt patet in intellectu practico, qui est causa rerum. Vnde opus artificis dicitur esse verum , inquantum attingit ad rationem

Ver. & fal. in compo.& diui. consi.

Lect.2.t.cō. 21.22.& 26 Quæstio Responsio.

Quæ circa Inte.dupliciter cons. possunt.

Quæstio.

Lect.3. tex: comm.152. Lectio.4. & tex.160. Lec.6.21.& Lec. 4.t.cō. 26.31. Lectio. 3.& cōm.51. Responsio.

Lectio.2. & cap.3. Res vo. ad intellectū. Notandum primum. veritas diuersimode diuersa denominat.

Res naturalis.

Veri vel fal. rei.

Res artifi.

Res ad diuinum intellectum.

rationem artis, falsum vero, inquantum deficit à ratione artis. Et quia omnia etiam naturaliter comparantur ad intellectum diuinum, sicut artificiata ad artem, consequens est, vt quælibet res dicatur esse vera, ſm ꝙ habet propriam formam, ſm quam imitatur artem diuinam. Nam falsum aurum est verum aurichalchū. Et hoc modo ens, & verum conuertuntur, quia quælibet res naturalis per suam formam arti diuinæ comparatur. Vnde Philosophus in. 1. Phy. formam nominat, quoddam diuinum. Et sicut res dicitur vera per cōparationem ad suā mensuram, ita etiam & sensus, vel intellectus, cuius mensura est res extra animam. Vnde sensus dicitur verus, qñ per formam suam conformatur rei extra animam existēti. Et sic intelligitur ꝙ sensus proprij sensibilis sit verus. Et hoc etiam modo intellectus apprehēdens quod quid est absque compositione, & diuisione, semper est verus, vt dicitur in Tertio de Anima. Est autem considerandū, ꝙ quamuis sensus proprij obiecti sit verus non tamē cognoscit hoc verum. Non. n. potest cognoscere habitudinem conformitatis suæ ad rem sed solum rem apprehendit, intellectus autē potest huiusmodi habitudinē cōformitatis cognoscere, & ideo solus intellectus potest cognoscere veritatem. Vnde & Philosophus dicit in. 6. Metaph. ꝙ veritas est solum in mente, sicut. s. in cognoscente veritatem. Cognoscere autem prędictam confirmitatis habitudinem nihil est aliud quàm indicare ita esse in re vel non esse: quod est componere, & diuidere. & ideo intellectus non cognoscit veritatem, nisi componendo, vel diuidendo per suum iudicium. Quod quidem iudicium, si consonet rebus, erit verum, puta cum intellectus iudicat esse, quod est; vel non esse quod non est. Falsum autem quando dissonat à re, puta cum iudicet non esse, quod est, vel esse quod non est. Vnde patet, ꝙ veritas, & falsitas, sicut in cognoscente. & dicente non est nisi circa compositionem, & diuisionem. Et hoc modo Philosophus loquitur hic. Et quia voces sunt signa intellectum, erit vox vera quæ significat verum intellectum, falsa autem, quæ significat falsum intellectum; quamuis vox, inquantum est res quædam dicatur vera, sicut & aliæ res. Vnde hæc vox, homo est asinus est vere vox, & vere signum, sed quia est signum falsi, ideo dicitur falsa. Sciendum est autem, ꝙ Philosophus de veritate hic loquitur, ſm ꝙ pertinet ad intellectum humanum, qui iudicat de conformitate rerum, & intellectus componendo & diuidendo. Sed iudicium intellectus diuini de hoc est absq; compositione, & diuisione, quia sicut etiam intellectus noster intelligit materialia immaterialiter. ita etiam intellectus diuinus cognoscit compositionem, & diuisionem simpliciter. Deinde cum dicit.

Quō ens & ve. cōu. Lectio. 15. & cōm. 81. Sensus ver. Lec. 2. c. 16. Notandum secundum. Inte. tm̄. cognoscit ve. Le. 1. & c. 8. Cognoscere habi. con formi. Intell. iudicium ve. vel falsum. Vox qñ vera vel falsa. Notandum tertium. Differentia inter diuinu intellectū & humanum.

ARGY. *Ipsa igitur nomina, & verba, similia sane sunt ei conceptui, qui sine compositione, diuisioneq; est, velut hoc nomen album, vel homo, cum nihil additur ipsi, nondum. n. verum est, aut falsum.*

ANTI. *Nomina igitur ipsa et verba, cōsimilia sunt sine cōpositione, vel diuisione, intellectui, vt est homo, vel album, quando non additur aliquid, neque enim adhuc verum, aut falsum est.*

Manifestat quod dixerat de similitudine vocum ad intellectum. Et primo manifestat propositum. Secundo manifestatum probat per signum, ibi {Huius autem signum.} Concludit ergo ex præmissis, ꝙ, cum solum circa compositionem, & diuisionem sit veritas, & falsitas in intellectu, consequens est ꝙ ipsa nomina, & verba diuisim accepta, assimilentur intellectui, qui est sine cōpositione, & diuisione. sicut cum homo, vel album dicitur, si nihil aliud addatur, non enim verum adhuc, vel falsum est. sed postea qñ additur esse, vel nō esse, fit verū, vel falsum. Nec est instantia de eo, quod per vnicū nomē verā responsionē dat ad interrogationē factā, vt cū quærenti quid natat in mari, aliquis respōdet, piscis. Nā intelligitur verbū, quod fuit in interrogatione positū. Et sicut nomē per se positū nō significat verū vel falsum; ita nec verbū per se dictū. Nec est instātia de verbo primę, & secundę personę, & de uerbo exceptę actionis, quia in his intelligitur certus, & determinatus nominatiuus. Vñ est implicita cōpositio, licet nō explicita. Deinde cum dicit.

Nomina, & v. in quo similia intel. Tacitæ obiectioni. Nō. & v. so lit. non sig. ver. vel fal.

ARGI. *Cuius quidem hoc indicium est, Hippocentaurus enim aliquid quidem significat, at nondum verum est, aut falsum, nisi esse, aut non esse additum, aut simpliciter, aut respectu temporis fuerit.*

ANTI. *Signum autem huius est. etenim hircocervus significat quidem aliquid, sed quod nondum verum vel falsum fit, si non esse, vel non esse addatur, vel simpliciter, vel secundum tempus.*

Inducit signum ex nomine composito. s. hircoceruus, quod componitur ex hirco, & ceruo, & quod in gręco dicitur tragelaphus. Nam tragos est hircus, & elaphos ceruus. Hmōi. n. nomina significant aliquid. s. quosdā conceptus simplices, licet rerum compositarum. & ideo nō est verum vel falsum nisi quando additur esse, vel non esse, per quæ exprimitur iudicium intellectus. Potest autē addi esse, vel non esse, vel secundum præsens tēpus. quod est esse, vel non esse in actu, & ideo hoc dicitur esse simpliciter, vel secundum tempus præteritum, aut futurum, quod non est esse simpliciter, sed secundum quid, vt cū dicitur aliquid fuisse, vel futurum esse. Signanter autem vtitur exemplo ex nomine significante, quod non est in rerū natura, in quo statim falsitas apparet, & ꝙ sine cōpositione, & diuisione nō possit verum, vel falsum esse.

Esse simpliciter vel secundum quid.

LECTIO IIII.

Ex nominis definitione proposita, ac declarata, quædam ab eius ratione seiungit.

ARGY. *Nomen igitur vox est significatiua ex instituto, sine tempore, cuius nulla pars significat separata.*

ANTI. *Nomen igitur est vox significatiua secundum placitum sine tempore, cuius nulla pars est significatiua, separata.*

Postquam Philosophus determinauit de ordine significationis vocum, hic accedit ad determinādum de ipsis vocibus significatiuis. Et quia principaliter intendit de enunciatione, quæ est subiectum huius libri, in qualibet autē scientia oportet noscere principia subiecti, ideo primo determinat de principijs enunciationis. Secundo de ipsa enunciatione, ibi {Enunciatiua uero nō omnis.} Circa primū duo facit. Primo. n. determinat principia quasi materialia enuuciationis, scilicet partes integrales ipsius. Secundo determinat principiū formale, scilicet orationē quæ est enunciationis genus, ibi {Oratio autem est vox significatiua &c.} Circa primū duo facit. Primo determinat de nomine, quod significat rei substantiam. Secundo determinat de uerbo, quod significat actionem, uel passionem procedentem à re, ibi {Verbum autem est quod consignificat tempus.} Circa primum tria facit. Primo definit nomen, secundo definitionem exponit: ibi {In nomine enim ꝙ est æquiferus.} Tertio excludit quædā, quæ perfecte rationem nominis non habent, ibi. {Non homo uero non est nomen.} Circa primum considerandum est, quòd definitio ideo dicitur terminus,

Subiectum huius libri. Principia subiecti præcogno. Lectio. 7. Lectio. 6. Cur prius de no. quam verbo. Lectio. 7. Definitio dicitur terminus.

quia includit totaliter rem, ita. s. ꝙ nihil rei est extra definitionem, cui. s. definitio non conueniat, nec aliquid aliud est infra definitionem, cui. s. definitio conueniat. Et ideo quinque ponit in definitione nominis. primo ponitur {vox} per modum generis, per quod distinguitur nomen ab omnibus sonis, qui non sunt voces. Nam vox est sonus ab ore animalis prolatus, cum imaginatione quadam. vt dicitur in Secundo de Anima. Additur autem prima differentia. s. {significatiua} ad differentiam quarumcunque vocum non significantium, siue sit vox literata, & articulata, sicut biltris, siue non literata, & nõ articulata, sicut sibilus pro nihilo factus. Et quia de significatione vocum in superioribus actum est, ideo ex præmissis concludit, ꝙ nomen est vox significatiua.

Vox quid. Lectio. 18. & tex. c. 90.
Vox literata &c.

Obiectio.

Sed cum uox sit quædam res naturalis, nomen autem non est aliquid naturale, sed ab hominibus institutũ, videtur ꝙ non debuit genus nominis ponere vocem, quę est ex natura, sed magis signum, quod est ex institutione, vt diceretur nomen est signum vocale, sicut etiam conuenientius definitur scutella, si quis diceret ꝙ est vas ligneum quàm si quis diceret ꝙ est lignum formatum in vas.

Responsio. Artificialia quomodo in genere substantiæ vel acci.

Sed dicendum, ꝙ artificialia sunt quidem in genere substantiæ ex parte materiæ, in genere autem accidẽtium ex parte formę nã formæ artificialiũ accidẽtia sunt. Nomẽ ergo significat formam accidentalẽ, vt cõcretã subiecto.

Definitio acci. in abstra.

Cũ autem in definitione omniũ accidentiũ oporteat poni subiectũ, necesse est quòd si qua nomina accidentis in abstracto definiantur, ꝙ in eorũ definitione ponatur accidẽs in recto quasi genus, subiectũ autẽ in obliquo, quasi differẽtia. vt cũ dicitur simitas est curuitas nasi.

In cõcreto.

Si qua vero nomina accidẽs significant in cõcreto, in eorum definitione ponitur materia, vel subiectũ, quasi genus, & accidens, quasi differẽtia. vt cum dicitur simum est nasus curuus. Si igitur nomina rerum artificialium significant formas accidentales vt concretas subiectis naturalibus, conuenientius est vt in eorum definitione ponatur res naturalis quasi genus, vt dicamus, quòd scutella est lignũ figuratum, & similiter quòd nomen est vox significatiua. Secus autem esset si nomina artificialium acciperentur quasi significantia ipsas formas artificiales in abstracto. Tertio ponit secundam differentiam cum dicit {ſm placitum,}, i. ſm institutionem humanam à beneplacito hominis procedentem. Et per hoc nomen differt à vocibus significantibus naturaliter, sicut sunt gemitus infirmorum, & voces brutorum animalium. Quarto ponit tertiam differentiam. s. {sine tempore} per quod differt nomẽ à verbo.

Nbiectio.

Sed videtur hoc esse falsum, quia hoc nomen dies, vel annus significat tempus.

Responsio, Tria circa tempus con b. possunt.

Sed dicendũ quod circa tempus tria possunt considerari. Primo quidem ipsum tempus, ſm quod est res quædã, & sic potest significari à nomine, sicut quęlibet alia res.

Secundum.

Alio modo potest considerari, id quod tempore mensuratur, inquantum huiusmodi, & quia id quod primo, & principaliter mensuratur, est motus, in quo consistit actio, & passio, ideo verbum, quod significat actionem, & passionem significat cum tempore. Substantia autem secundum se considerata, prout significatur per nomen & pronomen, non habet inquantum huiusmodi, vt tempore mensuretur, sed solum secundum ꝙ subijcitur motui, prout per participium significatur.

Cur v. rb & par. cũ tẽpore signi.

Et ideo verbum, & participium significant cum tempore, non autem nomen, & pronomen.

Tertium.

Tertio modo potest cõsiderari ipsa habitudo temporis mensurantis, quæ significatur per aduerbia temporis, vt cras, heri, & huiusmodi. Quinto ponit quartam differentiam, cum subdit {cuius nulla pars est significatiua separata,} s. à toto nomine, comparatur tamen ad significationem nominis secundum ꝙ est in toto. Quod ideo est, quia significatio est quasi forma nominis, nulla autẽ pars separata habet formã totius, sicut manus separata à homine nõ habet formã humanã. Et per hoc distinguitur nomẽ ab oratione, cuius pars significat separata, vt cum dicitur homo iustus. Deinde cum dicit.

Significatio

Nã hoc in nomine equiferus nihil per seipsum equus significat, sicut hac in oratione equus est ferus. ARGY.

In nomine. n. quod est æquiferus, ferus per se nihil significat quemadmodum in oratione, quæ est, equus ferus. ANTI.

Manifestat præmissam definitionem. Et primo quantum ad vltimam particulam, Secundo quanto ad secundam, ibi {ſm vero placitum &c.} Nam primæ duæ particulę manifestæ sunt ex præmissis. Tertia autem particula. s. {sine tempore.} manifestabitur in sequentibus in tractatu de Verbo. Circa primum duo facit. Primo manifestat propositum per nomina cõposita. Secundo ostẽdit circa hoc differentiam inter nomina simplicia & cõposita. ibi {At vero non quemadmodum.} Manifestat ergo primo, ꝙ pars nominis separata nihil significat, per nomina cõposita, in quibus hoc magis videtur. In hoc. n. nomine quod est æquiferus, hęc pars ferus, per se nihil significat, sicut significat in hac oratione, quæ est equus ferus. Cuius ratio est, quòd vnum nomen ponitur ad significandum vnum simplicem intellectum: aliud autem est id, à quo imponitur ad significandum ab eo quod nomen significat. sicut hoc nomen lapis imponitur à læsione pedis, quam non significat: quod tñ imponitur ad significandum conceptũ cuiusdã rei. Et inde est, quòd pars nominis cõpositi, quod imponitur ad significandum cõceptum simplicem, non significat partem cõceptionis cõpositæ, a qua imponitur ad significandum, Sed oratio significat ipsam cõceptionẽ cõpositã. vnde pars orationis, signat partẽ conceptionis compositæ. Deinde cum dicit.

Cur pars no. separa. nihil signi. orationis vero, signi.

Verum non vt est in simplicibus nominibus, sic & in compositis est. In illis. n. nullo pacto pars est significatiua in compositis vero videtur quidem, nihil tamen separata significat, vt in exemplo patet antea dicto. ARGY.

At vero nõ quẽadmodũ in simplicibus nominibus, sic se habet etiam in compositis. In illis. n. nullo modo pars significatiua est in his autem vult quidem, sed nihil significat separata, vt in eo quod est equiferus ferus. ANTI.

Ostẽdit quantũ ad hoc differentiã inter nomina simplicia, & composita, & dicit, ꝙ non ita se habent in nominibus simplicibus, sicut & in cõpositis, quia in simplicibus pars nullo modo est significatiua, neque ſm veritatem, neq; secundũ apparentiã, sed in cõpositis vult quidem, idest apparentiam habet significandi, nihil tamen pars eius significat, vt dictum est de nomine æquiferus.

Expõ. tex.

Hæc autẽ ratio differentiæ est, quia nomen simplex sicut imponitur ad significandum conceptum simplicem, ita etiam imponitur ad significandum ab aliquo simplici conceptu. Nomen vero compositum imponitur à composita conceptione, ex qua habet apparentiã, quod pars eius significet. Deinde cum dicit.

Rõ differentiæ inter no. sim, & cõp.

Ex instituto autẽ diximus, quia nullũ nomen est signũ natura, sed cũ est positũ. Nã significãt, et hi soni, qui scribi non possunt, vt bestiarum, quarum nullum est nomen. ARGY.

Secundum placitũ vero, quoniam naturaliter nomen nullum est sed quãdo fit nota. Nam designant, & illiterati soni, vt ferrarum, quorum nullus est nomen. ANTI.

Manifestat tertiam partem prædictæ definitionis, & dicit

Cur secūdū placitum.

dicit, ꝙ ideo dictum est ꝙ nomen significat secundum placitum, quia nullum nomen est naturaliter. Ex hoc enim est nomen quod significat. non autem significat naturaliter, sed ex institutione. Et hoc est quod subdit {sed quando fit nota} idest quando imponitur ad significandum. Id enim quod naturaliter significat, non fit, sed naturaliter est signum. Et hoc significat, cum dicit. Illiterati enim soni, vt ferarum, quia. s. literis significari non possunt. Et dicit potius sonos, quam voces, quia quædam animalia non habent vocem eo ꝙ carent pulmone, sed tamen quibusdam sonis proprias passiones naturaliter significant, nihil autem horum sonorum est nomen. Ex quo manifeste datur intelligi, ꝙ nomen non significat naturaliter. Sciendum tamē est, ꝙ circa hoc fuit diuersa quorundam opinio. Quidam enim dixerunt ꝙ nomina nullo modo naturaliter significant nec differt quæ res quo nomine significentur. Alij vero dixerunt, ꝙ nomina omnino naturaliter significant: quasi nomina sint naturales similitudines rerum. Quidā vero dixerūt, ꝙ nomina non naturaliter significant quantum ad hoc, ꝙ eorum significatio non est à natura, vt Arist. hic intēdit, quantū vero ad hoc naturaliter significant, ꝙ eorum significatio congruit naturis rerum, vt Plato dixit. Nec obstat, ꝙ vna res multis nominibus significatur, quia vnius rei possunt esse multæ similitudines, & similiter ex diuersis proprietatibus possunt vni rei multa diuersa nomina imponi. Non est autem intelligendum quod dicit, {quorum nihil est nomen} quasi soni animalium nō habeant nomina, nominātur.n. quibusdam nominibus, sicut dicitur rugitus leonis, & mugitus bouis, sed quia nullus talis sonus est nomē, vt dictū est. Deinde cum dicit.

Illiterati soni. — Animalia sine voce. — Notandum Opiniones de signo. no. — Aristot. — Platon. Rñsio insti. Res vna multip. no.

ARGY. *Hoc autem non homo, non dico esse nomen. At neque nomen est positum, quo ipsum appellare oportet: Neque enim est oratio, neque negatio. Sed infinitum nomen vocetur, quoniam & quod est, & quod nō est, in ratione rerum sine discrimine vllo significat.*

ANTI. *Non homo vero non est nomen. At vero nec positum est nomen, quo illud oporteat appellari, nam neque oratio neque negatio est, sed sit nomen infinitum, quoniam similiter in quolibet est, & quod est, & quod non est.*

Expō. primæ parti. tex. Nominis signi.

Excludit quædam à nominis ratione. Et primo nomen infinitum, Secundo casus nominum, ibi {Catonis autem vel Catoni.} Dicit ergo primo, ꝙ non homo non est nomen. Omne enim nomen significat aliquam naturam determinatam, vt homo, aut personam determinatam, vt pronomen, aut vtrunque determinatum, vt Sortes. Sed hoc ꝙ dico non homo, neque determinatam naturam, neque determinatam personam significat. Imponitur enim à negatione hominis, quæ æqualiter dicitur de ente, & non ente. Vnde & non homo potest dici indifferenter, & de eo quod non est in rerum natura vt si dicamus Chimera est non homo, & de eo quod est in rerum natura, sicut dicitur equus est non homo. Si autem imponeretur à priuatione, requireret subiectum ad minus existens. sed, quia imponitur à negatione, potest dici de ente, & de non ente, vt Boethus, & Amonius dicunt. Quia tamen significat per modū nominis, quod potest subijci, & prædicari, requiritur ad minus suppositum in apprehensione, Non autem erat nomē positum tempore Aristot. sub quo huiusmodi dictiones concluderentur. Non enim est oratio, quia pars eius non significat aliquid separata, sicut & in nominibus compositis. Similiter autem nō est negatio, idest oratio negatiua, quia huiusmodi oratio superaddit negationem affirmationi,

No. infi. sig. — Boethus, Amonius.

quod non cōtingit hic. Et ideo nomē imponit huiusmodi dictioni vocans eā nomen infinitum propter indeterminationē significationis, vt dictū est. Deinde cū dicit.

No. infi. ab Arist. impositum.

ARGY. *Hoc etiam Philonis, aut philoni, & hisce similia non nomina sunt, sed nominis casus.*

ANTI. *Catonis autem, vel Catoni, & quæcunque talia sunt non nomina, sed casus nominis sunt,*

Excludit casus nominis, & dicit, ꝙ Catonis, & Catoni, & alia huiusmodi, non sunt nomina, sed solus nominatiuus dicitur principaliter nomen, per quem est impositio nominis, ad aliquid significandum. Huiusmodi autē obliqui vocantur casus nominis, quia cadunt per quandā declarationis originem à nominatiuo, qui dicitur rectus eo ꝙ non cadit. Stoici autem dixerunt etiam nominatiuos dici casus, quos Grammatici sequuntur, eo ꝙ cadūt idest procedunt ab interiori conceptione mentis. Et dicitur rectus, eo ꝙ nihil prohibet aliquid cadens sic cadere vt rectum stet, sicut stilus, qui cadens ligno infigitur. Deinde cum dicit.

Casus. — Stoici.

ARGI. *Atque ratio eius in cæteris quidem est, illo autem differt. Si enim addideris est, vel erat, vel erit, hoc quidem neque verum neque falsum euadet, nomen autem semper velut Philonis est, aut non est, nondum enim verum est, aut falsum.*

ANTI. *Ratio autē eius in alijs quidem eadem est, sed differt. quoniam cum est, vel fuit, uel erit, adiunctum, neq; uerū, neque falsum est, nomen vero semper. vt Catonis est, uel non est. nondum enim aliquid verum dicit, aut falsum.*

Ostendit consequenter quomodo se habeant obliqui casus ad nomen, & dicit, ꝙ ratio, quam significat nomē, est eadem, & in alijs. s. casibus nominis, sed in hoc est differentia, ꝙ nomen adiunctum cum hoc verbo est, vel nō est, vel fuit, semper significat verum vel falsum, quod nō contingit in obliquis. Signanter autem inducit exemplū de verbo substantiuo, quia sunt quædam alia verba. s. impersonalia, quę cum obliquis significant verum vel falsum, vt cum dicitur, Pœnitet Sortem: quia actus verbi intelligitur ferri super obliquum, ac si diceretur præsentia habet Sortem. Sed, si nomen infinitum & casus non sunt nomina, inconuenienter data est præmissa nominis definitio, quę istis conuenit. Sed dicendum s̄m Amonium quod supra communius definit nomen, post modum vero significationem nominis artat subtrahendo hæc à nomine. Vel dicendum, quòd præmissa definitio non simpliciter conuenit his. nomen enim infinitum nihil determinatum significat, neque casus nominis significat secundum primum placitum instituentis, vt dictum est.

Verba impersonalia. — Obiectio. — Rñsio pri. Amonius.

LECTIO V.

Ex verbi definitione, quædam ab illius ratione excludit, necnon verbi ad nomen ipsum conuenientia exponitur.

ARGY. *Verbum autem est id quod insuper tempus significat, & cuius nulla pars seorsum significat, atque semper eorum, quæ de alio dicuntur, est signum.*

ANTI. *Verbum autem est quod consignificat tempus, cuius pars nihil extra significat, & est semper eorum, quæ de altero prædicantur, nota.*

Postquam Philosophus determinauit de nomine, hic determinat de verbo. Et circa hoc tria facit. Primo definit verbum, secundo excludit quædam à ratione verbi. ibi {Non currit autem & non laborat &c.} Tertio ostendit conuenientiam verbi ad nomen. ibi {Ipsa vero s̄m se dicta verba, &c.} Circa primum duo facit. Primo ponit definitionem verbi, secundo exponit, ibi {Dico

Notandum Cur præter cõmuniano. & verb. autem qm̃ consignificat &c.} Est autẽ considerandum, ꝙ Aristo. breuitati studens non ponit in definitione verbi ea quæ sunt nomini & verbo communia, relinquens ea intellectui legẽtis ex his, quę dixerat in definitione nominis. Ponit autem tres particulas in definitione verbi, quarum prima distinguit verbũ à nomine in hoc. s. quod dicit, ꝙ {consignificat tempus} Dictum est enim in definitione nominis, ꝙ nomen significat sine tempore. Secunda vero particula est, per quam distinguitur verbum ab oratione, cum dicitur {cuius pars nihil extra significat.}

Obiectio. Sed cum hoc etiam positum sit in definitione nominis, videtur hoc debuisse prętermitti, sicut & quod dictum est vox significatiua ad placitum. Ad quod respõdet Amonius, ꝙ in definitione nominis hoc positum est, vt distinguatur nomen ab orationibus quæ componuntur ex nominibus, vt cũ dicitur, homo est animal. (Responsio prima Amonius.) Quia vero sunt etiam quędam orationes, quæ componuntur ex verbis, vt cum dicitur, ambulare est moueri, & vt ab his distinguatur verbum oportuit hoc etiam in definitione verbi iterari. Potest etiam aliter dici, ꝙ, quia verbum importat compositionem, in qua perficitur oratio significans verum vel falsum, maiorem conuenientiam videbatur habere verbum cum oratione, quasi quædã pars formalis ipsius, quàm nomen, quod est quædã pars materialis orationis, & ideo oportuit iterari. (Verbum importat compositionem.) Tertia vero particula est per quam distinguitur verbum non solũ à nomine, sed etiam à participio, quod significat cum tẽpore, & dicit} & est semper eorum, quę de altero prædicantur nota, }. i. signum quia scilicet nomina & participia possunt poni ex parte subiecti, & predicati. sed verbũ semper est ex parte prædicati.

Dub. Sed hoc videtur habere instantiam in verbis infinitiui modi, quæ interdum ponũtur ex parte subiecti, vt cum dicitur, ambulare est moueri. Sed dicendum est, ꝙ verba infinitiui modi, quando in subiecto ponuntur, habent vim nominis. (Responsio verbum infinitum quõ habẽt vi no.) Vnde & in grę co, & in vulgari locutione latina suscipiunt additionem articulorum sicut & nomina. Cuius ratio est, quia proprium nominis est, vt significet rem aliquam quasi per se existẽtem, proprium autem verbi, est vt significet actionem vel passionem. (Proprium no. & ver.) Potest autẽ actio significari tripliciter. (Actio tripliciter.) Vno modo per se in abstracto. velut quędam res, & sic significatur per nomen, vt cum dicitur actio passio, ambulatio, cursus & similia. Alio modo per modũ actionis, vi. s. est egrediens à substantia, & inhæherẽs ei, vt subiecto, & sic significatur per verba aliorum modorũ, quę attribuuntur prædicatis. Sed quia etiam ipse processus, vel inhærentia actionis, potest appræhendi ab intellectu & significari vt res quædam, inde est ꝙ ipsa verba infinitiui modi, quę significant ipsam inhærentiã actionis ad subiectũ, possunt accipi vt verba, ratione concretionis, & vt nomina prout significãt res quasdẽ.

Obiectio. Responsio. Potest etiã obijci de hoc, ꝙ etiam verba aliorum modorum videntur aliquando in subiectoponi, vt cũ dicitur, curro est verbũ. Sed dicendũ est, ꝙ in tali locutione hoc verbũ curro nõ sumitur formaliter secundum ꝙ eius significatio refertur ad rem, sed secũdum ꝙ materialiter significat ipsam vocẽ, quæ accipitur vt res quædam. Et ideo tam verba, quàm omnes orationis partes, quando ponuntur materialiter, sumuntur in vi nominum. (Partes ora. quãdo materialiter.) Deinde cum dicit.

ARGY. *Dico autem ipsum insuper tempus significare, quia ualitudo quidem est nomen, valet autem verbum, significat enim insuper nunc esse.*

ANTI. *Dico vero quoniã cõsignificat tẽpus, vt cursus quidẽ nomen est, currit autem verbum, cõsignificat .n. nũc esse.*

Exponit definitionem positã. Et primo quantum ad hoc quod dixerat ꝙ consignificat tempus. Secundo quãtum ad hoc quod dixerat ꝙ est nota eorum, quę de altero prædicantur, cum dicit } & semper est &c.} (Secunda particula præterm.) Secundã autem particulam. s. {cuius nulla pars extra significat,} non exponit, quia supra exposita est in tractatu nominis. Exponit ergo primum, ꝙ verbum consignificat tempus. per exemplũ, quia, videlicet cursus, quia significat actionem non per modum actionis, sed per modum rei per se existentis, non consignificat tempus, eo ꝙ est nomẽ. (Nomen nõ cõsignificat tẽpus verb. autem sic.) Curro vero cum sit verbum significans actionem, consignificat tempus, quia proprium est motus tempore mensurari, actiones autẽ nobis notę sunt in tempore. Dictum est autem supra, ꝙ consignificare tempus est significare aliquid in tempore mensuratum. (Signifi. tempus vel cum tempore.) Vnde aliud est significare tẽpus principaliter, vt rem quandã, quod potest nomini conuenire, aliud est significare cum tempore, quod non conuenit nomini, sed verbo. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque semper eorum, quæ de alio dicuntur, est signũ, vt eorum, quæ de subiecto, dicuntur, aut eorum, quæ in subiecto dicimus esse.*

ANTI. *Et est semper eorum, quę de altero dicuntur nota. vt eorum, quæ de subiecto, vel in subiecto sunt.*

Notandum. Exponit aliam particulam. Vbi notãdum est, ꝙ, quia subiectum enunciationis significatur vt cui inhęret aliquid cum verbum significet actionem per modũ actionis, de cuius ratione est, vt inhęreat, semper ponitur ex parte prædicati, nunquàm autẽ ex parte subiecti, nisi sumatur in vi nominis, vt dictũ est. (Verbũ semper ex parte prædic.) Dicitur ergo verbum semper esse nota eorum, quæ dicuntur de altero, tũ quia verbũ semper significat id, quod prædicatur, tũ quia in omni prędicatione oportet esse verbũ, eo ꝙ verbũ importat cõpositionẽ, qua prędicatũ cõponitur subiecto.

Obiectio. Sed dubium videtur quod subditur, vt eorũ {quę de subiecto vel in subiecto sunt.} Videtur .n. aliquid dici vt de subiecto quod essentialiter prædicatur: vt homo est animal, in subiecto autem sicut accidens de subiecto prędicatur, vt homo est albus. Si ergo verbo significãt actionem vel passionẽ, quæ sunt accidentia, consequens est vt semper significant ea, quæ dicuntur vt in subiecto. Frustra igitur dicitur in subiecto vel de subiecto. Et ad hoc dicit Boethus, ꝙ vtraque ad idem pertinent. (R[n]ſio pri. Boethus.) Accidens .n. & de subiecto prædicatur, & in subiecto est. Sed quia Arist. disiunctione vtitur, videtur aliud per vtraq; significare. (Responsio secunda.) Et ideo potest dici, ꝙ cum Arist. dicit ꝙ verbum semper est nota eorum, quę de altero prædicantur, non est sic intelligendum quasi significata verborũ sint, quæ prædicantur: quia, cum prędicatio videatur magis proprie ad compositionẽ pertinere, ipsa verba sunt quę prædicantur magis quam significent prædicata. (Prædica. verbum.) Est ergo intelligendum ꝙ verbum semper est signum, quòd aliqua prędicentur, quia omnis prædicatio fit per verbum ratione compositionis importatę, siue prædicetur aliquid essentialiter, siue accidentaliter. Deinde cum dicit.

ARGY. *Non valet autem, & non ægrotat, nõ dico verbũ esse, Non insuper quidẽ tẽpus significat, semperq; de aliquo dicitur. at differentiæ nullũ nomen est positum. Sed verbum infinitum Vocetur. quoniam de quocunq;, & de eo, quod est, & de eo, quod non, similiter dicitur.*

ANTI. *Non currit vero, & non laborat, verbũ non dico. Cõsignificat etenim tẽpus, et semper de aliquo est. Differẽtię aũt huic nomẽ nõ est positũ: sed sit infinitum verbũ, quoniã similiter in quolibet est, & quod est, & quod nõ est.*

Excludit quædam à ratione verbi & primo verbum infinitum,

Verba infinita. Proprium verbi.

infinitum. Secundo verba præteriti temporis vel futuri: ibi {Similiter autem vel curret vel currebat. Dicit ergo primo, ꝙ non currit, & non laborat, non proprie dicitur verbum. Est enim propriũ verbi significare aliquid per modum actionis vel passionis, quod prædictæ dictiones non faciunt. remouent enim actionem vel passionem potius quàm aliquam determinatam actionem vel passionẽ significent. Sed quamuis non proprie possint dici verbum, tñ conueniunt sibi ea quæ supra posita sunt in definitione verbi. Quorum primum est, ꝙ consignificat tẽpus, quia significat agere, & pati: quæ sicut sunt in tempore, ita priuatio horum. vnde & quies tempore mensuratur, vt habetur in Sexto Phy. Secundum est, ꝙ semper ponitur ex parte prædicati, sicut & verbum. Et hoc ideo quia negatio reducitur ad genus affirmationis. Vnde sicut verbum quod significat actionem vel passionẽ, significat aliquid vt in altero existens, ita prædicta significãt remotionem actionis vel passionis. Siquis autẽ obijciat, Si prędictis dictionibus conuenit definitio verbi: ergo sunt verba. Dicendum est, ꝙ definitio verbi supra posita datur de verbo cõmuniter sumpto. Hmõi aũt dictiones negantur esse verba, quia deficiunt à perfecta ratione verbi: nec ante Aristo. erat nomen positum huic generi dictionum à verbis differentium. Sed, quia hmõi dictiones in aliquo cum verbis conueniunt, deficiunt tamen à determinata ratione verbi, vocat ea verba infinita. Et rationem nominis assignat: quia vnumquodq; eorum indifferenter potest dici de eo quod est, vel de eo quod non est. Sumitur enim negatio opposita non in vi priuationis sed in vi simplicis negationis. Priuatio enim supponit determinatum subiectum. Differunt tamen huiusmodi verba à verbis negatiuis, quia verba infinita sumuntur in vi vnius dictionis, verba vero negatiua, in vi duarũ dictionum. Deinde cum dicit.

Lec. 10. & Lec. 5. & ca. 30. 31. 32.

Obiectio. Responsio Qũo sumptum uerbũ supra sit defini.

Negõ infin. ver. Differentia inter ver. infini. ver. nega.

ARGY. *Simili modo valuit, atque valebit, non verba, sed verbi casus appello: quoniam illud quidem præsens significat tempus, hæc autem id quod est circa præsens, exactum, inquam, atque futurum.*

ANTI. *Similiter autem curret, & currebat, verbum non est, sed casus verbi. Differt autem à verbo, quod hoc quidem consignificat præsens tempus, illa vero quæ circa sunt.*

Casus uerbi.

Excludit à verbo verba præteriti, & futuri temporis, & dicit, ꝙ sicut verba infinita non sunt simpliciter verba, ita etiam curret, quod est futuri temporis, vel currebat, quod est preteriti temporis, non est verbum, sed sunt casus verbi. Et differunt in hoc à verbo, quia verbũ consignificat præsens tempus, illa vero significant tempus hinc, & inde circundas. Dicit autẽ signanter præsens tẽpus, & nõ simpliciter præsens, ne intelligatur præsens indiuisibile, quod est instans: quia in instanti nõ est motus, nec actio aut passio, sed oportet accipere pręsens tempus quod mensurat actionẽ, quæ incæpit, & nondum est determinata per actum. Recte autẽ ea quę consignificant tempus pręteritum vel futurum, non sunt verba proprie dicta, cum. n. verbũ proprie sit quod significat agere vel pati, hoc est proprie verbum quod significat agere vel pati in actu, quod est agere vel pati simpliciter, sed agere vel pati in præterito vel futuro, est ſm quid. Dicuntur etiam verba præteriti vel futuri temporis rationabiliter casus verbi. quod consignificat præsens tempus, quia præteritum vel futurum dicitur per respectum ad præsens. Et. n. præteritum quod fuit pręsens, futurum, autem quod erit præsens. Cum autem declinatio temporis varietur per modos, tempora, numeros & personas, variatio quæ fit per numerum & personam, non constituit casum vel casus verbi, quia talis variatio non est ex parte actionis, sed ex parte subiecti. sed uariatio quæ est per modos & tempora, respicit ipsam actionem, & ideo uterque constituit casus uerbi. Nam uerba imperatiui uel optatiui modi casus dicũtur, sicut & uerba præteriti uel futuri temporis. Sed uerba indicatiui modi præsentis temporis, non dicuntur casus, cuiuscunque sint personæ uel numeri. Deinde cum dicit.

ver. præte. vel futurũ.

Casus verborum.

Ipsa igitur verba, cum per se dicuntur, nomina sunt. ARGY.

Ipsa itaque secundum se dicta verba, nomina sunt. ANTI.

Ostendit conuenientiam uerborum ad nomina. Et circa hoc duo facit. Primo proponit quod intendit. Secũdo manifestat propositũ, ibi {& significat aliquid &c.} Dicit ergo, ꝙ ipsa uerba ſm se dicta sunt nomina, quod à quibusdam exponitur de uerbis, quæ sumuntur in ui nominis, ut dictum est, siue sint infinitiui modi, ut cum dico, currere est moueri, siue sint alterius modi, ut cũ dico, curro est verbum. Sed hæc non uidetur esse intentio Aristo. quia ad hanc intentionem non respondet consequentia. Et ideo aliter dicendum est, ꝙ nomen hic sumitur, prout communiter significat quamlibet dictionem impositam ad significandum aliquam rem. Et, quia etiã ipsum agere uel pati est quædam res, inde est quod & ipsa uerba inquantum nominant. i. significant agere uel pati sub nominibus comprehenduntur cõiter acceptis. Nomen autem prout à uerbo distinguitur, significat rẽ sub determinato modo, p[illegible]. s. põt intelligi ut per se existẽs. Vnde nomina possũt subijci, & p̃dicari. Deinde cũ dicit.

Verba esse nomina quidam male.

Expõ. ver.

Quid no. vt distin. à verbo.

ARGY. *Et aliquid sane significant. nam qui dicit, mentẽ utiq; affirmat, & qui audiuit, quieuit, sed si est, aut non est, nõdum sane significat. nec. n. esse, aut non esse, signũ est rei, neq; si ipsum quod est per se dixeris nudum. ipsum enim nihil est. Significat autem insuper compositionem quandam, quę quidem sine compositis intelligi nequit.*

ANTI. *Et significant aliquid. Constituit enim qui dicit intellectum, & qui audit, quiescit, sed si est, vel non est, nondũ significat: neq; enim signum est rei esse vel nõ esse. Nec si hoc ipsum est purum dixeris: ipsum enim nihil est. Consignificat autem quandam compositionem, quam sine cõpositis non est intelligere.*

Probat propositum. Primo per hoc, ꝙ uerba significant aliquid sicut & nomina. Secundo, ꝙ non significant uerum uel falsum, sicut nec nomina, ibi {Sed si est aut nõ est &c.} Dicit ergo primo, ꝙ in tantum dictum est, quòd uerba sunt nomina, inquãtum significant aliquid. Et hoc probat, quia supra dictum est, ꝙ uoces significatiuæ significant intellectus. unde proprium uocis significatiuæ est, ꝙ generet aliquem intellectum in animo audientis. Et ideo ad ostendendum quòd uerbum sit uox significatiua, assumit quòd ille, qui dicit uerbum, constituit intellectum in animo audientis. Et ad hoc manifestandum inducit quòd ille qui audit quiescit. Sed hoc uidetur esse falsum: quia sola oratio perfecta facit quiescere intellectũ non autem nomen, neque uerbum si per se dicatur. Si. n. dicam homo, suspensus est animus audientis quid de eo dicere uelim, si autem dico curro, suspensus est eius animus de quo dicam. Sed dicendum est, quod cum duplex sit intellectus operatio, ut supra habitum est, ille, qui dicit nomen uel uerbum secundum se constituit intellectũ quantum ad primam operationem, quæ est simplex conceptio alicuius, & secundum hoc quiescit audiens, qui in suspenso erat antequam nomẽ uel uerbum proferretur, & eius prolatio terminaretur, non autem constituit intel-

Proprium voc. signi.

Obiectio.

Responsio lec. 1. Dicẽs no. vel ver. qũo constituat intellectum.

lectum,

lectum, quantum ad secundam operationem, quæ est intellectus componentis, & diuidentis ipsum verbum, vel nomen per se dictum, nec quantum ad hoc facit quiescere audientem. Et ideo statim subdit {sed si est, aut nõ est, nondum significat}, idest nondum significat aliquid per modum compositionis, & diuisionis, aut veri vel falsi. Et hoc est sm quod probare intendit. Probat autem consequenter per illa verba quæ maxime videntur significare veritatem, vel falsitatem. s. ipsum verbum quod est esse, & verbum infinitum quod est non esse: quorum neutrum per se dictum, est significatiuum veritatis vel

Ver. infinitũ esse implicat.

falsitatis in re, vnde multo minus alia. Vel potest intelligi hoc generaliter dici de omnibus verbis. Quia. n. dixerat, q verbum non significat si est res, vel non est, hoc consequenter manifestat, quia nullum verbum est significatiuum rei esse vel non esse, idest q res sit, vel non sit: Quamuis. n. omne verbum finitum implicet esse, quia currere est currentem esse, & omne verbum infinitum implicet non esse, quia non currere est non currentem esse, tamẽ nullum verbum significat hoc totum, rem esse, vel non esse. Et hoc consequenter probat per id, de quo magis videtur, cum subdit {nec si hoc ipsum est, purum dixeris, ipsum quidem nihil est} Vbi notandum est, q in

Ens origo esse.

græco habetur, neque si ens ipsum nudum dixeris, ipsum quidem nihil est. Ad probandum. n. q verba non significant rem esse vel non esse, assumpsit id quod est fons & origo ipsius esse. s. ipsum ens, de quo dicit q nihil est (vt Alexan. exponit) quia ens æquiuoce dicitur de decem

Expõ. Alex.

Prædicamentis. Omne autem æquiuocum per se positũ nihil significat, nisi aliquid addatur, quod determinet eius significationem. Vnde nec ipsum per se dictũ significat quod est vel non est. Sed hæc expositio non videtur

Improb.

Ens nõ proprie æqui.

conueniens. tum quia ens non dicitur propriæ æquiuoce. sed sm prius, & posterius, vnde simpliciter dictum intelligitur de eo quod per prius dicitur. tum etiam, quia dictio æquiuoca non nihil significat, sed multa significat & quandoque hoc, quandoq; illud per ipsam accipitur. tum etiã, quia talis expõ nõ multum facit ad intentionẽ

Expositio Porphyr.

præsentẽ. Vnde Porphyrius aliter exposuit, q hoc ipsum ens non significat naturã alicuius rei, sicut hoc nomẽ homo, vel sapiens, sed solum designat quandam coniunctionem. vnde subdit, q {consignificat quandam compositionẽ, quam sine cõpositis non est intelligere.} Sed neq;

Improb.

hoc conuenienter videtur dici: quia, si nõ significaret aliquã rem, sed solum coniunctionẽ, nõ esset neq; nomẽ, ne

Expositio Amon.

que verbũ, sicut nec cõpositiones, aut coniunctiones. Et ideo aliter exponendũ est, sicut Amonius exponit, q ipsum ens nihil est. i. non significat verũ, vel falsum. Et rationẽ hmõi assignat, cum subdit. {Consignificat autem quandã cõpositionem.} Nec accipitur hic, vt ipse dicit, Consignificat, sicut cum dicebatur, q verbum cõsignificat tempus, sed consignificat, id est cũ aliquo significat, .s. alij adiunctum compositionẽ significat, quę nõ potest intelligi sine extremis cõpositionis. Sed, quia hoc cõmu

Improb.

ne est omnibus nominibus & verbis, non videtur hęc expositio esse sm intẽtionẽ Arist. qui assumpsit ipsum ens quasi quoddã speciale. Et ideo vt magis sequamur verba

Expõ. Th.

Arist. cõsiderandũ est q ipse dixerat, q verbũ nõ significat rem esse vel non esse, sed nec ipsum ens significat rẽ esse vel non esse. Et hoc est quod dicit, nihil est. i. non significat aliquid esse. etenim hoc maxime videbatur de hoc

Ens quid.

quod dico ens, quia ens nihil est aliud quàm quod est. Et sic videtur et rẽ significare, per hoc quod dico quod, & esse, per hoc quod dico est. Et si quidem hæc dictio ens significaret esse principaliter, sicut significat rem, quę habet esse, proculdubio significaret aliquid esse. Sed [illegible] compositionẽ, quæ importatur in hoc quod dico est, nõ principaliter significat. sed consignificat eam inquantũ significat rem habentem esse. Vnde talis consignificatio

Consignificatio ad veritatem vel fals.

cõpositionis nõ sufficit ad veritatem vel falsitatem, quia compositio, in qua consistit veritas & falsitas non potest intelligi nisi sm q innectit extrema cõpositionis. Si vero dicatur, nec ipsum est, vt libri nostri habent, planior est sensus. Quod. n. nullum verbum significat rem esse vel non esse, probat per hoc verbum est, quod sm se dictũ, nõ significat aliquid esse, licet significet esse. Et quia hoc ipsum esse videtur cõpositio quædam, & ita hoc verbũ est quod significat esse, potest videri significare cõpositionẽ in qua sit verum vel falsum. ad hoc excludendũ subdit, q illa cõpositio quam significat hoc verbum est, non potest intelligi sine componentibus quia dependet eius intellectus ab extremis, quæ si non apponantur, non est perfectus intellectus compositionis, vt possit in ea esse verum vel falsum. Ideo autẽ dicit, q hoc verbum est consignificat cõpositionem, quia non eam principaliter significat, sed ex consequenti. significat. n. illud quod primo cadit in intellectu per modum actualitatis absolute. nam est simpliciter dictũ, significat in actu esse, & ideo significat per modum verbi. Quia vero actualitas, quã principaliter significat hoc verbum est, est communiter actualitas omnis forma, vel actus substantialis, vel accidentalis, inde est, q, cum volumus significare quacunq; formam, vel actũ actualiter inesse alicui subiecto significamus illud per hoc verbum est. simpliciter quidem sm præsens tempus, sm quid autẽ, sm alia tẽpora. Et ideo ex consequẽti hoc verbũ est significat compositionem.

LECTIO VI.

Qoid nam sit ipsa oratio declaratur.

Oratio est vox significatiua, cuius partium aliqua separata, significat, vt dicto, sed nõ affirmatio, vel negatio. ARGY.

Oratio autem est vox significatiua, cuius partiũ aliquid significatiuum est separatim, vt dictio, non vt affirmatio, vel negatio. ANTI.

Postquam Philosophus determinauit de nomine, & de verbo, quæ sunt principia materialia enunciationis, utpote partes eius existentes, nunc determinat de Oratione, quæ est principium formale enunciationis, utpote genus eius existens. Et circa hoc tria facit. Primo enim proponit definitionem orationis. Secundo exponit eã. ibi {Dico autem vt homo, &c.} Tertio excludit errorẽ:

Dubitatio. Cur Aristo. ponit in definitiõe orationis vox signi.

ibi. {Est autem oratio omnis. &c.} Circa primum considerãdum q Philosophus in definitione orationis, ponit illud in quo oratio conuenit cum nomine, & verbo, cum dicit. {Oratio est vox significatiua,} quod etiam posuit in definitione nominis & probauit de verbo quod ali-

Quam prætermi. in defin. ver.

quid significet. Nõ autem posuit in eius definitione, quia supponebat ex eo quod positũ erat in definitione nomi-

Responsio.

nis studens breuitati, ne idem frequenter iteraret. Iterat tamen hoc in definitione orationis, quia significatio orationis differt à significatione nominis & verbi quia nomen vel verbũ significat simplicem intellectũ, oratio vero significat intellectũ cõpositum. Secundo autem ponit id, in quo oratio differt à nomine, & verbo, cum dicit {Cuius partium aliquid significatiuum est separatim.} Lec. 4.

Supra enim dictum est, q pars nominis non significat aliquid per se separata, sed solum quod est coniunctum ex duabus partibus, Signanter aũt non dicit cuius pars est significatiua aliquid separata, sed cuius aliquid partium

Negatio, & syncatheg. quid signi.

est.

est significatiuum, proptet negationes, & alia syncathegoremata, quæ ſm se non significant aliquid absolutum sed solum habitudinem vnius ad alterum. Sed, quia duplex est significatio vocis, vna quæ refertur ad intellectū compositum, alia, quæ refertur ad intellectum simplicē, prima significatio cnmpetit orationi, secunda non competit orationi, sed parti orationis. Vnde subdit {vt dictio non vt affirmatio.} Quasi dicat pars orationis est significatiua, sicut dictio significat, puta vt nomen, & verbum, nō vt affirmatio, quę componitur ex nomine, & verbo. Facit autem mentionem solum de affirmatione, & non de negatione, quia negatio ſm vocem superaddit affirmationi. vnde, si pars orationis propter sui simplicitatem non significat aliquid, vt affirmatio, multo minus, vt negatio. Sed contra hanc definitionem Aspasius obijcit, q videtur non omnibus partibus orationis conuenire. Sūt .n. quædam orationes, quarū partes significant aliquid vt affirmatio, vt puta si Sol luce supet terrā dies est, & sic de multis. Et ad hoc respōdet Porphyrius, q in quocūq; genere inuenitur prius, & posterius, debet definiri quod prius est. Sicut cum datur definitio alicuius speciei, puta hominis, intelligitur definitio de eo quod est in actu, nō de eo quod est in potentia. & ideo, quia in genere orationis prius est oratio simplex, inde est q Arist. prius definiuit orationem simplicem. Vel potest dici ſm Alex. & Amonium, q hic definitur oratio in communi. Vnde debet poni in hac definitione, id quod est cōmune orationi simplici, & compositæ. Habere autem partes significātes aliquid vt affirmatio, hoc solum competit orationi compositæ, sed habere partes significantes aliquid per modum dictionis, & non per modum affirmationis, est commune orationi simplici, & compositæ. Et ideo hoc debuit poni in definitione orationis. Et ſm hoc non debet intelligi esse de ratione orationis, q pars eius non sit affirmatio, sed quia de ratione orationis est, q pars eius sit aliquid quod significat per modum dictionis, non per modū affirmationis. Et in idē redit solutio Porphyrij quantum ad sensum, licet quantum ad verba parūper differat. Quia.n. Arist. frequenter ponit dicere pro affirmare, ne dictio pro affirmatione sumatur, subdit, q pars orationis significat {vt dictio} & addit non {vt affirmatio} quasi diceret ſm sensum Porphyrij, non accipitur nunc dictio ſm q idem est q affirmatio. Philosophus autē, qui dicitur Ioannes grammaticus, voluit, q hæc definitio orationis deretur solum de oratione perfecta, eo q partes non videntur esse nisi alicuius perfecti, sicut omnes partes domus referuntur ad domum, & ideo ſm ipsum sola oratio perfecta habet partes significatiuas. Sed tamē hic decipiebatur, quia quamuis omnes partes referantur ad totum perfectum, quædā tamen partes referuntur ad ipsum immediate, sicut paries, & tectum ad domum, & membra organica ad animal, quædam vero mediantibus partibus principalibus, sicut lapides referūtur ad domum mediante pariete, nerui autem, & ossa ad animal mediantibus membris organicis, sicut manus & pedes, & homini. Sic ergo omnes partes orationis principaliter referuntur ad orationem perfectam, cuius pars est oratio imperfecta, quæ etiam ipsa habet partes significantes. Vnde ista definitio conuenit tam orationi perfectæ, quàm imperfectæ. Deinde cum dicit.

Vocis duplex signi.

Expō. vlti.

Cur præter negatio.

Obiectio Aspasij.

Respō. Porphyrij.

Responsio Alexand. & Amonij.

Expō. Ioā. grammati.

Improb.

Diuersa rele. partium ad totum.

Definitio orationis quibus conue.

ARGY. *Homo nanque significat quidem aliquid, at non esse, aut non esse, sed erit affirmatio aut negatio, si aliquid ipsi adderis.*

ANTI. *Dico autem vt homo. significat enim aliquid, sed non quoniam est, aut non est, sed erit affirmatio, vel negatio, si aliquid addatur.*

Exponit propositā definitionē. Et primo manifestas verū esse quod dicitur, Secūdo excludit falsū intellectū ibi. {Sed nō vna hominis syllaba.} Exponit ergo q dixerat aliquid partiū orationis esse significatiuū, sicut hoc nomē homo, quod est pars orationis, significat aliquid, sed nō significat vt affirmatio aut negatio, quia nō significat esse vel nō esse. Et hoc dico nō in actu, sed solum in potētia. Pōt.n. aliquid addi, p cuius additionē fit affirmatio, vel negatio. s. si addatur ei verbū. Deinde cum dicit.

ARGY. *Vna vero syllaba hominis nihil significat. Nec enim hac in dictione musica, mu, significat aliquid, sed vox tātum est, in compositis autem significat quidem, sed non per se, antea diximus.*

ANTI. *Sed non vna hominis syllaba. neque enim in eo quod est Sorex, res significat sed vox nunc est sola. in duplicibus vero significat quidem aliquid, sed non secundum se, quemadmodum dictum est.*

Excludit falsum intellectum, & posset hoc referri ad immediate dictum, vt sit sensus, q nomen erit affirmatio & negatio, si quid ei addatur, sed non si addatur ei vna nominis syllaba. Sed, quia huic sensui non cōueniunt verba sequentia oportet q referatur ad id, quod supra dictū est in definitione orationis. s. q aliquid partiū eius sit significatiuum separatim. Sed, quia pars alicuius totius dicitur proprie illud, quod immediate venit ad cōstitutionē totius, nō aūt pars partis, iō hoc nō intelligendū est de partibus nominis vel verbi, quæ sunt syllabę vel literæ. Et ideo dicitur, q pars orationis est significatiua separata, non tñ talis pars, quæ est vna nominis syllaba. Et hoc manifestat in syllabis, quę quādoq; possunt esse dictiones per se significātes, sicut hoc quod dico rex, quādoque est una dictio per se significans, inquantū uero accipitur ut una quædā syllaba huius nominis Sorex soricis, nō significat aliquid per se, sed est uox sola. Dictio enim quędam composita est ex pluribus uocibus, tamē in significando habet simplicitatem, inquantum, scilicet significat simplicem intellectum. Et ideo inquantum est uox composita, potest habere partem, quę est rex, inquantū autē est simplex in significando, non potest habere partem significantē. Vnde syllabę quidē sunt uoces, sed nō sunt uoces per se significantes. Sciendū tamē, q in nominibus compositis, quæ imponuntur ad significandum rem simplicē ex aliquo intellectu composito, partes ſm apparentiam aliquid significāt, licet nō ſm ueritatē. Et ideo subdit q in duplicibus. i. in nominibus cōpositis, syllabæ quę possunt esse dictiones, in compositione nominis uenientes significant aliquid. s. in ipso composito, & ſm q sunt dictiones, nō autē significāt p se prout sunt hmōi nominis partes, sed eo modo, sicut supra dictū est. Deinde cū dicit.

Sensus falsus.

Verus.

Pars proprius totius.

Dictio composita simplex in sig.

Partes no. separatæ sig.

ARGY. *Aut uero omnis oratio significatiua quidē est, at nō ut instrumentū. sed est instituto, quemadmodum dicimus.*

ANTI. *Est autē oratio omnis quidem significatiua nō sicut instrumentū, sed, quēadmodū dictum est secundū placitū.*

Excludit quendā errorē. Fuerūt.n. aliqui dicētes, q oratio, & eius partes significant naturaliter, nō ad placitū. Ad probādū autē hoc vtebantur tali rationi. Virtutis naturalis oportet esse naturalia instrumēta, quia natura nō deficit ī necessarijs. Potētia aūt iterpretatiua est naturalis, ergo instrumēta eius sūt naturalia, instrumētū autē eius est orō, quia p orationē uirtus interpretatiua interp̄tatur mētis cōceptū. hoc.n. dicimus instrumētū, quo agēs operatur. ergo orō est aliquid naturale, nō ex institutione humana

Error dic. ora. & partes eius naturaliter signif.

Responsio ad Platon.

ne humana significant, sed naturaliter. Huic autem rationi, quæ dicitur esse Plato in lib. qui intitulatur Cratylus, Aristo. obuiando dicit, ꝙ oratio est significatiua non sicut instrumentum virtutis. s. naturalis, quia instrumenta

Instrumentum nat. vir. interp.

naturalia virtutis interpretatiuæ sunt guttur. & pulmo, quibus formatur vox, & lingua, & dentes, & labia, quibus literati soni ac articulati distinguuntur, oratio autem & partes eius sunt sicut effectus virtutis interpretatiuæ per instrumenta prædicta. Sicut. n. virtus motiua vtitur

Instrumēta vir motiuæ.

naturalibus instrumentis, sicut brachijs, & manibus ad faciendum opera artificialia, ita virtus interpretatiua vtitur gutture, & alijs instrumentis naturalibus ad faciendum orationem. Vnde oratio, & partes eius non sunt res

Oratio. & partes.

naturales, sed quidā artificiales effectus. Et ideo subdit, ꝙ oratio significat ad placitum. i. ſm institutionem humanæ rationis & voluntatis, vt supra dictum est, sicut & omnia artificialia causantur ex humana voluntate, & ratione. Sciendum ergo, ꝙ, si virtutem interpretatiuam non attribuamus virtuti motiuæ, sed rationi, hæc non est virtus naturalis, sed supra omnem naturam corpoream, quia intellectus non est actus alicuius corporis, sicut probatur in Tertio de Anima. Ipsa autem ratio est, quę mouet virtutem corporalem motiuam ad opera artificialia, quibus etiam vt instrumentis vtitur ratio. non sunt autē instrumenta alicuius virtutis corporalis. Et hoc modo potest etiam vti oratione, & eius partibus, quasi instrumentis, quamuis non naturaliter significent.

Lec. 4.
Ratio supra naturā cor.
Lec. 2. &. ca. 4. & 6.

LECTIO VII.

Quid sit ipsa enūciatio, quę inter species orationis perfectior. ac sola logici muneris est, ostenditur, ac declaratur.

ARGY. *Non omnis autem enunciatiua, sed ea tantum, quæ vera est aut falsa.*

ANTI. *ENonciatiua vero non omnis, sed illa, in qua verum, vel falsum est.*

Postquàm Philosophus determinauit de principijs enunciationis, hic incipit determinare de ipsa enunciatione. Et diuiduntur pars hæc in duas. quia in prima determinat de enunciatione absolute, in secunda de diuersitate enunciationum, quæ prouenit ſm ea quæ simplici enunciatione adduntur: & hoc in Secundo lib. ibi {Quoniam autem est enunciatio de aliquo affirmatio.} Prima autem pars diuiditur in partes tres. In prima definit enunciationem, in secunda diuidit eam. ibi {Est autē vna prima oratio.} In tertia agit de oppositione partium eius adinuicem. ibi {Qm autem est enunciare &c.} Circa primum tria facit. Primo ponit definitionem enunciationis, Secundo ostendit ꝙ per hanc definitionem differt enunciatio ab alijs speciebus orationis. ibi {Non autem in omnibus &c.} Tertio ostendit, ꝙ de sola enuntiatiua est tractandum ibi. {Et cæteræ quidem relinquantur.}

Lectio. 1.
Lectio. 8.
Lectio. 7.

Circa primum considerandum, ꝙ oratio, quamuis non sit instrumentum alicuius virtutis naturaliter operantis: est tamen instrumentum rationis, vt supra dictū est. Omne autem instrumentum oportet definiri ex suo fine, qui est vsus instrumenti, vsus autem orationis, sicut & omnis vocis significatiuæ est significare conceptum intellectus duæ autem sunt operationes intellectus, in quarum vna non inuenitur veritas, & falsitas, in alia autem inuenitur verum, & falsum. Et ideo orationem enunciatiuam definit ex significatione veri, & falsi, dicens, ꝙ {non omnis oratio est enunciatiua, sed in qua verum vel falsum est.} Vbi considerandum est, ꝙ Arist. mirabili breuitate vsus & diuisionē orationis innuit in hoc ꝙ dicit, non omnis oratio est enunciatiua, & definitionē in hoc ꝙ dicit, sed in qua verum vel falsum est, vt intelligatur ꝙ hæc sit definitio enunciationis, enuntiatio est oratio, in qua verū vel falsum est. Dicitur autē in enunciatione esse verū vel falsum, sicut in signo intellectus veri vel falsi. Sed sicut in subiecto est verū vel falsum in mēte, vt dicitur in Sexto Metaphysicæ, in re autem sicut in caussa, quia vt dicitur in libro Prędicamentorum, ab eo ꝙ res est vel non est, oratio vera vel falsa est. Deinde cum dicit.

Notandum
Oratio instrumentum ra.
Definitio instrumenti.
Enun. quid.
Lec. vltima & comm. 8.
In post prædi.

ARGY. *Quod quidem non omnibus orationibus competit. Nam fit quidem oratio cum quispiam optat, non tamen vera est, aut falsa.*

ANTI. *Non autem omnibus inest. vt deprecatio oratio quidem est, sed neque vera, neque falsa.*

Ostendit, ꝙ per hanc definitionē enunciatio differt ab alijs orationibus. Et quidem de orationibus imperfectis manifestum est, ꝙ nō significant verum vel falsum, quia eum nō faciāt perfectū sensum in animo auditoris, manifestū est, ꝙ perfecte non exprimunt iudiciū rationis, in quo cōsistit verū vel falsum. His igiť prætermissis, sciendū est, ꝙ perfectæ orationis, quę complet sententiā, quinque sunt spēs, videlicet enuntiatiua, deprecatiua, Imperatiua, interrogatiua, & vocatiua. Nō tn̄ intelligēdum est, ꝙ solū nomen vocatiui casus sit uocatiua oratio quia oportet aliquid partiū orationis significare aliquid separatim, sicut supra dictū est, sed per uocatiuū prouocatur, siue excitatur animus audiētis ad attendendū, non aūt est uocatiua orationi si plura coniungātur, ut cū dico, o bone Petre. Harū orationū sola enunciatiua est, in qua inuenitur uerū, & falsum, quia ipsa sola absolute significat cōceptum intellectus, in quo est uerū, uel falsum. Sed, quia intellectus, uel ratio non solum concipit in seipso ueritatem, sed etiā ad eius officium pertinet ſm suum cōceptū alia dirigere, & ordinare, ideo necesse fuit ꝙ sicut per enūciatiuā orationem significatur ipse mentis cōceptus, ita etiam essent aliquæ aliæ orationes significantes ordinem rationis ſm quā alia diriguntur. Dirigitur autē ex ratione vnius hominis alius homo ad tria. Primo quidē ad attendendū mēte, & ad hoc pertinet vocatiua oratio. Secundo ad respondendū voce, & ad hoc pertinet interrogatiua. Tertio ad exequendum in opere, & ad hoc pertinet quantū ad inferiores oratio imperatiua, quantū autem ad superiores oratio deprecatiua, ad quā reducitur oratio optatiua, quia respectu superioris homo nō habet vim motiuā, nisi per expressionē sui desiderij. Quia igitur istæ quatuor orationis species nō significant ipsum conceptū intellectus, in quo est verū vel falsum, sed quēdā ordinē ad hoc cōsequentē, inde est, ꝙ in nulla earū inuenitur verū vel falsum, sed solū in enūciatiua, quæ significat id quod de rebus concipitur. Et inde est ꝙ omnes modi orationū, in quibus inuenitur verū vel falsum, sub enunciatione continētur: quā quidam dicunt indicatiuā, vel suppositiuā. Dubitatiua autē ad interrogatiuā reducitur, sicut & optatiua ad deprecatiuā. Deinde cū dicit.

Ver. vel fal. In quo cōs.
Perfectæ orationis quinq; sunt species.
Oratio voc.
Ver. & fal. in sola enunc.
Necessitas aliorū ora.
Suffic. ora.
Signo. 4. specierum ora.
Cur in sola enūc. ver. & fal.
Dubitatiua, & optatiua.

ARGY. *Orationes igitur cæteræ omittantur, ad oratoriā .n. artē, aut Poesim illarum magis consideratio pertinet. Enunciatiua vero præsentis est proprie cōtemplationis.*

ANTI. *Cæteræ igitur relinquantur, rhetoricæ enim vel poeticæ conuenientior est consideratio. Enunciatiua vero pręsentis speculationis est.*

Ostendit, ꝙ de sola enunciatiua est agendum, & dicit quòd aliæ quatuor orationis species sunt relinquēdę, quātum pertinet ad pręsentem intentionem, quia earum cōsideratio conuenientior est rhetoricę vel poeticæ scientię. Sed enunciatiua oratio præsentis considerationis est.

Cur de sola enunc.

Cuius

Cuius ratio est. quia consideratio huius libri directe ordinatur ad scientiam demonstratiuam, in qua animus hominis per rationem inducitur, ad consentiendum vero ex his quæ sunt propria rei, & ideo demonstrator non vtitur ad suum finem nisi enunciatiuis orationibus significantibus res sm ꝙ earum veritas est in anima. Sed rhetor, & Poeta ducunt ad assentiendum ei quod intēdunt, non solum per ea quę sunt propria rei, sed etiam per dispositiones audientis. Vnde Rhetores, & Poetę plerunq; mouent auditores in vnum, prouocando eos ad aliquas passiones, vt Philosophus dicit in sua Rhetorica. Et ideo cōsideratio dictarum specierum orationis quæ pertinet ad ordinationem audientis in aliquid, cadit proprie sub consideratione rhetoricæ vel poeticæ ratione sui significati, ad considerationem autem Grāmatici, prout consideratur in eis congrua vocum constructio.

Demonstratio quibus vtatur.

Quæ oratio ad rethori. vel poe.

Ad gram.

LECTIO VIII.

Diuiditur enunciatio in enunciationem vnam simpliter, & enunciationem plures coniunctione. & quæ nō sint declaratur, enunciatio item vna diuiditur in affirmationem, & negationem, idest affirmatiuam & negatiuam, quæ a nominis ac verbi vnitate multipliciter distinguuntur.

ARGY. *Et itaq; vna prima enunciatiua oratio affirmatio, deinde negatio, cæteræ vero omnes, cōiunctiones sunt vnæ.*

ANTI. *Est autem vna prima enunciatiua oratio affirmatio, deinde negatio. aliæ vero omnes, coniunctione sunt vnæ.*

Postquam Philosophus definiuit enunciationem, hic diuidit eam. Et diuiditur in duas partes. In prima ponit diuisionem, in secunda manifestat eam. ibi {Necesse est autem} Circa primum considerandum est, quod Aristo. sub breuiloquio duas diuisiones enūciationis ponit. Quarum vna est ꝙ enunciatio quædam est vna simplex quædam est coniunctione vna. Sicut etiam in rebus quę sunt extra animam, aliquid est vnum simplex, sicut indiuisibile vel continuum, aliquid est vnum colligatione. aut compositione, aut ordine. Quia enim ens & vnum conuertuntur, necesse est sicut omnem rem, ita & omnem enunciationem aliqualiter esse vnam. Alia vero subdiuisio enunciationis est, ꝙ si enunciatio sit vna, aut est affirmatiua, aut negatiua. Enunciatio autē affirmatiua, prior est negatiua. triplici ratione sm tria quæ supra posita sunt, vbi dictum est, ꝙ vox est signum intellectus, & intellectus est signum rei. Ex parte igitur vocis affirmatiua est prior negatiua, quia est simplicior, negatiua.n. enūciatio addit supra affirmatiuam particulam negatiuam. Ex parte autem intellectus etiam affirmatiua enunciatio, quæ significat compositionem intellectus, est prior negatiua quæ significat diuisionem eiusdem. diuisio.n. naturaliter posterior est compositione, nam non est diuisio nisi compositorum, sicut non est corruptio, nisi generatorum. Ex parte autem rei affirmatiua enunciatio quę significat esse, prior est negatiua quæ significat non esse: sicut habitus naturaliter prior est priuatione. Dicit ergo, ꝙ oratio enunciatiua vna, & prima est affirmatio, idest affirmatiua enunciatio. Et contra hoc quod dixerat prima, subdit {deinde negatio,} .i. negatiua oratio, quia est posterior affirmatiua, vt dictum est. Contra id autem quod dixerat vna simpliciter subdit {quædam aliæ sunt vnę non simpliciter, sed coniunctione vnæ.} Ex hoc autem quod hic dicitur argumentatur Alex. quòd diuisio enunciationis in affirmationem, & negationem non est diuisio generis in species, sed diuisio nominis multiplicis in sua significata. Genus enim vniuoce prædicatur de suis speciebus, non sm prius, & posterius. Vnde Aris. noluit ꝙ ens esset genus commune omnium, quia per prius prædicatur de substantia, quàm de nouem generibus accidentium. Sed dicendum, quòd vnum diuidentiū aliquod cōmune potest esse prius altero dupliciter. vno modo sm proprias rationes aut naturas diuidentium alio modo sm participationem rationis illius communis quod in ea diuiditur. Primum autem non tollit vniuocationem generis, vt manifestū est in numeris, in quibus binarius sm rationem propriam prior est ternario, sed tamen æqualiter participant rationem generis sui.s. numeri, ita enim est ternarius multitudo mensurata per vnum, sicut & binarius. Sed secundum impedit vniuocationem generis. Et propter hoc ens non potest esse genus substantiæ, & accidentis, quia in ipsa ratione entis substātia, quę est ens per se, proprietatem habet respectu accidentis quod est ens per aliud, & in alio. sic ergo affirmatio prior est negatione sm propriam rationem, tamen æqualiter participant rationem enunciationis quam supra posuit, videlicet quòd enunciatio est oratio, in qua verum vel falsum est. Deinde cum dicit.

Notandum.

Prima diui. enunc.

Sub diuiso enunc.

Diuisio posterior compositione.

Obiect in Alexand.

Responsio Diuidentiū vnum prius dupliciter.

Prioritas tollēs vniu.

Ens nō esse genus,

Affirmatio prior neg.

ARGY. *Necesse est autem enunciatiuam omnem orationem ex verbo, aut casu verbi constare. Etenim & ipsa hominis ratio, nisi est vel erat vel erit, aut aliquid tale addideris, nondum est enunciatiua sane oratio.*

ANTI. *Necesse est, autem omnem orationem enunciatiuam ex verbo esse, vel casu verbi. etenim hominis ratio, si nō est, aut erit, aut fuit, aut aliquid huiusmodi addatur, nondum est oratio enunciatiua.*

Manifestat propositas diuisiones. Et primo manifestat primam.s. ꝙ enunciatio vel est vna simpliciter vel coniunctione vna. Secundo manifestat secundam.s. ꝙ enunciatio simpliciter vna vel est affirmatiua vel negatiua. ibi: {Est autem simplex enūciatio, &c.} Circa primū duo facit. Primo præmittit quædam quę sunt necessaria ad propositum manifestandum. Secundo manifestat propositum. ibi {Est autem vna oratio.} Circa primum duo facit. Primo dicit, ꝙ omnem orationem enunciatiuam oportet constare ex verbo quod est prȩsentis temporis, vel casu verbi quod est præteriti, vel futuri. Tacet autem de verbo infinito, quia eundem vsum habet sicut & verbum negatiuum. Manifestat autem quod dixerat per hoc, ꝙ non solum nomen vnum sine verbo non facit orationem perfectam enunciatiuam, sed nec etiam oratio imperfecta. Definitio enim oratio quædam est, & tamen si ad orationem hominis .i. definitionem nō addatur est, quod est verbum, vel erat, vel fuit, quæ sunt casus verbi, aut aliquid huiusmodi aliud .i. aliquod aliud uerbū. seu casus uerbi, nōdum est oratio enunciatiua. Potest autē esse dubitatio cum enunciatio constet ex nomine, & uerbo, quare non facit mentionem de nomine, sicut de uerbo? Ad hoc tripliciter responderi potest. Vno modo, quia nulla oratio enūciatiua inuenitur sine verbo vel casu uerbi, inuenitur autem enunciatio sine nomine, puta cū nos utimur infinitius uerborum loco nominum, vt cum dicitur currere est moueri. Secundo, & melius, quia, sicut supra dictum est, uerbum est nota eorū quæ de altero prędicantur. Prædicatum autē est principalior pars enunciationis, eo ꝙ est pars formalis, & completiua ipsius. Vnde uocatur apud græcos propositio cathegorica idest prædicatiua. Denominatio autē fit à forma, quæ dat speciē rei. Et ideo fecit mentionem de uerbo tanquàm de principaliori, & formaliori. Cuius signum est, quia enunciatio cathegorica dicitur affirmatiua uel negatiua ratione

Enunciatio ex quibus necessario. Verbum infinitum, & negatiuum.

Definitio oratio quædam.

Dubitatio.

Respō. pri.

Secunda: Lectio. 5. prædicam. principalior pars.

Cathegorica affirmatiua, vel negatiua.

Tertia.

ne verbi quod affirmatur vel negatur, sicut conditionalis dicitur affirmatiua vel negatiua, eo quod affirmatur vel negatur coniunctio, à qua denominatur. Tertio potest dici adhuc melius, quod non erat intentio Aristo. ostendere, quod nomen vel verbum non sufficiant ad enunciationem complendam. hoc enim supra manifestauit, tam de nomine quàm de verbo. Sed, quia dixerat quod quędam enunciatio est vna simpliciter, quędam autem coniunctione vna, posset aliquis dicere, quod illa quæ est vna simpliciter, careret omni compositione, sed ipse hoc excludit per hoc, quod in omni enunciatione oportet esse verbū, quod importat compositionem, quàm non est intelligere sine compositis, sicut supra dictum est. Nomen autē non importat compositionem, & ideo non exigit præsens intentio, vt de nomine faceret mentionem, sed solum de verbo. Secundo ibi.

Verbum, & non noc. importat cōm. Lect. 5.

ARGY. *Quia vnum quid est, & non multa, animal gressibile bipes. nō. n. quia partibus coniunctis pronunciata est, erit vna. Verū id pertractare ad aliam pertinet facultatem.*

ANTI. *Quare autem vnum quoddam est, & non multa, animal gressibile bipes. neq; n. in eo quòd propinque dicuntur, vnum erit. Est autem alterius hoc tractare negotij.*

Ostendit aliud quod est necessarium ad manifestationem propositi. s. quod hoc quod dico animal gressibile bipes, quæ est definitio hominis, est vnum, & non multa. Et eadē ratio est de omnibus definitionibus. Et huiusmodi rationem assignare dicit esse {alterius negotij.} Pertinet. n. ad metaphysicum, vt in. 7. & in. 8. Metaph. ratio huius assignatur, quia. s. differentia aduenit generi non per accidens, sed per se tanquàm determinatiua ipsius. per modum quo materia determinatur per formā. Nam à materia sumitur genus, à forma autem differentia. Vnde sicut ex forma, & materia fit vere vnum, & nō multa, ita ex genere, & differentia. Excludit autem quā dam dubitationē vnius vnitatis, quam quis posset suspicari, vt. s. definitio dicatur vnum. quia partes eius sunt propinque. i. sine aliqua interpositione cōiunctionis vel mo rę. Et quidem non interruptio locutionis necessaria est ad vnitatem definitionis, quia, si interponeretur coniunctio partibus definitionis, iam secunda nō determinaret primā, sed significarentur vt actu multę in locutione. & ideo operatur interpositio moræ, qua vtuntur Rhetores loco coniūctionis: Vnde ad vnitatē definitionis requiritur, quod partes eius proferantur sine coniunctione, & interpolatione, quia etiam in re naturali, cuius est definitio, nihil cadit medium inter materiam & formam. sed prædicta non interruptio non sufficit ad vnitatem definitionis, quia cōtingit etiā hanc continuitatem prolationis seruari in his quę non sunt simpliciter vnum, sed per accidens, vt si dicam, homo albus musicus. Sic igitur Aristo. valde subtiliter manifestauit quod absoluta vnitas enunciationis non interrumpitur, neq; per compositionem quā importat verbum, neq; per multitudinem nominum, ex quibus constat definitio. Et est eadem ratio vtrobique nā prędicatū comparatur ad subiectū, vt forma ad materiam, & similiter differentia ad genus. ex materia autem, & forma fit vnum simpliciter. Deinde cum dicit.

Lectio. 12. & cōm. 14. Lectio. 3. & cōm. 10.

Definitio. esse vnum. Genus, & differentia a quo.

Requisita ad vnitatem defin.

ARGY. *Est autem enunciatiua vna oratio, aut ea quæ vnum significat, aut ea, quę coniunctione est vna. Plures vero ea quæ plura, & non vnum significat, aut ea, quæ carent coniunctione.*

ANTI. *Est autem vna oratio enunciatiua, vel quę vnum significat, vel coniunctione vna, plures autem, quæ plura, & non vnum, vel inconiuncta.*

Accidit ad manifestandam prædictam diuisionem. Et primo manifestat ipsum commune quod diuiditur, quod est enunciatio vna. Secundo manifestat partes diuisionis s̄m proprias rationes. ibi {harum autem hęc simplex, &c.} Circa primum duo facit. Primo manifestat ipsam diuisionem. Secundo concludit quod ab vtroque mē bro diuisionis nomen & verbum excluduntur. ibi (nomen ergo & verbum.) Opponitur autem vnitati plurali tas, & enunciationis vnitatem. manifestat per modū pluralitatis. Dicit ergo primo, quod enunciatio dicitur vel vna absolute. s. quæ vnū de vno significat, vel secundū quid, scilicet quæ est coniunctione vna. Per oppositum autem est intelligendum, quod enunciationes plures sunt, vel ex eo quod plura significant, & non vnum, & hic opponitur primo modo vnitatis, vel ex eo quod absque cōiunctione proferuntur, & tales opponuntur secundo modo vnitatis. Circa quod considerandum est secundum Boethum, quod vnitas & pluralitas orationis potest referri ad significatum, simplex autem, & compositum attenditur secundum ipsas voces. Et ideo enunciatio quandoque est simplex & vna, puta cum solum ex nomine, & verbo componitur in vnum significatum, vt cum dico, homo est albus. Est etiam quandoque vna oratio, sed composita, quæ quidem vnam rem significat. sed tamen composita est vel ex pluribus terminis: sicut si dicā, animal rationale mortale currit, vel ex pluribus enunciationibus, sicut in cōditionalibus, quæ quidem vnum significant, & non mul ta. Similiter autem quandoque in enunciatione est pluralitas cum simplicitate, puta cum in oratione ponitur aliquod nomen multa significans. vt si dicam canis latrat, hæc oratio plures est, quia plura significat, & tamen simplex est. Quandoque vero in enunciatione est pluralitas, & compositio. puta cum ponuntur plura in subiecto vel in prędicato, ex quibus non fit vnum, siue interueniat coniunctio, siue non. puta si dicam, homo albus musicus disputat, & similiter est si contungantur plures enū ciationes siue cum coniunctione, siue sine coniunctione vt si dicam Sortes currit, Plato disputat, & s̄m hoc sensus litere est, quod enunciatio vna est illa, quæ vnum de vno significat, non solum si sit simplex, sed etiam si sit cōiunctione vna. Et similiter enunciationes plures dicuntur quæ plura, & non vnum significant, non solum quando interponitur aliqua coniunctio, vel inter nomina vel verba, vel etiam inter ipsas enunciationes, sed etiam si {vel in coniunctione}. i. absque aliqua interposita coniunctio ne plura significat, vel quia est vnum nomen æquiuocum, vel quia ponuntur plura nomina absque coniunctione, ex quorum significatis nō fit vnum, vt si dicam, homo albus grammaticus logicus currit. Sed hæc expositionem non videtur esse s̄m intentionem Aristot. Primo quidem, quia per disiunctionem quam interponit videtur distinguere inter orationem vnum significatem & orationem quæ est coniunctione vna. Secundo, quia supra dixerat quod {est vnum quoddam & non multa animal gresibile bipes.} Quod autem est coniunctione vnum, non est vnum, & non multa, sed est vnum ex multis. Et ideo melius videtur dicendum, quod Aristo. quia supra dixerat aliquam enunciationem esse vnam, & aliquā coniunctione vnam, hic manifestat quæ sit vna. Et quia supra dixerat quod multa nomina simul cōiuncta sunt vnum, sicut animal gresibile bibes, dicit Commentator Algazel, quod enunciatio est iudicanda vna non ex vnitate nominis, sed ex vnitate significati etiam si sint plura nomina quæ vnum significent. vel si aliqua enunciatio

Enunciatio vna vel plu.

Boe. expo.

Vna, & sip.

Vna, & non simpl.

Plu. & sipl.

Plu. & cōm.

Expō. te. a Boethum.

Impugna. expō. Boe.

Expō. Algazel.

citatio vna plura significet, non vna simpliciter, sed con
iunctione vna. Et ſm hoc, animal gressibile bipes est ri
Primus modus plu. sibile non est vna, coniunctione vna, sicut prius diceba-
tur, sed quia vnum significat. Et quia oppositum per op-
positum manifestatur, consequenter ostendit quę sunt
plures enunciationes. & ponit duos modos pluralitatis.
Primus est, ꝙ plures dicuntur enunciationes quæ plura
significant. Contingit autem aliqua plura significari in
aliquo vno communi, sicut cum dico animal gressibile
bipes, sub hoc vno communi, quod est animal, multa cõ
tinentur, & tamen hæc enunciatio est vna, & non plures.
Impugna. Et ideo addit {& non vnum.} Sed melius est vt dicatur
Expô. Alga. hoc esse additum propter definitionem quæ multa signi
ficat quæ sunt vnum, & hic modus pluralitatis opponi-
Secundus. tur primo modo vnitatis. Secundus modus pluralita-
tis est, quando non solum enunciationes plura significãt,
sed etiam illa plura nullatenus coniunguntur, & hic mo
dus pluralitatis opponitur secũdo modo vnitatis. & ſm
hoc patet ꝙ secundus modus vnitatis, non opponitur pri
mo modo pluralitatis. Ea autem, quæ non sunt opposita
possunt simul esse. Vnde manifestum est enunciationem
quæ est vna coniunctione, esse etiam plures. plures autẽ
3. modi en. inquantum significat plura, & non vnum. Secundum au
tem hoc possumus accipere tres modos enunciationis.
Nam quędam est simplicitar vna, inquantum vnum si-
gnificat. quædam est simpliciter plures, inquantum plu-
ra significat, sed est vna ſm quid, inquantum est coniun
ctione vna Quędam sunt simpliciter plures, quę neque
significant vnum, neque coniunctione aliqua vniuntur.
Cur Aris. 4. Ideo autem Arist. quatuor ponit, & non solum tria: quia
quandoque est enunciatio plures, quia plura significat,
non tamen coniunctione vna. puta si ponatur ibi nomẽ
multa significans. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nomen igitur, aut verbum, dictio tantum vocetur, quippe cum fieri nequeat, vt is qui aliquid nomine vel verbo significat, sic dicat, vt enunciet, siue interrogatus fuerit, siue non, sed ex sese voluerit dicere.*

ANTI. *Nomen ergo & verbum dictio sit sola, quoniam non est dicere, sic aliquid significantem voce enunciare, vel aliquo interrogante, vel non, sed ipso proferente.*

Excludit ab vnitate orationis nomen, & verbum. Di
xerat. n. ꝙ enunciatio vna est, quæ vnum significat, pos-
Expô. pri. Dictio sola. set. n. aliquis intelligere ꝙ sic significaret sicut nomen,
& verbum vnum significant. Et ideo ad hoc excluden-
dum subdit. {Nomen ergo, & verbum dictio sit sola,}
ita dictio sit ꝙ nõ enunciatio. Et videtur ex modo loquẽ
di ꝙ ipse imposuerit hoc nomen ad significandum par-
tes enunciationis. Quod autem nomẽ & verbum dictio
sit sola, manifestat per hoc ꝙ non potest dici ꝙ ille enun
ciet, qui sic aliquid significat voce sicut nomen vel ver-
bum significat. Et ad hoc manifestandum innuit duos
Duobus modis vtitur enun. modos vtendi enunciatione. Quandoq; .n. vtimur ipsa
quasi ad interrogata respondentes, puta si quæratur quis
sit in scholis, respondemus magister. Quandoq; autem
vtimur ea propria sponte nullo interrogante, sicut cũ di-
Expô. vlti. cimus Petrus currit. Dicit ergo, ꝙ ille, qui significat ali-
quid vnum nomine vel verbo, non enunciat, vel sicut il-
le qui respondet aliquo interrogãte, vel sicut ille qui pro
fert enunciationem non aliquo interrogante, sed ipso
proferente sponte. Introduxit autem hoc, quia nomẽ vel
verbũ simplex quando respõdetur ad interrogationẽ, vi
Not. & ver. signi verũ, vel falsum. detur verum vel falsum significare, quod est proprium
enunciationis. Sed non competit nomini vel verbo, ni-
si ſm ꝙ intelligitur cõiunctum cum alia parte proposi-
ta in interrogatione. Vt si quærenti quis legit in scholis,
respondeatur Magister, intelligitur ibi legit. Si ergo ille
qui enunciat aliquid nomine vel verbo non enunciat,
manifestũ est ꝙ enũciatio nõ sic vnũ significat sicut no-
mẽ vel verbũ. Hoc autẽ inducit sicut conclusionem eius
quod supra præmisit {Necesse est omnẽ orationẽ enun-
ciatiuã ex verbo esse vel ex casu verbi.} Deinde cũ dicit.

Harum autem alia erit enunciatio simplex, aliquid inquam dicens de aliquo, aut aliquid ab aliquo remouens, alia autem ex his composita, veluti composita iam est oratio quædam. ARGY.

Harum autem hæc simplex quidem est enunciatio, vt aliquid de aliquo, vel aliquid ab aliquo. hæc autem ex his coniuncta, velut oratio quædam iam composita. ANTI.

Manifestat præmissam diuisionem ſm rationes par-
tium. Dixerat. n. ꝙ vna enunciatio est quæ vnum de vno
significat, & alia est quę est cõiunctione vna. Ratio autẽ Rõ diu. enũcia. in vnam simpl. &c.
huius diuisionis est ex eo quod natum est diuidi per sim
plex, & compositum. Et ideo dicit. {Harum autẽ}. s. enũ Expô pri.
ciationum, in quibus diuiditur vnum, hęc dicitur vna,
vel quia significat vnum simpliciter, vel quia vna est cõ
iunctione. {Hæc quidem simplex enunciatio est. quæ. s.
vnum significat. Sed ne intelligatur ꝙ sic significet vnũ
sicut nomen vel verbum, ad excludendũ hoc subdit, {vt
aliquid de aliquo,}. i. per modũ cõpositionis, vel {aliquid
ab aliquo}. i. per modum diuisionis. {Hæc autem ex his Secundæ.
coniuncta} quę. s. dicitur coniũctione vna, est velut ora-
tio iam cõposita, quasi dicat hoc modo, enũciationis vni Tertiæ. vnitas enũ.
tas diuiditur in duo pręmissa, sicut aliquid vnum diuidi
tur in simplex & compositum. Deinde cum dicit.

Atq; simplex enunciatio est vox significatiua essendi quippiã. vel non essendi, vt tempora sunt distincta, Affirmatio vero est de aliquo alicuius enunciatio. Negatio autem enunciatio, qua aliquid ab aliquo dimouetur. ARGY.

Est autem simplex enunciatio, vox significatiua de eo quod est aliquid, vel non est, quemadmodum tempora diuisa sunt. Affirmatio vero, est enunciatio alicuius de aliquo. Negatio vero, enunciatio alicuius ab aliquo. ANTI.

Manifestat secundam diuisionem enunciationis, ſm
videlicet ꝙ enunciatio diuiditur in affirmationem & ne Diuiso en. in affirm. & negat. cui primo.
gationem. Hæc autem diuisio, primo quidem conuenit
enunciationi simplici, ex consequenti autem conuenit
compositę enunciationi. & ideo ad insinuandum ratio-
nem prædictę diuisionis, dicit, ꝙ simplex enunciatio
est vox significatiua {de eo quod est aliquid} quod per-
tinet ad affirmationem {vel non est aliquid} quod per-
tinet ad negationem. Et ne intelligatur solum ſm præ-
sens tempus, subdit {quemadmodum tempora sunt di-
uisa,} idest similiter hoc habet locum in alijs tempori-
bus sicut & in pręsenti. Alex. autem existimauit ꝙ Aris. Alexan.
hic definiret enunciationem. &, quia in definitione enũ
ciationis videtur ponere affirmationem, & negationem,
volebat hic accipere ꝙ enunciatio non esset genus affir-
mationis & negationis, quia species nũquam ponitur in
definitione generis. Id autem quod non vniuoce prædi-
catur de multis, quia. s. non significat aliquid vnũ: quod
sit vnum commune multis, non potest notificari nisi per
illa multa quę significantur. Et inde est ꝙ quia vnum nõ
dicitur æquiuoce de simplici, & cõposito, sed per prius,
& posterius, Arist. in pręcedentibus semper ad notifican
dum vnitatem enunciationis vsus est vtroq;. Quia ergo
videtur vti affirmatione, & negatione ad notificandum
enũciationẽ, volebat Alex. accipere, ꝙ enunciatio nõ di
citur de affirmatione, & negatione vniuoce sicut genus
de suis

Impugna. Alexand. de suis speciebus. Sed contrarium apparet ex hoc, quod Philosophus consequenter utitur nomine enunciationis ut genere, cum in definitione affirmationis & negationis sub dit, quod {affirmatio est enunciatio alicuius de aliquo} per modum compositionis, {negatio vero est enunciatio alicuius ab aliquo} per modum diuisionis. Nomine autem aequiuoco non consueuimus uti ad significandum significata eius. Et ideo

Boethus. Boethus dicit, quod Arist. sub modo breuiloquio utens simul usus est & definitione & diuisione eius, ita ut quod dicit {de eo quod est aliquid vel non est} non referatur ad definitionem enunciationis, sed ad eius diuisionem. Sed, quia differentiae diuisiuae generis non cadunt in eius definitione, nec hoc solum quod dicitur vox significatiua, sufficiens est definitio enunciationis

Impugna. Boet. Porphy. melius dici potest secundum porphyrium, quod hoc totum quod dicitur {vox significatiua de eo quod est, vel de eo quod non est} est definitio enunciationis. Nec tamen ponitur affirmatio & negatio in definitione enunciationis, sed virtus affirmationis, & negationis, scilicet esse vel non esse, quod est naturaliter prius enunciatione. Affirmationem autem

Impugna. Porphyrij. & negationem postea definiuit cum dixit {affirmationem esse alicuius de aliquo, & negationem alicuius ab aliquo.} Sed sicut in definitione generis non debent poni species, ita nec ea quae sunt propria specierum. Cum igitur significare esse sit proprium affirmationis, & significare non esse sit proprium negationis, melius videtur dicendum

Respõ. ver. Amonij. secundum Amonium, quod hic non definitur enunciatio, sed solum diuiditur. Supra enim posita est definitio cum dictum est quod Enunciatio est oratio in qua est verum vel falsum. In qua quidem definitione nulla mentio facta est de affirmatione nec de negatione. Est autem considerandum,

Notandum. quod artificiosissime procedit. diuidit enim genus non in species, sed in differentias specificas. Non enim dicit quod enunciatio est affirmatio vel negatio, sed {vox significatiua de eo quod est esse.} quae est differentia specifica affirmationis, vel {de eo quod non est} in quo tangitur differentia specifica negationis. Et ideo ex differentijs adiunctis generi constituit definitionem speciei, cum subdit, {quod affirmatio est enunciatio alicuius de aliquo} per quod significatur esse, & {negatio est enunciatio alicuius ab aliquo} quod significat non esse.

LECTIO IX.

Quicunque affirmationi oppositam esse negationem ostendit, deinde quid nam sit ea, quae secundum affirmationem, & negationem est, oppositio declarat.

ARGY. *Quoniam autem fieri potest, ut quod competit enuncietur ut non competens, & econtra, quod non competit ut competeret. & quod non competit uti competens, & circa ea tempora quae sunt extra praesens similiter, sic risane potest ut omne quod affirmauit quispiam negetur, & quod negauit quispiam affirmetur. Quare patet cuilibet affirmationi negationem, & cuilibet negationi affirmationem esse oppositam.*

ANTI. *Quoniam autem est enunciare, & quod est, non esse, et quod non est, esse, et quod est, esse, et quod non est, non esse, et circa ea quae sunt extra praesens tempus, similiter omne contingit quod quis affirmauerit, negare, & quod negauerit, affirmare. quare manifestum est, quoniam omni affirmationi negatio est opposita, & omni negationi affirmatio.*

Proposita diuisione enunciationis, hic tangit de oppositione partium enunciationis, scilicet affirmationis, & negationis. Et quia enunciationem esse dixerat orationem in qua est verum vel falsum. Primo ostendit qualiter enun-

Lectio.2.

ciationes ad inuicem opponantur. Secundo mouet quandam dubitationem circa praedeterminata. ibi: {In his ergo quae sunt & quae facta sunt.} Circa primum duo facit Lectio.13 Primo ostendit qualiter una enunciatio opponatur alteri. Secundo ostendit quod tantum una opponitur uni ibi. {Manifestum est.} Prima adhuc diuiditur in duas. Primo de Lec.1 a. terminat de oppositione affirmationis, & negationis absolute. Secundo ostendit quomodo homini positio diuersificatur ex parte subiecti, ibi {Quoniam autem sunt.} Circa primum duo facit. Primo ostendit quod omni affirmationi est negatio opposita, & e conuerso. Secundo manifestat oppositionem affirmationis, & negationis absolute, ibi {Et sit contradictio.} Circa primum considerandum est, quod ad ostendendum suum propositum Philosophus assumit duplicem diuersitatem enunciationis, quarum prima est ex ipsa forma, vel modo enunciandi, secundum quod dictum est, quod enunciatio vel est affirmatiua per quam scilicet enunciatur aliquid esse, vel est negatiua per quam significatur aliquid non esse. Secunda diuersitas est per comparationem ad rem, ex qua dependet veritas & falsitas intellectus & enunciationis. i. Cum enim enunciatur aliquid esse vel non esse secundum congruentiam rei, est oratio vera, alioquin est oratio falsa. Sic igitur quatuor modis potest variari enunciatio. secundum permixtionem harum duarum diuisionum. Uno modo, quia id quod est in re enunciatur ita esse sicut in re est, quod pertinet ad affirmationem veram. puta cum Sortes currit, & dicimus Sortem currere. Alio modo cum enunciatur aliquid non esse quod non est, quod pertinet ad negationem veram, ut cum dicitur Aethiops albus non est. Tertio modo cum enunciatur aliquid esse quod in re non est, quod pertinet ad affirmationem falsam, ut cum dicitur, coruus est albus. Quarto modo, cum enunciatur aliquid non esse quod in re est, quod pertinet ad negationem falsam, ut cum dicitur, nix non est alba. Philosophus autem ut à minoribus ad potiora procedat, falsas veris praeponit, inter quas negatiuas praemittit affirmatiuae, cum dicit, quod contingit enunciare quod est in rerum natura non esse. Secundo autem ponit affirmatiuam falsam cum dicit. {Et quod non est}. scilicet in rerum natura esse. Tertio autem ponit affirmatiuam veram, quae opponitur negatiuae quam posuit in primo, cum dicit. {Et quod est}. scilicet in rerum natura esse. Quarto autem ponit negatiuam veram, quae opponitur affirmationi falsae, cum dicit {Et quod non est}. scilicet in rerum natura non esse. Non est autem intelligendum, quod hoc quod dixit quod est & quod non est, sit referendum ad solam existentiam vel non existentiam subiecti, sed ad, quod res significata per praedicatum insit vel non insit rei significatae per subiectum. Nam cum dicitur, coruus est albus, significatur quod non est, esse, quamuis ipse coruus sit res existens. Et sicut quatuor differentiae enunciationum inueniuntur, in quibus ponitur verbum praesentis temporis, ita etiam inueniuntur in enunciationibus in quibus ponuntur verba praeteriti vel futuri temporis. Supra enim dixit quod necesse est enunciationem constare ex verbo vel ex casu verbi. Et hoc est quod subdit. {Quod similiter contingit} scilicet variari diuersimode enunciationem circa {ea quae sunt extra praesens tempus} idest circa praeterita vel futura, quae sunt quodam modo extrinseca respectu praesentis, quia praesens est medium praeteriti & futuri. Et, quia ita est contingit omne quod quis affirmauerit negare, & omne quod quis negauerit affirmare quod quidem ostensum est in praemissis. Non enim potest affirmari nisi aliquid quod est in rerum natura secundum aliquod trium temporum, vel

Marginal notes (right): Notandum. — Enũ. prima diuer. — Secunda — Enun. quatuor varia. — Secundus. — Tertius. — Quartus. — Cur falsas veris prep. — Quid per est & nõ est affir. & neg. — Multiplicatio enun. — Lec.8.

vel quod non est, & hoc totũ conuenit negare. Vnde manifestum est, ꝙ omne quod affirmatur potest negari, & è conuerso. Et, quia affirmatio & negatio opposita sunt secundum se, vtpote ex opposito contradictoriæ, consequens est ꝙ qualibet affirmatio habeat negationem sibi oppositam & è conuerso. Cuius contrarium illo solo modo posset contingere, si aliqua affirmatio affirmaret aliquid quod negatio negare non põt. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque hoc sit contradictio, affirmatio inquam & negatio, quæ opponuntur.*

ANTI. *Et sit hoc cõtradictio, affirmatio & negatio opposita.*

Manifestat quę sit absoluta oppositio affirmationis & negationis. Et primo manifestat eam per nomen, Secundo per definitionem. ibi. {Dico autem.} Dicit ergo primo, ꝙ, cum cuilibet affirmationi opponatur negatio & è

Nomen cõtradictionis. conuerso oppositioni huiusmodi imponatur nomẽ hoc, ꝙ dicatur cõtradictio. Per hoc enim quod dicitur {& sit contradictio} datur intelligi, ꝙ ipsum nomen contradictionis ipse imposuerit oppositioni affirmationis & nega

Amonius. tionis, vt Amonius dicit. Deinde cum dicit.

ARGY. *Opponi autem eam dico, quæ quidem de eodem & nõ æquiuoce, & quæcunque alia determinauimus ad Sophistarum molestias auitandas.*

ANTI. *Dico autem opponi eiusdem de eodem, non autem æquiuoce, & quæcunque cætera talium determinauimus contra sophisticas importunitates.*

Ad contradictionem requisita eiusdem. Definit contradictionem. Quia vero vt dictũ est contradictio est oppositio affirmationis & negationis, illa requiruntur ad contradictionem, quæ requiruntur ad oppositionem affirmationis & negationis. Oportet autem opposita esse circa idem & quia enunciatio constituitur ex subiecto & prędicato, requiritur ad contradictionem primo quidem, ꝙ affirmatio & negatio sint (eiusdẽ prædicati si enim dicatur Plato currit & non disputat, nõ est contradictio. Secundo requiritur, ꝙ sint de eodem subiecto. Si enim dicatur, Sortes currit, & Plato non currit, non est contradictio. Tertio requiritur ꝙ identitas subiecti & prædicati non sit solum ſm nomen, sed sit simul ſm rem & nomen. Nam si non sit idem nomen, manifestum est ꝙ non sit vna & eadem enũciatio. Similiter aũt ad hoc ꝙ sit enunciatio vna requiritur idẽtitas rei. dictũ est enim supra ꝙ enunciatio vna est, quæ vnum de vno significat. & ideo subdit {non autem æquiuoce.} id est non

Lect. 8. Non æquiuoce. sufficit identitas nominis cum diuersitate rei, quæ facit æquiuocationem. Sunt autem & quædam alia in contradictione obseruanda, ad hoc ꝙ omnis diuersitas, quæ est affirmationis & negationis habeatur. non enim esset cõtradictio si non omnino idem negaret negatio, quod af-

Alia requisita. Scdm idem. Similiter. firmatio affirmaret. Hæc autem diuersitas põt ſm quatuor considerari. Vno quidem modo ſm diuersas partes subiecti. non. n. est contradictio si dicatur, Aethiops est albus dente, & non est albus pede. Secundo si sit diuersus modus ex parte prędicati, nõ enim est cõtradictio si dicatur. Socrates currit tarde & non mouetur velociter,

In eodẽ tẽpore vel loco. vel si dicatur, Ouũ est animal in potentia, & non est animal in actu. Tertio si sit diuersitas ex parte mensuræ, pu

Respectu eiusdem. ta loci vel temporis. Non. n. est contradictio si dicatur, pluit in Gallia, & non pluit in Italia, aut pluit heri hodie non pluit. Quarto si sit diuersitas ex habitudine ad aliquid extrinsecum puta si dicatur, decẽ homines esse plures quo ad domum, non autem quo ad forum. Et hęc oĩa designantur cum subditur. {Et quæcunq; cætera talium determinauimus.} id est determinare consueuimus in disputationibus contra {sophisticas importunitates,} id est cõtra importunas & litigiosas oppositiones Sophistarũ, de quibus plenius facit mentionẽ in Primo Elenchorũ.

LECTIO X.

Ex rerum diuisione per vniuersale & singulare enũciationum diuisio proponitur in vniuersales, ac singulares, & de illarum oppositione contraria agit, hinc vniuersalium enunciationum, & indefinitarum comparatione proposita, & illarum diuersa formatione agitur.

Cum autem rerum aliæ sint vniuersales, aliæ particulares, Atque vniuersale dico, quod de pluribus aptum est prædicari, quale est homo singulare autem id quod illam legem subire nequit, quale est Callias. ARGY.

Q Voniam autem sunt hæc quidem rerum vniuersalia, illa vero singularia, Dico autem vniuersale, quod de pluribus natum est prædicari, singulare vero quod non. vt homo quidẽ vniuersale est, Plato vero eorum quæ singularia sunt. ANTI.

Quia philosophus dixerat oppositionem affirmationis & negationis esse contradictionem quæ est eiusdem de eodẽ, consequenter intendit distinguere diuersas oppositiones affirmationis & negationis, vt cognoscaẽ quæ sit vera contradictio. Et circa hoc duo facit. Primo præmittit quandam diuisionem enunciationũ necessariã ad prædictam differentiã oppositionum assignandã, Secundo manifestat propositũ, ibi {Si ergo vniuersaliter.} Pręmittit, autem diuisionem enunciationũ quæ sumitur ex parte subiecti. Vnde circa primũ duo facit, Primo diuidit subiectũ enunciationũ. Secundo concludit diuisionẽ enunciationum, ibi {Necesse est enunciare.} Subiectum aũt enũciationis est nomẽ vel aliquid loco nominis sumptum. Nomen aũt est vox significatiua ad placitum simplicis intellectus, quod est similitudo rei, & ideo subiectum enunciationis distinguit per diuisionem rerum, & dicit, ꝙ rerum quædam sunt vniuersalia, quædã sunt singularia. Manifestat autẽ membra diuisionis dupliciter. Primo quidem per diffinitionẽ, quia vniuersale est quod est aptum natum de pluribus prædicari, singulare vero quod non est aptum natum prędicari de pluribus, sed de vno solo. Secundo manifestat per exemplum cum subdit, ꝙ homo est vniuersale, plato autem singulare. Accidit autem dubitatio circa hãc diuisionem quia sicut probat Philosophus in 7. Meta. Vniuersale non est aliquid extra res existens. Item in prædicamentis dicitur ꝙ secũdæ substantiæ non sunt nisi in primis, quæ sunt singulares. Non ergo videtur esse conueniens diuisio rerum per vniuersalia & singularia, quia nullæ res videntur esse vniuersales, sed omnes sunt singulares. Dicendum est, ꝙ hic diuiduntur res secundũ ꝙ significantur per nomina, quæ subijciuntur enunciationibus, dictum est enim supra, ꝙ nomina nõ significãt res nisi mediante intellectu, & ideo oportet ꝙ diuisio ista rerum accipiant secundum ꝙ cadit in intellectus. ea vero, quæ sunt coniũcta in rebus, intellectus potest distinguere, quando vnũ eorum non cadit in ratione alterius. in qualibet autem singulari est cõsiderare aliquid quod sit illi proprium, inquantum est, hæc res, sicut Sorti vel Platoni inquantum est hic homo, & aliquid est considerare in eo, in quo conuenit cũ alijs quibusdam rebus. sicut ꝙ Sortes est animal, aut homo, aut rationale, vut risibile, aut albus. Quando igitur res denominatur ab eo quod conuenit illi soli rei, inquantũ est hæc res, hoc nomẽ dicĩ significare aliquid singulare

Inten. Arist. — Ratio distin. Subti enun. ꝑ diui. rerũ. — Dub. — Lect. 14 cõm. 38. — Responsio. — Lectio. — Intel. distinguere. — Proprium in re singu. — Conue. — No. sign. singula. Cõe.

quando, autem denominatur res ab eo quod est commune sibi & multis alijs, nomen huiusmodi dicitur significare vniuersale, quia significat nomen huiusmodi naturã siue dispositionem aliquam, quæ est communis multis. Quia igitur hac diuisionem dedit de rebus nõ absolute ſm, ꝙ sunt extra animam, sed ſm ꝙ referuntur ad intellectum, non diffinit vniuersale & singulare ſm aliquid quod pertinet ad rem, puta si diceret ꝙ vniuersale extra animã, quod pertinet ad opinionẽ Platonis, sed per actũ animę intellectiuę, qui est prędicari de multis vel de vno solo.

Cur diff. vniuersale & singu. per actũ animæ.

Est autem considerandum, ꝙ intellectus apprehendit rem intellectam ſm propriam essentiam seu diffinitionem vnde & in 3. de Anima dicit ꝙ obiectũ propriũ intellectus est quod quid est. Contingit autem quandoq; ꝙ propria ratio alicuius formæ intellectæ non repugnat ei quod est esse in pluribus, sed hoc impeditur ab aliquo alio, siue sit aliquid accidentaliter adueniens, puta si omnibus hominibus morientibus vnus solus remaneret siue sit propter conditionem naturæ sicut est vnus tantũ sol, non ꝙ repugnet rationi solari esse in pluribus ſm cõditionem formæ ipsius, sed quia non est alia materia susceptiua talis formę. & ideo non dixit ꝙ vl'e est quod prędicatur de pluribus, sed {quod aptum natum est prædicari de pluribus.} Cum autem omnis forma quæ nata est recipi in materia quantum est de se communicabilis sit multis materijs, dupliciter potest contingere ꝙ id quod significatur per nomen non sit aptum natum, prædicari de pluribus. Vno modo ꝙ nomen significat formam ſm ꝙ terminata est ad hanc materiam, sicut hoc nomen Sortes vel Plato, quod significat naturam humanam prout est in hac materia. Alio modo ſm ꝙ nomen significat formam, quę non est nata in materiam recipi. vnde oportet ꝙ per se remaneat vna & singularis sicut albedo, si esset formã non existens in materia esset vna sola, vnde esset singularis. & propter hoc Philosophus dicit in 7. Meta. ꝙ, si essent species rerum separatæ sicut posuit Plato, essent indiuidua. Potest autem obijci, ꝙ hoc nomen Sortes vel Plato est natum de pluribus prædicari, quia nihil prohibet multos esse, qui vocentur hoc nomine. Sed ad hoc patet responsio, si attendãtur verba. Arist. Ipse. n. nõ diuisit nomina in vl'e & particularẽ, sed res. Et ideo intelligendum est ꝙ vniuersale non solum dicitur quãdo nomen potest de pluribus prędicari, sed ẽt quando id, quod significatur per nomen est natum in pluribus inueniri. hoc autem non contingit in prædictis nominibus. nam hoc nomẽ Sortes vel Plato significat naturam humanã ſm ꝙ est in hac materia. Si vero hoc nomen imponatur alteri homini, significabit aliud, & propter hoc non esset vniuersale, sed æquiuocum. Deinde cum dicit.

Apprehen. rei per intel. Lect. 12 te. cõm. 26.

Propria rõ fore non sit in plur. dupliciter.

Signif. noïs non prædi. de pluribus dupliciter.

Lect. 2 tex. cõm. 18. Obiectio.

Responsio: Requisita. ad vniuersale proprie.

ARGY. *Sicque necesse interdum vniuersalium, interdum singularium cuidam aliquid inesse, vel nõ inesse enunciare.*

ANTI. *Necesse est autem enunciare quoniã inest aliquid aut nõ aliquoties quidem eorum alicui, quę vniuersalia sunt, aliquoties autem alicui eorum, quæ sunt singularia.*

Concludit diuisionem enunciationis, quia enim semper enunciatur aliquid de aliquo, rerum autem quædam sunt vniuersalia, quædam singularia, necesse est ꝙ quandoq; enuncietur aliquid inesse vel non inesse alicui vniuersalium, quandoq; vero alicui singularium. Et est suspensiua constructio vsq; huc, & est sensus. {Quoniam autem sunt quidem rerũ &c. necesse est enunciare &c.} Est aũt considerandum ꝙ de vniuersali aliquid enunciatur quatuor modis. Nã vniuersale potest vno modo cõsiderari quasi separatum à singularibus siue per se subsistens vt Plato posuit, siue ſm sententiam Arist. ſm esse quod habet in intellectu. Et sic põt ei aliquid attribui tripliciter. Quandoq; n. attribuitur ei aliquid sic considerato, quod pertinet ad solam operationem intellectus. vt si dicatur ꝙ homo est prædicabile de multis, siue vniuersale, siue species. Huiusmodi enim intentiones format intellectus attribuens eas naturæ intellectæ secundum ꝙ comparat ipsas ad res, quæ sunt extra animã. Quandoq; vero attribuitur vniuersali sic considerato, ꝙ. s. apprehẽditur ab intellectu vt vnum, tamen id quod attribuitur ei non pertinet ad actum intellectus, sed ad esse, quod habet natura apprehensa in rebus, quæ sunt extra animam puta si dicatur, ꝙ homo est dignissima creaturarũ. Hoc enim conuenit naturæ humanę etiam secundum ꝙ est in singularibus. Nam quilibet homo singularis dignior est omnibus creaturis irrationabilibus sed tamẽ omnes homines singulares nõ sunt vnus homo extra animam sed solum in acceptione intellectus, & per hunc modum attribuitur ei prædicatum. s. vt vni rei. Alio autem modo attribuitur aliquid vniuersali, prout est in singularibus. & hoc dupliciter. Quandoq; quidem ratione ipsius naturæ vniuersalis, puta cum attribuitur ei aliquid quod ad essentiam eius pertinet, vel quod consequitur principia essentialia, vt cum dicitur homo est animal, vel homo est risibilis. Quãdoq; autem attribuitur ei aliquid ratione singularis in quo inuenitur, puta cum attribuitur ei aliquid quod pertinet ad actionem indiuidui, vt cum dicitur homo ambulat Singulari autẽ attribuitur aliquid tripliciter vno modo ſm ꝙ cadit in apprehensione, vt cum dicitur Sortes est singulare, vel prædicabilis de vno solo. Quandoq; autem ratione naturæ communis, vt cũ dicitur Sortes est animal. Quãdoq; aũt ratione sui ipsius, vt cum dicitur Sortes ambulat. Totidem etiã modis negatiuæ variantur, quia omne quod contingit affirmare, cõtingit negare, vt supra dictum est. Est autem hæc tertia diuisio enũciationis quam ponit Philosophus. Prima nanq; fuit ꝙ enunciationum quædam est vna simpliciter quædam vero coniunctione vna. Quæ quidem est diuisio analogi in ea, de quibus prædicatur ſm prius, & posterius, sic enim vnum diuiditur secundum prius in simplex & per posterius in compositũ. Alia vero diuisio fuit in affirmationem & negationem. Quæ quidem est diuisio generis in species, quia sumitur secundum differentiã prædicati ad quod fertur negatio, prædicatũ autem est pars formalis enunciationis. & ideo huiusmodi diuisio dicitur pertinere ad qualitatem enunciationis, qualitatẽ inquam essentialem secundũ ꝙ differentia significat quale quid. Tertia autem est huiusmodi diuisio, quę sumitur secundum differentiam subiecti quod prædicatur de pluribus vel de vno solo. & ideo dicitur pertinere ad quãtitatem enunciationis. nã & quantitas cõsequitur materiam.

De vniuersali aliqd enũciatẽ quatuor modis prio.

Singulari aliqd attribuitur tripliciter.

Lect. 9. Tres diuisiones enunciationis.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Sic quispiam vniuersaliter quidem de vniuersalibus enunciat competere inquam; aut non competere quippiã erunt enunciationes istę Contrariæ. Atque de vniuersalibus vniuersaliter enunciare quempiam dico hoc modo, vt est omnis homo est albus, nullus homo est albus.*

ANTI. *Si ergo vniuersaliter enunciat de vniuersali quoniam est, aut non erunt hæ Contrariæ enunciationes. Dico autẽ de vniuersali enunciationem vniuersalem, vt omnis homo albus est, nullus homo albus est.*

Ostendit quomodo enunciationes diuersimode opponuntur secũdum diuersitatem subiecti. & circa hoc duo facit. Primo distinguit diuersos modos oppositionum in

ipsis enunciationibus. Secúdo ostendit quomodo diuersæ oppositiones diuersimode se habent ad verum & falsum, ibi {Quo circa has quidem impossibile est.} Circa primum considerandum est, ꝙ cum vniuersale possit cõsiderari in abstractione à singularibus, vel secundum ꝙ est in singularibus, ſm hoc diuersimode aliquid ei attribuitur, vt supra dictum est. Ad designandum autem diuersos modos attributionis, inuentę sunt quædam dictiones, quæ possunt dici determinationes vel signa, quibus designatur ꝙ aliquid de vniuersalis hoc aut illo modo prædicetur. Sed quia non est ab omnibus cõmuniter apprehensum, ꝙ vniuersalia extra singularia subsistãt, ideo communis vsus loquendi non habet dictiones ad designandum illum modum prædicandi, prout aliquid dicitur in abstractiõe a singularibus. Sed Plato q posuit vniuersalia extra singularia subsistere, adinuenit aliquas determinationes, quibus designaretur quomodo aliquid attribuitur vniuersali prout est extra singularia. & vocabat vniuersale separatum subsistens extra singularia quantũ ad speciem hominis per se hominem, & similiter in alijs vniuersalibus. Sed uniuersale secũdum ꝙ est in singularibus cadit in apprehensione hominum, & ideo adinuentę sunt quædam dictiones ad significandũ modũ attribuendi aliquid uniuersali sic accepto. Sicut aũt supra dictum est, quãdoq; aliquid attribuitur uniuersali ratione ipsius naturæ uniuersalis, & iden hoc dicitur prædicari de eo uniuersaliter, quia. s. ei conuenit ſm totã multitudinẽ in qua inuenitur. & ad hoc designandũ in affirmatiuis prædicationibus ad inuenta est hæc dictio, Omnis, quæ designat ꝙ prædicatum attribuitur subiecto uniuersali quãtum ad totum id quod sub subiecto continetur, In prædicatis autẽ negatiuis adinuenta est hæc dictio, Nullus per quam significatur ꝙ prædicatum remouetur à subiecto uniuersali ſm totum id quod cõtinetur sub eo. Vnde nullus dicitur quasi nõ ullus, & in græco dicit, utis, quasi nec unus, quia nec unum solum est accipere sub subiecto uniuersali à quo prędicatum non remoueatur. Quandoque autem attribuitur uniuersali aliquid uel remouetur ab eo ratione particularis. & ad hoc designam in affirmatiuis quidem adinuenta est hęc dictio, Aliquis, uel Quidẽ, per quam designatur ꝙ aliquid attribuitur subiecto uniuersali ratione ipsius particularis. unde dicitur indiuiduũ uagum. In negatiuis autem non est aliqua dictio posita, sed possumus accipere non omnis; ut sicut nullus uniuersaliter remouet, eo ꝙ significat quasi diceretur non ullus idest non aliquis, ita etiam non omnis particulariter remouet, inquãtum excludit uniuersalem affirmationem. Sic igitur tria sunt genera affirmationem in quibus aliquid de uniuersali prædicatur. Vna quidem est in qua de uniuersali prædicatur aliquid uniuersaliter, ut cum dicitur, Omnis homo est animal. Alia in qua aliquid prædicatur de uniuersali particulariter, ut cum dicitur, Quidẽ homo est albus. Tertia uero est in qua aliquid de uniuersali prædicatur absq; determinatione uniuersalitatis uel particularitatis. unde huiusmodi enunciatio solet uocari indefinita. Totidem autẽ sunt negationes oppositæ. De singulari autem quamuis aliquid diuersa ratione prædicetur, ut supra dictum est tamen totum refertur ad singularitatem ipsius, quia etiam natura uniuersalis in ipso singulari diuiduatur, & ideo nihil refert quãtum ad naturam singularitatis, utrum aliquid prædicetur de eo ratione uniuersalis naturæ, ut cum dicitur, Sortes est homo, uel conueniat ei ratione singularitatis. Si igitur tribus prædictis enunciationibus addatur singularis, erunt quatuor modi enunciationum ad quantitatẽ ipsius pertinentes. s. uniuersalis singularis, indefinitus, & particularis. Si igitur ſm has differentias Aristo. assignat diuersas oppositiones adinuicem. Et primo ſm differentiam vniuersalium ad indefinitas. Secundo ſm differentiam vniuersalium ad particulares, ibi {opponit autem affirmationem.} Circa primum tria facit. Primo agit de oppositione vniuersalium adinuicem. Secundo de oppositione indefinitarum ibi {Quando autem in vniuersalibus.} Tertio excludit dubitationem. ibi {In eo vero ꝙ.} Dicit ergo primo ꝙ si aliquis enũciet de subiecto vniuersali vniuersaliter, id est ſm cõuenientiam suę vniuersalitatis, quoniam est, idest affirmatiuæ, aut nõ est, idest negatiue, erũt contrariæ enunciationes, vt si dicatur, Omnis homo est albus, Nullus hõ est albus. Huius autem ratio est, quia cõtraria dicuntur, quæ maxime à se distant, non enim dicitur aliquid nigrum ex hoc solum, ꝙ non est album, sed super hoc quod est non esse album quod significat communiter remotionem albi, addit nigrum extremam distantiam ab albo. Sic igitur id quod affirmatur per hanc enunciationem, Omnis homo est albus, remouetur per hanc negationem, Non omnis homo est albus, Oportet ergo ꝙ negatio remoueat modum quo prædicatum dicitur de subiecto, quem designat hæc dictio, Omnis. Sed super hanc remotionem addit hæc enunciatio nullus homo est albus totalem remotionem, quæ est extrema distantia, quod primo pertinet ad rationem contrarietatis. Et ideo conuenienter hanc oppositionem dicit contrarietatem. Deinde cum dicit.

Lectio. 11.

Notandum uniuersale dupliciter consi.

Signa vniuersalia vel particula.

Pla. opi. de vniuersalibus.

Prædicari vniuersaliter.

Particulariter.

Tria genera affir. de prædic. vniuersali.

Quatuor mõi s. n. secũdum quantitatem.

Lectio. 12.

Expõ. text. vniuersalis affir. & vniuersalis ne. cur. contrarie.

Extrema distantia.

ARGY. *Quando autem de vniuersalibus non vniuersaliter, non sunt contraria. Quæ autem significantur, est esse aliquando contraria.*

ANTI. *Quando autem de vniuersalibus non vniuersaliter, non sunt contraria. Quæ autem significantur est esse aliquando contraria.*

Ostendit qualis sit oppositio affirmationis, & negationis in indefinitis. Et primo proponit quod intẽdit. Secũdo manifestat per exemplum. ibi {Dico autem non vniuersaliter.} Tertio assignat differentiam manifestam rem. ibi {cum enim vniuersale si homo.} Dicit ergo primo, ꝙ quãdo de vniuersalibus subiectis affirmatur aliquid vel negatur non tñ vniuersaliter, non sunt contrariæ enunciationes, sed illa quæ significantur contingit esse contraria.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Dico autem vniuersaliter enunciare in his quæ sunt vniuersalia, hoc modo, Homo albus est, Homo albus non est. Homo quidem est vniuersale, at ille non vtitur vniuersali ipsa enunciatione Omnis enim nõ significat ipsum vniuersale, sed vniuersalis prædicationis est nota.*

ANTI. *Dico autem non vniuersaliter enunciare de his quæ sunt vniuersalia, vt Est albus homo, Non est albus homo. Cum enim vniuersale sit homo, non vniuersaliter vtitur enunciatione. Omnis namque non vniuersale, sed quoniã vniuersaliter significant.*

Notandum.

Manifestat per exempla. Vbi considerandum est, ꝙ non dixerat quando in vniuersalibus particulariter, sed non vniuersaliter. Non. n. intendit de particularibus enunciationibus sed de solis indefinitis. Et hoc manifestat per exempla quę ponuntur, dicens fieri nõ vlem enunciationem in vlibus subiectis, cum dr. Est albus homo. Nõ est albus. hõ. Et rõnem huius expositionis ostendit, quia hõ qui subijcitur est vniuersale, sed tamẽ prędicatũ non vniuersaliter de eo prædicatur quia non opponitur hæc dictio. Omnis, quę nõ significat ipsum vniuersale sed mo-

dum vtilitatis. pro scilicet predicatum dicitur vniuersaliter de subiecto. & ideo addita subiecto vniuersali semper significat φ aliquid de eo dicatur vniuersaliter. Tota autem hæc expō refertur ad hoc quod dixerat. {Quando in vniuersalibus nō uniuersaliter enunciatur, nō sunt contrarię.} Sed hoc quod additur, {Quę autem significantur contingit esse contraria} non est expositum, quāuis obscuritatem contineat. Et ideo à diuersis diuersimode exponitur. Quidam.n.hunc referre voluerunt ad cōtrarietatem veritatis & falsitatis, quæ competit huiusmodi enunciationibus. Contingit enim quandoque has simul esse veras, Homo est albus, & Homo non est albus, & sic non sunt contrariæ, quia contraria mutuo se tollunt. Contingit tamen quandoque vnam earum esse veram & alteram esse falsam. vt cum dicitur, Homo est animal, Homo non est animal, & sic ratione significati videntur habere quandam contrarietatem. Sed hoc non videtur ad propositum pertinere veritatem, tū quia Philosophus nondum hic loquitur de veritate & falsitate enunciationum. tum etiam quia hoc ipsum posset de particularibus enunciationibus dici. Alij vero sequētes Porphyrium, referunt ad contrarietatem prædicati. Contingit enim quandoque φ prædicatum negatur de subiecto propter hoc quod inest ei contrarium, sicut si dicatur, Homo non est albus, quia est niger, & sic id quod significat per hoc quod dicitur, non est albus, potest esse contrarium, non tamen semper. remouetur enim aliquid à subiecto etiam si contrarium non insit, sed aliquid medium inter contraria. Vt cum dicitur, Aliquis non est albus, quia pallidus, vel quia inest ei priuatio actus, vel habitus, seu potentiæ, vt cum dicitur, Aliquis non est vidēs, quia est carens potentia visiua, aut habet impedimentū ne videat. vel etiam quia non aptus natus videre, puta si dicatur, Lapis non videt. Sic igitur illa, quæ significantur cōtingit esse cōtraria, sed ipsæ enunciationes nō sunt contrariæ. quia vt in fine huius libri dicetur, non sunt cōtrariæ opiniones quæ sunt de contrarijs, sicut opinio φ aliquid sit bonum, & illa quę est, quòd aliquid nō est bonum. Sed nec hoc videtur ad propositum pertinere, quia non agit hic de contrarietate rerum vel opinionum, sed de cōtrarietate enunciationum. & ideo magis videtur hic sequenda expositio Alexandri, secundum quam dicendum est, quod in indefinitis enunciationibus nō determinatur vtrum prædicatum attribuatur subiecto vniuersaliter, quòd faceret contrarietatem enunciationum, aut particulariter, quòd non faceret contrarietatem enūciationum. Et ideo huiusmodi enunciationes indefinitæ dicuntur, secundum modum quo proferuntur. contingit tamen quandoque ratione significati eas habere contrarietatem puta cum attribuatur ei aliquid vniuersaliter ratione vniuersalis, quamuis non apponatur signum vniuersale, vt cum dicitur, homo est animal, Homo non est animal, quia hæ enunciationes eandem habent vim ratione significati, ac si diceretur Omnis homo est animal, Nullus homo est animal. Deinde cum dicit.

Expositio quorūdam.

Impugnat.

Porphy. expositio.

Lib. 2. Lec. vltima.

Impugna. Porphy.

Alex. expō melior.

In indefinitis quō contrarietas.

ARGY. *Et vero, quod vniuersaliter prædicatur, si vniuersalis prædicationis addideris notam enunciationem non efficies veram, nulla enim erit affirmatio vera, in qua prædicationis nota vniuersalis ei adiungitur quod vniuersaliter prædicatur, vt Omnis homo est omne animal.*

ANTI. *In eo vero quòd vniuersale prædicatur, id quod est vniuersaliter prædicare, non est verum. Nulla enim affirmatio vera erit, in qua de vniuersale prędicationi vniuersaliter prædicetur vt Omnis homo est omne animal.*

Remouet quoddam quod posset esse dubium. Quia enim posuerat quandam diuersitatē in oppositione enunciationum ex hoc, quòd vniuersale sumitur à parte subiecti vniuersaliter, vel non vniuersaliter, posset aliquis credere, φ similis diuersitas nasceretur ex parte prædicati ex hoc. s. quod vniuersaliter prædicari posset, vel non vniuersaliter. & ideo ad excludendum dubitationem dicit, quòd in eo quòd ponitur aliquod vniuersale prædicari, φ prædicetur vniuersale vniuersaliter non est verum. Cuius quidem duplex esse potest ratio. Vna quidē, quia talis modus prædicandi videtur repugnare prædicato secundum propriam rationem quam habet in enunciatione. dictum est.n.supra, φ prædicatum est quasi pars formalis enunciationis, subiectum autem est pars materialis ipsius. cum autem aliquod vniuersale profertur vniuersaliter, ipsum vniuersale sumitur secundum habitudinē quam habet ad singularia, quę sub se continet. sicut & qñ vniuersale profertur particulariter, sumitur secūdum habitudinem quam habet ad aliquod contentorum sub se, & sic vtraque pertinēt ad materialē determinationē vniuersalis. & ideo neq; signum vniuersale, neq; particulare conuenienter additur prædicato, sed magis subiecto cōuenientius enim dicitur, Nullus homo est asinus, quàm Omnis homo est nullus asinus. & similiter conuenientius dicitur Aliquis homo est albus, quam Homo est aliquid album. Inuenitur autem quandoq; à Philosophis signum particulare appositum prædicato ad insinuandum quòd prædicatū est in plusquam subiectum, & hoc præcipue cum habito genere inuestigant differentias completiuas speciei, sicut quando de anima dicitur quod Anima est actus quidam. alia vero potest accipi ex parte veritatis enunciationis, quæ ratio specialiter habet locū in affirmationibus quæ falsę sunt significatum vniuersaliter prædicaretur. Et ideo manifestās id quod posuerat, subiungit, quòd nulla affirmatio est in qua. s. vere de vniuersali prædicato vniuersaliter prædicetur, idest in qua vniuersali prædicato vtitur ad vniuersaliter prædicandum, vt si diceretur, Omnis homo est omne animal, Oportet enim secundum prædicta quòd hoc predicatum animal secundum singula quæ sub ipso continentur prædicaretur de singulis quæ continentur sub homine, & hoc non potest esse verum, neq; si prædicatum sit plus, neq; si prędicatum sit conuertibile. Oportet enim φ quilibet vnus homo esset animalia omnia, aut omnia risibilia, quæ repugnant rationi singularis quod accipitur sub vniuersali. Nec est, instantia si dicatur φ hęc est vera, Omnis homo est omnis disciplinæ susceptiuus. Disciplina enim nō prædicatur de homine, sed susceptiuum disciplinæ repugnat autem veritati si diceretur, Omnis homo est omne susceptiuum disciplinæ. Signum autem vniuersale negatiuum vel particulare affirmatiuum & si conuenientius ponantur ex parte subiecti non tamen repugnat veritati etiam si ponantur ex parte prædicati. Contingit enim huiusmodi enunciationem in aliqua materia esse vera. hæc enim est vera, Omnis homo nullus lapis est. Et similiter hæc est vera, Omnis homo aliquod animal est. Sed hæc, Omnis homo omne animal est, in quacunque materia proferatur falsa est. Sunt autem quædam aliæ tales enunciationes semper falsæ, sicut ista. Aliquis homo omne animal est, & aliæ similes sunt semper falsæ, in omnibus enim eadem ratio est. Et ideo per hoc quòd Philosophus reprobauit istam, Omnis homo omne animal est, dedit intelligere omnes consimiles esse improbandas.

Signum vniuersale vel par. præd. nō cōuenit.

Signū part. appo. pred. Lec. 1. & cō mē. 6. & 9.

Tacite obiectioni.

Signum vle vel par. affir. non conue. prædic.

LECTIO XI.

Quæ autem enunciationum in affirmatione & negatione opponantur contradictorie, vel contrarie opponantur, quomodoque contrarias non simul veras esse contingit, subcontrarias vero sic: contradictoriarum autem, si vna vera sit, reliquam falsam esse oportere, multipliciter declaratur.

ARGY. *Affirmationē igitur, & negationem opponi cōtradictoria quidem dico, eam quæ vniuersaliter altera, altera non vniuersaliter significat de eodem. ut Omnis homo albus est, non omnis homo albus est, nullus homo albus est, quidam homo albus est.*

ANTI. *Opponi itaque dico affirmationem negationi contradictorie, quæ vniuersaliter significat, ei, quæ non vniuersaliter, ut Omnis homo albus est, non omnis homo albus est, nullus homo albus est quidam homo albus est.*

Postquam Philosophus determinauit de oppositione enunciationum comparando vniuersales enunciationes ad indefinitas, hic nūc determinat de oppositione enunciationum comparando vniuersales ad particulares. Circa quod notandum est, q potest duplex oppositio in his notari. Vna quidem vniuersalis ad particularem, & hanc primo tangit. Alia vero vniuersalis ad vniuersalē, & hāc tangit secundo ibi { Contrariæ vero. } Particularis vero affirmatiua, & particularis negatiua non habent propriè loquendo oppositionem, quia oppositio attenditur circa idem subiectum, subiectum autem particularis enunciationis est vniuersale particulariter sumptum, non pro aliquo determinato singulari, sed indeterminate pro quocunq;, & ideo, cum de vniuersali particulariter sumpto aliquid affirmatur vel negatur, ipse modus enunciādi nō habet q affirmatio & negatio sint de eodē, quod requiritur ad oppositionem affirmationis & negationis secundum præmissa. Dicit ergo primo, q enunciatio, quæ vniuersale significat, s. vniuersaliter, opponitur contradictorie ei, quæ non significat vniuersaliter, sed particulariter, si vna earum sit affirmatiua, altera vero sit negatiua, siue vniuersalis sit affirmatiua, & particularis negatiua, siue è conuerso. ut cum dicitur. Omnis homo est albus, nō omnis homo est albus, hoc enim quod dico, non omnis, ponitur loco signi particularis negatiuæ, vnde æquipollet ei quæ est, quidam homo non est albus, sicut & nullus, quod idem significat. ac si diceretur, non vllus vel non quidam, est signum vniuersale negatiuum. Vnde hę duæ, quidam homo est albus, quæ est particularis affirmatiua, nullus homo est albus, quæ est vniuersalis negatiua, sunt contradictoriæ. Cuius ratio est quia contradictio consistit in sola remotione affirmationis per negationem. Vniuersalis autem affirmatiua remouetur per solam negationem particularis, nec aliquid aliud ex necessitate ad hoc exigitur. Particularis autem affirmatiua remoueri non potest, nisi per vniuersalem negatiuam, quia iam dictum est, q particularis affirmatiua non propriè opponitur particulari negatiuæ. vnde relinquitur, q vniuersali affirmatiuæ contradictoriè opponitur particularis negatiua, & particulari affirmatiuæ vniuersalis negatiua.

Duplex. opposi. Oppo. par. affir. & parti. nega.

Rō. contradic. iter propositiones.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Cōtraria vero eā vniuersaliter vtraque significat de eodem, ut Omnis homo albus est, nullus homo albus est.*

ANTI. *Contrariæ vero vniuersalem affirmationem est vniuersalem negationem. ut Omnis homo iustus est, nullus homo iustus est.*

Expō. 1. Tangit oppositionem vniuersalium enunciationum, & dicit, q vniuersalis affirmatiua & vniuersalis negatiua sunt contrariæ. sicut omnis homo est iustus, nullus homo est iustus, quia, s. vniuersalis non solum remouet vniuersalem affirmatiuam, sed etiā designat extremam distantiam, inquātum negat totum quod affirmatio ponit, & hoc pertinet ad rationem contrarietatis, & ideo particularis affirmatiua & negatiua se habent sicut medium inter contraria. Deinde cum dicit.

Cur vni. affir. & vni. neg. sunt cōtrariæ.

ARGY. *Qua propter fieri quidem non potest, ut ha simul sint uera. At fit ut his opposita, uerę nonnunquā sint de eodē, ueluti, Omnis hō albus est, & aliquis hō albus est.*

ANTI. *Quo circa has quidē impossibile est simul esse veras, His vero opposita, cōtingit aliquando in eodem ut, Nō omnis homo albus est, & quidam homo albus est.*

Ostendit quomodo se habeat affirmatio & negatio opposita ad verum & falsum. Et primo quantum ad contrarias. Secundo quantum ad contradictorias, ibi { Quæcunque igitur contradictiones } Tertio quantū ad ea quę videntur contradictoria, & non sunt ibi quæcunque autem in vniuersalibus. } Dicit ergo primo, q, quia vniuersalis affirmatiua & vniuersalis negatiua sunt contrariæ, impossibile est q sint simul veræ. Contraria. n. mutuo se expellunt. Sed particulares, quæ contradictorie opponūtur vniuersalibus contrarijs, possunt simul verificari in eodem, sicut, Non omnis homo est albus, quæ contradictorie opponitur huic, Omnis homo est albus, & quidā homo est albus, quę contradictorie opponitur huic, Nullus homo est albus. Et huiusmodi ēt simile inuenitur in contrarietate rerum, nam album & nigrum nunquam simul esse possunt in eodē, sed remotiōes albi & nigri possunt esse. Pōt. n. aliquid esse, neque albū, neq; nigrū, sicut patet in eo q est pallidū, & similiter cōtrariæ enunciationes non possunt simul esse veræ, sed earum contradictoriæ, à quibus remouentur, simul possunt esse veræ.

Contrariæ nō simul veræ sed simul fa'sæ.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Contradictiones igitur hæ, quę vniuersaliū vniuersaliter sunt, ita sese habent, ut altera pars earum sit necessario uera, altera falsa. Eadē conditionē & in singularibus esse cōstat, ut Socrates est albus, Socrates non est albus.*

ANTI. *Quæcunque igitur contradictiones vniuersaliū sunt vniuersaliter necesse est alteram esse ueram, uel falsam. Et quæcunque in singularibus sunt, ut Soc. albus est non est Soc. albus.*

Ostendit qualiter veritas & falsitas se habeant in contradictorijs. Circa quod considerandum est, sicut dictū est supra in contradictorijs negatio non plus facit, nisi q remouet affirmationem. Quod cōtingit dupliciter. Vno modo quando est altera earum vniuersalis, altera particularis, ut supra. Alio modo quando vtraque est singularis, quia tūc negatio ex necessitate refertur ad idē, quod non cōtingit in particularibus, & indefinitis. Et ideo singularis affirmatiua semper contradicit singulari negatiuæ, supposita identitate prædicati & subiecti. Et ideo dicit, siue accipiamus cōtradictionē vniuersalium vniuersaliter. s. quantū ad vnā earum, siue singularium enunciationum, semper necesse est, q vna sit vera, & altera falsa. Neq;. n. contingit esse simul veras, aut simul falsas, quia verū nihil aliud est, nisi quando dicitur esse quod est, aut nō esse quod nō est, falsum aūt, quando dicitur esse quod non est, aut non esse quod est, vt patet Quarto Metha.

Nega. duobus modis remo. affir. Quare singu. affir. semper contra. dicit singu. nega.

Expō. ter.

Verū, quid falsum quid. Tex. c. 27. Lec. 5. tex. Expō. prim.

ARGY. *At hæ, quę uniuersaliū non uniuersaliter sunt, non ita se habent, ut semper altera pars ipsarum sit uera, altera falsa. Hæ nanque simul sunt uera, Homo albus est, homo albus non est, Homo probus est, homo probus non est.*

ANTI. *Quæcunque autem uniuersalium non uniuersaliter, non hæc quidem semper uera est, illa uero falsa. Simul. n.*

verum est dicere, quoniam est homo albus, & non est homo albus, & quoniam est homo pulcher, & non est homo pulcher.

Notandum.

Ostēdit qualiter se habeat veritas & falsitas in his quę videtur esse cōtradictoria, sed non sunt. Et circa hoc tria facit. Primo proponit, quod intēdit. Secūdo probat propositum, ibi {Si enim turpis non probus.} Tertio excludit id quod facere posset dubitationem, ibi {Videbitur autem subito inconueniens.} Circa primum considerandum est, ꝙ affirmatio & negatio in indefinitis propositionibus videntur contradictoriæ opponi propter hoc, ꝙ est vnum subiectū non determinatum per signū particulare, & ideo videtur affirmatio & nagatio esse de eodē. Sed ad hoc remouendum Philosophus dicit, ꝙ quæcunq; affirmatiuæ & negatiuæ dicūtur de vniuersalibus, nō vniuersaliter sumptis, nō semper oportet ꝙ vnum sit verū, aliud sit falsum, sed possunt simul esse vera. Simul enim est verum dicere ꝙ homo est albus, & homo non est albus, & ꝙ homo est probus, & homo nō est probus. In quo quidem, vt Amonius refert aliquid Aristo. contradixerunt ponentes ꝙ indefinita negatiua, semper sit accipienda pro vniuersali negatiua. Et hoc astruebāt, Primo quidem tali ratione, quia indefinita, cum sit indeterminata, se habet in ratione materiæ, materia autem sm se considerata magis trahitur ad id, quod indignius est, dignior aūt est vniuersalis affirmatiua, quàm particularis affirmatiua, & ideo indefinitā affirmatiuā dicunt esse sumendam pro particulari affirmatiua, sed negatiuam vniuersalem, quæ totum destruit, dicūt esse indigniorem particulari negatiua quæ destruit partē, sicut vniuersalis corruptio peior est, quàm particularis, & ideo dicunt ꝙ indefinita negatiua sumenda est pro vniuersali negatiua. Ad quod etiam inducunt, & Philosophi, & ipse Aristot. vtitur indefinitis negatiuis pro vniuersalibus, sicut dicitur in libro Physico. ꝙ non est motus præter res, & in libro de Anima, ꝙ non est sensus præter quinq;. Sed istæ rationes non concludunt. Quod enim dicitur, ꝙ materia sm se sumpta, sumitur pro peiori, verū est secūdum sententiam Platonis, qui nō distinguebat priuationem à materia, non aūt est verum sm Aristo. qui dicit in lib. physic. ꝙ malum & turpe & alia hmōi ad defectum pertinētia, nō dicuntur de materia nisi per accidens, Et ideo nō oportet, ꝙ indefinita semper stet pro peiori. Dato etiam, ꝙ indefinita necesse sit sumi pro peiori non oporte, ꝙ sumatur pro vniuersali negatiua, quia sicut in genere affirmatiōis, vniuersalis affirmatiua est potior particulari, vt pote particularem affirmatiuā continens, ita ēt in genere negationū vniuersalis negatiua potior est. Oportet aūt in vno quoq; generē considerare id, quod est potius in genere illo, non autem id, quod est potius simpliciter. Vlteriùs etiā, dato ꝙ particularis negatiua esset potior omnibus modis, non tamen adhuc ratio sequeretur: non. n. ideo indefinita affirmatiua sumitur pro particulari affirmatiua, quia sit indignior, sed quia de vniuersali pōt aliquid affirmari rōne suipsius, vel ratione cōtenti sub eo. Vnde sufficit ad veritatē eius, ꝙ prædicatū vni parti conueniat, quod designatur per signum particulare, & ideo veritas particularis affirmatiuę sufficit ad veritatē indefinitæ affirmatiuę: & simili ratione veritas particularis negatiuæ sufficit ad veritatē indefinitę negatiuę, quia similiter pōt aliquid negari de vniuersali vel rōne suipsius, vel rationi suę partis. Vtuntur aūt qñq; Philosophi indefinitis negatiuis pro vniuersalibus in his, quę per se remouentur ab vniuersalibus sicut & vtuntur indefinitis affirmatiuis pro vniuersalibus in his, quę per se de vniuersalibus prædicantur. Deinde cum dicit.

Neg & affir. in indef.
Amonius.
Prima ra.
Secunda.
Lect. 3. l. 1. pc. 4.
Lec. 1. tertij lib. & c. 1. 8.
Solu.
Lect. 15. Primi libri.
In vno quoque.
Indefi. affir. pro par.
Aliquando indef. nega. pro vni. neg.

Si enim turpis est, nō utiq; probus est, Et homo pulcher est, homo pulcher non est Si enim fædus sit homo, pulcher non est, & si quippiam sit, id profecto non est. ARGY.

Si enim fędus est, non est pulcher, & si sit aliquid, nondum est. ANTI.

Probat propositum per id, quod est ab omnibus concessum. Omnes enim concedunt, ꝙ indefinita affirmatiua verificatur, si particularis affirmatiua sit vera. Contingit autem accipi duas affirmatiuas indefinitas, quarū vna includit negationem alterius, puta cum sunt opposita prædicata. Quæ quidem oppositio potest contingere dupliciter. Vno modo sm perfectam contrarietatem, sicut trupis, id est inhonestus, opponitur probo, i. honesto, & fædus, idest deformis sm corpus opponitur pulchro. Sed per quam rationem ista affirmatiua est vera, homo est probus. quodam homine existente probo, per eandem rationem ista est vera. Homo est turpis, quodam homine existente turpi. Sunt ergo istæ duæ veræ simul, homo est probus, homo est turpis, sed ad hanc, homo est turpis, sequitur, homo non est probus, ergo istæ duæ sunt simul veræ. Homo est probus, homo non est probus, & eadem ratione istę duæ, homo est pulcher, homo non est pulcher. Alia autē oppositio attenditur sm perfectum & imperfectum, sicut moueri opponitur ad motum esse, & fieri ad factum esse, vnde ad fieri sequitur nō esse eius, quod fit in permanentibus, quorum esse est per fectum. Sic ergo hæc est vera, homo est albus, quodam homine existente albo, & pari ratione, quia quidam homo fit albus, hęc est uera, quidam homo fit albus, ad quā sequitur homo non est albus, ergo istæ duæ sunt simul verę, homo est albus, homo non est albus

Opposi. dupliciter i indefinit.
Primo.
Secundo.
Sequella ad esse in perm. vel suc albo.

Deinde cum dicit.

At enim absurdum illico cuipiā hoc esse videtur, propterea quòd hæ, homo albus non est, & nullus homo albus est, idem significare uidetur. At nec idem sane significant, nec sunt simul necessario uera. ARGY.

Videbitur autem subiecto inconueniens esse. Iccirco, quoniam uidetur significare non est homo albus simul etiam, quoniam nemo homo albus. Hoc autem neque idē significat, neq; simul necessario. ANTI.

Excludit id, quod faceret dubitationem circa prædicta, & dicit quòd subito, id est primo aspectu uidetur hoc esse inconueniens, quod dictum est, quia hoc quod dico, homo non est albus, uidetur idem significare, cum hoc quod est, nullus homo est albus. Sed ipse hoc remouet dicens, ꝙ neq; idē significant, neque necessitate sunt uera, sicut ex prædictis manifestum est.

LECTIO XII.

Vni affirmationi vnam negationam opponi dicit, hinc, proposito eorum, quæ dicta sunt, epilogo, quæ nam vna sit affirmatio vel negatio enunciationum docet, non esse item enunciationum vnitatem oppositionem in equiuocis, attendendam, corollarie infert.

Patet autem, & unius affirmationis, unā esse negationē. ARGY.

Manifestum est autem, quoniam una negatio unius affirmationis est. ANTI.

Postquam Philosophus distinxit diuersos modos oppositionum in enunciationibus, nunc intendit ostendere, quòd uni affirmationi una negatio opponitur, & circa hoc duo facit. Primo ostendit, quòd uni affirmationi, una negatio opponitur. Secundo ostendit, quæ sit una affirmatio uel negatio, ibi. {Vna autem affirmatio.}

Circa

Circa primum tria facit. Primo proponit quod intendit. Secundo manifestat propositum, ibi { hoc enim idem.} Tertio epilogat quæ dicta sunt. ibi { manifestum est ergo.} Dicit ergo primo manifestum esse φ vnius affirmationis est vna negatio sola, & hoc quidem fuit necessariũ hic dicere, quia cum posuerit plura oppositionũ genera videbatur, φ vni affirmationi duæ negationes opponerẽtur, sicut huic affirmatiuæ, Omnis homo est albus, videtur ẽm prædicta hæc negatiua opponi, nullus homo est albus, & hæc, quidã homo non est albus. Sed si quis recte consideret huic affirmatiuæ, Omnis homo est albus, negatio est sola ista, quidam homo non est, albus, quæ solummodo remouet ipsam, vt patet ex sua æquipollentia, quæ est, non omnis homo est albus. Vniuersalis vero negatiua includit quidem in suo intellectu negationẽ vniuersalis affirmatiuæ, inquantũ includit particularẽ negatiuã, sed supra hoc aliquid addit in quantũ s. importat non solum remotionẽ vniuersalitatis, sed remouet quælibet partẽ eius, & sic patet φ sola vna est negatio vniuersalis affirmatiuæ, & idem apparet in alijs. Deinde cum dicit.

Vniuersalis neg. includit part. neg. & peraddit.

ARGY. *Idem.n. oportet negationem negare, quod affirmauit affirmatio ipsa, & ab ea codẽ, siue singulare sit, siue vniuersale, aut vniuersaliter, aut nõ vniuersaliter sumptũ.*

ANTI. *Idem enim oportet negare negationem, quod affirmauit affirmatio, & de eodem, vel de aliquo singularium, vel de aliquo vniuersalium vel vniuersaliter, vel non vniuersaliter.*

Manifestat propositum, & primo per rationem. secundo per exempla, ibi { Dico autem vt est Sortes albus.} Ratio autem sumitur ex hoc quod supra dictum est, φ negatio opponitur affirmationi, quæ est eiusdem de eodẽ, in quo hic accipit, φ oportet negationem negare idem prædicatum quod affirmatio affirmauit, & de eodẽ subiecto, siue illud subiectum sit aliquid singulare. siue aliquid vniuersale, siue aliquid vniuersale vniuersaliter, vel non vniuersaliter sumptum, sed hoc non contingit fieri nisi vno modo, ita. s. vt negatio neget id quod affirmatio posuit, & nihil aliud, ergo vni affirmationi opponitur vna sola negatio. Deinde cum dicit.

Vnius affir. Vna nega.

ARGY. *Quod si quippiam aliud ab eodem negauerit, aut idẽ ab alio, non erit hæc illi, sed alia sane opposita. Huic.n. Socrates est albus, illa aduersatur profecto. Socra. non est albus. & huic, Omnis homo albus est, illa, non omnis homo albus est & item huic, Aliquis homo albus est, illa, nullus homo albus est, & huic rursus, Homo albus est, illa, homo albus non est.*

ANTI. *Dico aũt, vt est Socrates albus non est Socra. albus. Si aũt aliud aliquid de codẽ, vel de alio, idem non opposita erit ab ea, diuersa. Huic aũt quæ est, Oĩs hõ albus est. contradicit illa quæ est, non oĩs hõ albus est, illi aũt quæ est, Aliquis hõ albus est, illa quę est, nullus homo albus est. Illi aũt quę est, Hõ albus est, illa quę est, homo albus nõ est.*

Manifestat propositum per exẽpla, & primo in singularibus, huic.n. affirmationi, Sortes est albus, hæc sola opponitur, Sortes non est albus, tãquam eius propria negatio: Si vero esset aliud prædicatum vel aliud subiectum, nõ esset negatio opposita, sed omnino diuersa, sicut ista Sortes non est musicus, non opponitur ei quæ est, Sortes est albus, neq; etiam illa quę est, Plato est albus, huic quę est, Sortes non est albus. Secundo manifestat idem quando subiectum affirmationis est vniuersale vniuersaliter sumptum, sicut huic affirmationi, Omnis homo est albus, opponitur eius propria negatio, nõ omnis homo est albus, quæ æquipollet particulari negatiuæ. Tertio ponit exemplum quando affirmationis subiectum est vniuersale particulariter sumptũ, & dicit φ huic affirmationi. Aliquis homo est albus, opponitur tãquam eius propria negatio, nullus homo est albus. Nam nullus dicitur quasi non vllus. i. non aliquis. Quarto ponit exemplum quando affirmationis subiectum est vniuersale indefinite sumptum, & dicit φ isti affirmationi, Homo est albus, opponitur tanquam propria eius negatio illa quæ est, non homo est albus. Sed videtur hoc esse contra id quod supra dictum est, φ negatiua indefinita verificatur simul cum indefinita affirmatiua, negatio autem non potest verificari simul cum sua opposita affirmatione, quia non contingit de eodem affirmare & negare. Sed ad hoc dicendum φ oportet quod hic dicitur intelligi quando negatio ad idem refertur quod affirmatio continebat, & hoc potest esse dupliciter. Vno modo, quando affirmatur aliquid inesse homini ratione sui ipsius, quod est per se de eodem prædicari, & hoc ipsum negatio negat. Alio modo, quando aliquid affirmatur de vniuersali ratione sui singularis, & pro eodem de eo negatur. Deinde cum dicit.

Requisita ad oppo.

Obiectio. Lect. 11.

Responsio.

Primo.

Secundo.

ARGY. *Dictum est igitur vnam affirmationem vni contradictoriæ oppoui negationi, & quæ nam sint illæ, & contrarias alias esse, & quæ sunt etiam illæ, & item omnis cõtradictionis alteram partem veram, alterã, falsam esse. Et eur ita sit, & quando rursus vera est, aut falsa.*

ANTI. *Quod igitur vna affirmatio vna negationi opponitur cõtradictoriæ, & quę sunt hę, dictũ est. Et quod sunt aliæ contrariæ, & quæ sunt hæ dictũ est, & quod nõ omnis vera vel falsa cõtradictio, et quare, et quãdo vera, vel falsa.*

Epilogat quæ dicta sunt, & concludit manifestũ esse ex prædictis φ vni affirmationi opponitur vna negatio, & φ oppositarum affirmationum & negationũ aliæ sunt contrariæ, aliæ contradictoriæ, & dictum est quæ sint. Tacet autem de subcontrarijs, quia non sunt recte oppositæ, vt supra dictum est. Dictum est etiam φ non omnis contradictio est vera vel falsa, & sumitur hic large cõtradictio pro qualicunq; oppositionem affirmationis & negationis, nam in his quæ sunt veræ contradictoriæ semper vna est vera, altera falsa. Quare autem in quibusdam oppositis hoc non verificetur dictũ est supra, quia. l. quædam non sunt contradictoriæ, sed contrariæ, quę possunt simul esse falsę. Contingit autem affirmationem & negationem non proprie opponi, & ideo contingit eas esse veras simul. Dictum est autem φ altera semper est vera, altera autem falsa, quia. s. in his, quem vere sunt contradictoria. Deinde cum dicit.

Expõ. tex. De sub contra tacet. Lect. 11.

Aliquãdo affir. & neg. nõ pprie opp.

ARGY. *Ea autem vna est affirmatio, et item vna negatio, quę vnum de vno significat, siue sit siue non sit vniuersaliter vniuersale. vt omnis homo albus est, non omnis homo albus est. Homo albus est, homo albus non est, Nullus homo albus est, quidam homo albus est, mõ albũ vnũ significet.*

ANTI. *Vna aũt affirmatio & negatio est, quę vnum de vno significat, vel ciñ sit vniuersale vniuersaliter vel nõ similiter. vt Omnis hõ albus est, non oĩs homo albus est, nullus hõ albus est, si quidam hõ albus est, si album vnũ significat.*

Ostendit quę sit affirmatio vel negatio vna, quod quidem iam supra dixerat, vbi habitum est, φ vna est enunciatio, quæ vnum significat, sed, quia enunciatio, in qua aliquid prejudicatur de aliquo vniuersaliter vel non vniuersaliter, multa sub se continet, intendit ostẽdere quod per hoc non impeditur vnitas enũciationis. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit, φ vnitas enunciationis non impeditur per multitudinem, quæ continetur sub vniuersali, cuius ratio vna est. Secundo ostendit φ impeditur

Lect. 8.

Vnitas enũ. non impeditur ex signo. vniuersali.

tur vnitas enunciationis per multitudinem, quæ continetur sub sola nominis vnitate, ibi{Si vero duobus} Dicit ergo, ꝙ vna est affirmatio vel negatio cum vnum significatur de vno, siue illud vnum quod subijcitur sit vniuersale vniuersaliter sumptum, siue non sit aliquid tale, sed sit vniuersale particulariter sumptum vel indefinite, aut etiam si subiectum sit singulare. Ex exemplificat de diuersis, sicut vniuersalis ista affirmatiua est vna, omnis homo est albus. Et similiter particularis negatiua quę est eius negatio.s. non est omnis homo albus. Et subdit alia exempla quæ sunt manifesta. In fine autem apponit quandam conditionem, quę requiritur ad hoc ꝙ quælibet harum sit vna{si.s.album, quod est prædicatũ significat vnum.} Nam sola multitudo prædicati impediret vnitatem enunciationis. Ideo autem vniuersalis propositio vna est quamuis sub se multitudinem singulariũ cõprehendat, quia prędicatum non attribuitur multis singularibus, ſm ꝙ sunt in se subdiuisa, sed secundũ ꝙ vniũtur sub vno communi. Deinde cum dicit.

Mul. signi. non tollit vnitatem vni.

ARGY. *Quòd si duobus nomen est vnum positum, ex quibus vnũ non constat, non est vna affirmatio, nec vna negatio.*

ANTI. *Si uero duobus vnum nomen positum est, ex quibus nõ est vnum, non est vna affirmatio.*

Ostendit ꝙ sola vnitas nominis non sufficit ad vnitatem enunciationis. Et circa hoc quatuor facit. Primo proponit quod intendit. Secundo exemplificat, ibi{Vt si quis ponat.} Tertio probat, ibi{Nihil.n.differt.} Quarto infert corollarium, ibi{Quare nec in his.} Dicit ergo primo, ꝙ, si vnum nomen imponatur duabus rebus ex quibus non fit vnum, non est affirmatio vna. Quod autem dicit ex quibus non fit vnum potest intelligi dupliciter. vno modo ad excludendum hoc ꝙ multa continentur sub vniuersali, sicut homo & equus sub animali. Hoc enim nomen animal significat vtrunque non secundum ꝙ sunt multa differentia adinuicem, sed ſm ꝙ vniuntur in natura generis. Alio modo & melius ad excludẽdum hoc ꝙ ex multis partibus fit vnum. siue sint partes rationis, sicut sunt genus & differentia, quæ sunt partes definitionis, siue sint partes integrales alicuius compositionis, sicut ex lapidibus & lignis fit domus. Si vero sit tale prędicatum, quod attribuatur rei requiritur ad vnitatẽ enũciationis ꝙ multa quæ significãtur currant in vnum ſm aliquem dictorum modorum. vnde nõ sufficiet sola vnitas vocis. Si vero sit tale prædicatum, quod referatur ad vocem, sufficiet vnitas vocis, vt si dicam, canis est nomẽ. Deinde cum dicit.

Sensus verus ex quibus &c.

Vnitas enũ.

Vnũ ex partibus.

Vnitas vo. qñ suffic. ad vni. enunc.

ARGY. *Veluti si quispiam nomen equo & homini posuerit nomen tunica, hæc oratio, tunica est alba, non erit vna affirmatio, nec etiam vna negatio.*

ANTI. *Vt si quis ponat hoc nomẽ tunica hoĩ et equo, et dicat tunica est alba, hęc nõ est vna afirmatio, nec una negatio.*

Exemplificat quod dictum est, vt si aliquis hoc nomen tunica imponat ad significandum hominẽ, & equũ & sic si dicam, tunica est alba, non est affirmatio vna neque negatio. Deinde cum dicit.

ARGY. *Hæc enim homo & equus est albus, nihil ab illa differe videtur. At hæc nihil ab hisce differt, equus est albus, & homo est albus. Quod si hæ plura significant, & sunt plures, patet & primam illam, aut plura, aut nihil significare, non est enim aliquis homo equus.*

ANTI. *Nihil enim differt hæc, quàm dicere, est homo albus, & est equus albus. Si ergo hæ multa significant, & sunt plures, manifestum est, quoniam & prima multa, vel nihil significat, neque enim aliquis est homo equus.*

Probat quod dixerat tali ratione. Si tunica significat hominem & equum nihil differt si dicatur tunica est alba, aut si dicatur homo est albus & equus est albus, sed istæ, homo est albus, & equus est albus significãt multa, & sunt plures enunciationes ergo etiam illa tunica est alba multa significat. Et hoc si significat hominẽ & equũ vt res diuersas, si vero significat hominem & equum vtpote vnam rem, nihil significat, quia non est aliqua res quę componatur ex homine & equo. Quod autem dicit ꝙ non differt dicere tunica est alba. & homo est albus, & equus est albus, non est intelligendum quantum ad veritatem & falsitatem. Nam hæc copulatiua, homo est albus, & equus est albus, nõ potest esse vera nisi vtraq; pars sit vera, sed hęc, tunica est alba prædicta ratione facta potest esse vera etiam altera existente falsa, alioquin non oporteret distinguere multiplices propositiones ad soluendum rationes sophisticas. Sed hoc est intelligendum quantum ad vnitatem & multiplicitatem. Nam sicut cũ dicitur, homo est albus & equus est albus, non inuenitur aliqua vna res, cui attribuatur prædicatum, ita etiam nec cum dicitur tunica est alba. Deinde cum dicit.

Nota. circa veri. copu.

ARGY. *Quare nec in his affirmationibus, negationibusúe, necesse est alteram veram, alteram falsam esse.*

ANTI. *Quare nec in his necesse est hanc quidem cotradictionem veram esse, illam vero falsam.*

Concludit ex præmissis ꝙ nec in his affirmationibus & negationibus, quæ vtũtur subiecto æquiuoco, semper oportet vnam esse veram & aliam falsam, quia.s. negatio potest aliud negare quàm affirmatio affirmet.

LECTIO XIII.

Veritas & falsitas in oppositis enunciationis quomodo dissimiliter se habeant in vniuersalibus vniuersaliter, & singularibus de præsenti & de futuro, respectu tam contingentis, quam necessariæ materiæ.

ARGY. *In his igitur quæ sunt, et fuerũt, necesse est affirmationem aut negationem veram vel falsam esse. Atq; earũ quidẽ, quæ vniuersales vniuersaliter sunt, semper necesse est alterã veram, alteram falsam esse, et singulariũ etiã, vti diximus. Nam earum, quæ dicta sunt, non uniuersaliter vniuersales, non necesse est alteram ueram, alteram falsam esse. atque de his etiam antea diximus In singularibus autem atq; futuris non similiter res sese habet.*

ANTI. *IN his ergo et quæ sunt, et quæ facta sunt, necesse affirmationem, vel negationem veram, vel falsam esse. In uniuersalibus quidem uniuersaliter, semper hanc quidem ueram, illam vero falsam, & in his quæ sunt singularia, quemadmodum dictum est. In his uero, quæ in uniuersalibus non uniuersaliter dicuntur, non est necesse. dictum est autem & de his. In singularibus uero, & futuris non similiter.*

Postquàm Philosophus determinauit de oppositione enunciationũ, & ostendit quo diuidũt verũ & falsum oppositę enunciationes, hic inquirit de quodam quod poterat esse dubium, vtrum.s. id quod dictum est, similiter inueniatur in omnibus enunciationibus, vel non. Et circa hoc duo facit. primo proponit dissimilitudinem. Secundo probat eam, ibi{nam si omnis affirmatio.} Circa primum considerandum est, ꝙ Philosophus in pręmissis triplicem diuisionem enunciationum assignauit, quarũ prima fuit ſm vnitatem enunciationum assignauit, quarum prima fuit ſm vnitatem enunciationis, prout.s. enũciatio est vna simpliciter, vel coniunctione vna. Secunda fuit ſm qualitatem prout.s. enunciatio est affirmatiua vel negatiua. Tertia fuit ſm quantitatem, vtpote quòd enunciatio quædam est vniuersalis. quædam particularis,

Cõm. 6.

Triplex diuisio enun.

ris, quædam infinita, & quædam singularis. Tangitur autem hic quarta diuisio enunciationũ secundũ tempus. Nam quædam est de præsenti, quædã de præterito, quędam de futuro. & hæc etiam diuisio potest accipi ex his quæ supra dicta sunt. dictũ est. n. supra ꝙ necesse est omnem enunciationem esse ex verbo, vel ex casu verbi, verbum autem est quod cõsignificat præsens tempus, casus aũt verbi sunt, qui cõsignificant tempus præteritum vel futurum. Potest aũt accipi quinta diuisio enunciationum ſm materiam, quę quidem diuisio attenditur ſm habitudinem prædicati ad subiectum. nam si prædicatũ per se insit subiecto dicetur esse enũciatio in materia necessaria vel naturali, vt cũ dicitur, homo est animal, vel homo est risibile. Si vero pręd icatum per se repugnet subiecto quasi excludens rõnem ipsius, dicitur enunciatio esse in materia impoßibili siue remota, vt cũ dicitur, homo est asinus. Si vero medio modo se habeat pręd icatũ ad subiectum, vt. s. nec per se repugnet subiecto, nec per se insit, dicetur enunciatio esse in materia poßibili siue contingenti. His igitur enunciationis differentijs consideratis non similiter se habet iudiciũ veritate & falsitate in omnibus. Vnde Philosophus dicit ex præmißis concludens ꝙ {in his quæ sunt}. i. in propositionibus de præsenti, {& in his quę facta sunt}. i. in enunciationibus de præterito, necesse est ꝙ affirmatio vel negatio determinate sit vera vel falsa. Diuersificatur tñ hoc secundũ diuersam quantitatem enunciationis. nam in enũciationibus, in quibus de vniuersalibus subiectis aliquid vniuersaliter pręd icatur, necesse est ꝙ semper vna sit vera, s. affirmatiua vel negatiua, & altera falsa, quæ, s. ei opponitur. Dictum est. n. supra ꝙ negatio enunciationis vniuersalis, in qua aliquid vniuersaliter prædicatur, est negatiua nõ vniuersalis, sed particularis, & è conuerso, vniuersalis. negatiua non est directe negatio vniuersalis affirmatiuæ, sed particularis, & sic oportet ſm prædicta, ꝙ vna earum semper sit vera & altera falsa in quacunq; materia. Et eadem ratio est in enunciationibus singularibus, quæ etiam cõtradictoria opponuntur, vt supra habitũ est. Sed in enunciationibus, in quibus aliquid prædicatur de vniuersali non vniuersaliter, non est necesse ꝙ semper vna sit vera & altera sit falsa, quia possunt ambę esse simul verę, vt supra ostensum est. Et hoc quidem ita se habet quantũ ad propositiones quæ sunt de præterito vel de præsenti. sed, si accipimus enunciationes quę sunt de futuro, etiã similiter se habent quantũ ad oppositiones quæ sunt de vniuersalibus vel vniuersaliter vel non vniuersaliter sumptis. Nã in materia necessaria omnes affirmatiuæ determinatæ sunt veræ, ita in futuris sicut in præteritis & præsentibus, negatiuæ vero falsæ. In materia aũt impoßibili è contrario. In cõtingẽti vero vniuersales sunt falsæ & particulares sunt verę, ita in futuris sicut in pręteritis & pręsentibus, in indefinitis autẽ vtraq; simul est vera in futuris sicut in pręsentibus vel præteritis, sed in singularibus & futuris est quædam dissimilitudo. Nam in pręteritis & pręsentibus necesse est ꝙ altera oppositarum determinate sit vera & altera falsa in quacunq; materia. Sed in singularibus quę sunt de futuro hoc non est necesse, ꝙ vna determinate sit vera & altera falsa. Et hoc quidem dicitur quantũ ad materiam contingentem. Nam quantum ad materiam necessariam, & impoßibilem similis ratio est in futuris singularibus, sicut in præsentibus & præteritis. Hic tamen Arist. mentionem fecit de materia contingenti, quia illa proprie ad singularia pertinet quæ cõtingenter eueniũt, quæ autem per se insunt vel repugnant attribuuntur singularibus secundũ vniuersalium rationes. Circa hoc igitur versatur tota præsens intentio, vtrum in enunciationibus singularibus de futuro in materia contingenti necesse sit quòd determinata vna oppositarum sit vera & altera falsa. Deinde cum dicit.

Lec. 8. Verbũ & casus ver.

Enun. in materia necess.

In materia impossibili.

In materia contingẽti.

Lec. 12.

Lec. 1.

Lec. 11. Enun. de futur. quo ad veri vel falsi.

veri vel fal. in singu. de præte. præsent. & fu.

Contingen. ad singu.

Nam si omnis affirmatio, vel negatio vera est, aut falsa, & omne necesse est esse, aut non esse. AARGY.

Nam si omnis affirmatio, vel negatio vera vel falsa est & omne necesse est vel esse, vel non esse. ANTI.

Probat præmissam differentiam. Et circa hoc duo facit. Primo probat propositum ducendo ad incõueniens. Secundo ostendit illa esse impoßibilia quæ sequũtur, ibi {Quæ ergo contingunt inconuenientia} Circa primum duo facit. Primo ostendit quòd in singularibus & futuris non semper potest determinate attribui veritas alteri oppositorum. Secundo ostendit ꝙ non potest esse quòd vtraq; veritate careat, ibi {At vero neq; qm̃} Circa primum ponit duas rationes, in quarum prima ponit quandam consequentiam, s. quòd si omnis affirmatio vel negatio determinate est vera vel falsa, ita in singularibus & futuris, sicut in alijs, consequens est ꝙ omnia necesse sit vel determinate esse, vel non esse. Deinde cum dicit.

Le. sequen.

Prima ratio circa vel fal. sing.

Quare, si quispiam quidem dixerit quippiam fore: alius aut illud idem non fore dixerit, necesse est vt patet, alterum ipsorum dicere verum, si omnis affirmatio, vel negatio vera est aut falsa. In talibus enim non simul ambæ fuerint veræ. ARGY.

Quare si hic quidem dicat futurum aliquid, ille vero non dicat hoc idem ipsum, manifestum est, quoniam necesse est verum dicere alterum ipsorum, si omnis affirmatio vel negatio vera, vel falsa est. Vtraque enim non erunt simul in talibus. ANTI.

Vel sic itaq; hic quidem, vt habetur in græco, probat consequentiam prædictam. Ponamus enim ꝙ sint duo homines, quorum vnus dicat aliquid esse futurum, puta ꝙ Sortes curret, alius vero dicat hoc idem ipsum nõ esse futurum, supposita præmissa positione, s. ꝙ in singularibus & futuris contingit alteram esse veram, s. affirmatiuã vel negatiuam, sequetur ꝙ necesse sit ꝙ alter eorũ verum dicat, non autẽ vterq;, quia non potest esse, ꝙ in singularibus propositionibus futuris vtraq; sit simul vera, s. affirmatiua & negatiua, sed hoc habet locũ solum in indefinitis. Ex hoc autem ꝙ necesse est alterum eorum verũ dicere, sequitur, ꝙ necesse sit determinate vel esse vel nõ esse. Et hoc probat cõsequenter, quia illa duo conuertibiliter cõsequuntur, s. ꝙ verum sit id quod dicitur, & ꝙ ita sit in re. Et hoc est quod manifestat cõsequẽter dicẽs.

Verũ dicti & esse conuertibiliter.

Nam si vere quispiam dicit hoc album, aut nõ album esse, necesse est album, aut non album esse. Et si est album, aut non album verum vtiq; dicit affirmando, aut negando, & si non est, falsum dicit, & si falsum dicit, non est. Quare necesse est affirmationem, aut negationem veram vel falsam esse. Nihil ergo aut est, aut fit à fortuna, neq; est quicquam, quod æque fieri, ac non fieri possit, neque erit, aut non erit quicquã, sed omnia necessario eueniunt, & nihil est quod æque fieri ac non fieri possit. Nam aut is dicit verum qui affirmauit, aut is, qui negauit. Quare nõ est quicquã omnino talis natura. Etenim esset quod æque fieret, vel non fieret. Id. n. quod æque fieri, atque non fieri potest, non magis sic, aut sic sese habet, aut habebit. ARGY.

Nam si verũ est dicere quoniam est album, vel non album, necesse est esse album, vel non album, & si est albũ, vel non album, verum est affirmare, vel negare, & si ANTI.

non

non est, mentitur, & si mentitur, non est. Quare necesse est, aut affirmationem, aut negationem veram esse, vel falsam. Nihil igitur neque est, neque fit neq; à casu, neq; ad vtrumlibet nec erit, nec nõ erit, sed ex necessitate omnia, & non vtrumlibet. aut enim qui dicit verus est, aut qui negat. similiter.n. vel fieret, vel non fieret. Vtrumlibet enim nihil magis sic, uel nõ sic se habet, aut habebit.

Nam si verum est dicere ꝙ album sit, ex necessitate sequitur ꝙ ita sit in re, & si verum est negare, ex necessitate sequitur ꝙ ita non sit. & è conuerso, quia, si ita est in re vel non, ex necessitate sequitur ꝙ sit verum affirmare vel negare. & eadem etiam conuertibilitas apparet in falso, quia, si aliquis mentitur falsum dicens, ex necessitate sequitur ꝙ non ita sit in re sicut ipse affirmat vel negat. Et è conuerso, si nõ est ita in re sicut ipse affirmat vel negat, sequitur ꝙ affirmans vel negans mentitur. Est ergo

Ratio.

processus huius rationis talis. Si necesse est ꝙ omnis affirmatio vel negatio in singularibus & futuris sit vera vel falsa, necesse est ꝙ omnis affirmans vel negans determinate dicat verum vel falsum. ex hoc aũt sequitur ꝙ omne necesse sit esse vel non esse, ergo, si omnis affirmatio vel negatio determinate sit vera, necesse est omnia deter

Lect. 4.

minate esse vel non esse. Ex hoc cõcludit vlterius ꝙ omnia sint ex necessitate. Per quod triplex genus contingen

Triplex genus cõting.

tium excluditur. Quædam enim contingunt vt in paucioribus, quæ accidunt à casu vel fortuna. Quædam vero se habent ad vtrumlibet, quia scilicet non magis se habent ad vnam partem quàm ad aliam, & ista procedunt ex electione. Quædã vero eueniunt vt in pluribus, sicut hominem canescere in senectute, quod causatur ex natura. Si autem omnia ex necessitate euenirent nihil horum contingentium esset. Et ideo dicit {nihil est} quantum ad ipsam permanentium eorum quæ permanent cõtingenter {neq; fit} quantum ad productionem eorũ quæ contingenter causantur {nec casu} quantũ ad ea quæ in minori parte siue in paucioribus {nec vtrumlibet} quantũ ad ea quæ se habent æqualiter ad vtrunque. s. esse vel non esse, & ad neutrum horum sunt determinata, quod significat cũ subdit {nec erit, nec non erit.} De eo enim quod

De fut. ma. dete. ad unũ pars.

est magis determinatum ad vnam partem, possumus determinate verũ dicere ꝙ hoc erit vel non erit, sicut medicus de conualescente vere dicit, iste sanabitur, licet forte ex aliquo accidente eius sanitas impediatur. Vnde &

Lectio. 10. & cõm. 64.

Philosophus dicit in Secundo de Generatione ꝙ futurus quis incedere non incedet. De eo.n. qui habet propositũ determinatum ad incedẽdum, vere potest dici, ꝙ ipse incedet, licet per aliquod accidẽs impediatur eius incessus.

Ad utrumlibet propriũ.

Sed eius, quod est ad vtrumlibet propriũ est quòd quia non determinatur magis ad vnum quam ad alterum nõ possit de eo determinata dici neq; ꝙ erit, neq; quòd non erit. Quomodo autem sequatur ꝙ nihil sit ad vtrumlibet ex præmissa hypothesi manifestat subdens, quòd, si omnis affirmatio vel negatio determinate sit vera, oportet ꝙ vel ille qui affirmat vel ille qui negat dicat verum, & sic tollitur id quod est ad vtrumlibet, quia, si esset aliquid ad vtrumlibet, similiter se haberet ad hoc fieri vel

Cõtingit in pluribus.

non fieri, & non magis ad vnum quàm ad alterũ. Est autem considerandum ꝙ Philosophus nõ excludit hic expresse cõtingens quod est vt in pluribus duplici ratione. Primo quidem, quia tale contingens non excludit quin altera oppositarum enunciationum determinate sit vera & altera falsa, vt dictum est. Secunda, quia remoto contingenti quod est in paucioribus, quod à casu accidit, remouetur per consequens contingens quod est vt in pluribus. Nihil, enim differt id quod est in pluribus ab eo quod est in paucioribus, nisi ꝙ deficit in minori parte. Deinde cum dicit.

Præterea, si est nunc aliquid album, vere quispiam prius asseruisset. si fore illud dixisset. Quare semper esset verum: si diceretur quoduis eorũ quæ facta sunt, esse uel fore. Quod si semper esset verum si diceretur, hoc esse vel fore, fieri non potest vt istud non sit, aut non oriatur. At quod fieri non potest. vt non oriatur, id impossibile est vt non fiat. Sed quod impossibile est quod non fiat, id fieri necesse est. Vniuersa ergo futura, necesse est fieri. Quare nihil est omnino quod æque fieri, atque non fieri potest. Nec à fortuna quicquam eueniet, sed omnia necessario fiunt. Nam, si fortuna quippiam euenerit, id non necessario erit. ARGY.

Amplius, si est album nunc, verum erat dicere prius, quoniam erit albũ. quare semper verũ fuit dicere quodlibet eorum, quæ facta sunt, quoniam est vel erit. Quod si semper verum fuit dicere quoniam est, vel erit, non potest hoc non esse, vel non futurũ esse, quod autem non potest non fieri, impossibile est non fieri, & quod impossibile est non fieri, necesse est fieri, omnia ergo, quæ futura sunt, necesse est fieri. Nihil igitur vtrumlibet, neq; casu erit, nam si casu, non ex necessitate. ANTI.

Ponit secundam rationem ad ostendendum prædictã dissimilitudinem ducendo ad impossibile. Si.n. similiter se habet veritas & falsitas in præsentibus & futuris, sequitur vt quicquid verum est de præsenti, etiam fuerit verũ de futuro, eo modo quo est verũ de præsenti. Sed determinate nunc est verũ dicere de aliquo singulari quod est album, ergo primo.i. antequã illud fieret album, erat verum dicere, qm̃ hoc erit album. Sed eadem ratio videtur esse in propinquo & in remoto, ergo, si ante vnum diem uerum fuit dicere, ꝙ hoc erit album, sequitur ꝙ semper fuit dicere de quolibet eorũ quæ facta sunt ꝙ erit. Si autem semper est verum dicere de præsenti qm̃ est, vel de futuro ꝙ erit, non potest hoc nõ esse, uel non futurũ esse. Cuius cõsequentiæ ratio patet, quia ista duo sunt incompossibilia ꝙ aliquid uere dicatur esse, & ꝙ non sit. Nam hoc includitur in signatione ueri, ut sit id quod dicitur. Si ergo ponitur uerũ esse id quod dicitur de præsenti uel de futuro, non potest esse quin illud sit præsens uel futurum. Sed quod non potest nõ fieri, idem signat cum eo quod est impossibile non fieri. Et quod impossibile est non fieri, idem significat cũ eo quod est necesse fieri, ut in secundo plenius dicetur. Sequitur ergo ex præmissis ꝙ omnia, quæ futura sunt, necesse est fieri. Ex quo sequitur ulterius quòd nihil sit neq; ad utrumlibet, neq; à casu, quia illud quod accidit à casu, nõ est ex necessitate, sed ut in paucioribus. hoc aũt relinquit pro incõuenienti, ergo & primũ est falsum, s. quòd omne quod est uerũ esse, uerum fuerit determinate dicere esse futurum. Ad cuius euidentiam considerandum est, quòd, cum uerũ hoc significet, ut dicatur aliquid esse quod est, hoc modo est aliquid uerũ, quo habet esse. Cum aũt aliquid est in præsenti habet esse in seipso, & ideo uere põt dici de eo quod est: sed quandiu aliquid est futurum, nondũ est in seipso, est aũt aliqualiter in sua causa. Quod quidem contingit tripliciter. Vno modo ut sic sit in sua causa ut ex necessitate ex ea proueniat, & tunc determinate habet esse in sua causa. unde determinate põt dici de eo quòd erit. Alio modo aliquid est in sua causa, ut quæ habet inclinationem ad suũ effectum, quæ tñ impediri potest. unde & hoc determinatum est in sua causa, sed mutabiliter, & sic

Inclusum in signo. ve.

Lect. 10.

Notandum

Aliquid esse in sua causa tripliciter.

de hoc

de hoc veræ dici potest, hoc erit, sed non per omnimodã certitudinem. Tertio aliquid est in sua causa pure in potentia, quæ etiam non magis est determinata ad vnum, quam ad aliud. vnde relinquitur quòd nullo modo potest de aliquo eorũ determinate dici quòd sit futurum, neq; quòd sit vel non sit. Deinde cum dicit.

ARGY. *At vero neque dicere quisquam potest neutrum esse verum, veluti, neque fore, neque non fore.*

ANTI. *At vero nec quoniam neutrum verum est contingit dicere, vt quoniam neque erit, neque non erit.*

Ostendit, quòd veritas nõ omnino deest in singularibus futuris vtriq; oppositorum, in primo proponit, quod intendit dicens, quòd non est verum dicere, quod in talibus alterum oppositorum nõ sit verum. vt si dicamus quòd neq; erit, neque non erit. Secundo ibi.

ARGY. *Primo nanq; cũ affirmatio vera non est, negatio uera non erit, & cũ, hæc est falsa, fit vt affirmatio nõ fit vera.*

ANTI. *Primum enim cum sit affirmatio falsa, erit negatio nõ vera, & cum hæc sit falsa, contingit affirmationem esse non veram.*

Verit. omni no non deesse in vtroque oppos. ra.

Probat propositum duabus rationibus. Quarum prima talis est. Affirmatio & negatio diuidunt verũ & falsum, quod patet ex definitione veri & falsi. Nam nihil aliud est verum q̃ esse quod est, vel nõ esse quod non est, & nihil aliud est falsum q̃ esse quod non est, vel non esse quod est. & sic oportet, quòd si affirmatio sit falsa, quòd negatio sit vera, & è conuerso. Sed secundum prædictam positionem affirmatio est falsa, qua dicitur hoc erit, neq; tamen negatio est vera, & similiter negatio erit falsa, affirmatione non existente vera, ergo prædicta positio est impossibili, scilicet quod veritas desit vtriq; oppositorum. Secundam rationem ponit, ibi.

ARGY. *Et insuper si veræ quispiam dicit albũ quodpiam esse simul & magnum, necesse esse vtrunq;, & si veræ dicit cras fore, oportet illud cras fore, Quod si neq; erit cras, neq; non erit, non erit id in ratione rerum, quod æque fieri, atq; non fieri potest. veluti naturalis pugna. Oportet enim neq; fieri, neque non fieri pugnam naualem.*

ANTI. *Ad hæc si verum est dicere, quoniam albũ est, & magnum, oportet esse vtrunque, si vero erit cras, oportet esse cras. si autem neq; erit, neque non erit cras, non erit vtrumlibet, vt nauale bellum, oportebit enim neque fieri nauale bellum, neque non fieri.*

Quę talis est. Si verum est dicere aliquid, sequitur quod illud sit, puta si verum est dicere quod aliquid sit magnũ & album, sequitur vtraq; esse, & ita de futuro sicut, de præsenti. Sequitur. n. esse cras, si verum est dicere quod erit cras. ergo, si vera est prędicta positio dicens, quod neq; cras erit, neq; nõ erit, oportebit neq; fieri, neq; non fieri, quod est cõtra rõnem eius, quod est ad vtrumlibet, quia quod est ad vtrumlibet se habet ad alterutrũ, vt nauale bellũ. Et ita ex hoc sequitur idem incõueniens quod in pręmissis.

LECTIO XIIII.

Non omnia ex necessitate euenire declarat, sed quædam contingenter de cuius contingentiæ radice ab expositore multa dicuntur.

ARGY. *Ea igitur absurda, quæ eueniunt, hæc sunt, & istiusmo di cætera, si necesse est enunciationum oppositarum tam in vniuersalibus vniuersaliter, quam in singularibus alteram veram, alterã falsam esse, nihil inquam in his esse quæ fiunt, quod æque fieri atq; non fieri possit, sed esse, ac fieri necessario cuncta. Quare nec cõsultare opus est, nec aggredi res agendas, veluti si hoc quidẽ fecerimus, eueniet hoc si hoc, vero non fecerimus, eueniet hoc.*

ANTI. *Quae ergo contingunt inconuenientia hęc sunt, & huiusmodi alia, si omnis affirmationis, & negationis, vel in his, quæ de vniuersalibus dicuntur vniuersaliter, uel in his quæ sunt singularia, necesse est oppositarum hanc quidem ueram esse, illam uero falsam, nihil autem utrumlibet esse in his, quæ fiunt, sed omnia esse, & fieri ex necessitate. Quare non oportebit neq; consulere neque negotiari, quoniam si hoc facimus erit hoc, si uero non, hoc non erit.*

Ostenderat superius Philosophus ducendo ad inconueniens quod non est similiter verũ vel falsum determinate in altero oppositorum in singularibus, & futuris, sicut supra de alijs enunciationibus dixerat, nunc aũt osten dit inconuenientia ad quæ adduxerat esse impossibilia. Lectio. 13.

Et circa hoc duo facit. Primo ostendit impossibilia ea quæ sequebantur, Secundo cõcludit quomodo circa hęc se veritas habet, ibi {Igitur esse quod est.} Circa primũ tria facit Primo ponit inconuenientia quæ sequuntur, Secundo ostendit hęc inconuenientia ex prædicta positione sequi. ibi {Nihil. n. prohibet.} Tertio ostẽdit esse impossibilia inconuenientia memorata, ibi {Quòd si hæc possibilia non sunt.} Dicit ergo ex prædictis rationibus concludens quòd hęc incõuenientia sequuntur, si ponatur, quod necesse sit oppositarum enunciationum alterã determinate esse veram, & alteram esse falsam similiter in singularibus sicut in vniuersalibus, quod. s. nihil in his, quæ fiunt sit ad vtrumlibet, sed omnia sint & fiant ex necessitate. Et ex hoc vlterius inducit alia duo inconuenientia, quorum primum est, quòd non oportebit de aliquo consiliari. Probatum est enim in Tertio Ethicorum, quod consilium non est de his, quæ sunt ex necessitate, sed solum de contingentibus, quæ possunt esse & non esse. Secundum inconueniens est, quod omnes actiones humanæ, quæ sunt pp aliquem finẽ, puta negotio, quæ est pp aliquem finem, puta negociatio, quę est propter diuitias acquirendas erunt superfluę, quia si omnia ex necessitate eueniũt, siue operemur, siue non operemur, erit quod intendimus. Sed hoc est contra intentionem hominum, quia ea intentione videntur consiliari & negotiari vt si hæc faciant, erit talis finis, si autẽ faciunt aliquid aliud, erit alius finis. Deinde cum dicit. Lectio. 11. Lectio. 15. Lect 7. c. 6. Consiliũ de quibus.

ARGY. *Nihil enim prohibet & annos vsque centies centum, vnum hoc fore, alterum non fore, dicere, vt necessario ipsorum eueniat alterũ, quòd quidem vere tunc diceretur.*

ANTI. *Nihil enim prohibet in millesimum annum hunc quidem dicere hoc futurum esse, illum vero non dicere. Quare ex necessitate erit quodlibet eorum, quod tunc ab eo verum erat dicere.*

Probat quod dicta inconuenientia cõsequantur ex dicta positione. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit prædicta inconuenientia, sequi quodam possibili posito, secundo ostendit, quod eadem inconuenientia sequantur etiam si illud non ponatur, ibi {At nec hoc differt.} Dicit ergo primo, non esset impossibile quod ante mille annos quando nihil apud homines erat pręcogitatum vel præordinatũ de his, quæ nunc agunt, vnus dixerit quòd hoc erit, puta quod ciuitas talis subuerteretur, alius autem dixerit quod hoc non erit. Sed, si omnis affirmatio vel negatio determinate est vera, necesse est, quòd ambo determinate verũ dixerint, ergo necesse fuit quodlibet eorum ex necessitate euenire: & eadẽ ratio est in omnibus alijs, ergo omnia ex necessitate eueniunt. Deinde cum dicit.

ARGY. *At vero neq; quicquã refert, si quippiam dixere contradictionem ipsam, vel non dixere. Patet. n. ita res ipsa sese*

sese habere, & si non alter quicquam affirmabit, alter negabit. Non enim quia affirmatio dicta, est, aut negatio, ideo res erit, aut nõ erit, neq; magis si ad annos vsq; centies centum, quam quanto tempore fore, aut non fore dicat. Quare si in omni tempore contradictio sic se habebat, ut altera pars ipsius sit uera, necesse erat hoc fieri, et vnumquodq; eorum quę fuere, sic semper sese habebat, ut necessario fiat. Nam si uere quispiam dixit hoc fore, fieri nequit, ut non oriatur ipsum atque eueniat, & si euenit, atq; est ortũ, semper antea verũ erat ipsum dicere fore.

ANTI. *At vero neq; hoc differt, si aliquis dixerit contradictionem hoc, uel non dixerit. Manifestum est.n. quoniam sic se habent res, etiam si nõ hic quidem affirmauerit, ille uero negauerit. Non enim propter negare, vel affirmare, erit uel non erit, nec in millesimum annũ magis quàm in quantolibet tempore. Quare, si in omni tempore sic se habeat, vt unum diceretur uere, necesse erat hoc fieri, & unumquoque eorum quæ fiunt, sic semper se habeat, ut ex necessitate fieret. Quando enim uere dicit quis quoniam erit, non potest non fieri, & quod factum est, uerum erat dicere semper, quoniam erit.*

Ostendit ꝙ idem sequitur si illud possibile nõ ponatur. Nihil.n. differt quantũ ad rerum existentiã vel euentum, si vno affirmãte hoc esse futurũ, alius negauerit vel non negauerit. ita.n. se habebit res si hoc factum fuerit, sicut si non factum fuerit. Non.n. propter nostrum affirmare vel negare mutatur cursus rerum, vt sit aliquid vel non sit, quia veritas nostræ enunciationis non est causa existentiæ rerum, sed potius econuerso. Similiter etiam non differt quantum ad euentum eius quod nunc agitur vtrum fuerit affirmatũ vel negatum ante millesimũ annum vel ante quodcunq; tempus. Sic ergo, si in quocunq; tempore præterito ita se habebat veritas enũciationum, vt necesse esset ꝙ alterum oppositorũ vere diceretur, & ad hoc quod necesse est aliquid vere dici, sequitur ꝙ necesse sit illud esse vel fieri, cõsequens est ꝙ vnumquodq; eorũ quæ fiunt, sic se habeat vt ex necessitate fiat. Et huiusmodi consequentiæ rõnem assignat per hoc ꝙ si ponatur aliquẽ vere dicere ꝙ hoc erit, non potest non futurũ esse. Sicut supposito ꝙ sit homo, nõ potest non esse animal rationale mortale. Hoc.n. significatur, cũ dicitur aliquid vere dici, s. quòd ita sit vt dicitur. Eadem autem habitudo est eorum, quæ nunc dicuntur, ad ea, quæ futura sunt quæ erant eorum, quæ prius dicebantur, ad ea, quæ sunt præsentia vel præterita, & ita omnia ex necessitate acciderunt, & accidunt, & accident, quia quod nunc factum est in prępsenti, in pręterito existens semper verum erat dicere, quoniam erit futurum. Deinde cum dicit.

Nostrum affir. vel neg. non mutat res.

ARGY. *Si enim hæc esse nequeunt. Videmur enim principium futurorum, & deliberando quippiam atq; agendo.*

ANTI. *Quod si hæc non sunt possibilia. Videmur enim esse principium futurorum, & ab eo quod consultamus atq; agimus aliquid.*

Ostendit prædicta esse impossibilia: Et primo per rationẽ. Secundo per exempla sensibilia. ibi {Et multa nobis manifesta &c.} Circa primum duo facit. Primo ostendit propositum in rebus humanis, Secũdo etiam in alijs rebus, ibi {Et qm̃ est omnino &c.} Quantum autem ad res humanas ostẽdit esse impossibilia quę dicta sunt, per hoc, quòd homo manifeste videtur esse principium eorũ futurorum, quę agit, quasi dñs existens suorũ actuum, & in sua potestate habens agere vel non agere, quod quidẽ principum si remoueatur, tollitur totus ordo conuersationis humanę, & omnia principia philosophię moralis.

Homo dominus act. suorum.

Hoc.n. sublato non erit aliqua vtilitas persuasionis, nec comminationis nec permutationis, aut remunerationis, quibus homines alliciuntur ad bona, & retrahũtur à malis, & sic euacuatur tota ciuilis scientia. Hoc ergo Philosophus accipit pro principio manifesto, ꝙ homo sit principium futurorũ non est aũt futurorum principium nisi per hoc ꝙ consiliatur, & facit aliquid. ea.n. quæ agunt absq; consilio, nõ habent dominium sui actus quasi libere iudicantes de his, quæ sunt agenda, sed quodam naturali instinctu mouentur ad agendum, vt patet in animalibus brutis. Vnde impossibile est quod supra cõclusum est, quòd non oporteat nõ agere vel consiliari. Et sic etiã impossibile est illud ex quo sequebatur. s. ꝙ omnia ex necessitate deueniant. Deinde cum dicit.

Agen. si modo consilio.

ARGY. *Et omnino id quod similiter esse, atq; non esse potest, esse inter ea quæ non semper sunt actu, In quibus vtrunque, & esse inquam & non esse contingit, quare & fieri & non fieri.*

ANTI. *Et quoniã est omnino in his, quæ nõ semper actu sunt; possibile esse, & non esse similiter. in quibus vtrunq; contingit esse & non esse, quare fieri & non fieri.*

Ostendit idem etiã in alijs rebus. Manifestum est.n. etiam in rebus naturalibus esse quædã, quæ non semper actu sunt, ergo in eis conuenit esse & non esse, alioquin vel semper essent, vel semper non essent. Id aũt quod nõ est, incipit esse aliquid per hoc ꝙ fit illud, sicut id quod non est album, incipit esse album per hoc ꝙ fit album. Si autem non fiat album permanet nõ ens album. Ergo in quibus contingit esse & non esse, contingit etiam fieri & non fieri. Non ergo talia ex necessitate sunt vel fiunt, sed est in eis natura possibilitatis, per quam se habent ad fieri & non fieri, esse & non esse. Deinde cum dicit.

ARGY. *Et rerum complures ita sese habentes ipsis oculis cernimus, Nam vt hoc exemplo percipiatur, vestimentum hoc possibile est scindi, & non scindetur, sed tempore post conteretur. Similiter & non scindi possibile est. Non.n. posset tempore post contritum fore, si scindi non posset. Quare & in alijs ita est rebus, quæcunq; talem potentiã subeunt. Si igitur inquam hæc fieri nequeunt, patet non omnia necessario, vel esse, vel fieri, sed quędam talia esse, vt æque fieri, atq; nõ fieri possint, de quibus nõ est magis affirmatio, quã negatio vera, quædam esse huiusmodi, ut ipsorum magis quidem & plerunq; alterũ eueniat, possit tamen & alterum euenire, alterum vero non euenire.*

ANTI. *Ac multa nobis manifesta sunt sic se habẽtia, vt quoniam hanc vestem possibile est incidi, & nõ incidetur, sed prius exteretur, similiter autem & non incidi possibile est, non enim esset eam prius exteri, nisi possibile esset nõ incidi. Quare & in alijs fiendis quæcunq; secundum potentiam huiusmodi dicuntur, manifestũ est quoniam non omnia ex necessitate, vel sunt, vel fiunt, sed alia quidem vtrumlibet, & non magis vel affirmatio, vel erit negatio vera alia magis quidem & in pluribus alterum, sed contingit fieri & alter, unalterum uero minime.*

Ostendit propositũ per sensibilia exempla. Sit enim puta vestis noua, manifestum est ꝙ eam possibile est incidi, quia nihil obuiat incisioni nec ex parte agentis, nec ex parte patientis. Probat autem ꝙ simul cum hoc quòd possibile est eam incidi, possibile est etiam eam nõ incidi eodem modo quo supra probauit duas indefinitas oppositas esse simul veras. s. per assumptionem cõtrarij. Sicut enim possibile est istã vestem incidi, ita possibile est eam exteri, idest vetustate corrumpi. Sed si exteritur nõ inciditur, ergo vtrunq; possibile est, s. eam incidi & non incidi. Lect. 11.

incidi. Ex hoc vniuersaliter concludit, ꝙ in alijs futuris, quæ nõ sunt in actu semper, sed sunt in potentia, hoc manifestum est, ꝙ non omnia ex necessitate sunt vel fiunt, sed eorum quædã sunt ad vtrumlibet, quę non se habent magis in affirmatione vel negatione, alia vero sunt in quibus alterum eorũ contingit vt in pluribus, sed tamen contingit etiam, vt in paucioribus, quòd altera pars sit vera, & non alia, quæ.s.non contingit vt in pluribus sit.

Est autem considerandum, ꝙ sicut Boethus dicit hic in commento, circa possibile & necessariũ diuersimode aliqui sunt opinati. Quidam enim dixerunt ea ſm euentũ, sicut Diodorus, qui dixit illud esse impossibile quod nunquam erit, necessarium vero quod semper erit, possibile vero quod quandocunque erit, quandoque non erit. Stoici vero dixerunt hoc ſm exteriora prohibentia. Dicunt.n.necessarium esse illud quod non potest prohiberi quin sit verum, impossibile vero quod semper prohibetur à veritate, possibile vero quod potest prohiberi vel non prohiberi. Vtraq; autem distinctio videtur esse incompetens. Nam prima distinctio est à posteriori. non enim aliquid est necessariũ, quia semper erit, sed potius ideo semper erit, quia est necessarium, & idem patet in alijs. Secunda autem assignatio est ab exteriori, & quasi per accidens. nõ enim ideo aliquid est necessarium, quia non habet impedimẽtum, sed quia est necessarium, ideo impedimentum habere nõ potest. Et ideo alij melius ita dixerunt ſm naturam rerum, vt.s.dicatur illud necessarium, quod in sua natura determinatũ est solum ad esse, impossibile autem quod est determinatum solum ad nõ esse, possibile autem quod ad neutrum est omnino determinatum, siue se habeat magis ad vnum quam ad alterum, siue se habeat æqualiter ad vtrunque, quod dicitur contingens ad vtrumlibet. Et hoc est quod Boethus attribuit Philoni. Sed manifeste hæc est sententia Arist. in hoc loco. Assignat enim rationem possibilitatis & contingẽtiæ, in his quidem, quæ sunt à nobis ex eo, ꝙ sumus consiliatiui, in alijs autem ex eo ꝙ materia est in potentia ad vtrunq; oppositorum. Sed videtur hæc ratio non esse sufficiens. Sicut enim in corporibus corruptibilibus materia inuenitur in potẽtia se habens ad esse & nõ esse, ita etiam in corporibus cœlestibus inuenitur potentia ad diuersa vbi, & tamen nihil in eis euenit cõtingenter, sed solum ex necessitate. Vnde dicendum est, ꝙ possibilitas materiæ ad vtrunque, si communiter loquamur, non est sufficiens ratio contingentiæ nisi etiam addatur ex parte potentiæ actiuæ ꝙ nõ sit omnino determinata ad vnum. alioquin si ita sit determinata ad vnũ quod impediri nõ potest, cõsequens est ꝙ ex necessitate reducat in actum potentiam passiuam eodem modo. Hoc igitur quidã attendentes posuerunt, quòd potẽtia, quæ est in ipsis rebus naturalibus, sortitur necessitatem ex aliqua causa determinata ad vnum quam dixerunt fatum. Quorum Stoici posuerunt fatum in quadam serie seu commixtione causarum, supponentes quòd omne quod in hoc mundo accidit habet causam, causa aũt posita necesse est effectum poni. Et, si vna causa per se non sufficit multæ causæ ad hoc concurrentes accipiunt rationem vnius causæ sufficientis, & ita concludebant ꝙ omnia ex necessitate eueniunt. Sed hanc rõnem soluit Aris. in 6. Met. interimens vtranq; propositionum assumptarum. Dicit enim quòd non omne per se habet causam, sed solum illud quod est per se. Sed illud quod est per accidens nõ habet causam, quia prope non est ens, sed magis ordinatur cũ non ente, vt etiam Plato dixit. Vnde esse musicum habet causam, & similiter esse album, sed hoc quod est, album, esse musicum, non habet causam, & idem est in omnibus alijs huiusmodi. Similiter etiam hæc est falsa, ꝙ posita causa etiam sufficienti, necesse est effectũ poni. non enim omnis causa est talis etiã si sufficiens sit, quòd eius effectus impediri non possit, sicut ignis est sufficiens causa combustionis lignorum, sed tamen per effusionem aquę impeditur combustio, si autem vtraq; propositionum prędictarũ esset vera, infallibiliter sequeretur omnia ex necessitate cõtingere. Quia, si quilibet effectus habet causam, esset effectum, qui est futurus post quinque dies, aut post quãtumcunq; tempus, reducere in aliquam causam priorem, & sic quousque esset deuenire ad causam, quæ nunc est in præsenti, vel iam fuit in præterito. si aũt causa postea necesse est effectum poni per ordinem causarũ, deueniet necessitas vsque ad vltimum effectum. Puta si comedit salsa, sitiet, si sitiet, exhibit domum ad bibendũ, si exhibit domum, occidetur à latronibus, quia ergo iam comedit salsa, necesse est eum occidi. & ideo Aristot. ad hoc excludendum ostendit vtranq; prædictarum propositionum esse falsam, vt dictum est. Obijciunt autem quidam cõtra hoc quòd omne per accidens reducitur ad aliquid per se, & ita oportet effectum qui est per accidens reduci in causam per se. Sed nõ attendunt ꝙ id quod est per accidẽs reducitur ad per se, inquantũ accidit ei quod est per se. sicut musicum accidit Sorti, & omne accidens alicui subiecto per se existenti. Et similiter omne quod in aliquo effectu est per accidens consideratur circa aliquem effectum per se, qui quantum ad id quod per se est habet causam per se, quantum autem ad id, quod inest ei per accidens non habet causam per se, sed causam per accidens. Oportet enim effectum proportionaliter referre ad causam suam, vt in. 2. Physicorum, & in. 5. Metaphysicæ dicitur. Quidam vero non attendentes differẽtiam effectuũ per accidens & per se, tentauerunt reducere omnes effectus hic inferius prouenientes in aliquam causam per se, quam ponebant virtutem esse cęlestium corporũ, in qua ponebant fatum, quam vim positionis syderũ appellabant. Sed ex hac causa non potest prouenire necessitas in quibus quæ hic aguntur. Multa enim hic fiunt ex intellectu & voluntate, quę per se & directe nõ subduntur virtuti cœlestium corporum. cum enim intellectus siue ratio, & voluntas quæ est in ratione, non sint actus organi corporalis, vt probatur in lib. de Anima, impossibile est quòd directe subdatur intellectus seu ratio & voluntas virtuti cœlestium corporum. nulla enim vis corporalis potest agere per se, nisi in rem corpoream. vires autem sensitiuæ inquantum sunt actus organorũ corporalium per accidens subduntur actioni cęlestium corporum. Vnde Philosophus in lib. de Anima, opinionem ponentiũ voluntatem hominis subijci motui cœli ascribit his, qui non ponebant intellectum differre à sensu. indirecte tamen vis cœlestium corporum redundat ad intellectum & voluntatem, inquantum.s.intellectus & voluntas vtuntur viribus sensitiuis. Manifestum autem est ꝙ passiones virium sensitiuarum nõ inferunt necessitatem rationi & voluntati. Nam continens habet prauas concupiscentias, sed non deducitur, vt patet per Philosophum in. 7. Ethicorum. Sic igitur ex virtute cœlestium corporum non prouenit necessitas in his quæ per rationem & voluntatẽ fiunt. Similiter nec in alijs corporalibus effectibus rerum corruptibilium, in quibus multa per accidens eueniunt. Id autem quod est per accidens, non potest reduci vt in causam per se in aliquã virtutem naturalem,

Marginal notes (left column): Diodorus. — Stoici. — Impro. vtr. princ. secundæ. — Vera opinio. — Philon. Aristo. — Obiectio. — Responsio. possibilitas materiæ ab vtrumlibet ra. conting. — Fatum. Stoici. — Lec. 3. t. c. 7. & . 7. lect. 6. text. cõ. 22. Plato.

Marginal notes (right column): Posita causa per effectus. — Obiectio. — Responsio. Esse per acci. redu. ad per se. — Lec. 6. et. te. cõmen. 36. Lec. 5. t. c. 2 — opinio esse fatum. — Impugn. Quæ nõ subduntur cele. vir. — Lectio. 7. & cõ 6. tertij libri. Intel. & volun. actus orga. cor. — Le. 4. tertiũ li. & t. c. 150 Intel. & volum, subdi. cor. cæ. — Lec. 4. et. 6. — Per acci. reduci in c per se.

Lectio.8. Lectu.15.

ralem, quia virtus naturę se habet ad vnum, quod aũt est per accidens nõ est vnum. vnde & supra dictũ est, ꝙ hæc enunciatio nõ est vna Sortes albus musicus, quia non significat vnũ. Et ideo Philosophus dicit in libro de somno & vigilia, ꝙ multa, quorũ signa præexistunt in corporibus cœlestibus, puta in imbribus & tempestatibus non eueniunt, quia.s. impediuntur per accidens. Et quannis illud etiã impedimentum sm se considerandũ reducatur in aliquã causam cœlestem, tñ concursus horum, cum sit per accidens, nõ potest reduci in aliquã causam naturaliter agentem. Sed considerandũ est, ꝙ id, quod est per accidens, potest ab intellectu accipi vt vnum, sicut albũ esse musicum, quod quanuis sm se non sit vnum, tamen intellectus vt vnum accipit, inquantum.s. componendo format enunciationem vnam. Et sm hoc contingit id quod sm se per accidẽs euenit & casualiter reduci in aliquem intellectum præordinantem, sicut concursus duorum seruorum ad certum locũ est per accidens & casualis quantum ad eos, cum vnus eorum ignoret de alio, potest tamen esse per se intentus à domino, qui vtrunq; mittit ad hoc ꝙ in certo loco sibi occurrant. Et sm hoc aliqui posuerunt omnia quęcunque in hoc mundo aguntur etiam quæ videntur fortuita vel casualia reduci in ordinem prouidentiæ diuinæ, ex qua dicebant dependere fatum. Et hoc quidem aliqui stulti negauerunt, iudicantes de intellectu diuino admodum intellectus nostri qui singularia nõ cognoscit. Hoc autem est falsum, nam intelligere diuinum & velle eius est ipsum esse ipsius. Vnde sicut esse eius sua virtute comprehendit omne illud quod quocunq; modo est, inquãtum.s. est per participationem ipsius, ita etiam suum intelligere & suũ intelligibile comprehendit omnem cognitionem, & omne cognoscibile, & suam velle & suum volnũ comprehendit omnem appetitum, & omne appetibile quod est bonũ, vt.s. ex hoc ipso ꝙ aliquid est cognoscibile cadat sub eius cognitione, & ex hoc ipso ꝙ est bonum cadat sub eius voluntate, sicut ex hoc ipso quòd est ens aliquid cadit sub eius virtute actiua, quam ipse perfecte comprehendit cũ sit per intellectũ agens. Sed, si prouidentia diuina sit per se causa omnium, quæ in hoc mundo accidunt, saltem bonorum, videtur quòd omnia ex necessitate accidãt. Primo quidem ex parte scientiæ eius. non.n. potest eius scientia falli, & ita ea quę ipse scit, videtur ꝙ necesse sit euenire. Secundo ex parte voluntatis. Voluntas.n. Dei inefficax esse non potest, videtur ergo ꝙ omnia quę vult ex necessitate eueniant. procedunt autem hæ obiectiones ex eo quòd cognitio diuini intellectus & operatio diuinæ voluntatis pensantur ad modum eorum quæ in nobis sunt, cũ tamen multo dissimiliter se habeant. Nam primo quidem ex parte cognitionis vel scientiæ, considerandũ est, quòd ad cognoscendum ea, quæ secundũ ordinem temporis eueniunt, aliter se habet vis cognoscitiua, quæ sub ordine temporis aliqualiter cõtinentur aliter illa, quæ totaliter est extra ordinem temporis: Cuius exemplum conueniens accipi potest ex ordine loci. Nam secundum Philosophum in.4. Physicorum secundum prius & posterius in magnitudine est prius & posterius in motu, & per consequens in tẽpore. Si ergo sint multi homines per viam aliquam transeuntes, quilibet eorum qui sub ordine transeuntium continetur, habet cognitionem de præcedentibus & subsequentibus, inquantum sunt pręcedentes & subsequentes, quod pertinet ad ordinem loci. Et ideo quilibet eorũ videt eos, qui iuxta se sunt, & aliquos eorum qui eos præcedunt, eos autem qui post se sunt videre non potest. Si autem esset extra totũ ordinem transeuntium, vtpote in aliqua excelsa turri cõstitutus, vnde posset totam viam videre, videret quidem simul omnes in via existentes, non sub ratione præcedentis & subsequentis, in cõparatione.s. ad eius intuitum, sed simul omnes videret, & quomodo vnus eorũ aliũ præcedit. Quia igitur cognitio nostra cadit sub ordine temporis, vel per se, vel per accidens, vnde & anima in componendo & diuidẽdo necesse habet adiungere tempus, vt dicitur in.3. de Anima, consequens est quod sub eius cognitione cadant res sub ratione præsenti præteriti & futuri. Et ideo præsentia cognoscit tanquam actu existentia & sensu aliqualiter perceptibilia, præterita autem cognoscit vt memorata, futura autem non cognoscit in seipsis, quia nondum sunt, sed cognoscere ea potest in causis suis per certitudinem quidem, si totaliter in causis suis sint determinata, vt ex quibus de necessitate euenient, per coniecturam autem si non sint sic determinata, quin impediri nõ possint, sicut quæ sunt vt in pluribus. Nullo autẽ modo, si in suis causis sunt omnino in potentia non magis determinata ad vnũ quàm ad aliud, sicut quæ sunt ad vtrumlibet. Non enim est aliquid cognoscibile secundum quòd est in potentia, sed solum secundum quòd est in actu vt patet per Philosophũ.ix. Metaphysicæ. Sed Deus est omnino extra ordinem temporis, quasi in arce æternitatis constitutus, quæ est tota simul, cui subiacet totus temporis decursus, secũdum vnum & simplicem eius intuitum, & ideo vno intuitu videt omnia, quæ aguntur secundum temporis decursum, & vnumquodque secundum quòd est in seipso existens, nõ quasi sibi futurum quantum ad eius intuitum. prout est in solo ordine suarum causarum, quamuis & ipsum ordinem causarum videat, sed omnino æternaliter si videt vnumquodq; eorum quæ sunt in quocunque tempore, sicut oculus humanus videt Sortem sedere in seipso, nõ in causa sua. Ex hoc autem ꝙ homo videt Sortem sedere non tollitur eius contingentia quæ respicit ordinem causæ ad effectum, tamen verissime & infallibiliter videt oculis hominis Sortem sedere dum sedet, quia vnumquodq; prout est in seipso iam determinatum est. Sic igitur relinquitur, quòd Deus certissime infallibiliter cognoscat omnia, quæ fiunt in tempore, & tamen ea quæ in tempore eueniunt non sunt vel fiunt ex necessitate, sed contingenter. Similiter ex parte voluntatis diuinæ differentia est attendenda. Nam voluntas diuina est intelligẽda vt extra ordinem entium existens, velut causa quædam profundens totum ens, & omnes eius differentias. Sunt autem differentiæ entis possibile & necessariũ, & ideo ex ipsa voluntate diuina originantur necessitas, & contingentia in rebus, & distinctio vtriusq; secundum rationem proximarum causarum. ad effectus enim quos voluit necessarios esse, disposuit causas necessarias ad effectus autem, quos voluit esse cõtingentes, ordinauit causas contingenter agentes, id est potentes deficere. Et secundum harum conditionem causarũ effectus dicuntur vel necessarij, vel contingentes quãuis omnes dependeant à voluntate diuina, sicut à prima causa, quæ transcendit ordinem necessitatis & contingentiæ. Hoc autem non potest dici de voluntate humana, nec de aliqua alia causa quia omnis alia causa cadit iam sub ordine necessitatis vel contingentiæ, & ideo oportet quòd vel ipsa causa possit deficere, vel effectus eius nõ sit contingens, sed necessarius. voluntas autem diuina indeficiens est, tamen non omnis effectus eius sunt necessarij, sed quidam contingentes. Similiter autem alia radicem contingentiæ

Marginal notes:

Cõcursus diuer. causarũ in cau. cęlestem reduci in intel.

Opiniõ.

Omnia reduci in diuina prouid.

Opinio. fal.

Proba.

Cõprehens. intel. & volũ. diuinæ.

Obiectio

Prima ra.

2

Secũda. Responsio. Cog. & opera dei longe aliter quã nostra.

Lect. 17. & cõmen.99.

Cog. nostra intel. sub. ord. temp.

Lect. 11. te. commen. 2.

Cogn. actu Lectio.10. com.29.

Conting. rerum cũ infal lib. scientiæ diuinæ. Volun. diuina extra or. entium.

Necess. & contingentia uer. in rebus ex diu. vol.

Conting. cũ indef. di. vol.

Obiectio. contingentiæ quam hic Philosophus ponit ex hoc q̃ sum
mus cõsiliatiui, aliqui subuertere nituntur, volẽtes osten
dere quòd volũtas in eligendum ex necessitate mouetur
ab appetibili. Cum enim bonum sit obiectum volunta-
tis, nõ potest (videtur) ab hoc diuertere quin appetat il-
lud quod sibi videtur bonum. sicut nec ratio ab hoc po-
test diuertere quin assentiat ei quod sibi videtur verum.
Et ita videtur quòd electio consilij cõsequens semper ex
necessitate proueniat. & sic omnia, quorum nos princi-
pium sumus per consilium & electionem, ex necessitate
Responsio. prouenient. Sed dicendum est, quòd similis differentia
Veri & bo. attendenda est circa bonum, sicut circa verum, Est au-
duplex dif. tem quodam verum, quod est per se notum, sicut prima
principia demonstrabilia, quibus ex necessitate intelle-
ctus assentit, sunt autem quędam vera nõ per se nota, sed
per alia. Horum autem duplex est condictio quędam. n.
ex necessitate consequuntur ex principijs ita. s. quòd nõ
possunt esse falsa principijs existentibus veris, sicut sunt
omnes conclusiones demonstrationum. Et huiusmodi
Intel. quib. veris ex necessitate assentit intellectus, postquam perce-
assentiat ne- perit ordinem eorum ad principium, non autem prius.
cess. & quib. Quædam autem sunt, quæ non ex necessitate consequun
non. tur ex principijs, ita, s. quòd possunt esse falsa principijs
existentibus veris. sicut sunt opinabilia, quibus non ex
necessitate assentit intellectus, quamuis ex aliquo moti-
Bo. propter uo magis inclinetur in vnam partem quàm in aliam. Ita
se appeti. etiam est quoddam bonum quod est propter se appetibi
le sicut felicitas, quæ habet rationem vltimi finis, & hu-
iusmodi bono ex necessitate inhæret voluntas, naturali
Bo. ordin. ad enim quadã necessitate omnes appetunt esse fęlices. Quę
fin. dam vero sunt bona, quæ sunt appetibilia propter finem
Lecti. 15. & quæ comparantur ad finem sicut conclusiones ad prin-
cõmen. 91. cipium, vt patet per Philosophum in Secundo Physico-
rum. Si igitur essent aliqua bona, quibus non existenti-
bus non posset aliquis esse fœlix, hæc etiam essent ex ne-
cessitate appetibilia, & maxime apud eum, qui talem or-
dinem percipiat, & forte talia sunt esse, viuere, & intelli-
gere, & siqua alia similia. Sed particularia bona, in qui-
bus humani actus consistunt, nõ sunt talia, nec sub ea ra-
tione comprehenduntur, vt sine quibus fęlicitas esse non
posit, puta comedere hunc cibum vel illum, aut abstine
re ab eo, habent tamen in se vnde moueant appetitum, se
cundum aliquod bonũ considerandum in eis & ideo vo
Radix cõtin luntas non ex necessitate inducitur ad hæc eligenda. Et
gentiæ. propter hoc Philosophus signanter radicem contingen-
tiæ in his quæ fiunt à nobis assignauit ex parte consilij,
quod est eorum, quæ sunt ad finem, & tamen non sunt
determinata. In his, enim in quibus media sunt determi
nata non est opus consilio, vt dicitur in. 3. Ethicorum. Et
Lect. 8. c. 6. hæc quidem dicta sunt ad saluandum radices contingen
tiæ, quas hic Aristote. ponit, quamuis videatur Logici
negotij modum excedere.

LECTIO XV.

Ex modo, quo in rebus necessitas, veritas, & falsitas reperitur, quomodo in orationibus similiter inspicienda sit docet.

ARGY. *Necesse est igitur id quod est, quando est, esse, & id
quod non est, quando non est, non esse, non tamen aut om-
ne quod est esse, aut omne, quod non est, non esse, necesse
est. Non enim idem est omne quod est, necessario esse,
cum est, & simpliciter necessario esse, & de eo quod non
est simili modo.*

IGitur esse quod est, quando est, & non esse, quod non ARGY.
*est, quando non est, necesse est. Sed non omne quod est
necesse est esse, nec omne quod non est necesse est non
esse, non enim idem est omne quod est necessario esse quan
do est, & simpliciter esse ex necessitate. Similiter autem
& in eo quod non est.*

Postquam Philosophus ostendit esse impossibilia ea,
quæ ex prædictis rationibus sequebãtur, hic remotis im
possibilibus, cõcludit veritatem. Et circa hoc duo facit,
quia enim argumentando ad impossibile processerat ab
enunciationibus ad res, & iam remoueat incõuenientia,
quæ circa res, sequebantur, ordine cõuerso. Primo osten
dit qualiter se habeat veritas circa res. Secundo qualiter
se habeat veritas circa enunciationes, ibi { Quare quoniá
orationes veræ sunt. } Circa primum duo facit. Primo
ostendit qualiter se habeat veritas & necessitas circa res
absolute consideratas, Secundo qualiter se habeat circa
ea per comparationem ad sua opposita, ibi { Et in cõtra-
dictinne eadẽ ratio est. } Dicit ergo primo, quasi ex prę- 4. Metaph.
missis concludens, quòd si prędicta sunt inconuenientia, Le. 6. & c. 9.
vt scilicet omnia ex necessitate euenient, oportet dicere
ita se habere circa res, s. q̃ omne quod est, necesse est esse
qñ est, & omne quod non est necesse est non esse quando
non est. Et hæc necessitas fundatus super hoc principiũ,
impossibile est simul esse, & non esse, si enim aliquid est
impossibile dum est illud simul non esse, ergo necesse est
tunc illud esse. Nam impossibile non esse idem signifi-
cat ei quod est necesse esse, vt in Secundo dicetur. Et si- Lectio. 6.
militer, si aliquid nõ est, impossibile est illud simul esse,
ergo necesse est non esse, quia etiam idem significant. Et Omne dum
ideo manifeste verum est, quòd omne quod est necesse est, est nece.
est esse quando est, & omne quod non est, necesse est non esse, &c.
esse pro illo tempore quando non est, & hæc est necessi-
tas non absoluta, sed ex suppositione. Vnde non potest
simpliciter & absolute dici, quòd omne quod est necesse
est esse, & omne quod nõ est necesse est non esse, quia nõ
idem significant, q̃ omne ens quando est sit ex necessita-
te, & q̃ omne ens simpliciter sit ex necessitate, nam pri-
mum significat necessitatem ex suppositione, s̃m autem
necessitatem absolutam. Et quod dictum est de esse, in-
telligendũ est similiter de nõ esse, quia aliud est simplici
ter ex necessitate non esse, & aliud est ex necessitate non
esse, quando non est. Et per hoc videtur Arist. exclude-
re id quod supra dictum est, quòd, si in his, quæ sunt, alte
rum determinate est verum, q̃ etiam antequam fieret,
alteram determinate esset futurum. Deinde cum dicit.

Et in cõtradictione etiã ratio eadem est. Omne nanq; ARGY.
*necesse est esse, aut non esse, & item fore aut non fore, non
tamen necesse est distincte alterã fore. Veluti necesse est
quidem pugnam naualem cras fore, aut non fore, non ta-
men fore pugnam naualem cras necesse, neq; rursus non
fore attamen fore, aut non fore necesse est.*

*Et in contradictione eadem ratio est. Esse quidem, vel
non esse omne necesse est, & futurum esse, vel non, non ta* ANTI.
*men diuidentem dicere alterum necessarium. Dico, au-
tem, vt necesse est quidem esse futurum bellum nauale
cras, vel non futurum esse sed non futurum esse cras bel-
lum nauale necesse est, vel non futurũ esse. Futurum au-
tem vel esse, vel non esse, necesse est.*

Ostendit quomodo se habeat circa res per compara-
tionem ad sua opposita, & dicit, q̃ eadem ratio est in con
tradictione, quæ est in suppositione. Sicut. n. illud quod
non est absolute necessarium, fit necessarium in supposi-
tione eiusdem, quia necesse est esse quod est ita etiá quod
non

non est in se necessarium absolute, sit necessariũ per disiunctionem oppositi, quia necesse est de vnoquoq; φ sit vel non sit, & φ futurum sit aut nõ sit, & hoc sub disiunctione. & hæc necessitas fundatur super hoc principiũ, φ impossibile est cõtradictoria simul esse vera falsa. Vnde impossibile est neq; esse neq; non esse, ergo necesse est vel esse vel non esse. Non tamen si diuisim alterũ accipiatur necesse est illud esse absolute. Et hoc manifestat per exemplum, quia necessarium est naualem bellum esse futurum cras, vel non esse, sed non est necesse naualem bellum futurum esse cras. Similiter etiam non est necessariũ non esse futurum, quia hoc pertinet ad necessitatem absolutam, sed necesse est quod vel sit futurum vel non sit futurum, & hoc pertinet ad necessitatem quæ est sub disiunctione. Deinde cum dicit.

Necessitas per disiũctionem. 4. Metaph. text. com. 9. Lectio. 6.

ARGY. *Quare cum orationes ita sunt veræ, quemadmodum sese habent res ipsæ, patet & contradictionem ipsam, quæ circa res eas efficitur, quæ sic se habent vt atque fieri atque non fieri, & esse atq; non esse possint, necessario perinde sese habent, atq; res tales sese habent & eandem cũ illis legem subire, quod quidem in hisce fit, quæ non semper sunt, aut non semper non sunt. Contradictionis enim rerum ipsarum alteram quidem partem necesse est veram esse, vel falsam, non tamen hanc, vel hanc, sed vtraq; contigerit sitque vt altera magis sit vera, non tamen vera, vel falsa distincte, sicut diximus.*

ANTI. *Quare quoniam similiter orationes veræ sunt quemadmodum & res, manifestum est quoniam quæcunq; sic se habent vt vtrumlibet sint, & contraria ipsorum contingant, necesse est similiter se habere & contradictionem, Quod contingit in his quæ non semper sunt, & non semper non sunt. Horũ enim necesse est alteram partem contradictionis veram esse vel falsam, nõ tamen hoc, vel illud, sed vtrumlibet. & magis quidem alteram veram, non tamen iam veram vel falsam.*

Ex eo φ se habet circa res, ostendit qualiter se habeat circa orationes. Et primo ostendit quomodo vniformiter se habet in veritate orationum sicut circa esse & non esse. Secundo finaliter concludit veritatem totius dubitationis. ibi {Quare manifestum.} Dicit ergo primo, φ quia hoc modo se habent orationes enunciatiuæ ad veritatem sicut & res ad esse vel non esse, quia ex eo φ res est vel non est, oratio est vera vel falsa, consequens est, quòd in omnibus rebus, quę ita se habẽt vt sint ad vtrumlibet, & quæcunq; ita se habent φ contraria eorum qualitercunq; contingere possunt, siue æqualiter siue alterum vt in pluribus, ex necessitate sequitur, φ etiam similiter se habeat contradictio enunciationum. Et exponit consequenter quę sint illę res, quarum contradictoria contingere queant, & dicit huiusmodi esse quæ neque semper sunt, sicut necessaria, neq; semper non sunt, sicut impossibilia, sed quandoq; sunt & quandoque non sunt. Et vlterius manifestat quomodo similiter se habeat in cõtradictorijs enunciationibus, & dicit, quòd harum enunciationum quæ sunt de cõtingentibus, necesse est, quòd sub disiunctione altera pars contradictionis sit vera vel falsa, non tamen hæc vel illa determinatæ, sed se habet ad vtrumlibet. Et si contingant quòd altera pars contradictionis magis sit vera, sicut accidit in cõtingentibus quæ sunt vt in pluribus, nõ tamen ex hoc necesse est quòd ex necessitate altera earum determinate sit vera vel falsa. Deinde cum dicit.

Enun. quo ad veritatẽ.

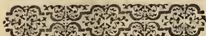
Enun. de cõtingen. quo ad veri.

ARGY. *Quare patet non omnium affirmationum, & negationum oppositarum alteram necessario verã esse, alteram falsam. Non enim in hisce, quæ sunt, sic res se habet, & in ijs quæ non sunt quidem, esse vero aut non esse possunt, sed vt diximus.*

Quare manifestũ est quoniã non est necesse omnis affirmationis, & negationis oppositarum, hanc quidem verã, illam vero falsam esse, Neq; n. quemadmodũ in his quæ sunt, sic se res habet etiã & in his, quæ non sunt, possibilibus tamen esse vel non esse, sed quemadmodũ dictum est. ANTI.

Concludit principale intentum, & dicit manifestũ esse ex prædictis φ non est necesse in omni genere affirmationum & negationum oppositarum, alteram determinate esse veram & alteram esse falsam, quia non eodem modo se habet veritas, falsitas in his quæ sunt iam de præsenti, & in his quæ non sunt, sed possunt esse vel non esse. Sed hoc modo se habet in vtrisque sicut dictũ est, quia, s. in his, quæ sunt necesse determinate alterum esse verum & alterũ falsum, quod non contingit in futuris quæ possunt esse & non esse. Et sic terminatur Primus Liber.

Non in omni genere affir. vel neg. non super alterã deter. ver. vel fal.

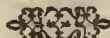

ARISTOTELIS STAGIRITÆ

PERIPATETICORVM PRINCIPIS, PERIHERMENIAS.

LIBER SECVNDVS.

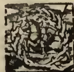
Cum Sancti Thomæ Aquinatis Præclarissimis Commentarijs.

LECTIO PRIMA.

Distinguuntur enunciationes à parte subiecti, quod est nomẽ finitum. vel infinitum tam vniuersaliter quam non vniuersaliter tantum.

Qvoniam autem affirmatio enunciatio est quippiam de quopiam significans, hoc autem nomen est, aut id quod nomine caret, vnum vero id esse, atq; de vno dici, quod est in affirmatione, oportet. ARGY.

Qvoniam autem est affirmatio de aliquo significans aliquid hoc autem oportet esse vel nomẽ, vel innominatum, vnum aũt oportet esse & de vno id quod est in affirmatione. ANTI.

Postquã Philosophus in Primo libro determinauit de enunciatione simpliciter considerata, Hic determinat de enunciatione s'm φ diuersificatur per aliquid sibi additũ. Possunt aũt tria in Enunciatione considerari. Primo ipsæ dictiones, quæ prædicãtur vel subijciuntur in enunciatione quas su pra distinxit per nomina & verba. Secundo ipsa compositio, s'm quam est verũ vel falsum in enunciatione affirmatiua vel negatiua. Tertio ipsa oppositio vnius enunciationis ad aliam. Diuiditur ergo hęc pars in tres partes. In prima ostendit quid accidit enũciationis ex hoc φ aliquid additur ad dictiones in subiecto vel prædicato positis. Secũdo quid accidat enũciationi ex hoc φ aliquid additur ad determinandũ veritatem vel falsitatem compõnis, ibi {His vero determinatis.} Tertio soluit quandã dubitationem

Primo. Libro. Lect. 4. & 5. Tria in enũ. consideran.

Lect. 8. Notandum

dubitationem circa oppositiones enunciationum proue
nientem ex eo ꝙ additur aliquid simplici enunciationi,
ibi {Vtrum aũt contraria est affirmatio:} Est aũt consi-
derandum ꝙ additio facta ad prædicatum vel subiectum
quandoq; tollit vnitatem enunciationis q̃nque vero non
tollit, sicut additio negationis infinitantis dictionem. Cir
ca primum ergo duo facit. Primo ostendit quid accidit
enunciationibus ex additione negationis infinitantis di-
ctionem. Secũdo ostendit quid accidat circa enunciatio
Lect.5. nem ex additione tollente vnitatem, ibi {At vero vnum
de pluribus.} Circa primũ duo facit. Primo determinat
de enunciationibus simplicissimis, in quibus nomen fini
tum vel infinitũ ponitur tm̃ ex parte subiecti, Secundo
determinat de enunciationibus in quibus nomẽ finitum
vel infinitũ ponitur non solũ ex parte subiecti, sed etiam
Lect.3. ex parte prædicati, ibi {Q̃n autem est tertiũ adiacens.}
Circa primũ duo facit. Primo proponit rõnes quasdã di-
stinguendi tales enunciationes, Secundo ponit earum di
stinctionẽ & ordinẽ, ibi {Quare prima est affirmatio.}
Circa primũ duo facit. Primo ponit rõnes distinguendi
enunciationes ex parte nominũ, Secũdo ꝙ nõ potest esse
eadem ratio distinguẽdi ex parte verborum ibi {Præter
Primi libri verbum aũt.} Circa primũ tria facit. Primo proponit ra
Lect.8. tiones distinguendi enũciationes. Secũdo exponit quod
dixerat, ibi {Nomen aũt dictũ est.} Tertio concludit in-
tentũ, ibi {Erit aũt omnis affirmatio.} Resumit ergo il-
lud. quod supra dictũ est de diffinitione affirmationis, ꝙ
.s. affirmatio est enũciatio significas aliquid de aliquo. &
quia verbũ est proprie nota eorum quę de altero prædi-
cantur, cõsequens est vt illud, de quo aliquid dicitur, per
tineat ad nomen aũt est vel finitũ vel infinitum, & ideo,
quasi concludens subdit, ꝙ quia affirmatio significat ali-
Lec.4. primi libri. Not. infini. quid de aliquo consequens est vt hoc, de quo significatur
aliquid de aliquo, s. subiectũ affirmationis, sit vel nomen
.s. finitũ, quod proprie dicitur nomen. vt in Primo dictũ
est, vel innominatum. i. infinitũ nomen quod dicitur in-
nominatum, quia ipsum, nõ nominat aliquid cum aliqua
forma determinata, sed solu remouet determinationem
formæ. Et, ne aliquis diceret ꝙ id quod in affirmatione
subijcitur est simul nomen & innominatũ, ad hoc exclu
dendum subdit, ꝙ id quod est, s. primũ in affirmatione, s.
vna, de qua nunc loquimur, oportet esse vnum & de vno
subiecto, & sic oportet ꝙ subiectum talis affirmationis
sit vel nomen, vel nomen infinitum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Dictumq; est antea quid nam sit ipsum nomẽ, & quid etiam id quod nomine caret, ipsum. n. non homo non nomen, sed infinitum nomen appello infinitum enim nomen vnum quodammodo significare videtur, quemadmodum & non valet, non verbum, sed infinitum nuncupo verbũ.*

ANTI. *Nomen autem dictum est & innominatũ prius. Non homo. n. nomen quidem non dico, sed nomen infinitũ. Vnũ .n. significat quodammodo infinitum nomen. quemadmodum & non currit, non verbũ dico, sed infinitũ verbum.*

Lect.4. primi libri. Exponit quod dixerat, & dicit, ꝙ supra dictũ est quid
sit nomen, & quid sit innominatũ. i. infinitũ nomen, quia
non homo non est nomen, sed est infinitũ nomen, sicut
non currit non est verbũ, sed infinitum verbũ. Interpo-
nit autẽ quoddam, quod valet ad dubitationis remotio-
nem, videlicet ꝙ nomen infinitũ quodammodo signifi-
Not. infini. sig. vnum. cat vnum. Non. n. significat simpliciter vnũ, sicut nomen
finitum, quod significat vnam formã generis vel speciei
aut etiam indiuidui, sed inquantum significat negatio-
nem, formæ alicuius, in qua negatione multa cõueniunt,
sicut in quodã vno s̃m rationem. Vnum aũt eodem mo

do dicitur aliquid, sicut & ens vnde sicut ipsum non ens Vnũ & ens.
dicitur ens nõ quidem simpliciter, sed s̃m quid. i. s̃m ra Lec.2. & 4. commen.
tionem vt patet in. 4. Metaph. ita etiã negatio est vnum Neg. vnum.
secũdum quid, s. secundum rationem. Introducit autem
hoc, ne aliquis dicat ꝙ affirmatio, in qua subijcitur no-
men infinitum, non significet vnũ de vno, quasi nomen
infinitum non significet vnum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Omnis affirmatio perfecto, aut ex nomine, & verbo, aut ex infinito nomine verboq; constabit.*

ANTI. *Erit omnis affirmatio negatio vel ex nomine & verbo, vel ex infinito nomine, & verbo.*

Concludit propositũ. i. ꝙ duplex est modus affirma-
tionis. Quædam enim est affirmatio, quæ constat ex nõ
mine & verbo, quædam autem est quæ constat ex infini
to nomine & verbo. Et hoc sequitur ex hoc quod supra Lect.9.
dictum est, quòd hoc de quo affirmatio aliquid signifi-
cat vel est nomen, vel innominatum. Et eadem differen
tia potest accipi ex parte negationis, quia de quocunque
contingit affirmare cõtingit & negare, vt in Primo ha-
bitum est. Deinde cum dicit.

ARGY. *Absque nanq; verbo nulla est affirmatio sane, neque nulla negatio. Est. n. vel erat, vel fuit, vel erit, & quæcunq; alia sunt huiuscemodi verba, ex numero sunt eorũ, quæ posita sunt, significant enim insuper tempus.*

ANTI. *Præter verbũ autem nulla affirmatio, vel negatio est. Est enim vel erit, vel fuit, vel fit, vel quæcunq; alia huiusmodi verba, ex his sunt, quæ sunt posita, consignificant enim tempus.*

Ostendit ꝙ differentia enunciationũ non potest sumi
ex parte verbi. Dictum est. n. supra, ꝙ præter verbũ nul-
la est affirmatio vel negatio. Potest. n. præter nomen esse Lect. 8. primi libri.
aliqua affirmatio vel negatio, videlicet si ponat loco no- Præter no.
minis infinitum nomen, loco autem verbi in enunciatio vel ver. esse
ne non potest poni infinitũ verbum, duplici ratione. Pri affir. vel nega.
mo quidem quia infinitum verbũ constituitur per addi-
tionem infinitæ particulæ, quæ quidẽ addita verbo per
se dicto. i. extra enunciationẽ posito, remouet ipsum ab-
solute, sicut addita nomini remouet formã nominis ab-
solute, & ideo extra enunciationem potest accipi verbũ
infinitum per modũ vnius dictionis, sicut & nomen in-
finitum. Sed q̃n negatio additur verbo in enunciatione
posito negatio illa remouet verbum ad aliquo, & sic fa- Neg. addita
cit enunciationem negatiuã. Quod non accidit ex parte verbo.
nominis. Non. n. enũciatio efficitur negatiua nisi per hoc Enunc. fieri.
ꝙ negatur compositio, quæ importatur in verbo, & ideo nega.
verbum finitum in enunciatione positum fit verbũ ne- Secunda ra.
gatiuum. Secundo, quia in nullo variatur veritas enun-
ciationis, siue vtamur negatiua particula vt infinitante
verbum, vel vt faciente negatiuã enunciationem, & ideo
accipitur semper in simpliciori intellectu prout est ma-
gis in promptu. Et inde est, ꝙ non diuersificauit affirma
tionem per hoc quòd sit ex verbo vel infinito verbo, si-
cut diuersificauit per hoc ꝙ ex nomine vel infinito no-
mine. Est aũt considerandum, ꝙ in nominibus & in ver Enun. ex verbo infin.
bis præter differentiã finiti & infiniti est differentia re-
cti, & obliqui. Casus. n. nominũ etiam verbo addito non Cur ex casu
constituunt enunciationem significantem verum vel fal verb. & non
sum, vt in primo habitũ est, quia in obliquo nomine nõ no. fit enun.
includitur ipse rectus, sed in casibus verbi includitur ip- Lectio.4.
sum verbum præsentis temporis. Præteritum enim & fu In ca. verb. includitur ꝙ
turum, quæ significant casus verbi dicuntur per respe- verb. præsens tempo.
ctum ad præsens. Vnde si dicatur, hoc erit, idem est ac si
diceretur hoc est futurum, hoc fuit, hoc est præteritum.

Et propter hoc ex caſu verbi & nomine ſit enunciatio. Et ideo ſubiungit ꝙ ſiue dicatur eſt ſiue erit, ſiue fuit, vel quæcunq; alia huiuſmodi verba, ſunt de numero prædictorum verborũ, ſine quibus non poteſt fieri enunciatio, quia omnia conſignificant tempus, & alia tempora dicuntur per reſpectum ad præſens. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Quare prima eſt affirmatio, atque negatio, homo eſt homo non eſt, deinde, non homo eſt, non homo non eſt. Rurſus omnis homo eſt non omnis homo eſt, omnis non homo eſt, non omnis non homo eſt. Eadem eſt ratio & de tempore exacto atque futuro.*

ANTI. *Quare prima erit affirmatio, & negatio, eſt homo, non eſt homo. Rurſus, eſt omnis homo, non eſt omnis homo. Rurſus eſt omnis homo, non eſt omnis homo, eſt omnis non homo, non eſt omnis non homo. Et in extrinſecis temporibus eadem eſt ratio.*

Triplex differẽtia enũ. in quib. no. bn. vel inſi. ex parte ſubiecti.

Concludit ex præmiſsis diſtinctionem enunciationũ in quibus nomen finitũ vel infinitũ ponitur ſolũ ex parte ſubiecti, in quibus triplex differẽtia intelligi põt. Vna quidem ſm affirmationẽ, & negationem, alia ſm ſubiectum finitũ, & infinitũ, tertia ſm ſubiectũ vniuerſaliter, vel nõ vniuerſaliter poſitum. Nomen aũt finitũ eſt ratione prius infinito, ſicut affirmatio prior eſt negatione, vn̄ de primã affirmationem ponit, homo eſt, & primã negationem homo nõ eſt. Deinde ponit ſecundã affirmationem, nõ homo eſt, ſecũdam aũt negationem, non homo non eſt. Vlterius aũt ponit illas enunciationes in quibus ſubiectũ vniuerſaliter ponitur, quæ ſunt quatuor, ſicut & illæ, in quibus eſt ſubiectũ non vniuerſaliter poſitũ. Prætermiſit aũt ponere exemplũ de enunciationibus, in quibus ſubijcitur ſingulare, vt Socra. eſt Socra. non eſt quia ſingularibus nominibus nõ additur aliquod ſignũ. Vnde in hmôi enunciationibus nõ poteſt omnis differẽtia inueniri. Similiter etiã intermittit exemplificare de enunciationibus, quarũ ſubiecta particulariter ponuntur, quia tale ſubiectũ quodammodo eandem vim habet cũ ſubiecto vniuerſali non vniuerſaliter ſumpto. Non ponit aũt aliquam differẽtiam ex parte verbi, quæ poſſet ſumi ſm caſus verbi, quia ſicut ipſe dicit in extrinſecis temporibus, i. in præterito, & in futuro, quæ circunſtant præſens, eſt eadem ratio ſicut & in præſenti, vt iam dictum eſt.

Prætermit. exemplũ de enun. ſubiecti ſingul. Subiecti. parti. Prætermit. differẽtia ſecundum ca. ver.

LECTIO II.

Quatuor enunciationũ in affirmatione & negatione ſequela in figura diſtingoitur, ac declaratur.

ARGY. *Cum aũt ipſum eſt tertiũ inſuper prędicatur hoc pacto homo iuſtus eſt, dupliciter iam ipſę oppoſitiones dicũtur.*

ANTI. *Quando autem eſt tertium adiacens prædicatur, dupliciter tunc dicuntur oppoſitiones.*

Poſtquã Philoſophus diſtinxit enũciationes, in quibus nomen finitũ vel infinitum ponitur ſolum ex parte ſubiecti, hic accedit ad diſtinguendũ illas enunciationes, in quibus nomen finitũ vel infinitum ponitur ex parte ſubiecti, & ex parte prædicati. Et circa hoc duo facit. Primo diſtinguit huiuſmodi enũciationes, Secundo manifeſtat quædam quæ circa eas dubia eſſe poſſent, ibi {Quoniam vero contraria eſt} Circa primũ duo facit. Primo ait de enunciationibus, in quibus nomẽ prædicatur cum hoc verbo eſt, Secũdo de enunciationibus in quibus alia verba ponuntur, ibi {In his vero in quibus.} Diſtinguit aũt huiuſmodi enũciationes ſicut primas ſm triplicem differentiam ex parte ſubiecti conſideratã. Primo nanq; agit de enunciationibus, in quibus ſubijcitur nomen finitum non vniuerſaliter ſumptũ, Secundo de illis, in quibus ſubijcitur nomẽ finitũ vniuerſaliter ſumptũ, ibi {Similiter autem ſe habet,} Tertio de illis, in quibus ſubijcitur nomen infinitum, ibi {Aliæ aũt habent ad id quod eſt non homo.} Circa primum tria facit. Primo proponit diuerſitatem oppoſitionis talium enunciationum, Secundo concludit earum numerum, & ponit earum habitudinem, ibi {Quare quatuor.} Secundo exemplificat, ibi {Intelligimus vero,} Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit, Secũdo exponit, quoddã quod dixerat, ibi {Dico aũt.} Circa primũ duo oportet intelligere. Primo quidem quid eſt hoc quod dicit, eſt tertiũ adiacens prædicatur. Ad cuius euidentiam conſiderandũ eſt ꝙ quandoq; in enunciatione prædicatur eſt, ſm ſe. vt cum dicitur Sortes eſt, per quod nihil aliud intendimus ſignificare, quam ꝙ Sortes ſit in rerũ natura. Quandoq; vero nõ prædicatur per ſe quaſi principale prædicatum, ſed quaſi coniunctũ principali prædicato ad connectendum ipſum ſubiecto. ſicut cũ dicitur Sortes eſt albus, nõ eſt intentio loquentis vt aſſerat Sortem eſſe in rerum natura, ſed vt attribuat ei albedinem mediante hoc verbo eſt. & ideo in talibus, eſt, prædicatur vt adiacens principali prædicato. Et nõ dicitur eſſe tertiũ, quia ſit tertium prædicatum, ſed quia eſt tertia dictio poſita in enunciatione, quæ ſimul cum nomine prędicato facit vnum prędicatũ. Vt ſic enunciatio diuidatur in duas partes & non in tres. Secundo conſiderandũ eſt quid eſt hoc quod dicit, ꝙ quãdo eſt, eo modo quo dictum eſt, tertium adiacens prędicatur, dupliciter dñr oppoſitiones. Circa quod conſiderandũ eſt, ꝙ in præmiſsis enunciationibus, in quibus nomen ponebatur ſolũ ex parte ſubiecti, ſm quodlibet ſubiectũ erat vna oppoſitio, puta ſubiectũ erat nomẽ finitum nõ vniuerſaliter ſumptũ erat ſola vna oppoſitio, .ſ. eſt homo non eſt homo, Sed, qñ eſt tertium adiacens prædicatur. oportet eſſe duas oppoſitiones eodem ſubiecto exiſtente ſm differentiam noĩs prædicati, quod põt eſſe finitũ vel finitum, ſicut hęc eſt vna oppoſitio, homo eſt iuſtus, homo nõ eſt iuſtus, alia vero oppoſitio eſt, homo eſt nõ iuſtus, homo nõ eſt nõ iuſtus. Non.n. negatio fit niſi per oppoſitionẽ negatiuæ particulæ ad hoc verbũ eſt, quod eſt nota prædicationis. Deinde cum dicit.

Lect. 3.

Notandum primum tertiũ adiacens prædicari.

Ver. cum nomine prædicato.

Notandum Secundum.

Negationem fieri.

ARGY. *Vbi ipſum eſt tertium dico componi nomen, aut verbum in affirmatione.*

ANTI. *Dico autem vt eſt iuſtus homo, eſt, tertium adiacere nomen vel verbum in affirmatione.*

Exponit quod dixerat, eſt tertium adiacens, & dicit ꝙ cũ dicitur homo eſt iuſtus, hoc verbũ eſt, adiacet .ſ. prædicato tanquã tertium nomẽ vel verbũ in affirmatione. Poteſt.n. ipſum eſt dici nomen, prout quælibet dictio nomen dicitur, & ſic eſt tertiũ nomen. i. tertia dictio. Sed, quia ſm communem vſum loquendi dictio ſignificans tempus magis dicitur verbum quã nomen, propter hoc addit vel verbũ, quaſi dicat ad hoc ꝙ ſit tertium, nõ refert vtrũ dicatur nomen vel verbũ. Deinde cum dicit.

Ly eſt, dici nomen.

ARGY. *Quare quatuor ob idipſum erunt hæc, quorũ duo quidem ſic ſe habebunt ad affirmationem negationem ſimilitudine rationis & ipſæ priuationes.*

ANTI. *Quare quatuor erunt iſtæ, quorũ duæ quidem ad affirmationem & negationem ſeſe habent ſecundum conſequentiam, vt priuationes, duæ vero minime.*

Concludit numerum enunciationũ. Et primo ponit concluſionẽ numeri. Secundo, ponit earũ habitudinem, ibi {Quarũ duæ quidem.} Tertio rationẽ numeri exemplificat, ibi {Dico autem qm̃ eſt.} Dico ergo primo, ꝙ quia duæ ſunt oppoſitiones, quãdo eſt tertium adiacens prædicatur, cum omnis oppoſitio ſit inter duas enunciationes,

Lect. 4.

Lect. 3.

tiones, cõsequens est ꝙ sint quatuor enunciationes, illæ in quibus est, tertiũ adiacens prædicatur, subiecto finito non vniuersaliter sumpto. Deinde cum dicit, {Quarum duæ quidem.} Ostendit habitudinem prędictarũ enunciationũ adinuicem, & dicit, ꝙ duæ dictarũ enunciationum se habent ad affirmationẽ, & negationem ſm consequentiam, siue ſm correlationem, aut analogiam, vt in græco habetur, sicut priuationes, alię vero duæ minime. Quod quia breuiter & obscure dictũ est, diuersimode à diuersis expositum est. Ad cuius euidentiã considerandũ

Tripliciter nomen prædicari. est, ꝙ tripliciter nomen potest prædicari in hmôi enunciationibus. Quandoq;.n. prædicatur nomen finitũ, ſm

Primus. ꝙ assumuntur duæ enunciationes, vna affirmatiua, & altera negatiua. s. homo est iustus, & hõ non est iustus, quæ

Secundus. dñr simplices. Quandoq; vero prędicatur nomen infinitum ſm ꝙ etiam assumuntur duæ aliæ. s. homo est nõ

Tertius. iustus, homo non est non iustus, quæ dñr infinitę. Quandoq; vero prædicatur nomen priuatiuum, ſm ꝙ etiã sumuntur duæ aliæ, s. homo est iniustus, homo nõ est iniu-

Expositio. tex. stus, quæ dñr priuatiuæ. Quidam ergo sic exposuerunt, ꝙ duæ enunciationes earum, quas præmiserat, s. illæ, quę sunt de infinito prædicato, se hñt ad affirmationẽ & negationem, quę sunt de prędicato finito ſm consequentiã vel analogiam, sicut priuationes, i. sicut illæ, quæ sunt de prædicato priuatiuo. Illæ.n. duæ, quæ sunt de prædicato infinito se habent ſm consequentiã ad illas, quæ sunt de finito prædicato ſm trãspositionem quandam, s. affirmatio ad negationem, & negatio ad affirmationẽ. Nam homo est non iustus, quæ est affirmatio de infinito prædicato, respondet ſm consequentiam negatiuæ de prædicato finito, huic. s. homo nõ est iustus. Negatiua vero de

Alexandri. infinito prędicato. s. homo non est non iustus, affirmatiuæ de finito prædicato, huic. s. homo est iustus. Propter

Theophra. quod Theophrastus vocabat eas, quæ sũt de infinito prędicato transpositas. Et similiter etiam affirmatiua de priuatiuo prædicato respondet ſm consequentiam negatiuæ de finito Prædicato, s. hæc homo est iniustus, ei quæ est, homo non est iustus. Negatiuæ vero priuatiuæ, s. homo non est iniustus, ei quæ est, homo est iustus. Disponatur ergo figura. Et in prima quidẽ linea ponantur illæ, quæ sunt de finito prædicato, s. homo est iustus, homo nõ est iustus. In secunda autem linea, negatiua de infinito prædicato sub affirmatiua de finito & affirmatiua sub negatiua, vt patet in subscripta figura.

Homo est iustus.	Homo non est iustus.
Homo non est non iustus.	Homo est non iustus.

Sic ergo duæ, s. quæ sunt de infinito prædicato se hñt ad affirmationem & negationem de finito prędicato, sicut priuationes, i. sicut illæ quæ sunt de priuatiuo prædicato. Sed duæ aliæ, quæ sunt. s. de infinito subiecto. s. non homo est iustus, non homo non est iustus, manifestũ est, ꝙ non hñt similem consequentiam. Et hoc modo expo-

Hormelius suit Hormelius hoc quod dicitur, duæ vero minime, referens hoc ad illas quæ sunt de infinito subiecto. Sed hoc

Impugna. Horme. manifeste est contra literam. Nam, cum præmisisset quatuor enũciationes, duas. s. de finito, prædicato, & duas de infinito, subiungit quasi illas subdiuidens, quarũ duę quidem, &c. {Duæ vero minime.} Vbi datur intelligi quòd vtraq; duæ intelligantur in præmissis. Illæ autẽ quæ sunt de infinito subiecto non includuntur in præmissis, sed de his postea dicetur. Vnde manifestũ est ꝙ de eis nunc nõ

Amonius. loquitur. Et ideo vt Amonius dicit, alij aliter exposuerunt, dicentes, ꝙ prædictarum quatuor propositionum duæ, s. quę sunt de infinito prædicato, sic se habent ad affirmationem, & negationem id est ad ipsam speciem affirmationis & negationis, vt priuationes, id est priuatiuę affirmationes seu negationes. Hæc.n. affirmatio, homo est nõ iustus, nõ est simpliciter affirmatio, sed ſm quid, quasi ſm priuationem affirmatio, sicut homo mortuus non est homo simpliciter, sed ſm priuationem. & idem dicendum est de affirmatiua, & de negatiua, quæ sunt de finito prædicato ꝙ non se habent ad speciem affirmationis & negationis ſm priuationem, sed simpliciter. Hæc enim homo est iustus est simpliciter affirmatiua & hæc,

Impugna. Amon. homo non est iustus est simpliciter negatiua. Sed nec hic sensus conuenit verbis Arist. Dixit.n. infra {Hæc igitur

In ista lec. Cap. 43. quemadmodum in resolutorijs dictũ est, sic sunt disposita.} Vbi nihil inuenitur ad hunc sensum pertinens. Et

Expositio. Amon. ideo Amonius ex his, quę in fine primi Priorum dñr de

Notandum Enuncia. ad quæ. propositionibus, quæ sunt de finito vel infinito vel priuatiuo prędicato, alium sensum accipit. Ad cuius euidentiam cõsiderandum est, ꝙ sicut ipse dicit, enunciatio aliqua virtute se habet ad illud, de quo totũ id quod in enũciatione significat vere prædicari potest, sicut hęc enunciatio, homo est iustus, se habet ad omnia illa, de quorũ quolibet vere potest dici ꝙ est homo iustus, & similiter hæc enunciatio, homo nõ est iustus se hẽt ad omnia illa, de quorum quolibet vere dici potest ꝙ non est homo iu-

Simplex negati. in plus quam affir. infini. stus. Secundum ergo hunc modum loquendi manifestũ est ꝙ simplex negatiua in plus est quam affirmatiua infinita, quæ ei correspondet. Nam, ꝙ sit homo non iustus vere potest dici ꝙ de quolibet, homine qui nõ habet habitum iustitiæ, sed ꝙ non sit homo iustus potest dici nõ solum de homine non habente habitum iustitiæ, sed etiã de eo qui penitus non est homo hæc enim est vera, lignũ non est homo iustus. Tamen hæc est falsa, lignum est homo non iustus, & ita negatiua simplex est in plusquã affirmatiua infinita, sicut etiam animal est in plus quã ho-

In plusquã affir. priua. mo, quia de pluribus verificatur. Simili etiã ratione negatiua simplex est in plus quàm affirmatiua priuatiua, quia

Affir. in plus quàm affir. priua. de eo quod non est homo, nõ potest dici ꝙ sit homo iniustus. Sed affirmatiua infinita est in plus quã affirmatiua priuatiua, potest enim dici de puero, & de quocunq; homine nõdum habent habitum virtutis aut vitij, quòd sit homo non iustus, non tamen de aliquo eorũ vere dici

Affir. sim. in minus quã neg. infi. potest ꝙ sit homo iniustus. Affirmatiua vero simplex in minus est quam negatiua infinita, quia ꝙ non sit homo non iustus potest dici nõ solum de homine iusto, sed etiã

Neg. pri. in plus quàm nega. infini. de eo quod penitus non est homo. Similiter etiam negatiua priuatiua in plus est quam negatiua infinita. Nam ꝙ non sit homo iniustus potest dici non solum de homine habente habitum iustitiæ, sed de eo quod penitus non est homo, de quorum quolibet potest dici ꝙ non sit homo non iustus, sed vlterius potest dici de omnibus hominibus, qui nec habent habitum iustitiæ, neque debent habitum iniustitiæ. His igitur visis facile est exponere

Expo. tex. Secundum Amon. præsentem literam hoc modo. Quarum. s. quatuor enunciationum prædictarum duæ quidem scilicet infinitæ se habebunt ad affirmationem & negationẽ, id est ad duas simplices, quarum vna est affirmatiua, & altera negatiua secundum consequentiã, id est in modo consequendi ad eas, vt priuationes, id est sicut duæ priuatiuæ, quia scilicet sicut ad simplicem affirmatiuam sequitur negatiua infinita, & non conuertitur, eo quòd negatiua infinita est in plus, ita etiã ad simplicem affirmatiuã sequitur negatiua priuatiua, quæ est in plus & non conuertitur. Sed

ſicut, ſimplex negatina ſequitur ad infinitã affirmatiuã, quæ eſt in minus,& nõ conuertitur, ita etiã negatiua ſimplex ſequitur ad priuatiuã affirmatiuam, quæ eſt in minus,& nõ conuertitur,ex quo patet ꝙ eadẽ eſt habitudo in conſequendo infinitarum ad ſimplices, quæ eſt etiam priuatiuarum. Sequitur {Duæ aũt}.ſ. ſimplices, quæ relinquuntur remotis duabus,ſ. infinitis à quatuor præmiſſis {minime}.i. nõ ita ſe habent ad infinitas in cõſequendo,ſicut priuatiuę ſe habẽt ad eas, quia videlicet ex vna parte ſimplex affirmatiua eſt in minus quã negatiua infinita ſed negatiua priuatiua eſt in plus quam negatiua infinita, ex alia vero parte negatiua ſimplex eſt in plus quã affirmatiua infinita ſed affirmatiua priu.eſt in minus quã infinita, ſed affirmatiua. Sic ergo patet ꝙ ſimplices non ita ſe habent ad infinitas in cõſequendo, ſicut priuatiuæ, ſed habent ad infinitas.

Contra. Amon.

Quamuis aũt ſm hoc litera Philoſophi ſubtiliter exponatur, tñ videtur eſſe aliquantulũ expoſitio extorta. Nam litera,Philoſophi videtur ſonare diuerſas habitudines nõ eſſe attendendas reſpectu diuerſorũ, ſicut in prædicta expoſitione primo accipitur ſimilitudo habitudinis ad ſimplices,& poſtea ſimilitudo habitudinis reſpectu infinitarũ. Et ideo ſimplicior & magis cõueniens literæ Ariſt. eſt expoſitio Porphirij quam Boethus ponit,ſm quã expoſitionẽ attẽditur ſimilitudo & diſsimilitudo ſm conſequentiã affirmatiuarũ ad negatiuas.

Porphy. Boethus.

Vnde dicit, Quarũ.ſ.quatuor præmiſſarũ, duæ quidem,ſ.affirmatiuę,quarũ vna eſt ſimplex & alia infinita,ſe habebunt ſm cõſequentiã ad affirmationẽ & negationẽ,vt,ſ.ad vnã affirmatiuã ſequatur alterius negatiua. Nam ad affirmatiuã ſimplicem ſequitur negatiua infinita,& ad affirmatiuã infinitã, ſequitꝛ negatiua ſimplex. Duę vero.ſ.negatiuæ,minime.i.nõ ita ſe hñt ad affirmatiuas,vt.ſ.ex negatiuis ſequantur affirmatiuæ,ſicut ex affirmatiuis ſequebãtur negatiuæ, & quantũ ad vtrunq; ſimiliter ſe hñt priuatiuæ ſicut infinitæ. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Nam ipſum eſt, aut iuſto addetur, aut nõ iuſto, quare & negatio ſimiliter eiuſdẽ addetur, quatuor igitur erũt.*

ANTI. *Dico autem quoniam eſt, aut iuſto adiacebit, aut non iuſto, quare etiam negationes quatuor enim ſunt;*

Manifeſtat quoddã quod ſupra dixerat,ſ. ꝙ ſint quatuor prædictæ enunciationes. Loquimur enim nunc de enunciationibus, in quibus hoc verbum eſt ſolum prædicatur ſm ꝙ eſt adiacens alicui nomini finito vel infinito,puta ſm, quòd adiacet iuſto, vt cum dicitur homo eſt iuſtus,vel ſecundum ꝙ adiacet non iuſto, vt cum dicitur,homo eſt non iuſtus.

Lect.6.

Et quia in neutra harum negatio apponitur ad verbum, conſequens eſt ꝙ vtraq; ſit affirmatiua,Omni autem affirmationi opponitur negatio, vt ſupra in primo oſtenſum eſt. relinquitur ergo, ꝙ prædictis duabus enunciationibus affirmatiuis reſpondent duæ aliæ negatiuæ. Et ſic conſequens eſt quòd ſint quatuor ſimplices enunciationes. Deinde cum dicit.

ARGY. *Intelligimus autẽ id quod dicitur ex hiſce quæ hic ſubſcribuntur homo iuſtus eſt, huius negatio eſt, homo non iuſtus eſt, homo non iuſtus eſt, huius negatio eſt, homo non iuſtus non eſt,hic enim ipſum eſt,& item non eſt iuſto,& non iuſto adiungitur. Hæc igitur ſic ordine poſita ſunt, vt in Reſolutiuis dictum eſt.*

ANTI. *Intelligimus vero quod dicitur ex his quæ ſubſcripta ſunt,eſt iuſtus homo;huius negatio eſt,nõ eſt iuſtus homo, eſt non iuſtus homo, huius negatio eſt, non iuſtus homo. Eſt enim hoc loco, & non eſt,iuſto & non iuſto adiacet. Hæc igitur quemadmodum in Reſolutorijs dictum eſt,ſic ſunt diſpoſita.*

Homo eſt iuſtus	angulare contrapoſitæ	Homo non eſt iuſtus
angulare ſub-inuicem poſitæ		angulares ſub-inuicem poſitæ
Hõ non eſt non iuſtus	Angulares contrapoſitæ	Homo eſt nõ iuſtus

Manifeſtat quod ſupra dictum eſt per quandã figuralem deſcriptionem. Dicit.n.quòd id quod in ſupradictis dictum eſt.intelligi poteſt ex ſequenti ſubſcriptione. Sit enim quędã quadrata figura,in cuius vno angulo deſcribatur hæc enunciatio,homo eſt iuſtus & ex oppoſitio deſcribetur ei negatio quæ eſt homo non eſt iuſtus,ſub quibus ſcribantur duæ aliæ infinitæ.ſ. homo eſt non iuſtus, homo non eſt non iuſtus, in qua deſcriptione apparet, ꝙ hoc verbum eſt, affirmatiuum vel negatiuum adiacet iuſto,& nõ iuſto. Et ſm hoc diuerſificantur quatuor enunciationes.

Cap.vlti.

Vltimo autem concludit ꝙ prædictæ enunciationes diſponuntur ſecundũ ordinem cõſequentię prout dictum eſt in reſolutorijs,i.in.1. Priorum,alia litera habet. Dico autem, quoniam eſt, aut homini, aut non homini adiacebit,& in figura,eſt hic loco homini & nõ homini adiacebit iuſto & non iuſto. Quod quidem nõ eſt intelligendum,vt homo, & non homo accipitur ex parte ſubiecti non,enim nũc agitur de enunciationibus quæ ſunt de infinito ſubiecto. Vnde oportet ꝙ homo & non homo accipiantur ex parte prædicati. Sed,quia Philoſophus explicat de enunciatione in quibus ex parte prædicati ponitur iuſtum & non iuſtum,viſum eſt Alex.quòd prædicta litera ſit corrupta.

Alexand.

Quibuſdam alijs videtur ꝙ poſsit ſuſtineri, & quòd ſignanter Ariſtotel. nomina in exemplis variauerit, vt oſtenderet ꝙ non differt in quibuſdam nominibus ponantur exempla.

THOMAE DE VIO CARDINALIS.

Tituli S. Sixti commentaria in reliquum Libri Secundi Peri Hermenias. Ad Lectorem.

Humano capiti ceruicem nitor equinam
Addere,da veniam, ſi noua monſtra iuuant.

LECTIO IIII.

Enunciationes, in quibus nomen finitum vniuerſaliter ſumptum ſubijcitur, præcedentibus de nomine infinite ſimiles vel diſſimiles eſſe ex earum multiplicitate,concludit, hinc naturam & numerũ propoſitionũ oſtendit, quæ de tertio ſunt adiacente, demum adiectiuarum enunciationum conditiones manifeſtat.

ARGY. *SImili modo ſeſe habebit oppoſitio, & ſi nominis vniuerſaliter ſit affirmatio, veluti omnis homo iuſtus eſt, huius negatio eſt, non omnis homo iuſtus eſt, omnis homo non iuſtus eſt, huius etiam negatio eſt, non omnis homo non iuſtus eſt.*

ANTI. *IMILITER autem ſe habent,& ſi vniuerſalis nominis ſit affirmatio, vt omnis eſt homo iuſtus,negatio, non omnis eſt homo iuſtus,omnis eſt homo non iuſtus, non omnis eſt homo non iuſtus.*

Poſtquam

Postquam Philosophus distinxit enúciationes in quibus subijcitur nomen infinitum non vniuersaliter sumptum, hic intendit distinguere enunciationes in quibus subijcitur nomen finitum vniuersaliter sumptum. Et circa hoc tria facit. Primo ponit similitudinem illarũ enunciationum ad infinitas supra positas. Secundo ostendit dissimilitudinem earundem, ibi {Sed non similiter.} Tertio concludit numerum oppositionum inter dictas enunciationes, ibi {Hæ duæ igitur.} Dicit ergo primo, quòd similes sunt enunciationes, in quibus est nominis vniuersaliter sumpti affirmatio. Notandum. Quo ad primum notandum est, in enunciationibus indefinitis supra positis erant duę oppositiones & quatuor enunciationes, & affirmatiuæ inferebant negatiuas, & non inferebantur ab eis, vt patet tam in expositione Amonij, quam Porphyrij. Amonius. Porphy. Ita in enunciationibus in quibus subijcitur nomen finitum vniuersaliter sumptũ inueniuntur duæ oppositiones, & quatuor enunciationes, & affirmatiuæ inferunt negatiuas, & non è contra. Vnde similiter se habent enunciationes supradictæ, si nominis in subiecto sumpti fiat affirmatio vniuersaliter. Fient enim tunc quatuor enunciationes; duæ de prædicato finito, scilicet omnis homo est iustus, & eius negatio, quæ est, non omnis homo est iustus, & duæ de prædicato infinito, scilicet omnis homo est non iustus, & eius negatio quæ est non omnis homo est non iustus. Cur de uniuersalib. loquens infert de part. Et, quia qualibet affirmatio cum sua negatione vnam integrat oppositionem, duæ efficiuntur oppositiones, sicut & de indefinitis dictum est. Nec obstat quòd de enunciationibus vniuersalibus loquẽs particulares inferuit, quoniam sicut supra de indefinitis, & suis negationibus sermonem fecit, ita nunc de affirmationibus vniuersalibus sermonem faciens de earum negationibus est coactus loqui. Negatio vniuersalis affir. par. neg. Lectio.10. Negatio siquidem vniuersalis affirmatiuæ non est vniuersalis negatiua, sed particularis negatiua, vt in primo libro habitum est. Quod autem similis sit consequentia in istis & supradictis indefinitis patet exemplariter & ne multa loquendo res clara prolixitate obtenebretur, formetur primo figura de indefinitis, quæ supra posita est in expositione Porphyrij, scilicet ex vna parte ponatur affirmatiua finita, & sub ea negatiua infinita, & sub ista nega. priua. Ex altera parte, primo negatiua finita & sub ea. affirmatiua infinita, & sub ea affirm. priua. Deinde sub illa figura formetur alia figura similis illi vniuersaliter, scilicet ex vna parte vniuersalis affirmatiua de prædicato finito, & sub ea particularis negatiua de prædicato infinito, & ad complementum similitudinis sub ista particularis negatiua de prędicato priuatiuo. Ex altera vero parte ponatur primo particularis negatiua de prædicato finito, & sub ea vniuersalis affirmatiua de prædicato finito. Et sub ista vniuersalis affirmatiua de prædicato priua. hoc modo.

Figura indefinitarum.

Homo est iustus.	Homo non est iustus
Homo non est non iustus.	Homo est non iustus
Homo non est iniustus	Homo est iniustus.

Figura vniuersalium.

Omnis homo est iustus	Non omnis homo est iustus
Non oīs hō est non iustus.	Omnis homo est non iustus
Non oīs homo est iniustus	Omnis homo est iniustus.

Quibus ita dispositis, exerceatur consequentia semper in ista proxima figura, sicut supra in indefinitis exercitata est, siue sequendo expositionem Amonij, vt infinitę se habeant ad finitas, sicut priuatiuæ se habent ad ipsas finitas, finitæ autem non se habeant ad infinitas medias, sicut priuatiuæ se habent ad ipsas infinitas, siue sectando expositionem Porphyrij, vt affirmatiuæ inferant negatiuas, & non econtra. Vtrisque enim expositioni supra subscriptæ deseruiunt figuræ vt patet diligẽter indaganti. Similiter ergo se habent enunciationes istę vniuersales ad indefinitas in tribus, scilicet in numero propositionum, & numero oppositionum, & modo consequentiæ. Amonius. Porphy. Vniuersales ad infin. quo modo.

Deinde cum dicit.

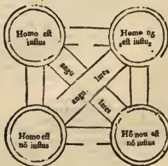
Attamen non fit vt similiter hæc quæ per diametrum collocantur, simul sint vera, sed fit nonnunquam. ARGY.

Sed non similiter angulares contingit veras esse, contingit autem aliquando. ANTI.

Ponit dissimilitudinẽ inter istas vniuersales & supra dictas indefinitas, in hoc q̃ angulares non similiter contingit veras esse. Quæ verba primo exponenda sunt secundum eam, quam credimus esse ad mentem Aristot. expositionem, deinde secundum alios. Peri. expositio.te. quæ appro. ab expositore. Enunc. angul. Angulares enunciationes in vtraq; figura suprascripta vocat eas, quę sunt diametraliter oppositæ, scilicet affirmatiuam finitam ex vno angulo, & affirmatiuam infinitam siue priuatam ex alio angulo. Et similiter negatiuam finitam ex vno angulo, & negatiuam infinitam vel priuatiuam ex alio angulo. Enunciationes ergo in qualitate similes angulares vocatæ, eo quòd angulariter id est diametraliter distant, dissimilis veritatis sunt apud indefinitas & vniuersales. Angulares, enim indefinitæ tam in diametro affirmationum quam in diametro negationũ possunt esse simul veræ, vt patet in suprascripta figura indefinitarum. Indefi. Et hoc intellige in materia contingenti. Angulares vero in figura vniuersalium non sic se habent, quoniam angulares secundum diametrum affirmationum impossibile est esse simul veras in quacunq; materia, angulares autem secundum diametrum negationum, quandoq; possunt, esse simul veræ, quando scilicet fiunt in materia contingenti, in materia enim necessaria & remota impossibile est esse ambas veras. In figura vniuersalium per diametrum. Hæc est Boet. quam veram credimus expositio. Herme. autem Boet. referente aliter exponit. Boethus. Hermen. Licet enim ponat similitudinem inter vniuersales & indefinitas quo ad numerum enunciationum & oppositionum, oppositiones tamẽ aliter accipi in vniuersalibus, & aliter in indefinitis. In quo conue. Oppositiones siquidem indefinitarũ numerat sicut & nos numerauimus, alterã, scilicet inter finitas affirmatiuam & nega. & alterã inter infinitas affir. & nega. quemadmodum nos fecimus. In quo dif. Vniuersalium vero nõ sic numerat oppositiones, sed alteram sumit inter vniuersalem affirmatiuam finitam, & particularem negatiuam finitam, scilicet omnis homo est iustus, non omnis homo est iustus, & alteram inter eandem vniuersalem affirmatiuam finitã & vniuersalem affirmatiuam infinitam, scilicet omnis homo est iustus, omnis homo est non iustus. Inter has enim est contrarietas, inter illas vero contradictio. Dissimilitudinem etiam vniuersaliũ ad infinitas aliter ponit, non enim nobiscum fundat dissimilitudinem inter angulares vniuersalium & indefinitarum supra differentiam, quæ est inter angulares vniuersalium affirmatiuas & nega. sed supra differentiam, quæ est inter ipsas vniuersalium angulares inter se ex vtraque parte. Format nanq; talem figuram, in qua ex vna parte sub vniuersali affirmatiua finita, vniuersalis affirmatiua infinita est, & ex alia parte sua particularis negatiua finita,

particularis negatiua infinita ponitur, sicque angulares sint disparis qualitatis, & similiter indefinitarum figuram format hoc homo.

Quibus ita dispositis ait in hoc stare dissimilitudinē, quòd angulares indefinitarum mutuo se inuicem compellunt ad veritatis sequelam, ita q vnius angularis veritas suæ angularis veritatem infert, vndecunque incipias. Vniuersalium vero angulares non se mutuo compellunt ad veritatē, sed ex altera parte necessitas deficit illationi. Si enim incipias ab aliquo vniuersalium & ad suam angularem procedas, veritas vniuersalis non ita potest esse simul cū veritate angularis, quòd compellat eam ad veritatem, quia si vniuersalis est vera, sua vniuersalis contraria erit falsa, nō enim possunt esse simul veræ, & si ista vniuersalis contraria est falsa, sua contradictoria particularis, quæ est angularis primæ vniuersalis assumptæ, erit necessario vera. Impossibile est enim cōtradictorias esse simul falsas. si autem incipias è conuerso ab aliqua particularium & ad suam angularem procedas, veritas particularis ita potest stare cum veritate suæ angularis, quòd tamen non necessario infert eius veritatem, quia licet sequatur particularis est vera, ergo sua vniuersalis contradictoria est falsa, non tamen sequitur vltra, ista vniuersalis contradictoria est falsa, ergo sua vniuersalis contraria, quæ est angularis particularis assumpti est vera, possunt, enim cōtrariæ esse simul falsę. Sed videtur expositio ista deficere ab Aristot. mente quo ad modum sumendi oppositiones. Non enim intendit hic loqui de oppositione (Contra. Herme. Primo.)

quę est inter finitas & infinitas, sed de ea quę est inter finitas inter se, & infinitas inter se, si enim de vtroq; modo oppositionis exponere volumus, iam non duas, sed tres oppositiones inueniemus. primam inter finitas, secundam inter infinitas, tertiam quā ipse Hermenius dixit inter finitam & infinitam. Figura etiā quam formauit, conformis non est ei, quam Aristoteles in fine. Primi Priorum formauit, ad quam nos remisit, cum dixit. (Secundo. Cap. 32.) Hæc igitur quemadmodum in Resolutorijs dictum est, sic sunt disposita. In Aristotelis nanque figura, angulares sunt affirmatiuæ, affirmatiuis, & negatiuæ negatiuis.

Deinde cum dicit.

Hæ igitur duæ sunt opposita. ARGY.

Hæ igitur duæ oppositæ sunt. ANTI.

Concludit numerum propositionum. Et potest du̅pliciter exponi, Primo vt ly hæ, demonstret vniuersales & sic est sensus, quòd hæ vniuersales finita & infinita habent duas oppositiones, qua supra declarauimus. Secundo potest exponi vt ly hæ, demonstret enunciationes finitas & infinitas, quo ad prædicatum siue vniuersales, siue indefinitas, & tunc est sensus, quòd hæ enunciationes supradictæ habent duas propositiones, alteram inter affirmationem finitam, & eius negationem, alteram inter affirmationem infinitam & eius negationem. Placet autem mihi magis secūda expositio, quoniam breuitas, cui Aristo. studebat, replicationem non exigebat, sed potius quia enunciationes finitas & infinitas, quo ad prædicatum secundū diuersas quantitates enumerauerat, ad duas oppositiones omnes reducere terminādo earum tractatum voluit. Deinde cum dicit.

Aliæ vero duæ sunt rursus, cum non homo tanquam subiectum quoddam accipitur. Non homo iustus est, non homo iustus non est. Non homo non iustus est, non homo non iustus non est. ARGY.

Aliæ autem ad id quod est, non homo. quasi subiectum aliquod additum, vt, est iustus non homo, non est iustus non homo, est non iustus non homo, non est non iustus non homo. ANTI.

Intendit declarare diuersitatem enunciationū de tertio adiacente, in quibus subijcitur nomen infinitum. Et circa hoc tria facit. Primo proponit & distinguit eas, secundo ostendit quòd non dantur plures supradictis, ibi {Magis autem.} Tertio ostendit habitudinem istarum ad alias, ibi {Hæ autem extra.} Ad euidentiam primi ad uertendum est tres esse species enunciationum de in esse, in quibus explicite ponitur hoc verbum est. Quędam sunt, quæ subiecto siue finito siue infinito nihil habent additum vltra verbū, vt homo est, non homo est. Quędam vero sunt quæ subiecto finito habent præter verbum aliquid additum, siue finitum, siue infinitum, vt homo est iustus, homo est non iustus. Quædam autem sunt, quæ subiecto infinito præter verbum, habent aliquid additum siue finitum siue infinitum, vt non homo est iustus, non homo est non iustus. Et quia de primis iam determinatum est, ideo de vltimis tractare volens, ait {Aliæ autem sunt} quæ habent aliquid, scilicet prædicatum additum supra verbum est, ad id quod est non homo quasi ad subiectum, id est ad subiectum, infinitum. Dixit autem quasi, quia sicut nomen infinitum deficit à ratione nominis, ita deficit à ratione subiecti. Significatū siquidem nominis infiniti non proprie substernitur compositioni, cum prædicato quam importat, est, tertium adiacens. Enumerat quoque quatuor enunciationes

(Tres species enunc. de in esse in quib. est ponitur expli. Prima. Secunda. Tertia.)

(Nota. infini. defi. à ratione subiecti, & not.)

enunciationes & duas oppositiones in hoc ordine, sicut & in superioribus fecit. Distinguit etiam istas ex finitate vel infinitate prædicata. Vnde primo ponit oppositiones inter affirmatiuam & negatiuam habentes subiectū infinitum, & prædicatum finitum, dicens {vt nō homo est iustus, non homo non est iustus.} Secundo ponit oppositionem alteram inter affirmatiuā & negatiuam, habentes subiectum infinitum & prędicatum infinitum, dicens {vt non homo est non iustus, nō homo non est non iustus.} Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque plures his oppositiones non erunt.*

ANTI. *Magis autem plures his non sunt oppositiones.*

Notandum Enun. in quibus hoc ver. est, varia.

Ostendit quòd non dantur plures oppositiones enunciationum supradictis. Vbi notandum est quòd enunciationes de inesse in quibus explicite ponitur hoc verbum, siue secundum, siue tertium adiacens, de quibus loquimur, non possunt esse plures quam duodecim suprapositæ, & consequenter oppositiones earum secundum affirmationem & negationem non sunt nisi sex. Cum enim in tres ordines diuisæ sint enunciationes, scilicet in illas de secundo adiacente, in illas de tertio subiecti finiti, & in illas de tertio subiecti infiniti, & in quodlibet ordine sint quatuor enunciationes, fiunt omnes enunciationes duodecim, & oppositiones sex. Et quoniam subiectum earum in quolibet ordine potest quadrupliciter quantificari, scilicet vniuersalitate, particularitate, & singularitate, & indefinitione, ideo istę duodecim multiplicantur in quadragintaocto. Quater enim duodecim quadragintaocto faciunt. Nec possibile est plures his imaginari. Et licet Aristot. non nisi viginti harum expresserit, octo in primo ordine, octo in secundo, & quatuor in tertio attamen per eas, reliquas voluit intelligi. Sunt autem sic enumerandæ & ordinandæ, secundum singulas ordines, vt affirmationi negatio prima ex opposito situetur, vt oppositionis intentum clarius videatur. Et sic contra vniuersalem affirmatiuam non est ordinanda vniuersalis negatiua, sed particularis negatiua, quæ est illius negatio, & è conuerso cōtra particularem affirmatiuam, non est ordinanda particularis negatiua, sed vniuersalis negatiua quæ est eius negatio. Ad clarius autem intuendum numerum, coordinande sunt, omnes quæ sunt similis quantitatis simul in recta linea, distinctis tamen ordinibus tribus supradictis. Quod vt clarius elucescat in hac subscripta videatur figura.

	Sortes est.	Sortes non est.	Non sortes est.	Non sortes non est.
Primus	quidam homo est.	quidam homo non est.	quidam non homo est.	quidam non homo non est.
ordo.	homo est.	homo non est.	non homo est.	non homo non est.
	omnis homo est.	omnis homo non est.	omnis non homo est.	omnis non homo non est.
	Sortes est iustus.	Sortes non est iustus.	Sortes est non iustus.	Sortes non est non iustus.
Scd^us	quidā hō est iustus.	quidam homo nō est iustus.	quidam hō est non iustus.	quidā hō non est non iustus.
ordo.	homo est iustus.	homo non est iustus.	homo est non iustus.	homo non est non iustus.
	omnis hō est iustus.	omnis homo non ast iustus.	omnis homo est nō iustus.	omnis hō non est nō iustus.
	Nō sortes est iustus.	Non sortes non est iustus.	Non sortes est non iustus.	Non sortes nō est nō iustus.
Terti^9	quidā nō hō ē iust^9.	quidā nō hō non est iustus.	quidā non hō est nō iustus.	quidam nō hō nō est iustus.
ordo.	nō homo est iustus.	non homo non est iustus.	non homo est non iustus.	non homo nō est nō iustus.
	ois nō hō est iustus.	omnis nō hō non est iustus.	omnis nō hō est nō iustus.	ois non hō nō est nō iustus.

Quòd autem plures his non sint, ex eo patet, ꝙ non contingit pluribus modis variari subiectum, & prędicatum penes finitum & infinitum, nec pluribus modis variantur finitum & infinitú subiectum. Nulla enim enunciatio de.2. adiacēte potest variari penes prædicatum finitum vel infinitum, sed tantum penes subiectum quod sufficienter factum apparet. Enunciationes autem de.3. adiacēte quadrupliciter variari possunt, quia aut sint subiecti & prædicati finiti, aut vtriusq; infiniti, aut subiecti finiti & prædicati infiniti, aut subiecti infiniti & prædicati finiti. Quarum nullá præmissam esse superior docet figura. Deinde cum dicit.

De.3.adia. variato.

ARGY. *Hæ vero seorsum ab illis, ipsa per seipsas erunt, cum hoc non homo tanquam nomina vtantur, vt patet.*

ANTI. *Hæ autem extra illas, ipsæ secundum se erunt, vt nomine vtentes eo, quod est non homo.*

Ostendit habitudinem harum scilicet quas in.3. ordine numerauimus ad illas quæ in.2. istæ sunt ordine, & dicit quòd istæ sunt extra illas, quia non sequuntur ad illas, nec è conuerso. Et rationem assignans subdit vt nomine vtentes eo quòd est nō homo. i. ideo istæ sunt extra illas, quia iste vtuntur nomine infinito loco nominis, dū omnes habent subiectum infinitum. Notanter autem dixit enunciationes subiecti infiniti vti vt nomine, infinito nomine, quia cum subijci in enunciatione proprium sit nominis, prędicari autem commune nomini & verbo, omne subiectum enunciationis vt nomine subijcitur.

Subijci vel prædic. cui proprium.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Quibus autem non accommodatur est ipsum, vt cum hæc ponuntur, valet, ambulat, & istiusmodi cætera, in ysdem facit hoc pacto positum, ac si est ipsum adiungeretur, Vt valet omnis homo, non valet omnis homo. Valet omnis non homo, non valet omnis non homo.*

ANTI. *In his vero, in quibus est, non conuenit, vt in eo quod est currere, vel ambulare idem facit sic positum, ac si est, adderetur. vt currit omnis homo, nō currit omnis homo, currit omnis non homo, non currit omnis non homo.*

Determinat de enunciationibus in quibus ponuntur verba adiectiua. Et circa hoc tria facit. Primo distinguit eas. Secundo respondet cuidā tacitæ quęstioni, ibi {Non enim dicendum est.} Tertio concludit earum conditiones, ibi {Ergo & cætera eadem.} Ad euidentiam primi resumendum est, ꝙ inter enunciationes, in quibus ponitur est ſ᷒m adiacens & eas, in quibus ponitur est, tertium adiacens talis est differentia ꝙ in illis, quæ sunt de secundo adiacente, simpliciter fiunt oppositiones, scilicet ex parte subiecti tātum variari per finitum, & infinitum, in his vero, quæ habēt est tertium adiacens dupliciter fiunt oppositiones, s. & ex parte prędicati, & ex parte subiecti, quia vtrunq; variari potest per finitum & infinitum. Vnde vnum ordinem tantum enunciationum de secundo adiacente fecimus, habentem quatuor enunciationes

Differētia in quibus est secundū adiú. & est tertia adiac.

diuersimode quantificatas, & duas oppositiones Enūciationes aūt de tertio adiacente oportuit partiri in duos ordines, quia sunt in eis quatuor oppositiones, & octo enunciationes, vt supra dictum est. Cōliderandum quoq; est,

Enun. in quibus verbo. adiec. æqui. de. 3. adiac. quo ad sig.

ꝙ enunciationes, in quibus ponunē verba adiectiua quo ad significatum æquiualent enunciationibus de. 3. adiacente, resoluto verbo adiectiuo in proprium participiū & est quod semper fieri licet, quia in omni verbo adiectiuo claudiiur verbū substantiuū. Vnde idem significat ista, omnis homo currit, quod ista, omnis homo est currens. Propter quod Boethius vocat enunciationes cū verbo adiectio de secundo adiacente ſ m vocem, de. 3. autē ſ m potestatem, quia potest resolui in tertium adiacens cui equiualet. Quo ad numerum autem enunciationū,

Quo ad numerum.

& oppositionum, enunciationes verbi adiectiui formaliter sumptæ nō æquiualent illis de. 3. adiacente, sed æquiualent enunciationibus, in quibus ponitur est ſ m adiacens, non possunt. n. fieri oppositiones dupliciter in enunciationibus adiectiuis, s. ex parte subiecti, & pçdicati, sicut fiebant in substantiuis de tertio adiacente, quia verbum, quod prædicatur in adiectiuis infinitari nō potest.

Verb. infinitari.

Sed oppositiones adiectiuarū fiunt simpliciter, s. ex parte subiecti tantum variati per infinitū & finitum diuersimode quantificati, sicut fieri dicimus supra in enunciationibus substantiuis de secundo adiacente eadem ducti ratione, quia præter verbum nulla est affirmatio vel negatio, sicut pręter nomen esse potest. Quia autem in præsenti tractatum non de Significationibus, sed de Numero enunciationum, & oppositionum sermo intenditur, ideo Arist. determinat diuersificandas esse enunciationes adiectiuas secundum modū, quo distinctæ sunt enunciationes, in quibus ponitur est secundū adiacens, & ait, quòd in his enunciationibus, in quibus nō contingit poni hoc verbum est, formaliter, sed aliquod aliud, vt currit, vel ambulat. id est in enūciationibus adiectiuis, idem faciunt quo ad numerum oppositionum & enunciationum sic posita, s. nomen, verbum, ac si est secundū adiacens subiecto nomini adderetur. Habent. n. & istæ adiectiuæ, sicut illæ, in quibus ponitur, est duas oppositiones tantum, alteram inter finitas, vt omnis homo currit, omnis homo non currit, alteram inter infinitas quo ad subiectum, vt omnis non homo currit, omnis non homo nō currit. Deinde cum dicit.

ARGY. *Non enim dicendum est non omnis homo, sed negatio nis nota, ipsum videlicet non, addenda est huic termino homo. Omnis enim non significat ipsum vniuersale, sed vniuersalis prædicationis est nota.*

ANTI. *Non enim dicendum est, non omnis homo, sed non, negationem ad id quod est homo addendū est. Omnis enim non vniuersale significat, sed quoniam vniuersaliter.*

Quęstio.

Respondet tacitæ quæstioni. Et circa hoc facit duo. Primo ponit solutionē quæstionis, Deinde probat eam,

Cur. negatio infi. &c.

ibi {Manifestum est autem.} Est ergo quæstio talis, cur negatio infinitans nunquā addita est supra signo vniuersalis, aut particulari, vtputa cū vellemus infinitare istam, omnis homo currit, cur non sic infinitata est, non omnis

Responsio.

homo currit, sed sic, omnis nō homo currit. Huic nanq; quæstioni respondet dicens, ꝙ quia nomen infinitabile debet significare aliquid vniuersale, vel singulare, omnis autem & similia signa non significant aliquid vniuersale aut singulare, sed quoniam vniuersaliter, aut particulariter, ideo non est dicendum, non omnis homo, si infinitare volumus, licet debeat dici, si negare quantitatē enunciationis quærimus, sed negatio infinitans ad ly homo, quod significat aliqid vniuersale, addenda est, & dicendum, omnis non homo. Deinde cum dicit.

Negotio. in si. cui addenda.

ARGY. *Quod quidem ex hisce patet, homo valet, homo non valet, non homo valet, non homo nō valet. Hæc enim ab illis ex eo differunt, quia nō dicuntur vniuersaliter. Quare omnis, vel nullus, nil aliud significare videtur, quam affirmationem, aut negationem vniuersaliter diei.*

ANTI. *Manifestum est autem ex eo quod est, currit homo, nō currit homo, currit non homo, non currit nō homo, hæc. n. ab illis differunt, eo quòd vniuersaliter non sunt. Quare omnis vel nullus, nihil cōsignificant aliud, nisi quòd vniuersaliter de nomine, vel affirmationē, vel negationem.*

Probat hoc quòd dictum est, scilicet quòd omnis & similia non significant aliquod vniuersale, sed quoniam vniuersaliter, tali ratione. Illud, in quo differunt enunciationes pręcise differentes per habere, & nō habere ly omnis, est non vniuersale aliquod, sed quoniā vniuersaliter, sed illud in quo differunt enunciationes præcise differentes per habere & non habere ly omnis, est significatum per ly omnis, ergo significatum per ly omnis est non aliquid vniuersale, sed qm̄ vniuersaliter. Minor huius rationi tacita in textu, ex se clara est. Id enim in quo cæteris paribus habentia à non habentibus aliquem terminū differunt, significatum est illius termini. Maior vero in litera exempla riter declaratur sic, illæ enunciationes, homo currit, & omnis homo currit, præcise differunt ex hoc, ꝙ in vna est ly omnis, & in altera non, tamen non ita differunt ex hoc, quòd vna sit vniuersalis, alia non vniuersalis. Vtraque enim habet subiectum vniuersale, scilicet ly homo, sed differūt, quia in ea vbi ponitur ly omnis, nunciatur de subiecto vniuersaliter, in altero autem non vniuersaliter. Cum. n. dico, homo currit, cursum attribuo homini vniuersali, siue cōmuni, sed non pro tota humana vniuersitate, cū autem dico, omnis homo currit, cursum inesse homini pro omnibus inferioribus significo. Simili modo declarari potest, de tribus alijs, quæ in textu adducuntur. s. homo non currit, respectu suæ vniuersaliter, omnis homo non currit, & sic de alijs. Relinquitur ergo, quod omnis & nullus & similia signa nullū vniuersale significant, sed tantummodo significant, qm̄ vniuersaliter de hoie affirmant vel negant. Notato hic duo,

Rationem deducit.

Notandum] Dubium.

primum est: ꝙ non dixit omnis & nullus significat vniuersaliter, sed qm̄ vniuersaliter. Secundum est, quod addit de homine affirmant vel negant. Primi ratio est, quia signum distributiuum non significat modum ipsum vniuersalitatis, aut particularitatis, absolute, sed applicatum termino distributo, cum enim dico omnis homo, ly omnis, denotat vniuersitatem applicari illi termino homo, ita quòd Aristo. dicens, quòd omnis significat, qm̄ vniuersaliter, per ly qm̄, insinuauit applicationem vniuersalitatis importatam in ly omnis, in actu exercito, sicut & in. 1. Posteriorū in diffinitione scire applicationem causæ notauit per illud verbum, qm̄, dicens {Scire est rem per causam cognoscere, & qm̄ illius est causa.} Ratio autem secundi insinuat differentiam inter terminos cathegorematicos & syncathegorematicos, illi si quidem ponunt significata supra terminos absolute, isti aūt ponuntur significata supra terminos in ordine ad prædicata. Cum enim dicitur, homo albus, ly albus denominat hominem in seipso abiq; respectu ad aliquod sibi addendū, cum vero dicitur, omnis homo, ly omnis, & si hominem distribuat, nō tamen distributio intellectum firmat, nisi in ordine ad aliquod prædicatum intelligatur. Cuius signum est, quia, cum dicimus, omnis homo currit, non intendimus

Signum distributi.

Lectio. 4. & cōmen. 39. Ratio. 2. dubij. Differentia inter cathegore. & syncatheg.

Iterata expo. vltima.

intendimus distribuere hominem pro tota vniuersitate absolute, sed in ordine ad cursum, cum autem dicimus, albus homo currit, determinauimus hominem seipso esse album & non in ordine ad cursum. Quia ergo omnis & nullus, sicut & alia syncathegoremata, nil aliud in enunciatione faciunt, nisi quia determinans subiectum in ordine prædicatum, & hoc sine affirmatione & negatione fieri nequit, ideo dixit, quod nil aliud significant, nisi quoniam vniuersaliter de nomine, id est de subiecto affirmant vel negant, id est affirmationem vel negationem fieri de terminant, ac per hoc à cathegorematicis ea separauit. Potest etiam referri hoc quod dixit affirmant vel negant ad ipsa signa. s. omnis & nullus, quorum alterum positiue distribuit, alterum remouendo. Deinde cum dicit.

Ly affirmāt vel negare ferri ad signa.

ARGY. *Cætera igitur eadem sunt addenda.*

ANTI. *Ergo & cætera eadem oportat opponi.*

Concludit adiectiuarum enunciationum conditiones. Dixerat enim, quod adiectiuæ enunciationes idem faciunt quo ad oppositionum numerum, quod substantię de. 2. adiacente, & hoc declarauerat, oppositionū numero exēplariter subiuncto. Et quia ad hanc conuenientiam sequitur conuenientia quo ad finitationem prædicatorum, & quo ad diuersam subiectorum quantitatem, & earū multiplicationem ex ductu quaternarij in se ipsum, & si qua sunt huiusmodi enumerata, ideo concludit, ergo & cætera, quæ in illis seruanda erant, eadem, id est similis istis apponenda sunt.

LECTIO IIII.

Nonnullæ, circa ea quæ dicta sunt, dubitationes mouentur ac soluuntur.

ARGY. *Cum autem huic affirmationi, omne animal iustum est ea negatio sit contraria, quæ significant nullum animale esse iustum, patet has quidem nunquam esse simul veras, oppositas autem his veras simul nonnunquam esse, vt non omne animal est iustum aliquod animal iustum.*

ANTI. *Quoniam vero contraria est negatio ei, quæ est omne est animal iustum, illa, quæ significant, quoniam nullum est animal iustum, hę quidem manifestum est quoniam nunquam erunt, neque veræ in eodem ipso. His vero oppositæ erunt aliquando, vt non omne animal iustum est, aliquod animal iustum est.*

Postquam determinatum est de diuersitate enunciationum, hic intendit remouere quędam dubia circa prędicta. Et circa hoc facit sex secundum numerum dubiorum, quę suis patebunt locis. Quia ergo supra dixerat, quod in vniuersalibus non similiter contingit angulares esse simul veras, quia affirmatiuæ angulares non possunt esse simul veræ, negatiuæ autem sic, poterat quispiam dubitare, quæ est causa huius diuersitas? Ideo nunc illius dicti causam intendit assignare talem, quia. s. angulare affirmatiuæ sunt contrarię inter se, cōtrarias autem in nulla materia contingit esse simul veras. Angulares autem negatiuæ sunt subcontrariæ illis oppositę, subcontrarias autem contingit esse simul veras. Et circa hæc duo facit. Primo declarat conditiones contrarium & subcontrariarum. Secundo quod angulares affirmatiuæ sint contrariæ, & quod angulares negatiuæ sint subcontrariæ, ibi {Sequitur vero.} Dicit ergo resumendo, quoniam io idest dictum est, quod enunciatio negatiua contraria illi affirmatiuæ vniuersali scilicet omne animal est iustum, est ista, nullum animal est iustum, manifestum est, quod istæ non possunt simul, id est in eodem tempore, neque in eodem ipso, id est de eo dem subiecto est veræ. His vero oppositæ id est subcontrariæ inter se possunt esse simul veræ aliquando scilicet in materia contingenti, vt quoddam animal est iustum, non omne animal est iustum. Deinde cum dicit.

Lect. 3.

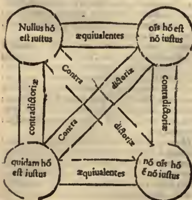
Introductio primi dubij.

Lect. 11.

ARGY. *At hæc nullus est homo iustus, sequitur hāc, omnis homo non iustus est. Hæc etiam, non omnis homo non iustus est, quæ quidem est illi opposita, sequitur illam, est aliquis homo iustus, necesse est enim aliquem esse.*

ANTI. *Sequuntur vero hæ, eam quidem, quæ est, nullus est homo iustus, illa, quæ est, omnis est homo non iustus. Illā vero, quę est, aliquis homo iustus est, opposita, non omnis est homo non iustus, necesse est enim aliquem esse.*

Declarat, quod angulares affirmatiuæ suppositæ sint contrariæ, negatiuæ vero subcontrariæ. Et primum quidem ex eo, quod vniuersalis affirmatiua infinita, & vniuersalis negatiua simplex æquipollent, & consequenter vtraque earū est contraria vniuersali affirmatiuæ simplici, quę est altera angularis. Vnde dicit, quod hanc vlem negatiuā finitā nullus hō est iustus, sequitur æquipolleter illa vlis affirmatiua infinita, oīs hō est non iustus. Secundum vero declarat ex eo quod particularis affirmatiua finita, & particularis negatiua infinita ęquipollēt. Et cōsequēter vtraque earū est subcontraria particulari negatiuę simplici, quę altera angularis, vt in figura suprapposita inspicere potes. Vnde sub dit, quod illam particularem affirmatiuam finitā, aliquis homo est iustus, opposita sequitur æquipollenter (opposita intelligere nō iustus particularis, sed illius vniuersalis affirmatiuæ infinite) non omnis homo est non iustus. Hæc enim est contradictoria eius. Vt autē clare videatur quomodo supradictæ enunciationes sint æquipollentes, formetur figura quadrata, in cuius vno angulo ponatur vniuersalis negatiua finita, & sub eo contradictoria particularis affirmatiua finita, ex alia vero parte locetur vniuersalis affirmatiua infinita, & sub ea contradictoria particularis negatiua infinita, noteturque contradictio inter angulares & collaterales inter se, hoc modo.

His siquidem sic dispositis, patet primo ipsarum vniuersalium mutua cōsequentia in veritate & falsitate, quia si altera earum est vera, sua angularis contradictoria est falsa, & si ista est falsa, sua collateralis contradictoria, quę est altera

est altera vniuersalis erit vera, & similiter procedit quo ad falsitatem particularium. Deinde eodem modo manifestatur mutua sequela, si enim altera earum est vera, sua angularis contradictoria est falsa, ista autem existente falsa sua contradictoria collateralis, quæ est altera particularis, erit vera. Similiter quoq; modo procedendum est quo ad falsitatem. Sed est hic vnum dubium. In primo enim Priorum in fine Arist. ex proposito determinat non esse idem iudicium de vniuersali negatiua, & vniuersali affirmatiua infinita. Et superius in hoc secundo, super illo verbo {quarum duæ se habent s'm consequentiam, duæ vero minime} Amonius, Porphyrius, Boethus, & sanctus Thomas dixerunt, q negatiua simplex sequitur affirmatiuam infinitam, sed non econuerso. Ad hoc dicendum est s'm Albertum, q negatiuam finitam, sequitur affirmatiua infinita subiecto cōstāte, negatiua vero simplex sequitur affirmatiuam absolute. Vnde vtrūq; dictum verificatur, & q inter eas est mutua consequentia cum subiecti constantia, & q inter eas non est mutua consequentia absolute. Potest dici s'm q supra locuti sumus de infinita enūciatione quo ad suum totale significatum ad formam prædicati reductum, & secundum hoc quia negatiua finita est superior affirmatiua infinita, ideo non erat mutua consequentia. hæc autem loquimur de ipsa infinita formaliter sumpta. Vnde sanctus Tho. tunc adducendo Amonij expositionem dixit secundum, hunc modum loquendi, negatiua simplex, in plus est quàm affirmatiua infinita. Textus vero primi Priorum vltra prædicta loquitur de finita & infinita in ordine ad syllogismum. Manifestum est autem quòd vniuersalis affirmatiua siue finita siue infinita non concluditur nisi in primo primæ. Vniuersalis autem negatiua quæcunq; concluditur & in secundo primæ, & primo, & secundo secundæ. Deinde cum dicit.

Dubium. Cap. 43. Lect. 2. — *Responsio Alberti. Affir. infin. sequi. nega. fini.* — *Alia ratio.* — *Ad 1. lib. Priorum.*

ARGY. *Patet etiam in singularibus quidem, si uerum est interroggatum negare, affirmare etiam uerum esse. Veluti est ne Soc. sapiens? Non. Socra. ergo non sapiens est. In uniuersalibus autem non est uera, quæ similiter dicitur, sed est negatio uera. Veluti est ne omnis homo sapiens? non. Ergo omnis homo non sapiens est, hoc enim est falsum. Sed illud est uerum ergo non omnis homo sapiens est. Atque hæc quidem est ea, quæ opponitur, illa uero est ea, quæ est contraria.*

ANTI. *Manifestum est quoniam etiam in singularibus, si est uerum interrogatum negare, quòd & affirmare uerum est. Vt, putasne Socr. sapiens est? Non. Socra. igitur non sapiens est. In uniuersalibus uero non est uera, quæ similiter dicitur. Vera est autem negatio. Vt, putasne omnis homo sapiens est? Non. Omnis igitur homo non sapiens est. Hoc enim est falsum. Sed non igitur omnis homo sapiens est, uera est. Hæc enim opposita est illa uero contraria.*

Mouet. 2. dubiū de vario situ negationis, an s. quo ad veritatem & falsitatem differat præponere & postponere negationem. Oritur autem hæc dubitatio, quia dictum est nunc, q non refert quo ad veritatem si dicatur, omnis homo est non iustus, aut si dicatur, omnis homo non est iustus, & tamen in altera postponitur negatio, in altera præponitur, licet multum referat quo ad affirmationem & negationem. Hanc inquam dubitationem soluere intendens cum distinctiones respondet, q in singularibus enunciationibus eiusdem veritatis sunt singularis negatio & infinita affirmatio eiusdem, in vniuersalibus autem non est sic. Si enim est vera negatio prius vniuersalis, non oportet q sit vera infinita affirmatio vlis. Negatio. n. vlis est particularis cōtradictoria, qua existente vera, nō est necesse sua subalternam, quæ est cōtraria suæ contradictoriæ esse veram. Possunt. n. duæ contrariæ esse simul falsæ. Vnde dicit, q in singularibus enūciationibus manifestum est, q, si est verum negare interrogatum, i. si est vera negatio enunciationis singularis, de qua facta est interrogatio, verum & est affirmare, i. vera erit affirmatio infinita eiusdē singularis. Verbi gratia, Putasne Socr. est sapiens? Si vera est ista responsio, nō. Socra. igitur nō sapiens est. i. vera erit ista affirmatio infinita, Socra. e. nō sapiens. In vniuersalibus vero non est vera, quæ similiter dicit. i. ex veritate negationis vniuersalis affirmatiuæ interrogatæ. nō sequit vera vniuersalis affirmatiua infinita, quæ similis est quo ad quantitatem & qualitatem enunciationi quæsitæ. Vera autem est eius negatio. i. sed ex veritate responsionis negatiuæ sequitur verā esse eius. s. vlis quæsitæ negationem. i. particularem negatiuam. Verbi gratia Putasne, omnis hō est sapiens? Si vera est ista respōsio, nō, affirmatiua similis interrogatæ quam quis ex hac responsione inferre intentaret est illa, igitur omnis homo est non sapiens. Hæc autem non sequitur ex illa negatione. Falsum est. n. hoc. s. q sequatur ex illa respōsione. Sed inferendum est, igitur non omnis hō sapiens est. Et ratio vtriusq; est, quia hæc particularis vltimo illata est opposita. i. contradictoria illi vli interrogatæ quam respondens fallificauit, & ideo oportet q sit vera. Cōtradictoriarū. n. si vna est falsa, reliqua est vera. Illa vero. s. vlis affirmatiua infinita primo, illata, est contraria illi eidem vli interrogatæ. Non est aūt opus q, si vlium altera sit falsa, q reliqua sit vera. In promptu est autem causa huius diuersitatis inter singulares & vles. In singularibus. n. varius negationis situs non variat quantitatem enunciationis in vniuersalibus autē variat, vt patet, ideo sit vt non sit eadem veritas negantium vniuersalem in quarum altera præponitur, in altera autem postponitur negatio, vt de se patet. Deinde cum dicit.

Vnde oria. dubium. 2. — *Solutio.* — *Cā diuersi. sin. & vniuersalium.*

ARGY. *Voces antem ea, qua infinita sunt nomina verbaque, suntq; oppositę vocibus hisce, quę sunt nomina, atque verba, vt non homo, non iustus, & huiusmodi voces sine nomine verboq;, videbuntur esse negationes. At non sunt, semper enim necesse est negationem esse veram, vel falsam. At hisce, qui dixit, non homo, nō magis, quam is, qui protulit homo, sed minus potuit verum vel falsum aliquid dixit nisi quippiam ipsi addiderit.*

ANTI. *Illa vero quæ sunt contra iacentes secundum infinita nomina, vel verba, vt in eo quod est, non homo, vel non iustus, quasi negationes sine nomine & verbo esse videbuntur, sed non sunt. Semper enim vel veram esse, vel falsam necesse est negationem. Quod vero dixit non homo, non plus dicēte, homo, sed etiam minus verus, vel falsus fuit, si non aliquid addatur.*

Soluit tertiam dubitationē, an infinita nomina vel verba sint negationes. Insurgit autem hoc dubium, quia dictum est, q æquipollent negatiua & infinita. Et rursus dictum est nunc, q nō refert in singularibus proponere & postponere negationē. si. n. infinitum nomen est negatio, tunc enunciatio habens subiectum infinitum vel prædicatum, erit negatiua & non affirmatiua. Hanc dubitationem soluit per interpretationē, probando, quòd nec nomina, nec verba infinita sint negationes, licet videantur. Vnde duo circa hoc facit. Primo proponit solutionem dicens. q illæ vero. i. dictiones contraiacentes. } Verbi gratia, non homo & homo non iustus & iustus. Vel sic {illæ vero

Dubium. 3

vero.s.dictiones sm infinita,id est sm infinitorum naturam iacentes contra nomina & verba} vtpote quæ remouentes quidē nomina & verba significant, vt non homo & non iustus & non currit,quę opponútur contra ly hó, ly iustus & ly currit, illæ in quam dictiones infinitæ videbuntur prima facie esse quasi negationes sine nomine & verbo, ex eo ꝙ comparatæ nominibus & verbis contra quæ iacente,ea remouent,sed non sunt secundum veritatem. Dixit sine nomine & verbo, quia nomen infinitum,nominis natura caret, & verbum infinitum, verbi naturam non possidet. Dixit quasi,quia nec nomen infinitum à nominis ratione, nec verbum infinitum à verbi proprietate omnino se mota sunt. Vnde, si negationes apparent, videbuntur negationes sine nomine & verbo nō omnino,sed quasi. Deinde probat dictiones infinitas nō esse negationes tali ratione. Semper est necesse negationem esse veram vel falsam, quia negatio est enunciatio alicuius ab aliquo, nomen autem infinitum non dicit verum vel falsum,igitur dictio infinita non est negatio. Minorem declarat,quia qui dixit,nō homo, nihil magis de homine dixit quàm qui dixit,homo, & quo ad significatum quidem clarissimum est. non homo nanque nihil addit supra hominem,immo remouet hominem. Quo ad veritatis vero vel falsitatis cōceptum,nihil magis profuit qui dixit,nō homo,quam qui dixit,homo,si aliquid aliud nō addatur immo minus verus,vel falsus fuit.i. magis remotus à veritate, & falsitate, qui dixit, non homo quam qui dixit homo,quia tam veritas, quam falsitas in compositione consistit,compositioni autem vicinior est dictio finita quæ aliquid ponit,quam dictio infinita,quę nec ponit,nec componit, id est nec positionem, nec cōpositionem importat. Deinde cum dicit.

Not. infini. & ver. infi. qūo sint nomina.

ARGY. *Hæc autem est,omnis nō homo iustus,nihil idem quod nulla illarum significat,nec item ea,quæ est ipsi opposita, non est,inquam,omnis non homo iustus.*

ANTI. *Significat autem,est omnis non homo iustus nulli illarum idem,nec huic opposita ea,quæ est,non est omnis non homo iustus.*

Quarta dubitatio. Respondet.4.dubitationi, quomodo scilicet intelligatur illud verbum supradictum de enunciationibus habētibus subiectum infinitum, { Hæ autem extra illas, ipsæ secundum se erunt.} & ait ꝙ intelligitur quantum ad significati consequentiam,& non solum quantum ad ipsas enunciationes formaliter. Vnde duas habentes subiectū, infinitum vniuersalem.s.affirmatiuam & vniuersalē negatiuam adducens, ait ꝙ neutra earum significat idem alicui illarum,s. habentium subiectum finitum. Hæc.n. vniuersalis affirmatiua,omnis non homo est iustus,nulli habenti subiectum finitum significat idem,non enim significat idem ꝙ ista,omnis homo est iustus,neq; ꝙ ista, omnis homo est non iustus. Similiter opposita negatio. & vniuersalis negatiua habēs subiectum infinitum,quæ est contrariæ opposita supradictæ,scilicet omnis non homo non est iustus,nulli illarum de subiecto finito significat idem.& hoc clarum est ex diuersitate subiecti in istis & in illis. Deinde cum dicit.

ARGY. *At hæc,omnis non homo non iustus, est idem quod significat,nullus non homo iustus est.*

ANTI. *Illa vero, quæ est, omnis non iustus non homo est, illi quæ est,nullus est iustus non homo idem significat.*

Dubium.5. vnde. Respondet quintæ qnestioni,an scilicet inter enunciationes de subiecto infinita sit aliqua cōsequentia. Oritur autem dubitatio hæc,ex eo ꝙ superius est inter eas adinuicem assignata consequentia. At ergo,ꝙ etiā inter istas est consequentia. Nam vniuersalis affirmatiua, de subiecto & prædicato infinitis,& vniuersalis negatiua de subiecto infinito,prędicato vero finito ęquipollent. Ista nāque,omnis non hō est nō iustus, idē significat, illi nullus nō hō est iustus. Idem autem est iudicium de particularibus indefinitis, & singularibus similibus supradictis. Cuiuscunque enim quantitatis sint, semper affirmatiua de vtroque extremo infinita, & negatiua subiecti quidē infiniti,prædicati autem finiti,æquipollent, vt facile potest exemplis videre. Vnde Aristoteles vniuersales exprimens,cæteras ex illis intelligi voluit. Deinde cum dicit.

At enim nomina, & verba transposita idem significant,veluti albus homo est,homo albus est. ARGY.

Transposita vero nomina,vel verba idem significant, vt est albus homo,homo albus est. ANTI.

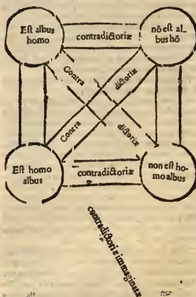
Soluit.6.dubitationem. an propter nominum vel verborum transpositionem varietur enunciationis significatio. Oritur autem hæc quæstio ex eo ꝙ docuit transpositionem negationis variare enunciationis significationē. Aliud enim dixit significare,omnis homo non est iustus & aliud,non omnis homo est iustus. Ex hoc inquàm dubitatur,an similiter contingat circa nominum transpositionem, ꝙ ipsa transposita enunciationem varient, sicut negatio transposita. Et circa hoc duo facit. Primo ponit solutionem dicens,ꝙ transposita nomina & verba idem significant.verbi gratia, idem significat est albus homo, & est homo albus, vbi est transpositio nominum. Similiter transposita verba idem significant,vt est albus homo & homo albus est. Deinde cum dicit. Dubium.6. vnde. Transpō.nomina.vel verba.

Nam si ita non sit eiusdem affirmationis plures erūt negationes,at demonstratum est, vnā oppositam esse vni. Huius enim albus homo est,negatio est, albus homo non est, Huius autem,homo albus est, si non est idē quod ista albus homo est,aut hæc erit negatio, non homo albus non est,aut ista,homo albus non est. At altera quidem negatio huius est,nō homo albus est,altera vero negatio huius albus homo est, quare affirmationis vnius duæ erunt negationes. Patet igitur eandem affirmationem fieri negationem,si nominis positio verbiq; mutetur. ARGY.

Nam si hoc non est,eiusdem multæ erunt negationes. Sed ostensum est,quia vna vnius est. Eius enim, quæ est, est albus homo,negatio est,non est albus homo. Eius vero,quæ est,est albus homo albus si non eadem est ei,quæ est,est albus homo,erit negatio, vel ea, quę est, non est non homo albus,vel ea, quæ est, non est homo albus. Sed altera quidem est negatio eius,quæ est, est non homo albus,altera vero eius,quæ est,est albus homo,quare erunt duæ vnius. Quoniam igitur transposito nomine, & verbo,eadem fit affirmatio,& negatio,manifestum est. ANTI.

Probat prædictam solutionem ex numero negationū contradictoriarum ducendo ad impossibile,tali ratione. Si hoc non est id est si nomina transposita diuersificant enunciationem, eiusdem affirmationis erunt duæ negationes. Sed ostensum est in primo libro, ꝙ vna tantum est negatio vnius affirmationis, ergo à destructione consequentis ad destructionem antecedentis transposita nomina non variant enunciationem. Ad probationis autē consequentiæ claritatem,formetur figura, vbi ex vno latere locentur ambæ suprapositæ affirmationes transpositis nominibus,& ex altero contraponantur duæ negatiuæ similes illis, quo ad terminos & eorum positiones. Deinde aliquantulo interiecto spatio sub affirmatiuis ponatur affirmatio infiniti subiecti, & sub negatiuis illius negatio,& notetur contradictio inter primam affirmationem, Lect. 12.

mationem,& duas negationes primas,& inter secundam affirmationem,& omnes tres negationes,ita tamen ꝙ inter ipsam & infinitam negationem notetur contradictio non vera,sed imaginaria. Notetur quoque contradictio inter tertiam affirmationem, & tertiam negationem inter se, Hoc modo,

Notandū. 1. Est non homo albus.(contradictorię)non est non homo albus.His ita dispositis,probat cōsequentia Arist.sc. Illius affirmationis,est albus homo,negatio est,non est albus homo.illius autem.2.affirmationis,quæ est,est homo albus,si ista affirmatio non est eadem illi supradictæ affirmationi.s.est albus homo propter nominum trāspositionem,negatio erit altera istarum,s. aut nō est non homo albus,aut non est homo albus. Sed vtraq; habet affirmationem oppositam alia ab illa assignatam.s. est homo albus.Nam alteram quidem dictarum negationum.s. nō est non homo albus, negatio est illius quæ dicit, est non homo albus,alia vero.s.non est homo albus, negatio est eius affirmationis,quæ dicit,est albus homo,quæ fuit prima affirmatio,ergo quæcunq; dictarum negationum asferatur cōtradictoria illi mediæ, sequit ꝙ sint duę vnius id est ꝙ vnius negatiōis sint duæ affirmatiōes,& ꝙ vnius affirmationis sint duæ negationes,quod est impossibile. Et hoc vt dictum est, sequitur stante hypothesi errone, ꝙ ille affirmationes sint propter nominum transpositionem diuersæ. Aduerte hic primo,ꝙ Arist.per illas duas negationes,non est non hō albus,& non est homo albus, sub disiunctione sumptas ad inueniendam negationē illius affirmationis,est homo albus,cæteras intellexit quasi diceret, Aut negatio talis affirmationis accipiabitur il la quæ est vere eius negatio,aut quæcunq; extranea negatio ponetur.& quodlibet dicatur,semper stante hypothesi sequitur vnius affirmationis esse plures negationes,vnā vere, quæ est contradictoria suæ comparis habentis nomina transposita, & alteram quam tu vt distinctam acceptas,vel falso imaginaris, & econtra multarum affirmationum esse vnicam negationem, vt patet in apposita figura.Ex quacunque enim illarum quatuor incipias,duas sibi oppositas aspicis. Vnde notanter concludit indeterminate, quare erunt duæ vnius. Nota. 2. quòd Arist. contempsit probare quòd contradictoria primę affirmationis sit contradictoria. 2. & similiter quòd contradictoria. 2. affirmationis sit contradictoriæ primę. Notandū. 2. Hoc enim accepit tanquam per se notum,ex eo quòd nō possunt simul esse veræ neq; simul falsæ,vt manifeste patet præposito sibi termino singulari. Non stant. n. simul aliquo modo istæ duæ, Sortes est albus homo, Sortes nō est homo albus. Nec turberis ꝙ eas non singulares proposuit. Lect. 11. Nouerat enim supra dictum esse in primo quę affirmatio & negatio sint contradictoriæ & quæ non, & ideo non fuit sollicitus de exemplorum claritate.Liquet ergo ex eo ꝙ negationes affirmationum de nominibus transpositis non sunt diuersæ, ꝙ nec ipse affirmationes sunt diuersæ.& sic nomina & verba transposita idem significant.Occurrit autem dubium circa hoc,quia non videtur verum, ꝙ nominibus transpositis eadem sit affirmatio. Dubium. Nō enim valet.omnis homo est animal, ergo omne animal est homo.Similiter transposito verbo non valet.Homo est animal rationale, ergo homo animal rationale est de.2.adiacente. Licet enim negatio committatur,tamen sequitur primam. Ad hoc est dicendum ꝙ sicut in rebus naturalibus est duplex transmutatio.s.localis idest de loco ad locum,& formalis de forma ad formam, ita in enunciationibus est.2.transmutatio sit valis.s.quādo terminus præpositus postponitur,& econuerso,& formalis quando terminus qui erat prędicatū efficitur subiectum,& econuerso, vel quomodolibet simpliciter, Et sicut quandoq; fit in naturalibus transmutatio pure localis,puta quando res transfertur de loco ad locū, nulla alia variatione facta, quandoque autem fit transmutatio secundum locum, non pura, sed cum variatione formali, sicut quando transit de loco frigido ad locum calidū, ita in enunciationibus quandoq; fit transmutatio pure situalis,quando.s. nomē vel verbum solo situ vocali variatur, quandoq; autem fit transmutatio situalis & formalis simul,sicut contingit cum prædicatum fit subiectum, vel cum verbum.3.adiacens fit. 2. Responsio. Duplex trāsmutatio in enun. Et quoniam hic intendit Arist.de trāsmutatione nominum & verborum pure situali, vt transpositionis vocabulum præsefert, ideo dixit ꝙ transposita nomina & verba idem significant, insinuare volens,ꝙ si nihil aliud præter transpositionem nominis vel verbi accidat in enunciatione, eadem manet oratio.Vnde patet responsio ad instantias. Manifestum est nanque,ꝙ in vtraque non sola transpositio fit,sed trāsmutatio de subiecto in prædicatum,vel de 3.adiacente in 3. Et per hoc patet responsio ad similia.

LECTIO V.

Proponit multiplicitatem enūciationum iuxta quosdam modos quibus non vnā, sed plures esse contingit vnā enunciationē.

ARGY. *Vnum autem de multis, aut multa de vno aut affirmare, aut negare, nisi sit vnum quippiam id quod ex pluribus illis significatur,nō est affirmatio,neq; negatio vna, Atque vnum dico,non si nomen vnum sit positum, non sit autem quid vnum ex illis, velut homo est forsitan & animal, & bipes, & mite,atque ex his etiam fit vnum quiddam.ex albo vero,& homine, & ambulante non fit vnum,vt patet. Quare neque si vnum quippiam,de hisce quispiam affirmauerit, vna erit affirmatio, sed vox quidē* vna,

vna, plures autem affirmationes. Neque rursus econtra de vno dixerit, hoc, sed similiter multa.

ANTI.

AT vero vnum de pluribus, vel plura de vno affirmare, vel negare, si non est vnum ex pluribus, non est affirmatio vna, neque negatio, Dico autem vnum non si vnum nomen positum sit, non sit autẽ vnum ex illis, vt homo est fortasse & animal & bipes & mansuetum, sed ex his vnum fit, ex albo autem, & homine, & ambulante, non fit vnum. Quare nec si vnum aliquid de his, affirmet aliquis, erit affirmatio vna, sed vox quidem vna affirmationes vero multæ, nec si de vno ista, sed similiter plures.

Postquam Aristo. determinauit diuersitatem enunciationis vnius prouenientem ex additione negationis infinitantis, hic intendit determinare quid accidat enunciationi ex hoc, ꝙ additur aliquid subiecto vel prædicato tollens eius vnitatem. Et circa hoc duo facit, quia primo

Lect. 6.

determinat diuersitatem earum. Secundo consequentias earum, ibi {Quoniam vero hæc quidem.} Circa primú duo facit. Primo ponit earum diuersitatem. Secundo probat omnes enũciationes tales esse plures, ibi {Si ergo dia

Lect. 8.

lectica.} Dicit ergo quo ad primum resumendo quod in primo dictum fuerat, ꝙ affirmare vel negare vnum de pluribus vel plura de vno, si ex illis pluribus non fit vnũ, non est enunciatio vna affirmatiua vel negatiua. Et declarando quomodo intelligatur vnum debere esse subiectum aut prædicatum subdit, quod vnum dico non si nomen vnum impositum sit, id est ex vnitate nominis, sed ex vnitate significati. Cum enim plura cõueniunt in vno nomine, ita ꝙ ex eis non fiat vnum illius nominis significatum, tunc solum vocis vnitas est. Cum autem vnum nomen pluribus impositum est, siue partibus subiectiuis, siue integralibus, vt eadem significatione concludat, tũc & vocis & significati vnitas est, & enunciationibus vnitas non impeditur. Secundum quod subiungit {vt homo est fortasse animal, & mansuetum, & bipes,} obscuritate non caret, potest enim intelligi vt sit exemplum ab opposito, quasi diceret. Vnum dico non ex vnitate nominis impositi pluribus, ex quibus non fit tale vnum, quemadmodum homo est vnum quoddam ex animali & mansueto & bipede partibus suæ diffinitionis. Et ne quis crederet ꝙ hę essent verę diffinitionis hominis partes interposuit fortasse. Porphyrius autem Boetho referente & approbante, separat has textus particulas dicens, ꝙ Arist. hucusque declarauit enunciationem illam esse plures, in qua plura subijcerentur vni vel de vno prædicarentur plura ex quibus non fit vnum. In istis autem verbis {vt homo est fortasse &c.} intendit declarare enunciationem aliquam esse plures, in qua plura ex quibus fit vnũ subijciuntur vel prædicantur, sicut cum dicitur, homo est animal & mansuetum & bipes, copula interiecta, vel moru la, vt oratores faciunt. Ideo autem addidisse aiunt fortasse, vt insinuaret hoc contingere posse, necessarium autem non esse. Possumus in eandem Porphyrij Boethi & Alberti sententiam, incidentes subtilius textum introducere, vt quatuor hic faciat. Et primo quidem resumit quæ sit enunciatio in communi, dicens {Enunciatio plures est, in qua vnum de pluribus, vel plura de vno enunciantur. Si tamen ex illis pluribus non fit vnum} vt in primo dictum & expositum fuit. Deinde dilucidat illũ terminum de vno, siue vnum, dicens {Dico autem vnum} id est vnum nomen voco, non propter vnitatem vocis, sed significationis, vt supra dictum est. Deinde. 3. diuidẽdo declarat, & declarando diuidit, quot modis contingat vnum nomen imponi pluribus ex quibus non fit vnum vt ex hoc diuersitatem enũciationis multiplicis insinuet. Et ponit duos modos. quorum prior est, quando vnum nomen imponitur pluribus ex quibus fit vnum, non tamen inquantum ex eis fit vnum. Tunc enim licet materialiter & per accidens loquendo nomen imponatur pluribus ex quibus fit vnum, formaliter tamen & per se loquendo, nomen vnũ imponitur pluribus, ex quibus non fit vnum, quia imponitur eis non inquantum ex eis est vnum, vt fortasse est hoc nomen, Homo impositum ad significandum animal & mansuetum & bipes id est partes suæ diffinitionis, non inquantum adunatur in vnam hominis naturam per modum actus & potentiæ, sed vt distinctæ sint interse actualitates. Et insinuauit ꝙ accipit partes diffinitionis vt distinctas per illam coniunctioné, & per illud quoq; aduersatiue additum, {sed ex his vnũ fit} quasi diceret, cum hoc tamen stat ꝙ ex eis vnum fit. Addidit autem {fortasse} quia hoc nomen homo, non est impositum ad significandum partes sui diffinitiuas, vt distinctæ sunt. Sed si impositum esset aut imponeretur, esset vnum nomen pluribus impositum ex quibus non fit vnum. Et quia idem iudicium est de tali nomine, & illis pluribus, ideo similiter illæ plures partes diffinitiuæ possunt dupliciter accipi. Vno modo per modum actualis & posibilis, & sic vnum faciunt. & sic formaliter loquendo vocantur plura, ex quibus fit vnum, & pronunciandæ sunt continuata oratione, & faciunt enunciationem vnam dicẽdo, aĩal sõnale mortale, currit. Est.n. ista vna, sicut & ista, homo currit. Alio modo accipiuntur prædictæ diffinitionis partes vt distinctæ sunt inter se actualitates, & sic non faciunt vnum. Ex duobus enim actibus vt sic, non fit vnum, vt dicitur. 7. Metaphy. & sic faciunt enunciationem plures & pronunciandæ sunt vel cum pausa, vel coniunctione interposita, dicẽdo, homo est animal, & mansuetum, & bipes siue homo est animal mansuetum, bipes, rethorico more. Quęlibet enim istarum est enunciatio multiplex. Et similiter ista, Sortes est homo si homo est impositum, ad illa, vt distinctæ actualitates sunt significandum. Secundus autem modus quo vnum nomen impositum est pluribus ex quibus non fit vnum, subiungitur, cum dicit, {Ex albo autem & homine & ambulante &c.} id est alio modo hoc fit quando vnum nomen imponitur pluribus ex quibus non potest fieri vnum, qualia sunt homo, album, & ambulans. Cum enim ex his nullo modo posit fieri, aliqua vna natura, sicut poterat fieri ex partibus diffinitiuis, clare liquet ꝙ nomen aliquod si eis imponeretur, esset nomen non vnum significans, vt in primo dictum fuit de hoc nomine tunica imposita homini & equo. Habemus ergo enũciationis pluris, seu multiplicis duos. quorum quia vterq; fit dupliciter, efficiuntur quatuor modi. Primus est, quando subijcitur vel prædicatur vnum nomen impositum pluribus ex quibus fit vnum, non inquantum sunt vnum. Secundus est quando ipsa plura ex quibus fit vnum inquantum sunt distinctæ actualitates, subijciuntur vel prædicantur. Tertius est quando ibi est vnum nomen impositum pluribus, ex quibus non fit vnum. Quartus est quando illa plura ex quibus non fit vnum subijciuntur vel prædicantur. Et notato ꝙ cum enunciatio secundum membra diuisionis illius qua diuisa est in vnam & plures quadrupliciter variari posit scilicet cum vnũ vno prædicatur, vel vnum de pluribus, vel plura de vno, vel plura de pluribus, postremum sub silentio præteriuit, quia vel eius pluralitas de se clara est, vel quia vt inquit Albertus, non intendebatur

Qualis vnitas no. suffi. ad vnitatem subiecti & prædi.

Primus sen.

Secundus.
Porphy.
Boetus.

Porphy.

Ly fortasse iuxta Porphyrium & Boethum.
Albertus.

Lect. 8.

Dupliciter noc. impo. plu. ex quibus non fit vnum.

Vnde elicia tur hæc expos.

No. impos. ad sign. partes sui diffi.

Partes diff. dupliciter. Primo.

Te. cõm 49.
Lect. 13.

Secun. mõ. qũn impo.
Pluribus.

Lectio. 13.
Enunc. plu. modi. 4.
Primus.

Secundus.

Tertius.
Quarto.

Notato.
Cur. 4. prætermi.

Albertus.

tendebatur nisi de enunciatione, quæ aliquo modo vna est tractare. Demum concludit totam sententiam, dicẽs {Quare nec si aliquis affirmet vnum de his pluribus, erit affirmatio vna secundum rem: sed vocaliter quidem erit vna, significatiue autem non vna, sed multæ fient affirmationes. Nec si econuerso de vno ista plura affirmabũtur, fiet affirmatio vna.} Ista nanque homo est albus, ambulãs, & musicus, importat tres affirmationes scilicet homo est albus, & est ambulans, & est musicus, vt patet ex illius contradictione. Triplex enim negatio illi opponitur correspondens triplici affirmationi positæ.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod si differendi interrogatio responsionis est postulatio, vel propositionis. vel contradictionis alterius partis, propositio vero contradictionis, vnius est pars, nõ erit ad hoc vna profecto responsio. Neque enim est ipsa interrogatio vna, & si est etiam vera.*

ANTI. *Si ergo dialectica interrogatio responsionis est petitio, vel propositionis, vel alterius partis contradictionis, propositio vero vnius cõtradictionis pars est, nõ erit vna respõsio ad hæc, neq;.n. est vna interrogatio, nec si sit vera.*

Probat à posteriori supradictas enunciationes esse plures. Circa quod duo facit. Primo ponit rationem ipsam ad hoc probandum per modum consequentiæ. Deinde probat antecedens dictæ consequentiæ, ibi {Dictum est autem de his.} Quo ad primum talem rationem inducit. Si interrogatio dialectica est petitio respõsionis, quæ sit propositio vel altera pars contradictionis, nulli enunciationum supradictarum interrogatiue formatæ erit responsio vna, ergo nec ipsa interrogatio est vna, sed plures.

Notandum. Enun. interrog. respon. Eoun. interrogatio. Responsio.

Huius rationis primo ponit antecedẽs {Si ergo.} Ad huius intelligendos terminos nota q idem sonant enunciatio, interrogatio, & responsio. Cum enim dicitur cœlum est animatum inquantum enunciat prædicatum de subiecto, enunciatio vocatur, inquantum autem quærendo proponitur, interrogatio, vt vero quæsito redditur, responsio appellatur. Idẽ ergo erit probare non esse responsionem vnam, & interrogationem non esse vnam, & enũciationem non esse vnam.

Notandũ. 2. Interrog. 2. Dialectica. Demon.

Aduerte. 2. interrogationem esse duplicem. Quædam enim est vtram partem contradictionis eligendam proponens, & hęc uocatur dialectica, quia dialecticus habet viam ex probabilibus ad vtrãque contradictionis partem probandam. Altera vero determinatam ad vnum responsionem exoptat, & hæc est interrogatio demonstratiua, eo q demonstrator in vnũ determinate tendit.

Notandũ. 3. Dialect. rñ. Responsio contradi. altera pars interroga. dialecti. Boethius.

Considera vlterius q interrogationi dialecticæ dupliciter responderi potest. Vno modo consentiendo interrogationi, siue affirmatiuę, siue negatiuę. Vt si quis petat cœlum est animatum? & respondeatur est, vel deus non mouetur? & respondeatur, non, talis responsio vocatur propositio. Alio modo potest respondere interimendo, vt si quis petat cœlum est animatum? & respondeatur, non, vel deus non mouetur? & respondeatur mouetur. Talis responsio vocatur contradictionis altera pars, eo q affirmationi negatio redditur, & negationi affirmatio. Interrogatio ergo dialectica est petitio annuentis responsionis quæ est propositio, vel contradicẽtis, quæ est altera pars contradictionis secundum supradictam Boethii expositionem.

Notandũ. 4.

Deinde subdit probationẽ consequentiæ, cum ait {Propositio vero vnius contradictionis est.} Vbi notandum est q si responsio dialectica posset esse plures, non sequeretur, q responsio enunciationis multiplicis non posset esse dialectica. Sed si responsio dialectica non potest esse nisi vna enunciatio, tunc recte sequitur q responsio enunciationis pluris, non est respõsio dialectica, quæ vna est.

Notandũ. 5.

Notandum etiam q si enunciatio aliqua, plurium contradictionum pars est, vna non esse comprobatur. Vna enim vni tantum contradicit. Si autem vnius solum contradictionis pars est, vna est eadem ratione, quia scilicet vnius affirmationis vnica est negatio, & econuerso. Probat ergo Arist. consequentiam ex eo q propositio id est responsio dialectica vnius contradictionis est id est vna enunciatio est affirmatiua vel negatiua. Ex hoc enim (vt iam dictum est) sequitur q nullius enunciationis multiplicis sit responsio dialectica, & consequenter nec vna responsio sit.

Cur de sola propo.

Nec prætereas q cum propositionem, vel alteram partem contradictionis, responsionemq; pręposuerit dialecticæ interrogationis, de sola propositione subiunxit, q est vna quod ideo fecit quia illius vocabulum ipsum vnitatem præferebat. Cum enim alteram contradictionis partem audis, vnã affirmationem, vel negationem statim intelligis.

Ly ergo.

Adiunxit autem antecedenti ergo vel insinuans hoc esse alium desumptum, vt postmodũ in speciali explicabit, vel permutato situ notam consequentiæ huius inter antecedens & consequens locandam, antecedenti præposuit, sicut si diceretur, si ergo Sortes currit, mouetur, pro eo quod dici deberet, si Sortes currit, ergo mouetur. Sequitur deinde consequens. {non erit vna responsio ad hoc,} Et infert principalem conclusionem {q neque vna erit interrogatio.} Si enim responsio non potest esse vna, nec interrogatio ipsa vna erit.

Dari respõ vna quãdo.

Quod autẽ addidit {nec si sit vera} eiusmodi est, posset aliquis credere, q licet interrogationi pluri non possit dari responsio vna, quando id de quo quæstio fit, non potest de omnibus illis pluribus affirmari vel negari, vt cum queritur, canis est animal? quia non potest vere de omnibus responderi, est, propter cœleste sidus, nec vere de omnibus responderi non est, propter canem latrabilem, nulla possit dari responsio vna, at tamen quando id quod sub interrogatione cadit potest vere de omnibus affirmari aut negari, tunc potest dari responsio vna, vt si quæratur canis est substantia? quia potest vere de omnibus responderi est, quia esse substantiam omnibus canibus conuenit, vnica responsio dari possit. Hanc erroneam existimationem remouet dicens {nec si sit vera} id est & dato q responsio data enũciationi multiplici de omnibus verificetur, nihilominus non est vna, quia vnum non significat, nec vnius contradictionis est pars, sed plures responsio illa habet contradictorias, vt de se patet. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sed de his est dictum in Topicis. Patet etiam insuper neque quid est interrogationem esse differendi. Nam vt detur ex interrogatione, oportet vt eligat vtram velit ipse contradictionis partẽ enunciare, sed oportet interrogantem distinguendo interrogationem proferre hoc pacto, vtrum hoc sit homo, an non hoc.*

ANTI. *Dictum est autem de his in Topicis. Simul autem manifestum est, quoniam nec hoc ipsum quid est, dialectica interrogatio est. Oportet enim datum esse vt ex interrogatione eligat, vtram velit contradictionis partem enũciare, sed oportet interrogantem determinare, vtrum hoc sit homo, an non sit.*

Lect. 8 c. 7.

Probat antecedens dupliciter. Primo auctoritate eorum quæ dicta sunt in Topicis. Secundo à signo. Et circa hoc duo facit. Primo ponit ipsum signum, dicens {q similiter} cum auctoritate Topicorum, manifestum est scilicet antecedens assumptum. i. q dialectica interroga-

tio

tio eſt petitio reſponſionis affirmatiuæ vel negatiuæ. Quid eſt dialecti. interroga. Quoniam nec ipſum quid eſt id eſt ex eo ꝙ nec ipſa quęſtio quid eſt, eſt interrogatio dialectica. Verbi gratia. Si quis quærat, quid eſt animal? talis non quærit dialectice. Deinde ſubiūgit probationem aſſumpti ſcilicet ꝙ ipſum quid eſt, non eſt quęſtio dialectica, & intendit ꝙ quia interrogatio dialectica optionem reſpondenti offerre debet, vtram velit contradictionis partem & ipſa quæſtio quid eſt talem libertatem non proponit, quia cum dicimus, quid eſt anima? reſpondentem ad diffinitionis aſsignationem coarctamus, quæ non ſolum ad vnum determinata eſt, ſed etiam omni parti contradictionis caret, cū nec eſſe, nec non eſſe dicat. Ideo ipſa quęſtio quid eſt, nō eſt dialectica interrogatio. Vnde dicit{Oportet enim ex data} id eſt ex propoſita interrogatione dialectica, hunc reſpondentem eligere poſſe vtram velit contradictionis partem, quam contradictionis vtranque partem interrogantem oportet determinare, id eſt determinate proponere, hoc modo, vtrum hoc animal ſit homo, an nō. Vbi euidenter apparet optionem reſpondenti offerri. Habes ergo pro ſigno cum quęſtio dialectica petat reſponſionē propoſitionis vel alterius contradictionis partem, elongationem quęſtionis quid eſt à quæſtionibus dialecticis.

LECTIO VI.

Cur ad hanc, homo eſt aĩal & bipes hæc, homo eſt animal bipes ſequitur, non aũt in oĩbus conſimilibus talis liceat ſequela.

ARGY. *Cum autem eorum, quæ ſeorſum prædicantur, alia cō poſita prædicentur, vt vnum omnia prædicatum, alia nō prædicentur, quæ nam ſit differentia. De homine nanque vere dicitur animal ſeorſum, & bipes ſeorſum, & hæc eadem ſimul & vnum, & homo rurſus, & album ſeorſum, & hæc eadem ſimul & vnum. Sed non ſi quiſpiam eſt ſutor, & bonus, ſutor dicendus eſt bonus.*

ANTI. *QVoniam vero hæc quidem prædicantur compoſita, vt vnum ſit omne prædicamentum eorum, quæ ſeparatim prædicantur, alia vero non, quæ differentia eſt? De homine enim verum eſt dicere, & animal, & bipes, & hæc vt vnum. & ſeparatim hominem & album, & hæc ſeparatim vnam, Sed non ſi citharedus eſt, & bonus, eſt & citharedus bonus.*

Poſtquam declarauit diuerſitatem multiplicis enunciationis, intendit determinare de earum conſequentijs. Et circa hæc duo facit, ſecūdum duas dubitationes, quas
Lect. 7. ſoluit. Secunda incipit, ibi{Verum autē eſt dicere.} Circa primum tria facit. Primo proponit quæſtionem. Secundo oſtendit rationabilitatem quæſtionis, ibi{Si enim
Pria dubō. quoniam.} Tertio ſoluit eam. ibi{Eorum igitur.} Eſt ergo dubitatio prima. Quare ex aliquibus diuiſim prædicatis de vno ſequitur enunciatio, in qua illa met vnitę prędicantur de eodem, & ex aliquibus nō. Vndæ hæc diuerſitas oritur? Verbi gratia. Ex iſtis Sortes eſt animal & eſt bipes, ſequitur ergo Sortes eſt animal bipes, & ſimiliter ex iſtis, Sortes eſt homo, & eſt albus, ſequitur ergo ſortes eſt homo albus. Ex illis vero Sortes eſt bonus, & eſt citharedus, non ſequitur ergo eſt bonus citharedus. Vnde proponens quæſtionem inquit. {Quoniam vero hæc} ſcilicet prædicta ita prædicantur compoſita id eſt coniuncta, vt vnū ſit prædicamentum quæ extra prædicantur id eſt vt ex eis extra prædicantis vnite fiat prædicatio, alia vero prędicata non ſunt talia, quę eſt inter ea differentia? Vnde talis innaſcitur diuerſitas? Et ſubdit exempla iam adducta, & ad propoſitum applicata, quorū primum continet prædicata ex quibus fit vnum per ſe. ſ. animal & bipes, genus & differentiam. 2. autem prædicata ex quibus fit vnum per accidens. ſ. homo albus. 3. vero prædicata ex quibus neque vnum per ſe, neque vnū per accidens inter ſe fieri ſequitur, vt citharedus & bonus, vt declarabitur. Deinde cum dicit.

Nam ſi quia verum eſt ſeorſum vtrunque, ideo & vtrunque ſimul verum eſſe oporteat, multa ſequenter abſurda. De homine nanque quopiam verum eſt dicere, & quòd eſt homo, & eſt etiam albus, quare & totum. Rurſus ſi album verum eſt dicere, & totum vere dicetur. Quare erit homo albus albus, atq; hoc in infinitum abibit. Et rurſus muſicus albus ambulans, et hęc ſepius coniuncta dicentur, quorū in infinitum erit abitio. Præterea ſi Socrates Socrates dicitur, atq; homo, Socrates Socr. homo dicetur. Et ſi ipſe homo ſeorſum, & bipes dicitur, & ſimul homo bipes dicetur. Patet igitur ſi quiſpiam ſimpliciter complexiones ipſas fieri dixeris, multa abſurda inde emergere. Verum dicendum eſt nunc quoniam ſint pacto ponenda. ARGY.

Si enim quoniam alterutrum dicitur, & vtrumque dicetur multa inconuenientia erunt. De homine enim verū eſt & hominem, & album dicere, quare & omne, Rurſus ſi album, & omne, quare erit homo albus albus, & hoc in infinitum. Et rurſus muſicus albus ambulans & hæc eadem frequenter implicita in infinitum. Amplius Socrates Socrates eſt, & homo, & Socra. Socrates homo. Et ſi homo bipes & homo. homo bipes. Quoniam ergo ſi quis ſimpliciter dicat complexiones fieri plurima inconueniē tia contingit dicere manifeſtum eſt. Quemadmodum autem ponendum ſit, nunc dicemus. ANTI.

Declarat veritatem diuerſitatis poſitæ, ex qua rationabilis redditur quæſtio. Si nanque inter prædicata non eſſet talis diuerſitas, irrationabilis eſſet dubitatio. Oſtendit autem hoc ratione ducente ad inconueniens, nugationem. ſ. Et quia nugatio duobus modis committitur. ſ. Nugatio. 2. commit.
explicite & implicite, ideo primo deducit ad nugationē explicitam. 2. ad implicitam. ibi{Amplius ſi Soc. &c.} Agit ergo ꝙ ſi nulla eſt inter quæcunque prædicata differentia, ſed de quolibet indifferenter cenſetur, ꝙ quia alterutrum ſeparatum dicitur ꝙ vtrunque coniunctim dicatur, multa inconuenientia ſequentur. De aliquo enim homine, puta Socrate, verum eſt ſeparatim ꝙ homo eſt, & albus eſt, quare & omne. i. & coniunctim dicetur Socrates eſt homo albus. Rurſus & de eodem Socrate, poteſt dici ſeparatim ꝙ eſt homo albus, & ꝙ eſt albus, quare & omne id eſt igitur coniunctim dicetur, Socr. eſt homo albus albus, vbi manifeſta eſt nugatio. Rurſus ſi de eodē Socrate iterum dicas ſeparatim, ꝙ eſt homo albus albus, verum & congrue ꝙ eſt albus, & ſecundum hoc, ſi iterum hoc repetes ſeparatim, a veritate ſimili non diſcedes, & ſic in Infinitum ſequetur, Socra. eſt homo albus albus, in infinitum. Simile quid oſtenditur in alio exemplo. Siquis de Socra. dicat ꝙ eſt muſicus albus ambulans cum poſsit & ſeparatim dicere, ꝙ eſt muſicus, & ꝙ eſt albus, & ꝙ eſt ambulans, ſequetur Socr. eſt muſicus, albus, ambulans, muſicus, albus, ambulans. Et quia pluries ſeparatim in eodem tamen tempore enunciari poteſt, procedit nugatio ſine fine. Deinde deducit ad implicitam nugationem, dicens. Cum de Socrate vere dici poſsit ſeparatim ꝙ eſt homo, & ꝙ eſt bipes, ſi coniunctim inferre licet, ſequetur ꝙ Socra. ſit homo bipes. Vbi eſt implicita nugatio.

nugatio. Bibes enim circum loquens differentiam homi nis actu & intellectu clauditur in hominis ratione. Vnde ponendo loco hominis suam rationem, quod fieri licet, vt docet Arist. 2. Top. apparebit manifeste nugatio. Dicetur enim Socra. est homo id est animal bipes, bipes. Quoniam ergo plurima inconuenientia sequūtur si quis ponat complexiones, id est adunationes prædicatorum simpliciter id est absque diuersitate aliqua, manifestum est ex dictis. Quomodo autem faciēdum est, nunc id est in sequentibus dicemus. Et nota ꝙ ille textus non habetur vniformiter apud omnes quo ad verba, sed quia sententia non discrepat, legat quicunque vt vult.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Quæ igitur per accidens prædicantur, aut de eodem, aut alterum de altero, ea non erũt vnum. Velut homo & albus quidem et musicus est, sed non vnũ est album ipsum & musicum. Accidunt enim ambo eidem. Neque si vere dicetur album musicum esse, albũ musicum vnũ quid erit. Album enim per accidens musicum est. Quare album musicum non erit quid vnum.*

ANTI. *Eorum igitur quæ prædicantur, & de quibus prædicãtur, quæcunque secundum accidens dicuntur, vel de eodem, vel alterum de altero, hæc non erunt vnum, vt homo albus est, & musicus. Sed non est idem musicum et album. Accidentia enim vtraque eidem. Nec si album musicum verum est dicere, tamen erit album musicum vnũ aliquid. Secundum accidens enim album musicum dicitur. Quare non erit album musicum vnum aliquid.*

Soluit propositam quæstionem. Et circa hoc duo facit. Primo respondet instantijs in ipsa propositione quæstionis adductis. Secũdo satisfacit instantijs in probatione positis, ibi { Amplius nec quæcunque. } Circa primum duo facit. Primo nanque declarat veritatem. Secundo applicat ad propositas instantias, ibi, { Quo circa. &c. } Determinat ergo dubitationem tali distinctione. Prædicatorum siue subiectorum plurium, duo sunt genera, quædã sunt per accidens, quædam per se. Si per accidens hoc. 2. contingit. Vel quia ambo dicuntur per accidens de vno tertio, vel quia alterum de altero mutuo per accidẽs prędicatur. Quando illa plura diuisim prædicata sunt per accidens quouis modo, ex eis non sequitur coniunctim prędicatum. Quando autem sunt per se, tunc ex eis sequitur coniunctè prædicatum. Vnde continuando se ad præcedentia ait. { Eorum igitur quæ prædicantur, & de quibus prædicantur } id est subiectorum, quæcunque dicuntur secũdum accidẽs. & per hoc innuit oppositum membrũ scilicet per se, vel de eodem id est accidentaliter concurrunt ad vnius tertij denominationem, vel alterutrum de altero id est accidentaliter mutuo se denominant, & per hoc ponit membra. 2. diuisionis, hæc scilicet plura per accidens non erunt vnum, id est non inferent prædicationẽ coniunctam. Et explanat vtrunque horum exẽplariter. Et primo primum, quando. s. illa plura per accidens dicũtur de 3. dicens { vt si homo albus est & musicus diuisim. Sed non est idem } id est non sequitur adunatim ergo homo est musicus albus. Vtraque enim sunt accidentia eidem. 3. Deinde explanat. 2. quando solum illa plura per accidens de se mutuo prædicantur subdens { Nec si albũ musicum, verum est dicere } id est & etiam si de se inuicẽ illa prædicantur per accidens ratione subiecti in quo vniuntur, vt dicatur homo est albus, & est musicus, & album est musicum, non tamen sequitur ꝙ album musicum vnite prædicetur, dicendo, ergo homo est albus musicus. Et causam assignat, quia album dicitur de musico per accidens, & econuerso. Notãdum est hic ꝙ cum duo membra per accidens enumerasset, vnico tamen exemplo vtrunque membrum exemplauit, vt insinuaret ꝙ distinctio illa non erat in diuersa prædicata per accidens, sed in eadem diuersimode comparata. Album enim & musicum cõparata ad hominem, sub primo cadunt mẽbro, comparata autem inter se sub secundo. Diuersuatem ergo comparitionis pluralitate membrorum, identitatẽ autem prædicatorum vnitate exempli astruxit. Aduertẽdum est vlterius ad euidentiam diuisionis factæ in litera, ꝙ 2. accidens potest. 2. accipi. Vno modo vt distinguitur contra perseitatem posterioristicam & sic non sumitur hic, quoniam cum dicitur plura prædicata secundum accidens, aut ly secundum accidens determinaret coniunctionem inter se, & sic manifeste esset falsa regula, qm inter prima prædicata, animal bipes, seu animal rationale, est prædicatio secundum accidens hoc modo. Differentia. n. in nullo modo perseitatis prædicatur de genere, & tamen Arist. in textu dicit ea non esse prædicata per accidens, & asserit ꝙ est optima illatio, est animal & bipes, ergo est aial bipes. Aut determinaret coniunctionem illarum ad subiectum, & sic etiam inueniretur falsitas in regula. Bene nanq; dicitur, paries est coloratus, & est visibilis, & tñ coloratum visibile non per se in est parieti. Alio modo accipitur ly secundum accidens, vt distinguitur contra hoc quod dico ratione sui, seu non propter aliud, & sic idem sonat ꝙ per aliud, & hoc modo accipitur hic. Quæcunq; enim sunt talis naturæ ꝙ non ratione sui iunguntur, sed propter aliud, ab illatione coniuncta deficeret necesse est, ex eo ꝙ cõiuncta illatio vnum alteri substernit, & ratione sui ea adunata denotat vt potentiam & actum. Est ergo sensus diuisionis, ꝙ prædicatorum plurium, quædam sunt per accidens, quædam per se id est quædam adunantur inter se ratione sui, quędam propter aliud. Ea quæ per se vniuntur inferunt coniunctum, ea autem que propter aliud, nequaquam. Deinde cum dicit.

Quocirca neque Simon sutor bonus dicetur simpliciter, sed animal bipes, quippe quum non per accidens hæc de illo dicantur. ARGY.

Quocirca nec citharedus bonus simpliciter, sed animal bipes. Non enim sunt secundum accidens. ANTI.

Applicat declaratam veritatem ad partes quæstionis. Et primo ad secundam partem, quia. s. non sequitur, est bonus, & est citharedus, ergo est bonus citharedus, dicẽs { Quo circa nec citharedus bonus &c. } Secundo ad aliã partem quæstionis, quare sequebatur est animal, & est bipes ergo est animal bipes, & ait { sed animal bipes. } Et subiungit huius vltimi dicti causam, quia animal bipes non sunt prædicata s'm accidens coniuncta inter se aut in 3. sed per se. Et per hoc explanauit, alterum membrũ primæ diuisionis, quod adhuc positum non fuerat explicite. Aduerte ꝙ Arist. eãdem tenens sñiam de citharedo & bono, & musico, & albo conclusit, ꝙ album & musicũ non inferunt coniunctum prædicatum ideo nec citharedus & bonus inferunt citharedus bonus simpliciter. i. cõiunctæ. Est autẽ rõ dicti, quia licet musica & albedo dissimiles sint bonitati & arti citharisticę, in hoc ꝙ bonitas nata est denominare & subiectum tertium puta hominẽ, & ipsam artem citharisticam, propter quod falsitas manifeste cernitur, quando dicitur est bonus & citharedus, ergo bonus citharedus musica vero & albedo subiectum. 3. natæ sunt denominare tm̃, & non se inuicem propter quod latẽtior est casus cũ proceditur, est albus & est musicus, ergo est musicus albus, licet inquã in hoc sint dissimiles.

Prædic. vel subiectorũ plu. genera.

Notandũ. 1. Secundum acci. dupl.

Notandũ. 2.

Differentia prædica. de genere.

a modus.

similes,& propter istam dissimilitudinem processus Aristo. minus sufficiens videatur attamē similes sunt in hoc ꝙ si seruetur identitas omnimoda prædicatorum quam seruari oportet, si illamet diuisa debent inferri coniunctim,sicut musica non denominat albedinem,neq; contra, ita nec bonitas de qua fit sermo, cum dicitur homo est bonus denominat artem citharisticam, neq; econuer-

Bonū æqui. consilio. so.Cum enim bonum sit æquiuocum licet à cōsilio, alia ratione dicitur de perfectione citharedi,& alia de perfectione hominis. Quando nanq; dicimus Sortes est bonus,intelligimus bonitatem moralem, quæ est hominis

Analogum simpliciter. bonitas simpliciter. Analogum siquidem simpliciter positum sumitur pro potiori. Cum autem infertur citharedus bonus non bonitatem moris,sed artis prædicas, vode terminorum identitas non saluatur. Sufficienter igi-

Quæstio. tur & subtiliter Arist.eandem de vtrisq; protulit sententiam,quia eadem est hæc,& ibi ratio &c.Nec prætereun dum est,ꝙ cum tres consequentias adduxit quæstionem proponendo.s.est animal & bipes,ergo est animal bipes, & est homo & albus,ergo est homo albus,& est citharedus & bonus,ergo est bonus citharedus, & duas primas posuerat esse bonas, tertiam vero non huius diuersitatis causam inquirere volens,cur soluendo quæstionem nullo modo meminerit secundæ consequentiæ,sed tantū pri

Responsio. mę & tertię. Indiscussum nanq; reliquit an illa consequētia sit bona an mala. Et ad hoc videtur mihi dicendum ꝙ ex his paucis verbis etiam illius consequentiæ naturā insinuauit. Profundioris enim sensus textus capax apparet cum dixit, ꝙ non sunt vnum album & musicum &c. vt.s. non tantum indicet quod expositum est, sed etiam eius causam,ex qua natura secundæ consequentiæ eluce-

Ad inferent prædicationem coniunctam. scit. Causa nanq; quare album & musicum non inferunt coniunctam prædicationem est,quia in prædicatione cōiuncta oportet alteram partem alteri supponi, vt potentiam actui,ad hoc vt ex eis fiat aliquo modo vnum,& altera à reliqua denominetur.Hoc enim vis coniunctę prędicationis requirit, vt supra diximus de partibus diffinitionis. Album autem & musicum ſm se non faciunt vnū per se, vt patet, neq; vnum per accidens. I.icet.n.ipsa vt adunantur in subiecto vno sint vnum subiecto per accidens,tamen ipsamet quæ adunantur in vno. 3. subiecto,

Vnitas per accidens. non faciunt inter se vnum per accidens. Tum quia neutrum informat alterum, quod requiritur ad vnitatē per accidens aliquorum inter se,licet non in 3. tum quia non considerata subiecti vnitate,quæ est extra eorum rationes,nulla remanet inter ea vnitatis cā. Dicens ergo quod album & musicum non sunt vnum.f.inter se aliquo modo, causam expressit quare coniunctim non infertur ex eis prædicatum. Et quia oppositorum eadem est disciplina,insinuauit per illamet verba bonitatē illius consequētiæ.Ex eo.n.ꝙ homo & albus se habent sicut potentia & actus,& ita albedo informet denominet atq; vnum faciat cum homine ratione sui sequitur quod ex diuisis posteā inferri coniuncta prædicatio,vt dicatur,est homo & albus,ergo est homo albus,sicut per oppositum dicebatur ꝙ ideo musicum & album non inferunt cōiunctum prædicatum,quia neutrum alterum informabat. Nec ob

Responsio. tacite obie. De vni. impe. ex diuer. inferre coniunctum. stat ꝙ album faciat vnum per accidens cū homine. Non enim dictum est ꝙ vnitas per accidens aliquorum impedit ex diuisis inferre coniunctum, sed ꝙ vnitas per accidens aliquorum ratione tertij tm̄ est illa quæ impedit. Talia.n.quæ non sunt vnum per accidens nisi ratione tertij,inter se nullam habent vnitatem. & propterea non potest inferri coniunctum, vt dictum est quod vnitatem im

portat. Illa vero quæ sunt vnum per accidens ratione sui seu inter se, vt homo albus, cum coniuncta accipiuntur, vnitate necessaria non carent, quia inter se vnitatem habent.Notanter autem apposui,ly tantum, quoniam si ali qua duo sunt vnum per accidens ratione tertij subiecti.s. sed non tantum ex hoc habent vnitatem sed etiam ratione sui ex hoc ꝙ alterum reliquum informat,ex istis diuisis non prohibetur inferri coniunctū. Verbi gratia optime dicitur,est quantum & est coloratum. ergo est quan tum coloratum,quia color informat quantitatem. Potes autem credere ꝙ.2.illa consequentia quam non explicite confirmauit Aristo. respondendo, sit bona & ex eo ꝙ ipse proponēdo quæstionem asseruit bonam, & ex eo ꝙ nulla instantia reperitur.Insinuauit autem & Arist. ꝙ so la talis vnitas impedit illationem coniunctam quādo dixit,quæcunq; ſm accidens dicuntur de eodem vel alterutrum de altero. Quum.n.dixit ſm accidens de eodē, vnitatem eorum ex sola adunatione in tertio posuit, sola enim hæc per accidens prædicantur de eodem vt dictū est.Cum autem addidit vel alterutrum de altero, mutuā accidentalitatem ponens, ex nulla parte inter se, vnitatē reliquit.Vtraq; ergo per accidens adducta prædicata, in tertio.s. vel alterutrum quæ impediant illationē coniuncta,non nisi in tertio vnitatē habent. Deinde cum dicit.

Ly tantum.

De.a.conse.

Vñ quod so la vni.impe. illationem coniunc.

Præterea nec simul ea dicentur,quorum alteram alteri inest.Quapropter nec album sepius dicetur,neq; homo, homo animal est, vt bipes. Insunt enim hæc homini animal, atque bipes. ARGY.

Amplius nec quæcunque insunt in altero. Quare neque album frequenter, neque homo animal homo est vel bipes.sunt enim in homine animal bipes. ANTI.

Satisfacit instantijs in probatione adductis, & in illis in quibus explicita committebatur nugatio,& illis in qui bus implicita,& ait ꝙ non solum inferre ex diuisis cōiunctum non licet quando prædicata illa sunt per accidens, {sed nec etiam quæcunque insunt in alio} idest, sed nec hoc licet quando prædicata includunt se,ita ꝙ vnum includat in significato formali alterius intrinsece. siue explicite, vt album in albo, siue implicite vt animal & bipes in homine.Quare neq; album frequenter dictū diuisim infert coniunctum, neq; homo diuisim ab animali vel bipede enunciatum,animal bipes, coniunctum cum homine infert,vt dicatur,ergo Socr.est homo bipes, vel animal homo.Insunt.n.in hominis ratione,animal & bipes actu & intellectu, licet implicite. Stat ergo solutio quæstionis in hoc, ꝙ vnitas plurium per accidens in tertio tantum,& nugatio,impediunt ex diuisis inferri coniunctum, & consequentet, vbi neutrum horum inuenitur,ex diuisis licebit inferre coniunctum. Et hoc intellige quando diuisæ sunt simul veræ de eodem &c.

LECTIO IIII.

An ex enunciatione habente plura prædicata coniuncta inferre liceat eam quæ diuisim prædicata continet.

At sit vt radē vere coniunctim dicantur,atq; seiunctim Nam aliquem hominem,hominem, aut aliquem album hominem, hominem, atque album dicere licet, non tamen semper. ARGY.

Verum est autem dicere de aliquo & simpliciter, vt quendam hominem hominem,aut quendam album hominem hominem album,non autē semper. ANTI.

Postquam expedita est prima dubitatio, tractat secūdam dubitationem.Et circa hoc tria facit. Primo mouet ipsam quæstionem.Secundo soluit eam,ibi {sed quando in adiecto.}Tertio ex hoc excludit quendam errorē,ibi

 {Quod

Quæstio. 2. {Quod autem non est.} Est ergo quæstio an ex enuncia tione habente prædicatum coniunctū, liceat inferre enūciationes diuidentes illud coniunctum? Et est quæstio cōtraria superiori. Ibi.n. quæsitum est an ex diuisis inferatur coniunctum, hic autem quæritur an ex coniuncto sequantur diuisa. Vnde mouendo quæstionem dicit. Verū autem aliquando est dicere de aliquo & simpliciter. i. diuisim, q. s. prius dicebatur coniunctim, vt quendam hominem album, esse hominem, aut quoddam album hominem album esse, idest vt ex ista Sortes est homo albus sequitur diuisim, ergo Sortes est homo, ergo Sortes est albus. &c. Non autem semper, idest aliquando autē ex coniuncto nō inferri potest diuisim. Non enim sequitur, Sortes est bonus citharedus, ergo est bonus. Vñ hæc est differentia, q quandoq; licet & quandoq; non. Et aduerte q notanter adduxit exemplum de homine albo inferendo vtranq; partem diuisim, vt insinuaret q intētio quæstionis est inuestigare quando ex coniuncto potest vtraque pars diuisim inferri, & non quando altera tantum.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Sed quum in eo quod est adiunctum, oppositorum quippiam inest, ad quod sequitur contradictio, tunc non vere sed falso dicetur, vt si mortuum hominem, hominem dixeris esse. Quum vero non inest, vere.*

ANTI. *Sed quando in adiecto aliquid quidem oppositorū inest, qua consequitur, contradictio, non verum sed falsum est, vt hominem mortuum, hominem dicere. Quando autem non inest, verum est.*

Prædi. coniunctum. 2. Soluit quæstionem. Et duo facit. Primo respondet parti negatiuæ quæstionis, quando. s. non licet, Secundo, ibi {Quare in quantiscunq; &c.} Respondet parti affirmatiuæ, quando. s. licet. Circa primum considerandū q quia dupliciter cōtingit fieri prædicatū coniunctum, vno modo ex oppositis, alio modo ex non oppositis. Ideo duo facit. Primo ostendit q nunquam ex prędicato coniuncto ex oppositis, possunt inferri eius partes diuisim. Secundo q nec hoc licet vniuersaliter in prædicato coniuncto ex non oppositis, ibi {Vel etiam quando.} Ait ergo q quando in termino adiecto inest aliquid de numero oppositorum, ad quæ sequitur contradictio inter ipsos terminos, non verum est, s. inferre diuisim, sed falsum. Verbi gratia cum dicitur, Cęsar est homo mortuus, non sequitur ergo est homo, quia ly mortuus adiacens homini, oppositionē habet ad hominem, quam sequitur cōtradictio inter hominem & mortuum. Si enim est homo, non est mortuus quia non est corpus inanimatū, & si est mortuus, non est homo, quia mortuum est corpus inanimatum. Quando autem non inest. s. talis oppositio, verū est. s. inferre diuisim. Ratio aūt quare, quādo est oppositio in adiecto, nō

Cur appositum adiectio illatio non sequi. sequitur illatio diuisa, est, quia alter terminus ex adiecti oppositione, corrumpitur in ipsa enunciatione coniūcta. Corruptum autem seipsum absq; corruptione nō infert, quod illatio diuisa sonaret.

1. Dubium. Dubitatur hic primo circa id quod supponitur, quomodo possit vere dici. Cęsar est homo mortuus, cum enunciatio non possit esse vera, in qua duo contradictoria simul de aliquo prędicantur. Hoc.n. est primum principium. Homo autem & mortuus, vt in litera dicitur, contradictoriam oppositionem includunt, quia in homine includitur vita, in mortuo non vita.

2. Dubium. Dubitatur. 2. circa ipsam consequentiā, quā reprobat Arist. Videtur.n. optima. Cum.n. ex enunciatione prædicante duo contradictoria possit vtrunq; inferri, quia æquiualet copulatiuæ, aut neutrum, quia destruit seipsam, & enūciatio supradicta terminos oppositos contradictoriæ prędicet, videtur sequi vtraq; pars, quia falsum est neutrā sequi.

Responsio Ad vtrunq; dub. simul. Ad hoc simul dicit q aliud est loqui de duobus terminis s'm se, & aliud de eis, vt vnum stat sub determinatione alterius. Primo nanq; modo, homo & mortuus, cōtradictionem inter se habent, & impossibile est q simul in eodem inueniantur. Secundo autem modo, homo & mortuus non opponuntur, quia homo trāsmutatus iam per determinationem corruptiuam importatā in ly mortuus, non stat pro suo significato s'm se, sed s'm exigentiam termini additi, à quo suum significatum distractū est. Ad vtrunq; autem insinuandum Arist. duo dixit, & q habent oppositionem quam sequitur contradictio, attendens significata eorum s'm se, & q etiam ex eis formatur vna vera enunciatio, cum dicitur Socra. est homo mortuus, attendens coniunctionem eorum alterius corruptiuam. Vnde patet quid dicēdum sit ad dubitationes. Ad vtranq; siquidem dicitur, q non enunciantur duo cōtradictoria simul de eodem, sed terminus vt stat sub distractione sed transmutatione alterius cui s'm se esset cōtradictorius.

3. Dubium. Dubitatur quoq; circa id quod ait {inest aliquid oppositorum quæ consequitur contradictio.} Superflue.n. videtur addi illa particula {quæ consequitur cōtradictio.} Omnia.n. opposita consequitur contradictio vt patet discurrendo in singulis. Pater.n. est non filius, & album non nigrum, & videns non cæcum &c.

Responsio. Opposita. 2. accipi. Et ad hoc dicendum est q opposita possunt dupliciter accipi, vno modo formaliter. i. s'm sua significata, alio modo denominatiue seu subiectiue. Verbi gratia. Pater & filius possunt accipi pro paternitate & filiatione, & possunt accipi pro eo qui denominatur pater vel filius. Rursus cum omnis distinctio fiat oppositione aliqua, vt dicitur in 10. Metaphysi. c. supponatur omnino distincta esse opposita. Di-

Lect. 10. re. cōmen. 24. Cōtradictio inter formali. opposita, & denoiat. cendum ergo est q licet ad omnia opposita seu distincta contradictio sequatur inter se formaliter sumpta, non tamen ad omnia opposita sequitur contradictio inter ipsa denominatiue sumpta. Quāuis enim pater & filius mutuam sui negationem inferant inter se formaliter, quia paternitas est non filiatio, & filiatio est non paternitas, in relatione tamen ad denominatum, contradictionem nó necessario inferunt. Non enim sequitur Sortes est pater, ergo non est filius, nec econuerso. Vt persuaderet igitur Arist. q non quęcunq; opposita colligata impediunt diuisam illationem, quia non illa quæ habent contradictionem annexam formaliter tantum, sed illa quæ habent cōtradictionem & formaliter & s'm rem denominatam.

Ly quæ consequitur cōtradic. Addidit {quæ consequit contradictio} in 3. s. denominato. Et vsus est satis congrue vocabulo scilicet {consequitur.} Contradictio enim illa in 3. est quodammodo extra ipsa opposita. Deinde cum dicit.

ARGY. *Aut quum inest quidem, semper non vere, Cum vero non inest, non semper vere dicetur. Vt Homerus est aliquid, velut poeta, est ne igitur Homerus? Aut dicendum, non est.*

ANTI. *Vel etiam quando inest, falsum semper est. Quādo vero non inest, non semper verum est, vt Homerus est aliquid, vt poeta, ergo etiam est? Non.*

Declarat q ex non oppositis in 2. coniunctis s'm vnū prædicatum, non vniuersaliter possunt inferri partes diuisim. Et primo hoc proponit quasi emendans quod immediate dixerat subiungens. {Vel etiam quando est} scilicet oppositio inter terminos coniunctos, falsum est semper scilicet inferre diuisim, quasi diceret, dixi q quando in est oppositio nó verum sed falsum est inferre diuisim. Quando autem non inest talis oppositio, verum est inferre

ferre diuisim. Vel etiam vt melius dicatur, φ quando est oppositio, falsum est semper, quando autem non inest talis oppositio, non semper verum est. Et sic modificauit supradicta addendo ly semper, & non semper. Et subdēs exemplū quod nō semper ex nō oppositis sequatur diuisio, ait, vt Homerus est aliquid vt potea, ergo etiam est? Non. Ex hoc coniuncto, est poeta de Homero enūciatio, altera pars, ergo. Homerus est, non sequitur, & tamen clarum est φ istæ duæ partes colligate, est & poeta non habente oppositionem ad quam sequitur contradictio. Igitur non semper ex non oppositis coniunctis illatio diuisa tenet &c. Deinde cum dicit.

ARGY. *Per accidens enim ipsum prædicatur, est, de Homero. Nam quia est poeta, sed non per se de Homero ipsum, est, prædicatur.*

ANTI. *Secundum accidens enim prædicatur esse de Homero, quoniam est potea, sed non secundum se prædicatur de Homero quoniam est.*

Probat hoc quod modo dictū est, ex eo φ altera pars istius compositi. s. est, in antecedente coniuncto prædicatur de Homero s̃m accidēs, i. ratione alterius, qm̃. s. poeta prædicatur de Homero, & non prędicatur secum se ly est de Homero, quod in infertur, cum concluditur ergo Homerus est. Considerandum est hic φ ad saluandam illam conclusionem negatiuam. s. non semper ex non oppositis coniunctis infertur diuisim, sufficit vnam instantiam suæ oppositæ vniuersali affirmatiuæ afferre. Et hoc fecit. Aristo. adducendo illud genus enunciationū in quo altera pars coniuncti est aliquid pertinens ad actum animæ. Loquitur. n. modo de Homero viuente in poematibus suis in mentibus hominū. In his siquidē enunciationibus partes coniunctæ non sunt oppositæ in tertio, & tñ non licet inferre vtranq; partem diuisim. Cōmittitur. n. fallacia s̃m quid ad simpliciter. Non. n. valet, Cæsar est laudatus, ergo est, & simile est de esse in effectu dependente in conseruari. Quomodo autem intelligenda sit ratio ad hoc adducta ab Aristotele in sequenti particula dicetur. Deinde cum dicit.

Notandum.

Fallacia in dicto exēp.

ARGY. *Quare in quibus prædicationibus neq; contrarietas inest, quod quidem facile discernetur, si pro nominibus rationes dicantur, in hisce coniunctim, & seorsum vera prędicatio fiet.*

ANTI. *Quare in quibuscunq; prædicatis contrarietas nō inest, si diffinitiones pro nominibus dicantur & secundum se prædicantur, & non secundum accidens, in his aliquid & simpliciter verum erit dicere.*

Respondet parti affirmatiuæ quæstionis, quando. s. ex coniunctis licet inferre diuisim. Et ponit duas conditiones oppositas supradictis debere conuenire in vnum ad hoc vt possit fieri talis consequentia. s. φ nulla inter partes coniuncti oppositio sit, & φ s̃m se prædicentur. Vnde dicit inferendo ex dictis {Quare in quantiscunq; prædicamentis}, i. prædicatis ordine quodam adunatis, neq; contrarietas aliqua in cuius ratione ponitur cōtradictio in tertio. Contraria. n. sunt quæ mutuo se ab eodē expellūt, aut vniuersaliter nulla oppositio inest ex qua. s. sequatur contradictio in tertio. Si diffinitiones pro nominibus sumātur. Dixit hoc, quia licet in quibusdam non appareat oppositio solis nominibus positis, sicut homo mortuus, & in quibusdam appareat, vt viuum mortuum, hoc tamen non obstante si positis nominum, diffinitionibus loco nominum oppositio appareat, inter opposita collocamus. Sicut verbi gratia, homo mortuus, licet oppositio

Prima cōd. vt ex coniūcto inferatur diuisim.

nem non præseferat, tamē si loco hominis & mortui eorum diffinitionibus vtamur, videbitur contradictio. Dicemus. n. corpus animatum rationale corpus inanimatum irrationale. In quantiscunq; inquam cōiunctis nulla est oppositio, & s̃m se, & non s̃m accidens prędicantur, in his verum erit dicere & simpliciter. i. diuisim φ fuerat coniunctim enunciatum. Ad euidentiam secundæ conditionis hic positæ, nota φ ly s̃m se potest dupliciter accipi, vno modo positiuæ, & sic dici perseitatem primi, sedi vniuersaliter quarti modi alio modo negatiue, & sic idem sonat φ non per aliud. Rursus cōsiderandum est φ cum Aristo. dixit de prædicato coniuncto φ s̃m se prædicetur, ly s̃m se potest ad tria referri, s. ad partes coniuncti inter se, ad totum cōiunctum respectu subiecti, & ad partes coniuncti respectu subiecti. Si ergo accipiatur ly secundum se positiue, licet non falsus, extraneus tamen à mente Arist. reperitur sensus ad quodcunq; illorum triū referatur. Licet enim valeat, est homo sensibilis, ergo est homo & est sentibilis, & est aīal rationale ergo est animal & est rationale, tamen his oppositæ inferunt similes consequentias. Dicimus enim est albus musicus, ergo est musicus & est albus vbi nulla est perseitas, sed est coniūctio per accidens, tam inter partes inter se quam inter totum & subiectum, quam etiam inter partes & subiectū. Liquet igitur φ non accipit. Arist. ly secundum, se positiue ex eo φ vana fuisset talis additio quæ ab oppositis nō facit in hoc differentiam. Ad quid enim additit s̃m se, & non s̃m accidens si tam illæ quæ sunt secūdum se modo expositio, quam illæ quæ sunt secundum accidens ex coniuncto inferunt diuisum? Si vero accipiatur secundum se negatiue idest non per aliud, & referatur ad partes coniuncti inter se, falsa inuenitur regula. Nam non licet dicere est bonus citharedus, ergo est bonus & citharedus & tamen ars citharizandi & bonitas eius sine medio coniunguntur. Et Similiter contingit, si referatur ad totum coniunctum respectu subiecti, vt in eodem exemplo apparet. Totum enim hoc, citharedus bonus non propter aliud conuenit homini, & tamē non infert (vt dictū est) diuisionem. Superest ergo vt ad partem coniuncti respectu subiecti referatur, & sit sensus. Quādo aliqua coniunctim prædicata, s̃m se, idest non per aliud prædicantur, idest φ vtraq; pars prædicatur de subiecto non propter alteram, sed propter seipsam & subiectum, tunc ex coniuncto infertur diuisa prędicatio. Et hoc modo exponūt Auerroes, & Boethus & vera inuenitur regula, vt inductiue facile manifestari potest, & ratio ipsa suadet. Si enim partes alicuius cōiuncti prędicati ita inhærent subiecto φ neutra propter alteram in sit earum separatio nihil habet quod veritatem impediat diuisarum. Est & verbis Arist. consonus iste. Quoniā & per hoc distingnit inter enunciationes ex quibus coniunctum infert diuisam prædicationem, & eas quibus hæc non inest consequentia. Ista siquidem vltra habentes oppositionem in adiecto, sunt habentes prędicatum coniunctū, cuius vna partium, alterius est ita determinatio φ non nisi per illā subiectum respicit, sicut apparet in exemplo ab Arist. adducto, Homerus est poeta, Est, siquidem ibi nō respicit Homerum, ratione ipsius Homeri, sed præcise ratiōe poesis relictæ, & ideo non licet inferre, ergo Homerus est. Et, simile est in negatiuis. Siquis enim dicat Sortes non est paries non licet inferre ergo Sortes non est, eadem ratione, quia esse non est negatum de Sorte, sed de pariete in Sorte. Et per hoc patet, qualiter sit intelligēda ratio in textu superiore adducta. Accipitur. n. ibi s̃m se, negatiue, mo-

Notandū. 1. Lectio. 2. se ad. 3. ref.

Positi.

Negatiue.

Auerro. Boethus.

Ly 2. acci. vtraq; fol. do hic exposito, & ſm accidens,i.propter aliud. In eadẽ ergo ſignificatione eſt vſus ly ſm accidens, ſoluẽdo hác & præcedentem quæſtionem. Vtrobiq;.n. intellexit ſm accidens.i. propter aliud cõiuncta, ſed ad diuerſa retulit. Ibi nanq; ly ſm accidẽs determinabat cõiunctionẽ duorum prædicatorum inter ſe. Hic vero determinat partẽ coniuncti prædicati in ordine ad ſubiectum. Vnde ibi album & muſicum inter ea quæ ſm accidens ſunt, numerabantur, hic aũt non. Sed occurrit circa hanc expoſitionẽ

Dubium. 1. princip. dubitatio non parua. Si.n. ideo nõ licet ex coniuncto inferre diuiſim, quia altera pars cõiuncti non reſpicit ſubiectum propter ſe, ſed propter alterã partẽ vt dixit Ariſto. de iſta enunciatione. Homerus eſt poeta. ſequetur ꝙ nũquam à tertio adiacente ad ſm erit bona conſequentia, quia in omni enunciatione de tertio adiacente, eſt reſpicit ſubiectum propter prædicatum & non propter ſe &c.

Reſponſio. Notandum. Ad huius difficultatis euidentiam, Nota primo hanc diſtinctionem. Aliud eſt tractare regulam, quando ex tertio adiacente infertur ſm & quando non, & aliud quando ex coniuncto fit illatio diuiſe, & qñ non. Illa ſiquidem

2. adiac. ex. 3. & ex coniunc. diui. eſt extra propoſitum, iſtam autem venamur. Illa compatitur varietatem terminorum, iſta non. Si nãq; vnus terminorum qui eſt altera pars coniuncti ſm ſignificationem ſeu ſuppoſitionem varietur in ſeparatione, non infertur ex coniuncto prædicato illud mer diuiſim, ſed aliud. Nota ſecundo hanc propoſitionem. Cum ex tertio adia-

Lect. 2. li 1. eſt. 2. & 3. ad.ac. cente infertur ſm, non ſeruatur identitas terminorũ. Liquet iſta quo ad illum terminum, eſt. Dictum ſiquidem fuit ſupra à ſancto Thoma, ꝙ aliud importat, eſt, ſm adiacens, & aliud eſt, tertium adiacens. Illud nanq; importat actum eſſendi ſimpliciter, hoc aũt habitudinem inhærentiæ vel identitatis prædicati ad ſubiectũ. Fit ergo varietas vnius termini cũ ex tertio adiacente infertur ſm, & conſequenter non fit illatio diuiſi ex coniuncto. Vnde

Ad obiecta. relucet reſponſio ad obiectionem, ꝙ licet ex tertio adiacente quandoque poſsit inferri ſm, nunquam tñ ex tertio adiacente licet inferri ſm tanquam ex coniuncto diuiſim, quia inferri non põt diuiſim cuius altera pars ipſa diuiſione perit. Negetur ergo conſequentia obiectionis. Et ad probationem dicatur ꝙ optime concludit, ꝙ talis

Reſponſio: formaliter. illatio eſt illicita infra limites illationũ quę ex coniuncto diuiſionem inducunt, quibus hic Ariſt. loquitur. Sed cõtra hoc inſtatur. Quia ẽt tanquam eſt cõiuncto diuiſi fit illatio, Sortes eſt albus, ergo eſt, per locum à parte in mo-

Obiectio. do ad ſuum totum vbi non fit varietas terminorum. Et ad hoc dicitur ꝙ licet homo albus ſit pars in modo hominis, quia nihil minuit de hominis ratione albedo ſed ponit hominem ſimpliciter, tñ eſt album, non eſt pars in modo ipſius eſt, eo ꝙ pars in modo eſt vniuerſale cũ cõditione non minuente, ponente illud ſimpliciter. Clarum

Reſponſio. eſt autem ꝙ album minuit rationem ipſius, eſt, & nõ ponit ipſum ſimpliciter, contrahi.n. ad eſſe ſm quid, vnde apud philoſophos cum fit aliquid album, non dicitur generari ſm quid. Sed inſtatur adhuc quia ſm hoc dicen-

Obiectio. do eſt animal, ergo eſt, fit illatio diuiſa per eundem locũ.

Reſponſio. Animal.n. non minuit rationem ipſius eſt. Ad hoc eſt dicendum ꝙ ly eſt ſi dicat veritatem propoſitionis, manife-

Dubium. 2. princip. ſte peccatur à ſm quid ad ſimpliciter. Si aũt dicat actum eſſendi, illatio eſt bona, ſed non eſt de 3. ſed. 2. adiacente. Poteſt vlterius dubitari circa principale, quia ſequitur eſt quantum coloratum, ergo eſt quantum, & eſt coloratũ. & tamen coloratum reſpicit ſubiectum mediante quantitate, ergo non videtur recta expoſitio ſupra adducta.

Reſponſio. ſubtilis. Ad hoc & ſimilia dicendum eſt ꝙ coloratum non ita. i. ſubiecto per quantitatem ꝙ ſit eius determinatio, & ratione talis determinationis ſubiectum denominet, ſicut bonitas artem citharisticam determinat, cum dicitur eſt citharedus bonus, ſed potius ſubiectum ipſum, primo coloratum denominatur, quantum vero ſecundario coloratum dicitur, licet color media quantitate ſuſcipiatur. Vnde notanter ſupra diximus, ꝙ tunc altera pars coniuncti prædicatur per accidens, quãdo pręciſe denominat ſubiectum, quia denominat alteram partem. Quod nec in hac nec in ſimilibus inſtantijs inuenitur. Deinde cum dicit,

ARGY. *Id autem, quod non eſt, no ex eo vere dicetur ens quippiam eſſe, quia eſt opinabile: Non eſt enim ipſius opinio ipſum eſſe, ſed ipſum non eſſe.*

ANTI. *Quod aut non eſt quoniam opinabile eſt, nõ verum dicere eſſe aliquid. Opinatio enim eius eſt non quoniã eſt, ſed quoniam non eſt.*

Excludit quorundam errorẽ qui quod non eſt eſſe tali ſyllogiſmo concludere ſatagebant. Quod eſt opinabile, eſt, Quod non eſt, eſt opinabile. Ergo quod non eſt. Hunc ſiquidem proceſſum elidit Ariſt. deſtruendo primam propoſitionem, quæ partem coniuncti in ſubiecto diuiſim prædicat, ac ſi diceret, eſt opinabile ergo eſt, Vnde aſſumendo ſubiectum cõcluſionis illorum ait. Quod Expõ. tex. autem non eſt, & addit mediũ eorum, qm̃ opinabile eſt, & ſubdit maiorem extremitatem, non eſt verum dicere eſſe aliquid. Et cauſam aſsignat, quia talis opinatio non propterea eſt, quia illud ſit, ſed potius quia non eſt.

LECTIO VIII.

De modalibus dicendum proponitur, an item ipſarum oppoſitio ex negatione addita verbo, vel potius modo inſpicienda ſit arguitur, & quod non verbo ſit negatio apponenda pro illarum cõtradictione, oſtenditur.

ARGY. *Is autem determinatis, conſiderandum eſt deinceps, quomodo ſeſe habent affirmationes, et negationes huiuſce generis, poſſibile eſt eſſe, non poſſibile eſt eſſe, contingens eſt eſſe, & non contingens eſt eſſe, & de impoſſibili ſimili mõ, ac neceſſario. Sunt.n. de ipſis dubitationes nonullę.*

ANTI. *His vero determinatis, perſpiciendum eſt quẽadmodum ſeſe habent affirmationes, & negationes ad ſe inuicem, hæ ſ. quæ ſunt de poſſibili eſſe, & non poſſibili de contingente, & non contingere, de impoſſibili, & neceſſario, Habent enim aliquas dubitationes.*

Poſtquam determinatum eſt de enunciationibus quarũ partibus aliud additur tam remanente quam variata vnitate, hic intendit declarare quid accidat enunciationi, ex eo ꝙ aliquid additur non ſuis partibus ſed compoſitioni

Lect. 10. eius. Et circa hoc duo facit. Primo determinat de oppoſitione earum. Secundo de conſequentijs, ibi {Conſequentię vero.} Circa primum duo facit. Primo proponit quod

Sex. Prælibenda. intendit. Secundo exequitur ibi. { Nam ſi eorum &c.} Proponit ergo quod iam perſpiciendum eſt quomodo ſe habeant affirmationes & negationes enunciationũ de poſsibili & non poſsibili &c. Et cauſam ſubdit. Habent enim multas dubitationes ſpeciales. Sed antequam vlterius procedatur qm̃ de enũciationibus quæ modales vocantur ſermo inchoatur, prælibandum eſſe quaſdam modales enunciationes, & qui & quot ſunt modi reddentes propoſitiones modales, & quid earũ ſit ſubiectũ, & quid prædicatũ, & quid ſit ipſa enunciatio modales & quis ſit ordo earum ad pręcedentes, & quę neceſsitas ſit ſpecialẽ

De ineſſe & modalis vñ- faciendi tractatum de his. Quia ergo poſsumus dupliciter de rebus loqui, vno modo componendo rem vnam cum alia, alio modo compoſitionem factam declarando

qualis

qualis sit, insurgunt duo enunciationum genera, quędã scilicet enunciantes aliquid inesse vel non inesse alteri, & hæ vocantur de inesse, de quibus superius habitus est sermo. Quædam vero enunciantes modum compositionis prædicati cum subiecto, & hæc vocantur modales à principaliori parte sua, modo. s. Cum enim dicitur, Sortẽ currere est possibile, non enunciatur cursus de Sorte, sed qualis sit compositio cursus cum Sorte. s. possibilis. Signanter autem dixi modum compositionis, quoniam modus in ennnciatione positus dupliciter est. Quidam. n. determinat verbum, vt ratione significati ipsius verbi, vt Sortes currit velociter, vel ratione temporis consignificati, vt Sortes currit hodie. Quidam autem determinat compositionem ipsam prędicati cum subiecto, sicut cum dicitur Sortem currere est possibile. In illis nanq; determinatur qualis cursus in sit Sorti, vel quando. In hac autem, qualis sit coniunctio cursus cum Sorte. Modi ergo nõ illi qui rem verbi, sed qui compositionem determinãt, modales enunciationes reddunt, eo q compositio veluti forma totius, totam enunciationem cõtinet. Sunt aũt huiusmodi modi quatuor proprie loquendo. s. possibile, & impossibile, necessarium, & contingens. Verum nanq; & falsum, licet supra compositionem cadant, cum dicitur Sortem currere est verum, vel hominem esse quadrupedem est falsum, attamen modificare proprie non videntur cõpositionem ipsam. Quia modificari proprie dicitur aliquid, quando redditur aliquale, non quando fit secundũ suam substantiam. Compositio autem quando dicitur vera nõ aliqualis proponitur, sed quod est. Nihil. n. aliud est dicere Sortem currere est verum, quam q compositio cursus cum Sorte est. Et similiter quando est falsa, nihil aliud dicitur, quam quod non est. Nam nihil aliud est dicere Sortem currere est falsum, quam quod compositio cursus cum Sorte nõ est. Quando vero compositio dicitur possibilis aut contingens, iam non ipsam esse, sed ipsam aliqualem esse dicimus. Cum siquidem dicitur Sortem currere est possibile, non substantificamus compositionem cursus cum Sorte, sed qualificamus asserentes illam esse possibilem. Vnde Aristo. hic modos proponẽs, veri & falsi nullo modo meminit, licet infra verum & non verum inferat, propter causam ibi assignandam. Et quia enunciatio modalis duas in se continet compositiones, alteram, inter partes dicti, alteram inter dictũ & modum, intelligendum est eam compositionem modificari idest quæ est inter partes dicti non eam quæ est inter modum & dictum. Quod sic perpendi potest. Huius enunciationis modalis, Sortem esse album est possibile, duæ sunt partes altera est, Sortem esse album, altera, est possibile. Prima, dictum vocatur, eo q est, id quod dicitur per eius indicatiuũ. s. Sortes est albus. Qui enim profert hãc, Sortes est albus, nihil aliud dicit, nisi Sortem esse album. Secunda vocatur modus, eo q modi adiectio est. Prima compositionem quandã in se continet ex Sorte & albo. Secunda pars primæ opposita, compositionem aliquam sonat ex dicti compositione & modo. Prima rursus pars, licet omnia habeat propria subiectum. s. prædicatum, copulam, & compositionem, tota tamen subiectum est modalis enunciationis. Secunda autem est prædicatum. Dicti ergo compositio subijcitur, & modificatur in enunciatione modali.

Qui enim dicit Sortem esse album est possibile, non significat qualis est coniunctio possibilitatis, cum hoc dicto Sortem esse album, sed insinuat qualis sit cõpositio partium dicti inter se. s. cursus cum Sortes. s. q est compositio possibilis. Non dicit igitur enunciatio modalis aliquid inesse, vel non inesse, sed dicti potius modum enunciat. Nec proprie componit secundum significatum, quia compositionis non est compositio, sed rerum cõpositioni modum apponit. Vnde nihil aliud est enũciatio modalis, quam enunciatio dicti modificatiua. Nec proptera cẽsenda est enunciatio plures modalis, quia omnia duplicata habeat, quoniam vnummodum de vnica compositione enunciat, licet illius compositionis plures sint partes. Plura enim illa ad dicti compositionem concurrentia, veluti plura, ex quibus fit vnum subiectum, concurrunt, de quibus dictum est supra, q enunciationis vnitatem non impediunt. Sicut nec cum dicitur domus est alba, est enunciatio multiplex, licet domus ex multis consurgat partibus. Merito autem est post enunciationes de inesse de modalibus tractandum, quia partes naturaliter sunt toto priores, & cognitio totius ex partium cognitione dependet. Et specialis sermo de his habẽdus, quia proprias habet difficultates. Notauit quoque Arist. in textu multa. Horum ordinem. s. cum dixit {his vero determinatis.} Modos qui & quot sunt, cum eis expressit & inferuit. Variationem eiusdem modi per affirmationẽ, & negationem, cũ dixit possibile, & non possibile, contingens & non contingens. Necessitatem cum addidit. {Habent enim multas dubitationes proprias,} Deinde cum dicit.

Enunciationem modalem esse.

Modus in enuncia. 2. Primus. Secundus.

Qui modi reddant enũciationem modalem, at quot.

Modificari proprie.

De vero & fal.

Compositio modificans.

Dictum.

Subiectum modalis. Prædicatũ.

Modalis. enunciat.

Enunciatio moda. quid

Ly Primo. lec. 8.

Ratio or.

Partes primo. to.

Necessitas tract.

Not. ab Aristo. in tex.

ARGY.

Nam si complexionum, hæ inter sese contradictoriæ opponuntur, quę per esse disponũtur, atque non esse huius enim hominem esse, negatio est hoc, hominem non esse, sed non illud non hominem esse, et item huius hominem esse album, hoc est negatio, hominem album non esse, sed non illud hominem non album esse, alioquin vere quispiam dixerit lignum hominem non albus esse, cum de quolibet affirmatio sit, aut negatio vera, & non solum in his ita fit sed in illis etiã in quibus esse non additur, idem facit id quod pro ipso sumitur esse. Nam huius homo ambulat, non est hæc negatio, non homo ambulat, sed hæc homo non ambulat, nihil enim refert hominem ambulare dicere, vel hominem ambulantem esse, si hæc inquam ita sunt atque vbiq; dictus modus seruatur, huius etiam nimirum affirmationis possibile est esse, hęc erit negatio possibile non esse, sed non illa, non possibile est esse.

ANTI.

Nam si eorum, quę complectuntur, illę sibi inuicem oppositę sunt contradictiones, quęcunq; secundum esse, & non esse disponuntur, vt eius quæ est, esse hominem, negatio est, non esse hominem, non esse non hominem, & eius, quę est, esse album hominem, negatio est ea, quæ est, non esse album hominem, sed non, esse non album hominem. Si enim de omnibus aut dictio est, aut negatio. lignum erit verum dicere esse non album hominẽ quòd si hæc hoc modo, & quibuscunque esse nõ additur, idem faciet id, quod pro esse dicitur, vt eius, quę est, ambulat homo, negatio est non ea, quæ est, ambulat non homo, sed ea, quę est, non ambulat homo, nihil enim differt dicere hominem ambulare, vel hominem ambulantem esse. Quare si hoc modo in omnibus, & eius, quę est, possibile est esse, negatio est, possibile est non esse, sed non ea, quę est, non possibile est esse.

Exequitur tractatum de oppositione modalium. Et circa hoc duo facit. Primo mouendo quæstionem, arguit ad partes. Secundo determinat veritatem, ibi {Contingit autem &c.} Est autem dubitatio, an in enunciationibus modalibus fiat contradictio negatione apposita ad verbum dicit, quod dicit rem, an non, sed potius negatione apposita ad modum qui qualificat. Et primo arguit ad partem affirmatiuam, q scilicet addẽda sit negatio ad verbum.

Dubitatio in quo consi.

verbum. Secundo ad partem negatiuam, ꝙ non apponẽda sic negatio ipsi verbo, ibi {Videtur autem.} Intendit ergo primo tale argumentum. Si complexorum contradictiones attenduntur penes esse & non esse, vt patet inductione in enunciationibus substantiuis de secundo adiacente, & de tertio, & in adiectiuis, contradictionesq; omniũ hoc modo sumendæ sunt, contradictoria huius possibile esse, erit possibile non esse, & non illa, non possibile esse. Et consequenter apponenda est negatio verbo, ad sumendam oppositionem in modalibus. Patet consequentia, quia cum dicitur possibile esse & possibile nõ esse, negatio cadit supra esse. Vnde dicit. {Nam si eorum, quę cõplectuntur.} idest complexorum illæ sibi inuicem sunt oppositæ contradictiones, quæ secundũ esse vel non esse disponuntur, idest in quarum vna affirmatur esse, & in altera negatur. Et subdit inductionem inchoans à secundo adiacente, vt eius enunciationis quæ est esse hominem.i. homo est negatio est, non esse hominem, vbi verbum negatur, idest homo non est, & non est eius negatio ea quæ est, esse non hominem, idest non homo est. Hæc enim nõ est negatiua, sed affirmatiua de subiecto infinito, quæ simul est vera cũ illa prima scilicet homo est. Deinde prosequitur inductionem in substantiuis de tertio adiacente & eius quæ est, esse album hominem idest & illius enũciationis, homo est albus, negatio est, non esse album hominem, vbi verbum negatur idest homo non est albus, & non est negatio illius ea, quæ est, esse non album hominem, idest homo est non albus. Hæc enim non est negatiua sed affirmatiua de prædicato infinito. Et quia istæ duæ affirmatiuæ de prædicato finito & infinito non possunt de eodem verificari, propterea quia sunt de prædicatis oppositis posset aliquis credere ꝙ sint contradictorię, & ideo ad hunc errorem tollẽdum interponit rationem

Contradict. natura. probantem ꝙ hæ duæ non sunt contradictoriæ. Est autẽ ratio talis. Contradictoriorum talis est natura ꝙ de omnibus aut dictio idest affirmatio, aut negatio verificatur. Inter contradictoria siquidem, nullũ potest inueniri medium, sed hæ duæ enunciationes, s. est homo albus, & est homo non albus, sunt contradictoriæ per te, ergo sunt talis naturę ꝙ de omnibus altera verificatur. Et sic cum de ligno sit falsum dicere, est homo albus, erit verum dicere de eo scilicet ligno, esse non album hominem, idest lignum est homo non albus, quod est manifeste falsum. Lignum enim neq; est homo albus, neq; est homo non albus. Restat ergo ex quo vtraque est simul falsa de eodẽ, ꝙ non sit inter eas contradictio. Sed contradictio sit quãdo negatio apponitur verbo. Deinde prosequitur inductionem enunciationibus adiectiui verbi dicẽs, ꝙ si hoc modo scilicet supradicto accipitur cõtradictio, & in quãtiscunq; enunciationibus esse non ponitur explicite, idẽ faciet quo ad oppositionem fundam id quod pro esse di-

Ver. adiec. loco esse. citur idest verbum adiectiuum quod locum ipsius esse tenet pro quanto propter eius veritatem in se inclusam, copulæ officium facit, vt eius enunciationis quæ est, homo ambulat, negatio est, non ea quę dicit, nõ homo ambulat, hæc enim est affirmatiua de subiecto infinito, sed negatio illius est, homo non ambulat, sicut & in illis de verbo substantiuo negatio verbo addenda erat. Nihil.n. differt dicere verbo adiectiuo, homo ambulat, vel sub-

Vlti. stantiuo, homo est ambulans. Deinde ponit.2. partẽ inductionis dicens. Et si hoc modo in omnibus sumenda est contradictio, scilicet apponendo negationem ad esse, concluditur ꝙ & eius enunciationis, quæ dicit, possibile esse, negatio est possibile non esse & non illa quæ dicit, non possibile esse. Patet conclusionis sequela, quia in illa possibile non esse negatio apponitur verbo, in ista autẽ non. Dixit autem in principio huius rationis, {eorũ quæ

Differentia inter cõple. & incomple. addendo negatione. complectuntur} idest complexorũ contradictiones sũt secundum esse & non esse, ad differentiam incomplexorum quorũ oppositio non fit negatione dicente non esse, sed ipsi incomplexo apposita, vt homo, & non homo, legit, & non legit. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ad idem videtur & esse, & non esse posse. Omne nan que quod possibile est secari, vel ambulare, possibile est & non ambulare, & non secari. Atque causa huius hac est. Omne enim quod hoc pacto possibile est, non semper actu. Qua propter ipsi competet, & ipsa negatio. Potest enim & non ambulare, quod ambulare potest, & nõ videri, quod potest videri. At fieri nequit, vt enunciationes oppositæ de eodem sint veræ. Non ergo affirmatio nis huius, possibile est esse, hæc est negatio, possibile est non esse.*

ANTI. *Videtur autem idem posse esse, & non esse. Omne enim quod est possibile diuidi, vel ambulare, & non ambulare, & non diuidi possibile est. Ratio est, quoniam omne quod sic possibile est, non semper in actu est. Quare inerit ipsi etiam negatio. Potest igitur & non ambulare quod est ambulabile, & non videri quod est visibile. At vero impossibile est de eodem oppositas esse veras dictiones. Non igitur eius que est possibile est esse, negatio est, possibile est non esse.*

Arguit ad quæstionis partem negatiuam scilicet ꝙ ad sumendam contradictionem in modalibus non addenda sit negatio verbo, tali ratione. Impossibile est duas cõtradictorias esse simul veras de eodem, sed supradictæ. s. possibile esse & possibile non esse, simul verificantur de eodem, ergo istæ non sunt contradictorię, igitur contradictio modalium non attenditur penes verbi negationem. Huius rationis primo ponitur in litera minor, cum sua probatione. Secundo maior. Tertio conclusio. Minor quidem cum dicit {Videtur autẽ idem possibile esse, & non possibile esse.} Sicut, verbi gratia omne quod est possibile diuidi, est etiam possibile non diuidi, & quod est possibile ambulare, est etiam possibile non ambulare. Ratio autem huius minoris est, quoniam omne quod sic possibile est, sicut scilicet est possibile ambulare, & diuidi non semper actu est. Non enim semper actualiter ambulat, qui ambulare potest, nec semper actu diuiditur, quod diuidi potest. Quare in erit etiam negatio possibilis idest ergo non solum possibilis est affirmatio, sed etiã negatio eiusdem. Aduerte ꝙ quia possibile est multiplex

Notandũ.1. Lectio.12. Possibile nõ semper actu esse. vt infra dicetur, ideo notanter Arist. diuidit ly sic, assumens, quod sic possibile est, non semper actu est. Non.n. de omni possibili verum est dicere ꝙ non semper actu est, sed de aliquo, eo scilicet quod est sic possibile, quemadmodum ambulare, & diuidi. Nota vlterius ꝙ quia ta-

Notandũ.2. le possibile habet duas cõditiones, scilicet ꝙ potest actu esse & ꝙ nõ semper actu est, sequitur necessario, ꝙ de eo simul est verum dicere, possibile esse, & nõ esse. Ex eo.n. quod põt actu esse sequitur ꝙ sit possibile esse. Ex eo vero quod non semper actu est, sequitur ꝙ sit possibile nõ

Possibile esse vel non esse. esse. Quod.n. non semper est, põt non esse. Bene ergo intulit Arist. ex his duobus. Quare inerit et negatio possibilis, & non solum affirmatio. Potest igitur & non ambulare, quod est ambulabile & nõ videri, quod est visibile. Maior vero subiungitur, cũ ait. {At vero impossibile est de eodẽ veras esse contradictiones.} Infert quoq; vltima conclusio. Non est igitur ista. s. possibile non esse, nega-

tiuo

tio illius, quæ dicit possibile esse. quia sunt simul veræ de eodem. Caueto autem ne ex isto textu putes possibile vt est modus debere semper accipi pro possibili ad vtrumlibet, quoniam hoc infra declarabitur esse falsum, sed considera ꝙ satis fuit intendenti declarare, ꝙ in modalibus non sumitur contradictio ex verbi negatione, afferre instantiam in vna modali, quæ continetur sub modalibus de possibili. Deinde cum dicit.

Notandum. vltima. Possibile vt est modus.

ARGY. *Fit enim ex his, vt aut idem de eodem affirmetur simul atque negetur, aut non per esse atque non esse ea quę adduntur, affirmationes fieri negationesue. Quod si illud fieri nequit hoc erit vtique expetendum.*

ANTI. *Contingit enim ex his, aut idem ipsum affirmare negare simul de eodem, aut non secundum esse vel non esse quæ opponuntur, fieri affimationes vel negationes. Si ergo illud impossibilius est, hoc erit magis eligendum.*

Determinat veritatē huius dubitationis. Et quia duo petebat scilicet an contradictio modalium ex negatione verbi fiat, an nō, & an potius ex negatione modi, ideo primo determinat veritatem primæ petitionis, ꝙ scilicet contradictio harū non fit negatione verbi. Secundo determinat veritatem secundæ petitionis, ꝙ scilicet fiat modalium cōtradictio ex negatione modi, ibi {Est ergo negatio.} Dicit ergo ꝙ propter supra dictas rationes euenit vnum ex his duobus, quæ conclusimus determinare, aut idem ipsum idest vnum & idem dicere idest affirmare & negare simul de eodem id est aut ꝙ duo contradictoria simul verificantur de eodē, vt prima ratio conclusit, aut affirmationes vel negationes modalium quæ opponuntur contradictoriæ fieri non secundum esse vel non esse idest aut contradictio modalium nō fiat ex negatione verbi, vt secunda ratio conclusit. Si ergo illud est impossibile. scilicet ꝙ duo contradictoria possunt simul esse vera de eodem, hoc. s. ꝙ contradictio modalium non fiat secundum verbi negationem erit magis eligendum. Impossibilia enim semper vitanda sunt. Ex ipso autē modo loquendi innuit ꝙ vtrique earum aliquid obstat. Sed quia primo obstat impossibilitas quę acceptari non pōt, secundo autē nihil aliud obstat nisi ꝙ negatio supra enūciationis copulā cadere debet, si negatiua fieri debet enūciatio, & hoc aliter fieri potest quam negando dicti verbum, vt infra declarabitur, ideo hoc. 2. l. ꝙ contradictio modalium non fiat secundum negationem verbi eligendum est. Primum vero est omnino abijciendum.

Lec. sequen. imme.

LECTIO IX.

Modalium omnium contradictionem negationem non verbo sed modis additam exigere docetur.

ARGY. *Huius igitur possibile est esse, hæc est negatio, non possibile est esse, sed non illud possibile non est esse, huius & contingens est esse hæc est negatio, non contingens est esse. Eadē & de cęteris rō, de impossibili inquā & necessario.*

ANTI. *Est igitur negatio eius, quæ est possibile esse, ea quę est, possibile non esse, & non ea quæ est possibile nō esse. Eadem quoque ratio est in eo quod est contingens esse. Et enim negatio eius est, non contingens esse. Et in alijs quoque simili mō, vt in necessario & impossibili.*

Determinat vbi ponenda sit negatio ad assumendam modalium contradictionem. Et circa hoc quatuor facit. Primo determinat veritatem summarie, Secundo assignat determinatæ veritatis rationem, quæ dicitur rationi ad oppositū inductæ, ibi {Fiunt enim.} Tertio explanat eandem veritatem in omnibus modalibus, ibi {Eius vero.} Quarto vniuersalem regulam concludit, ibi {Vniuersaliter vero.} Quia igitur negatio aut verbo aut modo apponenda est, & ꝙ verbo non addenda est declaratum est per locum à diuisione cōcludendo determinat, est ergo negatio eius quæ est possibile esse, ea quæ est nō possibile esse, in qua negatur modus. Et eadem est ratio in enunciationibus de contingenti. Huius enim, quæ est contingens esse, negatio est non cōtingens esse. Et in alijs scilicet de necesse & impossibile idem est iudicium. Deinde cum dicit.

Negō qui addenda.

ARGY. *Nanque vt in illis esse, atque nō esse sunt additiones, cætera vero res sunt subiecta, alia album, alia homo, sic & in istis. Esse quidem, atque non esse fiunt vt subiecta, posse vero & caterę additiones, distinguentes verum & falsum in his ipsis perinde atque in ipsis ipsum esse atque non esse, facere solent.*

ANTI. *Fiunt enim quemadmodum in illis esse, & non esse appositiones subiectę vero res, hoc quidem album, illud vero homo, sic hoc loco esse quidem & non esse subiecta fiūt posse vero et contingere, appositiones determinātes. quēadmodum in illis esse, & non esse veritatem & falsitatē, sic hic in eo quod est esse possibile, & esse non possibile.*

Fiunt enim appositiones, subdit huius veritatis rationem talem. Ad sumendam contradictionē inter aliquas enunciationes oportet ponere negationem super appositione, idest coniunctione prædicati cum subiecto. Sed in modalibus appositiōes sunt modi, ergo in modalibus negatio apponenda est modo, vt fiat contradictio. Huius rationis maiore subintellecta minor ponitur, in litera per secundam similitudinem ad illas de in esse & dicitur ꝙ quemadmodum in illis enunciationibus de inesse appositiones. i. prædicationes sunt esse & non esse. i. verba significatiua esse vel non esse, verbum enim semper est nota eorum quæ de altero prædicantur, subiectæ vero appositionibus res sunt, quibus esse vel non esse apponitur, vt album cum dicitur album est, vel homo, cum dicitur homo est. Eodem modo hoc in loco in modalibus accidit, esse quidem subiectum fit id est dictum significans esse vel non esse, subiecti locum tenet, contingere vero & posse appositiones idest modi, prędicatiōes sunt. Et quēadmodum in illis de inesse penes esse & non esse veritatem vel falsitatem determinauimus, ita in istis modalibus penes modos. Hoc est enim quod subdit, determinātes. s. fiunt ipsi modi veritatem, quemadmodum in illis esse, & non esse, eam determinat. Et sic patet respōsio ad argumentū in oppositum primo adductum concludens, ꝙ negatio verbo apponenda sit, sicut illis de in esse. Dicitur enim ꝙ cum modalis enunciet modū de dicto sicut enunciatio de in esse, esse vel esse tale, puta esse album de subiecto, eundem locum tenet modus hic, quem ibi verbum, & consequenter super idem proportionaliter cadit negatio hic, & ibi. Eadem enim vt dictum est proportio est modi ad dictum, quæ est verbi ad subiectum. Rursus cum veritas & falsitas affirmationem & negationem sequatur, penes idem attendenda est affirmatio vel negatio enūciationis, & veritas vel falsitas eiusdē. Sicut autem in enunciationibus de inesse veritas vel falsitas esse vel non esse consequitur, ita in modalibus modū. Illa nanq; modalis est vera quæ sic modificat dictū, sicut dicti cōpositio patitur, sicut est. Est ergo negatio modo hic opponēda, sicut ibi verbū, cū sit eadē vtriusq; vis quo ad veritatem & falsitatē enūciationis. Aduerte ꝙ modos, appositiones. i. prędicatiōes vocauit, sicut esse in illis de in esse, intelligēs per modū totū prædicatum enunciationis modalis, puta

Ratio veri. determi.

In enun. de inesse quid prædica. & quid sub. & in moda. veritas in de inesse & immoda.

Responsio. ad Im. arg. Modus in moda.

Præparatio modi addit.

Mod. vera.

Quid per modos.

est posśibile. In cuius signũ modos ipsos verbaliter protulit dicens, contingere vere & posse appositiones sunt. Contingit enim, & potest, totum prædicatum modalis continent. Deinde cum dicit.

ARGV. *Huius aũt possibile est non esse, negatio est, non illud non possibile est esse, sed hoc non possibile est non esse, Et huius possibile est esse, non hoc non possibile est non esse sed illud, non possibile est esse. Quapropter hæ possibile est esse, & possibile est non esse. sese mutuo sequi videntur. Idem enim possibile est esse, atque non esse. Non enim hæ possibile est esse, & possibile est non esse, contradictoriæ opponuntur, sed istę possibile est esse, & nõ possibile est esse, nũquã de eodem sunt simul veræ. opposita nanque sunt. Hæ quoque possibile est non esse, & non possibile est non esse, nunquam de eodem sunt veræ. Similiter & huius affirmationis necesse esse, non hęc, necesse est non esse negatio est, sed hæc non necesse est esse. Huius autem, necesse est non esse, negatio est, non necesse est non esse. Huius etiam impossibile est esse, non hæc, impossibile est non esse, sed illa nõ impossibile est esse, negatio est. At illius impossibile est non esse, hæc sane, non impossibile est non esse, negatio est.*

ANTI. *Eius vero, quæ est, possibile est non esse, negatio est, nõ ea, quæ est, non possibile est esse sed ea, quæ est, possibile est non esse. Et eius quæ est, possibile est esse, non ea quæ est, possibile est non esse, sed ea quæ est, non possibile est esse. Quare sequi sese inuicem videntur hæ, possibile est esse, possibile est non esse. Idem enim possibile est esse & nõ esse. Non enim contradictiones sunt sibi inuicem huiusmodi, possibile esse, & possibile non esse. Sed possibile est esse & non possibile est esse, nunquam simul in eodem vera sunt, opponuntur enim. At vero nec possibile est non esse, & non possibile est non esse, nunquã simul vera sunt. Similiter autem & eius quæ est necessarium esse, non ea, quæ est necessarium non esse negatio est, sed ea, quæ est, nõ necessarium esse. Eius vero quæ est, necessarium est non esse, ea quæ est, non necessarium non esse, & eius quæ est impossibile esse, non ea quæ est, impossibile non esse. sed nõ impossibile esse. Eius vero, quę est impossibile non esse, ea, quæ est, non impossibile est non esse.*

Conti. cum possibili cõuer. Prætermi. de modali dicti affirm. & oppo. Explanat determinatam veritatem in omnibus modalibus scilicet de posśibili, & necessario, & imposśibili. Contingens conuertitur cum posśibili. Et quia quilibet modus facit duas modales affirmatiuas, alteram habẽtẽ dictũ affirmatum, & alteram habentem dictum negatum, ideo explanat in singulis modis, quæ cuiusque affirmatiõis negatio sit. Et primo in illis de posśibili. Et quia primæ affirmatiuæ de posśibili, quæ. s. habet dictum affirmatum scilicet posśibile esse, negatio asśignata fuit non posśibile esse, ideo ad reliquam affirmatiuam de posśibili transiens ait, eius vero, quæ est posśibile non esse, vbi dictum negatur, negatio est non posśibile non esse. Et hoc consequenter probat per hoc ꝙ cõtradictoria huius posśibile non esse aut est posśibile esse, aut illa, quam diximus. s. non posśibile non esse. Sed illa. s. posśibile esse non est eius contradictoria. Non. n. sunt sibi inuicem contradicentes, posśibile esse, & posśibile non esse, quia posśunt simul esse veræ. Vnde & sequi se inuicem putabuntur, quoniam vt supra dictum fuit, idem est posśibile esse, & non esse, & consequenter sicut ad posse esse sequitur posse non esse, ita econtra ad posse non esse, sequitur posse esse. Sed contradictoria illius posśibile esse quæ non potest simul esse vera, est non posśibile esse, hęc enim vt dictum est opponuntur. Remanet ergo ꝙ huius negatio posśibile non esse, sit illa, non posśibile non esse, hæ nanque simul nunquam sunt veræ vel falsæ. Dixit ꝙ posśibile esse, & non esse sequi se inuicem putabuntur, & non dixit ꝙ se inuicem consequuntur, quia secundum veritatem vniuersaliter non sequuntur se, sed particulariter tantum, vt infra dicetur, propter quod putabiť ꝙ simpliciter se inuicem sequantur. Deinde declarat hoc idem illis de necessario. Et primo in affirmatiua habente dictum affirmatum, dicens, Similiter eius quæ est necessarium esse, negatio non est ea, quæ dicit necessarium non esse, vbi modus non negatur, sed ea, quæ est non necessarium esse. Deinde subdit de affirmatiua de necessario habente dictum negatum, & ait, Eius vero, quæ est, necessarium nõ esse, negatio est ea, quæ dicit, non necessarium non esse. Deinde transit ad illas de imposśibili, eundem ordinem seruans, & inquit, Et eius, quæ dicit imposśibile esse, negatio non est ea, quæ dicit imposśibile non esse, sed non imposśibile esse, vbi iam modus negatur. Alterius vero affirmatiuæ, quæ est imposśibile non esse, negatio est ea quæ dicit non imposśibile non esse. Et sic semper modo negatio addenda est. Deinde cum dicit.

Lec. præsen. Posśibile esse & poss. nõ esse, quo mõ se cõsequen. Lec. sequẽt. immed.

ARGV. *Omnino autem, quemadmodum dictum est, esse quidẽ, ac non esse, ponere oportet vt subiecta, hæc autem ad ipsum adiungere atque non esse, affirmationem faciendo, negationemue. Atque has oportet existimare oppositas esse, posśibile, non posśibile, contingens, non contingens, impośsibile, non impośsibile, necessarium, non necessariũ, verum, non verum.*

ANTI. *Vniuersaliter vero (quemadmodum dictum est) esse quidem, & non esse oportet ponere quemadmodum subiecta, affirmationem vero & negationem hæc facientem, ad esse & non esse apponere, & has putare oportet esse oppositas dictiones, posśibile, contingens, & non contingens, impośsibile, non impośsibile, necessarium, non necessarium, verum, non verum.*

Concludit regulam vniuersalem dicens, ꝙ quemadmodum dictum est dicta imponantur esse, & non esse, oportet ponere in modalibus vt subiecta, negationem vero, & affirmationem, hoc id est contradictionis oppositionem facientem, oportet apponere tantummodo ad suum eundem modum, non ad diuersos modos. Debet nanq; illemet modus negari, qui prius affirmabitur si cõtradictio esse debet. Et exẽplariter explanãs quõ hoc fiat subdit, & oportet putare has esse oppositas dictiones. i. affirmationes & negationes in modalibus, posśibile & nõ posśibile, contingens & non cõtingens. Itẽ cum dixit negationem tantummodo ad modum opponi deberet, nõ exclusit modi copulam, sed dictum. Hoc. n. est singulare in modalibus ꝙ eandẽ oppositionẽ facit, negatio modo addita, & eius verbo. Contradictoriæ. n. opponitur huic, posśibile est esse non solum illa, non posśibile est esse, sed ista posśibile, non est esse. Meminit autem modi potius, & propter hoc quod nunc diximus, vt. s. insinuaret ꝙ negatio verbo modi postposita, modo aute præposita, idẽ facit, ac si modali verbo præponeretur, & quia cum modo nunquàm caret modalis enunciatio, semper negatio supra modum poni potest. Non autem sit de eius verba, verbo enim modi carere, contingit modalem, vt cum dicitur, Sortes currit necessario, & ideo non semper verbo negatio aptari potest. Quod autẽ in fine addidit verum, & non verum, insinuat præter quatuor prædictos modos alios inueniri, qui etiam compositionem enunciationis determinant puta verum & non verum, falsum & non falsum, quos tamen inter modos supra non posuit, quia vt declaratum fuit, non proprie modificant.

Negõ addita moda & eius ver.

Cur. meminit mod. & non ver.

Cur. id ver. & fal.

Lectio

LECTIO X.

De Mediolanum Consequentis tum ex aliorum, tum ex propria opinione.

ARGY. *Consequentiæ quoq; cum ratione fiunt, si hoc pacto ponantur. Nam illã quidem possibile est esse, sequitur hæc, contingens est esse, atq; cum illa conuertitur. Et idem hę, non impossibile est esse, & nõ necesse est esse. At has possibile est non esse, contingens est non esse, hæ sane sequuntur, non impossibile est nõ esse, & non necesse est non esse. Illas etiã non possibile est esse, & non contingens est esse, hæ porro sequuntur, impossibile est esse, & necesse est non esse. Et illas insuper non possibile est non esse, & non contingens est non esse. hæ nimirum sequuntur impossibile est non esse, & necesse est esse. Atq; id, quod dicitur ex hisce, quæ hoc ordine ponuntur, perspiciatur.*

ANTI. *Consequentiæ vero secundum ordinem fiunt ita ponentibus. Illi enim quæ est, possibile est esse sequitur illa quæ est, contingens esse, & hæc illi conuertitur, & non impossibile esse, & non necessarium esse. Illi vero, quæ est possibile non esse, & contingens non esse, ea quæ est, non necessarium non esse, & non impossibile non esse. Illi vero, quæ est, non possibile esse & non contingens esse, ea quæ est necessarium nõ esse, & impossibile esse. Illi vero, quæ est, non possibile non esse, & non contingens nõ esse, illa quæ est necesse est esse, & impossibile non esse. Consideretur autem ex subscriptione quod dicimus.*

Postquam determinauit de oppositione modalium, hic determinare intendit de consequentijs earum. Et circa hoc duo facit. Primo tradit veritatem. Secundo mouet quãdam dubitationem circa determinata, ibi {Dubitabit autem.}

Lect. 11. Circa primũ duo facit. Primo ponit consequentias earum ſm opinionem aliorũ. Secundo examinando & corrigendo dictam opinionem determinat veritatem, ibi {Ergo impossibile.}

Lect. imme. præced. Lectio. 12. Quo ad primũ considerandum est, quod, cum quilibet modus faciat duas affirmationes vt dictum fuit, & duabus affirmationibus opponantur duæ negationes, vt etiam dictũ fuit in primo, ſm quemlibet modũ fient quatuor enunciationes, duę. s. affirmatiuæ, & duæ negatiuæ. Cum autẽ modi sint quatuor, efficiẽtur. 16. modales. Quaternarius. n. in seipsum ductus. 16. constituit. Et quoniam apud omnes quælibet cuiusq; modi vndecunq; incipias habet vnam tantũ cuiusq; modi se consequentem, ideo ad assignandas consequentias modalium singulas ex singulis, modis accipere oportet, & ad consequentiæ ordinem inter se adunare. Et hoc modo fecerunt antiqui, de quibus inquit Aristo. Consequentiæ vero fiunt ſm infrascriptum ordinem antiquis ita ponentibus. Formauerunt. n. quatuor ordines modalium, in quorum quolibet omnes, quæ se consequuntur,

Affir. sim: declina. collocauerunt. Vt autem confusio vitetur, vocetur cum Auerroi de cætero in quolibet modo, affirmatiua de dicto & modo affirmatiua simplex, affirmatiua autem de modo, & negatiua de dicto, affirmatiua declinata, negatiua vero de modo, & nõ de dicto, negatiua simplex negatiua autem de vtroque negatiua declinata, ita quod modi affirmationẽ vel negationem simplicitas, dicti vero declinatio denominet. Dixerũt ergo antiqui quod affirmationem simplicem de possibili. s. possibile est esse, sequitur affirmatiua simplex de contingenti. s. contingens est esse, contingens enim conuertitur cum possibili, & negatiua simplex de impossibili, s. non Impossibile esse, & similiter negatiua simplex de necessario, s. non necesse est esse. Et hic est primus ordo modalium consequentiũ se. In. 2. autẽ ordine dixerunt quod affirmatiuas declinatas de possibili & contingenti. s. possibile non esse, & contingens nõ esse, sequuntur negatiuæ declinatæ de necessario & impossibili, s. non necessarium non esse, & non impossibile non esse. In. 3. vero ordine dixerunt quod negatiuas simplices de possibili & cõtingenti. s. nõ possibile esse, non contingens esse sequuntur affirmatiua declinata de necessario. s. necesse non esse, & affirmatiua simplex de impossibili, s. impossibile esse. In. 4. demum ordine dixerunt quod negatiuas declinatas de possibili & cõtingenti. s. non possibile non, esse & non contingens non esse, sequuntur affirmatiua simplex de necessario, s. necesse esse & affirmatiua declinata de impossibili. s. impossibile est non esse. Consideretur autem ex subscriptione oppositæ figuræ, quemadmodum dicimus, vt clarius elucescat depictum.

Consequentiæ enunciationum modalium secundum quatuor ordines ab antiquis posita, & ordinata.

primus ordo

Possibile est esse
Cõtingens est eẽ
Nõ impoſſe est eẽ
Nõ necẽũ ẽ nõ eẽ

Secundus ordo

Possibile ẽ nõ esse
Cõtingẽs est nõ eẽ
Nõ ipoſſe est nõ eẽ
Nõ necessariũ ẽ eẽ

Nõ possibile ẽ esse
Nõ cõtingens ẽ esse
Impossibile est esse
Necess. est non esse

Tertius ordo

Nõ poſſe ẽ nõ esse
Nõ cõtigẽs ẽ ñ eẽ
Impoſſe est nõ eẽ
Necesse est esse

Quartus ordo

ARGY. *Hę igitur impossibile est esse, & nõ impossibile est esse, has contingens est esse, & possibile est esse, & non contingens est esse, & non possibile est esse, contradictoriæ quidem, sed verso modo sequuntur. Affirmationem. n. possibilis, possibile in quam est esse, negatio sequitur impossibilis, negationem autem affirmatio. Hanc. n. non possibile est esse, sequitur hæc, impossibile est esse. Non impossibile est esse affirmatio est, non impossibile autem esse, negatio.*

ANTI. *Ergo impossibile, & non impossibile illud quod est contingens, & possibile & non contingens, & non possibile sequitur quidem contradictoriæ, sed conuersim. Illud. n. quod est possibile esse negatio sequitur impossibilis, negationem vero affirmatio. Ad illud enim quod est non possibile esse sequitur illud, quod est impossibile esse. Affirmatio enim est possibile esse, non impossibile vero negatio.*

Examinando dictam opinionem determinat veritatem. Et circa hoc duo facit, quia primo examinat consequentias earum de impossibili. Secundo illarum de necessario, ibi {Necessariũ autem.} Vnde ex præmissa opinione concludens & approbans dicit. Ergo istæ, scilicet impossibile, & non impossibile sequuntur illas. s. contingens & possibile, nõ contingens & non possibile, sequuntur inquam cõtradictoriæ id est ita vt contradictorię de impossibili cõtradictorias de possibili, & contigenti consequantur, sed conuersim, id est sed non ita quod affirmatio affirmationẽ, & negatio negationem sequatur, sed conuersim

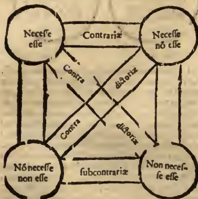
versim, s. q affirmationem negatio & negationem affirmatio. Et explanans hoc ait. Illud enim quod est possibile esse, affirmationem. possibilis, negatio sequitur impossibilis. i. non impossibile esse, negationem vero possibilis, affirmatio sequitur impossibilis. Illud enim quod est nō possibile esse, sequitur ista, impossibile est esse. Hęc autem. s. impossibile esse, affirmatio est, illa vero. s. non possibile esse, negatio est. Hic siquidem modus negatur ibi. Bene igitur dixerūt antiqui in quolibet ordine, quo ad cōsequentias illarum de impossibili, quia vt in suprascripta figura apparet semper ex affirmatione possibilis negationem impossibilis, & ex negatione possibilis affirmationem impossibilis inferunt. Deinde cum dicit.

Antiqui in quibus bene.

ARGY. *At uidendum est quo modo sese habent necessarij enunciationes. Atque patet non eodem modo sese habere, sed contrarię quidem sequuntur, contradictiones autem seorsum sunt collocatę.*

ANTI. *Necessarium, vero queinadmodum fit considerandum est. Manifestum est autem quoniam non eodem modo, sed contraria sequuntur, contradictoria autem sunt extra.*

Intendit examinando determinare consequentias de necessario. Et circa hoc duo facit. Primo examinat dicta antiquorum. Secundo determinat veritatem intentam, ibi {At vero neq; necessarium.} Circa primum quatuor facit, primo declarat quid bene & quid male dictum sit ab antiquis in hac re. Vbi attendendum est quòd cū quatuor sint enunciationes de necessario, vt dictū est, & differentes inter se secundum quātitatem & qualitatem, adeo vt vnam integrent figurā oppositionis iuxta morem illarum de inesse, duę earum sunt contrarię inter se, duæ autem illis contrarijs contradictorię, vt patet in hac figura.

Quia ergo antiqui vniuersales contrarias bene intulerunt ex alijs cōtradictorias autem earum. s. particulares male intulerunt, ideo dicit, quòd considerandum restat de his, quæ sunt de necessario qualiter se habeant in consequendo illas de possibili & non possibili. Manifestum est autem ex dicendis quòd non eodē modo istæ de necessario illas de possibili consequuntur, quo easdem sequuntur illæ de impossibili. Nam omnes enunciationes de impossibili rectæ illatæ sunt ab antiquis. Enunciationes autem de necessario nō omnes rectè inferunt ur, sed duæ earū, quæ sunt contrariæ. s. necesse est esse, & necesse est non esse sequuntur. i. recta consequentia deducuntur

Modales be ne illatæ & quæ non.

ab antiquis in. 3. s. & .4. ordine. Reliquæ autem duæ de necessario. s. non necesse non esse, & non necesse esse, quæ sunt contradictoriæ supradictis sunt extra cōsequentias illarum in. 2. s. & .1. ordine. Vnde antiqui in. 3. & .4. ordine omnia rectè fecerunt in primo autem & secundo peccauerunt, nō quo ad omnia, sed quo ad enunciationes de necessario tantum. Secundo cum dicit.

Antiqui in quibus errant.

Huius enim necesse est non esse, non est hæc negatio non necesse est esse. Fieri enim potest vt de eodem ambæ sint vera. Quod enim necesse est non esse, id non necesse est esse. ARGY.

Non enim est negatio eius, quod est necesse non esse, non necesse est esse, contingit enim esse veras vtrasque in eodem. Quod enim est necessarium non esse, non est necessarium esse. ANTI.

Respondet cuidā tacitæ obiectioni, qua defendi posset consequentia enunciationis de necessario in primo ordine ab antiquis facta. Est aūt obiectio tacita talis. Nōn possibile esse, & necesse non esse cōuertibiliter se sequuntur in. 3. ordine iam approbato, ergo possibile esse & nō necesse esse, inuicem se sequi debēt in primo ordine. Tenet consequentia, quia duorum cōuertibiliter se sequentium contradictoria mutuo se sequuntur, sed illæ duæ tertij ordinis cōuertibiliter se sequuntur, & istæ duæ primi ordinis sunt earū contradictoriæ, ergo istæ primi ordinis. s. possibile esse & non necesse esse mutuo se sequuntur. Huic inquam obiectioni respondet Arist. hic interimendo minorem quo ad hoc quod assumit, q. s. necessaria primi ordinis, & necessaria tertij ordinis, sunt contradictoriæ. Vnde dicit. Non. n. est negatio eius quod est, necesse non esse, quæ erat in. 3. ordine, illa quæ dicit non necesse est esse, quæ sita erat in primo ordine. Et causam subdit, quia contingit vtrasq; simul esse veras in eodem, quod cōtradictorijs repugnat illud enim idem, quod est necessarium non esse, non est necessarium esse. Necessarium siquidem est hominem non esse lignū, & non necessarium est hominem esse lignum. Aduerte q vt infra patebit istæ duæ de necessario quas posuerunt antiqui in primo &. 3. ordine sunt subalternę, & ideo sunt simul veræ, & deberent esse contradictoriæ, & ideo errauerunt antiqui. Boethus autem, & Auerrois, non reprehensione legunt tam hanc, quam præcedētem tex. particulam, sed narratiue vtranque simul iungentes. Narrare enim aiunt Arist. qualitatem suprascriptæ, figuræ quo ad consequentiam illarum de necessario, postquam narrauit quo modo se habuerint illæ de impossibili, & dicere q secūdum præscriptam figuram non eodem modo sequuntur illas de possibili illæ de necessario, quo sequuntur illæ de impossibili. Nam contradictorias de possibili contradictoriæ de impossibili sequuntur, licet, conuersim. Contradictoriæ autē de necessario non dicuntur sequi illas contradictorias de possibili, sed potius eas sequi dicūtur contrariæ de necessario, non inter se contrariæ, sed hoc modo, q affirmationem possibilis negatio de necessario sequi dicitur, negationem vero possibilis nō affirmatio de necessario sequi ponitur quæ sit contradictoriæ illi negatiue quæ ponebatur sequi ad possibilem, sed talis affirmationis de necessario contrario. Et q hoc ita fiat in illa figura vt dicimus, patet ex primo, & tertio ordine quorum capita sunt negatio, & affirmatio possibilis, & extrema sunt nō necesse esse, & necesse non esse. Hæ siquidem non sunt cōtradictoriæ. Non enim est negatio eius quod est necesse non esse, non necesse esse, qm contingit eas simul verificari de eodē, sed illa. s. necesse non esse est contraria

Obiectio tacita cum responsione.

Responsio in quo, co.

Causa erroris antiquorū.

Boethus. Auerro.

Contradictoriæ de impossibili seq. contradictoriæ de po. cō uert.

traria contradictoriæ huius.ſ.nõ neceſſe eſſe,quæ eſt ne-
ceſſe eſt eſſe. Sed quia ſequenti literæ magis conſona eſt
Albertus. introductio noſtra, quæ etiam Alberto conſentit, & ex-
torte videtur ab alijs exponi ly cõtrariæ,ideo primo iu-
dicio meo acceptanda eſt expoſitio, & ad antiquorũ re-
prehenſionem referendus eſt textus. Tertio cum dicit,

Cauſa autem diſſimilitudinis huius hæc eſſe videtur.
ARGY. *Impoſſibile enim idem poteſt, quod neceſſarium, cũ con-*
trario aſſignatur modo, Quod enim impoſſibile eſt eſſe, id
non ſane neceſſe eſt, eſſe ſed neceſſe eſt non eſſe, & quod
impoſſibile eſt non eſſe,id neceſſe eſt eſſe. Quamobrem ſi
illæ perinde ſeſe habent atque poſſibilis, & non poſſibilis,
enunciationes hę non eodem modo,ſed cõtrario modo ſeſe
habebunt, quippe cum neceſſarium, ac impoſſibile, non
idem ſignificent,niſi uerſo modo fuerint aſſignata,quem-
admodum diximus.

Cauſa autem cur nõ ſequatur ſimiliter cæteris eſt, quo
ANTI. *niam contraria impoſſibile neceſſario redditur idem va-*
lens. Nam quod impoſſibile eſt eſſe, neceſſe eſt hoc nõ qui
dem eſſe,ſed potius nõ eſſe. Quod vero impoſſibile eſt non
eſſe, hoc neceſſarium eſt eſſe. Quare ſi illa ſimiliter ſe-
quuntur poſſibile & non poſſibile, hæc econuerſo. Quo-
niam non ſignificat idem neceſſarium & impoſſibile.ſed
(quemadmodum dictum eſt) conuerſim.

Manifeſtat id quod præmiſerat.ſ.quòd nõ ſimili mo-
do ad illas de poſsibili, ſequuntur illæ de impoſsibili, &
illæ de neceſſario. Antiquorum enim hoc peccatum fuit
tam in primo quam in. 2. ordine, & ſimili modo intule-
rũt illas de impoſsibili & neceſſario. In primo ſiquidem
ordine ſicut poſuerunt negatiuam ſimplicem de impoſ-
ſibili,ita poſuerunt negatiuam ſimplicem de neceſſario,
& ſimiliter in ſecundo ordine vtranq; negatiuam decli-
natam locauerunt. Hoc ergo quare peccatum ſit, in eam
eſt quia neceſſarium non ſequitur poſsibile ſimiliter.i.eo
dem modo cũ cæteris.ſ.de impoſsibili eſt, quoniam im-
poſsibile redditur idem valens neceſſario.i. æquiualet ne
ceſſario contrariæ.i.contratio modo ſumptũ,& non eo-
dem modo. Nam ſi hoc eſſe eſt impoſsibile non infere-
mus,ergo hoc eſſe eſt neceſſe,ſed hoc,nõ eſſe eſt neceſſe.
Quia ergo impoſsibile & neceſſe mutuo ſe ſequũtur, qñ
dicta eorum contrario modo ſumuntur, & non quando
dicta eorum ſimili modo ſumuntur, ſequitur quòd non
eodem modo ad poſsibile ſe habeant impoſsibile & ne-
ceſſariũ,ſed contrario modo. Nam ad id poſsibile quod
ſequitur dictum affirmatum de impoſsibili,ſequitur di-
ctum negatum de neceſſario,& econtrario. Quare autẽ
Le.præſen. hoc accidit infra dicetur. Errauerũt igitur antiqui quòd
ſimiles enunciationes de impoſsibili & neceſſario in pri
mo,& in ſecundo ordine locauerunt.Hinc apparet quòd
ſupra poſita noſtra expoſitio conformior eſt Ariſt.Cum
enim hunc tex. induxerit ad manifeſtandum illa verba.
{Manifeſtum eſt autem qm̃ non eodem modo,&c.} eo
accipiendo ſunt ſenſu illa verba,quo hic per cauſam ma-
nifeſtantur. Liquet autem ꝙ hic redditur cauſa diſsimi-
litudinis veræ inter neceſſarias,& impoſsibiles in conſe-
quendo poſsibiles,& nõ diſsimilitudinis falſo opinatę ab
antiquis,qm̃ ex vera cauſa non niſi verum concluditur.
Ergo reprehendendo antiquos veram diſsimilitudinem
inter neceſſarias, & impoſsibiles in conſequendo poſsibi
les quam non ſeruauerunt illi,propoſuiſſe tunc intelligen
dum eſt, & nunc eam manifeſtaſſe. Quòd autem diſsi-
militudo illa, quam antiqui poſuerũt inter neceſſarias &
impoſsibiles, ſit falſo poſita, ex infra dicendis patebit.
Le.præſen. Oſtendetur enim cõtradictorias de poſsibilis contradi-

ctoriæ de neceſſario ſequuntur conuerſim. Et ꝙ in hoc
non differunt ab his, quæ ſunt de impoſsibili, ſed diffe-
runt in hoc quod modo diximus,ꝙ poſsibiliũ & impoſsi
bilium ſequentiũ dictũ eſt ſimiliter, poſsibiliũ autẽ & ne-
ceſſariorum ſe inuicem conſequentiũ dictum eſt contra-
rium,vt infra clara luce videbitur. Quarto cum dicit.

At fieri non poteſt vt hoc pacto collocentur neceſſarij ARGY.
contradictiones. Quod enim neceſſe eſt eſſe id poſſibile eſt
eſſe. Nam ſi ita non ſit ſequetur ſane negatio,quippe cum
neceſſe ſit affirmare, aut negare. Quare ſi non poſſibile
eſt eſſe, impoſſibile eſt eſſe, impoſſibile eſt igitur id eſſe,
quod neceſſe eſt,quod quidem abſurdiſſimum eſſe conſtat.
Atque hanc poſſibile eſt eſſe,ſequitur hæc, non impoſſibi-
le eſt eſſe, at hanc ſequitur illa, non neceſſe eſt eſſe,quo fit
vt quod neceſſe eſt eſſe, id non neceſſe ſit eſſe, quod abſur-
diſſimum eſt.

At certe impoſſibile eſt ſic poni neceſſarij contradictio ANTI.
nes. Nam quod eſt neceſſariũ eſſe,poſſibile eſt eſſe. Nam
ſi non,negatio ſequitur. Neceſſe, enim eſt aut affirmare,
aut negare. Quare ſi non poſſibile eſt eſſe, impoſſibile eſt
eſſe. Igitur impoſſibile eſt eſſe, quod neceſſe eſt eſſe, quod
ſane eſt inconueniens. At uero illud quod eſt poſſibile eſſe,
non impoſſibile eſſe ſequitur, hoc vero illud quod eſt, non
neceſſariũ eſt eſſe. Quare contingit quod eſt neceſſarium
eſſe,non neceſſarium eſſe quod ſane eſt inconueniens.

Manifeſtat aliud quod propoſuerat.ſ.quòd contradi-
ctoriæ de neceſſario male ſituatæ ſint ſecundum conſe-
quentiam ab antiquis, qui contradictiones neceſſarij ita
ordinauerunt. In primo ordine poſuerunt contradicto-
riam negationem,neceſſe eſſe.i.non neceſſe eſſe,& in ſe-
cundo contradictoriam negationem neceſſe non eſſe.i.
non neceſſe non eſſe. Et probat hunc conſequentiæ mo- Ra. contra antiq.
dum eſſe malum in.1.ordine.Cognita enim malitia pri-
mi, facile eſt ſecundi ordinis agnoſcere defectum. Pro-
bat autẽ hoc tali ratione ducente ad impoſsibile. Ad ne-
ceſſarium eſſe ſequuntur poſsibile eſſe, aliter ſequeretur
non poſsibile eſſe,quod manifeſte implicat. Ad poſsibile
eſſe,ſequitur non impoſsibile,vt patet. Ad non impoſsi-
bile eſſe ſecundũ antiquos ſequitur in primo ordine non
neceſſarium eſſe. Ergo de primo ad vltimum,ad neceſſa
rium eſſe ſequitur non neceſſarium eſſe, quod eſt incon-
ueniens, quia eſt manifeſta implicatio contradictionis.
Relinquitur ergo quòd male dictum ſit ꝙ non neceſſa-
rium eſſe conſequatur in primo ordine. Ait ergo & cer-
te impoſsibile eſt poni ſic ſecundum conſequentiam, vt
antiqui poſuerunt neceſſarij contradictiones.i.illas duas
enunciationes de neceſſario quæ ſunt negationes cõtra-
dictoriæ aliarum duarũ de neceſſario. Nam ad id quod
eſt neceſſariũ eſſe,ſequitur poſsibile eſt eſſe. Nam ſi non
id eſt quoniam ſi hanc negaueris cõſequentiam, negatio
poſsibili ſequitur illam.ſ.neceſſe eſſe. Neceſſe eſt enim de
neceſſario aut dicere,id eſt affirmare poſsibile,aut nega-
re poſsibile. De quolibet.n.eſt affirmatio vel negatio ve
ra. Quare ſi dicas quòd ad neceſſe eſſe non ſequitur poſ-
ſibile eſſe,ſed non poſsibile eſt eſſe, cum hæc æquiualeat
illi, quæ dicit, impoſsibile eſt eſſe, relinquitur ꝙ ad ne-
ceſſe eſſe ſequitur impoſsibile eſſe,& idẽ erit neceſſe eſſe,
& impoſsibile eſſe,quod eſt incõueniens. Bona ergo erat
prima illatio,ſ.neceſſe eſſe. ergo poſsibile eſt eſſe, Tunc
vltra. Illud quod eſt poſsibile eſſe, ſequitur non impoſsi-
bile eſſe,vt patet in. 1.ordine. Ad hoc vero.ſ.non impoſ-
ſibile eſſe ſ'm antiquos eodẽ primo ordine, ſequitur non
neceſſe eſt eſſe, quare cõtingit de primo ad vltimum,ad
id,quod eſt neceſſarium eſſe, ſequitur non neceſſarium
eſſe

Dubium. Cap. 14. Responsio. Possibile. Dupliciter.

esse, quod esse incōueniens, immo impossibile. Dubitatur hic quia in. 1. Priorum dicitur ꝙ ad possibile sequitur non necessarium, hic autem dicitur oppositum. Ad hoc est dicendum ꝙ possibile sumitur dupliciter. Vno modo in communi, & sic est quoddā superius ad necessarium & contingens ad vtrunque, sicut animal ad hominem & bouem, & sic ad possibile non sequitur non necessarium, sicut ad animal non sequitur non homo. Alio modo, sumitur possibile pro vna parte possibilis in communi. i. pro possibili, seu cōtingenti, s. ad vtrunq;. s. quod potest esse & non esse. & sic ad possibile sequitur non necessarium. Quod enim potest esse & nō esse, non necessarium est esse, & similiter non necessarium est non esse. Loquimur ergo hic de possibili in communi, ibi vero in speciali. Deinde cum dicit.

ARGY. *At verò neq; hæc necesse est esse, neq; ista, necesse est non esse, sequitur illam possibile est esse. Et nanque quod possibile est ambo accidere possunt. Vtrauis autem istarum sit vera, illa non erunt profectò vera. Simul enim possibile est, & esse & non esse. Si vero necesse est esse, aut non esse, non erit possibile esse, atque non esse. Restat igitur vt hæc non necesse est necesse est nō esse, hanc possibile est esse sequatur.*

ANTI. *At vero neque necessarium esse sequitur possibile esse, neque necessarium non esse. Illi enim vtraque contingit accidere. Horum autem vtrumlibet verum fuerit, nondum erunt illa vera. Simul enim possibile est esse, & non esse. Si vero necesse est esse, vel non esse, non erit possibile vtrunque. Relinquitur ergo non necessarium non esse sequi ad possibile esse.*

Determinat veritatem intentam. Et circa hoc tria facit, Primo determinat quæ enunciatio de necessario sequatur ad possibile. Secundo ordinat consequentias, omnium modalium, ibi {Sequuntur enim,} Quo ad primū sicut duabus vijs repræhendit antiquos, ita ex illis duobus motiuis intentum probat. Et intendit ꝙ ad possibile esse sequitur non necesse non esse. Primum motiuum est per locum à diuisione. Ad possibile esse non sequitur (vt probatum est) non necesse esse, at vero neque necesse esse, neq; necesse non esse. Reliquum est ergo vt sequatur ad eam, non necesse non esse. Non. n. dantur plures enunciationes de necessario. Huius communis diuisionis, primo proponit reliqua duo membra excludenda dicens. {At vero neq; necessariū esse, neq; necessarium non esse, sequitur ad possibile esse.} Secundo probat hoc sic, Nullum formale consequens minuit suum antecedens, tunc oppositū consequentis staret cū antecedente. Sed vtrunque horum. s. necesse esse, & necesse non esse, minuit possibile esse, ergo, &c. Vnde tacita maiore ponit minoris, probationem dicens. Illi enim. s. possibile esse vtraque. s. esse, & non esse contingit accidere, horū autem. s. necesse esse, & necesse non esse vtrumlibet verū fuerit non erunt illa duo. s. esse & non esse veræ simul in potentia. Et primum horum explanans ait, cū dico possibile esse, simul est possibile esse & non esse. Quo ad secundū vero subdit. Si vero dicas necesse esse vel necesse non esse non remanet vtrunque. s. esse & non esse possibile. Si enim necesse est esse, possibilitas ad non esse excluditur. Et si necesse est non esse, possibilitas ad esse remouetur. Vtrunq; ergo istorum minuit illud antecedens possibile esse, quoniā ad esse & non esse, se extendit, &c. Tertio subdit conclusionem relinquitur ergo quòd non necessarium non esse comes est ei quæ dicit possibile esse, & consequenter hæc ponenda erit. 1. ordine. Occurrit in hac parte dubiū circa hoc quod dicit quòd ad possibile non sequitur necessarium, cū superius dixerit quòd ad ipsum non sequitur non necessarium. Cum enim necessarium, & non necessarium sint contradictoria opposita, & de quolibet sit affirmatio vel negatio vera, nō videtur posse euadi quin ad possibile sequatur necessarium vel non necessarium, Et cum non sequatur necessarium sequetur non necessarium, vt dicebant antiqui. Augetur & dubitatio ex eo ꝙ Arist. nunc vsus est talis argumentationis modo volens probare ꝙ ad necessariū sequatur possibile. Dixit enim. Nam si non negatio possibilis consequatur. Necesse est, enim aut dicere aut negare. Pro solutione huius, oportet reminisci habitudinis quæ est inter possibile & necessarium quòd. s. possibile est superius ad necessarium, & attendere ꝙ superius potestate continet suum inferius, & eius oppositum, ita, ꝙ neutrum eorū actualiter sibi vendicat, sed vtrunq; potest sibi contingere, sicut animali potest accidere homo, & non homo, & consequenter inspicere debes, ꝙ eadem est proportio superioris ad habendum affirmationem, negationē vnius inferioris, quæ est alicuius subiecti ad affirmatiuam & negatiuā futuri contingentis. Vtrobique enim neutrum habetur & saluatur potentia ad vtrumlibet. Vnde sicut in futuris contingentibus nec affirmatio, nec negatio est determinate vera, sed sub disiunctione, altera est necessario vera, vt in fine primi cōclusum est, ita nec affirmatione nec negatio inferioris sequitur determinate affirmationem vel negationem superioris, sed sub disiunctione altera sequitur necessario. Vnde non valet est animal, ergo est homo, neq; ergo non necessariū, ideo optime determinauit. Aristot. neutram conditionis partem de necessario determinate sequi ad possibile. Non tamen dixit ꝙ sub disiunctione neutra sequatur, hoc enim est contra illud primum principiū, de quolibet est affirmatio vera vel falsa. Ad id autem quod additur, ex eadem trahitur radice responsio. Quia enim necessarium inferius est ad possibile, & inferius non in potentia, sed in actu includit suū superius necesse est ad inferius determinate sequi suum superius, aliter determinate sequatur eius contradictoriū. Vnde per dissimilem habitudinem, quę est inter necessariū & possibile, & non possibile, ex vna parte, & inter possibile, & necessarium, & non necessarium, ex altera parte, ibi optimus fuit processus ad alterā contradictionis partem determinate, & hic optimus ad neutram determinate. Oritur quoque alia dubitatiuncula. Videtur enim ꝙ Arist. distormiter accipiat ly possibile in præcedenti tex. & in isto. Ibi enim accipit ipsum in communi, vt sequitur ad necessarium, hic videtur accipere ipsum specialiter pro possibili ad vtrumlibet, quia dicit quòd possibile est simul potens esse, & non esse. Et ad hoc dicendum est ꝙ vniformiter vsus est possibili. Nec eius verba obstāt, quoniam & de possibili in communi verum est dicere ꝙ potest sibi vtrunq; accidere, s. esse & nō esse, tum quia quicquid verificatur de suo inferiori, verificatur etiā de suo superiori, licet non eodem modo, tum quia possibile in communi neutram conditionis partem sibi determinat, & consequenter vtranq; sibi aduenire compatitur, licet non auferat potentiam ad vtranque partem, quemadmodum possibile ad vtrunq;. Secundum motiuum ad idem correspondens tacitæ obiectioni antiquorum quam supra exclusit addit, cum subdit.

Dubium. Le. præsen. (beside the opening lines of the second column)

Responsio: Possibile est supe. necess. (beside "reminisci habitudinis")

Lect. 15. (beside "tibus nec affirmatio")

Ad confir. (beside "neutra sequatur")

Inferius includ. supe. (beside "rius non in potentia")

Dubium. (beside "Oritur quoque")

Responsio. (beside "Et ad hoc dicendum")

Quicquid de inferio. et de supe. (beside "niam & de possibili")

Possibile in communi. (beside "superiori, licet")

ARGY. *Hæc. n. est vera profectò, si de hac quoq; dicatur, necesse est esse. Hæc & contradictoria ei opponitur, quæ sequitur illam non possibile est esse. Illam nanq; sequuntur*

hæ impossibile

hæ impossibile est esse, & necesse est non esse, cuius negatio est hæc, non necesse est non esse.

ANTI. *Hoc enim verũ est & de necesse esse. Hęc enim fit contradictio eius, quæ sequitur ad non possibile esse. Illud.n. sequitur hoc quòd est impossibile esse. & necesse non esse, cuius negatio est non necesse non esse.*

Sensus. Aristot. Vbi notandum ꝙ Arist. sub illa maiore adducta pro antiquis, s. côuertibiliter se consequentiũ contradictoria se mutuo côsequuntur, subsumit minorẽ. Sed horũ conuertibiliter se sequẽtiũ in. 3. ordine. s. nõ possibile esse, & necesse nõ esse côtradictoria sunt, possibile esse, & nõ necesse nõ esse, qm̃ modi negatione eis opponunť, ergo illę duę. s. possibile esse, & nõ necesse nõ esse, se côsequunť, & in primo locãdę sunt ordine. Vñ motiuũ tãgens ait. Hoc .n. qđ dictũ est verũ est, i. verũ esse oñditur & necesse nõ esse, i. & ex illius. s. nõ necesse nõ esse opposita, quę est necesse nõ esse. Vel hoc. n. s. nõ necesse nõ esse verum est. s. contradictoriũ illius de necesse non esse. Et minorẽ subdens ait. Hæc. n. s. nõ necesse non esse fit côtradictio eius quæ côuertibiliter sequitur, nõ possibile esse, & explanãs hoc in terminis subdit. Illud. n. nõ possibile esse, quod est caput tertij ordinis, sequiť hoc de impossibili. s. impossibile esse, & hęc de necessario. s. necesse nõ esse. cuius negatio seu côtradictoria est, nõ necesse nõ esse. Et qa cęteris paribus modus negať, & illa posĕ esse est (subaudiri) côtradictoria illius. s. nõ posĕ, igiť illa duo mutuo se consequũtur. s. posĕ esse & nõ necesse nõ esse tanquã côtradictoria duorũ se mutuo consequentiũ. Deinde cum dicit.

Possibile esse & nõ nec. esse

A.R.GY. *Sequitur igitur & hæ contradictiones perinde atque cætera, Atqui nullum prorsus absurdum videtur emergere si hoc pacto ponatur.*

ANTI. *Sequuntur igitur & hæ contradictiones secundũ prędictum modum, & nihil impossibile contingit sic positis.*

Expositio. sca. Ordinat oẽs consequentias modaliũ s'm opinione propriã, & ait ꝙ hę côtradictiones. s. de necessario sequunť illas de posĭ, s'm modũ pdictũ approbatũ illarũ de imposĭ. Sicut. n. côtradictorias de posĭ contradictoriæ de imposĭ sequunť, licet côuersim, ita côtradictorias de imposĭ contradictoriæ de necessario sequunť côuersim, licet in hoc (vt dictũ est) dissimilitudo sit ꝙ côtradictoriarũ de posĭ & imposĭ simile est dictũ côtradictoriarũ aũt de posĭ & necessario contrariũ est dictum, vt in sequenti vĭ figura.

Consequentia enunciationum modalium secundum quatuor ordines ab antiquis posita, & ordinata.

Primus ordo	*Secundus ordo*
Possibile est esse Côtingens est eẽ Nõ impose est eẽ Nõ necm̃ ẽ nõ eẽ	Possibile ẽ nõ esse Côtingẽs est nõ eẽ Nõ ipose est nõ eẽ Nõ necessariũ ẽ eẽ
Nõ possibile ẽ esse Nõ côtingens ẽ esse Impossibile est esse Necess. est nõ esse.	Nõ pose ẽ nõ esse Nõ côtigẽs ẽ ñ eẽ Impose est nõ eẽ Necesse est esse
Tertius ordo	*Quartus ordo*

In quibus diffe. ab antiqui. Vbi vides ꝙ nulla est inter Arist. & antiquos differentia, nisi in duobus primis ordinibus quo ad illas de necessario. Præpostero nanq; situ vsi sunt antiqui eam de necessario, quæ locanda erat in primo ordine, in secũdo ponentes, & eam quę in secundo ponenda erat in primo locantes. Et aspice quoq; ꝙ conuertibiliter se consequentiũ semper contradictoria se consequi ordinauit. Singulis. n. tertij ordinis singulæ primi ordinis contradictoriæ sunt & similiter singulę quarti ordinis singulis, quę in. 2. sunt, contradictoriæ. Quod antiqui non obseruarunt.

LECTIO XI.

An ad illud quod est, Necessarium esse, sequatur id quod est possibile esse.

ARGY. *Ambiget autem quispiam, si hanc necesse est esse, illa possibile est esse sequatur. Nam si non sequatur, ea sane sequetur, quę contradictorię illi opponitur, quę quidem est, non possibile est esse. Quod si quispiam nunc hanc dixerit contradictoriæ oppositam illi esse, necesse est illum hanc esse dicere, possibile est non esse, quarum vtrunque falsa est, si de hac dicatur, vt patet necesse est esse. Quare illa possibile est esse, sequitur hanc, necesse est esse.*

ANTI. *Dubitabit autem aliquis, si illud quod est necessarium esse possibile esse sequatur. Nam si non sequitur, contradictio sequitur, non possibile esse. Et si quis dicat nõ hanc esse contradictionẽ necesse est ipsum dicere, possibile nõ esse. Sed vtręq; falsę sunt de necesse esse.*

Postquam Aris. declarauit modalium consequentias, hic mouet quãdam dubitatione circa vnum eorum quæ determinata sunt. s. quòd possibile, sequitur ad necesse. Et duo facit, quia primo dubitationem absoluit. Secũdo ex determinata quæstione aliũ ordinem earundem consequentiarũ modalibus statuit, ibi {Et est fortasse.} Circa primum duo facit. Primo mouet quæstionem. Secundo determinat eam, ibi {Manifestum est.} Mouet ergo quæstionem primo dicens. Dubitabit autem aliquis si ad id quod est necesse esse sequatur possibile esse. Et secundo arguit ad partem affirmatiuam subdens. Nam si non sequatur contradictoria eius sequetur. s. nõ possibile esse vt supra deductũ est quia de quolibet est affirmatio vel negatio vera. Et si quis dicat hanc. s. nõ possibile esse, nõ esse contradictoriam illius. s. possibile esse, & propterea subterfugiendum velit argumentum, & dicere, ꝙ neutra harum sequitur ad necesse est, talis licet falsum dicat, tamen concedatur sibi, quoniam necesse erit ipsum dicere illius contradictoriam fore, possibile non esse. Oportet nanque aut non possibile esse, aut possibile non esse, esse contradictoriam possibile esse, & tunc in eundem redibit errorem, quoniam vtraq;. s. non possibile esse, & possibile non esse falsæ sunt de eo quod est necesse esse. Et consequẽter ad ipsum neutra sequi potest. Nulla. n. enunciatio sequitur ad illam, cuius veritatem destruit. Relinquitur ergo ꝙ ad necesse esse, sequitur possibile esse. Tertio arguit ad partem negatiuam, cum subdit.

Lect. 12.

Nul. enunc. sequi quam destru.

ARGY. *At vero idem rursus videtur esse possibile secari, ac non secari & esse, atq; non esse. Ex quo fit, vt id, quod necesse est esse, sit contingens non esse, quod quidem est falsum.*

ANTI. *At vero rursus idem videtur esse possibile incidi, & nõ incidi, & esse, & non esse. Quare erit necesse esse, contingens non esse, Hoc autem falsum est.*

Rat. ꝓ par. neg. Cap. 13. Et intendit talem rationem. Si ad necesse esse sequitur possibile esse, cum ad possibile sequatur possibile nõ esse, per conuersionem in oppositam qualitatem, vt dicitur in Primo Priorum, quia idem est possibile esse & nõ esse, &

esse, sequetur de primo ad vltimum quòd necessè esse, est possibile, nō esse, quod est falsum manifesta. Vnde oppositionis hypothesim subdit. At vero rursus videtur idē, possibile esse, & non esse, vt domus, & possibile incidi, & non incidi, vt vestis. Quare de primo ad vltimum necesse esse erit contingens non esse. Hoc autem est falsum, ergo hypothesis illa. s. quòd possibile sequatur ad necesse, est falsa. Deinde cum dicit.

ARGY. *Patet igitur non omne quod possibile est, vel esse, vel ambulare, illa etiam opposita posse. Sed esse nonnulla, in quibus illud non esse verum videtur, vt in hisce, quæ sine ratione possunt, quo pacto ignis calefacere potest, & potentiā habet rationis expertem. Potentia igitur hæ, quæ sunt participes rationis, eædem plurium sunt contrariorum, at hæ, quæ sunt rationis expertes, non omnes, sed ignis (vt dictum est) non potest non calefacere, neq; cætera omnia, quæ semper sunt actu. Aliqua tamen eorum, quæ potentias habent rationis expertes, simul opposita suscipere possunt. Verum hoc quidem huiusce gratia dictum est, vt ostendamus non omnem potentiam oppositorum esse, nec omnes eas quæ sub eadem specie collocātur.*

ANTI. *Manifestum est autem quoniam nō omne possibile, vel esse, vel ambulare, opposita valet, sed est in quibus non sit verum. Ac primum quidem in his, quæ non secundum rationem possunt, vt ignis calefactibilis est, & habet vim irrationabilem. Ergo secundum rationem potestates eædem plurimorum etiam contrariorum sunt. Irrationales vero non omnes, sed quemadmodum dictum est, ignem nō esse possibile calefacere & non calefacere, neq; quæcunq; alia semper agunt. Alia vero possunt & secundum irrationabiles potestate simul posita suscipere. Sed hoc iccirco dictum est, quoniam non omnis potestas oppositorum est, neq; quæcunq; secundum eandem speciem dicuntur.*

Respondet dubitationi. Et primo declarat veritatem simpliciter. Secundo applicat ad propositum, ibi {Hoc igitur possibile}. Proponit ergo primo ipsam veritatem
Lect. 12. declarandam dicens. Manifestum est autem ex dicēdis, quòd, non omne possibile esse vel ambulare. i. operari. i. non omne possibile secundum actum primum vel sm, ad opposita valet. i. ad opposita viam hibet, sed est inuenire aliqua possibilia, in quibus non sit verum dicere quod possunt in opposita. Deinde quia possibile à potentia nascitur, manifestat qualiter se habeat potētia ipsa ad opposita. Ex hoc enim clarum erit quomodo possibile se habeat ad opposita. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat hoc in potentijs eiusdem rationis. Secūdo in his quę
Lectio. 12. æquiuocæ dicuntur potentiæ, ibi {Quædā vero.} Circa
Notandū. 1. primum tria facit, quia primo manifestat qualiter poten-
Le. 2. & c. 3. tia irrationalis se habeat ad opposita, & ait quod potentia ir-
Potētia act. rationalis nō potest in opposita. Vbi notandum est quod si-
Rationalis cut dicitur. 9. Metaphy. potentia actiua cum nihil aliud
Irrationalis fit quam principiū quo in aliud agimus, diuiditur in potentiam rōnalem & irrōnalem. Potētia rationalis est, quę cū ratione & electione operatur, sicut ars Medicinæ qua Medicus cognoscēs quid sanādo expediat infirmo, & volens applicat remedia. Potentia autem irrationalis vocatur illa, quæ nō ex ratione & libertate operatur, sed ex naturali sua dispositione, sicut calor ignis, potētiæ irrationalis est, quia calefacit non vt cognoscit & vult, sed vt natu
Duplex differētia inter po. ra. & irratio. ra sua exigit. Assignatur autem ibidem duplex differentia proposito deseruiens inter istas potētias. Prima est quod
Prima. actiua potentia irrationalis non potest duo opposita, sed est determinata ad vnū oppositorū, siue sumatur oppositum contradictoriæ siue contrariæ. Verbi gratia. Calor potest calefacere & non calefacere, quæ sunt contradictoriæ opposita, neque potest calefacere quod frigefacere, quæ sunt cōtraria, sed ad calefactionem determinatus est. Et
hoc intelligere per se, quia per accidens calor frigefacere potest, vel resoluendo materiam caloris humidum. s. vel per antiperistasim contrarij. Et similiter potest non calefacere per accidens. s. si calefactibile deest. Potentia aūt rationalis potest in opposita & contradictoriæ & cōtrariæ. Arte siquidem Medicinæ potest Medicus adhibere remedia & nō adhibere, quæ sunt cōtradictoria, & adhibere remedia sana & nociua, quæ sunt contraria. Secunda differentia est quod potentia actiua irrationalis pręsente passo necessario operatur deductis impedimentis. Calor enim calefactibile sibi præsens calefacit necessario si nihil impediat, potentia aūt rationalis, passo præsente non necessario operatur. Pręsente siquidem infirmo non cogitur Medicus remedia adhibere. Dimittantur aūt Metaphy. harum differentiarum rationes, & ad textum redeamus, vbi narrans quomodo se habeat potentia irrationalis ad oppositum ait. Et primum quidem, s. non est verum dicere quod sit potentia ad opposita in his, quę possunt non secundum rationem id est in his quorū posse est per potētias irrationales, vt ignis calefactiuus est. i. est potens calefacere, & habet vim. i. potētiam istam irrationalem, Ignis siquidem non potest frigefacere, neq; in eius potestate est calefacere & non calefacere. Quod autem dixit primum ordinem notat ad secundū genus possibilis infra dicendum, in quo etiā non inuenitur potentia ad opposita. Secundo manifestat quomodo potentia rationalis se habeat ad opposita intendens quod potentia rationalis potest in opposita vnde subdit. Ergo potestate secundū rationem, i. rationales ipsæ eædem sunt contrariorū, non solum duorum, sed etiam plurimorum, vt arte Medicinę Medicus plurima iuga cōtrariorum adhibere potest, & à multarum operationū contradictionibus abstinere potest. Præposuit autem ly ergo, vt hoc consequi ex dictis insinuaret, cum enim oppositorū oppositæ sint proprietates, & potentia irrationalis ex eo quod irrationalis ad opposita non se extendat, oportet potentiam rationalem ad opposita viam habere, eo quod rationalis sit. Quarto explanat id quod dixit de potentijs irrationalibus propter causam infra assignandam ab ipso, & intendit quòd illud quod dixit de potentia irrationali, s. quod non potest in opposita, non est verū vniuersaliter, sed particulariter. Vbi nota quod potētia irrationalis diuiditur in potentiam actiuam, quæ est principium faciendi, & potētiam passiuam quæ est principium patiendi. Verbi gratia. Potentia ad calorem diuiditur in posse calefacere, & in posse calefieri. In potentijs actiuis irrationalibus verū est quòd non possunt in opposita, vt declaratum est, in potētijs autem passiuis non est verum. Illud enim quod potest calefieri, potest etiam frigefieri, quia eadem est materia, seu potentia passiua contrariorū, vt dicitur in. 2. de Cœlo, & Mundo, & potest nō calefieri, quia idem est subiectum priuationis & formę, vt dicitur in. 1. Physi. Et propter hoc ergo cum explanando ait. Irrationalis vero potentiæ non omnes à posse in opposita. excludi intelligendæ sunt, sed illæ quæ sunt quemadmodum potentia ignis calefactiua. Ignem enim nō posse non calefacere manifestum est. Et vniuersaliter quæcunq; illa sunt talis potentiæ, quod semper agunt, i. quod quantum est ex se non possunt non agere, sed ad semper agendum ex sua forma necessitantur. Huiusmodi autem sunt vt declarauimus omnes potētiæ actiuę irrationales.

Calor frigefac. — Po. ra. in opposi. — Secunda. — Lect. seq. imme. — Oppo. proprietates. — Notandū. 2. — Po. irratio. duplex. Quæ in op. & quæ non. — Lectio. 4. & cōmen. 18. Lect. 15. & cōmen. 82.

irrationales. Alia vero ſunt talis conditionis ꝙ etiam ſecũdum irrationabiles potentias.ſ. paſsiuas ſimul poſſunt in quædam oppoſita, vt aer poteſt calefieri & frigefieri.

Ly ſimul. Quod vero ait {ſimul} cadit ſupra ly poſſunt, & non ſupra ly oppoſita, & eſt ſenſus ꝙ ſimul aliquid habet potentiam paſsiuam ad vtrunq; oppoſitorũ, & non ꝙ habeat potentiam paſsiuam ad vtrunq; oppoſitorum ſimul habendum. Oppoſita nanq; impoſsibile eſt haberi ſimul. Vnde & dici ſolet & bene, ꝙ in huiuſmodi eſt ſimultas potentiæ, non potentia ſimultatis. Irrationalis igitur potentia non ſecundum totũ ſuum ambitum à poſſe in oppoſita excluditur, ſed ſecundum partem eius, ſ'm potentias.ſ.actiuas. Quia autem videbatur ſuperflue addidiſſe differentias inter paſsiuas & actiuas irrationales, quia ſat erat propoſito oſtendiſſe ꝙ non omnis potentia oppoſitorum eſt, ideo ſubdit ꝙ hoc iccirco dictum eſt, vt notum fiat quoniã nedum non omnis poteſtas oppoſitorum eſt loquendo de potentia communiſsime, ſed neq; quæcunq; potentiæ dicuntur, ſecũdum eandem ſpeciem ad oppoſita poſſunt. Potentiæ ſiquidem irrationales omnes ſub vna ſpecie irrationalis potentiæ concluduntur & tamen non omnes in oppoſita poſſunt, ſed paſsiuæ tantum. Nõn ſuperuacanea ergo fuit differentia inter paſsiuas & actiuas irrationales, ſed neceſſaria, ad declarãdum ꝙ non omnes potentiæ eiuſdem ſpeciei poſſunt in oppoſita. Poteſt & ly hoc demonſtrare vtranq; differentiam, ſcilicet inter rationales & irrationales, & inter irrationales actiuas & paſsiuas inter ſe, & tũc eſt ſenſus, quòd hoc ideo fecimus. vt oſtenderemus quòd nõ omnis poteſtas

Alius ſenſus. quæ ſcilicet ſecundum eandem rationem potentiæ phyſicæ dicitur, quia.ſ.poteſt in aliquid, vt rationalis & irrationalis, neq; etiam omnis poteſtas, quæ ſub eadem ſpecie continetur, vt irrationalis actiua & paſsiua ſub ſpecie irrationalis, ad oppoſita poteſt.

LECTIO XII.

Declaratis potentijs, quæ æquiuocæ dñr, ſumit impoſſibilis rationẽ, vt declaret quod nam ex poſsibilibus neceſſariũ ſequatur.

ARGY. *Nonnullæ autem potentiæ æquiuocæ ſunt. Poſſibile.n. non ſimpliciter dicitur, ſed aliud quidem ob hoc dicitur quia verum eſt propterea quòd actu eſt, veluti poſſibile eſt, quempiam ambulare, quia ambulat, & omnino poſſibile eſt eſſe, quia iam id eſt actu quod dicitur poſſe. Aliud autem ex eo, quia fuerit actu, vt poſſibile eſt quempiam ambulare, propterea quòd ambulauerit.*

ANTI. *Quædam vero poteſtates æquiuocæ ſunt. Poſſibile enim eſſe nõ ſimiliter dicitur, ſed hoc quidem quoniam verum eſt, vt in actu, vt poſſibile eſt ambulare, quoniam ambulat, & omnino poſſibile eſt eſſe, quoniã eſt iam actu quod dicitur poſſibile, illud vero quoniam forſitan aget, vt poſſibile eſt ambulare, quoniam forſitan ambulabit.*

Intendit declarare quomodo illæ, quæ æquiuocæ dicuntur potentiæ, ſe habeãt ad oppoſita. Et circa hoc duo facit. Primo declarat naturã talis potentiæ. Secundo ponit differentiam & conuenientia inter ipſam & ſupradictas, ibi {Et hæc quidem.} Ad euidentiam primi aduertendum eſt, quòd. 5.&.9.Metaphy. Ariſt. diuidit potentiam in potentias, quæ eadem ratione potentię dicuntur, & in potentias, quæ non ea ratione qua prædictæ potentiæ nomen habent, ſed alia. Et has appellat æquiuocæ potentias. Sub primo membro comprahenduntur omnes potentiæ actiuæ & paſsiuæ, & rationales & irrationales. Quæcunq; enim poſſe dicuntur per potentiam actiuam vel paſsiuam quam habeant, eadem ratione potẽtia ſunt quia.ſ. eſt in eis vis principiata alicuius actiuæ vel paſsiuæ.

Lecti. 12. & cõmen. 17. Le. 2. & c. 5 Diu. poten. Sub primo.

Sub ſecũdo Poten. ma. Sub ſecundo autem membro comprehenduntur potentiæ mathematecales & logicales, Mathemat. potentia eſt, qua lineam poſſe dicimus in quadratum, & eo ꝙ in ſemetipſum ducta quadratum conſtituit.

Logic. po. Logica potentia eſt, qua duo termini coniungi abſq; cõtradictione in enunciatione poſſunt. Sub logica quoq; potentia continetur, quæ ea ratione potentia dicitur, quia eſt.

Quodæquiuoc. Hæ vero merito æquiuocæ à primis potentiæ dicuntur, eo ꝙ iſtæ nullam virtutem actiuam vel paſsiuã prædicant, & quod poſsibile iſtis modis dicitur, non ea ratione poſsibile appellatur, quia aliquis habeat virtutem ad hoc agendũ vel patiendum ſicut in primis. Vnde cum potentiæ habentes ſe ad oppoſita ſint actiuæ vel paſsiuæ, iſtæ quæ æquiuocæ poteſtates dicuntur ad oppoſita non ſe habent. De his ergo loquens ait. Quædam vero poteſtates æquiuocæ ſunt, & ideo, ad oppoſita nõ ſe habent. Deinde declaras qualis ſit iſta poteſtates æquiuoce dicta, ſubdit diuiſionem vſitatam poſsibilis per quã hoc ſcitur dicens. Poſſibile enim non vno modo dicitur, ſed duobus.

Primus mo. poſsibilis. Et vno quidem modo dicitur poſsibile eo quòd verum eſt vt in actu, i. vt actualiter eſt, vt poſsibile eſt ambulare, quãdo ambulat iã, & omnino.i.vniuerſaliter poſsibile eſt eſſe, qñ eſt actu iam, quod poſsibile dicitur.

Secundus. Secundo modo aũt poſsibile dicitur aliquid nõ ea ratione quia eſt actualiter, ſed quia forſitan, aget, i. quia poteſt agere, vt poſsibile eſt ambulare quoniam ambulabit.

Notandum. Vbi aduertendum eſt, ꝙ ex diuiſione bimembri poſsibilis, diuiſionem ſuprapoſitam potentię declarauit à poſteriori. Poſsibile.n. à potentia dicitur. Sub primo ſiquidem membro poſsibilis innuit potentias æquiuoce.

Po. æqui. & vniuoc. ſub quibus mẽ. poſsibilis. Sub ſecundo autem potentias vniuoce, actiuas.ſ.& paſsiuas. Intendebat ergo ꝙ quia poſsibile dupliciter dicitur, ꝙ etiã poteſtas duplex eſt. Declarauit autem poteſtates æquiuocas ex vno earũ membro tantũ, ſ. ex his quæ dicũtur poſsibilia, quia ſunt, quia hoc ſat. erat ſuo propoſito. Deinde cum dicit.

ARGY. *Et hæc quidem potentia in his eſt ſolum, quæ mobilia ſunt. Illa vero & in his eſt, quæ immobilia ſunt. Atque horum vtrunq;, & id inquam quod iam ambulat, ac agit vel eſt, & id quod ambulandi, vel eſſendi quidem potentiam habet, ſed nondum ambulat, aut eſt, vera dicere licet, poſſibile eſſe ambulare, aut etiam eſſe.*

ANTI. *Et hæc quidem in ſolis mobilibus eſt poteſtas. Illa vero & in immobilibus. In vtriuſq; vero verum eſt dicere non impoſſibile eſt ambulare, vel eſſe, & quod ambulat iam, & agit, & ambulabile eſt.*

Aſsignat differentiam inter vtranq; potentiam. & ait, ꝙ potentia hæc vltimo dicta Phyſica, eſt in ſolis illis rebus, quæ ſunt mobiles, illa autem eſt & in rebus mobilibus, & immobilibus.

Po. phyſic. Poſsibile ſiquidem à potentia dictum eo ꝙ poſsit agere non tamen agit, inueniri non poteſt abſq; mutabilitate eius, quod ſic poſſe dicitur. Si.n. nunc poteſt agere & nõ agit, ſi agere debet, oportet quòd mutetur de ocio ad operationem. Id autem quod poſsibile dicitur eo ꝙ eſt, nullam mutabilitatem exigit in eo quod ſic poſsibile dicitur. Eſſe nanq; in actu quod talem poſsibilitatem fundat, inuenitur & in rebus neceſſarijs & in immutabilibus, & in rebus mobilibus.

Poſſibile. logic. communius phy. Poſsibile ergo hoc quod logicum vocatur cõmunis eſt illo quod phyſicum appellari ſolet. Deinde ſubdit conuenientiam inter vtrunq; poſsibile dicens, quòd in vtriuſq; poteſtatibus & poſsibilibus verum eſt non poſsibile eſſe. i. ipſum ambulat quod iam actu ambulat ſeu agit, & quod iam ambulabile

labile eſt.i.in hoc conueniunt ꝙ ſiue dicatur poſsibile ex eo ꝙ actu eſt, ſiue ex eo ꝙ poteſt eſſe, de vtroq; verificatur non impoſsibile, & conſequenter neceſſario verificatur poſsibile, quoniam ad non impoſsibile ſequitur poſsibile. Hoc eſt ſecundum genus poſsibilis reſpectu cuius Ariſt. ſupra dixit & primum quidem} in quo non inuenitur via ad vtrunq; oppoſitorum, hoc inquã eſt poſsibile quod iam actu eſt. Quod.n.tali rõne poſsibile dicitur, iam determinatũ eſt, ex eo ꝙ actu eſſe ſuppoſitũ eſt. Nõ ergo poſsibile omne, ad vtrunq; poſsibile eſt, ſiue loquamur de poſsibili phyſice, ſiue logice. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Quæ cum ita ſint, idq; quod hoc modo poſſibile eſt, non vere dicere ſimpliciter de neceſſario poſſumus. Alterũ autem vere dicere licet. Quare cũ ad particulare ſequatur vniuerſale, ad id quod neceſſario eſt, ſequitur hoc profecto, poſſibile eſt eſſe, non omne tamen, vt patet.*

ANTI. *Sic igitur poſſibile non eſt verum de neceſſario ſimpliciter dicere, alterum autem verum eſt. Quare quoniam partem vniuerſalem ſequitur illud, quod ex neceſſitate eſt, conſequitur poſſe eſſe, ſed non omnino.*

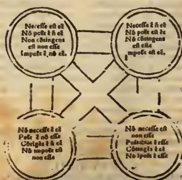
Applicat determinatã veritatem ad propoſitum. Et primo cõcludendo ex dictis declarat habitudinẽ vtriuſque poſsibilis ad neceſſarium dicens, ꝙ hoc ergo poſsibile.i.phyſicum quod eſt in ſolis mobilibus, non eſt verũ dicere & prædicare de neceſſario ſimpliciter, quia quod
Poſſibile phyſi. ſimpliciter neceſſarium eſt, non poteſt aliter eſſe. Poſsibile autem phyſicum, poteſt ſic & aliter eſſe, vt dictum
Neceſ. duplex. eſt. Addit autem ly ſimpliciter, qm̃ neceſſarium eſt multiplex. Quoddam enim eſt ad bene eſſe, quoddã ex ſuppoſitione. De quibus non eſt noſtrũ tractare, ſed ſolummodo id inſinuare, ꝙ vt præſeruaret ſe ab illis modis neceſſarij qui non perfecte & omnino habent neceſſarij rationem, appoſuit ly ſimpliciter. De tali enim neceſſario
Po. logic. poſsibile phyſicum non verificatur. Alterũ autem poſsibile logicum quod in rebus immobilibus inuenitur verum eſt de illo enũciare, qm̃ nihil neceſsitatis adimit. Et per hoc ſoluitur ratio inducta ad partem negatiuã quæſtionis. Peccabat ſiquidem in hoc, & ex neceſſario inferebat poſsibile ad vtrunq; quod cõuertitur in oppoſitam qualitatem. Deinde reſpondet quæſtioni formaliter intendens ꝙ affirmatiua pars quæſtionis tenẽda ſit, ꝙ.i.ad
Totum ſeq. ad partẽ ſubiecte. neceſſarium ſequitur poſsibile. Et aſsignat cauſam. Quia ad partem ſubiectiuam ſequitur conſtructiue ſuum totũ
Neceſ. pars poſſibilis. vniuerſale. Sed neceſſarium eſt pars ſubiectiua poſsibilis, quia poſsibile diuiditur in logicum & phyſicum, & ſub logico comprehenditur neceſſarium ergo ad neceſſarium ſequitur poſsibile. Vnde dicit. Quare qm̃ partem .ſ.ſubiectiuam ſuum totũ vniuerſale ſequitur, illud quod ex neceſsitate eſt.i.neceſſarium tanquã partem ſubiectiuam, conſequitur poſſe eſſe.i.poſsibile tanquam totũ vniuerſale. Sed nõ omnino.i.ſed nõ ita ꝙ omnis ſpecies poſsibilibus ſequatur, ſicut ad hominẽ ſequitur animal, ſed non omnino.i.non ſ'm omnes ſuas partes ſubiectiuas ſequitur ad hominem. Non.n.valet eſt homo, ergo eſt animal irrationale. Et per hoc confirmata ratione adducta ad partem affirmatiuam, expreſsius ſoluit rationem adductam ad partem negatiuam, quę peccabat ſ'm fallaciã, cõſequentijs inferens ex neceſſario poſsibile deſcendẽdo ad vnã poſsibilis ſpeciẽ, vt de ſe patet. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Atque forſitan hæ neceſſe eſt, & non neceſſe eſt, aut eſſe, aut non eſſe, omnium principium ſunt. Et cæteras ad has ſequentes conſiderare oportet.*

ANTI. *Et eſt quidem fortaſſe principium quod neceſſariũ eſt, & quod non neceſſarium eſt omnium, vel eſſe, vel non eſſe, & alia vt horum conſequentia conſiderare oportet.*

Ordinat eaſdem modalium conſequentias alio ſitu, præponendo neceſſarium omnibus alijs modis. Et circa hoc duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo aſsignat cauſam dicti ordinis, ibi {Manifeſtum eſt aũt.} Dicit ergo {Et eſt fortaſſe principium omnium enunciationum modalium vel eſſe vel non eſſe}.i.affirmatiuarũ vel negatiuarũ, neceſſarium & non neceſſarium. Et oportet conſiderare alia, ſcilicet poſsibile, contingere & impoſsibile eſſe, ſicut horum ſcilicet neceſſarij & non neceſſarij conſequentia, hoc modo.

Conſequentiæ enunciationum modalium ſecundum quatuor ordines alio conuenienti ſitu ab Ariſt. poſitæ & ordinatæ.

Vides aũt hic nihil immutatum niſi ꝙ neceſſariæ quę vltimum locum tenebant, primum ſortitæ ſunt. Quod vero dixit fortaſſe non dubitantis. ſed abſq; determinata ratione rem proponentis eſt. Deinde cum dicit.

ARGY. *Patet autem ex his quæ diximus, id quod eſſe neceſſario eſt etiam actu. Quare ſi perpetua ſunt priora, actus etiam eſt potentia priori, atque eorum, quæ ſunt.*

ANTI. *Manifeſtum eſt autem ex his, quæ dicta ſunt, quoniam quod ex neceſſitate eſt, ſecundũ actũ eſt. Quare ſi priora ſunt ſempiterna, & quæ actu ſunt, poteſtate priora ſunt.*

Intendit aſsignare cauſam dicti ordinis. Et primo aſ- Nec. & po. quid dicant.
ſignat cauſam, quare præpoſuerit neceſſarium poſsibili tali ratione. Sempiternũ eſt prius temporali, ſed neceſſarium dicit ſempiternitatem, quia dicit eſſe in actu, excludendo omnem mutabilitatem, & conſequenter temporalitatem, quæ ſine motu non eſt imaginabilis poſsibile autem dicit temporalitatem, quia non excludit quin poſſit eſſe & non eſſe, ergo neceſſe merito prius ponitur quã poſsibile. Vnde dicit proponendo minorem {Manifeſtũ eſt autem ex his quæ dicta ſunt.} tractando de neceſſario, quoniã id quod ex neceſsitate eſt, ſ'm actum, eſt totaliter, ſ. quia omnem excludit mutabilitatem & potentiam ad oppoſitum. Si enim mutari poſſet in oppoſitum aliquo modo iam non eſſet neceſſarium. Deinde ſubdit

maiorem

maiorem per modum antecedentis cõditionalis.{Quare ergo priora sunt sempiterna tẽporalibus.{Vltimo ponit conclusionem,& quæ actu sunt omnino.s.necessaria, priora sunt potestate.i. possibilibus quæ omnino actu esse non possunt,licet compatiantur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Alia quidem actus sunt sine potẽtia, quales sunt ipsæ substantiæ primæ,alia vero cum potentia actus, quæ natura quidem priora sunt, tempore vero posteriora sunt, insuper & quæ nunquam sunt actus, sed potentiæ tantum.*

ANTI. *Et hæc quod sine potestate sunt, actu sunt vt primæ substantiæ. Alia vero sunt actu cum possibilitate, quæ natura quidem priora sunt, tempore vero posteriora. Alia vero nunquam sunt actu, sed potestate tantum.*

Vniuer. principalius gra. — Assignat causam totius ordinis à se inter modales statuti, tali ratione. Vniuersi triplex est gradus. Quædam sunt actu sine potestate.i.sine admixta potẽtia,vt primæ substantiæ,non illæ quas in præsenti diximus primas,eo φ principaliter & maxime subsistẽt,sed illæ quę sunt primæ,quia omnium rerum sunt causæ,intelligentiæ.s.Alia sunt actu cum possibilitate,vt omnia mobilia, quę secundum id quod habent de actu,sunt priora natura seipsis secundũ id quod habent de potentia,licet econtra sit,aspiciendo ordinem temporis: nam.n. s̃m id quod habent de potentia priora tempore, seipsis secundum id quod habent de actu. Verbi gratia. Socrates,prius s̃m tẽpus poterat esse Philosophus, deinde fuit actualiter Philosophus. Potentia ergo præcedit actum s̃m ordinem temporis in Socrate,ordine autem naturę imperfectionis & dignitatis econuerso cõtingit. Prior.n.secundum dignitatem.i. dignior & perfectior habebatur Socrates cum Philosophus actualiter erat quàm cum Philosophus esse poterat. Præposterus est igitur ordo potẽtiæ,& actus in vnomet, vtroque ordine.s. naturæ & temporis attento. Alia vero nunquam sunt actu, sed potestate tantum,vt motus temporis,infinita diuisio magnitudinis,& infinita augmentatio numeri.Hæc enim vt.9.Metaphy.dicitur, nunquam exeunt in actum quoniam eorũ rationi repugnant.Nunquam enim aliquid horum ita est quin aliquid eius expectetur, & consequenter nunquã esse potest nisi in potentia,sed de his alio tractandũ est loco. Nunc hæc ideo dicta sint, vt inspecto ordine vniuersi appareat, quòd illũ imitati sumus in nostro ordine. Posuimus siquidem primo necessarium, quod sonat actu esse siue potestate seu mutabilitate imitando primum gradum vniuersi. Locauimus.2.loco possibile & contingens,quorum vtrunque sonat actum cum possibilitate, & sic situatur cõformitas ad secundum gradum vniuersi. Præposuimus aũt possibile & non contingens,quia possibile respicit actũ.Contingens autem secũdum vim nominis respicit defectum causæ,qui ad potentiam pertinet. Defectus enim potentiam sequitur,& ex hoc conforme est secundę parti vniuersi,in qua actus est prior potentia secundum naturam, licet nõ secundum tempus. Vltimum autem locum impossibili reseruauimus, eo φ sonat nũquam fore sicut & vltima vniuersi parti dicta est illa,quæ nunquã actu est. Pulcherrimus igitur ordo statutus est,quãdo dicimus est obseruatus,quia autem suppositę modalium consequentiæ nil aliud sunt quam æquipollentię earum quæ ob varium negationis situm, qualitatem vel quantitatem vel vtraq; mutantis,ideo ad completã notitiam consequentiam se modalium, de earum qualitate & quãlitate paucis admodum necessaria dicenda sunt. Qm̃ igitur natura totius ex partium naturis consurgit, sciendum est quòd

Secundus. Mobilia quo priora & post. seipsis.

Tertius.

Lect. 5. tex. cõmen. 12. Successiuis. exire in act° repu.

Ra. or. imitanda seruatu.

Nat. totius vñ consurg.

subiectum enunciationis modalis & dicit esse vel nõ esse,& est dictum vnicum & cõtinet in se subiectum dicti, prædicatũ autem modalis enunciationis, modus.s.& totale prædicatum est,quia explicite vel implicite verbum continet, quod est semper nota eorũ quæ de altero prædicantur. propter quod Arist.dixit φ modus est ipsa appositio,& continet in se vim distributiuam secundũ partes temporis. Necessarium.n.& impossibile distribuunt in omne tempus vel simpliciter vel tale,possibile autem & cõtingens pro aliquo tempore in communi. Nascitur autem ex his quinque conditionibus, duplex in qualibet modali qualitas.& triplex quantitas. Ex eo enim φ tam subiectum quam prædicatum modalis verbum in se habet,duplex qualitas fit,quarũ altera vocatur qualitas dicti,altera qualitas modi. Vnde & supra dictum est aliquã esse affirmatiuam de modo & non de dicto,& econuerso. Ex eo vero φ subiectum modalis cõtinet in se subiectum dicti vna quantitas consurgit,quæ vocatur quantitas subiecti dicti,& hęc distinguitur in vniuersalem particularem & singularem, sicut & quãtitas illarum de inesse. Possumus.n.dicere Sortem, quendã hominem, vel omnem hominem,vel nullũ hominem, possibile est currere. Ex eo autem φ subiectum vnius modalis dictum vnum est consurgit alia quantitas vocata quam cuiusque modalis singulare est istius vniuersalis,s.dictum quantitas dicti, & hæc vnica est singularitas.s. Omne.n.dictũ, Quod ex eo liquet φ cum dicimus, hominem esse albũ, est possibile, exponitur sic, hoc dictũ hominem esse album est possibile.Hoc dictum autem singulare est,sicut, & hic homo. Propterea & dicit quòd omnis modalis est singularis, quo ad dictum, licet quo ad subiectũ dicti sit vniuersalis vel particularis. Ex eo autem φ prædicatum modalis, modus.s.vim distributiuam habet, alia quantitas consurgit vocata quantitas modi seu modalis, & hæc distinguitur in vniuersalem & particularẽ. Vbi diligenter attendenda sunt. Primũ est quòd hoc est singulare in modalibus, φ prædicatum simpliciter quantificat propositionem modalem,sicut & simpliciter qualificat. Sicut enim illa est simpliciter affirmatiua in qua modus affirmatur, & illa negatiua, in qua modus negatur, ita illa est simpliciter vniuersalis cuius modus est vniuersalis & illa particulares cuius modus est particularis.Et hoc qa modalis modi naturam sequitur. Secundum attendendum, quod est causa istius primi,est φ prædicatum modalis.s. modus nõ habet solam habitudinem prædicati respectu sui subiecti.s.esse,& nõ esse sed habitudinem syncategorematis distributiui sed non s̃m quantitatem partiũ subiectiuarum ipsius subiecti, sed s̃m quantitatem partium temporis eiusdẽ. Et merito. Sicut.n.quia subiecti enunciationis de inesse propria quãtitas est penes diuisionem vel indiuisionem ipsius subiecti, quia est nomẽ quod significat per modũ substantię cuius quantitas est per diuisionem continui, ideo signum quantificans in illis distribuit s̃m partes subiectiuas,ita quia subiecti enunciationis modalis propria quãntitas est tempus,quia est verbum quod significat per modum motus, cuius propria quantitas est tempus,ideo modus quantificans distribuit ipsum suum subiectum.s.esse vel non esse s̃m partes temporis. Vnde subtiliter inspicienti,apparebit φ quantitas ista modalis proprij subiecti modalis enũciationis quantitas est.s.ipsius esse vel non esse.Ita quòd illa modalis est simpliciter vniuersalis,cuius proprium subiectum distribuitur pro omni tempore vel simpliciter, vt hominem esse animal est necessariũ,vel impossibile,vel accepio,vt

Notandum. Secundum Sub. & præ dic.i. moda. Via modi.

Lectio.10.

Notandum. Secundum Offi. prædi. in moda.

Notandũ. 3. Ra. virtutis modi.

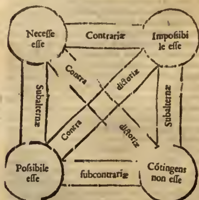
Moda. simpliciter vniuersalis.

Particularis. hominem currere hodie, vel dum currit, est necessariū, vel impossibile. Illa vero est particularis, in qua nō pro omni sed aliquo tempore distributio fit in cōmuni tantum, vt hominē esse animal est possibile vel contingens.

Passio subiecti in moda. Est ergo & ista modalis quantitas subiecti sui passio, sicut & vniuersaliter quantitas se tenet ex parte materiæ, sed deriuatur à modo non inquantū prædicatū est, quod vi sic tenetur formaliter, sed inquātum syncategorematis officio fungitur, quod habet ex eo φ proprie modus est. Sunt igitur modalium de propria earum quantitate

Moda. aliæ vniuersales affir. vel ne. aliæ particulares affirm. vel ne. loquēdo, aliæ vniuersales affirmatiuæ vt illæ de necessario, quia distribuūt ad semper esse aliæ vniuersales negatiuæ vt illæ de impossibili, quia distribuit ad nunquā esse, aliæ particulares affirmatiuæ vt illæ de possibili & contingenti, quia distribuunt vtrunq; ad aliquando esse, aliæ particulares negatiuæ vt illæ de nō necesse & nō impossibili, quia distribuunt ad aliquando nō esse, sicut in illis de inesse, omnis nullus, quidam, nō omnis, nonnullus, similem faciunt diuersitatem. Et quia vt dictum est, hæc quantitas modalium est inquantum modales sunt, & de his inquantum huiusmodi præsens tractatus fit ab Arist.

Equipollen. in moda. iccirco æquipollentiæ, seu consequentiæ earum ordinatę sunt negationis vario situ, quemadmodum æquipollētiæ illarū de inesse, vt. s. negatio præposita modo faciat ęquipollere suæ cōtradictoriæ, negotio autem modo postposita, posita autem dicti verbo, suæ æquipollere contrariæ facit. præposita vero & postposita suæ subalternæ vt videre potes in consequentiarum figura vltimo ab Aristo. formata in qua tali præformata oppositionū figura clare videbis omnes se mutuo consequentes, secundum alteram trium regularum æquipollere, & consequenter totum primum ordinem secundo contrarium. 3. contradictorium quarto vero subalternum.

LECTIO XII.

Vt eam absoluat dubitationem, quæ est, quæ nam enunciationes contrariæ magis sibi inuicem esse dicantur quomodo animi sententiæ contrariæ dicantur esse, ostendit.

ARGY. *Cum autem affirmationi, negatio ac affirmatio aduersentur, nam huic omnis homo iustus est, hæ nullus homo iustus est, & omnis homo iniustus est aduersantur, & item huic, Callias iustus est, hæ, Callias iustus non est, & Callias iniustus est, consideremus oportet vtra istarum sit illi contraria.*

ANTI. *Vtrum autem contraria est affirmatio negationi, an affirmatio orationi, & oratio vt qua dicit quoniam omnis homo iustus est, ei qua est, nullus homo iustus est, an omnis homo iustus est, ei qua est, omnis homo iniustus est, Callias iustus est, Callias iustus non est, Callias iniustus est, qua nam horum contraria est.*

Postquam determinatum est de enunciatione secundum quod diuersificatur tam ex additione facta ad terminos, quam ad compositionem eius, hic secundum diuisionem à S. Tho. in principio huius secundi factam intendit Aris. tractare quandam quæstionem circa oppositiones enunciationum prouenientem ex eo φ additur aliquid simplici enūciationi. Et circa hoc quatuor facit. Primo mouet quæstionē. Secundo declarat φ hæc quęstio dependet ab vna alia quæstione prætractanda, ibi {Nam si ea, quæ sunt in voce.} Tertio determinat illam aliam quæstionē, ibi {Nam arbitrari.} Quarto redit ad respondendum quæstioni primo motæ, ibi {Quare si in opinione, &c.} Quæstio quā mouere intendit est. Vtrū affirmatiuæ enunciationi contraria sit negatio eiusdem prædicati, an affirmatio de prædicato contrario seu priuatiuo? Vnde dicit, Vtrum cōtraria est affirmatio negationi contradictoriç. s. & vniuersaliter oratio affirmatiua orationi negatiuç, vt affirmatiua oratio quç dicit, omnis homo est iustus, illi cōtraria sit orationi negatiuç, nullus homo est iustus, aut illi omnis homo est iniustus, quç est affirmatiua de pręd icato priuatiuo? Et similiter ista affirmatio Callias est iustus, est ne contraria illi contradictoriæ negationi Callias nō est iustus, aut illi, Callias est iniustus quę est affirmatiua de prędicato priuatiuo? Ad euidentiā tituli huius quęstionis quia hactenus indiscusse ab alijs est relictus, cōsiderare oportet φ cum in enunciatione sint duo. s. ipsa enunciatio seu significatio, & modus enunciandi seu significandi, duplex inter enūciationes fieri potest oppositio, vna ratione ipsius enunciationis, altera ratione modi enunciandi. Si modos enunciandi attendimus, duas spēs oppositionis in latitudine enunciationum inueniemus, cōtrarietatem. s. & contradictionem. Diuisæ. n. superius sunt enunciationes oppositæ in contrarias contradictorias. Contradictio inter enunciationes ratione modi enunciandi est quando idem prędicatur de eodem subiecto cōtradictorio modo enunciandi, vt sicut vnum contradictorium nil ponit sed alterum tantum destruit, ita vna enunciatio nil afferit, sed id tantum quod altera enunciabat destruit. Huiusmodi autem sunt omnes quæ cōtradictoriæ vocantur. s. omnis homo est iustus, non omnis homo est iustus, Sortes est iustus, Sortes non est iustus, vt de se patet. Et ex hoc prouenit φ nō possunt simul veræ aut falsæ esse, sicut nec duo contradictoria. Contrarietas vero inter enunciationes ratione modi enunciandi est quando idem prædicatur de eodem subiecto contrario modo enunciādi, vt sicut vnum contrariorum ponit materiam sibi & reliquo communem in extrema distantia sub illo genere vt patet de albo & nigro, ita vna enunciatio ponit subiectum commune sibi & suę oppositę in extrema distātia sub illo prædicato. Huiusmodi quoq; sunt omnes illę quę contrarię in figura appellantur. s. omnis homo est iustus, omnis homo non est iustus. Hæ. n. faciunt subiectum. s. hominem maxime distare sub iustitia, dum illa enunciat iustitiā in esse homini, nō quocunq; modo, sed vniuersaliter, ista autem enunciat iustitiam abesse homini non qualitercunq; sed vniuersaliter. Maior enim distātia esse non potest quàm ea, quæ est inter totam vniuersitatem habere aliquid & nullum

Lect. vltimæ Quæstio iterum ab Arist.

No. pro tit. quæ.

Duplex oppo. inter enunc.

Cōtradictio ratmo.

Cur non simul veræ. Cōtrarietas rat. mo. enūcia.

Cur cõtrarię nõ simul ve.

Oppo. autẽ sign. sic.

nullum de vniuersitate habere illud. Et ex hoc prouenit ꝙ non possunt esse simul veræ, sicut nec cõtraria possunt eidem simul inesse, & ꝙ possunt esse simul falsæ, sicut & contraria simul non inesse eidem possunt. Si vero ipsam enunciationem siue eius significationem attendamus secundum vnam tantum oppositionis speciem, in tota latitudinem enunciationum reperiemus contrarietatem.s.secundum veritatem & falsitatem, quia duarũ enunciationum significationes entia positiua sunt, ac per hoc neque cõtradictorie neq; priuatiue opponi possunt, quia vtriusque oppositionis alterum extremum est formaliter non ens. Et cum nec relatiue opponantur, vt clarum est, restat vt non nisi contrarię opponi possint. Cõsistit autem ista contrarietas in hoc ꝙ duarum enunciationum altera alteram nõ compatitur vel in veritate vel in falsitate. pręsuppositis semper conditionibus cõtrariorum.s. ꝙ fiant circa idem & in eodẽ tempore. Patere quoq; potest talẽ oppositionem esse contrarietatem ex natura conceptionum animæ componẽtis & diuidentis, quarum singulæ sunt enunciationes. Conceptiones siquidem animæ adæquatæ nullo alio modo opponuntur cõceptionibus inadæquatis nisi contrariæ, & ipsæ conceptiones inadæquatæ si se mutuo expellunt, contrariæ quoq; dicuntur. Vnde verum & falsum, contrarię opponi probatur à S. Tho. in prima parte.q.xvij. Sicut ergo hic, ita & in enunciationibus ipsæ significationes adæquatæ contrariæ opponũtur inadæquatis.i. veræ falsis & ipsæ inadæquatæ.s.falsę, contrariæ quoque opponuntur inter se, si contingat ꝙ se non compatiantur, saluis semper contrariorum conditionibus. Est igitur in enunciationibus duplex cõtrarietas, vna ratione modi altera ratione significationis, & vnica contradictio.s.rõne modi. Et vt confusio vitetur prima contrarietas vocetur contrarietas modalis, secunda cõtrarietàs formalis. Contradictio autem non ad confusionis vitationem, quia vnica est, sed ad proprietatis expresionẽ contradictio modalis vocari potest. Inuenitur autẽ contrarietas formalis enunciationum inter omnes contradictorias, quia cõtradictoriarũ altera alteram semper excludit & inter omnes contrarias modaliter quo ad veritatem, quia non possunt esse simul veræ, licet non inueniatur inter omnes quo ad falsitatẽ, quia possunt esse simul falsę. Quia igitur Aris. in hac quæstione loquitur de contrarietate enunciationum quæ extenditur ad contrarias modalis, & cõtradictorias, vt patet in principio & in fine quæstionis, in principio quidem, quia proponit vtriusq; contradictorias dicens {Affirmatio negationi.} & contrarias modaliter dicens, {Et orationi.} vnde & exempla vtrarumq; statim subdit, vt patet in litera, in fine vero, quia ibi expresse quam conclusit esse cõtrariam affirmatiuæ vniuersali veræ diuidit in contrariam modaliter vniuersalem negatiuam.s. & contradictoriã quæ diuisio falsitate non careret nisi conclusisset contrariam formaliter, vt de se patet, quia inquã sic accipit contrarietatem, ideo de contrarietate formali enunciationũ quæstio intelligenda est. Et est quæstio valde subtilis, necessaria, & adbuc nullo modo superius tacta. Est igitur titulus quęstionis, Vtrum affirmatiuæ verę contraria formaliter sit negatiua falsa eiusdem prædicati, aut affirmatiua falsa de prædicato priuatiuo, vel cõtrario? Et sic patet quis sit sensus tituli, & quare non mouet quæstionem de quacunq; alia oppositione enunciationũ, quia.s.nulla alia in eis formaliter inuenitur, & ꝙ accepit cõtrarietatem proprie & strictissime, licet talis contrarietas inueniatur inter contradictorias modaliter & contrarias modaliter. Dictum

Ista contrarie. in quo consi.

Oppo. inter cõceptiones animæ.

Duplex contrarietas in enunciat.

Contradict.

Titulus.4.

vero fuit à S. Tho. prouenire hãc dubitationem ex eo ꝙ additur aliquid simplici enunciationi, quia si tantũ simplices.i.de.2.adiacente enunciationes attendantur, non habet hæc quæstio radicem. Quia autem simplici enunciationi.i.subiecto & verbo substãtiuo additur aliquid.s. prædicatum, nascitur dubitatio circa oppositionem, an illud additum in contrarijs debeat esse illudmet prædicatum, negatione opposita verbo, an debeat esse prædicatum contrariũ seu priuatiuum absq; negatione præposita verbo? Deinde cum dicit.

Cõtrarietas hic strictissi.

In principio huius.2.le.3

ARGY.

Atq; cum ea, quæ sunt in voce, sequantur ea, quę sunt in mente si illic opinio cõtrarij sit cõtraria, vt opinio quæ dicit, omnis homo est iustus, huic opinioni, omnis homo iniustus est, necesse est rem similiter se habere, & in affirmationibus hisce, quæ in voce consistunt. Sin vero cõtrarij opinio non sit ibi cõtraria, nec affirmatio affirmationi, sed dicta negatio contraria est. Quare considerandũ est qualis nam opinio falsa opinioni veræ contraria sit, vtrũ affirmationis opinio, an ea quæ contrarium opinatur. Dico autem hoc pacto, est vna opinio vera de bono, bonum esse, alia vero falsa de eodem, bonum non esse, & insuper alia, malum esse. Harum igitur duarum, vtra sit contraria vera, & si sit vna, vtra sit ipsa contraria?

ANTI.

Nam si ea, quæ sunt in voce sequuntur ea, quæ sunt in anima illic autem contraria est opinio contrarij, vt omnis, homo iustus est, ei quæ est, omnis homo iniustus est, etiam in his, quæ sunt in voce, affirmationibus, necesse est similiter se habere. Quod si neque illic contrarij opinatio contraria est, nec affirmatio affirmationi contraria erit, sed ea quæ dicta est, negatio. Quare considerandum est quæ opinio falsa opinioni veræ contraria sit vtrum negationi, an certe ea, quæ contraria esse opinatur. Dico autem hoc modo. Est quædam opinatio vera boni, quoniam bonum est, alia vero falsa quoniam bonum non est, alia quoniam malum est. Quænam harum contraria est veræ? Et si est vna, secundum quam contraria?

Declarat vnde sumenda sit decisio huius quæstionis. Et duo facit, quia primo declarat ꝙ hæc quæstio dependet ex vna alia quæstione, ex illa.s.vtrũ opinio.i.conceptio animæ in secunda operatione intellectus, verę contraria sit opinioni falsæ, negatiuæ eiusdem prędicati, an falsę affirmatiuę contrarij siue priuatiui. Et assignat causam, quare illa quęstio dependet ex ista, quia.s.enunciationes vocales sequuntur mentales, vt effectus adęquati causas proprias, & vt significata signa adęquata, & consequenter similis est in hoc vtraq; natura. Vnde incboans ab hac causa ait. Nam si ea quæ sunt in voce sequũtur ea, quę sunt in anima, vt dictũ est in principio primi libri, & illic.i.in anima, opinio contrarij prędicati circa idẽ subiectum est contraria illi alteri, quę affirmat reliquum contrarium de eodem, cuiusmodi sunt istæ mentales enunciationes, omnis homo est iustus, omnis homo est iniustus, si ita inquã est, etiam & in his affirmationibus, quę sunt in voce.i.vocaliter sumptis, necesse est similiter se habere, vt.s.sint cõtrarię duę affirmatiuę de eodem subiecto, & prędicatis contrarijs. Quod si neq; illic.i.in anima opinatio cõtrarij prędicati contrarietatẽ inter mentales enunciationes constituit, nec affirmatio vocalis affirmationi vocali cõtraria erit de cõtrario prędicato, sed magis affirmationi cõtraria erit negatio eiusdẽ prędicati. Dependet ergo mota quęstio ex ista alia sicut effectus ex causa. Propterea & cõcludendo addit ſm, ꝙ.s.de hac qõne prius tractãdũ est, vt ex cã cognita effectus innotescat dicẽs, Quare cõsiderãdũ ẽ, opinio vera cui opinioni

falsę contraria est. Vtrũ negationi falsæ an certe ei affirmationi falsæ quæ contrariũ esse opinatur, & vt exemplariter proponatur, dico hoc modo. Sũt tres opiniones de bono, puta vita. Quædam.n.est ipsius boni opinio vera, qm̃ bonum est, puta ꝙ vita sit bona alia vero falsa negatiua.s.qm̃ bonũ non est, puta ꝙ vita nõ sit bona, alia item falsa, affirmatiua contrarij.s.qm̃ malum est, puta ꝙ vita

Tripl. legi potest. sit mala. Quæritur ergo quæ harum falsarum contraria est veræ? Quod aũt subdit.{Et si est vna, sm quam contraria est,} tripliciter legi potest. Primo dubitatiue vt sit pars quæstionis, & tunc est sensus, Quæritur quæ harum falsarum contraria est veræ, & simul quæritur, si est tantum vna harum falsarum sm quam fiat contraria ipsi

Tex.cõ. 14. Lectio.5. a.sen. veræ, quia cum vnum vni sit contrariũ, vt dicitur.x.Methaph. quærendo quæ harum sit cõtraria, quærimus etiã an vna earum sit contraria. Alio modo potest legi aduersatiue, vt sit sensus. Quæritur quæ harum sit contraria, quanquam sciamus ꝙ non vtraque, sed vna earũ est sm quam fit contrarietas. Tertio modo potest legi diuidendo hanc particulam. {& si est vna} ab illa sequenti {sm quam cõtraria est.} & tunc prima pars expressiue, secun

Tertius sen. da vero dubitatiue legitur & est sensus. Quæritur quę harum falsarum contraria est veræ, non solũ si istę duæ falsæ inter se differunt in consequendo sed etiã si vtraq; est vna.i. alteri indiuisibiliter vnita, quæritur sm quam fit

Boethus. contrarietas. Et hoc modo exponit Boethus, dicens ꝙ Arist. apposuit hæc verba propter contraria immediate,

Differentia inter contraria mediam vel imme. in quibus non differt contrarium à priuatiuo. Inter contraria enim mediata & immediata hæc est differentia, ꝙ in immediatis, à priuatiuo contrarium nõ infertur. Non enim valet corpus colorabile est non album, ergo est nigrum, potest enim esse rubrum. In immediatis autẽ va-

Inten.Arist. let, verbi gra. Animal est non sanum, ergo infirmũ. Numerus est non par ergo impar. Voluit ergo Arist. exprimere ꝙ nunc cum quærimus quæ harum falsarum.s.negatiuæ & affirmatiuæ contrarij sit contraria affirmatiuę veræ, quærimus vniuersaliter siue illæ duæ falsæ indiuisibiliter se sequantur, siue non. Deinde cum dicit.

ARGY. *Existimare itaq; contrarias opiniones ex eo definitas esse, quia sunt contrariorũ falsum profecto est. Nam opinio, qua quispiam opinatur bonum esse bonum, & opinio, qua malum opinatur esse malum, eadem est fortasse, ac vera, siue plures sint, siue vna. Contrariæ vero sunt hæ. At non ex eo quia contrariorum sunt, sed ex eo potius, quia contrario modo se habent.*

ANTI. *Nam arbitrari cõtrarias opiniones diffiniri in eo quòd contrariorum sunt, falsum est. Boni enim quoniam bonum est, & mali, quoniam malum est, eadem fortasse opinio est, & vera, siue plures, siue vna sit. Sunt autem ista contraria, sed non in eo quòd contrariorum sunt contrariæ, sed magis in eo quòd contrariæ.*

Prosequitur hanc secundã quæstionem. Et circa hoc quatuor facit. Primo declarat ꝙ cõtrarietas opinionum non attenditur penes contrarietatem materiæ circa quã versantur, sed potius penes oppositionum veri vel falsi. Secundo declarat ꝙ non penes quæcunq; opposita sm veritatem & falsitatem est contrarietas opinionũ, ibi {Si ergo boni.} Tertio determinat ꝙ contrarietas opinionum attenditur penes per se primo opposita sm veritatem & falsitatẽ tribus rationibus, ibi {Sed in quibus primo fallacia. &c.} Quarto declarat hanc determinationẽ

Le.vltima. inueniri in omnibus veram, ibi {Manifestũ est igitur.} Dicit ergo proponens intentam cõclusionem, ꝙ falsum est arbitrari opiniones diffiniri seu determinari debere contrarias ex eo ꝙ contrariorum obiectorũ sunt. Et adducit ad hoc duplicem rõnem: Prima est opiniones contrariæ nõ sunt eadem opinio, sed contrariorũ eadem est fortasse opinio, ergo opiniones nõ sunt contrarię ex hoc ꝙ contrariorum sunt. Secunda est opiniones contrariæ non sunt simul verę, sed opiniones contrariorũ siue plures siue vna sunt simul veræ quãdo quæ, ergo opiniones non sunt contrarię ex hoc ꝙ contrariorum sunt. Harum rationũ suppositis maioribus ponit vtriusq; minoris declarationem simul dicens. Boni.n.qm̃ bonum est & mali qm̃ malum est eadem fortasse opinio est, quo ad primã. Et subdit esse vera siue plures siue vna sit quod ad secun dam. Vtitur aũt dubitatiuo & aduerbio & disiunctione, Contrariorum eadem opin. quia non est determinandi locus an cõtrariorum eadem sit opinio, & quia aliquo modo est eadem & aliquo modo non. Si enim loquamur de habituali opinione, sic eadem est, si aũt de actuali, sic non eadẽ est. Alia siquidem mentalis compositio actualiter fit, concipiendo bonum esse bonum, & alia concipiendo malum esse malum, licet eodem habitu vtrunq; cognoscamus, illud per se primo, & secundario, vt dicitur.9. Metaphy. Deinde subdit ꝙ Le.2.& c.5. ista quæ ad declarationem minorum sumpta sunt.s.bonum & malum, contraria sunt, etiam contrarietate sumpta stricte in moralibus, ac per hoc cõgrua vsi sumus declaratione. Vltimo inducit conclusionem. Sed non in eo ꝙ contrariorũ opiniones sunt, contrariæ sunt, sed magis in eo ꝙ contrariæ.i. sed potius censendæ sunt opiniones contrariæ ex eo quòd contrariæ aduerbialiter.i.contrario modo.i.veræ & falsæ enunciant. Et sic patet primũ.

Quod si sit opinio de bono, ipsum bonũ esse, alia vero ARGY. *ipsum bonũ nõ esse, & item alia quæ bono tribuit id quod ipsi nõ competit, neq; competere potest, cęterarũ quidem nulla est ponenda contraria, nec earum, quibus cõpetere quod nõ inest, nec earũ quibus nõ inesse, quod cõpetit, creditur. Nam infinitę sunt ambæ, & quibus cõpetere quod nõ inest, & quibus non cõpetere quod inest existimatur.*

Si ergo boni, quoniam bonum est, opinatio est, alia ve- ANTI. *ro, quando non est bonum. Est vero & alia quoniã aliud aliquid est, quod non est, neq; potest esse, aliarum quidem nulla ponenda est, neq; quęcunq; esse, quod non est, opinantur, neq; quęcunq; nõ esse quod est. infinitę.n. vtręq; sunt, & quę esse opinãtur, quod nõ est, & quę nõ esse, quod est.*

Quia dixerat ꝙ contrarietas opinionũ accipitur sm oppositionem veritatis & falsitatis earum. Declarat modo ꝙ non quæcunq; sm veritatem & falsitatem oppositæ opiniones sunt cõtrariæ tali ratione. De bono puta de iustitia quatuor possunt opiniones haberi.s.quòd iustitia est bona, & ꝙ non est bona, & quòd est fugibilis, & ꝙ est non appetibilis. Quarũ prima est vera, reliquæ sunt falsæ. Inter quas hęc est diuersitas, quòd prima negat idem prædicatum quod vera affirmabat, secunda affirmat aliquid aliud quod bono nõ inest, tertia negat id quod bono inest, nõ tamen illud quod vera affirmabat. Tunc sic. Si omnes opiniones secundum veritatem & falsitatem sunt contrariæ, tunc vni.s.verę opinioni nõ solum multa sunt cõtraria, sed etiam infinita, quod est impossibile, quia vnum vni est contrarium. Tenet cõsequentia, quia possunt infinitæ imaginari opiniones falsæ, de vna re, similes vltimis falsis opinionibus adductis affirmantes.s. ea quæ non insunt illi, & negantes ea quæ illi quocunque modo coniuncta sunt. Vtraque nanq; indeterminata esse & absq; numero constat. Possum.n.opinari ꝙ iustitia est quãtitas, ꝙ est relatio, ꝙ est hoc & illud, & similiter opinari ꝙ iustitia non sit qualitas, non sit appetibilis, non sit habitus.

habitus. Vnde ex ſupradictis in propoſitione queſtionis inferens plurimam falſarum contra vnã veram ait, Si ergo eſt opinatio vera boni, puta iuſtitiæ, qm̃ eſt bonum, & ſi eſt etiã falſa opinatio negans idem.ſ. qm̃ nõ eſt quid bonum, eſt vero & tertia opinatio falſa quoq; affirmas aliquid aliud ineſſe illi, quod nõ ineſt nec ineſſe poteſt, puta ꝙ iuſtitia ſit fugibilis, quòd ſit illicita, & hinc intelligitur quarta falſa quoq; quæ.ſ. negat aliquid aliud ab eo quod vera opinio affirmat ineſſe iuſtitiæ quod tamẽ ineſt, vt puta quòd non ſit qualitas, ꝙ non ſit virtus, ſi ita inquam eſt, nulla aliarum falſarũ ponenda eſt contraria opinioni veræ. Et exponens quid demonſtret per ly aliarum, ſubdit. Neq; quæcunq; opinio opinatur eſſe quod nõ eſt, vt tertij ordinis opiniones faciunt, neq; quæcunque opinio opinatur nõ eſſe quod eſt, vt quarti ordinis, opiniones ſignificãt. Et cauſam ſubdit. Infinita.n. vtraq; ſunt, & quę eſſe opinantur quod nõ eſt, & quæ nõ eſſe quod eſt, vt ſupra declaratũ fuit. Nõ ergo quæcũq; opiniones oppoſitæ ſm̃ veritatẽ & falſitatẽ cõtrariæ ſunt. Et ſic patet ſm̃.

LECTIO XIII.

Quo nam hominum opiniones dicantur eſſe contrariæ oſtenditur, hinc proportionabiliter, quomodo enunciationum contrarietas ſumenda ſit docetur.

ARGY. *Sed illa ſunt ponenda in quibus ineſt ipſa deceptio. Hæ autem ſunt illæ ex quibus generationes proficiſcuntur. Quapropter & deceptiones ex ipſis proficiſcuntur.*

ANTI. *SEd in quibus primo fallacia eſt. Hæ autem ſunt quibus ſunt generationes. Ex oppoſitis vero generationes ſunt. Quare etiam fallacia.*

Quia ſubtili indagatione oſtẽdit, ꝙ nec materię contrarietas, nec veri falſiq; qualiſcunq; oppoſitio contrarietatem opinionum conſtituit, ſed ꝙ aliqua veri falſiq; oppoſitio id facit, ideo nunc determinare intendit qualis ſit illa veri falſiq; oppoſitio, quæ opinionum cõtrarietatem conſtituit. Ex hoc enim directe queſtioni ſatisfit. Et intendit ꝙ ſola oppoſitio opinionum ſecundũ affirmationem & negationẽ eiuſdem de eodem, &c. conſtituit contrarietatem earum. Vnde intendit probare iſtam cõcluſionem per quam ad quæſitum reſpondet opiniones oppoſitæ ſecũdum affirmationem & negationem eiuſdem de eodẽ ſunt contrarię, & conſequenter illa quę ſunt oppoſitæ ſecundum affirmationem contrariorum prędicatorum de eodem non ſunt contrarię, quia ſic affirmatiua vera haberet duas cõtrarias, quod eſt impoſsibile. Vnum

Prima rat. enim vni eſt contrarium. Probat aũt concluſionem tribus rationibus prima eſt. Opiniones in quibus primo eſt fallacia ſunt contrariæ opiniones oppoſitæ ſecundũ affirmationem, & negationẽ eiuſdem de eodem ſunt in quibus primo eſt fallacia, ergo opinionem oppoſitę ſecundũ affirmationẽ & negationẽ eiuſdem de eodem ſunt cõtrariæ. Senſus maioris eſt. Opiniones quæ primo ordine naturæ ſunt termini fallacia.i. deceptionis ſeu ſunt erroris

Senſus. contrarię. Sunt.n. cum quis fallitur ſeu errat duo termini, ſcilicet à quo declinat, & ad quem labitur. Huius rationis in litera primo ponitur maior cũ dicitur {Sed in quibus primo fallacia eſt.} aduerſatiuæ enim continuans ſermonem ſupradictis, inſinuauit non tot enumeratas opiniones eſſe cõtrarias, ſed eas, in quibus primo fallacia eſt modo expoſito. Deinde ſubdit probationẽ minoris talem. Eadem proportionaliter ſunt ex quibus ſunt generationes, & ex quibus ſunt fallaciæ. Sed generationes ſunt ex oppoſitis ſecundum affirmationem & negationem, ergo & fallaciæ ſunt ex oppoſitis ſecundum affirmationem & negationem, quod erat aſſumptum in minore. Vnde ponens maiorẽ huius pro ſyllogiſmi ait {Hæ autem}.ſ. fallacia {eſt ex his}.ſ. terminis, proportionaliter tamen {ex quibus ſunt & generationes.} Et ſubſumit minorẽ. {Ex oppoſitis vero}.ſ. ſecundum affirmationem & negationem & generationes fiunt. Et demũ concludit. {Quare etiam fallacia}.ſ. ex oppoſitis ſecundũ affirmationem & negationem eiuſdem de eodem. Ad euidentiam huius Notandum. probationis ſcito ꝙ idem faciunt in proceſſu intellectus Similitudinem proceſ cognitio & fallacia ſeu error, quod in proceſſu naturę ge ſus naturæ neratio & corruptio. Sicut nanq; perfectiones naturales & intellect. generationibus acquirũtur, corruptionibus deſinunt, ita cognitione perfectiones intellectuales acquirũtur, erroribus aũt ſeu deceptionibus amittũtur. Et ideo ſicut tam Le.a.&.c.7. generatio quam corruptio eſt inter affirmationem & negationẽ vt proprios terminos, vt dicitur. 5. Phyſ. ita tam cognoſcere aliquid, quã falli circa illud, eſt inter affirmationem & negationem, vt proprios terminos, ita ꝙ, id ad quod primo attingit cognoſcens aliquid in ſecunda operatione intellectus eſt veritatis affirmatio, & quod per ſe primo abijcitur eſt illius negatio. Et ſimiliter quod per ſe primo perdit, qui fallit, eſt veritas affirmatio, & quod primo incurrit eſt veritatis negatio. Recte ergo dixit ꝙ ijdem ſunt termini inter quos primo eſt generatio, & illi inter quos eſt primo fallacia, quia vtrobique termini ſunt affirmatio, & negatio. Deinde cum dicit.

Quod ſi bonum, & bonum eſt, & non malum, & alterum quidem per ſe, alterum vero per accidens competit, accidit.n. ipſi non malum eſſe, atque ea vniuſcuiuſque opinio vera eſt magis, quæ eſt nõ per ſe, & item falſa magis, quæ eſt per ſe quippe cum & ea vera ſit magis, quæ conditionem hanc ſubit, & horam vtraq; falſa eſt, & ea inquam, quæ bonum, bonum non eſſe, & ea, quæ bonũ malum aſſerit eſſe, illa quidem reſpectu vera per ſe, hęc vero reſpectu vera per accidens, magis erit ea opinio falſa profecto quæ eſt negatio boni, quam ea, quæ eſt contrarij affirmatio. Atq; is circa vnumquodq; maxime opinatur falſo, qui contrariam habet opinionem. Contraria nanq; circa idem genus plurimum differunt. Si igitur harũ opinionum contraria quidem eſt, & ea quę eſt contrarij, magis autem eſt ea contraria, quæ eſt negationis, patet hanc porro ſine controuerſia contrariam eſſe. ARGY.

Si ergo quod bonum eſt, & bonum, & non malum eſt, & hoc quidem ſecundum ſe, illud uero ſecundũ accidens, accidit enim ei malum nõ eſſe, magis autem in vno quoq; vera eſt, quæ ſecundum ſe eſt, etiam falſa, ſiquidem & vera, ergo ea quæ eſt, quoniam non eſt bonum quod bonũ eſt, ſecundum ſe, falſa eſt, illa vero quæ eſt, quoniam malũ, eſt eius, quæ eſt ſecundum accidens. Quare magis erit falſa de bono ea quæ, eſt negationis opinio, quam ea, quæ eſt contrarij. Falſus autem eſt maxime circa ſingula qui habet contrariam opinionem. Contrarium.n. ſunt eorũ, quæ plurimum circa idem differunt. Quòd ſi harũ contraria quidem eſt altera, magis vero contraria contradictio eſt, manifeſtum eſt quoniã hæc erit contraria. Illa vero quæ eſt, quoniam malũ eſt, quod bonum eſt, implicita eſt. Etenim quoniã non bonũ eſt, neceſſe eſt forte idem ipſum opinari. ANTI.

Intendit probare maiorẽ principalis rationis. Et quia iam declarauit ꝙ ea, in quibus primo eſt fallacia, ſunt affirmatio & negatio, ideo vtitur loco maioris probandæ, Cur loco huius.ſ. opiniones in quibus primo eſt fallacia ſunt cõtra ma. probat riæ, ſua cõcluſione.ſ. opiniones oppoſitę ſm̃ affirmatio cõcluſionẽ. nem & negationem eiuſdem ſunt contrariæ. Equiualere

enim iam declarum est. Fecit autem hoc consuetæ breuitati studens, qm sic procedendo & probat maiorem & respondet directæ quæstioni & applicat ad propositū simul. Probat ergo loco maioris conclusionem principaliter intentam quæstionis, hāc.s.opiniones oppositę sm affirmationem & negationem eiusdem contrarię & non illæ quæ sunt oppositæ sm cōtrariorum affirmationem

Ra. ad cōcl.

de eodem. Et intendit talem rōnem. Opinio vera, & eius magis falsa, sunt contrariæ opiniones, oppositæ sm affirmationem & negationē sunt vera & eius magis falsa, ergo opiniones oppositæ sm affirmationem & negationē

Proba. ma.

sunt contrariæ. Maior probatur ex eo ꝙ quæ plurimum distant circa idem sunt contraria, vera aūt & eius magis

Proba. mi.

falsa plurimum distant circa idem, vt patet. Minor vero probatur ex eo ꝙ oppositę sm negationem eiusdem de eodē est per se falsa, respectu suæ affirmationis verę. Opinio aūt per se falsa magis falsa est quacunque alia. Vnumquodq; enim quod est per se tale, magis tale est quolibet quod est per aliud tale. Vnde ad suprapositas opioiones in propositione quæstionis rediens vt ex illis exemplariter clarius intentum ostēdat à probatione minoris in-

4. opinio de bo. quæ vera ratione sui & quæ alterius.

choat tali modo. Sint quatuor opiniones, duæ veræ.s.bonum est bonum, bonū non est malum, & duæ falsæ.s.bonum nō est bonum, & bonū est malum. Clarum est aūt ꝙ prima vera est ratione sui, secunda aūt est vera sm accidens.i.ratione alterius quia.s.nō esse malū esse coniunctum ipsi bono. Ideo.n.ista est vera, bonum non est malum, quia bonum est bonum, & non econtra, ergo prima quæ est sm se vera, est magis vera quàm secunda, quia in

Quæ falsæ.

vnoquoq; genere quæ sm se est vera, est magis vera. Illæ autem duæ falsæ eodem modo censendę sunt, ꝙ.s. magis falsa est, quæ sm se est falsa. Vnde quia prima earū.s.bonum non est bonum, quæ est negatiua per se non ratione alterius falsa, relata ad illam affirmatiuam bonum est bonum, & secūda.s.bonum est malum quæ est affirmatiua cōtrarij ad eandem relata est falsa per accidens.i. ratione alterius, ista enim.s.bonum est malū, non immediate falsificatur ab illa vera, s.bonum est bonū, sed mediante illa alia falsa.s.bonum non est bonum, iccirco magis falsa respectu affirmationis veræ est negatio eiusdem quā affirmatio contrarij, quod erat assumptum in minore. Vnde rediens ad suppositas (vt dictū est) opiniones, infert primas duas veras opiniones, dicens. Si ergo quod bonū est, & bonum est, & non est malum, & hoc quidem.s.quod dicit prima opinio est verum sm se.i.rōne sui, illud ve-

In quolibet or. quæ ma. ver. vel fal.

ro.s.quod dicit secunda opinio est verum sm accidens, quia accidit.i.coniunctum est ei.s. bono malum non est, in vnoquoq; aūt ordine magis vera, est illa quę sm se est vera, etiam igitur falsa magis est quæ sm se falsa est. Siquidem & vera huius est naturæ, vt declaratum est, ꝙ.s. magis vera est, quę sm se est vera. Ergo illarum duarum opioionum falsarum in quæstione propositarum.s.bonū non est bonum & bonum est malum, ea quæ est dicens, quoniam nō est bonum quod booum est.i.negatiua.s.bonum non est bonum: est consistens falsa sm se.i.ratione sui continet in seipsa falsitatem, illa vero reliqua falsa opinio, quæ est dicens, qm malum est.i.affirmatiua contraria.s.bonum est malū, eius, quæ est.i. illius affirmationis dicētis, bonū est bonum sm accidens, i.ratione alterius, falsa est. Deinde subdit ipsam minorem. Quare erit magis falsa de bono, opinio negationis, quam contrarij. Deinde ponit maiorem dicens ꝙ {semper magis falsus circa singula est illæ qui habet cōtrariam opioionem} ac si dixisset veræ opinioni magis falsa est contraria, quod assumptū erat in maiore. Et eius probationem subdit, qnia {contrariū est de numero eorū quæ circa idem plurimū differunt.} Nihil.n. plus differt à vero opinione q̄ magis falsa circa idem. Vltimo directe applicat ad quęstionem dicēs. {Q uòd si} pro quia harū falsarū.s.negationi eiusdem & affirmationis contrarij, altera est contraria veræ affirmationi, opinio vero contradictionis.i. negationis eiusdem de eodē magis est contraria sm falsitatem.i.magis est falsa, manifestū est qm hic.s.opinio falsa negationis erit affirmationi veræ, & ecōtra. Illa vero opinio quę est dicens qm malū est quod bonū est, i. affirmatio contrarij, non cōtraria, sed implicita est.i.sed implicans io se veræ cōtrariam.s.bonū non est bonum. Etenim necesse est ipsum opinantem affirmationē contrarij opinari, qm idem de quo affirmat contrarium nō est bonū. Oportet siquidem si quis opinatur ꝙ vita est mala ꝙ opinetur ꝙ vita nō sit bona. Hoc.n. necessario sequitur ad illud & nō econuerso. Et ideo affirmatio cōtrarij implicita dicitur. Negatio aūt eiusdem de eodē implicita nō est, & sic finitur prima ratio. Notandū est hic primo ꝙ ista regula ge- Notandū. 1. Circa opin. contrarij.

neralis tradita hic ab Aris. de contrarierate opinionū, ꝙ scilicet cōtrariæ opiniones sunt quæ opponuntur sm affirmationem & negationē eiusdem de eodem, & in se & in assumptis ad eius probationē propositionibus scrupulosa est. Vnde multa hic insurgunt dubia. Primū est quia 1. Dubium.

cū oppositio sm affirmationem & negationem nō constituat cōtrarietatē, sed cōtradictionem apud oēs philosophos, quomodo Arist. opiniones oppositas sm affirmationem & negationē ex hoc contrarias ponat? Augetur & dubitatio quia dixit ꝙ ea in quibus primo est falsa, sunt contraria, & tñ subdit ꝙ sunt oppositæ sicut termini generationis quos constat contradictoriæ opponi. Nec dubitatione caret quomodo sit verū id quod supra diximus ex intentione Sancti Tho. ꝙ nullæ duæ opiniones opponantur cōtradictoriæ, cū hic expresse dicitur aliquas opponi sm affirmationē & negationem. Dubium 2. Dubium.

secundo insurgit circa id quod assumpsit, ꝙ contraria cuiusq; veræ est per se falsa. Hoc.n. non videtur verū. Nam contraria istius veræ Socr. est albus est ista, Socr. non est albus sm determinata, & tamen nō est per se falsa. Sicut nanq; sua opposita affirmatio est per accidēs vera, ita ista est per accidens falsa. Accidit.n. illi enunciationi falsitas. Potest.n. mutari in verā, quia est in materia contingenti. 3. Dubium.

Dubium est tertio circa id quod dixit magis vero contradictionis est contraria. Ex hoc.n. videtur velle quòd vtraq;.s.opinio negationis & contrarij sit contraria verę affirmationi & consequenter vel vni duo ponit contraria, vel nō loquitur de contrarietate proprie sumpta, cuius oppositū supra ostendimus. Ad euidentiam omniū, Respōsio. ad Primum dubium.

quæ primo loco adducuntur, sciendum ꝙ opiniones seu Notandū. 2. Concept. intel. in. 2. opera tripliciter.

conceptiones intellectuales, in secūda operatione de quibus loquimur, possunt tripliciter accipi. Vno modo sm id quod sunt absolute. Alio modo sm ea quę representāt absolute. Tertio sm ea quæ representant, vt sunt in ipsis opinionibus. Primo membro omisso, quia non est præsentis speculationis, scito ꝙ si accipiantur. 2. modo sm representata, sic inuenitur inter eas & contradictionis, & priuationis, & cōtrarietatis oppositio. Ista mentalis enunciatio, Socr. est videns sm id quod representat, opponitur illi, Socr. non est videns cōtradictoriæ, priuatiuæ autem illi, Socra. est cæcus, contrariæ autem illi, Socra. est luscus, si accipiantur sm representata. Vt enim dicitur in post prædicamentis, Non solū cæcitas est priuatio visus sed etiam cæcum esse est priuatio huius, quod est esse

videntem

Si.3. videntem,& sic de alijs. Si vero accipiatur opiniones.3. modo.s.priui repræsentata per eas sunt in ipsis, sic nulla oppositio inter eas inuenitur nisi cōtrarietas, qm̄ siue oppositæ contradictoriæ siue priuatiuæ siue cōtrariæ repræsentur, vt sunt in opinionibus, illius tm̄ oppositionis capaces sunt, quæ inter duo entia realia inueniri potest. Opiniones nanq; realia entia sunt. Regulare.n.est quòd quicquid conuenit alicui s̄m esse quod habet in alio s̄m modum & naturam illius in quo est sibi conuenit, & nō s̄m quod exigere natura propria. Inter entia autem realia contrarietas sola formaliter reperitur. Taceo nunc de oppositione relatiua. Opiniones ergo hoc modo sumptæ, si oppositæ sunt contrarietatem sapiunt, sed non omnes propriè contrariæ sunt, sed illæ aquę plurimum differunt circa idem veritate & falsitate. Has autem probauit Arist. esse opiniones affirmationis & negationis eiusdem de eodem. Istæ igitur verè contrariæ sunt. Reliquæ vero per redoctionē ad has contrariæ dicuntur. Ex his patet quid ad obiectā dicendum sit. Fatemur.n. q affirmatio & negatio in seipsis contradictionem cōstituunt. In opinionibus vero existentes contrarietatē inter illas causant propter extremā distantiam, quā ponunt inter entia realia, opinionem.s. verā & opinionem falsam circa idē. Stantiq; ista duo simul q ea in quibus primo est fallacia, sint opposita vt termini generationis,& tñ sint contraria vtendo supradicta distinctione. Sunt.n. opposita contradictoriæ vt termini generationis s̄m repræsentata, sunt autem contraria s̄m q habent in seipsis illa contradictoria. Vnde plurimum differunt. Liquet quoque ex hoc q nulla est dissensio inter dicta Arist. & Sancti. Tho. quia opiniones aliquas opponi s̄m affirmationem & negationem verum esse confitemur, si ad repræsentata nos conuertimus vt hic dicitur. Tu aūt qui perspicacioris ac prouectioris ingenij es cōpos, hunc habeto quòd inter ipsas opiniones oppositas, quidam tantum motus est, eo q de affirmato in affirmatum mutatio fit. Inter ipsas vero secundum repræsentata, similitudo quædam generationis & corruptionis inuenitur, dum inter affirmationē & negationem mutatio clauditur. Vnde & fallacia siue error quandoq; & motus & mutationis rationem habet diuersa respiciendo. qñ.s.ex vera in per se falsam vel econuerso quis mutat opinionem. Quandoq; autem sola mutationem imitatur, qñ.s.absque præopinata veritate ipsam ostendit quis opinionem. Quandoq; vero motus vndiq; rationē possidet, qñ.s.ex vera affirmatione in fallam circa idem contrarij affirmationem transit. Quia tñ prima vt quis fallatur radix oppositio affirmationis & negationis, meritò ea in quibus primo est fallacia sicut generationis terminos opponi dixit. Ad dubium secūdo loco adductum dico q peccatur ibi s̄m æquiuocationem illius termini per se falsa seu per se vera. Opinio enim & similiter enunciatio potest dici dupliciter per se vera seu falsa. Vno modo in seipsa sicut sunt omnes veræ secundum illos modos perspitatis qui enumerātur primo Posteriorum & similiter falsæ s̄m illosmet modos vt homo non est animal. Et hoc modo non accipitur in hac regula de contrarietate opinionum & enunciationū opinio per se vera aut falsa vt efficaciter obiectio adducta cōcludit. Si enim ad contrarietatem opinionum hoc exigeretur non possent esse opiniones contrariæ in materia contingenti quod est falsissimum. Alio modo potest dici opinio siue enūciatio per se vera aut falsa respectu suæ oppositæ. Per se vera quidem respectu suæ falsæ, & per se falsa respectu suæ veræ. Et tunc nihil aliud est dicere, est per se vera respectu illius, nisi q ratione sui & non alterius verificatur ex falsitate illius. Et similiter cum dicitur est per se falsa respectu illius, intenditur q ratione sui & nō alterius falsificatur ex illius veritate. Verbi gratia. Istius veræ Sortes currit, nō est per se falsa, Sortes sedet, quia falsitas eius non immediate sequitur ex illa, sed mediante ista alia falsa, Sor. nō currit quæ est per se illius falsa, quia ratione sui & nō per aliquod medium ex illius veritate falsificatur, vt patet. Et similiter istius falsæ. Socra. est quadrupes nō est per se vera ista Socra. est bipes, quia non per seipsam veritas istius per illam falsificatur, sed mediante ista Socra. non est quadrupes quæ est per se vera respectu illius. Propter seipsam.n. falsitate istius verificatur, vt de se patet. Et hoc secundo modo vtimur istis terminis tradentes regulā de cōtrarietate opinionū & enunciationū. Inuenitur siquidem sic vniuersaliter vera in omni materia, regula dicēs, q vera & eius per se falsa, & falsa & eius per se vera, sunt cōtrariæ. Vnde patet responsio ad obiectionem, quia procedit accipiendo ly per se vera, & per se falsa primo modo. Ad vltimū dubium dicitur q quia inter opiniones ad se inuicem pertinentes nulla alia est oppositio nisi contrarietas, coactus fuit Arist. volens terminos specialibus vti dicere q vna est magis cōtraria quam altera insinuans quidem q vtraq; contrarietatis oppositionem habet respectu illius veræ. Determinat tñ immediate q tantum vna earum.s. negationi opinio contraria est affirmationi veræ. Subdit.n. Manifestū est qm̄ hæc contraria erit. Duo ergo dixit,& quòd vtraq; tam.s. negatio eiusdem quā affirmatio contrarij, contrariatur affirmationi veræ, & q vna tm̄ earum, negatio.s.est cōtraria. Et vtrunq; est verum. Illud quidem, quia vt dictū est ambæ contrarietates oppositione contra affirmationē moliuntur, sed difformiter, quia opinio negationis primo, & per se contrariatur, affirmationis vero contrarij opinio secūdario & per accidens.i.per aliud, ratione.s.negatiuæ opinionis, vt declaratū est, sicut etiam in naturalibus albo contrariantur & nigrum & rubrum, sed illud primo hoc reductiue, vt reducitur.s. ad nigrū illud in ducendo vt dicitur.5.Phy. Secundum aūt dictum simpliciter verum est, qm̄ simpliciter contraria non sunt nisi extrema vnius latitudinis quæ maxime distāt, extrema aūt vnius distantiæ non sunt nisi duo. Et ideo cum inter pertinens ad se inuicem opiniones vnum extremū teneat affirmatio vera, reliquum vni tantum falsę dandum est illi.s.quę maxime à vera distat. Hanc autē negatiuam opinionem esse probatum est. Hæc igitur vna tantū contraria est illi simpliciter loquendo. Cæteræ.n. oppositæ ratione illius contrariantur, vt de medijs dictū est. Non ergo vni plura contraria posuit, nec de cōtrarietate large locutus, est vt obijciendo dicebatur. Deinde cum dicit.

Margin notes (left column): Cōtrarietas inter enun. realia. — Responsio. ad obie. aff. & nega. — Ad Secundum. — Ad Tertiū. — Inter opin. opp. quiddā tantum motus. — Error quando,&c. — Ad Secundū dubium. Opin.enun. per se. vet. vel fal.s. Lect. 10. & commen.9. — Secundo. — Opinio. vel enū. esse per se.re.vel fal.

Margin notes (right column): Quomodo vtatur ly per se.ve.vel fal — Ad Tertiū. dubium. Opp. inter opi. se pertinentes. — Lect.prima. commen. 6. Simpliciter contraria.

ARGY. *Præterea si in cæteris etiam rem similiter sese habere oportet, & hoc pacto videbitur de hisce dictū bene fuisse. Aut.n. assit vbique contradictionis oppositio aut nusquam oportet. Quibus autem non sunt cōtraria ea, de his est falsa quæ opponitur veræ. Nam qui omnem hominem non esse putat, is falso nimirum opinatur. Si igitur hæ contrariæ sunt, & in cæteris simili modo contraria erunt hæ quæ sunt opiniones contradictoriæ.*

ANTI. *Amplius si etiam in alijs similiter se oportet habere & hoc videtur bene esse dictum. Aut enim vbiq; ea, quę est contradictio, aut nusquam. Quibus vero non est contrarium, de his quidem est falsa ea, quæ est vera opposita, vt qui hominem nō putat hominem, falsus. Ergo si hæ contrariæ sunt & alia quæ sunt contradictiones.*

Probat idem .s. quòd affirmationi contraria est negatio eiusdem & non affirmatio contrarij secunda ratione dicens. Si in alijs materijs oportet opiniones se habere similiter eodem modo, ita quòd cõtrarię in alijs materijs sunt affirmatio & negatio eiusdem, & hoc .s. quod diximus de boni & mali opinionibus, videtur esse bene dictum, q. s. contraria affirmationi boni nõ est affirmatio mali, sed negatio boni. Et probat hãc consequentiá subdens. Aut enim vbiq; .i. in omni materia ea, quæ est contradictionis altera pars censenda est contraria suæ affirmationi, aut nusquam i. aut in nulla materia. Si enim est vna ars generalis accipiendi cõtrarium opinionem, oportet quòd vbiq; & in omni materia vno & eodem modo accipiatur contraria opinio. Et consequenter si in aliqua materia negatio eiusdem, &c. affirmationi est contraria in omni materia negatio eiusdem de eodem, &c. contraria erit affirmationi. Deinde intendens concludere à positione antecedentis affirmat antecedens ex sua causa dicens, q illæ materiæ quibus non inest cõtrarium, vt substantia & quantitas, quibus vt in prædicamentis dicitur nihil est contrariũ. De his quidem est per se falsa ea, quę est opinioni veræ oposita cõtradictoriæ, vt qui putat hominem puta Socratem nõ esse hominem, per se falsus respectu putantis, Socr. esse hominem. Deinde affirmando ipsum antecedens formaliter directe concludit intentum à positione antecedentis ad positionem consequentis dicens. Si ergo hæ .s. affirmatio, & negatio in materia carente contrario, sunt contrariæ, & omnes aliæ contradictiones contrarię censendæ sunt.

Ca. de substantia.

ARGY. *Praterea opiniones hę quarum altera quidem bonum, bonum esse, altera vera non bonum asseris bonum nõ esse, similiter sese habent, & insuper hæ quarum altera bonũ bonum non esse, altera non bonum bonum asserit esse. Et igitur, quæ dicit non bonum bonum non esse, quæ quidem est, vt patet vera opinio, quæ nam erit cõtraria? Non. n. ea, quæ non bonum malum asserit esse. Hæc erit nonnunquam simul cum illa vera, nunquam aũt fit vt vera veræ contraria sit. Et enim est quippiam non bonum malũ. Quare fit, vt ista sint simul vera. Nec item ea, quæ non bonum dicit non esse malũ Est enim & ipsa vera. Nam erit nonnunquam & ista simul. Restat igitur, ei quæ dicit non bonum non esse bonũ, contrariam eam esse quæ non bonum bonum asserit esse. Hæc enim est falsa. Quo fit, vt ea etiam quæ bonum bonum non esse dicit sit ei contraria, quæ bonum bonum asserit esse.*

ANTI. *Amplius similiter se habet boni quoniam bonum est, & non boni, quoniam non bonum est, & ad has, boni quoniam non bonum est, & non boni quoniam bonum est. Illi ergo quæ est non boni quoniam non bonum est veræ opinationi quæ nam est cõtraria? Non enim ea, quæ dicit quoniam malum est. Simul enim aliquando erunt vera, nunquam autem vera veræ est cõtraria, est etenim quiddam non bonum malum. Quare cõtingit simul esse veras. At vero nec illa, quæ est quoniam non malum, vera enim & hæc, Relinquitur ergo, ei quæ est non bonum, quoniam nõ bonum, est contraria ea, quæ est, nõ boni, quoniam bonum est, falsa enim hæc. Quare & ei, quæ est boni, quoniam bonum est, ea, quæ est boni, quoniam non bonum est.*

Probat idem tertia ratione quæ talis est. Sic se habent istæ duæ opiniones de bono .s. bonum est bonum & bonum non est bonũ, sicut se habent istæ duæ de non bono .s. non bonum non est bonum, & nõ bonum est bonum. vtrobiq; enim saluator oppositio contradictionis. Et primæ vtriusq; combinationis sunt veræ secundæ aũt falsę. Vnde propositiones hanc maiorem quo ad primas veras vtriusq; combinationis ait. Similiter se habet opinio boni, qm̃ bonum est, & non boni, quoniam nõ est bonum. Et subdit quo ad secundas vtriusque falsas. Et super has opinio boni qm̃ non est bonum, & non boni qm̃ est bonum. Hæc est maior. Sed illi veræ opinioni de non bono .s. non bonum non est bonum contraria non est non bonum est malum, nec bonum non est malum, quæ sunt de prædicato contrario, sed illa non bonum est bonum, quę est eius contradictoria, ergo & illi veræ opinioni de bono .s. bonum est bonũ contraria erit sua contradictoria .s. bonum non est bonum, & nõ affirmatio contrarij .s. bonum est malum. Vnde subdit minorem supradictam dicens. illi ergo veræ opinioni nõ boni quæ est dicens quoniam .s. non bonum non est bonũ, quę est contraria. Non enim est sibi contraria ea opinio, quæ dicit affirmatiuæ prædicatum contrarium .s. q non bonum est malũ, quia istæ duæ aliquando erunt simul veræ. Nunquam autem vera opinio veræ contraria est. Quod autẽ istæ duæ aliquando simul sint veræ, patet ex hoc q quoddã non bonum malum est. Iniustitia enim quoddam non bonum est, & malũ. Quare contingeret cõtrarias esse simul veras, quod est impossibile. At vero nec supradictæ veræ opinioni contraria est illa opinio, quæ est dicens, prædicatum contrarium negatiuæ .s. non bonum non est malũ eadem ratione, quia simul & hæ erunt veræ. Chimera. n. est quoddam non bonum de qua verum est simul dicere q non est bona, & q non est mala. Relinquitur ergo tertia pars minoris quòd ei opinioni veræ, quæ est dicẽs qm̃ non bonum non est bonum contraria est ea opinio, non boni, quæ est dicens q est bonum, quæ est contradictoria illius. Deinde subdit conclusionẽ intentam. Quare & ei opinioni boni, quæ dicit bonum est bonum, contraria est ea boni opinio, quæ dicit q bonum non est bonum .i. sua contradictoria. Contradictiones ergo contrariæ in omni materia censendæ sunt. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Atqui perspicuum est nihil interesse, & affirmationẽ ipsam ponamus vniuersalem. Nam vniuersalis negatio contraria erit sane. Opinioni. n. quæ omnino quod est bonum, bonum esse dicit, ea est cõtraria, quæ nihil bonorum bonum asserit esse. Ea nanq; opinio quæ bonum, bonũ existimatur, si vniuersaliter bonum sumatur, eadem est, atq; concurrit cum ea quæ quicquid est bonũ bonũ asserit esse. Nam autem nihil ab ea differt, quæ omne quod est bonũ, bonum esse existimatur. Similis est & de non bono ratio.*

ANTI. *Manifestum est autẽ quoniam nihil interest nec si vniuersaliter ponamus affirmationem. Huic enim vniuersalis negatio erit contraria, vt opinioni, quæ opinatur, quoniam omne quod est bonũ bonum est ea, quæ est, quoniam nihil borum, quæ bona sunt, bonum est. Nam eius, quæ est boni, quoniam bonum est, si vniuersaliter sit bonũ eadem est ei quæ opinatur id quod bonum est, quoniam bonũ est, hoc autem nihil differt ab eo, quod est quoniã omne quod est bonum, bonum est. Similiter autem & in non bono.*

Declarat determinatam veritatem extẽdi ad cuiusq; quantitatis opiniones. Et quia de indefinitis, & particularibus, & singularibus, iam dictum est, eo q idem euidenter apparet de his in hac re iudicium. Indefinitę. n. & particulares nisi pro eisdem supponant sicut singulares, per modũ affirmationis & negationis, non opponuntur, quia simul veræ sunt. Ideo ad eas, quæ vniuersalis quantitatis sunt se transfert, dicens, manifestũ esse q nihil interest quo ad propositam quęstionem, si vniuersaliter ponamus affirmationes. Huic. n. s. vniuersali affirmationi,

Indef & singu. quo opposi.

contraria est vniuersalis negatio,& non vniuersalis affirmatio de contrario,vt opinioni quæ opinatur, quoniam omne bonum est bonum,contraria est,nihil horũ, quæ bona sunt.i.nullum bonum est bonum. Et declarat hoc ex quid nominis vniuersalis affirmatiuę dicens.Nã eius, quæ est boni quoniam bonum si vniuersaliter sit bonũ.i. istius opinionis vniuersalis,omne bonum est bonum eadem est.i.æquiualens illa,quæ opinatur, quicquid est bonum,est bonum,& consequenter negatio contraria est illa,quam dixi, nihil horum quæ bona sunt bonum est. i. nullum bonum est bonum. Similiter autem se habet in non bono,quia affirmationi vniuersali de non bono reddenda est negatio vniuersalis eiusdem sicut de bono dictum est. Deinde cum dicit.

ARGY.

Quæ cum ita sint,si in opinione res ita sese habet,quẽadmodum diximus,affirmationes autem,atq; negationes signa sunt eorum,quæ sunt in anima patet & affirmationes contrariam quidem negationẽ eam esse,quæ est vniuersaliter de eodem, vt huic,omne bonum est bonum,aut omnis homo est bonus,hãc,nullum bonum est bonum,aut nullus homo est bonus contradictoria vero oppositã hãc, non omne bonum est bonum, aut non omnis hõ est bonus.

ANTI.

Quare si in opine sic se habet. Sunt aũt hæ quæ sunt in voce affirmationes & negationes notæ eorũ,quæ sunt in anima. Manifestum est quoniam affirmationi contraria quidem negatio est circa idem vniuersalis, vt ei,quæ est quoniam omne bonum bonum est, vel quoniam omnis homo bonus est, ea, quæ est quoniam nullum vel nullus. Contradictoriæ autem,quoniam nõ omne,aut non omnis.

Reuertitur ad respondendum quæstioni mortæ, terminata iam secũda ex qua illa depẽdet. Et circa hoc duo facit,quia primo respondet quæstioni.Secundo declarat quoddam dictum in præcedenti solutione,ibi {Manifestum est autem quoniam.}Circa primum duo facit. Primo directe respondet quæstioni dicens.Quare si in opinione sic se habet contrarietas,vt dictum est,& affirmationes & negationes quæ sunt in voce,notæ sunt eorum idest affirmationum & negationum, quæ sunt in anima, manifestum est quoniam affirmationi, idest enunciationi affirmatiuæ contraria erit negatio circa idẽ idest enũciatio negatiua eiusdem de eadem &c.& non enunciatio affirmatiua contrarij. Et sic patet responsio ad primam quæstionem.qua quærebatur,an enunciationi affirmatiuæ contraria sit sua negatiua,an affirmatiua cõtrarij. Responsum est.n.q negatiua est contraria.Secundo diuidit negationem contrariam affirmationi idest negationem vniuersale & contradictoriam dicens{vniuersalis.s.negatio affirmationi contraria est}vt exemplariter dicatur ei enunciationi vniuersali affirmatiuæ quæ est omne bonũ est bonum,vel omnis homo est bonus, contraria est vniuersalis negatiua ea.s.nullum bonum est bonum,vel nullus homo est bonus,singula singulis referẽdo.Contradictoriæ autem negatio contraria illi vniuersali affirmationi,est,aut non omnis homo est bonus,aut non omne bonum est,bonum,singulis singula similiter referendo. Et sic posuit vtrunq; diuisionis mẽbrum,& declarauit. Sed est hic dubitatio nõ dissimulanda. Si.n.affirmationi vniuersali contraria est duplex negatio,vniuersalis.s.& contradictoria,vel vni duo sunt contraria, vel contrarietate large vtitur Arist.cuius oppositum supra declarauimus. augetur & dubitatio quia in præcedenti textu dixit Aristo.q nihil interest, si vniuersalem negationem facimus ita contrariam vniuersali affirmationi sicut singularem singulari,& ita declinari nõ potest,quin affirmationi vniuersali duæ sint negationes contrariæ eo modo quo hic loquitur de contrarietate Aristo. Ad huius euidentiam notandum est q aliud est loqui de contrarietate quæ est inter negationem alicuius vniuersalis affirmatiuæ in ordine ad affirmationem contrarij de eodem &c. & aliud est loqui de illamet vniuersali negatiua in ordine ad negationem eiusdem affirmatiuæ contradictoriam. Verbi gratia.Sint quatuor enunciationes quarum nunc meminimus.s.vniuersalis affirmatiua contradictoria, vniuersalis negatiua,& vniuersalis affirmatio contrarij,sic dispositæ in eadem linea recta.Omnis homo est iustus nõ omnis homo est iustus,omnis hõ non est iustus, omnis homo est iniustus, & intuere q licet primæ omnes reliquæ aliquo modo contrarientur,magna tamen differentia est inter primæ,& cuiusq; earum cõtrarietate. Vltima enim scilicet affirmatio contrarij primæ contrariatur ratione vniuersalis negationis quæ ante ipsam sita est, quia non per se,sed ratione illius falsa est,vt probauit Aristo. quia implicita est. Tertia autem.i.vniuersalis negatio non per se sed ratione secundæ.s.negationis contradictoriæ contrariatur primæ eadem ratione,quia.s.non est per se falsa illius affirmationis veritate,sed implicita.Continet.n.negationem contradictoriam.s.nõ omnis homo est iustus, mediante qua falsificatur ab affirmationis veritate,quia simpliciter & prior est falsitas negationis cõtradictoriæ falsitate negationis vniuersalis. Totum nanq; cõpositius & posterius est partibus. Est ergo inter has tres falsas ordo ita q affirmationi veræ contradictoria negatio simpliciter sola est contraria,quia est simpliciter respectu illius per se falsa. Affirmatiua autem contrarij, est per accidens contraria quia est per accidens falsa. Vniuersalis vero negatio tanquam mediũ sapiens vtriusq; extremi naturam, relata ad contrarij affirmationem est per se contraria,& per se falsa,relata autem ad negationem contradictoriam est per accidens falsa & contraria.Sicut rubrũ ad nigrum est album,& ad album est nigrum, vt dicitur in 5.Physicorũ, Aliud igitur est loqui de negatione vniuersali in ordine ad affirmationem contrarij, & aliud in ordine ad negationem contradictoriam. Si.n.primo modo loquatur sic negatio vniuersalis per se cõtraria,& per se falsa est.Si autem secundo modo nõ est per se falsa nec contraria affirmationi. Quia ergo agitur ab Arist. nunc quęstio inter affirmationem contrarij,& negationẽ,quę earum contraria sit affirmationi veræ,& non agitur quęstio ipsarum negationum inter se quę.s.earum contraria sit illa affirmationi, vt patet in toto processu quæstionis, ideo Arist.indistincte dixit q vtraq; negatio est contraria affirmationi veræ,& non affirmatio contrarij.Intendens per hoc declarare diuersitatem quę est inter affirmationem contrarij & negationem in hoc q veræ affirmatio contrariantur,& non intendens dicere q vtraq; negatio est simpliciter contraria. Hoc.n.in dubitatione nõ est quæsitum,sed illud tantum.Et similiter dixit q nihil interest si quis ponat negationem vniuersalem,nihil.n.interest quo ad hoc q affirmatio contrarij ostendatur nõ contraria affirmationi verę quod loquirimus.Plurimum autem interesset,si negationes ipsas inter se discutere vellemus,quæ earum esset affirmatione contraria. Sic ergo patet q subtilissime Arist. locutus de vera contrarietate enunciationum vnã vni contrariam posuit in omni materia & quantitate dum simpliciter contrarias contradictiones asseruit. Deinde cum dicit.

In quo cõs. responsio ad pri. q.

Vltimæ.

Dubium.

Totum posterius parti bus.

Lect.1.c.18.

Vnã vnitatẽ contra.

ARGY.

Patet etiam fieri non posse,quo vera sit contraria vera,aut opinio,aut oratio vlla,Nam contraria sunt circa

oppolita

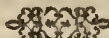
ii

opposita, vt idem verę opinetur, atq; enũciet. Fieri enim non poteſt vt eidem contraria ſimul inſunt.

ANTI. *Manifeſtum eſt autem, quoniam & veram vera non contingit eſſe contrariam, nec opinionem, nec cõtradictionem. Contrarię enim ſunt, quę circa oppoſita ſunt. Circa eadem autem contingit verum dicere eundem, ſimul autem non contingit eidem ineſſe contraria.*

Reſumit quoddam dictum vt probet illud dicẽs. {Manifeſtum eſt autem} ex dicendis ꝙ {non cõtingit veram veræ contrariam eſſe, nec in opinione mentali, nec in cõtradictione}. i. vocali enunciatione. Et cauſam ſubdit, quia contraria ſunt, quæ circa idem oppoſita ſunt, & conſequenter enunciationes & opiniones veræ circa diuerſa contrariæ eſſe non poſſunt. Circa idem autem contingit

Verum ve. non contra. ſimul omnes veras enũciationes & opiniones verificari, ſicut & ſignificata vel repreſenta earũ ſimul illi inſunt; aliter vere tunc non ſunt. Et conſequenter omnes veræ enunciationes & opiniones circa idem contrariæ non ſunt, quia contraria non contingit eidem ſimul ineſſe, nullum ergo verum ſiue ſit circa idem, ſiue ſit circa aliud; eſt alteri vero contrarium.

ARISTOTELIS STAGIRITÆ

PERIPATETICORVM PRINCIPIS POSTERIORVM ANALYTICORVM LIBER PRIMVS.

Cum Sancti Thomæ Aquinatis Præclariſſimis Commentarijs.

LECTIO PRIMA,

De Logicæ neceſsitate, librorum diuiſione & ordine, & huius libri ſubiecto agit, Hinc omnẽ cognitionem ex aliqua pręexiſtẽti notitia fieri oportere docet.

ARGY. *Omnis doctrina, omnisq; diſciplina intellectiua ex antecedenti cognitione fieri ſolet. Id ſi omnes quo fiunt pacto conſiderabimus, manifeſtum profecto fiet.*

ANTI.

MNIS doctrina, et omnis diſciplina intellectiua ex præexiſtente fit cognitione. Manifeſtum eſt autem hoc ſpeculantibus in omnes.

Sicut dicit philoſophus in pri-

Cõmen. 1. vide in ãno. mo Meta. hominum genus arte & rationibus viuit, in quo videtur philoſophus tangere quoddam hominis propriũ in quo à cæteris animalibus differt. Alia enim animalia quoddã

Cur diuerſæ ar. naturali inſtinctu ad ſuos actus aguntur, homo autem rationis iudicio in ſuis operibus dirigitur. Et inde eſt ꝙ ad actus humanos faciliter & ordinate perficiendos, diuerſæ artes deſeruiunt. Nihil enim aliud ars eſſe videtur, quã

Ratio quid ſit. certa ordinatio rationis qua per determinata media ad debitum finem actus humani perueniunt. Ratio autem non ſolum dirigere poteſt inferiorum partium actus, ſed etiam actus ſui directiua eſt. Hoc enim eſt proprium intellectiuæ partis, vt in ſe ipſa reflectatur. Nam intellectus Logi. neceſ. intelligit ſeipſum, & ſimiliter ratio de ſuo actu ratiocinari poteſt. Sicut igitur ex hoc ꝙ ratio de actu manus ratiocinatur adinuẽta eſt ars ędificatoria, vel fabrilis, per quas homo faciliter & ordinate huius actus exercere poteſt, eadem ratione ars quædam neceſſaria eſt, quæ ſit directiua ipſius actus rationis, per quam. ſ. homo in ipſo actu rationis ordinate, & faciliter, & ſine errore procedat. Et hęc Currõnalis eſt ars logica id eſt rationalis ſcientia. Quę non ſolum rationalis eſt ex hoc ꝙ eſt ſecundum rationẽ, quod eſt omnibus artibus cõmune, ſed etiã ex hoc ꝙ eſt circa ipſum actum rationis ſicut circa propriam materiam. Et ideo Logi. diui. videtur eſſe ars artium quia in actum rationis nos dirigit, a quo omnes artes procedunt. Oportet igitur Logicę partes accipere ſecũdum diuerſitatem actuum rationis. Sunt autem rationis tres actus quorum primi duo ſunt Rationis. 3. actus. rationis ſecundum ꝙ eſt intellectus quidam. Vna enim actio intellectus eſt intelligentia indiuiſibilium, ſiue incomplexorum, ſecundum quam concipit quid eſt res. Et hæc operatio à quibuſdã dicitur informatio intellectus; ſiue imaginatio per intellectum. Et ad hanc operationẽ rationis ordinatur doctrina, quam tradit Ariſto. in lib. Prædicamentorum. Secũda vero operatio intellectus eſt compoſitio vel diuiſio intellectus, in qua eſt iam verum vel falſum. Et huic rationis actuį deſeruit doctrina, quã tradit Ariſto. in lib. Perihermenias. Tertius vero actus rationis eſt ſecundum id quod eſt propriũ rationis ſcilicet diſcurrere ab vno in aliud, vt per id quod eſt notũ deueniat in cognitionem ignoti. Et huic actui deſeruiũt reliqui libri Logicæ. Attendendum eſt autem, ꝙ actus ra- a. Phyſic. a. c. aa. tionis ſunt ſimiles quantum ad aliquid actibus naturę vnde & ars imitatur naturam inquantum poteſt. In actibus autem naturę inuenitur triplex diuerſitas. In quibuſdam enim natura de neceſsitate agit, ita ꝙ non poteſt deficere. In quibuſdam vero natura vt frequentius operatur, licet quãdoque poſsit deficere à proprio actu. Vnde in his neceſſe eſt eſſe duplicem actum, vnum qui ſit vt in pluribus, ſicut cum ex ſemine generatur animal perfectum. alium quando natura deficit ab eo quod eſt ſibi conueniens ſicut cum ex ſemine generatur aliquod monſtrum propter corruptionem alicuius principij. Et hæc etiam tria inueniuntur in actibus rationis. Eſt enim aliquis rationis proceſſus neceſsitatẽ inducens, in quo non eſt poſſibile eſſe veritatis defectũ, & per huius rationis proceſſum ſcientiæ certitudo acquiritur. Eſt autem alius rationis proceſſus, in quo vt pluribus verum concluditur, nec tamen neceſsitatẽ habens. Tertius vero rationis proceſſus eſt in quo ratio à vero deficit propter alicuius principij defectum quod in ratiocinando erat obſeruãdum.

Pars aut logicæ quæ primo deſeruit, pars Iudicatiua dici- Log. prima pars iudicatiua. tur eo ꝙ iudicium eſt cum certitudine ſcientiæ. Et quia iudicium certum de effectibus haberi non poteſt, niſi reſoluendo in prima principia, ideo pars hæc Analytica vocatur id eſt reſolutoria. Certitudo autem iudicij quo per reſolutionem habetur eſt, vel ex ipſa forma ſyllogiſmi tãtum, & ad hoc ordinatur lib. Priorum analyticorum qui eſt de ſyllogiſmo ſimpliciter, vel etiam cum hoc ex materia, quia ſumuntur propoſitiones per ſe, & neceſſariæ, & ad huc hoc ordinatur liber Poſteriorum analyticorum, qui eſt de ſyllogiſmo demonſtratiuo. Secundo autem ra- Secũda pars inuen. tionis proceſſui deſeruit alia pars Logicæ, quę dicitur Inuentiua. Nam Inuentio non ſemper eſt cum certitudine. Vnde de his quæ inuenta ſunt iudiciũ requiritur, ad hoc ꝙ certitudo habeatur. Sicut autem in rebus naturalibus,

in

in his quæ vt in pluribus agunt gradus quidam attenditur (quia quanto virtus naturæ est fortior, tãto rarius deficit à suo effectu) ita & in processu rationis, qui non est cũ omnimoda certitudine, gradus aliquis inuenitur, ſm ꝙ magis & minus ad perfectam certitudinẽ accedítur.

Secundus processus gradus. Primus gra. 2. process. Topi.

Per huiusmodi enim processum quandoque quidem & si non fiat scientia, fit tamen fides, vel opinio, vel probabilitas, propter probabilitatem propositionum ex quibus proceditur, quia ratio totaliter declinat in vnam partem contradictionis, licet cum formidine alterius, & ad hoc ordinatur Topica siue Dialectica. Nam syllogismus dialecticus ex probabilibus est, de quo agitur Aristo. in lib. Topicorum.

Syllogism' diale. Secundus grad. Retho.

Quandoque vero non fit cõplete fides, vel opinio, sed suspitio quædam, quia non totaliter declinatur ad vnam partem contradictionis, licet magis declinetur in hanc quàm in aliam. Et ad hoc ordinatur. Rhetorica.

Tertius gra. Poetica.

Quandoque vero sola existimatio declinat in aliquam partem contradictionis propter aliquam represen tationem, ad modum quo fit homini ab hominatio alicuius cibi si representetur ei sub similitudine alicuius abhominabilis. Et ad hoc ordinatur Poetica.

Poeti. offi.

Nã poetæ est inducere ad aliquod virtuosum, per aliquam pręcedentẽ representationem. Omnia autem hæc ad Rationalẽ philosophiã pertinent. Inducere.n.ex vno in aliud, rationis est.

Tertio proce. deser. Sophi.

Tertio autem processui rationis deseruit pars logicę, quæ dicitur. Sophistica, de qua agit. Arist. in lib. Elenchorum. Alijs igitur partibus Logicæ prætermissis, ad præsens attendendum est circa partem iudicatiuã prout traditur in lib. Posteriorum analyticorum, qui diuiditur in duas partes. In prima ostendit necessitatem demonstratiui syllogismi, de qua est iste lib. In 2. par. de ipso syllogismo determinat, ibi {scire autem opinatur.}

Lect. 4. Fi. demon.

Necessitas autem cuiuslibet rei ordinatæ ad finem, ex suo fine sumitur, finis autem demonstratiui syllogismi est scientię acquisitio, Vnde si scientia non posset acquiri per syllogismum vel argumentum, nulla esset necessitas demonstratiui syllogismi.

Cãtur scientia secũdum Plato.

Posuit autem Plato ꝙ scientia non causatur in nobis ex syllogismo, sed ex impressione formarũ idealium in animas nostras, ex quibus etiam effluere dicebat formas naturales in rebus naturalibus, quas ponebat esse participationes quasdam formarum à materia separatarũ. Ex quo sequebatur ꝙ agẽtia naturalia nõ causabant formas in rebus inferioribus, sed solum materiã præparabant ad participandum formas separatas.

Quid facit. studium secũdum Pla.

Et similiter ponebat ꝙ per studium, & exercitium nõ causabatur in nobis scientia, sed tantum remouebantur impedimẽta, & reducitur homo quasi in memoriam eorum, quæ naturaliter scit ex impressione formarum separatarum.

Arist. cõtrarium sentit.

Sententia autem Aristo. est contraria quantum ad vtrunque. Ponit enim ꝙ formæ naturales reducuntur in actum à formis, quæ sunt in materia. s. à formis naturaliũ agentium. Et similiter ponit & scientia fit in nobis actu, per aliquam scientiam in nobis præexistentem. Et hoc est fieri in nobis scientiam per syllogismum, aut argumẽtum quodcunque. Nam ex vno in aliud argumentando procedimus.

Ad ostendendum igitur necessitatem demonstratiui syllogismi, pręmittit Arist. ꝙ cognitio in nobis acquiritur ex aliqua cognitione pręexistenti.

Lectio. 2.

Duo igitur facit. Primo ostendit propositum. Secundo docet modum præcognitionis. ibi { Dupliciter autem.} Circa primum duo facit. Primo inducit vniuersalẽ propositionem propositum continentem. s. ꝙ acceptio cognitionis in nobis fit ex aliqua præexistenti cognitione. Et ideo dicit. {Omnis doctrina & omnis disciplina} nõ autem omnis cognitio, quia non omnis cognitio ex priori cognitione dependet. Esset enim in infinitum ire. Omnis autem disciplinæ acceptio ex præexistente cognitione fit.

Doctrina. Disciplina.

Nomen autem Doctrinæ & Disciplinæ ad cognitionis, acquisitionem pertinet. Nam doctrina est actio eius, qui aliquid cognoscere facit. Disciplina autem, est receptio cognitionis ab alio. Nec accipitur hic Doctrina, & Disciplina secundum ꝙ se habent ad acquisitionẽ scientię tãtum, sed ad acquisitionẽ cognitionis cuiuscũq;. Quod patet, quia manifestat hanc propositionem etiam in disputatiuis, & rethoricis disputationibus, per quas nõ acquiritur scientia. Propter quod etiam non dicit ex præexistenti sciẽtia, vel intellectu, sed vniuersaliter cognitione. Addit autem intellectiua, ad excludendum acceptionem cognitionis sensitiuæ, vel imaginatiuæ. Nam procedere ex vno in aliud, rationis est solũ. Secundo cũ dicit.

Mathematicæ nanq; scientiæ illo comparantur modo, & quæq; cæterorum artium. ARGY.

Mathematicæ enim scientiarum per hunc modũ fiunt, & aliarum vnaquæq; artium. ANTI.

Manifestat propositionem præmissam per inductionem. Et primo in demonstratiuis in quibus acquiritur scientia. In his autem principaliores sunt Mathematicæ scientiæ, propter certissimum modum demonstrationis. Consequenter autem sunt & aliæ artes, quia in omnibus est aliquis modus demonstrationis, aliter non essent scientiæ. Secundo cum dicit.

Sane circa quoque rationes, cum per ratiocinationes, aut inductionem, proceditur, idem seruari modus videtur. In vtrisque nanque per antea nota doctrina nimirũ fit, quippe cum in altera tanquam à cognoscentibus propositiones accipiantur, in altera per singularia iam notum ipsum ostendatur vniuersale. ARGY.

Similiter autẽ & circa orationes, quę per syllogismos, & quę per inductionem. Vtræque enim per prius nota, faciunt doctrinam, hę quidem accipientes tanquam à notis, illę vero demonstrantes vniuersale per id quod manifestum est singulare. ANTI

Manifestat idem in orationibus disputatiuis, siue dialecticis, quæ vtuntur syllogismo & inductione in quorũ vtroq; proceditur ex aliquo præcognito. Nam in syllogismo accipitur cognitio alicuius vniuersalis cõclusi, ab alijs vniuersalibus notis. In inductione autem concluditur vniuersale ex singularibus, quæ sunt manifesta.

Simili profecto mõ, & oratorię ratiões suadẽt. Aut.n. exẽplis, quod est inductio, aut enthimematibus, quod quidẽ est ratiocinatio, facultas ipsa solet oratoria suadere. ARGY.

Simili autem & rhetoricæ persuadent. Aut enim per exempla, quæ est inductio, aut per enthimema, quod vera est syllogismus. ANTI.

Manifestat idem in rethoricis, in quibus persuasio fit per enthimema, aut exemplum nõ per syllogismum, aut inductionem completam, propter incertitudinem materiæ circa quam versatur. s. circa actus singulares hominũ in quibus vniuersales propositiones non possunt vere assumi. Et ideo loco syllogismi in quo necesse est eẽ aliquã vniuersalem, vtitur aliquo enthimemate, in quo non necesse est esse aliquam vniuersalem. Et similiter loco inductionis, in qua cõcludiť vniuersale, vtitur aliquo exẽplo in quo proceditur à singulari, non ad vniuersale, sed ad singulare. Vnde patet ꝙ sicut enthimema est quidam syllogismus detruncatus, ita exemplum est quædam inductio imperfecta. Si ergo in syllogismo & inductione pro

ceditur

ceditur ex aliquo præcognito, oportet idem intelligi in enthimemate, & exemplo.

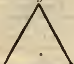
LECTIO II.

Eorum, ex quibus ipsa integratur demonstratio, duplicem esse pręcognitionem docet, quomodo item & quo ordine ante ipsam conclusionem præcogoita sint ostendit.

ARGV. *Dupliciter autem oportet pręcognoscere. Quędã enim esse, quędam quid dictu significent, quędam vtroq; modo antea percipiamus oportet. Veluti de quouis quidam affirmationem, aut negationem dici verum esse, triangulũ autem hoc significare. Vnitatem vero vtroque modo & quid significet, & etiam esse. Non enim vnumquodque istorum simili modo nobis est manifestum.*

ANTI. *DVpliciter autem necessarium est pręcognoscere. Alia namque quia sunt prius opinari necessẽ, alia vero quid est quòd dicitur intelligere oportet, quędam autem vtraque. Vt quoniam omne quidem, aut affirmare, aut negare verum est, quia est triangulum autem, quoniam hoc quidem significat, sed vnitatem vtraque, & quid significat, & quia est. Non enim similiter horũ vnumquodque manifestum nobis est.*

Triangulus.

Vide in anot. Commen. 1. POstquam ostendit Philosophus ꝙ omnis disciplina ex præexistenti fit cognitione, nunc ostendit quid sit modus præcognitionis. Et circa hoc duo facit. Primo determinat modum præcognitionis quantũ ad illa que oportet cognoscere, vt habeatur conclusionis cognitio, cuius scientia quæritur. Secundo determinat modum præcognitionis ipsius conclusionis, cuius scientia per demonstrationem quæritur, ibi {Antequam sit in- Lect. 3. ducere.} In præcognitione autem duo includunt.s. cognitio, & cognitionis ordo. Primo ergo determinat modum præcognitionis quantum ad ipsam cognitionem. Cõclu. sciẽtia p demõstra. quæri. Secundo quantum ad cognitionis ordinem, ibi {Est autem cognoscere.} Circa primum sciẽdum est ꝙ id cuius scientia per demonstrationem quæritur, est conclusio aliqua in qua propria passio de aliquo subiecto prædicatur, quæ quidem conclusio infertur ex aliquibus princi- Conclu. prę cognoscun. pijs. Et quia cognitio simplicium præcedit cognitionem compositorum, necesse est ꝙ antequam habeatur cognitio conclusionis, cognoscatur aliquo modo subiectum & passio. Et similiter oportet ꝙ cognoscatur principium, ex quo conclusio infertur. cum ex cognitione principij conclusio innotescat. Horum autem triũ.s. principij, subiecti, & passionis, est duplex modus præcognitionis.s. quia est, quid est. Ostensum autem est in 7. Meta. ꝙ com- Text. c. 12. 13. & 14. lec. 43. ex. 4. plexa nõ diffiniuntur. Hominis.n. albi non est aliqua diffinitio, & multominus enũciationis alicuius. Vñ cũ prin- Tex. cõ. 17. lec. 4. ex. 4. cipium sit enunciatio quædam non potest præcognosci de ipso quid est, sed solum quia verũ est. De passione autem potest quidem sciri quid est, quia vt in eodem libro ostenditur, accidentia quodammodo diffinitionem habent. Passionis aut esse & cuiuslibet accidentis est inesse subiecto, quod quidem in demonstratione concluditur. Non ergo de passione pręcognoscitur quia est, sed solum Medium demon. quid est. Subiectum autem diffinitionem habet, & eius esse à passione non dependet, sed suum esse propriũ præintelligitur ipsi esse passionis in eo. Et ideo de subiecto oportet præcognoscere & quid est, & quia est, præsertim cũ ex diffinitione subiecti & passionis sumatur medium demonstrationis. Propter hoc ergo dicit Philosophus, ꝙ dupliciter necessarium est præcognoscere, quia duo sunt quæ præcognoscuntur de his, quorum præcognitionẽ habemus.s. quia est & qd est. Et alia sunt de quibus necesse est primo cognoscere quia sunt sicut principia de quibus postea exemplificat, ponens in exẽplo primum omnium principiorum scilicet quòd de vnoquoque est affirmatio vel negatio vera. Alia vero sunt de quibus oportet præintelligere quid est quod dicitur, id est quid significatur per nomen.s. de passionibus. Et non dicit quid est simpliciter, sed quid est quod dicitur, quia antequam sciatur de aliquo an sit, non potest sciri, proprie de eo quid est. Nõ entium.n. non sunt diffinitiones. q. an est prœce. q. quid ẽ Vnde quæstio, an est, præcedit quæstionem quid est. Sed non potest ostendi de aliquo an sit, nisi prius intelligatur quid significatur per nomen. Propter quod etiam Philosophus in 4. Meta. in disputatione contra negantes princi- Tex. cõ. 11. Lect. 7. pia docet incipere à significatione nominum. Exemplificat autem de triangulo, de quo oportet præscire quoniã Vnũ accid. ẽ subiect. alterius. nomen eius hoc significat, quod.s. in sua diffinitione continetur. Cum autem accidẽtia quoddam ordine ad subiecta referantur, non est inconueniens id quod est accidens in respectu ad aliquid esset etiam subiectum respectu alterius. Sicut superficies est accidens respectu substantiæ corporalis, quæ tamen superficies est primũ subiectum coloris. Id autem quod est subiectum, ita ꝙ nullus est accidens, substantia est. Vnde in illis scientijs quorum subiectum est aliqua substantia, id quod est subiectum nullo modo potest esse passio, sicut est in philosophia prima, & in sciẽtia naturali, quę est de subiecto mobili. In his autem scientijs, quæ sunt aliquibus acciden- In proba. physi. tibus, nihil prohibet id quod accipitur vt subiectum, respectu alicuius passionis, accipi etiam vt passio respectu anterioris. Hoc tamen non in infinitum procedit. Est.n. deuenire ad aliquod primum in scientia illa, quod ita accipitur vt subiectum, quod nullo modo vt passio. sicut patet in Mathematicis scientijs, quæ sunt de quantitate continua vel discreta. Supponuntur.n. in his scientijs ea, quæ sunt prima in genere quantitatis, sicut vnitas & linea, & superficies, & aliæ huiusmodi. Quibus suppositis per demonstrationem quæruntur quædam alia, sicut triangulus æquilaterus, quadratum in geometrijs, & alia hmõi.

Quæ quidem demonstrationes quasi operatiuæ dicũtur, vt est illud, super rectã lineam datam, triangulũ æquilaterum constituere. Quo adinuento rursus de eo aliquę passiones probantur, sicut ꝙ eius anguli sunt æquales aut aliquid huiusmodi. Patet ergo ꝙ triangulus in primo modo demonstrationis se habet vt passio, in secũdo se habet vt subiectũ. Vnde Philosophus hic exemplificat de triãgulo, vt passio est, non vt est subiectum, cũ dicit {de triãgulo oportet præscire quoniam hoc significat.} Dicit etiã ꝙ quædam sunt, de quibus oportet præsire vtrũq; quid est, & quia est. Et exemeplificat de vnitate que principiũ in omni

in omni genere quătitatis. Et si.n. aliquo mō sit accidens respectu substantię, tamē in scientijs mathematicis quæ sunt de quantitate non potest accipi vt passio, sed vt subiectum tantum cum in hoc genere non habeat prius. Rationem huiusmodi diuersitatis ostendit. Quia nō est similis modus manifestationis prædictorum.s.principij, passionis, & subiecti. Non.n.est eadem ratio cognitionis in ipsis. Nam principia cognoscuntur per actū componentis & diuidentis. Subiectum autem & passio per actū apprehendentis quod quid est. Quod quidem nō similiter competit subiecto & passioni, cum subiectum diffiniatur absolute, quia in diffinitoine eius non ponitur aliquid, quod sit extra essentiam ipsius. Passio autē diffinitur cum dependentia ad subiectū, quod in eius diffinitione ponitur. Vnde ex quo non eodē modo cognoscuntur, non est mirum si eorum diuersa præcognitio sit.

Cogni. pri. Sub. & pas.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Fit autem vt cognoscamus quadam prius cognoscentes. Quorundam etiam simul accipientes cognitionem, veluti quæcunq; sunt sub vniuersali, quorum habetur cognitio. Nam omnem triangulum tres angulos duobus rectis aquales habere antea scimus, at id, quod est in semicirculo triangulum esse simul inducētes agnouimus. Hoc enim pacto nonnullas discimus rerum & non per medium extremum cognoscimus, quæcunq; iam singulares sunt, & de nullo pr adicantur subiecto.*

ANTI. *Est autem cognoscere alia quidem priu cognoscētem quorundam autem simul accipere notitiam, vt quæcunque contingunt esse sub vniuersalibus quorum habent cognitionem. Quod enim omnis triangulus habet tres angulos duobus rectis aquales prascivit, quòd vero hoc, quod est in semicirculo, triangulus fit, simul inducens cognouit. Quorundam.n.hoc modo disciplina est, & non per medium vltimum cognoscitur, vt quæcunq; iam singularium contingunt esse, & non de subiecto aliquo.*

Vide in annot. Cōment. 4. Vide in annot.

Triangulus in semicirculo.

Priori duplex ordo in præcogni. fer.

Determinat modum præcognitionis ex parte ipsius ordinis, quem quidem præcognitio importat. Est.n. aliquid prius altero & secundum tempus, & secundum naturam. Et hic duplex ordo in præcognitione consideran dus est. Aliquid.n.præcognoscitur prius, sicut prius notum tempore. Et de his dicit φ alia contingit cognoscere aliquem cognoscentem ea prius tempore, quam illa quibus præcognosci dicuntur. Quædam vero cognoscuntur simul tempore, sed sunt prius natura. Et de his dicit φ quorundam præcognitorum simul tempore est accipere notitiam, & illorum, quibus præcognoscuntur. Quæ autē sunt illa manifestat subdens, φ hmōdi sunt quæcūque continentur sub aliquibus vniuersalibus, quorum habent cognitionem idest de quibus notum est ea sub talibus vniuersalibus contineri. Et hoc vlterius manifestat per exemplum. Cum.n.ad conclusionem inferendā duæ propositiones requirantur.s.maior & minor, scita propositione maiori, nondum habetur conclusionis cognitio. Maior ergo propositio præcognoscitur conclusioni, non solum natura, sed tempore. Rursus autē si in minori pro-

Maior præco. cōclusi.

positione inducatur, siue assumatur aliquod contentum sub vniuersali propositione, quę est maior, de quo manifestum non sit, φ sub hoc vniuersali contineantur, nondū habetur conclusionis cognitio, quia nondum erat certa veritas minori propositionis. Si autem in minori propositione assumatur terminis, de quo manifestum sit φ continetur sub vniuersali in maiori propositione, patet veritas minoris propositionis, quia id quod accipitur sub vniuersali, habet etus cognitionem, & sic statim habetur cōclusionis cognitio. Vt si sic demonstraret aliquis. Omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, ista cognita, nondum habetur cōclusionis cognitio, sed cum postea accipitur, hæc figura in semicirculo descripta est triangulus, statim scit φ habet tres angulos æquales duobus rectis. Si autem non esset manifestum φ hæc figura in semicirculo descripta esset triangulus, nondum statim inducta assumptione sciretur conclusio, sed oportet vlterius aliquod medium quærere, per quod demōstraretur hanc figuram esse triangulum. Exemplificans autē Philosophus de his, quæ cognosuntur ante cōclusionē prius tempore, dicit φ aliquis per demonstrationem conclusionis cognitionem accipiens hanc propositionem præsciuit etiam secundum tempus.s.φ omnis triangulus habet tres angulos duobus rectis æquales. Sed inducēs hāc assumptionem.s.φ hoc quod est in semicirculo sit triangulus, supple tempore simul cognouit conclusionē, quia hoc inductum habet notitiam vniuersalis, sub quo continetur, vt nō oporteat vlterius medium quærere. Et ideo subdit φ {quorundam est hoc modo disciplina}.i.eorum accipitur cognitio per se, & non oportet ea cognoscere per aliquod aliud medium, quod sit vltimum in resolutione, qua mediata ad immediata reducuntur, vel potest legi sic. Quod {vltimum} idest extremum, quod accipitur sub vniuersali medio, non cognoscatur esse sub illo vniuersali, per aliquod aliud medium. Et quæ sunt ista, quæ habent cognitionem sui vniuersalis, manifestat subdens, φ huiusmodi sunt singularia, quæ non dicuntur de aliquo subiecto, cum inter singularia & speciem nullum medium possit inueniri.

Conclusio cum mino. cogno. Quando simul tempore cognosc. mino.

LECTIO III.

Conclusionem demonstrationis ante ipsam demonstrationē aliquo modo esse præcognitam, alio vero modo non, ex dubitatione Platonicæ, solutione manifestat.

ARGY. *Antea vero, quam sit inductio vel ratiocinatio facta, partim fortasse dicendum est scire, partim nescire. Quod enim non sciuit si sit simpliciter, id quoquomodo scit. Vno bus rectis æquales habere patet hoc pacto quidem scire, quia vniuersaliter scit simpliciter vero nescire.*

ANTI. *Antequam sit inducere, aut accipere syllogismum, quodammodo fortasse dicendum est scire, modo autem alio non. Quod n.nesciuit si est simpliciter hic quodammodo sciuit. Et quòd duos, rectos habet hoc nesciunt simpliciter, sed manifestum est quòd sic quidem scit, simpliciter autem non scit.*

Postquam ostendit Philosophus quomodo oportet præcognoscere quædam alia, antequam de conclusione cognitio sumatur, nunc vult ostendere quomodo ipsam conclusionem contingit præcognoscere, antequam cognitio sumatur de ea per syllogismum, vel inductionem. Et circa hoc duo facit. Primo namque determinat veritatem, dicens quod antequam inducatur indicio, vel syllogismus ad faciendum cognitionem de aliqua conclusione, illa conclusio quodammodo scitur, & quodammodo non

cōm. 4.

non simpliciter enim nescitur, sed solum secũdum quid. **Cõ. præco. sim quid.** Sicut si debeat probari ista conclusio, triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, antequam demõstraretur, ille, qui per demonstrationem accipit scientiã eius, nesciuit simpliciter, sed sciuit secundum quid. Vnde quõ- **Lectione p. cedenti.** modo præsciuit, simpliciter autem non. Cuius quidẽ ratio est, quia sicut iam ostensum est oportet principia cõclusioni præcognoscere. Principia autem se habẽt ad cõ- **Tex. 31.** clusiones in demonstratiuis, sicut causæ actiuę in natura- **Lect. 5.** libus ad suos effectus. Vñ in 2. Physi. propositiones syllogismi ponuntur in genere causæ efficientis. Effectus autem ante quam producatur in actu, præexistit quidem in causis actiuis virtute, non autem actu, quod est simplici- **Tex. vltim.** ter esse. Et similiter antequam ex principijs demonstratiuis deducatur conclusio, in ipsis principijs quidem præcognitis præcognoscitur conclusio virtute, non tamẽ actu. Sic.n. in eis pręexistit. Et sic patet ꝙ non pręcognoscitur simpliciter, sed secundum quid est. Secundo ibi.

ARGY. *Quod nisi ita sit, eueniet ea profecto, quæ est in Mẽno ne dubitatio. Aut.n. nihil quisquã discet, aut ea quę scit.*

ANTI. *Si vero non, Mennonis ambiguitas continget. Aut.n. nihil discent, aut quæ nouerunt.*

Dup. Pla. Excludit ex veritate determinata quandam dubitationem, quam Plato ponit in libro Mennonis, sic intitulato ex nomine sui discipuli. Est autem dubitatio talis. Inducit enim quendam omnino imperium artis Geometricæ interrogatum ordinate de principijs per se notis, ex quibus geometrica conclusio concluditur, incipiẽdo ex principijs per se notis, ad quæ omnia illa ignarus geometriæ id quod verum est respondit, & sic deducendo quæstiones vsque ad conclusionem per singula verum respõdit. Ex hoc igitur vult habere, ꝙ & illi, qui videntur imperiti aliquarum artium, antequam de eis instruantur earum notitiam habent. Et sic sequitur ꝙ vel homo nihil addiscat, vel addiscat ea, que prius nouit. Circa hoc ergo quatuor facit. Primo enim proponit ꝙ prędicta dubitatio vitari non potest, nisi supposita prædeterminata veritate, s. ꝙ conclusio quam quis addiscit per demonstrationem, vel inductionem, nota erat non simpliciter, sed secundũ ꝙ est virtute in suis principijs, de quibus aliquis ignarus scientiæ interrogatus veritatem respondere potest. Secũdum vero Platonis sententiam conclusio erat præcog ni- **Cõ. præco. secũdũ Pla.** ta simpliciter. Vnde non addiscebat ut de nouo, sed potius per deductionem aliquam rationis, in memoriam reducebatur. Sicut etiam de formis naturalibus Anaxagoras ponit ꝙ ante generationem præexistebãt in materia simpliciter. Arist. vero ponit ꝙ præexistunt in potentia, & non simpliciter. Secundo cum dicit.

ARGY. *Non enim ita dicendum est, vt quidam soluere enitũtur. Scis ne omne dualitatem esse parem? Annuenti vero interrogato, offerunt ei dualitatem quandam, quam quidem non putabat esse, quare nec parem esse. Soluunt igitur non omnem se scire ducentes esse parem dualitatem, sed eam quam sciunt esse dualitatem.*

ANTI. *Non enim sicut quidam argumentantur, soluere, dicẽdum est, Nunquid sciuisti omnem dualitatem, quoniam par est, aut non? Dicente autem sic, attulerant quandam dualitatem, quam non opinatus est esse. Soluunt enim dicentes, nõ cognoscere omnem dualitatem parem esse, sed quam sciunt quòd dualitas sit.*

Introdu. secũdũ Pla. Ostendit falsam quorundam obuiationem ad dubitationem Platonis, qui. s. dicebant ꝙ conclusio antequã demonstraretur, vel quocunque modo addisceretur, nullo modo erat cognita. Poterat enim ei obijci secundũ Platonis dubitationem hoc modo. Siquis interrogaretur ab aliquo imperito, Nunquid tu scis ꝙ oĩs dualitas par est? & dicente eo. i. concedente se scire, afferret quandã dualitatem, quam illæ interrogatus non opinaretur esse, puta illam dualitatem quę est 3. pars. senarij, concluderetur ꝙ sciret tertiam partem senarij esse numerum parem, quod erat ei incognitum, sed per demonstrationem inductam addiscit. Et sic videtur sequi ꝙ vel non hoc addiscat, vel addidicerit quod prius sciuit. Vt igitur hanc dubitationem euitarent soluebant dicentes, ꝙ ille interrogatus, qui respondet se scire ꝙ omnis dualitas sit numerus par non dixit se cognoscere omnem dualitatem simpliciter, sed illam, quam sciuit esse dualitatem. Vnde cum ista dualitas, que est illata fuerit ab eo penitus incognita, siue ignota, nullo modo sciuit ꝙ hæc dualitas esset numerus par. Et sic sequitur quod apud cognoscentem principia nullo modo conclusio sit præcognita, neque simpliciter, neque secundum quid. Tertio ibi.

Et tamen sciunt quidem id cuius habent demonstrationem, & acceperunt. Acceperunt autẽ nõ omnis eius, quod sciunt esse triangulum, aut numerum, sed simpliciter de omni numero, atque triangulo, demonstrationem. Nulla enim huiuscemodi propositio sumitur, quę tu scis numerum, aut quasi scis rectarum linearum figura, sed absolute de quolibet. **A'RGY.**

Et etiam sciunt cuius verã demonstrationem habent, & cuius acceperunt. Acceperunt autem non de omni, cuius vtique sciunt quòd triangulus, aut numerus sit, sed simpliciter de omni numero, & triangulo. Neque enim vna propositio accipitur huiusmodi, quòd quem tu nosti numerum, aut quam nosti rectam lineam, sed de omni. **ANTI.**

Linea recta.

Improbat hanc solutionem hoc modo. Illud scitur, de quo demonstratio habetur, vel de quo de nouo accipitur demonstratio. Et hoc dicitur propter addiscẽtem qui incipit scire. Addiscentes autẽ non accipiunt demonstrationem de omni dualitate de qua sciunt, sed de omni simpliciter, & similiter de omni numero, aut de omni triangulo. Non ergo verum est ꝙ sciat de omni numero, quem scit esse numerum, aut de omni dualitate, quam scit esse dualitatem, sed de omni simpliciter. Quod autem non sciat de omni numero, quem scit esse numerum, sed de omni simpliciter, probat, ibi {Neque.n. vna propositio &c. Conclusio cum pręmissis conuenit in terminis. Nam subiectum & prædicatum conclusionis sunt maior & minor extremitas in præmissis. Sed in præmissis non accipitur aliqua propositio de numero, aut de recta linea, cum hac additione, quam tu nosti, sed simpliciter de omni. Neque ergo cõclusio demonstrationis est cum additione prædicta, sed simpliciter de omni. Quarto ibi.

Sed nihil (vt arbitror) obstat, vt id sciat, quod discit, sed si hoc pacto, velut ea ratione, qua discit, eodem modo. **ARGY.**

Sed nihil (vt opinor) prohibet, quoniam est quod addiscit, sic scire, est autem sic ignorare. Inconueniens enim non est si scit quodammodo quod addiscit, sed si hoc modo, vt inquantum addiscit, & scit. **ANTI.**

Ponit veram solutionem dubitationis prædictæ secũdum prædeterminatam veritatem dicens, ꝙ illud quod quis addiscit, nihil prohibet primo quodammodo scire, & quodammodo ignorare. Non.n. est incõueniens, si aliquis quodãmodo pręsciat id, quod addiscit, sed esset inconueniens, si hoc modo præcognosceret, secundum ꝙ addiscit. Addiscere enim proprie est scientiam in aliquo generari. **Addiscere generari.**

generari. Quod autem generatur, ante generationem nõ fuit omnino ens, sed quodammodo ens, & quodammodo non ens. Ens quidem in potentia, non ens vero actu. Generati. Et hoc est generari, reduci de potentia in actum. Vnde nec id quod quis addiscit, erat omnino prius notum, vt Plato posuit, nec omnino ignotum, vt secundum solutionem supra improbatam ponebatur. Sed erat notum potentia, siue virtute in principijs præcognitis vniuersalibus, ignotum autem actu secundum propriam cognitionem. Et hoc est addiscere reduci de cognitione potentiali, seu virtuali, aut vniuersali, in cognitionem propriam & actualem.

LECTIO IIII.

Ex diffinitione scire simpliciter, duplicem demonstrationis diffinitionem ponit, hinc demõstrationem omnem ex veris primis ac necessarijs constare ostendit.

ARGY. *Scire autem vnamquanque rem simpliciter, sed non vt sophista per accidens, arbitramur.*

ANTI. *Scire autem opinamur vnumquodq; simpliciter, sed non sophistico modo, quod est secundum accidens.*

Vide in ant. Comen. 5. Postquam ostendit Philosophus necessitatem syllogismi demonstratiui, hic iam incipit de ipso syllogismo demonstratiuo determinare. Et diuiditur in duas partes. In prima determinat de syllogismo demonstratiuo. In secunda de medio, ex quo syllogismus demõstratiuus procedit. Lect. 1. Et hoc in secundo libro, ibi {Quæstiones sunt æquales numero.} Primo diuiditur in duas. In prima determinat de syllogismo demonstratiuo absolute. In secũda cõparando demonstrationem vniuersalem ad demonstrationem particularem, ibi {Cum autem demõstratio sit alia Lectio. 37. quidem vniuersalis.} Prima in duas diuiditur. In prima determinat de syllogismo demõstratiuo. In secũda ostendit ꝙ non sit in demonstrationibus in infinitum procedere, Lectio. 31. ibi {Est autẽ omnis syllogismus per tres terminos.} Prima diuiditur in duas. In prima determinat de syllogismo demonstratiuo per quem acquiramus scientiam. In secunda ostendit quomodo etiam in nobis per syllogismum acquiritur ignorantia, Lect. 27. ibi {Ignorantia autem secundum negationem.} Circa primum tria facit, primo determinat de syllogismo demonstratiuo ostendẽdo quid sit. Secundo determinat de materia syllogismi demonstratiui ostendendo quæ & qualia sint, ex quibus est, ibi Lect. 9. {Quoniam autem impossibile est.} Tertio determinat de forma ipsius, ostendendo in qua figura præcipue fiat. ibi {Figuratum autem magis faciens scire. Circa primum tria facit. primo ostendit de demonstratiuo syllogismo, quid est. Secundo notificat quædam, quæ in diffinitione syllogismi demonstratiui ponuntur, ibi {Est autem principium demonstrationis.} Lect. 5. Tertio excludit quosdam errores, qui ex præmissis circa demonstrationẽ oriri possunt, Lect. 7. ibi {Quibusdam quidem igitur.} Circa primũ sciẽ- Diffinitione i his que sunt propter finem. dum est ꝙ in omnibus, quæ sunt propter finem, diffinitio quæ est per causam finalẽ, est ratio diffinitionis, quæ est per causam materialem, & medium probans ipsam. propter hoc enim oportet vt domus fiat ex lapidibus & lignis, quia est operimentum protegens nos à frigore & æstu. Sic igitur de demonstratione dat hic duas diffinitiones, quarum vna sumitur à fine demõstrationis, quod est scire. Et ex hac concluditur altera, quæ sumitur à materia demonstrationes. Vnde circa hoc tria facit. Primo diffinit ipsum scire. Secundo diffinit demonstrationem per finem eius, qui est ipsum scire, ibi {Dicimus autem scire.} Tertio ex vtraq; diffinitione concludit diffinitionem demonstrationis, quæ sumitur per comparationem materiæ demonstrationis, ibi {Si igitur est scire vt posuimus.} Circa primum quinque facit. Primo enim determinat cuiusmodi scire sit, quod diffinire intendit. Circa Scire simpliciter & secũdum quid. quod sciendum est ꝙ aliquid dicimur scire aliquid secũdum quid, quando scimus illud in alio, in quo est, vel sicut pars in toto. Sicut scientes domum, diceremur scire parietem. Vel sicut accidens in subiecto, sicut scientes Coriscum, diceremur scire venientem. Vel sicut effectus in causa, sicut dictum est supra ꝙ cõclusionem percipimus in principijs. Lect. præce. Vel quocunque simili modo. Et hoc est scire per accidens, quia scito aliquo per se, dicimur scire id quod accidit ei quocunque modo. Ari. diffi. scire simpliciter. Intendit igitur Philosophus diffinire scire simpliciter, non autem scire secundum accidens. Hic enim modus sciendi est sophisticus. Vtuntur enim sophistæ tali modo arguẽdi. Cognosco Coriscum, Coriscus est veniens, ergo cognosco venientem. Secundo cum dicit.

ARGY. *Cũ causam, ob quã res est, illius causam esse, et fieri nõ posse, vt res aliter se habeat, cognoscere arbitramur.*

ANTI. *Cum causam arbitramur cognoscere, propter quam res est, & quoniam illius causa est, & non est contingere hoc aliter se habere.*

Ponit diffinitionẽ ipsius scire simpliciter. Circa quod considerandum est ꝙ scire aliquid est perfecte cognoscere ipsum, hoc autem est perfecte apprehendere ipsius veritatem. Eadem enim sunt principia esse, rei & veritatis Tex. c. 4 lec. 2. text. exp. pri. ipsius, vt patet ex. 2. Meta. Oportet ergo scientem si est perfecte cognoscens ꝙ cognoscat causam rei scitæ. Et propter hoc dicit {cum causam arbitramus.} Si autẽ cognosceret causam tantum, nondum cognosceret effectũ Scire nõ simpliciter. in actu, quod non est scire simpliciter, sed virtute tantũ, quod est scire secundum quid, & quasi per accidens. Et ideo oportet scientem simpliciter, cognoscere etiam applicationem causæ ad effectum. Et propter hoc dicit {Et quoniam illius causa est.} Quia vero scientia est etiã certa cognitio rei, quod autem contingit aliter se habere non potest aliquis per certitudinẽ cognoscere, ideo vlterius oportet ꝙ id quod scitur nõ possit aliter se habere. Quia igitur scientia est perfecta cognitio, ideo dicit {Cum causam arbitramur cognoscere.} Quia vero est actualis cognitio, per quam scimus simpliciter, addit. {Et quoniam Epilo. totius expõ. illius est causa.} Quia vero est certa cognitio, subdit. {Et non est contingere aliter se habere.} Tertio ibi.

ARGY. *Patet igitur ipsum scire tale quod esse. Nam & hi qui nesciunt, & hi qui sciunt, ita sese habere putant, quorum ipsi scientes, & ita sese etiam habent.*

ANTI. *Manifestum igitur est quòd huiusmodi aliquid scire sit. Et nanque non scientes, & scientes hi quidem opinãtur ipsi sic se habere, scientes autem & eam habent.*

Manifestat positam diffinitionem propter hoc, ꝙ tã scientes, quam non scientes, estimantes tamẽ se scire, hoc modo accipiunt scire sicut dictum est. Non sciẽtes enim qui estimant se scire opinantur sic se habere in cognoscẽdo, sicut dictum est. Scientes autem veræ, sic se habent. Tex. cõ. 28. Est autem hæc recta manifestatio diffinitionis. Diffinitio Lec. 15. enim est ratio, quam significat nomen, vt dicitur in 4. Significatio nominis. Meta. significatio autem nominis accipienda est ab eo, Cap. 5. quod intendunt communiter loquentes per id nomen significare. Vnde & in 2. Topi. dicitur, quòd nominibus vtendum est, vt plures vtuntur. Si quis etiam recte consideret per hanc notificationem magis ostenditur quid significet nomen, quam directæ aliquid significetur.

Non

Non enim notificat scientiam, de qua proprie posset diffinitio assignari, cũ sit species alicuius generi sed notificat ipsum scire. Vnde & à principio dixit {Scire autem opinamur &c.} & non dixit. Scire est aliqd tale Quarto ibi. — Præsenti le.

ARGY. *Quare cuius simpliciter est scientia, id vt aliter sese habeat fieri omnino non potest.*

ANTI. *Quare cuius simpliciter est scientia, hoc impossibile est aliter se habere.*

Vide in annot. — Concludit corollarium quoddam ex diffinitione, scilicet ꝙ illud, de quo simpliciter est scientia oportet esse necessarium. Quinto ibi.

ARGY. *Si igitur et alius sciẽdi sit modus, posterius explicabimus.*

ANTI. *Siquidẽ igitur et alius est sciẽdi modus, posterius dicet.*

Respondet tacitæ quæstioni, vtrum scilicet sit aliquis alius modus sciendi à prædicto. Quod promittit se dicturum in sequentibus. Est enim scire per effectum, vt infra patebit. Dicimur etiam aliquo modo scire ipsa principia indemonstrabilia, quorum nõ est accipere causam. Sed proprius & perfectus sciendi modus est qui prædictus est. — Lect. 23.

ARGY. *Addimus etiam, per demonstrationem etiam scire.*

ANTI. *Dicimus aũt, quia scire per demõstrationẽ ẽ intelligere.*

Diffinit syllogismum demonstratiuum per operationem ad finem suum, qui est scire. Circa quod tria facit. Primo ponit ꝙ scire est finis syllogismi demonstratiui, siue effectus eius, cum scire nihil aliud esse videatur, quã intelligere veritatem alicuius conclusionis per demonstrationem. Secundo ibi.

ARGY. *Demonstrationem autem dico ratiocinationem eam, qua scientiam efficit.*

ANTI. *Demonstrationem autem dico syllogismum apoditicon idest facientem scire.*

Vide in annot. — Diffinit syllogismum demonstratiuum per huiusmodi finem, dicens, ꝙ demonstratio est syllogismus scientialis, idest faciens scire. Tertio exponit hoc, quod dixerat scientialem, ibi.

ARGY. *Eam vero scientiam efficere dico, qua scimus, eam ipsam habendo.*

ANTI. *Sed scientialem syllogismum dico, secundum quem in habendo ipsum scimus.*

Dicens ꝙ scientialis syllogismus dicitur, secundum quem scimus, inquantum ipsum habemus, ne forte aliquis syllogismum scientialẽ intelligeret quo aliqua scientia vteretur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Si igitur ipsum scire tale est, quale posuimus, necesse est & demonstratiuam scientiam ex veris, & primis, medioque vocantibus, & ex notioribus & prioribus ipsa conclusione, causisque eiusdem esse.*

ANTI. *Si igitur est scire vt posuimus, necesse est & demonstratiuam scientiam ex veris esse, & primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & causis conclusionis.*

Concludit ex prædictis diffinitionem syllogismi demonstraui ex materia sumptam. Et circa hoc duo facit. primo concludit. Secundo manifestat, ibi {Verum quidẽ igitur oportet scire.} Circa primum tria facit. primo proponit consequentiam, qua demonstrationis materialis diffinitio concluditur ex præmissis, dicens, ꝙ si scire hoc significat, quod diximus, causam rei cognoscere &c. necesse est ꝙ demonstratiua scientia idest quæ per demonstrationem acquiritur, procedat ex propositionibus veris, primis, & immediatis idest quæ non per aliquod medium demonstrantur, sed per seipsas sunt manifestæ. Quæ quidem immediatæ dicuntur inquantum carent medio demonstrante, primæ autem in ordine ad alias propositiones, quæ per eas probãtur. Et iterum ex notioribus, & prioribus, & causis conclusionis. Secundo ibi. — Propositiones demon. — imme. & pri. quare.

ARGY. *Si enim erunt & ipsa principia propria eius, quod demonstratur.*

ANTI. *Sic.n. erũt et prĩcipia propria eius, quod demõstratur.*

Excusat se ab additione alterius particulæ, quæ videbatur apponenda, ꝙ. s. demonstratio ex proprijs principijs procederet. Sed ipse dicit, ꝙ hoc intelligitur per ea, quæ dicta sunt. Nam quia propositiones demonstrationis sunt causæ cõclusionis, necesse est ꝙ sint propria principia eius. Oportet enim esse causas proportionatas effectibus. Tertio ibi. — 2. Physi. tex. cõ. 58. lec. 6. tex. ex vlti.

ARGY. *Nam ratiocinatio quidem sine his erit, demonstratio vero non erit. Scientiam enim non faciet.*

ANTI. *Syllogismus quidem erit & sine his, demonstratio autem non erit. Non enim faciet scientiam.*

Manifestat præmissæ consequentiæ necessitatem, dicens, ꝙ licet syllogismus non requirat præmissas conditiones in propositionibus, ex quibus procedit, requirit tamen eas demonstratio. Aliter enim non faceret scientiã. Deinde cum dicit.

ARGY. *Vera igitur esse oportet, quia fieri nequit, vt id, quod non est, sciatur, veluti diametrum commensurabilẽ esse.*

ANTI. *Verum quidem igitur oportet esse, quoniam non est scire quod non est, vt quòd diametros sit symetros.*

costa.

costa.

Manifestat positam diffinitionem, manifestans etiam quod immediate dixerat. s. ꝙ nisi præmissæ conditiones demonstrationi adessent scientiam facere non posset. Primo ergo ostendit quod semper procedit ex veris, ad hoc ꝙ scientiam faciat, quia quod non est, nõ contingit scire, sicut diametrum esse symetrum. i. cõmensurabilem lateri quadrati. Dicuntur. n. quantitates incommensurabiles, quarum non potest accipi aliqua mensura communis, & hmôi quantitates sunt, quarum non est proportio adinuicem sicut numeri ad numerum, quod quidem contingit de diametro quadrati & eius latere, vt patet ex. 16. Euclidis. Quod autem nõ est verum, non est. Nã esse, & esse verum conuertuntur. Oportet ergo, id quod scitur esse verum. Et sic conclusionem demonstrationis, quæ facit scire, oportet esse veram, & per consequẽs eius propositiones. Non enim contingit verum sciri ex falsis, & si concludi possit ex eis, vt infra ostendet. Secundo ibi. — Quãtitates incommensurabiles. — 2. Meta. tex. cõ. 4. lect. 8 tex. ex pri. Lectio. 13. exposi. 8.

ARGY. *Ex primis autem, & indemonstrabilibus esse, quia nõ sciet non habens demonstrationem ipsorum. Scire enim nõ per accidens ea, quorum est demonstratio, nihil aliud est sane, quàm demonstrationem habere.*

Ex primis autem indemonstrabilibus est, quia nō sciet non habens demonstrationem ipsorum. Scire enim est habere demonstrationem, quorum demonstratio est, non secundum accidens.

Ostendit ꝙ demonstratio sit ex primis, & immediatis, siue indemonstrabilibus. Non enim contingit aliquē habere scientiam, nisi habeat demonstrationem eorum, quorum potest esse demonstratio, & hoc dico per se, & non per accidens. Et hoc ideo dicit, quia possibile esset scire aliquam conclusionem non habens demonstrationem præmissarum, etiam si essent demonstrabilia, quia sciret eam per alia principia, & hoc esset secundum accidens. Detur ergo ꝙ aliquis demonstrator syllogizet ex demonstrabilibus, siue mediatis, aut ergo habet illorum demonstrationem, aut non habet, si non habet ergo non scit præmissas, & ita nec conclusionem propter præmissas. Si autem habet, cum in demonstrationibus non sit procedere in infinitum, vt infra ostendet, tandē erit deuenire ad aliqua immediata & indemonstrabilia. Et sic demonstratio oportet ꝙ procedet ex immediatis, vel statim, vel per aliqua media. Vnde & in primo libro Topicorum dicitur, ꝙ demonstratio est ex proprijs, & veris, aut his, quæ per ea fidem sumpserunt. Tertio ibi.

Lect. 35. vsque ad 36. Demō. quo ex immed. Cap. 1.

ARGY. *Causæ etiam sint oportet, & notiora, ac priora. Causæ, quia tum scimus cum cognoscimus causam. Priora siquidem & causæ sunt, & antea cognita non illo modo solum quid significent, sed altero etiam modo. Dupliciter autē sunt priora notioraúe. Non enim idem est prius natura, & nostra ex parte prius, neque notius, & nobis etiam notius. Atque ea quidem ad nos priora, notioraúe dico, quæ propinquiora sensui sunt, ea vero simpliciter priora notioraúe, quę à sensu longius distant. Sunt autem remotissima quidem ea, que sunt vniuersalia maxime. Propinquissima vero, singularia ipsa. Atque hæc inter sese opponuntur. Ex primis autem esse nihil aliud est, quàm ex proprijs esse. Idem enim primum, atque principium dico.*

ANTI. *Causas quoq; notiores oportet esse, & primas causas, quoniam tunc scimus, cum causas cognoscimus. Et priores, si veræ sunt causæ, & notiores, non solum altero modo intelligendo, sed in sciendo, quoniam sunt. Priora autem, & notiora dupliciter sunt. Non enim idem est natura, & ad nos prius, neque notius natura, & nobis notius. Dico autem priora ad nos, & notiora, proxima sensu, simpliciter autem priora, & notiora quæ longius sunt. Sunt autem quidem longiora vniuersalia, maxime autem propinquiora sensui singularia. Et opponuntur hæc adinuicē. Ex primis autem est, quod ex proprijs principijs est. Iam enim dico idem primum, & principium.*

vide in annot.

Probat ꝙ demonstrationis propositiones sunt causæ cōclusionis, quia tunc scimus, cum causas cognoscimus. Et ex hoc ostendit vlterius ꝙ sint priores & notiores, quia omnis causa est naturaliter prior, & notior suo effectu. Oportet autem ꝙ causa conclusionis demonstratiuæ sit notior non solum quantum ad cognitionem quid est, sed etiam quantum ad cognitionem quia est. Non. n. ad demonstrandum ꝙ eclipsis solis est sufficit scire ꝙ est lunæ inter positio, sed oportet etiam scire ꝙ luna interponitur inter solem & terram. Et quia prius, & notius dicitur dupliciter. s. quo ad nos, & secundum naturam, dicit consequenter ꝙ ea, ex quibus procedit demōstratio, sunt priora, & notiora simpliciter, & secundum naturam & non quo ad nos. Et ad huiusmodi expositionem dicit ꝙ priora & notiora simpliciter sunt illa, quæ sunt remota à sensu, vt vniuersalia. Priora & notiora quo ad nos sunt proxima sensui. s. singularia, quæ opponuntur vniuersalibus, siue oppositione prioris & posterioris siue oppositione propinqui & remoti. Videtur aūt contrarium huius haberi in 1. Physic. vbi dicitur, ꝙ vniuersalia sunt priora quo ad nos, & posteriora secundum naturam. Sed dicendum est ꝙ hic loquitur de ordine singularis ad vniuersale simpliciter, quorum ordinem oportet accipere secundum ordinem cognitionis sensitiuę, & intellectiuę in nobis. Cognitio autem sensitiua est in nobis prior intellectiua, quia intellectualis cognitio à sensu procedit in nobis. Vnde & singulare est prius & notius quo ad nos, quàm vniuersale. In 1. autem Physic. non ponitur ordo vniuersalis ad singulare simpliciter, sed magis vniuersalis ad minus vniuersale, vtputa animalis ad hominem, & sic oportet ꝙ quo ad nos vniuersalius sit prius, & magis notum. In omni enim generatione, quod est in potentia, est prius tempore & posterius natura. Quod autem est completum in actu est prius natura, & posterius tempore. Cognitio autem generis est quasi potentialis in comparatione ad cognitionem speciei, in qua actu sciuntur omnia essentialia rei. Vnde & in generatione scientiæ nostræ prius est cognoscere magis commune quàm minus commune. Item in libro Physic. dicitur ꝙ innata est nobis via ex nobis notioribus. Nun ergo demonstratio fit ex his quę sunt priora simpliciter, sed quo ad nos. Sed dicendum ꝙ hic loquitur secundum id quod est in sensu est notius quo ad nos, eo quod est in intellectu. Ibi autem secundum id, quod est notius quo ad nos est etiā in intellectu. Ex singularibus autem quæ sunt in sensu nō sunt demonstrationes, sed ex vniuersalibus tantum, quæ sunt in intellectu. Vel dicendum ꝙ in omni demonstrationi oportet ꝙ procedatur ex his, quæ sunt notiora quo ad nos, non tamen singularibus, sed vniuersalibus. Non enim aliquid potest fieri nobis notum, nisi per id, quod est magis notum nobis. Quandoq; autem id quod est magis notum quo ad nos, est etiam magis notum simpliciter, & secundum naturam, sicut accidit in mathematicis in quibus propter abstractionem à materia, non fiunt demonstrationes nisi ex principijs formalibus. Et in talibus fiunt demonstrationes ex his quæ sunt notiora simpliciter. Item quandoq; id, quod est notius quo ad nos non est notius simpliciter, sicut accidit in naturalibus, in quibus essentiæ & virtutes rerum propter hoc ꝙ in materia sunt, sunt occultæ, sed innotescunt nobis per ea, quæ exterius de ipsis apparent. Vnde in talibus fiunt demonstrationes vt plurimum per effectus, qui sunt notiores quo ad nos, & non simpliciter. Nunc autem non loquitur de hoc modo demonstrationum, sed de primo. Quia vero in hac manifestatione hoc etiam omiserat manifestare ꝙ demonstratio edet ex proprijs principijs, consequenter subdit ꝙ habetur etiam ex præmissis. Per hoc enim quod dicitur ꝙ demonstratio est ex primis, habetur ꝙ sit ex proprijs principijs, sicut & superius dictū est. Idē enim videtur esse primum & principium. Nam primum in vnoquoque genere & maximum, est causa omnium eorum, quæ sunt post, vt dicitur in secundo Metaphysi.

1. Dubium In prin. tex. cō. 3. Solut.

2. Dubium primo text. cō. 2. ex. 2.

Solutio. 2.

Quandoq; magis not. nobis & magis no. simpliciter.

Demon. in vniuersalibus.

Text. c. 4. le. 2. te. expo. 1.

LECTIO V.

Quod nam sit Immediata propositio, & quæ sint immediata demonstrationis principia manifestat.

ARGY. *Est autem demonstrationis principium propositio medio vacās. Ea vero medio vocat, qua nulla est alia prior.*

ANTI. *Est autem principiū demonstrationis propositio immediata. Immediata autem est, qua nō est altera prior.*

Lect. praec. te. expo. 9. Quia superius Philosophus dixerat quod demonstratio est ex primis, & immediatis, & haec ab ipso nondum manifestata erant, ideo intendit ista manifestare. Et diuiditur in tres partes. In prima parte ostendit quid sit propositio immediata. In secunda ostendit quod oportet huiusmodi propositiones esse notiores conclusione, ibi. {Quoniam autem oportet credere & scire.} In tertia excludit Lect. imme. seque. lec. 7. quosdam errores, qui ex praedictis occasionem habebant, ibi {Quibusdam quidem igitur.} Circa primum duo facit. Primo ostendit quid sit propositio immediata. Secundo diuidit eam, ibi {Immediati autem principij.} Circa primum hoc modo procedit. Primo namque resumit quod supra dictum est, scilicet quod principium demonstrationis sit propositio immediata. Nam etiam supra dixerat quod demonstratio est ex primis & immediatis. Secundo, ibi Lect. 4. {Immediata autem.} Diffinit immediatam propositionem, & dicit quod immediata propositio est, qua non est altera prior. Cuius quidem notificationis ratio ex praedictis patet. Lect. 4. tex. expo. 8. Dictum est enim supra quod demonstratio ex prioribus est. Quandocunque igitur aliqua propositio est mediata, idest habens medium, per quod demonstretur praedicatum de subiecto, oportet quod priores ea sint propositiones, ex quibus demonstretur. Nam praedicatum conclusionis per prius inest medio, quàm subiecto, cui etiam per prius inest medium, quàm praedicatum. Relinquitur ergo quod illa propositio, qua non est altera prior, sit immediata. Tertio ibi.

ARGY. *Propositio altera enunciationis est pars, unum de uno complectens.*

ANTI. *Propositio autem est enũciationis altera pars, unum de uno.*

Ostendit quid sit propositio, quae ponitur in diffinitione immediatae propositionis. Et circa hoc tria facit. Primo nanque diffinit propositionem simpliciter, quòd propositio est altera pars enunciationis, in qua praedicatur vnum de vno. Habet enim enunciatio duas partes affirmationem & negationem. Oportet enim quod omnis syllogizans alteram earum proponat, non autem vtranque. Hoc enim est proprium eius, qui à principio quaestionem mouet. Vnde per hoc separatur propositio à problemate. Sicut enim in vno syllogismo non concluditur nisi vnum, ita oportet quod propositio, quae est syllogismi principium sit vna. Vna autem est in qua est vnũ de vno. Vnde per hoc quod Philosophus dicit vnũ de vno, separatur propositio ab enunciatione, quae dicitur plures, in qua plura de vno, vel vnum de pluribus dicitur. Secundo, ibi.

ARGY. vide in annot. *Differendi quidem, quę utramuis accipit. Demonstrandi vero, quae definite alterum, quod est verum.*

ANTI. *Dialectica similiter est accipiens quamlibet. Demonstratiua alterum determinate, quoniam verum est.*

Ponit differentiam inter dialecticam propositionem & demonstratiuam, dicens, quod cum propositio accipiat alteram partem enunciationis, dialectica autem indifferenter accipit quamcunque earum. Habet enim viam ad vtranque partem contradictionis, eo quod ex probabilibus procedit. Vnde etiam & in proponendo accipit vtranque partem contradictionis, & quaerendo vtranque ponit. Demonstratiua autem propositio accipit alteram partem determinate, quia nunquam habet demonstratio viam nisi ad verum demonstrandum. Vnde etiam semper proponendo accipit veram partem cõtradictionis. Propter hoc etiam non interrogat, sed sumit quod demonstrat, quasi notum. Tertio ibi.

Enunciatio est contradictionis utraque pars contradictio est oppositio, cuius nullum per se medium est. Contradictionis partium, ea quidem, qua quippiam cuipiam adiungitur, affirmatio dicitur. Ea vero, qua quippiam à quopiam se mouetur, negatio nuncupatur. ARGY.

Enunciatio autem contradictionis quamlibet partem. Contradictio autem est oppositio, cuius non est medium secundum se inuenire. Pars autem contradictionis, quę quidem aliquid de aliquo, affirmatio est, quae vero aliquid ab aliquo, negatio est. ANTI.

Diffinit enunciationẽ quae ponit in diffinitione propositionis dicens, quod enunciatio complectitur vtranque partem contradictionis, vt ex dictis patet. Quid autem sit contradictio consequenter ostendit, dicens, quod cõtradictio est oppositio, cuius non est medium secundum se. Quamuis enim in priuatione, & in habitu, & in contrarijs immediatis non sit medium circa determinatum subiectum, tamen est medium simpliciter. nam lapis neque caecus, neque videns, & album, neque par, neque impar est. Hoc etiam quod habent, de immediatione circa determinatum subiectum, habent inquantũ aliquid participant contradictionis. Nam priuatio est negatio in subiecto determinato. Et alterum etiam contrariorum immediatorum est habens aliquid contradictionis. Sed cõtradictio simpliciter in omnibus caret medio. Et hoc non habet ab alio, sed ex seipsa. Et propter hoc dicit quod eius nõ est medium secundum se. Exponit etiam consequenter quid sit pars contradictionis. Et enim contradictio oppositio affirmationis & negationis. Vnde altera pars eius est affirmatio, quae praedicat aliquid de alio, altera vero negatio, quę remouet aliquid ab aliquo. Deinde cum dicit. Medium in priua. opp. & contrarijs immed. Priuatio. Contrad. caret medio.

Principiorum autem ratiocinandi vacantium medio, id quidem, quod fieri nequit, ut demonstretur, quodque non necesse est cum habere qui discendo, quoduis est percepturus, positio nominatur. Quod vero necesse est habere docendum quemlibet, dignitas appellatur. Sunt enim talia quaedam, quę sese offerunt hisce qui discunt ad vnãquamque scientiam per discendum. Atque talibus hoc potissimum nomen tribuere consueuimus. ARGY.

Immediati autem principij syllogistici, positionem quidem dico, quam non est demonstrare, neque est necesse habere docendum quemlibet. Quam vero necesse est habere docendum quemlibet, dignitatem, vel maximam propositionem. Sunt enim quaedam huiusmodi. Hoc enim maxime in huiusmodi nomen consueuimus dicere. ANTI. Vide in annot.

Diuidit immediatum principiũ. Et circa hoc duo facit. Primo diuidit. Secundo subdiuidit, ibi {Positionis autem quaedam.} Dicit ergo primo, quod immediatum principium syllogismi est duplex. Vnum quidem quod dicitur positio, quam non contingit demonstrare, & ex hoc immediatum dicitur, neque tamen aliquem docendum, i. qui doceri debet in demonstratiua scientia, necesse est habere, idest mente conspicere, siue ei assentire. Aliud vero est quod dicitur dignitas, vel maxima proprositio, quam necesse est habere in mente, & ei assentire, quemlibet qui doceri debet. Et manifestum est quod quaequam principia talia sunt, vt probatur quarto Metaphysic. de hoc principio, quod affirmatio & negatio non sunt simul vera, quorum contrarium nullus credere mente potest, & si ore proferat. Et in talibus vtimur nomine praedicto, s. dignitatis, vel maxime propositionis, propter huiusmodi principiorum certitudinem ad manifestandum alia. Tex. ca. 9. le. 6. te. ex. 3.

Ad

Notandum. Ad huius autem diuisionis manifestationem sciendum est, ꝙ quælibet propositio, cuius prædicatum est in ratione subiecti est immediata, & per se nota, quantum est de se. Sed quarundam propositionum termini sunt tales, ꝙ sunt in notitia omnium, sicut ens, & vnum, & alia, quæ sunt entis inquantum ens. Nam ens est prima conceptio intellectus. Vnde oportet ꝙ tales propositiones non solù in se, sed etiam quo ad nos, quasi per se notæ habeantur. Sicut ꝙ non contingit idem esse & non esse, & ꝙ totum sit maius sua parte, & similia. Vnde & huius principia oẽs scientiæ accipiunt à Metaphysic. cuius est considerare ens simpliciter, & ea quæ sunt entis. Quædam vero oppositiones sunt immediatæ, quarum termini non sunt apud omnes noti. Vnde licet prædicatum sit de ratione subiecti, tamen quia diffinitio subiecti non est omnibus nota, non est necessarium ꝙ tales propositiones ab omnibus concedanť. Sicut hęc propositio. Omnes recti

Prop. consti tutæ ex terminis vlis si.

anguli sunt æquales, quantum est in se, est per se nota, siue immediata, quia ę qualitas cadit, in diffinitione anguli recti. Angulus enim rectus est quem facit linea recta super aliam lineam rectam cadens, ita ꝙ ex vtraq; parte anguli reddantur æquales. Et ideo cum quadam positione recipiũtur huiusmodi principia. Est & alius modus quo aliquæ propositiones dicuntur suppositiones. Sunt enim quędam propositiones, quę non possunt probari nisi per principium alterius scientię, & ideo oportet quòd in illa scientia supponantur, licet probentur per principia alterius scientiæ. Sicut a puncto ad punctum est rectam lineam ducere, supponit geometra, & probat naturalis, ostendens, ꝙ inter quælibet duo puncta si linea recta media. Deinde cum dicit.

ARGY. *Rursus ea quidem positionum, quæ vtramuis enunciationis accipit partem esse inquam quippiam, vt non esse, suppositio dicitur. Ea vero quæ est sine hoc ipso diffinitio est. Diffinitio nanque positio quidem est. Ponit enim arithmeticus vnitatem quantitatem indiuisibilem esse. Sed suppositio sane non est. Nam quid est vnitas & vnitatem esse non eadem sunt.*

ANTI. *Positionis autem quæ est quamlibet partium enunciationis accipiens, vt dico aliquid esse, aut non esse, suppositio quidem est. Quæ vero sine hoc diffinitio est. Diffinitio enim quædam est positio. Ponit enim arithmeticus vnitatem in diuisibilem esse secundum quantitatem. Suppositio autem non est. Id enim quod quid est vnitas, & esse vnitatem, non idem est.*

Subdiuidit alterum membrum primę diuisionis scilicet positionem, dicens, ꝙ quædam positio, est, quæ accipit aliquam partem enunciationis, scilicet affirmationẽ, vel negationem quod significat, cum dicit, {vt dico esse aliquid, aut non esse.} Et hæc positio suppositio dicitur, quia tanquam veritatem habens supponitur. Alia autem est positio, quæ non significat esse, vel non esse, sicut diffinitio, quæ positio dicitur. Ponitur enim ab arithmetico diffinitio vnitatis, tanquam quoddam principium, s. ꝙ vnitas est indiuisibilis secundum quantitatem. Sed tamen diffinitio nõ ponitur suppositio. Illud enim proprie supponitur, quod verũ vel falsum significat. Et ideo subdit ꝙ {non idem est, quod quid est vnitas, } quod neque verum, neque falsum significat, {& esse vnitatem, }quod significat verum, vel falsum. Sed potest quæri cum diffinitio non sit propositio significans esse vel non esse, quo modo ponatur in subdiuisione immediatæ propositionis. Sed dicendum ꝙ in subdiuisione non sumit immediatam propositionem ad subdiuidendum, sed immediatum principium. Principium autem syllogismi dici potest non solum propositio, sed etiam diffinitio. Vel potest dici, ꝙ licet diffinitio in se non sit propositio in actu, est tamen in virtute, quia cognita diffinitione apparet diffinitionem de subiecto veræ prædicari.

Dubium. Solu. prima. Solu. scda.

LECTIO VI.

Principia ipsa notiora esse ipsa conclusione, neque quid illis certius esse ostenditur, quam quòd principijs opposita falsa sint.

ARGY. *Cum autem credere, scireque rem oporteat talem ratiocinationem habendo, quam demonstrationẽ vocamus, hæc vero fit, quia sunt ea, ex quibus extruitur ratiocinatio, necesse est non solum ante a prima ipsa vel omnia, vel aliqua cognoscantur, sed etiam magis noscantur.*

ANTI. *Quoniam autem oportet credere, & scire rem in huiusmodi habẽdo syllogismum, quem vocamus demonstrationem, est autem hoc quidem scire ea ex quibus est syllogismus, necesse est non solum præcognoscere prima, aut omnia, aut quædam, sed etiam magis.*

Postquam ostendit Philosophus quæ sunt immediata principia, hic de eorum cognitione determinat. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit ꝙ immediata principia sunt magis nota conclusione. Secundo ostendit ꝙ & falsitas contrariorum debet esse notissima, ibi {Non solum autem &c.} Circa primum tria facit. Primo proponit intentionem, dicens, ꝙ quia omnia nos credimus alicui rei conclusæ, & scimus eam per hoc, quod habemus syllogismum demonstratiuum, & hoc quidem est inquantum scimus syllogismum demonstratiuum, necesse est non solum præcognoscere prima principia conclusionis, sed etiam magis cognoscere, quàm conclusionem. Addidit autem aut omnia, aut quædam, quia quædam principia probatione indigent ad hoc ꝙ sint nota, & antequã probentur non sunt magis nota conclusione. Sicut quòd angulus exterior trianguli valeat duos æquales intrinsecos sibi oppositos, antequam probetur, ita ignotum est, sicut ꝙ triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis. Quædam vero principia sunt, quæ statim posita, sunt magis nota conclusione. Vel aliter quædam conclusiones sunt, quæ sunt notissimæ, vt puta per sensum sumptæ, siue acceptæ, sicut ꝙ sol eclipsetur. Vnde principiũ per quod probatur non est notum magis simpliciter scilicet ꝙ luna interponatur inter solem & terram, licet sit magis notum in via rationis procedentis ex causa in effectum. Vel aliter hoc ideo dicit, quia etiam, dixerat supra, ꝙ quædam principia tempore prius cognoscuntur, quàm conclusio, quædam vero simul tempore nota sunt cum conclusione. Secundo ibi.

Cur addit omnia, aut quædam. Prima interpreta. Secunda. Non ſp principium magis conclu. Tertia.

ARGY. *Semper.n.illud est tale magis, ob quod vnumquodque est tale. Veluti magis idest dilectũ, atque amatũ, ob quod amamus,*

amamus, atque diligimus. Quare si ob prima scimus, ac credimus, & illa sane scimus ac credimus, magis, quoniam ob illa & ipsa scimus posteriora.

ANTI. Vide in anot. *Semper enim propter quod vnumquodque & illud magis est, vt propter quod amamus, illud amicum magis est. Quare siquidem scimus per prima, & credimus, illa scimus, & credimus magis, quoniam propter illa & posteriora.*

Probat propositum dupliciter. Primo ratione ostensiua sic. {Propter quod vnumquodque & illud magis, sicut si amamus aliquem.} propter alterũ, vt si Magistrũ propter discipulum, discipulum amamus magis. Sed cõclusiones scimus & eis credimus propter principia. Ergo multo magis scimus principia, & magis eis credimus, quàm conclusioni. Attendendum est autem circa hanc rationem, ꝙ causa semper est potior effectu suo. Quando ergo causa, & effectus conueniunt in nomine, tunc illud nomen magis prædicatur de causa, quàm de effectu, sicut ignis est magis calidus, quàm ea, quę per ignem calefiunt. Quandoque vero causa, & effectus non conueniũt in nomine, & tunc licet nomen effectus non conueniat causæ, tamen conuenit ei aliquid dignius, sicut & si in sole non sit calor, est tamen virtus in eo quædam, quæ est principium caloris. Deinde cum dicit.

Propter qđ vnumquodque &c.

ARGY. *Fieri autem non potest vt ea magis quisquam, quę nescit, & circa quæ non melius dispositus est, quàm si scierit, quàm ea, quæ cognoscit, credat, atque essentiat. At euenit id profecto, si non prius cognouerit principia quispiam, quàm ea, quæ per demonstrationem creduntur.*

ANTI. vide in anot. *Non potest autem credere magis quæ scit, quæ non contingunt, neque sciens, neque melius dispositus, quàm sciens, si contingit. Accidit autem hoc nisi aliquis præcognouerit per demonstrationem credentium.*

Le.2. ex. vl. Probat idem per rationem ducentem ad impossibile, quæ talis est. Principia præcognoscuntur conclusione vt supra habitum est, & sic quando principia cognoscuntur, nondum conclusio est cognita. Si igitur principia non essent magis cognita quàm conclusio sequeretur ꝙ homo, vel plus, vel æqualiter cognosceret ea, quę non nouit quàm ea quę nouit. Hoc aũt impossibile est, ergo impossibile est ꝙ principia nõ sint magis nota cõclusione. Litera sic exponitur. {Neque sciens, neque alius melius dispositus in cognoscẽdo, q̃ sciens, si contingeret aliquem esse talẽ,} quod dicit propter intelligẽtem principia, de quo adhuc non est manifestum, {non potest magis credere quæ nõ contingunt sciri ab eo, his, quæ iam scit. Accidet autem hoc, nisi aliquis de numero credentium conclusionem per demonstrationem præcognouerit,} idest magis nouerit principia. In græco planius habetur sic. Non est autem possibile credere magis his, quæ nouit, quæ non existunt, nec sciens, neque melius dispositus, quàm si contigerit, sciens. Tertio ibi.

ARGY. *Magis enim principijs, aut omnibus, aut quibusdam credere, quàm conclusioni necesse est ei, qui per demõstrationem scientiam est habiturus.*

ANTI. vide in anot. *Magis enim necesse est credere omnibus principijs, aut quibusdam, quam conclusioni debentem habere scientiam per demonstrationem.*

Exponit quod dixerat, dicens, ꝙ hoc, quod dictum est, ꝙ magis necesse est credere principijs, aut omnibus, aut quibusdam quàm conclusioni, intelligendum est de illo, qui debet accipere disciplinam per demonstrationẽ. Si enim aliunde conclusio esset nota, sicut per sensum, nihil prohiberet principia non esse magis nota conclusione in via illa. Deinde cum dicit.

Idẽ su. præsenti lec. ex. primæ.

ARGY. *Non solum autem ipsa principia magis nota, magisq; credita sint, quàm id, quod ex ipsis ostenditur, sed etiam nihil prorsus eorum, quæ principijs opponuntur, ex quibus erit ratiocinatio falsa, veraque contraria, credibile sit, aut notius principijs ipsis oportet. Quippe cum eum, qui simpliciter est scientiam consecutus, nunquam ab ea persuasione dimoueri oporteat.*

ANTI. *Non solum oportet principia magis cognoscere, et magis ipsis credere, quàm ei quod demonstratur, sed neque aliud ipso credibilius est, neque notius oppositis principijs, ex quibus erit syllogismus contrariæ deceptionis. Siquidem oportet scientem simpliciter non incredibilẽ esse.*

Ostendit ꝙ {non solum magis oportet cognoscere principia} quàm conclusionem demonstratiuam, sed etiam nihil debet esse certius, quàm ꝙ opposita principijs sint falsa. Et hoc ideo, quia {oportet scientem non esse incredibilem} principijs, sed firmissime eis assentire. Quicunque autem dubitat de falsitate vnius oppositorum, non potest firmiter inhærere opposito, quia semper formidat de veritate alterius oppositi.

LECTIO VII.

Duo eliduntur errores, alter illorum qui nullius esse scientiã opinati sunt, alter eorum, qui omnia per demonstrationem sciri posse existimauerunt.

ARGY. *Sunt autem quibus non videtur esse scientia, propterea quòd ipsa prima sciantur oportet. Sunt etiam quibus esse quidem videtur, demonstrationes tamen omnium esse. Quorum neutrum sane verum, aut necessarium est.*

ANTI. *Quibusdam quidẽ igitur propter id, quòd oportet prima scire, non videtur scientia esse. Quibusdam autem omnium videntur esse demonstrationes. Quorum neutrum, neq; verum, neq; necessarium est.*

Postquam determinauit Philosophus de cognitione principiorum demonstrationis, hic excludit errores ex prædeterminata veritate exortos. Et circa hoc tria facit. Primo ponit errores. Secundo rationes errantium, ibi {Supponentes quidem igitur.} Tertio excludit rationũ radices, ibi {Nos autem dicimus.} Dicit ergo primo ꝙ ex vna veritate superius determinata, duo errores contrarij sunt exorti. Determinatum est enim supra ꝙ oportet principia demonstrationis præcognoscere, immo ꝙ oportet etiam magis scire. Sed primum horum sufficit ad propositum. Propter hoc autem videtur quibusdam, ꝙ nullius rei sit scientia. Quibusdam autem videtur ꝙ sit scientia & ꝙ omnium possit haberi scientia per demonstrationem. Neutrum autem istorum est verum, nec necessario sequitur ex rationibus eorũ. Deinde cũ dicit.

Lect. 6. text. ex. 2. & 3.

ARGY. *Qui nanque scientiam non esse omnino ponunt, hij cẽsent ascendendum esse in infinitum, propterea quòd posteriora non sciuntur ob ea priora, quorum prima non sunt, recte quidem dicentes. Fieri enim non potest vt infinita quisquam pertranseat. Quod si statur, ac principia sunt, hæc incognita dicuntur esse, cum ipsorum non sit demonstratio,*

stratio, quod quidem solum inquiunt esse scire. Quod si fieri non potest vt prima sciantur, neque fieri posse dicunt vt ea, quæ proficiscuntur ex illis sciantur simpliciter, pro prie, sed ex suppositione, duntaxat si illa sint.

ANTI. *Supponentes quidem enim non esse omnino scire, hi ad infinitum volunt reduci, tanquam non sint vtique scientes posteriora, propter priora, quorum non esse prima recte dicentes. Impossibile enim est infinita transire. Et si stent, & si sint principia, hæc ignota esse, cum demonstratio ipsorum non sit, quod vere dicunt esse scire solum. Si vero non est prima scire simpliciter neque proprie, sed ex conditione si illa sint.*

Ponit rationes quibus in prædictos errores incidūt. Et primo ponit rationem dicentium q; non est scientia, quæ talis est. Principia demonstrationis, aut procedunt in infinitum, aut est status in eis. Si proceditur in infinitum, non est in eis accipere principia, quia infinita nō est transire, vt ad prima veniatur. Et ita non est primum cognoscere. Et in hoc recte argumentatur. Nam posteriora non possunt cognosci, non cognitis primi. Si autem stetur in principijs, oportet quòd principia nesciantur, si scire solum est per demonstrationem. (Per ignotū aliquid cognosci.) Non enim principia habent aliqua priora, per quæ demonstrantur. Si autem principia ignorentur, oportet iterum posteriora non scire simpliciter, nec proprie, sed solum sub hac conditione si principia sint. Non enim potest aliquid per aliquod ignotum cognosci, nisi sub hac conditione, si illud principium quod est ignotum sit. Sic ergo sequitur vtroque modo, siue principia stent, siue procedatur in eis in infinitum, q; nullius rei est scientia. Secundo cum dicit.

ARGY. *Ad secundi de modo quidem sciendi consentiunt, per demonstrationem enim solum esse scientiam dicunt, verum omnium demonstrationem esse nihil inquiunt probibere. Fieri enim potest vt demonstratio circuli modo versetur, omniaque mutuo demonstrentur.*

ANTI. *Quidam autem quòd ipsum quidem scire sit confitentur per demonstrationem solum esse, sed omnium esse demonstrationem nihil probibet. Contingit enim circulariter fieri demonstrationem, & hoc ex, quæ sunt adinuicē.*

Ponit rationem dicentium omnium esse scientiam per demonstrationem, quia præmissæ radici. s. q; non esset scire nisi per demonstrationem, addebant aliam. s. quod posset circulariter demonstrari. Sic enim sequebatur, quod etiam si in principijs demōstrationis esset status, prima tamen principia erant scita per demonstrationem, quia illa principia dicebant demonstrari ex posterioribus. Nam circulariter demonstrare est demonstrare ex inuicem, idest quod primo fuit principium, postmodum sit conclusio, & conuerso. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nos autem dicimus nec omnem scientiam esse demōstratiuam, sed eorum, quæ medijs vacant indemonstrabilem esse. Quod quidem necessarium esse patet. Nam si necessarium quidem est, vt priora sciantur, & ea, ex quibus conficitur demonstratio statur autem tandem in hisce, quæ vacant medijs, hæc indemonstrabilia necesse est esse. Hoc igitur ita sese habere dicimus, vt non solum sciētiam, sed & principium scientię quoddam esse asserimus, quo terminos ipsos cognoscimus.*

ANTI. (Vide in annot.) *Nos autem dicimus neque omnem scientiam demonstratiuam esse; sed scientiam immediatorum indemonstrabilem. Et hoc quòd necessarium sit manifestum est. Si enim necesse est quidem scire priora ex quibus est demonstratio, stant autem quandoque immediata, hæc quidem priora indemonstrabilia necesse est esse. Et hoc igitur sic dicimus, & non solum scientiam, sed & principium scientiæ esse quoddam dicimus. Ipsa enim cognoscimus, inquantum terminos cognoscimus.*

Excludit falsas radices prædictarum rationum. Et primo hoc quod supponebant. s. q; non est scire nisi per demonstrationem. Secundo hoc q; dicebant. s. quod contingeret circulariter demonstrari, ibi {Circulo quoque.} Dicit ergo primo q; non omnis scientia est demonstratiua (Lectio. seq. imme.) idest per demonstrationem accepta, sed immediatorum principiorū est scientia indemonstrabilis idest non per demonstrationem accepta. Sciendum tamen q; hic Aristo. large accipit scientiam pro qualibet certitudinali (Scientia hic) cognitione, & non secundum q; scientia diuiditur contra intellectum, prout dicitur. Scientia est conclusionū, & intellectus principiorum. Quod autem necessarium (Oportet ad imme. redu.) sit, vt certa cognitio aliquorum habeatur sine demōstratione, sic probat. Necesse est scire priora, ex quibus est demonstratio, sed hoc aliquando contingit reducere in aliqua immediata, alias oporteret dicere quod inter duo extrema scilicet subiectum & prædicatū essent infinita media in actu. Et plus q; non esset aliqua duo accipere, inter quæ non essent infinita media. Qualitercunque autē media assumantur, est accipere aliquid alteri immediatum. Immediata autem cum sint priora, oportet esse indemonstrabilia. Et ita patet q; necesse est haberi aliquorum scientiā sine demonstratione. Si ergo quæratur quo modo immediatorum scientia habeatur? respondendum q; non solum immediatorum est scientia, immo etiam cognitio eorum est principium totius scientiæ. Nam ex cognitione principiorum demonstratur cognitio conclusionum, quarum proprie est scientia. Ipsa autem principia immediata nō per aliquod medium extrinsecum cognoscuntur, sed per cognitionem proprium terminorū. Scito enim quid totum, & quid pars, cognoscitur q; omne totum est maius sua parte, quia in talibus propositionibus, vt supra dictum est, prædicatū est in ratione subiecti. (Lect. 5. expo si circa med.) Et ideo rationabiliter cognitio horum principiorū est causa cognitionis cōclusionum, quia semper id, quod est per se, est causa eius, quod est per aliud.

LECTIO VIII.

Quod non contingat circulariter demonstrari tribus rationibus ostenditur.

ARGY. *Et etiam patere dicimus fieri non posse vt circuli modo demonstratio simpliciter conuertatur, si demonstrationem ex prioribus oportet ac notioribus esse. Fieri enim nequit vt eisdem eadem simul priora sint, atque posteriora, nisi altero modo, veluti si alia nostra ex parte, alia simpliciter dicantur, quo quidem modo facit inductio notum. Quod si ita sit, non bene est diffinitum ipsum simpliciter scire, sed est sane duplex. An altera demonstratio, quæ sit ex hisce, quæ nobis sunt notiora, non est simpliciter demonstratio?*

ANTI. *Circulo quoq; quòd impossibile sit demōstrare simpliciter, manifestū est, si vere ex prioribus oportet demōstrationē et notioribus. Impossibile est. n. eadē sibi ipsis simul priora, et posteriora esse nisi altero modo, vt hęc quidē ad nos, illa aūt simpliciter, quo certe modo*

faeit inductio notū. Si autem sic est, non erit scire vtiq; simpliciter bene determinatum, sed dupliciter, aut non simpliciter altera demonstratio fit ex notioribus.

Postquam Philosophus exclusit vnam falsam radicē, ostendens quòd non omnis scienti a est per demonstrationem, hic excludit aliam ostendens quod non contin git circulariter demonstrare. Ad cuius euidentiam scien dum est, quòd circularis syllogismus dicitur quando ex conclusione & altera præmissarum conuersa concluditur reliqua, sicut si fiat talis syllogismus. Omne animal rationale mortale est risibile, omnis homo est animal ra tionale mortale. Ergo omnis homo est risibilis. Assumatur ergo conclusio tanquam principium, & adiungatur & minor conuersa hoc modo. Omnis homo est risibilis omne animal rationale mortale est homo, ergo omne animal rationale mortale est risibile, quæ erat maior pri mi syllogismi. Ostendit autem per tres rationes ꝙ non contingit circulariter demonstrari. Quarum prima talis est. In circulari syllogismo idem fit conclusio & principium. Principium autem demonstrationis est prius & notius conclusione, vt supra ostensum est. Sequitur ergo quòd idem sit prius & posterius respectu vnius & eiusdem, & notius, & minus notum. Hoc autem est impossibile. Ergo est impossibile circulariter demonstrari. Sed potest aliquis dicere quòd idem potest esse prius & posterius alio & alio modo, scilicet vt hoc sit prius quo ad nos, & illud sit posterius simpliciter, Sicut singularia sunt priora quo ad nos, & posteriora simpliciter. Vniuer salia vero econuerso. Hoc autem modo inductio facit notum, sed altero modo à demonstratione. Nam demon stratio procedit ex prioribus simpliciter, inductio autē ex prioribus quo ad nos. Sed si sic fieret demonstratio circularis, vt scilicet primo concluderetur ex prioribus simpliciter, postea vero ex prioribus quo ad nos, sequeretur quòd non esset bene determinatum superius, quid est scire. Dictum est enim quod scire est causam rei cognoscere. Et ideo ostensum est, quòd oportet demōstrationem quæ facit scire, ex prioribus simpliciter procedere; Si autem demonstratio nunc ex prioribus simpliciter, nunc ex prioribus quo ad nos procederet, oporteret quòd scire etiam non solum esset causam rei cognoscere sed diceretur quòd esset etiam quoddam scire per posteriora. Aut ergo oportebit sic dicere, aut oportebit dicere quòd altera demonstratio quæ fit ex nobis notioribus, non sit simpliciter demonstratio. Ex his ergo apparet quare dialecticus syllogismus potest esse circularis. Procedit enim ex probabilibus. Probabilia autem dicuntur quæ sunt magis nota, vel sapientibus, vel pluribus. Et sic dialecticus syllogismus procedit ex his quæ sunt magis nota nobis. Contingit autem idem esse magis & minus notum quo ad diuersos, & ideo nihil prohibet syllogismum dialecticum fieri circularem. Sed demonstratio fit ex notioribus simpliciter, & ideo vt dictum est, & non potest fieri circularis demonstratio. Secundam rationem ponit ibi.

Circularis syllogismi.
Circularem demon. esse impo. tripliciter proba tur. pria rō.
Tacita ob.
Idē su. le. 4. expō. vltim. Responsio.
Lec. 4. tex. ex. 2.
Supra īme.
Similis dial. posse esse cir cula. non au tem demon.

ARGY. *Euenit autem hisce, qui dicunt demonstrationem versari, non solum id quod nunc est dictum, sed ēt nil aliud dicere, quàm hoc est, si hoc est. Hoc vero pacto, facile est omnia demonstrare. Atque patet idipsum accidere tribus positis terminis. Siue enim per multos, siue per paucos reddire dicatur, nihil profecto refert, atque per paucos etiam duos.*

ANTI. Vide in annot.

Accidit autem dicentibus circulo demonstrationem esse, non solum quod nunc dictum est, sed nihil aliud dicere, quàm, quoniam hoc est si hoc est. Sic autem facile est demonstrare omnia. Manifestum autem est quòd hoc accidit tribus terminis positis. Per multos quidē aut per paucos reflectere, nihil differt. Per paucos aūt, aut per duos.

Ratio talis est. Si sit demonstratio circulari, sequitur ꝙ in demōstratione probetur idem per idem, vt si dicamus, si est hoc, est hoc. Sic autem facile est demonstrare omnia. Hoc enim facere quilibet poterit, tā sciens quàm ignorans. Et sic per demonstrationē non acquiritur sciētia, quod est contra diffinitionem demonstrationis. Non ergo potest esse demonstratio circularis. Veritatem autē primæ consequentiæ sic ostendit. Primo enim dicit ꝙ manifestum est ꝙ accidit circulari demonstratione facta, hoc, quod prius dictum est. s. ꝙ idem probetur per idem. Si quis enim sumat tres terminos. Reflexionem autem fieri per multos, aut per paucos, nihil differt. Nominat autem hic reflexionem processum, qui fit in demōstratione circulari à principio ad conclusionē, & iterum à conclusione ad principium. Huiusmodi autem reflexio quantum ad vim argumentandi, siue fiat per mul ta, siue per pauca nō differt. Nec differt de paucis, aut de duobus. Eadem enim virtus arguendi est, si quis, procedit sic, si est a est b, & si est b, est c & si est c est d, & iterū reflectatur dicens, si est d est c, & si est c est b, & si est b est a, sicut si statim à principio reflectitur dicens, si est a est b, & si est b est a. Dicit autem per duos terminos, & supra dixit tribus terminis positis, quia in deductione quam faciet vtetur tertio termino, qui sit idem cum primo. Deinde cum dicit.

Secunda rō.
Quid per reflexionem.
Cur dicit p duos ter.

Nam quando cum A fit, est necessario B, & hoc cum fit, est necessario C, tum cum A fit, necessario C ipsum erit, ARGY.

Cum enim sit A ex necessitate est B. Hoc autem cum sit, erit C. Cum igitur A sit, ex necessitate erit C. ANTI.

Proponit formam arguendi in tribus terminis hoc modo. Si sit a est b, & si est b est c, ergo si est a ex necessitate est c. Deinde cum dicit.

Si igitur cum A fit necesse est B esse, & cum B fit, necesse est esse A, hoc enim erat circuli modo versari, ponatur A eo in loco, quo ipsum est C. Dicere igitur cum B fit A ipsum esse, nil aliud est quàm dicere, cum A fit C ipsum esse. Id autem nil aliud est, quàm dicere, cum A fit C ipsum esse, at idem est C & A, quare fit, vt hi qui cēsent orbis modo demonstrationem versari, nihil aliud dicant, quàm cum A fit A ipsum esse. Hoc vero pacto facile est oīa demōstrare. ARGY.

Si igitur cum sit A necesse est B esse, hoc autem cum sit. erit A. Hoc autem erat circulo. Ponatur enim A in quo est C A, igitur cum sit A esse dicere, est ipsum C dicere. Hoc autem est, quoniam cum sit A est C. Sed C cum A idem est. Quare accidit dicere circulo dicentes esse demonstrationem, nihil alterum, nisi cum sit A est A. Sic autem omnia demonstrare leue. ANTI.

Per formam arguendi præmissam ostendit, ꝙ in circulari demonstratione concluditur idem per idem sumptis duobus terminis tantum. Est enim dicere. Si est a est b & reflectendo si est b est a quod est circulariter demōstrare. Ex quibus duobus sequitur secundum præmissam formam arguendi, si est a est a. Quod sic patet. Sicut enim in prima deductione, quæ fiebat per tres terminos

minos ad b sequebatur c, ita in deductione reflexa duorum terminorum ab b sequitur a. Ponatur ergo quod idem significet a in 2. deductione reflexa, quod significabat in prima directa, quæ est per tres terminos. Igitur dicere in 2. deductione, si est b est a est hoc ipsum quod erat dicere in prima deductione, si est b est c. Sed cum dicebatur in prima deductiõe, si est b est c sequebatur, si est a est c. Ergo in deductione circulari sequitur si est a est a cum a idem ponatur quod c. Et ita leue erit demonstrare omnia, vt dictum est. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *At vero nec idipsum fieri potest, nisi in hisce, quæ mutuo se sequuntur, quemadmodum ipsa propria. Demonstratum est igitur prius vno quidem posito nunquam necessario aliquid aliud esse, vno inquam, aut termino, aut positione. Ex duabus autem positionibus primis ac minimis fieri posse, si quidem & ratiocinari contingit. Si igitur a & b et c, mutuo se sequantur, sic tantum fieri potest, vt ostendantur ex sese mutuo cuncta quæ postulata sunt in prima ratiocinationis figura, vt in libro Priorum ostẽdimus. Quo loco etiam patebit cæteris in figuris, aut non fieri ratiocinationem, aut non ex hisce fieri, quæ sunt sumpta. Ea vero, quæ prædicationem non suscipiunt mutuam fieri non potest, vt mutuo demonstrentur. Quare cum in demonstrationibus pauca talia sint constat vanum esse ac impossibile demonstrationem ipsa mutuam esse censere, atque ob idipsum posse demonstrationem omnium esse.*

ANTI. *At vero nec hoc possibile est nisi in his, quæcunque alternatim se sequuntur, sicut sunt propria. Vno quidem posito ostensum est quòd nequaquam est aliquid esse alterum. Dico autem vno quod neque termino vno, neq; propositione vna proposita. Ex duabus autem propositionibus primis & minimis, contingit sic quidem syllogizare. Si quod igitur & a ipsi b & c inhæreat & hæc adinuicem, & ipsi a sic quidem cõtingit ex alterutris monstrare omnia quæsita in prima figura. Sicut ostensum est in his, quę de syllogismo sunt. Ostensum autem est quòd in alijs figuris, aut non fit syllogismus, aut non de acceptis. Non autem æqualiter prædicantia nequaquam est monstrare circulo. Quare quoniam pauca huiusmodi demonstrationibus sunt, manifestum est quòd vanum quidem est, & impossibile sit dicere ex his, quæ sunt adinuicem esse demonstrationem, & propter hoc omnium non cõtingit demonstrationem esse.*

Hæc ratio est talis. Ponentes omnia posse sciri per demonstrationem quia demonstratio est circularis, necesse habent dicere quod omnia possunt demonstrari demonstratione circulari, & ita necesse habent dicere quod in demonstratione circulari ex conclusione possit concludi vtraque præmissarum. Hoc autem non fieri potest nisi in his quæ ad se inuicem conuertuntur, i. conuertibilia sunt, sicut propria. Sed non omnia sunt huiusmodi, ergo vanũ est dicere quod omnia possunt demõstrari, propter hoc quod circularis est demonstratio. Quod autem oportet in demonstratione circulari omnia esse conuertibilia secundum positionem illorum patet, quia ostẽsum est in libro Priorum, quod vno posito non sequitur ex necessitate aliud nec vno posito termino, nec posita vna propositione tan-

Li. pri. c. 5. Li. 2. c. 2. tum. Nam omnis syllogismus est ex tribus terminis & duabus propositionibus ad minus. Oportet ergo accipere tres terminos conuertibiles in demonstratione circulari, s. a b c, ita quod a insit omni b, & omni c, & hæc, s. b & c inhæreant sibi inuicem, ita quod omne b sit c & omne c sit b, & iterum hæc insint ipsi a, ita quod omne a sit b, & omne a sit c. Et ita se habentibus terminis contingit monstrare in prima figura ex alterutris, i. circulariter omnia quæ sita, i. conclusionem ex duabus præmissis, & vtramlibet præmissarum ex conclusione, & altera præmissarum conuersa, sicut ostensum est in his, quę sunt de syllogismo in libro Priorum, in quo agitur de syllogismo simpliciter. Li. 2. c. 5. Quod sic patet. Sumantur tres termini conuertibiles, s. risibile, animal rationale mortale, & homo, & syllogizetur sic. Omne animal rationale mortale est risibile, Omnis homo est animal rationale mortale, ergo omnis homo est risibilis. Et ex conclusione potest iterum concludi tam maior quàm minor. Maior sic. Omnis homo est risibilis, omne animal rationale mortale est homo, ergo omne animal rationale mortale est risibile. Minor sic. Omne risibile est animal rationale mortale, omnis homo est risibilis, ergo omnis homo est animal rationale mortale. Li. 2. c. 6. Ostẽsum est autem in libro priorum, quod in alijs figuris à prima, s. in 2. & 3. aut non fit circularis syllogismus, s. per quem ex conclusione possit syllogizari vtraque præmissarum, aut si fiat, non erit ex acceptis, sed ex alijs propositionibus quę non sunt in primo syllogismo. Quod sic patet in 2. figura non est conclusio nisi negatiua. Vnde oportet alteram præmissarum esse negatiuam & alteram affirmatiuam. Non enim ex duabus negatiuis potest aliquid concludi, nec ex duabus affirmatiuis potest concludi negatiua. Cur non in 2. figura. Non est ergo possibile quod ex conclusione & pręmissa negatiua concludatur affirmatiua. Si ergo affirmatiua debet probari, oportet quod per alias propositiones probetur, quæ non sunt sumptæ. Cur nõ in 3. Similiter in 3. figura non est conclusio nisi particularis. Oportet autem alteram præmissarum ad minus esse vniuersalem. Si autem in præmissis sit aliqua particularis, non potest concludi vniuersalis. Vnde non potest esse quod in 3. figura ex conclusione syllogizetur vtralibet præmissarum. Et eadem ratione apparet, quod nec in prima figura talis circularis syllogismus potest fieri, per quem vtraque pręmissarum concludatur, nisi in primo modo, in quo solo cõcluditur vniuersalis affirmatiua. Nec etiam in hoc modo potest fieri talis syllogismus circularis, per quem vtraq; præmissarũ cõcludatur, nisi sumantur tres termini ęquales, id est cõuertibiles. Quod patet ex hoc. Oportet enim ex conclusione, & altera præmissarum conuersa concludere reliquam, sicut dictum est. Non potest autem vtraque præmissarum conuerti, cum vtraque sit vniuersalis affirmatiua, nisi in terminis conuertibilibus.

LECTIO IX.

Demonstrationem esse ex necessarijs ostendit, & quid de omni sit declarat.

ARGY. *Cum autem fieri nequeat, vt id aliter sese habet, cuius est absolute scientia, id necessarium est profecto, quod demonstratiua sciri scientia potest, atq; ea est demonstratiua scientia, quam habemus demonstrationem habẽdo. Est ergo demonstratio ex necessarijs ratiocinatio. Sumendũ est igitur ex quibus, qualibus ue demonstrationes conficiuntur.*

ANTI. Tex. cõ. 9. *QVoniam autem impossibile est aliter se habere illud cuius est scientia simpliciter, necessarium vtique erit id scibile, quod est secundum demõstratiuam scientiam. Demonstratiua autem est, quam habemus in habendo demonstrationem. Ex necessarijs itaque syllogismus est demonstratio. Accipiendum igitur ex quibus, & qualibus demonstrationes fiunt.*

Tex. cõ. 8. Lect. 13.

Poſtquam Philoſophus oſtendit quid ſit ſyllogiſmus demonſtratiuus, in parte iſta incipit oſtendere ex quibus & qualibus fit. Et circa hoc tria facit. Primo continuat ſe ad præcedentia. 2. determinat quædam quę ſunt neceſſaria ad præcognoſcendum, ibi {Primo autem determinabimus. 3. determinat propoſitum. ſ. ex quibus fit ſyllogiſmus demonſtratiuus, ibi { Si igitur eſt demonſtratiua.} Dicit ergo primo ꝙ quia dictum eſt ſupra, ꝙ impoſſibile eſt aliter ſe habere in diffinitione eius quod eſt ſcire, neceſſarium erit id quod ſcitur ſecundum demonſtrationem eſſe neceſſarium. Quid autem ſit quod eſt ſecundum demonſtrationem ſcire exponit, & dicit ꝙ demonſtratiua ſcientia eſt quam habemus in habendo per demonſtrationē. i. quam acquirimus ex demõſtratione. Et ſic habetur ꝙ demonſtrationis concluſio ſit neceſſaria. Quamuis autem neceſſarium poſsit ſyllogizari ex contingentibus, non tamen de neceſſario poteſt haberi ſcientia per medium contingens, vt infra probabitur. Et quia concluſio demonſtrationis non ſolum eſt neceſſaria, ſed etiam per demonſtrationem ſcita, vt dictum eſt, ſequitur ꝙ ſyllogiſmus demonſtratiuus ſit ex neceſſarijs. Et ideo accipiendum eſt ex quibus neceſſarijs, & qualibus ſint demonſtrationes. Deinde cum dicit.

Lectio. 4. 1. ex. 2.

Neceſſariũ ex conting. ſyllogiſmi non tamen ſciri.

Lect. 13.

ARGY. *Atque primo determinemus quid de omni, quid per ſe quid vniuerſaliter dicimus.*

ANTI. *Primum autem determinabimus quid dicimus de omni, & quid per ſe, & quid vniuerſale.*

Interponit ea, quæ ſunt præintelligenda ad præcognoſcendũ de quibus tractaturus eſt. Et circa hoc duo facit. Primo dicit de quo eſt intentio, & dicit ꝙ antequam determinetur in ſpeciali ex quibus & qualibus eſt demonſtratio, primo determinãdum eſt quid intelligimus cum dicimus de omni, & per ſe, & vniuerſale. Cognoſcere. n. iſta eſt neceſſarium ad ſciendum ex quibus eſt demonſtratio. Hoc nanque oportet obſeruari in demonſtrationibus. Oportet. n. in propoſitionibus demõſtrationis aliquid vniuerſaliter prædicari, quod ſignificat dici de omni, & per ſe, & primo quod ſignificat vniuerſale. Hæc autem tria ex additione ſe habent adinuicem. Nam omne quod per ſe prædicatur. prædicatur vniuerſaliter, & non econuerſo. Similiter quod primo prædicatur prædicatur per ſe, ſed non conuertitur. Vnde etiam apparet ratio ordinis iſtorum. Differentia etiã & numerus iſtorum trium apparet ex hoc, ꝙ aliquid prędicari dicitur de omni ſiue vniuerſaliter per comparationem ad ea, quæ continentur ſub ſubiecto. Tũc enim dicitur aliquid de omni, vt habetur in libro Priorum, quando nihil eſt ſumere ſub ſubiecto, de quo prædicatum non dicatur. Per ſe autem dicitur aliquid prædicari per comparationem ad ipſum ſubiectum, quia ponitur in eius diffinitione, vel econuerſo, vt infra patebit. Primo vero dicitur aliquid prædicari de altero per comparatione ad ea, que ſunt priora ſubiecto continentia ipſum. Nam habere tres angulos non prędicatur primo de iſochele, quia prius prædicatur de priore ſcilicet de triangulo. Secundo ibi.

Cur de omni per ſe & vniuerſali.

De omni ꝑ ſe & vniuerſaliter quo. inter ſe.

L. 1. c. prio.

Lectio. ſeq.

ARGY. *Id itaque de omni dicimus quod nõ cuidam ineſt, cuidam non ineſt, nec interdum competit, interdum non competit. Nam ſi animal omni de homine dicitur, ſi verum eſt hunc dicere hominem, verum eſt eum & animal dicere. Ac ſi nunc verum eſt & alterum dicere, verum eſt et alterum dicere. Et ſi in omni linea punctũ ineſt, ſimiliter.*

ANTI. *De omni quidem hoc dico, quod vtiq; eſt non in quodã quidem ſic, in quodam autem non, neq; aliquando quidem ſic, aliquãdo vero nõ, vt de omni homine animal. Si enim verum eſt dicere hominem, verum eſt dicere animal, & ſi alterum & alterum. Et ſi in omni linea punctum, ſimiliter ineſt.*

Determinat propoſitum. Et diuiditur in tres. Primo oſtendit quid ſit dici de omni. 2. quid ſit dici per ſe, ibi {Per ſe autem.} 3. quid ſit vniuerſale, ibi {Vniuerſale autem dico. } Circa primũ duo facit. Primo dicit quid ſit dici de omni. Ad hoc ſciendum eſt, quòd dici de omni, prout hic ſumitur, addit ſupra dici de omni, prout ſumitur in lib. Priorũ. Nam in libro Priorum ſumitur dici de omni communiter, prout vtitur eo dialecticus & demonſtrator. Et ideo non plus ponitur in diffinitione eius, quàm ꝙ prędicatum inſit cuilibet eorum, quę continentur ſub ſubiecto. Hoc autem contingit, vel vt nunc, & ſic vtitur quandoque dici de omni dialecticus, vel ſimpliciter, & ſecundum omne tempus, & ſic ſolum vtitur eo demonſtrator. Et ideo in diffinitione dici de omni duo ponit, quorum vnũ eſt, vt nihil ſit ſumere ſub ſubiecto cui prædicatum non inſit. Et hoc ſignificat cum dicit. { Non in quodam quidem ſic, in quodam autem non.} Aliud eſt, quòd non ſit accipere aliquod tempus, in quo prędicatum non conueniat. Et hoc deſignat cum dicit. {Non aliquando ſic. aliquando non.} Et ponit exẽplum. Sicut de omni homine prædicatur animal, & de quocunque verum eſt dicere ꝙ ſit homo, verum eſt dicere ꝙ ſit animal, & quandocunque eſt homo, eſt animal. Et ſimiliter ſe habet de linea, & de puncto. Nam punctum eſt in linea qualibet & ſemper. Secundo ibi.

Lectio. 10. Lectio. 19. Notum.

Lib. c. pri.

Atque huius ſignum eſt id, quod facimus. Hoc enim pacto ſolemus inficiationes afferre, cum interrogamur de omni, ſi de aliquo non dicatur, aut ſi interdum non inſit. ARGY.

Signum autem eſt, nanque inſtantias ſic proferimus, ſicut de omni interroganti, aut ſi in quodam non aut ſi aliquando non. ANTI.

Manifeſtat poſitam diffinitionem per ſignum ab inſtantijs ſumptum. Non enim infertur inſtantia circa vniuerſalem propoſitionem, niſi quia deficit aliquid eorũ, quod per eam ſignificatur. Cum autem interrogamur an aliquid prędicetur de omni demonſtratione, tunc dupliciter ferimus inſtantias, vel quia in quodam eorum quæ continentur ſub ſubiecto non eſt verum, vel quia aliquando non eſt verum. Vnde manifeſtum eſt ꝙ dici de omni vnumquodque eorum ſignificat.

LECTIO X.

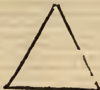
Quatuor modi ipſius per ſe exponuntur.

Per ſe autem dicimus ea, quæ ſunt in ratione quid eſt dicente, vt triangulo linea, et lineæ punctum ineſt. Ex his enim ipſorum ſubſtantia conſtat, & hæc inſunt in ratione quid eſt dicente. Et item ea, quorum in ratione quæ, quid eſt patefacit, ea ipſa ſunt quibus inſunt, quo pacto linea quidem rectum & curuum ineſt, numero vero par atque impar, primum atque compoſitum, figura denique laterum æqualium, ac altera parte longior. Atque in horum quidem definitione numerus, in illorum autem linea ineſt. Quæ igitur aut illo, aut hoc inſunt modo, per ſe cuique competere dico. Quæ vero neutro modo competunt, accidentia, quemadmodum competit animali muſicum, aut album. ARGY.

Per ſe autem ſunt, quæcunque ſunt in eo quod quid eſt, vt triangulo ineſt linea, & in linea punctum ſubſtantia enim ipſorum ex his eſt & quæ inſunt in ratione dicente quid eſt. ANTI. Tex. cõ. 9.

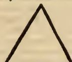
Iſocheles

Isocheles seu æquicrus habens duo latera æqualia tantum.

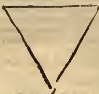
vide in annot. *Et quibuscunq; eorum quę insunt ipsis, ipsa in rõne insunt quid est demõstrante, vt rectũ inest lineæ, & circulare, & impar & par numero, & primũ compositũ, & isopleuros, quod est aquilaterũ, & scalenon.i.altera parte*

Equilaterus seu Isopleuros habens tria latera inæqualia.

longius, quæ in omnibus his insunt in rõne quid est dicẽte, huic quidẽ linea, huic vero numerus. Similiter et in alijs

Scaleon seu gradatus habens tria latera inæqualia.

huiusmodi unicuiq; per se esse dico. Q uęcũq; uero neutraliter insunt, accidentia sunt, vt musicũ, aut albũ animal.

Notum. Per præpo. Postquam determinauit Philosophus de dici de omni, hic determinat de per se. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit quot modis dicitur aliquid per se. Secũdo ostendit qualiter his modis demõstrator vtatur, ibi {Quæ ergo dicuntur.} Circa primum sciendum, φ hæc propositio per designat habitudinem causæ. Designat etiam interdum, & sitũ, sicut dicitur esse aliquis per se quando est solitarius. Causæ autem habitudinem designat aliquando quidem formalis, sicut dicitur, φ corpus viuit per animam. Q uandoq; autem habitudinem causæ materialis, sicut dicitur, φ corpus est coloratũ per superficiem, quia scilicet subiectum coloris est superficies. Designat etiam habitudinem causæ extrinsecæ, & præcipue efficiẽtis, sicut cum dicitur, φ aqua calefcit per ignem. Sicut autem hæc propositio per, designat habitudinem causæ, quãdo aliquid extrinsecũ est causa eius, quod attribuitur subiecto, ita quando subiectum, vel aliquid eius est causa eius, quod attribuitur ei, & hoc significat per se. Primus ergo modus dicendi per se, est quãdo id quod attribuitur alicui pertinet ad formam eius. Et quia diffinitio significat formam & essentiã rei, primus modus eius quod est per se, est quando prædicatur diffinitio de aliquo diffinitio, vel aliquid in diffinitione positũ. Et hoc est quod dicit, φ per se sunt quæcunque insunt in eo, quod quid est.i.in diffinitione indicante quid est, siue ponatur in recto, siue in obliquo, sicut in diffinitione trianguli ponitur linea.

Pri. modus dicẽdi per se.

Vnde linea per se inest triangulo. Et similiter in diffinitione lineæ ponitur punctũ. Vnde punctum per se in est lineæ. Rationem autem quare ista ponantur in diffinitione subiungit dicens. {Substantia autem.}.i.essentia, quã significat diffinitio ipsorũ.i.trianguli & lineæ, est ex his .s.ex linea, & punctis. Q uod nõ est intelligendum φ linea ex punctis cõponatur, sed φ punctum sit de ratione lineæ, sicut linea de ratione tranguli. Et hæc dicit ad excludendum ea, quæ sunt partes materiæ, & non speciei, quæ non ponuntur in diffinitione, sicut semicirculus nõ ponitur in diffinitione circuli, nec digitus in diffinitione hominis, vt dicitur. 7. Metaphy. Et subiungit φ quæcunque vniuersaliter insunt in ratione dicente quid est per se attribuuntur alicui. Secundus modus dicendi per se est, quãdo hæc propositio per designat habitudinem causæ materialis, prout.s.id cui aliquid attribuitur, est propria materia, proprium & subiectum ipsius. Oportet autem φ proprium subiectum ponatur in diffinitione accidentis quandoq; quidem in obliquo, sicut qñ accidens in abstracto diffinitur cum dicimus φ simitas est curuitas nasi, qñq; vero in recto, vt cũ accidens diffinitur in concreto, vt cũ dicimus φ simus est nasus curuus. Cuius quidem ratio est, φ cum esse accidentis dependeat à subiecto, oportet etiam φ diffinitio eius significans esse eius contineat in se subiectum. Vnde secundus modus dicendi per se est, qñ subiectum ponitur in diffinitione prædicati, quod est proprium accidens eius. Et hoc est quod dicit {& per se dicũtur quęcunq; eorũ}.i.de numero eorum {quæ insunt ipsis}.i.subiectis accidentiũ, & ipsa subiecta insunt in ratione demonstrante quid est ipsum accidens.i.in diffinitione accidentis. Sicut rectum & circulare insunt lineæ per se. Nam linea ponitur in diffinitione eorum. Et eadem ratione par & impar per se insunt numero, quia numerus in eorũ diffinitione ponitur. Nam par est numerus mediũ habens. Et similiter primum & compositum per se prædicantur de numero, & numerus in diffinitione eorũ ponitur. Est enim primũ in numeris, numerus qui nullo numero aliorum mensuratur, sed sola vnitate, vt binarius. Compositus autem est numerus, quem etiam aliud numerus mensurat, sicut nouenarius. Et similiter isopleurus.i.æquilaterus, & scalenon.i.trium inæqualium laterum, & altera parte longius, per se insunt triangulo, & triangulus in diffinitione eorum ponitur. Et ideo subiungit φ omnia subiecta, insunt omnibus præmissis accidentibus in rõne dicente quid est.i.in diffinitione, sicut alicui prædictorum accidentiũ inest linea, alicui vero numerus, & similiter in alijs, vnicuiq; inquam ipsorũ subiectorũ, per se inesse dico sum accidens. Quæ vero prædicata neutraliter insunt.i.neq; ita φ ponantur in diffinitione, subiectorum. neq; subiecta in diffinitione eorũ, sunt accidentia.i.per accidens prædicantur. Sicut musicum & albũ prædicantur per accidens de animali. Deinde cum dicit.

Tex. commen. 35.

Quãdo per prep. conditi. a. mo.

Subiectum. poni in diffi. acci.

Secundus modus.

Primum in numeris cõpo. quid.

ARGY. *Præterea id per se dicimus, quod non de subiecto alio dicitur vllo. Ambulans enim aliquid aliud est, quod ambulans est, atq; album. At substantia, & quæcunque hoc aliquid significant, non sunt aliud, quàm id quod sunt. Ea igitur, quæ de subiecto non dicuntur, per se, ea vero, quæ de subiecto dicuntur accidentia dico.*

ANTI. *Amplius quod non de subiecto dicitur alio quodam, ut ambulans, cum alterum quodam sit ambulans, & albũ. Subiecta aũt, & quæcunq; hoc aliquid significant, non aliterũ aliquid sunt, quod vere sunt. Q uę quidẽ igitur nõ de subiecto sunt, per se dico, quę uero de subiecto, accidentia.*

vide in annot.

Ponit

Ter. mod. per se. Ponit alium modū eius, quod est per se, prout per se significat aliquid solitarium, sicut dicitur φ per se est aliquod particulare quod est in genere substantiæ, quod nō prædicatur de aliquo subiecto. Et huius ratio est, quia cum dico ambulans, vel album, non significo album vel ambulans, quasi per se aliquid solitarium existens, cum intelligatur aliquid aliud esse quod sit ambulans, vel albū. Sed in his, quæ significāt hoc aliquid. s. in primis substantijs, hoc non contingit. Cum. n. dicitur Sortes, vel Plato, non intelligitur, φ sit aliquid alterū, quàm id quod vere ipsa sunt, quod. s. sit subiectū eorum. Sic igitur hoc modo quæ nō prędicantur de subiecto sunt per se, quę vero dicuntur de subiecto, sicut in subiecto existentia, accidentia sunt. Nam quæ dicuntur de subiecto, sicut vniuersalia de inferioribus non semper accidentia sunt. Scien-Nota circa 3. mod. dum est autem φ iste modus non est modus prædicādi, sed modus existendi. Vnde etiam in principio dixit, per se sunt, & non per se dicuntur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Insuper alio modo id quidem per se dicimus quod unicuiq; competit ob ipsum, id autem quod hanc cōditionem egreditur, accidens. Veluti si ambulante quopiam corruscauerit, id accidens dicimus. Non. n. ob ipsum corruscauerit quia ambulauerit, sed id dicimus accidisse. At si cū iugularetur, quispiam mortem abierit, iugulatione ve, id per se dicimus. Ob idipsum. n. quia iugulabatur, mortuus est, sed non accidit eum, cū iugularetur mortē oppetijsse.*

ANTI. *Item alio modo quod quidem propter ipsum inest unicuique per se, quod vero non propter ipsum, accidens est.* vide in annot. *Vt si ambulante corruscauit, accidens est. Non enim propter id quod ambulat corruscauit, sed quod accidens est, dicimus hoc. Si vero propter ipsum, per se est, vt si aliquod interfectum interierit secundū interfectionem, quoniam propter id quod interfectum est, sed non quòd accidat, interfectum interire.*

4. modus per se. Ponit quartum modum, secundum quem hæc præpositio, per, designat habitudinem causę efficientis, vel cuiuscunque alterius. Et ideo dicit, φ quicquid inest vnicuiq; per seipsum, per se dicitur de eo, quod vero nō per seipsum inest alicui, per accidens dicitur, sicut cum dico, hoc ambulante corruescat. Non. n. propter id quod ambulat corruscauit, sed hoc dicitur fm accidens. Si vero quod prædicatur insit subiecto per se ipsum, per se inest, vt si dicamus φ interfectum interijt. Manifestum est. n. φ propter id quod illud interfectum est, interijt, & non est accidens, φ interfectus interierit. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quæ igitur in hisce, quæ sub scientiam simpliciter cadunt, per se ducuntur, vel eo pacto, vt sint in prædicatis subiecta, vel eo rursus, vt ipsa sint in subiectis, ea ob ipsa & necessario sunt. Nam fieri non potest vt non competant, aut simpliciter, aut opposita, veluti lineæ rectū, aut obliquum, & numero par aut impar. Est enim contrariū, aut priuatio, aut cōtradictio, genere in eodem, ceu par est id quod est non impar in numeris, vbi sequitur. Quare si necesse est affirmare, aut negare necesse est & ea, quæ per se insunt, competere.*

ANTI. Tex. cō. 10. vide in annot. *Quæ ergo dicuntur in simpliciter scibilibus per se, sic sunt inesse prædicātibus, aut inesse propter ipsa, quæ sunt ex necessitate. Non enim contingunt non inesse, aut simpliciter aut opposita, vt lineæ aut rectum aut obliquum, & numero par, aut impar. Est enim contrarium, aut priuatio, aut cōtradictio in eodem genere, vt par vt impar in numeris secundum quòd sequitur. Quare si necesse est affirmare aut negare, necesse est & quæ sunt per se, inesse.*

Ostendit qualiter vtatur prædictis modis demonstrator. Vbi notandum est φ cum scientia sit cōclusionum, intellectus autem principiorum proprie scibilia dicūtur conclusiones demonstrationis, in quibus passiones prædicantur de proprijs subiectis. Propria aūt subiecta non solum ponūtur in diffinitione accidentium, sed etiā sunt causæ eorum. Vnde conclusiones demonstrationum includunt duplicem modum dicēdi per se. s. 2. & 4. Et hoc est quod dicit, φ illa quæ prædicantur in simpliciter scibilibus hoc est in conclusionibus demonstrationum, sic sunt per se sicut inesse prædicantibus. i. sicut quando subiecta insunt in diffinitione, accidentium, quæ de eis prædicantur. Aut inesse propter ipsa, i. quando prædicata insunt subiecto propter ipsum subiectum, quod est causa prædicati. Et consequenter ostendit, φ huiusmodi scibilia sint necessaria, quia non contingit quin propriū accidens prædicetur de subiecto. Sed hoc est duobus modis. Quandoq; quidem simpliciter, sicut cum vnum accidens conuertitur cū subiecto, vt habere tres cum triangulo, & risibile cum homine. Quandoq; aūt duo opposita sub disiunctione accepta ex necessitate subiecto insunt, vt lineæ aut rectum, aut obliquum, & numero par, aut impar, Cuius rationem ostendit, quia contrariū, priuatio, & contradictio sunt in eodem genere. Nam priuatio nihil aliud est quàm negatio in subiecto determinato. Quandoq; etiam contrariū æquiparatur negationi in aliquo genere, sicut in numeris idem est impar quod nō par secundum consequentiam. Sicut ergo necesse est affirmare vel negare, ita necesse est alterū eorum, quæ per se insunt ꝓprio inesse subiecto. Deinde epilogat dicēs.

Notandum. Propriæ scibilia.

Concl. dem. Quod mod. inclu.

Dupliciter ac propriæ de subiect. prædic.

Id igitur quod de omni, & id quod per se dicimus, hoc sit modo determinatum. ARGY.

De omni quidem igitur, & per se, determinatum sit hoc modo. ANTI.

Quod est planum.

LECTIO XI.

Quod nam sit Prædicatum vniuersale, & quomodo eo vtatur demonstrator aperit.

Vniuersaliter autem id competere dico, quod de omni dicitur, & per se, atq; hoc plane quo ipsum est. ARGY.

Vniuersale autem dico, quod, cū de omni sit, & per se & secundum quod ipsum est. ANTI. vide in annot.

Postquam philosophus determinauit de omni & per se, hic determinat de vniuersali. Et diuiditur in duas partes. In prima ostendit quid sit vniuersale. in. 2. quomodo in acceptione vniuersalis contingit errare, ibi {Oportet autem nō latere.} Circa primū duo facit. Primo ostendit quid sit vniuersale. 2. ostendit quo modo vniuersali vtatur demonstrator, ibi {Demonstratio aūt per se.} Circa primum duo facit. Primo ostendit φ vniuersale cōtinet in se & dici de omni, & per se, secundo ostendit quid supra ea addit, ibi {vniuersale autem.} Ad euidentiam aūt eorum, quæ hic dicuntur, sciendum est φ vniersale non hoc modo accipitur, prout omne quod prædicatur de pluribus dicit vniuersale fm φ porphyrius determinat de quinq; vniuersalibus, sed dr hic vniuersale fm quandam adaptationē, vel adæquationem prędicati ad subiectum, cum. s. neq; prædicatū inuenitur extra subiectum, neq; subiectum sine prędicato. His aūt visis sciendū est, φ circa primum tria facit. Primo dicit quòd vniuersale. s. prædicatum est etiam quod de omni est. s. i. vniuersaliter prædicatur de subiecto, & etiam per se. s. inest ei, conuenit subiecto secūdum quòd ipsum subiectum est. Multa Lect. 12.

enim

enim de aliquibus prędicantur vniuersaliter,quæ nō con ueniunt ei per se, & secundum ꝙ ipsum est. Sicut omnis lapis coloratus est,nō tamen secundum ꝙ lapis,sed secundum ꝙ ipsum est superficiem babens. Secundo ibi.

ARGY. *Patet igitur ea necessario rebus inesse, quæ ipsis vniuersaliter competunt.*

ANTI. *Manifestum igitur est,quæcunq; sunt vniuersalia, ex necessitate insunt rebus.*

Infert quoddam corollariū ex dictis,dicens,ꝙ ex quo vniuersale est quod per se inest, quæ aūt per se insunt ex necessitate insunt vt supra ostensum est, manifestū est ꝙ vniuersalia prædicata prout hic sumuntur de necessitate insunt rebus,de quibus prædicantur. Tertio ibi.

ARGY. *Atq; per se,& hoc quo ipsum est, eadem esse dico, veluti lineæ per se punctum inest rectumve. Ea nanq; ratione qua linea est,& triāgulo hoc, tres anguli competunt, duobus rectis æquales,quo triangulus est. Per se.n.triangulus duobus rectis æquales angulos habet.*

ANTI. *Per se autem, & secundum quòd ipsum est,idem est, vt per se lineæ inest punctum & rectitudo. Et nanq; secundum quòd linea est. Et triangulo secundum quòd est triangulus duo recti,& enim per se triangulus duobus rectis æqualis est.*

Ne aliquis crederet aliud esse quod in diffinitione vniuersalis dixerat,per se,& f̄m quòd ipsum est, ostendit ꝙ per se,& f̄m quòd ipsum est,idem est.Sicut lineę per se inest punctū primo modo,& rectitudo.2.modo. Nam vtrūq; inest ei secundum ꝙ linea est. Et similiter triangulo f̄m ꝙ triangulus est insunt duo recti.i. quod valet duos rectos quod per se triangulo inest. Deinde cum dicit.

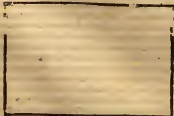
ARGY. *Tunc autem quippiam vniuersaliter inest,cū de quouis,& primo ostenditur.*

Vniuersale autem est tunc, cum in quolibet, & primo demonstratur.

ANTI. Ostendit quid addat vniuersale supra dici de omni,& per se. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit ꝙ tunc est vniuersale prædicatum, cum non solum in quolibet est de quo prædicatur, sed & primo demonstratur inesse ei, de quo prædicatur. Secundo ibi.

ARGY. *Velut æquales duobus rectis habere, nō vniuersaliter inest figuræ, & tamen de figura duorum rectorum angulorum æqualitatem licet ostendere. Sed non de quauis figura,nec ostendens figura quauis vtitur. Quadratum.n. est quidem figura, non tamen babet tres angulos duobus rectis æquale, is etiam triangulus,qui duorum est ęqualium laterū,habet quidem quamuis duobus rectis æquales sed non primus, sed triangulus prior. Qui igitur demonstratur primus duobus rectis æquales babere, vel quoduis aliud, & primo vniuersaliter competit.*

Quadrangulus.

ANTI. *Vt duos rectos habere, neq; cuilibet figuræ inest vniuersaliter, & tamē est demonstrare de figura quòd duos habet, sed non cuiuslibet figura est, neq; vtitur qualibet figura demonstrans. Quadrangulus enim figura quidem est non autem habet duobus rectis æquales. Sed isocheles habet quidem fortasse duobus rectis æquale, sed non primum, sed triangulus prius. Quod igitur quolibet primū monstratur duos rectos habere, aut quodcunque aliud, huic primo inest vniuersale.*

Manifestat per exemplum dicens, ꝙ habere tres angulos æquales duobus rectis nō inest cuilibet figuræ vniuersaliter,licet hoc de figura demōstretur, quia de triangulo demonstratur qui est figura, sed non cuilibet figuræ inest nec demonstrator in sua demonstratione vtitur qualibet figura. Quadrangulus enim figura, est,sed non habet tres duobus rectis æquales. Isocheles autē.i.triangulus duorum æqualium laterum habet quidem vniuersaliter tres angulos æquales duobus rectis, sed non conuenit, primo isocheli, sed prius triangulo, quia isocheli conuenit inquātum est triangulus. Quod igitur primo demonstratur habere duos rectos, aut quodcunq; aliud huiusmodi, huic primo inest prædicatum vniuersaliter, sicut triangulo. Deinde cum dicit.

ARGY. *Et demonstratio per se eius vniuersaliter est,cæterorum vero quodammodo non per se. Nec eius vniuersaliter est,qui duorum est æqualium laterum,sed superat,& ad plura sese extendit.*

ANTI. *Et demonstratio per se huius vniuersaliter est, aliorum autem quodammodo non per se. Neq; isocheles non est vniuersaliter, sed frequentius.*

Ostendit qualiter demonstrator vniuersali vtatur, & dicit ꝙ demōstratio est per se huius vniuersalis,sed aliorum quodammodo,& non per se. Demonstrator.n.demonstrat pasionē de proprio subiecto,& si demonstret de aliquo alio hoc non est nisi inquantū pertinet ad illud subiectum. Sicut pasionem triāguli probat de figura & isochele, inquantum quædam figura triangulus est, & triangulus quidam isocheles.Quod aūt primo non inest isocheli habere tres, hoc non est, quia non vniuersaliter prædicetur de eo, sed quia est frequentius,i. in pluribus quàm isocheles est, cū hoc cōmune sit omni triangulo.

LECTIO XII.

Modi duo exponuntur quibus contingit errare in vniuersalis acceptione, deinde metodus traditur ad dignoscendum verum vniuersale.

ARGY. *Oportet autem non latere errorem per sæpe fieri, & non esse id, quod ostenditur,primum vniuersale, quemadmodum esse videtur.*

ANTI. *Oportet autem non latere,quoniam multoties contingit peccare,& nō esse, quod demonstratur, primum vniuersale,secundum quòd videtur demonstrari vniuersale primum.*

Postquam notificauit Aristo. quid sit vniuersale, hic ostendit quomodo in acceptione vniuersalis error contingat. Et circa hoc tria facit. Primo dicit ꝙ aliquando circa hoc peccare contingit. Secundo asignat quod modis,ibi{Oberramus,} Tertio dat documentnm,quomodo posit cognosci vtrum vniuersale acceptū sit vniuersale,ibi{Vtrum autem f̄m quòd.} Dicit ergo primo,ꝙ ad hoc ꝙ non accidat in demōstratione peccatum,oportet non latere,ꝙ multoties videtur demonstrari vniuersale,quod non demonstratur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Decipimur autem hac deceptione,cum aut præter singulare,vel singularia nihil est,quod accipiatur superius, aut est quidem,sed nomine caret in diuersis specie rebus,*

aut est,

aut est, vt pars totum, id de quo demonstratur. Parti namq; accommodabitur quidem demonstratio, & de qualibet erit, attamen non erit huius primi vniuersaliter demonstratio. Atq; huiusce primi vt hoc est, demonstrationem dico, cum est primi vniuersaliter.

ANTI. vide in annot. *Oberramus autem hanc deceptionem cũ aut nil sit accipere à superiori extra singulare, quàm singularia, aut si sit quidem, sed innominatum sit indifferentibus specie rebus, aut contingat esse sicut in parte totum, in quo monstratur. Eis enim quæ sunt in parte inest quidem demonstratio, & erit de omni, sed tamen non huiusmodi primi vniuersaliter demonstratio. Dico enim primi secundum quòd est demonstratio, cum sit primi vniuersalis.*

3. Erratur ac ceptione vniuersalis. Assignat modos quibus circa hoc errare cõtingit. Et circa hoc duo facit. Primo enumerat ipsos modos dicẽs, ꝙ tripliciter contingit decipi circa acceptionem vniuersalis. Primo quidem cum nihil aliud sit accipere sub aliquo communi cui primo cõpetat vniuersale, quam hoc singulare, cui inconuenienter assignatur. Sicut si sensibile quod primo, & per se inest animali, assignaretur vt vniuersale primũ homini, nullo alio animali existente. Vnde notandum ꝙ singulare hic large accipitur pro quolibet inferiori, sicut si species dicatur esse singulare sub genere contentum. Vel potest dici, ꝙ non est possibile inuenire aliquod genus, cuius vna tantum sit species. Genus enim diuiditur in species per oppositas differentias. Oportet autem si vnum contrariorum inuenitur in natura, & reliquum inueniri, vt patet per Philosophũ in 2. de Cœlo & mundo. Et ideo si vna species inuenitur, inuenitur & alia. Vna aũt species diuiditur in diuersa indiuidua per diuisionem materiæ. Contingit autem totam materiam alicui speciei proportionatam sub vno indiuiduo comprehendi, & tunc non est nisi vnum indiuiduũ sub vna specie. Vnde & signanter de singulari mentionẽ facit. Secundus modus est, quando quidem est accipere sub aliquo communi multa inferiora, sed tamen illud est commune inominatũ, quod inuenitur in differentibus specie. Sicut si animali non esset nomen impositum, & sensibile quod est proprium animalis assignetur vt vniuersale primum, his quæ sub animali continentur, vel diuisim, vel coniunctim. Tertius modus est quando id, de quo demonstratur aliquid, vt vniuersale primum se habet ad quod demõstratur de eo, sicut totum ad partem. Sicut si posse videre assignaretur animali vt vniuersale primum. Non enim omne animal potest videre. Inest autem his, quę sunt in parte, i. quæ particulariter & non vniuersaliter alicui subiecto conueniunt, demonstratio. i. ꝙ demonstrari possint, & erit demonstratio de omni, non tamen respectu eius quod demonstratur. Posse enim videre demonstratur de aliquo vniuersaliter, non tñ de animali vniuersaliter, sicut de eo cui primo insit. Et exponit quid sit primum secundum ꝙ demonstratio fertur, quod est vniuersale primum. Secundo ibi.

Li. sing. ex.

Nõ saluatur gen' in vna tantum specie.

Tex. cõ. 18. Lect. 41. ex. sexta.

2. modus.

ARGY. *Si igitur quispiã ostenderit rectas duas lineas non concurrere, inter quas eadem in parte sunt anguli recti, recta ex linea secante, illas, oborti, huius ex eo demonstratio proprie videbitur esse, quia sic est in omnibus angulis rectis. Verum non est, quippe cum id fiat, non ex eo, quia sic sint illi anguli duobus rectis æquales, sed ex eo, quia quouis modo duobus æquales sint rectis.*

ANTI. vide in annot. *Si igitur aliquis demonstrabit quòd rectę lineæ nõ intercidant, videbitur vtiq; huiusmodi esse demonstratio, propter id quod inest rectis. Non autem est, nisi quo niã sic ęquales sint, fiat hoc, sed aut in quolibet æquales.*

Subiungit exempla ad prædictos modos. Et primo ad tertium dicens, ꝙ si quis demõstret de lineis rectis ꝙ non intercidant. i. non concurrant, videbitur huiusmodi esse demõstratio. s. vniuersalis primi, propter hoc ꝙ non cõcurrere inest aliquibus lineis rectis. Non autem ita ꝙ hoc fiat nisi lineæ rectæ sint æquales. i. ęque distãtes. Sed lineæ fuerint æquales. i. æque distantes, tũc non cõcurrere conuenit eis in quolibet, quia vniuersaliter verum est ꝙ lineæ rectæ ęque distantes, etiam si infinitum protrahantur, in neutram partem concurrent. Secundo ibi.

ARGY. *Et si nullus alius esset triangulus, quam hisce, qui duorum est æqualium laterum, huic, vt duorum est æqualium laterum angulos æquales duobus rectis habere competere videtur.*

ANTI. *Et si triangulus non esset aliud quàm isocheles, secundum quòd est isocheles videretur vtiq; esse.*

Tex. cõ. 13. Ponit exemplum ad primũ modum, dicens, ꝙ si non esset alius triangulus, quàm isocheles, qui vere est triangulus duorum æqualium laterum, quod est trianguli inquantum huiusmodi, videretur esse isocheles secundum ꝙ est isocheles, nec tamen hoc esset verum. Tertio ibi.

ARGY. *Et similitudo rationũ mutato ordine, numeris, vt numeri sunt lineis vt lineę solidis, ut solida temporibus deniq; vt tempora, videtur competere, quemadmodũ seor sum olim ostendebatur. Quod tamen vna demonstratione de omnibus demonstrari potest. Sed quia nõ sunt quippiam vnum hęc omnia nomine uocitatũ, numeri inquam, longitudines, tempora, solidaque, atque differunt inter se specie, ideo sumebantur seorsum. Non autem vniuersaliter demonstratur. Non enim ijsce competit, vt lineę sunt, vel vti numeri, sed vt hoc, quod quidem vniuersaliter ijs inesse cunctis supponitur.*

ANTI. *Et proportionale, quod & commutabiliter est, secundum quòd numeri sunt, & secundum quòd lineæ & secundum quod firma, & secundum quòd tempora sunt, quemadmodum & demonstratũ est aliquando seorsum, cõtingens esse de omnibus vna demonstratione monstrari. Sed propter id, quod non est denominatum aliquid, in quo omnia hæc vnũ sunt, numeri, longitudines, tempora, & firma, & specie differentias, seorsum adinuicem acceptasunt. Non autem vniuersale monstratur. Non. n. secundum quòd lineæ sunt aut secundum quòd numeri, inerat, sed secundũ quòd hoc est quod vniuersale ponunt esse.*

Exemplificat de modo secundo. Et videtur hoc vltimo ponere, quia circa hoc diuturnius immoratur. Et circa hoc tria facit. Primo ponit exemplum. Secundo inducit quoddam corollarium ex dictis, ibi {Propter hęc nec si aliquis.} Tertio assignat rationem dictorum, ibi {Q ñ igitur non nouit.} Circa primũ sciendum est, ꝙ proportio est habitudo quãtitatis vnius ad alteram, sicut sex ad tria se habent in proportione dupla. Proportionalitas est collectio duarum proportionum. Quæ si sint disiunctę habẽt quatuor terminos. Vt hic. Sicut se habent quatuor ad duo, ita sex ad tria. Si vero sint coniunctæ habent tres terminos. Nam vno vtitur vt duobus. Vt hic. Sicut se habent octo ad quatuor, ita quatuor ad duo. Patet ergo ꝙ in proportione duo termini se habẽt vt antecedẽtia, duo vero vt consequentia. Vnde hic. Sicut se habent quatuor ad duo, ita se habent sex ad tria, sex & quatuor sunt antecedentia, duo vero, & tria sunt consequentia. Permutata ergo proportio est, quando accidentia inuicem cõferuntur & cõsequentia similiter. Vt si dicam. Sicut se habent quatuor ad duo, ita se habent sex ad tria, ergo sicut se habent quatuor ad sex, ita se habent duo tria. Dicit ergo ꝙ esse

Notandum. Proportio. quid.

Proportionalitas qd.

Permuta. propor.

esse proportionale cõmutabiliter conuenit lineis, & numeris,& firmis.i.corporibus, & temporibus. Sicut autẽ de singulis determinatum est aliquando seorsum,de numeris quidẽ in Arithmetica,de lineis,& firmis, in Geometria,de tẽporibus in Naturali Philosophia,vel Astrologia,ita cõtingens est, quod de omnibus prædictis commutatim proportionari vna demonstratione demonstretur. Sed ideo commutatim proportionari de singulis horum seorsum demonstratur,quia non est nominatum illud commune, in quo omnia ista sunt vnum. Et si enim quãtitas omnibus his communis est, tamen sub se & alia præter hæc comprehendit,sicut orationem,& quædam, quæ sunt quantitates per accidens. Vel melius dicendũ, quòd commutatim proportionari quantitati non conuenit inquantum est quantitas, sed inquantũ est comparata alteri quantitati s'm proportionalitatẽ quandam.Et ideo dixerat etiam in principio proportionale esse quod commutabiliter est. Omnibus autem istis,inquantũ sunt proportionalia,non est nomen cõmune positum. Cum autem demonstratur commutatim proportionari de singulis prædictorum diuisim,non demonstratur vniuersale. Non.n.commutatim proportionari inest numeris, & lineis,secũdum ꝙ huiusmodi, sed s'm quoddam cõmune. Demonstrantes aũt de lineis seorsum,vel de numeris,ponunt hoc, quod est cõmutabiliter ꝓportionale esse quasi quodã vniuersale prædicatũ lineæ secundum ꝙ linea est aut numero,secundum ꝙ numerus. Deinde cum dicit.

Alia interpre.

ARGY. *Quo circa siquis vnumquemq; triangulum, eum inquam qui ex æqualibus lateribus omnibus, & eũ, qui ex vniuersis inæqualibus constat,& item eum,qui duorum est æqualium laterum,aut vna,aut alia seorsum demonstratione,tres æquales duobus rectis ostenderit, nondum bis profecto triangulum scit duobus rectis æquales habere nisi eo sciendi modo, quem ipsi suo more profitẽtur sophistæ. Neq; de triangulo vniuersaliter id percipit,& si nullos alius præter istos triangulus est. Nõ enim id istis, vt trianguli sunt, nec omni triangulo ratione formæ, sed numeri inesse cognouit, tam & si nullus triangulus est, quem ipsa & non scit æquales duobus rectis habere.*

ANTI. *Propter hoc neq; si aliquis monstret vnumquemque triangulũ demonstratione,aut vna aut altera,quod duos rectos habet vnumquodq;, isopleuros,id est isosceles seorsum,& scalenon, id est gradatum,non cognouit triangulum quod duos rectos habet,nisi sophistico modo: neq; uniuersale trianguli, neq; si nullus est præter hoc triangulus alter. Non.n secundũ quòd triangulus est cognouit, neq; omnem triangulum sed secundum numerũ. Secundum speciem autem non omnem,& si nullus est, quem non nouit.*

vide in annot.

Inducit quoddam corollariũ ex dictis, & dicit quòd eadem ratione,qua nõ demonstratur vniuersale, cum de singulis speciebus demõstratur aliquid, quod est vniuersale prædicatum cõmunis innominati nec etiam demonstratur vniuersale prædicto modo, si sit cõmune nomen positum. Sicut si aliquis eadem demonstratione ostẽdat aut demonstret de vnaquaq; specie triãguli, quòd habet tres angulos æquales duobus rectis aut diuersa seorsum scilicet de isochele,& seorsum de gradato.i.de triangulo trium laterum inæqualium, non tamen propter hoc cognouit ꝙ triangulus tres angulos habeat ęquales duobus rectis,nisi sophistico modo.i.per accidens, quia non cognouit de triangulo secundũ quòd est triangulus, sed secundum ꝙ est æquilaterus, aut duorum æqualium laterum, aut trium inæqualium. Neque etiam demonstrans cognouit vniuersale.i. habet cognitionem de triangulo in illos,vniuersali,etiã si nullus alius triangulus esset præter de quibus cognouit. Et hoc ideo quia nõ de triangulo cognouit secundum ꝙ est triangulus, sed sub ratione specierũ eius. Vnde neq; cognouit per se loquendo omnem triangulum, quia & si secundum numerum cognouit omnem triangulum,si nullus est, quem non nouit,tamen secundum speciem non cognouit omnem. Tunc.n. cognoscitur aliquid vniuersaliter s'm speciem, quando cognoscitur secundum rationem speciei. Secundum numerum autem,& nõ vniuersaliter, quando cognoscitur secundum multitudinem contentorũ sub specie. Nec est differentia quantum ad hoc si comparemus speciem ad indiuidua,vel genera ad species. Nam triangulus est genus æquilateri,& isochelis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quando igitur non scit vniuersaliter,& quando simpliciter scit manifestum est. Enimuero si eadem esset trianguli ratio,& duorum æqualium laterum trianguli cæterorumq; triangulorum demonstratio,aut cuique,aut omnibus, æque sine vllo discrimine accommodantur, vt patet. Cum vero non sit eadem, sed diuersa, tresque anguli duobus rectis æquales hoc cuique competunt, quoquisque triangulus est, non scit hisce simpliciter, qui dicto modo demonstrat.*

ANTI. Tex.14. *Quando igitur nõ nouit vniuersaliter, & quando nouit simpliciter? Manifestũ est,quòd si idem inerat triangulo esse,& isocheli,aut vnicuique, aut omnibus. Si vero non idem.*

Assignat rationem prædictorũ, quærens quando aliquis cognoscit vniuersaliter & simpliciter ex quo prædicto modo cognoscens non cognouit vniuersaliter. Et respondet manifestum esse ꝙ si esset eadem ratio trianguli in communi, & vniuscuiusq; specierũ, eius seorsum acceptæ,aut vniuersaliter simul acceptarum tunc vniuersaliter sciret de triangulo & simpliciter,quando sciret de aliqua specie eius,vel de omnibus simul. Si vero non est eadem ratio, tunc non erit idem cognoscere triangulum in communi,& singulas species eius, sed est alterum. Et cognoscendo de speciebus,non cognoscitur de triangulo, secundum ꝙ est triangulus. Deinde cum dicit.

ARGY. *Patet autem vtrũ id illi competat,vt triangulus est, an vt duorum æqualium laterũ,& quando per hunc competit primum, & cuius est vniuersaliter demonstratio. Nam ei competit, vt tale est, cui cæteris sublatis competet primo, veluti laterum duorum æqualium æneo triangulo cõpetent anguli duobus rectis æquales. At ære sublato, vt non sit æneus,etiam competent. Et item laterum æqualitate duorum sublata, vt non sit duorum æqualium laterum. At non competent sublata figura, vel termino, sed non primis ipsis sublatis. Quo igitur primo sublato nõ competent? Quod si triangulo, per hunc, & cæteris competunt, & huius est vniuersaliter demonstratio.*

ANTI. *Vtrum autem secundum quòd est triangulus, aut secundum quòd est isocheles sit, & quando secundũ hoc est primum, & vniuersale, cuius demonstratio est, manifestum est, quoniam quando remoto insit primum, vt isocheles, & æneo remoto triangulo insunt duo recti. Sed æneo remoto & isocheli, sed non figura, aut termino, sed non prius. Cuius igitur primi? Si itaque trianguli est,& secundum hoc inest & alijs, & huiusmodi vniuersaliter est demonstratio.*

Dat documentũ quo proprie possit accipi vniuersale, quod est, vtrum aliquid sit trianguli secundum ꝙ triangulus,aut isochelis secũdum quòd est isocheles, & qñ id cuius

cuius eſt demonſtratio eſt primum ꝙ vniuerſale ſecundum hoc.i.aliquod ſubiectum poſitum. Manifeſtum eſt enim ex hoc quod dicam. Quandocunq; enim remoto aliquo adhuc remanet illud quod erat aſsignatũ vniuerſale, ſciendum eſt ꝙ non eſt primum vniuerſale illius.

Prima pars docu. quo cog. vniuerſale.

Sicut remoto iſochele vel æneo triangulo, remanet ꝙ habeat tres angulos.ſ.duobus rectis æquales. Vnde patet ꝙ habere tres angulos æquales duobus rectis non eſt vniuerſale primum, neq; iſochelis neq; ænei trianguli.

2. pars documenti.

Remota autem figura non remanet habere tres, nec etiã remoto termino, qui eſt ſuperius ad figuram, cũ figura ſit, quæ termino, vel terminis clauditur, ſed tamen non primo conuenit neq; figuræ neq; termino, quia nõ conuenit eis vniuerſaliter. Cuius ergo erit primo? Manifeſtum eſt ꝙ triangulo, quia ſecundum triangulũ ineſt alijs tam ſuperioribus, quam inferioribus. Non enim competit figuræ habere tres, niſi quia triangulus eſt quædam figura, & ſimiliter iſocheli, quia triangulus eſt, & de triangulo habere tres demonſtratur. Vnde eſt ei vniuerſale primum.

LECTIO XIII.

Demonſtrationem eſſe ex neceſſarijs, concluſionem item demonſtrationis neceſſariam & ſi ex non neceſſarijs ſciri poſſit, ſyllogizari nihilominus poſſe, oſtendit.

ARGY. *Si igitur demonſtratiua ſcientia ex principijs eſt neceſſarijs. Quod enim quiſpiam ſcit, id fieri nequit, vt aliter ſeſe habeat.*

ANTI. Vide in annot. Tex. 25.

SI igitur eſt demonſtratiua ſcientia ex neceſſarijs eſt principijs. Quod.n.ſcitur nõ poteſt ſe habere aliter.

Poſtquam determinauit Philoſophus de omni, & per ſe, & vniuerſali quibus vtimur in demõſtratione, hic iam incipit oſtendere ex quibus demõſtratio procedit. Et diuiditur in duas partes. In prima oſtendit ex quibus procedit demonſtratio propter quid, in ſecunda ex quibus eſt demonſtratio quia ibi {Sed quia differt & propter quid.} Prima in duas. In prima oſtendit qualia ſint ex quibus demonſtratio procedit, in ſecunda docet, quæ ſunt demonſtrationis principia, ibi {Quid quidem igitur prima ſignificent.} Prima in tres. In prima oſtẽdit, ꝙ demonſtratio eſt ex neceſſarijs, in ſecũda ꝙ eſt ex his, quæ ſunt per ſe. ibi {Accedentium aũt,} Tertio ꝙ procedat ex principijs proprijs, ibi {Non ergo eſt ex alio genere.} Circa primũ duo facit. Primo oſtendit ꝙ demonſtratio procedat ex neceſſarijs, Secundo probat ſic quędam quæ poſuerat, ibi {Quod autẽ oporteat ex neceſſarijs.} Circa primũ tria facit. Primo continuat ſe ad præcedentia. Secũdo probat propoſitum, ibi {Quæ aũt ſunt per ſe,} Tertio infert quandam concluſionem ex dictis, ibi {Manifeſtum aũt ex his.} Dicit ergo primo ex prędictis inferens, ꝙ ſi ſit demonſtratiua ſcientia.i.ſi ſcientia per demonſtrationem acquiratur, oportet ꝙ ſit ex principijs neceſſarijs. Cuius illationis neceſsitas apparet, quia quod ſcitur, impoſsibile eſt aliter ſe habere, vt habitum eſt in diffinitione eius quod eſt ſcire. Deinde cũ dicit.

Lect. 23. Le. 28. tex. ex.3. Lect. 14. Lect. 15. Lect.5.tex. ex.2.

ARGY. *Ea vero, quæ per ſe rebus inſunt, neceſſario competũt. Nam quædam inſunt in eorum, quibus competit, ratione, quædam in ſua res eas habent, de quibus dicuntur, quorum alterum oppoſitorum inſit neceſſe eſt. patet ex talibus quibuſdam ratiocinationem conſtare. Omne nanque, quod ineſt, aut hoc pacto, aut per accidens competit. Accidentia vero non ſunt neceſſaria.*

ANTI. *Quæ autem per ſe ſunt, neceſſaria inſunt rebus. Hæc quidem ſunt in eo, quod quid eſt, quibuſdam autem alia inſunt in eo quod quid eſt prędicantibus de ipſis, quorum alterum oppoſitorum neceſſe eſt ineſſe. Manifeſtum eſt, quòd ex huiuſmodi quibuſdam vtique ſit demonſtratiuus ſyllogiſmus. Omne enim aut ſic eſt, aut ſecundũ accidens. Accidentia autem non neceſſaria ſunt.*

Oſtendit ꝙ demonſtratio ſit ex neceſſarijs. Et primo per rationem. Secundo per ſignum, ibi {Signum autem eſt.} Circa primum ponit duas rationes, quarum prima talis eſt. Ea quæ per ſe prædicantur, neceſſario inſunt. Et hoc manifeſtat in duobus modis per ſe. In primo quidẽ, quia ea, quæ prædicantur per ſe, inſunt in eo quod quid eſt.i.in diffinitione ſubiecti. Quod aũt ponitur in diffinitione alicuius neceſſario prędicatur de eo. In ſecundo vero, quia quædam ſunt ſubiecta, quæ ponuntur in quod quid eſt prædicantibus de ipſis.i. in diffinitione ſuorum prædicatorum. Quæ quidem ſi ſint oppoſita, neceſſe eſt ꝙ alterum eorum ſubiecto inſit. ſicut par vel impar numero, vt ſuperius oſtẽſum eſt. Sed manifeſtum eſt ꝙ ex quibuſdã principijs huiuſmodi.ſ. per ſe, fit ſyllogiſmus demõſtratiuus. Quod probat per hoc quòd omne quod prædicatur, prædicatur aut per ſe, aut per accidens, & ea quæ prędicantur per accidens non ſunt neceſſaria, ex his autem, quæ ſunt per accidens, non fit demonſtratio, ſed magis ſophiſticus ſyllogiſmus. Vnde relinquitur, ꝙ demonſtratio ſit ex neceſſarius. Sciendũ autem eſt ꝙ cum in demonſtratione probatur paſsio de ſubiecto per medium, quod eſt diffinitio, oportet ꝙ prima ꝓpoſitio, cuius prædicatum eſt paſsio, & ſubiectũ eſt diffinitio, quæ continet principia paſsionis, ſit per ſe in quarto modo. Secũda autem cuius ſubiectum eſt ipſum ſubiectum, & prædicatum ipſa diffinitio, in primo modo. Concluſio vero in qua prędicatur paſsio de ſubiecto per ſe, in ſecundo modo. Secundam rationem ponit ibi.

Prima rat. demon. eſſe neceſſ.1. Lectio.10. tex. ex 4.

Aut igitur ita dicatur, aut hoc principium ſupponatur, demonſtrationem neceſſariam eſſe. Et ſi demonſtratum ſit quippiam, fieri non poſſe, vt illud ſeſe habeat ſecus. Ex neceſſarijs ergo conſtare demonſtratiuam ratiocinationem oportet. Et enim fit, vt & demonſtrans ratiocinetur ex ueris, at non fit vt ex neceſſarijs quiſquam, niſi demonſtrans ratiocinationem conficiat. Id enim ipſum iam demonſtrationis proprium eſt. ARGY.

Aut igitur ſic dicendum, aut principium ponentibus, quòd demonſtratio circa neceſſarium ſit, & ſi demonſtratum nõ poteſt aliter ſe habere, ex neceſſarijs ergo oportet eſſe ſyllogiſmum. Ex veris quidem eſt non demonſtrantem ſyllogizare, ex neceſſarijs autem non eſt, ſed quidem demonſtrantem. Hoc autem proprium demonſtrationis eſt. ANTI. Tex.commen. 16.

Quæ eſt talis. {Demonſtratio circa neceſſariũ eſt, & demonſtratum}.i. demonſtrationis cõcluſio non poteſt aliter ſe habere. Et hoc accipiendum eſt tanquam principium ad oſtendendum propoſitum.ſ.ꝙ demonſtratio ex neceſſarijs procedit. Cuius quidẽ principij veritas apparet, vt iam dictum eſt. Ex hoc autem principio ſic argumentatur. Concluſio neceſſaria nõ poteſt ſciri niſi ex principijs neceſſarijs, ſed demonſtratio facit ſcire cõcluſionem neceſſariam, ergo oportet ꝙ ſit ex principijs neceſſarijs. In quo differt demõſtratio ab alijs ſyllogiſmis. Sufficit.n. in alijs ſyllogiſmis quòd ſyllogizeẽ ex veris. Nec eſt aliquod aliud genus ſyllogiſmi, in quo oporteat procedere ex neceſsitate, ſed in demonſtratione oportet hoc obſeruare. Et hoc eſt proprium demonſtrationis ex neceſſarijs procedere. Deinde cum dicit.

Secunda rat. Ra. in forma.

Signo etiam illo patet demonſtrationem è neceſſarijs eſſe. Nam inficiationes aduerſus eos, qui demõſtrare putant, ARGY.

tant, negatione necessitatis inferre nos consueuimus, aut putantes omnino fieri posse, quo res aliter sese habeat, aut disputationis causa contendentes.

ANTI. *Signum autem est quòd demonstratio ex necessarijs sit quoniam instantiam ita ferimus ad opinantes demonstrare, quoniam non sit necesse si opinamur, aut omnino contingere aliter, aut rationis causa.*

Signum ad idem cum ex.c. Probat idem per signum hoc modo. Contra rationẽ aliquam non infertur instantia, nisi per hoc quod deficit aliquid eorum, quæ in illa ratione obseruanda sunt, sed contra eũ, qui opinatur sic demonstrare, fecimus instantiam ꝗ non sit necesse ea, ex quibus procedit est vera, siue opinemur ea contingere aliter se habere, siue talẽ instantiam ferimus, rationis.i.disputationis causa, ergo demonstratio dẽt ꝓcedere ex necessarijs. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Ex quibus etiã patet stultos eos esse profectò, qui principia bene sumere putant si, propositio probabilis sit atq; vera, uti sophistæ, scire esse dicentes scientiã habere. Non enim ideo propositio principiũ est, quia probabilis aut nõ probabilis est, sed quia primum est ipsius generis, circa quod fit demonstratio, & verum, non omne proprium est.*

ANTI. vide in annot. *Manifestum autem ex his est, & quoniam stulti sunt accipere opinati bene principia, si probabilis sit propositio, & vera, vt sophista, quoniam & scire scientiam est habere. Non enim quod probabile est, aut verum omne principium est, sed primum in genere circa quod demonstrant & verum, non omne, sed proprium.*

Infert cõclusionem ex dictis, dicens, ꝗ {manifestum est ex hoc} quòd oportet demonstrationem ex necessarijs cõcludere {ꝗ stulti sunt illi, qui opinati sunt bene se principia demonstrationis accipere, si solum propositio accepta sit probabilis, vel vera, vt sophistæ faciũt.}.i.qui apparent scientes, & non sunt, {Nam scire nõ est nisi per hoc ꝗ scientia habetur.}.s.ex demõstratione. Et hoc autem ꝗ aliquid est probabile vel improbabile non habetur ꝗ sit primum vel nõn primum, sed tñ oportet illud circa quod fit demonstratio esse primum in genere aliquo & esse verum. Non tamen omne primũ accipit demonstrator, sed primum illi generi circa quod demonstrat, sicut arithmeticus non accipit primũ, quod est circa magnitudinem, sed circa numerum. Attendendũ autem est ꝗ sophistæ non sumũtur hic sicut in libro Elenchorum, qui procedunt ex his quæ videntur probabilia & non sunt, aut videntur, syllogizare, nõ tamen syllogizant. Sicut enim tales sophistæ dicuntur, id est apparentes & non existentes, inquantũ deficiunt à dialectica argumentatione, ita dialecticæ argumentationes si appareant demonstratiuæ probare, & non probant, sophisticæ sunt, inquantum videntur sua argumentatione scientes, & non sunt. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque demonstratiuã ratiocinationem ex necessarijs esse oportere, ex hisce patet. Nam si nõ est iste sciens, qui non habet eius rationem propter quid est, cuius est demonstratio, atq; fieri potest vt A quidem ipsi C necessario competat, medium autem B per quod illud est demonstratum non sit necessario, is plane qui talem ratiocinationem extruit, non scit propter quid est, quippe cum non sit illud ob ipsum medium. Nam ipsum quidem fieri potest vt non sit, conclusio autem est necessaria.*

ANTI. Tex.cõ.17. *Quod autem ex necessarijs esse oportet syllogismũ, manifestum & ex his est. Si enim non est habens rationem propter quid existente demonstratione, nõ est sciens. Sit autem vtiq; & quòd A de C ex necessitate esse, B autem medium per quod demonstratum est non ex necessitate, non sciuit propter quid. Non est enim hoc propter medium. Hoc enim quidem contingit non esse, conclusionem autem necessarium.*

Ostendit quod supposuerat. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit, ꝗ conclusio necessaria nõ potest sciri ex principijs non necessarijs, Secundo quòd licet non possit sciri necessarium ex non necessarijs, tamen syllogizari potest, ibi {Cum quidem igitur cõclusio.} Primũ ostendit duabus rationibus, quarum vna talis est. Si quis non habeat rationem propter quid ostendentem, non efficitur sciens, etiã demonstratione habita, quia scire est causam rei cognoscere, vt supradictũ est. Sed ratio quæ infert conclusionem necessariam ex non necessarijs principijs, nõ ostendit propter quid. Quod exemplificat in terminis communibus. Ponatur enim ꝗ hæc conclusio sit necessaria. Omne c est a, & demonstretur per hoc medium b quòd non sit necessarium medium, sed contingens, puta ꝗ hæc propositio sit cõtingens, ꝗ omne b est a vel quòd omne c est b aut vtraq;, constat quòd per hoc mediũ contingens, quod est b non potest sciri de conclusione necessaria, quæ est omne c est a ꝓpter quid. Quod sic probatur. Remota causa propter quã est aliquid, oportet ꝗ remoueatur effectus, sed hoc medium cum sit contingens contingit remoueri, conclusionem autem remoueri non contingit cum sit necessaria, relinquitur ergo ꝗ non potest sciri conclusio necessaria per medium contingens. Secundam rationem ponit ibi. Lectio.4. tex.ex.2.

ARGY. *Præterea si quis nunc nescit, rationem habens, & saluus est, re salua, neq; oblitus, is neq; prius sciebat. Quod si medium non est corruptum, fieri vero potest vt corrumpatur, id quod accidit erit possibile, atq; contingens, sed vt is sciat, qui sic se habet fieri, minime potest.*

ANTI. *Amplius si aliquis nescit rem nunc, habens rationem, & saluatus est, salua re, nec oblitus, neq; prius sciuit. Corrumpere autem vtiq; medium, nisi sit necessarium. Qua re habebit quidem rationem, nescit autem. Neque ergo prius sciuit. Si vero non corruptum est, contingit autem corrumpi, quod accidit vtiq; erit possibile, & cõtingens. Sed est impossibile sic se habentem scire.*

Quæ talis est. Si aliquis nunc non scit cum tamen habeat eandem rationem, quam prius habuit {& saluatus est}.i.non desit esse {saluare.}.i. rescita & non corrupta, iterum ipse {non est oblitus} manifestum est quòd etiã ipse {nõ prius sciuit.} In hoc autem Philosophus innuit quatuor modos, quibus aliquis amittit scientiam, quam prius habuit. Vnus modus est qñ excidit à mente eius ratio, per quã prius sciebat. Alius modus est per coruptionem ipsius scientis. Alius per corruptionẽ ipsius rei scitæ, sicut si scientia scit te sedente dum sedes, re non sedente perijt. Quartus per obliuionem. Vnde nullo istorum modorum existente si aliquis nullo modo sciat aliquid, nec prius sciuit. Sed ille, qui habet cõclusionem necessariam per mediũ contingens, corrupto medio cõtingenti nescit medio non existente, & tamen eandem rationem habet, & salua est res, & nõ est oblitus, ergo nõ prius sciuit, quando medium non erat corruptum. Quod autem medium, quod est cõtingens corrumpatur, probat. Quia id quod non est necessarium, oportet, ꝗ aliquando corrumpatur. Si dicatur ꝗ medium nondum est corruptũ, quia tamen non necessarium, manifestum est ꝗ contingit ipsum corrumpi. Posito aũt contingenti, illud quod accidit non est impossibile, sed possibile & contingens. Quod aũt sequebatur, erit impossibile.s.ꝗ aliquis scientiam haberet alicuius, quod postea nesciret manentibus Quatuor modi qbus potest amittere sciẽtiã.

conditionibus

conditionibus supra positis, quod tñ sequitur ex hoc, ꝙ est medium cõtingens esse corruptum, quod & si non sit verum, est tñ contingens, vt dictũ est. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Cum igitur conclusio necessaria est, nihil prohibet medium non necessarium esse, per quod fuit probata. Fieri nanq; potest, vt necessarium ex non necessarijs etiam concludatur, etiam per inde atq; fit, vt verũ concludatur ex falsis. At cum medium est necessarium conclusio quoque necessaria est, quemadmodum & ex veris infertur semper conclusio vera. Nam tam A ipsi a quam B ipsi C necessario competat. Igitur & A necesse est ipsi cõpetere C. Verum fieri nequit, vt cũ conclusio non est necessaria medium necessarij subeat rationem. Insit.n. A non necessario ipsi C, Si igitur A ipsi a, a, ipsi C competere necessario dixeris, & A profecto ipsi C cõpetere necessario concedas oportet. Ad ipsi competere non eo pacto supponebatur.*

ANTI. *Cum quidem igitur conclusio ex necessitate est nihil prohibet medium non necessarium esse propter quod demonstratum est. Est, enim necessarium non ex necessarijs syllogizare, sicut & verum nõ ex veris. Cum autem medium ex necessitate est, & conclusio est necessitate, sicut ex veris verũ semper. Sit enim A de B ex necessitate, & hoc de C, necesse ergo est & A de necessitate inesse, sed cũ non necessaria sit cõclusio, neq; medium necessarium esse possibile est. Sit enim A in C nõ ex necessitate esse, in B autem A ex necessitate, & hoc igitur in C ex necessitate, & A ergo in C ex necessitate erit. Sed non concessum est.*

Ostendit quòd licet per medium contingens nõ possit sciri conclusio necessaria, concluditur tamen conclusio necessaria ex medio non necessario. Dicit ergo quòd nihil prohibet cõclusionem necessariam esse per mediũ non necessarium, per hoc quod ostenditur syllogizatum syllogismo dialectico nõ demonstratiuo, qui facit scire. Contingit enim necessarium syllogizari ex non necessarijs, sicut contingit syllogizari verum ex non vero, non tamen contingit econuerso. Quia cum medium est necessariũ, & conclusio necessaria erit. Sicuti ex veris præmissis semper concluditur verum. Quod autem ex necessarijs semper cõcludatur necessarium, sic probat. {Sit enim a de omni necessaria.}.i. sit hęc propositio necessaria, Omnes b est a. Et hoc de c, id est sit hæc etiã necessaria, Omne c est b, ex his enim duobus necessarijs, sequitur tertium necessarium.s. conclusio quòd omne c est a. Ostensum est enim in libro Priorum ꝙ ex duabus propositionibus de necessitate, sequitur conclusio ex necessitate. Ostendit etiam consequenter ꝙ si conclusio non esset necessaria, nec medium posset esse necessarium. Ponatur enim quòd hæc conclusio. Omne c est a sit nõ necessaria, præmissæ autem duæ sint necessariæ, secundum id quod primo positum est sequitur ꝙ conclusio sit necessaria, cum tamen contrarium sit positum.s. quòd conclusio non sit necessaria. Deinde cum dicit.

Lib. 1. cõ. 8. 9. a. 10.

ARGY. *Cum igitur id, quod demonstratiue quispiam scit, necessarium oporteat esse, constat per medium quoq; necessarium demonstrationem eius illũ habere oportere, vel nescit illud profecto, aut propter quid est necessario, aut esse, sed aut arbitrabitur se scire nesciens, si putauerit vt necessarium, id quod non est necessarium, aut nec arbitrabitur æquo discrimine sane, siue esse per media, siue propter quid est, & per medijs vacantia sciuerit.*

ANTI. Tex. cõ. 18. *Quoniam igitur, si scit demonstratiue, oportet habere demonstrationem, aut non sciet, neque propter quid, neq; quia necesse est illud esse, sed opinabitur nesciens, si accipiat tanquam necessarium, non necessarium, aut neq; opinabitur similiter, siue quia sciet per media, siue propter quid & per immediata.*

Infert ex præmissis, ꝙ oportet demonstrationem haberi per mediũ necessarium, alioquin nesciretur, ꝙ conclusio sit necessaria, neq; propter quid, neq; quia, cum necessarium non possit sciri per non necessarium, vt ostensum est. Sed si quis habeat rationem per mediũ non necessarium, dupliciter potest esse dispositus. Aut enim cũ ipse scit non sciens, opinabitur tamen se scire si accipiat in opinione sua medium non necessarium, tanquam necessarium, aut etiã non opinabitur se scire si scilicet credat non se habere medium necessarium. Et hoc vniuersaliter intelligendum est tam de scientia quia, qua scitur aliquid per mediata, quam de scientia propter quid, qua scitur aliquid per immediata. Horum autem differentia posterius ostendetur.

Ra. per me. non necess.

Lectio 25. 24. 25.

LECTIO XIIII.

Demonstrationis cõclusionem per se, & ex his quæ per se insunt esse docet, quomodo item cõtingentium sint interrogationes & scientiæ, si conclusio per se fit, monstratur.

ARGY. *Accidentium autem non per se, eo modo, quo determinata sunt ea, quæ per se competunt, non est demonstratiua scientia. Non enim fit vt necessario conclusio demonstretur. Fit enim vt accidens ipsum non insit. De tali nanque accidente loquor.*

ANTI. Vide in anno. *Accidentium autem non per se, quomodo determinatũ est, per se quidem esse, non est scientia demonstratiua. Non enim ex necessitate est demonstrare conclusionem. Accidens enim contingit non esse. De tali enim dico accidente.*

Postquam ostendit Philosophus ꝙ demonstratio est ex necessarijs, consequenter ostendit quòd est de his, quę sunt per se. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit ꝙ demonstratio est de his, quæ sunt per se.i. ꝙ conclusiones demonstrationes sunt per se. Secundo mouet dubitationem, & soluit, ibi {Et tamen opponet.} Tertio ostendit, ꝙ demonstratiõ ex his, quæ insunt per se.i. quòd principia demonstrationis oportet per se esse, ibi {Quoniam autem ex necessitate.} Dicit igitur primo quòd demõstratiua scientia non potest esse accedentiũ, quæ non sunt per se, sicut demonstratum est de per se superius.s. quòd accidens per se est, in cuius diffinitione ponitur subiectũ, sicut par & impar sunt per se accidens numeri. Album autem animalis non est per se accidens, quia animal non ponitur in diffinitione eius. Quod aũt ne huiusmodi accidentibus, quę non sunt per se, non possit esse demonstratio, sic probat, Accidens quod non inest per se, contingit non inesse, de hoc enim accidente loquimur, si ergo demonstratio fieret de accidente quod non est per se, sequeretur quòd conclusio demonstrationis non esset necessaria, cuius contrarium est supra ostensum. Qua autem accidens quod non est per se, nõ insit necessario, ex hoc potest haberi. Si.n. aliquod accidens, ex necessitate & semper insit subiecto, oportet quòd causam habeat in subiecto, qua posita non possit accidens nõ inesse. Quod quidem contingit dupliciter. Vno modo quando ex principijs speciei causatur, & tale accidens dicitur per se passio vel proprium. Alio modo quando accidens causatur ex principijs indiuidui, & hoc est accidẽs inseparabile. Omne autem accidens quod causatur ex principijs subiecti, si debeat diffiniri, oportet quòd subiectũ ponatur in sua diffinitione. Nam vnumquodq; diffinitur ex proprijs, & sic oportet etiam accidẽs, quod de necessitate inest subiecto, esse accidens per se. Illa ergo, quæ nõ sunt per se, non ex necessitate

Lec. 10. text. expo. pri.

Accid. caus. ex princ. sub. dif.

Dubium.

Lect. pcedẽ. ex neceſsitate inſunt. Videtur autem quòd Ariſtote. vtatur demonſtratione circulari, quam ſupra improbauit. Oſtenderat enim ſupra quòd demonſtratio neceſſariorum eſt ex hoc, quòd eſt eorum, quæ ſunt per ſe, nunc autem econuerſo oſtendit, quòd demonſtratio eſt eorum, quæ ſunt per ſe, quia eſt neceſſariorum. Solu. Sed dicendum, quod ſupra oſtendit Ariſtoteles demonſtrationem non ſolum eſſe neceſſariorum propter hoc quòd eſt eorum quę ſunt per ſe, ſed ex diffinitione eius quod eſt ſcire, & hic fuit uerus demonſtrationis modus. Quod autem oſtendit demonſtrationem neceſſariam eſſe propter hoc, quòd eſt eorum quæ ſunt per ſe, non eſt vera demonſtratio, ſed eſt oſtenſio ad hominem apud quem notum eſt, quòd demonſtratio ſit eorum, quæ ſunt per ſe. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quanquam fortaſſe quiſpiam dubitauit, cuius nam gratia de ijs, hęc interrogare oportet, ſi non neceſſe eſt concluſionem eſſe. Nihil enim refert ſi quiſpiam quauis interrogans, dicat deinde concluſionem.*

ANTI. vide i ãnot. *Et tamen opponet fortaſſis aliquis, cuius cauſa hic oportet interrogare de ijs, ſi non neceſſe eſt concluſionem eſſe. Nihil enim differt ſi aliquis interrogatus contingentia, poſtea dicat concluſionem.*

Mouet dubitationem quandam. Et circa hoc duo facit. Primo ponit dubitationem, & dicit, quòd pót aliquis forte oponere, ſi concluſio, quæ ſequitur ex contingentibus, vel ex his, quæ ſunt per accidens, non eſt neceſſaria, quare de contingentibus fiat interrogatio, ſiue de his, quæ ſunt per accidens, vt ex datis procedatur ad concluſionem? cum tamen in ſyllogiſmo requiratur, quòd concluſio ex neceſſitate accidat. Et quòd interrogatio fiat de contingentibus, vel ex his, quæ ſunt per accidens, manifeſtat per hoc quod ſubdit {Nam enim differt ſi aliquis interrogatus contingentia, poſtea dicit concluſionẽ} Quaſi dicat. Ita poteſt inferri concluſio ex contingentibus interrogatis & conceſsis, ſicut ex neceſſarijs. Vtriuſque eñ eadem forma ſyllogizandi eſt. Secunda ibi.

ARGY. *At enim interrogare oportet, non vt per interrogata neceſſarium quicquam ſequatur, ſed quia dicere neceſſe eſt ei, qui illa dicit, & vera dicere, ſi competant vera.*

ANTI. *Oportet autem interrogare, non tanquam neceßarium eſſe propter interrogata: ſed quod dicere neceſſe eſt illa dicenti, & vera dicenti. ſi vera ſunt, quæ ſunt.*

Soluit dicens, quòd non ita interrogatur de pręmiſſis contingentibus quaſi cõcluſio ſit neceſſaria abſolute propter interrogata. i. propter præmiſſa contingentia, ſed quia neceſſe eſt dicenti præmiſſa, concluſionẽ dicere, & dicere vera in cõcluſione, ſi vera ſunt, quę pręmiſſa, ſunt, quaſi dicat, quòd licet ex pręmiſsis contingentibus non ſequatur concluſio neceſſaria neceſsitate abſoluta, ſequitur tñ ſ'm quòd eſt ibi neceſsitas conſequẽtię ſecundũ quòd concluſio ſequitur ex præmiſsis. Deinde cum dicit.

Neceſ. concluſio. ſequ. ex præmiſs. contingent.

ARGY. *Cum igitur ea, quæ per ſe inſunt, neceſſario circa vnum quodque competant genus, & vt tale eſt quodque patet demonſtrationes ipſas ſcientiarũ effectrices, de ijs eße, quæ per ſe competunt: & ex talibus extrui, atq; conſtare. Accidentia nanq; non ſunt neceſſaria. Quare non fit, vt neceſſario ſciatur concluſio propter quid eſt, neque ſi ſit ſemper, nõ autem ſit per ſe. Quod ita eſſe declarant hę ratiocinationũ quæ per ſigna conficiuntur. Id enim quod eſt per ſe, non per ſe quiſquam ſciet: neq; propter quid eſt. Scire autem propter quid eſt, nihil aliud eſt quam per cauſam ſcire. Per ſe ergo tertio medium, & medio primum ineſſe oportet.*

ANTI. *Quoniam autem ex neceßitate ſunt circa vnumquodq; genus quæcunq; per ſe ſunt, & ſecũdum quòd vnumquodque eſt, manifeſtum eſt, quoniam de his, quæ per ſe ſunt, demonſtratiua ſcientia, & ex talibus ſunt. Accidentia enim non neceſſaria ſunt. Quare non eſt neceſſarium concluſionẽ ſcire propter quid ſit neque ſi ſemper ſit: non per ſe autem, vt ſunt per ſigna ſyllogiſmi. Hoc enim per ſe, non per ſe ſcit neque propter quid. Propter quid autem ſcire eſt per cauſam ſcire. Propter ipſum ergo oportet & medium tertio, & primum medio ineſſe.* Tex. cõ. 29.

Oſtendit quòd demonſtratio ſit ex his, quæ ſunt per ſe, tali ratione. Demonſtratio eſt ex neceſſarijs, & de neceſſarijs. Et hoc ideo, quia eſt ſcientifica ideſt faciens ſcire. Ea autem quæ non ſunt per ſe, non ſunt neceſſaria, ſunt enim per accidens, & hmôi non ſunt neceſſaria, vt dictũ eſt. Sed illa ſunt ex neceſsitate circa vnumquodq; genus, quæcunq; ſunt per ſe, & conueniunt vnicuiq; ſ'm quòd vnumquodq; eſt. Relinquitur ergo, quòd demonſtratio non poſsit eſſe niſi ex his, quæ ſunt per ſe, & de talibus. Vlterius autem oſtendit, quod etiam ſi pręmiſſa eſſent ſemper, & neceſſaria & vera, & non per ſe, nõ tamen ſciretur de cõcluſione propter quid, vt patet de ſyllogiſmis, qui fiunt per ſigna, in quibus concluſionem, quæ eſt per ſe, non ſcit aliquis per ſe, neque propter quid. Sicut ſi aliquis probaret, quòd omne elementum ex corruptibile; propter hoc quod videtur ipſum antiquari, eſſet quidem probatio per ſignum, non autem per ſe, neque propter quid, quia propter quid ſcire, eſt per cauſam ſcire. Oportet ergo medium eſſe cauſam eius, quod in demonſtratione concluditur. Et hoc manifeſtum eſt ex prędictis, quia oportet & medium ineſſe tertio ꝓp ipſum. i. per ſe, & ſimiliter primũ medio. Primum aũt et tertium vocat duas extremitates. Oportet ergo medium cauſam eſſe extremorum eius, quod in demonſtratione concluditur.

LECTIO XV.

Demonſtrationem non eſſe ex Extraneis oſtendit.

ARGY. *Non igitur fieri poteſt: vt ex alio genere quiſquam in aliud tranſiens, quicquam demonſtret veluti concluſionẽ geometricam, arithmetica demonſtrationem.*

ANTI. Tex. cõ. 20. *Non ergo eſt ex alio genere deſcendentem demonſtrare: vt geometricum in arithmeticam.*

Poſtquã oſtendit Philoſophus quòd demõſtratio eſt ex his quæ ſunt per ſe, hic concludit quòd demonſtratio eſt ex principijs proprijs non extraneis, neq; ex communibus. Et diuiditur in duas partes. In prima oñdit, quòd demonſtratio procedit ex proprijs principijs. In. 2. determinat quæ ſunt principia propria, & quę cõmunia, ibi {Difficile autem.} Prima in duas. In prima oſtẽdit, quòd demonſtratio non procedit ex principijs extraneis. In ſecunda oſtendit, quòd non procedit ex principijs communibus, ibi {Quoniam autem manifeſtum eſt.} Prima in duas. In prima enim ex pręmiſsis, oſtendit quòd demonſtratio non eſt ex principijs extraneis. In. 2. etiam ex præmiſsis oſtendit, quòd demonſtrationes non ſunt de rebus corruptibilibus, ſed de ſempiternis, ibi {Manifeſtum autem & ſi ſint propoſitiones.} Circa primum tria facit. Primo proponit intentum. Secundo probat propoſitum, ibi {Tria enim ſunt.} Tertio concluditur intentum, ibi {Propter hoc enim geometriæ,} Dicit ergo primo. quòd ex quo demonſtratio eſt ex his, quæ ſunt per ſe manifeſtum eſt, quòd non contingit demonſtrare deſcendentem vel procedentem ex vno genere in aliud genus, ſicut nõ contingit quòd geometria ex proprijs principijs demõſtret ad aliquid deſcendendes tñ arithmetica. Deinde cũ dicit.

Lectio. 18. Lectio. 19. Lectio. 16.

ARGY. *Tria nanque sunt, quæ in demonstrationibus insunt. Vnū id, quod demonstratur inesse. Hoc aūt est id, quod alicui per se generis cōpetit. Aliud dignitates. Dignitates aūt ea sunt ex quibus fit demonstratio. Tertiū est genus ipsum subiectū, cuius affectus, accidentiaq; per se demonstratio patefacit.*

ANTI. *Tria.n. sunt in demonstrationibus. Vnum quidem quod demonstratur conclusio. Hoc aūt est, quod inest alicui generi per se. Vnum aūt dignitates. Dignitates aūt sunt, ex quibus demonstratio est. Tertium autē genus subiectum, cuius passiones, & per se accidentia ostendit demonstratio.*

Propositum probat. Et circa hoc tria facit. Primo præminit quæ sunt necessaria ad demonstrationem. Dicit.n. quod .{Tria sunt necessaria in demōstrationibus}. Vnum est quod demonstratur}.f. conclusio, quæ quidem continet in se id, quod inest per se alicui generi. Per demōstrationem enim concluditur propria passio de proprio subiecto. Aliud autem sunt dignitates, ex quibus demonstratio procedit. Tertium autem est genus subiectum, cuius proprias passiones, & per se accidentia demonstratio ostendit. Secundo ibi.

ARGY. *Fieri igitur potest, vt ea quidem sint eadem, e quibus fit demonstratio. At quarum genus diuersum est, vt arithmeticæ geometriæq;, in hisce fieri nequit, vt ad ea, quæ magnitudinibus accidunt, accommendetur arithmetica demōstratio, nisi sint ipsæ magnitudines numeri. Hoc autē vt in quibusdam fieri potest, posteris explicabitur. Arithmetica vero demonstratio semper in se genus in habet, circa quod ipsa versatur, cæteraque similiter.*

ANTI. *Ex quibus igitur demonstratio fit, contingit eadem esse. Quorum autem genus alterum est, sicut arithmeticæ, & geometriæ, non est arithmeticam demonstrationem conuenire in magnitudinis accidentia, nisi magnitudines numeri sint. Hoc autem quemadmodum contingit in quibusdam, posterius dicetur. Sed arithmetica demonstratio semper habet genus, circa quod fit demonstratio, & aliæ similiter.*

Ostendit quid prędictorum trium possit esse commune diuersis scientijs, & quid non dicens, q; horum trium vnum, f. dignitates, ex quibus demonstratio procedit, contingit esse idem in diuersis demonstrationibus, & etiam in diuersis scientijs, sed in illis scientijs, quarum est diuersum genus subiectum, sicut in arithmetica, quę est de numeris, & geometria, quæ est de magnitudinibus non contingit, quòd demonstratio, quæ procedit ex principijs vnius scientiæ, puta arithmeticæ, descendat ad subiecta alterius scientiæ, sicut ad magnitudines, quæ sunt geometriæ, nisi forte subiectum vnius scientiæ contineatur sub subiecto alterius, sicut si magnitudines contineantur sub numeris. Quod quidem qualiter contingat scilicet contineri subiectum vnius scientiæ sub subiecto alterius, posterius dicetur. Magnitudines.n. sub numeris non continetur, nisi forte ſm quòd magnitudines numeratę sunt. Subiecta etiam diuersarum demonstrationum siue scientiarum diuersa sunt. Arithmetica enim demonstratio semper habet genus proprium, circa quod demonstrat. & aliæ scientiæ similiter. Tertio ibi.

Lec. 15 tex. co. 2.

ARGY. *Quare si transire, mirareque debeat demonstratio, aut idem genus simpliciter, aut aliqua ex parte, necesse est esse. Aliter vero patet fieri non posse.*

ANTI. *Quare aut simpliciter necesse est genus idem esse, aut sic si debet demonstratio descendere. Aliter autem impossibile esse manifestum est.*

Probat propositum. Et circa hoc duo facit. Primo inducit principale propositum per modum conclusionis, eo quòd ex præmissis haberi potest, dicens. Quare manifestum est, quòd necesse est aut esse simpliciter idem genus, circa quod sumuntur principia & conclusiones, & sic non est descensus, neque transitus de genere in genus, aut si demonstratio debet descendere ab vno genere in aliud, oportet esse vnum genus & sic idest quodam modo. Aliter enim impossibile est, quòd demonstretur aliqua conclusio ex aliquibus principijs, cum non sit idē genus vel simpliciter vel secundum quid. Sciendum est autem, quòd simpliciter, idem genus accipiatur, quando ex parte subiecti non sumitur aliqua differentia determinans, quæ sit extranea à natura illius generis. Vt si quis p principia verificata de triangulo procedat a demonstrandum aliquid circa isochelem, vel aliquam subiectam speciem trianguli. Secundum quid autem est vnum genus quando assumitur circa subiectum aliqua differentia extranea à natura illius generis, sicut visuale est extraneum à genere lineæ, & sonus à genere numeri. Numerus ergo simpliciter qui est genus subiectum arithmeticæ, & numerus sonorus, qui est genus subiectum musicæ, nō sunt vnum genus simpliciter. Similiter in autem nec linea simpliciter quam considerat geometra, & linea visualis, quā considerat perspectiuus. Vnde patet, quòd quādo ea, quę sunt lineę simpliciter amplicantur ad lineam visualem, fit quodammodo descensus in altud genus, non autem quando ea, quæ sunt trianguli, applicantur ad isochelem. Secundo ibi. Quando est idem genus simpliciter & qñ. secundum quid.

Ex eodem enim genere ipsa extrema, & media, necesse est esse. Nam si non sint per se, ac; identia erunt profecto. ARGY.

Ex eodem enim genere necesse est vltima, et media esse. Si nanque non sunt per se, accidentia erunt. ANTI.

Ostendit propositum hoc modo. Oportet in demonstrationem eiusdem generis esse media & extrema. Extrema aūt in conclusione continetur. Nam maior extremitas in conclusione est prædicatum, minor vero, subiectum. Medium vero in præmissis continetur, oportet igitur principia & conclusiones circa idem genus sumi. Cū aūt superius dixerimus, q; diuersæ scientiæ sint circa diuersa genera subiecta ex necessitate, sequitur q; ex vnius scientiæ principijs non concludatur aliquid in alia scia, quæ non sit sub ea posita. Quod aūt in demonstratione oporteat media & extrema vni⁹ generis esse, sic probat. Detur.n.q; mediū sit alterius generis ab extremis, sicut si extrema sint triangulus, & habere tres ęquales duobus rectis. Manifestum est q; passio conclusa de triangulo, per se inest ei, non aūt per se inest æneo. Et si econtrario passio per se.i. æneo, puta sonorum esse, vel hmōi aliquid palam est, quòd per accidens inest triangulo. Vnde patet quòd oportet omnino si subiectum conclusionis, & medium sint penitus alterius generis, q; passio, vel non per se insit medio, vel non per se insit subiecto, & ita oportet q; alteri eorum insit per accidens. Et si quidem insit medio per accidens, erit per accidens in præmissis, si autem subiecto erit in conclusione, & hoc ex parte passionis. Sed vtroque modo oportebit per accidens esse in præmissis, quantum ad hoc, q; subiectum accipitur sub medio, sicut si triangulus accipiatur sub æneo, aut ecōuerso. Ostensum est aūt q; in demonstrationibus tam cōclusio, quàm premissæ sunt, per se, & non per accidens. Oportet ergo & in demonstrationibus medium, & extrema eiusdem generis esse. Deinde cum dicit. Vlt. cum deductione rationis. Le. pcedē

Quocirca fieri non potest, quo geometria contrariorum vnam scientiam esse, vel duos cubos cubum esse demonstret, aut alia quauis scientia, id quod ad aliam pertinet, nisi in hisce, quæ sic inter sese habent, vt altera sub altera collocetur ARGY.

collocetur, quo pacto ad arithmeticam musica, ad geometriam perspectiua se habet.

ANTI. vide in ann. *Propter hoc geometriæ non est monstrare quòd contrariorum eadem est scientia, sed neque quod duo cubis cubus sit vnus, neque scientiæ alterius quod alterius est, sed aut quæcunque sic se habent adinuicem quod sit alterum sub altero, vt perspectiua ad geometriam, & vt consonantia ad arithmeticam.*

Prima con. ex præmiss. illata. Infert duas conclusiones ex præmissis. Quarum prima est, quod nulla scientia demonstrat aliquid de subiecto alterius scientiæ, siue sint scientiæ communiores, siue sit scientiæ disperatę, sicut geometria non demonstrat quod contrariorum eadem est scientia. Contraria.n.pertinet ad scientiam communem.s.ad philosophiam primã, vel dialecticam. Et similiter geometria non demõstrat, quod duo cubi sint vnus cubus,i. quod ex ductu vnius numeri cubi in alium numerum, surgat numerus cubus. Dicitur aũt cubus numerus, qui surgit ex ductu vnius numeri in seipsum bis, sicut octonarius est numerus cubus, surgit.n.ex ductu binarij in seipsum bis. Bis.n.duo bis sunt octo. Et eadẽ rõne viginti septem est numerus cubicus, & radix eius est tria, quia ter tria ter, faciunt viginti septem. Si ergo ducantur octo in vigintiseptem, consurgit, numerus cubicus.i.ducenta & sexdecim, cuius radix est sex, quia sexies sex sexies, sunt ccxvi. Hoc ergo habet probare arithmeticus, non geometra. Et similiter, quod est, vnius scientiæ non habet probare alia scientia, nisi forte vna scientia sit sub alia, sicut se habet perspectiua ad geometriam, & consonantia vel harmonica.i.musica, ad arithmeticam. Secunda conclusio ponitur ibi. Cubus numerus.

ARGY. *Neque si quid lineis inest, non vt lineæ sunt propriorum quæ rõne principiorũ, geometria demonstrat. Veluti si pulcherrima linearum sit linea recta, aut si sese habet ad circumferentiam cõtrario modo. Non.n.hac ratione proprij generis ipsarum, sed cuiusdam communius competunt.*

ANTI. *Neque si aliquid inest lineis, non secundum quod lineæ sunt, & non inquantum ex principijs proprijs sunt, vt si pulcherrima linearum recta est, aut si contrario se habet circulari. Non enim secundum quod proprium genus est ipsorum, sed inquantum commune quoddam est.*

Et est quòd scientia de proprio subiecto non probat quodlibet accidens, sed accidens sui generi. Sicut si aliquid inest lineis, non secundum quod sunt lineæ, neque secundum propria principia linearum, hoc nõ demonstrat geometra de lineis. Sicut quòd recta linea sit pulcherrima omnium linearum, aut si linea recta est contraria circulari, vel non. Hæc.n.non sunt secundum proprium genus lineæ, sed secundum aliquid communis. Pulchrum enim & contrarium, genus lineæ transcendunt.

LECTIO XVI.

Demonstrationem non ex corruptibilibus esse, sed sempiternorum, quomodo item eorum sit, quæ frequenter sunt docet.

ARGI. *Patet autem si propositione sint vniuersales, ex quibus fit ratiocinatio, necessario conclusionem quoque perpetuam esse demonstrationis talis, demonstrationis omnino. Non est igitur eorum, quæ intereunt demonstratio, neque scientia simpliciter, sed tanquam per accidens.*

ANTI. Tex.co.31. *Manifestum est autem, & si sint propositiones vniuersales, ex quibus est syllogismus quòd necesse est conclusionem esse perpetuã huiusmodi demonstrationis, & simpliciter vt est dicere demonstrationis. Nõ est ergo demonstratio corruptibilium, nec scientia simpliciter, sed sic, sicut est secundum accidens.*

Postquam ex superioribus philosophus concluserat, quòd demonstratio non concludit ex extraneis principijs, nunc iterum ex superioribus intendit concludere, quòd demonstratio non est ex corruptibilibus. Et circa hoc duo facit. Primo, ostendit, quòd sempiternorum, et non corruptibilium, est demonstratio. Secundo ostẽdit, qualiter sed eorum, quæ sunt vt frequenter, ibi{ Eorum autem.} Circa primum duo facit. Primo ostendit, quòd demonstratio non sit corruptibilium, sed sempiternorũ. Conclusi.1. Secundo ostendit idem de diffinitione, ibi} Similiter se habet.} Circa primum duo facit. Primo proponit conclusionem intentam. Secundo ponit rationem probantem ipsam, ibi.{ Quod autem vniuersaliter.} Primo ergo ponit duas conclusiones, quarum vna sequitur ex altera. Prima est quod necesse est conclusionem demonstrationis huius de qua nunc agitur, & quam possumus simpliciter dicere demonstrationem esse perpetam, quod quidem sequitur ex hoc quod supra habitum est scilicet quòd propositiones ex quibus fit syllogismus, debent esse vniuersales, quod significauit per dici de omni. Lec.9. tex. co.2. Secunda conclusio est, quòd neque demonstratio, neque scientia est corruptibilium, loquendo simpliciter, sed solum secundum accidens. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quia non est ipsius vniuersaliter, sed aliquo in tempore & quoddam etiam modo. Atque cum est, necesse est alteram propositionem non vniuersalem esse, atque caducam. Caducam, quoniam & ipsa conclusio talis cum illa est. Nõ vniuersali quoniam quoddam non erit eorum, quæ subiecti subeunt rationem. Quare fieri nequit vniuersaliter ratiocinatio, sed hoc in tempore tantum.*

ANTI. Vide in annotatione. Tex.co.20. Vide in annotatione. *Quod autem vniuersaliter ipsius non est, sed aliquando sic. Cum autem sit, necesse alteram non vniuersalem esse propositionem, & corruptibilem quidem, quare & conclusionem cum sit, nõ vniuersalem autem quando hoc quidem erit, hoc autem non erit, ex quibus est. Quare non est vniuersalem syllogizare, sed quoniam nunc est.*

Lectio.8. Inducit rationem ad probandum propositas conclusiones, quę talis est. Conclusionis corruptibilis, & non sempiternę non est in se contingere quod est vniuersaliter sed aliquando sic. Lectio.9 ex.3. Dictum est.n.supra, quod dici de omni, duo continet.s. quod non in quoddã sic, & in quodam nõ & iterum, quod non aliquando sic, & aliquando non. In oĩbus autem corruptibilibus inuenitur aliquando sic, aliquando non. Vñ patet quòd in corruptibilibus non inuenitur dici de omni, siue quòd est vniuersaliter. Sed vbi conclusio non est vniuersalis, debet aliqua pręmissarum esse non vniuersalis. Conclusio ergo corruptibilis oportet quod sequitur de præmissis, quarum altera non sit vniuersalis. Demon. nõ habere conclusione corruptibili. Cum ergo huic cõiunxerimus quod demonstratio semper debet esse simpliciter ex vniuersalibus, sequitur, quòd demonstratio non possit habere conclusionem corruptibilem, sed sempiternam. Deinde cum dicit.

ARGY. *Similiter res sese habet & in diffinitionibus ipsis, quippe cum diffinitio principiũ sit demõstrationis aut demonstratio positione differens, aut quædam demonstrationis conclusio.*

ANTI. Vide in annotatione. *Similiter se habet, & de diffinitione, quoniam est quidẽ, aut principium demonstrationis, aut demonstratio positione differens, aut conclusio quadam demonstrationis.*

Ostendit quod etiam diffinitio non est corruptibilium, sed sempiternorum, tali ratione. Demõstratio quantum ad principia & conclusiones est sempiternorum, & non corruptibilium, sed diffinitio vel est principium, vel conclusio demonstrationis, vel demonstratio positione differens, ergo diffinitio non est corruptibilium, sed sempiterno-

Eisdem diuer. diffon. piternorum. Ad intelligendum autem huius literę, sciendum est, quòd contingit dare diffinitiones diuersas eiusdem rei, sumptas ex diuersis causis. Causæ autem adinuicem ordinem habent. Nam ex vna sumitur ratio alterius, Ex forma enim sumitur ratio materiæ, Talem enim oportet esse materiam, qualem forma requirit. Efficiens autem est ratio formæ, quia enim agens agit simile sibi, oportet quòd secundum modum agentis, sit etiam modus formæ, quæ ex actione consequitur. Ex fine autem sumitur ratio efficientis, nam omne genus agit propter finem oportet ergo quòd diffinitio, quæ sumitur à fine, sit ratio, & causa probat iua aliarum diffinitionum, quæ sumuntur ex alijs causis. ponamus ergo duas diffinitiones domus, quarum vna sumitur à causa materiali, quę est talis. Domus est cooperimentum, constitutum ex lapidibus, & cemento, & lignis. Alia sumitur a causa finali, quæ talis est. Domus est operimentum prohibens nos à pluuijs, frigore, & calore, Potest ergo prima diffinitio demonstrari ex secunda, sic. Omne cooperimentum prohibens nos à pluuijs, & frigore, & calore, oportet quòd sit constitutum ex lignis, cemento & lapidibus, domus est huiusmodi, ergo, &c. Patet ergo quod diffinitio, quæ sumitur à fine, est principium demonstrationis. Illa autem, quæ sumitur à materia, est conclusio demonstrationis. Potest tamen vtraque coniungi, vt sit vna diffinitio, hoc modo, Domus est cooperimentum constitutum ex dictis, defendens a pluuia, frigore, & calore. Talis autem diffinitio continet totum, quod est in demonstratione scilicet, medium, & conclusionem. Et ideo talis diffinitio est demonstratio, positione differens, quia in hoc solo differt a demonstratione, quia non est ordinata in modo & figura. Sciendum est autem, quòd quia demonstratio non est corruptibilium, sed sempiternorum, neque diffinitio. Plato fuit coactus ponere ideas. Cum enim ista sensibilia sint corruptibilia, videbatur quòd eorum non posset esse demonstratio, neque diffinitio. Et ideo videbatur, quòd oporteret ponere quasdam substantias incorruptibiles, de quibus demonstrationes, & diffinitiones darentur. Et has sempiternas substantias, vocat species vel ideas. Sed huic opinioni occurrit, Arist. superius, dicens, quod demonstratio nō est corruptibiliū, nisi per accidens. Et si enim ista sensibilia corruptibilia sint in particulari, tamen in vniuersali quandam sempiternitatem habent. Cum ergo demonstratio detur de istis sensibilibus in vniuersali, non in particulari, sequitur, quod demonstratio, non sit corruptibilium nisi per accidens, sempiternorum per se. Deinde cum dicit.

Dif. sumpta fine proba, aliarum.

Quæ diffin. sit demonst. pōne differens.

Cur Plato ideas posuit.

Lect. præcedenti.

Est sempiter per se & cor ruptibi. per accid.

ARGV. *Patet etiam demonstrationes, atque scientias eorum, quæ sæpe fiunt, vt lunæ defectiones, & huiuscemodi rerū, quo quidem sunt tales, hoc esse semper, quo uero non sunt semper, hoc esse particulares.*

ANTI. *Eorum autem, quæ sæpe fiunt, demonstrationes sunt & scientiæ, vt lunæ defectus. Manifestum est quidem quòd secundum quod huiusmodi sunt, semper sunt. Inquantum autem non semper, secundum partem sunt. Sicunt autem defectus, similiter est in alys.*

Ostendit quo modo eorum, quæ sunt, vt frequenter, possit esse demonstratio, dicens, quòd eorum quę sæpe fiunt, fiunt etiam demonstrationes, & scientiæ, sicut de defectu lunę, qui tamen non semper est. Non enim semper luna deficit, sed aliquando. Hæc autem, quæ sunt frequenter, secundum quòd huiusmodi sunt idest secundū quòd de eis demonstrationes dantur sunt semper, sed secundum quòd non sunt semper, sunt particularia. De particularibus autē non potest esse demonstratione, vt ostensum est, sed solum de vniuersalibus. Vnde patet quòd huiusmodi secundum quod de eis est demonstratio, sunt semper. Et sicut est de defectu lunæ, ita de omnibus alijs similibus. Consideranda tamen est differentia inter ea. Quędam enim non sunt semper secundum tempus, sunt autem semper per comparationem ad causam, quia nunquam deficit, quin posita tali causa sequatur effectus, sicut de defectu lunæ. Nunquam enim deficit, quin semper sit lunæ eclypsis, quandocunque terra diametraliter interponitur inter solē & lunam. In quibusdam vero contingit, quòd non semper sunt, etiam per comparationem ad causam, quia videlicet causæ impediri possunt. Non enim semper ex semine hominis generatur homo duas manus habens, sed quandoque fit defectus, vt propter impedimentum causæ agentis vel materiæ. In vtrisque autem ordinandæ sunt sic demonstrationes, vt ex vniuersalibus, propositionibus inferatur conclusio vniuersalis, remouendo illa, in quibus potest esse defectus, vel ex parte temporis, vel ex parte causæ,

Lect. 11 tex.

Quędā sunt semper resp. causæ & nō temporis.

Ordinandæ demon.

LECTIO XVII.

Demonstrationem non procedere ex communibus docet, quę sit item sit illa scientia quæ omnium scientiarum principia speculatur ostendit.

ARGV. *Cum autem pateat fieri non posse, vt demonstretur quod que, nisi ex cuiusque principijs, si id, quod demonstratur, res competit, vt est illa, non sane quippiam scitur, si ex veris, & indemonstrabilibus, medioq; vocantibus ostendatur.*

ANTI. Tex. cō. 38. *Quoniam autem manifestum est quòd vnumquodque demonstrare non est, sed aut ex vno quoq; principiorum, si id, quod demonstratur, sit secundum quod est illud, non est scire hoc quidem, si ex veris, & inde monstrabilibus monstretur, & immediatis.*

Ostenderat supra Philosophus quòd demonstratio, non est ex principijs extraneis, hic autem ostendit, quòd non procedit ex communibus. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit propositum, Secundo inducit quandam conclusionem ex dictis, ibi{Si autem hoc est.}Circa primum duo facit, Primo proponit intentum, dicens, quòd quia manifestum est, quòd non contingit vnumquodq; per vnumquodque demonstrare, sed oportet quòd demonstratio fiat ex vno quoque principiorum, hoc modo, quòd id, quod demonstratur sit secundum, quòd est illud idest oportet quòd principia demonstrationis insint per se ei, quod demonstratur, Si inquam ita est, non sufficit ad hoc quòd aliquid sciatur, quòd demonstretur ex veris, & immediatis, sed oportet quòd vlterius demonstretur ex principijs proprijs. Secundo ibi.

ARGV. *Fit enim, vt quippiam perinde ostendatur, atque Brisso quadrationem ostendit. Huiusmodi nanque rationes per commune quoddam ostendunt, quod & alij competet. Qua propter, & ad alias res non propinquas ipsæ rationes accommodantur. Igitur res, non vt illa est, sed per accidens scitur. Non enim & ad aliud genus demonstratio accommodaretur. Tunc autem vnumquodque non per accidens scimus, cum per id cognitionem consequimur, per quod competit ex principijs illius, qua ratione est illud, veluti cum duobus rectis æquales habere, rerum ei scimus competere, cui per se, competit ipsum ex principijs huius.*

Quare

Quare si illud competit ei per se, cui competit, medium necesse est in eadem esse propinquitate.

ANTI. vide i ãnot. *Est enim sic monstrare, sicut Brisso tetragonismum. Secundum commune.n.demonstratur rationes hmõi, et quod alteri inest, vnde & in alijs conueniunt hæ rationes, nõ tantum proximis. Non itaque secundum quòd illud est scit,* vide i ãnot. *sed secundum accidens. Non enim conuenit demonstrare et in aliud genus. Vnumquodque aũt secundum accidens est, cum secundum illud non cognoscimus, secũdum quod est ex principijs illius, inquantum illud est, vt duobus rectis æquales habere, cui inest per se, quod dictum est, ex principijs ipsius. Quare si per se & illud inest, cui inest, necesse est medium in eadem proximitate esse.*

Probat propositum.s.q̃ non sufficiat ex veris, & immediatis aliquid demonstrare, quia sic contingeret aliquid demõstrare, sicut Brisso monstrauit tetragonismũ idest quadraturã circuli, ostendens aliquod quadratum esse circulo ęquale, per aliqua principia cõia, hoc modo Rat. Brisso. In quocũq; genere est inuenire aliquid maius, & minus alicui, in eodem est inuenire & illi æquale. In genere aũt quadratorum est inuenire aliquod quadratũ minus circulo, quod.s.scribatur intra circulum, & aliquod maius circulo, intra quod circulus describit̃, ergo est inuenire aliquod quadratũ circulo æquale. Hæc quidem probatio est ẜm cõe, æquale.n.& magis, & minus, excedunt genus quadranguli, & circuli. Vnde patet q̃ hmõi rationes demonstrant ẜm aliquod cõe, quia mediũ alteri inest, q̃ ei quo fit demonstratio. Et ideo hmõi rõnes conueniũt alijs, & non cõueniunt istis, de quibus dantur, tanq̃ proximis. Vnde patet q̃ qui scit per hmõi rões, non sit ẜm illud, quod est.i.per se, sed p accidẽs tm̃. Si.n.esset ẜm se, nõ conueniret demõstratio in aliud genus. Vnũquodq; enim scimus ẜm accidens, cũ nõ cognoscimus illud ẜm quod est ex principijs illius.i.ẜm q̃ est ex principijs per se. Sicut habere tres angulos æquales duobus rectis inest triãgulo per se.i.ẜm q̃ est ex principijs illius. Quare si per se inesset medium acceptum conclusioni, necesse esset in eadem proximate esse idest proximum esse secundum genus conclusioni. Tertio ibi.

ARGI. *Quod si non sit ita, at perinde erit, atque cũ musica per arithmeticam demonstratur. Atq; talia demõstrantur quidem similiter, differentia tamen est. Nam ipsum quidem esse, ad aliam scientiã attinet. Subiectum.n.genus diuersum est. Ipsum autem propter quid superioris nimirum est, cuius per se sunt ipsi affectus. Quare patet ex hisce fieri nõ posse, quo demonstretur quodque simpliciter, nisi ex principijs vniuscuiusque, sed horum principia habent commune.*

ANTI. *Si vero non, sed sicut harmonica per arithmeticã, huiusmodi demonstrantur quidẽ similiter, sed differũt. Ipsum.n. quia alterius quidem scientiæ est, subiectum.n.alterum genus est, sed propter quid superioris est. cuius per se passiones sunt. Quare ex his manifestũ est, quod non sit demonstrare vnumquodq; simpliciter, sed secundũ quod ex vniuscuiusq; principijs est. Sed horum principia habent commune.*

Excludit quandam dubitationem. Contingit enim aliquando medium demonstrationis non est in eodem genere cum demonstratione. Quod qualiter contingat ostendit dicens. Si vero non sit medium in eadem proximate conclusioni, sed hoc modo sicut demonstratur aliquid in harmonica idest in musica per arithmeticam, verum quidem est; q̃ huiusmodi etiam similiter demonstratur. Et enim demonstratio in inferiori scientia per principia superioris scientiæ, vt ostensum est, sicut & in sciẽtia superiori per principia superioris. Sed in hoc differt, q̃ alterius scientiæ scilicet inferioris est tantũ scire quia, genus enim subiectum inferioris scientiæ est alterum à genere subiecto superioris scientiæ, ex qua sumuntur principia. Sed scire propter quid est superioris scientiæ, cuius per se sunt illæ passiones. Cum enim passio insit subiecto propter medium, illa scientia considerabit propter quid, ad quam pertinet medium, cuius per se est passio, quę demonstratur. Si vero subiectum sit ad aliam scientiam pertinens illius scientiæ nõ erit propter quid, sed quia tantum. Nec tali subiecto per se conueniet passio demonstrata de ipso, sed per medium extraneum. Si vero medium & subiectum pertineat ad eandem scientiam tunc illius scientiæ erit scire propter quid & quia. Remota autẽ dubitatione, vlterius conclusionem intentam principaliter inducit, dicens. Quod ex prædictis patet, quòd non est demonstrare vnumquodque simpliciter idest quocunque modo, sed secundum hoc, quod demonstratur ex proprijs principiis vniuscuiusque. Sed & principia propria singularum scientiarum habent aliquod commune prius eis. Deinde cum dicit.

Lectio.25. Lectio.5.1. Scire ppter qd vel quia tm̃, cui sciẽ. conue.

ARGY. *Quod si id cõstat, patet fieri nõ posse, quo quisquam priorum principiorũ exhibeat demonstrationem. Erunt.n. illa omnium principia, & ipsorum sciẽtia domina oĩum erit.*

ANTI. vide i ãnot. *Si autem hoc, manifestum est quòd non est vniuscuiusq; principia monstrare. Erunt enim illa omnium principia, & scientia illorum propria omnibus.*

Inducit quandam conclusionem sequẽtem ex dictis. Et circa hoc tria facit. Primo inducit conclusionem dicens, quòd {si hoc verum est}.s.quòd demonstrationes in singulis scientijs non fit ex cõmmunibus principijs, & iterum q̃ principia scientiarum habent aliquid prius se, quod est commune manifestum est, q̃ non est vniuscuiusq; scientiæ demonstrare principia sua propria. Illa enim priora principia, per quæ possunt probari singularum scientiarum propria principia, sunt communia principia omnium, & illa scientia, quæ considerauit huiusmodi principia communia, est propria omnibus idest ita se habet ad ea quæ sunt communia omnibus, sicut se habent aliæ scientię particulares ad ea, quę sunt propria, sicut cum subiectum arithmeticę sit numerus, ideo arithmetica considerat ea, quæ sunt propria numeri. Similiter prima philosophia, quæ considerat omnia principia, habet pro subiecto ens, quod est cõmune ad omnia, & ideo considerat ea, quæ sunt propria entis, quę sunt omnibus communia tanquam propria sibi. Secundo cum dicit.

Conside. prima philo.

ARGY. *Etenim is scit magis, qui superioribus ex causis scit. Scit enim tum ex prioribus, cum ex causis scit, quæ non effectus*

subeunt rationẽ. Quare si magis scit, & maxime, & si est illa scientia, magis profecto, maximeque scientia est.

ANTI. *Et nanque sciuit magis intelligens ex superioribus causis. Ex prioribus enim sciuit, cum non ex causatis sciat causas. Quare si magis sciuit. & maxime, & scientia illa erit, & magis, & maxime.*

Ostendit preæminentiam huiusmodi scientiæ, quæ consideret principia communia, s. primæ Philosophię ad alias. Semper enim oportet illud, per quod aliquid probatur, esse magis scitum vel notũ. Qui enim scit aliquid ex superioribus causis, oportet q sit magis intelligens illas causas, quia sciuit ex superioribus simpliciter, cũ non sciat ex causatis causas. Quando enim aliquis scit ex causatis causas, tunc non intelligit ex prioribus, & ex magis notis simpliciter, sed ex magis notis & prioribus quo ad nos. Cum autem principia inferioris scientiæ probantur ex principijs superioribus, non proceditur ex causatis in causas, sed econuerso. Vnde oportet quòd talis processus sit ex prioribus, & ex magis notis simpliciter. Oportet ergo magis esse scitum, quòd est superioris scientiæ, ex quo probatur quod est inferioris & maxime esse scitum id, quo omnia alia probatur, & ipsum non probatur ex aliquo priori. Et per consequens scientia superior erit magis, scientia, quàm inferior, & scientia illa scilicet philosophia, prima erit maxime scientia. Tertio ibi,

Scire causas ex causa.

ARGY. *Demonstratio vero nõ ad aliud genus accomodatur, nisi eo modo, quo tam ad demonstrationem facultatis machinarum extruendarum, vel ad prospectiuas geometricæ quam ad musicam arithmeticæ demonstrationes accomodantur, vt diximus.*

ANTI. *Sed demonstratio non conuenit in aliud genus, sed aut sicut dictum est geometricæ in mæchanicas, vel machinatiuas aut speculatiuas, & arithmetica in harmonicas.*

Redit ad principalem conclusionem, & dicit quòd demonstratio non procedit in aliud genus nisi sicut dictum est, quòd demonstratio geometriæ procedit ad scientias inferiores sicut sunt artes mœchanicæ, quæ vtuntur mensuris, aut speculatiuæ, sicut scientiæ, quæ sunt de visu, vt perspectiuæ, quæ sunt de visuali. Similiter est arithmetica in comparationem ad harmonicam idest musicam,

LECTIO XVIII.

Tractandum de principijs esse, quomodo item principia a nõ principijs & abinuicem distinguatur docet, quo pacto etiam cõmunibus & proprijs principijs vtantur declarat.

ARGY. *Ad vero difficile admodum est sese percipere quempiã, si sciat nec ne. Est enim difficile cognoscere si ex principijs vniuscuiusque scimus, nec ne, quod quidem est scire. Putamus autem sæpe numero scire, si ex veris quibusdam, primisúe ratiocinationem habemus, Id vero non est ita, sed oportet ipsis primis esse propinqua.*

ANTI. Tex. cõ. 24. *Difficile autem noscere est, si sciuit aut non. Difficile .n. noscere est, si ex vniuscuiusq; principijs, scimus, aut non quod vere est scire. Opinamur aũt si habeamus ex veris aliquibus syllogismum, & primis scire. Sed hoc non est, sed proxima oportet esse primis,*

Postquam ostendit, quòd demonstratio non procedit ex principijs communibus, sed ex proprijs, hic ad euidentiam præmissorum, determinat de principijs proprijs & cõmunibus. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit necessitatem huiusmodi determinationis, dicens, q difficile est cognoscere, vtrum sciamus ex proprijs principijs quod solum est vere scire, aut non ex proprijs. Opinatur enim multi se scire, si habeant syllogismum ex aliquibus veris, & primis, Sed hoc nõ est verum, imo oportet quòd ad hoc q nos sciamus, quòd principia sint proxima illis, quæ debent demonstrari, quæ hic dicuntur prima, sicut & supra dicebantur extremo. Oprtet proxima esse primis principijs in demonstrabilibus. Secundo ibi.

ARGY. *Ea autem quocunque genere principia dico, quæ fieri nequit, vt demonstrentur esse.*

ANTI. vide i ãnot. *Dico autem principia in vnoquoque genere, quæ cũ sint non contingit demonstrare.*

Determinat de principijs proprijs & communibus. Et circa hoc duo facit. Primo.n, determinat de principijs proprijs, & communibus. Secundo ostendit qualiter ad huiusmodi principia se habeant huiusmodi demonstratiue scientiæ, ibi {Non cõtingere autem,} Circa primum duo facit. Primo distinguit principia à non principijs. Secundo principia adinuicem, ibi {Sunt autem quibus.} Circa primum duo facit. Primo ostendit quæ sunt principia, & dicit, quòd principia in vnoquoque genere sunt illa, quæ cum sint vera, tamen non conuenit ea demonstrare in illa scientia, in qua sunt principia. Dicit autem cum sint vera, ad differentiam falsorum, quæ non demonstrantur, in aliqua scientia. Secundo ibi,

Falsa no demon.

ARGY. *Sumitur igitur quidnam ipsa prima, et quæ ex hisce proficiscuntur, significant, At principia sumere esse, cætera demonstrare necesse est. Ceu quid est vnitas, aut rectum, aut triangulus sumere, esse vero vnitatem, ac magnitudinem, cætera autem demonstrare.*

ANTI. *Quid quidẽ igitur prima significent, & quæ sunt ex his accipiendum est. Quod autem sint principia quidem necesse est accipere, alia vero demonstrare, vt quid vnitas, & quid rectum, & quid est triangulus. Est autem vnitatem accipere, & magnitudinem, altera vero demonstrare.*

Ostendit conuenientiam & differentiam inter principia, & non principia, Conueniunt enim principia cum non principijs in hoc, q de vtrisq; oportet accipere, quasi supponendo quid significent, & prima, i. principia, & quę sunt ex his, i. quæ ex principijs sumuntur, quia quod qd est, proprie pertinet ad scientiam, quæ est de substantia, scilicet ad philosophiam primam, à qua omnes aliæ hoc accipiunt. Sed in hoc differunt principia, & quæ sunt, ex principijs, quia de principijs, oportet accipere supponendo q sunt. De alijs autem quæ sunt ex principijs, oportet demonstrare, quia sunt. Sicut in mathematicis accipitur supponendo, & quid est vnitas, quę est principium, & qd est rectum, & quid est triangulus, quę non sunt principia sed passiones, Sed quòd vnitas sit, aut quòd magnitudo sit accipit, mathematicus quasi principia, alia vero demõstrat scilicet quę sunt ex principijs. Demõstrat enim triangulum ęquilaterum, & angulum rectum, & etiam hanc lineam rectam esse. Deinde cum dicit.

ARGY. *Eorum autem, quibus in demonstratiuis vtuntur scientijs, alia cuiusque scientiæ propria, alia communia sunt. Communia tamen similitudine rationis, quippe cum vsus eorum tantum sese extendat in quacunque scientia, quantum cuiusque subiecto generi congruit.*

ANTI. *Sunt autem quibus vtimur in demonstratiuis scientijs, alia quidem propria vniuscuiusque scientiæ, alia vero communia. Communia autem secundum analogiam, quoniam vtile est in eo, quod est sub scientia genere.*

Distinguit principia adinuicem. Et primo principia propria à communibus. Secundo communia adinuicem ibi. {Non est autem suppositio.} Prima diuiditur in duas. Primo diuidit principia propria, & communia. Le.seq ino.

Secundo

Secundo manifestat quoddam, quod poterat esse dubiū. ibi{Quasdam tamē scientias.} Circa primum tria facit, Primo ponit diuisionem, dicens, quòd {principiorum, quibus vtimur in dimonstratiuis sciētis, alia sunt propria

Lect. 5c dē. vniuscuiusque scientiæ, alia vero cōmunia.}Et quia posset videri contrarium ei, quod supra ostensum est, quia scientiæ demonstratiuæ non procedunt ex communibus, ideo subiungit quòd{principia communia accipiuntur in vnaquaque scientia demonstratiua secundum analogiam}idest, secundum quòd sunt proportionata illi, scientię. Et hoc est quod subdit exponens, quòd{vtile est accipere {huiusmodi principia in scientijs, inquantum pertinent ad genus subiecti, quod cōtinetur sub illa scientia. Secundo ibi.

ARGY. *Propria sunt, vt lineam esse talem, rectumú e. Communia, vt si ab æqualibus æqualia demas, ea, quæ restāt, æqualia sunt.*

ANTI. *Propria principia quidem, vt lineam esse huiusmodi, & rectum, communia autem, vt ab æqualibus æqualia si auferas, æqualia quidam reliqua sunt.*

Quæ diffinitiones i sciē. haben. pro principio. Exemplificat de vtrisque, dicens, quòd propria principia sunt vt lineam esse huiusmodi vel rectum. Tam.n. subiecti, quàm passionis diffinitio, in scientijs, pro principio habetur. Cōmunia vero principia sunt, vt si ab ęqualibus æqualia demas, quæ remanent sunt ęqualia, & aliæ communes animi conceptiones. Tertio ibi.

ARGY. *Atq; horum vnumquodq; cuique satis facit ad cuiusq; genus accommodatum. Idem enim hoc faciet, & si non de omnibus ipsum accipiet geometra, sed de magnitudinibus tantum, & arithmeticus de numeris solum.*

ANTI. *Sufficiens autem est vnumquodq; istorum quantumcunque in genere est. Idem enim faciet Geometria, & si non de omnibus accipiat, sed in magnitudinibus solum, Arithmetica autem in numeris.*

Ostendit quomodo præmissis principijs scientiæ demonstratiuæ vtantur. Et primo quidem de cōmunibus dicit, quòd{sufficiens est accipere vnumquodque istorum{communium, quantum pertinet ad genus subiectū de quo est scientia.{Idem enim faciet}geometria, si non accipiat prǽmissum principium commune in sua cōmunitate{sed solum in imagnitudinibus, & arithmetica solum in numeris.{Ita enim poterit concludere geometria si dicat si ab æqualibus magnitudinibus æquales auferas magnitudines, quæ remanent sunt æquales, sicut, si diceret, si ab æqualibus, æquali demas, quæ remanent sunt ęqualia. Et similiter dicendū est de numeris. Secūdo ibi.

ARGI. *Sunt etiam & ea propria, circa quæ scientia cōsiderat, ea, quæ per se illis insunt. Atque hæc & esse, & quid sunt sciæ sumunt. Vt vnitates Arithmetica, puncta siue linea Geometria. At horum per se affectum, quid quidem quisq; significat sumūt, vt arithmetica quid par, quid impar, quid quadratū, quid quoque cubus. Geometra quid expers rationis quid frangi, quid concurrere, & hmōi cætera, Demonstrant autem ipsos esse, et per communia, & per ea, quæ demonstrata sunt. Eadem & Astrologia faceret solet, Omnis nanque demonstratiua scientia circa tria versatur: Sunt.n. ea, quæ ponit esse. Hæc autem sunt, genus, cuius per se effectuum est contemplatrix, & ea, quæ communes dignitates dicuntur, ex quibus primis demonstrat, & tertium affectus, quorum. quid quisque significat, sumit.*

ANTI. vide i ānot. Tex.cō. 52. *Sunt autē propria quidē & quæ accipiuntur esse, circa quæ sciā speculatur, quæ sunt per se, vt Arithmetica vnitates, Geometria aūt signa & lineas. Hę.n. recipiunt esse, & Hoc esse. Horum autem passiones per se, quid quidem significet vnaquaque, accipiunt, vt Arithmetica quidē quid aut, impar, aut quadrangulus, aut cubus. Geometria vero quid rationale, aut reflecti, aut curuare. Quod autem sint, demonstrant per communia, & ex his, quæ demonstrantur per cōmunia. Et Astrologia similiter: Omnis.n. demonstratiua sciā circa tria est, & quæcunq; esse ponūtur. Hæc sunt aūt, genus, cuius per se passionū speculatiua est, & quæ cōes dignitates dicuntur, ex quibus primis demonstrant, & tertium passiones, quorum quid significet vnaqueq; accipit.*

Ostendit qualiter demonstratiuæ scientiæ vtātur proprijs principijs, & dicit quòd propria principia sunt, quæ supponuntur esse in sciētijs.s. subiecta, circa quæ scientia speculatur ea, quæ per se insunt eis. Sicut Arithmetica considerat vnitatem, & Geometra cōsiderat signa, idest puncta & lineas. Prædictæ enim supponunt esse, & hoc esse, idest supponunt de eis, & quia sunt, & quid sunt. Sed de passionibus supponunt, quid significet vnaquęque. Sicut Arithmetica supponit, quid est par, & quid est impar, aut quid est numerus quadratus, aut cubus. Et geometra supponit quid est rationale in lineis. Dicitur enim rationalis, linea de qua possumus rationari per lineam datam. Huiusmodi autem est omnis linea commensurabilis lineæ datæ, quę vero est incommensurabilis ei, vocatur irrationalis est surda. Similiter & Geometria supponit, quid est reflexum aut curuum. Sed prædictæ scientiæ demonstrant de omnibus prædictis passionibus, quòd sint, per principia communia, & hæc est illis principijs quæ demonstrantur ex principijs communibus. Et quod dictū, est de geometria & Arithmetica, intelligendum est de Astrologia,{Omnis enim scientia demonstratiua est circa tria,{quorum vnum est genus subiectum. cuius per se passiones scrutantur. Et aliud est communes dignitates ex quibus sicut ex primis demonstrat. Tertius autem passiones, de quibus vnaquæque scientia accipit quid significent. Deinde cum dicit.

Linea rationalis quid. Linea irrationalis qd.

ARGI. *Nihil tamen prohibet, scientiarum nonnullas, horū prætetire nonnulla, veluti genus non supponere esse, si pateat esse. Non enim æque patet numerum esse, & frigidum, atque calidum. Et affectus non sumere quid significant, si sint clari sicut nec dignitates, vt qd significat æqualia ab æqualibus auferre, quia est notum. Sed nihilominus hæc tria necessaria sunt, id inquam circa quod sciā demonstrat, & ea, quæ demonstrat, atque ea ex quibus demonstrat.*

ANTI. *Quasdam tamen sciās nihil prohibet quædam eorum despicere, vt genus non supponere esse, si sit manifestum qm̄ est. Non.n. similiter manifestum quod numerus sit, et quòd calidū & frigidū. Et passiones non est recipere quid significant, si sint manifestæ sicut nec cōia non recipit quid significent, quod est æqualia ab æqualibus demere, quoniā notum est. Sed nihil minus tria hæc necessaria sunt, circa quod demonstratur, & quæ demonstrantur, & ex quibus.*

Manifestat quoddā, de quo poterat esse dubiū. Quia.n. dixit, ꝙ scientiæ supponunt de principijs, quia sunt, de passionibus, quid sunt, de subiectis aūt vtrūq;, posset aliquis credere, quòd oporteret specialem fieri mentionem de omnibus istis. Vnde hoc remouet, dicens, quòd nihil prohibet quasdam scientias despicere, quædam prædictorum, idest non facere mentionem expræssam de præmissis, sicut quando non facit mentionem de hoc ꝙ supponat genus subiectum esse, si sit manifestum ꝙ sit, quia non est similiter manifestum de oībus ꝙ sint, sicut quòd sit numerus, & ꝙ sit calidum & frigidum, quorū vnum est propinquum rationi, alterum sensui. Similiter & quædam scientiæ de passionibus non supponunt quid signi-

concluderet solet, sed cum ea sint, quæ per illa significantur ac indicantur, quæ designauit, ac protulit ipse.

ANTI. *Neq; geometra falsa supponit, sicut quidē affirmant dicentes quod non oportet falso vti geometrā, mentiri aūt dicentē vnius pedis esse, non vnius pedis, aut rectā scriptam non rectam esse. Sed geometra nihil concludit secundū hanc lineam, quam ipse posuit, sed quæ per hanc ostenduntur.*

Exclu. dub. Excludit quandam dubitationem. Dicebant.n.quidá ꝙ geometra, falsa suppositione vtebatur, cum diceret, lineam esse vnius pedis, quæ non est vnius pedis, aut lineá descriptam in puluere esse rectam, quæ non est recta. Sed ipse dicit, quòd geometra non supponit falsum, propter
Lec. 16 tex. expo. 2. hoc. Cum enim geometra nihil demonstret de particularibus, sed de vniuersalibus, vt supra dictum est, hæ autem lineæ sunt quædam particularia, manifestum est, ꝙ de his lineis non demonstrat aliquid, neque etiam ex eis, sed vtitur eis vt exemplis vniuersalium, quæ per exempla intelliguntur, de quibus & ex quibus demonstrar.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Insuper oīs postulatio, suppositioq; aut vniuersalis est, aut particularis. At neutrum istorum deffinitionibus cōpetit, quare deffinitiōes, suppositiones, postulationesq; nō sunt.*

ANTI. *Amplius petitio, & suppositio omnis, aut sicut totū est, aut sicut in parte, termini autem neutri horum.*

Secunda ra. Ponit secundam rationem quæ talis est. Omnis soppositio, vel petitio est in toto, vel in parte idest est propositio vniuersalis, vel particularis, sed diffinitiones neutrum horum sunt, quia in eis nihil ponitur, siue prædicatur, neque vniuersaliter, neque particulariter, ergo & cætera.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Formas igitur, aut vnum quid præter ipsa multa non necesse est esse, si demonstratio est, tamen verum est dicere necessario, vnum esse de pluribus prædicandum. Nam si id non sit, vniuersale sane non erit, at si vniuersale non sit, non erit medium ipsum, quare nec demonstratio. Esse igitur vnum quid oportet, idemq; de pluribus non solum communi nomine prædicandum,*

ANTI. *Species quidem igitur esse, aut vnum aliquid extra multa non necesse est, si demonstratio erit. Esse tamen vnum de multis verum dicere necesse est. Non enim erit vniuersale, nisi hoc sit. Si vero vniuersale non sit, medium non erit, quare neque demonstratio. Oportet itaq; aliquid vnū & idem de pluribus esse non æquiuoce in demonstratione.*

Lec. 15. tex, expo. 2. Ostendit ex præmissis, ꝙ non est necessariū ponere ideas, vt Plato posuit. Ostensum est.n.supra ꝙ demōstrationes de vniuersalibus sunt, & hoc modo sunt de sempiternis. Non igitur necesse est, ad hoc quòd demonstratio sit, species esse, i.ideas, aut quodcunq; vnum extra multa, sicut ponebant Platonici mathemat. separata cū ideis, vt sic demonstrationes possint esse de sempiternis, sed necessarium est esse vnum in multis & de multis, si demonstratio debet esse, quia non erit vniuersale, nisi sit vnum de multis. Et si non sit vniuersale, non erit medium demonstrationis, ergo nec demonstratio. Et quòd oporteat medium demonstrationis esse vniuersale, patet per hoc, ꝙ oportet medium demonstrationis esse vnum & idem, de pluribus prædicatum non æquiuoce, sed s̄m rōnem eandem, quæ est ratio vniuersalis. Si autem æquiuoce esset, posset accidere vitium in arguendo. Deinde cum dicit.

LECTIO XX.

Quomodo primis & communibus principijs sciētię demonstratiua vtantur.

ARGY. *Nulla aūt demonstratio sumit fieri non posse, vt simul idem affirmetur, atque negetur, nisi fuerit opus, vt hoc etiā pacto conclusio demonstretur. Quod quidem fuerit si sumpserimus affirmare quidem primum de medio esse verum, negare autem verum non esse. Nihil autem refert medium esse, atque non esse sumere, & tertium parimodo. Nā si datum est id, de quo hominem dicere verum est, dabitatur, & id ei, quo non hominem dicere verum est. Sed tantum hoc totum sumatur, hominem inquam animal, nō autem nō animal esse, erit etiam verum Calliam dicere, & non Calliam animal, non autem non animal, Causa autem, est quia primum non solum de medico, sed etiam de alio dicitur propterea quòd ad plura sese extendit, Quare nihil ad conclusionem refert, & si medium & ipsum est.*

Non contingere autem simul affirmare & negare neque vna recipit demōstratio. Sed si indigeat mōstrare conclusionem. sic ostenditur, quòd accipientibus, primum de medio quòd verum sit affirmare, negare autem non verum. Medium autem nihil differt esse, & non esse accipere, similiter autē & tertium. Si enim assignetur, de quo homine verum est dicere animal, quamuis non hominem verum sed si solum hominem animal esse omne, non animal autem non, erit id verum dicere Calliam & non Calliam, non animal autem non. Causa autem est quod, primum non solum de medio dicitur, sed de alio, propter quod de pluribus. Quare si neque medium & idem, & non idem est, ad conclusionem nihil differt. ANTI. vide i in t: Tex. cō. 26.

Postquam determinauit Philosophus de principijs proprijs & communibus, hic ostendit qualiter demonstratiuæ scientiæ se habeant ad communia & propria. Et diuidiur in duas partes. In prima ostenditur qualiter se debeant demonstratiuę scientiæ circa cōmunia. In secunda ostendit qualiter se habeant circa propria, ibi{Si autem idem est interrogatio.}Circa primum duo facit. Primo ostēdit qualiter demonstratiuæ scientiæ circa prima principia inter communia se habeant. Secundo quomodo se habeāt communiter circa omnia principia communia, ibi}Communicant autem omnes scientiæ{Circa primum duo facit, quia primo ostendit qualiter se habeant demonstratinę scientię circa hoc principiū, ꝙ nō contingit idem simul affirmare vel negare. Secundo quomodo se habeant circa istud principium de quolibet est affirmatio vel negatio vera, ibi{Omne autem affirmare.}Hæc enim duo principia omnium sunt prima, & probatur in 4. Metaph. Dicit ergo primo ꝙ nulla demonstratio accipit hoc principiū, ꝙ non contingit simul affirmare & negare. Si enim aliqua demonstratio eo vteretur ad ostendēdum aliquā conclusionem, oportet ꝙ sic eo vteretur, ꝙ acciperet primum idest maiorem extremitatem affirmari de medio & non negari. Quia si acciperet affirmationem & negationem ex parte medij, nihil differt vtrū sic vel sic esset, & eadem rō est de tertio, idest de minori extremitate per comparationem ad medium. Verbi gratia. Sit animal primum, Homo medium, & callias tertiū. Si quis vellet vti prædicto principio in demonstratione, oporteret sic arguere. Oīs homo est animal, & non est non animal, Callias est homo, ergo Callias est animal, & non est nō animal, Cum enim dicat omnis homo est animal, nihil differt, vtrum etiam hęc si vera, non homo est animal, vel non sit vera. Et similiter in conclusione non, differt ex quo Callias est animal, vtrū nō Callias sit animal vel non animal. Et huius causa est, quia primum non oportet dici de solo medio, sed potest dici etiam de aliquo quodam, quod est diuersum à medio quod significatur per negationem medij, propter hoc quòd primum dicitur de pluribus quandoq; quàm mediū, sicut animal de pluribus

Marginalia beside the paragraph above: Lec. seq. ime. (at "tem idem est interrogatio") — Tex. com. 9. Lect. 6. tex. expo. 2 (at "4. Metaph.")

pluribus quàm homo. Vnde dicitur de equo qui est non homo. Vnde si accipiatur medium idem,& non idem.i. si accipiatur medium affirmatiuum,& negatiuum,vt cũ dico, homo & non homo est animal, nihil facit ad conclusionem. Cum autem accipitur affirmatio & negatio, ex parte maioris extremitatis, differunt quidem, quantum ad conclusionem, & etiam quantum ad veritatem præmissarum. Si enim homo esset animal, non esset verum,quòd homo est animal, neq; sequeretur,quòd Cal-
No. totum. lias esset animal. Tam nihil plus certificatur,cũ dicitur homo est animal, & homo non est non animal, quàm cum dicitur,solum homo est animal. Idem enim intelligitur per vtrunque. Et sic manifestum est,quòd demõstrationes non vtuntur hoc principio scilicet quòd affirmatio & negatio non sint simul vera neque ex parte prædicati, neq; ex parte subiecti. Deinde cum dicit.

ARGY. *Hoc autem omne inquam affirmandum, aut negandum esse eã demonstratio sumit, qua deducitur ad id quod fieri nequit. Nec tamen semper vniuersaliter, sed quod satis est generi, circa quod genus demonstrationes afferuntur, sicut & prius est dictum.*

ANTI. *Omne autem affirmare, aut negare, quæ est ad impossibile demonstratio accipit, & hoc neque semper vniuersale, sed quantum sufficiens est. Sufficiens autem est in genere. Dico autem in genere, vt circa quod genus demonstrationes sunt, sicut dictum est prius.*

Modus demõ ad impossibile. Ostendit quomodo demonstratiuæ sciẽtiæ vtantur hoc principio,de quolibet est affirmatio vel negatio vera. Et dicit quòd hoc principium accipit demonstratio quæ est ad impõe. In hac enim demonstratione probatur aliquid esse verum,per hoc quòd eius oppositum est falsum. Quod nequaquam contingeret si possibile esset quòd vtrunque oppositorum esset falsum. Non tamen semper vtitur prædicta demõstratio hoc principio,quia quandoque illud oppositũ quod ostenditur esse falsum non est negatio,sed contrarium immediatum. Sicut si ostenderetur aliquem numerum esse parem,per hoc, ꝙ eius oppositum falsum est scilicet ipsum esse imparem ducendo ad impossibile. Neque vtitur etiam hoc principio vniuersaliter,idest in sua vniuersalitate,sub his terminis,ens & non ens sed inquantum est sufficiens in genere aliquo, vel inquantum contrahitur ad genus subiectum. Et dico de illo primo genere, circa quod sunt demonstrationes. Sicut si in geometria accipiatur rectum & non rectum, vt cũ ostenditur aliqua linea esse recta, propter hoc quod est falsum eam esse nõ rectã deducendo ad impossibile. Deinde cum dicit.

ARGI. *Conueniunt autem inter sese scientia omnes in hisce, quæ communia sunt, non in hisce, de quibus demonstrant, nec in his etiam quę demonstrant. Communia autem ea dico, quibus sic vtuntur, vt ex ipsis demonstrant.*

ANTI. Tex.co. 47. *Communicant autem scientiæ omnes secundum communia. Cõia aũt dico quibus vtuntur, tanquam ex his demonstrãtes, sed nõ de quibus demonstrãt, neq; quod demonstrãt.*

Ostendit quomodo demonstratiuæ scientiæ se habeant communiter ad alia principia communia. Et circa hoc duo facit. Primo dicit quòd oẽs scientię in principijs communibus communicant hoc modo quòd omnes vtuntur eis sicut ex quibus demonstrant, quod est, vti eis vt principijs. Sed nõ vtuntur eis, vt de quibus aliquid demonstrant, vt de subiectis, neque sicut quod demonstrant idest conclusionibus. Secundo ibi.

ARGY *Differendi quoq; facultas cum oĩbus cõuenit, & si qua vniuersaliter ipsa cõia ostendere nitatur, velut omne quod vis affirmetur aut negetur oportet, vel ab æqualibus demptis æqualibus æqualia sunt ea, quæ restant, vel talium aliqua. Atque ipsa differendi facultas non est sic diffinitorum quorundam, neque generis cuiusdam. Non enim interrogaret. Demonstranti nanque non licet interrogare, propterea, quòd ex oppositis non ostenditur idem. Hoc autem demonstratũ est in hisce, quæ de ratiocinatione sunt pertractata.*

Sed dialectica de omnibus, & si aliqua vniuersaliter tentet monstrare cõia, vt quidem omne affirmare, aut negare, ANTI. vide i ãnot. *aut quod est æqualia ab æqualibus, aut talium quęlibet. Sed dialectica non est sic diffinitorum quorundam, neq; generis alicui vnius. Non.n. interrogaret. Non est.n. interrogare demonstrantem, propter id quod oppositorum esse nõ demonstrat idem. Ostensum aũt est hoc in his, quæ de syllogismo.* videsi ãnot

Ostendit ꝙ quædam scientię vtuntur principijs communibus alio modo, ꝗ dictum est. Dialectica enim est de communibus, & aliqua alia scientia est de cõibus sicut philosophia prima, cuius subiectum est ens, & considerat quę consequuntur ens, vt proprias passiones entis. Sciendum tñ, ꝙ alia ratione est de communibus Logica & philosophia prima. Philosophia.n. prima est de communibus, quia eius consideratio est circa ipsas res communes, s. circa ens & partes eiᵉ. Et quia circa omnia, quæ sunt habet negotiari ratio, Logica aũt est de operationibus rationis, Logica etiam erit de his, quæ communia sunt oĩbus idest de intentionibus rõnis, quæ ad oẽs res se habẽt. Non aũt ita ꝙ ipsa Logica sit de ipsis rebus cõmunibus, sicut de subiectis. Considerat.n. Logica sicut subiectum syllogismũ, & enunciationem, & prædicatũ, aut aliquid hmõi Pars aũt Logicæ, quæ demonstratiua est & sic circa oẽs intentiones versetur, docendo quomodo fiunt demonstratiuæ scientiæ, non tñ procedendo ex communibus intẽtionibus ad aliquid ostendendum de rebus, quæ sunt subiecta aliarum scientiarum. Sed hoc Dialectica facit, quia ex communibus intẽtionibus probat arguendo ad ea, quæ sunt aliarum sciarum, siue sint, propria siue sint cõia, maxime tñ ad cõia. Sicut argumentatur ꝙ odium est in concupiscibili, in qua est amor, ex hoc, ꝙ contraria sunt circa idem. Est ergo Dialectica de cõibus, non solum quia pertractat intentiones cões rationis, quod toti Logicæ est cõe, sed etiam quia circa cõia rerum argumentatur. Quæcunque autem scientia argumentatur circa cõia rerum, oportet ꝙ argumentetur circa principia cõia, quia veritas principiorũ cõium est manifesta ex cognitione terminorum cõmunium, vt entis & non entis, totius & partis, & similium. Dicit autem significanter {& si aliqua scia tenet,} quia Philosophia prima non demonstrat principia cõia, sunt.n. indemonstrabilia simpliciter, sed aliqui errantes tentauerunt ea demonstrare, vt patet in.4. Meta. Vel etiam quia & si non possunt demonstrari simpliciter, tñ Philosophus primus tentat monstrare eo modo, quo est possibile. s. cõtradicendo negantibus ea, per ea quæ oportet ab eis concedi, non per ea, quæ sunt magis nota. Sciendum est etiã, quòd primus Philosophus hoc modo non solum demonstrat, ea, sed & aliqd de eis mõstrat, sicut de subiectis, sicut ꝙ impoẽ est mente concipere opposita, eorum, vt patet in.4. Met. Cũ ergo disputet circa hęc principia & Philosophus primus & dialecticus, tamen aliter & aliter. Dialecticus.n. non procedit ex aliquibus principijs demonstratiuis, neque assumit alteram partem contradictionis tantũ, sed se habet de vtranq;. Contingit.n. vtranq; quque vel probabilem esse, vel ex probabilibus ostendi, quę accipit dialecticus. Et propter hoc interrogat, Demonstrator autem non

Dial. de quibus & prima philos.

Idem supra i n'probe.

Dialect. de cõibus dupliciter.

Tex. cõ. 8. l. 5. t. expo. 6. & tex. cõ. 9. l. 6. t. ex. 3.

Te c. 6. l. 6. tex. 3.

non interrogat, quia non se habet ad opposita. Et hæc est differentia vtriusque, quæ posita est in his, quæ de syllogismo sunt idest in libro Priorum in principio. Philosophia, ergo prima procedit circa cõia per modum demonstrationis, & non per modum dialecticæ disputationis.

LECTIO XXI.

In omnibus demonstratiuis scientijs proprias interrogationes, responsiones, & disputationes esse, quibus vt proprijs principijs, vtantur, ostendit.

ARGY. *Quod si eadem est interrogatio ratiocinatiua & propositio contradictionis (sunt aũt in vnaquaque sciẽa propositiones, ex quibus vniuscuiusque propria conficitur rõcinatio) erunt porro quadam interrogationes ad singulas sciẽas attinẽtes, ex quibus at cuiusq; propria ratiocinatio. Patet ergo non omnem interrogationem geometricam esse, nec ad medendi artem oẽm accommodari, & pari modo de cæteris.*

ANTI. *SI autem idem est interrogatio syllogistica, et propositio contradictionis (propositiones autem sunt secundum, vnamquãq; scientiam, ex quibus est syllogismus) secundum vnamquanque vtique erit interrogatio scibilis, ex quibus quidem secundum vnamquanque scientia proprius fit syllogismus. Manifestum itaque quòd non omnis interrogatia geometrica vtique erit, neque medicinalis. Similiter autem est & in alijs.*

Postquam ostendit Philosophus qualiter scientiæ demonstratiuæ se habeant circa principia cõia, hic ostendit qualiter se habeãt circa propria. Et diuiditur in duas partes. In prima ostendit, ꝙ in qualibet scientia sunt propriæ interrogationes, responsiones, & disputationes. In secunda ostendit quomodo in qualibet scientia sunt propriæ deceptionas, ibi{Q m̃ autẽ sunt geometricæ.} Circa primum duo facit. Primo ostẽdit ꝙ in qualibet scientia sunt interrogationes propriæ. In secundo, ꝙ in qualibet scientia sunt responsiones propriæ, & disputationes, ibi{Neq; omnem interrogationem vtiq;.} Circa primum duo facit. Primo ostendit, ꝙ in qualibet scientia sunt interrogationes propriæ. Secundo quæ sunt istæ, ibi{Sed ex quibus aut demonstratur.} Primum sic ostendit. Idem est secundum substãtiam interrogatio syllogistica, & propositio. Propositio aũt accipit alteram partem contradictionis, licet in modo proferendi differant. Hoc.n. quod ad interrogationem respondetur, assumitur vt propositio in syllogismo aliquo. In vnaquaque aũt scientiæ sunt propriæ propositiones ex quibus fit syllogismus. Ostensum est.n. quòd qualibet scientia ex principijs procedit. Ergo in qualibet scientia, sunt propriæ interrogationes. Nõ ergo quælibet interrogatio est geometrica, vel medicinalis, & sic de alijs scientis. Sciendum tamen est interrogatio aliter est in scientijs demonstratiuis, & aliter est in dialectica. In dialectica.n. nõ solum interrogatur de conclusione sed etiam de præmissis. Demonstrator autem non interrogat de præmissis, sed sumit quasi per se notas, vel per alia principia probat. Sed interrogat solum de conclusione. Et cum eã demonstrauerit, vtitur ea, sicut alia propositione, ad demonstrandum aliquam aliam conclusionẽ.

Le. ime. seq. · Interroga. qualiter in dem. & dia.

Deinde cum dicit,

ARGY. *Sed aut ea, ex quibus aliquid ostenditur, de quibus est ipsa Geometria, aut ea, quæ ex eisdem demonstrantur ex quibus Geometria demonstrat, qualia sunt perspectiua. Idem est & in cæteris intelligendum.*

ANTI. *Sed ex quibus, aut demonstratur aliquid eorum, de quibus Geometria est, aut ex eisdẽ demonstratur geometrica, sicut in speculatiua. Similiter autem & in alijs.*

Primo ostendit quæ interrogationes propriæ vnicuique scientiæ. Et primo inquantum assumuntur vt propositiones, ex quibus demonstrator procedit. Secundo inquantum sumuntur, vt conclusiones, ibi{Et de his quidem.} Dicit ergo primo, quòd interrogationes geometricæ sunt ex quibus demonstratur aliquid circa illa, de quibus est Geometria, aut illa, quæ demonstrantur ex principijs Geometriæ eiusdem. Sicut illa, ex quibus demonstratur aliquid in speculatiua scientia idest perspectiua, quæ procedit ex principijs Geometriæ. Et quod dictum est de Geometria, intelligendum est de alijs scientijs, quia scilicet propositio, vel interrogatio dicitur propriæ alicuius scientiæ, ex qua demonstratur in ipsa sciẽtia, vel in scientia subalternata. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque de his ipsis reddenda quoque ratio est ex geometricis principijs, conclusionibus úe, sed de principijs non est reddenda ratio geometræ, vt est professor geometria. Eadẽ sunt & in cæteris scientijs obseruanda.*

ANTI. *De his quidem rationem ponẽdam esse Geometricis principijs & conclusionibus, sed principiorum rationem non ponendam esse Geometriæ secundum quòd est geometria. Similiter autem & in alijs scientijs.*

Notificat geometricam interrogationem, prout est conclusio. Et dicit, quòd de interrogationibus geometricis ponenda est ratio, demonstratio, s. veritatem ipsarum ex principijs geometricis, & conclusionibus, quæ per ipsa principia demonstrãtur. Non enim cuiuslibet demonstrationis, geometricæ ratio redditur ex primis geometriæ principijs, sed interdum ex his, quæ per prima principia sunt conclusa. Interrogationum autem, quę semper sunt conclusiones in demonstratiuis scientijs, ratio reddi potest in eisdem, sed principiorum ratio non potest, reddi à geometra, secundum quòd geometra est. Et similiter alijs scientijs est. Nulla enim scientia probat sua prima principia, secundum quod ostensum est supra. Et dicit secundum quòd geometra est, quia cõtingit in aliqua scientia proabri principia illius scientię, inquantum scilicet illa scientia assumit principia alterius sciẽę sicut geometra probat sua principia secũdum ꝙ assumit formam Philosophi primi. i. Metaphy. Deinde cum dicit.

Lectio. 19. te. ex. 7.

ARGY. *Nec igitur artificem quemquam quæuis percunctari, nec ad quamuis interrogationẽ de singulis respondere oportet, sed ea tm̃, quæ in scientia sua determinata sunt. Quod si quispiam cum geometra, vt geometra est, sic deseruit, patet & bene illum esse disceptaturum, si ex ijs ostenderit aliquid. Quòd si non hoc disseruerit modo, non bene, sine dubio disceptabit. Patet etiam illum non redarguere geometram nisi per accidens. Quamobrem inter ignaros geometricę de geometria differendum non est, latebit.n. is qui dixerit praue. In cæteris etiam scientijs ret sese habet similiter.*

ANTI. *Neque omnem interrogationem vtique est vnumquemque scientem interrogare, neq; secundum omne interrogatũ respondere de vnoquoque, sed quæ sunt secundum scientiam determinatam. Si autem disputat cum geometra, secundum quod est geometra, sic manifestum est quoniam bene, si ex is aliquid demonstraret. Si vero non, non bene. Manifestum est autem quòd non arguit geometram, sed aut secundum accidens. Quare non vtiq; erit in nõ geometricis ad geometria disputãdum, latebit enim praue disputantem. Similiter autem & in alijs se habet scientijs.*

Ostendit ꝙ in qualibet scientia sunt propriæ responsiones & disputationes. Et primo ꝙ sint propriæ responsiones. Secundo quòd sint propriæ disputationes, ibi{Si autem disputat.} Dicit ergo, quòd ex prædictis patet, ꝙ

{non

{non contingit vnumquemq; ſcientem de qualibet queſtione interrogare.} Vnde etiam patet, quòd non contingit de quolibet interrogato reſpondere, ſed ſolum de his, quæ ſunt ſecundum propriam ſcientiam, eo quòd ad eandem ſciẽtiam pertinet interrogatio & reſponſio. Et quia ex interrogatione & reſponſione fit diſputatio, cõſequenter oſtendit, quòd in qualibet ſcientia eſt propria diſputatio, dicens, quòd ſi diſputet geometra cum geometra, ſecundum quòd geometra ideſt de his, quæ ad Geometriã pertinet, manifeſtum eſt, quòd bene procedit diſputatio. Si tamen non ſolum fiat diſputatio de eo, quod eſt geometriæ, ſed etiam ex principijs geometricis procedatur, Si vero non ſic fiat diſputatio in geometria, non bene diſputatur. Si vero aliquis diſputet cum geometra non de geometricis, manifeſtum eſt quòd non arguit ideſt quòd non conuincit, niſi per accidens, puta ſi ſit diſputatio in muſica, & contingat geometram per accidens eſſe muſicum. Vnde manifeſtum eſt, quòd non eſt in non geometricis de Geometria diſputandum, quia non poterit iudicari per principia illius ſcientiæ, vtrum bene vel male diſputetur. Et ſimiliter ſe habet in alijs ſcientijs.

LECTIO XXII.

Et ſi in demonſtratiuis ſcientijs nonnunquam interrogationes fiant non propriæ, & falſæ, non propterea aliquis committitur in illis paralogiſmus.

ARG I. *Cum autem interrogationes ſint geometricæ, ſunt ne, et ingeometricæ? Et interrogationum hæ quæ ab ea prodeunt ignoratione, quæ eſt diſpoſitio geometricæ ne ſunt, et in quacunque facultatum ſimiliter? Præterea vtra ratiocinationum ab ignoratione proficiſcitur, vtrum ea, quæ ex oppoſitis conſtat, an ea, quæ econſtructa eſt vitioſe?*

ANTI. Tex. cõ. 28, vide i ãnot. *QVoniam autem ſunt geometricę interrogationes, nonne ſunt & non geometricæ? Et ſecundũ vnamquanque ſcientiam, quę ſecundum ignorantiam quamlibet, geometricæ ſunt? Et vtrum ſecundum ignorantiam ſyllogiſmus ſit, qui eſt ex oppoſitis ſyllogiſmus, aut paralogiſmus?*

Poſtquam oſtendit Philoſophus, ꝙ in qualibet ſcientia ſunt propriæ interrogationes, reſponſiones, & diſputationes, hic oſtendit quòd in qualibet ſcientia ſunt propriæ deceptiones & ignorantiæ. Et diuiditur in duas partes. In prima mouet quaſdam quæſtiones. In ſecunda ſoluit, ibi {Secundum geometriam vero.} Ponit ergo primo tres quæſtiones, quarum prima eſt. (Q5, prima. Le. pce. ime.) Cum ſint quædam interrogationes geometricæ, vt ſupra oſtenſum eſt, nonne ſunt etiam quædam non geometricæ? (Secũda.) Et quod de Geometria dicitur, poteſt etiam de qualibet ſcientia quæri. Secundam quæſtionem ponit, ibi {Et ſecundum vnamquanque.} quæ talis eſt. Vtrum interrogationes quę ſunt ſecundum ignorantiam, quæ eſt in vnaquaque ſcientia poſſit dici geometricę, & ſimiliter alicui ſcientia alij propriæ? Dicuntur autem interrogationes ſecundum ignorantiam alicuius ſcientię, quãdo de his interrogatur, quæ ſunt contra veritatem ſcientiæ illius. Tertiam quæſtionem ponit, ibi {Et vtrum ſecundum ignorantiam} quæ talis eſt. (Tertia. Per ſyllogiſmum decipi dupliciter. Syllogiſmus peccans in materia.) In vnaquaque ſcientia contingit decepi per aliquem ſyllogiſmum, quem vocat ſecundum ignorantiã. Contingit autem per aliquem ſyllogiſmũ deceptionem accipere dupliciter. Vno quidem modo, quando peccat in forma non ſeruando debitam formam ſyllogiſmi, & modum. Alio modo, quando peccat in materia, procedens ex falſis. Et eſt differentia inter hos modos duos, quia ille qui peccat in materia, ſyllogiſmus eſt, cum obſeruentur omnia, quæ ad formam ſyllogiſmi pertinent, Ille aũt, qui peccat in forma, ſyllogiſmus quidem, non eſt, ſed paralogiſmus ideſt apparẽs ſyllogiſmus. (Cap. 1.) In dialecticis quidem vtroque modo contingit fieri deceptionem. Vnde & in. 1. Top. Ariſt. facit mentionem de litigioſo, qui eſt ſyllogiſmus, & de peccante in forma, qui non eſt ſyllogiſmus, ſed apparens. Eſt ergo queſtio, vtrum ſyllogiſmus ignorantiæ, qui fit in ſcientijs demonſtratiuis, (Senſus 3. q.) ſit ſyllogiſmus ex oppoſitis ſcientiæ, ideſt ex falſis procedens, aut paralogiſmus ſcilicet peccans in forma, qui non eſt ſyllogiſmus, ſed apparens. Deinde cum dicit.

ARG I. *At enim in geometrica interrogationes, aut ex Geometria ſint aut ex alia facultate. Nam muſica quidem interrogatio ſi de geometria fiat, ingeometrica eſt.*

ANTI. *Secundum Geometriam autem, aut quæ ex alia arte, vt muſica eſt interrogatio non geometrica.*

Soluit prædictas quæſtiones. Et primo ſoluit primã. Secundo ſecundam, ibi {De Geometria autem.} Tertio tertiam, ibi {In doctrinis autem.} Dicit ergo primo, ꝙ (Solu. 1. q.) {interrogatio omnino non geometrica eſt illa, quæ oĩno fit ex alia arte, ſicut ex Muſica.} Vt ſi quæratur in geometria, vtrum totus poſſit diuidi in duos ſemitonos ęquales, talis interrogatio eſt omnino non geometrica quia eſt ex his, quæ nullo modo ad geometriam pertinent.

ARG Y. *At æquæ diſtantes putantes concurrere, tum geometrica, tum ingeometrica eſt. Duplex eſt. n. ingeometricũ, et perinde atque informe atque alterum ex eo, quia nihil habet geometria, vt in forme, quod vocat forma, alterum ex eo, quia aliquid eius praue complectitur, vt informe, quod turpem habet formam fœdamq;. At hæc ignoratio, & quæ ex talibus eſt principijs Geometriæ contraria eſt.*

ANT I. *De geometria autem paralellas ſubire opinari geometrica quodammodo eſt, & non geometrica alio modo. Dupliciter enim hoc eſt ſicut arithmon, ideſt quod eſt ſine ritbmo. Altera quidem non geometrica eſt in non habendo ſicut arithmon, altera vero praue habendo. Et ignorantia hæc quæ eſt ex huiuſmodi principijs contraria eſt.*

(Solu. 2. q.) Soluit ſecundam quæſtionem dicens, ꝙ {eſt interrogatio de Geometria}. i. de his, quæ pertinent ad geometriam vt cũ interrogatur de aliquo aliquis, quod eſt contra veritatẽ geometrię. Sicut ſi fiat queſtio, de hoc quod eſt {paralellas ſubire}. i. lineas æque diſtantes concurrere {eſt quodammodo geometrica, & quodammodo non geometrica. Sicut. n. arithmon ideſt qđ eſt ſine rithmo} vel ſono dupliciter dicitur. Vno quidẽ modo, quod nullo modo habet ſonum, vt lana, alio autem modo, quod non habet bene ſonum, ſicut campana non bene ſonans, ita interrogatio non geometrica dicitur dupliciter. Vno modo, quia eſt omnino non geometrica, quaſi nihil habens geometriæ, ſicut queſtio de Muſica propoſita. Alio modo, quia praue habet id quod eſt geometriæ, quia videlicet habet contrarium geometricæ veritati. Ita ergo interrogatio quæ eſt de concurſu linearum æquediſtantium, non eſt non geometrica primo modo cum de ſit rebus geometricis, ſed ſecundo modo, quia praue habet id, quod eſt geometriæ. Et ignorantia hæc, ſcilicet, quæ eſt in praue vtendo principijs geometriæ, eſt contra veritatem geometriæ. Deinde cum dicit.

ARG Y. *In mathematicis aũt non ſimiliter fraus fit cum differitur quia mediũ eſt ſemper duplex. Nam alter extremorum de hoc omni, et hoc rurſus, identidem de altero dicitur atq; prædicatum non dicitur omne. Hæc aũt licet quaſi cernere mentis perceptione, in differendi vero facultatis diſceptionibus,*

nibus latent. Est ne omnis circulus figura? si designauerit, patet. Sed quidnam vltra? Carmina ne sunt circulus? Continuo patet non esse.

ANTI. Tex.cō. 23. vide i ānot. *In doctrinis autem similiter non est paralogismus, eo quòd medium sit semper dupliciter, & de hoc enim omni, et hoc iterum de alio dicitur omni. Quod autem prędicatur non dicitur omne. Hac autem sunt vt videre est intellectu. Sed in rationibus latet, vtrum omnis circulus figura sit. Si autem scribatur manifestum est. Quòd autem sunt carmina circulus, manifestum quoniam non est.*

Solu.3.qō. Soluit tertiam quæstionem. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit, ꝙ in demonstratiuis scientijs non sit paralogismus in dictione, Secundo, ꝙ non sit extra dictionem, ibi{Non oportet autem.{Cum autem secundum, sex locos sophisticos; fiat paralogismus in dictione, ex his accipit vnum paralogismum, qui fit secundum æquiuocationem, ostendens, quòd talis paralogismus in scientijs demonstratiuis esse non potest, de quo tamen magis videtur. Dicit ergo, quòd{in doctrinis non fit paralogismus}scilicet syllogismus peccans in forma, sicut in dialecticis. In demonstratiuis enim oportet medium idem semper esse dupliciter, idest ad duo extrema comparari. Quia & de medio maior extremitas vniuersaliter prędicatur, & medium vniuersaliter de minori extremitate. Sed quod prædicatur, non dicitur omne, idest signū vniuersale non ponitur ad prædicatum. In fallacia vero ęquiuocationis est quidem idem medium secundum vocem non autem secundum rem. Et ideo quando in voce proponitur, latet. Sed si ad sensum demonstratur, non potest esse aliqua deceptio. Sicut hoc nomen circulus æquiuoce de figura dicitur, & de poemate. Similiter & in rationibus idest in argumentationibus latet idest deceptio potest accidere, vt si dicatur. Oīs circulus, est figura, poema Homeri est circulus, ergo poema Homeri est figura. Si vero scribatur ad sensum circulus, nulla potest esse deceptio. Manifestum enim erit, quòd carmina non sunt circulus. Sicut autem hęc deceptio excluditur per hoc, ꝙ medium demonstratur ad sensum, ita & in demonstratiuis excluditur per hoc, ꝙ medium demonstratur ad intellectum. (Repetit ex. 2. clarius.) Cum enim aliquid diffinitur, ita se habet ad intellectum, sicut id quod sensibiliter describitur, se habet ad visum. Et ideo dicit ꝙ hæc.s.diffinita in demonstratiuis scientijs, sunt, quæ videtur in intellectu. In demonstrationibus autem proceditur semper ex diffinitionibus. (In dem. non cē fal. æqui.) Vnde non potest ibi esse deceptio æquiuocationis & multominus secundum alias fallacias in dictione. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atq; non oportet inficationē ad ipsum afferre, si sit propositio inductiua. Vt.n. neque propositio est ea, quæ non ad plura sese extendit, (non.n. erit de omnibus) vniuersalibus aūt extruitur ratiocinatio, sic patet nec eam inficationem esse, quæ vniuersalis non est. Etenim eadem sunt propōnes, inficationesue. Nam quam affert quispiam inficationem, ea vel disserendi, vel demonstrandi propositio fieri potest.*

ANTI. *Non oportet autem instantiam in ipsum ferre, si sit propositio inductiua. Sicut enim neque propositio est, quæ non est in pluribus (non enim ita erit in omnibus) ex vniuersalibus autem est syllogismus, manifestum est quòd neque instantia est. Eadem enim sunt propositiones, & instantia. Quam enim fert instantiam, hæc fiet vtique propositio, aut demonstratiua, aut dialectica.*

Ostendit, ꝙ non potest fieri paralogismus in demonstratiuis secundum fallaciam extra dictionem. Et quia huiusmodi paralogismis frequenter obuiatur ferendo instantiam per quam, ostenditur defectus in forma syllogizandi, ideo primo ostendit, qualiter ferenda est instantia in demonstratiuis. Secundo ostendit, ꝙ in eis non potest esse paralogismus secundum fallaciam extra dictionem, ibi{Contingit autem quosdam,} Dicit ergo primo ꝙ{non oportet in demonstratiuis ferre instantiam in ipsum}idest in aliquem paralogismum, sumendo aliquam propositionem inductiuam idest particularem. Nam inductio ex particularibus procedit, sicut syllogismus ex vniuersalibus. Et hoc ideo est, quia in demonstratiuis nō sumitur propositio, nisi quæ est in pluribus. Nisi enim sit in pluribus non est in omnibus. Oportet autem syllogismum demonstratiuum ex vniuersalibus procedere. Vnde manifestum est, quòd neque instantia potest esse in demonstratiuis, nisi vniuersalis, quia eædem sunt propositiones, & instantiæ. Tam enim in dialecticis quam in demonstratiuis, illud quod sumitur vt instātia, postea sumitur vt propositio, ad syllogizandum contrarium eius, quod probat. Deinde cum dicit.

Fit autem vt quidam vitiose concludant, propterea, quod eos medios sumunt, qui terminos vtrosque sequuntur. Quale quidem facit, & Ceneus, ignem gigni multiplicata ratione concludens, hoc pacto. Ignis, vt dicit, celerrime gignitur. Quod multiplicata gignitur ratione, id celerrime gignitur, Hoc autem modo constare ratiocinatio nequit. Sed si celeberrimam generationem multiplicata sequatur ratio, & ignem celeberrima generatio. ARGY.

Contingit autem quosdam non syllogistice dicere propter id, quod accipiunt vtrasque inhærentia, vt & Ceneus facit quod ignis in multiplicata analogia sit, Nanque ignis cito generatur, sicut dicit, & hoc analogia. ANTI. vide i ānot.

Ostendit, ꝙ in demonstratiuis non accidit deceptio per paralogismos extra dictionem. Et sicut ostenderat (Lect. pūti.) supra quòd non erat paralogismus in dictione in demonstratiuis, ostendendo de vno paralogismo, qui fit secundum fallaciam æquiuocationis, ita hic ostendit, quòd in demonstratiuis non est paralogismus extra dictionem, ostendendo de vno, qui fit secundum fallaciam consequentis. Patet enim quòd secundum alias fallacias extra dictionem non potest fieri paralogismus in demonstratiuis. (Cur tm̄ de falsa. consequentis.) Neque enim secundum accidens, cum demonstrationes procedat ex his quæ sunt per se. Neque secundum quid, & simpliciter, cum ea quæ in demonstrationibus sumuntur, sint vniuersaliter, & semper, & non secundum quid. Circa ergo hoc duo facit. Primo ostendit, qualiter fiat paralogismus secundum fallaciam consequentis. Secundo, quòd ex hoc modo non accidit deceptio in demonstratiuis, ibi{Aliquando quidem.} Dicit ergo primo, quòd{quosdam non contingit syllogistice dicere} (Falla. consequētis quid facit.) idest non seruare formam syllogismi, propter hoc, quòd accipiunt vtranque inhęrentiam, idest quia accipiunt medium affirmatiue prædicatum de vtroque extremorum quod est syllogizare in secunda figura ex duabus propositionibus affirmatiuis, quod facit fallaciam consequentis, Sicut facit quidam Philosophus nomine Ceneus, ad ostendendum, quòd ignis sit in multiplicata analogia, id est quòd in maiori quantitate generatur ignis quam fuerit corpus ex quo generatur, eo quòd ignis cum sit rarissimum corpus, per rarefactionem ex alijs corporibus generatur. Vnde oportet quòd materia prioris corporis sub maioribus dimensionibus extendatur, formam ignis assumens. Ad hoc autem probandum vtebatur tali syllogismo. Quod generatur ex multiplicata analogia cito generatur, sed ignis cito generatur, ergo ignis generatur ex multipli-

multiplicata analogia. Deinde cum dicit.

ARGI. *Interdum igitur fieri nequit, vt ex ijs, quæ ſumuntur ratiocinatio conſtruatur, interdum vero fieri poteſt, ſed non cernitur.*

ANTI. *Aliquando quidem igitur ſyllogizare non contingit ex acceptis, aliquando vero contingit, ſed non videtur.*

Oſtendit ꝙ per hunc modum ſyllogizandi non accidit deceptio in demonſtratiuis ſciẽtijs. Et circa hoc duo facit. Primo manifeſtat, ꝙ ex hoc modo ſyllogizandi nõ ſemper accidit deceptio, dicens quòd aliquando ſecundũ ſupra dictum modum aruguendi non contingit ſyllogizare ex acceptis, quando ſcilicet termini non ſunt conuertibiles. Non enim ſequitur. Si omnis homo eſt animal, quòd quicquid eſt animal ſit homo. Aliquando vero contingit ſyllogizare ſcilicet in terminis conuertibilibus. Sicut enim ſequitur. Si eſt homo, eſt animal rationale mortale. Ita etiam ſequitur econuerſo. Si eſt animal rationale mortale, ſequitur quòd ſit homo. Sed tamen non videtur, quòd ſequatur ſyllogiſtice, quando non ſeruatur debita forma ſyllogiſmi. Secundo ibi cum dicit.

ARGI. *Quod ſi fieri non poſſet, vt verum oſtendatur ex falſis, facile eſſet reſoluere. Conuerſio nanque neceſſario fieret. Si enim A verum, quod cum ſit, hæc ſunt, quæ quidem eſſe ſcio, veluti B. Ex his igitur illud eſſe oſtendam.*

ANTI. vide i ãnot. *Si autem eſſet impoſſibile ex falſo verũ monſtrare, vtiq; facile eſſet reſoluere. Conuerterẽtur enim ex neceſſitate. Sit enim a eſſe. Hoc autem cum ſit, & ea vtiq; ſunt, quæ noui, quoniam ſunt, vt b, ex his demonſtrabo quòd illud eſt.*

Oſtendit, ꝙ in demonſtratiuis ſcientijs contingit prædicto modo ſyllogizari ſine deceptione. Et hoc oſtendit tripliciter. Primo ſic. Secundum prędictum modum ſyllogizandi accidit deceptio ex eo, ꝙ non conuertitur conſequentia, quam putat conuerti, in qua non accidet deceptio, ſi quemadmodum concluſio eſt vera, ſic præmiſſe ſint veræ, tunc.n. in conuertendo non accidet deceptio. Sicut ſi dicam de Sorte, Sortes eſt homo, ergo Sortes eſt animal, nulla deceptio falſitatis ſequitur. Sicut ſi econuerſo arguatur ſic, Eſt animal, ergo eſt homo. Sed ſi præmiſſa eſt falſa, concluſione exiſtente vera, tunc accidit deceptio in conuertendo. Sicut ſi dicam. Si aſinus eſt homo, eſt animal, ergo ſi eſt animal, eſt homo. Si ergo ex falſis eſſet impoſsibile oſtendere verum, & ſemper oporteret verum oſtendit ex veris, tunc facile eſſet reſoluere concluſionem in principia abſque deceptione, quia nulla falſitas eſſet ſi ex concluſione inferretur aliqua præmiſſarum. Tali.n. ſuppoſitione facta conuertetur de neceſsitate concluſio & præmiſſa, quantum ad veritatẽ. Sicut.n. pręmiſſa exiſtente vera, concluſio eſt vera, ita & econuerſo. Si.n. ꝙ a ſit & hoc poſito, ſequitur, eadem eſſe de quibus certum eſt nihil ꝙ ſunt vera ſicut b. Vnde cũ vtrunque ſit verum, ex hoc etiam, ſ.ex b potero iterum inferre a. Sic egro vna 16 eſt, ꝙ deceptio non accidit in demonſtratiuis ſcientijs per fallaciã conſequẽtis, qa in demõſtratiuis ſcientijs impoſſe eſt ſyllogizari ex falſis, ſicut oſtenſum eſt ſupra. Secundam rationem ponit ibi.

Prima ra. in demõ. ſyllogiſmus ſine deceptione.

Cur in demõ. non eſſe falla. conſequentis. Lec. 13. tex. expo. 8.

ARGY. *Conuertuntur autem ea magis, quæ in mathematicis ſunt, quia nullum accidens, ſed diffinitiones, accipiunt, atq; hoc etiam ipſo a differendi differunt facultate.*

ANTI. *Conuertuntur autem magis, quæ ſunt in mathematicis quoniam nullum accidens recipiunt, ſed id hoc differunt ab his, quæ ſunt in dialogis, ſed diffinitiones.*

In terminis enim conuertibilibus non accidit deceptio per fallaciam conſequentis, eo ꝙ in his conſequentia conuertitur. Illa vero, quæ ſunt in mathematicis ideſt in demonſtratiuis ſcientijs, vt plurimum ſunt conuertibilia, quia non accipiunt pro medio aliquod prædicatum per accidens, ſed ſolum diffinitiones, quæ ſunt demonſtrationis principia, vt oſtenſum eſt.} Et in hoc differunt ab his, quæ ſunt in dialogis} ideſt in dialecticis ſyllogiſmus in quibus frequenter recipiuntur accidentia. Tertiam rationem ponit ibi.

Lect. 16 tex expo.

ARGY. *Accreſcit etiã ratiocinatio non per media ſed aſſumẽdo nam a de b ſumitur, & hoc e & hoc rurſus de d. Datq; hoc in infinitum procedit. Verſus quoq; latus eius ſit incrementum. A nanq; de c atq, de e concluditur. Sit.n. a quidẽ numerut abſolute, b uero ſimpliciter numerus impar, & e definitur numerus impar, a igitur de c concludetur. Altera rurſus in parte. D quidem ſit par numerus ſimpliciter ſumptus, e vero definitus numerus par. a igitur de e concludeť.*

ANTI. vide i ãnot. *Augentur autem non per media, ſed in poſt aſſumendo vt a de b hoc autem de c iterum hoc de d & hoc in infinitũ. Et in latus. vt a de c et de e vt eſt numerus quantus finitus aut infinitus Hoc autem in quo ſit a, impar numerus quantus in quo b, numerus impar in quo ſit e. Eſt itaq; a de c & eſt par quantus numerus, in quo ſit d par numerus in quo eſt C. Eſt ergo a de e.*

Quæ talis eſt. In demonſtratiuis ſcientijs ſunt determinata principia, ex quibus proceditur ad concluſiones. Vnde ex concluſionibus poteſt rediri in principia, ſicut ex determinatis determinatum. Quod autem demonſtrationes ex determinatis principijs procedant, ex hoc oſtendit quia {demonſtrationes non augentur per media} ideſt in demonſtrationibus non aſſumuntur plura media ad vnam concluſionem demonſtrandam. Quod intelligendum eſt in demonſtrationibus propter, quid de quibus loquitur. Vnius enim effectus non poteſt eſſe niſi vnica cauſa propria propter quam eſt. Sed licet non multiplicentur per media demonſtrationes, multiplicantur tam duobus modis. Vno modo, in poſt aſſumendo ideſt in aſſumendo medium ſub medio. Sicut ſub a ſumitur b, & ſub b ſumitur c, ſub c d & ſic in infinitum. Sicut cum habere tres angulos probatur de triãgulo, per hoc, quòd eſt figura habens angulum extrinſecum ęqualem duobus intrinſecis ſibi oppoſitis, & de iſochele per hoc, quòd eſt triangulus. Alio modo multiplicantur in latus, ſicut cum a probatur de c de e Verbi gratia. Omnis numerus quantus, aut eſt finitus. Et hoc ponatur in quo ſit a ſcilicet eſſe finitum vel infinitum. Sed impar eſt numerus quantus. Et hic ſcilicet numerus quantus ponatur in quo ſit b ſed numerus impar ponatur in quo ſit c. Sequitur ergo, quòd a prædicetur de c, ideſt, quòd numerus impar ſit numerus finitus vel infinitus. Et ſimiliter poteſt iterum concludi de numero pari, & per idem medium. Poteſt autem & hæc pars, quæ incipit ibi {Augentur autem} introduci aliter. Vt quia dixerat, quòd in demonſtratiuis aſſumuntur diffinitiones pro medijs, vnius autem rei vnica eſt diffinitio, ex hoc ſequitur, quòd demonſtrationes non augeantur per media.

Introductio alia partis. per.

LECTIO XXIII.

Duplicem differentiam in eadem ſcientia demonſtrationis quia & propter quid oſtẽdens, quomodo demonſtratio quia per effectum conuertibilem, & non conuertibilem fiat, docet.

ARGY. *Differt autem ſcire eſſe & propter quid eſt, primo quidẽ in eadem ſcientia. Atque in hoc dupliciter, vno quidem modo, ſi ratiocinatio non per ea, quæ vacant medio fiat, non.n. prima ſumitur cauſa, ſcientia autem eius propter quid eſt per primam ſit cauſam. Alio vero modo, ſi per ea quidem quæ*

que vacant medio, non tamen per causam, sed per notius eo rum, quæ conuertuntur efficitur. Atq; nihil prohibet vt eo rũ, quæ de sese mutuo prædicãtur, notius interdũ sit id quod non est causa. Quare demonstratio per idipsum efficitur.

ANTI. Tex.cõ. 36. *Sed quæ differt et propter quid scire. Primum quidem in eadem scientia, & in hac dupliciter. Vno quidem modo si non per non medium fiat syllogismus. Non.n. accipitur prima causa. Sed quæ est propter quid scientia se cundum primam causam. Alio vero modo si per non per me dia quidem, sed non per causam, sed per conuertentia & per notius. Prohibet.n. nihil æquæ prædicatium notius esse aliquando non causam. Quare per hanc erit demonstratio.*

Postquam Philosophus determinauit de demonstra tione propter quid, hic ostendit differentiam inter de monstrationem quia, & demonstrationẽ propter quid. Et circa hoc duo facit. Primo ponit differentiam vtriusque in eadem scientiam. Secundo in diuersis, ibi {Alio aũt modo.} Circa primum duo facit. Primo ponit dupli cem differentiam vtriusque demonstrationis in eadem scientia. Secundo manifestat per exempla, ibi {Vt φ pro pe sint planetæ.} Dicit ergo primo. Superius dictum est φ demonstratio est syllogismus faciens scire, & φ demonstratio ex causis rei procedit et primis et immedia tis. Quod intelligẽdum est de demonstratione propter quid. Sed tñ differt scire, quia ita est, & propter quid ita est. Et cum demõstratio sit sylls faciens scire, vt dictum est, oportet etiam, φ demonstratio quæ facit scire quia, differat a demõstratione quę facit scire propter quid. Et hæc quidem differentia cõsideranda est in eadem scien tia, postea consideranda est in diuersis. In vna autem, di citur dupliciter differre vtrunq; prædictorum, f̃m duo, quæ requirebãtur ad demonstrationem simpliciter, quę facit scire propter quid scilicet φ sit causis, & sic ex im mediatis. Vno igitur mõ differt scire quia, ab hoc quod est scire propter quid, quia scire quia est, si non fiat sylls demonstratiuus per non medium, i. per immediatum, sed fiat per mediata. Sic.n. non accipietur prima causa, cum tñ sciẽtia, quę est propter quid sit, f̃m primam cau sam. Et ita non erit scientia propter quid. Alio modo dif fert scire quia est quando fit sylls non quidem per me dia. i. per media, sed per immediata, & nõ fit per causam, sed fit per conuertentia. i. per effectus conuertibiles, & immediatos. Et ista talis demonstratio fit per notius, s. nobis, alias non faceret scire. Non.n. peruenimus ad co gnitionem ignoti nisi per aliquid magis notũ. Nihil.n. prohibet duorum æqualæ prædicantium. i. conuertibi lium, quorum vnum sit causa, & al ud effectus, notius esse aliquando non causam, sed effectũ magis. Nam effe ctus aliquando est notior causa, quo ad nos & secũdum sensum, licet causa sit notior simpliciter, & secũdum na turam, Et ita per effectum notiorem causa, potest fieri demonstratio, non faciens scire propter quid, sed tan tum quia. Deinde cum dicit.

ARGY. *Veluti vagas stellas esse prope, quia non micant. Vagæ stellæ sunt C, non micare B, prope esse collocetur in A. Vera igitur B dicetur de C, vagæ nanq; stellæ non micant. At ve ra etiam A de ipso dicetur B quod.n. non micat idest propin quum. Hoc autem per inductionem vel sensum sumatur. A igitur necesse est ipsi competere C. Quare demonstratũ est vagas esse propinquas. Hæc igitur ratiocinatio non est ip sius propter quid est. Non.n. quia non micant, vagantes stellæ ideo sunt prope, sed quia sunt prope, ideo non micant.*

ANTI. *Vt quod prope sunt planetæ per id, quod non scintillant. Sint in quo C planetæ, in quo B nõ scintillare, in quo A pro prie esse. Verum igitur est B C dicere, planetæ enim non scin tillant. Sed et A de B non scintillans enim prope est. Hoc au tem accipitur per inductionem, aut per sensum. Necesse est ergo A ipsis C inesse. Quare monstratum est quòd erraticę prope sunt. Hic igitur syllogismus non est propter quid, sed quia. Non enim ex eo quòd non scintillant, prope sunt, sed propter id quod prope sunt, non scintillunt.*

Manifestat prędictam differentiam per exempla. Et diuiditur in duas partes. In prima manifestum exemplũ de demonstratione quia, quæ est per effectum. In secun da de demonstratione quia, quæ est per causam media tam, ibi {Amplius in quidem medium.} Prima in duas. Le.Ime.seq. In prima ponit exemplum de syllogismo, qui fit per effe ctum conuertibilem. In secunda de syllõ, qui fit per effe ctum non conuertibilem, ibi {In quibus aũt media.} Pri ma diuiditur in duas partes, f̃m duo exẽpla, quę ponit. Secunda pars incipit, ibi {Item sic lunam.} Circa primũ duo facit. Primo ponit exemplum de demonstratione quia, quæ est per effectum. Secundo docet quõ posset cõ uerti in demonstrationem propter quid, ibi {Contingit autem.} Dicit ergo primo, quòd demonstratio quia est per effectum. Vt si quis cõcludat, quod planetæ sunt pro pe, propter hoc, quòd non scintillant. Non.n. non scintil lare est causa, quòd planetæ sint prope, sed econuerso. Propter hoc.n. non scintillant planetæ, quia sunt prope. Stellæ enim fixa scintillant, quia visus in comprehen- Cur stellæ fixæ scintillant. sione earum calligatur propter earum distantiam. For- metur ergo syllogismus sic. Omne nõ scintillans est pro pe planetæ sunt non scintillantes. ergo sunt prope. Sit in quo c planetæ, idest accipiatur planetæ, quasi minor ex- tremitas. In quo autem b sit non scintillare. i. non scintil- lare accipiatur medius terminus. In quo aũt a sit, ꝓpe esse idest prope esse accipiatur vt maior extremitas. Vera igi tur est hęc propositio. Omne c est b quia planetæ non scin tillant. Et iterum verum est quòd b sit a quia oĩs stella non scintillans prope est. Huiusmodi autem propositio- nis veritas oportet quòd accipiatur per inductionem, au tem per sensum, quia effectus hic est notior causa. Et sic sequitur conclusio, quòd omne c sit a. Et sic demonstra tum est, quòd planetæ non scintillantes siue stellæ erra- ticæ sunt prope. Hic igitur syllogismus non est propter quid, sed quia. Non enim propter hoc, quòd scintillant planetæ, sunt prope, sed propter id, quòd prope sunt, non scintillant. Deinde cum dicit.

Fieri etiam potest, vt per alterum, alterum ostendatur, ARGY. *atque tunc erit ipsius propter quid est, ratiocinatio. Nam stellæ vagantes quidem sint C prope aut em esse in B & nõ micare collocetur in A. Et B igitur competit ipsi C nam va gantes stellæ sunt prope, & A constat ipsi competere B, ea nanque non micant, quæ prope sunt. Quibus fit vt A quoq; competat ipsi C. Atque hæc est ratiocinatio ipsius propter quid est. Nam sumpta est ipsa causa prima.*

Contingit autem & per alterum alteram monstrare, & ANTI. *erit per propter quid demonstrationem. Vt sit C erratica, in quo B prope esse, A non scintillare. Est igitur & B in C, quare & in C A & in B A, quod est non scintillare. Et erit propter quid syllogismus. Accepta est enim prima causa.*

Docet quomodo demonstratio quia, conuertatur in demonstrationem propter quid. Et dicit, quòd {cõtingit per alterum demõstrare alterũ,} Idest propter hoc quod est prope esse demonstrare quod nõ scintillant, & sic erit demonstratio propter quid. {Vt sit c erraticæ.} idest ac cipiatur stella erratica minor extremitas. {In quo b sit prope} idest prope esse, accipiatur vt medius terminus, quod

quod supra erat maior extremitas,{a sit non scintillare.} idest accipiatur, non scintillare, maior extremitas, quod supra erat medius terminus. Est igitur & b in c quia omnis planeta prope est, & a est in b quia omnis planeta, qui prope est, non scintillat. Quare sequitur quòd & a sit in c scilicet, quòd omnis planeta non scintillet. Et sic est syllogismus propter quid, cum accepta sit, prima & immediata causa. Deinde cum dicit.

ARGY. *Rursus vt sit luna per accretiones demonstretur esse rotunda, quemadmodum quidam demonstrant. Nam si rotundum est id omne, quod sit accrescit, luna aût sic accrescit, perspicuum est lunam esse rotundam. Atq; hoc quidem modo ea facta est ratiocinatio, qua ipsum esse ostenditur. At si medium contra ponatur, extruetur ipsius propter quid est rõcinatio. Non.n.ob excretiones tales, rotũda est luna, sed quia est figuræ rotundæ, ideo talia suscipit incremẽta. Atq; sit in c luna, rotundum in b sit, accrescere ponatur in a.*

ANTI. vide i ãnot. *Item sic lunam demonstrant, quia per incrementa circularis sit. Sic quidem igitur ipsius quia factus est syllogismus econuerso, aut posito aut medio, ipsius propter quid fit. Nõ enim propter augmẽta circularis est, sed quia circularis est accipit augmenta huiusmodi. Luna in quo c, in quo b augmentum sit, in quo a circularis.*

Ponit aliud exemplum dicens, quòd {sic} idest demonstratione faciẽte scire quia, {demonstrant, quòd luna sic circularis per incrementa, } quibus, scilicet omni mense augetur, & minuitur, sic arguentes. Omne quod sic augetur, quasi circulariter, circulare est, augetur autem sic luna, ergo est circularis. {Sic igitur factus est syllogismus, demonstrans quia. Sed econuerso, posito, medio ipsius, fit syllogismus propter quid} scilicet si ponatur circulare vt medius terminus, & augetur maior extremitas. {Non enim ideo est circularis luna, } quia sic augetur, {sed quia circularis est ideo talia augmenta recipit.} sit ergo {luna in quo c} idest minor extremitas, {augmẽtum in quo b} idest medius terminus, {Circulariter autem in quo a} id est maior extremitas. Et hoc intelligendum in syllogismo quia. Econuerso autem in syllogismo propter quid.

Vlti. Notandum. Deinde cum dicit.

ARGY. *In quibus autem ipsa media non conuertuntur, & est id notius, quod non est causa, ostenditur quidem esse, ipsum autem propter quid est, non demonstratur.*

ANTI. *In quibus autem media non conuertuntur, sed transcendunt, & est notius quod non est causa, quia demonstratur quidem, sed propter quid non.*

Syllogismũ per effec nõ con[uerti]bilẽ [...] quo. Ostendit quod sit demonstratio quia, per effectũ non conuertibilem, dicẽs, quòd illis etiam syllogismis {in quibus media non conuertuntur} cum extremis, et accipitur vt notius quo ad nos, scilicet loco medij, {quod non est causa} sed magis effectus, } demonstratur quidem quia, sed non propter quid, } Et quidem si tale medium conuertatur cum maiori extremitate, & excedat minorem, manifestum est, quòd conueniens sit syllogismus. Sicut si p[ro]betur de venere, quòd sit prope, quia non scintillat. Si autem econuerso minor terminus esset in plus quàm medium, non esse conueniens syllogismus. Non enim potest de stella vniuersaliter concludi, quòd sit prope, ꝑpter hoc quòd non scintillant. In comparatione aût ad maiorem terminum, est econuerso. Nam si medium sit in minus quàm maior terminus, conueniens sit syllõs. Sicut si ꝑ hoc, quod est moueri motu progressiuo, probetur de aliquo ꝙ habeat animam sensibilem. Si autem sit in plus, non fit cõueniens syllogismus. Nam ab effectu, quia pluribus causis procedere potest, nõ potest vna illarum concludi. Sicut non potest concludi, quòd aliquis habeat febrem, ex excitatione pulsus.

LECTIO XXIIII.

Naturam demonstrationis quia, quæ est per causam mediatam exponit.

Præterea in bis, quibus medium extra ponitur, & in bis enim ipsis est ipsius esse & nõ ipsius propter quid est demonstratio. Non enim dicit causam ipsam. ARGY.

Amplius in quibus medium extra ponitur, & in bis enim ipsius quia, non propter quid, demonstratio est. Non enim dicitur causa. ANTI. vide i ãnot.

Postquã manifestauit Philosophus per exempla qualiter demonstratur quia per effectum, hic ostendit, qualiter demonstratur quia per non immediata. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat propositum. Secundo ostendit, qualiter in huiusmodi demonstrationibus media se habeant ad cõclusiones, ibi {Cumparantur autem huiusmodi &c.} Circa primum tria facit. Primo proponit intentum. Secundo manifestat per exempla, ibi {Vt quia non respirat.} Tertio ordinat in forma syllogistica, ibi {Syllogismus autem.} Dicit ergo primo, quòd non solum in his, quæ probantur per effectum {demonstratur quia, & non propter quid sed etiam in quibus medium extraponitur. {Dicitur autem medium extraponi, quando est diuersum a maiori termino, vt accidit in syllogismis negatiuis. Vel medium extraponi dicitur, quando medium est quasi communis, & non conuertitur cum maiori termino. Quod autem per tale medium non possit demõstrari propter quid, probat ex hoc, quòd demonstratio propter quid, est per causam. Tale aût mediũ non est per causam propriæ loquendo. Deinde cum dicit. Medi um extraponi. Aliter.

Veluti propter quid pariens non respirat, quia non animal est. Nam si hoc non respirandi causa est, oportebat animal respirandi causam esse. Ceu si negatio causa est non essendi, affirmatio causa est essendi, vt si calidorum, ac frigidorum intemperatio sanitatem nõ habendi causa est, eorundem temperatio sanitatem habendi causa est. Pari quoque modo si affirmatio essendi causa est. Ad hæc autem, hæc hoc pacto assignatã, non accommodatur id, quod est dictum Non enim animal omne respirat. ARGI.

At quare non respirat paries? quia non est animal. Si.n. hoc causa est non respirandi, oportet animal causam esse respirandi. Vt si negatio causa est ipsius non esse affirmatio est esse. Sicut si sine mensura esse calida & frigida non sanandi causa est, & cum mensura esse sanandi causa est. Similiter autem est si affirmatio ipsius esse, & negatio non esse. In bis autem sic demonstratis, non contingit quod dictũ est. Non enim omne respirat animal. ANTI.

Manifestat quod dixerat per exemplum. Et dicit. Vt si quis vellet probare, ꝙ {nõ respirat paries quia non est animal, } non demonstrat propter quid, nec accipit causam. Quia {si non esse animal, esset causa non respirandi oporteret, quòd esse animal, esset causa respirãdi, } quod falsum est. Multa enim sunt animalia, quæ non respirant sicut pisces. Oportet enim si negatio est causa negationis quòd affirmatio, sit causa affirmationis, sicut non esse calidum & frigidum in mensura est causa, quòd aliquis nõ sanetur, & esse calidum & frigidum in mẽsura, est causa, quòd aliquis sanetur. similiter autem econuerso est, ꝙ si affirmatio est causa affirmationis, negatio est causa negationis. In præmissis autem hoc non contingit, quia affirmatio non est causa affirmationis, quia {non omne ꝙ est animal respirat, } Deinde cum dicit,

Atque

ARGY. Vide in annotatione. *Atque ratiocinatio causa talis in meda sit figura a nanque sit animal b respirare, paries c. Igitur ipsum a cuilibet quidem b competit, omne nanque quod respirat, animal est, nulli autem inest c. Quare neque b cuipiam competit c. Paries igitur non respirat.*

ANTI. *Syllogismus autem sit huiusmodi causa in media figura. Vt sit a animal, in quo b respirare, in quo c paries. In b quidem igitur omni est a, omne enim respirans animal est, in c aũt nullo. Quare b in c nullo est. Non igitur respirat paries.*

Ordinat prædictum exemplum in forma syllogistica. Et dicit, ꝙ syllogismum prædictum oportet fieri in media figura. Et hoc ideo est, quia in prima figura, non potest esse conclusio negatiua, ita ꝙ maior sit affirmatiua, quod oportet in prædicto exemplo esse. Nam respirare, quod est maior extremitas, oportet quòd coniungatur cum animali, quod est medius terminus sm affirmationem. Sed paries, quod est minor extremitas, oportet quòd cõiungatur cum animali, quòd est medium, secundum negationem. Et sic oportet, quòd maior sit affirmatiua & minor negatiua. Quod quidem nũquam fit in prima figura, sed solum in secunda. Accipiatur ergo animal a.i. medius terminus b respirare.i. maior extremitas, & paries c.i. minor extremitas. {Sit ergo a in omni b.} quia omne respirans est animal. {In nullo autem c est a.} quia nullus paries est animal. Quare sequitur, quòd etiam b in nullo c sit.i. quòd nullus paries respiret. Si autem acciperetur medium propinquum, esset demonstratio propter quid. Vt si ostenderetur, quòd paries non respiret, quia non habet pulmonem. Omne enim habens pulmonem, respirat, & econuerso. Deinde cum dicit.

ARGY. *Tales vero causa similes sunt hisce, qua per exuperationem dicuntur. Hoc autem est medium id dicere, quod superat causam, cuius generis est. Anacarsidis illud, in scythia modulatrices non sunt, nam neque vites.*

ANTI. Vide in annotatione. *Comparantur huiusmodi causarum secundum excellentiam dictis, hoc autem est plurimum distantem medium dicere, sicut est illud quod Anacharsis in Scythis, quod non sunt sibilatores, neque enim vites.*

Ostendit quomodo media se habeant ad conclusionem dicens, quòd huiusmodi causę remotæ comparantur dictis secundum excellentiam quia, excedunt cõmunitatem conclusionis probandæ. Et hmõi medium contingit dicere, quòd est multum distans. Vt patet in probatione Anacharsidis, qui probat, quòd apud Scythas non sunt sibillatores, probat hoc quòd nõ sunt ibi vites. Hoc enim est medium valde remotum. Propinquum.n. esset, non habere vinum, & adhuc propinquius, non bibere vinum, ex quo sequitur letitia cordis quę monet ad cantandum, vt sic sibillatio, pro cantu intelligatur. Vel melius potest dici, quòd sibilius hic accipitur non pro quolibet cantu, sed pro cantu vindemiantium, quod vocatur celeuma. Deinde cum dicit.

Pria proba. Anacharsi.

ARGY. Vide in annotatione. *In eadem igitur scientia, & in mediorum, positione, ha sunt differentia ratiocinationis ipsius esse, ad ipsius propter quid est ratiocinationem.*

ANTI. *Secundum quidem igitur eandem scientiam, & secundũ eorundem positionem, ha differentia sunt ipsius quia, ad eum, qui est propter quid syllogismum.*

Epilogat quod dixerat, dicens, quòd hæ sunt differentiæ syllogismi quia, ad syllogismum, qui est propter quid in eadem scientia, {& secundum eorundem positionẽ,} idest eorum qui habent, eundem ordinem. Quod dicitur ad remouendum illud, quod post dicet, quòd vna scientia est sub altera.

LECTIO XXV.

Vt ostẽdat quomodo diuersis in scientijs ipsum quia à propter quid se iungitur, quomodo scientiæ diuerse sumantur declarat, quo pacto item talibus, demonstrationibus vtuntur, exponit.

ARGY. *Alio vero modo differunt esse, & propter quid est, quòd per aliam, atque aliam vtrunque consideratur.*

ANTI. *Alio autẽ modo differt propter quid ab ipso quia, quod est per aliam scientiam, vtrunque speculari.*

Postquam ostendit Philosophus, qualiter demonstratio quia differt ad demonstratione propter quid, in eadem scientia, hic ostendit quomodo differt in diuersis scientijs. Et circa hoc duo facit. Primo proponit intentum, dicens, quòd alio modo a prædictis differt propter quid ab ipso quia, pp hoc quòd in diuersis scientijs considerantur, i. quòd ad vnam scientiam pertinet propter quid, & ad aliam scientiam quia. Secundo cum dicit.

ARGY. *Tales autem sunt ha, qua ita se habent vt altera sub altera collocetur, vt ad Geometriam Perspectiua, & ad solidorum scientiã, machinarum facultas extruendarum, & ad Aritmeticam Musica, & ad Astrologiam sese habet eorum scientia, qua apparent.*

ANTI. *Huiusmodi autem sunt quacunq; sic se habent adinuicem, quòd alterum sub altero est, vt speculatiua ad Geometriam, & Machinatina, ad Stereometriam, & Harmonica ad Arithmeticam, & Apparentia ad Astrologiam.*

Manifestat propositũ. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat propositum in scientijs, quarum vna est sub altera. Secundo in scientijs, quarum vna est sub altera, ibi {Multæ autem non sibi.} Circa primum duo facit. Primo ostendit qualiter se habeant scientię adinuicem quarum vna est sub altera, ad quarũ vnam pertinet propter quid, ad alteram autem quia. Secundo ostẽdit, quomodo in prædictis scientijs ad vnam eorum pertinet quia, & ad aliam propter quid, ibi {Hoc enim ipsum &c.} Circa primum duo facit. Primo ostendit, quomodo prædictæ scientiæ se habeant adinuicem secundum ordinẽ. Secundo ostendit qualiter se habeant adinuicẽ sm conuenientiam ibi {Fere aũt vniuoce.} Dicit ergo primo quòd huiusmodi scientiæ sunt.i. ad quarum vnam pertinet quia, ad aliam autem propter quid. quæcunq; sic se habent ad inuicem, quòd altera est sub altera. Hoc aũt contingit dupliciter. Vno quidem modo qñ subiectum vnius scientię est species subiecti superioris sciẽtiæ, sicut animal est species corporis naturalis, & ideo scientia de animalibus est sub scientia naturali. Alio autem modo qñ subiectum inferioris scientiæ, non est species subiecti superioris scientiæ, sed subiectum inferioris scientiæ, comparatur ad subiectũ superioris, sicut materiale ad formale. Et hoc modo accipit hic vnam scientiam esse sub altera, sicut speculatiua.i. perspectiua se habet ad geometriam Geometria enim est de linea & alijs magnitudinibus. Perspectiua autem est circa lineam determinatam ad materiam.i. circa lineam visualem. Lignea autem visualis, non est species lineæ simpliciter, sicut nec triangulus ligneus est species trianguli. Non enim ligneum est differentia trianguli. Et similiter Machinatina idest scientia de faciẽdis machinis se habeat ad stereometram.i. ad scientiã quæ est de mensurationibus corporum. Et hæc scientia dicitur esse sub scientia per applicationem formalis ad materiale. Nam mensuræ corporum simpliciter comparantur ad mensuras lignorum & aliarum materierum, quæ requiruntur ad machinas per applicationem formalis ad materiale. Et similiter se habet harmonica.i. musica, ad arithmeticam. Nam musica applicat numerum formalem, quem

Vnã scien. eẽ sub alte. dupliciter.

Vnam scien esse sub al. p appli. formalis ad materiale.

considerat arithmeticus ad materiam, idest ad sonos. Et similiter se habent apparentia idest scientia naualis, quæ considrat scientia apparentia serenitatis vel tempestatis, ad astrologiam, quę considerat motus et situs astrorum. Deinde cum dicit,

ARGY. *Atque harum nonnullæ scientiarum nomine rationesq; fere conueniunt ceu astrologia est et ipsa mathematica, & nauigandi scientia, & musica, ea est, quæ mathematica, & quæ auditum oblectat.*

ANTI. Vide in annotatione. *Fere autem vniuocæ sunt harum quædam scientiam, vt astrologia mathematica, quæ & naulis est, & harmonica, & arithmetica, quæ est secundum auditum.*

Ostendit, qualiter se habent prædictę scientiæ admui cem secundum conuenientiam. Et dicit, quòd fere hmôi scien tiæ sunt vniuocæ adinuicem. (Primo cur dixit fere.) Dicit autem fere, quia com municant in nôie generis, & non in nomine speciei. Di cuntur aût omnes scientiæ mathematicæ, quædam quidem quia sunt de subiecto abstracto à materia, vt geometria & aritmetica, quæ simpliciter mathematicæ sunt, quędam autem per applicationem principiorum mathe maticorum ad res materiales, sicut astrologia dr mathematicæ & naturalis scientia, & similiter harmonica idest musica dicitur mathematica, & quæ est secundum auditum idest prædicta musica, quæ cognoscit ex experientia auditus, sonos. Vel potest dici, quod sunt vniuocæ, quia etiam in no mine speciei conueniunt. Nam et naualis dicitur astrolo gia, & prædicta musicæ dicitur musica. (Cur dixit fere.) Dici aût fere, quia hoc non contingit in omnibus, sed in pluribus.

ARGY. *Hic enim ipsum quidē esse ad eos pertinet scire qui sensu vtūtur. ipsum aūt propter quid est ad mathematicos ipsos. Hi nanq; causarum demonstrationes habent. Et per sępe ne sciunt ipsum esse quemadmodū hi, qui contemplantur ipsum vniuersale nonnulla singularū, quia non animaduertunt, sę pe numero nesciunt. Hæ aūt sunt, quæ formis ipsis vtuntur, quæ quidem sunt alia quadā substātiaq; diuersę. Mathema ticæ nanq; scientiæ sunt, circa formas. De nullo n. subiecto dicuntur. Nam et si geometrica ipsa sunt in subiecto, nō tñ vt in subiecto sunt geometricæ considerationi subijciuntur.*

ANTI. Vide in annotatione. *Hoc enim ipsum quia, sensibilium est scire, sed propter quid mathematicorum. Hi enim habent causarum demonstrationes, & multoties nesciunt ipsum quia. Sicut vniuersa le considerantes multoties quædam singularium nesciunt, propter id quod non intendunt. Sunt autem hæ quæcunque alterum quiddam sunt secundum substantiam, & vtuntur speciebus. Mathematica. n. circa species sunt, non enim de subiecto aliquo. Si enim & de subiecto aliquo geometrię, sed non secundum quòd de subiecto sunt.*

Manifestat, quomodo in prædictis scientijs ad vnam scientia pertinet quia, & ad aliam propter quid. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit, quod scientie, quę sub se con tinent alias, habent dicere propter quid. Secûdo quomodo scientiæ, quæ sub eis continentur, habent dicere prop ter quid, respectu aliarum scientiarum, ibi {Habet autem se.} (Notandum.) Sciendum ergo est circa primum, quod in oîbus prænominatis scientijs, illæ quæ continentur sub alijs, (Aliquando scientes pro pter quid ne sciunt quia.) applicant principia mathematicę ad sensibilia. Q uę aût sub se continent alias, sunt magis mathematicæ. Et ideo dicit primo Philosophus, quod scire quia, est sensibilium. i. scientiarum inferiorū, quæ applicant ad sensibilia, sed scire propter quid, est mathematicorum, i. scientiarum, quarū principia non applicantur ad sensibilia. Hmôi autem (Exeplificat de mathema tico.) habent demonstrare ea, quæ sumuntur vt causæ in inferioribus scientijs. Et quia posset aliquis dicere, quod qui sci ret propter quid, sciret & de necessitate quia, consequen ter hoc remouet dicens, quod multotiens illi, qui sciunt pro pter quid, nesciunt quia. Et hoc manifestat per exêplum, sicut et cum considerantes vle, multoties nesciunt quædam singularia, propter hoc, quòd hoc nô intendunt per considerationem. Sicut qui scit oém mulâ esse sterilem, nescit de ista, quam nô considerat. Et sifr mathematicus qui demonstrat propter quid nescit quandoq; quia, quia non applicat principia superioris scientię ad eam, quę de monstrantur in inferiori scientia. Et quia dixerat, quòd scire propter quid, est mathematicorum, vult ostendere cuiusmodi genus causæ a mathematicis sumatur. Vnde dicit, quod istæ scientiæ, quæ accipiunt propter quid a mathematicis, {sunt alterum quiddam,} idest differunt ab eis secundum substantiam, inquantum applicant ad materiā. Vnde huiusmodi scientiæ {vtuntur speciebus} idest formalibus principijs, quę accipiunt à mathematicis. Mathematicæ. n. scientiæ sunt circa species. Non. n. horum consideratio {est de subiecto, {i. de materia, quia quauis, de quibus Geometria considerat, sint in materia, sicut li nea, superficies, & hmôi, non tñ considerat de eis geome tria, secundum quod sunt in materiæ, sed secundum quòd sunt abstracta. Nam geometria, ea quæ sunt in materia secundum esse, abstrahit a materia secundum côsiderationem. Scientię autem subalternatę econuerso, accipiunt ea, quæ sunt considera ta in abstractione a geometra, & applicant ad materiam. Vnde patet, quòd geometra dicit propter quid in istis scientijs secûdum causam formalem. Deinde cum dicit.

Vt autem perspectiua sese habet ad geometriam, sic alia sese habet ad perspectiuam, veluti de iride. Nam ipsum qui dem esse ad naturalem pertinet scire, ipsum autem propter quid est, ipsius est perspectiui, aut simpliciter, aut eis, qui eō plectitor mathematicam. ARGY.

Habet autem se scientia de iride ad perspectiuam, sicut hæc ad geometriam, & alia ad istam, vt est id, quod est de iride. Ipsum quidem quia physici est scire, sed propter quid perspectiui, aut simpliciter, aut secundum doctrinam. ANTI. Vide in annotatione.

Ostendit etiam, quod scientia subalternata dicit propter quid non respectu subalternantis, sed respectu alterius cuiusdam alterius. Perspectiua. n. subalternatur geometrię. Et si cô paremus perspectiua ad geometriam, perspectiua dicit quia, & geometria propter quid. Sed sicut perspectiua sub alternatur geometrię, ita scientia de iride subalternatur perspectiuę. Applicat. n. principia, quæ perspectiua tradit simpliciter, ad determinatā materiam. Vnde ipsius physici qui tractat de iride, est scire quia, sed perspectiui est scire propter quid. Dicit. n. physicus côuersionem visus ad nubem aliquo modo dispositā ad solē esse câm iridis. Propter quid aût, sumit perspectiuo. Deinde cum dicit.

Cumplures etiam scientiarum, quę non sunt ita disposite, vt altera sub altera sit collocata, pari modo se habent vt medicina atque geometria. Nam ferre vlcerum, ea quę orbis subeunt formam tardius cæteris curari, ad medicum spe ctat, propter quid autem ad geometram. ARGY.

Multę aût et non subynuicem sciarum, habent sic vt me dicina ad geometriā. Q uod. n. vulnera circularia tardius sanentur medici est scire quia, propter quid aût geometra. ANTI.

Ostendit, qûo quia & propter quid, in diuersis scientijs non subalterni. differunt. Et dicit quod {multæ scientiarum, quæ non sunt adinuicem, sic se habent adinuicem} scilicet quod ad vnam pertinet quia, & ad alteram pertinet propter quid. Sicut patet de medicina & geometria. Non enim subiectum medicinę sumitur sub subiecto geome triæ, sicut subiectum perspectiuæ. Sed tamen ad aliquam conclusionem in medicina consideratā, applicabilia sunt principia

principia geometrię. Sicut quòd vulnera circularia tardius sanentur medici est scire quia, qui hoc experitur, sed propter quid scire est geometræ, ad quem pertinet cognoscere, quòd circulus est figura sine angulo. Vnde partes circularis vulneris non appropinquant sibi, vt possint de facili coniungi. Sciendum autem est, quòd illa differentia quia, & propter quid, quæ est secundũ diuersas scientias, continetur sub altero dictorum modorum scilicet quando fit demonstratio per causam remotam.

Notandum.

LECTIO XXVI.

Figurarum, prima magis aptam ad demonstrationem esse probat, quomodo item negatiua propositio, mediatam, vel immediatam esse contingit, exponit.

ARGY. *Prima autem ratiocinationis figura maxime ad scientiã ipsam accommodatur. Mathematicæ scientiæ nanque vt Arithmetica, Geometria, et Perspectiua, per hanc, vt patet, suas afferunt demonstrationes, atque etiam omnes fere, quæ ipsis propter quid est faciunt considerationem. Aut enim omnino, aut per sæpe, & in plurimis, hac in figura ipsius propter quid est exteritur ratiocinatio. Quare propter hoc etiam ipsum maxime ad scientiam erit accommodata. Propriissimus enim, sciendi modus est contemplari ipsum propter quid est.*

ANTI. *Figurarum autem magis faciens scire maxime prima est. Mathematicę enim sciẽtiarum per hanc primam figuram demonstrationes ferunt vt Arithmetica, & Geometria, & Perspectiua, & fere dicere est quæcunq; propter quid faciunt speculationem. Aut enim omnino, aut sicut frequentius, & in pluribus, per hanc figuram, qui est, propter quid, fit syllogismus. Quare et per hanc erit faciens scire, propter quid speculari.*

Vide in annotatione.

Postquam Philosophus determinauit de materia syllogismi, hic determinat de forma ipsius, ostẽdens in qua figura præcipue fiat syllogismus demonstratiuus. Et diuiditur in duas partes. In prima ostendit, quòd syllogismus demonstratiuus maxime fit in prima figura. Et quia in prima figura proceditur etiam ex negatiuis, & oportet demonstrationem ex immediatis procedere, ostendit in secunda parte, quomodo contingit propositionem negatiuam esse immediatam, ibi {Sicut autem esse a in b &c.} Primum ostendit tribus rationibus. Quarum prima talis est. In quacunque figura maxime fit syllogismus propter quid, figura ista maxime est faciens scire, & propter hoc est magis accommoda demonstrationibus, cum demonstratio sit syllogismus faciens scire. Sed in prima figura maxime fit syllogismus propter quid. Quod patet ex hoc quod mathematicæ scientiæ vt Arithmetica, & Geometria, & quæcunque aliæ propter quid demonstrant, vt plurimum figura prima vtuntur. Ergo prima figura est maxime faciens scire & maxime accommoda demonstrationibus. Causa autem quare demonstratio propter quid maxime fit in prima figura, est hæc. Nam in prima figura medius terminus subijcitur maiori extremitati, quæ est prędicatum conclusionis, & prędicatur de minori termino, qui est subiectum conclusionis. Oportet aut in demonstrationibus propter quid medium esse causam passionis, quæ Prædicatur in conclusione de subiecto. Et vnus modus dicendi per se, est quando subiectum est causa prædicati, vt interfectus interijt, sicut supra dictum est & hoc competit primæ figuræ, in qua medium subijcitur maiori extremitati, vt dictum est. Secundam rationem ponit ibi.

Pria ra. cur. demõ. fit in prima figu.

ARGY. *Deinde hac tantum figura ipsius quid est, venari sciãm possumus. In figura namq; media nulla fit affirmatiua ratiocinatio, sciã vero ipsius quid est affirmationis nimirum est. In vltima vero fit quidem, aut non est vniuersalis, vt patet ipsum autem quid est, vniuersalium esse constat. Nõ enim aliqua ex parte homo est animal bipes.*

ANTI. *Postea ipsius quod quid est, scientiam, per solam hanc primam figuram venari possibile est. In media quidem enim figura non fit cathegoricus syllogismus, sed ipsius quodquid est scientia affirmationis est. In vltima autem fit quidem, sed non vniuersaliter, sed quodquid est vniuersalium est. Non enim quodammodo est animal bipes homo.*

Quę talis est. Quodquid est, potissimum locũ in demonstratiuis scientijs habet, quia sicut dictũ est diffinitio aut est principium demonstrationis, aut conclusio, aut demonstratio positione differens. Ad inuestigandum autem diffinitionem sola prima figura cõuenit. Nam in sola prima figura concluditur vniuersalis affirmatiua. quæ sola cõpetit ad sciãm quodquid est. Nam quodquid est, per affirmationem cognoscitur. Prædicatur enim diffinitio de diffinitio affirmatiue, & vniuersaliter. Non enim quidam homo est animal bipes, sed omnis homo. Ergo prima figura maxime est faciens scire, & accommoda, demonstrationibus. Tertiam rationem ponit ibi.

Lec. 16. tex. expo. 5.

ARGY. *Insuper hac figura cæterarum non indiget figurarum, & indigent huius illæ profecto. Nam hac densantur, atque accrescunt, quousque ad ea perueniant, quæ medio vocant. Patet igitur primam figuram exactissimam, atque accommodatissimam ad scientiam esse.*

ANTI. *Amplius hęc quidem illis nihil indiget illæ autem per hanc densantur & augmentantur, quousque vtique ad immediata veniant. Manifestum igitur est quod maxime proprium scientia prima figura.*

Quæ talis est. Aliæ figurę in demonstrationibus indigent prima, prima autem non indiget alijs, ergo prima figura efficacius facit scire, quàm aliæ. Quod aũt aliæ figurę indigeant prima, ex hoc manifestum est, quòd oportet ad perfectam scientiam habendam, ꝙ propositiones mediatæ, quę sumuntur in demonstrationibus ad immediata reducantur. Quod quidem fit dupliciter scilicet densando media, & augmentando. Densando quidem quando medium acceptum coniungitur mediatę vtique extremorum, vel alteri. Vnde quando accipiuntur media alia inter medium primum, & extrema, fit quasi quædã condensatio mediorum. Sicut si acciperetur primo sic. Omne e est c, omne c est a, & deinde inter c & e, sumatur medium d, & inter c & a medium b. Augmentando autem, quoniam medium est immediatum minori extremitati, & mediatum maiori. Tunc enim oportet accipere plura media alia supra medium primo acceptum. Vt si dicatur. Omne e est d, omne d, est a, etiam postea supra d accipiantur alia media. Hæc autem condensatio, & augmentatio mediorum fit solum per primam figuram, tum quia solum in prima figura concluditur vniuersalis affirmatiuam, tum quia solum in prima figura medium sumitur inter extrema. In secunda autem medium accipitur extra extrema, quasi prędicatum de eis. In tertia vero figura, infra extrema quasi subiectum de eis. Deinde cum dicit.

Exẽ. de condensatio.

Exẽ de aug. Cõdensa & aug. mediorum solũ in pria figura.

ARGY. *Quemadmodum autem fit, vt a indiuidua competat ipsi b, sic etiam vt identidem non competat fieri potest. Atque tum indiuidua competere, vel non competere dico, cum inter ipsa nullum medium est. Sic enim non erit vlterius per aliud inesse, vel non inesse.*

ANTI. *Sicut autem esse a in b contingit indiuidualiter, sic, & non esse conceditur. Dico autem indiuidualiter esse aut non esse, cum nihil est eorum medium.*

Vide in annotatione.

Docet quo modo propositio negatiua possit esse immediata. Et circa hoc duo facit. Primo proponit intẽtum dicens, quòd sicut {contingit omne a esse in b indiuidualiter} idest immediatæ, {sic & conceditur non esse} idest ita potest concedi, quòd propositio significans a non esse in b sit immediata. Vnde exponit, quid est, indiuidualiter esse, vel non esse, s. quando affirmatiua, vel negatiua non habet medium per quod probetur. Secundo ibi.

ARGY. *Cum itaque vel a vel b in toto quopiam est, vel etiam vtrunque, tum etiam fieri nequit vt a primo non competat ipsi b. Sit enim a ipsum in toto c, si igitur b nõ sit in aliquo toto c, fieri nanque potest vt a, quidem in toto quopiam sit b vero in hoc eodem non sit, tum ratiocinatio fiet, ac ipsum a non inesse b per c medium concludetur. Nam si c cuilibet quidem competat a de nullo vero b prædicatur, a sane nulli competet b. Idem fiet & si b in toto quopiam sit, vel vt in d. Nam ipsum d cuilibet quidem competit b, de nullo vero dicitur a. Quare fit vt a per ratiocinationem nulli competat b. Eadem ostendentur, & si vtrunque tam a quã b in toto quoppiam sit.*

ANTI. *Cum igitur aut a quidem, aut b in toto quodam sint aut ambo nõ contingit a in b primo nõ esse. Sit .n. a in toto c, igitur si b non est in toto c põt .n. a esse quidem in quodam tota sed b non esse in hoc, syllogismus erit quòd non sit a in b. Si .n. in a quidem omni est c in b aũt nullo est c in nullo b est a. Similiter aũt est & si b in toto quodam est vt in d. d aũt in omni b est, a aũt in nullo b erit per syllogismm. Eodẽ aũt modo demonstrabitur, & si vtraque in quodam toto sunt.*

Manifestat propositũ. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit qũo propositio negatiua sit mediata. Secundo qũo immediata, ibi {Si vero neutrum &c.} Circa primũ duo facit. Primo manifestat propositum, Secundo oñdit, quoddam quod supposuerat, ibi { Quod aũt contingit b non esse &c.} Dicit ergo primo, ꝙ cum a. i. maior terminus, aut b. i. minor terminus sunt in quodam toto, sicut species in genere, aut etiam ambo sunt sub aliquo genere diuerso, non contingit a non esse in b primo, i. non contingit quod hæc propositio, nullum b est a sit immediata. Et primo manifestat hoc qñ a scilicet est in quodam toto. s. in c, b autem in nullo. Vtputa si a sit homo, c aũt substantia, b quantitas, potest syll's fieri ad probãdum, ꝙ a nulli b insit per hoc quòd c omni a inest, b autem nulli c, vt si fiat syllogismus in secũda figura. Omnis homo est substantia, nulla quantitas est substantia, ergo nulla quantitas est homo. Et silr est, si b idest terminus minor sit in quodam toto, vt in d, a autem non sit in aliquo toto syllogizari poterit ꝙ a sit in nullo b. Vt sit substantia b linea. d quantitas, & fiat in syllogismus in prima figura sic. Nulla quantitas est substantia, oĩs linea est quantitas, ergo nulla linea est substantia. Eodem autem modo poterit demonstrari cõclusio negatiua, sit vnumquodq; sit in quodam toto, vt si sit a linea c, quantitas, b albedo, & d quantitas, potest syllogizari in secunda figura, & in

Exẽ. in. 2. fi. In prima. prima. in secunda figura sic, Omnis linea est quantitas, nulla albedo est quãtitas, ergo nulla albedo est linea. In prima figura sic, Nulla qualitas est linea, omnis albedo

Prop. nega. mediata. est qualitas, ergo nulla albedo est linea. Est autem intelligendum propositionem negatiuam esse mediatã, vtroq; terminorum existente in quodam toto, non quidem in eodem, sed in diuersis. Si enim sint in eodem toto, erit propositio immediata, sicut nullum rationale est irrationale, vel nullũ bipes est quadrupes. Deinde cum dicit.

ARGY. *At vero fieri posse vt b nõ sit in eo, in quo toto est ipsum a. aut rursus vt a non sit in eo in quo toto est ipsum b, patet ex dispõnibus rerũ, quæ inter se nõ miscentur. Nã si nihil eorum, quæ in a c d, serie collocantur de vllo prædicatur eorum quæ est in b e f diuersa serie collocantur, a vero in toto est c quod quidẽ eiusdem est seriei, perspicuum est fieri non posse, vt b in ipso sit g. Alioquin cõuenirent, ac miscerẽtur, hæ series, rerũ. Idẽ fiet & si b ipsum in toto quoppiam sit.*

ANTI. Vide in annotatione. *Quod autem cõtingit b non esse in quo toto est a, aut iterũ a in quo est b, manifestum ex coordinationibus est, quæcunq; non commutantur adinuicem. Si enim nihil eorũ, quæ sunt in a c d coordinatione de nullo prædicatur, quæ sunt in b e f, a aũt in toto p sit in coordinatione præexistenti manifestum est quòd b non erit in p. Commutarentur .n. coordinationes. Similiter autem est & si b in toto quodam est.*

Exp. primæ ꝙ est in vno pdicamento nõ in altero. Manifestat quod supposuerat, s. ꝙ altero extremorũ existente in aliquo toto alterum non sit in eodẽ, dicens, ꝙ manifestũ est ex coordinationibus prędicamentorum diuersorum, quæ non cõmutantur adinuidem quia. s. id quod est in vno prędicamento, non est in altero. Manifestum est, ꝙ contingat b esse non in toto, in quo est a, aut econuerso, quia videlicet contingit vnũ terminorũ accipi in vno prædicamento, in quo non est aliud. Sit .n. coordinatio vna prædicamenti a c d, puta prædicamentum substantiæ, & alia coordinatio sit b e f, puta prædicamentum quantitas. Si ergo nihil eorum, quæ sunt in coordinatione a c d, de nullo prædicatur, eorũ, quæ sunt in coordinatione b e f, a aũt sit in p quasi in quodam generalissimo, quod sit principium totius primæ coordinationis, manifestum est ꝙ b, non est in p, quia sic coordinationes idest prædicamenta commutarentur. Similiter autem est si b sit in quodam toto vt puta in e, manifestum est, quòd a non est in e. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sed si a nulli b insit, & neutrum in toto sit vllo, necesse est a sine medio non competat ipsi b, Nam si quippiam inter ipsum medium cadet, necesse est alterum ipsorum in toto quoppiam esse. Aut enim in prima figura ratiocinatio eorum, aut in media extruetur. At si in prima, b nimirum in toto quoppiam erit. Propositionem enim eam, quæ versus b collocabitur, affirmatiuã esse oportet. Si in secunda, vtrumuis in toto quopiam erit. Nam vtrumuis interuallum affirmatiuum esse potest atque nunc versus maius, nunc versus minus extremum, negatiua propositione sumpta conficitur ratiocinatio. Ambæ vero propositiones si fuerint negatiuæ, ratiocinatio non constabit.*

ANTI. *Si vero neutrum sit in aliquo toto a in b, necesse est indiuidualiter non esse. Si .n. erit medium, necesse est alterum ipsorum in quodam toto esse. Aut enim in prima figura, aut in media, erit syllogismus. Si quidem igitur in prima figura b erit in toto quodam affirmatiuam enim oportet ad hanc fieri propositionem. Si vero in media, quodcunque contingit At vtraq; enim posito priuatiuo fit syllogismus. Cum autem vtraque negatiua sit, non erit syllogismus.*

Ostendit quomodo propositio negatiua sit immediata dicens, ꝙ {si neutrum sit in toto aliquo} . s. neq; a neq; b & cum a nõ sit in b necesse est, quòd hęc sit immediata, nullum b est a. Quia si acciperetur aliquod medium ad syllogizandum eam, oporteret, ꝙ alterum ipsorum esset in aliquo toto, & sic etiam oporteret fieri syllogismum, aut in prima figura, aut in secunda. In tertia enim figura non potest concludi vniuersalis negatiua, qualem oportet esse propositionem immediatam. Si quidem syllogismus fit in prima, oportet ꝙ b, sit in quodam toto, quia b est minor extremitas, & in prima figura semper oportet minorem propositionem esse affirmatiuam. Nõ enim fit syllogismus in prima figura ex maiori affirmatiua, &c

ua,& minori negatiua. Sed si syllogismus erit in media figura contingit quodcunque vel a vel b esse in toto quodam, quia in media figura potest esse negatiua, tam prima q̃ secunda propositio. Nunquam tamen potest esse, neque in prima neq; in secunda vtraq; propositio negatiua. Et ideo oportet q̄ altera existente affirmatiua alterum extremorum sit in quodam toto. Sic igitur patet, q̄ propositio negatiua immediata est, quando neutrum terminorum est in quoddam toto. Non autem potest dici q̄ quamuis neutrum sit in quodam toto, potest tamen accipi medium ad ipsum concludendum scilicet si accipiatur medium conuertibile, quia oportet tale medium esse quod sit prius & notius. Et hoc est vel genus vel diffinitio, quæ non est sine genere. Deinde cum dicit.

ARGY. *Patet igitur fieri posse, vt sine medio quippiam cuipiam non insit, atque quando, & quemadmodum fieri potest, satis iam explanauimus.*

ANTI *Manifestum igitur est quòd contingit et aliud in alio nõ esse indiuidualiter, & quando contingit & quo dximus.*

Concludendo, epilogat quod dictum est. Et litera plana est ex dictis.

LECTIO XXVII.

Distincta duplici ignorantia, quomodo syllogismo ignorantiæ contingat syllogizari immediata affirmatiua falsa exponit.

ARGI. *Ignoratio autem ea quæ non negatione, sed dispositione, dicitur ignoratio, deceptio est quę circa propositiones medio vacantes, vel non vacantes, affirmatiuas, vel negatiuas, aut per ratiocinationem, aut simpliciter fit. Nam aut simpliciter quispiam esse, aut non esse putat, aut per ratiocinationem existimationem talem consequitur.*

ANTI. Vide in annotatione. Tex.com.3. *Ignorantia autem non secundum negationem, sed secundum dispositionem dicta, est quidem per syllogismum facta deceptio. Hac autem in his quæ sunt primo, aut non sunt contingit dupliciter. Aut enim est, cum simpliciter acipiat, esse aut non esse, aut eum per syllogismum accipiat opinionem.*

Postquam Philosophus determinauit de syllogismo demonstratiuo, per quem acquiritur scientia, hic determinat de syllogismo, per quem inducitur in nobis ignorantia siue deceptio. Et circa hoc duo facit. Primo enim ostendit, qualis ignorantia per syllogismum induci possit. Secundo ostendit modum, quo talis syllogismus procedit, ibi{Simplicis quidem igitur opinionis &c.} Distinguit ergo primo duplicem ignorantiam, quarum vna est secundum negationem, & alia secundum dispositionem. Ignorantia quidem secundum negationem, (Tex. cõ. 22. Lec. vle. tex. cõ. ex. 6.) est, quando homo omnino nihil scit de re. Et hæc est, ignorantia in non attingendo, vt Philosophus dicit in. 9. Metaphysi. Sicut patet de rustico, qui omnino nihil scit de triangulo, an habeat tres angulos æquales duobus rectis. Ignorantia autem secundum dispositionem, est qñ aliquis habet quidem aliquam dispositionem in cognoscendo, sed corruptam, dum scilicet existimat aliquẽ currere, sed falso, vel dum existimat esse, quod non est, vel non esse quod est. Et hæc ignorantia idem est, quod error. Prima ergo ignorantia non fit per syllogismum, sed (Lect. 9 tex ex prima.) secunda per syllogismum fieri potest. Et tunc vocatur deceptio. Hæc autem ignorantia siue deceptio potest cõtingere circa duo. Vno quidem modo circa ea, quæ sunt (Tex. cõ. 9. l. 6. expo. 3.) prima principia & immediata, dum scilicet opinatur q̄s opposita principijs, quę quidem & si non possit opinari interius in mente, vt supra dictum est, quia non cadunt sub apprehẽsione, potest tamen eis contradicere secundum vocem, & secundum quandam falsam immaginationem, vt dicitur de quibusdam negantibus principia in. 4. Mataph. Alio modo circa conclusiones, quæ non sunt prima & immediata. Et prima quidem ignorantia siue deceptio opponitur cognitioni intellectus. Secunda autem cognitioni scientiæ. Vtraq; autem ignorantia dispõni, siue sit de his quæ sunt prima, siue sit de his, quæ non sunt prima, põt homini prouenire dupliciter. Vno modo simpliciter quando. s. absolute absq; aliquo ductu rõnis existimat falsum, siue affirmando, siue negando. Alio modo, qñ inducitur ad falsum existimandum, per aliquem rõnem syllogisticam. sicut dicit Philosophus in 4. meta. q̄ quidam principijs contradicunt, velut rationibus persuasi. (Tex. c. 9. l. 6. tex. ex. 3. 5.) Alij vero, nõ quasi ratione persuasi, sed propter ineruditionem vel pertinaciam, volentes in oĩbus quęrere demonstrationem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Simplicis igitur existimationis, simplex est error. Eius autem, quę per rõcinationem efficitur plures a, nanq; sine medio nulli competat b. Si igitur quispiã concludat a cõpetere ipsi b sumpto medio c deceptus erit sane per rõcinationem.*

ANTI. *Simplicis quidem igitur opinionis simplex deceptio, sed quæ est, per syllogismum, plures sunt. Non sit enim a in nullo b indiuidualiter. Igitur syllogizet esse a in b, medium accipiens c deceptus erit per syllogismum.*

Ostendit quomodo prædictæ ignorantiæ causantur. Et primo quõ causatur ignorantia, quæ est per syllogismum. Secundo quomodo proueniat ignorantia homini sine syllogismo, ibi{Menifestum est autem, &c.} (Lectio. 5.) Circa primum duo facit. Primo proponit, quo modo causetur ignorantia per syllogismum in primis, & immediatis. Secundo quo modo causatur in his, quæ non sunt prima immediata, ibi{In ijs autem existẽtibus.} Circa primum, duo facit. (Lectio. 19.) Primo proponit, quo modo causatur ignorantia, qua existimatur esse, quod non est. Secundo quo modo causetur ignorantia, qua existimatur non esse, quod est, ibi{Quæ vero ipsius non esse.} Circa primũ tria facit. Primo ꝓponit modũ, quo prędicta ignorãtia cõiter causetur. Secundo assignat diuersitates, circa hoc contingentes, ibi{Cõtingit quidẽ.} Tertio, rñdet tacitæ (Le. ime. seq.) qõni, ibi{Ipsius quidẽ igitur esse &c.} Dicit ergo primo q̄ falsæ opinionis, quam supra vocauit simplicẽ, est simplex deceptio. i. vno mõ solo ad hoc puenit. Non. n. causat ex rõne, q̃ diuersificare põt, sed magis ex defectu rõnis, qui nõ diuersificatur ꝑ diuersos modos sicut nec alię negationes ſm propriã rõnem. (Cur ignor. sim. neg sic vno mõ alio vero mul. mo.) Sed quia rõ falsa multipliciter variari põt, inde est, q̄ hmõi ignorantia, quę fit per syllogismum, multipliciter accidere põt, ſm q̄ multipliciter falsus esse potest syllogismus. Ponit aũt cõem modum dicens, {Non sit. n. a in nullo b indiuidualiter}, i. fit hæc propositio vera immediate. Nullum b est a. Prædicantur enim due negationes, loco vnius. Puta si dicamus Nullus qualitas est substantia, secundum doctrinam supra positam de negatiuis immediatis. Si quis ergo concludit oppositum huius, per aliquem syllogismum, ostendens scilicet omne b esse a accipiens pro medio c erit deceptio per syllogismum. (Lectio. 26. te 2. expo. 9) Deinde cum dicit.

ARGI. *Atque fieri potest vt ambæ propositiones, sint falsa, & etiam altera tantum. Nam si neque a cuiquam c competat neque c cuiquam b, vtrunque autem interuallum econtra sit sumptum amba propositiones erunt sine dubio falsæ.*

ANTI. *Contingit quidem igitur vtrasque propositiones esse falsas, contingit autem alteram tantum. Si enim neque a nullo c erit, neque c in nullo b, accepta autem sunt vtraque econtrario, vtraque erunt falsa.*

Ostendit, quod modis pōt hoc variari. Est aūt sciendum, ꝙ falsa conclusio non concluditur nisi falso syllogismo. Syllogismus autem potest esse falsus dupliciter. Vno modo, quia deficit in forma syllogistica. Et hic nō est syllogismus, sed apparens. Alio modo, quia vtitur falsis propositionibus, Et hic quidem est syllogismus, propter syllogisticam formam, esse autem falsus, propter falsas propositiones assumptas. In disputatione ergo dialectica, quę fit circa probabilia, vsus est vtriusque falsi syllogismi, quia talis disputatio procedit ex cōmunibus, Et ita in ea error attendi potest, & circa materiam quam sumit quæ est cōis, & etiam circa formam, quæ est communis. Sed in disputatione demonstratiua, quæ est circa necessaria non est vsus, nisi illius syllogismi, qui est falsus propter materiam, quia vt dicitur in primo Topicorum paralogismus disciplinæ, procedit ex proprijs disciplinę, sed non ex veris. Vnde, cum forma syllogistica sit inter communia computanda, paralogismus disciplicę, de quo nunc agitur, non peccat in forma, sed solum in materia, & circa propria, & non circa communia. Et ideo primo dicit, quo modo huiusmodi syllogism' procedat ex duabus falsis. Secundo, quo modo procedat ex altera falsa, ibi {Sed altera cootingit, &c.} Primum autem contingit dupliciter, quia falsa propositio, aut est contraria veræ, aut contradictoria. Primo ergo ostendit, quomodo syllogismus huiusmodi procedat ex duabus falsis cōtrarijs veris. Secundo quo modo accipitur contradictio, ibi {Potest autem sic se habere.} Dicit autem primo, quòd in prædicto syllogismo deceptionem causante, contingit quandoque vtrasque propositiones esse falsas, & qñque alteram tantum. Vtrasque autem falsas accipimus cōtrarias verum. Habet enim se c ad a & ad b quòd nullum c sit a, & ꝙ nullum b sit c. Si autem accipiantur contraria horum. s. omne c est a omne b est c vtreque propositiones erunt falsę totaliter. Puta si dicam. Omnis qualitas est substantia, omnis quantitas est qualitas ergo omnis quantitas est substantia. Deinde cum dicit.

Vide in an. Syllogismū esse falsa dupliciter.

Cap. 1. circa finem.

ARGY. *Fieri nanque potest, vt c sic se habeat ad extremū vtrunque, vt neque subijciatur a neque vniuersaliter competat ipsi b. Etenim b quidem fieri non potest, vt in toto quopiam sit. Nam a primo remouebatur ab ipso, a vero non necesse est vniuersaliter cunctis, quæ sunt, inesse. Quare fit ambę propositiones sint falsæ.*

ANTI. *Potest autem sic se habere c ad a & ad b & quòd neq; sub a sit, neque vniuersaliter c in b. B quidem impossibile est in toto aliquo. Primum enim dictum est in ipso a non esse, a autem non necesse est in omnibus quę sunt inesse vniuersaliter. Quare vtraque falsa sunt.*

Ostendit quomodo possunt esse ambæ falsæ, & non sunt contrariæ veris, sed contradictorię. Puta si {sic se habeat c ad a & ad b quòd nec contineatur totaliter, sub a neque vniuersaliter insit b.} Puta si accipiamus, perfectū vel ens in actu, & procedamus sic, Omne perfectum est substantia, omnis quantitas est perfecta, ergo &c. Manifestum est, quod vtraque est falsa, sed non totaliter. Sunt enim contradictoriæ earum veræ scilicet quoddam perfectum non est substanua, & quædam quantitas non est perfecta. Contrarię autem falsę scilicet nullum perfectū est substantia, & nulla quantitas est perfecta. Quod aūt c non vniuersaliter insit b, idest, ꝙ ista non sit vera omnis quantites est perfecta, quæ erat minor vt omne b est c probat per hoc, quod b non potest contineri sub aliquo toto, quod de eo vniuersaliter prædicetur. Et hoc ideo quia hęc propositio, nullum b est a dicebatur esse immediata, quod est a non inesse b primo. Dictum est aūt supra, illas negatiuas immediatas, quarum neuter terminorum est sub aliquo toto. Sed videtur hæc probatio non esse sufficiens, quia de eo etiam quod nō est sub aliquo toto, sicut species sub genere, potest aliquid vniuersaliter prædicari. Non enim solum genus aut differentia vniuersaliter prædicatur, sed etiam proprium. Sed dicendum est, quòd licet dicta probatio non sit efficax, communiter loquendo, est tamen efficax in proposito. Quia sicut in primo Topicorum dicitur paralogismus disciplinæ de quo hic loquitur, procedit ex conuenientibus disciplinæ. Vnde intendit vti talibus medijs, qualibus vtitur demonstrator. Demonstrationis autem medium est diffinitio, vt supra dictum est. Vnde & in syllogismo de quo hic loquitur, intendit diffinitione pro medio. Diffinitio autem continet genus & differentiam. Vnde oportet, id, quod vniuersaliter prædicatur in hoc syllogismo, continere id, in quo est subiectum sicut in toto. Quod autem a non insit vniuersaliter ipsi c, idest, quòd ista non sit vniuersaliter vera, omne perfectum est substātia, quę erat maior, vt omne c est a, probatur per hoc, quod non est necesse de quocunque vniuersali, quod insit vniuersaliter omnibus, quæ sunt, quia nullum prædicamentum, prædicatur de his, quæ continentur sub alio prędicamento, neque etiam vniuersaliter prędicatur de his, quę communiter cōsequuntur ens, quæ sunt actus & potentia perfectum & imperfectum, prius & posterius, & alia huiusmodi. Deinde cum dicit.

Exē. in terminis specialibus.

Lectio. 16.

Dubium.

Capi. 1. circa fin.

Lec. 16. tex. expo. 3.

ARGY. *At fieri quoque potest, vt altera vera sumatur non tamen vtrauis, sed a c. Nam propō c b semper erit falsa, quia in nullo est ipsum b. Sed a c vera esse pōt, veluti si a sine medio competat quidem ipsi c, non competat aūt ipsi b, cum. n. idem primo de pluribus quouis dicitur modo, neutrū erit in altero. Nihil autem interest, & si non sine medio cōpetat.*

ANTI. Vide in annotatione. *Sed altera contingit veram accipere, non tamen quamlibet contingentem, sed qua est a c. Nam b c propositio semper falsa erit, propter id quod c in nullo est b. Sed quæ est a c potest. vt si a in c & in b est indiuidualiter. Cum enim primum prædicetur idem de pluribus, neutrum in neutro est. Differt autem nihil si non indiuidualiter insit.*

Ostendit quo modo prædictus syllogismus procedat ex altera vera, & altera falsa. Et dicit, quod in prædicto syllogismo {contingit accipere alteram veram,} scilicet maiorem, quæ est a c altera existente falsa, s. minore, quę est b c. Et ꝙ propositio minor, quæ est b c semper sit falsa, probat sicut & supra, propter hoc, ꝙ b in nullo est c, sicut, in toto, sed quòd hęc propositio a c posit esse vera, altera existente falsa, probat in terminis. Sit. n. ita ꝙ a insit b & c indiuidualiter. i. immediatę, sicut genus proprijs speciebus, vt color albedini & nigredini. Manifestum est enim s'm hoc, quod maior erit vera scilicet quòd omne c est a, vt puta omnis albedo est color & minor est falsa. s. omnis albedo est nigredo, quia quando aliquid prædicatur primo de pluribus, neutrum istorum plurium de neutro prædicatur. Prima enim pędicato generis est de opositis speciebus. Est autem circa hoc dubitatio, quia his terminis positis, non sequitur conclusio falsa sed vera. Erit. n. conclusio quòd a insit b cui suppositum est inesse indiuidualiter. Sed dicendum, ꝙ hoc exemplum ponitur solum ad manifestandum, quo modo posit esse maior vera & minor falsa. Sed hoc exemplum non habet locum in propositio, vbi quæritur conclusio falsa. Et ideo Philosophus subiungit, Differt autem nihil si non indiuidualiter insit. Possumus autē accipere tales termi-

Dubium.

Solu.

nos,

nos, ꝙ a non insit b indiuidualiter, neque aliquo modo, immo potius ab eo indiuidualiter remoueať. Nec est etiā necesse ꝙ insit c indualiter, quia non est necessarium ꝙ demonstrator vtatur solum propositionibus immediatis sed etiam his, quæ per immediata fidem acceperunt. Accipere ergo possumus alios terminos ad propositum pertinentes. Vt si accipiamus pro medio substantiam intellectualem omnis enim intelligentia est substantia, minor autem est falsa, omnis quantitas est intelligentia. Vnde sequitur conclusio falsa. Deinde cum dicit.

Exē. in terminis in quibus cócl. fal.

ARGY. *Deceptio igitur essendi per hæc atque hoc modo fit solũ. Non enim alia in figura ratiocinatio erat essendi.*

ANTI. *Ipsius quidem igitur esse deceptio per istam fit, et sic fit solum, non enim erit in alia figura ipsius esse syllogismus.*

Respondet tacitę quæstioni. Posset enim aliquis ab eo requirere, ꝙ ostenderet diuersitatem huius syllogismi in alijs figuris. Sed ipse respondet, quòd deceptio, quæ est ipsius esse idest per quam aliquis existimat propositionē affirmatiuam falsam, potest fieri solum per primam figuram, quia in alia figura, scilicet in secunda, non potest fieri syllogismus affirmatiuus. Tertia autem figura nō pertinet ad propositum, quia non potest concludi vniuersalis, quæ principaliter intenditur, in demonstratione, & in hoc syllogismo.

LECTIO XXVIII.

Quomodo syllogismo ignorantiæ syllogizetur immediata negatiua falsa, contraria affirmatiuę immediatę, tam in prima, quàm in secunda figura.

ARGY. *Non essendi vero, & in prima fit, & in media. Atque primum dicamus quos modis, & quomodo sese habentibus ipsis propositionibus fit ia prima figura.*

ANTI. *Quæ vero est ipsius non esse, in prima, & media figura est. Primũ igitur dicamus quot modis in prima fit, et quomodo se habentibus propositionibus.*

Postquam Philosophus ostendit, quomodo concludatur per syllogismum affirmatiua falsa, contraria negatiuę immediatæ, hic ostendit, quomodo per syllogismum cōcludatur negatiua falsa, contraria affirmatiuæ immediatæ. Et primo in prima figura. Secundo in secūda, ibi {Sed in media figura.} Circa primum duo facit. Primo ostendit, de quo est intentio. Et dicit, quòd cum negatiua vniuersalis concludi possit in prima & in secunda figura, primo dicendum est, quot modis syllogismus ignorantiæ fiat in prima figura, & qualiter se habentibus propositionibus in veritate & falsitate. Secundo ibi.

ARGY. *Fieri itaque potest, vt ambæ falsæ propositiones sumatur veluti si ipsum a tam c quàm bene sine medio cōpetat. Nã si sumatur a quidem nulli inesse c, ipsum autem c cuilibet competere b, erit vtraque propositio falsa.*

ANTI. *Contingit quidem igitur vtrisque falsis, vt si a & in c et in b sit indiuiduabiliter. Si enim accipiatur a quidem in c nullo c autem in omni b, falsæ sunt propositiones.*

Prosequitur propositum. Et primo ostendit qualiter fiat talis syllogismus in prima figura ex duabus falsis. Secundo, quomodo fiat ex altera vera, & altera falsa, ibi {Contingit autem & altera.} Dicit ergo primo, ꝙ prædictus syllogismus fieri potest ex vtrisq; falsis. Quod patet si a sit & in c & in b indiuidualiter idest immediatæ. Est aũt immediatæ genus in proximis speciebus, in quas primo diuiditur, sicut color in albedine & nigredine. Genus. n. per se prædicatur de specie, quia prima ponitur in eius diffinitione, & immediatæ prædicatur de specie proxima, quia immediatæ in eius diffinitione ponitur. Non aũt ex hoc, quòd ponatur in diffinitione alicuius partis diffinientis, sicut se habet genus remotum ad vltimam speciem. Sint ergo termini, color, albedo, nigredo. Si ergo accipiatur a quidem in nullo c esse, vtpote si dicamus, nulla albedo est color, c autem in omni b, vtputa si dicamus, omnis nigredo est albedo, falsæ sunt ambæ propositiones, & falsa est conclusio scilicet nulla nigredo est color. Deinde cum dicit.

ARGY. *Fieri quoq; potest, vt altera propositionum, vtrauis, falsa sumatur. Nam esse potest a c quidem vera c b vero falsa, a c quidem vera, quia a non omnibus inest quæ sunt, c b vero falsa. tum quia fieri nequit, vt c cui ipsum a nulli competit, ipsi competat b, nam a c propositio non erit vera, tum quia si ambæ sint vera, erit ipsa conclusio vera.*

ANTI. *Contingit autem & altera falsa, & hac quacunque contingente. Potest enim quæ est a c vera esse, quæ vero b c falsa esse. Sed quæ a c, quidem vera, quoniam non omnibus, quæ sunt inest a, sed quæ est b c falsa, quoniam impossibile est esse b c in quo nullo est a. Non enim vera erit quæ est a c propositio. Similiter autem & si sint vtraque veræ, conclusio erit vera.*

Ostendit quõ possit esse in prædicto syllogismo altera vera & altera falsa. Et primo ostendit, quõ possit esse maior vera & minor falsa. Secundo, quõ contingit econuerso, ibi {Sed & eam quæ est.} Dicit ergo primo, quòd contingit syllm ignorantiæ negatiuum fieri in prima figura, existente altera propositionum indifferenter falsa, quæcunq; sit illa. Potest. n. contingere, ꝙ hæc propositio a c, quæ est maior sit vera. Et propositio, quæ est b c, sit falsa, quę est minor, Et ꝙ propositio maior possit esse vera, probat per hoc, ꝙ iste terminus a quicunq; sit ille, non est necesse ꝙ insit oĩbus, sicut calor non prædicatur de omnibus entibus. Quod autem minor sit falsa, probat ꝑ hoc, quia non potest accipi aliquis terminus, a quo vĩr negetur a, qui quidem terminus, prædicetur de b. Supponimus. n. quòd hęc sit vera & immediata, omne b est a, si ergo aliquid vniuersaliter prædicetur de b, ita quòd huiusmodi sit vera, omne b est c, non pōt esse, ꝙ de illo vĩr negatur a. Et ita hęc propositio, nullum c est a non erit vera, quę erat maior. Si enim omne b est a, vt supponitur & omne b est c, vt assumitur, sequitur in tertia figura, quoddam c est a, quæ contradictoria maior. Falsa ergo erit ista, nullum c est a. Si ergo hæc sit vera, quæ est maior, necesse est, quòd hæc sit falsa, quæ est minor, Omne b est c. Secundo, probat quòd ex duabus veris nō potest concludi falsa, vt supra probatum est. Datur autem hæc esse vera, nullum c est a, si ergo etiam hæc sit vera, omne b est c, sequitur quòd conclusio sit vera, nullum b est a, quod tamen est inconueniens in syllogismo ignorantiæ, qui debet concludere falsam, quæ tamen supponitur esse falsa, vtpote contraria huic immediatę propositioni, omne b est a. Deinde cum dicit.

ARGY. *At c b etiam vera esse potest, altera sumpta falsa, ceu si b, & tu a sit et in c. Necesse est enim tunc alterum esse sub altero. Quare si sumatur a nulli competere c erit hęc propositio falsa. Patet igitur, & ex altera tantum & ex ambabus propositionibus falsis ratiocinationem fieri falsam.*

ANTI. *Sed & eam, quæ est c b contingit veram esse cum altera sit falsa, vt si b & in c & in a erit. Necesse est enim alterũ sub altero esse. Quare si accipiatur a in nullo c esse, falsa erit propositio. Manifestum igitur est, quoniam, & cum altera falsa sit, & in vtrisque erit falsus syllogismus.*

Ostendit quomodo minor sit vera, maiori existente falsa. Et dicit ꝙ propositio c b scilicet minor potest esse vera, cum maior sit falsa. Quia enim hæc propositio,

omne b est a cuius contraria debet concludi, est immediata, necesse est, quod b sit in a sicut pars in toto, sicut albedo in colore. Potest autem accipi aliquid aliud, in quo et sit b sicut in toto, non tamen immediate, & illud sit qualitas, quæ sit c. Necesse est ergo, secundum prædicta, quod horum duorum scilicet a & b alterum sit sub altero idest color sub qualitate. Si ergo aliquis accipiat a in nullo c esse vtputa si dicat, nulla qualitas est color, falsa erit propositio. Minor autem erit vera. s. omnis albedo est qualitas. Conclusio autem erit falsa, & immediate contraria. s. nulla albedo est color. Sic ergo manifestũ est, quod potest fieri syllogismus ignorantiæ negatiuus in prima figura, & altera propositione falsa, & vtrisque. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sed in figura media; vt tota quidem propositiones ambę sint falsæ, fieri nequit. Nam eum a cuilibet in eis b nullum tum sumi medium potest, quod alteri cuilibet alteri nulli cõpetet. oportet autem hoc pacto sumere propositiones, vt alteri quidem insit, alteri vero non insit, si hac in figura ratiocinatio fieri debeat. Si igitur sic sumãtur, sunt falsæ cõstat, si sumantur econtra veras vtrasq; fore. Quod quidem fieri nequit. Verum aliqua ex partem esse falsam esse vtranq; non obstare quicquam videtur veluti si mediũ c tam a quã & eidã insit. Tunc.n. si e ipsum cuilibet quidẽ a nulli vero b dicatur inesse, falsa quidẽ erunt ambæ propõnes, at nõ simpliciter, sed aliqua ex parte, sicuti patet. Eadẽ erunt & si propõnem negatiuam versus extremum maius posueris.*

ANTI. *Sed in media figura vtrasq; quidem propositiones totas falsas esse non contingit. Cum.n. a in omni b sit, nihil erit accipere quod in altero quidem omni, in altero vero nullo. Oportet autẽ sic accipere propositiones, & quòd in hoc quidem sit, in hoc autem non sit, si vere erit syllogismus. Si igitur sic accipiantur falsæ, manifestũ est quod cõtrariæ econuerso se habebunt. Hoc aũt impossibile est. In quodam autẽ vtranq; nihil prohibet falsam esse, vt si c in a & in b quodam est. Si.n. e quidem in omni accipiatur esse a, in b autẽ nullo, falsæ quidem vtræq; propositiones, non tamen totæ, sed in quodam. Econuerso autem posito priuatiuo.*

Ostendit quomodo syllogismus ignorãtiæ negatiuus fiat in secunda figura. Et primo, quando vtraque est falsa. Secundo, quando altera tantum, ibi {Similiter autem & alteram esse falsam.} Dicit ergo primo, quòd non contingit in media figura vtrasque propositiones esse totas falsas. Et dicit totas illas falsas, quæ sunt contrariæ propositionibus veris. Et hoc probat. Quia cum debeamus negatiuam concludere falsam contrariam affirmatiuę immediatę, necesse est, accipere, quod hæc sit vera & immediata, omne b est a puta omnis albedo est color. Sic autem se habentibus terminis, non potest inueniri aliquis medius terminus, qui vniuersaliter prædicetur de vno termino, & vniuersaliter remoueatur ab altero. Detur.n. quod illæ terminus c vniuersaliter remoueatur ab a, & vniuersaliter prædicetur de b erit ergo hæc vera. Nullum a est c, quare & conuersa erit vera, nullum c est a, sed omne b est c, ergo nullum b est a, cuius contrarium fuit suppositum. Similiter etiam non potest esse, quod vniuersaliter remoueatur a b & vniuersaliter prædicetur de a, quia si hæc est vera, omne a est c, & econuersa erit vera quoddã c est a. Si autem hæc est vera, nullum b est c, & conuersa erit vera nullum c est b. Sic ergo ex his duabus propositionibus, quodam c est a nullum c est b, sequitur quodam b non est a, quæ est contradictoria eius, que supponebatur, omne b est a. Relinquitur ergo, quòd impossibile est inuenire aliquod medium, quod prædicto modo se habentibus a & b de vno prædicetur, & ab alio remoueatur. Et tamen oportet, si debeat fieri syllogismus in secunda figura, quod medium de vno extremorum prædicetur, & de alio negetur. Et ideo si ambæ sunt falsæ totaliter, oportet, quod earum contrariæ sint veræ, quod est impossibile, vt probatum est. Nihil enim prohibet, vtranque propositionem esse falsam particulariter. Puta si accipiamus quodam medium, quod particulariter prædicetur de a & de b puta masculus, quod particulariter prædicatur de animali & de homine. Si vero accipiatur c esse in omni a puta si accipiamus omne animal esse masculum, & accipiamus c in nullo b esse, puta si dicamus, nullus homo est masculus, vtraque propositio est falsa, non tamen non totaliter, sed particulariter. Et eadem ratio est, si econuerso maior sit negatiua, & minor affirmatiua. Vt si dicamus, nullum animal est masculum, omnis homo est masculus. Deinde cum dicit.

ARGY. *Fieri tamen potest, vt altera falsa, atque vtrauis propositionum sumatur. Quod enim inest cuilibet a, id b quoque cuilibet inest. Si igitur ipsum e tale sumptum cuilibet quidem a, nulli vero b competere dixeris, a c quidem erit uera c b autem falsa. Rursus quod nulli b competit, id nec a cuilibet inerit. Nam si cuilibet ipsi competet, & ipsi quoq; b cuilibet profectò competeret. At nulli inesse supponitur. Si igitur cuilibet quidem a, nulli vero b competere dixeris, c b quidam veram, alteram vero falsam efficies.*

ANTI. *Similiter autem alteram falsam, & quamlibet contingit. Quod enim est in a omni, & in b est. Si igitur accipiatur in a toto esse c, in b autem toto non esse, quę quidem c a vera erit. sed quæ c b est falsa. Iterum quod in b nullo est, neque in a omni erit. Si enim in a est, & in b. Sed non erat, Si igitur accipiatur e in toto quadem a esse, in b autem nullo b e propositio, vera est, altera vero falsa.*

Ostendit quo modo contingit alteram esse falsam. Et primo in secundo modo secundæ figuræ. Secũdo in primo, ibi {Similiter aut sit transposito, &c.} Dicit ergo primo, quod contingit in hac figura alteram propositionem esse falsam indefferenter, quęcunq; sit illa. Quod patet ex hoc, quod supponatur a per se & immediate prædicari de b, quicquid est in omni a est in omni b, sicut omne, quod vniuersaliter prędicatur de animali prędicatur vniuersaliter de homine. Si ergo accipiatur aliquod mediũ c quod vniuersaliter prædicetur de a, vt si dicamus omne animal est viuum, & vniuersaliter remoueatur a b, si dicamus, nullus hõ est viuus, patet quòd a c, quæ est maior propositio erit vera, sed b c quæ est minor, erit falsa. Et similiter probat, quod econuerso contingit maiore esse falsam. Non enim potest esse quod aliquid vniuersaliter remoueatur a b, & vniuersaliter prędicetur de a terminis sic se habentibus. Dictum est enim quòd si aliquid est in a vniuersaliter, sequitur quod sit in b. Si ergo aliquid remoueatur ab vniuersaliter, non potest esse, quod vniuersaliter prędicetur de a. Sicut, quòd vsr remoueatur ab homine, non potest vniuersaliter prædicari de animali. Si ergo accipiatur aliquid, quod vniuersaliter remoueatur ab homine, puta rationale, & dicatur sic, omne animal est irrationale, nullus homo est irrationalis, sequitur quod minor propositio est vera, & maior falsa. Sed in his terminis, maior propositio non est totaliter falsa. Potest autem accipi terminus in quo sit totaliter falsa, puta si accipiamus inanimatum pro medio. Deinde cum dicit.

ARGI. *Idem vtiq; fiet, si versus maius extremũ, propositionem negatiuam posueris. Quod.n. nulli competit a, id etiã nulli competit b. Si igitur e nulli quidem a cuilibet uero b competere dixeris, a c quidẽ propositio erit uera, altera uero falsa,*

Rursus

Rursus si id quod b cuilibet inest, nulli competere dixeris a falsam tum efficiens propositionem. Necesse est enim si B cuilibet inest, & a cuidam competat. Si igitur huiuscemodi sumptum c nulli quidem a, cuilibet vero b dicatur compete re, erit c b quidem vera a c autẽ falsa. Patet igitur ex vtrisq; falsis, & ex altera tantum, circa propositiones indiuiduas ratiocinationem fieri falsam esse.

ANTI. *Similiter autem fit transposito priuatiuo. Quod enim in nullo est a, neque in b vllo erit. Si igitur accipiatur c in toto quidem a non esse, in b autem toto esse, quę quidem est a c, propositio vera est, altera autem falsa. Et iterum quod in omni b est, in nullo accipere a non esse, falsum est. Necesse est n. si in omni b est, & in quodã a esse. Si igitur accipiatur in omni quidem b esse c, in a aũt nullo, quæ quidẽ est b c vera erit, quæ aũt est c a falsa. Manifestũ igitur est quòd vtrisq; falsis, et altera tñ, erit syllogismus deceptus in indiuiduis.*

Ostendit idem in primo modo secundę figurę, in quo maior est negatiua. Manifestum est enim ꝗ prędictis terminis scilicet a & b sic se habentibus, vt dictum est, quod vniuersaliter remouetur ab a nõ poterit esse in nullo b. Si ergo accipiatur c medium, quod vniuersaliter remouetur ab a & vniuersaliter prædicetur de b, erit maior vera & minor falsa. Puta si sint isti termini, inanimatum, animal, homo. Et similiter ostendit, quòd potest esse minor vera & maior falsa. Manifestum est enim secundum prędicta, quòd id, quod vniuersaliter prędicatur de b non remouetur vñiter ab omnia, quia quod vniuersaliter prædicatur de b ad minus oportet in quodam a esse. Si ergo accipiatur c medium, quod vñiter prædicetur de b, puta rationale vel viuum, & vniuersaliter negetur de a minor propositio erit vera, s. omnis homo est rationale, vel viuum. Maior autem, nullum animal est rationale, est falsa in parte. Nullum animal est viuum, est falsa in toto. Deinde epilogando concludit, quòd syllogismus deceptiuus potest fieri in immediatis, vtrisque propositionibus existentibus falsis, vel altera tantum.

LECTIO XXIX.

Quomodo in syllogismo ignorantię syllogizetur tam negatiua falsa mediata, quàm affirmatiua, tam per medium propriũ quam non proprium & extraneum docet.

ARGY. *Sed cum propones affirmatiuæ vel negatiuæ medio non vocantes falso per medium proprium cõcludantur, fieri non potest, vt propositiones ambæ falsæ sumatur, sed ea tantum sumitur falsa, quę est versus extremũ maius. Atq; propriũ id medium dico, per quod fit ea ratiocinatio, quæ opponitur falsæ. A namq; per c medium cõpetat ipsi b. Cũ igitur c b propositionem affirmatiuam oporteat sumi, si prima in figura rõcinatio fieri debeat, patet hanc quidem perpetuo verã esse, non enim ipsam vertere licet, a c autem esse falsam.*

ANTI *IN his autem, quæ non indiuidua sunt, cum quidem per proprium medium fiat falsitatis syllogismus, non possibile est vtrasque falsas esse propositiones, sed solum quę est ante maius vltimum. Dico autem proprium mediũ, per quod fit contradictionis syllogismus. Sit enim a in b per medium c. Quoniam igitur necesse est quæ est c b affirmatiuã accipi syllogismo facto, manifestum est quod semper hęc est vera, non enim conuertitur, sed quæ est a c falsa. Hac enim conuersa econtrario fiet syllogismus.*

Postquam Philosophus ostendit, quõ syllogismus ignorantiæ fit in propositionibus immediatis, hic ostendit, quomodo fit in propositionibus mediatis. Et primo, quo modo concludatur propositio negatiua falsa, quæ opponitur affirmatiuæ veræ. Secundo quo modo concludatur affirmatiua falsa, quæ opponitur negatiuæ veræ, ibi {Si vero sit affirmatiuus.} Circa primum duo facit. Primo ostendit hoc in prima figura. Secundo in secunda, ibi {Sed per mediam figuram.} Circa primus tria facit. Primo ostendit, quomodo fit syllogismus ignorantiæ in propositionibus mediatis, per medium proprium. Secundo, quomodo fit per medium quidem non proprium, sed tamen simile habitudinem habens ad terminos, sicut medium proprium, ibi {Similiter autem est, & si ex alia ordinatione.} Tertio, ostendit quomodo fit prædictus syllogismus per medium extraneum, ibi {Si vero non per proprium medium.} Dicit ergo primo, ꝗ quando syllogismus cõcludens falsum, fit in propositionibus, quæ non sunt indiuiduæ idest immediatę, si accipiatur proprium medium, vnde fit syllogismus, non potest esse vtrasque propositiones esse falsas, sed solum maiorem. Et exponit, quid nominet proprium medium. Ex quo enim propositio, cuius cõtraria syllogizatur est mediata, oportet, ꝗ prædicatum syllogizetur de subiecto, per aliquod medium. Potest ergo illud idem medium accipi ad concludendum oppositum, puta, hæc est propositio mediata, omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis. Medium autem per quod syllogizatur prædicatum de subiecto est figura habens triangulum extrinsecum, æqualem duobus intrinsecis sibi oppositis. Si vero volumus probare, quòd nullus triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, per idem medium erit syllogismus falsitatis per proprium mediũ. Et ideo dicit, quòd medium proprium est, per quod fit syllogismus contradictionis idest ad oppositum, puta in prædicto exemplo. Sit a triangulus habere tres b, mediũ c, sit figura talis. In prima autem figura, necesse est minorem esse affirmatiuam & ideo oportet, quòd illa, quæ erat minor in syllogismo vero, maneat nõ conuersa nec transmutata in suam oppositam, in syllogismo falsitatis. Vñ oportet, quòd semper sit vera. Sed maior ꝓpositio, veri syllogismi conuertitur in negatiuam contrariam, et ideo oportet, quòd maior sit falsa. Puta si dicamus, nulla figura habens, &c. habet tres, &c. omnis triangulus est figura, &c. Deinde cum dicit.

ARGY. *Idem efficietur, & si medium alia ex serie fuerit sumptum, ceu d si in toto si a & de omni b prædicetur. Etenim d b quidem intacta maneat propositio, altera vero vertatur necesse est. Quibus efficitur, vt illa quidem perpetuo vera, hæc aũt semper falsa sumatur. Atq; talis error concurrit cũ eo, qui per mediũ efficitur propriũ, ac fere idẽ est.*

ANTI. *Similiter autem est, & si ex alia ordinatione accipiatur medium, vt d quamuis in toto a sit, & de b prædicetur omni. Necesse enim est quæ quidem b d propositionem manere, alteram autem conuerti. Quare hæc quidem semper vera, illa vero semper falsa. Et ferre huiusmodi deceptio eadẽ est ei quæ fit per proprium medium.*

Ostendit quo modo fit prędictus syllogismus per medium extraneum & non proprium, sed simile proprio. Et dicit, quòd similiter syllogizabitur, si medium accipiatur ex alia ordinatione. Puta si a demonstretur de b per e, & accipiamus in syllogismo falsitatis mediũ nõ c sed d, ita tamen ꝗ d etiam contineatur sub a vniuersaliter, & prædicetur vniuersaliter de b, puta si accipiamus pro medio figuram contentam tribus lineis rectis, quia hic etiam necesse est minorem propositionem scilicet d b manere, sicut erat in syllogismo concludente verum, quamuis per proprium mediũ. Maiorem autem propositionem necesse est transmutari in contrarjam, & ideo

semper

ſemper minor erit vera, & maior ſemper erit falſa. Et quantum admondum arguendi, iſta deceptio eſt ſimilis ei, quæ fit per propriũ medium. Deinde cum dicit.

ARGY. *Si vero non per mediũ proprium extruitur ratiocinatio cum hoc tale eſt, vt ipſi quidem ſubijciatur a de nullo vero dicatur b, tum ambas propoſitiones falſas eſſe neceſſe eſt. Etenim modo contrario ſunt ſumendæ, ſi ratiocinatio fieri debeat. At ſi hoc modo ſumantur, ambæ ſane vertentur in falſas, veluti ſi a quidem cuilibet in ſit d ipſum aut d nulli competat b. His enim verſus ratiocinatio fiet, et ambæ propoſitiones erunt, vt diximus, falſæ. Cum uero medium, ceu d, non ſubijcitur ipſi a, tum a d quidem propoſitio erit uera, quia d non erat in a, d b vero falſa, quoniam ſi eſſet vera, conclusio etiam eſſet vera. At erat falſa.*

ANTI. *Si vero non per proprium medium fiat ſyllogiſmus. cum quidem ſub a ſit medium, in b aũt nullo eſt, neceſſe eſt utraſque falſas eſſe. Recipiendæ. n. vtiq; econtrario ſunt, quàm ſe habent, propoſitiones, ſi debet ſyllogiſmus fieri. Sic. n acceptis, vtræq; fiunt falſæ, vt ſi a quidem in toto d, d aũt in nullo b. conuerſis enim bis ſyllogiſmus quidem erit, et utræq; propoſitiones falſæ. Cum vero non ſit ſub a medium, vt d, quæ quidem eſt a d vera erit, quæ vero eſt d b, falſa, quia ſi eſſet vera & conclusio eſſet vera. Sed erat falſa.*

Oſtendit quomodo fit ſyllogiſmus falſitatis per medium extraneum, & diſsimile proprio. Poteſt autem hoc modo medium accipi, vt contineatur vniuerſaliter ſub a, & de nullo b prædicetur. Et in hoc caſu oportebit vtraſque propoſitiones eſſe falſas, quia oportebit ad hoc quòd fiat ſyllogiſmus in prima figura, accipere propoſitiones contrario, vt ſcilicet accipiamus maiorem negatiuam, & dicamus. nullum d eſt a, & minorem affirmatiuam, & dicamus, omne b eſt d, & ſic patet vtraſque eſſe falſas. Et hæc quidem habitudo terminorum inueniri non poteſt in conuertibilibus ſicut in ſubiecto, & paſsione, quæ per aliquod medium de ſubiecto concluditur. Manifeſtum eſt enim quòd non poteſt accipi aliquid, de quo paſsio vniuerſaliter prædicetur, quod a ſubiecto vniuerſaliter remoueatur. Sed hęc habitudo poteſt inueniri, quando propoſitio eſt mediata, ex hoc quòd ſuperius genus, vel paſsio ſuperioris generis prædicatur de vltima ſpecie, Puta ſi dicamus, omnis homo eſt viuus, Viuum enim poteſt concludi de homine per medium, quod eſt animal. Si ergo accipiamus aliquid de quo viuum vniuerſaliter prędicetur, ſicut eſt oliua, quæ vere remouetur ab homine vniuerſaliter, erit habitudo terminorum, quam quærimus. Hęc enim erit falſa, nulla oliua, eſt viua, & minor erit ſimiliter falſa, omnis homo eſt oliua, & ſimiliter concluſio erit falſa, nullus homo eſt viuus, quod eſt contrarium propoſitioni veræ mediatæ. Contingit etiam maiorem eſſe veram, & minorem eſſe falſam. Puta ſi accipiamus, per medio aliquid quod non contineatur ſub a puta lapidem. Tunc enim maior, quæ eſt a b erit vera ſcilicet nullus lapis eſt viuens, quia lapis non continetur ſub viuo, ſed minor erit falſa ſcilicet omnis homo eſt lapis. Si enim eſſet hæc vera prima exiſtente falſa, ſequeretur, quòd concluſio eſſet vera cum tamen dictum ſit, quòd ſit falſa. Non autem poteſt eſſe econuerſo, quòd minor ſit vera ſi ſit medium extraneum, quia medium extraneum non

Minor ĩ prima figura. poterit vniuerſaliter prædicari de b. Oportet autem ſemper minorem affirmatiuam accipere in prima figura. Deinde cum dicit.

ARGY. *Cum autem per mediam figuram fit error, tum fieri nequid, vt ambæ propoſitiones totæ falſæ ſumatur. Nam cũ b ſubijcitur ipſis a fieri non poteſt, vt quicquam vnquam alteri cuilibet, alteri nulli cõpetat, ſicut et autem diximus. Altera tamen propõ falſa, & utrauis etiam ſumi poteſt. Nam ſi c tam a quã b cuilibet ineſt ſi idipſum cuilibet quidem a, nulli vero b competere dixeris, a c quidem erit vera altera vero falſa. Rurſus ſi ipſum c nulli quidem a, cuilibet vero b competere dixeris, c b quidem erit vera, a c autem falſa. Si igitur deceptionis ratiocinatio negatiua, dictum eſt quando, & ex quibus ipſa deceptio erit.*

ANT I. *Sed per mediam figuram facta deceptione, utraſq; quidẽ non cõtingit falſas eſſe propoſitiones totas. Cum enim ſit b quidem ſub a nihil contingit in hoc omni quidem in illo aũt nullo eſſe, ſicut dictum eſt prius. Altera uero falſo poteſt eſſe, & quæcunq; contingit. Si. n. c et in a et in b eſt, ſi accipiatur c in a quidẽ eſſe, in b uero non eſſe, quæ quidẽ eſt a c vera erit, altera, aũt falſa Iterum aũt ſi in b quidem accipiatur c eſſe, in a autem nullo, quæ quidem eſt c b uera erit, altera aũt falſa. Si quidem igitur ſit priuatiua deceptionis ſyllogiſmus, dictum eſt quando, & per quæ erit deceptio.*

Oſtendit quo modo fit ſyllogiſmus ignorantiæ negatiuus in ſecunda figura. Et dicit, ꝙ non poteſt contingere in ſecunda figura, quòd vtraque propoſitio ſit falſa totaliter. Si enim debeat concludi hęc falſa nullum b eſt a. contraria veræ, oportet ꝙ a vniuerſaliter prædicetur de b. Vnde non poterit aliquid inueniri, quod vniuerſaliter prędicetur de vno, & vniuerſaliter negetur de altero, ſicut ſupra dictum eſt, cum agebatur de ſyllogiſmo ignorantiæ in immediatis. Poteſt tamen altera tantum eſſe totaliter falſa, quæcunq; ſit illa. Et manifeſtat primo, in ſecundo modo ſecundæ figuræ, in quo maior eſt affirmatiua, & minor negatiua. Sit ergo medium ſic ſe habens ad extrema, vt vniuerſaliter prędicetur de vtroque, ſicut vniuerſaliter viuum de animali prędicatur, & de homine. Si ergo accipiatur maior affirmatiua, vt dicamus, omne animal eſt viuum, & accipiatur minor negatiua, vt dicatur, nullus homo eſt viuus, maior erit vera, & minor falſa, & concluſio falſa. Similiter etiam ſi accipiamus in primo modo ſecundæ figuræ maiorem negatiuam, vt ſi dicamus, nullum animal eſt viuum, & minorem affirmatiuam, vt dicamus, omnis homo eſt viuus, erit maior falſa, & minor vera, & concluſio falſa. Et his dictis, epilogando concludit dictum eſſe, quando, & per quæ poſſit fieri deceptio, ſi ſyllogiſmus deceptiu' ſit priuatiuus. Lect. ſcedẽ.

Deinde cum dicit.

ARG I. *Sed ſi affirmatiua ſit, cum per medium quidẽ extruitur proprium, fieri non poteſt, ut ambæ propoſitiones ſint falſæ. Neceſſe eſt enim intacta maneas ipſa c b, ſi ratiocinatio fieri debeat, quẽadmodũ et antea diximus. Quare ſemper erit a c propoſitio falſa. Hæc eſt enim ea, quæ uertitur.*

ANT I. *Si uero ſit affirmatiuus tunc quidem per proprium medium impoſſibile utraſq; eſſe falſas. Neceſſe. n. eſt, quæ eſt b c manere, ſiquidem erit ſyllogiſmus, ſicut dictũ eſt prius. Quare a c ſemper erit falſa. Hæc enim eſt conuerſa.*

Oſtendit, quo modo fiat affirmatiuus ſyllogiſmus deceptionis in propoſitionibus mediatis. Et primo quando fit per proprium medium. Secundo, quando fit per medium ſimile proprio, ibi. {Similiter autem, & ſi ex alio &c.} Tertio, quando fit per medium extraneum, ibi {Cum vero fit per non proprium.} Dicit ergo primo quòd ſi fiat ſyllogiſmus deceptionis affirmatiuus in propoſitionibus mediatis, ſi accipiatur proprium medium vt ſupra expoſitum eſt, impoſsibile eſt, ꝙ vtraque ſit falſa. Quia cũ talis ſyllogiſmus non poſsit fieri niſi in prima figura, vtraq; exiſtente affirmatiua, neceſſe eſt, quòd minor propoſitio maneat hoc modo, ſicut erat in vero ſyllogiſmo.

logiſmo. Vnde oportebit maiorem propoſitionem eſſe mutatam.ſ.de negatiua in affirmatiuam, & oportebit,q̄ ſit falſa. Puta ſi velimus concludere, quòd omnis homo ſit quantitas, quod eſt contrarium huic, nullus homo eſt quantitas, cuius proprium medium eſt ſubſtantia, accipiemus iſtam falſam, omnis ſubſtantia eſt quantitas, & hanc veram, oīs homo eſt ſubſtantia. Deinde cum dicit.

ARGY. *Idem efficietur, & ſi ex alia ſerie medium ipſum ſumatur, ſicut & in errore diximus negatiuo. Etenim d b propoſitio maneat a d vertatur neceſſe eſt. Atque hic error conuenit cum priore.*

ANTI. *Similiter autem & ſi ex alia ordinatione accipiatur medium, ſicut dictum eſt & in priuatiua deceptione. Neceſſe eſt enim quæ quidem eſt d b manere, quæ vero eſt a d conuerti. Et hęc deceptio eſt eadem priori.*

Oſtendit, quo modo ſit ſyllogiſmus ignorantię, quando accipitur medium non proprium, quod non ſit eiuſdem ordinis, ſed ex alia coordinatione. Puta ſi diceremus. Omne agens eſt quantitas, omnis homo eſt agens, ergo omnis homo eſt quantitas. Oportet enim minorem manere maiorem aūt mutari de negatiua in affirmatiuam. Vndæ & hęc deceptio ſimilis eſt priori deceptioni, ſicut dicebatur in ſyllogiſmo priuatiuo. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sed cum non per proprium ratiocinatio conficitur medium, ſi d quidem collocatur ſub a, propoſitio quidem a d erit vera, d b autem falſa. Fieri nanque poteſt, vt a cuidam inſit, cuidam non inſit, quorum neutrum ſub altero collocatur. Sin vero d non ſubycitur ipſi a, tum a d quidem ſemper eſt falſa, quippe cum affirmatiuam eam eſſe oporteat, d b vero fieri poteſt vt nunc vera, nunc falſa ſumatur. Nihil enim vetat, ut a quidē nulli d competat, d vero cuilibet inſit b. Animal enim nulli ſcientia competit, a ſcientia muſica cuilibet ineſt. Neque rurſus probibet quicquam, vt neque a cuiquam d, neq; d cuiquam inſit b. Patet igitur fieri poſſe, vt ambæ atq; altera ſit falſa, cum medium nō collocatur ſub a, Perſpicuum igitur eſt, quot modis per ratiocinationē error, & per quæ fieri poteſt circa propoſitiones vocantes medio, & item eas, quæ demonſtrari poſſunt.*

ANTI. Vide in annotatione. *Cum uero ſit non per proprium, ſiquidem ſit d ſub a hęc quidem erit vera, altera autem falſa. Poteſt enim a in pluribus eſſe, quę non ſunt ſubinuicem. Si vero non ſit d ſub a, hæc quidem ſemper manifeſtum eſt quoniam erit falſa, affirmatiua enim accipitur. Quæ vero eſt d b contingit veram & falſam. Nihil enim probibet a quidem in d nullo eſſe, d autem in omni b, vt animal ſcientia, muſica. Non autem iterum neque a in nullo d, neque d in nullo b. Manifeſtū igitur eſt, quoniam cum non ſit medium ſub a, & vtraque poſſunt falſa eſſe, & quæcunque contingit. Quot quidem igitur modis, & per quæ poſſunt fieri per ſyllogiſmum deceptiones, & in his, quæ ſunt ſine medio, & in his, quæ ſunt per demonſtrationem, manifeſtum eſt.*

Oſtendit quō fiat ſyllogiſmus deceptionis affirmatiuus per medium extraneum, & dicit quòd ſi accipiatur tale medium extraneum, quod cōtineatur ſub maiori extremitate, tunc maior erit vera, & minor falſa. Poteſt.n. à quæ eſt maior extremitas, de pluribus vſr prędicari, q̄ non ſunt ſubinuicem, puta habitus de grammatica & virtute, Hęc.n.eſt mediata, nulla grammatica eſt virtus. Poſſumus ergo concludere contrarium huius.ſ.omnis grammatica eſt virtus, per aliquod medium, quod cōtineatur ſub virtute, & tunc maior erit vera, & minor falſa. Puta ſi dicamus, omnis temperātia eſt virtus, omnis grammatica eſt temperantia, ergo omnis grammatica eſt virtus. Si vero accipiatur aliquod medium, quod nō ſit ſub maiori extremo, maior ſemper erit falſa, quia accipiatur affirmatiua. Sed minorem contingit eſſe cum hac q̄nque quidem falſam, & tunc ambę erūt falſę, puta ſi dicamus, omnis albedo eſt virtus, omnis grammatica eſt albedo, ergo &c. Quandoque aūt poteſt eſſe vera, Nihil.n.prohibet ſic ſe habētibus terminis, quòd a remoueatur ab omni d, & d ſit in omni b, Sicut eſt in terminis his, animal, ſcientia, muſica. Animal.n.quod eſt maior extremitas remouetur vſr ab omni ſcientia, vnde hæc, quæ ſumitur vt maior in ſyllogiſmo ignorantiæ, omnis ſcientia eſt animal, eſt falſa. Minor vero, ſ.omnis muſica eſt ſcientia, eſt vera, ſed concluſio fiat contraria negatiuæ verę mediate. Contingit etiam quòd a ſit in nullo d, & d in nullo b vt dictum eſt. Sic igitur patet, quòd quando medium non continetur ſub maiori extremitate poſſunt eſſe vtræque falſæ, & altera earum quæcunque contingit, quia maior, & minor poteſt eſſe falſa, maior aūt non poteſt eſſe vera, ſic ſe habētibus terminis, vt ſupra dictum eſt. Vltimo autem epilogando concludit manifeſtum eſſe ex prædictis quot modis, & per quas propoſitiones veras vel falſas poſſunt fieri deceptiones per ſyllogiſmū, tam in propoſitionibus immediatis, quàm in propoſitionibus mediatis, quæ demonſtratione probantur.

LECTIO XXX.

Natura ignorantiæ ſimplicis negationis exponitur.

Manifeſtum eſt etiam ſi ſenſus quiſpiam defuerit, neceſſario & ſcientiam aliquam deeſſe, quam quidem conſequi non poſſumus. ARGY.

Manifeſtum autem eſt, & ſi aliquis ſenſus defecerit, neceſſe eſt & ſcientia aliquam deficere, quam impoſſibile eſt accipere. ANTI. Tex.co. 31.

Poſtquam Philoſophus determinauit de ignorantia diſpoſitis, quæ ſit per ſyllogiſmū, hic determinat de ignorantia ſimplicis negationis, quæ ſit abſq; ſyllogiſmo. Et primo oſtendit in quibus habeatur talis ignorantia ex neceſsitate. Secundo probat propoſitum ibi {Siquidem addiſcimus &c.} Dicit ergo primo quòd ſi alicui deficiat aliquis ſenſus. puta viſus, aut audit', neceſſe eſt, quòd deficiat ei ſcīa propriorum ſenſibilium illius ſenſus. Puta ſi cui deficit ſenſus viſus, neceſſe eſt quòd deficiat ei ſcientia de coloribus. Et ſic habebit ignorantiam negationis de coloribus, oīno ignorans colorem. Sed hoc intelligendum eſt q̄ñ nunquam habuit ſenſum viſus, ſicut patet in cœco nato. Si quis.n.amittat viſum prius habitū, non oportet propter hoc quòd careat ſcientia colorum, quia ex his, quæ prius ſenſit remanet in eo colorum memoria. Contingit aūt de aliquibus rebus haberi ignorantiam negationis, quæ tamē cognoſci poſſunt per ſenſum, quem habemus, ſicut ſi aliquis habens viſum ſemper fuiſſe in tenebris, careret quidem ſcientia colorum, ſed non ex neceſsitate, quia poſſet accipere ſentiendo colores, qđ non contingit in eo, qui caret ſenſu viſus. Et ideo addit, quòd impoſsibile eſt accipere, quia videlicet ille, qui caret potentia viſiua, non poteſt etiam percipere cognitionem colorum. Deinde cum dicit. Cur dicit īpoſſibile eſt accipere.

Siquidem diſcimus, vel inductione, vel demonſtratione. Eſt autem demonſtratio quidem ex vniuerſalibus, inductio vero ex particularibus. Fieri vero non poteſt vt vniuerſalia percipiantur, niſi per inductionem, quoniam & ea, quæ abſtracta, dicuntur, erunt per inductionem nota, ſiquis nota voluerit facere, ineſſe inquam nonnulli generi cuiq;, & ſi non ſeparabilia ſunt & vnumquodq; eſt tale. Inductionē aūt eum qui ſenſu caret, conficere. vnum eorū eſſe conſtat, quę nullo pacto fieri poſſunt. Ipſorū nanq; ſingulariū eſt ip- ARGY.

ſa

se sensus. Non enim fieri potest, ut ipsorũ accipiatur scientia. Neque enim ex vniuersalibus absque inductione, neque per inductionem sine vi sensus tendi.

ANTI. Vide in annotatione. *Siquidem addiscimus, aut per inductionem, aut per demonstrationem. Est autem demonstratio quidem ex vniuersalibus inductio autem ex his, quæ sunt secundum partem. Impossibile, est autem vniuersalia speculari, nisi per inductionem quoniam, & quæ ex abstractione dicuntur, est per inductiones nota facere, quia insunt in vnoquoque genere quædam, & si non separabilia sint secundum quod huiusmodi vnumquodque est. Inducere autem nõ habentes sensum impossibile est. Singularium sensus est. n. Nõ n. contingit accipere ipsorum scientiam. Neque enim ex vniuersalibus est sine inductione, neque per inductionem sine sensu.*

Lect. pri. Probat propositum per hoc q duplex est modus acquirendi scientiam. Vnus quidem per demonstrationem alius autem per inductionem, quod etiam in principio huius libri positum est. Differunt autem hi duo modi, quia demonstratio procedit ex vniuersalibus. Inductio autem procedit ex particularibus. Si ergo vniuersalia ex quibus procedit demonstratio, cognosci possent absque inductione, sequeretur q homo posset accipere scientiã eorum quorum non habet sensum. Sed impossibile est, vniuersalia speculari absque inductione. Et hoc quidẽ in rebus sensibilibus est magis manifestum, quia in eis per experientiam quam habemus circa singularia sensibilia, accipimus notitiam vlem, sicut manifestatur in. 1. Met. Sed maxime videtur hoc dubium in his, quę dicuntur secundum abstractionem sicut in mathematicis. Cum enim experientia à sensu ortum habeat, vt dicitur in. 1. Meta. videtur q hoc locum non habeat in his, quæ sunt abstracta à materia sensibili. Et ideo ad hoc excludendũ dicit q etiam ea, quæ dicuntur secundum abstractionẽ, contingit nota facere per inductionem, quia in vnoquoque genere abstractorum sunt quædam particularia quæ non sunt separabilia a materia sensibili, secundũ q vnumquodq; eorum est hoc. Quamuis enim linea secundum abstractionem dicatur linea communi, tamen hæc linea quæ est in materia sensibili, inquantum est indiuiduata, abstrahi non potest, quia indiuiduatio eius est ex hac materia. Non autem manifestantur nobis principia abstractorum, ex quibus demonstrationes in eis procedunt, nisi ex particularibus aliquibus, q̃ sensu percipimus. Puta ex hoc quod videmus aliquod totum singulare sensibile, inducimur ad cognoscendum quid est totum & pars. & cognoscimus quòd omne totum est maius sua parte considerando hoc in pluribus. Sic igitur vniuersalia ex quibus demonstratio procedit, non sunt nobis nota, nisi per inductionem. Homines autem carentes sensu aliquo nõ possunt inductionem facere de singularibus pertinentibus ad sensum illum, quia singularium ex quibus procedit inductio, est solum cognitio sensus. Vnde oportet q omnino sint huiusmodi singularia ignota, quia non contingit, quòd aliquis carens sensu accipiat talium singularium scientiam, quia neq; ex vniuersalibus potest demõstrare sine inductione, per quam vniuersalia cognoscuntur, vt dictum est, neque per inductionem potest aliquid cognosci sine sensu, qui est singularium, ex quibus procedit inductio. Est autem considerandum, quòd per verba Philosophi, quæ hic inducuntur, excluditur duplex positio. Prima quidem est positio Platonis, quia ponebat q nos habebamus scientiam de rebus per species participatas ab idæis. Quod si esset verum vniuersalia fierent nobis nota absque inductione, & ita possemus acquirere scientiam eorum, quorum sensum non habemus. Vnde & hoc argumento vtitur Arist. contra Plato. in fine. 1. Meta. Secunda est positio dicentium quòd possumus in hac vita cognoscere substantias separatas, intelligendo quidditates earum, quę tamen per sensibilia quę cognoscimus, quæ ab eis omnino transcendunt cognosci nõ possunt. Vnde si ipse cognoscerentur s̃m suas essentias, sequeret quòd aliqua cognoscerent absq; inductione & sensu, quòd Philosophus hic negat, etiam de abstractis.

Lect. 1. tex. expo 6. Circa principium. Opi. Pl. fal. Lec vlt. tex com. 49. Op. al. fal.

LECTIO XXXI.

Ex terminis, qui assumuntur in demonstratione, maiori videlicet, minori extremitatibus & medio, tam in non negatiuis, quam affirmatiuis processum in infinitum fit, inquirit.

ARGE. *Omnis autem ratiocinatio tribus ex terminis constat. Atque alia est affirmatiua, quæ quidem ostendere potest a competere ipsi c ex eo quia a competit ipsi b & b competit ipsi c, alia est negatiua, quæ quidem alteram propositionem habet affirmatiuam, alteram negatiuam.*

ANTI. Tex. cõ. 34. *Est autem omnis syllogismus per terminos. Et hoc qui dem demonstrare possibile est, quoniam est a in c propter id quod est in b & hoc in c. Sed priuatiuus est alteram quidem propositionem habens quoniam est aliud in alio, alteram aut: m quoniam non est.*

Lect. sequẽ. Postquam Philosophus determinauit de syllogismo demonstratiuo, ostendens ex quibus & qualibus procedat, & in qua figura demonstrationes fieri possunt, hic inquirit, vtrum demonstrationes possint in infinitum, procedere. Et primo mouet quæstionem. Secundo determinat eam, ibi {Quod quidẽ igitur non contingit media &c.} Circa primum duo facit. Primo præmittit quædam antecedentia, quæ sunt necessaria ad intellectum quæstionis. Secundo mouet quæstionem, ibi {Sic igitur c huiusmodi &c.} Circa primum duo facit. Primo præmittit de forma syllogistica, quam oportet in demonstrationibus obseruare. Secundo resumit qualis debeat esse demonstrationis materia, ibi {Manifestum igitur est qđ principia.} Circa primum tria tangit. Quorum primum est cõe omni syllogismo scilicet quòd omnis syllogism' est per tres terminos, vt manifestum est in libro Priorũ. Secundum autem pertinet ad syllogismum affirmatiuũ, cuius forma talis est, quòd concludit a esse in c propter id quod a est in b, & b est in c, quòd hæc est forma syllogistica in prima figura, in qua sola potest concludi affirmatiua vniuersalis, quę maxime quęritur in demonstrationibus. Tertium est, quod pertinet ad syllogismum negatiuum, qui de necessitate vnam propositionem habet affirmatiuam, aliam autem negatiuam, differenter tamẽ in prima figura, & in secunda, vt patet per ea, quæ in libro Priorum sunt ostensa. Deinde cum dicit.

Lib. 1. cõ. 3. Secundum. Primo Priorum. c. 25.

ARGY. *Patet igitur hæc esse principia, & ea, quæ suppositiones dicuntur. His enim sumptis necesse est demonstrare a per b medium, ipsi competere c. Et rursus a per medium aliud, ipsi inesse b. Et item b per aliud quippiam, ipsi competere c.*

ANTI. *Manifestum igitur est quòd principia, & dictæ suppositiones hæ sunt. Accipientes enim hoc, sic necesse est demonstrare, vt quia a sit in c per b. Iterum autem quia a sit in b per alud medium, & quòd b sit in c similiter.*

Resumit quæ sit materia demonstrationum. Et circa hoc tria facit. Primo enim proponit materiam. Secundo ostendit differentiam huius materię ad materiam syllogismi dialectici, ibi {Secundum quidem igitur opinationem.} Tertio differentiam positam manifestat, ibi {Habet autem sic se: } Dicit ergo primo, quòd cum syllogismus

gismus habet tres terminos, ex quibus formantur duæ propositiones concludentes tertiam, manifestum est, qp hæ propositiones, ex quibus proceditur in syllogismo demonstratiuo secundum formam prædictam, sunt principia, & suppositiones, de quibus in pręcedentibus dictum est. Lect. 5. Qui enim accipit huiusmodi principia, sic demonstrat per ea, sicut expositum est in forma syllogistica, vt scilicet quia a sit in c probatur per b, & si propositio a b sit iterum mediata, quòd a sit in b demonstratur per aliquod medium, & simile est si propositio minor scilicet b c sit mediata. Deinde cum dicit.

ARGY. *Si igitur probabiliter, solumq; disserendi modo ratiocinari volumus, id tantum, vt patet, considerandum est, si ratiocinatio, ex quam maxime probabilibus, verisimilibusq; conficitur. Atque si per a b propositionem, quæ quidem, tamen si vera non vocat medio, videtur tamen eodem vocare ratiocinationem quispiam fecerit, is est, vt ad disserentem pertinet ratiocinatus Sin vero non illo pacto, sed ad veritatem ratiocinationes extruere libet tum, id considerandum est, vt ex hisce, quæ competunt, ratiocinatio semper conficiatur Res autem ita se habet.*

ANTI. *Secundum quidem igitur opinionem syllogizantibus, & solum dialectica, manifestum est quòd hic solum intendendum sit, ex quibus contingit verisimilis fiat syllogismus, quare & si est aliquod in veritate eorum quæ sunt a b medium, videtur autem non per hoc syllogizans, syllogizatus est dialectica. Ad veritatem autem ex his, quæ sunt, oportet intendere.*

Ostendit quantum ad prædicta differentiam inter syllogismum demonstratiuum, & syllogismum dialecticũ, quia enim syllogismus dialecticus ad hoc tendit, vt opinationem faciat, hoc solum est de intentione dialectici, vt procedat ex his, quæ sunt maxime opinabilia, & hæc sunt ea, quę videtur, vel pluribus vel maxime sapientibus. Et ideo si dialectico in syllogizando occurrit aliqua propositio, quę secundum rei veritatem habeat medium per quod possit probari, sed tamen non videatur habere medium, sed propter sui probabilitatem videatur per se, nota, hoc sufficit dialectico, nec inquirit aliud medium, licet propositio sit mediata, & ex illa syllogizans, sufficienter perficit dialecticum syllogismum. Sed syllogismus demonstratiuus ordinatur ad scientiam veritatis id eo ad demonstrationem pertinet, vt procedat ex veris, quæ sunt secundum rei veritatem immediata. Et si occurrit ei mediata propositio, necesse est quòd probet eã per medium proprium, quousque deueniat ad immediata, nec est contentus probabilitate propositionis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quoniam est id, quod de alio non per accidens prædicatur, atque per accidens dico, veluti cum dicimus nonnunquam album illud hominem esse non perinde dicentes, atque cum dicimus hominem esse album. Homo nanque, qui non est aliud quicquam, est album. At album est homo, quia accidit homini, vt sit album. Sunt igitur nonnulla talia, vt per se prædicentur.*

ANTI. Vide in annotatione. *Habet autem se sic. Quoniam autem est quòd ipsum quidem de alio prædicatur non secundum accidens. Dico aũt secundum accidens, vt album aliquando illud dicimus hoĩem esse. non similiter dicentes et hominem album. Quòd quidẽ enim cum non alterum aliquod sit, album est, album autem quoniam accidit homini esse album. Sunt igitur quædam huiusmodi, quæ secundum se prædicantur.*

Manifestat quod dixerat. dicens, quòd hoc dictũ est, quòd demonstrator ad veritatem ex his, quæ sunt procedit, sic se habet, vt dicetur. Inuenitur enim aliquid, quod de alio prædicatur, non secundum accidens, & exponit p affirmatiuam, dicens, quid prædicetur secundum accidens. Dupliciter enim aliquid pręducatur secundum accidens. Duplicitet aliquid prædicatur secũdum acñs. Vno modo quando subiectum prædicatur de accidente, puta cum dicimus album est homo. Alio modo dissimiliter quando accidens prædicatur de subiecto sicut cum dicitur homo est albus. Et differt hic modus a primo quoniam hic, quando accidens prædicatur de subiecto, dicitur homo est albus, non quia aliquid alterum sit album, sed quia ipse homo est albus, & tamen est propositio per accidens, quia album non conuenit homini secundum propriam rationem. Neque enim ponitur in diffinitione eius, neque econuerso. Sed quando dicitur, album est homo, non dicitur, quia esse hominem insit albo, sed quia esse hominem inest subiecto albi cui scilicet accidit esse album. Vnde hic modus est magis remotus a prædicatione per se, quam primus. Sunt autem quędam quæ neutro istorum modorum per accidens prædicantur & ista dicuntur per se. Et talia sunt ex quibus demonstrator procedit. Sed hoc dialecticus non requirit & ideo quæstio, quæ ita proponitur de huiusmodi quæ per se prædicantur, non habet locum in syllogismis dialecticis, sed solum in syllogismo demonstratiuo. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sit itaque c tale, vt ipsum quidem nulli competat rei, b autem huic competat primo, vt non sit inter ipsa medium vllum, & rursus d ipsi b, & e ipsi d, & f. identidem ipsi competat e. Quærendum est igitur si necesse est hoc stare, an fieri potest, vt in infinitum proficiscatur?*

ANTI. *Sit igitur c huiusmodi quòd ipsum quidem nõ sit, in alio in hoc autem b sit primo, & non est aliud medium. Iterum f in e sit similiter, & hoc in b, nunquid igitur hic necesse est stare, aut contingit in infinitum ire?*

Mouet quæstiones intentas. Et circa hoc duo facit. Primo mouet quæstiones in quibus locum habent. Secundo ostendit in quibus locum non habent, ibi {Sed in conuertentibus, &c.} Circa primum duo facit. Primo mouet quæstiones in demonstrationibus affirmatiuis. Secundo ostendit quòd hę quæstiones similiter locum habent in demonstrationibus negatiuis, ibi {Similiter autem d?o & in priuatiuis.} Circa primum duo facit. Primo enim mouet quæstiones. Secundo ostendit ad qui huiusmodi quæstiones pertineant, ibi {Est autem hoc id tendere.} Mouet. q. 3. primaq. Circa primum mouet tres quæstiones secundum tres terminos syllogismi. Et primo mouet quæstionem maioris extremitatis, vtrum sit abire in infinitum in ascendendo. Et in hac quæstione supponitur vltimum subiectum quod non prædicatur de alio, & alia prædicantur de ipso. Sit ergo hoc c, & in c primo & immediatæ sit b, & in b sit e quasi de eo vniuersaliter prædicatum, & iterum f sit in e similiter de eo vniuersaliter prædicatum. Est ergo quæstio vtrum iste ascensus alicubi stet, ita quòd sit deuenire ad aliquid quod prædicetur de aliis vniuersaliter, & nihil aliud pręducetur de ipso. Aut hoc non sit necesse, sed contingat ascendere in infinitum. Secundo ibi.

ANTI. *Rursus sit a quo de nihil per se prædicatur. Atq; hoc ipsi primo competat b & nulli priori medio cõpetat. Et b identidem ipsi g, & c ipsi f, & f ipsi competat e. Quærimus igitur vtrum & huiusce profectionis sit necessario status, an sine mõ sit semper abitio? Atq; hoc tantum ab alio differt, quod illud quidẽ est, fieri ne põt, ut quispiam si a tali incipiat vt ipsum quidem non insit cuiquam, aliud autem de ipso dicatur*

dicatur versus supera pergendo, sine fine semper proficiscatur. Hoc autem est, fieri ne potest, vt quispiam si incipiat ab eo, de quo nihil dicitur, ipsum vero de altero prædicatur patetque in inferiora semper hoc pacto proficiscatur, nullusque ei modus occurrat?

ANTI. *Et iterum si de a quidem nihil prædicatur per se, a autẽ in c est primo medium autem in nullo priori, & item e sit in i, & hoc in b, nunquid & in hoc stare necesse est, aut in hoc contingit in infinitum abire? Differt autem hoc a priori quoniam hoc quidem est nunquid contingit incepturum ab huiusmodi, quod in nullo est altero sed aliud in illo, in sursum in infinitum abire, alterum autem incepturum ab huiusmodi quod ipsum quidem de alio, de illo aũt nihil prædicatur, in deorsum intendere, si contingit in infinitum ire?*

Secunda.q. Mouet quæstionem ex parte minoris termini, vtrũ.s. sit ire in infinitum descendẽdo. Et in hac quæstione supponitur aliquod primum prędicatum vle quod de alijs prædicetur, & nihil sit vniuersalius eo, quod prædicetur de eo. Sit ergo a tale q nihil de eo prædicetur, sicut totũ vniuersale de parte, a vero de c prædicetur, & primo & immediate, & c de i, & i, de b. Est ergo quæstio vtrum necesse sit hoc in c descendendo stare, aut contingat in infinitum ire? Et ostendit consequenter differentiam harũ duarum quæstionum, quia in prima quęstione, quærebatur, si aliquis incipiat a particularissimo subiecto, quòd nulli inest per modum quo totum vniuersale est in parte sed alia insunt ei, vtrum contingat procedere in infinitũ

Sensus. 2.q. ascendendo? Secunda vero quæstio est, si aliquis incipiat ab vniuersalissimo prædicato, quod prædicetur de alijs, sicut totum vniuersale de parte, & nihil hoc modo prædicatur de illo, vtrum contingat descendendo procedere in infinitum. Tertio ibi.

ARGY. *Præterea quærendum est, fieri ne potest, vt si extrema sint finita veluti si a competat ipsi c, & inter ipsa sit mediũ b, ac inter a & b medium etiam aliud cadat, & inter hæc rursus aliud, vtrum & in his ipsis sit in infinitum processio an idipsum fieri nequeat?*

ANTI. *Amplius media nunquid contingit infinita esse determinatis terminis. Dico autem, vt si a in e sit, medium autem ipsorum sit b, ab ipso autem b ad a alterum, sed horum alia nunquid & hoc in infinitum contingit abire, aut impossibile est?*

Mouet tertiam quæstionem ex parte medij termini.

Tertia.q. Et in hac quæstione supponuntur duo extrema scilicet vniuersalissimum prædicatum, & particularissimum subiectum, & quæritur cum hoc, vtrum possunt esse infinita media, puta si a sit vniuersalissimum prædicatum & c sit particularissimum subiectum, & inter a & c sit medium b, & inter a & b iterum sit aliquod, & similiter inter & b c, & horum etiam mediorum sunt alia media, inter ipsa scilicet & extrema, tam ascendendo, quam descen

Sensus.q. dendo. Est ergo quæstio vtrum hoc possit procedere in infinitum, aut impossibile sit hoc. Deinde cum dicit.

ARGI. *Idem est autem hoc considerare & si demonstrationes in infinitum proficiscantur, & si sit cuiuslibet demonstratio, an ad vtranque partem finis occurrat.*

ANTI. *Est autem hoc intendere idem esse, & si demonstrationes*

Vide in annotatione. *in infinitum veniunt, & si est demonstratio omnis rei, aut adinuicem concludantur.*

Ostendit ad quid tendant huiusmodi quęstiones, in quo declaratur quòd huiusmodi quęstiones pertinent ad materiam de qua nunc agitur scilicet ad demonstrationes. Dicit ergo quòd intendere acquisitionem veritatis in istis quæstionibus, idem est ac si quæratur, vtrum demonstrationes procedant in infinitum vel ascendendo vel descendendo? Ascendendo quidem ita quòd quęlibet propositio ex qua demonstratio procedit sit demonstrabilis per aliam priorem demonstrationem, & hoc est quod subiungit. {& si demonstratio omnis} idest cuiuslibet propositionis. Quod quidam existimantes, circa Tex.cõ. 7.

Le.6 ex.2. principia errauerunt, sicut dicitur in.4. Metaphysi. Descendendo autem si ex aliqua propositione demonstrata contingat iterum ad aliam demonstrationem posteriorem procedere. Et hoc est vnum membrum dubitationis. Si demonstrationes in infinitum procedunt, vel descendendo vel ascendendo. Aliud autem membrum dubitationis est, si demonstrationes adinuicem terminatur, ita scilicet quòd vna demonstratio confirmetur per aliam ascendendo, & ex vna demonstratione procedat, alia descendendo, & hoc vsque ad aliquem terminum.

Deinde cum dicit.

Similiter de ratiocinationibus negatiuis & propositionibus est dicendum, veluti si a nulli b competat, aut illi primo non inest, aut est aliquod medium cui priori non inest, atq; si sit c quod quidem cuilibet competit b, Rursus a aut ipsi c primo, aut alij priori non inest quod quidem cuilibet competit c, & in his enim, aut infinita sunt ea, quibus non inest, prioribus ipsum a finita, modusq; tandem occurrit. ARGY

Similiter autem dico & in priuatiuis syllogismis, & propositionibus, vt si a non inest nulli b primo, aut aliquid infra cui priori non inest a vt ipsi idest quod est in omni b. Et iterum hoc etiam in alio priori vt si c est quod sit in omni s. Et nanque in his, aut infinita sunt in quibus non inest prioribus, aut statur. ANTI.

Ostendit quòd prædictæ dubitationes habent locum etiam in demonstrationibus negatiuis, quia demonstratio negatiua oportet q vtatur propositione affirmatiua, in qua subiectum conclusionis contineatur, sub medio, & a quo prędicatum cõclusionis remoueatur, secundum ergo quòd est ascensus & descensus in affirmatiuis, oportet q sit ascensus & descensus in negatiuis syllogismis, & propositionibus, vtputa si conclusio demonstratiui syllogismi sit nullum c est a & accipiatur sicut medium b, a quo a remoueatur. Est ergo primo considerandum vtrũ a remoueatur a b primo siue immediatæ, aut sit aliud medium accipere a quo primo remoueatur a quam a b puta si prius remoueatur ab idest quod oportet vniuersaliter prędicari de b & iterum erit considerandum vtrũ a remoueatur ab aliquo per prius quàm ab idest scilicet a c, quod prædicatur vniuersaliter de idest: Ita ergo & in his potest procedi in infinitum in remouendo, vt semper sit accipere a quo per prius remoueatur, vel oportet alicubi stare. Deinde cum dicit.

In his autem, quæ conuertuntur, res non se habet similiter. Non est enim in hisce, quæ mutatam suscipiunt prædicationem, id de quo primo, vel vltimo prædicatur. Omnia nanque similiter hoc pacto se habent ad cuncta, siue sint ea infinita, quæ prædicantur de ipso, siue vtraq; dubitata sine infinita, pręter idipsum quod non sit vt similiter conuertantur, sed alterum per accidens, alterum vero natura. ARGI.

Sed in conuertentibus non similiter se habet. Non enim est in aqua prædicabilibus de quo primo prædicatur, aut vltimo. Omnia enim ad omnia sic similiter se habent, & si sint infinita de ipso prædicantia, vtique sunt prædicta infinita, nisi similiter non contingat conuerti, sed hoc quidem sicut accidens, illud vero sicut prædicamentum. ANTI. Vide in annotatione.

Ostendit in quibus dictæ quæstiones locum non habeant

beant, quia in his quæ æqualiter de se inuicem prædicantur, et conuertuntur adinuicem, non est accipere aliquod prius, & posterius, secundum illum modũ, quo prius est a quo non conuertitur consequentia essendi, prout vniuersalia sunt propria, quia sine sint infinita prædicata, ita scilicet, quòd procedatur in infinitum in prædicando, siue sint infinita ex vtraque parte, idest tam ex parte prædicati quam ex parte subiecti, omnia huiusmodi infinita similiter se habebunt ad omnia, quia quodlibet eorum poterit prædicari de quolibet, & subijci cuilibet conuertibilium, nisi solum quòd potest esse talis differentia, quòd vnum eorum prædicatur vt accidens, & aliud prædicatur vt prædicamentum, i. sicut formale prædicatum.
Differentia inter pro- pri. & diffi. Et hæc est differentia proprij & diffinitionis, quorum vtrunque est conuertibile, & tamen diffinitio est prædicatum essentiale, & propter hoc est prius naturaliter proprio, quod est prædicatum accidentale. Et inde est, quòd in demonstrationibus vtimur diffinitione quasi medio ad demonstrandum propriam passionem de subiecto.

LECTIO XXXII.

Quemadmodum est status in affirmatiuis demonstrationibus ita in negatiuis esse ostendit respectu tam mediorum quam extremorum.

ARGI. *His hoc pacto dispositis, patet fieri nõ posse, ut media sint infinita si prædicationes versus superius, inferius'ue proficiscantur ad statum. Atq; versus quidẽ superius prædicationem eam dico quę pergit ad id, quod est magis vniuersale, versus autem inferius, eam qua ad particulare descendit.*

ANTI. *Quod quidem igitur non contingit media infinita esse, si in sursum, & deorsum stent prædicamenta, manifestum est. Dico autem sursum quidem quod in vniuersale magis est, deorsum autẽ quod in particulare.*

Postquam Philosophus mouit quæstiones, hic incipit eas determinare, & diuiditur in duas partes. In prima parte ostendit quòd quorundam dubitationem solutio reducitur ad solutionem aliarum. In secunda soluit dubitationem quantum ad illa in quibus per se & principaliter difficultas consistit, ibi {Quod autem in illis in logice, &c.} Le. seq. ime. Circa primum duo facit. Primo enim ostendit quòd dubitatio quæ potest esse circa media reducitur ad dubitationem, quæ mouetur de extremis, & ea soluta soluitur. Secundo ostendit quòd dubitatio, quæ est circa negatiuas demonstrationes, reducitur dubitationes, quę est de affirmatiuis, ibi {Manifestum est aũt in priuatiuis &c.} Circa primum tria facit. Primo proponit, quod intendit. Secundo probat propositum, ibi {Si enim a prædicante &c.} Tertio excludit quandam obuiationem, ibi {Nec si aliquis dicat.} Dicit ergo primo, quòd manifestum est, si quis rationem sequentem consideret, quòd non contingit esse media infinita, si prædicationes tam in sursum, quàm in deorsum, stent in aliquibus terminis. s. in summo prædicato, & in infimo subiecto. Et exponit quid sit procedere prædicationes sursum & deorsum, & dicit quòd sursum ascenditur, qñ procedit tur ad magis vniuersale de cuius ratione est ꝙ prædicetur, deorsum proceditur, quando itur ad magis particulare, de cuius rõne est ꝙ subijciatur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nam si cum a in c prædicatur infinita sunt media, ceu b patet fieri posse vt ab a versus inferius in infinitum aliud de alio prędicetur. Nam antea quã in accedatur ad c infinita media sunt, & a c versus superius infinita similiter sunt antea quam ascendatur ad a. Quare si hęc fieri nequeunt, fieri profecto non potest, vt inter a et c media sint infinita.*

ANTI. *Si enim a prædicante de c infinita sunt media in quibus est b, manifestũ est quod cõtingit vtiq;. Quare ab a in deorsum alterum de altero prędicari contingit in infinitũ. Antequã. n. in c veniat infinita sunt media, & a c in sursum in finita, antequam in a veniat. Quare si hec impossibilia sunt & ipsius a & c impossibile est infinita esse media.*

Ostendit propositum per hunc modũ. Sit ita ꝙ a sit summum prædicatum, & c sit infimum subiectum, & sint infinita media quotũ quodlibet vocetur b, quia igiẽ a erat primum prædicatum. prędicabitur de aliquo medio inferiori, & cum media sint infinita, sequitur quòd in infinitum procedit prædicatio in descendendo, quod est contra positum. Ponit. n. quòd non descendebat prędicatio in infinitum. Similiter si accipiamus ac quod est infinitum subiectum, procederetur ascendendo in infinitum antequam perueniatur ad a quod etiam est contrarium posito. Si ergo hæc sint impossibilia. s. ꝙ procedatur prædicando in infinitum sursum & deorsum, sequetur ꝙ impossibile sit media esse infinita. Et ita patet, ꝙ quæstio de infinitate mediorum reducitur ad quæstionem de infinitate extremorum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Neque quicquam refert, si quispiam dicat alia quidem ipsorum a b c inter sese hærere, vt nihil prorsus sit inter ipsa. Alia vero non posse tali sumi. Quouis nanque medio b sumpto, ab hoc autem ad a aut ad c infinita vel infinita media erunt. Nihil igitur interest a quo nam primo sint infinita siue statim siue non statim. Nam ea quæ sunt post hæc infinita esse ponuntur.*

ANTI. Vide in annotatione. *Neque enim si aliquis dicat quòd hæc quidem quæ sunt a b c, habita sunt adinuicem quare necesse est media hæc, illa vero non esse, accipere nihil differt. Quod, n. vtiq; accipio eorum quæ sunt b erit ad a aut ad c aut infinita media aut non, a quo iam sunt primum infinita, siue statim siue nõ statim, nil differt. Quæ. n. sunt post hæc, infinita sunt.*

Excludit quandam obuiationẽ. Posset enim aliquis obuiare, dicens, ꝙ prędicta probatio procedat, ac si a b c idest medium & extrema ita se haberent, ꝙ essent habita adinuicem, ita. s. ꝙ interea non esset aliquod medium sic. n. diffiniuit habitus in quinto Physicorum quòd. s. consequenter se habet, cum non cadat medium. Tex. cõ. 26. Lectio. 5. espo. 4. Hoc. n. videbatur in prędicta probatione supponi. s. ꝙ a prædicetur de aliquo medio quasi habito, idest immediatę sequenti. Sed ille, qui ponit media infinita dicet ꝙ nõ contingit accipere. Dicit enim ꝙ inter quoscunq; terminos acceptos est aliquod medium. Sed hic Philosophus dicit ꝙ nihil differt, siue sic accipiantur infinita media ꝙ sint habita adinuicem, sicut contingit in discretis, puta in ciuitate, domꝰ domui est habita, & in numeris vnitas vnitati, siue nõ possit inuenire in medijs aliquid habitũ, sed semper inter duo media sit aliquod mediũ accipere, sicut accipit in continuis, in quibus inter quælibet duo signa, siue inter duo puncta, semper est aliquod medium accipere. Et ꝙ hoc nihil differat ad propositũ, siue vno modo, siue alio, sic manifestat subdens, quia supposito ꝙ sint infinita media inter a & c quorum quodlibet vocatur b quodcunq; horum accipio, necesse est, quòd inter illud, & a & c sint infinita media, vel non sint infinita respectu alterius eorum. verbi gratia, ponamus ꝙ media sint habita adinuicem, sicut accidit in discretis, & accipiamus aliquod medium quod sit habitum ad ipsum a, necesse erit quòd inter illud mediũ & c sint adhuc infinita media. Et similiter si ponantur quędam finita media inter a & illud medium acceptum. Et eadẽ ratio est si ponatur mediũ acceptum immediatę coniungi ipsi c vel

per

per finita media ab eo distare. Ex quo igit semper a medio accepto oportet accipere infinita media ad alterum extremorum, non differt vtrum statim coniungatur alij extremorum, idest sine medio, vel nō statim idest per aliqua media, quia etiam si coniungatur vno extremo sine medio necesse est ꝙ postea inueniātur infinita media respectu alterius, & ita semper oportebit si est infinitum in medijs, ꝙ veniatur in infinitum in prædicationibus vel ascendendo vel de scendendo, sicut prędicta probatio procedebat. Deinde cum dicit.

ARGY. *At qui patet & in negatiua demonstratione finem esse precessionis, si in affirmatiua versus vtrunq; fatetur, Supponatur enim fieri non posse, vt prędicatio aut ab vltimo versus supera, aut a primo versus vltimum in infinitum proficiscatur. Atq; in vltimum dico, quod non prædicati rationem, sed subiecti tantummodo subijt, sitq; id c. Primum autem, id quod non subijcitur cuiquā sed solum de alio dicitur. Hac si ita sint, erit profectionis negationis etiam status.*

ANTI. *Manifestum est autem & in priuatiua demonstratione quoniam statur, siquidem in prædicatiua statur in vtrisq; sie. Ab vltimo enim non contingens est, neque in sursum ab eo, in quo statur in infinitū ire. Dico aūt in quo statur quòd ipsum quidem in alio nullo est, sed in illo aliud, vt. 3. Neq; à primo in id, quòd statur in vltimum. Dico autem primum quòd ipsum quidem de alio, sed de illo nullum aliud. Si igitur hoc erit, & in negationem stabitur.*

Ostendit, ꝙ quia in affirmatiuis demonstrationibus non proceditur in infinitum, neq; in negatiuis in infinitum proceditur, & si qō de demonstrationibus negatiuis reducitur ad qōnem de affirmatiuis. Et circa hoc duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo probat propositum, ibi {Tripliciter.n.demonstratur.} Tertio excludit quandam obuiationem, ibi {Manifestum est aūt.} Dicit ergo primo ꝙ manifestum erit ex sequentibus ꝙ si in prædicatiua, id est in affirmatione statur vtrisq;, id est in sursum, & deorsum necesse erit quòd stetur in negatiua demonstratione. Et ad exponendum hoc quod propositum est, dicit. Si ita ꝙ non contingat ab vltimo. i. ab infimo subiecto ire in sursum in infinitum versus prædicata vniuersalia. Et exponit quid est vltimum scilicet illud qđ non inest alicui alij tāquam minori particulari, sed aliud sit in illo & sit illud. 3. Et si etiam quòd in accipiendo à primo versus vltimum non procedatur in infinitum. Et exponit quid sit primum illud scilicet quod prædicatur de alijs, & nihil aliud prædicatur de eo, & quasi eo vniuersalis, vt sic primum intelligatur vniuersalissimum, vltimum autem particularissimum. Si igitur ex vtraque parte stetur in demonstrationibus affirmatiuis, dicit consequens esse quòd etiam stetur in demonstrationibus negatiuis. Deinde cum dicit.

ARGI. *Tripliciter enim ostendi negatiua cōclusio potest. Et primo quidem hoc pacto, cum b cuilibet c, & a nulli b cōpetere sumitur. B c igitur propositio, ac interuallum omnino minus, si medio nō vacet, in ea necessario reducetur, quę medio vacant quippe cum id sit (vt patet) affirmatiuum. Alterū aūt interuallum (si medio non vacet) ad id redigi poterit quod medio vacat. Nam si a non sine medio non competat ipsi b tum aliquid erit a quo plus ipsum, quàm a b remouetur, quod quidem cuilibet competere b oportet atque illud sit d. Rursus si interuallum a d non vacat medio, aliquid item erit, à quo prius ipsum à quàm a d remouetur. Atque illud sit e quod quidem necesse est cuilibet competere d. Cū igitur eius via, qua superiora petunt, finis sit atque status, stabitur & hic tandem, eritq; aliquid sane primo, cui non competit ipsum c a.*

ANTII *Tripliciter enim demonstratur non esse. Aut in quo quidem est e b inest omni, sed in quo b nulli inest a ipsius quidem igitur e b quod semper alterius spatij, necesse est ire in immediata, prædicatiua enim hæc est distantia. Sed alterū manifestum est, quòd si in alio non est priori, vt in d hoc indigebit in omni b esse, et si iterū in alio ipso d priore non fuerit, illud indigebit in omni d esse. Quare quoniam deorsum statur, & quæ est in sursum stabitur, & erit quoddam principium, in quo non erit.*

Probat propositum. Et primo in prima figura. Secundo in secunda, ibi {Iterum sit b quidem.} Tertio in tertia, ibi {Tertius est.} In tribus enim figuris contingit negatiuum concludi. Dicit ergo primo quòd tripliciter potest demonstrari propositio negatiua per quam significatur aliquid non esse. Vno quidem modo in prima figura, & secundum hunc modum, quòd b insit c vniuersaliter in minori existenti vniuersali affirmatiua a vero insit nulli b, hoc est maiori existenti vniuersali negatiua. Quia igitur supponitur ꝙ in affirmatiuis stetur, & in sursum, & in deorsum, necesse est quòd ista ꝓpositio, quę est b c quæ est affirmatiua, si non sit immediata, & quodcunq; aliud spatium accipitur existente aliquo medio inter b et c necesse erit reducere in immediata, quia ista distantia, quæ attenditur secundum habitudinem medij ad minorem extremitatem affirmatiua est, in qua supponitur esse status. Si autem accipiamus alterum spatium, quod est inter b & a manifestum est quidem quòd si hęc propositio, nullū b est a non est immediata, necesse est quòd a remoueatur ab aliquo per prius quam a b & sit illud d qđ si accipiatur vt mediū inter a & b necesse est quòd prædicetur vl̄r de b quia oportet minorem esse affirmatiuā. Et iterum si hęc non sit immediata, nullum d est a, oportet quòd a negetur ab aliquo alio per prius quàm a d, puta si illud c quod eadem ratione oportebit vniuersaliter prædicari de d. Quia ergo ascendendo statur in affirmatiuis, vt supponitur, sequitur per consequens quòd sit deuenire ad aliquid, de quo primo & immediate negetur ipsum a. Alioquin adhuc procederetur amplius in affirmatiuis sicut ex prædictis patet. Deinde cum dicit.

ARGY. *Secundo autem hoc ostenditur modo, cum b cuilibet quidem a nulli vero c competere sumitur, & hoc enim pacto a nulli competere concludetur. Si igitur hoc oportet ostendere aut per medium superius dictum, aut per hunc, (vt patet) aut per tertium ostendetur. At primus est dictus. Per secūdum autem hoc ostendetur pacto, si quis d cuilibet quidem b nulli vero c competere sumpserit modo competat aliquid ipsi b. Quod si d sine medio segregat̄ a c bene est. Sin vero medium cadit, necesse est illud d quidem cuilibet inesse, nulli vero competere c. Cum igitur in affirmationibus, cum superiora petuntur, finis occurrat, & in negationibus itidem hic se offert tandem.*

ANTI. Vide in annotatione. *Iterum si b quidem in omni, a in c aūt nullo, a in c nullo erit. Iterum si hæc oportet demonstrare, manifestum est, quoniam aut per superiorem modum demonstrabitur, aut per hunc, aut per tertium. Primus quidem igitur dictus est. Secundus autem demonstrabitur, Sic autem vtique demonstratur, vt d in b omni est, in c autem in nullo (si necesse est aliquid esse in b) Iterum si hoc in c non erit, aliud vero in d est quod in c non est. Igitur quoniam esse semper in sursum stat, stabit, & non esse.*

Probat idem in negatiua, quæ concluditur in secunda figura. Sit enim ita ꝙ b, quod est medium, prædicetur vniuersaliter de a & negetur vniuersaliter de c & ex

his

his concluditur quòd nullum c ſit a. Si autem iterũ negatiuam demõſtrari oporteat propter hoc quòd eſt mediata, neceſſe eſt vel ꝙ demonſtretur in prima figura, de quo modo demonſtrationis iam oſtenſum eſt ꝙ habet ſtatum, ſi in affirmatiuis ſit ſtatus, aut oportet ꝙ demonſtretur per hunc modum.i. per ſecundam figuram. Aut per tertium.i. per tertiam figuram. Dictũ eſt autem in prima figura, ꝙ habet ſtatum in negatiuis, ſi ſit ſtatus in affirmatiuis. Sed hoc quidẽ demonſtrabitur nunc quantum ad ſecundã figuram. Demonſtretur ergo hæc propoſitio, Nullum c eſt b ſic, quòd d vniuerſaliter prædicetur de b maiori exiſtente vniuerſali affirmatiua, & negetur vniuerſaliter de c minori exiſtente vniuerſali negatiua. Si vero hæc propoſitio nullum c eſt d eſt mediata, neceſſe erit accipere aliquid aliud mediũ quod quidem prædicetur de d vniuerſaliter, & vniuerſaliter remoueatur a c. Et ita ſicut proceditur in negatiuis demonſtrationibus, oportebit procedere in affirmatiuis. ſ. quòd b prędicabitur de a & d b & aliquid aliud de d & ſic proceditur in infinitum in affirmatiuis. Quia ergo ſupponitur ꝙ in affirmatiuis ſtetur in ſurſum, neceſſe eſt etiam quòd ſtetur in negatiuis, ſecundum iſtum modum, quo negatiua demonſtratur in ſecunda figura. Deinde cum dicit.

Lect. præſenti.

ARGY. *Tertio hoc oſtenditur pacto, ſi A quidẽ B cuilibet competit? C vero nulli eidem ineſt, tunc enim cõcluditur C non cuilibet competere A. Ex hoc igitur, aut per antea dictos modos, aut per hunc tertium oſtendetur. At per illos (vt oſtendimus) ſtatur, per hunc autem oſtendetur, ſi B quidem ſumetur cuilibet competere D, ipſum vero C nulli eidem ineſſe, atque D rurſus cuilibet ineſſe E, ipſum vero C nulli eidem competere. Cum igitur ſuppoſitũ ſit, verſus etiam infera prædicationis affirmatiuæ ſtatum, ac vltimum eſſe, patet ipſius etiam C prædicationem negatiuam ſtare tandem, & non in infinitum procedere.*

ANTI. vide in annot. *Tertius autem eſt. Si A in B omni inſit, C vero in nullo ſit non in omni ſit C in quo eſt A. Iterũ autem hoc, aut per ſuperius dicta, aut ſimiliter demonſtrabitur. Illo autem modo ſtatur. Si vero ſic eſt, iterum accipietur B in E eſſe, in quo C non in omni. Et hoc iterũ ſimiliter. Quoniam autem conceſſum eſt ſtare & in deorſum, manifeſtum eſt quòd ſtabit & in C quod non eſt.*

Oſtendit idem in tertia figura. Sic ergo medium, vt b de quo a vniuerſaliter prædicetur, c vero ab eo remoueatur, ſequitur particularis negatiua. ſ. quòd a negetur a quodã c. Et ꝙ quidem in præmiſſa affirmatiua, quæ omne b eſt a ſtetur, habetur ex ſuppoſitione. Quòd aũt neceſſe ſit, ſtare etiã in hac negatiua, nullum b eſt c quæ eſt minor patet, quia ſi hoc debeat demonſtrari, neceſſe eſt ꝙ demonſtretur per ſuperius dicta.i. per primam & ſecundam figurã vel demonſtrabitur. ſimiliter ſicut concludebat concluſio. ſ. per tertiã figuram, ita tamen ꝙ hęc minor non affirmatur vt vniuerſalis, ſed vt particularis. {Illo autem modò ſtatur,}. ſ. ſi procedatur in prima & in ſecunda figura. Si autem procedatur in tertia figura ad concludendum quoddam b non eſſe c accipiatur mediũ e de quo quidem b vniuerſaliter affirmetur, c vero ab eo particulariter negetur. Et hoc iterum ſimiliter contingit ꝙ ſecundũ hoc procedetur in demonſtratione negatiua ſemper ſm augmentũ prędicationis affirmatiuę in inferius, quia b quod erat primũ medium prædicabitur de e & e de quodã alio, & ſic in infinitum. Quia igitur ſupponitur ſtatũ eſſe in affirmatiuis in deorſum, manifeſtũ eſt ꝙ ſtabit in negatiuis ex parte ipſius c. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Perſpicuum autem eſt, & ſi non vna via, ſed vniuerſis oſtenditur, nunc per primam, nunc per ſecundam, nunc per tertiam figuram, vt patuit, hoc etiam pacto ſtare, ac finem ipſius eſſe. Hæ nanq; finit. Ea vero, quæ ſunt finita finities, neceſſe eſt vniuerſa eſſe finita, Patet igitur in negatione ſtatum ac finem eſſe, ſi in affirmationibus ſtatur.*

ANTI. *Manifeſtum autem eſt, quoniam & ſi nõ vna via demonſtraretur, ſed omnibus, aliquando quidem ex prima figura, aliquando uero ex ſecũda, aut tertia, quoniam & ſic ſtabitur. Finitæ.n. ſunt viæ. Finita autem finitæ multoties ſumpta neceſſe eſt finiri omnia. Quod quidẽ igitur in priuatione, ſiquidem & in eſſe ſtatur, manifeſtum eſt.*

Excludit quandam obuiationem. Poſſet.n. aliquis dicere ꝙ neceſſe eſt ſtare in propoſitionibus negatiuis ſtatu exiſtẽte in affirmatiuis, ſi ſemper ſyllogizetur ſm eandem figuram, ſed poteſt in infinitũ procedi, ſi nunc demonſtratur per vnam figuram, & nunc per aliam. Et dicit manifeſtũm eſt ꝙ ſi non procedatur in demonſtrationibus vna via, ſed omnibus, aliqñ quidem ex prima figura, aliqñ autem ex ſecunda, vel tertia ſic oportebit ſtatũ eſſe in negatiuis, ſtatu exiſtẽte in affirmatiuis. Huiuſmodi.n. viæ diuerſæ demonſtrandi ſunt finitæ, & quælibet earũ multiplicabitur nõ in infinitũ, ſed finite aſcendendo, vel deſcendendo, vt oſtenſum eſt. Si aũt finita finities accipiantur, neceſſe eſt totum eſſe finitũ. Vnde relinquitur ꝙ quibus omnibus modis neceſſe ſit in demonſtrationibus negatiuis eſſe ſtatũ, ſic ſit ſtatus in affirmatiuis.

Lect. præſenti.

LECTIO XXXIII.

Quædam de prędicatis diffinitiones ſiue ſuppoſitiones exponit, ex quibus in affirmatiuis non eſſe proceſſum in infinitũ probare intendit.

ARGY. *At idipſum, & illis ita eſſe patebit, ſi primum diſſerendi modo, deinde reſolutiue, id contemplabimur. In his itaq; verũ id eſſe patet, quæ de diffiniendis rebus dicuntur, earundemq; diffinitionem ingrediuntur.*

ANTI. Tex. commen. 35. vide in annot. *QVod autem in illis ſi (logica quidẽ ſpeculemur,) hic manifeſtum ſit. In his quidem igitur, quæ quod quid eſt prædicantur, patens eſt. Si enim eſt diffinire, aut ſi notum eſt quòd quid erat eſſe, infinita autem non eſt tranſire, neceſſe eſt finiri in eo quod quid eſt prædicantia.*

Poſtquam Philoſophus oſtendit, quòd ſi ſit ſtatus in extremis, neceſſe eſt eſſe ſtatum in medijs, & ſi ſit ſtatus in affirmatiuis, neceſſe eſt eſſe ſtatũ in negatiuis, hic intendit oſtẽdere quod ſit ſtatus in affirmatiuis in ſurſum & deorſum. Et diuiditur in duas partes. In prima parte oſtendit propoſitum logicę.i. per rationes cõmunes omni ſyllogiſmo, quæ accipiuntur ſm prædicata communiter ſumpta. In ſecunda oſtendit idem analeticæ.i. per rationes proprias demonſtrationi, quæ accipiuntur ſecundum prædicata per ſe, quę ſunt demonſtrationi propria, ibi {Analeticæ aũt manifeſtum.} Prima autem pars diuiditur in duas partes. In prima oſtendit ꝙ non ſit procedere infinitũ in prædicatis, quæ prædicãtur in eo quod quid. In ſecunda oſtendit ꝙ non ſit procedere in infinitum in prædicatis affirmatiuis, ibi {Vniuerſaliter aũt ſic dicimus.} Dicit ergo primo ꝙ cũ oſtenſum ſit ꝙ in priuatiuis non eſt in infinitũ ire, ſi ſtetur in affirmatiuis, hic iam oſtendendũ erit quomodo aliquis ſpeculatur in illis affirmatiuis eſſe ſtatũ per logicas rõnes. Et dicuntur logicæ rõnes, quæ procedunt ex quibuſdã communibus, quæ pertinent ad conſiderationem logicæ. Hæc aũt veritas manifeſta eſt in his quæ prædicãtur in eo quod quid

Lect. 35.

In prædicatis per se nõ est processus in infinitũ.

est.i.prædicatis,ex quibus quod quidest.i.diffinitio constituitur. Si enim huiusmodi prædicata dentur esse infinita sequitur ꝙ non cõtingat diffinire aliquid. Et si diffinitur aliquid,eius diffinitio non posit esse nota. Et hoc ideo quia in infinitum non est pertransire. Non aũt conuenit diffiniri,neq; diffinitionem cognosci, nisi descendendo perueniatur vsq; ad vltimum,& ascendendo perueniatur vsq; ad primum. Si ergo contingat aliquid diffinire, vel si cõtingat diffinitionem alicuius esse notam, ex vtroq; antecedenti sequetur hoc consequens quòd in prædictis prædicatis non sit procedere in infinitum, sed in eis contingat stare. Deinde cum dicit.

ARGY. *Vniuersaliter autem dicamus hoc pacto. Fit enim vt verę dicatur, cum album ambulare, & magnum illud dicitur esse lignum, & rursus lignum magnum esse, ac hominẽ ambulare. At differt hoc,& illo dicere modo. Nã cum album dico esse lignum,tum lignum id esse dico, cui accidit vt sit album, sed non album esse subiectum ipsius ligni. Non.n.aut album simpliciter erat,aut aliquod album deinde factum est lignum. Quare non dicitur hoc pacto,nisi per accidens. Cum autem lignũ album esse, tunc non dico aliquid aliud album esse, atq; illi, vt sit lignum accidere, veluti cum dico musicum album esse,tunc enim hominem eum album esse dico,cui accidit vt musicus sit, sed lignum esse subiectum. Quod quidem nihil aliud erat, quam aut absolute lignum aut aliquod lignum,deinde factum est albũ. Quod si oporteat nomina ponere, hoc quidem dicere pacto sit prędicare, illo autem pacto,aut nullo pacto prædicare, aut non absolute, sed per accidens prædicare dicatur. Est autem id quidem,quod prædicatur, vt album, id vero de quo prædicatur, vt lignum. Supponatur igitur id, quod prædicatur absolute, semper de eo,de quo dicitur, sed non per accidens prædicari. Hoc enim pacto demonstrationes demonstrant.*

ANTI. *Vniuersaliter autem sic dicimus. Est enim veræ dicere album ambulare, & magnum illud lignũ esse, & iterũ lignum magnum esse, & hominem ambulare. Alterũ igitur est sic dicere, aut illo modo. Cum enim quidem album esse dico lignum, tunc dico quòd cui accidit album esse, lignum est, sed non quòd subiectũ ligno album sit. Et nanq; neq; quod album est, neq; quod veræ album aliquid factũ est lignum. Quare non est hoc secundum se, sed aut secundum accidens, Cum vero huiusmodi lignũ album esse dico, nõ quòd alterum aliquod sit album, illi autem accidit lignum esse, vt cum musicum esse album dico, tunc enim quoniam homo est albus, cui accidit musicum esse, dico. Sed lignum est subiectum, quod veræ factum est album, non quod alterum aliquod sit, quam quod vera lignũ est. aut lignum aliquod. Si igitur oportet nomina ponere sic dicere prædicari, sed illo modo aut nequaquam est prædicari, aut prædicari quidem nõ simpliciter, sed secundum accidens prædicari. Est autem tanquam album quidem, quod prædicatur, sed sicut lignum est, de quo prædicatur. Subijciatur igitur prædicatum prædicari semper, de quo prædicatur simpliciter, sed non secundum accidens. Sic enim demonstrationes demonstrant.*

Ostendit vniuersaliter quòd in prædicatis affirmatiuis nõ sit procedere in infinitum. Et circa hoc duo facit. Primo, quædã pręmittit, quæ sunt necessaria ad propositum ostendendũ. Secundo ostendit propositũ, ibi {Amplius si non est.} Circa primum duo facit. Primo distinguit prædicata per accidens à prædicatis per se. Secundo distinguit prædicata per se adinuicem, ibi {Quare autem in eo quod quid est.} Dicit ergo primo ꝙ cum ostẽsum

Lec.seq.imme. Trip.modus veræ prædicationis per accidens. Secundę.

sit in quibusdam prędicatis ꝙ in eis non est procedere in infinitũ.s.in his,quę prædicantur in quod quid est, ostendendum est hoc vniuersaliter in omnibus prædicatis affirmatiuis. Et incipit suam cõsiderationem à prædicatis per accidens, in quibus est triplex modus veræ prædicationis. Vnus quidem modus est, qñ accidens prædicatur de accidente, puta cum dicimus album ambulat. Secundus modus est qñ subiectũ prædicatur de accidente, puta cum dicimus hoc magnum est lignũ. Tertius modus est qñ accidens prædicatur de subiecto, puta cũ dicimus lignum est album, vel cum dicimus, homo ambulat. Isti modi prædicandi sunt alteri & diuersi adinuicem, quia cum subiectum prædicatur de accidente, puta cum dicitur album est lignũ, hoc significo, ꝙ illud vniuersale prędicatum, quod est lignũ, prædicatur de subiecto cui accidit esse lignũ.s.de hoc particulari ligno, in quo est albedo. Idem.n.est sensus cum dico, album est lignum, ac si dicerem, hoc lignum cui accidit esse albũ, est lignum, non autem est sensus ꝙ album sit subiectũ ligni. Et hoc probat, quia subiectum fit hoc, quod prædicatur de ipso sicut de subiecto, vel ſm totum, vel secundum partem, sicut homo fit albus, sed neq; album, neq; aliqua pars albi, quæ veræ sit album.i.quæ sit de substãtia ipsius albedinis fit lignum, non.n.accidens est subiectum transmutationis, qua de nõ ligno fit lignum. Omne aũt quod incipit esse hoc, fit hoc, si igitur nõ fit hoc, hoc non est hoc nisi detur ꝙ hoc semper fuerit, non autẽ semper fuit verum dicere album est lignum, quia aliqñ non simul fuerunt albedo & lignum. Cum ergo non sit verum dicere ꝙ album fiat lignũ, manifestum est ꝙ album non est lignum proprie & per se loquendo. Sed si hoc concedatur album est lignũ, intelligitur per accidens, quia.s.illud particulare subiectũ, cui accidit albũ, est lignum. Iste ergo est sensus huiusmodi prædicationis, in qua subiectũ prędicatur de accidente. Sed cũ dico lignum est albũ prędicando accidens de subiecto, nõ significo sicut in prædicto modo prędicationis ꝙ alterũ aliquid sit substantialiter albũ, cui accidit lignũ esse, quod quidem significatur tam in prædicto in modo, quo subiectum prædicatur de accidente, quã etiam in alio modo quo accidens prędicatur de accidente, vt cũ dico. Musicum est album, prædicando accidens, hic.n.nihil aliud significo, nisi ꝙ ille homo particularis, puta Sortes, cui accidit esse musicum, est albus. Sed qñ dico lignum est album, significo ꝙ ipsum lignum veræ factũ est subiectũ albi non ꝙ aliquid aliud à ligno, vel à parte ligni, quę est lignum aliquod, sit factũ albũ. Est ergo differentia in tribus modis prędictis, quia cum prædicatur accidens de subiecto, nõ prędicatur per aliquod aliud subiectum, cum aũt prædicatur subiectũ de accidente, vel accidens de accidente, fit prædicatio ratione eius quod subijcitur termino posito in subiecto, de quo quidem prędicatur aliud accidens accidentaliter, ipsa vero species subiecti essentialiter. Et quia in quolibet prædictorum modorũ vtimur nomine prædicationis, & sicut possumus nomina ponere, ita possumus ea restringere, imponamus etiã sic nomina in probatione sequenti, vt prædicari solũ dicamus illud, quod dicitur modo.s. nõ ratione alterius subiecti. Illud vero quod dicitur illo modo.s.ratione alterius subiecti, velut cum subiectũ prędicatur de accidẽte, vel accidens de accidente, nõ dicitur prædicari, vel si dicitur prædicari, non dicitur prędicari simpliciter, sed secundum accidens. Et accipiamus semper illud, quod se habet per modum albi, ex parte prædicati, & id, quod se habet per modum ligni, accipiatur

ex parte

ex parte ſubiecti. Hoc ergo ſupponamus prædicari ſemper in probatione ſequēti, quod prędicatur de eo, de quo prædicatur ſimpliciter, & non ſm accidēs. Et ratio quare debemus ſic vti vocabulo prædicationis hæc eſt, quia loquimur de materia demōſtratiua, demōſtrationes aūt non vtuntur talibus prædicationibus. Deinde cū dicit.

ARGY. *Quare, cum vnum prædicatur de vno, illud aut ſubit rationem eorum, quæ diffiniendo ſubiecto cōpetunt, aut eſt quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut agens aut patiens, aut vbi, aut quando.*

ANTI. *Quare autem in quod quid eſt, aut quoniam quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens, aut vbi, aut quando, cum vnum de quo prædicabitur.*

Oſtendit differentiam prædicatorū per ſe adinuicem. Et circa hoc duo facit. Primo diſtinguit prædicata adinuicem ſm diuerſa genera. Secundo oſtendit differentiā prædicatorū, ibi {Amplius ſubſtantiā quidem, &c.} Dicit ergo primo, ꝙ quia nos prædicari dicimus ſolū illud, quod prædicatur non ſm aliquod ſubiectū, hoc aūt diuerſificatur ſm decem prędicamenta, ſequitur ꝙ omne quod prædicatᷓ, ſic prædicetur, {aut in quod quid eſt,}.i. per modum ſubſtantialis prędicati, aut per modū qualis, vel quanti, vel alicuius alterius prædicamentorū de quibus actum eſt in prædicamentis. Et addit cum vnum de vno prædicetur, quia ſi prædicatum non ſit vnū ſed multa, non poterit prædicatū ſimpliciter dici quid, vel quale, ſed forte dicetur ſimul quale quid, puta, ſi dicam, homo eſt animal album. Fuit aūt neceſſaria hæc additio, quia ſi multa prædicenᷓ de vno, ita ꝙ accipiantur in rōne vnius prædicati, poterūt in infinitū prædicationes multiplicarī ſm infinitos modos combinandi prædicata adinuicem. Vnde cū quæritur ſtatus in his, quæ prædicantur, neceſſe eſt accipere vnū de vno prædicari. Deinde cum dicit.

ARGY. *Præterea omne, quod ſubſtantiā ſignificat id quod illud eſt, aut quod illud eſt quoddā, id eſſe ſignificat, de quo prædicatur. Quod vero non ſubſtantiam ſignificat, ſed de ſubiecto dicitur alio, quodquidem nec eſt idipſum, quod illud eſt quoddam, id omne accidens eſt.*

ANTI. vide in annot. *Amplius ſubſtantiam quidem ſignificantia, quod veræ illud eſt, aut quod veræ illud aliquid eſt ſignificant, de quo prædicantur. Quæcunq; vero non ſubſtantiam ſignificant, ſed aliquo ſubiecto dicuntur, quod neq; veræ illud eſt, neq; quod veræ illud aliquid eſt, accidentia ſunt.*

Oſtendit differentiam prædictorum prædicatorū. Et circa hoc tria facit. Primo proponit differentiā. Secūdo manifeſtat per exempla, ibi {Vt de homine & albo, &c.} Tertio excludit quandam obuiationem, ibi {Species.n. gaudeant, &c.} Dicit ergo primo ꝙ illa quæ ſubſtātiam ſignificāt, oportet ꝙ ſignificent reſpectu eius de quo prędicantur, {quod veræ illud eſt, aut ꝙ verę illud aliquid.} quod poteſt dupliciter intelligi vno modo vt oſtēdatur diſtinctio ex parte prædicati, quod. Vel ſignificat totam eſſentiam ſubiecti ſicut diffinitio. Et hoc ſignificat, cum dicit, Quod veræ illud, &c.} vel ſignificat partem eſſentię, ſicut genus, vel differentiā. Et hoc ſignificat, cū dicit, {Aut quod verę illud aliquid.} Alio modo, & melius, vt oſtendatur diſtinctio ex parte ſubiecti, quod qñque eſt cōuertibile cū prædicato eſſentiali, ſicut diffinitum cum diffinitione. Et hoc ſignificat cū dicit {ꝙ verę illud eſt.} Quādoq; vero eſt pars ſubiectiua prędicati, ſicut homo animalis. Et hoc ſignifiat, cū dicit {Aut ꝙ veræ illud aliquid.} Homo.n. aliquod animal eſt. Sed illa quæ non ſignificant ſubſtantiam, ſed dicuntur de aliquo ſubiecto, quod quidem ſubiectum nec verę.i. eſſentialiter eſt illud prædicatum, neque aliquid eius, omnia huiuſmodi prædicata ſunt accidentalia. Deinde cum dicit.

Vt cum album de homine prędicatur. Homo nanque, neq; id eſt, quod album neque id, quod album eſt quoddam, ſed animal fortaſſe. Eſt enim homo id, quod animal eſt. Atque ea omnia, quæ non ſubſtantiam ſignificant, de ſubiecto aliquo prædicari oportet, & non eſſe quicquā album, quod quidem ſit album, non aliud quicquam. ARGY.

Vt de homine eſt albū. Non enim eſt homo, neq; quod veræ album eſt, neque quod veræ album aliquid eſt, ſed animal forſitan. Quod veræ enim animal eſt, homo eſt. Quæcunque vero non ſubſtantiam ſignificant, oportet de quodam ſubiecto prædicari, & non eſſe aliquod album, quod non, cum aliquid alterum ſit, album eſt. ANTI. Vide in annot.

Manifeſtat præmiſſarum differētiam per exempla, & dicit ꝙ cum dicimus homo eſt albus, prædicatum illud eſt accidentale, quia homo non eſt quod veræ album, eſt id eſt eſſe album non eſt eſſentiale hominis, neque quod veræ album aliquid, vt ſupra expoſitum eſt. Sed cum dicitur homo eſt animal {forſan homo eſt, quod veræ eſt animal.} Animal enim ſignificat eſſentiā hominis, quia illud ipſum quod eſt homo, eſt eſſentialiter animal. Et quamuis illa, quæ non ſignificant ſubſtantiam ſint accidentia, non tamen per accidens prædicantur. Prædicantur enim de quodam ſubiecto nō propter aliquod aliud ſubiectum, puta cum dico, homo eſt albus, prædicatur albus de homine, non ea ratione, ꝙ aliquod aliud ſubiectum ſit album, ratione cuius homo dicatur albus, ſicut ſupra dictum eſt in his, quæ prædicantur per accidens. Deinde cum dicit.

Per accidēs quo accip.

Lect. præſenti.

Formæ nanq; valeant. Fidium.n. ſunt attrectationes. Et ſi ſint, nihil prorſus ad præſentem ſermonē pertinent. Ipſæ nanque præmonſtrationes de rebus talibus ſunt. ARGY.

Species enim gaudeant, monſtra enim ſunt. Et ſi ſint, nihil ad rationem ſunt, præmonſtrationes enim de huiuſmodi ſunt. ANTI. vide in annot.

Excludit quandam obuiationem. Poſſet.n. aliquis dicere ꝙ prædicata, quæ ſignificant ſubſtantiam non ſunt veræ & eſſentialiter id, de quo prædicantur, vel aliquid eius, neq; accidentia, quæ ſunt in indiuiduis ſicut in ſubiectis conueniunt huiuſmodi cōmunibus prædicatis eſſentialibus, quia huiuſmodi vniuerſalia prædicata ſignificant quaſdā eſſentias ſemper ſeparatas per ſe ſubſiſtentes, ſicut Platonici dicebant. Sed ipſe reſpondet, quia ſi ſupponantur ſpecies.i. ideæ eſſe, debent gaudere, quia ſecundū Platonicos habent aliquod nobilius eſſe quàm res nobis notæ materiales. Huiuſmodi.n. res ſunt particulares & materiales, illæ autem ſunt vniuerſales & immateriales. Sunt.n. quædam præmonſtrationes reſpectu naturalium.i. quædam exemplaria horum, vt accipiantur hic monſtra vel præmonſtrationes, ſicut ſupra præmonſtratur aliquid ad aliquid probandum. Quia ergo ſunt pręmonſtrationes vel exemplaria rerū naturaliū neceſſe eſt ꝙ in iſtis rebus naturalibus, inueniantur aliquæ participationes illarum ſpecierum, quæ pertinent ad eſſentiam harum rerum naturalium. Et ideo ſi ſint huiuſmodi ſpecies ſeparatæ ſicut Platonici dixerunt ſiue poſuerunt, nihil pertinēt ad rationem præſentem. Nos.n. intendimus de huiuſmodi rebus de quibus in nobis ſcientia per demonſtrationem acquiritur. Et huiuſmodi ſunt res in materia exiſtentes nobis notæ, de quibus demonſtrationes fiunt. Et ideo ſi detur ꝙ animal ſit quoddam ſeparatum, quaſi prę monſtratio exiſtens animalium naturaliū, tunc cum dico, homo eſt animal, ſecundū ꝙ hac propoſitione

vtimur in demonstrãdo, ly animal significat essentia rei atualis, de qua fit demonstratio. Deinde cum dicit.

LECTIO XXXIIII.

In prædicatis quocunq; modo neq; in sursum, neq; in deorsum esse processum in infinitum dialecticæ probat.

ARGY. *Praterea ea si non hoc illius est qualitas, & illud huius, neq; qualitatis est qualitas.*

ANTI. vide in annot. *Amplius si non est hoc huiusmodi qualitas, & illud huiusmodi, neque qualitatis qualitas est.*

Præmisṡis his, quæ necessaria sunt ad propositum demonstrandum de distinctione prædicatorũ adinuicem, hic accedit ad propositum ostendendũ. s. ꝙ non procedatur in prædicatis in infinitũ. Et diuiditur hæc pars in partes duas ẜm duos modos, quibus ostendit propositũ. Secunda pars incipit, ibi {Adhuc autẽ alius, &c.} Circa primũ duo facit. Primo ostendit ꝙ nõ est procedere infinitum in prædicatis per modum circulationis. Secũdo ꝙ non procedatur in infinitũ in eis ẜm rectitudinem in sursum, neq; in deorsum, ibi {Sed vtiq; quod neq; in sursum.} Circa primũ tria facit. Primo præmisṡis suppositis addit quædam necessaria ad propositũ ostendendũ. Secundo ex his & alijs præmisṡis cõcludit propositum, ibi {Impossibile est æque prædicari.} Tertio probat, ibi {Aut.n. sicut substãtia.} Primo ergo proponit duo, quorum vnum est, quia cũ prędicatum quod significat accidens, significet aliquod genus accidentis, puta qualitatem, nõ potest esse ꝙ duo se habeant hoc modo ad inuicem ꝙ primum sit qualitas secundi, & 2. sit qualitas primi. Alia est enim ratio qualitatis, & eius, cui qualitas inest. Secundum est ꝙ vniuersaliter nõ est posṡibile quòd qualitas habeat quancunq; aliam qualitatem sibi inhærentem, quia nullum accidens est subiectum alterius accidentis per se loquendo. Soli enim substantiæ conuenit proprie ratio subiecti. Deinde cum dicit.

ARGY. *Fieri profecto nequit, vt hoc pacto mutuo pradicentur, sed quid idem vt verum dicas, at non fit, vt econtra pradices vera.*

ANTI. vide in annot. *Impossibile est aque pradicari adinuicem sic, sed vera quidem contingit dicere, aque autem pradicari vere non contingit.*

Proponit quasi ex pręmisṡis cõcludens quòd intendit ꝓbare & dicit. Si ista sunt vera, quę pręmissa sunt, {impossibile est ꝙ fiat neutra prædicatio adinuicem sic} .i. secundum aliquem prædictorũ modorum. Non autem hoc dicitur, quin cõtingat veræ prædicari vnum de alio, & econuerso. Dicimus enim veræ quòd homo est albũ, & album est homo. Sed hoc non fit æque. i. secundum æqualem rationem prædicandi. Et similiter est in prædicatis essentialibus. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nam aut accidens, aut vt substãtia prędicabitur, veluti si fit genus, vel differentia prædicati.*

ANTI. vide in annot. *Aut enim sicut substãtia pradicabitur, vt est aut cum genus sit, aut differentia.*

Ostendit propositũ. Et primo in prædicatis essentialibus. Secũdo in accidentalibus, ibi {Verũ etiã ipsius qualis.} Circa primũ tria facit. Primo ponit quandã diuisionem essentialiũ prędicatorũ. Secũdo resumit quoddam, quod supra probatum est, ibi {Hæc aũt ostensa.} Tertio probat propositum, ibi {Siquidem igitur genera.} Dicit ergo primo ꝙ ad ostendendũ ꝙ non sit adinuicem ęque prædicari, primo oportet hoc cõsiderare in essentialibus prædicatis. Aut.n. quod prædicatur æque prædicabiẗ sicut substantia, aut alio modo. Et si sicut substãtia, aut sicut genus, aut sicut differẽtia. Hæc.n. duę sunt partes diffinitionis, quæ significant essentiam. Deinde cum dicit.

ARGY. *Hac autem demonstratum est, neq; ad supera, neq; ad infera infinita esse. Neq; enim homo est bipes, & bipes animal, & animal aliud, neque rursus animal de homine, homo de Callia, & is de alio hoc ipso quid est pradicatur. Omnem enim talem substantiam diffinire possumus. At fieri nequit vt infinita quisquam intelligendo pertranseat. Quare neque ad supera, neq; ad infera sunt infinita. Fieri enim non potest, vt ea sub substantia, de qua infinita dicuntur, diffiniatur.*

ANTI. *Hęc autem ostensa sunt quoniam nõ erunt infinita nec in sursum, nec in deorsum, vt homo bipes, hoc animal, hoc autem alterum est, & animal de homine, hic autem de Callia, hic autem de alio in eo quod quid est. Substantiam quidem omnem esse diffinire huiusmodi, infinita autem nõ est transire intelligentem. Quare neque in sursum neque in deorsum infinita sunt. Illam enim non est diffinire, de qua infinita pradicantur.*

Resumit quod supra probauerat in principio præcedentis lectionis. i. hmõi prædicata non esse infinita, quia si in infinitũ procederent, nõ habere in eis locũ reciprocatio, siue circulatio. Dicit ergo quòd sicut supra de his ostensum est, in huiusmodi nõ cõtingit procedere in infinitũ neq; in sursum, neq; in deorsum, sicut si prędicatur bipes de homine, & animal de bipede, & de animali aliquid alterũ, nõ est hoc procedere in infinitũ in sursum, neq; in deorsum, vt si animal dicaẗ de hoĩe in eo quod quid est & homo de Callia, & hoc de quodam alio, supposito ꝙ ita esset genus continens sub se multas species, quarum vna esset Callias, nõ posset sic procedi in infinitum. Et resumit rõnem ad ostendendũ quod supra posuit, quia omnem huiusmodi substantiã, quæ. s. habet aliquid vniuersalius, quod de ipsa prędicetur, & quę potest de alio inferiori prædicari, cõtingit diffinire, genera vero generalisṡima, de quibus alia vniuersaliora nõ prædicantur, & singularia, quæ non prædicantur de aliquibus inferioribus, nõ contingit diffinire. Solum aũt substantiam mediam diffinire cõtingit. Illam vero substantiam non cõtingit diffinire, de qua infinita prædicantur, quia oportet diffinientem intelligẽdo pertransire omnia illa, quæ substantialiter prædicantur de diffinito, cum omnia cadant in diffinitione, vel sicut genus, vel sicut differentia. Infinita aũt non contingit pertransire. Ergo oportet omnem vniuersalem substantiã, quæ nõ est supremũ genus, neq; infimũ subiectũ, nõ habere infinita, quæ de ipsa substantialiter prędicãtur. Sic ergo nõ est ꝓcedere in infinitũ, neq; in sursum, neq; in deorsum. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Vt genera igitur mutuo non prędicabũtur. Erit enim ipsum, id quod ipsum est quoddam.*

ANTI. *Siquidem igitur genera adinuicem aqualiter pradicantur, erit enim ipsum quod verę ipsum aliquid est.*

Ostendit ꝙ in substantialibus prædicatis non posṡit esse processus in infinitũ per modũ circulationis. Et dicit ꝙ si aliqua prędicata substantialia prędicantur de aliquo vt genera nõ prædicantur adinuicem æqualiter. i. conuertibiliter. i. ꝙ vnum genus sit alterius, & ecõuerso. Et ad hoc probandũ subdit. {Erit.n. ipsum quod veræ aliqd} quasi diceret. Si aliquid prædicatur de aliquo vt genus, illud, de quo prædicatur, est aliquid quod veræ est ipsum id est est aliquid particulariter quod substantialiter recipit prædicationem ipsius. Si ergo hoc prædicetur de illo vt genus, sequereẗ ꝙ ipsum quod particulariter conueniebat alicui, ecõuerso particulariter recipiat prædicationẽ illius,

illius, quod est idem respectu eiusdem esse partem & totum, quod est impossibile. Et eadẽ ratio est de differentijs. Vnde & in primo Topicorũ dicitur ꝙ problema de dr̃ia reducitur ad problema de genere. Deinde cũ dicit.

ARGY. *At vero neq; de qualitate, aut de caeteris quicquam, nisi per accidens praedicabitur. Haec enim omnia accidũt, & de substantijs praedicantur.*

ANTI. *Neque tamen de qualitate, aut aliorum nullum, nisi secundum accidens praedicabitur. Omnia haec accidunt, & de subiectis prędicari.*

Ostendit ꝙ non potest ire in infinitum per modũ circulationis in praedicationibus in quibus prędicatur accidens de subiecto, & dicit ꝙ neq; etiam ipsius qualis potest esse cõuersio cum suo subiecto, aut aliorum nullum potest habere huiusmodi praedicationem, quae accidentaliter praedicantur, nisi fiat praedicatio per accidens, ſm quòd dictum est ꝙ accidentia non praedicantur de subiectis nisi per accidens. Qualitas enim & omnia alia huiusmodi accidunt substãtiae, vnde & praedicãtur de subiectis sicut accidens de subiecto. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sed neq; versus supera infinita erunt. De vnoquoque nanq; praedicatur, id, quod significat, aut quale quid aut quantum quid, aut aliquid talium, aut ea, quae in substantia sunt. Hęc aũt sunt finita, & genera praedicamentorum finita sunt. Est.n. aut quale, aut quantum, & cętera, quę iam dudum enumerauimus. Atq; supponuntur vnũ prędicari de vno. & item ipsa non prędicari de ipsis, nisi ratione ipsius quid est prędicentur. Et enim accidentia sunt vniuersa. Sed quędam per se, quędã alio modo. Atq; hęc omnia de subiecto quodam dicimus prędicari, et accidens non esse subiectum vllum. Nihil enim talium ponimus id esse, quod id est, quod dicitur, non aliud quicquam sed ipsum in alijs esse, & alia quędã de alio dicimus prędicari.*

ANTI. *Sed vtiq; neq; in sursum infinita erunt. Vnumquodq; enim quod prędicatur significat, aut quale aliquod, aut quantum aliquod, aut huiusmodi, aut quae sunt in substantia. Haec autem finita sunt. Et genera praedicamentorum finita. Aut enim quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut facere, aut pati, aut vbi, quando. Concessum autem est vnum de vno praedicari. Ipsa autem de ipsis quaecunq; nõ aliquid sunt, non praedicari dicimus. Accidentia.n. sunt haec omnia, sed haec quidem secundum seipsa, illa vero secundum alterum modum. Haec autem de quodam subiecto omnia praedicari dicimus, secundum accidens autem non esse subiectum aliquod. Nihil enim talium ponimus esse subiectum, quod alterũ aliquod esse dicatur quod dicitur, sed ipsum in alijs, & alia quadam de alio.*

vide in annot.

Ostendit vniuersaliter ꝙ in nullo genere prędicationis sit procedere in infinitũ in sursum aut deorsum. Et dicit ꝙ non solum non est procedere in prędicationibus in infinitũ ſm circulationẽ, sed neq; procedendo in sursum infinita erunt prędicata, & similiter nec deorsum. Et ad hoc probandũ. Primo resumit quędã supra posita. Secundo ex his probat intentũ, ibi {Neq; in sursum, ergo, &c.} Circa primũ resumit quod de vnoquoq; possunt aliqua praedicari quicquid significent, siue sit quale, siue quantum, vel quodcunq; aliud genus accidentis, vel etiã quae intrant substantiã rei, quae sunt essentialia prędicata. Secundo resumit ꝙ hic.s. prędicata substantialia, sunt finita. Tertio resumit ꝙ genera prędicamẽtorum sunt finita.s. quale, & quantũ, &c. Si.n. aliquis dicat ꝙ quãtitas prędicetur de substãtia, & qualitas de quãtitate, & sic in infinitũ, hoc excludit per hoc ꝙ genera praedicamentorũ sunt finita. Quarto resumit ꝙ sicut supra expositũ est, vnũ de vno praedicatur simplici praedicatione. Et hoc ideo inducit, quia posset aliquis dicere, ꝙ primo praedicabitur vnũ de vno, puta de homine animal, & ista praedicatio multiplicabitur quousq; poterit inueniri aliquod vnum, quod de homine praedicetur, quibus finitis prędicabũtur duo de vno, puta, dicetur ꝙ homo est animal albũ, & sic multo plura praedicata inuenirentur ſm diuersas combinationes praedicatorũ. Rursus praedicabuntur tria de vno, puta, dicetur ꝙ homo est animal albũ magnũ, & sic semper addendo ad numerũ magis multiplicabuntur prędicata, & erit procedere in infinitũ in praedicatis, sicut etiã in additione numerorum. Sed hoc excludit per praedicationem vnius de vno. Quinto resumit vt nõ dicamus aliqua simpliciter praedicari de ipsis, quae nõ aliquid sunt.i. de accidentibus, quorum nullum est aliquid subsistens. De accidente.n. neq; subiectum, neque accidens proprie praedicatur, vt supra dictum est. Omnia.n. huiusmodi, quae non sunt aliquid substantiale, sunt accidentia, & de his nihil praedicatur simpliciter loquendo, sed haec praedicantur quidẽ per se.s. de subiectis, vel substantialia prędicata vel accidentia. Illa vero ſm alium modum.i. per accidens.s. cum praedicantur de accidentibus, aut subiecta, aut accidentia. Hęc.n. omnia.s. accidentia habent de sui ratione ꝙ dicantur de subiecto, illud autem quod est accidens, non est subiectum aliquod, vnde nihil propriae loquendo potest de eo praedicari, quia nihil talium.s. accidentium ponimus esse tale, quod dicatur id, quod dicitur.i. ꝙ suscipiat praedicationem eius, quod de eo praedicatur, non quasi aliquid alterum existens, sicut accidit in substantijs. Homo enim non dicitur animal, vel album, quia aliquid aliud sit animal vel album, sed quia ipsummet quod est homo, est animal, vel album, sed albũ ideo dicitur homo, vel musicum, quia aliquid alterum.s. subiectum albi est homo, vel musicum. Sed ipsum accidens inest alijs, & alia, quae praedicantur de accidente, praedicantur de altero.i. de subiecto accidentis, & propter hoc praedicantur de accidente, vt dictum est. Hoc autem introduxit, quia si accidẽs praedicatur de subiecto, & econuerso, & omnia, quae accidunt subiecto, praedicentur de se inuicem, sequitur quòd prędicatio procedat in infinitum, quia vni infinita accidunt. Deinde cum dicit.

Prædic. procedere in infinitum.

ARGY. *Neq; igitur ad superiora, neq; ad inferiora, vnum de vno infinitum dicetur. De quibus.n. accidentia dicuntur, quaecunq; in vniuscuiusq; substantia sunt, ea nõ sunt infinita. Versus etiam supera, nec ipsa, nec vtraq; etiam accidentia, sunt infinita. Necesse est igitur aliquid esse, de quo primũ aliquod, & de hoc aliud, & huius profectionis tandem exitũ esse, vt id sit, quod de nullo vlterius alio dicatur, & id etiam, de quo non prędicatur aliud prius. Vnus igitur hic est modus ad hoc propositum demonstrandum.*

ANTI. *Neq; in sursum ergo vnũ de vno, neq; in deorsum dicere. De quibus quidem.n. dicuntur accidentia, sunt quęcunq; in substãtia uniuscuiusq; sunt. Hęc autem non sunt infinita. Sed in sursum, ipsaque, & accidentia, vtraque, non infinita sunt. Necesse est ergo esse aliquid, de quo primum prędicetur, & de hoc aliud, & hoc stare, & esse aliquid, quod non amplius, neque de aliquo priori, neq; de illo aliud prius praedicetur. Vnus quidem igitur modus dicitur demonstrationis huiusmodi.*

Ostendit propositum ex praemissis.s. ꝙ prędicatione, qua prędicatur vnũ de vno, non proceditur in infinitum neq; in sursum, neq; in deorsum, quia omnia accidentia praedicantur de his, quę pertinent ad substantiã rei quod erat quinta suppositio. Substantialia autem praedicata

non sunt infinita, quod erat secunda suppositio, & ita ex parte sub subiectorũ non proceditur in infinitum in huiusmodi prædicationibus, quasi in deorsum. In sursum autem neutra sunt infinita.s.neq; substantialia prędicata, neq; accidentalia, quia & genera accidẽtium sunt finita, & in vno quoq; generũ nõ est procedere infinitũ, neq; in sursum neq; in deorsum, sicut neq; in substantialibus prędicatis, quia in quolibet prædicamẽto genus prædicatuc de specie in eo quod quid est. Vnde concludi potest vniuersaliter ꝙ necesse est esse aliquod primum subiectum, de quo aliquid prædicetur, existente statu prædicationis in deorsum, & de hoc aliquid aliud prædicatur, & hoc habebit statum in sursum, & erit inuenire aliquid quod nõ amplius prædicabitur de alio, neq; sicut posterius prędicatur de priori per accidens, neq; sicut prius prædicatuc de posteriori per se. Hic igitur est vnus modus logicę demonstrandi propositum, qui sumitur secũdum diuersos modos prædicationis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Alius autem est hic, Patet enim horum demonstrationem esse de quibus priora aliqua prędicãtur. Et item fieri non posse, vt aut melius simus, ad ea dispositi, quorũ est demonstratio, quam si sciamus, aut ea sine demonstratione sciamus. Quibus efficitur, vt si per aliqua priora quippiam innotescit, illa vero nescimus, neq; ad illa melius sumus effecti, quam si scientiam haberemus, nec id profecto sciamus, quod per illa notum efficitur. Si igitur sit, vt simpliciter quippiã per demonstrationem, & non ex quibusdam, nec ex suppositione sciamus necesse est prædicationes medias stare. Nam si non stent sed semper sit aliquid superius sumpto, omnium erit tum demonstratio Quare si fieri non potest, vt infinita quisquã pertranseat, ea profecto quorũ est demonstratio, nunquam per demonstrationem sciemus. Quod si neq; melius ad ipsa sumus effecti, quã si sciremus nihil tũ per demonstrationẽ simpliciter, sed ex suppositione sciemus. Ex his igitur, quę differẽdi diximus modo, id, de quo loquimur, ita esse quispiã credet.*

ANTI. *Adhuc autem alius, si de quibus priora quædam prædicantur, erit horum demonstratio, quorum demonstratio est, neque potius habere possunt ad ipsa quàm scire, neque scire esse sine demonstratione. Si hoc autem per hoc notum est, hoc autem nescimus, neque melius habemus ad ipsa quàm scire, neque per hoc notum sciemus. Si igitur est aliquid scire per demonstrationem simpliciter, & non ex aliquibus, neq; ex suppositione, manifestum est stare prædicamenta media. Si enim non steterint sed est semper acceptio in superius, omnium erit demonstratio. Si nõ contingit percurrere infinita, hæc non sciemus per demonstrationem. Si igitur neq; melius habemus ad ipsa, quàm scire, non erit nil scire per demonstrationem simpliciter, sed ex suppositione. Logicæ quidem igitur ex his, vtique aliquis credet de eo, quod dictum est.*

Ponit. 2. modum probationis, & dicit quòd qñ est aliqua talis propositio, in qua prædicatur aliquid de subiecto, si aliqua possunt per prius prędicari de illo subiecto, talis propositio demonstrabilis erit, puta hæc propositio, homo est substantia, demonstratur per hanc, animal est substantia, quia de animali per prius prædicatur substantia quam de homine. Si aũt aliqua propositio est demonstrabilis, nõ possumus melius cognoscere quam sciendo, sicut principia indemonstrabilia, melius cognoscimus ꝙ̃ sciendo, quia cognoscimus ea, vt per se nota. Et iterũ huiusmodi demonstrabilia non possumus scire nisi per demonstrationem, quia demonstratio est syllogismus faciens scire, vt supra dictum est. Item considerandum est quòd si aliqua propositio est nota per aliam, si illam per quam nota est nescimus, neq; cognoscimus eam meliori modo, quam sciendo, cõsequens est ꝙ non sciamus illam propositionem, quæ per eam cognoscitur. His igitur tribus suppositis procedit sic. Si contingit aliquid simpliciter scire per demonstrationem, & non ex aliquibus, nec ex suppositione, necesse est ꝙ sit status in prædicatis, quę accipiuntur vt media. Dicit aũt simpliciter, & non ex aliquibus, ad excludendũ demonstrationes ducentes ad impossibile, in quibus proceditur contra positiones aliquas ex aliquibus propositionibus datis, Dicit autem neq; ex suppositione, ad excludendum demonstrationes, quales fiunt in scientijs subalternis, quæ supponunt cõclusiones superiorum scientiarum, vt supra habitum est. Est ergo similiter per demonstrationem scire, qñ quęlibet propositionum præmissarũ, si sit demonstrabilis, scitur per demonstrationem, & si nõ est demonstrabilis, intelligitur per seipsum. Et hoc supposito necesse est ꝙ sit status in prædicationibus, quia si non fuerit status, sed semper potest accipi aliquid superius, sequitur ꝙ omniũ sit demonstratio, vt primo dicebatur. Si ergo aliqua conclusio demonstratur, oportet ꝙ quælibet præmissarũ sit demonstrabilis. Si ergo ad eius cognitionem nullo modo possumus melius nos habere, quàm sciendo eam per demonstrationem, ergo oportebit eam demõstrare per aliquas alias propositiones, & illas iterum per alias, & sic in infinitũ, quia igitur infinita non est transire, non poterimus eam cognoscere per demonstrationem, neq; melius eam cognoscere possumus, cũ omnia sint demonstrabilia, ergo sequetur quòd nihil contingit scire per demonstrationem simpliciter, sed solum ex suppositione. Vltimo autem epilogando concludit principale propositum.

Processus demon. ad impo.

Demon. in scien. subal. Lect. 15.

LECTIO XXV.

In quibuscunq; per se prædicatis, quibus demonstratiuę scientiæ vtuntur, nõ esse processum in infinitũ demonstratiuæ probat.

ARGY. *Resolutiue autem per hæc breuius perspicuum fuerit, fieri non posse, vt versus superius, aut inferius infinita, sint prædicata in demonstratiuis scientijs, de quibus, est hæc præsens consideratio.*

ANTI. *ANalitice autem manifestum est per hoc velocius quòd neque in sursum, neque in deorsum infinita prædicantia cõtingit esse in demonstratiuis scientijs, de quibus intentio est.*

Postquam Philosophus ostendit logicæ quòd non sit procedere in infinitũ in prędicatis sursum aut deorsum, hic ostendit idem analitice. Et diuiditur in duas partes. In prima parte ostendit principale propositũ. In secunda infert quædam corollaria ex dictis, ibi {Monstratis autem his manifestum, &c.} Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo probat propositum, ibi {Demonstratio quidem enim, &c.} Dicit ergo primo quòd hoc quod non contingit in demonstratiuis scientijs, de quibus intẽdimus, prædicationes in infinitum procedere neq; in sursum, neq; in deorsum, breuius & citius poterit manifestari analitice, quam manifestatum sit logicæ. Vbi considerandum est quòd analitica id est demonstratiua scientia, quæ resoluendo ad principia per se nota iudicatiua dicitur, est pars logicæ quæ etiam dialecticam sub se cõtinet. Ad logica autem communiter pertinet considerare prædicationem vniuersaliter, secundum quòd cõtinet sub se prædicationem, quæ est per se, & quæ non est per se. Sed demonstratiuę scientiæ propria est prædicatio per se. Et ideo supra logicæ probauit

Lect. sequen.

Notandũ.

probauit propositum, quia ostendit vniuersaliter in omni genere prædicationis nõ esse processum in infinitum. Hic autem intendit ostendere analetice, quia probat solum in his, quæ prædicantur per se. Et huiusmodi est via expeditior, & ideo sufficit ad propositũ, quia in demonstrationibus non vtimur nisi tali modo prædicationis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Demonstratio.n.est de hisce, quæ rebus insunt per se.*

ANTI. *Demonstratio quidem enim est, quæcunq; ipsa insunt secundum seipsa rebus.*

Ostendit propositum. Et circa hoc tria facit. Primo proponit qua prædicatione analitica, id est demonstratiua scientia vtatur, quia prædicatione per se. Secundo resumit quot sunt modi talis prædicationis, ibi {Per seipsa vero, &c.} Tertio ostendit quòd in nullo modo prædicationis per se posit procedi in infinitum, ibi {Horũ autem neutra contingunt.} Dicit ergo primo ꝙ {demonstratio est solum circa illa, quæ per se insunt rebus} Tales enim sunt eius conclusiones, & ex talibus demonstrat vt supra habitum est. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ea vero, quæ per se competunt, duplicem subeunt modum. Quadã enim in eadem rerum sunt diffinitione, quibus inesse dicuntur, vt multitudo, vel diuisibile. Hæc enim numero competunt, & in ipsius sunt diffinitione. Quædam in ratione sua res eas suscipiunt quibus competunt, vt impar. Hoc enim numero competit, & in diffinitione sua numerum suscipit.*

ANTI. *Secundum seipsa autem dupliciter. Quæcunq; enim illis insunt in eo quod quid est, et in quibus ipsa in eo quodquid est insunt ipsis, vt numero impar, quod inest quidem numero. Est autem ipse numerus in ratione ipsius. Et iterum multitudo, aut diuisibile in ratione numeri est.*

Ponit duos modos prædicãdi per se. Nam primo quidem prædicantur per se quæcunq; insunt subiectis in eo quod quid est.s.cum prædicata ponuntur in diffinitione subiecti. Secundo quando ipsa subiecta insunt prędicatis in eo quodquidest.i.quando subiecta ponuntur in diffinitione prædicatorum. Et exemplificat de vtroq; modo. Nam impar prædicatur de numero per se secundo modo, quia numerus ponitur in diffinitione ipsius imparis. Est enim impar numerus medio carens. Multitudo autem vel diuisibile prædicatur de numero, & ponit in diffinitione eius. Vnde huiusmodi prædicãtur per se de numero primo modo. Alij autem modi, quos supra posuit reducuntur ad istos. Deinde cum dicit.

Notandũ. Lect. 10.

ARGY. *At fieri nequit, ut aut hęc, aut illa, sint infinita. Nec enim ea, quæ vt impar de numero prædicantur. Nam in impare rursus aliud erit in diffinitione cuius est ipsum, hoc si sit primum, numerus ipse, cui quidem competunt, in diffinitione erit ipsorũ. Si igitur fieri nequit, vt insit vni alia infinita, nec infinita versus superius erunt.*

ANTI. *Horum autẽ neutra contingit esse infinita, nec vt imperfectum numeri. Iterum enim si impari aliud insit, cui inerat existenti, hoc autem si est primum, numerus inerit his quæ insunt ipsi. Si igitur non contingit infinita huiusmodi esse in vno, neque in sursum erunt infinita.*

vide in annot.

Ostendit ꝙ in vtroq; modo prædicationis per se necesse est esse statum. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit ꝙ necessarium est esse statum in vtroq; modo prędicationis per se, tam in sursum quam in deorsum. Secundo concludit ꝙ non posit infinitũ esse in medijs, ibi {Si aũt sic est, &c.} Tertio concludit ꝙ non potest procedi in infinitũ in demonstrationibus, ibi {Si vero hoc, &c.} Circa primum duo facit. Primo proponit propositum in secundo modo dicendi per se.s.quando subiectum ponitur in diffinitione prædicati. Secundo in primo modo, quando prædicatum ponitur in diffinitione subiecti, ibi {Si etiam quæcunque.} Circa primum ponit duas rationes. Circa quarum primam sic procedit. Primo quidem præmittit propositũ.s.quòd in neutro modo dicendi per se contingit in infinitum procedere. Deinde probat hoc in secundo modo, puta cum impar prædicatur de numero. Si enim procedatur vlterius, quòd aliquid aliud prædicetur per se de impari secundum istum modũ dicendi per se, sequitur quòd impar insit in diffinitione eius. Numerus autẽ ponitur in diffinitione imparis, vnde sequeretur quòd etiam numerus ponatur in diffinitione illius tertij quod per se inest impari. Sed hic nõ contingit abire in infinitum, vt scilicet infinita insint in diffinitione alicuius, sicut supra probatũ est. Relinquitur ergo quòd in talibus per se prædicationibus nõ contingit procedere in infinitum in sursum idest ex parte prædicati. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *At vero necesse est ipsi primo cõpetant vniuersa, veluti numero, & numerus illis insit. Quare conuertuntur, & non superabunt.*

ANTI. *At vero necesse est omnia inesse primo, vt numero, & in illis numerum. Quare conuertibilia erunt, sed non excedentia.*

Et dicit ꝙ quantumcunque procedatur in huiusmodi per se prædicationibus.2.modi, oportebit ꝙ omnia prędicata per ordinem accepta insint primo subiecto, puta numero quasi prædicata de eo, quia si impar per se prędicatur de numero, oportet ꝙ quicquid prędicatur de impari, etiam per se prędicetur de numero. Et iterum oportet ꝙ numerus omnibus illis insit, quia si numerus ponitur in diffinitione imparis oportet ꝙ ponatur in diffinitione omnium eorum quæ diffiniuntur per impar. Et ita sequitur ꝙ mutuo sibi inuicem insint. Ergo erunt conuertibilia & nõ se inuicem excedentia, sic enim propriæ passiones se habent ad subiecta sua. Vnde si etiã sint infinita per se prædicata secundum hunc modum, non erit ad propositũ, quo aliquis intendit ponere infinita in prædicatis esse in sursum vel in deorsum. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Nec item ea, quæ diffinitiones eorũ, quibus insunt ingrediuntur. Non.n.assignari diffinitiones possent. Quare si hæc sunt vniuersa ea, quæ per se prædicantur, hæc autem infinita non sunt, stant omnia plane versus supera. Quare stant & ad infera.*

ANTI. *Si etiam quæcunq; sunt in eo quod quid est, nec hæc infinita sunt. Nec enim esset diffinire. Quare si prædicantia quidem per se omnia dicuntur, hæc autem non infinita sunt stabunt vtiq; id sursum. Quare & in deorsum.*

Probat propositum in primo modo dicendi per se, & dicit quòd illa, quæ prædicantur in eo quod quid est.i. quasi posita in diffinitione subiecti, nõ possunt esse infinita, quia non contingit infinita diffinire, vt supra probatum est. Ex hoc ergo concludit quòd si omnia, quæ ponuntur in demonstrationibus, per se ponuntur, & in prędicatis per se non est procedere in infinitũ in sursum, necesse est ꝙ prædicata in demonstrationibus stent in sursum. Et ex hoc etiam sequitur quòd stent in deorsum, quia ex quacunq; parte ponatur infinitum tollitur scientia, & diffinitio, vt ex supradictis patet. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Quod si ita sit, erunt & ea sane finita, quæ inter duos terminos collocantur.*

ANTI. *Si autem sic est, & quæ sunt in medio duorum terminorum, semper sunt finita.*

Concludit ex præmissis quòd si est status in sursum, & deorsum, quòd media non contingu esse infinita. Supra, enim ostendit quòd extremis existẽtibus determinatis, media non possunt esse infinita. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Quod rursus si ita sit, patet iam & demonstrationum esse principia necessario, ac demonstrationem non omniũ esse, quod quidem nõnullos asserere iam in initio diximus. Etenim si principia sint, neq; demonstrabilia sunt omnia, neq; in infinitum fieri potest abitio. Nam alterũ istorum vtrumuis esse nil aliud est, quam nullũ interuallum esse medio vacans, atq; indiuisibile, sed vniuersa esse diuisibilia. Id enim quod demonstratur, non foris additũ, sed immisso termino demonstratur. Quapropter si fieri potest, vt hoc pacto procedatur in infinitũ, fieri quoq; potest vt inter duos terminos infinita media cadant. At hoc fieri nequit, si tam versus superius, quã versus inferius prædicationũ sit finis. Esse vero prædicationũ hoc pacto finem, antea differendi modo, nunc resolutiue satis ostendimus.*

ANTI. *Si vero hoc est, manifestum iam est, & demonstrationum quòd necesse est principia esse, & non omniũ esse demonstrationem quod nere diximus quosdam dicere iuxta principium. Si enim sunt principia, nõ omnia sunt demonstrabilia, neq; in infinitum possunt ire. Esse enim horum quodlibet nihil aliud est, quam esse nullũ spatium sine medio, & indiuisibile, sed omnia diuisibilia. Intus enim immitendo terminum, sed non assumendo demonstratur id, quod demonstratur. Quare si hoc in infinitum contingit ire, continget vtiq; duorum terminorum infinita esse media. Sed hoc impossibile est, si prædicamenta steterint superius & inferius. Quod autem stent demonstratum logicæ prius, analiticæ vero nunc.*

2 Concludit vlterius ꝙ in demonstrationibus non procceditur in infinitum, & dicit ꝙ si prædicta sint vera, necesse est esse aliqua principia demonstrationum, quæ nõ demonstrantur, & sic non omniũ erit demonstratio f m ꝙ quidam dicunt, vt in principio huius libri dictum est. Et ꝙ hoc sequatur ostendit. Posito enim quòd sint aliqua principia demonstrationũ, est necesse esse ꝙ illa sint indemonstrabilia, quia cum omnis demonstratio sit ex prioribus, vt supra habitum est, si principia demonstrantur, sequeẽ quòd aliquid esset prius principijs, quod eẽt contra rationem principij. Et ita si non sunt omnia demonstrabilia, sequeretur ꝙ non procedant demonstrationes in infinitum. Omnia autem huiusmodi prædicta consequuntur ex hoc, quod ostensum est ꝙ non procedi tur in infinitum in medijs, quia nihil est aliud ponere verum esse quodcunq; prædictorum. s. vel ꝙ demonstrationes procedant in infinitũ, vel ꝙ omnia sunt demonstrabilia, vel ꝙ nulla sint demonstrationum principia, quàm ponere nullum spatium esse immediatum & indiuisibile. i. ponere duos terminos sibiinuicem cohærere in aliqua propositione affirmatiua vel negatiua, nisi per medium. Si enim aliqua propositio sit immediata, sequitur ꝙ sit indemonstrabilis, quia cum aliquid demonstratur, oportet sumere terminum immitendo. i. ꝙ sit infra prædicatum & subiectũ, de quo. s. per prius prædicetur prædicatum, quam de subiecto vel à quo prius remoueatur.

Medi in de. Non autem in demonstrationibus accipitur mediũ assumendo extrinsecus, hoc enim esset assumere extraneum medium, & non proprium, quod cõtingit in litigiosis & dialecticis syllogismis. Si ergo demonstrationes contingit in infinitum procedere, sequitur quòd sint media infinita inter duos term inos. Sed hoc est impossibile si prædicationes steterint in sursum & deorsum, vt supra probatum est. Et ꝙ stent prædicationes in sursum & deorsum prius ostendimus logicæ, & postea analetice, vt expositum est. Per hanc igitur conclusionem vltimo inductam manifestat intentionem totius capituli, & quare quælibet propositio sit inducta.

LECTIO XXXVI.

In omnibus quæ de vno, seu pluribus prædicãtur esse aliquod primum ostendit, quomodo item in omnibus figuris primis pro positionibus sit vtendum docet.

Demonstratis autem his patet, si quippiam idem, vt A duobus insit quibusdam, vt C atq; D quorum alterũ de altero, aut nullo modo, aut non de quolibet prædicatur, non semper illud per commune aliquid ipsis competere. ARGY.

Monstratis autem his manifestum est, quòd si aliquod idem duobus insit, vt A & in C & in D nõ prædicante altero de altero, aut nullo modo, aut non de omni nõ semper secundum cõmune aliquid inerit. ANTI. Tex. cõ. 37.

Postquam Philosophus ostendit ꝙ non cõtingit procedere in infinitũ in demonstrationibus, hic inducit quędam corollaria ex prædictis. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit ꝙ necesse est accipere aliquas primas propositiones. Secundo quomodo illis primis sit vtendũ in demonstrationibus, ibi {Cũ autem oportet demonstrare.} Circa primum duo facit. Primo ostendit ꝙ necesse est deuenire ad aliquod primum quãdo vnum de pluribus prædicatur. Secundo qñ vnum prædicatur de vno, ibi {Manifestum autem est.} Circa primum quatuor facit. Primo proponit intentum. Secundo manifestat propositum, ibi {vt scalenon, &c.} Tertio probat, ibi {Sit autem b & c.} Quarto excludit quandam obiectionẽ, ibi {In eodem quidem genere, &c.} Dicit ergo primo quòd demonstratis præmissis. s. ꝙ non sit procedere in infinitum in prædicationibus, & demonstrationibus, manifestum est ꝙ si aliquid prędicaẽ de duobus, puta a de c & d ita. s. ꝙ vnum eorum non prædicetur de altero, aut nullo modo, sicut animal prædicatur de homine & boue, quorum vnũ nullo modo de alio prędicatur, aut non de omni, puta animal prædicatur de homine & masculo quorũ neutrũ de altero vniuersaliter prędicatur, sic inquã se habentibus terminis, manifestũ est ꝙ non oportet ꝙ id prędicatũ, quod de vtroq; prędicaẽ, insit vtriq; f m aliquod cõe, & hoc infinitum procedendo. Deinde cum dicit.

Triangulo nanq; duorum æqualium, & omnium inæqualium lateram angulos habere duobus rectis æquales, per cõmune competit quoddam. Competit enim vt vterque est quadam figura, & non vt aliud quicquam. At non semper id ita se habet. ARGY.

Vt scalenon, & isocheli duobus rectis æquales habere, secundum commune aliquid inest. Secundum enim quòd figura quædam est, & non secũdum alterum quod inest. Hoc autem non semper sic se habet. ANTI. vide in annot.

Manifestat propositum per exemplum. Sunt.n. duæ species trianguli, quarum vna vocatur scalenon, vel triangulus gradatus, cuius sunt tria latera inæqualia, alius est isocheles, cuius sunt duo latera æqualia, vnum autem horum non prædicatur de altero, vtrique autem inest hæc passio habere tres angulos æquales duobus rectis. Inest autem hoc eis secundum aliquid commune. s. ꝙ vterque horum est figura quædam. s. triangulus. Hoc autem non sic semper se habet. s. secundum quòd in infinitum conueniat secundum aliquid aliud, puta ꝙ habere tres conueniat triangulis iterum secũdum aliquid aliud, & sic in infinitum. Deinde cum dicit.

Sit

ARGY. *Sit autem B per quod A tam ipsi C quam D competere dicitur. Patet igitur ipsum B per aliud commune quippiam ipsis competere, & illud item per aliud. Quare inter duos terminos infiniti termini cadent. Ad hoc fieri ne quit. Non ergo necesse est pluribus idem per aliquod commune semper inesse, siquidem sint interualla, quæ medio vacant.*

ANTI. *Sit autem B secundum quòd est A in C D. Manifestum igitur est B in C D secundum commune esse, & illud secundum alterum. Quare duorum terminorum in medijs infiniti vtique incident termini. Sed hoc est impossibile. Secundum igitur commune aliquid, esse non necesse est semper idem in pluribus, quoniam vere erunt immediata spatia.*

Probat propositum, & dicit, Sit ita ꝙ b prædicetur de c & de d secundum hoc commune quod est a, manifestū est ergo ꝙ b erit in c & in d ſm illud commune quod est a, & si iterum insit a ſm illud aliud cōmune, & iterū illi cōmuni ſm aliquid aliud, procedetur in infinitū in medijs, sequitur igitur ꝙ inter duo extrema quæ sunt c & b cadant infiniti termini medij. Hoc autē est impossibile, ergo non necesse est si idem insit pluribus, ꝙ semper in infinitum insit eis ſm aliquid cōmune, quia necesse est ꝙ perueniatur ad aliqua spacia immediata. i. ad aliquas immediatas prædicationes quas appellat spatia, vt supra

Lect. præce. sensus Ari. dictum est. Q uantum igitur videtur ex hac probatione Arist. non est suus intellectus, ꝙ hoc non sit verum ꝙ qñ aliquid prædicatur de pluribus, quæ de se inuicem non prædicantur, ꝙ illud non insit illis pluribus ſm aliquid commune. Hoc.n. verum est in omni quod prædicatur si cut passio, oportet.n. si inest pluribus, ꝙ insit ei secundū aliquid commune, licet forte id sit inoominatum, sicut

Lect. 12. tex. expo. 2. supra dictum est, cum de vniuersali ageretur. Sed in illo communi non proceditur in infinitum, vt hæc ratio inducta à Philosopho euidenter probat. Si autem accipiatur aliquid cōmune, quod insit pluribus sicut genus speciebus, non semper oportebit aliquid prius accipere secundum ꝙ insit. Puta si viuum insit homini, & asino secundū aliquod prius. i. ſm animal, animali autem & plātæ non inest ſm aliquod prius, quia hæc sunt primæ species corporis viui siue animati. Deinde cum dicit.

ARGY. *Terminos tamen eodem in genere, & indiuiduis ex eisdem necesse est esse, siquidem ipsum commune rationē eorum, quæ per se competunt, subit. Fieri nanque non potest, vt ea, quæ demonstrantur, ad aliud genus ex alio migrent ac transeant, vti diximus.*

ANTI. *In eodē quidem genere, & ex eisdem athomis necesse*

Tex. cō. 38. *est terminos esse, siquidem his quæ per se sunt erit commune. Non enim erit ex alio genere in aliud descendentem demonstrare.*

Excludit quandam obuiationem. Posset enim aliquis dicere ꝙ semper accipitur ſm aliquid commune, quia potest accipi commune alterius generis puta si dicamus ꝙ esse seipsum mouens inest homini & asino ſm hoc cōmune quod est animal, & secūdum aliud cōmune quod est habens quantitatem, vel habens colorem, aut aliquid aliud huiusmodi, quæ possunt accipi in infinitum. Et ad hoc excludendum dicit ꝙ necesse est esse terminos medios qui accipiuntur ex eodem genere { & eisdem atho-

Quid per athomos. mis }. i. indiuisibilibus. Et appellat athomos ipsos terminos extremos, inter quos oportet accipi mediū si id cōmune quod accipitur vt medius terminus sit de nume-

Lectio 15. ro eorum, quæ prædicantur per se. Q uare autem oporteat ex eodem genere sumere terminos medios, ostendit per hoc, ꝙ sicut supra habitum est, non contingit demonstrationem transire de vno genere in aliud. Deinde cum dicit.

ARGY. *Patet etiam cum A competit ipsi B atque est aliquod medium, tum A posse ostendi ipsi B cōpetere. Atq; huius hæc erunt, & totidem elementa, quot media sunt. Propositiones enim hæ, quæ medio vacant, elementa sunt, aut omnes, aut hæ quæ vniuersales sunt. Quod si nullum sit medium, non est vlterius demonstratio, sed hæc est ea via qua acceditur ad principia,*

ANTI. *Manifestum autem est, & cum A in B sit, siquidem est aliquod medium, est demonstrare quòd A in B sit, & elementa huiusmodi sunt hæc, & tot, quot media sunt. Immediatæ enim propositiones sunt elementa, aut omnes, aut vniuersales. Si vero nō est medium, non amplius erit demonstratio, sed in principia via hæc est.* Vide in annot.

Ostendit ꝙ necesse est deuenire ad aliquod vnum in prædicabilibus in quibus prædicatur vnum de vno. Et primo in affirmatiuis. Secundo in negatiuis, ibi { Similiter autem & si a &c. } Dicit ergo primo manifestum esse ꝙ cum a prædicatur de b si horum sit aliquod medium, ꝙ illo medio vti possumus ad demonstrandum ꝙ a sit in b & hæc sunt principia huiusmodi conclusionis. Et quæcunq; accipiuntur vt media, sunt principia conclusionū mediatarum, quæ per ea concluduntur. Nihil enim aliud sunt elementa, siue principia demonstrationum, quam propositiones immediatæ. Et hoc dico { vel omnes, vel vniuersales, } quod quidem potest dupliciter intelligi. Pri. sensus. Vno modo vt propositio vniuersalis accipiatur ſm ꝙ diuiditur contra singularem. Nam species specialissima nō prædicatur de singulari per aliquod medium. Vnde propositio hæc est immediata, Sortes est homo, non tamen est principium demonstrationis, quia demonstrationes non sunt de singularibus, cum eorum non sit scientia, & ita non omnis immediata est demonstrationis principiū sed solum vniuersalis. Alio modo potest intelligi ſm ꝙ propositiones vniuersales dicuntur propositiones communes in omnibus propositionibus alicuius scientiæ, sicut omne totum est maius sua parte, vnde huiusmodi sunt simpliciter demonstrationum principia & in omnibus per se nota. Hęc autem propositio, homo est animal, vel isocheles est triangulus, non est principium demonstrationis in tota scientia, sed solum aliquarum particularium demonstrationum, neq; huiusmodi etiam propositiones sunt omnibus per se notæ. Sic igitur si sit aliquod medium propositionis datæ erit demōstrare per aliquod medium quousq; deueniatur ad aliquod immediatum. Si vero non sit aliquod medium propositionis datæ, non poterit demonstrari. Sed hæc est via ad inueniendū prima principia demōstrationū, idest procedere à mediatis ad immediata resoluendo. Deinde cum dicit.

Similiter fit, & si A non competit ipsi B. Nam si est medium aliquod aut prius, cui non competit ipsum A est sine dubio demonstratio. Si vero non est, nulla est demonstratio. Atque quot sunt termini, tot sunt elementa principiaue. Propositiones enim quæ ex hisce constant, ipsius sunt demonstrationis principia. Et vt quædam principia sunt demonstrabilia hoc pacto, hoc est illud, & illud inest huic, & hoc modo hoc non est illud, & illud non inest huic. Quare quędam essendi quippiam, quædam non essendi, principia erunt. ARGY.

Similiter autem erit, & si A in B non sit. Siquidem. n. aut erit medium, aut prius, cui non inest, erit demonstratio, si vero non, non est, sed principium. Et elementa tot sunt, quot termini, & horum propositiones principia demonstrationis ANTI.

monstrationis sunt. Et sicut quædam principia sunt indemonstrabilia quòd sit hoc illud, & quòd sit hoc in illo, sic & quòd non erit hoc illud, nec quòd sit hoc in illo. Quare hæc quidem esse aliquid, alia autem non esse aliquid, erunt principia.

Ostendit ꝙ sit accipere primum in negatiuis, & dicit ꝙ si a negetur de b si sit accipere aliquod medium, a quo scilicet per prius remoueatur a quam a b tunc hæc propositio b non est a erit demonstrabilis. Si autem non sit aliquod tale medium accipere, non erit hæc propositio demonstrabilis, sed principiũ demonstrationis. Et tot erũt elementa idest principia demonstrationis, quot erũt termini ad quos s. statur, vt vltra non sit inuenire medium. Propositiones. n. quę fiunt ex huiusmodi terminis, sunt principia demonstrationis. Paura sic immediate prædicetur de b & a immediate remouetur a b, aut prędicetur de eo immediate b est terminus ad quẽ vltimo peruenitur in medijs sumendis, vnde vtraq; propositio erit immediata, & demonstrationis principium. Et patet ex præmissis ꝙ sicut sunt quædam principia indemonstrabilia affirmatiua, in quibus vnum de alio prædicatur, significando ꝙ hoc essentialiter est illud, sicut cum genus prædicatur de proxima specie, vel hoc sit in illo, sicut cum passio prędicatur de proprio & immediato subiecto, ita & sunt principia indemonstrabilia in negatiuis, negando essentiale prædicatũ, vel etiã propriam passionẽ. Ex quo patet ꝙ quędam sunt principia demonstrationis ad demonstrandum conclusionem affirmatiuam, quam oportet concludere ex omnibus affirmatiuis, & quædam sunt principia demonstrationis, ad probandum cõclusionem negatiuam, ad cuius illationem oportet assumere aliquã negatiuam. Deinde cum dicit.

ARGY. *Cum autem ostendendum quippiam est, sumendum est quippiam, quod primum de ipso a prædicatur, sitq́; id c de quo similiter ipsum dicitur A. Atq; hoc modo semper proficiscenti, nulla propositio tibi, nullusq́; terminus affirmandus, extra ipsum A sumuntur in probando, sed mediũ semper densatur, quousq; indiuisibilia fiãt, & vnum. Est autem tunc vnum, cum fuerit vacans medio internallũ, ac vna simpliciter propositio, quæ quidem medio vacat.*

ANTI. *Cum autem operat demonstrare aliquid, accipiendum est quod de a primum prædicetur, & sit c, & de hoc similiter A & sic semper vadenti, nequaquam extra propositio cadet. Neque extra esse ipsius A accipiatur vt demõstretur, sed semper medium condenset quousque indiuisibilia fiant, & vnum. Est autem vnum, cum immediatũ fiat, & vna propositio simplex & immediata.*

Ostendit quomodo vtẽdum sit primis propositionibus in demonstrando: Et primo in propositionibus affirmatiuis. Secundo in negatiuis, ibi {In priuatiuis autem &c.} Circa primũ tria facit. Primo ostendit qualiter oporteat sumere propositiones immediatas in demonstrationibus. Secũdo ostendit, quomodo huiusmodi propositiones se habeant ad demonstrationes, ibi {Et quemadmodum in alijs.} Tertio epilogat, ibi {In ostensiuis quidem igitur.} Dicit ergo primo ꝙ quando oportet demonstrare aliquam cõclusionem affirmatiuam, puta omne b est a necesse est accipere aliquid quod primo prædicetur de b quàm a, de quo a etiam prędicetur, & sit illud c, & si iterum aliquid sit de quo a per prius prędicetur quàm de c, sic semper procedendo, sic nec propositio nec terminus significans aliquod ens, accipietur in demonstrando extra ipsum a, quia oportebit quod a prædicetur de eo per se, & ita ꝙ contineatur sub eo & non sit ab eo extrinsecũ sed oportebit semper cõdensare media. Et loquitur ad similitudinem hominum qui videntur esse condensati sedentes in aliqua sede, quando inter sedentes nullus potest intercedere medius, ita & media in demonstratione dicuntur densata, quando inter terminos acceptos nihil cadit medium. Et hoc est quod dicit {ꝙ medium densatur quousq; } perueniat ad hoc ꝙ spatia {fiant indiuisibilia} i. distantię inter duos terminos sunt tales ꝙ nõ possunt diuidi in plures huiusmodi distãtias, sed sit vnũ spatiũ tantum. Et hoc contingit, quãdo propositio est immediata. Tunc. n. vere est vna propositio non solum actu, sed etiã potentia, quando est immediata. Si. n. sit mediata, quamuis sit vna in actu, quia vnum prædicatur de vno, tamẽ est multa in potentia, quia accepto medio formãtur duæ propositiones. Sicut & linea quæ est vna in actu in quantum est continua, est multa in potentia inquantũ diuisibilis per pũctũ mediũ. Et ideo dicit ꝙ propositio immediata est vna sicut simplex in diuisibilis. Deinde cũ dicit.

ARGY. *At quæ vt cæteris in rebus principium simplex est, idq́; non est idem vbiq; sed in pondere quidem est mina, in modulatiõe vero primus sensibilis sonus, & in alijs aliud sic in ratiocinatione quidem est vnum, vacans medio propositio, in demonstratione autem, & scientia intellectus.*

ANTI. *vide in annot.* *Et quemadmodum in alijs est principium simplex, hoc autem non idem vbique, sed in graui quidem vncia, in melodia autem tonus in membris autem diuisio, aliud autem in alio, sic est in syllogismo vna propositio immediata, in demonstratione autem, & scientia, intellectus.*

Ostendit quõ se habeat propositio immediata ad demonstrationem. Vbi cõsiderandum est ꝙ sicut habetur in. x. Metaphy. in quolibet genere oportet esse vnum primum, quod est simplicissimum in genere illo, & mensura omniũ quę sunt illius generis. Et quia mensura est homogena mensurato, ſm diuersitatem generum oportet esse huiusmodi prima indiuisibilia diuersa. vnde hoc nõ est idem in omnibus, sed in grauitate ponderum accipitur vt vnum indiuisibile vncia. i. quoddam minimũ pondus, quod tamen non est simplex omnino, quia quodlibet pondus est diuisibile in minora pondera, sed accipitur vt simplex per suppositionem. In melodijs autem accipitur vt vnum principium tonus qui consistit in sexquioctaua propositione, vel diesis quę est differentia toni, & semitoni, & in diuersis generibus sunt diuersa principia indiuisibilia. Syllogismi autẽ principia sunt propositiones, vnde oportet ꝙ propositio simplicissima, quę est immediata sit vnum, quod est mensura syllogismorum. Dẽmonstratio autem addit supra syllogismum quod facit scientiam. Comparatur autem intellectus ad scientiam, sicut indiuisibile ad multa. Nam scientia est per decursum a principijs ad conclusiones, intellectus autem est absoluta & simplex acceptio principij per se noti. Vnde intellectus respondet immediatæ propositioni, scientia autem conclusioni quę est propositio mediata. Sic igitur demonstrationis diuisibilis inquantum est syllogismus, vnum indiuisibile est propositio immediata. Ex parte autem scientię quam causat, vnum eius est intellectus.

Tex. cõ. 2. Lectio 2.

Deinde cum dicit.

ARGY. *In affirmationis igitur ratiocinationibus nihil extra id, quod inest, atque competit, cadit.*

ANTI. *In demonstratiuis quidẽ igitur syllogismis eius quod est, nihil cadit extra.*

Epilogando concludit quod supra ostensum est, scilicet ꝙ in affirmatiuis syllogismis medium non cadit extra extrema. Deinde cum dicit.

In

ARGY. *In negatiuis autem, vbi quidem est id, quod inesse oportet, nihil extra hoc cadit, veluti si A per B non competit B. Nam si C quidem cuilibet insit a, ipsum autem A nulli competat C, atque sit rursus A nulli competere C demonstrandum, medius inter hæc ipsa sumendus est terminus, atque hoc modo semper proficiscendum.*

ANTI. *In priuatiuis autem hoc quidem, quod oportet esse nihil extra hoc cadat, vt si A non est in B per C. Si enim in B omni quidem est C in nullo C autem est A item si indigeat quod in C A nullo sit medium accipiendum est ipsius A, & C & sic semper procedet,*

Ostendit quomodo vtendum sit propositionibus immediatis in syllogismis negatiuis. Et primo in prima figura. Secundo in secunda, ib, {Si vero oporteat monstrare.} Tertio in tertia, ibi {In tertio aũt modo.} Dicit ergo ꝙ in negatiuis syllogismis nihil mediorũ acceptorũ procedendo immediata cadet extra genus terminorum affirmatiuę propositionis in prima figura puta, si demõstrandum sit ꝙ nullum b est a, & accipitur medium c tali existente syllogismo, nullũ c, est a, omne b est c, ergo nullum b est a. Si ergo oporteat iterum probare ꝙ in nullo c sit a, oportet accipere medium ipsius c, & a quod. s. prædicetur de c, & per consequens de b & sic perueniet ad genus terminorum affirmatiuæ propositionis, & ita semper procedetur ꝙ media accepta nõ cadent extra affirmatiuam propositionẽ, cadent tamen extra genus prædicati negatiui, puta extra genus a. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod si sit ipsum D nulli E competere demonstrandũ, hoc pacto, vt C cuilibet quidem D, nulli vero vel non cuilibet insit E, nullus extra ipsum E terminus vnquam cadet. Hoc autem est id, cui non inesse oportet.*

ANTI. Vide in annot. *Si vero oporteat demonstrare quòd D in E non sit, in eo quod est C in D quidẽ omni, in E aũt nullo, aut non in omni vnquã extra E cadet. Hoc aũt est, cui oporteat nõ inesse.*

Ostendit qualiter se habent in secunda figura, & dicit ꝙ si oporteat demonstrare ꝙ nullum e sit d in secunda figura accipiendo medium c, vt fiat syllogismus, omne d est c, nullum e est c, aut quoddam e est c, ergo nullum vel non omne e est d nũquàm medius terminus acceptus cadet extra e, quia si oportebit iterum demonstrare quòd nullum e est c oportebit iterum accipere aliquod mediũ inter e, & c, quia oportebit in secunda figura probare negatiuam. Affirmatiua enim in hac figura probari non potest. Vnde sicut in prima figura media accepta semper accipiuntur ex parte propositionis affirmatiuæ, ita oportet in secunda figura semper media accipi ex parte propositionis negatiuæ. Deinde cum dicit.

ARGY. *At in tertio modo, nec id, à quo negare, nec id, quod negare, seiungereque oportet, terminus sumendus vnquam egreditur.*

ANTI. *In tertio autem modo, neque à quo oportet, neque quod oportet priuari, nequaquam extra ibit.*

Ostendit qualiter hoc se habeat in tertia figura, & dicit quòd in tertia figura media accepta nõ erũt extra prędicatũ, quod negatur, neq; extra subiectũ a quo negãtur. Et hoc ideo, quia medium subijcitur affirmatiuæ vel negatiuæ vtrique, vnde si oportet accipere aliquod mediũ oportet iterum id medium subijci affirmando vel negãdo, & sic media accepta nunquam acciperentur neq; extra prædicatum negatum, nec extra subiectum de quo negantur.

LECTIO XXXVII.

Tres apparentes rationes soluit, quibus demonstrationem particularem vniuersali potiorem esse ostendebatur.

Cum autem demonstrationum alia sit vniuersalis, alia particularis & alia affirmatiua, alia negatiua, ambigitur vtra sit pręstabilior. Et eodem mõ de ea, quę recte dicitur demõstrare, & de ea, quæ deducit ad id, quod fieri nequit. ARGY.

CVm autem sit demonstratio alia quidem particularis, alia vero vniuersalis, & hæc quidem categorica, illa vero priuatiua, dubitatur qualis potior sit. Similiter autem & de ea, quæ demonstrare dicitur, & de ducenti ad impossibile demonstratione. ANTI. Tex. cõ. 39.

Postquam Philosophus determinauit de syllogismo demonstratiuo, hic agit de comparatione demonstrationum adinuicem. Et quia scientia ex demonstratione causatur, ideo diuidit hæc pars in duas partes. In prima agit de comparatione demonstrationis. In secunda de comparatione sciæ, ibi {Certior autem scia est &c.} Circa primum tria facit. Primo mouet dubitationẽ de cõparatione demonstrationũ. Secũdo dicit quo ordine sit procedẽdũ, ibi {Primo quidã igitur.} Tertio prosequitur dubitationes motas, ibi {Videbitur quidem igitur &c.} Dicit ergo primo ꝙ demõstratio tripliciter diuiditur. Vno. n. modo diuiditur in vniuersalem & particularem. Alio autem modo in categoricam & priuatiuam idest affirmatiuam & negatiuam. Tertio autem modo diuiditur in eã, quæ demonstrat ostensiue, & in eam, quæ ducit, ad impossibile. Est ergo quæstio in singulis diuisionibus qualis, potior sit. Deinde cum dicit. Lect. 4.

Atque hoc de vniuersali primo particulariue, deinde de affirmatiua, negatiuaque & postea de recta, deducenteque ad impossibile demonstratione determinabimus. ARGY.

Primum quidem igitur intendamus de vniuersali, & de particulari. Ostendentes autem hoc, & de ea, quæ demonstrare dicitur, & quæ est impossibile dicemus. ANTI.

Ostendit quo ordine sit agendem, & dicit ꝙ primo agẽdum est de comparatione vniuersalis & particularis demonstrationis. Et cum hoc fuerit ostensum, tunc dicemus & de demonstratione, quæ demõstratione, quę demonstrat aliquid affirmatiuæ, & de ea, quæ demonstrat ad impossibile, vtrum. s. affirmatiua sit potior, & vtrum ea quæ est ad impossibile sit potior. Deinde cum dicit.

Forsitan itaque cuipiam hoc pacto consideranti particularis præstabilior vniuersalis videtur. Nam si ea demonstratio, qua magis scimus, est præstabilior, hæc. n. sane demonstrationis est virtus, atq; magis vnũquodq; tũ scimus, cũ ipsum per se, quàm cũ per aliud scimus, ceu musicum Coriscum tum scimus magis cum percipiamus Coriscum esse musicum quàm eum cognoscimus hominem esse musicum, & in cæteris similiter, vniuersalis autem ostendit quippiam non vt ipsum est, sed vt aliud, veluti triangulum duorum æqualium laterum angulos habere duobus rectis æquales, non hoc sane, quod duorum est ęqualiũ laterum, sed quod triangulus est, particulari demonstratione cuipiam inesse quippiam, vt ipsum est ostendente, si igitur ea demonstratio præstabilior est, quæ per se quippiam demonstrat, & particularis est talis, ipsa demõstratio particularis magis nimirum demonstratio, ac præstabilior, quàm vniuersalis esse videbitur. ARGY.

Videbitur quidem igitur fortassis vtiq; quibusdam sic intendentibus particularis esse dignior. Si. n. secundũ quã maxime scimus demonstrationem potior est demonstratio, hæc. n. virtus demonstrationis est, magis autẽ scimus vnum cum ipsum cognoscimus secundum ipsum, quàm secundum aliud, vt musicum Coriscum quãdo Coriscus musicus est, quàm cum homo musicus sit, similiter autem & in alijs, sed vniuersalis quoniã aliud, non quoniam ipsum ANTI.

contingit

contingit demonstrat, vt quoniam æquitibiarũ est, non quia æquitibiarum, sed quoniã triangulus, sed particularis, quoniam ipsum est si igitur potior quidem est quæ est secundũ ipsum, huiusmodi autem est particularis, vniuersali magis & potior vtique secundum partem demonstratio erit.

Prosequit dubitationes propositas. Et primo de cõparatione demõstrationis particularis & vniuersalis. Secundo de comparatione affirmatiuæ & negatiuæ, ibi {Quod aũt affirmatiua &c.} Tertio de comparatione [Lectio.39.] ostensiuæ & ducentis ad impossibile, ibi {Quoniã aũt [Lectio.40.] categorica &c.} Circa primum tria facit. Primo proponit rationes ad ostendendum ꝙ particularis demonstratio sit potior q̃ vniuersalis. Secundo soluit eas, ibi {Aut [Lect.37.11. expo.5 Lect. 38.] primum quidem &c.} Tertio ponit rationes in contrarium ibi, {Amplius si demõstratio &c.} Circa primũ ponit tres rationes dicens, ꝙ quibusdã forte videbitur per has rationes immediate ponendas, ꝙ particularis demõstratio sit potior, vel dignior quàm vniuersalis. Et prima ratio talis est. Illa demonstratio est potior per quam maxime scimus. Et hoc sic probat, quia virtus demonstrationis est scire. Dicitur.n. virtus vniuscuiusq; id quod vl- [Virtus rei cuiusque.] timum potest, sicut hominis qui potest ferre. C. libras, virtus nõ est ꝙ ferat. x. sed ꝙ ferat. C. quod est vltimum suæ potentiæ, vt dicitur in 1. de Cœlo & mũdo. Hæc aũt [Te.cõ. 116. Lect.15.1. expo.3.] maximum est quod põt facere demonstratio.s. ꝙ faciat scire. Vnde hęc est virtus demonstrationis. Vnũquodq; aũt tanto perfectius est, quando magis attingit ad pro- [Tex. cõ. 18. Lect.6.1. expo.pri.] priam virtutem, vt patet in 7. Phys. Vnde manifeste patet hæc propositio ꝙ quanto magis demonstratio facit scire, tanto est potior. Assumit autem ꝙ magis vnumquodq; cum cognoscimus ipsum sm se, quàm quando cognoscimus ipsum sm aliud, vtputa de Corisco, ꝙ Coriscus est musicus magis hoc scimus, quàm si sciamus solum ꝙ homo est musicus. Et ista propositio simpliciter vera est, quia semper id, quod est p se prius est eo, quod [Tex. 91. Lect. 9. 1. expo. vlti.] est per aliud, & causa eius, vt dicitur in 8. Phisico. Ex his itaq; subintelligitur conclusio, ꝙ potior est demonstratio quę facit scire aliquid sm se, quàm quę facit scire sm aliud. Demonstratio autem vniuersalis demonstrat aliquid & facit scire non sm ipsum, sed sm aliud.s. sm vniuersale sicut ꝙ triangulus duorum æqualium laterũ qui est isocheles habere tres, non quia est isocheles sed quia est triangulus. Particularis autem demonstratio demonstrat de aliqua re particulari sm seipsam. Vnde sequitur sm præmissa ꝙ particularis demonstratio sit potior q̃ vniuersalis. Secundam & tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea, si vniuersale quidem non sit præter res singulas quicquam, demõstratio autem opinionem efficit esse quid id, de quo demonstrat, vt quadam in ratione rerum talem esse naturam, ceu trianguli præter singulos figuræ præter singulas numeri demq; præter singulos, atq; ea demonstratio, quæ circa id versatur, quod est in ratione rerum, ea est demonstratione præstantior, quæ circa id versatur, quod rationem eorum, quæ sunt egreditur, eaq; rursus, per quam non efficitur error, præstantior est ea per quam error efficitur, vniuersalis autem talis est demõstratio, quod quidem intueri licet eum rationum similitudo mutato ordine demõstratur, nam id inquiunt quod est quid tale, similitudinem mutato ordine rationum subibit quod quidem neque linea, neq; numerus est, neque solidum neq; planũ, sed præter hęc aliud quiddam, si igitur hæc demonstratio vniuersalis est magis, & est de eo, quod minus esse videtur, quã id, de quo particularis demõstrat, atq; opinionẽ efficit falsam, vniuersalis profecto demonstratio inferior erit longe particulari.*

ANTI. *Amplius si vniuersale quidem non est aliquid præter singularia, demonstratio autem opinionem conficit esse aliquid hoc, secundum quòd demonstrat, & quandam naturã esse hanc in his quæ sunt, vt trianguli præter quosdam, & figuræ præter aliquas, & numeri præter numeros, potior autem est quæ est de esse, quam de non esse, & propter quã non errabitur, quam propter quam errabitur. est autẽ vni-* [Vide in annot.] *uersalis huiusmodi, procedentes.n demonstrat quod est analogum, quod neq; linea, neq; numerus, neq; solidũ, neq; planũ est, sed pręter hoc aliquid, si igitur vniuersalis quidẽ magis hoc est, de eo aũt quod est, minus, quã particularis, et facit opinionẽ falsam, indignior vtiq; erit vlis particulari.*

Quæ talis est. Vniuersale non est aliquid præter sin- [Tex. cõ. 28. Lec.7.p to.] gularia, vt probatur in 4. Metaphy. Demonstratio aũt vniuersalis facit opinionem ex ipso modo suæ demonstrationis ꝙ sit aliquid & quædam natura in entibus, Puta cum demonstrat aliquid de triangulo præter particulares triangulos, & de numero præter particulares numeros. Pręmissis autem duabus propositionibus addit alias duas. Nam primæ propositioni, quæ dicebat ꝙ vniuersale non est aliquid præter singularia, addit hanc propositionẽ, ꝙ potior est demonstratio, quæ est de ente, quàm quæ est de non ente. Secundæ aũt propositioni, quæ dicebat ꝙ demonstratio vniuersalis facit opinionem ꝙ vniuersale aliquid sit in rerum natura, addit aliam propositionem.s. ꝙ demonstratio, quæ nõ facit errare est potior ꝙ ea per quam erratur. Et ostendit ꝙ propter demõstrationẽ vlem erratur, quia procedens sm demonstrationẽ vniuersalem, demonstrat de aliquo vniuersali sicut de quodã analogo.i. sicut de quodam cõmuni quod proportionaliter se habet ad multa, quasi sit aliquid cõmune qd neq; est linea, neq; numerus, neq; solidũ.i. corpus, neque planum.i. superficies, sed aliquid pręter hoc.i. ipsa quãtitas vlis, vel aliquid præter hoc.i. ꝙ necesse est ponere ad hoc ꝙ ista habeant rõnem quantitatis. Si igitur sm duo media quasi duplici rõne concludit vnam conclusionẽ dicẽs, ꝙ si vniuersalis demõstratio, ita se habet, ꝙ minus de ente habet quã particularis, & magis facit opinionẽ falsam quàm particularis, sequit ex his duobus medijs, ꝙ vlis sit indignior quàm particularis. Deinde cum dicit.

ARGY. *An harum altera ratio non magis est de vniuersali, quã de particulari. Nam si duobus rectis æquales habere, non hoc ei triangulo competit, qui duorum est æqualium laterũ, quo est talis. sed quo triangulus est, is, qui scit illud ipsi competere quo duorum est æqualium laterum, minus profecto scit cui tam & ipsum est competit, quam qui scit idem eidem ea ratione competere, qua triangulus est. Atque omnino si illud non eo triangulo cõpetit, quo triangulus est, deinde quispiam idipsum ostendit, non erit ipsius vtiq; demonstratio. Sin vero triangulo competit, vt triangulus est, is magis profecto scit, qui illud triangulo, quo triangulus est, percipit competere. Eadem est & in cæteris ratio. Si igitur triangulus ad plura sese extendit, ratioq; est eadem, et non solo communis est nomine, atq; cui vis insunt triangulo tres anguli duobus rectis æquales, non sane triangulus, vt duorum est æqualium laterum, sed econtra qui duorum est æqualium laterum, vt triãgulus est, tales angulos habet. Quare qui scit vniuersaliter, is magis, scit vt quodq; cuique competit, quam is, qui particulariter scit. Vniuersalis igitur demonstratio præstabilior est demonstratione particulari.*

ANTI. *Aut primum quidem nihil magis, in vniuersali, quàm in particulari ratio est. Si enim quod duobus rectis inest, non est secundum quòd est isocheles, sed secun-*

dum

dum quòd triangulus est, cognoscens, quoniam ipsum, minus cognouit inquantum ipsum est, quam cognoscens, quoniam triangulus est, & omnino si non sit quidem secundum quòd est triangulus, postea demonstrat, non vtique erit demonstratio. Si vero sit cognoscens vnumquodque secundum vnumquodque est, magis cognouit. Si igitur triangulus in plus est, & eadem ratio & non secundum aequiuocationem, triangulus est, & inest omni triangulo, quod est duobus rectis habens aequales, non vtiq; & triangulus inquantum aequitibiarum, sed aequitibiarum secundum quòd est triangulus, habet huiusmodi angulos. Quare vniuersaliter sciens, magis cognouit secundum quòd est, quam secũdum partem. Potior itaq; est vniuersalis, quam particularis.

Soluit prędictas rationes per ordinem. Et primo primam dicens, ꝙ primum quidem, i. ſm quod procedebat prima ratio non habet aliã rationẽ in vniuersali quàm in particulari, quia vtrobiq; inuenitur ſm, se & ſm aliud. Et manifestat ꝙ in vl'i inueniatur ſm se. Habere. n. tres angulos aequales duobus rectis, non cõuenit isosceli ſm se, i. ſm ꝙ isosceles est, sed ſm ꝙ est triangulus, & ideo qui cognoscit quodam triãgulum habere tres. f. isoschelẽ, minus habet cognitionẽ de eo, quod est per se quàm si cognoscat ꝙ triangulus habeat tres. Et est vl'iter dicẽdum, ꝙ si sit aliquid, quod non insit triãgulo ſm ꝙ triãgulus, & demonstretur de eo, quicquid sit illud, non erit vera demonstratio. Si aũt insit & ſm ꝙ est triangulus, cognoscens in vniuersali, de triangulo ſm ꝙ huiusmodi perfectiorem cognitionem habet. Ex his igitur concludit conditionalẽ in cuius antecedẽti ponuntur tria. Quorum vnũ est ꝙ triangulus sit in plus quàm isocheles. Secundum est ꝙ triangulus praedicetur de isochele & alijs ſm eandem rationem & non aequiuoce. Tertium est ꝙ habere tres angulos aequales duobus rectis insit omni triangulo. Et his tribus suppositis, consequens est ꝙ habere tres non conueniat ad triangulũ inquantum est isocheles, sed econuerso. Apposuit autem prima duo in antecedente, quia si triangulus non esset in plus, vel si aequiuoce praedicaretur de pluribus, non compararetur ad isochelem sicut vniuersale ad particulare. Tertium aũt addit, quia si habere tres non conueniret omni triangulo, non conueniret ei inquantum triangulus, sed inquantũ aliquis triãgulus. Sicut hoc ipsum ꝙ est habere tres, quia non cõuenit omni figurę inquantũ est figura, sed inquãtum est figura quaedam, quae triangulus est. Ex his cõcludit oppositum eius, quod obiectio supponebat. f. ꝙ ille qui scit in vl'i, magis cognoscit rem per se & inquantũ huiusmodi, quã ille, qui cognoscit in particulari. Et ex hoc concludit principale propositũ. f. ꝙ potior sit demõstratio vl'is, quã particularis. Secundã rõnem soluit ibi.

ARGY. *Praeterea si vniuersale vna quaedam sit ratio, & non solo communi nomine, non minus erit, quàm res nonnullae particulares, quin etiam magis erit, ac tanto, quanto in illis sunt ea, quae non intereunt. Particularia autem magis occidunt.*

ANTI. *Amplius si quidem sit quędã ratio vna, et non ęquiuocatio, vniuersale erit vtiq;, nihil minus quibusdã secũdũ partẽ, sed magis est quanto incorruptibilia in illis sunt. Quae vero secũdum partẽ sunt corruptibilia sunt magis.*

Et dicit, ꝙ si vniuersale praedicatur de pluribus ſm vnam rationem, & non aequiuoce, vniuersale quantũ ad id, quod rationis est, idest quantũ ad scientiam & demõstrationem, non erit minus ens, quã particulare, sed magis. Quia quod incorruptibile est, magis est quam corruptibile, modò autem vniuersale est incorruptibile, particularia autem sunt corruptibilia, quibus accidit corruptio ſm principia indiuidualia, non ſm rationẽ speciei, quae communis est omnibus, & conseruatur per generationem. Sic igitur quantum ad id, quod rationis est, vniuersalia magis sunt entia quam particularia. Quantum vero ad naturalem subsistẽtia particularia sunt magis entia, quae dicuntur primae & principales substantiae.

Tertiam rationem soluit.

Praeterea nulla prorsus necessitas cogit. Ideo praeter hac aliquid hoc esse putatur, quia vnum significat. Non enim id in ipso magis, quàm in alijs compelleret, quaecunque non substantiam, sed quantum, aut quale, caeteraque significant talia. Quod si putatur, non demonstratio sane, sed is, qui audit huius est causa. ARGY.

Amplius neq; vna necessitas est opinari aliquid esse hoc praeter haec, quoniã vnum ostendit nihil magis, quàm in alijs, quaecunq; non aliquid significant, sed aut quale, aut ad aliquid, aut facere. Sic ergo non demonstratio est causa, sed male audiens. ANTI.

Et dicit, ꝙ quamuis in propositionibus, vel demonstrationibus vniuersalibus significetur aliquid vnũ ſm se, puta triangulus, nulla tamen necessitas est, ꝙ propter hoc aliquis opinetur ꝙ triangulus sit quoddam vnũ praeter multa, sicut in his, quae non significant substantiã, sed aliquod genus accidentis, cum ea absolute significamus, puta dicendo albedinem, vel paternitatem, non propter hoc cognoscimus aliquẽ opinari ꝙ huiusmodi sunt praeter substãtiam. Intellectus. n. potest intelligere aliquid eorum, quae sunt coniuncta ſm rem, sine hoc ꝙ actu intelligat aliud, nec tamẽ intellectus est falsus. Sicut si album sit musicum, possum intelligere albũ, & aliquid attribuere ei, & demõstrare de ipso, puta ꝙ sit disgregatiuum visus, nulla consideratione facta de musico. Si tamen aliquis intelligeret album non esse musicum, tunc intellectus esset falsus. Sic igitur cum dicimus aut intelligimus ꝙ albedo est color, nulla mentione facta de subiecto, verum dicimus. Esset autem falsum si diceremus, albedo, quae est color, non est in subiecto. Et similiter cum dicimus, omnis homo est animal, verae loquimur, non facta mentione de aliquo particulari homine. Esset tamen falsum si diceremus, homo est animal existens separatus à particularibus hominibus. Si autem hoc est, ergo sequitur ꝙ demonstratio non sit cã falsae opinionis, qua quis opinaẽ vl'e esse extra singularia, sed audiẽs, qui male intelligit. Vnde ex hoc nihil derogat vl'i demonstrationi.

Intellectus per primam obe. quid potest.

LECTIO XXXVIII.

Septem rationibus probat vniuersalem demonstrationem potiorem esse particulari.

Praeterea, si demonstratio quidem est ratiocinatio causam ostendens, & propter quid est, vniuersale aũt magis est causa, nam cui per se quippiã inest, id sibiipsi est causa, atq; vniuersale primũ est sane, ergo est causa, demonstratio nimirum vniuersalis praestabilior est demonstratione particulari. Est. n. magis causa, et ipsius propter quid est. ARGY.

Amplius si demonstratio est syllogismus demonstratiuus causae, & propter quid, vniuersale autem magis est causa, cui. n. per se inest aliquid, hoc idẽ ipsum causa est, vniuersale autem primo est, cui inest per se, causa ergo vniuersale est. Quare & demonstratio dignior est. Magis. n. causa est, & quod propter quid est. ANTI.

Postquam Philosophus soluit rationes quae erant, vel stãt ad partem falsam, hic inducit rationes ad partem veram. f. ad ostendendum ꝙ demonstratio vl'is sit potior.

Et

Et circa hoc ponit septem rationes, annectens eas præmissis solutionibus, ex quibus etiã propositũ cõcludi potest, vt supra patuit. Prima ergo ratio talis est. Demõstratio est syllogismus ostendens cãm & propter quid, sic.n. contingit scire sicut habitum est. Sed vle magis est tale, quam particulare. Iam.n. ostensum est in prima solutione, ꝙ vli magis inest per se aliquid, quã particulari. Illud autẽ cui inest aliquid per se, est causa eius. Subiectum.n. est causa propriæ passionis, quæ ei per se inest. Vniuersale autem est primum cui propria passio inest, vt ex supra dictis patet. Vnde patet ꝙ proprie causa est id, quod est vle. Ex quo concludit propositum.s. quod demonstratio vlis sit dignior, vtpote magis declarans causam, & propter quid. Secundam rationem ponit ibi.

Prima ratio ad per. 5. Lect. 4. Le.pc. ex. 5.

Lect. 12. ex. vlti. tex. 2. vltim.

ARGY. *Præterea vsq; ad hoc propter quid quærimus & tunc arbitramur scire, cum non est aliquid aliud quàm hoc, ob quod aut fit quippiam, aut est. Sic.n. ipsum extremum iam finis, ac vltimum est. Veluti gratia cuius accessit? vt argentum accipiat, & hoc gratia cuius? vt reddat id quod mutuo cepit, ac debet, & hoc item gratia cuius? vt non iniuriam faciat. Et sic euntes cum non est ob aliud vlterius, nec est aliud cuius gratia, tum ob idipsum, vt finem accessisse, & esse, ac fieri dicimus. Et tum maxime scire propter quid accessit putamus. Quod si cunctis in causis res sese habet similiter, & cum propter quid quæritur, in ijs autem, quę sic sunt causę, vt harum gratia cętera sint, & fiant hoc scimus maxime pacto, & in cæteris tum maxime scimus, cum non vlterius hoc est, quia aliud est. Percepto hoc igitur angulos externos quatuor rectis ęquales habere, quia duorum est æqualium laterũ, restat quęrere, propter quid hoc eos angulos habet. Atque cognito quia triangulus est, restat item quærere, propter quid hoc eos triangulus habet. Quod si percipiamus, quia est figura quæ rectis ex lineis constat, cui quidẽ non propterea quod aliud quippiam est, anguli competunt dicti, tum profecto maxime scimus, ac etiã tum vniuersaliter scimus. Demõstratio igitur vniuersalis pręstabilior est lõge particulari.*

ANTI. *Amplius vsq; ad hoc quærimus propter quid, et tũc opinamur scire, cũ non sit aliquod aliud, quàm hoc, aut quod fiat, aut quod sit. Finis.n. & terminus vltimus iam sic est, vt cuius causa venit? vt accipiat argentum hoc autẽ est, quatenus reddat cui debuit, hoc autem est, vt non iniuste agat. Et sic procedentes, cũ nõ amplius propter aliud, neq; alterius causa, propter hoc sicut propter finem dicimus venire, & esse, & fieri, & tũc cognoscere magis propter quid venit. Si igitur se habet similiter in alijs causis & quæ sunt propter quid, in ijs autem, quæcunque causæ sic sunt, sicut quæ est cuius causa, sic scimus maxime, & in alijs igitur tunc maxime scimus, quando non amplius sit hoc quoniam aliud est. Cum igitur cognoscatur quidem quòd quatuor, qui sunt extra, æquales sunt, quoniam isocheles, adhuc deest propter quid, quia triangulus, & hoc quia est figura rectilinea. Si autem hoc non amplius propter quid aliud, tunc maxime scimus, & vniuersale autem tunc. Vniuersalis itaque potior est.*

Et sumitur hæc ratio à causis finalibus. Vbi cõsiderãdum est. ꝙ aliquid est finis alterius, & quantum ad fieri & quantum ad esse. Quantum ad fieri, quidem, sicut generes est propter formam. Quãtum ad esse, sicut domus est propter habitationem. Dicit ergo vsq; ad illum terminum quærimus propter quid fiat aliquid, quousq; nõ sit aliquid aliud assignare quam hoc, ad quod peruentũ est propter quid fiat, vel sit id de quo quæritur propter quid. Et quando hoc inuenimus, opinamur nos scire propter quid, & hoc ideo, quia illud, quod iam sic est vltimum, vt non sit aliquid aliud vlterius quęrendum est id, quod est veræ finis & terminus, qui quæritur, cum quęrimus propter quid. Et ponit exemplum, puta si quæramus cuius causa aliquis venit, & respõdeatur, vt accipiat argentum, hoc autem propter quid? vt reddat debitum, & hoc propter hoc, vt.s. non iniuste agat. Et sic semper procedentes, quando iam nõ erit amplius aliquod aliud, propter quid, sicut propter finem, puta cum peruenimus ad vltimum finẽ, quæ est beatitudo, dicemus ꝙ propter hoc venit sicut propter finem. Et similiter in omnibus alijs, quæ sunt vel fiunt propter finem, & quando ad hoc peruenerimus, sciemus propter quid venit. Si igit̃ ita se habet in alijs causis, sicut in finalibus, ꝙ tunc maxime scimus quando ad vltimum fuerit perventum, ergo tunc in alijs maxime scimus quando peruenimus ad hoc quod hoc inest huic nõ amplius propter aliquid aliud. Et hoc contingit quando peruenerimus ad vle. Et hoc manifestat in tali exemplo. Si.n. quæramus de isto triãgulo particulari, quare anguli eius extrinseci sunt æquales quatuor rectis? Respondebitur ꝙ hoc contingit huic triangulo, quia est isocheles. Isocheles autem est talis, quia est triangulus autem est talis, quia est figura rectilinea talis. Si amplius non possit procedit, tunc maxime scimus. Hoc autem est, quia peruenitur ad vniuersale. Ergo vniuersalis demonstratio potior est particulari. Tertiam rationem ponit ibi.

Finis alterius dupl'r.

Præterea demonstratio, quo particularis est magis, eo magis ad simplex ac ipsum vltimum pergit. At res, quo sunt infinita, eo nequeunt sciri. Quo vero sunt finita, eo sub scientiam cadunt. Quibus efficitur, vt res, quo sunt vniuersales, eo magis sub scientiam cadant, quàm hoc sane, quo sunt particulares. Vniuersalia igit̃ sunt demonstrabilia magis. At eorũ magis est demõstratio, quæ sunt demonstrabilia magis. Nam ea, quæ referunt̃ simul, sunt talia magis. Vniuersalis igitur demonstratio pręstabilior est longe particulari, cum sit & magis, vt probatum est, demonstratio. ARGY.

Amplius quantocunq; aliquid secũdum partes est, in infinita cadit. Vniuersalis autem in simplex & finẽ est. Secundum quòd sunt infinita, non sunt scibilia, sed secundum quòd sunt finita scibilia sunt. Secundum itaq; quòd vniuersalia sunt magis sunt scibilia, quàm quæ sunt secundum partẽ. Demonstrabilia ergo magis sunt vniuersalia. De demonstrabilibus autem magis est demonstratio, similiter.n. magis ad aliquid sunt. Dignior ergo vniuersalis est, quàm particularis, & magis demonstratio est. ANTI.

Et dicit, ꝙ quanto magis proceditur versus particularia, tãto magis itur versus infinitum, quia vt dicitur in 3. Physic. infinitum congruit materiæ quæ est indiuiduationis principium. Sed quanto magis itur versus vniuersale, tãto magis itur ad aliquid simpliciter & in ipsum finem, quia ratio vniuersalis sumitur ex parte formæ quæ est simplex, & habet rationem finis inquantum terminat infinitatem materiæ. Manifestum est autem ꝙ infinita inquantum huiusmodi non sunt scibilia, sed inquantũ aliqua sunt finita, intantum sunt scibilia, quia materia nõ est principium cognoscendi rem, sed magis forma. Manifestum est ergo, ꝙ vniuersalia sunt magis scibilia quàm particularia. Ergo etiam sunt magis demõstrabilia, quia demonstratio est syllogismus faciens scire, sed magis demonstrabilium est potior demonstratio. Simul.n. intendűtur ea, quæ dicuntur adinuicem. Demonstratio autem ad demonstrabile dicitur. Et sic cum vniuersalia

sunt

ſunt magis demonſtrabilia, demõſtratio vniuerſalis erit potior. Quartam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea, ſi ea demonſtratio magis eſt expetenda, per quam hoc & aliud ſcitur, quàm ea, per quam hoc ſolum percipitur, iſque qui habet vniuerſale, ſcit & particulare, & non econtra, patet vniuerſalem demonſtrationem expetendam eſſe magis, & præſtabiliorem hoc quoque pacto, quàm demonſtrationem particularem.*

ANTI. *Amplius ſi magis præponenda eſt ſecundum quam habet hoc & aliud, quàm ſecundum hoc ſolum cognouit vniuerſale autem habens cognouit & particulare, hoc autem vniuerſale non ſciuit quare & ſic vtique magis præponenda erit.*

Quæ talis eſt. Cum demõſtrationis finis ſcit ſciẽtia, quanto demõſtratio plura facit ſcire, tanto potior eſt. Et hoc eſt quod dicit, ꝙ magis præferenda eſt demõſtratio, ſm quam homo cognoſcit hoc & aliud, quam iſta ſm quam homo cognoſcit vnum ſolum. Sed illæ qui habet cognitionem de vniuerſali, cognſcit etiam particulare, dũmodo ſciat ꝙ ſub vniuerſali contineatur particulare, ſicut qui cognoſcit omnem mulam eſſe ſterilem cognoſcit hanc eſſe ſterilem, ſed ille qui cognoſcit particulare, non propter hoc vniuerſale cognoſcit. Non. n. ſi cognoſco hanc mulã eſſe ſterilem, propter hoc cognoſco omnem mulam eſſe ſterilem. Relinquitur ergo ꝙ demonſtratio vniuerſalis, per quam cognoſcitur vniuerſale, ſit potior quam particularis, per quam cognoſcitur particulare. Quintam rationem ponit ibi.

ARGY. *Inſuper vniuerſaliter magis demonſtrare nil aliud eſt quam per id oſtendere mediũ, quod principio propinquius eſt. Propinquiſſimum autem ideſt, quod vacat medio, at hoc eſt principium. Si igitur demonſtratio, quę conficitur ex principio, vel ex magis principio, exactior eſt ea, quæ non ex principio, vel ex minus principio proficiſcitur, atque talis eſt ea, quæ magis vniuerſalis eſt demonſtratio, vniuerſalis profecto demonſtratio præſtabilior eſt demõſtratione particulari. Veluti ſi demonſtrare oporteat* A *competere* D, *mediaq́; ſint* B *atque* C, *&* B *ſit ſuperius ipſo* C. *ea ſane demonſtratio, quæ per* B *medium conficitur magis erit, vniuerſalis, quàm ea, quæ per medium* C *extruetur. At enim harum rationum nonnullæ differendi ſubeunt modum.*

ANTI. *Amplius autem & ſic. Vniuerſale enim magis demõſtrare eſt quòd eſt per medium demonſtrare eum propinquius ſit in principio, proximum autem eſt immediatum, hoc autem eſt principium. Si igitur quæ ex principio eſt, ea, quæ non eſt ex principio & quæ magis, etiam ex principio, ea, quæ minus eſt certior eſt demonſtratio, eſt autẽ huiuſmodi vniuerſalis magis, dignior vtiq; erit vniuerſalis magis. Vt ſi oporteat demonſtrare* A *de* D *media ſunt in quibus eſt* B C, *magis autem ſurſum ſit* B, *quare ſi per* B *vniuerſale magis eſt. Sed eorum quæ dicta ſunt quædam logicæ ſunt.*

Quæ talis eſt. Quãto mediũ demõſtrationis eſt propinquius primo principio, tãto demonſtratio eſt potior. Hoc probat, quia ſi illa demonſtratio quæ procedit ex principio immediato, eſt certior ea quæ non procedit ex principio immediato, ſed ex mediato, neceſſe eſt, ꝙ quãto aliqua demonſtratio procedit ex medio propinquiori principio immediato, tãto ſit potior. Sed vniuerſalis procedit ex medio propinquori principio, quod eſt propoſitio immediata. Et hoc manifeſtat in terminis. Si. n. oporteat demonſtrare a, quod eſt vniuerſaliſsimũ, de d, quod eſt particulariſsimum, puta ſubſtantiam de homine, & accipiantur b, & c, puta animal & viuum, ita ꝙ b ſit ſuperius quam c, ſicut viuum quam animal, manifeſtum eſt ꝙ b quod eſt vl̃ius erit mediatũ ipſi a & per hoc magis cognoſcitur, quã per c quod eſt minus vniuerſale. Vnde relinquitur, ꝙ demonſtratio vniuerſalis potior ſit, quam particularis. Addit autem quaſdã prædicatarum rationum logicas eſſe, quia. ſ. procedunt ex cõmunibus principijs, quæ non ſunt demonſtrationi propria, ſicut pręcipue tertia & quarta quæ accipiunt pro medio id, quod eſt commune omni cognitioni. Aliæ vero tres prædictarum rationum. ſ. prima, ſecunda, & quinta, magis videntur eſſe analeticæ, vtpote procedentes ex proprijs principijs demonſtrationis. Sextam rationem ponit ibi.

ARGY. *Maxime autem inde patet vniuerſalem magis præſtabilem eſſe. Nam eam propoſitionem priorem habemus, poſteriorem quoq; tum quodammodo ſcimus, potentiaq́; habemus, veluti ſi quiſpiam omnem triangulum ſcit duobus rectis æquales habere, eum quoq; qui duorum eſt æqualiũ laterum ſcit quodãmodo, potentiaq́; duobus rectis æquales habere, & ſi neſcit ipſum triangulum eſſe. Sed qui propoſitionem hanc habet, is vniuerſalem nullo ſcit modo, neque potentia, neque actu.*

ANTI. *Maxime aũt manifeſtum eſt quòd vniuerſalis magis propria ſit, quoniã propoſitionũ, hanc quidem priorẽ habente, ſcimus quodammodo & poſteriorem, & habemus potentia. Vt ſi aliquis cognouit quòd omnis triãgulus habet angulos tres æquales duobus rectis, ſciuit quodammodo quòd iſocheles duobus rectis potentia ſit, & ſi non cognouit quidem quòd triangulus ſit. Hanc autem habens propoſitionem, vniuerſale nullo modo cognouit, neq; potentia, neque actu.*

Et dicit, ꝙ maxime euidens eſt vniuerſalem demonſtrationem principaliorem eſſe ex ipſis propoſitionibus, ex quibus vtraq; demonſtratio procedit. Nam vniuerſalis demonſtratio procedit ex vniuerſalibus propoſitionibus. Particularis autem demonſtratio procedit ex aliqua particulari propoſitione. Propoſitionum autem vniuerſalis & particularis talis eſt comparatio, ꝙ ille qui habet cognitionem de priori. ſ. de vniuerſali, cognoſcit quodãmodo poſteriorem. ſ. in potentia. Nam in vniuerſali ſunt in potentia particularia, ſicut in toto ſunt potẽtia partes. Puta ſi aliquis cognoſcit ꝙ omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, iam in potentia cognoſcit hoc de iſochele. Sed ille qui cognoſcit aliquid de particulari, non propter hoc cognoſcit in vl̃i, neq; in potentia neq; in actu. Non. n. vl̃is propoſitio continetur in particulari, neq; in actu, neq; in potentia. Si igĩt demonſtratio eſt potior, quę ex potioribus propoſitionibus procedit, ſequitur quod demõſtratio vniuerſalis ſit potior. Eſt autem attendendum, ꝙ hęc non differt à quarta ſupraposita, niſi ꝙ ibi fiebat comparatio concluſionum, quæ cognoſcuntur per demonſtrationem, hic autem fit comparatio propoſitionum, ex quibus demonſtratio procedit. Deduci con clu. intenta. Hæc rõ diff. a. 4. ſupra poſita.

Septimam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea vniuerſalis quidem intelligibilis eſt, particularis autẽ ad ipſum ſenſum vtiq; terminatur. Sed vniuerſalem quidem demonſtrationem præſtabiliorẽ eſſe particulari, ſatis iam per ea, quæ dicta ſunt, demõſtrauimus.*

ANTI. *Et vniuerſalis quidem intelligibilis eſt, ſed particularis in ſenſu perficitur. Quòd vniuerſalis igitur dignior ſit particulari, tot nobis dicta ſunt.* Tex. cõ. 40.

Quæ talis eſt. Vniuerſalis demonſtratio intelligibilis eſt ideſt in ipſo intellectu terminatur, quia finitur ad vniuerſale ꝙ ſolo intellectu cognoſcitur. Sed demonſtratio

minus vnam quidem propositionem esse affirmatiuam & alteram negatiuam, ex quo aperte apparet ꝙ propositiones affirmatiuæ maiorem habent efficaciam ad syllogizandum, quam negatiuæ. Vnde sequitur ꝙ demonstratio affirmatiua, quæ procedit ex solis affirmatiuis, est potior quàm demonstratio negatiua, quæ procedit ex affirmatiua, & negatiua. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Praterea insuper hoc sumere oportet. Nam cum demonstratio accrescit, affirmatiuas quidem propositiones necesse est fieri plures, sed fieri nequit, vt vlla in ratiocinatione plures vna sint negatiua. A nanque cõpetat B & B cuilibet insit C. Si igitur amba propositiones sunt augẽda, media sunt interponenda, atq; inter A B sit D. inter B C sit E. Patet igitur E quidẽ affirmatiue tã subijci quàm etiam dici, D vero dici quidem affirmatiue, subijci autem negatiue. Nam ipsum quidem de quolibet B pradicetur, A vero nulli ipsi insit, oportet. Fit igitur vna propositio negatiua, ipsa inquam A D. Idem est & cateris in ratiocinationibus modus. Et enim necesse est mediũ quidẽ id, quod inter affirmatiua propositionis terminos cadit, interuallum vtrunque, vnum affirmatiuum, alterum negatiuum efficere. Quare tantum vna sit hac propositio talis, catera omnes sunt, vt patet, affirmatiuę. Si igitur id, per quod quippiam demõstratur notius est, magisque creditur, & negatiua quidem per affirmatiuam demonstratur, vt patuit, affirmatiua vero per negatiuam non demonstratur, hac ipsa sane, cum prior sit, & notior, & magis credatur prastabilior erit sine dubio negatiua.*

ANTI vide in anno. *Amplius iuxta hoc oportet hoc accipere, Pradicatiuas quidẽ augmentata demonstratione necesse est fieri plures, priuatiuas autem impossibile est plures vna in omni syllogismo esse. Sit enim in nullo esse A in quibus est B, in C aũt omni sit B. Si igitur opus est iterũ augere vtrasque propositiones, medium inueniendum est. Huiusmodi quidem A B sit D, sed B C sit E. Equidem igitur manifestum est pradicatiuum esse, sed D de B pradicatiuum quidem, A D autem tanquàm priuatiuum ponitur. D quidẽ enim de omni B sed A in nullo oportet D esse. Fit igitur vna priuatiua propositio, qua est A D. Idem autem modus est in alijs syllogismus. Semper enim medium quidem pradicatiuorũ terminorum pradicatiuum in vtraque est, sed priuatiui alterum tãtum priuatiuum necesse est esse. Quare hac vna sit huiusmodi propositio, alio vero pradicatiua. Si igitur notius est illud, per quod demonstratur & credibilius, demonstratur autem priuatiua quidem per pradicatiuã priuatiua autem per illam non demonstratur, prior ergo, & notior, & credibilior cum sit, melior vtiq; erit.*

Et dicit ꝙ ſm consequentiam præmissarum rationũ possumus hoc accipere, ꝙ quando demonstratio augmẽtatur. i. per resolutionem propositionum in sua principia necesse est esse plures propositiones affirmatiuas, sed negatiuas impossibile est esse plures, quàm vnã. Sit. n. talis demonstratio negatiua. Nullum b est a, omne c est b, ergo nullum c est a. Augeatur ergo demonstratio quãtum ad vtranq; propositionem, si vtraq; sit mediata, accipiendo medium vtriusq;, & medium quidem maioris propositionis. s. nullum b est a sit d, medium autẽ minoris propositionis. s. omne c est b, sit e. Et quia hæc propõ omne c est b affirmatiua, ad quam concludendam non concurrit aliqua negatiua, necesse est, ꝙ eius medium quod est e sic affirmatiuum ad vtranque extremitatem, & sic sumunt duæ propositiones affirmatiuæ. s. omne e est b omne c est e, ex quibus concluditur omne c est b. Sed maior propositio est negatiua. s. nullum b est a, negatiua autem non concluditur ex duabus negatiuis, sed in prima figura per quã maxime fit demonstratio ſm præmissa, maiorem oportet esse negatiuam & minorem affirmatiuam, vnde oportebit ꝙ hoc medium d sit affirmatiuũ per cõparationem ad b, sit autem negatiuum per comparationem ad a tali demonstratione facta. Nullum d est a, omne b est d, ergo nullum b est a. Sic igitur augmentata demõstratione negatiua per resolutionẽ propõnum in sua principia, erunt quatuor propõnes, quarũ vna sola est negatiua. s. nullũ d est a, tres aliæ erũt affirmatiuæ. s. omne b est d omne e est b omne c est e. Et idẽ est in oĩbus alijs syllis, quia semper necesse est mediũ per quod affirmatiuæ propõnes probãtur, esse affirmatũ ad ambo extrema. Medium aũt per qđ probatur negatiua propõ, necesse est esse solum negatiuum ad vnam extremitatẽ, & ita sequetur ꝙ vna sola propõ est negatiua, aliæ oẽs affirmatiuæ. Ex quo patet, ꝙ propõ negatiua maxime demonstratur per affirmatiuas. Si ergo illud per quod demõstratur est notius, & credibilius, eo qđ per ipsum demonstraẽ, cũ negatiua propõ maxime demonstreẽ per affirmatiuas, non aũt econuerso, sequeretur ꝙ affirmatiua propõ sit prior & notior & credibilior q̃ negatiua, vnde demonstratio affirmatiua erit dignior. Quartam rationem ponit ibi.

Praterea si vniuersalis ea propõ, qua vacat medio ratiocinationis, est, vt patet, principium, atq; in affirmatiua quidem affirmatiua, in negatiua, vero est negatiua, cõstat aũt affirmatiuã negatiuam priorem esse, notioremúe, negatio nanque per affirmationem innotescere solet, precedità; negationem affirmatio, perinde ad esse pracedit non esse, affirmatiua profecto demonstratio probabilior est negatiua, quippe cum principium ipsius, negatiua sit principio prastabilius, eamq; prastabiliorem esse oporteat, qua prastabilioribus principijs vtitur. ARGY.

Amplius si principium syllogismi propositio vniuersalis immediata est, est autem in demonstratiua affirmatiua, in priuatiua autem negatiua vniuersalis propositio, affirmatiua autem negatiua prior, & notior, per affirmatiuam enim negatiua nota est, & prior affirmatiua est, sicut prius est esse, quàm non esse quare potius est principiũ demonstratiua quam priuatiua. Dignioribus autem principijs vtitur dignior. ANTI.

Et dicit ꝙ principium demonstratiui syllogismi est propõ vlis immediata, ita tamen ꝙ affirmatiui sylli est principium proprium affirmatiua propositio, negatiui aũt syllogismi proprium principiũ negatiua propõ vlis. Sed nobilioris principij nobilior est effectus. Ergo ſm proportionem propõnis affirmatiuæ ad negatiuam est proportio demõstrationis affirmatiuæ ad negatiuã. Sed affirmatiua propõ est potior quàm negatiua. Quod probat dupliciter. Primo quidẽ, quia affirmatiua est prior & notior cum per affirmatiuam probetur negatiua & non econuerso. Secũdo, quia affirmatio præcedit naturaliter negationem sicut esse prius est quàm non esse, quamuis in vno & eodẽ quod de non esse in esse procedit, nõ esset sit prius tpe, esse tñ est prius natura, & simpliciter prius etiam tpe, quia non entia non producuntur in esse, nisi ab aliquo ente, ergo patet ꝙ affirmatiua demonstratio est potior quàm negatiua. Quintam rationem ponit ibi.

Insuper antiquior est. Nam absque affirmatiua negatiua esse non potest. ARGY.

Adhuc & principalior est. Sine enim demonstratiua non est priuatiua. ANTI.

Quæ talis est. Illud ex quo aliud dependet, est principalius. Sed demonstratio negatiua dependet ex affir-

matiua, quia non poteſt eſſe negatiua demonſtratio ſine affirmatiua propoſitione, quæ non probatur niſi per affirmatiuam demonſtrationem. Ergo demonſtratio affirmatiua eſt principalior quam negatiua.

LECTIO XL.

Ex natura demonſtrationis oſtenſiuæ, & deducentis ad impoſſibile, oſtenſiuam potiorẽ eſſe ea, quæ ducit ad impoſſe oſtẽditur

ARGY. *Cum autẽ affirmatiua præſtabilior ſit negatiua, patet rectam etiam ea præſtabiliorem eſſe, quæ ad id deducit, quod fieri nequit.*

ANTI. Tex.cõ. 41. *Q Voniam autẽ cathegorica priuatiua dignior ſit, manifeſtum eſt & ad impoſſibile ducente.*

Poſtquàm Philoſophus oſtendit ꝙ demonſtra vniuerſalis dignior eſt particulari, & affirmatiua negatiua, hic oſtendit tertio ꝙ oſtẽſiua potior eſt ea, quę ducit ad impoſsibile. Et circa hoc tria facit. Primo proponit quod intendit. Secundo prę mittit quędam neceſſaria ad propoſitum oſtendendum, ibi {Oportet autem ſcire.} Tertio probat propoſitum, ibi {Natura autẽ prior &c.} Dicit ergo primo, ꝙ quia oſtenſum eſt, ꝙ affirmatiua demonſtratio eſt potior quàm negatiua, ex hoc vlterius ſequitur, ꝙ affirmatiua demonſtratio oſtenſiua eſt potior ea, quę ducit ad impoſsibile. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque primo ſcire differentiam ipſarum oportet. Igitur A quidem nulli B competat, B vero cuilibet inſit C. Atq; hoc pacto negatiua recta fit demonſtratio, qua quidem A proceſſione recta nulli C competere demonſtratur.*

ANTI. *Oportet autem ſcire quæ differẽtia ſit ipſarum. Si igitur A in nullo a ineſt, C autem omni a, neceſſe eſt in nullo C eſſe A. Sic igitur acceptis demonſtratiua priuatiua erit demonſtratio, quoniam A in C non erit.*

Prę mittit quędam quę ſunt neceſſaria ad propoſitum oſtendendum. Et circa hoc tria facit. Primo oſtẽdit quæ ſit demonſtratio negatiua. Secundo oſtendit quę ſit demonſtratio, quæ ducit ad impoſsibile, ibi {Quæ vero ad impoſsibile. Tertio concludit comparationem vnius ad alterũ, ibi {Termini igitur.} Dicit ergo primo, ꝙ ad propoſitum oſtendendum, oportet conſiderare differentiã ipſorum. ſ. demonſtrationis negatiuę & ducentis ad impoſsibile. Si ergo accipiaſ ꝙ a in nullo b ſit, & b ſit in omni c, & concludatur a eſſe in nullo c, erit demonſtratio negatiua. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sed ea, quæ ducit ad id, quod fieri nequit, ſic ſe habet. Nam ſi demonſtrandum eſt A nulli competere B ſumendum eſt econtra, cuilibet eidem ipſum cõpetere. At B etiã cuilibet C. Quare fit vt A cuilibet competat C. Sit autem notum atque conceſſum hoc minime fieri poſſe. Non ergo fieri poteſt vt A competat ipſi B, quod ſi a conceditur ipſi competere C, fieri profecto nequit, vt A competat ipſi B.*

ANTI. vide in annot. *Quæ vero eſt ad impoſſibile, ſic ſe habet. Si opus eſt demonſtrare quòd A in B non ſit, accipiendum eſt affirmatiua A eſſe in a & B in C. Quare accidit A in C eſſe Hoc autem ſit notum & centum quod impoſſibile eſt eſſe.*

Manifeſtat quæ ſit demonſtratio ducens ad impoſsibile. Et dicit, ꝙ demõſtratio ducens ad impoſsibile, hoc modo ſe habet. Sit ita ꝙ oporteat demonſtrare ꝙ a non inſit b, accipiamus oppoſitum eius quod probare volumus. ſ. omne b eſt a & accipiamus ꝙ b ſit in c per hanc propoſitionem, omne c eſt b, ex quibus ſequitur concluſio, omne c eſt a, & ſit ita ꝙ notum ſit & cõceſſum apud omnes quod eſt impoſsibile. Et ex hoc concludimus primam eſſe falſam ſcilicet omne b eſt a & ita oportebit vel ꝙ nullum b ſit a, vel ſaltem ꝙ quoddam b non ſit a. Sed hoc tamen intelligendum eſt quod ſequitur a non eſſe in

Ad demon. ad impoſsibile ſequi.

b quando manifeſtum eſt b eſſe in c, quia ſi manifeſtum eſſet hanc eſſe falſam, omne c eſt a & ſi non eſſet manifeſtum hanc eſſe veram, omne c eſt b non eſſet per conſequens manifeſtum hãc eſſe falſam, omne b eſt a, quia falſitas cõcluſionis poterat procedere ex alterutra præmiſſarum, vt ex ſupra dictis patet. Deinde cum dicit.

ARGY. *Termini igitur ordine ſimili diſponuntur, verum differentia conſiſtit in propoſitionum negatiuarum cognitione, vtra inquam iſtarum ſit notior, vtrum hæc A nulli competit B, an iſta A nulli competit C. Cum igitur concluſio notior eſt, tum ea ſane fit demonſtratio, quæ deducitur in id, quod haud quanquam fieri poteſt. Sed cum ea propoſitio quæ in ratiocinatione ſumitur notior eſt, tum recta nimirum efficitur demonſtratio.*

ANTI. *Termini quidem ſimiliter ordinantur. Differt autẽ in quo & qualis ſit notior priuatiua propoſitio, vtrum igitur quæ eſt A B non ineſt, aut A C non ineſt. Cum igitur cõcluſio notior, quoniam non eſt A in B ad impoſſibile fit demonſtratio. Cum autẽ in ſyllogiſmo ſit, demonſtratiua eſt.*

Concludit comparationem vtriuſque demonſtrationis præmanifeſtatæ. Et primo oſtẽdit in quo conueniũt, quia in ſimili ordinatione terminorum. Nam ſicut in demonſtratione negatiua accipitur b medium inter a & c ita in ea, quę ducit ad impoſsibile. Secundo autem oſtẽdit differentiam, quia differt in vtraque demonſtratione quæ negatiua propõ ſit notior, vtrum. ſ. iſta propõ, nullũ b eſt a, vel iſta nullũ c eſt a, quia in demonſtratione ducẽte ad impoſſe accipitur iſta propõ, c non eſt a, vt notior, quia ex hoc ꝙ eſt a non in c eſſe, oſtenditur a non eſſe in b, vnde hæc c non eſt a ſumitur vt notior. Sed quando illa, quæ ponitur vt præmiſſa in ſyllogiſmo accipitur vt notior, tunc eſt demonſtratiua, id eſt oſtenſiua demonſtratio negatiua. Deinde cum dicit.

ARGY. *At conſtat propoſitionem hanc, A nulli cõpetit B, priorem hac eſſe natura, A nulli competit C. Ea nanq; ſunt cõcluſione priora, ex quibus emergit ipſa concluſio. Atque patet hanc quidem, A nulli C competit, cõcluſionem eſſe, illam autem A nulli C competit, id eſſe, ex quo emergit ipſa concluſio.*

ANTI. *Natura autem prior eſt, quæ eſt quòd A in B non ſit quam A non in C. Priora enim & notiora natura concluſione ſunt, ex quibus eſt concluſio. Eſt autem quę eſt A quidem in C non eſſe concluſio, A autem non in B ex quibus eſt concluſio.*

Oſtendit propoſitum hoc modo. Iſta propoſitio b nõ eſt a eſt naturaliter prior quàm iſta propoſitio, c non eſt a. Et hoc probat per hoc, ꝙ præmiſſe, ex quibus infertur concluſio ſunt naturaliter priora concluſione. Sed in ordine ſyllogiſmi c non eſt a ponitur vt concluſio, ſed b nõ eſt a ponitur vt id, ex quo concluſio infertur, ergo b non eſt a eſt naturaliter prior. Conſequenter cum dicit.

ARGY. *Non enim ſi fit vt quippiam tollatur, hoc quidem eſt concluſio, illa vero ex quibus, ſed id quidem, ex quo fit ratiocinatio, ſit ſe habet, vt aut totius ad partem, aut partis ad totum habeat rationem. At A C & A B propoſitiones, non ſic inter ſeſe habent, vt patet. Si igitur ea demonſtratio, quæ ex notioribus, prioribuſq; conficitur, ſemper eſt præſtabilior, vtraque vero demonſtratio dicta ex negatione quidem creditur, altera tamen ex priore, altera ex poſteriore, negatiua demonſtratio recta præſtabilior eſt ea ſimpliciter demonſtratione, quæ deducitur ad id quod fieri nequit, quare patet affirmatiuam quoque demonſtrationem rectam, quæ quidem negatiuæ præſtat, vt patuit, præſtabiliorem eſſe eadem.*

Non

ANTI. *Non enim si contingit remoueri aliquid, hæc conclusio est, illa autem sunt ex quibus. Sed hoc quidem ex quo syllogismus est, quod vtique sic se habet, quoniam aut vt totum ad partem, aut vt pars ad totum se habet. Sed quæ sunt A in C & A B propositiones nõ sic se habent adinuicẽ. Si igitur ex notioribus sit & credibilioribus dignior est. Sunt autem vtraque ex non esse credibiles. Sed hæc quidem ex priori, illa autem ex posteriori, potior simpliciter vtiq; erit ea, quæ est ad impossibile, priuatiua demõstratio quare & cum hæc dignior prædicatiua, manifestum est quòd & ea, quæ est ad impossibile, potior est.*

Remouet quãdam obuiationem. Posset enim aliquis dicere, ꝙ etiam ista negatiua c non est a est id ex quo cõcluditur in demõstratione ad impossibile ꝙ b non est a. Sed hoc excludit dicens, ꝙ per hoc ꝙ conclusio interimitur & ex eius interemptione interimitur aliquod præmissorũ, non efficitur quod prius erat conclusio sit principium, & econuerso simpliciter & ſm naturam, sed solum quo ad aliquid. Nam ista est habitudo conclusionis & principiorum, ꝙ interempta conclusione interimitur principium. Sed illud quidem est sicut principiũ ex quo syllogismus procedit, quod se habet ad cõclusionem vt totum ad partem, & conclusio se habet ad principium vt pars ad totum. Nam subiectum conclusionis negatiuæ sumitur sub subiecto primæ propositionis. Nõ autem ita se habent a c & a b propositiones ꝙ a c comparetur ad b vt totum ad partem. Non enim b a accipit sub c a, sed potius econuerso. Vnde relinquitur ꝙ licet interempto c a concludatur interemptio eius, quod est b a, naturaliter tamen c a est conclusio & b a est principium, & per consequens b non est a est naturaliter notior, quàm c nõ est a. Et ex hoc sic argumẽtatur. Illa demostratio est dignior, quæ procedit ex notioribus & prioribus. Sed demõstratio negatiua procedit ex notiori & priori quam demonstratio ducens ad impossibile. Vtraq; enim facit scire per aliquam negatiuam propositionem, sed demonstratio negatiua procedit ad faciendam fidem ex hac propositione negatiua, b non est a, quæ est naturaliter prior. Demonstratio autem ducens ad impossibile procedit ad faciendum fidem ex hac propositione negatiua c nõ est a quæ est posterior naturaliter. Relinquitur ergo, ꝙ demonstratio negatiua sit potior ea, quæ ducit ad impossibile. Sed affirmatiua est potior negatiua, vt supra ostensum est, ergo demonstratio affirmatiua ostensiua est multo potior ea, quæ ducit ad impossibile.

LECTIO XLI.

Modos tres exponit, quibus cõparantur scientiæ in certitudine, hinc de vnitate & diuersitate scientiarum tractat, quomodo item vna conclusio ex pluribus principijs possit probari docet.

ARGY. *Scientia autem est exactior, atque prior ea quæ est eadem ipsius esse, atque propter quid est, sed non ea, quæ est ipsius esse, siue ea, quæ est ipsius propter quid est. Et ea, quæ nõ est de subiecto, ut arithmetica ipsa musica. Et item ea, quæ est ex paucioribus, ea, quæ est ex additione, vt arithmetica ipsa geometria. Ex additione autem dico hoc pacto. Vnitas est substãtia vacãs positione, punctũ vero est cũ positione substantia. Hoc igit ex additione esse dico.*

ANTI. *Certior autem scientia est et prior quæcunq; ipsius quia & propter quid eadem est, sed non est ipsius quia, extra eam, quæ est propter quid. Et quæ non est de subiecto, illa quæ est de subiecto, vt arithmetica harmonica. Et quæ est ex minoribus, ea, quæ est ex appositione. Dico autem ex minoribus, eam quæ non est ex additione, vt vnitas substantia est sine positione, punctum autem substantia posita. Hoc autem est ex appositione.*

Postquam Philosophus comparauit demõstrationes adinuicem, hic agit de comparatione scientiæ, quæ est demõstrationis effectus. Et diuiditur in duas partes. In prima parte comparat scientiam ad scientiã. In secunda cõparat scientiam ad alios modos cognoscendi, ibi {Scibile autem & scientia differunt.} Circa primum duo facit. Primo comparat sciẽtiam ad scientiam ſm certitudinẽ. Secundo ſm vnitatem & pluralitatem, ibi {Vna sciã aũt &c. Circa primum ponit tres modos, quibus vna sciẽtia est certior alia. Prium modum ponit dicens, ꝙ illa scientia est prior & certior q̃ alia, quæ.s. eadem facit cognoscere, & quia, & propter quid. Non autẽ est illa certior, quæ est cognoscitiua solum ipsius quia separatim ab ea, quæ cognoscit propter quid. Hæc enim est dispositio scientiæ subalternantis ad subalternatam, vt supra dictum est. Nã scientia subalterna separatim scit quia, nesciens propter quid. Sicut chyrurgicus scit ꝙ vulnera circularia tardius curantur, non autẽ scit propter quid. Sed huiusmodi cognitio pertinet ad geometram, qui considerat rationem circuli, ſm quam partes ejus non appropinquant sibi per modum anguli, ex qua propinquitate contingit ꝙ vulnera triangularia citius sanantur. Secundum modum ponit dicens, ꝙ illa scientia, quæ non est de subiecto, est certior illa, quæ est de subiecto. Et accipitur hic subiectum pro materia sensibili, qa vt Philosophus docet in 2. Physic. quedam sunt scientiæ pure mathematicæ, quæ omnino abstrahunt ſm rationem à materia sensibili, vt geometria & arithmetica, quædam autem scientiæ sunt mediæ, quæ.s. principia mathematica applicãt ad materiam sensibilẽ, sicut perspectiua applicat principia geometriæ ad lineã visualem, & harmonica.i. musica applicat principia arithmeticæ ad sonos sensibiles. Vnde hic dicit ꝙ arithmetica est certior quàm musica & prior. Prior quidem, quia musica vtitur principijs eius ad aliud. Certior aũt, quia certitudo causatur per transmutationẽ materiæ sensibilis, vnde quanto magis acceditur ad eã, tanto sciẽtia est minus certa. Tertium modum ponit dicens. quæ est ex paucioribus, est prior & certior ea, quæ est ex appositione.i. quàm illa, quæ se habet additione. Et ponit exemplum, sicut geometria est posterior & minus certa quàm arithmetica. Habent enim se ea, de quibus est geometria, ex additione ad ea de quibus est arithmetica. Et hoc quidem planum est ſm positiones Platonicas, ſm quas hic Arist. exponit, vtens eis ad propositum ostendẽdum. Sicut frequenter in libris Logicæ vtitur opinionibus aliorum Philosophorum ad propositum manifestandum per modum exempli. Posuit autem Plato, ꝙ vnum est substantia cuiuslibet rei, quia non distinguebat inter vnum quod conuertitur cum ente, quod significat substãtiam rei, & quod est principiorum numeri, quod considerat arithmeticus. Hoc ergo vnũ, ſm ꝙ recipit additionem positionis in continuo, accipit rationem puncti. Vnde dicebat, ꝙ vnum est substantia non habens positionem. Punctum autem est substantia habens positionem, & sic punctum supra vnitatem addit positionem. Et sicut ex vno causantur omnes numeri non habentes positionem, ita ex puncto ſm Platonis causantur omnes quantitates continuæ. Nam punctus motus facit lineam, linea mota facit superficiem, superficies mota facit corpus. Et ſm hoc quantitates continuæ, de quibus est geometria, se habent ex appositione ad numeros, de quibus est arithmetica. Vnde Platonici posuerunt numeros esse formas magnitudinum, dicentes formam puncti esse vnitatem, formam autem lineæ esse binarium, pro-

Lect. 44.

Lect. 2. 5. te. expo. 4.

Te. c. 19. le. 3. tex. ex. 4. tex. cõ. 20. expo. vlti.

Positio Pla.

pter duo extrema, formam autem ſuperficiei eſſe ternarium, propter primam ſuperficiem triangularem, ſ. quæ tribus angulis terminatur, formam autem corporis ponebat quaternarium, propter hoc ꝙ prima figura corporea eſt pyramis triangularis, quæ quatuor angulos corporales habet, vnum quidē. ſ. in conum & tres in baſim. Et ſm hoc patet ꝙ comparatio certitudinis ſcientiarum accipitur hic ſm duo. Nā primus modus accipitur ſm ꝙ cauſa eſt prior & certior ſuo effectu. Alij autem duo modi accipiuntur, ſm ꝙ forma eſt certior materia, vtpote quia forma eſt principium cognoſcēdi materiam. Eſt

Tex. cō 35. lect. expo. 3.

autem duplex materia, vt dicitur in 7. Meta. vna quidē ſenſibilis, ſm quā accipitur ſecūdus modus. Alia vero intelligibilis. ſ. ipſa continuitas, & ſm hanc accipiē tertius modus. Et quamuis hic tertius modus expoſitus ſit ſm opinionem Platonis, tñ etiā ſm opinionē Ariſt. punctus ſe habet ex additione ad vnitatem. Nā punctū eſt quoddam vnum indiuiſibile in continuo, abſtrahens ſm rationem à materia ſenſibili. Vnum autem abſtrahit & à materia ſenſibili & ab intelligi. Deinde cum dicit.

ARGY. *Vna autem eſt ſcientia, quæ vnius eſt generis.*

ANTI. *Vna autem ſcientia eſt, quæ eſt vnius generis.*

Tex. cō. 41.

Comparat ſciētias adinuicem ſm vnitatem & diuerſitatem. Et circa hoc duo facit. Primo. n. oſtendit vnitatē & diuerſitatem eſſe in ſcientijs & ſm ſubiectū & principiū. Secūdo proſequitur & de ſubiectis & de principijs, ibi {Eius autem quod eſt à fortuna.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit quid faciat ad vnitatē & diuerſitatē ſcientiæ. Secundo oſtendit quoddam neceſſarium, ad cognoſcendum quid faciat ad pluralitatem ſciētiarum, ibi {Plures autem demōſtrationes.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit quid faciat ad vnitatē ſcientiæ. Secundo quid faciat ad ſcientiarum diuerſitatē, ibi {Altera autē ſciētia.} Circa primum duo facit. Primo. n. ponit, ꝙ vnitas ſcientiæ conſideratur ex vnitate generis ſubiecti. Secundo oſtendit quale ſit genus, quod ponit eſſe ſubiectū ſcientiæ, ibi {Quęcunq; ex primis.} Dicit ergo primo, ꝙ ſcientia dicitur vna, ex hoc ꝙ eſt vnius generis ſubiecti, Cuius ratio eſt, quia proceſſus ſciētiæ cuiuſlibet eſt quaſi quidam motus rationis. Cuiuſlibet autem motus vnitas ex termino principaliter conſideratur, vt patet in 5. Phyſicorum, & ideo oportet ꝙ vnitas ſcientiæ conſideretur ex fine ſiue ex termino ſcientiæ. Eſt autem cuiuſlibet ſciētię finis, ſiue terminus, genus, circa quod eſt ſcīa, quia in ſpeculatiuis ſcientijs nihil aliud quæritur quā cognitio generis ſubiecti. In practicis autem ſcientijs intenditur quaſi finis conſtructio ipſius ſubiecti. Sicut in geometria intenditur quaſi finis cognitio magnitudinis, quę eſt ſubiectum geometriæ. In ſcientia autem ædificatiua intenditur quaſi finis conſtructio domus, quæ eſt huiuſmodi artis ſubiectū. Vnde relinquitur ꝙ cuiuſlibet ſcientiæ vnitas ſm vnitatem ſubiecti eſt attendenda. Sed ſicut vnius generis ſubiecti vnitas eſt communior, quam alterius, vtpote entis ſiue ſubſtantiæ ꝗ corporis mobilis, ita vna ſcientia eſt communior quàm alia. Sicut Metaphy. quæ eſt de ente ſiue de ſubſtantia eſt cōmunior, ꝗ Phyſica, quæ eſt de corpore mobili. Deinde cum dicit.

Lectio. ſeq. imme.

Sciētia vna vnitate ſubiecti.

Te. c. 35. le. 6. expo. 4. & te. cō. 40. le. 7. expo. 1.

Communitas ſcientiæ vnde.

ARGY. *Quæ componuntur ex primis, & ſunt partes aut affectus horum per ſe.*

ANTI. *Quæcunque ex primis componuntur, & partes, aut paſſiones eorum ſunt per ſe.*

Oſtendit qualia ſunt illa genera, de quibus poſſunt eſſe ſcientiæ, & ponit duas conditiones ſiue rationes. Quarum vnam ponit dicens. Quęcunq; ex primis cōponuntur.} Iſta. ſ. ſunt quorum vnius generis vna ſciētia eſt. Ad cuius euidentiam conſiderandum eſt, ꝙ ſicut iam dictū eſt, progreſſus ſcientiæ conſiſtit in quodam motu rationis diſcurrentis ab vno in aliud, omnis autem motus à principio quodam procedit, & ad aliquid terminatur, vnde oportet ꝙ in progreſſu ſcientiæ ratio procedat ex aliquibus principijs primis. Siqua ergo res eſt, quę non habeat principia priora, ex quibus ratio procedere poſſit, horum non poteſt eſſe ſcientia, ſm ꝙ ſcientia hic accipitur prout eſt demonſtrationis effectus. Vnde ſcientię ſpeculatiuæ non ſunt de ipſis eſſentijs ſubſtantiarum ſeparatarum. Non enim per ſcientias demōſtratiuas poſſumus ſcire quod quid eſt in eis, quia ipſæ eſſentiæ harum ſubſtantiarum ſunt intelligibiles per ſeipſas ab intellectu ad hoc proportionato. Non autem congregatur earum notitia, qua cognoſcitur, quod quid eſt ipſarū, per aliqua priora. Sed per ſcientias ſpeculatiuas poteſt ſciri de eis an ſint & quid non ſunt, & aliquid ſm ſimilitudinem in rebus inferioribus inuentam. Et tunc vtimur poſterioribus vt prioribus ad earum cognitionem, quia, quæ ſunt poſteriora ſm naturam, ſunt priora & notiora quo ad nos. Et ſic patet, ꝙ illa, de quibus habeē ſcientia per ea quæ ſunt priora ſimpliciter, ſunt cōpoſita ſm ſe ex aliquibus prioribus. Quæcunq; vero cognoſcuntur per poſteriora, quę ſunt prima quo ad nos, & ſi in ſeipſis ſint ſimplicia, ſm tamen ꝙ à noſtra cognitione accipiuntur, componuntur ex aliquibus primis quo ad nos. Secundum cōditionem ponit cum dicit. {Et partes aut paſſiones eorum ſunt per ſe.} Vbi conſiderandum eſt, ꝙ ſubiectum alicuius ſcientiæ duplices partes habere poteſt. ſ. partes ex quibus cōponitur ſicut ex primis, vt dictum eſt ideſt ipſa principia ſubiecti, & partes ſubiectiuas. Et quamuis de vtriſque partibus poſſit intelligi quod hic dicitur, tamē magis videtur eſſe intelligendum de primo genere partiū. In qualibet enim ſcientia ſunt quædā principia ſubiecti, de quibus eſt prima conſideratio, ſicut in ſcientia naturali de materia & forma, & in grammatica de literis. Eſt etiam in qualibet ſcientia aliquid vltimum, ad quod terminatur conſideratio ſcientiæ, vt. ſ. paſſiones ſubiecti manifeſtentur. Sed vtrunque horum ſcilicet & proprietates, & paſſiones poſſunt alicui attribui & per ſe, & non per ſe. Nam ea quæ ſunt per ſe principia & paſſiones trianguli, non ſunt per ſe principia, & paſſiones iſochelis, inquantum iſocheles eſt, ſed inquantum triangulus. Nec etiam ſunt per ſe principia & paſſiones æris & albi, quamuis cōtingat aliquod æs triangulum eſſe, vel aliquod albū. Vnde ſi qua ſciētia eſſet quæ ex principijs trianguli manifeſtaret paſſiones trianguli, huiuſmodi ſcientiæ ſubiectum non eſſet iſocheles, neque album aut æs, ſed triangulus, cuius etiam per ſe ſubiectiuæ partes ſunt iſocheles ęquilaterus & gradatus. Sed pro tāto dixi de his partibus hic ad pręſens non ita cōuenienter accipi, quia magis accipere poſſumus documentum qualiter ſcientia ſe habeat ad hmōi partes ſubiectiuas, ex eo ꝙ ſe habet aliqualiter ad totum gennus, quàm econuerſo. Deinde cum dicit.

Prima conditio generis ſcibilis à nobis.

Quid poteſt ſciri per ſcié. ſpe. de ſubſtātijs ſepa.

2. Conditio. De quo genere partiū intelligitur. Nota.

Diuerſa vero ſcientiæ ſunt, quarum principia nō ſunt ex eiſdem nec ex vnius principijs principia proficiſcuntur alterius. ARGY.

Altera autem ſcientia eſt ab altera, quorumcunque principia, neque ex eiſdem, neque ex alterutris ſunt. ANTI.

Oſtendit rōnem diuerſitatis ſcientiarū. Et primo ponit hanc rationem. Secundo manifeſtat eam, ibi {Hmōi autem ſignum.} Eſt ergo conſiderandum circa primū, ꝙ cum rationē vnitatis ſcientiæ acceperit ex vnitate generis

ris subiecti, rationem diuersitatis scientiarum non accipit ex diuersitate subiecti, sed ex diuersitate principiorũ. Dicit.n. ꝙ vna scientia est altera ab alia, quarum principia sunt diuersa, ita ꝙ nec ambarum scientiarum principia procedãt ex aliquibus principijs prioribus, nec principia vnius scientię procedant ex principijs alterius, quia siue procedant ex eisdem principijs, siue alia ex alterius, non esset diuersa scientia. Ad huiusmodi ergo euidentiã sciendum est, ꝙ materialis diuersitas obiecti non diuersificat habitum, sed solum formalis. Cũ ergo scibile sit proprium obiectum scientiæ, non diuersificabuntur scientiæ ſm diuersitatẽ materialem scibilium, sed ſm diuersitatem eorum formalem. Sicut autem formalis ratio visibilis sumitur ex lumine, per quod color videtur, ita formalis ratio scibilis accipitur ſm principia ex quibus aliquid scitur. Et ideo quantumcunq; sint aliqua diuersa scibilia per suam naturam, dummodo per eadem principia sciantur, pertinent ad vnã sciam: quia non erunt iam diuersa inquantũ sunt scibilia. Sunt.n. per sua principia scibilia. Sicut patet ꝙ voces humanæ multum differũt ſm suam naturã à sonis inanimatorũ corporũ, sed quia ſm eadem principia attenditur cõsonantia in vocibus humanis, & sonis inanimatorũ corporum, eadem est scia musicæ, quę de vtrisq; considerat. Si vero aliqua sint eadẽ ſm naturam, & tñ per diuersa principia considerentur, manifestum est, ꝙ ad diuersas scientias pertinent, sicut corpus mathematicum non est separatum subiecto à corpore naturali. Quia tñ corpus mathematicum cognoscitur per principia quãtitatis, corpus autem naturale per principia motus, non est eadem scientia geometriæ, & naturalis. Patet ergo, ꝙ ad diuersificandum scientias sufficit diuersitas principiorum, quæ comitatur diuersitas generis scibilis. Ad hoc autem ꝙ sit vna scientia simpliciter vtrunq; requiritur, & vnitas subiecti, & principiorũ. Et ideo de vnitate subiecti supra fecit mentionẽ, cum dixit {quæ est generis vnius} de principijs autem cum dixit {Quæcunq; ex primis &c.} Sed vlterius considerandũ est, ꝙ secunda principia virtutem sortiũtur à primis. Vnde requiritur diuersitas primorũ principiorum ad diuersitatem scientiarũ. Quod quidem non esset, si vel diuersorum principia ex eisdem principijs fluant, sicut principia trianguli & quadrati deriuantur ex principijs figuræ vel principia vnius deriuantur ex principijs alterius, sicut principia isochelis dependent à principijs trianguli. Nec tamen intelligendum est, ꝙ sufficiat ad vnitatẽ sciæ vnitas principiorũ primorũ simpliciter, sed vnitas, principiorum primorũ in aliquo genere scibili. Distinguuntur autem genera scibilium ſm diuersum modũ cognoscendi. Sicut alio modo cognoscuntur ea, quæ diffiniunẽ cũ materia, & ea quæ sine materia. Vnde aliud genus scibilium est corpus naturale, & corpus mathematicũ. Vnde sunt diuersa principia prima vtriusque generis, & per consequens diuersæ scientiæ. Et vtrunq; horum generũ distinguuntur in diuersas species scibilium ſm diuersos modos & rationes cognoscibilitatis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Huius autem est signũ, cũ ad ea, quæ non demonstrantur, fuerit ventum. Oportet enim ipsa eadẽ in genere esse, in quo sunt ea, quæ sunt demonstrata. Est autem & huius signum, cum ea, quæ demonstrantur per ipsa, eodem in genere sunt, atque propinqua.*

ANTI. *Huiusmodi autem signum est cũ in demonstrabilia veniant. Oportet enim ipsa in eodem genere esse his, quæ demonstrantur. Signum autem huius est, quando demonstrabilia per ipsa in eodem genere sunt, & congenea.*

Manifestat positam rationẽ. Et dicit, ꝙ signũ huiusmodi est, ꝙ scientiæ sint alteræ ſm principia, cũ perueniatur resoluendo in prima principia, quæ sunt indemonstrabilia, quæ oportet esse eiusdem generis cum his, quæ demonstrantur, quia sicut supra ostensum est, non cõtingit ex alio genere procedentem demonstrare. Ad hoc autem ꝙ principia indemonstrabilia sint vnius generis, accipitur vt signum, cum ea, quæ demonstrantur per ipsa, sint in eodem genere, & congenea, i. cõnaturalia vel proxima ſm genus sibiipsis, huiusmodi.n. habent eadẽ principia. Et sic patet, ꝙ vnitas generis scibilis, inquantũ est scibile, ex quo accipiebatur vnitas scientię & vnitas principiorum, secundum quæ accipiebatur scientiæ diuersitas, sibi mutuo correspondent. Deinde cum dicit. Le.5.exp.5.

ARGY. *Atq; fieri potest, vt plures eiusdem sint demonstrationes, non solum si ex eadem serie medium non cohærens accipiatur, vt si inter A B nunc C, nunc D, nunc Z medium accipiatur, sed etiã si ex diuerso sumatur. Sit enim A mutatur C, mouetur C, mouetur, B voluptate afficitur. Verũ igitur sit C de B & A de C prædicaueris. Qui nanq; voluptate afficitur, mouetur, & qui mouetur mutatur. Rursus inter eosdem terminos medium D ponatur, in quo sit, quietem consequitur, Verum igitur identidem dices, si A de D & D de B prædicaueris. Qui nanque afficitur voluptate, is quietem consequitur, & quietem consequitur, is mutatur. Quare per diuersa media non ex eadẽ serie sumpta conficitur ratiocinatio. Non tamen adeo diuersa vt neutrum dicatur de altero. Necesse est enim ambo cuipiã eidem inesse. Considerandum autẽ est, quot modis per cæteras quoque figuras eiusdem ratiocinatio fieri potest.*

ANTI. *Plures autem demonstrationes esse eiusdem possibile, & non solum ex eodẽ ordine accipienti, sed sumendo non continuũ medium, vt eorum quæ sunt A B C & D, sed ex altero, vt sit A transmutari, in quo autem D moueri, sed B lętari, & iterum E quiescere. Verum igitur est & D de B & A de D prædicari. Lætans enim mouetur, & quod mouetur transmutatur. Iterum A de A & A de B verum est prædicari. Omnis enim lætans quiescit, & quiescens transmutatur. Quare per altera media, & non ex eodem ordine syllogismus est. Quare & neutrum de neutro dici contingit mediorum. Necesse est enim eidem alicui vtraque inesse. Intendere autem est per alias figuras, quot modis contingit eiusdem fieri syllogismum.*

Ostendit quomodo vna conclusio per plura principia demonstrari potest. Et hoc quidem contingit dupliciter. Vno quidem modo, quando ponuntur plura media in eadem coordinatione, & in vna demonstratione accipitur vnum illorum mediorum, & in alia demonstratione accipitur aliud ad eandem conclusionem, & sic oportet ꝙ accipiatur mediũ non continuũ, vt si sint duo extrema a b vtputa habere tres & isocheles, & sint eorum duo media coordinata, s. d c, vtputa triangulus & figura talis. Posset ergo demonstrari a de b duabus demonstrationibus, in quarũ vna accipietur pro medio c, & in alia d in neutra accipienẽ mediũ continuum extremis, quia in vna accipietur mediũ continuũ vni extremo, & disconti nuũ ab altero, & in alia vero econuerso. Alio modo hoc contingit, quando accipiuntur diuersa media ex diuersa coordinatione, vtputa si a quod est maior extremitas sit transmutari, & b quod est minor extremitas sit delectari, & accipianẽ diuersa media non existentia subinuicẽ, s. e, quod est quiescere & d quod est mouerim ſm hoc eadẽ conclusio potest concludi per diuersa media nõ vnius ordinis. & erit demonstratio vna talis. Omne quod qui-

escit transmutatur, quia eiusdem est transmutari & quiescere, & omne quod delectaт quiescit, quia quies in bono desiderato causat delectationẽ, ergo omne quod dele-

5. 6. 7. 8. Patẽt ex prima expo.

ctatur transmutaт. Alia demonstratio esset. Omne quod mouetur trãsmutatur, omne quod delectatur mouetur, quia delectatio est quidam motus appetitiuæ potentię, ergo omne quod delectatur transmutatur. Vel quod dicit. Omne quod delectatur mouetur, est ſm opinionem Platonis, & habet locum in delectationibus sensibilibus, quæ sunt cum motu. Aliud quod dicit, Omne quod dele-

Lect. 12. Lect. 10. Cap. 8.

ctatur quiescit, est verum ſm opinionẽ Arist. vt patet in 7. & 10. Ethicorũ. Et hoc præcipue verificatur in delectationibus intelligibilibus. Deinde, dicit ꝙ sicut hoc ostẽsum est in prima figura, ita etiam potest in alijs figuris de facili considerari, ꝙ eadem conclusio diuersis medijs potest syllogizari. Inducit autem hoc Philosophus ad ostendendum, ꝙ diuersum medium demõstrationis quandoq; pertinet ad eandem sciẽtiam, puta cum est ex eadem coordinatione, quãdoq; autem ad diuersas scien-

Te. c. 20. le. 8. expo. vlti. Lectio. seq. imme.

tias, puta qñ est ex alia coordinatione. Sicut terrã esse rotundã per aliud mediũ demonstrat astrologus. s. per eclipsim solis & lunę, & per aliud naturalis. s. per motũ grauiũ tendentium ad centrũ, vt dicitur in 2. Physicorum.

LECTIO XLII.

Eorum quæ sunt à fortuna, vel per sensum cognoscũtur, non esse scientiam docet, quam distingui necessario à sensu ostenditur, licet ad ipsam ordinem habeat.

ARGY. *Eius autem, quod proficiscitur à fortuna, non est per demonstrationem scientia. Quod enim fortuito fit, nec est vt necessarium, nec vt plerunque: sed est id quod fit præter ista. Demõstratio vero alterius est istorum. Omnis enim ratiocinatio, quæ fit, per propositiones, aut necessarias, aut eas quæ sunt plerunq;, conficitur. Atq; si necessariæ quidem sint, conclusio quoque necessaria est, sin plerunq; sint, conclusio quoq; talis efficitur. Quare si id, quod proficiscitur à fortuna, neq; plerunq;, neq; necessario fit, nulla prorsus ipsius erit sine dubio demonstratio.*

ANTI. *Eius autem, quod est à fortuna, non est scientia per demonstrationem. Neque. n. sicut necessarium est, neq; sicut frequenter, quod est à fortuna, sed quod extra hoc fit. Sed demõstratio alterius horum est. Omnis enim syllogismus, est aut per necessarias, aut per eas, quæ sunt tanquàm frequenter propositiones. Et si quidẽ propositiones necessariæ sunt & conclusio necessaria est. Si vero sint vt frequenter & conclusio huiusmodi est. Quare si id, quod est à fortuna neq; est sicut frequenter, neq; sicut necessarium, neq; vtiq; ipsius erit demonstratio.*

Postquam Philosophus assignauit rationem vnitatis, & diuersitatis scientiarum ex parte generis subiecti, & ex parte principiorum, hic de vtrisque prosequitur. Et primo de subiectis de quibus est scientia. Secũdo de principijs, ibi {Eadem autem principia &c.} Circa primum considerandum est, ꝙ supra duas conditiones posuit generis quod est subiectum scientiæ, quarum vna est, vt componatur ex primis, alia est vt partes & passiones sint eius per se. Quarũ conditionem vna deest in his, quæ sunt à fortuna, quia non eueniunt per se, sed per accidens, & præter intentionẽ, vt probatur in. 2. Physi.

Te. c. 50. le. 8. tex. ex. 4.

Alia vero conditio deest in his, quæ per sensum cognoscuntur, quæ sunt prima in nostra cognitione. Et ideo ostendit, ꝙ scientia nõ est eorum, quę sunt à fortuna. Secundo ostendit ꝙ non est eorum, quæ cognoscũtur per sensum, ibi {Neque per sensum est scire.} Dicit ergo primo, ꝙ demonstratiua scientia nõ potest esse de eo, quod est à fortuna, quod est per accidens eueniens. Et hoc probat sic. Omnis syllogismus demõstratiuus, aut procedit ex propositionibus necessarijs, aut ex propositionibus, quæ sunt veræ vt frequenter. Ex propositionibus autẽ necessarij sequitur conclusio necessaria, vt supra probatũ est. Et similiter ex propositionibus, quæ sunt veræ sicut frequenter, sequitur conclusio quæ est vera vt frequenter, vel forte etiam necessaria ſm ꝙ ex contingenti põt sequi necessarium, vt ex falso verum. Nunquàm aũt ex propositionibus, quæ sunt verę vt frequenter, sequeт propositio quę est vera vt in paucioribus, quia sequeretur ꝙ aliqñ propositiones essent veræ & conclusio falsa, quod est impossibile, vt ostensum est. Necesse est ergo ꝙ conclusio syllogismi demonstratiui, vel sit necessaria, vel sit vera sicut frequenter. Sed id quod est à fortuna non est necessarium. neq; quod verum vt frequenter, sed accidit in paucioribus, vt in 2. Physi. probaт. Ergo demonstratiua scientia non potest esse de eo, quod est à fortuna. Est autem considerandum ꝙ de his quidem, quæ sunt sicut frequenter contingit esse demonstrationem, inquantum in eis est aliquid necessitatis. Necessarium autem vt dicitur in 2. Physi. aliter est in naturalibus quæ sunt vera vt frequenter, & deficiunt in minori parte & aliter in disciplinis, i. in mathematicis, quæ sunt semper vera. Nam in disciplinis est necessitas à priori. In naturalibus à posteriori, quod tamen est prius ſm naturã. s. à fine & forma. Vnde sic docet Arist. ostẽdere propter quid, vt si hoc debeat esse, puta ꝙ oliua generetur, necesse hoc præexistere. s. semen oliuæ, non autem ex semine oliuæ generatur ex necessitate oliua, quia potest impediri per aliquã corruptionẽ generatio. Vnde si fiat demõstratio ex eo quod est prius in generatione, nõ concludit ex necessitate, nisi forte accipiamus hoc ipsum esse necessariũ, semẽ oliuę vt frequenter esse gñatiuũ oliuæ proprie, quia hoc facit ſm proprietatem suę naturę nisi impediaт. Deinde cũ dicit,

Lec. 13. tex. exp. 1. 2. 3. 4.

Lect. 16.

Te. c. 5. 1. le. 8. expo. 5. Demon. de his, quæ frequen. sunt. Tex. cõ. 88. 89. 98. lect. vlti. expo. 4.

ARGY. *At vero neq; fit, vt per sensum sciamus. Nam si sensus talis, & non huius alicuius est, sentire tamen necesse est hoc aliquid, & aliquo in loco, & nunc. Vniuersale vero, & quod est supra omnia, fieri nequit vt sentiatur, quippe cum non sit hoc, neque nunc. Non. n. esset vniuersale, Quod. n semper est, & vbique id vniuersa dicimus esse, Cum igitur demõstrationes quidem sint vniuersales, vniuersalia vero sentiri nequeant, perspicuum est fieri non posse, vt per sensum sciamus.*

ANTI. vide in annot. *Neq; per sensum est scire. Si. n. & est sensus talis quidem huiusmodi, & non huiusmodi alicuius, sed tamen sentire necesse est hoc aliquid, & vbi & nunc. Vniuersale autem & in omnibus impossibile est sentire. Non. n. est hic neq; nunc. Non. n. vtiq; esset vniuersale. Quod enim semper est, & vbiq; est, vniuersale esse dicimus. Quoniã igitur demonstrationes vniuersales sunt, has autem non est sentire, manifestum est quòd neque scire per sensum.*

Dicit ꝙ scientia non est eorum, quæ cognoscuntur secundum sensum. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit ꝙ scientia non consistit in sensu. Secundo ostendit quomodo sensus ordinatur ad scientiam, ibi {Sunt tamen quædam reducta.} Circa primum duo facit. Primo ostẽdit scientiam non esse per sensum. Secundo præfert sciẽtiam sensui, ibi {Vniuersale autem honorabile &c.} Circa primum duo facit. Primo ostendit veritatem. Secũdo excludit errorem quorundam, ibi {Sed manifestum est &c.} Dicit ergo primo, ꝙ sicut scientia non est eorũ, quę sunt à fortuna, ita etiam scientia non cõsistit in cognitione, quę est per sensum. Et hoc probat sic. Manifestum est enim ꝙ sensus cognoscit aliquid tale, & non hoc. Non

Obiectum sensus.

enim

enim obiectū per se sensus est substantia, & quodquidest sed aliqua sensibilis qualitas, puta calidum, frigidum, album, nigrum, & alia huiusmodi. Huiusmodi autem qualitates efficiunt, singulares quasdam substantias in determinato loco & tempore existentes, vnde necesse est, ꝙ hoc, quod sentitur, sit hoc aliquid. s. singularis substantia, & sit alicubi, & nunc. i. in determinato tempore & loco. Ex quo patet, ꝙ id, quod est, vniuersale non potest cadere sub sensu. Non. n. quod est vle determinatur ad hic & nunc, quia iam non esset vniuersale. Illud. n. vle dicimus, quod est semper & vbiq;. Quod quidem non est s̄m viā affirmationis intelligendum, ꝙ hoc sit de ratione vlis, aut eius quod est vle, ꝙ sit semper, & vbiq;, puta de ratione hominis aut animalis, quia oporteret ꝙ quodlibet singulare hominis, & animal esset semper & vbiq;, quia ratio hominis & animalis in quolibet singularium inuenit. Si vero esset de ratione ipsius vniuersalis, sicut de ratione generis est, ꝙ contineat sub se species, sequeretur, ꝙ nihil esset vniuersale, quod nō esset, & semper, & vbiq; inueniretur, & s̄m hoc oliua non esset, vel non haberet esse vniuersale, quia non in omni terra potest inueniri. Est ergo hoc intelligendum per modum negationis seu abstractionis, quia. s. vniuersale abstrahit ab omni determinato tempore & loco. Vnde quantum est de se, sicut inuenitur in quolibet vno loco vel tempore, sic natū est in omnibus inueniri. Sic igitur patet, ꝙ vniuersale non cadit sub sensu. Quia igitur demonstrationes sunt vniuersales, præcipuæ, vt ostēsum est supra, manifestum est, ꝙ scientia per demonstrationem acquisita, non consistit in cognitione sensus. Deinde cum dicit.

Quomodo intelligēdum sit vniuersale esse vbiq; & semper.

Le. 2. te. ex.

ARGY. *Quin vt patet si fieri posset, vt sensu triangulum angulos habere duobus rectis æquales perciperemus, quæreremus vtiq; demonstrationem. Et non, vt inquiunt quidam, sciremus. Sentire nanq; necesse est singulare, at scientia in vniuersalis cognitione consistit. Quamobrem si in luna etiam essemus, terramq; videremus obiicientem se lunæ, non profecto causam ipsam defectionis sciremus. Sentiremus enim lunam deficere, & non propter quid omnino sensu perciperemus. Non enim ipsius vniuersalis est sensus. Attamen cum ex eo, quia sæpe hoc accidere videremus, ipsum vniuersale venari possemus, demonstrationem vtique haberemus. Ex singularibus enim pluribus, vniuersale ipsum patefieri solet.*

ANTI. *Sed manifestum est quoniam, & si esset sentire triangulum duobus rectis æquales habere angulos, quæreremus vtiq; demonstrationem, & non sicut quidam fatentur, sciremus. Sentire quidem. n. necesse est singulariter, scientia autem est in cognoscendo vniuersale. Vnde & si in luna essemus, & videremus obiectam terram, non vtiq; sciremus causam defectus. Sentiremus enim, quoniam deficeret nunc sed nō propter quid omnino. Non enim esset vniuersalis sensus. Sed ex considerare hoc multoties accidere vniuersale venantes, demonstrationem habemus. Ex singularibus enim pluribus vniuersale manifestum est.*

Excludit errorem quorundam, qui credebant in ipsa perceptione sensus consistere scientiam. Et videtur hæc ratio pertinere ad illos, qui non ponebant intellectū differre à sensu, & per consequens nullam aliam cognitionē esse nisi sensitiuā, vt habetur in 3. de Anima, & in 4. Metaphysi. Et ad hoc excludēdum dicit, ꝙ si etiam per sensum percipere possemus ꝙ triāgulus habet tres angulos æquales duobus rectis, adhuc oporteret demonstrationē ad habendum scientiam, neq; per sensum perceptionem sciremus, quia sensus est singularium, scientia autem cō-

Tex. c. 150. & 51. l. 4. te. expo. p. 2. 3. Tex. cō. 21. lect. 2. te. ex. primæ. Lec. 16. tex. ex. 1. 2. & 3.

sistit in hoc, ꝙ vniuersale cognoscimus vt ostensum est. Et quia posuerat exemplum de his, quæ sensu percipi nō possunt, ad maiorem euidētiam ponit exemplum in his, que sensibilia sunt, videlicet in eclipsi lunæ, quæ contingit ex oppositione terræ, quę interponitur inter solem & lunam, vt claritas solis non possit pertingere ad lunā propter vmbram terræ quam dum luna subintrat eclipsat. ponamus ergo, ꝙ aliquis esset in ipsa luna, & sensu perciperet interpositionem terræ per vmbrā ipsius, sensu quidem perciperet, ꝙ luna tunc deficeret ex vmbra terræ, sed non propter hoc sciret totaliter causam eclipsis. Illud enim est per se causa eclipsis, quod causat vniuersaliter eclipsim. Vniuersale autem non cognoscitur sensu, sed ex pluribus singularibus visis in quibus multoties confideratis inuenitur idem accidere, accipimus vlem cognitionem. Et sic per causam vniuersalem demonstramus aliquid in vniuersali, de quo est sciētia. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ipsum autem vniuersale præstabile nimirum est, propterea quod ipsum causam indicat. Quare de talibus notitia vniuersalis præstabilior est perceptione sensuum, & intellectione eorum, quorum est alia causa. De primis autem alia ratio est. Patet igitur fieri non posse, vt quisquā sentiendo quicquam vnquam eorum sciat, quę demonstrabilia sunt, nisi sentire quispiam id esse dicat, scientiam inquam per demonstrationem habere.*

ANTI. *Vniuersale autem honorabilibus est, quoniam ostendit causam. Quare de huiusmodi vniuersali scientia honorabilior est sensibus, & cognitione quoruncunque causa est. Sed de primis alia ratio est. Manifestū est igitur quòd impossibile sit sentiendo scire aliquid demonstratorum, nisi iam aliquis sentire hoc dicat scientiam habere per demonstrationem.*

Ostendit ꝙ scientia est potior quàm sensus. Manifestum est. n. ꝙ cognitio, quæ est per causam, nobilior est, causa autem per se est vniuersalis causa, vt iam dictū est, & ideo cognitio per vniuersalem causam, qualis est sciētia, est honorabilis. Et quia huiusmodi vniuersalem causam impossibile est apprehendere per sensum, ideo cōsequens est, ꝙ scientia, quæ ostendit causam vniuersalem, non solum sit honorabilior omni sensitiua cognitione, sed etiam omni alia intellectiua cognitione, dummodo sit de rebus, quæ habēt causam, quia scire aliquid per causam vniuersalem, est nobilius quàm intelligere qualitercunque id quod habet causam sine cognitione suę causę. Sed de primis, quæ non habent causam est alia ratio. Illa enim per se intelliguntur, & talis eorum cognitio est certior omni scientia, quia ex tali intelligentia, scientia certitudinem habet. Vltimo autem cōcludit principale propositum, ꝙ. s. impossibile sit per sensum cognoscere aliquid demōstrabile, nisi forte æquiuoce aliquis vtatur nomine sensus, vocans demonstratiuam scientiam sensum, propter hoc ꝙ scientia demonstratiua est determinatæ vnius s̄m certitudinem, sicut & sensus. Propter quod & certæ extimationes scientiæ vocantur. Deinde cū dicit.

ARGY. *Sunt tamen inter ea, quæ proponuntur, nonnulla, quæ quidem ad sensus reducuntur defectionem. Nonnulla nā que non quęreremus, si illa visu perciperemus, non propterea quod scimus videndo, sed quod ex eo, quia videmus, habemus tandem ipsum vniuersale, veluti si vitrum perforatū esse, lumenque penetrare per meatus visu perciperemus, pateret etiam nobis propter quid post vitrum lumen efficitur, ex eo plane, quia videremus quidē seorsum id ipsum fieri in vnoquoque, intelligeremus autem simul in vniuersis hoc fieri pacto.*

ANTI. *Sunt tamen quædam reducta ad sensus defectum in propositis. Quædam enim si videremus non vtique quæreremus, non tanquam scientes in videndo, sed tanquam habentes vniuersale ex eo, quod videmus. Vt si vitrum perforatum videremus, & lumen per transiens, manifestum vtique erit & propter quid. Et propter id quod, videmus quidem seorsum in vnoquoque, intelligere autem simul est, quoniam in omnibus sic est.*

Ostendit quõ sensus ordinatur ad scientiã. Quędam enim problematicę dubitationes reducũtur sicut in causam ad defectũ sensus. Quędã etiam sunt de quibus non quæreremus dubitando, si ea vidissemus, nõ quidẽ eo ꝙ scientia consista in videndo, sed inquantũ ex rebus visis per viã experimẽti accipitur vniuersale, de quo est scientia. Puta si videremus vitrum perforatũ, & quomodo lumen pertrãsit per foramina vitri, sciremus propter quid vitrũ est trãsparens. Et vtitur hoc exemplo ſm opinionem eorũ, qui ponebãt lumen esse corpus, & quædã corpora esse transparentia propter subtilia quædã foramina, quæ pori dicuntur, quos quia visu discernere non possumus propter paruitatẽ, dubitamus quare vitrũ sit transparens. Et potest simile exemplũ poni de quibsucũque rebus quæ habẽt causam sensibilẽ latentẽ. Et quia dixerat, ꝙ sciẽtia huiusmodi rei non est in videndo, manifestat hoc esse verũ. Nam in vidẽdo cognoscimus seorsum vnũquodq; singularium, sed in sciendo, oportet omnia intelligere simul in vniuersali, vt.s.intelligamus ita se habere in omnibus. Videmus. n. sigillatim de diuersis vitris, sed scientiam accipimus de omni vitro ꝙ sit tale.

LECTIO XLIII.

Non esse eadem principia omnium syllogismorum tam proprijs quam communibus rationibus ostendit.

ARGY. *At qui fieri non potest, vt omnium ratiocinationum eadem principia sint. Quod quidem prius disserẽdi modo contemplabimur. Nam ratiocinationum aliæ veræ sunt, aliæ falsæ.*

ANTI. *EAdem autem principia esse omniũ syllogismorum impossibile est, primum quidem logicæ speculantibus. Hi quidẽ.n. veri sunt syllogismi, alij aũt falsi.*

Postquam Philosophus prosecutus est de illis, quorum est scientia, hic prosequitur de principijs scientiarũ, ostendens non esse eadem principia omniũ syllogismorum. Primo ostendit hoc logicę idest per rationes communes omnibus syllogismis. Secundo hoc ostendit analeticę, s. per rationes proprias demonstrationis, ibi {Si vero aliter &c.} Circa primũ tria facit. Primo ostendit propositum per differentiam syllogismorum falsorum à veris. Secundo per differentiam falsorum adinuicẽ, ibi {Postea neq; falsæ &c.} Tertio per differentiam syllogismorum verorum adinuicem, ibi {Neq; verorum.} Circa primum duo facit. Primo ostendit propositũ. Secundo excludit quãdam obuiationem, ibi {Et si nanq; sit verum.} Dicit ergo primo, ꝙ primo logicæ speculando manifestum est, ꝙ non possunt esse eadem principia omnium syllogismorum, propter hoc ꝙ quidam syllogismi sunt falsi.i. concludentes falsum, & quidam veri.i. concludentes verum. Syllogismorum autem falsorum & verorum sunt diuersa principia. Nam syllogismorum verorũ sunt principia vera syllogismorũ autem falsorum sunt principia falsa. Non ergo omnium syllogismorum sunt eadẽ principia. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quanquam enim fieri potest, vt verum cõcludatur ex falsis, tamen id semel efficitur, veluti si A quidem verę de C prædicetur, medium autem B falsum sumatur. Tum enim neque A competit ipsi B, neq; B competit ipsi C. Sed si inter has propositiones sumantur media, falsæ erunt, ex eo, quia conclusio omnis falsa, ex propositionibus proficiscitur falsis. Ex veris autem veræ conclusiones emergunt. At patet à falsis vera differre, ac esse diuersa.*

ANTI. *Et si nanque sit verum ex falsis sollogizare, sed semel hoc fit. vt si A de C verum ex falsis syllogizare, sed semel hoc fit. vt si A de C verum sit, medium autem B falsum. Neque enim A in B est, neque B in C. Sed si harum media accipiantur propositionum, falsæ erunt, ex eo quòd omnis conclusio falsa ex falsis est, vera autem ex veris. Alteræ autem sunt veræ & falsæ.*

Excludit quandam obuiationem posset.n. aliquis dicere, ꝙ etiam syllogismorum verorum sunt principia falsa, quia contingit ex falsis syllogizare verum. Sed hoc excludit dicens, ꝙ quamuis contingat syllogizare verũ ex falsis, tamen hoc solum cõtingit in primo syllogismo, quo ex falsis concluditur verum. Sed si oporteat aliquos syllogismos inducere ad probandum præmissas propositiones, necesse esset ꝙ illi syllogismi procedant ex falsis, quia ex veris non cõcluditur falsum, & ita in sola prima syllogizatione ex falsis concluditur verum. Et hoc manifestat per exemplum. Sit.n. hęc propositio vera, Omne c est a, accipiatur autem ad vtranq; extremitatem mediũ falsum, quod est b, ita.s. ꝙ neq; a insit b, neq; b insit c. Si accipiantur aliqua media ad probandum pręmissas propositiones, omnes propositiones falsorum syllogismorũ erunt falsæ, quia omnis conclusio falsa concluditur ex falsis, conclusio autem vera potest cõcludi ex omnibus veris. Vnde quando propositiones præmissæ sunt veræ, ex quibus concluditur verum, non oportebit deuenire ad aliquod falsum. Sic ergo, cum alię sint propositiones veræ, aliæ falsæ, sequitur ꝙ alia sunt principia verorum syllogismorum, & alia falsorum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Deinde neque ipsa falsa ex eisdem proficiscuntur. Sũt enim & talia falsa, vt inter se sint cõtraria, & simul esse non potest, vt iustitiam, & iniustitiam, vel fortitudinẽ esse, & hominem æquum, vel bouem, aut æquale maius, vel minus. Ex his autem, quæ iacent hoc pacto.*

ANTI. *Postea neque falsæ ex eisdem sunt. Est enim falsas adinuicem & contrarias & impossibile simul esse vt iustitiam esse iniustitiam, aut timorem, aut hominem ęquum & bouem, aut ęquale maius & minus. Ex positis autem sic est.* vide in annot. Vide in annot.

Ostendit ꝙ neque falsorum syllogismorum sunt eadem principia, Contingit enim conclosiooes falsas esse contrarias adinuicem, & incompossibiles sibi. Sicut hæc conclusio, Iustitia est iniustitia est incompossibilis huic conclusioni, Iustitia est timor, cum vtraque sit falsa. Timor enim sicut differt generæ à iustitia, ita etiam ab iniusta. Similiter etiam hę duę conclusiones falsę sunt contrarię & incompossibiles, Homo est ęquus, & homo est bos. Et similiter hæ duę propositiones sunt incomposssibiles, Equale est maius, & ęquale est minus. Oportet enim concludere sic esse ex aliquibus, quibus positis ista sequentur, vnde oportet ꝙ cum ista sint cõtraria & imposibilia, ita etiam principia ex quibus concluduntur.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Neque enim ratiocinationem verarum omnium eadẽ principia sunt. Complurium nanque principia diuersa sunt genera, neque quibusuis accommodantur quæuis. Vnitates enim non accommodantur punctis. Illa nanque positione vocãt, his eadem competit. Necesse est autem*

tem vt ad media accommodari, aut supera ex parte aut infera, aut alios intra alios extra terminorum habere.

ANTI. vide in annot.

Neq; etiam verorum eadem principia omnium sunt. Alia.n.multorum genere principia sunt, neq; cõueniunt, vt vnitates punctis non conueniunt. Hæc quidem.n.non habent pòsitionem, illa autem habent. Necesse autem est in media conuenire, aut ad sursum, aut ad deorsum, aut hos interius habere, illos autem exterius terminorum.

Ostendit ꝙ nec syllogismorum verorum sunt eadem principia, quatuor rationibus, quarũ vna sumitur ex differentia principiorum propriorũ. Vnde dicit quòd {neq; etiam verorum syllogismorum sunt eadem principia.} Diuersorum.n.generum diuersa principia sunt, sicut patet quòd magnitudinũ principia sunt puncta, numerorum autẽ vnitates, quia nõ conueniunt adinuicem, quia vnitates non habent positionem, puncta vero habent. Si autem omnia principia syllogismorum cõuenirent adinuicem, necesse esset quòd vel cõuenirent in medio, vel sursum ascendendo versus maiorem extremitatem, vel deorsum versus minorem, quia in syllogismo necesse est ꝙ termini vel assumantur interius, vel exterius. Interius quidem qñ multiplicantur syllogismi ad probandũ propositiones inductas. Tunc.n. necesse est quòd accipiantur media quæ sunt inter prędicata propositionũ & subiecta, vtputa si sit talis syllogismus, Omne b est a, omne c est b, ergo omne c est a, si oporteat probari omne b est a oportet assumere aliquod medium inter b & a puta d. Et similiter si debeat probari minor oportet accipere aliquod mediũ inter c & b, puta e & sic semper termini assumpti interius habentur. Exterius autem assumuntur, qñ vel maior extremitas accipitur vt medium ascendendo, vel minor descendendo, puta si a cõcludatur de c per b, & iterum c concludatur de b per a. Et sic similiter etiã proceditur descendendo si b concludatur de e per c, necesse est ergo in syllogismis communicantibus in principijs, vel quòd accipiatur medium vnius syllogismi supra propositiones alterius syllogismi, vel accipiantur extrema vnius syllogismi supra extrema alterius syllogismi. Sed hoc non potest esse in rebus quarũ sunt principia diuersa, quia puncta nõ possunt accipi neq; vt media, neq; vt extrema in syllogismus in quibus cõcluditur aliquid de numero, neq; vnitates in syllogismis in quibus cõcluditur aliquid de magnitudinibus. Relinquitur ergo, ꝙ non possunt esse eadem principia omnium syllogismorum. Secunda ratio ponitur ibi.

ARGY. *At neq; fieri potest, vt principiorum communium vlla sint, ex quibus cuncta demonstrabuntur. Dico autem communia, veluti quoduis affirmandum, aut negandum est. Genera enim eorum, quæ sunt non eadem sunt, sed diuersa, atque alia solis competunt quantis, alia solis hisce, quæ rationem subeunt qualitatis, cũ quibus per communia demonstrationes conficiuntur.*

ANTI. *Sed neq; communium principiorum possunt esse aliqua, ex quibus omnia demonstrabuntur. Dico autẽ communia, vt omne affirmare & negare, genera n.eorum sunt altera. Et alia quidem in quantitatibus, alia vero in qualitatibus sunt solis, cum quibus demonstratur per communia.*

Quę sumitur ex principijs communibus, & dicit, ꝙ non possunt esse aliqua principia cõmunia ex quibus solum omnia syllogizantur, sicut hoc principium commune, de quolibet affirmatio vel negatio, quod quidẽ communiter est verum in omni genere, non tñ est possibile ꝙ ex solis aliquibus taliter communibus possint omnia syllogizari, quia genera entium sunt diuersa. Et diuersa sunt principia, quę sunt solum quantitatum principia ab his, quæ solũ sunt principia qualitatum, quæ oportet coassumere principijs communibus ad concludendum in qualibet materia. Puta si in quantitatibus oporteat ex dicto principio cõmuni syllogizare, oportet accipere, quod cum hæc sit falsa, punctus est linea, oportet hanc esse veram, punctus non est linea. Et similiter in qualitatibus oportet coassumere aliquid proprium qualitati. Vnde relinquitur, quòd impossibile sit esse eadem principia omnium syllogismorum. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea principia non multo sunt pauciora conclusionibus. Principia.n.ipsa sunt propositiones. Propositione autem sunt, cum aut additur, aut interponitur terminus. Præterea conclusiones sunt infinitæ, termini vero finiti.*

ANTI. Vide in annot. *Amplius principia non multo minora sunt conclusionibus, Principia quidem enim propositiones sunt, propositiones autem assumpti termini, aut immissi sunt. Adhuc conclusiones infinitæ sunt, termini autem finiti.*

Quæ sumitur ex comparatione pręmissarum ad conclusiones, & dicit quòd principia non sunt multum pauciora cõclusionibus. Sunt quidem pauciora, quia quanuis ad vnam conclusionem inferendam duo principia.i. duæ propositiones requirantur, quia vna conclusio non concluditur immediate nisi ex duabus, tamen vna propositione potest quis vti ad inferendũ plurimas conclusiones, secundum quòd sub subiecto aut sub prędicato multa accipi possunt. Nõ tamen sunt multo plura principia, quàm conclusiones, quia plurima eorum quæ principijs coassumuntur ad cõclusiones alias inducendas, sunt etiã conclusiones. Principia enim propositiones hic appellantur, propositiones autẽ aut assumpti termini, aut immissi sunt.i.propositiones in syllogismis multiplicantur, aut assumẽdo terminos extrinsecus, vel supra maiorem extremitatem & infra minorem, vt supra dictũ est, aut accipiendo terminos qui sunt in medio. Et ad hoc addendum est, quòd cõclusiones sunt infinitæ. Potest.n.quodlibet concludi de quolibet vel affirmatiue vel negatiuæ. Et ne vederetur hoc esse contrariũ ei quod supra ostenderat, prædicationes non procedere in infinitum, subiungit quòd termini sunt finiti, & ad hoc pertinent quod supra ostensum est, esse statum in prædicationibus, sed ex terminis finitis possunt infinitæ conclusiones fieri secundum diuersas combinationes, vt tamen accipiamus communiter cõclusiones tam quæ sunt per se, quàm quæ sunt per accidens. Loquimur.n.nunc cõmuniter de syllogismis. Si ergo conclusiones sunt infinitæ, principia aũt non sunt multo pauciora conclusionibus, sequitur quòd etiã principia syllogismorum sunt infinita. Non ergo sunt eadem principia syllogismorũ. Quartam rõnem ponit ibi.

Le. præced. Le. 34. & 35.

Deductio rationis.

ARGY. *Insuper principiorum alia sunt necessaria, alia contingentia. Hoc igitur modo considerantibus fieri non posse porro videtur, vt eadem sint principia, aut finita, si conclusiones sint infinita.*

ANTI. vide in annot. *Amplius principia hæc quidem ex necessitate, illa vero contingentia. Sic igitur in intentione his habitis impossibile est eadem esse principia, aut finita, cum infinitæ sint conclusiones.*

Quæ sumitur ex differentia necessarij & cõtingentis & dicit quòd principiorũ quibus vtimur in syllogismo, quædam sunt contingentia, & quædam necessaria, vt patet in libro Priorum, vbi docuit syllogizare ex necessarijs & contingentibus. Non autẽ eadem sunt necessaria

& contingentia,

& contingentia, ergo nõ ſunt eadem principia omnium ſyllogiſmorum. Et hoc eſt quod concludit ex his duabus vltimis rationibus, quod ſecundũ conſiderationem præmiſſorum cum infinitæ ſint concluſiones, impoſsibile eſt eſſe eadem principia omnium ſyllogiſmorum, aut etiam finita. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod ſi quiſpiam alio modo dicat, veluti hæc quidem geometriæ hæc autẽ arithmeticæ, & hæc medicinæ, principia eſſe, quid aliud erit quod dicitur, quam ſcientiarum principia eſſe? At ex eo dicere eadem eſſe, quia ipſa ſibiipſis eadem ſunt, rediculum eſt. Hoc enim pacto cuncta eadem fiunt.*

ANTI. vide in annot. *Si vero aliter quodam modo dicat aliquis, quòd hæc quidem geometriæ, alia vero ſyllogiſmorũ, alia autem medicinæ, quid vtiq; erit aliud, quod dicitur, niſi quòd ſunt principia ſcientiarum? Sed eadem dicere deriſio eſt, quoniam eadẽ eiſdem eadẽ eſſent. Omnia.n. ſic fiunt eadem.*

Oſtendit idem analeticæ.ſ. per rõnes proprias principijs quibus ſcientiæ demonſtrant. Et ponit tres rationes. Circa quarũ primam dicit ꝙ ſi aliquis nõ dicat omnium ſyllogiſmorũ eſſe eadem principia, ſed aliquo modo dicat aliter.ſ.ꝙ quædam ſunt principia geometriæ, & quædam logicæ, quæ dicuntur principia ſyllogiſmorum vel ratiocinationum, & quædam ſunt principia medicinæ, & ſic accipiendo principia omnium ſcientiarũ, iſta ſic accepta eadem ſunt principia omnium demonſtrationum hoc non facit ad propoſitum. quo quis vult ſuſtinere eadem eſſe principia, quia propter hoc dictum, nihil aliud dicitur, niſi ꝙ quęlibet ſcientia habet ſua principia, & nõ ſint principia vnius ſcientię quæ ſunt alterius, quod oporteret ſi eadem eſſent principia omnium ſyllogiſmorum ſcientialium. Sed iſtud eſt impoſsibile & deriſibile, quia ſecundum hoc ſequeretur, ꝙ quæ ſunt in ſcientijs eſſent eadem, & ita omnes ſcientiæ eſſent vna ſcientia. Quę.n. eiſdem ſunt eadem, ſibi inuicem ſunt eadem. Sed principia cuiuslibet ſcientiæ ſunt quodammodo eadem cõcluſionibus, quia ſunt vnius generis. Nõ enim eſt ex vno in

Lect.15. aliud genus demonſtrare, vt ſupra dictũ eſt. Si ergo principia ſunt eadem, ſequeretur, ꝙ omnia quę ſunt in ſcientijs eſſent eadem. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *At vero neq; hoc eſt, ex omnibus inquam quiduis demonſtrari, quærere omnium eadem principia eſſe. Eſt.n. inſignis ſtultitia ſane. Nam neque in manifeſtis hoc fit ſcientijs, neque in reſolutione fieri poteſt. Propoſitiones enim vacantes medio principia ſunt, atque diuerſa plane concluſio fit aſſumpta vacante medio propoſitione.*

ANTI. vide in annot. *At vero neq; quod eſt ex omnibus demonſtrare quodlibet horum eſt. Nam hoc quare omnium eadem eſſe principia. Multum enim inſipiens eſt. Neq; enim in manifeſtis mathematicis, neq; in reſolutione poſſibile eſt. Immediatæ enim propoſitiones principia ſunt. Altera autem concluſio fit, accepta propoſitione immediata.*

Quæ talis eſt. Si aliquis quærens eſſe omnium eadem principia, hoc intendebat dicere, ꝙ quodlibet demonſtretur ex quolibet, hoc eſt ſtultũ dicere, quia hoc neque eſt poſsibile in manifeſtis mathematicis, nec in reſolutione. Et vocat manifeſta mathematica.i. conſiderationes vel diſciplinas, qñ ex aliquibus propoſitionibus manifeſtis ſtatim infertur cõcluſio. Vocat aũt reſolutionem, qñ propoſitiones aſſumptæ non ſunt manifeſtæ, ſed oportet eas reſoluere in alias manifeſtiores. Et ꝗ hoc ſit impoſſibile probat, quia vtroq; modo principia demonſtratiuorum ſyllogiſmorũ ſunt immediatę propoſitiones, quæ vel ſtatim aſſumuntur in manifeſtis mathematicis ſiue doctrinis, vel ad eas deuenitur per reſolutionẽ. Videmus autem ꝙ demonſtratur alia cõcluſio, coaſſumpta immediata propoſitione alia. Et ideo nõ poteſt eſſe ꝙ ex quolibet demõſtretur quodlibet. Conſequenter cum dicit.

Quod ſi quiſpiam ipſas primas vacantes medio propoſitiones omnium eſſe dicat, principia ſciatis vnam in vnoquoque, genere eſſe. ARGY.

Si autem dicat aliquis primas immediatas propoſitiones eſſe principia, vnum in vnoquoq; genere eſt. ANTI. vide in annot.

Excludit quandam obuiationem. Poſſet enim aliquis dicere, quòd duplex eſt genus immediatarum propoſitionum, quædã enim ſunt immediatę propoſitiones primæ, & quædam.2. ita ꝙ accipiatur ordo immediatarum propoſitionum, ſecundum ordinem terminorum. Nam illæ propoſitiones quæ conſiſtunt in terminis primis & communibus, ſicut eſt ens & nõ ens, æquale & inæquale, totum & pars, ſunt primæ, & immediatæ poſitiones, vt non contingit idẽ eſſe & non eſſe, & quæ vni & idem ſunt æqualia ſibinuicem ſunt æqualia, & ſimilia. Immediatæ autẽ propoſitiones, quæ ſunt circa poſteriores terminos & minus communes, ſunt.2. reſpectu primarum, ſicut quòd triangulus eſt figura, vel ꝙ homo eſt animal. Poteſt ergo aliquis dicere, quòd.2. propoſitiones coaſſumuntur ad diuerſas concluſiones demonſtrandas, ſed primæ propoſitiones immediatæ ſunt eædem in omnibus demonſtrationibus. Et ideo ad hoc excludendum dicit quòd ſi aliquis dicat primas immediatas propoſitiones has eſſe illa principia ex quibus omnia demonſtrantur, conſiderare oportet, quòd nihilominus in vnoquoq; genere oportet eſſe vnum principium vel vnam propoſitionem immediatam, primam illo genere, non primam omnino ſimpliciter. Et quòd ex illa quæ eſt prima ſimpliciter coaſſumpto iſto principio huiuſmodi generis oportebat in hoc genere demonſtrari. Et ita non ex ſolis communibus principijs poſſunt omnia demonſtrari, ſed oportet accipere propria quę ſunt diuerſorum generum. Conſequenter cum dicit. Ex.tex. quo excludit ob.

Quod ſi neque eadem omnium principia ſunt hoc pacto, vt ex omnibus quoduis oporteat demonſtrari, neque ſunt adeo diuerſa, vt vniuſcuiuſque ſcientiæ ſint diuerſa, reſtat ſi principia omnium generis ſint eiuſdem, ex his tamen hæc, & ex his hæc demonſtrentur. ARGY.

Si vero neq; ex omnibus, vt opus eſt demõſtrari quodlibet, neq; ſic ex altera. Quare erunt vniuſcuiuſq; ſcientiæ altera. Relinquitur igitur ſi proxima ſunt principia omnium, ſed ex ijs quidem hæc, ex illis autem illa. ANTI.

Excluſo ſtulto intellectu propoſitionis contra quam diſputatur, concludit propoſitũ, & dicit quòd ſi non dicatur ꝙ quodlibet demonſtretur ex quolibet, ſicut opus eſt dicere propter præmiſſa, ſequitur ꝙ nec ſic ex principio, ex quo concluditur hæc concluſio cõcludatur altera, alioquin ex quolibet demonſtratur quodlibet. Vnde neceſſe eſt, ꝙ diuerſarum ſcientiarum ſunt diuerſa principia. Sed hæc oportet ꝙ omnium ſcientiarum ſint principia vnius generis his, quæ ex his demonſtrani, ſed oportebit quòd ex his demonſtrentur hæ concluſiones, & ex illis illæ ex diuerſis ſcilicet principijs demonſtratione facta in diuerſis ſcientijs, quæ ſunt de diuerſis generibus.

Tertiam rationem ponit ibi.

At patet & hoc eſſe non poſſe, & Demonſtratũ eſt.n. ſcientiarum, quæ genere differunt, principia diuerſa genere eſſe. Principia nanq; duplicia ſunt, ex quibus, et circa quod. Principia igitur ex quibus, communia ſunt, principia vero circa, quod, propria, vt vnitas, magnitudo. ARGY.

Manifeſtum

ANTI. *Manifestum aũt hoc est quoniam non contingit. Monstratum est.n.quòd altera principia genere, sunt differentium genere. principia.n.duplicia sunt, ex quibus, & circa quæ, ex quibus quidem igitur communia sunt, quæ autẽ sunt circa quæ, propria sunt, vt numerus, magnitudo.*

Et dicit q manifestum est etiã alio modo, quòd non contingit hoc.s.q eadem sunt principia omnium scien-
Lect.45. te. exp. 4. & 5. tiarum, quia ostẽsum est supra, q diuersorum generum diuersa sunt principia genere. Vnde cum diuersæ scientiæ sint de diuersis generibus, sequitur quod diuersa principia sint diuersarũ scientiarum. Sed quia quodammodo eadem principia communia sunt quibus omnes scientiæ vtuntur, ideo consequenter distinguit de principijs, & dicit q duo sunt principia. Quædam prima, ex quibus demonstratur, sicut primæ dignitates, vt quod non sint idem esse & non esse. Et iterum sunt quædam, circa quæ sunt scientiæ.s.subiecta scientiarum, quia diffinitionibus subiecti vtimur, vt principijs in demonstrationibus. Illa ergo prima ex quibus demonstratur, sunt cõmunia omnibus scientijs, sed principia circa quę sunt scientię sunt propria cuiuslibet scientię, sicut numerus arithmeticæ, & magnitudo geometrię. Principia aũt communia oportet ad hæc propria applicari ad hoc q demonstretur. Et quia non ex solis communibus principijs demonstratur, non potest dici eadem esse principia omniũ syllogismorũ demonstratiuorũ, quod intendit probare.

LECTIO XLIIII.

Quomodo scientia ad opinionem cæterosq́ue intellectuales habitus comparetur.

ARGY. *Interest autem inter id, quod sub scientia, & id, quod sub opinione cadit, & inter scientiam, & opinionem.*

ANTI. Tex.comment.44. *Scibile autem, & scientia differunt ab opinabili, & opinione.*

Postquam Philosophus ostẽdit comparationem scientiarum adinuicem & secũdum certitudinem & secundum vnitatem & diuersitatem, hic ostendit comparationem scientiæ ad omnia, quæ ad cognitionem pertinent. Et diuiditur in duas partes. In prima agit de comparatione scientiæ ad opinionem, quæ est verorũ & falsorum. In.2.de comparatione scientiæ ad aliquos habitus cognoscitiuos, qui sunt semper verorũ, ibi {Reliqua autem quomodo oportet, &c.} Prima autem pars diuiditur in duas partes. In prima determinat veritatẽ. In.2. excludit dubitationẽ, ibi {Qualiter ergo est idem, &c.} Circa primum tria facit. Primo enim proponit differentiam esse inter scientiam, & opinionem. Secundo ostendit quid pertineat ad scientiam, ibi {Quoniam quidem scientia, &c.} Tertio quid pertineat ad opinionem, ibi {Sunt autem quædã vera, &c.} Dicit ergo primo, quòd scientia differt ab opinione, & similiter scibile, quod est obiectum scientiæ differt ab opinabili, quod est obiectũ opinionis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nam scientia quidem vniuersalis est cognitio, & per necessaria comparatur, necessarium autem aliter se habere non potest.*

ANTI. *Quoniam scientia vniuersalis, & per necessaria est. Necessarium autem non contingit aliter se habere.*

Ostendit quid pertineat ad sciẽtiam, & ponit duo ad eam pertinere, quorũ vnum est q sit vniuersalis. Non.n.
Lect.42.ex. Secundo. est sciẽtia de singularibus & sub sensu cadentibus & hoc supra manifestatũ. Et aliud est q scientia est per necessaria. Et exponit quid sit necessariũ.s. illud quod nõ contingit aliter se habere. Et hoc etiã est supra manifestũ, q
Lect. 13.ex. 2.3.4. demonstratio procedat ex necessarijs. Deinde cũ dicit.

At sunt quædam vera quidem, & numerantur inter ARGY.
ea, quæ sunt, tamen & aliter sese habere possunt. Patet igitur circa hæc non esse scientiam. Nam ea non possent aliter se habere, quæ aliter se habere possunt. At vero neq; intellectum. Intellectum enim principium scientiæ dico, neq; sine demonstratione scientiam. Quæ quidem est existimatio vacantis medio propositionis. Est autem intellectus verus, & scientia, & opinio, & id, quod per hæc dicitur. Quare restat opinionem esse circa id, quod verum quidem est, aut falsum aliter autem se habere potest. Hæc autem est existimatio vacantis medio, & non necessariæ propositionis.

Sunt autem quædam vera contingentia aliter se habe ANTI. Vide in annot.
re. Manifestum igitur est quòd circa hæc scientia non est. esset, enim vtiq; impossibile aliter se habere, possibile aliter se habere. At vero neq; intellectus, Dico enim intellectum principium scientiæ, Neque enim scientia est indemonstrabilis. Hæc autem opinio est immediata pro- vide in annot.
positionis. Verus est enim intellectus & scientia & opinio, & quod per hoc dicitur. Quare relinquitur opinionem esse circa verum quidem, aut falsum sed contingens est & aliter se habere. Hæc autem est acceptio immediatæ propositionis, & non necessariæ.

Ostendit quid pertineat ad opinionem.i. quòd sit circa contingentia aliter se habere, siue in vniuersali siue in particulari. Et hoc probat tripliciter. Primo quidem per modũ diuisionis q præter vera necessaria quæ non contingunt aliter se habere, sunt quædam contingentia ve- Lect.13.
ra, quæ contingunt aliter se habere. Manifestum est autem hoc ex prędictis q circa huiusmodi nõ est scientia, quia sequeretur q contingentia non possent aliter se habere. Circa talia.n.est sciẽtia, vt iam dictum est. Similiter etiã non potest dici, q eorum sit intellectus, & accipimus hic intellectum non secundum q intellectus dicitur quædam potentia animę, sed secundum q est principium sciẽtiæ.i.secundum q est habitus quidam primorum principiorum ex quibus procedit demonstratio ad causam scientiam. Et ideo ad exponendum quid sit iste intellectus, qui est principium, subdit {neq; sciẽtia indemonstrabilis est}.s.eorũ, quæ contingunt aliter se habere, ac si dicat q intellectus nihil aliud sit, quàm quædam scientia indemonstrabilis. Sicut.n.scientia importat certitudinem cognitionis per demõstrationem acquisitam ita intellectus importat certitudinem cognitionis absq; demonstratione, non propter defectum demonstrationis, sed quia id, de quo certitudo habetur, est indemonstrabile, & per se notum. Et ideo ad hoc exponendũ subdit, q scientia demonstratiua nihil aliud est, quàm certa existimatio immediatæ propositionis. Quod autem intellectus sit scientia indemonstrabilis patet ex hoc ipso, quod dicit, q est principium scientię. Cum.n.scientia sit necessariorum, & necessaria nõ concludantur nisi ex necessarijs, vt supra probatum est, necesse est, q intellectus qui est principium scientiæ non sit contingentiũ. Osten- Lect.13.
so ergo, q neq; scientia neq; intellectus sunt contingentium, ponit quandam diuisionem. Et dicit, quòd contingit verum esse, & intellectum, & scientiã, & opinionem, & quod per hoc dicitur.i.quod enũtiatur voce per intellectum, & scientiam, & opinionem veram. Est.n.verum Primo Peri Her. le.3.6.
& in cõpositione & diuisione intellectus, & in enunciatione exteriori inquantum significant interiorem veritatem opinionis, scientiæ, vel intellectus. Si ergo cuiuslibet veri vel est intellectus, vel sciẽtia, vel opinio, & sunt quædam vera contingentia, quorum non est neq; scien- meth. le. vi. 3.de Anima lec.11.
tia

tia neq; intellectus, relinquitur ꝙ circa huiusmodi sit opinio, siue sint actu vera, siue sint actu falsa, dũmodo possint aliter se habere. Et ad exponendum quid sit opinio subiungit, ꝙ opinio est acceptio.i.existimatio quædam immediatæ propositionis & non necessariæ. Quod potest duobus modis intellig. Vno modo sic, quia propositio immediata in se quidem sit, necessaria, sed ab opinante accipiatur vt non necessaria. Alio modo vt sit in se contingens. Dicitur.n.immediata propositio, quæcunq; per aliquod medium probari non potest, siue sit necessaria, siue non necessaria. Ostensum est.n.supra, ꝙ non proceditur in infinitum in prædicationibus, neq; quantũ ad media, neq; quantum ad extrema, & hoc nõ solum analeticę in demonstrationibus, sed etiam logicæ communiter quantum ad syllogismos. Si ergo sit aliqua propositio contingens mediata, oportet ꝙ reducatur ad aliquas immediatas. Non aũt reducitur ad immediatas necessarias, quia necessaria nõ sunt principia contingentiũ, neq; ex necessarijs potest cõcludi cõtingens. Vnde relinquit, ꝙ sit aliqua propositio immediata contingens, & aliqua mediata. Sicut homo nõ currit est mediata, potest.n.probari per hoc mediũ. Homo nõ mouetur, quæ etiam est cõtingens, sed immediata. Existimatio ergo taliũ propositionũ cõtingentiũ immediatarũ est opinio, sed per hoc non excluditur quin etiam acceptio propositionis cõtingẽtis mediatę sit opinio. Sic.n.se habet circa cõtingentia, sicut scientia, & intellectus, circa necessaria. Secundo ibi.

ARGY. *Atque hoc consentaneum est etiam ijs, quæ apparent. Tam enim opinatio, quàm talis natura incertum est sane.*

ANTI. *Et confessum autem est sic apparentibus. Opinio enim incertum est, & natura huiusmodi est.*

Probat idem per id, quod cõmuniter apparet. Et dicit quòd id, quod dictũ est.s.opinionem esse contingentium, est quoddam confessum.i.consentaneum his, quæ apparent, Opinio enim videtur sanare aliquid debile, & incertum, & videtur esse aliqua talis natura, quæ habeat in se imbecillitatem, & incertitudinem. Tertio ibi.

ARGY. *Nemo præterea tum opinari quippiam arbitratur, cũ illud putat aliter se habere non posse, sed scire. Sed cũ esse quidem sic putat, existimat aũt & aliter se habere posse, nihil prohibet illum tum opinari, propterea quod rei quidem talis opinio est, necessaria vero scientia.*

ANTI. *Adhuc autem nullus opinatur probare, cum opinetur impossibile aliter se habere, sed scire. Sed aliquando quidem esse sic, sed tamen nihil aliter prohibet, tunc probare, tanquàm huiusmodi quidem opinionem esse, sed necessarij scientiam.*

Probat idem per experimentũ. Nullus.n.qñ opinatur ꝙ impossibile sit aliter se habere, reputat se opinari, sed tũc reputat se scire. Qũ aũt opinatur ꝙ sic est, & ꝙ nihil prohibeat aliter se habere, reputat se opinari, ac si opinio sit talis.i.cõtingẽtis, sciã aũt necessarij. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Quo igitur fit, vt idem vnus opinetur, alius sciat, & cur opinio non erit scientia, si quispiam posuerit fieri posse, vt de eodem omni opinio habeatur, quod scit? Proficiscetur enim & isce qui scit, & isce qui opinatur per media, quousq; perueniat ad ea, quæ medio vacant. Quare si ille scit, & qui opinabitur, scit, Fieri enim potest vt quemadmodum ipsum esse scit, & ipsum propter quid est opinetur. Hoc autem constat ipsum medium esse.*

ANTI. (vide in annot.) *Qualiter igitur est idẽ opinari, scire, & quare non erit opinio, scientia, & si quis posuerit esse. aut nihil cõtingere opinari, consequetur quòd hoc quidem sciens, ille vero opinans per media quousq; ad immediata veniat. Quare siquidem ille sciuit, & opinans sciuit. Sicut enim & quia est opinari, & propter quid. Hoc autem medium est.*

Mouet dubitationẽ circa præmissa. Et primo mouet dubitationes. Secũdo soluit, ibi {Aut siquidem sit, &c.} Circa primũ mouet duas dubitationes, quarũ vna est de opinabili, & scibili. Si opinio est cõtingentis, sciẽtia vero necessarij, nõ est idem necessariũ & contingens. Ergo remanet dubiũ qualiter possit homo aliquid idem opinari & scire. Secunda dubitatio est de sciã & opinione, quare .s.opinio nõ sit sciẽtia. Si tñ aliquis ponat ꝙ de omni cognito possit esse opinio. De quolibet.n.cognitio potest homo opinari ꝙ possit aliter se habere, nisi forte de primis principijs per se notis, quorũ contraria nõ cadunt in existimatione, de quibus tñ non est sciẽtia. Sed circa omnia mediata quorũ est demonstratio, & sciẽtia, potest aliquis existimare ꝙ possibile sit aliter se habere, & ita potest ea opinari. Non.n.opinio est solum de his, quæ sunt contingentia in sui natura, quia fm hoc non omne quod quis nouit cõtingeret opinari. Sed opinio est de his, quæ accipiuntur vt cõtingentia aliter se habere, siue sint talia siue non. Hoc ergo supposito, videtur ꝙ sit idem sciẽtia & opinio quia tam sciens, quã opinans cõsequuntur scientiam & opinionem per aliqua media quousq; perueniant ad aliqua immediata, sicut ex dictis patet. Vnde si aliqs sit procedens per media ad immediata habet scientiam. Quod aũt opinio per media veniat ad immediata, manifestat per hoc, quia sicut contingit opinari quia ita est, ita contingit opinari propter quid sit ita. Hoc aũt quod dico propter quid, significat medium. Vnde patet, ꝙ opinio potest procedere per mediũ ad immediata, siue opinio sit eorũ, quæ in natura sunt contingentia, siue sit eorum, quæ accipiuntur vt cõtingentia. Deinde cũ dicit.

Dubium & opinabili de scibili.

ARGY. *An si existimauerit quidẽ ea, quæ aliter se habere nequeunt, perinde atq; habẽt diffinitiones habere, per quas ipsæ demonstrationes conficiuntur, sciet, non opinabitur: Sin autem vera quidem esse crediderit, nõ tamen hæc ipsis putauerit competere ratione substantiæ atque formæ, opinabitur, si vere sciet: Atq; si per ea quidem, quæ medio vacant processerit, ipsum esse, & propter quid est opinabitur. Sin vero non per ea, quæ vacant medio, tantum ipsum esse opinabitur.*

ANTI. *Aut siquidem sic arbitratur non cõtingentia aliter se habere, sicut habent diffinitiones, per quas sunt demonstrationes, non opinabitur, sed sciet. Si autem vera quidem esse, non tamen hoc ipsis inesse secundũ substantiam, & speciem, opinabitur, & nõ sciet vere, & quia, & propter quid, siquidem per immediata opinabitur. Si vero non per immediata, solum ipsum quia opinabitur.*

Soluit prædictas dubitationes. Et primo secundã, quę est de identitate scientię & opinionis. Secundo primam, quæ est de idẽtitate sciri & opinati, ibi {Eiusdẽ aũt, &c.} Dicit ergo primo, ꝙ si aliquis pcedat per media ad immediata, ita ꝙ illa media nõ arbitretur vt cõtingentia aliter se habere, sed arbitretur ea sic habere sicut diffinitiones, quæ sunt per media, per quæ demonstrationes procedunt, neq; erit opinio, sed scientia. Si aũt aliquis procedat vsq; ad immediata per aliqua media vera, quæ tñ vel nõ insunt illis, de quibus dũr per se, sicut diffinitiones, quæ prædicantur substãtialiter & significant speciem rei, vel non accipiat ea, quæ sic insunt tunc habebit opinionem, & nõ sciet vere, quia & ppter quid simul, si tñ procedat vsq; ad immediata, tunc.n.per immediata opinabitur, & nõ sciet. Si vero nõ procedat per immediata, sed per mediata, tunc nõ opinabitur pp quid, sed opinabitur solum quia.

quia. Nam & scientia, quę nõ est propter quid & immediata, nõ est scientia pp quid, sed quia. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Opinio nanq; scientiaq; nõ omnino eiusdem est. Sed ut est, & vera, & falsa, modo quodã eiusdem opinio, sic & scientia, & opinio est eiusdem. Et.n. quemadmodum quidem opinionẽ ueram, ac falsam (inquiunt quidam) eiusdem esse accidunt, aliaq; absurda, & non opinari quempiam quod opinatur falso. Sed cũ multipliciter idem dicatur, partim esse potest, partim esse non potest. Nam opinari vere diametrum commensurabilem esse, absurdũ est sane, sed sic est eiusdem, quia diameter, circa quem sunt ipsæ opiniones est idem. Vtriusq; tamen ratio non eadem est. Pari modo scientia eiusdẽ esse, atq; opinio potest. Illa nanq; sic erit animalis existimatio, vt fieri nõ possit, veluti si illa quidem existimatio sit homini substantiæ ratione competere. Hæc aũt homini quidem, sed non illo competere modo. Idem est.n. id circa quod vtraq; fit. Est.n. homo, sed modus nõ est idem, vt patet. Ex his aũt emergit fieri non posse, vt simul idem opinetur quisquam ac sciat. Nam simul existimationem haberet, & aliter & nõ aliter idem sese habere. Quod quidem fieri nequit. Etenim fieri quidem potest, ut in alio atq; alio sit eiusdem vtrunque, sicuti diximus, sed in eodem si hoc pacto fieri nequit. Haberet enim simul existimationem hominem per se animal esse, & non per se animal esse. Quorum primum est non posse, secundum sit posse hominem non animal esse.*

ANTI. *Eiusdem autem opinio & scientia non pænitus est. Et sicut falsa, & vera eiusdem quodammodo est, sic & scientia & opinio eiusdem. Opinionem.n. verã, & falsam, sicut dicunt quidam, eiusdẽ esse, inconuenientia accidit appetere alia, & nõ opinari quod opinatur falso. Quoniam autem idem multipliciter dicitur, est sicut contingit, est autem sicut non. Commensuratum.n. esse diametrũ costæ vere opinari inconueniens est, sed quòd diametros, circa quam sunt opiniones, idem, sic eiusdem est. Sed quòd aliquid erat esse vnicuiq; secundum rationem non idem est. Similiter aũt & scientia, & opinio eisdem est. Hoc quidẽ .n. sic animal est, quòd non est contingere non esse animal, sed illa quidem quod est contingere. Vt si hoc quidẽ, quod vere hominis, illa vero hominis est quidẽ non autem veri hominis. Idem.n. est quia homo, hoc autem non sic idem. Manifestum aũt ex his est, quod neq; opinari simul idem & scire contingit. Simul.n. utiq; haberet opinionẽ aliter habendi & non aliter idem esse, quod vere nõ contingit. In alio.n. unumquodq; esse cõtingit eiusdẽ, sicut dictũ est, sed in eodẽ nihil sic põt esse. Haberet.n. opinionẽ simul, ut quòd hõ esset quòd vere est animal, hoc.n sic contingere.*

vide in annot.

Soluit primam dubitationẽ, quæ est de idẽtitate sciti & opinati. Vbi cõsiderandũ est, ꝙ non est incõueniens, id quod est scitũ ab vno, esse opinatũ ab alio, quia quod vnus accipit, vt impossibile aliter se habere quasi scitũ, aliter accipit vt contingens aliter se habere quasi opinatum. Sed ꝙ idem homo de eodem simul habeat opinionem & scientiã, non est verũ omnino, sed aliquo modo. Sicut.n. falsa opinio & vera opinio possunt esse de eodẽ quodammodo, sed non simpliciter, sic etiam est de opinione & sciẽtia. Si quis.n. diceret, ꝙ opinio vera & falsa essent pęnitus de eodem, sicut aliqui dñt, puta illi qui dicebant ꝙ omne quod alicui vr̃ est verũ, vt dicitur in.4. Metaphysi. ille qui sic diceret, vellet consequi aliqua incõuenientia, & multa quidẽ alia quę posita sunt in.4. Metaphy. quæ consequuntur ex hoc, ꝙ aliquis dicit idẽ esse verũ & falsum, & specialiter hoc incõueniens cõsequeretur ei, ꝙ nulla opinio esset falsa, & ꝙ ille qui opinat̃ falsa, non opinaretur. Nõ ergo põt dici ꝙ vera opinio & falsa sint eiusdẽ simpliciter. Sed quia idem dr̃ multipliciter, cõtingit quodammodo opinionem veram & falsam esse eiusdem, & quodãmodo non. Si.n. accipiatur idem subiectum sm rem, de quo sunt opiniones, sic de eodẽ potest esse opinio vera & falsa. Si aũt accipiatur idẽ esse ipsum enunciabile opinatũ, sic hoc est impossibile. Puta diametrum esse cõmensurabilem lateri quadrati opinatur aliquis falsa opinione, & incõueniẽs est dicere, ꝙ hoc enunciabile aliquis opinetur vera opinione. Sed sm ꝙ accipimus ipsum subiectũ enunciabile diametrũ, sic eiusdẽ potest esse opinio vera & falsa. Nam circa diametrũ, vnus vere opinatur ꝙ sit vere incõmensurabilis, alius falsę, ꝙ sit cõmensurabilis. Et sic manifestũ est, ꝙ id, de quo est opinio & sciẽtia, & si sit idem subiecto, non tñ est idem sm rõnem. Est.n. idem subiecto diametrũ commensurari, & diametrũ nõ cõmensurari, quia subiectũ vtriusq; enunciabilis est idem, tñ manifestũ est, ꝙ ratione differt diameter, sm ꝙ accipitur vt commensurabilis, & sm ꝙ accipitur incommensurabilis. Et sic opinio vera & falsa possunt esse eiusdẽ subiecti, non aũt eiusdem sm rõnem. Similiter est etiam de scientia & opinione. Nam scientia quidẽ est de hoc ꝙ aliquis sciat animal, ita tñ ꝙ non contingat id non esse animal, sed opinio est de hoc ꝙ aliquis scit animal, ita tñ ꝙ contingat illud nõ esse animal. Puta si sciã sit ꝙ homo vere sit id quod est animal, & sic impossibile sit se hr̃e, opinio vero sit de hoc ꝙ homo nõ vere sit id quod est animal, & per hoc cõtingat aliter se habere. Manifestũ est.n. ꝙ idem est subiectũ, & scitũ, & opinatũ quod est homo, sed nõ est vt idem rõne. Sic ergo ex dictis manifestũ est, ꝙ non cõtingit oĩno simul idẽ scire & opinari, quia simul homo haberet existimationem ꝙ posset aliter se hr̃e, & ꝙ nõ posset aliter se habere. Sed in alio homine hoc cõtingit, ꝙ de eodem vnus habet scientiam, & alius opinionem, sicut dictũ est. In eodem vero homine nõ contingit rõne iam dicta. Deinde cũ dicit.

De reliquis autem, quo nam pacto distribuenda sint, de mente inquam, de intellectu, de scientia, de arte, de prudentia, de sapientia, alijs in locis pertractabitur. Quædam enim ipsorum ad Naturalem, quædam ad morum magis pertinent contemplationem. ARGY.

Reliqua autem, quomodo oportet distribuere in rationem, & intellectum, & scientiam, & artem, & prudentiam, & sapientiam, hæc quidem physicæ, illa vero ethicæ speculationis magis sunt. ANTI.

Comparat scientiã ad aliquos habitus qui se hñt ad verum. Et primo ad illos habitus, qui sunt de conclusionibus. Secundo ad habitũ qui specialiter respicit medium, ibi {Solertia autem, &c.} Dicit ergo primo, ꝙ reliqua ab opinione ad cognitionem pertinentia, quomodo distinguantur in rõnem & intellectũ, & sciam, & artem, & prudentiam, & sapientiã, quantum ad aliquid, pertinent ad considerationẽ Philosophiæ. i. vel etiam Philosophiæ naturalis, quantum aũt ad aliquid ad cõsiderationem Philosophiæ moralis, quæ dicitur ethica. Ad cuius euidentiam sciendũ est, ꝙ Arist. in.6. Ethi. ponit quinque, quæ se hñt semper ad verũ. s. artem, sciam, sapientiã, prudentiam, & intellectũ, subiungens duo, quæ se hñt ad verum & falsum. s. suspitionem & opinionẽ. Prima aũt quinq; se hñt solum ad verũ, quia important rectitudinem rõnis. Sed tria eorũ. s. sapientia, scientia, & intellectus importãt rectitudinem cognitionis circa necessaria. Scientia quidem circa cõclusiones, intellectus aũt circa principia, sapientia aũt circa altissimas causas, quę sunt causę diuinę.

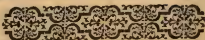
Alia

Al ia vero.s.ars & prudentia important rectitudinem rationis circa cõtingentia. Prudentia quidem circa agibilia.i.circa actus, qui sunt in operante, puta amare, odire, eligere & hmõi quæ pertinẽt ad actus morales, quorum etiã est directiua prudentia. Ars aũt importat rectitudinem rõnis circa factibilia.i.circa ea, quæ aguntur in exteriorẽ materiã, sicut est secare & alia hmõi opera, in quibus dirigit ars. Hic aũt addit rõnem, quo pertinet ad deductionem principiorum in conclusiones. Determinare quidem de sapiẽtia quid sit, & quomodo se habeat & de scientia, & intellectu, & arte, pertinet aliqualiter ad Philosophiam primam. Prudentia vero pertinet ad considerationem moralem, intellectus, & ratio, s'm quòd significant potentias quasdam, pertinent ad considerationem naturalem, vt patet in lib. de Anima. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Solertia vero bona quadã est coniectatio medij in tempore admodũ breui, veluti si quispiã hoc viso lunam eam partem, quę est versus solem, lucidam semper habere, cito perceperit, propterea id ipsum effici, quod lumen ex sole suscipiat luna, aut si viso paupere diuitem adeunte, hoc illũ propterea facere, quòd mutuo argentũ accipit, intellexerit, aut si cognouerit cur hi sunt amici quia sunt eiusdem hominis inimici. Omnes.n. medias causas qui uidit, extrema cognouit. Lucidam partem versus solem habere sit A. solis lucere lumine sit B, luna sit C. Igitur ipsum B, id est solis lucere lumine cõpetit C, ipsi inquam lunæ: at ipsum A lucidam inquã semper versus solem habere partem ipsi B inest, quare sit vt A per B medium ipsi competat C.*

ANTI. *Solertia autem est subtilitas quædam in non perspecto tempore medij inueniendi, vt si aliquis videns quòd splendorem semper habet à sole luna, statim intellexit propter quid hoc sit, quia propter id, quòd illustratur à sole, aut disputãtem cũ diuite, cognouit quoniã accõmodatus est, aut propter id quod amici sunt, quia inimici eiusdẽ sunt. Oẽs.n. causas medias videns cognouit & vltimas. Splendidũ esse à sole sit in quo A, lucere à sole B, luna C. Inest aũt lunę quidẽ C ipsi B quod est lucere à sole, ipsi aũt B A, quod est hoc esse splẽdidũ à quo splẽdor, quare et ipsi C A per B.*

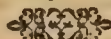
Facit mentionẽ de habitu, qui spe ialiter respicit mediũ. Et dicit, ꝙ solertia est quædã subtilis & facilis coniectuatio medij, ꝑꝑ quod aliquid euenit, & hoc qñ nõ habet maximũ tẽpus ad perspiciendũ vel deliberãdũ, sicut si aliquis videns ꝙ semper luna qñ conuertit̃ opposita ad solem, splẽdorẽ habet per totũ, statim intellexit ꝑꝑ quid hoc sit.s.quia illustrat̃ à sole. Et sĩr in actibus humanis. Si aliquis videat aliquẽ pauperẽ altercantem cum aliquo diuite, cognoscit, ꝙ ille diues accõmodauit ei aliquid, & altercatur de redditione. Vel si aliquis vidẽs aliquos, qui prius fuerant inimici, eos esse factos amicos, cognouit & ꝑꝑ quid hoc sit, quia.s. sunt inimici eiusdem. Et ꝙ cognoscere mediũ sit cognoscere ꝑꝑ quid manifestat.2. Primo quidẽ per rõnem, quia talis solertia videns oẽs cãs, medias, cognouit & vltimas, in quas fit vltima resolutio, per quas cognoscitur ꝑꝑ quid. Secundo manifestat per exemplũ ordinatũ in syllogismo. Vt ponamus lunã esse c, i. minorẽ extremitatẽ, sed esse splendidũ per oppositionẽ ad solem sit a maior extremitas, sed illuminari à sole sit b, i. mediũ e.n. est b.i. luna habet lumen à sole, & a inest ipsi b, quia quod habet lumen à sole splendet cõuersum ad solem, & sic probat̃ ꝙ a insit ipsi c per b. Vnde patet ꝙ solertia est quædã perspicacitas velociter apprehẽdendis mediũ, qđ cõtingit ex naturali aptitudine, & ẽt ex exercitio. Posuit aũt diuersa exẽpla solertiæ, vt ostẽdat ꝙ in oĩbus prędictis habitib.s. prudẽtia, & sapiẽtia, &c. possit esse solertia.

ARISTOTELIS STAGIRITÆ

POSTERIORVM ANALYTICORVM LIBER SECVNDVS.

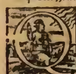
Cum S. Thomæ Aquinatis Expositione.

LECTIO PRIMA.

Quatuor eorum, quæ scimus, quęstiones esse, quæ omnes ipsius medij esse ostenditur.

EA, quæ quæruntur, tot sane profecto, quot sunt ea, quæ scimus. Quærimus autẽ quatuor, esse, propter quid est, si est, atque quid est. ARGY.

QVÆSTIONES Sunt æquales numero his, quęcunq; uere scimus. Quærimus aũt quatuor, quia, propter quid, si est, quid est. ANTI. vide in an[n]ot. Tex. commen. 1.

POstquam Philosophus in primo li. determinauit de syllogismo demonstratiuo, in hoc libro intendit determinare de principijs eius. Est aũt duplex principium demõstratiui syllogismi.s. mediũ eius, & primæ propositiones indemonstrabiles. Diuiditur ergo liber iste in duas partes. In prima determinat de cognitione medij in demonstrationibus. In. 2. de cognitione primarum propositionum, ibi {De principijs aũt qualiter fiunt cognita, &c.} Lectio. 19 Quia.n. in primo libro habitũ est, quòd omnis doctrina & disciplina fit ex præexistenti cognitione, in demonstrationibus aũt cognitio conclusionis accipitur per aliquod mediũ, & per primas propositiones indemonstrabiles, residuũ erat inuestigare qualiter ista cognoscantur. Prima aũt pars diuiditur in duas partes. In prima inuestigat quid sit mediũ in demonstrationibus. In. 2. parte inquirit, quomodo illud mediũ nobis innotescat, ibi {Quomodo aũt quod quid est ostenditur.} Lectio. 2. Quia vero medium in demonstrationibus assumitur ad aliquid innotescendũ, de quo poterat esse dubitatio vel quęstio, ideo circa primum duo facit. Primo.n. ponit numerum quęstionum. Secundo, ex ipsis quęstionibus inuestigat propositũ, ostendens qualiter quæstiones pertineant ad medium demonstrationũ, ibi {Quęrimus aũt, cum quæramus.} Circa primum tria facit. Primo enumerat quæstiones. Secundo manifestat compositas quæstiones, ibi {Cum quidem.n. vtrum hoc.} Capi. 8. Tertio simplices, ibi {Quædam aũt alio modo.} Respons[io] ta. ob. Dicit ergo primo, ꝙ æqualis est numerus quæstionum, & eorũ, quę sciuntur. Cuius ratio est, quia scientia est cognitio per demonstrationem acquisita. Eorum autẽ oportet per demonstrationem cognitionẽ acquirere, quæ ante fuerint ignota, & de his quęstiones facimus, quę ignoramus. Vnde sequitur quòd ea, quæ quæruntur sint æqualia numero his, quæ sciuntur. Quatuor autem sunt, quæ quæruntur.s. quia, propter quid, si est, & quid est, ad quę quatuor reduci potest quicquid est quæribile, vel scibile. Diuidit autem in. 1. Topicorum quæstiones siue problemata aliter in quatuor, quæ omnia cõprehenduntur sub vna harum quæstionum, quæ dicitur quæstio quia. Non enim

intendit

intendit ibi nisi de quæstionibus ad quas dialectice disputatur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nam cum quærimus vtrum hoc, an hoc sit, plura complectentes hoc pacto, vtrum sol deficiat, an nõ deficiat, esse tum. quærimus. Cuius id indiciũ est. Hoc.n.inuento, solem inquã ipsum deficere, statim cessamus. Atq; si à principio solem deficere scimus, non quærimus vtrum deficiat sol.*

ANTI. *Cum quidem enim vtrum hoc, aut hoc sit quærimus in numerum ponentes, vt vtrum sol deficiat, aut non, ipsum quia quærimus. Signum est. Inuenientes enim quia deficit, pausamus. Et si in principio sciremus, quia deficeret, non quæreremus vtrum deficeret.*

Manifestat propositas quæstiones, & primo compositas. Ad cuius euidentiã considerandũ est, ꝙ cum scientia non sit nisi veri, verum aũt significatur solũ per enunciationem, oportet solam enũciationem esse scibilem, & per consequens quæribilem. Sicut aũt in.2. Peri hermenias dicitur, enunciatio dupliciter formatur. Vno quidẽ modo ex nomine & verbo absq; aliquo opposito, vt cũ dicitur homo est. Alio modo qñ aliquid tertiũ adiacet. vt cũ dicitur, homo est albus. Potest ergo ratio formata referri, vel ad primum modum enunciationis, & sic erit quasi quæstio simplex, vel ad 2m modũ, & sic erit quæstio quasi composita, vel in numerum ponens, quia videlicet est quæstio de compositione duorum. Circa hunc ergo modum enunciationis duplex quęstio formari potest. Vna quidem an hoc sit verũ quod dicitur. Et hanc quæstionem primo exponit dicens, quòd cũ de aliqua re quærimus, vtrũ illa res sit hoc aut illud, sic quodammodo ponimus in numerũ accipiendo.s. duo, quorum vnũ est prędicatum, & aliud subiectum. Puta cum quærims vtrum sol sed deficiens per eclypsim, vel non, & vtrũ homo sit animal, vel non, tunc dicimur quærere quia, non ita ꝙ hoc quod dico quia, sit nota, vel signum interrogationis, sed quia ad hoc quærimus, vt sciamus quia ita est. Cuius signũ est, quia cũ inueniremus per demonstrationem, quiescimus à quærẽdo, & si in principio hoc sciuissemus, nõ quæreremus vtrũ ita sit. Inquisitio aũt nõ cessat, nisi habito eo, qđ quęrebat. Et ideo cũ quæstio, qua quærimus vtrũ hoc sit hoc, cesset habito ꝙ ita est, manifestum est, quid hmõi quęstio quærit. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Cum autem scimus esse, tum propter quid est dicere consueuimus, deficere nanq; solem, terramq; moueri scientes, cur deficit quærimus, aut mouetur. Atq; hac pacto.*

ANTI. *Cum autẽ scimus ipsum quia, ipsum propter quid quærimus, vt scientes quia deficit luna, & quia mouetur terra, propter quid deficit, & propter quid terra mouetur, quærimus. Hoc quidem igitur sic.*

Manifestat consequentem quæstionem, quæ etiam in numerum ponit, & dicit ꝙ cum scimus quia ita, est quęrimus propter quid ita sit, puta cum scimus quia sol est deficiẽs per eclypsim, & ꝙ terra est mota in terremotu, quærimus propter quid sol deficiat, aut propter quid terra moueatur. Hoc ergo quærimus ponentes, scilicet in numerum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quædam alio quærimus modo. Quærimus enim si sit, an non sit centaurus, aut Deus, si sit autem nec ne simpliciter dico, sed non si albus sit, aut non albus. Hoc præcepto, & Deum inquam esse, vel hominem, quid est postea quærimus, vt quid est Deus, quid homo. Hæc igitur, & tot sunt, quæ quærere consueuimus, & quæ iam scimus inuenta.*

ANTI. *Quædam autem alio modo quærimus, vt si est, aut non est centaurus, aut Deus. Hoc autem si est, aut non est, simpliciter dico, sed non si album est, aut non. Cognoscentes autem quia sunt quid est quærimus, vt quid est Deus, aut quid est homo. Quæ quidem igitur quærimus, & quæ inuenientes scimus, hæc, & tot sunt.*

Manifestat alias duas quæstiones, quę non ponunt in numero, sed sunt simplices. Et dicit ꝙ quædam quærimus alio modo à prædictis quæstionibus.s. non ponẽtes in numerũ. Vtpote si quęramus an sit cẽtaurus, vel non, hic simpliciter quærimus de centauro an sit, non autem quæritur an centaurus sit hoc, puta album vel non, & sicut scientes quia hoc est illud, quęrebamus propter quid, ita etiam scientes de aliquo, quia est simpliciter, quærimus quid sit illud, puta quid est Deus, aut quid est homo. Hæc igitur & tot sunt illa, quæ quærimus, quæ cum inuenerimus, dicimur scire. Deinde cum dicit.

ARGY. *Cum autem quærimus esse, aut si est simpliciter, tum si sit, nec ne ipsius medium quærimus. Atque cognito vel esse, qui quidem modus aliqua ex parte rei complectitur quæstionem, vel si est, quod quidem simplex est rei quæstio rursus propter quid est, aut quid est quærimus, quid nam sit tunc ipsum medium quærimus.*

ANTI. *Quærimus autem, cum quæramus quia, aut si est simpliciter, vtrum sit medium ipsius, aut non. Cum autem cognoscentes aut quia est, aut si est, aut in parte, aut simpliciter, iterum propter quid quærimus, aut quid est, tunc quærimus quid sit medium.*

Ostendit qualiter prędictæ quęstiones se habeant ad mediũ. Et circa hoc tria facit. Primo proponit quod intendit. Secũdo manifestat quod dixerat, ibi {Dico aũt quia.} Tertio probat propositum, ibi {Contingit autem itaq; in omnibus quæstionibus, &c.} Circa primũ sciendum est, ꝙ prædictarum quatuor quæstionum, quarum duæ ponunt in numerũ & duæ non ponunt, primã vtrarumq; in vnam coordinat.s. quęstionem quia, & quęstionem an est. Et dicit, ꝙ cum quęrimus, quia hoc est hoc, aut cum quęrimus de aliquo simpliciter si est, nihil aliud quærimus, quàm vtrũ aliquod medium ipsius, quod quęrimus, sit inuenire, vel non. Quod nõ dicitur 2m ipsam formã quæstionis. Non.n.cum quæro an sol eclypsetur, vel an homo sit, ex ipsa forma quæstionis quæro an sit aliquod medium, quo possit demõstrari solem eclypsari vel hominem esse, sed si sol eclypsatur, vel homo est, consequens est, ꝙ sit aliquod medium inuenire ad demonstrandũ ista quæ quæruntur. Non.n. fit quæstio de immediatis, quæ & si vera sunt, non tñ habent mediũ, quia huiusmodi cũ sint manifesta, sub quęstione non cadunt. Sic ergo qui quęrit an hoc sit hoc, vel an hoc sit simplex ex cõsequenti quærit an sit huiusmodi medium. Quæritur.n.in quæstione si est, vel quia est, an sit id quod est medium, quia id quod est medium est ratio eius, de quo quæritur an hoc sit hoc, vel an simpliciter, vt infra dicetur. Non tñ quæritur sub ratione medij. Contingit autẽ inuento quod quæritur per duas quæstiones, cognoscere aut quia est, aut si est, quorũ alterum est cognoscere esse simpliciter, alterum esse in parte, sicut cũ cognoscimus ꝙ homo est albus, quia esse album nõ significat totaliter esse hominis sed significat ipsum esse aliquid. Et ideo cũ homo sit, albus non dicitur esse simpliciter, sed esse 2m quid. Sed cũ dicit homo est, significatur ipsum esse simpliciter, & cum homo fit ens, dicitur generari simpliciter. Cum ergo cognito quia est, quærimus propter quid est, aut cognito si est, quærimus quid est, tunc quærimus quid sit medium. Et hoc similiter est accipiendum non secundum formã quæstionis, sed secundum concomitantiam. Nõ enim qui quærat causam propter quam sol

eclypsatur,

de subiecto per diffinitionē subiecti. Vnde etiā in principio dictum est, q; oportet præcognoscere quid est, nō solum de passione, sed etiam de subiecto, quod nō oporteret nisi diffinitio passionis concluderetur de subiecto per diffinitionem subiecti. Et hoc patet per exemplū. Si velimus de triangulo demonstrare, q; habet tres angulos æquales duobus rectis, accipiamus primo pro medio qđ est figura habens angulum extrinsecum æqualem duobus rectis intrinsecis sibi oppositis, quod est quasi diffinitio passionis. Quod iterum demonstrare oportet per diffinitionem subiecti vt dicamus. Omnis figura tribus rectis lineis contenta, habet angulū exteriorem æqualem duobus interioribus sibi oppositis, sed triangulus est huiusmodi, ergo &c. Et idem patet si velimus demonstrare q; vox acuta & grauis consonent, accipiamus diffinitionem passionis vt hic dicitur. s. q; habent proportionē numeralem, sed rursus ad hoc demonstrandum oportet accipere diffinitionem grauis acuti. Nam grauis vox est, quę in multo tempore nata est mouere sensum, acuta autem quę in modico tempore, modici aūt ad multum est proportio numeralis. Nec refert si aliter diffiniatur acutum & graue. Oportet. n. in eorum diffinitione ponere aliquid ad quantitatē pertinens, & sic necesse erit concludere in eis proportionē numeralem. Deinde cum dicit.

Nota.

ARGY. *Indicat etiam circa ea, quorum medium sensu percipi non potest, nos ipsum medium quærere. Nam non sentientes lunæ defectionem, est ne, an non est, defectionem quærimus lunæ. Quòd si essemus in ipsa luna, neq; si fit, neque cur fit defectio, vtiq; quæreremus, sed simul vtrunque se nobis vltro offerret, atq; pateficret. Esse enim ex sensu perceptione, & ipsum vniuersale notum nobis fuisset. Sensu nanq; terram nunc sese obijcere lunæ cognosceremus. Pateret enim visu nunc deficere lunam, atque ex hoc ipsum emersisset vniuersale. Vt igitur dicebamus idem est scire quid est, & propter quid est. Et hoc, aut simpliciter, & non aliquid eorum, quæ insunt, aut aliquid eorum, quæ competunt, veluti duo recti, aut maius, vel minus, & huiusmodi. Patet igitur omnia, quæ quæruntur, medij quæstionem esse.*

ANTI. *Quòd autem medij sit quæstio, ostenditur quādocunq; medium sensibile est. Quærimus enim non sentientes, vt defectum, si est. Si vero essemus super lunam, non vtique quæreremus, neq; si sit, neque propter quid, sed simul manifestum esset vtique, ex eo enim quòd sentimus, & vniuersale nobis factū est scire. Sensus quidem est eius quod nunc obijcitur, & manifestum enim est quòd nunc deficit, ex his autem vniuersale vtiq; factū est. Sicut igitur diximus, quod quid est scire idem est, & propter quid est. Hoc autem, aut est simpliciter, & non eorum, quæ insunt aliquid, aut quę insunt, vt quoniā duo recti sunt, aut quoniam maius, aut quoniam minus est. Quod quidem igitur omnia, quæ quærunt, medij quæstio sit, manifestum est.*

Ostendit propositum per signū sensibile. Et dicit q; ea, in quibus medium est sensibile, manifeste ostendunt q; omnis quæstio sit quæstio medij, quia. s. bene mediū sensibile per sensum innotesceret, nullus relinquitur quæstioni locus. Tunc. n. quærimus in rebus sensibilibus secundum aliquam prædictarū quæstionum, qn̄ medium non sentimus, sicut quærimus an sit defectus lunæ, vel si est defectus lunę, vel non, quia nō sentimus mediū quod est causa faciens deficere lunam. Sed si essemus in loco, qui est super lunā, videremus quomodo luna subintrando vmbram terræ deficeret, ideo circa hoc nihil quæreremus, nec si est, nec propter quid est, sed simul vtrunq; nobis fieret manifestum. Et quia posset aliquis obuiando dicere, q; sensus est singularium, ea vero, quæ quæruntur sunt vniuersalia, sicut & ea, quæ sciunt, & ita per sensum nō videtur q; posit nobis innotescere id, de quo est quæstio. Ideo quasi obuiationi respondens subiungit, q; ex hoc ipso q; sentiremus particulare. s. q; hoc corpus lunæ nunc subintrat hanc vmbram terræ, statim accideret nobis q; sciremus vniuersale. Sensus. n. noster esset de hoc q; nunc lumen solis obstruitur per oppositionem terræ, & per hoc manifestū esset nobis q; luna nunc deficit. Et quia nos coniiceremus quòd semper hoc modo accideret lunæ defectus, statim in nostra scientia sensus rei singularis fieret vniuersale. Et ex hoc exemplo concludit q; idē est scire quod quid est, & propter quid. Nam ex hoc quod videmus terram interpositam inter solem & lunā, sciemus & quid est defectus lunæ, & propter quid luna deficit, quorum vnum. s. scire quid est, refertur ad scientiam, qua scimus de aliquo q; simpliciter sit, nō autem q; aliquid insit alicui, sed propter quid refertur ad cognitionem eorum, quæ insunt, sicut cum dicimus q; tres anguli sunt æquales duobus rectis, aut maiores aut minores. Vltimo autem epilogando concludit principale propositū, scilicet manifestum ex prædictis, in omnibus, quæ quæruntur esse medij quæstionem.

LECTIO II.

Vtrum omnium, quorū est demonstratio, sit diffinitio, & econuerso, & vtrum alicuius eiusdem sit diffinitio, & demonstratio.

ARGY. *His itaque determinatis dicendum esse videtur, quonam pacto ostenditur ipsum quid est, quis reductionis est modus, quid est denique & quorum est diffinitio. Atque antea dubitandum esse videtur.*

ANTI. *Quomodo autem quod quid est demonstretur, & quis modus introductionis, & quid est diffinitio, & quorum, dicemus, opponentes primū de ipsis.*

Postquam Philosophus ostendit q; omnis quęstio est quodammodo quęstio medij, quod quidē est quod quid est, & propter quid, hic incipit manifestare qualiter medium nobis innotescat, & diuiditur in partes duas. In prima parte ostendit quomodo & quid est, & propter quid se habent ad demonstrationem. In secunda parte ostendit quomodo oporteat inuestigare quod quid est, & propter quid: ibi {Quomodo autem oportet venari.} Prima autem pars diuiditur in partes duas. In prima manifestat quomodo se habeat ad demonstrationem ly quid est. In secūda manifestat quomodo se habeat ad demonstrationem ly propter quid, quod significat causam: ibi {Quoniam autem scire opinamur, cū sciamus causam.} Circa primū duo facit. Primo dicit de quo est intentio. Secundo prosequitur propositum: ibi {Principium aūt futurorum.} Dicit ergo primo, quod quia omnis quæstio ad cuius determinationem demonstratio inducitur, est quæstio medij, quod est quid, & propter quid, oportet primo dicere per quem modū hoc ipsum quod quid est nobis ostendatur, vtrum. s. per demonstrationem vel per diuisionem, vel quouis alio modo. Et iterum oportet dicere, quis sit modus reducendi ea, quæ apparent de re ad quod quid est. Et quia diffinitio est oratio significans quod quid est, oportet etiam scire quid sit diffinitio, & quæ sint diffinibilia. In his autem hoc ordine procedemus. Primo quidem opponendo. Secundo autem veritatem determinando. Deinde cum dicit.

Lect. 13.

Lect. 7.

ARGY. *Idque initium faciendum, quod maxime dicendis erit accommodatum. Dubitauerit itaq; quispiam, vtrum fieri possit, ut idem rationeq; eiusdem, diffinitione, demonstrationeque, sciatur, an idipsum fieri nequeat.*

ANTI. *Principium autem sit futurorum, quod vere sit magis proprium habitarum rationum. Dubitabit enim aliquis, vtrum sit idem, & secundum idem diffinitione scire, & demonstratione, aut impossibile.*

Exequitur proposita ordine prædicto. Vnde primo procedit circa præmissa disputatiue opponédo. Secundo
Lectio. 7. veritatem determinando, ibi {Iterum autem speculandũ si non dicitur bene.} Circa primũ duo facit. Primo procedit disputãdo de ipsa diffinitione, quæ significat quod quid est. Secundo de ipso quid est per diffinitioné significato, ibi {Ipsius autem quid est, vtrum syllogismus.}
Lect. seq. imme. Circa primũ tria facit. Primo inquirit disputatiue, vtrũ omnium quorum est demonstratio, sit diffinito. Secundo vtrum econuerso omnium quorum est diffinitio, sit demonstratio: ibi {Quid aũt cuius est diffinitio.} Tertio vtrũ alicuius eiusdem sit diffinitio, & demonstratio: ibi {Sed vtrum si non omnis.} Circa primum duo facit. Primo dicit de quo est intentio. Secundo exequitur propositum: ibi {Dubitabit enim vtiq; aliquis.} Dicit ergo primo, quòd inter ea, quæ in futurum dicenda sunt, principium oportet sumere ab eo, quod est conuenientissimum habitarum. i. consequentium rationũ. Quod quidem est de hoc quod posset aliquis dubitare, vtrum contingat idem & secundum idem scire per diffinitionem, & demonstrationem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Et enim diffinitio ipsius quid est esse videtur. Omne autem quid est, vniuersale est, atq; affirmatiuum. At ratiocinationes alias negatiuas, alias non vniuersales esse patet. Vniuersa nanque ratiocinationes secundæ figuræ sunt negatiuæ. Tertiæ autem vniuersales non sunt.*

ANTI. *Diffinitio quidem. n. quod quid est scire videtur, quod autem quid est omne vniuersale, & prædicatiuum est. Syllogismi autem sunt alij quidem priuatiui, aut non vniuersales. Sicut in secunda quidem figura priuatiui omnes sunt, in tertia vero non vniuersales.*

Probat q̃ nõ omnium, quorum est demonstratio, sit diffinitio. Et hoc quadrupliciter. Primo quidé, quia diffinitio est indicatiua eius quod quid est, omne aũt quod pertinet ad quod quid est, prædicaẽ & affirmatiue & vniuersaliter: ergo diffinitio est solú eorum contentiua, siue significatiua quæ prędicantur affirmatiue & vniuersaliter. Sed non oés syllogismi sunt demonstratiui cõclusionum affirmatiuarũ vniuersalium, sed quidã sunt negatiui, puta omnes qui fiunt in secunda figura, quidam vero particulares: puta oés qui sunt in tertia figura. Non ergo oĩum est diffinitio, quorũ est demóstratio. Secundo ibi.

ARGY. *Deinde nec eorum omnium est diffinitio, quæ per primam affirmatiuæ demonstrantur figuram, quale est hoc omnis triãgulus habet tres angulos duobus rectis æquales, aliaque similia. Huius autem ratio est, quia id scire quod demonstrari potest, nil aliud est, quam demonstrationem eius habere. Quare si est talium demonstratio, patet eorundem & diffinitionem non esse. Nam si esset; per diffinitionem etiam quispiam sciret demonstrationem non habens. Nihil enim vetat, vt non simul demonstratio, atque diffinitio habeatur.*

ANTI. *Postea neq; eorum, quæ sunt in prima figura, omnium est diffinitio, vt quod omnis triangulus duobus rectis æquales habet. Huiusmodi autem ratio est, quoniam scire demonstrabile, est demonstrationem habere. Quare si in talibus demonstratio est, manifestum est quòd non erit ipsorum diffinitio. Scit enim vtique aliquis & secundum diffinitionem non habens demonstrationem. Nihil enim probibet non simul habere.* vide in annot.

Ostendit idem dicens, q̃ neq; diffinitio etiam potest esse omnium eorum, quæ cõcluduntur per syllogismos affirmatiuos, quod contingit esse solum in prima figura, sicut demõstratiue syllogizatur, q̃ triãgulus habeat tres angulos æquales duobus rectis. Huiusmodi autem quod dictum est. s. q̃ non omniũ, quæ syllogizantur posit esse diffinitio, ratio est, quia scire aliquid demõstratiue nihil aliud est, quàm demonstrationem habere. Ex quo patet, q̃ si omnium horũ sciẽtia solum per demonstrationem habetur, non est eorũ diffinitio. Ea. n. quorum est diffinitio, cognoscuntur per diffinitionem. Sequeretur ergo, q̃ aliquis nõ habens eorũ demonstrationem sciret ea, eo q̃ nihil prohibet aliquod habentẽ diffinitionem non simul habere demõstrationem, quamuis diffinitio sit demonstrationis principiũ. Nõ. n. quicunq; cognoscit principia, scit cõclusioné inducere demonstrãdo. Tertio ibi.

Inductione etiam idem satis ostendi, credique potest. Nihil enim vnquam eorum, quæ vel per se, vel per accidens insunt diffinientes cognouimus. ARGY.

Sufficiens autem fides est ex inductione. Nihil enim aliquando diffinientes cognoscent, neq; eorum quæ per se insunt, neq; quæ insunt secundum accidens. ANTI.

Ostendit idem per inductioné ex qua potest fieri pręmissæ conclusionis sufficiens fides quia demonstratio est eorũ, quæ per se insunt, vt patet de his, quæ in primo habita sunt. Nullus aũt vnquã cognouit per diffinitionem, Lect. 4. & seq.
neq; aliquid eorum, quę, per se insunt, neq; etiam aliquid eorum quæ per accidens insunt, qm̃ accidentiũ quæ per se vel per accidens insunt, nõ possunt esse aliquæ diffiniones, vt habetur. 7. Metaphy. Quare eius quod est inesse per se vel per accidens, quod syllogismus concludit, nullus vnquam dedit diffinitionem. Quarto ibi.

Præterea si diffinitio substantiam explicat, atq; declarat, patet talia nõ substantias esse. Perspicuum igitur est non omnis eius diffinitionem esse, cuius est demonstratio. ARGY.

Amplius si diffinitio substantiæ quædam est notificatio, huiusmodi manifestum est quòd non sint substantiæ. Quod quidem igitur non est diffinitio omnis, cuius est & demonstratio, manifestum est. ANTI.

Ostendit idem per rationem, quia diffinitio est notificatio substantiæ, tum quia substantia principaliter diffinitur, accidens autem per posterius diffinitione, quę est
per additamentum, vt habetur in. 7. Metaph. tum etiam, Tex. cõ. 4.
quia accidẽs nõ diffinitur, nisi quatenus significatur per modum substantiæ per aliquod nomen. Hæc autem, de quibus sunt demonstrationes, non sunt substãtię, nec per modum substantiæ significantur, sed per modum accidentium scilicet secundũ inesse aliquid alicui. Vnde concludit non esse possibile, quòd diffinitio sit omnis eius, cuius est demonstratio. Deinde cum dicit.

At est ne eius omnis demonstratio, cuius est diffinitio? At videtur non esse, vna nanque & eadem de hoc etiam est ratio. Constat enim vnius ea ratione, qua vnum est, scientiam vnam esse. Quare si id scire, quod demonstrari potest, nil aliud est, quam demonstrationem eius habere, eueniet aliquid, quod fieri nequit. Sciet enim is, qui diffinitionem habet, sine demonstratione profecto. ARGY.

Quid autem, cuius est diffinitio, nunquid omnis est demonstratio, aut non? Vna quidem iam ratio, & de hac ANTI.

eadem

eadem est. Vnius enim inquantum vnum, vna est scientia. Quare si vere scire demonstrabile est scientiam habere, accidet quoddam impossibile. Diffinitionem enim habens sine demonstratione sciret.

Inquirit an ecõuerso demonstratio sit omnis eius, cuius est diffinitio. Et ostendit ꝙ non, duplici ratione quarum prima supra tacta est. Vnius.n.inquantum est vnũ, videtur esse vna sciẽtia.i.vnus modus cognoscẽdi. Vnde si id, quod est demonstrabile, vere scitur per hoc, ꝙ habetur demonstratio de eo, sequitur quoddã impossibile si per diffinitionẽ sciri posiit, quia habens diffinitionẽ sciret aliquid demonstrabile absq; hoc ꝙ haberet, demonstrationem, quod vr̃ inconueniens. Et hæc ratio fuit secundo posita inter præmissas. Secundã rõnem ponit ibi.

Lect. præsenti.

ARGY. *Præterea demonstrationum principia sunt diffinitiones, quorum non esse demonstrationes antea demonstrauimus. Alioquin in infinitũ esset processio. Etenim aut principia demonstrantur, & principiorum sunt semper principia modusq́; nullus vnquam occurrit, aut in primis fletur necesse est, quæ quidem & diffinitiones sunt, & demonstrari non possunt.*

ANTI. *Amplius principia demonstrationũ diffinitiones sunt, quarum non esse demonstrationes monstratum est prius, aut erunt principia demonstratiua, & principiorũ principia, & hoc in infinitum abibit, aut primarum diffinitiones erunt indemonstrabiles.*

Diffinitiones.n.sunt principia demonstrationum, vt in primo habitũ est, sed principia nõ sunt demonstrabilia, quia sic sequeretur, ꝙ principiorum essent principia, & ꝙ demonstrationes in infinitũ procederent, quod est impossibile, vt in primo ostensum est. Vnde sequitur, ꝙ diffinitiones sint indemõstrabiles, tanquam quędã principia prima in demonstrationibus. Et sic nõ omniũ quorum est diffinitio, est demonstratio. Deinde cum dicit.

ARGY. *At si non omnis eiusdem, cuiusdam ne saltem diffinitio ac demonstratio est, an neq; hoc esse potest? Non enim eius est demonstratio, cuius est diffinitio. Et enim diffinitio est ipsius quid est substantiamq; declarat, demonstrationes autem idipsum subijcere, sumereq́; videntur. Mathematicæ nanque quid est vnitas, quid par quid impar, accipiunt, cæteraq́; demonstrationes similiter.*

ANTI. *Sed vtrum si nõ omnis eiusdem, sed cuiusdam eiusdem sit diffinitio & demonstratio, aut impossibile sit? Non est demonstratio cuius est diffinitio. Diffinitio quidem ipsius quid est, & substantiæ est sed demonstrationes videntur omnes supponere esse, & accipiẽtes quod quid est, ut Mathematice quid vnitas, & quid impar, & alia similiter.*

Inquirit vtrũ sit possibile quòd alicuius eiusdem sit diffinitio & demonstratio, & si nõ omnis eius. Et ostendit quòd non, tribus rationibus. Quarũ prima est, quia diffinitio est manifestatiua eius quod quid est, & substantię id est essentię cuiuslibet rei. Demonstrationes autem hoc non manifestant, sed supponunt, sicut in mathematicis demõstrationibus arithmeticæ supponitur quid est vnitas, & quid est par, & simile etiam in alijs demonstrationibus. Ergo nõ est eiusdem demonstratio & diffinitio. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea omnis demonstratio aliquid demonstrat de aliquo, vt esse, aut non esse. At in diffinitione nihil de alio prædicatur, veluti neque animal de bipede, neque hoc de animali, nec item figura de plano. Non est enim planum figura, neque figura planum.*

ANTI. *Amplius omnis demõstratio aliquid de aliquo demonstrat, vt quia est, aut non est, in diffinitione autem nil alterum de altero prædicatur, vt quod animal de bipede, neque hoc de animali, neque de plano figura. Neq; enim planum est figura, neque figura planum.*

Quæ talis est. In eo, quod per demonstrationem concluditur prædicat̃ aliquid de aliquo vel affirmatiuæ vel negatiuæ, sed in diffinitione non prædicatur aliquid de aliquo sicut in hac diffinitione. Homo est animal bipes, neq; prædicatur animal de bipide, neq; bipes de animali. Et similiter in hac diffinitione; Circulus aut triangulus est figura plana, nec planũ prędicatur de figura, neq; ecõuerso. Si.n.partes diffinitionis adiungerẽtur sibi inuicem, oporteret ꝙ prædicatio intelligeretur per modũ conuenientem diffinitioni.s.in eo quod quid est, hoc aũt non videmus. Nec.n.genus prædicatur in eo quod quid est de differentia, neq; ecõuerso. Non ergo eiusdem est diffinitio & demonstratio. Tertiam rõnem ponit ibi.

Præterea differt quid est, & esse ostendere. Ad diffinitio quidem quid est patefacit, demonstratio vero quippiam inesse cuipiam. vel non inesse, demonstrat. Diuersorum autem diuersa est demonstratio, nisi quid totius sit pars. Quod quidem propterea dictum est, quod si demonstratũ est triangulum omnem duobus rectis angulos tres æquales habere, demonstratum est etiam triangulum duorum æqualium laterem tres angulos æquales duobus rectis habere. Iste nanq; partis, ille totius rationem habere videtur. At quid est & esse, non ita se habere videntur, quippe cum neutrum ad alterũ partis habeat rationem. Patet igitur nec eius omnis demonstrationem esse cuius est diffinitio, nec eius omnis diffinitionem esse, cuius est demonstratio. Quibus efficitur, vt omnino cuiusquam eiusdem vtrunque haberi non possit. Quare perspicuum est, neque idem esse diffinitionem demonstrationemq́ue, neq; alterum in altero esse. Nam ea, quæ subijciuntur similiter profecto se haberent. Sed de his hactenus, satis enim de hisce diximus dubitando. ARGY.

Amplius alterũ est quod quid est, & quia est demonstrare. Diffinitio quidem igitur quid est ostendit, sed demonstratio, quia si est hoc de hoc, aut non est. Alterius autem altera demonstratio est, nisi sit tanquam quædam pars totius. Hoc autem dico quoniam ostensum est quòd isocheles duobus rectis habet æquales tres si omnis ostensus est triangulus, pars enim est, hoc autem totum. Hæc autem adinuicem non se habent sic, & quia est, & quid est. Non enim alterum est alterius pars. Manifestum itaque est, quòd neq; cuius est diffinitio, omnis sit demonstratio neq; cuius omnis sit demonstratio, huius omnis sit diffinitio. Quare omnino eiusdem nullius contingit habere vtrunque. Manifestum igitur est quòd neque diffinitio est demonstratio, neq; idem erunt, neq; alterum in altero. Etnanq; subiecta similiter se haberent. Hęc quidem igitur vsque ad hoc opposita. ANTI.

Et dicit quòd alterũ est manifestare quod quid est, & quia est vt patet in differentia quęstionũ suprapostia, sed diffinitio ostendit de aliquo quid est, demonstratio autẽ ostendit affirmatiuæ vel negatiuæ aliquid esse de aliquo vel non esse. Videmus autẽ quòd alterius rei alia est demonstratio, nisi illa duo se habeant adinuicem, sicut totum & pars, quia tunc vna, & eadẽ esset demonstratio de vtroque. Sicut demonstrato quòd triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, similiter etiam ostensum est de isochele, qui se habet ad triangulũ sicut pars ad totum, sed nõ ita est in his duobus, quia est & quid est, neutrũ.n.est pars alterius. Ostensum est igitur, ꝙ nec omnis,

cuius eſt diffinitio ſit demonſtratio, neque econuerſo. Et ex hoc vlterius concludi poteſt, ꝙ nullius eiuſdẽ ſint, & quod diffinitio & demonſtratio, neq; ſunt idem, neq; vnũ ſit in alio, ſicut pars ſubiectiua in ſuo toto, quia oporteret ꝙ etiam ea, quorũ ſunt, ſe haberẽt per modũ totius & partis, ita.ſ. quòd omne diffinibile eſſet demonſtrabi- Lect. præſenti. le, aut ecõuerſo, quod ſupra improbatũ eſt. Vltimo epilogãdo cõcludit vſq; ad hoc proceſſum eſſe opponendo.

LECTIO III.

Quod quid eſt, ſeu ſignificatum diffinitionis demonſtrari minime poſſe oſtenditur.

ARGY. *Nunc inueſtigemus oportet, vtrum ipſius quid eſt ratiocinatio ſit, demonſtratioq́ue, an non ſit, vt nunc ſermo noſter ſupponit.*

ANTI. Tex.cõ.3. *Ipſius autem quid eſt vtrum ſyllogiſmus ſit, an demonſtratio eſt, aut non, ſicut ratio ſupponit?*

Poſtquam Philoſophus diſputatiue inquiſiuit, vtrum diſſinitio ſignificans quod quid eſt poſsit demonſtrari, hic procedit vlterius ad inquirendũ diſputatiue, vtrũ ipſum quod quid eſt, quod eſt diffinitionis ſignificatũ poſExpo.tex. & ſen. ſit demonſtratiue probari. Et primo proponit quod intendit. Secundo exequitur propoſitũ, ibi {Syllogiſmus quidem.n.} Mouet ergo primo quæſtionem, vtrũ poſsit eſſe ſyllogiſmus aut demonſtratio eius, quod quid eſt, ita ſcilicet quod concludatur hoc eſſe quod quid eſt, huius aut hoc nõ ſit poſsibilie, ſicut ſuppoſuit ratio immediate pręmiſſa. Fuit autem neceſſaria hæc dubitatio poſt præmiſſa, quia in diffinitione attenditur non ſolum vt illud, quod ſignificatur, ſit quod quid eſt ſed etiã vt tali modo tradatur, qui competat ad manifeſtãdum quod quid eſt, ita.ſ. quòd ſit ex prioribus & notioribus, & alia huiuſmodi habeat quæ in diſſinitione ſunt obſeruãda. Signanter autem dicit, vtrum ſit ſyllogiſmus aut demonſtratio, nam rationum ſubſequentiũ quædam concludunt quòd eius quod quid eſt nõ ſit demonſtratio, quædam vero ꝙ eius omnino, non ſit ſyllogiſmus. Deinde cum dicit.

ARGY. *Patet.n. ratiocinationem quidẽ aliquid per mediũ de aliquo ſemper oſtendere, ipſum aũt quid eſt proprium eſſe, & hoc ipſo quid eſt prędicari. Hęc aũt cõuerti neceſſe eſt.*

ANTI. *Syllogiſmus quidẽ enim aliquid de aliquo demonſtrat per medium. Sed quid eſt propriũ eſt, & in eo quod quid eſt prædicatur. Hoc autem neceſſe eſt conuerti.*

Procedit diſputatiue, ad oſtendendum ꝙ non ſit ſyllogiſmus vel demonſtratio eius quod quid eſt. Et primo excludit quoſdam ſpeciales modos, quibus poſſet videri ꝙ poſſet demonſtrari quod quid eſt. Secundo ponit raLectio.6. tiones cõmunes ad hoc, ibi {Amplius ſcimus quomodo demonſtrabit.} Circa primum tria facit. Primo oſtẽdit, quòd nõ poteſt demonſtrari quod quid eſt per acceptionem conuertibiliũ terminorum. Secundo ꝙ non poteſt demonſtrari per diuiſionem, ibi {At vero neq; per diuiLectio.4. ſionis.} Tertio quòd nõ poteſt demonſtrari accipiendo Lectio.5. id, quod requiritur ad quod quid eſt, ibi {Sed vtrum ſit demonſtrare.} Circa primũ tria facit. Primo præmittit quædam, quæ ſunt neceſſaria ad propoſitũ oſtẽdendum. Secundo inducit rationem, ibi {Si.n. ipſius c a proprium eſt.} Tertio manifeſtat inconueniens quod ſequitur, ibi {Oportet autem in duabus propoſitionibus.} Circa primum pręſupponit duo, quorum primum pertinet ad ipſum ſyllogiſmũ ſyllogiſmus probat aliquid de aliquo per aliud medium, vt ex ſuperioribus patet. Aliud autẽ pertinet ad ipſum quod quid eſt, quod eſt per ſyllogiſmum probandum, ad quod requiruntur duæ cõditiones, quarum vna eſt, quòd quod quid eſt ſit proprium. Quælibet.n. res habet propriam eſſentiam ſiue quidditatem. Et quia nõ omne quod eſt proprium alicui, pertinet ad eſſentiam eius, ſicut riſibile homini, ideo requiritur ſecunda conditio, quòd prædicetur in quid. Et has duas conditiones neceſſe eſt ſequi tertiam.ſ. quod quid eſt ſit conuertibile cum eo cuius eſt. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nam ſi a ſit proprium ipſius c patet b quoque ipſius c & a rurſus ipſius b proprium eſſe. Quo ſit omnia conuertantur, mutuamq́; prædicationem ſuſcipiant.*

ANTI. *Si enim a ipſi c eſt proprium, manifeſtum eſt quod & a ipſi b & hoc ipſi c. Quare omnia ſunt adinuicem.*

Ponit rationem ad propoſitũ oſtendendum. Et circa hoc tria facit. Primo dicit qualem oporteat eſſe ſyllogiſmum, qñ concludit quod quid eſt, ſi hoc ſit poſsibile. Secundo cõcludit inconueniens, quod ex hoc ſequitur, ibi {Si ergo quod quid eſt.} Tertio exemplificat in terminis, ibi {Et omnino ſi eſt monſtrare.} Circa primũ tria facit. Primo.n. oſtendit quid requiratur ad ſyllogiſmum concludentem quod quid eſt, ex eo quod eſt proprium. Secũdo quid requiratur ex eo quod prædicatur in quid, ibi {At vero & ſi a.} Tertio oſtendit, ꝙ ſine his, talis ſyllogiſmus eſſe non poſsit, ibi {Si vero aliquis.} Dicit ergo primo, quòd ſi a quod eſt probandum de c tanquã quod quid eſt eius, eſt ꝓprium ipſi c quod requiritur ad quod quid eſt, vt dictũ eſt, oportebit quòd primum.ſ. a ſi proprium medij quod eſt b. Nam ſi a excedit b quod vniuerſaliter prædicatur de c, ſequitur quòd a multo magis excedat c. Et ſimiliter manifeſtum eſt, quòd oportebit b eſſe proprium ipſius c. Nam ſi b excedat c ſequitur quòd a quod vniuerſaliter prædicatur de b excedat c & ſic nõ erit proprium eius, vt ſupponebatur. Relinquitur ergo, quòd ſi aliquis ſyllogiſmus ſit qui concludit quod quid eſt, oportet eſſe talem habitudinem terminorum eius, vt omnes adinuicem conuertantur. Deinde cum dicit.

ARGY. *At vero ſi tam a competit ipſi b vt quid eſt ipſius, quam b competat identidem ipſi c, neceſſe eſt tum a de c prædicetur vt quid eſt ipſius.*

ANTI. *At vero & ſi a in eo quod quid eſt in omni b & vniuerſaliter b de omni c in eo quod quid eſt dicitur, neceſſe eſt & a in eo quod quid eſt prædicari de c.*

Oſtẽdit quid debet habere ſyllogiſmus prædictus ex eo, ꝙ concludit id, quod prædicatur in eo quod quid eſt. Et dicit, ꝙ oportet hoc modo ſyllogiſmũ procedere, vt maior extremitas, quæ eſt a prædicetur in eo quod quid de medio, quod eſt b, & b ſimiliter prædicet̃ in eo quod quid de minori extremitate, quę eſt c & ſic concluditur ꝙ a pręedicet̃ de c in eo quod quid eſt. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Quod ſi non hoc pacto bis illud quiſpiam ſumpſerit, nulla ſane neceſſitas omnino compellat, vt a de c vt quid eſt ipſius dicatur. Vt ſi a quidem vt quid eſt ipſius b competere dixeris, a vero non eodem modo de quolibet c prædicaueris. Quare non ſolum a de b dicatur oportet, vt quid eſt ipſius, ſed b quoque de c modo eodem prædicetur neceſſe eſt.*

ANTI. *Si vero aliquis non accepit ſic reduplicans, nõ neceſſe eſt a in eo quod quid eſt de c prædicari. Si autem a quidem de b in eo quod quid eſt non de quibuſcunque b in eo quod quid eſt, ipſum autem quod quid eſt vtrunq; hoc habebit, erit itaq; & b de c in eo quod quid eſt.*

Oſtendit ꝙ prædictus modus ſyllogizãdi requiratur. Et dicit ꝙ {ſi aliquis nõ ita accipiat terminos duplicans} id eſt obſeruãs duas cõditiones prædictas, vel potius accipiens quod quid eſt ex duabus partibus, nõ ſequitur ex neceſsitate, quòd a prædicetur de c in eo quod quid eſt.

Sed & si ex vna tantum parte prædictæ conditiones obseruentur, nõ sufficit ad propsitũ. Et si.n.detur ꝙ a prędicetur de b in eo quod quid est, nõ propter hoc sequitur ꝙ prædicetur in eo quod quid de quibuscunq; prædicatur b & qualitercunque. Et sic sequitur ꝙ ex vtraq; parte oporteat accipere quod quid est, ita scilicet quòd non solum a sit quod quid est ipsius b, sed etiam ipsum b sit quod est ipsius c conuertibiliter & in eo quod quid prędicatum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Hæc enim ita sint. Si in vtroque ratiocinationis interuallo ipsum quid est, quidditasq; sumatur, quidditas uimirum antea quàm concludatur, in ipso medio ratiocinationis termino collocabitur.*

ANTI. *Si igitur quod quid est, & quod quid erat esse, vtraq; habent, in medio erit prius quod quid erat esse.*

Ducit ad inconueniens, quia si sicut ostensum est ex vtraq; parte inuenitur nõ solum prædicari aliquid in eo quod quid, sicut genus prędicatur de specie, sed etiam ꝙ ex vtraq; parte sit quod quid erat esse, quod sigñat diffinitio, sequitur quod quid erat esse prius fuisse in medio termino.i.quòd medius terminus sit quod quid erat esse minoris extremitatis, & ita supponitur ꝙ oportebat probare.s.quidditatem ipsius c. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atq; omnino si fieri potest, vt ostendatur quid nam sit homo, sit c quidem homo, A vero quid est de ipsiuo, siue sit animal bipes, siue aliquid aliud. Si igitur huiusce ratiocinatio sit, necesse est A de quolibet B prædicetur. Hoc autẽ erit alia media inter A & C ratio, quæ quidem etiã quid est ipsius hominis erit. Sumitur igitur id profecto quod demonstrare oportet. B. nanq; diffinitio ipsius hominis est.*

ANTI. *Et omnino si est monstrare quid est homo, sit C homo,* vide in annot. *A vero quod quid est siue animal bipes siue aliquid aliud. Si igitur syllogizatur, necesse est de B A omni prædicari, & huiusmodi autem erit alia media ratio. Quare & hoc quod quid est homo.*

Manifestat qđ dixerat in terminis, puta {si volumus monstrare quid est homo, sit c}.i.minor extremitas {homo a vero}.i.maior extremitas sit quod quid est hominis, puta {animal bipes, vel aliquid aliud hmôi.} Si ergo hoc oporteat per syllogismũ probari, necesse est ꝙ diffiniatur aliquod mediũ.i.b de quo omni, a prædicetur, & ad hoc medium pertinebit quædã alia media diffinitio, quæ.s.erat diffinitio minoris extremitatis. Vnde sequet̃, ꝙ hoc etiã medium sit quod quid est hominis. Et ita qui sic syllogizat, accipit supponẽdo id, qđ oportebit ostendere.s.ꝙ b sit quod quid erat esse hoĩs. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Id autem ipsum in duabus propositionibus, & primis, medioq; vacantibus terminis, consideretur oportet. Maxime autem id, quod dictum est, elucescit.*

ANTI. *Oportet autem in duabus propositionibus primis, & immediatis terminis considerare. Maxime autem manifestum est, quod dicitur sic.*

Manifestat quomodo hoc incõueniens sequit̃ ex præmissis. Et circa hoc tria facit. Primo ostẽdit modũ quo hoc conuenienter manifestetur. Et dicit quòd id, quod dictũ est oportet cõsiderare in duabus propositionibus, quæ sint primæ, & habeant terminos immediate sibi inhęrentes. Possibile.n.esset per plures propõnes hoc ostendere, ex quibus plures syllogismi constarent, vel etiã esse possibile duas solas ꝓpositiones accipiendo, accipere eas mediatas. Sed quia oportet semper deducere ad duas primas immediatas, ideo vt breuior & expeditior sit consideratio, assumamus à principio tales propositiones, & sic maxime poterit manifestari propositum. Secundo ibi.

Qui igitur per ea cõuertuntur, quid sit anima, quid homo, vel quoduis aliud conantur ostendere, hi petũt id sine dubio, quod initio quærunt, demonstrareq; nituntur. Vt si quis censuerit id animam esse, quod est sibi viuendi causa, atque hoc numerum esse seipsum mouentem. Is.n necesse est postulet à Deo animam numerũ esse seipsum mouentem, vt idem sit anima numerusq; seipsum mouens. ARGY.

Qui quidem itaque per conuersionem demonstrantes quid est anima, & quid est homo, aut aliud quolibet eorum, quæ sunt, quod est ex principio petunt. Vt si aliquis diffiniat animam esse eandem eidem causam viuendi, hoc autem numerum seipsum mouentem, necesse est repetere si consequitur quòd vere est esse numerum seipsum mouentem sic, sicut idem. ANTI.

Proponit quod intendit, & dicit concludens ex præmissis, ꝙ illi qui volunt demõstrare per terminos cõuertibiles quod quid est alicuius rei, puta {quid est anima, vel quid est homo, vel quodcũq; aliud hmôi} necesse est quòd incidant in hoc quòd petant principiũ. Et inducit exemplũ de diffinitione animæ ſm Platonem. Quia.n. anima viuit, & est corpori causa viuendi, sequitur quòd differat à corpore per hoc quòd corpus viuit propter aliã causam, anima vero viuit per seipsam. Ponebat aũt Plato quòd numerus est substantia omniũ rerũ, eo quòd non distinguebat inter vnum quod cõuertitur cũ ente, quod significat substantiã eius, de quo dicitur, & vnũ quod est principiũ numeri, & ita sequebatur quòd anima substantialiter sit numerus sicut & quælibet alia res multa in se cõtinens. Item ponebat Plato quòd viuere sit quoddam moueri. Duobus.n.distinguitur viuum à nõ viuente.i. sensu & motu, vt dicitur in.1.de Anima, & ipsum sentire Tex. cõ. 19. siue cognoscere dicebat esse quoddã moueri. Sic ergo di Lect. 3. tex. cebat animã esse numerum seipsum mouentem, dicebat etiam animam esse id, quod est sibi causa viuendi. Si quis ergo velit probare quid est anima, quia.s.est id, quod est sibi causa viuendi, & assumat pro medio, ꝙ anima est numerus seipsum mouẽs, necesse est hoc petere.s.ꝙ anima sit numerus seipsum mouẽs, ita.s.ꝙ hoc sit idem ipsi animæ, tanquã quod quid est eius. Alioquin non sequeretur quòd si aliquid est quod quid est ipsius numeri mouentia seipsum ꝙ sit quod quid est ipsius animæ. Tertio ibi.

Non enim si A quidem ipsum B, B uero C ipsum sequatur A diffinitio erit ipsius C, sed de ipso tantũ vere dicetur, vt patet. Neq; si rursus A ratione substantia competit & de omni B prædicatur A continuo diffinitio erit ipsius C. Quanquã.u.animalis esse, de hominis esse dicitur, omne.u.animal rationis particeps substantia vere est animalis particeps, quæ est principium sentiendi, quemadmodum & omnis homo est animal, non tamen hoc dicitur pacto, vt vnum sit. Si igitur quispiam nõ hoc pacto terminos sumpserit, nunquam A sane quidditatem ipsius C substantiamq; esse concluserit. Si autem hoc acceperit modo, tum antea profecto B ipsius C diffinitionem sumpserit esse, quare non demonstrabit. Sumit.u.id quod initio quærebatur. ARGY.

Non si enim consequitur A ipsi B & hoc ipsi C erit ipsi C A quod quid erat esse, sed verũ erat dicere quòd erit solũ, neq; si est A quod quid est & de B prædicatur omni. Nam animalis esse prædicatur de hominis esse, sicut & dicimus omnẽ hominem esse animal, sed non sic sicut vnũ est esse. Siquidẽ igitur nõ sic accipiat nõ syllogizatur quod A sit in C in eo quod quid erat in substãtia. Si vero sic accipiat, tunc prius erat accipiens quòd in C est in eo quod quid erat esse B. Quare neque demonstratum est. Quod enim erat in principio accepit. ANTI.

Probat propoſitum.ſ. ꝙ talis probatio contineat petitionem principij, & dicit ꝙ non ſequitur ꝙ maior extremitas quæ eſt à ſit quod quid eſt minoris extremitatis quod eſt c, ex hoc ꝙ a ſequitur ad b & b ſequit ad c, ſed ſequitur ſimpliciter ꝙ a ſolũ inſit c. Et ſi vlterius detur ꝙ ipſum a ſit quod quid eſt alicuius, & prædicetur vniuerſaliter de b nõ adhuc ſequitur ꝙ a ſit quod quid eſt ipſius c id eſt quod quid eſt animalis, prædicari de hoc qđ eſt homini eſſe.i. de eo quod eſt quod quid eſt hominis. Sicut.n.verum eſt, ꝙ animal vniuerſaliter prędicatur de homine, ita verum eſt ꝙ diffinitio animalis vniuerſaliter prędicetur de diffinitione hominis, non tñ vt ſint omnino vnũ & idem. Sic ergo patet, ꝙ ſi aliquis non ſic accipiat terminos, vt primũ ſit omnino vnum & idem medio, & medium vltimo, nõ poterit ſyllogizari ꝙ a quod eſt primum, ſit quod quid eſt ipſi c quod eſt vltimum ex eſſentia eius. Si vero accipiátur termini modo prædicto, ſequitur quod priuſquã concludaẽ, accipiatur in pręmiſſis quod quid eſt ipſius c ſcilicet ipſum b, ex quo ſequiẽ ꝙ non ſit demõſtratio, ſed petitio vel acceptio principij.

LECTIO IIII.

Diffinitionem ipſam non poſſe per viam diuiſionis demonſtrari, oſtenditur.

ARGY. *Atqui neq; per diuiſionis viam ſit ratiocinatio, vt in Priorum reſolutiuorum diximus libro. Nunquam.n.in diuiſione ſit, vt cum hæc ſint, neceſſario illa ſequantur, ſed ſit perinde atq; cũ quiſpiam inducit. Non.n.demonſtrat. Nam nõ interrogare cõcluſionem oportet, nec quia data eſt, ideo ipſam eſſe oportet, ſed neceſſe eſt ipſam eſſe cũ illa ſint, & ſi hiſce, qui reſpondet non dicit, nec aſſentitur. Etenim ſi quiſpiam hoc interrogat pacto, homo animal ne, an inanimatũ eſt? deinde accipit animal, nullam prorſus ratiocinationẽ facit vt patet. Rurſus ſi omne animal greſſibile eſſe, aut aquaticum dixerit, deinde greſſibile ceperit, nullam ratiocinationem fecit profecto, nec hominem hoc eſſe totũ animal inquã greſſibile neceſſario ex dictis emergit, ſed hoc quoq; perinde vt illa ſumit. Atq; nihil omnino refert ſiue in multis, ſiue in paucis hoc pacto fiat, eſt.n. idem. Fit igitur vt hiſce, qui hoc procedunt modo, inutilis ſit hic vſus, & ad ea, quorum fieri ratiocinatio poteſt.*

ANTI. Tex.cõ.4. *At vero neq; per diuiſionis viam eſt ſyllogizare, ſicut in Reſolutione circa figuras dictũ eſt. Nequaquam enim neceſſe eſt illam rem eſſe cum hæc ſint, ſed ſicut, neq; inducens demonſtrat. Non.n.oportet concluſionem interrogare, neq; in cõcedendo eſſe, ſed neceſſe eſt eſſe cũ ſint illa, & ſi non dicat reſpondens, vt homo animal eſt, aut inanimatũ, poſtea accipit animal, non ſyllogizatum eſt. Item omne animal aut greſſibile, aut aquatile, & ſi accepit greſſibile, & hominem totum animal greſſibile, non neceſſe eſt ex dictis, ſed accipit & hoc. Differt autẽ nihil in multis, aut in paucis ſic dicere, idem enim eſt. Non ſyllogiſticus, quidem igitur vſus ſit ſic procedentibus, & de conuenientibus ſyllogizari.*

Poſtquam Philoſophus oſtendit ꝙ nõ poteſt demonſtrari quod quid eſt per terminos cõuertibiles, hic oſtendit ꝙ non poteſt demonſtrari per viam diuiſionis. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit propoſitũ. Secundo excludit quandam ſolutionem, ibi {Contingit ſoluere autem.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit propoſitum per rationem communem omnibus, quæ ſyllogizari poſſunt. Secundo oſtendit propoſitum quãtum ad ea, quæ ſunt propria ei quod quid eſt, ibi {Quid enim prohibet, &c.} Dicit ergo primo, ꝙ ſicut nõ poteſt demonſtrari quod quid eſt per terminos cõuertibiles, ita etiam non poteſt demonſtrari per viam diuiſionis, per quã etiã nihil ſyllogiſtice probatur ſicut dictũ eſt in Reſolutione circa figuras.i.in.1.Priorũ analyt. Cap.18. Sicut.n.in Poſterioribus analyticis docetur reſolutione vſq; ad principia prima, ita etiam in Prioribus analyticis ſit reſolutio ad prima quædam ſimplicia pertinentia ad diſpoſitionem ſyllogiſmi in modo & figura. Quòd autem per viam diuiſionis nõ poſſit aliquid ſyllogizari probat per hoc, ꝙ via diuiſionis non ex neceſſitate ſequitur cõcluſio exiſtentibus præmiſſis, quod requiritur ad rationem ſyllogiſmi. Sed ita ſe habet in via diuiſionis, ſicut & via inductionis. Ille enim qui inducit per ſingularia ad vniuerſale, nec demonſtat, neque ſyllogizat ex neceſſitate. Cum.n.aliquid ſyllogiſtice probatur, non eſt neceſſarium vlterius ꝙ vel interroget de concluſione, nec ꝙ reſpondens ei det concluſionem, ſed neceſſe eſt ꝙ concluſio ſit vera præmiſſis exiſtentibus veris. Hoc autem nõ accidit in via diuiſionis ſicut manifeſtat per exempla. Proceditur.n. via diuiſionis, cũ accepto aliquo communi, quod per multa diuiditur, remoto vno concluditur alterum. Puta ſi entium aliud eſt animal, & aliud eſt inanimatum, habito ꝙ homo non ſit inanimatum cõcluditur ꝙ ſit animal, ſed iſta concluſio non ſequitur, niſi reſpondens det ꝙ homo vel ſit animal vel inanimatum. Et eſt attendendum, ꝙ ſatis conuenienter comparauit diuiſionem inductioni. Vtrobiq; enim oportet ſupponere, quod accepta ſint omnia, quæ continentur ſub aliquo communi, alioquin nec inducens poterit ex ſingularibus acceptis concludere vniuerſale, nec diuidens ex remotione quarundam partium poterit concludere aliã. Patet ergo ꝙ inducens facta inductione ꝙ Sortes currat, & Plato, & Cicero, non poteſt ex neceſſitate cõcludere, quòd omnis homo currat, niſi detur ſibi à reſpondente ꝙ nihil aliud contineatur ſub homine, quàm iſta quę inducta ſunt. Similiter etiam nec diuidens, ſi probauerit ꝙ hoc coloratum non ſit album, nec palidum, non poteſt ex neceſſitate concludere ꝙ ſit nigrum, niſi detur ſibi à reſpondente, quòd nihil aliud cõtineatur ſub colorato, niſi ea, quæ aſſumpta ſunt in diuiſione. Et quia inueſtigantibus quid eſt homo, oportet accipere non ſolum genus quod eſt animal, ſed differentiam, vlterius in ſuo exemplo procedit quòd ſi omne animal, aut greſſibile eſt, aut aquaticum, & accipiat ꝙ homo qui nõ eſt animal quod eſt aquaticum ſit totũ hoc quod eſt animal greſſibile, non ex neceſſitate ſequitur ex dictis, ſed oportet quòd hoc etiam ſupponat datum ſibi à reſpondente.ſ. ꝙ animal ſufficienter diuidatur per greſſibile & aquaticum. Et quia quandoque per plures diuiſiones proceditur ad accipiẽdum quod quid eſt alicuius rei, ideo præmiſſis duabus diuiſionibus in ſuo exemplo, ſubdit quòd nihil differt quòd ſic procedatur in multis, aut in paucis. Eadem.n.eſt ratio in omnibus. Et ſic vlterius cõcludit quòd procedentes per viam diuiſionis, etiã circa ea, quæ contingit ſyllogizari, nõ vtuntur probatione ſyllogiſtica. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quid vero prohibet, vt illud totum vere quidem dicatur de homine, non tamen quid eſt, neque quidditatem declararet?*

ANTI. *Quid enim prohibet hoc verum quidem omne eſſe de homine, non tamen quod quid eſt, neque quod quid erat eſſe oſtendens?*

Inducit duas rõnes proprias ei quod quid eſt. Quarũ prima eſt, quia nõ omne, quod vere prædicaẽ de aliquo, prædicatur in eo quod quid eſt eſt, nec ſignat eſſentiam eius. Si igitur detur quòd per viam diuiſionis ſufficiẽter probetur,

probetur, quòd totum hoc scilicet animal gresibile vere prædicetur de homine, non tamen propter hoc erit probatum ꝙ prędicetur de eo in eo quod quid est, vel ostendat quod quid erat esse id est ꝙ demonstrat essentiã rei.

Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Quid insuper obstat, vt aut addatur substantia quippiam, aut auferatur, aut prætermittatur?*

ANTI. vide in annot. *Amplius quid prohibet, aut apponere aliquid, aut auferre, aut supergredi substantiam? Hęc igitur dimittuntur quidem.*

Quæ talis est. Essentia.n. cuiuslibet rei declaratur per aliqua certa quibus nec addere oportet, nec subtrahi. Nihil aũt prohibet quin ille qui procedit per viam diuisionis, aut apponat aliquid supra ea, quę sufficiunt ad ostendendum quod quid est, aut auferat aliquid eorũ quæ ad hoc sunt necessaria, aut etiam ꝙ supergrediatur vel excellat essentiã rei, vtpote si sit cõmunius ꝙ̃ ipsa res, quod fit dum subtrahuntur differentiæ vltimæ quibus ea quæ sunt communia cõtrahuntur. Vnde per diuisionem non probatur sufficiẽter quod quid est. Et hoc est quod concludit, ꝙ in via diuisionis prętermittuntur, prędictę conditiones, vt scilicet id, quod cõcluditur prædicetur in eo quod quid est, & ꝙ nec excedatur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque hæc quidem eueniunt, sed summam (quispiam dixerit) vniuersa ea, quæ hoc ipso quid est prædicantur. Et adhibita diligentia post primã diuisionem alteriusue postulationẽ, ipsius rursus postulare distributionẽ deinceps faciã. Atq; adeo, vt nihil prætermittatur quod quidem est necessariũ, si omne cadit in diuisione, & nihil deest. Id vero est necessariũ. Indiuiduũ.n. iam esse oportet.*

ANTI. *Contingit autem soluere in accipiendo in eo quod quid est omnia, & quid est consequenter per diuisionem facere quæ sunt prius, & nihil relinquere. Hoc autem necessarium est. Indiuiduum enim specie oportet esse.*

Excludit quandam solutionem. Et primo proponit eam. Secundo concludit ipsam, ibi {Sed syllogismus tamen, &c.} Dicit ergo primo, ꝙ contingit soluere ea, quæ obiecta sunt ex eo ꝙ aliquis dicat ꝙ diuidendo accipiat omnia quæ prædicantur in eo quod quid, & ita per consequẽtiam ad diuisionem faciat id, quod primo intendit, vt.s. constituat diffinitionem significantẽ quod quid est, & nihil relinquat eorum, quæ requiruntur ad diffiniendum. Et si hæc duo faciat.s. ꝙ omnia quæ accipit per diuisionem prædicentur in eo quod quid, & omnia hmõi cadant in diuisione, ita ꝙ nihil desit, necessarium est id quod est inuentum sit quod quid est. Et huiusmodi necessitatis ratio est, quia acceptis omnibus quę prædicantur in eo quod quid, nullo derelicto, iam id quod inuentum est, oportet esse quoddam indiuiduum.s. indiuiduã rationem talis rei, ita.s.ꝙ non indigeat vlteriori diuisione ad hoc ꝙ approprietur huic rei. Deinde cum dicit.

ARGY. *At quanquã id fieri potest, nulla tamen hoc pacto unquã efficitur ratiocinatio. Sed si noscere diuisio facit, alio quodam id facit modo. Atq; hoc quidem non est absurdũ. Neq; enim is, qui vtitur inductione fortasse demonstrat. Notum tamen aliquid, facit ratiocinationem autem non dicit, qui diffinitionem ex diuisione dicit. Nam vt in conclusionibus, quæ sine medijs inferuntur, si quispiam dixerit hoc necesse est esse, cũ ista sint, fit vt interrogetur propter quid, sic & in diffinitionibus cum per diuisionem inuestigantur fieri potest. Nam cum hæc conficitur diffinitio hominis, animal mortale pedes habẽs bipes ac alis vacans. Cur hoc? in vnaquaq; partium additione nimirum interrogatio fieri potest. Dicet.n. atq; ostendet per diuisionem, vt putat omne animal, aut immortale esse, aut mortale. Talis aũt oratio tota nõ per ratiocinationẽ esse ostenditur. Quare etiã si diffinitio per diuisionem demonstraretur, nunquam tamen per ratiocinationem conficitur.*

ANTI. *Sed syllogismus tamen non inest, & si vere alio modo cognoscere facit, & hoc quidẽ non est inconueniens. Neque.n. inducens fortasse demonstrat, sed tamẽ manifestat aliquid, syllogismum autem non dicit, ex diuisione dicens diffinitionem. Sicut.n. in conclusionibus quæ sine medijs sunt, si aliquis dicat quoniam his existentibus necesse est hoc esse, contingit interrogare propter quid, sic & in diuisiuis terminis, quid est homo? animal mortale bipes habens pedes sine pennis, propter quid secundum vnamquanq; appositionem. Dicet enim & monstrabit diuisionem sicut opinatur, quòd omne animal aut mortale, aut immortale sit. Huiusmodi autem ratio non omnis est diffinitio. Quare quamuis diuisione demonstrauerit, sed diffinitio non syllogismus sit.* Vide in annot.

Excludit prædictam solutionem, & dicit ꝙ quamuis necesse sit prędictis existẽtibus aliquid indiuiduũ fieri, sicut expositum est tñ prædicta via non est syllogistica, quamuis cognoscere faciat quod quid est per alium modum, & hoc nõ est inconueniens.s.ꝙ aliquid alio modo manifestetur quam per syllogismũ. Ille.n. qui vtitur inductione non probat syllogistice, sed tñ aliquid manifestat. Quòd autem ille qui per diuisionem ad diffinitionem peruenit non faciat syllogismũ, ostendit per quoddã simile. Si.n. inducatur cõclusio ex maiori propositione, subtracta media, & concludens dicat, ꝙ necesse est sequi ex pręmissis, poterit interrogare respõdens, ꝑpter quid sit necessarium, quod non accidit in syllogistica probatione. Vnde talis modus argumentandi non est syllogisticus. Ita etiam in terminis diuisiuis nõ fit syllogismus, quia semper restat interrogatio propter quid. Puta si aliquis volens notificare quid est homo, accipiat per viam diuisionis ꝙ homo est animal mortale bipes, vel habens pedes sine pennis, ad quamlibet oppositionem prędictorum poterit cõuenienter quæri propter quid sit necesse. Ille.n. qui ad manifestandum quod quid est conatur, nõ solum dicet, sed etiam probabit per diuisionem, secundum ꝙ ipse opinatur ꝙ omne quod est, sit mortale, aut immortale. Et quamuis detur ꝙ per hãc diuisionẽ possit demonstrare propositum, tamen nõ est necesse ꝙ ratio sic conclusa sit diffinitio, quia forte ea, ex quibus constat ratio talis, non prædicantur in eo quod quid est, vel excedunt substantiam diffiniti. Sed & si contingat, ꝙ talis ratio sit diffinitio, non tamen per syllogismum probatur ꝙ diffinitio sit, vt ex supra dictis patet.

LECTIO V.

Ex duobus modis ex his quæ ad quod quid est exiguntur, ipsum demonstrari minime posse ostenditur.

ARGY. *Sed ne fieri potest, vt ipsum quid est accommodatum substantiæ demonstraretur, ex suppositione tamen, hoc pacto, ut accipiatur id quidem proprium quod ex hisce constat, quæ hoc ipso quid est prędicantur, diffinitionem esse, hæc autem sola dictio prædicari modo, totumq; quod ex hisce constat proprium esse. Id est.n. illius nimirũ ratio.*

ANTI. Tex.cõ.5. vide in annot. *Sed vtrum sit demonstrare quod quid est secundum substantiam ex conditione accipiente quod quid erat esse, quod est ex his, quæ sunt in eo quod quid est proprijs? Hæc autem in quod quid est sola, & proprium est omne. Hoc enim est esse illi.*

Postquam Philosophus ostendit, quòd nõ potest demonstrari quod quid est, nec per cõuertibiles terminos,

nec per viam diuiſionis, hic oſtendit vlterius ꝙ non poteſt quod quid eſt demonſtrari, accipiendo id quod requiritur ad quod quid eſt. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit propoſitũ. Secundo concludit ex omnibus prædictis, ꝙ nullo modo quod quid eſt demonſtrari poſsit, ibi {Qualiter igitur diffiniens, &c.} Circa primum duo facit. Primo inducit rationes proprias ad propoſitũ. Secundo inducit quãdam rõnem communem ad id, quod nunc dr̃, & ad id quod ſupra dictum eſt, ibi {Ad vtroſq; autem, &c.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ non poteſt demõſtrari quod quid eſt per hoc ꝙ accipiatur id, quod pertinet ad rationem eius quod quid eſt. Secundo oſtendit, ꝙ non poteſt demõſtrari quod quid eſt huiuſmodi rei, ex hoc ꝙ accipiat quod quid eſt alterius rei, ibi {Ex ſuppoſitione aũt, &c.} Circa primũ duo facit. Primo mouet quæſtionem. Secundo argumentatur ad propoſitum, ibi {Aut iterum accipit, &c.} Quæritur ergo primo, vtrum cõtingat demõſtrare quid ſit aliquid ſ̃m ſuam ſubſtantiam, ex tali ſuppoſitione, per quã accipiatur quod quid erat eſſe alicuius rei, ex illis conditionibus quæ ſunt proprie ei quod quid eſt. Puta ſi aliquis probet, ꝙ animal greſsibile bipes ſit quod quid eſt hominis, accipiens pro medio ꝙ hæc ratio conuertatur cũ homine, & conſtat ex genere & differentiis. Hęc autem ſola requiruntur ad quod quid eſt, totum hoc quod dictum eſt, eſt ꝓpriũ ei quod quid eſt, quia eſt eſſe illi. ſ. ei quod quid eſt, quaſi dicat, ꝙ hoc quod eſt eſſe rationem conuertibilem ex genere & differentijs cõſtantem, eſt omnino idem ei quod quid eſt. Deinde cum dicit.

ARGY. *An & hic rurſus ſumitur diffinitio? Neceſſe eſt enim per medium ipſum oſtendere.*

ANTI. *An iterum accipit quod quid erat eſſe, & in hoc? Neceſſe eſt enim per medium monſtrare.*

Obijcit ad prædictã quæſtionem duabus rationibus, oſtendens ꝙ nõ poteſt quod quid eſt prædicto modo demonſtrari. Quarum prima eſt, quia ſicut præmiſsi modi demonſtrãdi deficiunt in hoc ꝙ accipiunt id quod quęritur, ita eſt in propoſito. Accipitur. n. & in modo probationis quod quid erat eſſe, puta dum accipitur ꝙ omnis ratio conuertibilis conſtans ex genere & differentijs ſignificat quod quid eſt: & ita inconueniens eſt probatio. Neceſſe eſt enim id, ad quod demõſtratio inducitur non ſupponere quaſi medium, ſed potius per aliud medium demonſtrare. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea quemadmodum nec in ratiocinatione ſumitur quid eſt ratiocinari, ſemper. n. tota, vel pars eſt propoſitio, ex quibus ratiocinatio conſtat, ſic neq; diffinitionem oportet in ratiocinatione ineſſe, ſed ſeorſum à propoſitionibus eſſe. Atq; vt ſi quis ambigat, ſi ratiocinatio ſit confecta nec ne, obuiãdum eſt aſſerendo ratiocinationem eſſe extructam, id. n. ratiocinatio, ſic & ad eum, qui dicit non diffinitionem eſſe cõcluſam, aſſerendũ eſt diffinitionẽ eſſe cõcluſam. Id. n. nobis ſupponebatur eſſe ratio diffinitione. Quare neceſſe eſt, & ſine ratiocinationis, & ſine diffinitionis ratione, aliquid per ratiocinationem cõcluſum eſſe.*

ANTI. *Amplius ſicut in ſyllogiſmo, neq; accipit quod quid eſt ſyllogizare. ſemper. n. totũ, aut pars eſt ex quibus eſt ſyllogiſmus ſic neq; quod quid erat eſſe oportet eſſe in ſyllogiſmo, ſed ſeorſum hoc appoſitum eſſe, & ad dubitantẽ ſyllogizatum eſt, aut non, eſt hoc contradicere, quoniam hic erat ſyllogiſmus, & adhuc quòd neq; quid erat eſſe ſyllogizatum eſt, quoniam vtique eſt, hoc. n. poſitum eſt nobis quod quid erat eſſe. Quare neceſſe eſt ſine eo quod quid eſt ſyllogiſmus, aut quod quid erat eſſe, ſyllogizare aliquid.*

Quæ ſumitur ex ſimilitudine ſyllogiſmi. Cum enim aliquis ſyllogizat, non oportet ꝙ accipiat diffinitionem ſyllogiſmi ad ſyllogizandum, quia ea ex quibus procedit ſyllogiſmus hoc modo ſe habent, ꝙ ſemper quodlibet eorum eſt aut tota propoſitio, id eſt vniuerſalis, ſeu maior, aut eſt pars, id eſt particularis, ſeu minor, quæ ſumitur ſub maiori. Et ita diffinitio ſyllogiſmi non eſt aliquid eorum, ex quibus procedit ſyllogiſmus. Et ſimiliter ſi aliquis velit ſyllogizare quod quid erat eſſe alicuius rei, nõ oportet ꝙ accipiat quid ſit quod quid erat eſſe, ſed oportet hoc ſeorſum haberi in mente, præter ea, quæ ponuntur in diffinitione vel ſyllogiſmo. Huiuſmodi enim rationes ſyllogiſmi & diffinitiones ſe habent in diffiniendo & ſyllogizãdo, ſicut regulæ artis, ad quas debet aſpicere Artifex in operando. Artifex enim qui facit cultellum, non facit operãdo regulam, ſecundum quam operatur, ſed ſecundum regulam, quam habet in mente examinat an cultellus bene ſit factus. Et ita etiam ille qui ſyllogizat non accipit rationem ſyllogiſmi in ſyllogizando, ſed examinat ſyllogiſmum factum, an ſit bonus. Vnde ſi aliquis dubitet de ſyllogiſmo facto an ſit ſyllogizatum vel non, poterit ſyllogizans obuiare, oſtendendo ꝙ ſyllogiſmus ſit tale aliquid. Similiter etiam ei qui intendit ſyllogizare quod quid erat eſſe, conuenit vt habeat ſeorſum in mente rationem eius quod quid erat eſſe, vt ſi aliquis dicat ꝙ non eſt ſyllogizatũ quod quid erat eſſe, ipſe dicat ꝙ immo, quia tale aliquid ponit quod quid erat eſſe. Sic ergo patet, ꝙ ſyllogizans quod quid erat eſſe, non debet ſumere quid eſt ſyllogiſmus, neq; quid eſt quod quid erat eſſe. Deinde cum dicit.

At enim neq; ſic bene ſeſe habebit ipſius quid eſt probatio, ſi ex ſuppoſitione etiam quiſpiã ipſum oſtendat, hoc pacto, ſi ratio mali eſt diuiſibile eſſe, quibus autem eſt contrarium, eorum, & ratio contraria eſt rationi contrarij, atq; bonum eſt malo contrarium, & indiuiſibile diuiſibili, ratio boni nimirum eſt indiuiſibile eſſe. ARGY.

Et ſi ex ſuppoſitione alia demonſtret, vt ſi malo ineſt diuiſibile eſſe, in contrario autem contrarij eſſe, in quibus eſt contrarium, bonum autem contrario malo, & indiuiſibile diuiſibili, eſt itaq; bonum eſſe indiuiſibile. ANTI. Tex. cõ. 6. vide in annot.

Oſtendit quòd nõ poteſt demonſtrari quod quid eſt vnius rei ex quod quid eſt alterius rei. Et circa hoc duo facit. Primo ꝓponit quod intendit. Secũdo probat propoſitum, ibi {Etenim hic accipiens, &c.} Dicit ergo primo. ꝙ etiam non probatur quod quid eſt ſi aliquis velit hoc probare ex ſuppoſitione quod quid eſt alterius rei. Puta ſi aliquis ſic procedat accipiens ꝙ idem ſit eſſe diuiſibili & malo id eſt quòd diuiſio ſit quod quid eſt mali, & vlterius argumẽtetur ſic. In omnibus quę habent contrarium, contrarij eſt contrarium quod quid eſt, ſed bono eſt contrarium malum, & indiuiſibile eſt cõtrarium diuiſibili, ſequitur ergo ꝙ indiuiſibile ſit quod quid eſt ipſius boni. Et ſumuntur iſta exempla ſecundum Platonem, qui poſuit ꝙ eadem eſt ratio vnius & boni. Videmus. n. ꝙ vnumquodq; appetit vnitatem ſicut proprium bonum, vnum autẽ eſt idem quod indiuiſibile, & ſic per oppoſitum ſequitur ꝙ malum ſit idem, quod diuiſibile. Vnum enim refugit diuiſionem ſui, quia per hoc tendit ad diminutum & imperfectum. Deinde cum dicit. Pla. poſitio de ratione vnius & boni.

Et hic enim accipiens, diffinitionem oſtendit. ARGY.

Et enim hoc accipiens, quod quid erat eſſe demonſtrat. ANTI.

Probat propoſitum. ſ. ꝙ non poſsit demõſtrari quod quid eſt. Et hoc duabus rationibus, quarum prima eſt, quia

quia etiam in hoc modo probationis demóſtrat aliquis, accipiendo quod quid erat eſſe, & ita accipit quod oportet probare. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sumit autem diffinitionem ad oſtendendum diffinitionem. At ſit aliquid aliud. Et in demonſtrationibus enim aliquid de alio dici ſumitur. Non tamen ipſum, neque id cuius eſt eadem ratio, atque conuertitur.*

ANTI. *Accipere autem ad demonſtrationem quod quid erat eſſe alterum tantum ſit. Et in demonſtrationibus eſt, quoniam eſt hoc de hoc, ſed nõ ipſum, neque cuius eadem ipſa ratio. Et conuertitur.*

Et dicit, ꝙ non ſolum eſt inconueniens ꝙ accipiatur quod quid erat eſſe ad demonſtrandum, ſed & alterũ inconueniens fit ꝙ accipitur quod quid erat ad demonſtrãdum quod quid erat eſſe, quia etiam in demonſtrationibus, in quibus probatur hoc de hoc, puta paſsio de ſubiecto, accipitur pro medio quod quid erat eſſe, non tamen quod quid erat eſſe quod accipitur, eſt ipſum videlicet, quod debet concludi, vel aliquod quod habeat eandem rationem & cõuertatur. Eandem autem rationem habet ꝙ bonum ſit indiuiſibile, & malum diuiſibile, & hæc duo conuertuntur, quia poſito vno ponitur alterum, & econuerſo. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ad vtroſque autem, quorum alter diuiſione, alter tali ratiocinatione oſtendit, eadem eſt dubitatio, cur homo ſimul animal bipes greſſibile, ſed non animal ſeorſum, & bipes erit ſeorſum. Nulla nanque neceſſitas cogit, vt ex ijs, quæ ſumuntur, vnum efficiatur, quod prædicetur, ſed erit forſitan perinde, atque idem homo, & muſicus eſt, & grammaticus.*

ANTI. *Ad vtroſque autem & ſecundum diuiſionem demonſtrantem & ad ſic ſyllogiſmum, eſt eadem oppoſitio, propter quid eſt homo animal & bipes greſſibile, ſed non animal, & bipes. Ex acceptis enim neque vna neceſſitas eſt vnum fieri quod prædicatur, ſed vtique idem erit homo, & grammaticus, & muſicus.*

Inducit rationem cõmunem contra eum, qui demonſtrat ex ſuppoſitione & diuiſione, & dicit ꝙ eadẽ oppoſitio habet locum contra vtroſque. ſ. contra eum, qui vult demonſtrare quod quid eſt per diuiſionẽ, & contra eum qui vtitur ſuppoſitione quod quid eſt in ſyllõ. Manifeſtũ eſt.n. ꝙ diffinitio ſignificat vnum aliquid, vnde ea, quæ ponuntur in diffinitione, ad ſignificãdum vnitatem debent poni abſq; copula, vt dicatur ꝙ hõ eſt animal greſsibile bipes, non autem debet dici ꝙ homo ſit animal & bipes. Vnde ſi aliquis vult ꝓbare quod quid eſt, oportet ꝙ probet quæ aſſumunt fieri vnum. Sed non eſt neceſſariũ ſm prædictas vias diuiſionis & ſuppoſitionis, ꝙ ex his, quæ accipiunt ad diffiniendum fiat vnum prędicatũ, ſed poterit eſſe ꝙ ſint multa, puta ſi dicatur ꝙ eſt grammaticus, & muſicus. Videtur ergo, ꝙ ſm vias prædictas, non probetur quod quid eſt. Deinde cum dicit.

ARGY. *Hæc cum ita ſint, quonam pacto is, qui diffinit ſubſtãtiam, & ipſum quid eſt oſtendet rei differendæ? Neque enim vt is, qui demonſtrat, ex hiſce, quæ conceduntur, notum faciet ipſum, vt cũ illa ſint, neceſſario aliquid aliud ſit, hæc enim eſt demonſtratio, neque etiam vt is, qui per ſingula nota inducit vniuerſa ex eo ſic ſe habere, quia nihil ſingulorum ſeſe aliter habet. Non enim quid eſt, ſed eſſe, aut non eſſe oſtẽdit. Quis igitur alius modus reſtat? Non enim ſenſu vel digito demonſtrabitur.*

ANTI. *Qualiter igitur diffiniens demonſtrabit ſubſtantiam, aut quod quid eſt? Neque enim ſicut demonſtrans ex certis eſſe, manifeſtũ faciet quod neceſſe eſt, cum ſint illa, alterum eſſe aliquod, demonſtratio enim hæc eſt neque demonſtrabit ſicut inducens per ſingularia cum manifeſta ſint, quoniam omne ſic, cui nihil aliter eſt. Non enim quid eſt demonſtrat, ſed quoniam eſt, aut non eſt. Quis igitur eſt modus relictus? Non.n. monſtrabit ſenſu, aut digito.*

Concludit ex præmiſsis ꝙ nullo modo poteſt probari quod quid eſt, & dicit. Si igitur neq; per terminos cõuertibiles, neq; per diuiſionem, neq; per ſuppoſitionem demonſtratur quod quid eſt, quo modo igitur diffiniens poterit demonſtrare ſubſtantiam rei, vel quod quid eſt? Iam enim ex præmiſsis patet ꝙ non probat, ſicut manifeſtum faciens ex his, quæ ſunt per ſe nota, ꝙ neceſſe ſit alterum aliquid ſequi per ea, quæ dicta ſunt, ꝙ requiritur ad demonſtrationẽ. Relinquitur autem præter tres modos quartus modus, qui eſt per inductionem. Sed nec cõtingit ꝓbare quod quid eſt per ſingularia manifeſta. ſ. ꝙ aliquid prædicetur de omnibus, & nõ ſit aliquid eorum ꝙ aliter ſe habeat, quia ſic inducendo non demonſtrabit quod quid eſt, ſed demonſtrabit aliquid eſſe vel nõ eſſe, puta ꝙ omnis hõ eſt animal, vel nullus homo eſt lapis. Nullus autem alius modus relinquitur ad demonſtrandũ quodquideſt, niſi forte modus demõſtrationis qui eſt ad ſenſum, ſicut cum demonſtratur digito. Manifeſtum eſt autem ꝙ hic modus non poteſt competere in propoſito, quia quod quid eſt non eſt obiectum ſenſus, ſed intellectus, vt dicitur in 3. de Anima. Relinquitur ergo quod nullo modo poſsit demonſtrari quod quid eſt. Tex.cõ. 9: Lect. 8. tex. expo. 2.

LECTIO VI.

Ex communibus idem quod ſupra ratiocinatur, diffinitionem item eſſe nominis quidditatem tribus rationibus oſtendit.

ARGY. *Præterea, quonam pacto ipſum quid eſt oſtendet? Neceſſe eſt enim eum, qui ſcit quid eſt homo aliud quoduis, et eſſe etiam ſcire. Id enim quod nõ eſt in ratione, nemo ſcit vnquam quid eſt, ſed quid nam oratio vel nomen ſignificat, vt cum dico hippocentaurus bene percipimus, fieri vero nequit, vt ſciamus quid hippocentaurus eſt.*

ANTI. Tex.cõ. 7. *Amplius autem quo modo mõſtrabit quodquideſt? Neceſſe eſt enim quodquideſt homo, aut aliquod quomodolibet, ſcire quia eſt. Quod enim non eſt, nullus ſcit quid eſt, ſed quid ſignificat diffinitio quidem, aut nomen, cum dico tragelaphus, quid autem eſt tragelaphus impoſſibile eſt ſcire.*

Poſtquam Philoſophus oſtendit quod non contingit demonſtrare quod quid eſt, inducendo per ſingulos modos, quibus aliquid demonſtrari poteſt, hic oſtendit propoſitum per rationes communes. Et circa hoc tria facit. Primo præmittit quoddã, quod eſt neceſſarium ad propoſitum oſtendendum. Secundo oſtendit propoſitum, ibi {At vero ſi demonſtrabit quod quid eſt.} Tertio epilogat quæ dicta ſunt, ibi {Ex his igitur neq; diffinitio &c.} Dicit ergo primo, ꝙ non videtur eſſe poſsibilis aliquis modus, quo aliquis demonſtret quod quid eſt eſſe hominis, & hoc ideo, quia neceſſe eſt, ꝙ quicunque ſcit quod quid eſt eſſe hominis vel cuiuſcunq; rei, ꝙ ſciat rem illam eſſe. Quia enim non entis non eſt aliqua quidditas vel eſſentia, de eo, quod non eſt nullus poteſt ſcire quod quid eſt, ſed poteſt ſcire ſignificationem nominis vel rationem ex pluribus nominibus cõpoſitam, ſicut poteſt aliquis ſcire quid ſignificat hoc nomen tragelaphus vel hircocerũs, quod idem eſt, quia ſignificat quoddã animal compoſitum ex hirco & ceruo, ſed impoſsibile eſt ſciri quod quid eſt hircocerui, quia nihil eſt tale in rerum natura. Deinde cum dicit.

At

ARGY. *At vero si quid est ostenderit, & esse quoque ostendet. Et quonam modo ratione eadem ostendet. Nam vnũ quiddam diffinitio ipsa declarat, & demonstratio etiam vnum. Quid autem est homo, & hominem esse, diuersa sane, non eadem sunt.*

ANTI. *At vero si demonstrabit quid est, & quia est. Et qualiter eadem ratione monstrabit. Diffinitio enim quoq; vnũ aliquid manifestat, & demõstratio. Id autem quodquidest homo, & esse hominem aliud est.*

Ex eo, quod præmissum est procedit ad propositum ostendendũ. Circa hoc duo facit. Primo ostendit ꝙ non potest ostendi, quodquidest demõstratione. Secundo ꝙ non potest ostendi diffinitione, ibi{Si ergo & diffiniens demonstrat. Circa primum ponit tres rationes quarum prima talis est. Sicut diffinitio inducitur ad manifestandum aliquid vnum inquantum.s. ex partibus diffinitionis fit vnum per se, & non per accidens, ita etiam oportet ꝙ demonstratio, quæ vtitur diffinitione tanquã medio, vnum aliquid demonstret. Oportet enim conclusionem esse medio proportionatam. Et ita patet, ꝙ per vnam & eandem demonstrationem non possunt diuersa demonstrari{sed aliud est quodquidest homo, & esse hominẽ.} In solo enim primo essendi principio quod est essentialiter ens, ipsum esse & quidditas eius est vnum & idem, in omnibus autem alijs, quæ sunt entia per participationẽ, oportet ꝙ sit aliud esse & quidditas entis. Non est ergo possibile ꝙ eadem demonstratione demonstret aliquis quid est & quia est. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Deinde etiam dicimus omne quoduis, nisi sit substantia, necessario per demonstrationem esse ostendi. Esse vero rei nullius est, vt patet, substantia. Id enim quod est, nõ est genus. Demonstratio igitur id est, quippiam ostẽditur esse, quod quidem etiam nunc ipsæ scientiæ faciunt. Geometra nanque quid significat quidem triangulus sumpsit, esse autem ipsum demonstrat. Quo modo igitur ostendet ipse diffiniens quid est triangulus? Sciens ergo quispiam diffinitione quippiam quid est, si sit illud nesciet. At nunquam fieri potest.*

ANTI. vide in annot. *Postea & per demonstrationem dico necessarium esse omne demonstrare quia est, nisi substantia sit, esse autem nulla substantia est. Non enim est genus quod est. Demonstratio vtique erit quod est, quod vere & nunc faciunt scientiæ. Quid enim significat triangulus accipit geometra, quod autem est, demonstrat. Quid igitur monstrabit diffiniens. Quid est, non quia est, vt triangulum. Sciens itaque aliquis diffinitione quod quid est, si est non sciet. Sed impossibile est.*

Quæ talis est. Secundum cõmune sapientum dictũ, necessarium est ꝙ omne.i. primum totum, quod per demonstrationẽ demonstratur, sit ipsum quia est, nisi forte aliqs dicat ꝙ hoc ipsum quia est sit substãtia alicuius rei. Hoc autẽ est impoßle. Hoc.n. ipsum quod est esse, non est substantia, vel essentia alicuius rei in genere existentis. Alioquin oporteret ꝙ hoc, quod dico ens, esset genus quia genus est quod prędicaẽ de aliquo in eo quod quid. Ens autem non est genus, vt probatur in 3. Meta. Et propter hoc ẽt, Deus qui est suum esse non est in genere. Si autem quia est esset substantia alicuius rei, simul cum aliquis ostenderet quia est, ostenderet quid est, & ita nõ totum quod demonstratio demonstrat, esset quia est. Illud autem est falsum. Ergo patet ꝙ demonstratio solum demonstrat quia est. Demonstrat.n. enunciationem aliquã quæ significat esse & non esse. Et hoc ẽt apparet in processu scientiarum. Geometra.n. accipit quid significat

Tex. cõ. 10. Lect. 2. tex. expo. 10.

hoc nomen triangulus, & demonstrat ꝙ sit, puta cum demonstrat, super lineam rectã datã contingit triangulum æquilaterum constituere. Si igitur aliquis demonstraret solũ quid est triangulus, præter morem demõstrationũ, quibus vtuntur sciæ, non demonstraret hoc totum quod est triangulũ esse, sed demõstraret solum hoc quod dico triangulum. Sicut enim propter hoc ꝙ esse nõ est substantia rei, ille qui demonstrat esset, hoc solũ demonstrat, ita si aliquis demonstraret quid est, hoc solum demonstraret. Sequeretur igitur ꝙ aliquis sciens per diffinitionem quid est, nesciret an est, quod est impossibile, vt ex prædictis patet. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Patet autem per ipsos etiam diffinitionũ, quæ nunc assignantur, modos, eos, qui diffiniunt, non ostendere esse. Nã & si est medio quid æquale, tamen cur est ipsum diffinitum, & propter quod hoc circulus est quæretur. Poterit enim illud dicere quispiam diffinitionem orichalci etiam esse. Neque enim id esse posse quod dicitur, ipsæ diffinitiones insuper faciunt manifestũ. Neque illud, & non aliud esse, cuius inquiunt diffinitionem esse, sed propter quid semper dicere licet.*

ANTI. vide in annot. *Manifestum autem est secundum nunc modos terminorum, quòd non demonstrant diffinientes quia est. Si.n. est ex medio aliquod æquale, sed propter quid est quod diffinitur, & propter quid est circulus. Esset enim vtique & montis ænei dicere ipsam. Neque enim quòd possibile sit esse quod dicitur, cum assignantur termini, neque quòd illud est, cuius dicunt esse diffinitionem, sed semper licet dicere propter quid.*

Per exempla consuetarum diffinitionum manifestat idem, quod in præcedẽti ratione est conclusum.s. ꝙ mõstrans quid est, non monstrat, quia est. Vnde dicit, manifestũ esse non solum s̃m prædicta, sed etiam s̃m modos terminorum, i. diffinitionũ, quæ nunc sunt in vsu, ꝙ illi qui diffiniunt, nõ manifestant quia est, puta qui diffinit circulum, dicens, ꝙ est aliquid ex cuius medio lineæ ad circunferentiã ductæ sunt æquales, adhuc restat quæstio propter quid oporteat poni esse id, quod diffinitur, puta propter quid oporteat poni ꝙ sit circulus qui prædicto modo diffinitur. Cõuenit.n. aliquam similem rationem dicere mõtis ęnei, puta ꝙ est corpus ęneum in altum & vsquequaq; diffusum, & tamen adhuc restat quærere an sit aliquid tale in rerum natura. Et hoc ideo quia termini idest rationes diffinitiuæ non declarant ꝙ illud, de quo assignantur, aut sit, aut possibile sit esse, sed semper assignata tali ratione, licet quærere si oporteat tale aliquid esse. Sic igitur patet ꝙ impossibile est ꝙ simul demonstretur quid est, & quia est. Deinde cum dicit.

ARGY. *Si igitur is, qui diffinit, aut quid est ostendit, aut quid ipsum nomen significat. Si diffinitio nullo pacto est ipsius quid est erit, ipsa profecto ratio idẽ, quod nomẽ significãs.*

ANTI. *Si ergo diffiniens demonstrat, aut quid est aut quid significet nomen, sed non est vllo modo eius quodquidest, erit vtique diffinitio, & ratio nominis idem significans.*

Ostendit ꝙ non potest ostendi quod quid est diffinitione, ducendo ad inconueniens, vnde primo proponit, secundo ostendit quid ex hoc sequatur, ibi{Sed incõueniens &c.} Dicit ergo primo, ꝙ cũ ille, qui diffinit, possit ostendere vel quid est, vel tantũ quid significat nomen, non propter hoc oportebit ꝙ diffinitio sit manifestatiua ipsius qđ quid est, quod proprie pertinet ad diffinitionẽ alioquin sequeẽ ꝙ diffinitio significãs quod quid est nihil sic aliud ĝ ratio significans idẽ quod nomen, nec.n. super talẽ rationem addit aliqd diffinitio, nisi qa significat essentiam

essentiá alicuius rei, vnde si nó sit aliqua res, cuius essentiá diffinitio significet, nihil differt diffinitio à rône exponere significationé alicuius nominis. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Ad hoc absurdum est sane. Primo nanque & non substantiarum, & eorum, quæ non sunt in ratione rerũ, erit vtique diffinitio. Nam & ea, quæ non sunt, significare nomine licet.*

ANTI. *Sed inconueniens est. Primum quidem & non substãtia vtique esset, & eorum quæ non sunt. Significare enim est etiam quæ non sunt.*

Ostendit incõueniens esse q diffinitio nihil aliud sit ğ ratio exponens nominis significationẽ. Et hoc tribus rõnibus. Quarũ prima est, q cõtingit & ea, quæ nec sunt substantia, nec sunt vniuersaliter entia aliquo nomine significare. Quodlibet aũt nomen per aliquam interpretationẽ exponi potest. Si ergo nihil aliud esset diffinitio, ğ ratio interpretatiua nois, sequeretur q diffinitio eẽt non substantiarũ & totaliter nõ entiũ, quod patet esse falsum. Ostensum est.n.in 7.Meta.q diffinitio principaliter quidem est substantiæ, aliorum autem inquantum se habẽt ab substantiam. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Deinde omnes orationes diffinitiones erunt sine discrimine vllo. Fieri nanque potest, & cuius orationi nomen ponatur. Quare diffinitionibus differemus omnes, atque loquemur. Et ilias ipsa diffinitio erit.*

ANTI. *Amplius diffinitiones omnes ratiões essent. Esset enim vtique nomen ponere cuilibet rationi. Quare omnes terminos vtique disputaremus, & ilias diffinitio sit.*

Quę talis est. Cuilibet rationi.i.orationi aliquid significanti est imponere aliquod nomẽ, quod est ei correspõdens, quod per illã rationẽ manifestaẽ. Si ergo nihil aliud est diffinitio, ğ ratio interpretatiua nominis, sequeẽ q oẽs rationes essent diffinitiones, & ita sequetur, cum disputamus, vel colloquitur adinuicem q ipsę disputationes vel collocutiones nostræ sint quædam diffinitiones, & similiter sequetur q ilias.i.poema Homeri de bello Troiano sit quædam diffinitio. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea nulla scientia demonstrabit hoc nomen hoc indicare, ac significare, ergo nec diffinitiones idipsum indicant.*

ANTI. *Amplius neque vna scientia demonstrat vtique quòd hoc nomen eius quod quid est significat, neque diffinitiones igitur huius assignant.*

Quæ talis est. Nulla scĩa demonstrat q tale nomen significet talem rem. Nomina.n.significant ad placitũ, vnde oportet hoc supponere sm voluntatem instituentis. Manifestũ est ergo, q diffinitiones non significãt hoc, s. solam nominis interpretationem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ex his igitur nec idem esse diffinitionem ratiocinationemq; videtur. Et insuper neque diffinitionem demõstrare quidnam sit quicquam, fieriq; non posse, vt ipsum quid est demonstratione diffinitioneue vnquam percipiatur, aut cognoscatur.*

ANTI. *Ex his igitur neque diffinitio, neque syllogismus idem existens, neque eiusdem syllogismus & diffinitio est. Adhuc autem quòd neque diffinitio nihil demonstrat, neque monstratur. Neque quod quid est neque diffinitione, neque demonstratione cognoscere est.*

Epilogat quæ disputatiue præmissa sunt. Et dicit, q ex præmissis videtur sequi, q diffinitio & syllogismus nõ sunt idem, neque de eodẽ, & quòd diffinitio nihil demonstret, quia non est de eodem de quo est demonstratio. Et similiter videẽ esse ostensum, quòd nõ est possibile cognoscere quod quid est, neq; per diffinitionẽ, neque per demonstrationẽ, quia diffinitio solum ostẽdit quid, & demonstratio ostendit quia est. Sed ad cognitionem quod quid est requiritur cognitio, quia est, vt dictũ est.

LECTIO VII.

Nonnunquam ipsum quod quid est demonstratione ostendi posse demonstrat.

ARGY. *Verum considerandum est rursus quid istorum bene, & quid non bene, recteque dicitur, & quid est diffinitio, & vtrum aliquo modo sit ipsius quid est demonstratio, diffinitione, an nullo sit modo.*

ANTI. Tex.cõ. 8. *Iterum autem speculandũ est quid horum dicitur bene, & quid non bene, & quid sit diffinitio, & eius quod quid est, nunquid quodammodo est demonstratio, aut diffinitio, aut nullo modo.*

Postquam Philosophus disputatiue inquisiuit qualiter cognoscatur diffinitio & quod quid est, hic determinat vtranque veritatem. Et primo dicit de quo est intentio. Secundo exequitur propositũ, ibi {Quoniã aũt sicut diximus.} Tertio epilogat quæ dicta sunt, ibi {Manifestũ est igitur ex dictis &c.} Dicit ergo primo, q iterum post disputatiuũ processum considerandũ est veritatẽ, determinando quid prædictorũ dicatur bene & quid non bene, & hoc tam circa ipsam diffinitionẽ, vt consideremus qui sit ipsa diffinitio, ğ etiã circa ipsum quod quid est, vt consideremus vtrũ aliqualiter possit manifestari demonstratione, vel diffinitione, vel nullo mõ. Deinde cũ dicit. — Lect.imme. seq. tex. expo. vlti.

ARGY. *Cum itaque scire quid est, & scire causam ipsius si est, idem sit, vti diximus, fieri potest, vt quid est ostendatur. Cuius quidem hac ratio est. Est enim quædam causa. Et hæc aut est eadem, aut alia. Et si sit alia, aut est demonstrabilis, aut indemonstrabilis. Si igitur alia sit, demonstrarique potest, cum causa sit medium, & prima figura ratiocinationis ostendatur, necesse est id quod ostenditur vniuersale esse, & affirmatiuum, vt patet. Vnus igitur is est modus, quem nũc inquisiuimus, per aliud inquã ipsum quid est ostendere. Nam mediũ ipsorum quid est, necesse est esse quid est, & proprium identidem proprium. Quare diffinitionum eiusdem rei alia ostendet, alia non ostendet. Atque hisce modus non est demonstratio ipsius quid est, (vt antea diximus) sed ratiocinatio ad disserẽdi modum accommodata.*

ANTI. vide in annot. *Quoniam autem sicut diximus idem scire quod quid est, & scire causam ipsius si est. Ratio autem huius est quoniam est aliqua causa. Et hæc aut eadem, aut alia est. Et si vtique alia est, aut demonstrabilis, aut indemõstrabilis est. Si igitur est alia, & contingit demonstrare, necesse est medium causam esse, & in figura prima demonstrari. Vniuersale enim & prædicatiuum est, quod demõstratur. Vnus quidem igitur modus nunc exquisitus per aliud quod quid est monstrare, & horum enim quod quid est necesse est mediũ esse quod quid est, & propriorũ proprium. Quare hoc quidem medium mõstrabit, illud vero non monstrabit eorũ, quæ quod quid erant esse eiusdẽ rei. Hic quidẽ igitur modus quòd non sit demonstratio dictũ est prius, sed est logicus syllogismus ipsius quod quid est.*

Exequitur propositum. Et primo quantum ad ipsum quod quid est. Secundo quantum ad diffinitionem, quæ est ratio significatiua eius, ibi {Diffinitio autem qm dicitur ratio &c.} Circa primum ponit duos modos manifestandi quod quid est. Et primo ponit modũ logicæ probationis. Secundo modum demonstratiuæ probationis, ibi {Quo autem modo contingat &c.} Circa primum resumitur primo id, quod supra manifestatum est. s. q idẽ est scire quid est & scire causam quæstionis, an est, sicut — Lect.imme. seq.tex. expo.2. — Lib. a lez.

idem

idem eſt ſcire propter quid, & cauſam ſcire quæſtionis quia eſt. {Ratio autē huiuſmodi} ſcilicet ꝙ idē eſt ſcire quid eſt, & ſcire cauſam ipſius ſi eſt ita, eſt, quia oportet quod eius quod eſt rem eſſe ſit aliqua cauſa. Propter hoc enim dicitur aliquid cauſatum, quod habet cauſam ſui eſſe. Hæc autē cauſa eſſendi, aut eſt eadem. ſ. cū eſſentia ipſius rei, aut alia. Eadem quidem ſicut forma & materia, quæ ſunt partes eſſentiæ, alia vero, ſicut efficiens & finis, quæ quidem duæ cauſæ ſunt quodammodo cauſæ formæ & materiæ. Nam agens operatur propter finem, & vnit formam materiæ. Et ſi accipiamus cauſam, quæ eſt alia ab eſſentia rei, quandoq; quidē eſt talis, per quā poſsit fieri demonſtratio, quādoque autem non. Non. n. ex omni cauſa agēte ſequitur ex neceſsitate effectus. Ex ſuppoſitione autem finis ſequitur ꝙ ſit id, quod eſt ad finem, vt probatur in 2. Phyſico. Supponamus ergo ꝙ ſit aliquis effectus, cuius eſſe cauſa ſit non ſolum ipſa eſſentia rei, ſed habeat etiam aliam cauſam, & ſit talis per quā poſsit demonſtrari, puta ſi dicamus, ꝙ ſi homo pertingit ad beatitudinem, neceſſe eſt præexiſtere virtutem. Accipiamus autem, quod eſſentia virtutis ſit habitus operans ſm rationem rectam. Poteſt ergo demonſtrari eſſe aliquem habitum ſm rectam rationem operantē, ſi ſit aliquis habitus ad beatitudinem perducens. Accipiatur ergo pro medio illa cauſa alia, quæ eſt demōſtratiua, & formetur ſyllogiſmus in prima figura, quod neceſſe eſt fieri quia oportet quod quid eſt vniuerſaliter & affirmatiue prędicari de re, cuius eſt. Syllogizabatur ergo ſic. Omnis habitus perducens ad beatitudinem, eſt habitus ſm rectam rationem operans, ſed virtus eſt huiuſmodi, ergo &c. Concludit ergo quod iſte modus qui eſt nunc inquiſitus eſt vnus modus oſtēdendi quod quid eſt per aliud, quod eſt cauſa. Et quòd ille modus ſit conueniens patet, quia neceſſe eſt, ſicut ſupra dictum eſt, quòd mediū ad probandum quod quid eſt accipiatur ipſum quid eſt, & ſimiliter medium ad probādum aliqua propria accipiatur aliquid proprium. Eſt aūt conſiderandū quòd cum quid eſt ſit cauſa ipſius rei, ſm diuerſas cauſas eiuſdem rei poteſt multipliciter quod quid eſt eiuſdē rei aſsignari. Puta quid eſt domus poteſt accipi per comparationem ad cauſam materialem, vt dicamus quòd eſt aliquid compoſitum ex lignis & lapidibus, & etiam per comparationē ad cauſam finalem, vt dicamus quòd eſt artificiū præparatum ad habitandum. Sic ergo continget quòd cū ſint multa quod quid eſt eiuſdē rei, aliquod illorum mōſtrabitur, & aliquod non monſtrabitur, ſed ſupponetur. Vnde non ſequitur quòd ſit petitio principij, quia aliud quod quid eſt ſupponitur, & aliud probatur. Nec tamē eſt modus probandi quod quid eſt demonſtratiue, ſed logice ſyllogizandi, quia non ſufficienter per hoc probatur, quod id, quod concluditur ſit quod quid eſt illius rei, de qua concluditur, ſed ſolum quod inſit. Deinde cum dicit.

Eiuſdem rei quod quid eſt multipliciter aſsignarij.

ARGY. *Quo autem modo fieri poteſt, vt quid eſt eliciatur ex demōſtratione, deinceps dicamus oportet, hinc rurſus initio ſumpto. Nam vt quærimus propter quid eſt, prius habentes eſſe, interdum vero & ſimul nota nobis hæc fiunt, ſed nunquam fieri poteſt, vt antea cognoſcamus cur eſt, quàm percipiamus eſſe, ſic pari ratione neq; quid eſt quęrere, atque cognoſcere poſſumus ſine perceptione ipſius eſſe. Fieri enim nequit, vt quid eſt vnquam ſciamus, ſi ignoremus ſi eſt.*

ANTI *Quo autem modo contingat dicemus, dicentes iterum ex principio. Sicut enim propter quid quærimus habentes quia, aliquando autem & ſimul manifeſta fiunt, ſed neq; prius propter quid poſſibile eſt cognoſcere quàm quia, manifeſtū eſt quòd ſimiliter & quod quid erat eſſe non ſine quia eſt. Impoſſibile. n. eſt ſcire quid eſt, ignorantes ſi eſt.*

Oſtendit qūo per demonſtrationē poteſt accipi quod quid eſt. Et circa hoc duo facit. Prima oſtēdit quomodo manifeſtatur quod quid eſt per demonſtrationem in aliquibus. Secundo oſtendit quòd non eſt ita in omnibus, ibi {Eſt autem quorūdam &c.} Circa primum tria facit. Primo præmittit quædam, quæ ſunt neceſſarie ad propoſitum oſtendendum. Secundo manifeſtat propoſitū, ibi {Quorū igitur habemus &c.} Tertio epilogat, ibi {Quo quidem igitur &c.} Circa primum pręmittit tria, quorū primū eſt cōparatio quędam ipſius quod quid eſt ad propter quid. Dicit ergo quòd ad oſtendendum qūo contingat accipere quod quid eſt per demonſtrationē, oportet iterum à principio reſumere. Vbi conſiderandū occurrit quòd dupliciter ſe habet aliquid ad cognoſcendum propter quid. Quandoq; enim habemus quia in noſtra cognitione, & quærimus adhuc propter quid, quandoq; autem ſimul manifeſtata ſunt nobis vtraq; Tertium autem impoſsibile eſt, vt. ſ. prius cognoſcat aliquis de aliqua re propter quid quam quia. Et ſimiliter eſt de eo quod quid erat eſſe, quia aliquando ſcimus rem eſſe, nec tamen perfecte ſcimus quid ſit, aliquando autē ſimul ſcimus vtrūque. Sed tertium eſt impoſsibile vt ſcilicet ſciamus quid eſt, ignorantes ſi eſt. Secundum ponit ibi.

Lect. ſeq. in me.

Habemus autem ſi eſt nōnunquam per accidens, nonnunquam aliquid habentes ipſius rei, veluti tonitruum eſſe ſcimus, habentes ſonū quendam nubium eſſe, & defectionem lucis eſſe quandam priuationem, hominem itē quoddam animal eſſe, & animā etiam id eſſe, quod ipſum ſe motu ſciet. ARGY.

Hoc autem ſi eſt aliquando quidem ſecundum accidens habemus, aliquando vero habentes quod quid eſt ipſius rei, vt tonitruum, quoniam ſonus quidam nebularum eſt, & defectum, quoniā priuatio quædam luminis, eſt, & hominem, quoniam animal quoddam eſt, & animam, quoniam ſeipſum mouens. ARGY.

Et dicit quòd rem aliquam eſſe poſſumus ſcire abſq; eo quòd ſciamus perfecte quid eſt dupliciter. Vno modo, ſm quòd cognoſcimus aliquod accidēs eius, puta ſi velocitatē motu exiſtimemus leporē eſſe. Alio mō, per hoc quòd cognoſcimus aliquid de eſſentia eius, quod quidem eſt poſsibile in ſubſtantijs cōpoſitis, vt puta ſi comprehendamus hominē eſſe per hoc quòd eſt rōnale nōdum cognitis alijs quæ cōplent eſſentiā hominis. In ſubſtantijs vero ſimplicibus hoc non contingit, quia nō pōt cognoſci aliquid de ſubſtantia ſimplicis rei, niſi tota cognoſcatur, vt patet. in 9. Metæ. Oportet aūt quòd qui cognoſcit aliquid eſſe, quòd per aliqd rei illud cognoſcat, & hoc vel eſt aliqd præter eſſentiā rei, vel aliqd de eſſentia ipſius. Et de hoc ponit exemplū, puta ſi cognoſcamus tonitruū eſſe propter hoc, quia percipimus quēdam ſonum in nubibus, quod quidem pertinet ad eſſentiā tonitrui, non tñ eſt tota tonitrui eſſentia, quia non omnis ſonus nubium eſt tonitruū. Et ſimiliter ſi cognoſcamus defectum. i. eclypſim ſolis, vel lunæ eſſe propter hoc, quòd eſt quædam priuatio luminis, cum tñ nō omnis priuatio luminis ſit eclypſis. Et eadem ratio eſt, ſi aliquis percipiat hominem eſſe propter hoc, quòd eſt quoddam animal, vel ſi percipiat animam eſſe, propter hoc, quòd eſt aliquid ſeipſum mouens. Tertium ponit ibi.

Tex. cō. 32. Lect. 11. in.

Quæ igitur per accidens eſſe ſcimus, neceſſe eſt ad eorū percipiendum quid eſt nullo modo nos quicquam habere. ARGY.

Neque

Neque enim illa esse scimus. Atque quærere quid est non habentes esse, perinde atque est si nihil prorsus quæratur. Quorum autem habemus aliquid, eorum quid est facilius percipere possumus. Qua propter vt habemus ipsum esse, sic & ad ipsum quid est percipiendum sumus dispositi.

ANTI. *Sed quæcunque quidem secundũ accidens scimus quia sunt, necesse nullo modo habere se ad quid est. Neq; enim scimus quia sunt. Quærere autem quid est non habentes quia est, nihil quærere est. Sed cum habemus quia est, quid est facile est quærere. Quare quemadmodum habemus quia est, sic habemus ad id, quod quid est.*

Et dicit ꝙ illa de quibus scimus quia sunt per aliquod accidens ipsorum, nullo modo per hoc se habent ad hoc ꝙ cognoscamus de ipsis quid est, quia nec ét per huiusmodi accidens vere scimus ea esse. Scimus quidem esse eorum accidentia, sed quia accidentia non sunt ipsæ res, non propter hoc vere scimus ipsas res esse. Vanum autẽ est quærere quid est, si aliquis nesciat quia est, sed illa, de quibus scimus ea esse per aliquid ipsorum facilius põt cognosci a nobis quid sunt. Vnde manifestũ est ꝙ sicut nos habemus ad cognoscendum quia est aliquis, ita nos habemus ad cognoscendum quid est. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quarum igitur rerũ aliquid habemus ipsius quid est, earum hæc sint exempla. Sit defectus eo in loco quo ipsum est A, luna in eo quo ipsum est C, interpositio vel obiectio terræ, in quo est ipsum positum B. Quærere igitur vtrum luna deficiat, an non deficiat, nil aliud est, quàm ipsum B quærere si sit, nec ne. At idipsum nil ab hac quæstione differre videtur, sit ne ratio eius. Quod si sit, & illud dicimus esse. Vel quæratur vtrius partium cõtradictionis sit ratio, vtrum habendi duobus rectis æquales, an nõ habendi. Quod cum inuenerimus, & esse simul, & propter quid scimus, (si modo sit medium.) Quod si non sit, esse quidem scimus, propter quid autem nescimus. Atque idipsum hoc exemplo patefieri potest. Sit nanque C luna, A defectio, B non posse, cum est tota referta lumine, vmbrã efficere intercedente manifesto corpore nullo. Si igitur B quidem ipsi C insit, A vero competat ipsi B, lunam quidẽ deficere notum sit nobis, cur autem deficit nondum est notum. Atque defectionem quidem esse scimus, sed quid est defectio nescimus. Atque cum A quidem ipsi inesse C patet, quæritur autem propter quid inest, nil aliud tum quęritur, quàm quid. Nam sit ipsum B vtrum obiectio terrę, an econuerso lunæ, an lucis eius extinctio. Hoc autem alterius extremi ratio est, vt hoc in exemplo ipsius A. Est enim defectus obiectio terrę. Præterea quid tonitruum est? extinctio ignis in nube, propter quid tonat? quia ignis in nube extinguitur. Nubes sit C, tonitruum A, ignis extinctio, B. Igitur ipsi C, nubi inquam B ipsum inest, extinguitur enim ignis in nube. At huic A ipsum inest tonitruũ seu sonus. Atque B ratio ipsius est A primi inquam extremi. Quod si rursus huius alind medium sit, id ex hisce rationibus erit, quæ restant.*

ANTI. *Quorum igitur habemus aliquid ipsius quod quid est, primum quidem sit defectus in quo A, luna in quo C, oppositio terræ in quo B. Vtrum quidem igitur deficit, aut non B, quærere est vtrum est, aut non Hoc autem nihil differt quærere, quàm si est ratio ipsius, & sit hoc, & illud dicimus esse. Aut qualis contradictionis est ratio? vtrum habendi duos rectos, aut non habendi? Cum autem inueniamus simul quia & propter quid est, scimus si per media sit. Si vero non, quia, propter quid autem non. Sit igitur luna C, defectus A lunam plenam, vmbram non posse facere, nullo nostrũ medio existente manifesto in quo B. Si igitur in C est B, quod est lunam non posse facere vmbram, cum nullus nostrum medius sit, in hoc autem A quod est deficere, quia deficit quidem manifestum est, sed propter quid nondum, & quia defectus est quidem scimus, quid autem est nescimus. Cum manifestum autem est, quia A in C sit, sed propter quid est quærere B est quærere quid est, vtrum si obiectio, aut conuersio lunæ, aut extinctio. Hæc autem est ratio alterius termini, vt in his, quæ sunt ipsius A, est enim defectus obiectio. Quid est tonitruum? ignis extinctio nube. Sit nubes E, tonitruum A, extinctio ignis B. In C igitur nube est B, extinguitur enim in ipsa ignis, hoc autem est sonus, & est B ratio ipsius A primi termini. Si autem iterum huius aliquid medium sit, ex reliquis erit rationibus.*

Manifestat propositũ ſm præmissa, & dicit ꝙ in his, quæ scimus esse per hoc ꝙ cognoscimus aliquid essentię eius accipiamus primo tale exemplũ. Sit defectus. i. eclypsis in quo a, quæ est maior extremitas, luna in quo c, quæ est minor extremitas, oppositio terræ directa inter lunã & solẽ in quo b, quod est medium. Idem igitur est quærere vtrũ deficiat luna vel non, & quærere aũt vtrũ b sit vel nõ, nihil differt, ꝗ quærere si est aliqua rõ ipsius defectus. Nã b, i. oppositio terræ est ratio defectus lunæ, & si sit oppositio terræ, ét tunc dicimus esse. s. defectũ lunæ, aut non. Sĩr si quæramus qualis sit rõ contradictionis, vtrũ. s. in habendo duos rectos vel non habendo sit contradictio. Cum aũt inueniamus esse id quod quærimus, puta esse defectum, simul sciemus quia, & propter quid, si inueniatur propositũ per mediũ debitũ quod est causa. Si vero non, sed per aliquod extrinsecum, sciemus quia, sed non propter quid, puta si sit luna c & defectus a accipiamus pro mediu ꝙ est b, hoc est ꝙ luna non põt facere vmbrã aliquo nostrũ medio nõ existente cum sit pleniluniũ. Luna. n. quandocunque non deficit facit vmbram interposito aliquo corpore, sed hoc quod est non posse facere vmbrã nisi aliquis nostrũ existat in medio, nun est causa defectus, sed potius effectus. Si ergo b prædicetur de c, quia. s. luna põt in plenilunio facere vmbrã aliquo nostrum medio existente, & iterum si in hoc medio sit a, i. si accipiatur ꝙ quãdo hoc accidit luna deficit, manifestũ erit lunã deficere, sed propter quid luna deficiat nondum erit manifestũ, & similiter sciemus quia est defectus, sed nesciemus quid est defectus. Quando aũt manifestum est ꝙ a est in c, i. ꝙ luna deficit sicut in prędicto exẽplo, nec scitur propter quid est, nec scitur quid est, tunc quęrere propter quid est, nihil. n. aliud est ꝗ quęrere quid est, puta si quæramus quare deficit luna vtrum deficiat propter hoc quod obijcitur terra in medio inter solem & lunã vel hoc fiat per conuersionẽ lunæ, vt tunc vertatur versus nos superficies lunæ quæ est tenebrosa vt quidam dixerunt, vel etiam lumen extinguatur in aliquo humido. Quærere autem vtrum propter aliquã harum causarum fiat defectus lunæ, nihil est aliud ꝗ quærere vtrum defectus lunæ sit obiectio terre, aut conuersio lunæ, aut extinctio luminis eius. Et hoc mediũ est rõ alterius extremitatis sicut in prę missis exẽplis est ratio ipsius a qđ est maior extremitas, quia defectus lunæ nihil est aliud, quã obiectio facta lunari lumini a terra. Ponit ét aliud exẽplũ, vt si quæramus quid est tonitruũ? & dicamus ſm opinionẽ Anaxagoræ, & Empedoclis, ꝙ est extinctio ignis in nube. Secundũ vero opinionẽ eius in 2. Metheororũ tonitruũ fit ex pcussuta exhalationis siccæ in fraternitate ad nubes. Vtitur aũt multoties in exẽplis opinionibus aliorũ. Si ergo ſm prædictam opinionem

quæratur

quæratur propter quid tonat? respõdetur, propter hoc ꝙ extinguit ignis in nube. Sit igit nubes c quod est minor extremitas, tonitruum aũt a quod est maior extremitas,
Mediũ ostẽdẽs propter quid. extinctio ignis sit b, qđ est mediũ. Syllogizef ergo sic. In c est b, i. in nube est extinctio ignis, sed oĩs extinctio ignis est sonus tonitrui. Et sic patet ꝙ accipiẽdo propter quid, per demõstrationẽ, accipimus quid est, quia ipsum mediũ ostẽdens propter quid, est rõ diffinitiua primi termini.i.maioris extremitatis. Sed si oporteat accipere aliquod aliud mediũ ad hoc demõstrandũ, hoc assumef ex reliquis rõnibus.i.ex diffinitione minoris extremitatis, & aliarũ causarũ extrinsecarũ. Cum.n.subiectum sit cãpassionis, necesse est ꝙ diffinitio passionis demõstretur per diffinitionem subiecti. Et hoc patet in exemplo proposito. Quia enim luna est corpus natũ sic moueri, ideo necesse est quòd obijciatur certo tempore terra inter solem & ipsam. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quo igitur pacto sumitur ipsum quid est, & fit notũ, satis iam diximus. Quare ratiocinatio quidẽ ipsius quid est, demonstratioq; non fit, per ratiocinationẽ tamẽ innotescit & demonstrationem. Quo circa neque sine demonstratione fieri potest, vt cognoscatur ipsum quid est cuius est alia causa, neque rursus ipsius est demonstratio, vt in dubitationibus etiam diximus.*

ANTI. *Quomodo quidem igitur accipitur quid est, & fit notum, dictum est, quare syllogismus quidem ipsius quid est non fit, neque demonstratio, manifestum tamẽ est per syllogismum & demonstrationẽ. Quare neq; sine demonstratione est cognoscere quid est, cuius est causa aliqua, neque est demõstratio ipsius, sicut & in oppositionibus diximus.*

Epilogat quod dictum est, & dicit. Dictum est {quo modo accipiatur & innotescat quod quid est}. s. per hoc ꝙ accipitur propter quid. Dictum est etiam ꝙ nõ est syllogismus, neq; demonstratio ipsius quid est vt, s. proprie syllogizetur vel demonstretur quod quid est, & tamen manifestatur quod quid est per syllogismum & per demonstrationem, inquantum scilicet medium demonstra-
Obiectiões inductæ. tionis propter quid est quod quid est. Vnde manifestum est ꝙ neque sine demonstratione potest cognosci quod quid est, cuius est altera causa, nec tamen est demonstratio ipsius quod quid est sicut probatur in obijciendo. Et secundum hoc obiectiones inductæ sunt veræ.

LECTIO VIII.

Non in omnibus posse quod quid est demonstratione ostendi, quomodo item definitio demonstrationem ipsam respiciat exemplis manifestat.

ARGY. *Est autem quorundam quidem alia quadam causa, quorundam autem non est. Quare patet vt ipsorum quid est quædam vacare medio principiaq; esse. Quidem & esse, & quid sunt supponere, vel alio modo facere manifesta oportet. Quod arithmeticus facit. Nam & quid sit vnitas, & vnitatem esse supponit. Eorum autem, quæ mediũ habent, & quorum est aliqua causa, alia à substantia sit, vt per demonstrationem ipsum quid est (vt diximus) declaratur, non demonstretur.*

ANTI. *Est autem quorundam quidem quædam altera causa, quorundam autem non est. Diffinitiones quidem secundum species factæ nullum mediũ, quo demonstrentur, sed diffinitiones secundum materiam factæ possunt habere medium. Quare manifestum est quoniam eorum, quæ sunt quid est, alia quidem sine medio, & principia sunt, quæ & esse, & quia sunt supponere oportet, aut alio modo manifesta facere, quod vere arithmeticus facit, & nanque quid est vnitas supponit, & quia est, sed habentiũ mediũ, quorum est quædam altera causa substantiæ, & ipsius esse, est per demonstrationem, (sicut dictum est,) ostendere, non quod quid est demonstrantes.*

Non littera hæc diffinitiones vsq; ad quare nõ esse ex. tex. sed glo. Tex.cõ. 5.

Postquam Phylosophus ostẽdit ꝙ in quibusdam per demonstrationẽ accipitur quod quid est, hic ostendit ꝙ hoc non est possibile in omnibus. Et ad hoc ostendendũ præsupponit ꝙ quorũdam est quædam altera causa, quorundam autem non. Quia igitur quod quid est accipitur per demonstrationem, cuius medium est causa, manifestum est ꝙ sunt quædam, quorum quod quid est oportet accipere sicut quoddam immediatum principium ita ꝙ oportet supponere de tali re & esse & quid est, vel manifestare aliquo alio modo q̃ per demonstrationẽ, puta per effectum, vel per simile, vel aliquo tali modo. Est autem considerandum ꝙ hoc quod dicit {quorundam non esse aliam causam,} potest intelligi tripliciter. Vno modo ꝙ simpliciter & absolute causam non habet sui esse. Et hoc Pri. modus competit soli primo principio quod est causa esse & ve- soli primo ritatis in omnibus rebus. Nihil enim prohibet etiam eo princip. conrum, quæ ex necessitate sunt, esse aliquam causam necessi- ueniens. tatis, vt patet in 5. Metaph. Et ideo cũ hic Phylosophus Tex. cõ. 6. pluraliter loquatur, non sic est intelligendũ quod hic di- Lect. 5. e. ex. citur, ꝙ aliqua sint quæ nullam habent causam sui esse. vlt. & 8. Phy. Alio modo potest intelligi s'm ordinem causarum eius- Tex. cõ. 6. dem rei. Manifestum est.n. in rebus habentibus quatuor lec. 3. ex. vlt. causas, ꝙ vna causa est quodãmodo causa alterius. Quia 2. modus. enim materia est propter formam & non econuerso, vt. Vnam cau- probatur in 2. Phy. diffinitio quæ sumitur ex causa for- sam esse cau- mali est causa diffinitionis, quæ sumitur ex causa mate- sa; alterius. riali eiusdem rei. Et quia generatum consequitur formã Tex. cõ. 23. per actionem generantis, consequens est ꝙ agens sit quo le. 3. 4. ex. 5. dam modo causa formæ, & diffinitio diffinitionis. Vlterius autem omne agens agit propter finem, vnde diffinitio, quæ à fine sumitur, est quodam modo causa diffinitionis, quæ sumitur à causa agente. Vlterius autem nõ est procedere in generibus causarum, vnde dicitur ꝙ finis est causa causarum. Potest tamen in singulis causarũ generibus fieri demonstratio à posterius ad priora, sed diffinitiones vel demonstrationes debent dari per causas primas. Et s'm hunc sensum in quibusdam libris interponi- tur ꝙ diffinitiones s'm speciem factæ nullum habent me- No. circa li- dium, quo demonstrentur, diffinitiones autem s'm ma- terã diff. est. teriam factæ possunt habere medium, quia scilicet diffinitiones quæ dantur s'm causam meram materialem possunt demonstrari per diffinitiones quæ dantur secundũ causam formalem. Diffinitio autem quæ datur s'm causam formalem non põt vlterius demonstrari per aliquod principiũ intrinsecũ rei quod proprie pertinet ad quod quid est, vtpote intrans essentiam rei. Sed & si demõstretur per causam efficientem & finalem, dicendum erit ꝙ semper causa superior se habet vt formalis respectu inferioris. Prædicta tamen verba non habentur in libris græ- Quæ verba cis. Vnde magis videtur esse glosa quæ per errorem scri- non habent ptorum introducta est loco textus. Tertio modo potest in græco. intelligi inquantum aliqua sunt, quæ non habent causam 3. modus. in genere subiecto alicuius sciẽtiæ, sicut in genere numeri, de quo est arithmetica est deuenire ad vnitatem eius. In hoc enim genere non est accipere aliud principiũ. Et hic sensus cõcordat exemplo, quod Philosophus subiungit dicens, ꝙ arithmeticus supponit quid est vnitas, & quia est. Et sicut illa, quorum nõ est alia causa, ita etiam illa, quę possunt habere medium, & quorũ est altera causa potest manifestari quod quid est, ita tamen ꝙ non demonstretur ipsum quod quid est, sed magis vt medium demonstrationis.

demonstrationis. quod quid est accipiatur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Cum autem diffinitio dicatur esse ratio ipsius quod est, patet quandam diffinitionem rationem esse, quæ id explicat, quod nomẽ significat, vel quæ nominis interpretationem complectitur, veluti quid significat triangulus nomine, quem habentes esse, quærimus, deinde propter quid est. Difficile autem est hoc pacto sumere ea, quæ nescimus esse causamq; difficultatis antea diximus.* (Tex. cô. 10.) *Nam neque si sint, an non sint scimus nisi per accidens. At enim oratio est vna dupliciter. Alia nanque coniunctione est vna, vt ilias, alia quia vnum de vno declarat, non per accidens. Vna igitur hæc est diffinitio diffinitionis, quam diximus.*

ANTI. *Diffinitio autem quoniam quidem dicitur ratio ipsius quod quid est, manifestum est, quoniã aliqua ratio ipsius quod quid est significat nomen, aut erit ratio altera nomina ponens, vt quidem significans quid est secundum quòd triangulus est, quod vero habẽtes, quia est, quærimus propter quid est. Difficile autem est sic accipere quæ non scimus quia sunt. Causa autem prius dicta est difficultatis, quia neque si est, neque si non, scimus, sed aut secundum accidens. Ratio autem vna est duplex, hæc quidem coniunctio est, vt quæ est ilias, alia vero vnum de vno ostẽdens non secundum accidens. Ratio autem vna quidem igitur terminis est terminus, quæ dicta est.*

Ostenso qualiter se habeat quod quid est ad demonstrationẽ, ostendit quõ se habet diffinitio. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit qualiter diffinitio se habeat ad demõstrationem. Secundo manifestat quod dixerat per exẽplum, ibi {Differt.n.dicere propter quid.} Circa primum tria facit. Primo proponit vnũ modũ diffinitionis quid est. Secundo proponit alium modũ diffinitionis significãtis propter quid, ibi {Alia vero terminus. Tertio ostendit qualiter se habeat vtraq; diffinitio ad demõstrationẽ, ibi {Quare prima quidem. Circa primum supponit primo ꝙ diffinitio sit ratio significatiua illius quod quid est. Si autem nõ posset haberi aliqua ratio rei quàm diffinitio, impossẽ esset ꝙ sciremus aliquã rem esse, quin sciremus de ea quid est, quia impossibile est ꝙ sciamus aliquam rem esse nisi per aliquam illius rei rationem. De eo enim quod est nobis pœnitus ignotum non possumus scire si est, aut non. (Duplex ratio inuenit preter diffi.) Inuenitur autem aliqua alia ratio prę ter diffinitionem, quæ quidem vel est ratio expositiua significationis nominis, vel est ratio ipsius rei nominatæ, altera tamen à diffinitione, quia non significat quid est sicut diffinitio, sed forte aliquod accidens. Sicut forte inuenitur aliqua rõ, quæ exponit quid significat hoc nomen triangulus, & per huiusmodi rationem habẽtes quia est, adhuc quærimus propter qd est, vt sic accipiamus quod quid est. Sed sicut supra dictum est, hoc est difficile accipere in illis, in quibus nescimus an sit. Et huiusmodi difficultatis causa superius est assignata, quia. s. qñ nescimus rem esse per aliquid rei, non absolute scimus si est vel nõ sed solũ ſm accidens, vt supra expositum est. (Lect. præce.) Ad distinguendũ aũt rõnem significantẽ quid est ab alijs, subiungit ꝙ dupliciter aliqua rõ põt dici vna. Quædam.n. est vna sola coniunctione, per quem modum ẽi habet vnitatem ilias. i. poema de historia troiana. Et per hunc ẽt modum dicitur esse vna rõ, quæ est expositiua nominis, vel manifestatiua ipsius rei nominatæ per aliqua accidentia, vt si dicatur ꝙ hõ est animal risibile susceptibile disciplinæ. Alia vero rõ est vna inquantum simpliciter significat vnum de vna re, cuius ratio est, & hoc non ſm accidens. Et talis ratio est diffinitio significans quid est, quia essentia cuiuslibet rei est vna. Sic ergo concludit ꝙ illa, quæ dicta est, est vna diffinitio diffinitionis, s. quod diffinitio est ratio ipsius quod quid est. Deinde cum dicit.

ARGY. *Alia autem est diffinitio, ratio, quæ declarat propter. quid est.*

ANTI. *Alia vero terminus est demonstrãs propter quid est.*

Ponit alium modum diffinitionis, & dicit ꝙ alia diffinitio diffinitiõis est, vt sit ratio manifestãs propter quid. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quare prior significat quidem, sed non ostendit, posteriorem autem patet quasi demonstrationẽ esse ipsius quid est, positione differentem à demonstratione.*

ANTI. *Quare prima quidem significat quod quid est, demonstrat autem non. Quæ vero posterius est, manifestum est quoniam erit vt demonstratio eius quod quid est, positione differens à demonstratione.*

Ostendit quõ vtraq; diffinitio se habeat ad demõstrationem concludens ex præmissis ꝙ prima diffinitio solũ significat quod quid est, sed nõ demõstrat ipsum. Secunda vero diffinitio est quasi demõstratio quædam ipsius quod quid est, & nõ differt à demõstratione nisi sola positiõe, i. ordine terminorũ & ꝓpositionũ. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Inter est enim cum propter quid tonat, atq; quid est tonitruum dicitur, quippe cum ad primum hæc accommodetur redditio, quia in nubibus ignis extinguitur, ad secundum hęc competat, sonus eum extinguitẽ in nubibus ignis. Quare eadem ratio diuerso dicitur modo. Et illo quidem modo continua est demonstratio, hoc autem est diffinitio. Præterea est tonitrui diffinitio, sonus in nubibus, atq; hoc est demonstrationis ipsius quid est positio. Est igitur diffinitio vnaquidem ratio ipsius quid est conclusio.*

ANTI. *Differt enim dicere propter quid tonat, & quid est tonitruum. Dicet enim siquidem propter id, quod extinguitur ignis in nubibus, quid autem tonitruum est? sonus extincti ignis in nubibus. Quare eadem ratio alio modo dicitur. Et sic quidem demonstratio continua, sic autem diffinitio. Amplius est terminus, continuus sonus in nubibus. Hoc autem est, quæ est ipsius quid est demonstrationis conclusio.*

Manifestat qđ dixerat ꝑ exẽpla. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat per exẽpla, quæ dicta sunt. Secũdo colligit ex præmissis diuersitatẽ diffinitionum, ibi {Immediatorum aũt diffinitio.} Dicit ergo primo ꝙ differt dicere propter quid tonat, & quid est tonitruũ, quia ſm opinionẽ illorum, qui dicunt ꝙ extinctio ignis in nube est causa tonitrui, dicit aliquis propter quid, cum dicit tonitruũ esse propter hoc, ꝙ ignis extinguitur in nube. Ille autẽ dicit quid est tonitruum, qui dicit ꝙ sonus ignis extincti in nubibus. Vtrum autem horum significat eandem rationem, sed per alium modum. Nam cum dicitur tonat propter hoc ꝙ extinguitur ignis in nube, significatur per modum demonstrationis continuæ. i. non distinctæ per diuersas propositiones, accipiuntur tñ continuæ omnes termini demonstrationis. Cum autem dicitur ꝙ tonitruum est sonus extincti ignis in nubibus, significatur per modum diffinitionis. Sed si dicamus ꝙ tonitruũ est sonus in nubibus nulla mentione facta de extinctione ignis, erit diffinitio significans quid est, & erit solum demonstrationis conclusio. Deinde cum dicit.

ARGY. *Eorum autem diffinitio, quæ medijs vacant, indemonstrabilis, est ipsius quid est positio. Est igiẽ diffinitio vna quidem ratio ipsius quid est indemonstrabilis, alia vero ratiocinatio ipsius quid est à demonstratione differẽs casu, & tertia demonstrationis ipsius quid est conclusio.*

Immediatorum

ANTI. *Immediatorum autem diffinitio positio est ipsius quid est indemonstrabilis. Vna vero syllogismus ipsius quid est, casu differens à demonstratione. Tertium autem est, quæ est ipsius quid est conclusio.*

Colligit est præmissis quot sunt modi diffinitionum per respectum ad demonstrationem. Et primo resumit quoddã quod supra dixerat, ꝙ eorum quæ non habent causam, diffinitiones sunt accipiendę, sicut quædã immediata principia. Et ideo dicit hic, ꝙ diffinitio immediatorum, i. rerum non habentium causas, est sicut quædã indemonstrabilis positio eius quod quid est. Ex hoc concludit ꝙ triplex est genus diffinitionis per cõparationẽ ad demonstrationem. Quædam. n. est diffinitio, quæ est indemonstrabilis ratio eius quod quid est. Et hæc est illa, quã dixerat esse immediatorũ. Alia aũt diffinitio est, quę est quasi quidã syl'lus demonstratiuus eius quod qd est, & non differt à demonstratione nisi casu, i. ſm diuersam acceptionem & positionem dictionũ, vt cũ dicitur tonitruũ est sonus extincti ignis in nubibus. Tertia aũt diffinitio est quæ solũ est significatiua ipsius quod quid est, & est conclusio demonstrationis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Patet igitur ex hisce, quæ diximus, quo pacto est, quo pacto non est ipsius quid est demonstratio, & quorum est, & quorum non est. Quotq; modis præterea dicitur diffinitio, quoq; pacto ipsum quid est ostẽditur, & quo pacto etiam non ostenditur atque quorum est, & quorum non est. Insuper quomodo se habet ad demonstrationem, quoque modo fieri potest, & quomodo fieri nequit, vt eiusdẽ sit diffinitio demonstratione.*

ANTI. *Manifestum igitur ex dictis est, & qualiter est ipsius quod quid est demonstratio, & quomodo non est. Et quorum est, & quorum non. Amplius autem diffinitio quot modis dicitur, & qualiter quod quid est demonstretur,*
Tex.cõ.11. *& quomodo non, & quorum est, & quorũ nõ est. Adhuc autem & ad demonstrationem quomodo se habet, & quo modo contingere quomodo non.*

Epilogat quæ dicta sunt, & dicit manifestum esse ex prædictis per quem modũ est demonstratio ipsius quod quid est, & per quem modum non, quia. s. quod quid est põt accipi ex ipsa demonstratione, non aũt põt demonstrari. Dictum est ẽt in quibus possit esse demonstratio eius quod quid est ſm modũ prædictũ, quia in habentibus cãm, & in quibus non, quia in nõ habẽtibus causam. Dictũ est ẽt quot modis dicitur diffinitio, quia. s. quędã significat quod quid est, quædã aũt ẽt manifestat propter quid. Dictũ est ẽt quõ quid est demõstratur, inquantũ. s. significat per diffinitionẽ significantẽ solũ quod quid est & quõ non demonstratur inquantũ. s. per diffinitionem accipitur non solũ quid, sed ẽt propter quid. Dictũ est ẽt quomodo diffinitio se habeat diuersimode ad demonstrationẽ, & quomodo contingat ꝙ eiusdem sit demonstratio & diffinitio, & quomodo hoc non contingat.

LECTIO IX.

Quonã mõ demõstrari cõtingat ex quatuor generibus cãrum.

ARGY. *Cum autem tum arbitremur scire, cum cognoscimus causam, quatuor vero causę sunt, vna quidem quidditas, alia autem, quæ cum sit, hoc esse necesse est, & tertia, quæ primum mouit, & quarta, gratia cuius cætera fiunt, omnes hæ per demonstrationis medium ostenduntur.*

ANTI. *QVoniam autem scire opinamur, cum scimus causam, causæ autem quatuor sunt, vna quidẽ quod quid erat esse, vna vero, cum hæc sit, necesse est hoc esse, altera autem aliquid primo mouet, quarta vero, causa cuius omnes hæ per medium monstrantur.*

Postquam Philosophus ostendit qualiter ipsum quid est se habeat ad demonstrationẽ, hic ostendit quõ ad demonstrationem, se habeat propter quid, quod significat causam. Et circa hoc duo facit. Primo ostẽdit quomodo causæ assumantur in demonstratione 2. quomodo diuersimode in diuersis rebus, ibi {Eadem autem causa est.} Lect. imme. seq.
Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit 2. manifestat propositum, ibi {Et hoc enim existẽte.} Dicit ergo primo, ꝙ quia scire opinamur, cum sciamus causam, vt in primo habitum est, demonstratio autem est syllogismus faciens scire, ita consequens est ꝙ medium demonstrationis sit causa. Sunt autẽ quatuor genera causarum, vt in 2. Physi. & in 5. Meta. plenius manifestatur, quarum vna est quod quid erat esse. i. causa formalis, quę est completiua essentiæ rei: Alia aũt est causa, qua posita necesse est causatum poni, & hęc est causa materialis, quia ea, quæ sequuntur ex necessitate materiæ sunt necessaria absolute, vt habetur in 2. Physi. Tertia autem causa, est quæ est principium motus. i. causa efficiens: Quarta cã est, cuius gratia fit aliquid. s. causa finalis. Et ita patet ꝙ per medium demonstrationis omnes hæ causæ manifestantur, quia quælibet harum causarum potest accipi vt medium demonstrationis. Deinde cum dicit.

Le. 4. to. ex. 2. 4. genera causarum. Physic. tex. com. 28. 29. & 30. lect. 5. Meta. tex. c. 2. lect. 2.

Tex. cõ. 87. le. 15. & 88.

ARGY. *Nam id, quod cum sit, necesse est hoc esse, non est vna propositione sumpta, sed saltem duabus. Hoc autem est cũ vnum medium habent. Hoc igitur vno sumpto necesse est conclusionem esse.*

ANTI. *Et hoc enim quòd cum, sit hoc necesse est esse, vna quidem propositione, accepta nõ est, duabus autem ad minus. Hoc autem est cum vnum medium habeant. Hoc igitur vno accepto, conclusionem necesse est esse.*

Manifestat quod dixerat. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quõ diuersæ causæ sumuntur vt mediũ demonstrationis in diuersis rebus. 2. ostendit quõ vnius & eiusdem rei possunt esse diuersæ causæ, ibi {Contingit autem ibidem.} Circa primum quatuor facit. Primo manifestat quomodo causa materialis accipiatur in demonstratione. 2. manifestat propositum in causa formali, ibi {At vero ipsius.} Tertio ostendit idem de causa efficienti, ibi {Propter quid aut mediorum.} Quarto autem in causa finali, ibi {Quorũcunque autem.} Circa primum duo facit. Primo proponit modum, quo causa, materialis assumitur in demonstratione, qui etiam competit in alijs causis. Secũdo ponit exemplum, ibi {Manifestum est autem.} Dicit ergo primo, ꝙ illud, quo existẽte necesse est aliud esse scilicet causa materialis, non contingit accipi sic, vt ex necessitate aliquid sequatur, si accipiatur vna sola propositio, sed oportet accipere ad minus duas hoc modo se habẽtes, ꝙ cõmunicent in vno medio. Si ergo accipiatur in duabus propositionibus vnũ mediũ quod est causa materialis, ex necessitate sequitur conclusio necessaria. Puta si dicamus, omne compositum ex contrarijs est corruptibile, lapis est huiusmodi, ergo &c. Oportet autem accipere duas propositiones, non solũ propter exigentiam formæ syllogisticæ, sed etiam quia non omnia, quæ sunt ex materia, habent ex materia necessitatẽ, vt probatur in 2. Physi. Et ideo pręter propositionem in qua sumitur hoc habere talem materiam oportet ꝙ sumatur alia propositio quæ declaret ꝙ ex tali materia aliquid ex necessitate sequatur. Deinde cum dicit.

Non omnia quę ex materia habẽt ex materia necess.

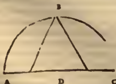
Tex. cõ. 88. lex. 15. tex. expo. 3.

ARGY. *Patet autem & hoc pacto. Cur rectus is angulus est, qui in semicirculo designatur, quid cum sit, rectus est illa? Sit itaq; rectus A, dimidium duorum rectorum B, angulus denique qui est in semicirculo designatus C. Vt igitur*

tur A idest rectus competat ipsi c, idest angulo, qui est in semicirculo designatus, causa est ipsum B. Nam duorum quidem rectorum dimidium aquale est ipsi A. ipsum autē c aquale est ipsi B. Angulus enim in semicirculo designatus duorum rectorum dimidium est. Cum igitur B duorum rectorum dimidium sit A competit ipsi c quod quidem est rectum eum angulum esse, qui est in semicirculo designatus. Quidditas autem est idem quod hoc, & eo sane quia hoc significat ipsa ratio.

ANTI. Vide in annot. *Manifestum autem est, & sic propter quid recta in medio circulo, quo existente recta est? Sit igitur recta in quo A, duorum rectorum in quo B, quæ est in medio circulo in quo C. A igitur rectam esse in C, qua est in medio circulo eā, B est, hoc enim ipsi, A aquale est, quod vero est C ipsi B, duorum enim duorum rectorum medium est. Existente igitur B medio duorum rectorum A, in C est, hoc autem erat in semicirculo rectam esse. Hunc autem idē est quod quid erat esse, cum hoc significet ratione.*

Proponit exemplum in mathematicis. Nec est contra Tex.cō. 3. Lect. 4. id, quod dicitur in 3. Metaphy. q mathematicæ scientiæ non demonstrat per causam materialem. Mathematica enim abstrahit quidem à materia sensibili, non autem à Tex.cō. 2. Lect. 1. materia intelligibili, vt dicitur in 6. Met. quę quidē materia intelligibilis consideratur f m q aliquid diuisibile accipitur vel in numeris vel in continuis. Et ideo quandocunque in mathematicis aliquid demonstratur de toto per partes, videtur esse demonstratio per causam materialem, partes enim se habent ad totum f m rationem Tex. cō. 31. Lect. 5. materiæ, vt habetur in secundo Phy. Et quia materia magis propriæ dicitur in sensibilibus, propter hoc noluit eā nominare causam materialem, sed causam necessitatis. Ad euidentiam autem exempli quod in litera ponitur, sciendum est q omnis triangulus cadens in semicirculo est rectus, vt probatur in 3. Euclidis. Est autem probatio talis. Sit semicirculus a b c, corda autem eius, quæ est diameter circuli, diuidat in pūcto d quod est centrū circuli. Erigat ergo super punctū d, linea perpēdicularis, quę attingat circunferentia circuli in puncto b a quo ducantur duæ lineæ ad duo puncta a & c, dico ergo, q angulus a b c, cadens in semicirculo, est rectus. Probatio. Triangulus b d c habet tres angulos æquales duobus rectis, sed angulus eius b d c est rectus, quia linea b d est perpendicularis, ergo duo alij anguli. s. d b c & b c d sunt ęquales vni recto. Sed hi duo anguli sunt ęquales, eo q duę lineę d b & d c sunt ęquales, quia cōtrahunt à cētro ad circunferētiā, relinquit ergo q angulus d b c sit media pars recti anguli. Pari quoque modo probatur q angulus a b d sit media par recti. Ergo totus angulus a b c d est rectus.

Hac ergo probatione vtitur hic Philosophus dicens, q manifestū est per hunc modū, q est recta quæ in semicirculo. i. rectus angulus, qui cadit in semicirculo, dū accipit illud, quo existēte sequitur q sit rectus. Sit ergo rectus angulus in quo à quod est maior extremitas, mediętas duorū angulorum sit mediū in quo q, angulus cadens in semicirculo sit extremitas in quo est c. Hoc ergo, quod est B esse in c. i. q angulus in semicirculo sit rectus. causa est. s. q angulus semicirculi est mediū duorum rectorū. Hoc. n. mediū est æquale per conuersionē ipsi a & ipsum c est sim ili mō æquale ipsi b. Nam b est esse mediatatem duorū angulorum rectorum. Hoc ergo existente necesse est q a sit in c, quod nihil aliud est quam anguli semicirculi esse rectum. Subiungit autem hic q modus demonstrationis potest etiam ad formalem causam pertinere, quam nominauerat quod quid erat esse, eo q esse mediū rectorum potest accipi, vt ratio significās quod quid est recti anguli. Deinde cum dicit.

At vero quidditatem etiam causam esse mediam, antea demonstrauimus. ARGY.

At vero & ipsius quod quid erat esse, causa monstrata est media. ANTI.

Remittit ad præmissa, & dicit q in superioribus monstratū est quō causa formalis, quę est, quid erat esse, pertineat ad medium demonstrationis. Deinde cum dicit.

Idem fit, cum quæritur, propter quid aduersus Athenienses persicū bellū exarsit? quæ causa fuit, vt Athenienses bello vexentur? quia contra Sardos ipsi cum Eritriensibus irruerunt. Hoc. n. primum mouit. Sit itaq; bellū A: priores irruisse B: athenienses C. B igitur, priores in quā irruisse ipsi c idest Athenienses, A quoq; B ipsi competit, Medi nanq; lacessiti, bellum aduersus eos agunt, qui priores iniuriā intulerunt. A igitur, idest bellum, vexarique bello B ipsi inest, idest ijce qui priores bellum gessere: B uero ipsi C, idest Atheniensibus inest. Hi nanque tractare bellum cæpere. Medosq; lacessiuere. Medium igitur & hoc in loco causa est, atque ea, quæ primum mouit. ARGY.

Propter quid aut Mœdorum bellum factum est Atheniis? quæ causa est præliari athenienses? quoniam in Sardos comiscerunt. Propter hoc. n. motum est primum. Sit bellum in quo A: prius committit B. Athenienses C. Est igitur B in C prius est cōmittere atheniensibus, A autem in B debellari enim prius iniustos. Et itaque in B A debellari prius incipientes, B autem prius in Atheniensibus, prius enim inceperunt. Medium itaq; hic causa est primum mouens. ANTI. Vide in annot.

Ponit exemplum de causa mouente tangēs quandam græcam historiam, videlicet, q athenienses quondam adiunctis sibi quibusdam alijs græcis inuaserunt Sardēses, qui erant subiecti regi Mœdorum, & ideo Mœdi in uaserunt Athenienses. Dicit ergo primo q quæri potest propter quid bellum medorum factum est cum atheniēsibus, & hoc propter quid est causa quare athenienses impugnati sunt à mœdis, quia. s. ipsi simul cum quidam alijs. s. eritrijs fecerunt insultum in Sardenses. Hoc enim est quod fuit motiuū belli. Sit ergo bellū in quo a; quod est maior extremitas: q priores insultum fecerunt sit b, idest medium, sed athenienses sit c, idest minor extremitas. Ergo b est in c, inquantum scilicet atheniensibus conuenit q priores fecerunt insultum. A autem est in b, quia scilicet illi, qui prius alijs iniustitiam intulerunt sunt debellati. Sic ergo a est in b inquantum debellantur illi, qui prius incæperunt. Hoc autem scilicet b quod est mediū pertinet ad Athenienses, qui prius bellum incæperunt. Et sic patet q hic accipitur quasi medium causa, quę primo mouit. Deinde cum dicit.

Ea vero quorum causa est id, quod alicuius est gratia eundem subeunt modum, ceu propter quid deambulat, vt valeat, cur domus est? vt conseruetur supellex. Nempe valitudinis deambulatio, supellectilis conseruanda, ARGY.

domus est gratia. Atque inter hæc propter quid post cœnam ambulare oportet, & cuius oportet gratia, nihil interesse videtur. Sit itaque deambulatio post cœnam c; nõ natare cibum, cũ occupet locum, in quo est b: valere sit a. Competit igitur deambulationi post cœnam id efficere, cibum inquam sumptum in ore ventris non supernatare, atque idipsum sanitatem conseruet. Sic enim videtur. b igitur, cibum inquam haud natare c ipsi inest, id est deambulationi post cœnam. At a, valitudinem inquam conseruare b ipsi competit. Quę igitur est causa, vt a gratia cuius cætera fiunt, ipsi competat c? Nempe b ipsum est: non supernatare inquam cibum. Atque hoc est tanquam ipsius ratio. Nam a hoc assignabitur pacto. Cur autem b competit ipsi c? Quia sanum esse id nimirum est sic inquam sese habere. Verum mutentur ratiocinationes oportet. Magis enim hoc pacto singula elucescent.

ANTI. vide in annot. *Quorũcunque autem causa est propter aliquid, vt propter quid ambulat? vt sanus fiat, & propter quid facta est domus? vt saluet vasa. Hoc ergo vt sanet, illud vero propter id quod saluet, propter quod post cœnam oportet ambulare, & cuius gratia oportet, nihil differt. Ambulare post cœnam in quo c: non eminere cibos in quo b: sanari in quo a.* vide in annot. *Sit igitur in eo quod post cœnam ambulat esse facere non supereminere cibos iuxta os ventris, & hoc esse sanum. Videtur enim inesse ipsi ambulare quod est c b, quod est non eminere cibos, in hoc autem a quod sanatiuũ est. Quę igitur causa est in c quod a sit propter quid, est b non eminere cibos. Hoc autem est sicut illius ratio. a enim sic demonstrabitur. Propter quid a in c est? quoniam hoc* vide in annot. *est sanari. Oportet autem commutare rationes, & sic magis vnaquæque apparebit.*

Manifestati idẽ in causa finali. Et circa hoc duo facit. Primo proponit exemplum in causa finali. Secundo ostẽdit differentiã inter causam finalẽ, & cãm, quæ est principiũ motus, ibi {Generationes autem econtrario.} Dicit ergo primo, ꝙ similiter se habet cum prædictis in quibuscũq; accipitur. s. causa finis cuius causa fit aliquid. Puta si dicamus propter quid aliquis ambulat post cœnam? vt. s. fiat sanus, & iterum propter quid est domus? ad hoc vt. s. vasa, i. supellectilia hominis saluentur. i. cõseruentur. Sic ergo hoc. s. ambulatio post cœnam fit gratia sanandi, hoc autem. s. ædificatio domus est gratia seruandi supellectilia. Sic ergo nihil differt dicere propter quid oportet post cœnã ambulare, & cuius gratia hoc oporteat. Sic ergo ambulare post cœnam in quo c minor extremitas, sed non eminere cibos in ore stomachi sit mediũ in quo est b: sanari vero sit maior extremitas in quo est a. Sit ergo b in c, quia ambulatio post cœnam facit vt non emineant cibi in ore stomachi, & propter hoc prouenit sanitas quod est a esse in b. Videtur enim ꝙ ipsi ambulare qđ est c insit b, quod est nõ eminere cibos in ore stomachi. Ad hoc aũt sequitur a quod est esse sanatiuum. Sic ergo patet ꝙ b, s. non eminere cibos in ore stomachi est causa quare c est a, i. quare ambulare post cœnam sit sanatiuũ, & hoc. s. nõ eminere cibos in ore stomachi est ratio eius quod est esse sanatiuum. A. n. id est esse sanatiuum sic assignabitur & notificabitur. Quod aũt a sit in c est b propter quid, quia. s. sic se habere vt nõ emineant cibi in ore stomachi est sanari. Et ad hoc ꝙ singula fient magis manifesta, oportet transumere rationes, vt. s. accipiatur medium quasi ratio maioris extremitatis, sicut in præmisso exemplo apparet. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ordo autem generationis, ac ortus verso modo sese habet in his, & in mouentibus causis. In illis enim primo medium fiat oportet, in his autem c ipsum extremum primo, deinde id vltimum, gratia cuius cætera fiunt.*

Generationes autem econtrario hic, & in causis secundum motum. Ibi quidem enim medium oportet primum fieri, hic autem ipsum c vltimum. Vltimum autem est propter quid est. ANTI.

Ostẽdit quõo diuersimode se habet, & in causa, quę est principium motus. Contrario. n. modo se habent in via gñationis causa finalis, & causa quæ est principiũ motus. Nam. s. in demonstratione, quæ sumitur per cãm, quæ est principium motus, oportet mediũ principiũ fieri. i. esse principium in via gñationis, sicut prius fuit ꝙ Athenienses insultum fecerunt in Sardenses, ğ ꝙ impugnarentur a Mœdis. Sed hic in demonstratione, quę fit per causam finalem, accipitur sicut primum in via gñationis ipsum c, quod est minor extremitas, & vltimum causatum causæ finalis. Vltimum ẽt in via generationis est finis, cuius gratia est aliquid. Manifestum est autem ꝙ primo aliquis ambulat post cœnã, ex hoc sequitur ꝙ cibi non emineãt in ore stomachi, & ex hoc vlterius sequitur sanitas hominis quæ est principalis finis. Deinde cum dicit.

Fieri autem potest, vt idem gratia sit alicuius, & ex necessitate, veluti propter quid per laternam penetrat lumen. Et enim id quod minores habet partes, subtilioresue, necessario per meatus maiores penetrat, amplioresue. Si quidem lumen fit, quia transit. Et cuiusnam gratia, vt non deuiemus pedesq; etiam offendamus. At vt est in hisce, quæ sunt, sic ne etiam est in hisce, quæ fiunt? vt si cum ignis extinguitur tonitat, necesse est strepitus sonusq; fiat. Et vt pythagorici dicunt, terroris gratia, quo pertimeant hij, qui in tartaro degunt. ARGY.

Contingit autem idem, & vnum, & quid est, & propter quid est, & ex necessitate, vt per lucerna pellem lumen. Et nanque ex necessitate digreditur, quod in parua est partibilius per maiores poros. Sic quidem ignis fit digrediendo, & propter aliquid, vt non offendamus. Itaque si esse contingit, et fieri cõtingit, sicut sonat extracto igne, necesse est sceptire & sona:, & si est quemadmodum pythagorici dicunt minarum causa his, qui sunt in tartaro, quatenus timeant. Tex. cõ. 16. Vide in annot.

Ostẽdit quõo ad eundẽ effectum possunt accipi plures prædictarum causarũ. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat plures causas esse eiusdẽ. 2. ostẽdit in quibus habeat locum quod dictũ est, ibi {Plurima aũt hmõi sunt.} Dicit ergo primo ꝙ contingit vnũ & eundẽ effectũ esse propter aliquẽ finẽ siue gratia eius, & ex necessitate alicuius prioris causę, sicut hęc quo est lumen apparere per pellem lucernæ, ex necessitate prouenit. Necesse est. n. ꝙ corpus minorũ partiũ transeat per poros largiores. Dicit aũt hoc ẜm opinionẽ ponentiũ ꝙ lumẽ sit corpus quoddam subtile, & ꝙ apparẽtia luminis per diaphanum fiat propter magnitudinem pororum quasi quorundã foraminum. Corpus autẽ subtile videtur esse paruarum partium. Et quia hoc non est ẜm suam opinionẽ, subiungit ꝙ ex tali necessitate hoc prouenit, si tñ lumen appareat digrediendo. i. per ægressum partium eius per poros diaphani. Hoc autem, quod est apparere lumẽ per pellem lucernæ, est propter aliquem finem, vt. s. ambulantes in nocte beneficio luminis non offendamur. In talibus ergo possibile est dupliciter argumentari. Vno mõ a cã pręexistente, vt dicamus si esse contingit hoc, & hoc erit, puta si lumen impositum est lucernæ, sequitur ꝙ diffundatur per poros pellis, alio modo à cã posteriori, quæ est posterior in fieri, & ẜm hoc argumentabiẜ, ꝙ si fieri cõtingit

finem

finem vltimum oportet præcedere ea per quæ peruenit ad finem. Sicut patet in tonitruo, ꝙ si est ignis extinctus necesse est sceptire.i.fulminare, & facere fremitum quẽdam ignis extincti, & sonum quendã. Et si opinio Pythagoricorum est vera ꝙ tonitruum fiat ad cõminuandum his qui sunt in tartaro, oportet dicere ꝙ tonitruũ fiat ad hoc ꝙ hoĩes qui sunt in tartaro timeãt. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Atq; plurima talia sunt, præsertim in hisce, quæ natura talia fiun, & constant. Altera nanq; natura alicuius gratia facit, altera necessitate. Necessitas autem est duplex. Alia enim est secundum naturam, & appetitionẽ, alia violenta, quæ quidem est præter appetitionem. Hæ necessitates extant, cum lapis nunc sursum, nunc deorsum mouetur. Nam tametsi necessitate lapis vtroq; motu cietur non eadem tamẽ necessitate.*

ANTI. *Plurima autẽ huiusmodi sunt, & maxime in his, quæ natura subsistunt, & constantibus. Hoc quod propter hoc natura fecit, alia vero ex necessitate. Necessitas autem duplex est. Hoc quidem enim secundum naturam, & motum, sicut lapis ex necessitate & sursum, & deorsum defertur, sed non propter eandem necessitatem.*

Ostendit in quibus cõtingat hoc, quod dictum est. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit qũo hoc se habeat in his, quæ sunt à natura. 2. qũo se habeat in his, quæ sunt à proposito, ibi{In his aũt quæ sunt.}. 3. infert quoddã corollarium, ibi{Quare finis bonus.} Dicit ergo primo ꝙ plurima hmõi, quæ.s.sunt ex necessitate & sunt propter finem, maxime inueniuntur in his quæ subsistunt à natura, & in his, quæ sunt per naturam constructa. Natura.n. quædam facit propter finem, quædã vero facit ex necessitate priorum causarum, quę quidem est duplex. Vna sm naturam, quæ est sm conditionem materiæ, alia sm causam mouentem, sicut lapis mouetur quidem ex necessitate quandoq; sursum, quãdoq; deorsum, sed nõ propter idem genus necessitatis, sed deorsum mouetur propter necessitatem naturæ, sursum autem propter necessitatem mouentis idest proijcientis. Deinde cum dicit.

ARGY. *In his autem, quæ proficisci solent à mente, quædam nunquam sunt à casu, vt domus vel statua, neque necessitate, sed alicuius gratia. Quædam sunt etiam à fortuna, vt sanitas atque salus, maxime vero in quibus fit, vt sic, & aliter se habeant, cum generatio non est à fortuna.*

ANTI. *In his autem, quæ sunt ab intelligentia, alia quidem nequaquam sunt ab eo, quod per se frustra est, vt domus, aut effigies, neque ex necessitate sunt, sed propter hoc vero sunt à fortuna, vt sanitas, & salus. Maxime autem in quibuscunque contingit, sic & aliter, cum non à fortuna generatio fit.*

Ostendit qũo se habeat in his, quæ sunt à proposito, & dicit ꝙ in illis, quæ fiunt per rationem, sicut sunt opera artis, quædam talia sunt ꝙ nunquam fiunt a casu, sicut domus, & statua, nec ẽt possunt vnquam fieri ex necessitate naturæ, sed semper fiunt propter finem, quia semper fiunt à rõne, quæ non operatur nisi intendes finem. Quędam vero quæ possunt quidem fieri à ratione artis, tamẽ possunt ẽt quandoque fieri à fortuna, sicut patet de sanitate, quæ quandoque fit per artem medicinæ, sed tamen, quia põt prouenire ex aliqua causa naturali, põt contingere ꝙ aliquis sanetur præter intentionem, sicut si leprosus sanetur ex esu serpẽtis, quem comedit, vt moreretur. Et similiter contingit de salute, cum.s.aliquis intrans domum propter aliquid aliud liberatur de manu inimicorum quærentium ipsum. Et hoc maxime cõtingit in omnibus rebus, in quibus contingit ꝙ aliquid fit & sic & aliter, cum non à fortuna fit.i.contingit eundem effectum nõ fortuito ex diuersis causis prouenire. Puta potest aliquis intrare domũ non à fortuna vt saluetur à manu hostium, vel vt comedat, vel vt quiescat. Vnde si intendendo vnum eorũ eueniat aliud, erit à fortuna. Sed domus, & statua non fiunt nisi propter easdem causas, & ideo talia non contingit fieri à fortuna. Deinde cum dicit.

Quare si finis sit bonus, ea quæ ad illum consequendum efficiuntur, alicuius gratia fiũt, & aut à natura, aut ab arte. A fortuna vero nihil cuiusquã fieri gratia solet. ARGY.

Quare finis bonus propter aliquid fit, & aut natura, aut arte. A fortuna autem nihil propter aliquid fit. ANTI.

Concludit ex præmissis ꝙ peruenire ad bonũ est aut à natura, aut ab arte. Ars.n.& natura similiter operantur propter finem, vt habetur in 2.Phy. Sed à fortuna nõ fit aliquid gratia hmõi. Quod ideo dicitur, quia & si fortuna contingat in his, quæ fiunt propter aliquid, vt dicitur in 2.Phys. illud tamen, quod dicitur à fortuna fieri, non est intentum tanquam finis, sed præter intẽtionẽ accidit. Tex.cõ. 37. lect.13.tex. Tex. cõ.25. lect.8.tex.

LECTIO X.

Quomodo demonstrari cõtingat aliquid ex causis quæ simul sunt & non sunt cum sui effectibus, exponit, quomodo itẽ à priori ipsum posterius non syllogizetur docet.

ARGY. *Eadem autem causa est in his, quæ sunt, & in his, quæ fiunt, & in his, quæ fuere, & in his item, quæ fient, futuraq; sunt. Medium enim ipsum causam esse constat. Verum differentia quædam esse videtur. Eorum enim quæ sunt, est, eorum, quæ fiunt, fit, eorum quæ fuere, fuit, eorum denique quæ fient erit.*

ANTI. *Eadem autem causa est in his, quæ fiunt, & factis, & futuris, quæ vere est his, quæ sunt. Mediũ enim causa est in his, quæ sunt, quæ est ipsis autem, quæ fiunt, quæ fit, factis autem facta, & futuris, futura.*

Postquam Philosophus ostendit quomodo quatuor genera causarum in demonstratione pro medijs assumũtur, hic ostendit qũo in diuersis demõstratur aliquid per causam. Est autem circa hoc duplex differentia consideranda. Prima quidem sm ꝙ causa simul est cum effectu vel non simul. 2. prout causa produci effectum semper, aut sicut frequenter. Et de hac agit, ibi{Sunt autem quidem quædam quæ fiunt vniuersaliter.} Lec.12.tex. Circa primũ duo facit. Primo ostendit qũo aliquid demonstretur per causam, quæ est simul cum eo, cuius est causa. 2. quo modo demonstratur aliquid per causam, quę non est simul cum eo, cuius est causa, ibi{In his autem quæ non simul.} Circa primum considerandũ ꝙ quia in motu necesse est considerare prius & posterius, in causis motus est accipere causam, & causatum se habere sm prius & posterius. Sicut patet ꝙ causa agens naturalis mouendo perducit ad suum effectum. Et sicut per totum motum perducit mobile ad terminum motus, ita per primam partem motus perducitur ad 2. & sic deinceps. Vnde sicut motus est cã quietis consequentis, ita pars prima motus est causa subsequentis, & sic deinceps. Et hoc indifferenter siue hoc consideretur in vno mobili, quod mouetur continue à principio vsque ad finẽ, siue in diuersis mobilibus quorum primũ mouet. 2. & 2. 3. Licet simul dum primum mouens mouet, primum motum moueatur, tñ primũ remanet mouens postquã desijt moueri, quo mouente simul mouet. 2. mobile. Et ita successiue mouent mobilia quorũ vnũ est cã motus alterius, sicut de his quæ proijciuntur manifestat Philosophus in 8.Phy. Per hunc ergo modũ contingit ꝙ cã non est simul cum eo, cuius est cã, inquantum.s.prima pars motus est causa. 2. vel primum Tex.cõ. 28. lect.21.tex.

motum mouet. 2. Quamuis autem motus in suis partibus successionẽ habeat, tñ simul est cum causa mouente. Simul.n.dum mouens mouet, mobile mouet, eo q̧ motus nihil est aliud quàm actus mobilis à mouente, s'm quem mouẽs dicitur mouere, & mobile moueri. Et multo magis in his, quę sunt extra motum oportet causam simul esse cum suo causato, siue accipiat aliquid, vt terminus motus sicut illuminatio aeris simul est cũ solis exortu, siue aliquid accipiatur in his, quæ sunt penitus immobilia & causis essentialibus, quę sunt causę ipsius esse. Circa primũ ergo duo facit. Primo proponit quod intendit. 2. manifestat. propositum per exẽpla, ibi {Vt propter qd factus defectus.} Dicit ergo primo q̧ quádoq; causa est simul cũ suo effectu, oportet eandẽ causam accipere quátum ad hoc, quod est fieri, vel factũ esse, & futurum esse, quæ accipitur quantum ad hoc quod est esse, quia si cã simul cũ suo causato, sicut necesse est q̧ qñ est cã, est effectus, ita necesse est q̧ qñ fit causa, fiat effectus, & qñ est facta q̧ sit factus effectus, & qñ est futura sit futurus effectus. Nec est instantia q̧ dum fit ædificator addiscendo artem ædificatiuam nondum fit ædificium, cuius ipse est causa per artem ædificatiuam, quia ædificator non noiat cãm ædificij in actu, sed cãm in potentia, vel in habitu. Sed ædificans noiat cãm in actu, quam oportet simul esse cum eo, cuius est cã, vt dicitur in 2. Phy. Est aũt identitas quantũ ad hoc, q̧ in oĩbus medium est cã. Sed hoc accidendum est s'm debitã proportionem, vt. s. ipsum esse causæ, proportionetur ipsi esse effectus, & fieri causæ fieri causati, & factum esse causæ facto esse causati, & futurum esse causæ futuro esse causati. Deinde cum dicit.

Tex. cõ. 37. lec. 6. tex.

ARGY. *Nam vt hæc pateſiãt exemplo, cum interrogamur cur fuit vel ſit, vel erit, vel eſt, defectio lunæ, quia fuit, vel ſit vel erit, vel eſt terra inter ſolem, & lunam, accommodatiſſime reſpõdemus. Quid eſt glaties? & accipiatur aquã congelatam ipſam eſſe. Atque ſit aqua quidem c congelata autẽ a cauſa deinde collocetur in medio quod ipſum occupat b abſentia penitus caloris. b igitur ipſis c ineſt a quoque b ipſi competit. Atque ſit glaties, cum ipſum b ſit, & fuit, cum fuit, eritq; cum erit. Ea igitur, quæ hoc pacto eſt cauſa ſit, & eſt, & fuit, & erit vna cum eo, cuius eſſe cauſa dicitur.*

ANTI. *Vt propter quid factus eſt defectus? propter id. quod in medio facta eſt terra, ſit autem propter id, quod ſit, erit autem & propter id, quod erit in medio, & eſt propter id quod eſt ſimiliter. Et quid eſt cryſtallus? Accipiatur igitur quoniam aqua denſata eſt. Aqua c, denſata in quo a, cauſa media in quo b defectus caloris pænitus. Eſt igitur in c quidem b, in hoc autem denſatum eſſe quod eſt in quo a ſit autem cryſtallus cum fiat a factum eſt a facto b erit autem futuro b. Siquidem cauſa & cuius eſt cauſa ſimul ſiunt, cum fiant, & ſunt, cum ſint, & in eo quod factum eſt, & in futuro ſimiliter eſt.*

Manifestat quod dixerat per duo exempla, quorum primum est de eclypsi lunæ. Dicimus.n. q̧ heri factus est defectus lunæ pp hoc q̧ heri facta est interpositio terræ inter solem & lunã, & q̧ nunc fit defectus lunæ propter hoc, q̧ nunc fit talis interpositio terrę, & q̧ cras fiet defectus lunæ propter id, quod terra ponetur in medio, & q̧ nunc est defectus lunæ propter id quod nunc est interpositio terrę. Secundũ aũt exẽplum de crystallo, puta si dicamus quid est crystallus? & accipiat ur hoc pro eius diffinitione, q̧ sit aqua cõdensata vehemẽter. Sit ergo aqua c. i. minor extremitas, & dẽsatum esse sit a. i. maior extremitas, & accipiatur pro medio b. i. q̧ penitus caret calore. Exhalante.n. calido inspissatur humidum. Vnde qñ intense exhalat calidũ, consequens est q̧ intense inspissetur humidum. Reducendo ergo ad formam syllogisticã dicemus q̧ b est in c quia. s. cristallus habet perfectam exhalationem calidi, in b autem est a, quia ille quod perfecte caret calido densatum est. Sicut igiť hmôi q̧ est crystallum esse plenũ aqua densata est causa q̧ habeat desectum calidi, ita etiam causa q̧ fiat crystallus causa est q̧ fiat b. Et eadem ratio est in factum esse, & in futurũ esse. Et sic concludit, q̧ si sic accipiatur causa & causatũ oportet q̧ similiter sint simul in fieri & in esse, & in factum esse, & in futurum esse. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sed in hiſce, quæ non ſunt ſimul, ſit ne vt in continuo tempore?*

ANTI. Tex. cõ. 15. *In his autem, quæ non ſimul ſunt, nunquid ſunt in continuo tempore?*

Ostendit qũo cã, quæ non est simul cum cãto accipiatur mediũ demõstrationis. Et primo in his quæ fiunt indirectum. 2. in his quę fiunt circulariter, ibi {Quoniam aũt videmus.} Circa primum tria facit. Primo proponit qõnẽ. Lect. 12. 1. 2. interponit quoddã quod est necessariũ cognoscere ad solutionẽ qõnis, ibi {Est igiť à posterius facto.}. 3. soluit qõnem, ibi {speculandũ est igitur quid est contingens.} Circa primũ duo facit. Primo proponit qõnem. 2. manifestat eam, ibi {Sicut videtur nobis.} Mouet ergo primo qõnem vtrum in causis, quæ non simul fiunt cum causa tis, sit dicere q̧ causatum s'm tempus continuum consequatur ad causam vel non? Deinde cum dicit. Lect. imme. seq.

ARGY. *Quemadmodum nobis videtur alia aliorum ſint cauſa, ceu factum facti, ſiens ſientis futurumq; futuri.*

ANTI. *Sicut videtur nobis alias aliorum cauſas eſſe, hoc eſt facti eſſe, altera facta, & futura, futuri, eius autem quod ſit, ſi aliquid antea factum eſt.*

Manifestat qõnem. Videmus.n. q̧ aliæ sunt causæ aliorũ non simul cum eis existentes, sicut eius quod factũ esse, est alia causa præcedens quod est fieri, & ipsius fore. i. q̧ aliquid sit futurum causa est aliquod futurum fieri, & iterum ipsius fieri causa est aliquid quod prius factũ est. Est igitur qõ vtrũ istæ causæ se consequentes sint in tpe continuo, vel non? Hoc.n. necessariũ est scire demonstratori, quia si non sit continuatio in hmôi causis, non erit accipere immediatum, quia semper inter duo non continuata est accipere aliquod medium. Et ideo si illud nũc, in quo est effectus non sit continuum ad illud nunc, in quo est causa, erit in medio aliquid accipere quod sit causa media, & sic in infinitum. Deinde cum dicit.

AGRY. *At conſtat in his, ab eo ratiocinationem extruendam eſſe, quod poſtea fuit, principia autem & eorum ea ſunt, quæ prius fuerunt. Quapropter idẽ & in hiſce, quæ fiũt, ſeruandus eſt modus. Sed ab eo quod ante fuit, non extruitur ratiocinatio, vt quoniam hoc fuit, hoc quod eſt poſterius ortum eſt, ſimiliter & in futuro.*

ANTI. *Eſt igitur à poſterius facto ſyllogiſmus principium, igitur & horum eſt, quæ facta ſunt. Vnde & in his quæ ſiunt ſimiliter eſt. A priori autem non eſt, vt quoniã hoc factum eſt, quare hoc poſterius factum eſt, & in futuro ſimiliter.*

Manifestat quoddã quod est necessariũ ad solutionẽ præmissæ qõnis. Et primo proponit quod intẽdit. 2. probat propositũ, ibi {Neq;.n. determinati. Circa primũ cõsiderandũ est, q̧ sicut linea est quoddã continuũ, punctus quoddã indiuisibile, quod terminat & diuidit lineã, ita & ipsum fieri vel moueri est quoddã cõtinuum, ipsum aũt quod est motũ esse vel factum esse est quoddã indiuisibile,

uisibile,quod potest accipi,vel vt terminans totum motum,vel vt diuidens motum tanquam finis primæ partis motus,& principiũ secundæ, sicut patet de puncto quod diuidit lineam. Sic igitur ipsum factum esse est causa præcedens ipsum fieri,cuius est principiũ,& est effectus cõsequens illud fieri cuius est terminus. Si ergo debeamus demõstrare, oportet fieri syllum demonstratiuũ à posteriori factũ esse ad fieri præcedens vt si dicamus hoc factum esse,ergo illud prius fiebat. Sed quia & ipsum factũ esse est principium fieri, siue quæ facta sunt eorum quæ fiunt, consequens est vt similiter se habeant in his quæ fiũt, vt.s. à posteriori fieri syllogizetur ad prius factum, puta si dicamus sol mouet ad punctum medij cœli,ergo prius motus est ad punctũ orientis. Sed à priori non potest fieri syllus ad posterius, vtputa si dicamus quia hoc prius factũ est, ideo sequitur illud quod est posterius fiat,aut factũ sit. Et quæ ratio est de fieri & de factũ esse,eadẽ tõ est de fore,& futurũ fieri. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Siue nanque determinatum,siue indeterminatum fuerit tempus,non erit vnquam, vt cum hoc fuisse vera dicatur,posterius inquam ipsum. In medio enim tẽpore falsum erit profecto hoc ortum fuisse dicere,altero iam orto. Eadem est & in futuro penitus ratio,neque quoniam hoc fuit hoc erit.*

ANTI. *Neque enim determinati aut non determinati erit tẽporis. Quare neq; quoniam hoc verum est dicere factum esse,hoc verum est dicere factum esse posterius. In medio enim falsum esset dicere hoc,iam altero facto. Eadem autem ratio est & in futuro.*

Probat quod dixerat. Et circa hoc duo facit. Primo probat propositũ ratione accepta ex parte temporis absolute considerati. 2. ex parte tẽporis,quod conuenit esse medium inter causam priorem & effectũ posteriorẽ,ibi {Amplius.n.neq; indeterminatũ.} Dicit ergo primo, ideo à priori non potest syllogizari ad posterius,quia posito priori non oportet quod sequatur posterius,neq; sm aliquod determinatũ tempus, neq; simpliciter non determinati. Et hoc primo manifestat quãtum ad determinatum tempus,puta si dicamus bibit infirmus potionẽ, ergo tali die sanabitur. Si.n.à priori facto syllogizari possit posterius sm determinatũ tempus,poterit concludi, quia verũ est dicere hoc factũ esse puta infirmũ bibisse potionem, quod et verum sit dicere hoc factũ esse quod posterius est,puta eum esse sanatum. Sed hoc non sequitur, quia põt dari aliquod tempus in quo verũ est eum potionem bibisse,& tñ nondum verum est eum sanatum esse, sicut in intermedio tempore inter sumptionem medicinæ & sanitatem adeptam. Et hoc est quod dicit, quod ideo prædicta conclusio non sequitur, quia in medio tempore falsum erit quod hoc sit factum.s.hunc esse sanatũ, quãmuis alterum iam sit factum.s.eum medicinã bibisse. Et eadem ratio est etiam respectu futuri. Non.n.possumus cõcludere,iste nunc medicinã bibit, ergo erit sanatus pro aliquo tempore determinato, quia hoc non erit verũ in quolibet tempore futuro.s.in tpe medio. Secundo ibi.

ARGY. *Medium enim simul habeat ortum,oportet, vt sit factum factorum,futurorumq; futurum,& cæterorum similiter. Ad id quod fuit,& id quod erit,fieri nequit, vt ortum habeant simul.*

ANTI. *Neque quoniam hoc factum est,hoc erit. Mediũ enim homogeneum oportet esse, factorum factum, futurorum vero futurum,cum his quæ fiunt fieri,cum his,quæ sunt esse. Sed futurũ esse & esse non contingit esse homogeneũ.*

Probat idem quantum ad tempus indeterminatũ,puta si dicamus iste medicinam bibit,ergo sanabitur. Non enim sequitur, quia hoc factum est.s. iste medicinã bibit,hoc erit.s.sanabitur. Iam enim supra dictum est, causa quæ ex necessitate infert effectum,est simul cũ effectu. Et accipitur quasi mediũ homogeneum.i.vnius generis,sicut ad probandũ aliqua esse facta in præterito accipitur pro medio & causa aliquid quod est in præterito & similiter futurorum,id quod est futurum,& eorũ,quę sunt in fieri id quod est in fieri,& eorum.s.quæ existunt id quod existit. Sed quando sic syllogizatur,hoc factum est,ergo hoc erit, non accipitur medium vnius generis, sed vnũ est prius & aliud posterius. Vnde posito priori non sequit ex necessitate posterius in illis in quibus effectus causarum impediri possunt. Deinde cum dicit. Lib.2.le.16.

ARGY. *Præterea fieri nõ potest,vt aut indeterminatum, aut determinatum sit ipsum medium tempus. Falsum enim erit in medio illud dicere tempore.*

ANTI. *Amplius enim neque indeterminatum contingit esse tempus medium,neque determinatum. Falsum enim erit dicere in medio.*

Ponit aliã rõnem, quæ sumitur ex parte temporis medij,& dicit, quod sicut ex parte temporis absolute considerati manifestũ est quod non põt syllogizari à priori ad posterius,nec sm tẽpus determinatum, neq; sm tẽpus indeterminatũ, ita et nec ex parte medijs tẽporis contingit accipi aliquod determinatũ,aut indeterminatum, in quo.s.põt concludi posterius à priori. Iam.n.dictum est, quod in toto tpe intermedio falsum est dicere, id quod est posterius esse, quamuis id quod est prius iam præcessit.

LECTIO XI.

Factum esse non continuũ esse ipsi fieri,nec alio facto esse ostẽdit,quanquam etiam in vno fieri infinita facta esse intelligantur, sumendum tamen esse in his medium aliquod docet.

ARGY. *Considerandum est autem quid nam sit quod continet, vt in rebus post factum esse sit fieri. An patet facto fiens non hærere? nec enim facto factum etiã hæret. Sunt enim fines, ac indiuidua. Nam vt punctum puncto non hæret sic neque facto factum. Ambo nanque sunt indiuisibilia Nec igitur ob idipsum facto fiens hærere potest. Fiens.n. diuisibile,factum indiuisibile constat esse. Vt igitur linea se habet ad punctum,sic fiens ad factum. Nam in eo,quod fit,infinita sunt facta. Magis autem de hisce clarius est dicendum in vniuersalibus libris de Motu.*

ANTI. Tex.co.14. *Speculandum igitur quid est contingens, vt post, id quod factum est,sit fieri in rebus. Aut manifestum est quòd non est habitum cum facto esse quod fit. Neque enim factum cum post facto esse termini enim sunt & atomi, sicut neque puncta adinuicem sunt habita, neque quæ facta sunt. Vtraque enim indiuisibilia sunt. Neque igitur quod fit cum eo,quod factum est propter id. Quod quidem enim fit,diuisibile est,quod autem factum est,indiuisibile est. Sicut igitur linea ad punctum se habet, sic id,quod fit,ad quod factum est. Sunt enim infinita facta in eo quod fit. Magis autem manifestum in vniuersalibus de Motu oportet dicere de his.*

Postquam Philosophus quæsiuit vtrum in his quæ non simul fiunt, posterius sm cõtinuitatẽ tpis sequatur ad prius,& interposuit quoddã necessarium.s. quod à priori ad posterius non syllogizatur,hic accedit ad determinãdum quæstionem motam. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quõ se habeãt fieri & factum esse sm temporis continuitatem. 2. ostendit propositum,ibi{De hoc quidem igitur &c. Dicit ergo primo, quod ad ostendendũ propositum,oportet speculari quid est coniungens, vel continuans

tinuans factum esse ei, quod est fieri, vt post vnum conti nue sequatur aliud. Et circa hoc dicit primo manifestum esse ꝙ fieri cum eo, quod est factum esse, non est habitũ idest consequenter se habens. Dicuntur autem consequẽ ter se habentia, quorum nihil est medium eiusdem gene ris, sicut duo milites in acie, vel duo clerici in choro. Habitum autem supra id, quod est consequenter, addit con

Tex. cõ. 25. & 24. Lect. 5. tex. expo. 4.

tactum, sicut dicitur in 5. Physi. Sic ergo dicit ꝙ fieri nõ potest esse consequenter se habens & cõtiguum cũ hoc, quod est factum esse. Et hoc probat, quia neque etiam factum esse est contiguum scilicet vt consequenter se habens cum alio factum esse, eo ꝙ duo facta esse hoc modo se habent, vt quædam vltima & indiuisibilia in tempore, sicut duo puncta in linea. Vnde sicut duo puncta non sunt consequenter se habentia adinuicem, ita etiam neq; duo facta esse, quia tam puncta quàm facta esse sunt sicut indiuisibilia, & talia non se habent consequenter in con-

Tex. cõ. 2. Lect. 1. tex. expo.

tinuis, vt probatur in 6. Physi. Et quia duo facta esse non sunt consequenter se habentia, propter hoc etiam manifestum est ꝙ fieri & factum esse non consequenter se habẽt. Fieri enim est diuisibile sicut & moueri, sed factum esse est indiuisibile sicut & pũctus. Sicut igitur se habet linea ad punctũ, sic se habet fieri ad factũ esse. Sunt. n. infinita facta esse in eo, quod est fieri, sicut & infinita pũcta potentialiter sunt in linea. Et hęc est causa quare in linea nõ possunt esse duo puncta cõsequenter se habentia, quia inter quęlibet duo puncta est accipere aliud punctum, & similiter inter quælibet duo facta esse est accipere aliud. Vnde duo facta esse non se habent consequenter. Et quia factũ esse est terminus eius quod est fieri, sequitur consequenter ꝙ nec fieri se habeat cõsequenter cũ eo quod est factum esse, quia tunc duo facta esse se haberent cõsequẽ ter adinuicem. Sed fieri immediate terminatur ad factũ

Tex. cõ. 2. & inde. Lect. 1. tex. Expo. 4.

esse, sicut linea ad pũctum. {De his autem oportet &c.} idest de his patebit magis in vlibus de motu. 1. in libro Physi. Tractat. n. de hoc in sexto illius. Deinde cũ dicit.

ARGY.

De eo igitur ipso quomodo sese habet medium cũ deinceps fit generatio, hac eo vsque sumantur. Nam & in his ipsis medium, & primum necesse est medio vacare, velut A *fuit cum sit factum.* C. *Antea autem fuit* A. *Atque* C *principium est ex eo, quia propinquius est ei puncto, quod est principium temporis. Item* C *fuit, quoniam* D *fuit. Orto igit* D *necesse est* C *fuisse,* C *vero orto, necesse est* A *prius ortum fuisse. Atque si medium hoc acceperis modo, ad id tandem accesseris, quod medio vacat.*

ANTI. Vide in annot.

De hoc quidem igitur quòd quomodo cum eo, quod consequenter se habeat, media causa, in tantum acceptum sit. Necesse enim & in ijs mediam, & primam et sine medio esse, vt A *factum est, quoniam* C *factum est, ante autem est* A. *Principium igitur est* C *propter id quod proximum est, ipsi nunc, puod est principium temporis, sed* C *factum est, quoniam* D *factum est* D. *igitur cum fiat* A *necesse est factam esse. Causa autem est* C. D *enim facto necesse est* C *factum esse,* C *autem facto necesse est* A *prius fuisse. Sic autem accipiens aliquod mediũ, stabit alicubi immediatũ.*

Ostendit s'm prædicta quõo accipi possit immediate, vel mediate effectus causæ in his, quæ non simul sunt. Et primo ostẽdit propositum. 2. manifestat per exempla, ibi {Habet autem sic se in operibus &c.} Circa primũ duo facit. Primo ostẽdit propositum in præteritis. 2. in futuris, ibi {Similiter autem in eo, quod erit &c. Circa primũ duo facit. Primo ostendit propositum. 2. excludit quandam obuiationem, ibi {Aut semper intercidet. Dicit ergo primo, ꝙ ex pręmissis accipi potest, quõo causa, quę accipitur vt medium in demonstratione, se habeat consequenter ei. s. quod est in fieri vel generari, quia etiã in his demonstrationibus, quæ syllogizant de his, quæ sunt in fieri, necesse est accipere esse aliquod medium, & primũ quod sit sine medio, sicut si cõcludamus ꝙ a factum est propter hoc ꝙ c, factum est, ita. s. ꝙ posterius factum sit c, & prius a. Puta si dicamus, iste sanatus est ergo bibit medicinam, a priori enim non consequeretur syllus, vt supra dictũ est, sed ipsum c accipitur vt id quod est magis proximum ipsi nunc præsenti quàm a. Præsens autẽ nũc est principiũ temporis, quia s'm ipsum distinguitur præteritum & futurum, & sic oportet præsens nunc accipere vt principium notificandi temporis successionem. In præteritis. n. tanto aliquid est posterius in fieri, quanto proximus est in præsenti nunc, in futuris aũt est econuerso. Sicut igitur accipitur vt principium syllogizandi quod est posterius in fieri quàm a, & propinquius præsenti nunc, ita & accipiamus d propinquius præsenti nũc quàm c, & concludimus ꝙ si factum est d, ꝙ prius factũ est c. Puta si perficit opus sani hois, prius sanus est. Possu-

Lect. præce. expo. 5.

mus ergo concludere ꝙ si factũ est d necesse est ꝙ prius factũ sit a, & accipitur pro causa id quod erat in medio. s. c. Facto enim d necesse est ꝙ prius factum fuerit c, & facto c necesse est ꝙ prius factum fuerit a, ergo & facto d necesse est ꝙ prius factum fuerit a, puta si hic homo iam perficit opus sani hominis, sequitur ꝙ prius sit sanatus, & si est sanatus necesse est ꝙ prius biberit medicinam. Sic igitur semper accipiendo medium, puta aliquid aliud inter c & a, sicut c acceptum est medium inter d & a, stabitur alicubi ad aliquod immediatum. Deinde cum dicit.

ARGY.

An semper ob infinitionem medium cadet? Non enim factum facto haret, vt diximus. Attamen à medio incipiendum est, & ab eo, quod nunc est primum.

ANTI. vide in annot.

Aut semper intercidet propter infinitum? Non enim contiguum factum cum facto, quemadmodum dictum est. Sed incipere tantum necesse est à medio, & ab ipso nunc primo.

Ponit quandam obuiationem. Potest enim aliquis dicere ꝙ nunquam veniatur ad immediatum, sed semper

Lect. præce. tex. expo. 1.

erit accipere aliquod mediũ inter duo facta esse, propter hoc ꝙ in ipso fieri sunt infinita facta esse, eo ꝙ factũ esse non consequenter se habet ad aliud factum esse, vt dictũ

Lect. præce. tex. expo. 5.

est. Sed hanc obuiationem excludit ipse, quia quãuis sint infinita facta esse in vno fieri, tamen necesse est incipere ab aliquo medio. s. ab ipso nunc tanquàm à primo. Dictũ est. n. ꝙ id quod est posterius, est principium syllogizandi. Respectu autem omnium in præterito factorum, postremum est ipsum præsens nunc, vnde necesse est ipsum præsens nunc accipere vt primum & immediatum principium. Quodlibet autem aliorum factorum accipitur vt principium mediatum. Deinde cum dicit.

ARGY.

Idem & in futuris seruandum est. Nam si verum est D *fore, verum sit prius oportet* A *fore. Huius autem causa est ipsum* C. *Etenim si erit* D *prius* C *ipsum erit. Et si* C *rursus erit* A *prius erit. Similiter autem & in ijs ipsis infinitio diuisionis existit. Futurũ nanque futuro non hæret. Atque principiũ & in ijs est sumendũ, quod medio vacet.*

ANTI.

Similiter autem est & in eo quod erit. Si enim verum est dicere quoniam erit D *necesse est prius verum dicere, quoniam* A *erit. Huius autem causa est* C. *Siquidem enim* D *erit, prius* C *erit, si vero* C *erit, prius* A *erit. Similiter autem est decisio infinita & in ijs. Non enim sunt talia quæ erunt contigua adinuicem. Principium autem & in ijs immediatum, sine medio accipiendum est.*

Manifestat

Manifestat idem & in futuris, & dicit quod sicut se habet in eo quod factum est, similiter se habet & in eo, quod factum erit, quia si verū est quod erit d necesse est quod prius verificetur quod sit a & hmōi causa accipietur c quæ cadit mediū inter d & a. Quia si erit d necesse est quod prius erit c, & fieri c necesse est quod prius sit futurum a. Et similiter etiam in his potest fieri obiectio de infinita diuisione futuri in instantia, vel motus in momenta, quia sicut in præteritis ita & in futuris non consequenter se habent indiuisibilia, & tamen etiam hic accipiendum est aliquid sicut immediatum principium, sicut dictū est in his quæ

Lect. præce. facta sunt in præterito. Licet enim non sit accipere duo facta esse se consequenter habentia, neque in præterito, neque in futuro, potest tamen accipi aliquid vltimum vtrobique, & hoc accipietur vt principium immediatum. D. inde eum dicit.

ARGY. *Hæc autem in ipsis operibus ita se habent, vt diximus. Nam, si domus extructa est, lapides incisos fuisse necesse est. At id quamobrem? quia necesse est fundamenta fuisse, si domus est facta. Si vero fundamenta iacta fuere, necesse est lapides ante fuisse. Rursus si domus erit, pari ratione lapides prius erunt. Quod quidem per medium modo demonstratur eodem, iacientur enim antea fundamenta.*

ANTI. *Habet autem sic se & in operibus. Si facta est domus necesse est decisos esse lapides, & factum esse hoc propter quid? quoniam necesse est fundamentū factum esse, si domus facta est. Si vero fundamentum est, prius lapides esse factos necesse est. Iterū si erit domus, similiter prius erunt lapides. Demōstrantur autem per medium similiter. Erit enim fundamentum prius.*

Manifestat quod dixerat per exēpla, & dicit quod prædictus modus argumentandi pōt considerari circa opera humana. Accipiamus. n. factū esse domus tāquā quoddā postremum, ex quo concludit sicut quoddā primū quod necesse est lapides prius fuisse decisos, & accipiemus pro medio constructionē fundamēti, quia si domus facta est, necesse est quod prius sit fundamentū factū, & si factū est fundamentū, necesse est quod prius sint lapides decisi. Et quod dictū est in præterito accipiēdū est in futuro, puta si erit domus, necesse est quod prius futura sit decisio lapidum, & hoc demōstrat per medium qd est cōstructio fundamēti.

LECTIO XII.

Quō in his, quæ circulariter & vt frequēter fiūt propter quid & medium sumendū sit docet, præmissa eorū quæ fiunt diuisione.

ARGY. *Sed quoniam in hisce, quæ fiunt, generationem quandā modo circuli cōuerti videmus, fieri potest, vt idipsum sit, si medium, & termini mutuo se sequantur. In ijs enim consistit ipsa conuersio. Atque idipsum in sermonibus primis ostendimus, conuerti inquam ipsas conclusiones, hoc est enim circuli modo ratiocinationem conuerti.*

ANTI. vide in annot. Tex. cō. 15. *Quoniam autem videmus in his, quæ fiunt, circulo quandam generationem esse & contingit hoc esse. Si enim consequatur adinuicem medium, et termini. Ibi enim conuerti est. Ostensum est autem hoc in prioribus, quòd conuertatur conclusiones, circulo autem esse hoc est.*

Postquam Philosophus ostendit quō accipiēdum sit medium quod est causa in his quæ fiunt in rectum, hic ostendit quō debeant accipi in his, quæ fiunt secundum generationē circularē. Et primo ostēdit propositum. Secundo manifestat per exēpla, ibi {In operibus aūt videtur sic.} Circa primū considerandū est, quod quia motus cœli circularis causa est generationis in istis inferioribus, ideo dicitur in secundo de Generatione quod quædam circulatio in generationibus inuenitur, puta quod ex aqua generatur terra, & ex terra iterum aqua. Dicit ergo, quia videmus esse quandam generationem in his, quæ circulo generantur, in his etiam contingit obseruari hoc quod supra dictum est, quod s. syllogizetur à posteriori, si hoc modo accipiatur terminus demonstrationis, quod mediū & extremi termini se inuicem consequuntur, quia in his, quæ sic generantur est quædam conuersio circularis, dum. s. à primo generato deuenitur ad vltimū, & ab vltimo reditur ad primū, non idē numero, sed idē ipse specie, vt patet in 2. de Generatione. Et ita non sequitur quod idem numero sit prius & posterius, effectus, & causa. Et hoc ipsum cōpetit processui demonstrationum, eo quod vt in præcedentibus dictum est, quandoque conclusiones conuertuntur, vt ex eis. s. syllogizentur aliquæ præmissarū, hoc. n. est circulo demonstrare. Quod quāuis non competat, si omnino sit vnū & idē quod prius fuit conclusio, & postea est principiū, respectu eiusdē numero, ne sit idē notius & minus & notū, si tñ non sit omnino idem sicut accidit in his, quæ circulo generant, nullū incōueniens est. Deinde cū dicit.

Tex. cō. 70. le. vlt. te. expo. vlti.

Demon. circularis.

ARGY. *In rebus autem ipsis hoc videtur fieri modo. Humida facta pluuia terra, vapor necesse est oriatur. Quo quidem orto, nubem constare necesse est. Qua facta fieri aquam. Qua orta, terra pluuia necesse est humectetur. Hoc autē id erat, quod initio sumpsimus. Quare modo circuli conuersio fuit. Quicquid enim ex hisce sumpseris, aliud sequitur quidem, cum sit aliud. Quod quidem cum sit, aliud itē est. Quod rursus cum sit, primum ipsum emergit.*

ANTI. *In operibus autem videtur sic. Compluta enim terra, necesse est vaporem fieri, hoc autem facto, nubem, hac vero facta, necesse est terram complutam esse. Hoc aūt erat ex principio. Quare circulo circuiuit. Cum enim vnum horum quodlibet est, alterum est, & cum illud est, alterum, & cum hoc primum.*

Manifestat quod dixerat per exēpla, & dicit quod in ipsis operibus naturæ videtur sic euenire, quod sit quidā circularis processus, quia si terra sit compluta, necesse est quod per actionē solis vapor ex ea resoluatur, quo resoluto, & sursum eleuato necesse est quod generetur nubes, & hac generata necesse est quod generetur aqua pluuiæ, qua generata, necesse est quod cadat, cadens super terram compluat eam. Et hoc est quod accipiamus quasi primū, non tamen est eadem cōplutio terræ ad quā vltimo peruenitur, & à qua primo incipiebatur. Et sic manifestū est quod factus est quidam circuitus, inquantū vno eorum existēte fit aliud, & illo existente fit aliquod aliud, quo existente redditur ad primum, non idem numero, sed idem specie. Iste tamen causarum circuitus inueniri nō potest secundum ordinem, qui inuenitur in causis per se. Sic. n. necesse est peruenire ad vnum primum in quolibet genere causarum, vt probatur in secundo Metaph. Quòd autem aqua generet ex igne, & ignis iterato ex aqua, hoc non est per se, sed per accidens. Non. n. ens per se generat vt ex ente in actu, sed ex ente in potentia, vt dicitur in 1. Phys. Procedendo ergo in causis per se non erit circulatio. Natura complutionis terræ causam agētem accipiemus calorem aeris, qui causatur ex sole, & non econuerso. Causam vero materialē aquam, cuius materia non est vapor, sed materia communis elementorum. Deinde cum dicit.

Tex. cō. 5. le. 2. te. exp. vlt. & te. c. 6. le. 3. tex. ex. primæ tex. cō. 77. lect. 14. te. ex. 2.

ARGY. *Sunt autem rerum nonnullæ quæ fiunt vniuersaliter, semper enim & omnes, aut eodem modo se habent, aut eodem fiunt pacto. Nonnulla sunt rursus, quæ semper quidē non fiunt eodem modo fiunt tamen plerunque. Nam non*

Tex. cō. 60. lec. vlti. tex. expo. vlti.

omnis quidem mas homo barbam emittit, fit autem pleruque, vt homo mas barbam emittat, talium igitur & medium esse plerunque necesse est.

ANTI. Tex.cō. 26. *Sunt autem quædam, quæ fiunt vniuersaliter semper quidem, & in omni, aut se habent, aut fiunt semper. Alia vero semper quidem non, sed sicut frequenter sunt, vt non semper omnis homo masculus barbatus, sed est sicut frequenter. Talium igitur necesse est & medium sicut frequenter esse.*

Ostendit qualiter diuersimode demōstretur per causam in his, quæ sunt semper, & in his quę sunt vt frequenter. Et circa hoc tria facit. Primo proponit quod intendit. 2. probat propositum, ibi. {Si enim a de b.} Tertio epilogat quę dicta sunt, ibi {Quo modo quidem igitur &c.} Dicit ergo primo, ꝙ quædam sunt quæ vl'r fiunt, & quantum ad tempus, quia semper, & quantum ad subiectum, quia in omnibus {aut se habēt,} sicut immobilia, quibus non expedit proprie fieri, {aut fiunt} sicut mobilia quæ semper eodem mō se habēt, vt patet in motibus cœlestibus. Quędā vero non fiunt sicut semper, sed sicut frequēter. Et ponit de his exēplum. Sicut ꝙ omnis hō masculus efficitur quandoq; barbatus, nō accidit semper, sed sicut frequenter. Sicut igit eorū, quæ sunt semper, oportet accipere mediū semper, ita & taliū, quæ sunt sicut frequenter oportet accipere mediū sicut frequēter. Deinde cū dicit.

ARGY. *Nam si tam A de B, quàm B de C vniuersaliter prædicetur, & A de C necesse est, & semper, & de quolibet prędicari. Id enim est vniuersaliter prædicari, de omni, semperq; dici. At supponebatur A plerunque de C prędicari. Necesse est ergo medium etiam ipsum B conditionem eandem subire, ac esse plerunque. Erunt igitur & eorum, quę sunt plerunque, ea principia vacantia medijs, quæ plerunque sic sunt, vel fiunt.*

ANTI. *Si.n. A de B prædicatur vniuersaliter, & B de C vniuersaliter, necesse est & A de C semper, & de omni prædicari. Hoc enim erat vniuersaliter, & de omni, & semper. Sed suppositum est sicut frequenter esse. Necesse ergo est medium sicut frequenter esse, quod est in quo est B. Erunt igitur & eorum, quæ sunt frequenter, principia sine medio, quæcunque frequenter sunt sic aut fiunt.*

Probat ꝙ ad concludendum id quod est sicut frequenter, necesse sit accipere mediū ꝙ sit sicut frequenter. Detur enim oppositum, ꝙ accipiatur medium quod sit vniuersaliter, & semper, puta si a, quæ est maior extremitas, prædicetur vniuersaliter de b, quod est medium, & b de c, quod est minor extremitas, ex necessitate sequitur ꝙ a prædicetur de c vniuersaliter, & quantum ad tempus, & quantū ad subiectū, quod est semper & de omni prędicari. Vnde idē nunc dicimus vl'r prędicari, quod prędicari de omni, & semper. Sed suppositum erat ꝙ a prædicaretur de c, sicut frequēter. Necesse est ergo, ꝙ mediū quod est b accipiatur sicut frequenter existens. Sic ergo, patet ꝙ possunt accipi quædam immediata principia eorum, quæ sunt frequenter, ita ꝙ ipsa principia sint, aut fiant sicut frequenter. Huiusmodi tamen demonstrationes non faciunt simpliciter scire verū esse quod concluditur, sed s'm quid. s. ꝙ sit verum vt in pluribus, & sic etiam principia, quæ assumuntur, veritatem habēt. Vnde huiusmodi scientiæ demonstrani à scientijs, quæ sunt de necessarijs absolute quantum ad certitudinem demonstrationis.

Vide. 8. in prio. lec. 26. tex. exp. vlt.

Deinde cum dicit.

ARGY. *At.n quonā pacto ipsum quid est ad rōcinationis terminos accōmodatur, & quo mō, vel est ipsius, vel non est demonstratio, diffinitione, satis antea pertractauimus.*

ANTI. Tex. cō. 17. *Quomodo quidem igitur quod quid est inter terminos assignatum est, & qualiter demonstratio, aut diffinitio sit ipsius aut non, dictum est prius.*

Notandum epilo. Epilogat quę dicta sunt, & dicit ꝙ iam supra dictū est quomodo quod qd est, quod est aliqualiter idē ei, quod propter quid, assignatur inter terminos syllogisticos, dū ostensum est qualiter singula causarum genera & in singulis diuersitatibus rerum, sint media demonstrationū. Dictum est etiam qualiter eius quod quid est sit vel non sit demonstratio, vel diffinitio.

LECTIO XIII.

Diffinitionem substantialem ex his quæ semper insunt constare, quorum quodlibet in plus est, non tamen extra genus, & tot quousque omnia non sint in plus.

ARGY. *Nunc dicendum esse videtur, quo nam pacto venari nos oportet, quę hoc ipso quid est prædicantur.*

ANTI. *Quomodo autem oportet venari in eo quod quid est venientia, nunc dicamus.*

Postquam Philosophus ostendit qualiter quod quid est, & propter quid se habeant ad demonstrationē, hic ostēdit qūo possint inuestigari. Et primo qūo inuestigeẗ quod qd est. Secundo qūo inuestigeẗ propter qd, ibi {Ad habendū aūt &c. Circa primū duo facit. Primo dicit de quo est intētio. Secūdo exequtur propositū, ibi {Eorū aūt igiẗ, quæ insunt semper &c.} Dicit ergo primo ꝙ postquā dictū est qualiter quod qd est cognoscaẗ, & qualiter quod qd est vel propter qd accipiaẗ ex mediū in demōstratione, nunc dicendū est qūo oporteat inuestigare ea, quæ ponūtur in eo quod quid est. Deinde cum dicit. Lect. 17. Expo. tex.

ARGY. *Eorum itaque, quæ semper cuique competunt, quædam extendunt se quidem ad plura, non tamen genus egrediuntur. Atque ea se ad plura extendere dico, quæ quā quam vniuersaliter cuique competunt, non tamen soli, sed etiam alij insunt. Est enim quoddam, quod omni competit trinitati. Id enim quod est, trinitati, & etiam num numero competit. At impar in est & ipsum quidem trinitati, & alijs etiam pluribus. Quinario nanque competit, non tamen genus egreditur. Quinarius enim numerus est, & nihil est extra numerum impar.*

ANTI. *Eorum igitur, quæ insunt vnicuique, quædam extenduntur in plus, non tamen erunt extra genus. Dico autem in plus esse quæcunque insunt quidem vnicuique vniuersaliter, at vero, sed & alij, vt est aliquid quod omni trinitati inest, sed & non trinitati. Sicut quod est inest trinitati, sed & non numero. Sed impar in est omni trinitati, & est in plus. Et nanque ipsis quinque inest, sed nō extra genus. Quinque enim numerus est impar, nullum autem impar extra numerum est.*

Ostendit propositum & manifestat qualia oporteat esse illa quę accipiuntur ad ostendendum quod quid est: Secundo quomodo sunt inquirenda, ibi {Congruum autem est cum totum aliquod &c.} Circa primum tria facit. Primo prēmittit quandam diuisionem. Secundo proponit qualia oportet esse quæ accipiuntur ad constituendum quod quid est, ibi {Huiusmodi accipiēda sunt &c.} Tertio probat, ibi {Quoniam autem ostensum est &c.} Circa primum considerandum est, ꝙ ea, quæ ponuntur in eo quod quid est, oportet ꝙ semper & vniuersaliter prædicentur, vt supra habitum est, & ideo accipiens ea, quæ prædicātur, de vnoquoque vt semper, dicit ꝙ inter ea, quædam inueniuntur, quæ extenduntur in plus ꝗ id, cui insunt, non tamen ita ꝙ inueniantur extra genus illud. Et exponit quid sit esse in plus, & dicit ꝙ in plus esse dicuntur quæcunq; vniuersaliter insunt alicui, non tamē ei soli,

Lect. imme. seq.

Lect. 2. tex. exp. 3.

ei soli, sed etiam alij. Datur autem per hoc intelligi aliud membrum oppositũ, quia. s. est aliquid quod extenditur in plus, & est extra genus. Et de hoc primo, ponit exemplum dicens, quod est aliquid quod inest omni ternario, sicut patet de ipso ente quod quidem vniuersaliter inest, non tantum trinitati, sed etiam alijs, & non solum in genere numeri, sed etiã in his, quæ sunt extra genus numeri, impar vero inest omni ternario, & est in plus, quia etiã inest ipsi quinario, nõ tamen inuenitur extra genus ternarij, quod est numerus, quia etiam quinarius in genere numeri inuenitur, nihil autem quod sit extra genus numeri potest dici impar. Deinde cum dicit.

ARGY. *Talia igitur eousq; sumenda sunt, quousque tot fuerint sumpta primo, vt vnumquodq; quidem illorum pluribus competat, cuncta autem simul nõ ad plura sese extendant. Hanc enim necesse est substantiam rei diffiniendæ.*

ANTI. *Huiusmodi autem accipienda sunt vsq; ad hoc, quousque tot accipiantur, quorum vnumquodq; quidem in plus sit, omnia autem non sint in plus. Hanc enim necesse est substantiam rei esse.*

Ostendit qualia debent esse, quæ accipiuntur ad constituendum quod quid est. Et primo, proponit quod intendit. 2. manifestat per exemplum, ibi {Vt trinitati omni, &c.} Dicit ergo primo, quod ad manifestandũ quod quid est, accipienda sunt talia, quæ quidem sunt semper & in plus, non tamen non extra genus, vsq; ad talem terminũ, vt primo quidẽ vnumquodq; quod accipitur sit in plus, omnia autem non sint in plus, sed conuertantur cum re, cuius quæritur quod quid est. Eius enim rationem necesse est significare quod quid est rei. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Velut omni trinitati competit numerus impar primum vtroque modo, & quia non mensuratur numero, & quia non ex numeris constat. Id igitur iam ipsa trinitas est, numerus inquam impar primus, atq; hoc pacto primus. Horum. n. prima cæteris etiam vniuersis imparibus insunt, vltimum dualitati etiam cõpetit. At vniuersa simul nulli præter trinitatem numero competunt.*

ANTI. *Vt trinitati omni inest numerus impar primus vtrobique, & sicut quod non est non mensurari numero, & sicut non compositũ ex numeris. Hoc itaq; iam trinitas est, impar numerus primus, & sic primo. Horum enim vnumquodque, aliud quidem in imparibus omnibus inest, vltimum autem dualitati, omnia autem nulli.*

Manifestat quod dixerat per exemplum. Accipiamus enim ista quatuor, numerus, impar, primus vtroq; modo. Dupliciter. n. dicitur aliquis numerus primus, vno modo, quia non mensuratur aliquo alio numero, sicut per oppositũ patet, quod quaternarius non est numerus primus, quia mensuratur dualitate, ternarius autem est numerus primus, quia non mensuratur aliquo numero, sed sola vnitate. Alio modo, dicitur aliquis numerus primus, (2. modus.) quia non cõponitur ex pluribus numeris, sicut patet per oppositum, de septenario, qui primo modo est primus, non. n. mensuratur nisi vnitate, nõ autem est primus secundo modo, componitur enim ex ternario & quaternario, sed ternarius non componitur ex pluribus numeris, sed ex sola vnitate, & dualitate. Sic ergo patet, quod quodlibet prædictorũ quatuor conuenit vniuersaliter trinitati, quodlibet autem eorũ conuenit etiam alijs in genere numeri. Nam hoc quod dicitur numerus & impar conuenit omnibus numeris imparibus, vltimum autem. s. quod sit primus vtroq; modo conuenit etiam dualitati, quæ nec mensuratur alio numero, nec cõponitur ex numeris, sed ex solis vnitatibus, vnde omnia illa simul iuncta significant quod quid est ternarius. Sed videtur quod non requiratur ad diffinitionem quod quælibet particula sit in plus, quàm diffinitum. (Dubium.) Dicit. n. Philosophus in. 7. Metaph. quod qñ peruenitur ad vltimas differentias erunt æquales differentiæ speciebus, nõ ergo oportet quod differẽtia sit in plus quàm species. (Tex. cõ. 43. Lect. 12. tex. expo. 6.) Quod etiam ratione videtur. Dicit enim Philosophus in. 8. Metaph. quod ratio quæ est ex differentijs videtur esse speciei & actus. i. formæ, quia sicut ibidẽ dicitur, differentia respondet formæ, cuiuslibet autem speciei est propria forma quæ nulli alij cõuenit. (Tex. com. 6. Le. 2. t. ex. 8.) Videtur igitur quod differentia vltima non excedat speciem. Dicit etiã Philosophus in. 7. Meta. quod nihil est aliud in diffinitione quàm genus & differentiæ, quod possibile est diffinitionem ex duobus constitui, quorũ vnum sit genus, aliud differentia. (Tex. cõ. 41. le. 12. t. ex. 5.) Differentia autẽ non inuenitur extra propriũ genus, alioquin non esset diuisiua generis per se, sed per accidens, videtur ergo quod differentia non excedat speciem. Sed dicendum est quod si accipi posset differentia, quæ notificaret ipsam formam substantialem speciei, nullo modo differentia vltima esset in plus quàm species, vt rationes probant. (Solu.) Sed quia formæ essentiales non sunt nobis per se notæ, oportet quod manifestentur per aliqua accidentia quæ sunt signa illius formæ. vt patet in. 8. Metaph. nõ autem oportet accipere accidentia propria illius speciei, quia talia oportet per diffinitionem speciei demonstrari, sed oportet notificare formam speciei per alia accidentia communiora, & secundum hoc differentiæ sumptæ dicuntur quidem substantiales, inquantum inducuntur ad declarandum formam essentialem, sunt autem cõmuniores specie, inquantum assumuntur ex aliquibus signis, quæ sequuntur superiora genera. (Tex. cõ. 43. Lec. 12. tex.) Deinde cum dicit.

ARGY. *Cum autẽ necessaria quidem sint ea, quæ hoc ipso quid est prædicantur, vt antea patefecimus, vniuersalia namque necessaria sunt, trinitati vero, vel cuius alij sic competunt ea, quæ sumuntur, hoc modo necessario quidem trinitas ea, quæ diximus, erit.*

ANTI. *Quoniam autem ostensum est à nobis in superioribus, quòd necessaria quidem sunt in eo quod quid est prædicantia, vniuersalia aũt necessaria sunt, in trinitate autem, & in vnoquoq; alio, sic accipiuntur in eo quod quid est accepta, sic autem erit ex necessitate quidem trinitas hoc.* (vide in annot.)

Ostendit quod supra dixerat. Et primo, quod oporteat prædicta vniuersaliter & ex necessitate prædicari de ternario. 2. quod ex prædictis constituatur ipsa essentia ipsius ternarij, ibi {Quòd autem substantia ex his, &c.} Dicit ergo primo quod quia superius ostensum est quod ea, quæ prædicantur in eo quod quid est ex necessitate insunt, quæcunque autem ex necessitate insunt vniuersaliter prædicantur, necesse est quòd siue de ternario siue de quocunque alio accipiantur prædicto modo ea, quæ prædicantur in eo quod quid, quòd ex necessitate & vniuersaliter prædicentur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Substantiam autem hæc eius esse rationemue, ex hisce patere potest. Nam si id, quod assignauimus, non sit ipsius ratio trinitatis, necesse est ipsum quasi genus quoddam ipsius esse, aut nomine vocitatum, aut nomine carens. Igitur non trinitati modo, sed præter ipsam alijs etiam competet. Genus enim huiuscemodi ponatur esse natura, vt insit potentia pluribus, atq; ad plura sese extẽdat. Quod si istud præter indiuiduas alij nulli competit rei, id erit profecto ipsa ratio trinitatis. Nam & hoc etiam supponatur, id cuiusq; substantiam esse, quod vltimum sit de indiuiduis tali dicitur modo. Quare similiter & in quibusuis alijs inerit cuiusq; ratio, quod hoc ostenditur modo.*

Quòd

ANTI. *Quòd autem substantia sit ex his, manifestum est. Necesse autẽ est nisi hoc esset trinitati esse, vt genus aliquod esse. Hoc autem nominatum, aut non nominatum erit. Igitur in plus quàm trinitati inesse. Concessum est enim huius esse genus, quod est secundũ potentiam in plus. Si itaq; nulli inerunt alij, quam atomis trinitatis, hoc vtique erit trinitatis esse. Supponatur enim hæc substantia vniuscuiusque esse, quæ est in illius atomis vltimum prædicamentum. Quare similiter & alij cuilibet sic demonstratiuorum eidem esse inerit.*

Ostendit ꝙ ex his quæ prædicto modo accipiuntur, cõstituatur essentia ternarij vel cuiuscunq; alterius, quia necesse est si hoc, quod supra positũ est, nõ esset ipsa substantia ternarij, cũ prædicetur in eo quod quid est, quod esset quoddam genus, vel nominatum, vel innominatũ. Non.n.cuilibet rationi est nomen impositũ. Et inde est ꝙ multa sunt innominata, tam in generibus, quàm in speciebus. Ideo aũt oportet ꝙ prædicta ratio sit genus ternarij si nõ significet essentiam eius, quia omne quod prędicatur in quid, aũt est genus, aut diffinitio significans essentiam. Non est aũt possibile ꝙ sit genus, quia sequeretur ꝙ esset in plus quàm ternarius, hoc.n.supponimus esse genus, cuius potentia sub se cõtinet plures species. Habitum est autem ꝙ prædicta ratio nõ conuenit nisi atomis.i.indiuiduis sub ternario cõtinentis. Relinquitur ergo ꝙ prędicta ratio sit diffinitio significans essentiã ternarij. Hęc.n.supponitur esse essentiam vniuscuiusq; quę inuenitur in indiuiduis illius speciei. Similiter ſm prædictum modum prædicationis, sicut dictũ est de ternario, ita etiã est intelligendũ de quibuscunq; alijs, quibus demonstretur aliquid esse idem per modum prędictum.

LECTIO XIIII.

Modus venandi quod quid est ponens, cur diuisiue vtatur processu ostendit, cum ipsum reprobauerit, ordinem item particularis diffinitionis docet.

ARGY. *Oportet autem, cum totum aliquod quispiam tractat, genus in ea diuidere, quæ sunt prima, atq; indiuidua specie, veluti numerum in dualitatem, trinitatemúe, deinde illorum eniti diffinitiones accipere, vt rectæ lineæ, circuli, atque anguli recti.*

ANTI. Tex. commen. 18. *Congruum autem est, cũ totum aliquod aliquis negocietur, departiri genus in atoma specie prima, vt est numerus in trinitatem, & dualitatem, postea sic illorum diffinitiones accipere tentare, vt rectæ lineæ, & circuli, & anguli.*

Postquam Philosophus ostẽdit qualia oportet esse ea, quæ cõstituunt diffinitionẽ significantem essentiam rei, hic ostẽdit qualiter debeãt inuestigari. Et circa hoc duo facit. Primo proponit modum maxime cõuenientem ad inuestigãdum ea, quæ sunt in diffinitione ponenda.s.per diuisionem generis. 2. ponit quendam aliũ modum per

Lect. 16. similia & differentias, ibi {Quærere autem oportet, &c.} Circa primum duo facit. Primo ostendit ꝙ oportet vti diuisione generis ad inuestigandum particulas diffinitionis. 2. quid oporteat in tali inuestigatione obseruari, ibi {Ad consequendum aũt termini, &c.} Circa primũ duo

Lect. imme. seq. tex. expo. 6. facit. Primo ostendit veritatem. 2. excludit errorem, ibi {Nihil aũt oportet diuidentem, &c.} Circa primum tria

Vbi supra tex. primæ. facit. Primo ostendit qualiter per diuisionẽ generis inuestigentur diffinitionis particulæ. Secũdo quomodo processus diffinitionis sit vtilis ad propositum, ibi {Diuisiones autẽ quæ sunt, &c.} Tertio quomodo sunt cauenda ea, quæ circa hunc processum defectũ inducere possunt, ibi {Differt autem, &c.} Circa primũ duo facit. Primo ostendit ꝙ oportet vti diuisione generis ad diffiniendũ. Secũdo quomodo oportet accipere differẽtias, ibi {Post autem accepto, &c.} Dicit ergo primo quòd cũ aliquis vult negotiari ad diffiniendum aliquod totum.i.vniuersale, congruũ est vt primo diuidat genus in primas partes illius generis, quæ sunt indiuisibiles secundum speciem, puta quòd diuidat numerũ in binarium & ternarium, & hac diuisione pręmissa, per quã cognoscitur genus, tentet postea accipere diffinitionem singularum specierum, sicut etiam fit in alijs, puta in linea recta, & in circulo, & in recto angulo. Omnia n. hæc cógrue diffiniuntur præmissa diuisione generis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Post hoc sumpto quid nam sit genus, vtrum quantitas, an qualitas, proprios affectus per communes primos contemplari. Nam ea, quæ ijs accidunt, quæ componuntur ex indiuiduis, ex diffinitionibus innotescent, propterea quòd diffinitio simplex, quæ principium est omnium & ea quæ simplicibus accidunt, per se quidem ipsis solis, per ipsa vero cæteris competunt.*

ANTI. vide in annot. *Post hæc autem accipiendum quid genus sit, vtrum quantitatis sit, aut qualitatis, & proprias passiones speculari per communia prima. Compositis enim ex atomis conuenientia ex diffinitionibus erunt manifesta, propter quod principium est omnium diffinitionum quod simplex est, & simplicibus per se inesse conuenientia solum, alijs autem secundum illa.*

Ostendit qualiter sint accipiendæ, & dicit ꝙ postquã acceperimus per diuisionẽ generis in species quid sit genus, puta vtrum sit in genere qualitatis, vel quantitatis, oportet ad inuestigandũ differentias cõsiderare proprias passiones, quæ sicut dictum est, sunt signa manifestantia formas proprias specierum. Et hoc oportet primũ facere per aliqua communia. Si.n. nos congregemus accidentia ex generibus cõmunioribus, quæ hic dicuntur indiuisibilia, quia non resoluuntur in aliqua priora statim ex diffinitionibus eorũ erunt manifesta ea, quæ quærimus. Oportet.n. omnium diffinitionũ esse principiũ id, quod simplex est.i. genus cõe, huiusmõi simplicibus solũ per se insunt accidẽtia, quæ communiter inueniuntur in multis, omnibus aũt alijs conueniunt ſm illa. Sicut albũ & nigrum per se quidẽ conueniunt corpori terminato, & ſm hoc cõmune conueniunt & homini, & æquo, & quibuscunq; alijs. Vnde si oporteret accipere diffinitionem alicuius cui vniuersaliter conueniret albũ, puta diffinitionem niuis, oporteret recurrere ad genus communius, quod est corpus terminatũ, & ex eo inuestigare causam albedinis, & ſm hoc ostẽderetur nobis quare nix vniuersaliter sit alba. Et ista causa poterit pertinere ad quod quid est niuis, puta inspissatio huiusmodi quę facit humidum terminari cum conseruatione lucis. Deinde cum dicit.

Lect. præce expo. 4.

ARGY. *At qui diuisiones quæ per differentias proficiscuntur, vtiles sunt ad diffinitiones hoc pacto inuestigandas. Ipsas tamen non ostendere dictum est antea. Vtiles autẽ erunt hoc pacto solum ad ratiocinandum ipsum quid est. Atq; videbitur ipsa diuisio nihil facere prorsus, sed vniuersa statim accipere perinde atque si eadem ab initio sine diuisione, quispiam sumeret.*

ANTI. Tex. commen. 19. *Diuisiones autem quæ sunt secundum differentias, vtiles sunt in hic, vt sic adeamus. Sicut tamen demonstrant, dictum est in prioribus. Vtiles autem sunt vtique sic solum ad colligendum quod quid est, & etiã videtur vtiq; nil vtile, sed mox videntur accipere omnia, tanquam si ex principio acceperit aliquis sine diuisione.*

Ostendit

Ostendit quomodo prædictus processus conferat ad diffinitiones, & dicit quod ad hoc quod aliquis in prædicto modo procedat ad diffiniendum, i. diuidendo genus in species vule est quod homo accipiat diuisionem generis per differentias. Sed in quo modo per hoc manifestetur quod quid est, dictū est in præcedentibus. Sunt quidem vtiles prædictæ diuisiones ad accipiendū quod quid est solum, sicut dictū est, sed ad syllogizandū quod quid est nihil videntur facere vt prius dictum est. Sed vñ quod diuidentes statim accipiant oïa syllogizata, sicut si prius aliquis accepisset, antequā diuideret. Deinde cum dicit.

Lect. præcedem supra lect. 4.

ARGY. *Refert autem, ea, quæ prædicantur primum, & posterius prædicari, veluti si animal mite bipes, animal bipes mite dicatur. Etenim si ex duobus omnis diffinitio constet, & vnum quid sit ipsum animal mansuetum, atque rursus ex hoc, & differentia fiat unum, homo inquam uel quicquid tandem id fit, quod vnum efficitur, necesse est diuidentem petere semper.*

ANTI. vide in annot. *Differt autē aliquod prius, & posterius prædicamentorum prædicari, vt est dicere animal mansuetum bipes, & bipes animal mansuetū est, & iterum ex hoc & differentia est homo aut quodlibet esse vnum sic. Vnde necesse est diuidentem repetere.*

Ostendit quid oporteat cauere ne circa prædictū processum defectus accidat. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quod oporteat cauere inordinationē. 2. quod oporteat cauere diminutionem, ibi {Amplius aūt ad nil relinquendum, &c.} Dicit ergo primo, quod multū differt quid prius, & quid posterius prædicetur inter ea, quæ ponuntur in diffinitione. Potest.n. vno modo sic dici quod homo est animal mansuetū bipes. Alio modo potest ordinari, vt dicatur quod homo est bipes animal mansuetū. Et quod hoc differat ad diffiniendum patet per hoc, quia oportet quod omne quod diffinitur constituatur ex genere & differentia. Sic igitur si mansuetū accipitur vt differentia animalis oportet quod animal mansuetum sit aliquid vnū quod accipiatur vt genus ex quo & alia differentia quæ est bipes constituitur homo. Et eadem ratio est de quocunque alio quod fit vnū ex pluribus per se, & non per accidens. Sic ergo differt quod accipiatur hoc vel illud pro genere vel differentia, aut quod accipiatur aliquid vt est differentia constitutiua generis & diuisiua eiusdē, ita differt ad diffiniendum quod sic vel aliter partes diffinitionis ordinētur. Si.n. dicam quod homo est animal mansuetum bipes, accipietur animal vt genus, mansuetum autem vt differētia constitutiua eius, bipes aūt vt differentia diuisiua ipsius. Econuerso autē erit si dicatur quod homo est animal bipes mansuetū. Quia igitur differentia ordinis facit differentia in quod quid est, consequens est quod ille, qui diuidit, nō solum supponat ea, quæ accipiuntur ad diffiniēdum, sed etiam petat ordinem eorundem. Et sic manifestū est quod diffinitio nō syllogizat quod quid est. Deinde cū dicit.

ARGY. *Præterea hoc pacto duntaxat fieri potest, vt nihil eorū prætermittatur, quæ sunt in diffinitione ponenda. Sum pto namque genere primo, si accipiatur aliqua diuisionū inferiorum, non omne cadet in illam, ceu non omne animal, aut continuarum, aut diuisarum alarum est, sed volatile animal omne. Huius est.n. hæc differentia. Prima autem animalis ea est differentia, in quam omne animal cadit, & cuiusque cæterorum similiter generum, & eorum, quæ sunt extra animal, & eorum quæ sub ipso sunt collocata, ceu volucris ea est differentia prima, in quam omnis volucris cadit, & piscis itidem ea, in quā omnis piscis. Hoc igitur si proficiscatur quispiam pacto, sciat nihil prorsus prætermisisse. Quod si non hoc modo procedat, & prætermittere eum necesse est, & idipsum quoque nescire.*

ANTI. *Amplius autem ad nil relinquendum in eo quod est, sic solum modo contingit. Cum enim primam accipitur genus, si quidem inferiorum aliquam diuisionem accipiat, non incidet omne in hoc. Vt non omne animal aut totalū est, aut diuisum pennis, sed pennatum animal est omne. Huius enim differentia hæc est. Prima autem est differentia animalis, in quam omne animal incidit. Similiter autem est in vnoquoque aliorum, & in his quæ extra genus, & quæ sub ipsis sunt, vt in aue, in qua est omnis auis, & in pisce, in quo est omnis piscis. Sic igitur cum ambulans est, quid est scire, quando nil relictum est. Aliter autem relinquere est necesse, & non scire.*

Docet cauere diminutionē ostendens quomodo fieri possit vt nihil prætermittatur eorum, quæ requiruntur ad quod quid est, & dicit quod hoc cōtingit fieri solum isto modo, quo dicetur. Ad cuius euidentiā considerandum est quod omnes differentiæ superiorum generum pertinent ad quod quid est alicuius speciei. Nam inferius genus constituitur per differentiam diuisiuam superioris generis. Ad vitandum ergo diminutionem, oportet quod nulla huiusmodi differentiarum prætermittatur. Prætermittitur aūt si aliquis accepto supremo genere, accipiat cōsequenter aliquē differentiā diuisam, nō quidem ipsius supremi generis, sed alicuius inferioris. Quod quidem hoc modo cognosci potest, quia cum animal accipiatur aliquod supremum genus, si postea aliquis accipiat diuisionem alicuius de inferioribus generibus, non totū quod continetur sub genere superiore cadet sub illa diuisione. Et ponit ad hoc exemplum, sicut non omne animal est vel totalum, vel diuisum pennis. Dicitur autem animal totalū quod habet totas alias integras, & cōtinuas, sicut vespertilio. Diuisum pennis autem dicitur animal, cuius alæ distinguūtur per diuersas pennas, sicut accipitris vel corui. Animali autem non habenti alas neutrum horum conuenit, sed omne animal volatile continetur sub altera harum differentiarum, quia s'm prædictas differentias diuiditur hoc genus, quod est animal volatile. Sed prima, & immediata differentia animalis attendit ex hoc quòd omne animal cadit sub diuisione. Et ita est etiā de omnibus alijs generibus, siue accipiamus genera quę sunt extrinseca animali, sicut lapis & planta, siue illa, quę sub animali continentur, sicut auis & piscis. Prima tamen differentia auis attenditur s'm differentiam, inquam incidunt omnis auis, & eadem ratio est de pisce. Concludit ergo quod si aliquis sic procedat in diuidendo. s. quod totū diuisum contineat sub partibus diuisionis, poterit homo cognoscere quod nil est relictū de his, quę sunt necessaria ad diffiniēdū. Si aūt aliter procedatur, necesse est quod aliqua relinquantur, & quod homo non cognoscat se integraliter diffinisse.

Animal totaliū vel diuisum pennis.

LECTIO XV.

Non oportere diffinientem omnia scire ostendit, quæ item obseruari oporteat diffinientem docet.

ARGY. *Non autem oportet eum, qui diffinit, ac diuidit, omnia scire, quæ sunt.*

ANTI. *Nihil autem oportet diffinientem omnia scire, quæ sunt.*

Postquam Philosophus ostendit veritatē circa diuisionem generis, quę sumitur ad diffiniendū, hic excludit duos errores. Secundum, ibi {Omne aūt incidere.} Circa primum tria facit. Primo proponit exclusionem erroris, & dicit quod non est necessarium quod ille, qui diuidendo diffinit sciat omnia quæ sunt in mundo. Secundo ibi.

Quanquam

ARGY. *Quanquam nonnulli censent fieri non posse, vt quisquam vnquam differentia ad vnumquodq; cuiusq; sciat, nisi scierit vnumquodque. Sine vero differentijs nunquã fieri posse, vt quicquam sciatur. A quoque nanq; non differt quispiam, idem quod illud inquiunt esse, à quo vero differt, ab eo diuersum esse.*

ANTI *Et tamen impossibile quidam dicunt esse differentias cognoscere, quæ sunt ad vnumquodq;, non cognoscentem vnumquodque. Sine autem differentijs non esse vnumquodque scire. A quo enim non differt, idem esse huic, à quo autem differt, alterum ab hoc.*

Narrat opinionem errantiũ. Dicebant.n.quidam ꝙ nõ potest agnosci differẽtia alicuius ad omnia alia entia, nisi omnia alia entia agnoscant, vt patet in aliquibus duobus, quorum differentiam cognoscere nõ possumus, nisi vtrunq; cognoscamus. Addebant aũt ꝙ non est possibile ꝙ aliquid sciatur qd est, nisi cognoscatur dr̃ia eius ad omnia alia. Id.n.à quo aliquid non differt est idẽ ei, illud aũt à quo differt est alterũ ab ipso. Non aũt possumus scire quid sit vnumquodq;, nisi sciamus quid sit idem ei, & quid alterum ab eo. Et ſm hoc cõcludebant ꝙ non põt aliquid cognosci nisi omnia cognoscantur. Tertio ibi.

ARGY. *Primo igitur hoc est falsum. Non.n.quauis differentia res sunt diuersę. Complures enim insunt rebus eisdem specie differentiæ, sed non per substantiam, neque per se.*

ANTI. *Primum quidem igitur hoc falsum est. Non enim secundum omne differentiam alterum est. Multę enim sunt differentiæ in eadem specie, sed non secundum substantiam, neque per se.*

Improbat quod dictũ est dupliciter. Et primo quidẽ interimit hoc quod dictũ est, ꝙ illud à quo aliquid differt est alterũ. Loquimur.n. nunc de eodẽ & altero ſm essentiam, quã significat diffinitio. Manifestũ est autẽ ꝙ etiam in eadem specie sunt differentiæ multæ accidentales, quæ non diuersificant substantiam speciei, quã significat diffinitio, nec per se insunt. Vnde cõsequens est ꝙ non omnis differentia facit talem alteritatem, quam necessarium sit cognoscere ad diffiniendum. Secundo ibi.

ARGY. *Deinde, cum quispiam acceperit ea, quæ opponũtur, & differentiam & omne, aut in hanc partẽ, aut in illam cadere, sumpseritq; in altera parte rem eam, quam quærit esse, & idipsum cognouerit, nihil refert si sciat, nec ne, de quibus alię differentiæ prædicantur. Patet.n.eum habiturum esse rationẽ substantiæ, si sic proficiscens ad ea tandem peruenerit, quorum non est vlterius differentia.*

ANTI. *Postea cum accipiant opposita & secundum differentiam, & cum omne incidat hinc, aut inde, & accipiat in altero quod quæritur esse, & hoc cognoscit, nihil differt scire, aut nescire, in quibuscunque prædicantur de alijs differentiæ. Manifestum enim quoniam si sic vadens veniat in hæc, quorum non amplius est differentia, habebit rationem substantiæ.*

Improbat quæ dicta sunt alio modo. Cum.n.illę qui vult diffinire diuidẽdo accipiat oppositas differẽtias hoc modo ꝙ omne quod cõtinetur sub diuiso cadat sub hoc membro diuisionis, vel sub illo, & accipiat sub altero membrorũ id, cuius diffinitio quæritur, si hec quod intendit diffinire, cognoscat sub illo mẽbro diuisionis contineri, nõ differt ad propositũ, vtrum sciat, vel nesciat ꝙ de quibusdam alijs rebus prædicentur oppositæ differentiæ. Puta si diuidã animal per rationale & irrationale, & accipiam propositũ sic hominẽ cõtineri sub rõnali, non requiritur ꝙ scientia, de quibus irrationale prædicetur, nec qualiter illa adinuicem differant. Manifestum.n. est quòd si aliquis sic ꝓcedat.s. diuidẽdo genus per primas differentias eius, & accipendo propositũ sub altero membro diuisionis quousq; perueniatur in illa, quæ vlterius diuidi nõ possunt essentialibus differentijs, sic procedens habebit diffinitionem substantię, quam quærebat. Decipiebãtur ergo prædicti homines ex eo ꝙ non distinguebant inter cognoscere aliquid in cõmuni & in speciali. Oportet enim ꝙ quicunq; scit quid est aliquid, cognoscat omnia alia in communi, non autem in speciali. Puta qui scit quid est homo, oportet ꝙ sciat hominẽ per hoc quod est animal distingui ab omnibus, quæ non sunt animalia, & per hoc quod est rationale distingui ab omnibus quę nõ sunt rationalia. Non enim oportet ꝙ illa cognoscat nisi secundum hoc commune, quod est animal, vel rationale. Deinde cum dicit.

ARGY. *Omne autem in ipsam diuisionem cadere, si sint ea opposita, quorum non est medium quicquam, non est postulatio. Necesse est enim omne in altero ipsorum esse, si illius est differentia.*

ANTI. *Omne autem incidere in diuisionem, si sunt opposita, quibus nihil interest, non est repetitio. Necesse.n.est omne in altero ipsorum esse, siquidem illius differentia est.*

Excludit secundum errorem. Posset.n.aliquis credere ꝙ quicunq; vtitur diuisione ad diffiniẽdum, indigeat petere ꝙ totũ diuisum cõtineatur sub membris diuisionis, sed ipse dicit ꝙ hoc non est necessarium si opposita, per quæ fit diuisio sint immediata, quia ſm hoc necessarium est, ꝙ totum diuisum sub altero oppositorũ contineatur dum tñ accipiantur primæ differentiæ alicuius generis. Differentiæ.n.quæ sunt immediatæ si cõparentur ad genus inferius, nõ sunt immediatæ si comparentur ad genus superius. Sicut par & impar sunt immediata si cõparentur ad numerũ, cuius sunt propriæ differentiæ, non aũt si comparentur ad quantitatem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ad extruendam autem, probandamúe per diuisiones diffinitionem, hæc tria sunt obseruanda. Primũ vt ea sumantur, quæ, hoc ipso quid est prædicantur. Secundum vt hæc adeo disponatur, vt primum in primo, secundum in secundo loco ponatur. Tertium vt hæc omnia sint.*

ANTI. Tex.commen.21. *Ad construendum autem terminũ per diuisiones tria oportet coniecturari accipientem prædicantia in eo quod quid est, & hæc ordinare quid primum, aut secundum, hæc omnia sunt.*

Postquam exclusit ea, quæ non requiruntur ad diuisiones diffiniti, hic ostendit quę ſm rei veritatem requirantur. Et primo ponit quod intendit. 2. manifestat propositum, ibi {Est autem horum vnum.} Dicit ergo primo ꝙ ad hoc quòd aliquis constituat terminum.i. diffinitionem per viam diuisionis, tria oportet considerare, quorum primum est, vt ea, quæ primo accipiuntur, prędicentur in eo quod quid est, secundo vt ordinetur quid sit primum & quid secundum, tertium est ꝙ accipiantur omnia, quæ pertinent ad quod quid est, & nihil eorum prętermittatur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque primum istorum erit, si possumus quemadmodum ad accidens ratiocinari, ipsum inquam competere, & per genus probare.*

ANTI. *Est autẽ horum vnum primũ per id, quod possumus sicut ad accidẽs colligere, quoniã est, & per genus probare.*

Manifestat propositum. Et primo ostẽdit quomodo tria prædicta possunt obseruari. Secundo ostendit ꝙ prędicta tria obseruata sufficiãt, ibi {Manifestum est aũt.} Circa primum tria facit. Primo ostendit quomodo obseruatur primum, & dicit ꝙ vnum horum, quòd.s.acci-

piantur

piantur ea, quæ prędicantur in eo quod quid eſt obſeruatur, primo quidem per hoc ꝙ homo poteſt inducere ſyllogiſmos quòd id, quod aſſumitur inſit, ſicut cum diſputatur ad problemata de accidente. Secundo, vt oſtendatur quod prædicatur in eo quod quid per ea, quibus diſputatur ad problemata de genere. Secundo ibi.

ARGY. *Secundum fiet ſi ipſum primum ſumpſerimus. Hoc autem erit, ſi id accipiatur quod tale eſt, vt ipſum quidem omnia ſequatur, omnia autem ipſum non econtra ſequatur. Neceſſe eſt.n.aliquid eſſe tale, quo ſumpto idem iam erit, & in inferioribus modus. Id.n.erit ſecundũ quod cęterorum eſt primum. Et id etiam tertium, quod eſt hærentium primum. Supero nanq; ſublato, id, quod hæret cæterorum erit primum, vt patet. Et in cæteris eodem modo.*

ANTI. *Ordinare autem ſicut oportet, ſi primum accipiat. Hoc autem erit, ſi primum accipiatur, quod omnibus inhæret, illi autem non omnia. Neceſſe eſt.n.aliquod eſſe huiuſmodi. Accepto autem hoc, erit idem in omnibus inferioribus modus. Secundum autem aliorum primũ erit & tertium habitorum. Remoto enim quod eſt ſurſum habitum, aliorum primum erit. Similiter autem eſt & in alijs.*

Manifeſtat quomodo obſeruetur ſm.ſ.debita ordinatio partium, & dicit ꝙ tunc ordinantur partes diffinitionis ſicut oportet, ſi aliquis primo accipiat id, quod eſt primũ, & hoc erit ſi aliquis homo primo accipiat id, qđ conſequitur alia poſterius accepta, & nõ econuerſo. Hoc enim eſt cõmunius & prius. Neceſſe eſt aũt aliquid huiuſmodi accipi in diffinitionem tanquã genus, puta cum dicitur homo eſt animal greſsibile bipes. Si.n.eſt greſsibile bipes, eſt animal, ſed nõ econuerſo. Cũ ergo iam acceperimus animal tanquã primũ, idem modus obſeruandus eſt in ordinatione inferiorũ. Accipietur.n.quaſi ſm in diffinitione illud, quod ſm rationem præmiſſam erit primũ inter omnia ſequentia, & ſimiliter accipietur tertium id, quod eſt primum reſpectu habitorum.i.conſequentiũ. Semper.n.remoto ſuperiori, illud quod eſt habitum.i.immediate conſequens, erit primum oĩum aliorum. Et ita eſt etiã in omnibus alijs, puta in quarto, & in quinto ſi tot oporteat partes diffinitionis eſſe. Tertio ibi.

ARGY. *Patebit aũt hæc omnia eſſe, quod erat tertium, ſi ſumpſerimus primum ipſum per diuiſionem omne, aut hoc, aut autem hoc animal eſſe. Eſſe autem hoc, & rurſus totius differentiam huius extremi vero non vlterius differentiam eſſe, vel etiam ſtatim cum vltima differentia ab ipſo toto, non differre id ſpecie.*

ANTI. *Quòd aũt hæc omnia ſint manifeſtum eſt ex hoc, quod recipimus primum quidem ſecundũ diuiſionem, quoniam omne eſt aut hoc, aut illud. Eſt autem hoc, & iterum totius differentia, à toto nil differre ſpecie amplius hoc.*

Manifeſtat qualiter poſsit tertiũ obſeruari, & dicit ꝙ manifeſtum erit omnia, quæ pertinent ad quod quid eſt accipi in diffinitione ſm modum ſupra dictũ ex hoc ꝙ diuidendo aliquod genus accipimus primas differentias ſub quibus diuiſum vniuerſaliter cõtinetur, ſicut omne animal eſt hoc, vel illud, puta rationale vel irrationale, & accipiamus quod intẽdimus diffinire eſſe hoc, puta rationale. Et iterũ accipiemus hoc totum.ſ.animal rationale, & diuidemus ipſum per differentias proprias, ſed qñ iam deuenimus ad vltimã differentiã, iam nõ erit diuidere per alias differentias ſpecificas, ſed ſtatim vltima dr̃ia addita, hoc, cuius diffinitio quęrit̃, in nullo differret ſpecie à ſuo toto.i.rõne congregata ab oĩbus partibus acceptis, ſicut homo nõ differt ſpecie ab aliquo eorũ, de quibus prędicatur animal rõnale mortale. Deinde cũ dicit.

Patet enim neq; plus oportet quicquam additum eſſe. Omnia nanq; ſumpto hoc ipſo quid eſt prædicantur, neq; quicquam deeſſe. Nam aut genus, aut differentia eſſet. At genus eſt ipſum primum, & hoc cũ differentijs ſimul eſt ſumptum. Differentiæ etiam vniuerſæ ſunt ſumptæ, nulla enim prorſus poſterior eſt. Specie nanque differret ipſum extremum. At hoc dictum eſt non differre. ARGY.

Manifeſtum enim eſt, quoniam neq; plus hoc apponitur. Omnia enim in eo quod quid eſt accipiuntur horum neq; deficere nihil. Aut enim genus, aut differẽtia vtiq; eſſe. Genus quidem igitur eſt, primum, & cum differentijs prius acceptum eſt, differentiæ autẽ omnes continentur. Non enim amplius ſunt vltima. Specie enim differret & vltimum. Hoc autem eſt dictum non differre. ANTI.

Oſtendit ꝙ tria prædicta obſeruata ſufficiant ad diffiniendum, ꝙ diffinitio neq; ſuperfluum neq; diminutũ habebit. Quòd aũt non apponatur aliquid plus quàm debeat, manifeſtum eſt per primum trium prędictorũ, quia ſcilicet accepta ſunt ſolũ ea, quę prædicantur in eo quod quid, & talia neceſſe erat accipere. Similiter etiam manifeſtum eſt ꝙ nihil deficit. Aut.n.deficeret genus, aut differentia. Sed ꝙ genus non deficiat, patet ex.2.trium dictorum. Acceptum eſt.n.primum id, ſine quo non ſunt alia, & poteſt eſſe ſine alijs, & hoc eſt genus, & cum genere poſtea acceptæ ſunt differentiæ. Sed ꝙ differentiæ omnes ſunt acceptę patet per tertium prædictorũ trium, quia nõ amplius poteſt accipi poſterior differentia poſt illam cuius diximus non eſſe etiã differentiam, quia iam ſequeretur ꝙ vltimum acceptũ adhuc differret differentia eſſentiali, cum tamen dictum ſit, ꝙ nõ differat. Similiter etiam ex præmiſsis patet ꝙ nõ intermittatur aliqua differentia in medio, per hoc.ſ.ꝙ ſemper accipiuntur primæ differentiæ. Vnde relinquitur ꝙ ſufficiant tria prædicta ad diffiniendum obſeruari.

LECTIO XVI.

Verus venandi quod quid eſt modus exponitur, diffinitionem item vei metaphoris nequaquam conuenire oſtenditur.

Quærere autem oportet inſpiciendo, primũ ad ea, quæ ſunt ſimilia, & nullum inter ſe differentiam habent, quidnam idem habeant vniuerſa. Deinde ad alia, quæ ſub eodem cum illis genere collocãtur, & ſunt quidem eiuſdem inter ſe ſpeciei, ab illis autem, ſpecie ſunt diuerſa. Atq; ſi in ijs accipiatur aliquid penitus idem, & in alijs ſimili modo. Rurſus conſiderandum eſt ſi in ijs, quæ ſunt ſumptà, ſit aliquid idem, quouſq; ad vnam rationem fiat acceſſio. Hæc enim erit ipſius diffinitio rei. Quod ſi non ad vnã rationem, ſed ad duas, vel plures itur, patet id quod quæritur, non vnum quid eſſe, ſed plura. ARGY.

Quærere autem oportet intendẽtem in ſimilia & in differentia. Primum quidem omnia idem habeant, poſtea iterum in alteris, quæ in eodem quidem genere ſunt cum illis, ſunt autem ipſis quidem idem ſpecie, illorũ autem altera. Cum autem in his accipiatur quid habeãt omnia idem, & in alijs ſimiliter, in acceptis iterum ſimiliter intendendũ, ſi idem ſit, quouſq; in vnam conueniunt rationem. Hæc aũt erit diffinitio. Si vero non vadit in unam, ſed in duas, aut plures, manifeſtũ eſt quòd vtiq; non eſt vnum aliquod, quod quęritur, ſed plura. ANTI. Tex. commen. 21.

Poſtquã Philoſophus docuit inueſtigare quod quid eſt ſm modum maxime cõgruum, qui eſt per diuiſionẽ generis, hic docet inueſtigare quod quid eſt alio modo. Et circa hoc tria facit. Primo docet prædictum modum inueſtigandi. 2. manifeſtat per exemplũ, ibi {Vtputa dico,} Tertio probat hunc modum eſſe cõuenientem, ibi

{Semper

{Semper autem est omnis diffinitio.} Dicit ergo primo quòd si aliquis inquirit diffinitionem alicuius rei, oportet ꝙ attendat ad ea, quæ sunt similia illi, & etiam ad ea, quæ sunt differentia ab illa re, quod quidem qualiter fieri debeat ostendit subdens, quod primo oportet circa similia considerare quid idem in omnibus inueniatur, puta quid idē inueniatur in omnibus hominibus, qui omnes conueniunt in hoc, quod est esse rōnale. Postea considerandum est iterum in alijs, quæ conueniunt cum primis in eodē genere, & sunt subijnuicē idem specie, sunt autem altera specie ab illis, quæ primo accipiebantur, sicut æqui ab hominibus, oportet etiam accipere quid sit idem in his. s. equis, puta hinnibale. Cum ergo accipiatur quid sit idem in omnibus his. s. hominibus, quia rationale, & quid sit idem similiter in omnibus. s. equis hinnibile, iterum considerandum est si aliquid est idem in istis duobus acceptis. s. in rationali, & quia hinnibili. Et ita est considerandum, quousq; perueniatur ad aliquam vnam rationem communem. Hæc. n. erit diffinitio rei. Si vero talis consideratio non inducat in vnam rationem cōmunem, sed inducat in duas rationes diuersas, aut etiā in plures, manifestum, erit, ꝙ id, cuius diffinitio quæritur non erit vnum ſm essentiam, sed plura, & ita non poterit habere vnam diffinitionem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Veluti si quæratur, quid nam sit magnitudo animi, considerandum est in aliquibus, quos quidem scimus esse magnanimos, quid nam habeant vnum omnes quo pacto tales esse dicuntur. Ceu si Alcibiades fuit magnanimus, & Achilles, ac etiam Aiax, quid vnum omnes habebant? Atqui id est eos effectos contumelijs non perferre. Nam primus intulit bellum, secundus iratus se à socijs defendis seiunxit, tertius sibi mortem consciuit. Rursus in alijs considerandum est, vt Lysandro ac Socrate, quid nam & istis inerat vnum? Atqui id est æqualiter sese habere in secundis atque aduersis rebus fortunæ. His sumptis considero quidnam idem habeant hæc, æquabilitas inquam in rebus fortunæ, & non patientia, cum contumeliæ afferuntur. Quod si nihil habeant idem, duæ profecto magnanimitatis species erunt.*

ANTI. vide in annot. *Vt puta si quid est magnanimitas quærimus, intendendum est in quosdam magnanimos, quos scimus quòd habeant vnum omnes inquantū sunt huiusmodi. Vt magnanimus Alcides est, aut Achilles, aut Aiax, quid vnum omnes habent? non tolerare iniuriam. Hic quidem enim dimicauit, ille vero insaniuit, hic autem interfecit seipsum. Iterum idem est in alteris, vt in Lysandro, & Socrate, si iam differentes prosperitati, & improsperitati, hæc duo accipiens intendendo quid idem cōmune habent? aut impossibilitas quæ est circa fortunas, aut non tollerantiam iniuriarum. Si vero nullum sit, duæ species vtiq; erunt magnanimitatis.*

Manifestat quod dixerat per exemplum, & dicit, ꝙ si quæramus quid est magnanimitas? debemus attendere ad quosdam magnanimos, vt sciamus quid vnum habēt in seipsis inquantū magnanimi sunt. Sicut Alcides. i. Hercules dictus est magnanimus, & etiam Achilles, & etiam Aiax, qui omnes habent vnum quid commune quod est non sustinere iniurias. Cuius signū est, quia Alcides non sustinens iniurias dimicauit, Achilles vero in insaniā versus est propter iram, Aiax autem interfecit seipsum. Iterum debemus considerare in alijs, qui dicuntur magnanimi, sicut in Lysandro, aut Socrate. Habent. n. hoc commune ꝙ non mutabantur propter prosperitatem fortunæ, & per infortunium, sed indifferenter se habebant in vtrisque. Accipiamus ergo hæc duo. s. impossibilitatem à fortuitis casibus, & non tolerare iniurias, & consideremus si est aliquis commune eis. In hoc. n. consistit ratio magnanimitatis. Sicut si dicamus ꝙ vtrunque contingit propter hoc, ꝙ aliquis existimat se dignum magnis. Ex hoc enim contingit ꝙ homo non patititur iniurias, & ex hoc cōtingit ꝙ & continuit mutationem exteriorū bonorum tanquam minimorum. Si autem nihil commune inueniretur illis duobus acceptis, nō esset vna species magnanimitatis, sed duæ. Vnde non posset dari vna communis diffinitio. Deinde cum dicit.

ARGY. *Omnis autem diffinitio vniuersalis est semper. Medicus enim non diffinit salubre cuidam oculo, sed aut omni, aut specie determinato.*

ANTI. *Semper enim omnis diffinitio vniuersalis. Non enim in quodam oculo dicit sanabile medicus, sed aut in omni, aut in specie determinans.*

Ostendit præmissum modum inueniendi quod quid est esse conuenientē. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit hunc modum cōuenientem. Secundo ostendit quid oportet in hoc modo vitare, ibi {Si autē neq; disputare.} Circa primū duo facit. Primo ostendit prædictum modum esse conuenientem quantum ad terminum, prout. s. peruenitur ad aliquid cōmune. 2. quātum ad processum, prout. s. proceditī in prædicto modo à particularibus, ibi {Faciliusque est singulare.} Dicit ergo primo ꝙ conuenienter dictum est, ꝙ oportet inquirentes quod quid est peruenire ad aliquod cōmune, quia omnis diffinitio datur de aliquo secundum quòd consideratur in vniuersali, non autem ſm quòd cōsideratur in hoc singulari, vel in illo. Non enim medicus diffinit quid sit sanum in hoc oculo huius hoīs, sed vel in vniuersali simpliciter quantum ad omnes, vel distinguit sanum secundum diuersas species, puta cum dicit hoc esse sanum cholericis, illud autem flegmaticis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque facilius est singulare diffinire, quàm vniuersale. Quapropter, à singularibus ad vniuersalia oportet ascendere, æquiuocationes enim in vniuersalibus magis latent, quàm in ijs, quæ non differunt.*

ANTI. *Facilius enim est singulare diffinire quàm vniuersale. Vnde oportet ex singularibus in vniuersalia ascendere. Nanque æquiuocationes latent magis in vniuersalibus, quàm in differentibus.*

Ostendit prædictum modū esse conuenientem quantum ad processum quo. s. proceditur à minus communibus ad maius commune. Et hoc dupliciter. Primo ratione facilitatis. Proceditur. n. disciplina à facilioribus. Facilius autem est diffinire singulare. i. aliquod minus commune, quam vniuersale quod est magis cōmune, inquantum. s. in vniuersalibus quæ sunt minus determinata magis latent æquiuocationes, quàm in illis quę sunt indifferentia, & quæ non diuiduntur per differentias specificas. Et ideo oportet à singularibus diffiniendo ascendere ad vniuersalia. Secundo ibi.

ARGY. *Vt autem in demonstrationibus ratiocinandi forma, sic in diffinitionibus diluciditas insit oportet. Quæ quidem fuerit, si seorsum id diffiniat quispiam, quod in pluribus generibus est, per ea, quæ in vnoquoq; dicuntur, veluti simile nō omne, sed id, quod in coloribus est, & figuris, & acutū similiter, quod est in voce, & sic ad ipsum commune proficiscatur, cauens ne æquiuocationem offendat.*

ANTI. Vide in annot. *Sicut in demonstrationibus oportet syllogizari esse, sic & in terminis certa. Hoc autem erit, si per ea, quæ singulariter dicuntur, sit in vnoquoque genere diffinire separatum,*

ratim, vt simile non omne, sed in coloribus, & figuris, & acutum quod in voce est. Et sic necesse ire timentem, ne æquiuocatio contingat.

Ostendit idem ex ratione euidentiæ. Sicut.n.in demonstrationibus oportet syllogizari præsupponendo aliquid, quod est euidens & manifestum, sic etiam & in terminis.i.in diffinitionibus. Non.n. potest aliquis deuenire in cognitionem alicuius ignoti nisi per aliquod notum, siue aliquis intēdat cognoscere quia est, quod fit per demonstrationem, siue quid est, quod fit per diffinitionem. Hoc autem contingit, vt.s.præexistat aliquod euidens, si fit.i. contingat separatim diffinitionem diffiniri per ea, quæ singulariter dicuntur.i.quæ proprie conueniunt, distincte huic, vel illi, sicut si aliquis velit notificare quid est simile, non considerabit ad omne id, quod potest simile dici, sed de quibusdā similibus, puta quomodo dicatur simile in coloribus, & quomodo dicatur simile in figuris. Dicitur.n.simile in coloribus ex vnitate coloris, dicitur aūt simile in figuris ex eo ꝙ anguli sunt æquales, & latera proportionabilia. Similiter etiam in alijs si velit diffinire acutum non respiciet ad omne quod dici potest acutum, sed respicit ad acutum s͂m quòd dicitur in voce. Et per hunc modum patet quòd aliquis diffinire intendens refugit statim ne contingat æquiuocatio. Et per hoc patet esse cōuenientem modum diffiniendi, quo ex inferioribus proceditur ad commune, inquantū.s.in specialibus specialia diffinire facilius est, & magis in talibus potest esse nota vniuocatio. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod si neque differere translationibus oportet, patet neque diffinire oportere, aut translationibus, aut hisce, quæ per translationem dicuntur. Erit enim necessitas vt translationibus differatur.*

ANTI. *Si autem neque disputare in metaphoris, neque quæcunque dicuntur in metaphoris. Disputare enim necesse erit in metaphoris.*

Excludit modū procedendi in diffinitionibus. Et dicit quòd sicut non oportet disputare per metaphoras, ita etiam nō oportet diffinire per metaphoras, vtpote si dicamus ꝙ homo est arbor inuersa, nec oportet diffinitionibus assumere quæcunq; metaphorice dicūtur. Cum.n. diffinitiones sint principia & efficacissima media in disputationibus, si diffinitiones darentur per metaphoras, sequeretur qđ oporteret ex metaphoris disputare. Hoc autem fieri non debet, quia metaphora accipitur s͂m aliquid simile, non autem oportet vt id quod est simile secundum vnum, sit simile quantum ad omnia.

LECTIO XVII.

Quomodo inuestigari oporteat ipsam propter quid, tribus quasi regulis docet.

ARGY. *Vt autem facultatem habeamus mediorum ad ea demonstranda, quæ proponuntur, peruestigare oportet, & ea quæ animantibus apertis inspiciuntur, & ipsas quoq; diuisiones, atq; sic peruestigare oportet supposito genere communi omnium, ceu si animalia sint ea, quæ consideran tur, quæ nam omni competunt animali. Quibus sumptis rursus identidem peruestigare oportet, quę nam cæterorū primo cuilibet insunt, veluti si id sit auis, quę nam omnem auem sequuntur. Et sic semper quæ nam propinquissimo competunt. Patet enim nos posse iam dicere propter quid insunt ea, quę competunt hisce, quę sub ipso communi sunt collocata, vt propter quid homini cōpetunt, aut equo. Sit autem animal quidem B, in A vero ponantur ea, quæ animal omne sequuntur, his autem in locis, in quibus C E D, litere designantur, animalia singula collocentur. Patet itaque propter quid A competit ipsi C propter B nanque competit. Et similiter cæteris.*

ANTI. *Ad habendum autem problemata, eligere oportet decisiones, & diuisiones. Sic aūt eligere subiectū genus cōmune omnium consimilium, vt si animalia sunt, quę cōsiderantur, qualia omni animali sunt. Acceptis aūt his reliquorum omni qualia inhæreant, vt si hoc est auis, qualia inhæreant omni aui, & sic semper proximo. Manifestū.n.& quoniam habebimus iam dicere propter quid insunt inhærentia is quæ sunt sub communi: vt propter quid homini, aut equo insunt. Si autem animal in quo A, B autem inhærentia omni animali in quibus autem sunt C D E, sint quadam animalia. Manifestum igitur est propter quid est B in D: propter A enim, similiter & in alijs, & semper in alijs deorsum eadem ratio est.*

Postquam ostendit Philosophus quō oportet inuestigare quod quid est, hic ostendit quō oportet inuestigare propter quid. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quō oporteat inuestigari propter quid. 2. mouet quasdā quęstiones circa ipsum ꝑpter quid: ibi {De causa, aūt & cu ius est causa.} Circa primum duo facit. Primo ostendit quomodo alicuius quæstionis propositæ possit inuestigari propter quid. 2. ostendit quomodo diuersæ quæstiones cōmunicant in propter quid: ibi {Eadem aūt problemata.} Circa primū duo facit. Primo docet accipere ꝑꝑ quid accipiendo cōmune vniuocum. 2. accipiendo commune analogum: ibi {Amplius aūt alius modus.} Circa primum duo facit. Primo docet inuestigare ꝑꝑ quid accipiendo cōmune vniuocum, quod est genus nominatū. 2. accipiendo quodlibet aliud cōmune: ibi {Nunc quidē igit, &c.} Dicit ergo primo ꝙ ad hoc ꝙ habeamus propter quid circa singula problemata, quæ ponuntur, oportet considerare diuisiones & subdiuisiones, & sic ad singula procedere disputādo supposito cōmuni genere. Vt si aliquis velit cōsiderare propter quid aliquid cōueniat aliquibus animalibus oportet accipere qualia sunt quæ cōueniunt omni animali. Quibus acceptis, oportet itera to accipere s͂m diuisionem qualia sunt, quæ consequunt primo ad aliquod cōmune, quæ sub animali continent, puta qualia cōsequuntur ad oēm auem, & sic semper debemus ꝑcedere accipiendo id quod est primū, in quod .s. fit immediate diuisio, quod supra obseruabatur in diuisionibus, quibus ꝑceditur ad inuestigandū quod quid est. Sic ergo procedendo manifestū est ꝙ semper poterimus dicere propter quid aliqua insunt his, quæ continentur sub aliquo cōmuni, vt si velimus scire ꝑpter quid aliqua insunt homini & equo: puta somnus & vigilia. Sit ergo animal in quo est a, quod est medium: b aūt, i. maior extremitas accipiatur pro his quę inhęrent omni animali, sicut somnus & vigilia, quædam aūt animaliū species, puta homo, equus, bos, accipiantur vt minor extremitas. s. c d e. Sic ergo manifestum est ꝑꝑ quid b, id est somnus, vel vigilia fit in d, puta in homine, quia propter a, id est propter hoc quòd homo est animal. Et similiter est faciendum in alijs, & in omnibus est eadem ratio obseruanda. Huiusmodi autem documenti ratio est, quia subiectū est causa propriæ passionis. Et ideo si volumus inuestigare causam alicuius passionis, propter quam insit quibusdam rebus in ferioribus, oportet accipere commune quod est proprium subiectū, per cuius diffinitionem accipitur causa illius passionis. Deinde cum dicit.

Le.imme. seq.

Lect. 14.

ARGY. *Eadem autem est semper, & in alijs ratio, atque nunc sic, dicimus per tradita nobis nomina communia rebus. Oportet aūt non solum in ijs ipsis dicto modo considerare,*

sed

sed etiam si aliquid aliud uideatur commune competens, & idipsum accipere, deinde sumere & ea, quæ ipsum sequuntur, & ea, quæ hoc sequuntur, ueluti cornigeris competit serieium habere, superioribusq; vacare dentibus. Sumantur igitur hæc, & rursus accipienda sunt ea, quibus competit, sequiturq; genere cornua. Patet enim propter quid illis competunt ea, quæ diximus. Nam ob idipsum illis inerunt, quia cornua gerunt.

ANTI. Tex.commen.23. *Nunc quidem igitur secundũ ea, quæ assignantur communia nomina, dicimus. Oportet autem non solum sic considerare, sed & si aliud aliquid accipitur commune, accipientes si aliquibus hoc inhæreat, & qualia hoc sequantur. Vt cornua habentia hoc habere ventres, nõ vtrobiq; dentes esse. Iterum cornua habere quædam sequuntur. Manifestum est enim propter quid est in illis quod dicitur, propter id sunt quod cornua habent.* vide in annot.

Ostẽdit quomodo oportet inuestigare pp quid est reducendo in aliquod cõmune, quod nõ sit genus nominatum, & dicit ꝙ ea, quæ supradicta sunt, dicuntur sm illa cõmunia, quibus nomina sunt assignata, sed oportet non solũ sic in talibus cõsiderare, sed & si quid aliud appareat cõmune quod insit aliquibus etiam si nõ sit genus, vel si non sit nominatũ. Deinde oportet cõsiderare ad quæ hoc cõmune consequatur, & quæ sunt quæ consequantur ad hoc cõmune innominatum acceptum. Sicut habere cornua est quoddã commune, cui non est nomen impositũ, & quod nõ est genus. Ad hoc aũt commune sequuntur, duo quorũ vnum est, ꝙ omne animal habens cornua habet multos ventres propter necessitatem ruminationis, quorum vnũ vocatur echinus in interioribus existens, asper & capedinem habens, vt dicitur in libro de Historijs animalium. Aliud aũt quod consequitur ad animalia habentia cornua est ꝙ non habeãt dentes in vtraq; mandibula, sed solũ in inferiori, quia materia dentium cõuertitur in cornua. Item considerandũ est ad quæ animalia consequãtur habere cornua, puta bouem, & ceruũ. Sic.n. manifestum erit propter quid hæc animalia habent illas proprietates, quia.s. habent cornua. Deinde cum dicit.

ARGY. *Et insuper alius modus peruestigandi per similitudinem rationis. Non enim potest vnum quippiam idem sumi, quod quidem sepium, & spina, & os appellare oportet. Inerunt autem & ijs, atque sequenter aliqua, quasi talis sit vna quædam natura.*

ANTI. *Amplius autem alius modus est secundum analogum. Eligere.n. vnum idem non est accipere quod oportet vocare sepion, & spinam, & os. Sunt autem quæ sequuntur, & hoc, tanquam natura vna huiusmodi existente.*

Ostendit inuestigare propter quid reducendo ad aliquod cõmune analogum, & dicit ꝙ alius modus inuestigandi propter quid est eligere cõmune sm analogum.i. proportionem. Contingit.n. vnũ accipere analogũ quod est idem sm speciem, vel genus, sicut os sepiarum quod vocatur sepion, & spina piscium, & ossa animalium terrestrium. Omnia.n. ista conueniunt sm proportionẽ, quia eodem modo se habent spinæ ad pisces, sicut ossa ad terrestria animalia. Ad hoc autem cõmune analogum, quędam consequuntur propter vnitatem proportionis, sicut si cõmunicarent in vna natura generis vel speciei, sicut esse coopertum carnibus. Deinde cum dicit.

ARGY. *Eadem autem sunt nonnulla eorum, quæ proponuntur multipliciter. Quædam enim ex eo sunt ea, quia medium idem habent, veluti quia sunt omnia antiparistasis. Atq; horum nonnulla sunt eadem genere, quæcunque differentias habent, ex eo, quia sunt diuersorum, vel alio modo, vt propter quid resonat, aut propter quid apparet, & propter quid iris existit. Vniuersa enim hæc idem sunt propositum genere, omnia nanque sunt plane reflexo, sed specie sunt diuersa.*

ANTI. Tex.commen.24. *Eadem autem problemata sunt, quæ quidem idem medium habent. Amplius vt quoniam omnia antiparistasis, horum autem quædam genera sunt eadem, quæcunq; habent differentias, ex quo aliorũ, aut aliter sunt, vt propter quid echo, aut propter quid forma apparet, & propter quid iris. Omnia enim hæc vnum problema sunt genere, omnia enim repercussio sunt, sed specie altera.*

Ostendit quomodo multa problemata conueniunt in eo quod est propter quid. Et primo, quantum ad vnitatem medij. 2. quantum ad ordinem mediorũ, ibi {Alia autem.} Dicit ergo primo, ꝙ quædam problemata sunt eadem, inquantum.s. conueniunt in eo quod est propter quid, ppter hoc ꝙ habent idem medium. Sicut per hoc mediũ quod est antiparistasis.i. contra resistentia, vel repercussio multa demonstrantur. Sunt autem quædã eadem non simpliciter, sed genere, quæ quibusdam differentijs diuersificantur, quæ sumuntur vel ex diuersitate substantiorũ, vel ex diuersitate modi fiendi. Sicut si quæratur ppter quid sit echo, aut propter quid apparet.s. aliquid in speculo, vel propter quid generatur iris. Omnia enim ista sunt idem problema quãtum ad medium propter quid, quod est idem genere. Omnia.n. causantur ex repercussione. Sed repercussiones differunt specie. Nam echo fit per repercussionem aeris moti à corpore sonante ad aliquod corpus concauum. Apparitio autem rei in speculo fit propter hoc ꝙ in mutatio medij repercutitur ad speculum. Iris autem fit propter hoc quòd radij solares repercutiunt ad vapores humidos. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Quædam autem differunt ex eo, quia medium est sub alio medio, veluti propter quid Nilus, decrescente mense, magis affluat aquis? quia mensis decrescens similis magis hyemis est. Propter quid mensis decrescens, similis magis hyemis est? quia luna decrescit. Hæc enim sic inter sese habent, vt patet.*

ANTI. vide in annot. *Alia autem ex eo quòd medium, quod sub altero medio est differunt problemata. Vt propter quid Nilus, finiente mense, magis fluit? propter id, quòd vernior est finis mensis, Propter quid autem est vernior finis mensis? propter id, quòd luna deficit. Hæc quidem enim se habent adinuicem.*

Ostendit quomodo problemata conueniunt in propter quid sm ordinationem mediorum, & dicit, ꝙ quędam alia problemata sunt, quæ differũt adinuicem eo ꝙ habent diuersa media, quorum vnum est sub altero, & ponit exemplum. Vtpote si quæratur propter quid Nilus in fine mẽsis.s. lunaris magis inundat. Huiusmodi.n. ratio est, quia finis mensis magis est pluuialis. Quare autem hoc sit accipitur per aliud medium, propter hoc.s. ꝙ tunc deficit luna, quæ habet dominium super humores, & ideo deficiente lumine eius magis cõmouent vapores in aere, ex quo causatur pluuia. Et sic patet ꝙ ista duo media sic se hñt adinuicẽ, ꝙ vnũ eorũ est sub altero.

LECTIO XVIII.

An Causa & effectus simul sint, & non sint inquirit.

ARGY. *Ambiget autem quispiam de causa, & de eo, cuius est causa, est ne tum causa, cum est id, cuius est causa. veluti, cũ frondes decidunt: est ne tum ipsa causa defluendi frondes latitudo inquam foliorum, si idipsum illius, sit causa. Vel cum deficit luna: est ne tum interpositio terræ.*

De

ANTL. Tex.commen.35:

DE causa autem, & cuius est causa dubitabit aliquis nunquid, & cum causatum est, & causa est. Vt si folia fluunt, aut dificit luna, & causa deficiendi, etiam folia cadendi erunt. Vt si huius est lata habere folia, defisiendi autem terram esse in medio.

Postquã Philosophus ostendit quõ oportet inuestigare pp quid hic mouet duas quęstiones circa ipsum propter quid, quarũ prima est de coexistentia causæ ad causatum, secũda pertinet ad vnitatẽ causæ, ibi. {Vtrum aũt cõtingat.} Circa primũ tria facit. Primo ꝓponit quęstionem. Secundo obijcit: ibi {Si.n.non est} Tertio soluit: ibi {Aut cõtingit vnius.} Dicit ergo primo, ꝙ de causa, & causato põt aliquis dubitare, vtrũ qñ est vnum eorũ, sit & aliud. Quę quidẽ quæstio nõ est intelligẽda quantum ad simultatem tpis, sed quantũ ad simultatẽ consecutionis, vtpote si posito vno consequat̃ aliud simul tpe, vel posterius. Et ponit duo exempla, in quorũ vno causa præcedit causatũ. Nã lata folia hr̃e est cã ꝙ fluant folia alicuius arboris, oo aũt hr̃e lata folia & folia fluere sunt simul tpe. In alio aũt exẽplo cã, & causatũ sunt simul tpe, sicut interpõ terrę simul tpe, est cũ defectu lunę. Est ergo qõ vtrũ ad vnũ istorũ cõsequat̃ aliud. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Nam si nõ est, aliqua alia erit, ipsorũ causa: sin simul sunt causa, & id cuius est causa, ceu si intercedit terra, deficit luna, aut si latitudo est foliorũ, defluunt frondes.*

ANTL. vide in annot. *Si.n.nõ aliqua alia erit causa ipsorũ. Si vero causa sit, simul & causatum, vt si in medio est terra, deficit, aut si latum folium est, fluit. Si igitur non sit, simul itaq; erunt.*

Obijcit ad propositam quæstionẽ, ostendens ꝙ causa & causatũ semper simul sunt s̃m cõsequentiam, & ponit ad hoc duas rõnes, quarũ prima sumitur ex rõne causę & causati, & dicit ꝙ omne causatum oportet ꝙ habeat aliquã cãm. Vnde si posito isto causato, nõ simul ponitur ꝙ ista eius causa sit, sequitur ꝙ sit eius aliqua alia cã, & hoc ideo, quia necesse est ꝙ causatũ simul sit cũ aliqua causa. Sicut ad hoc, ꝙ est terrã esse in medio, sequit̃ ꝙ luna deficiat, & ad hoc qđ est arborẽ hr̃e lata folia, sequit̃ quod folia eius fluant. Si igitur nõ est dare aliã causam, sequitur ꝙ simul sit cũ hac causa. Secundã rõnem ponit ibi.

ARGY. *Tum mutuo profecto demonstrabuntur. Sit.n. A frondes deponit, B planta, cuius sunt folia lata, C vitis. Si igitur A cuilibet cõpetit B. Omnis.n. planta, cuius folia sunt lata, frondes deponit, B vero C ipsi cõpetit. Latas.n. frondes quęlibet vitis habet A etiam ipsi C competit. Omnisq; vitis frondes suas deponit. Atq; causa B mediũ est, vt patet. At licet etiam per foliorũ defluxum lata vitem habere folia demonstrare. Sit.n. D lata habere folia: abijcere frondes E, vitis aũt F. E igitur cuilibet inest F. Omnis.n. vitis abijcit suas frondes, D vero cuilibet cõpetit E, omnis nanq; planta, quę frondes deponit, habet folia lata: omnis ergo uitis habet folia lata, atq; causa est foliorũ defluxus.*

ANTL. *Et sit demonstrentur per altera. Sit.n. folium fluere in quo A, latum aũt folium in quo B, vitis vero in quo C. Si aũt in B est A omne.n. latum folium folio fluit, in C aũt B, omnis.n. vitis est habens latũ folium, in C igitur A omnis .n. vitis folio fluit. Causa aũt est B mediũ. Sed quoniam latis folijs vitis sit, est propter id quod folio fluit demonstrare. Sit.n. D quidem latũ folium, a aũt folio fluere, vitis vero in quo z. In z igitur est a folio.n. fluit omnis vitis, in a aũt D omne.n. fluens folio latum est foliũ, omnis itaq; vitis latum est folium. Causa autem est folio fluere.*

Quæ quidẽ sumit̃ ex hoc, ꝙ causa, & causatũ per inuicem demonstrantur. Et circa hoc tria facit. Primo ponit rõnem Secundo remouet errorẽ, qui posset consequi, ibi {Si aũt non contingit, &c.} Tertio probat quoddã quod supposuerat, ibi {Quod aũt nõ deficere.} Circa primum dicit, ꝙ etiã manifestum est, ꝙ causa & causatũ simul se cõsequunt̃, si hoc verũ est quod per inuicẽ demonstrent̃, quia ad medium demõstrationis de necessitate sequitur conclusio. Quod aũt per inuicem demõstrentur probat in prædicto exemplo. Sit.n. foliũ fluere in quo a, quę est maior extremitas, latũ folium hr̃e in quo b, quod est mediũ, vites vero accipiant̃ in quo c quod est minor extremitas. Sic igitur in b est a: quia omne, quod habet latũ foliũ, folio fluit, in c aũt est b quia omnis vitis habet folia lata, & sic cõcluditur ꝙ a est in c.i. ꝙ omnis vitis folio fluit. Et in toto hoc processu causa accipit̃ pro medio, & sic causatũ per causam demonstratur. Cõtingit aũt econuerso demonstrare causam per causatum.s. ꝙ vitis habet lata folia per hoc ꝙ fluit folio. Accipiatur.n. lata folia hr̃e quasi maior extremitas, quæ est d fluere folia quasi medium, quod est e, vitis vero minor extremitas, quæ est z. Sic igitur e est in z, quia oĩs vitis fluit folio, d aũt est in e quia.s. omne quod fluit & lata habet folia folio fluit, ex hoc concluditur ꝙ omnis vitis sit lati folij, & accipit̃ pro causa in consequendo folia fluere. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod si fieri nequit, vt sint sibi mutuo causa, causa nanque prior est eo, cuius est causa, & deficiendi quidem causa est in medio terram esse, huius autem non est, causa deficere lunam. Atq; demonstratio, quæ fit per causam, est propter quid, demonstratio vero, quæ non per causam fit, est ea, qua quippiam tantũ esse ostenditur. Qui per defectum terram in medio esse percepit, is scit quidem in ipsum esse, propter quid autem est non cognoscit.*

ANTI. vide in annotatione. *Si autem non cõtingit causas esse adinuicem, causa.n. prius est eo, cuius est causa, & deficiendi quidem causa est terram esse in medio, non est causa deficere. Si igitur quidem per causam est demonstratio, propter quid est, si vero non per causam, ipsius quia, quoniam in medio est cognouit, propter quid autem non.*

Excludit quẽdam errorẽ qui posset sequi ex præmissis, vt.s. eadem rõne vnũ prædictorũ demonstret̃ ex alio. Sed ipse excludens hoc dicit, ꝙ si nõ contingit ꝙ aliqua duo sint sibijnuicem causæ.s. in eodẽ genere, eo ꝙ causa est prior eo, cuius est causa, nõ aũt cõtingit idẽ esse prius & posterius, eodẽ modo cũ causa defectus lunæ sit terrã esse in medio, nõ est possibile ꝙ defectus lunæ sit cã eius ꝙ terra sit in medio. Si igitur demonstratio, quæ est per causam, est demonstratio pp quid, quæ aũt non est per cãm est ipsius quia, vt in Primo habitũ est, sequit̃ ꝙ ille, qui per defectũ lunę demonstrat ꝙ terra sit in medio, cognoscit quidem quia, non pp quid. Deinde cum dicit. Lect. 24. & 25.

ARGY. *Atq; deficere lunam non esse cãm vt sit in medio terra, sed econtra causam esse, vt deficiat luna, inde perspici põt. In rõne nanq; deficiẽdi inest, in medio terra esse. Quare patet per hoc illud, sed non per illud hoc innotescere.*

ANTI. *Quod autem non deficere causa sit in medio esse, sed hoc deficiendi causa, manifestum est. In ratione enim deficiendi est quod est in medio. Quare manifestũ est quòd per hoc illud cognoscitur, sed non hoc per illud.*

Probat quod supposuerat.s. qđ interpositio terræ sit causa defectus, & nõ econuerso, & dicit manifestũ esse ꝙ lunã deficere nõ est causa eius, quod est terrã esse in medio, sed ecõuerso, quia in ratione eclypsis ponitur ꝙ terra sit in medio, vt supra dictum est. Cum igitur quid & propter quid sint idem, manifestum est ꝙ defectus cognoscitur per interpositionem terræ, sicut per medium propter quid, & non econuerso. Deinde cum dicit.

ARGY. *An fieri poteſt, vt vnius plures ſint cauſæ? Et.n.ſi ſit, vt idem primo de pluribus prædicetur, ſit A quod quidem tam B quàm C competat primo: quorum alterū inſit D, alterū ſi cōpetat E. Inerit igitur ipſum A illis vtriſq;, E inquam & D. Atq; vt inſit quidem ipſi D cauſa eſt ipſum B, vt competat aūt ipſi E cauſa eſt ipſum C. Quare ſi cauſa eſt, neceſſe eſt & rem eſſe. Si vero res eſt, nō eſt neceſſe id eſſe, quod eſt cauſa, ſed cām quidē eſſe, nō tñ oēm,*

ANTI. *Aut cōtingit vnius plures cauſas eſſe? Et nanq; ſi eſt idem de pluribus primum prædicari ſit A in B primo eſſe, & in C alio primo, & hoc ſit in D, & illud in E. Erit itaq; A in D & E vtraque. Cauſa autem eſt in D quidem B, in E autem C. Quare cum cauſa, ſit, neceſſe eſt rem eſſe, ſed res cum ſit, non neceſſe eſt quidem quòd ſit cauſa. Cauſam quidem neceſſe eſt eſſe, non tamen omnem.*

Soluit primā quęſtionē oſtēdens in quibus verū ſit ꝙ cauſa, & cauſatū ſe ſequanť, & in quibus nō. Et circa hoc duo facit. Primo oſtēdit in quibus nō ſit verū. Secundo in qbus ſit verū, ibi {Aut ſi ſemper.} Dicit ergo primo, ꝙ contingit vnum cōe hr̄e plures cauſas ſ'm ꝙ cōuenit diuerſis, ſicut eſſe vituperabile cōuenit audaci ꝑꝑ exceſſum, timido aūt ꝑꝑ defectū. Accipiatur ergo ꝙ aliquod vnum prędiceť de pluribus primo, & immediate, vt prędiceť a de b primo, & ſilr de c ſicut eſſe vituperabile de ſuperabundātia & defectu, & iſta duo.ſ.c, & b prædicentur de d & e, ſicut ſuperabundantia cōuenit audaci, defectus aūt timido. Prædicabitur itaq; a de d & e, quia tam audax, q̄ timidus eſt vituperabilis. Cauſa aūt ꝙ a ſit in d eſt ipſum b. Eſt.n. audax vituperabilis ꝑꝑ ſuperabundantiā. Quod aūt a inſit ipſi e cauſa eſt ipſum c. Timidus.n. vituperabilis eſt ꝑꝑ defectū. Patet ergo ꝙ cū cauſa ſit neceſſe eſt rem eſſe, quia ſiue a ſit ſuperabundātia ſiue defectus, neceſſe eſt aliquid eſſe vituperabile. Sed exiſtēte re, neceſſe eſt quidem ꝙ aliqua cauſarū ſit, nō tñ neceſſe eſt quālibet cām eſſe. Sicut poſito ꝙ aliqd ſit vituperabile, nō eſt neceſſe ꝙ ſit in ſuperabundantia, ſed neceſſe eſt ꝙ ſit vel in ſuperabūdātia, vel in defectu. Deinde cū dicit.

ARGY. *Aut ſi ſemper id, quod proponitur, vniuerſale eſt, cauſa quoq; tota quædā eſt, & id, cuius eſt cauſa, vniuerſale etiā eſt. Veluti folijs ſpoliari, toti cuidā ineſt determinato, & ſi ſpecies ſunt illius, & his vniuerſaliter, aut plantis, aut huiuſcemodi plantis competit. Quare & medium in his, & id, cuius eſt cauſa, æqua ſint oportet, & cōuertantur, ueluti propter quid arbores folijs ſpoliantur? Quid ſi id ipſum ob congelationem eſſe oportet? & ſi congelatio nō cuiuis ineſt, ſed arbori? folijs arborē ſpoliari oportet.*

ANTI. *Aut ſi ſemper eſt uniuerſale propoſitū, & cauſa quoddam totum eſt, & cuius eſt cauſa vniuerſaliter, vt folio fluere in toto quodam determinatum eſt, & ſi ſpecies ipſius ſint multæ, & vniuerſaliter igitur, aut plantis, aut huiuſmodi plantis. Quare medium æquale oportet eſſe in ijs, & cuius eſt cauſa, & conuerti, vt propter quid arbores folio fluunt? Si ergo propter denſitatem huiuſmodi folio fluit arbor, oportet eſſe denſitatem, ſi denſitas eſt, non in qualibet, ſed in arbore, folio fluit.*

Oſtendit in quibus neceſſe ſit ſimul ſe conſequi cām & cauſatū, & dicit ꝙ ſi aliquid quęrať in vl'ı, accipiať tam cauſa q̄ id, cuius cauſa, & quærit in vl'ı, tūc oportet ꝙ ad cām ſemper ſequať effectus, & ad effectū cauſa. Sicut hoc quod eſt fluere folio nō cōuenit primo pluribus, vt erat in pręmiſſo exēplo, ſed determinate vni primo cōi, quanuis illius cōis ſint multæ ſpecies, quibus vl'r conuenit, ꝙ fluunt fol o, puta ſi accipiamus plantas, vel plantas tales.ſ. lata folia habentes. Vnde in oībus illis oportet accipere æquale mediū, ita ꝙ cōuertatur cauſa, & id cuius eſt cauſa. Sicut ſi quæramus quare arbores fluant folio? ſi accipiatur cauſa hmōi eſſe ꝑꝑ hoc ꝙ humidū eſt condenſatum & ſic facilius deſiccabile, ſequeť quòd ſi cauſatū ſit, ꝙ etiam cauſa ſit, puta ſi fluit arbor, quòd ſit cōdenſatio humoris. Et ecōuerſo oportet ꝙ poſita cauſa in tali ſubiecto ponatur effectus, vt puta ſi cōdenſatio humoris eſt nō in quacunq; re, ſed in arbore, ſequiť quòd folia fluat.

LECTIO XIX.

An ad vnitatem cauſæ vnitas effectus ſequatur, & econuerſo.

At quæret quiſpiam rurſus, ſi fieri poſſit, vt non eadem eiuſdem ſit vniuerſis cauſa, ſed diuerſa, nec ne? ARGY.

VTrum autem contingat nō eandem cauſam eiuſdem in omnibus, ſed alteram, aut non? ANTI.

Poſtquam Philoſophus determinauit quęſtionē motam vtrū ad exiſtentiā effectus ſequať exiſtētia cauſæ, & ecōuerſo, hic inquirit vtrū ad vnitatē cauſæ ſequať vnitas effectus, & ecōuerſo. Et circa hoc duo facit. Primo oſtēdit qūoad vnitatē effectus ſequať vnitas cauſę. Secundo ex hoc manifeſtat cōſecutionē cauſæ, & effectus, ibi {Habet aūt ſic cōſequi.} Circa primū tria facit. Primo ꝓponit quæſtionē quę eſt vtrū cōtingat ꝙ eiuſdē effectus nō ſit eadē cauſa in oībus, ſed alia & alia, vel nō. Videbať.n. in ſolutione præmiſſæ q̄ōnis ſupponi ꝙ contingat vnius effectus in diuerſis rebus eſſe diuerſas cauſas. Secundo.

An ſi per ſe quidem eſt demonſtratum, & non per ſignum aut per accidens, id fieri nequit, quippe cum ipſum medium extremi ſit ratio. Si vero non hoc pacto eſt demonſtratum, fieri poteſt. ARGY.

Aut ſi quidem per ſe demonſtretur, & non ſecundum ſignum, aut accidens, non poteſt autem eſſe. Ratio enim vltimi medium. Si vero non ſic eſt, contingit. ANTI. vide in annot.

Soluit quæſtionē diſtinguendo. Contingit.n. aliquid aſsignari pro cauſa alicuius effectus tripliciter. Vno mō accipiendo cām per ſe, & ſic demonſtratiue cōcludendo effectū. Alio modo accipiēdo ſignū. Tertio modo accipiendo aliquod accńs. Si ergo accipiať pro cauſa id, quod per ſe eſt mediū demōſtrationis, nō pōt eſſe niſi vna cauſa vnius effectus in oībus. Et hoc ꝓbat, quia hoc mediū per ſe in demōſtrationibus eſt rō vltimi.i. diffinitio maioris extremitatis. Quę tñ ſi demōſtrari indigeat de ſubiecto, demōſtrabiť per diffinitionē ſubiecti, vt ſupra habitum eſt. Lib. 2. lec.7. ex.6.in.8. Manifeſtū eſt aūt, ꝙ vnius vna eſt diffinitio. Vnde oportet ꝙ vnius effectus nō accipiatur niſi vna cā, q̄ eſt mediū demonſtrationis. Si vero non accipiať quaſi cauſa inferēs id, quod eſt per ſe medium demōſtrationis, ſed accipiať pro medio aliquod ſignum vel aliquod accidens, tunc cōtingit vnius effectus accipi quaſi plures cās in diuerſis, ſicut patet in exēplo ſuperius poſito. Per ſe.n. cauſa ꝙ aliquid ſit vituperabile eſt præter rectā rationē. Sed ꝙ aliquid ſit ſuperabundans, vel deficiens eſt ſignū eius quod eſt præter rectam rationem. Tertio ibi.

Fit aūt id, cuius, & id, cui eſt cauſa, per accidens conſiderentur. Non tñ ex numero eorum eſſe videtur, quę proponuntur. Quod ſi ita nō eſt ſimiliter habebūt & mediū. Si.n. æquiuoca ſint, mediū habebunt æquiuocū. Si ſint vt in genere, mediū habebunt ſimiliter, veluti propter quid etiā mutuo ordine ſimilitudinem ſubeunt rōnum. Eſt.n. alia cauſa in lineis, & in numeris. Atq; eadē alia quidē eſt, ut linearum rōnem ſubit. Eadem aūt vt tale habet incrementū, & eodē in omnibus modo. Vt color aūt colori, figuraq; figuræ ſit ſimilis, alia erit alij cauſa. Simile nāq; in his eſt æquiuocum. In figuris.n. in ſimilitudine forſitan rationum, conſiſtit, quæ inter latera ſunt, & angulorum æqualitate. ARGY.

æqualitate. In coloribus autẽ in vnitatem ipsius sensus, aut aliquo tali, ea vero, quæ similitudine rõnum eadem sunt, mediũ identidẽ similitudine rõnum idem habebunt.

ANTI. vide in annot. *Est aũt & causam, & cuius causa, in quo considerare secundum accidens, immo videntur problemata esse. Si autem non, similiter se habebit medium. Siquidem æquiuocum, & æquiuocũ medium est, si vero sicut in genere sit, similiter se habebit, vt propter quid vicissim analogum. Alia.n.est causa in numeris, & in lineis, & eadem. Inquantum aũt linea est non eadem est, inquantum autẽ habens augmenta huius, eadem sicut in omnibus. Similẽ autem esse colorem colori, & figuram figuræ, aliam causam esse, æquiuocum.n.est simile in omnibus. Hoc quidem est fortassis secundum analogiam habere latera æqualia, & æquales angulos. In coloribus aũt vnum sensum esse, aut aliquod aliud huiusmodi. Secundum autem analogiam eadem sunt, & medium se habet secundum analogiam.*

Manifestata polita solutionẽ ostendens membra diuisionis positæ esse possibilia, & dicit ꝙ contingit & id, qđ est causa, & id, cuius est causa considerare ſm accidens, sicut musicus per accñs est causa domus, cuius per se est causa ædificator, qui tñ est causa receptaculi latronũ per accidens, si hoc contingat in domo fieri, quinimmo etiã ipsa problemata vñr esse per accidens. Si vero nõ accipiatur per accidens causa & causatũ, oportet ꝙ mediũ quod accipitur pro causa sĩlr se habeat cũ effectu, cuius demonstratio quæritur, vtpote si aliqua sunt æquiuoca, & medium cõe quod accipitur erit æquiuocũ. Si aũt non sint æquiuoca, sed cõueniant quasi in genere, & medium erit cõe sicut genus, sicut vicissim analogũ.i.cõmutatim proportionari vniuoce in multis inuenitur, puta in numeris, & lineis, in quibus habet quodammodo aliam causam, & quodãmodo eandem. Aliã quidem ſm speciẽ, inquantum.s.alij sunt numeri, & alij lineę, sed est genere eadem inquantũ.s.tam lineę, quã numeri cõueniũt in hoc ꝙ hñt tale augmentũ, ex quo in eis cõmutata ꝓportio demonstratur. Aliud aũt exemplũ subiungit in æquiuocis, & dicit ꝙ eius quod est simile, alia causa est in coloribus, & in figuris, quia ęquiuoce dr̃ vtrobiq;. In figuris.n.nihil est aliud esse simile, q̃ ꝙ latera habeant analogiã.i.ꝙ sint adinuicem proportionabilia, & ꝙ anguli sint æquales. Sed in coloribus esse simile est ꝙ faciãt eandem immutationem in sensu, vel aliquid aliud hmõi. Tertio aũt dicit de his, quæ cõueniunt ſm analogiã, qm̃ in his oportet esse mediũ vnum ſm analogiã, sicut supradictũ est, quia tam iris q̃ echo est quædam repercussio. Deinde cum dicit.

ARGY. *Causa autem, & id cuius est causa, atq; id, cui est causa, ita se habent ad mutuo se sequendum. Nam si hoc sumas, per singula, id, cuius est causa, ad plura se extendit, velut externos angulos quatuor rectis æquales habere extendit triangulũ atq; quadratum. Quod si omnia sumas, æquatur. Sunt.n.quæcunq; quatuor rectis æquales externos angulos habent. Similiter sese habet & medium. Est aũt ipsum medium extremi ratio primi. Quo circa scientiæ omnes per diffinitionẽ fiunt, veluti spoliari frondibus simul sequitur vitem, atq; excedit. Et ficũ item atq; excedit, sed non omnis superat, sed æquatur. Si igitur primũ medium sumpseris, ratio illud erit abijciendi folia. Erit enim primum quidem medium versus extremum alterũ, tales inquã vniuersis esse, deinde medium huius succum congelari, vel aliquid aliud tale. At si quispiam interrogauerit quid est defluere folia? congelari respondebimus eius succum, qui in seminis coniunctione consistit.*

ANTI. *Habet autẽ sic consequi causam adinuicem, & cuius est causa, & in quo est causa. Vnumquodq; quidem accipienti, & cuius est causa, & causa in plus est, vt in quatuor æquales qui sunt extra, in plus sunt, quam in triangulis, aut quadrangulis, in omnibus aũt & in æque. Quæcunq;.n.quatuor rectis ęquales quę sunt extra, & mediũ similiter est. Est aũt medium ratio primi termini. Ex quo omnes scientiæ sunt per diffinitiones, vt folio fluere similiter sequitur vitem, & excellit ficum, & non omnia, sed æqualiũ est. Si uero accipiat aliquis primũ medium, ratio fluendi folium est. Erit.n.primum quidem quod in altera mediũ, quoniam huius sunt omnia. Sit huiusmodi medium quoniam succus densatur, aut aliquid huiusmodi. quid autem est folio fluere? densari in contractu seminis succum.* Vide in annot.

Ostendit ſm præmissa qualiter sibi inuicẽ causę consequanť. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit qualis sit cõsecutio causę & effectus. Secundo ordinat hmõi consequentiã in figura syllogistica, ibi {In figuris aũt.} Tertio mouet quandã dubitationẽ ex præmissis, ibi {Si autẽ in athomũ.} Dicit ergo primo ꝙ talis modus cõsequentiæ inuenitur inter causam, & causatũ & subiectũ cui inest illud causatum, ꝙ si aliquis accipiat ſm vnũ aliquid particulare id, cuius causa quæriť, erit in plus q̃ causa vel subiectũ, sicut hr̃e angulos extrinsecos æquales quatuor rectis cõueni triangulo eadem rõne, quia tres anguli eius extrinseci simul cũ tribus intrinsecis sunt ęquales sex rectis. Cũ igitur tres intrinseci sint æquales duobus rectis, sequiť ꝙ tres extrinseci sint ęquales quatuor rectis. Etiã quadrãgulus habet quatuor angulos ęquales quatuor rectis, sed alia rõne. Anguli.n.eius intrinseci & extrinseci sunt æquales octo rectis, sed anguli intrinseci quadranguli sunt æquales quatuor rectis, ergo anguli extrinseci sunt ęquales quatuor rectis. Sic igitur hr̃e angulos exteriores æquales quatuor rectis est in plus quã triangulus, aut quadrãgulus, sed si simul accipianť ęqualiter se habebũt. Quęcunq;.n.figuræ cõmunicãt in hoc ꝙ habeãt angulos exteriores æquales quatuor rectis, oportet ꝙ sĩlr cõmunicent in medio, quod est causa æqualitatis ad quatuor angulos rectos. Et hoc ꝓbat sicut, & prius, per hoc ꝙ mediũ est diffinitio maioris extremitatis. Et inde est quod oẽs sciẽ fiunt per diffinitionem. Probat aũt hoc per exemplũ in reb' naturalibus. Hoc.n.qđ est folio fluere, cõsequiť ad vitẽ, & pera ex pluribus consequiť etiã ad ficũ excedit ipsam, tñ est excessiuũ oĩm q̃bus conuenit, sed est eorũ sicut ęqualiũ. Si ergo aliquis velit accipere id, qđ est primũ mediũ respectu oĩum, erit hæc diffinitio eius, quod est folio fluere, quæ quidẽ diffinitio erit primũ medium ad alia, eo ꝙ oĩa talia sunt. Et iterũ huius accipietur aliquod aliud mediũ, puta, ꝙ succus densatur per desiccationẽ, vel aliquid aliud hmõi. Vnde si quęrať quid est folio fluere dicemus, ꝙ nihil aliud est q̃ cõdensari succũ seminis in contactu, s.folij ad ramum. Deinde cum dicit.

ARGY. *In figuris aũt hoc pacto quispiam assignabit, quærentibus quonam pacto se sequuntur causa, & id cuius est causa. Ponatur A cuilibet inesse B, ipsum aũt B cuiq; competat eorũ quæ sunt D. A igitur vniuersale hisce fuerit, quæ sunt D. Etenim id vniuersale dico, quod non cõuertitur. Id aũt vniuersale vocito primum, cum quo vnumquodq; quidem nõ conuertitur, vniuersa autem cõuertuntur atq; æquantur. B igitur causa est, ut A canctis hisce competat, quæ sunt D. Oportet ergo ipsum A ad plura sese extendere, quàm ipsum B. Quòd si ita non est, cur magis hoc erit illus causa? Quod si B non omnibus competit, E erunt uniuersa illa vnum quid aliud ab ipso B. Alioquin quonam pacto dicere licebit, A quidem ipsum omni cõpetere E, ip-*

ſum aũt E non omni competere A? Cum vero non erit aliqua cauſa, nam ipſum A cunctis competit D: at ipſis etiã E, & ipſa igitur vnum quid erunt, atque id conſiderare oportet, & ſit C. Fieri igitur poteſt, vt eiuſdem, ſed non eiſdem ſpecie plures ſint cauſa, veluti vt longa ſint vita quadrupedes quidem cauſa eſt ipſas bili vacare, volucres autem ipſas eſſe ſiccas, aut aliquid aliud.

ANTI. vide in annot. *In figuris aũt ſic aſſignabit quærentibus conſecutionẽ cauſa, & cuius eſt cauſa, ſit.n. A quidem, in B omni, B autem in vnoquoq; eorũ qua ſunt D B quidem vniuerſaliter vtiq; in ipſis erit D. Hoc aũt dico vniuerſale, quod nõ conuertitur, omnia aũt conuertuntur & exceduntur. In ipſis igitur eſſe cauſa ipſius, A B eſt. Oportet itaq;, in plus quã B extendi. Si vero non, quid magis erit cauſa hoc illius? Si ergo in omnibus, E eſt A, erit aliquod vnum illa omnia aliud A B. Si.n.non, quõ erit dicere, quoniam in quo eſt E ſit A omni, in quo aũt A non omni ſit E? Propter quod.n. erit aliqua cauſa, vt A ſit in omnibus E. Si itaq; quæ ſunt E erunt, aliquod vnũ cõſiderare oportet, & ſit C. Contingit igitur & plures cauſas eſſe eiuſdem, ſed non eiuſdem ſpecie, vt longa vita eſſe quadrupedia, cauſa eſt non habere cholerã, volatilia autem ſicca eſſe, aut aliqua alia.*

Ordinat modũ prędictæ cõſecutionis in figura ſyllogiſtica, & dicit ꝙ ſi quæraẽ cõſecutio cauſę & cauſati, ſic poterit aſſignari ſ'm figuras ſyllogiſmorũ. Si.n.à in omni b, b aũt in vnoquoq; eorũ, quæ ſunt d, ſed in plus ꝗ d. Sic igitur b vniuerſaliter erit in his quę cõtinentur ſub d ſ'm quod vniuerſaliter dr̃ ineſſe, quod non conuertiẽ, ſed primũ vl'e eſt, cui vnumquodq; quidẽ cõtentorũ ſub eo non cõuertitur. Oĩa aũt ſimul accepta cõuertuntur cum primo vl'i, ſed excedunt quodlibet eorũ, quæ ſub eo continentur. Sic igitur quod à ſit in ipſis, quę cõtinentur ſub d cauſa eſt b. Oportet ergo ꝙ a extendaẽ in plus quã d. Si aũt nõ, ſed ſe haberet ex ęquo, quare magis b eſſet cauſa in inferendo ꝙ a ſit in d quam econuerſo? Poteſt.n.ex vtroq; conuertibiliũ concludi aliud. Ponatur igitur vlterius ꝙ à prædicetur de omnibus in quibus eſt e, ſed non cõuertitur, oportet.n.dicere ꝙ illa oĩa, quæ cõtinenẽ ſub b, ſint aliquid vnũ diuerſum ab eo quod eſt b. Si.n. non eſſet aliud e quam b, qũo eſſet verũ dicere ꝙ a ineſſet omni b, & nõ econuerſo, cum a nõ ſit niſi in e & in b? ita ſequeretur ſi e & b nõ eſſent aliud quam a, non eſſet in plus quam e. Supponaẽ ergo ꝙ a ſit in plus quã d, & quam e. Quare ergo nõ poterit inueniri aliqua cauſa propter quã inſit oĩbus quæ ſunt in d. Et hæc cauſa eſt b. Sed adhuc quærendũ eſt vtrum & omnia quæ cõtinentur ſub e, habeant aliquã vnam cauſam, & ſit talis cauſa c. Igitur concludit ꝙ cõtingit eiuſdem eſſe plures cauſas, ſed nõ eiuſdem ſ'm ſpẽm. Sicut eius quod eſt a, cauſa eſt b & c, ſed b eſt cauſa ꝙ a inſit his quę cõtineñ ſub d, c aũt eſt cauſa ꝙ a inſit his, quæ cõtinentur ſub e. Et ponit exemplũ in his rebus naturalibus. Sit.n.hoc, quod eſt eſſe longe vitæ, quaſi a, quadrupedia quaſi d, ſed non habere cholerã .ſ. ſuperfluam, ſit quaſi b, quod eſt cauſa in quadrupedibus longe vitæ, volatilia aũt quaſi e: ſiccum aũt eſſe vel aliquid aliud hmõi quod eſt in eis cauſa longe vitæ, aut aliquid aliud huiuſmodi ſit quaſi c. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod ſi non ſtatim accidunt ad indiuiduum, & ſi non ſolum vnum, ſed plura ſunt media, plures etiam & cauſa ſunt. Vtrum autem mediorum ſit ſingulis cauſa, vtrũ id, quod eſt verſus vniuerſale primũ, an id, quod verſus ſingula collocatur? Patet igitur ea eſſe, quæ propinquiſſima ſunt vnicuiq;: cui eſt cauſa. Nam vt primum ſit ſub vniuerſali, hoc eſt cauſa, veluti vt A cõpetat ipſi D cauſa eſt ipſum C. Vt igitur A cõpetat ipſi D cauſa ipſum C, vt aũt A competat ipſi C, cauſa eſt ipſum B, at vt huic inſit, idipſum. At enim de ratiocinatione quidem demõſtrationeue quidnam vtrunq; ſit, & quo ſit modo ſatis iam patuit, & ſimul etiam demonſtratiua ſcientia. Eſt enim idem.*

ANTI. vide in annot. *Si autem in atomũ non ſtatim veniunt non ſolũ vnum medium eſt, ſed plura, & cauſa plures ſunt. Et qualis eſt cauſa mediorum, qua ad vniuerſale prima eſt, aut qua ad ſingulare ſingularium? Manifeſtum igitur eſt quod magis proxime vnicuiq; proxima eſt cauſa. Primum quidem ſub vniuerſali eſſe, hæc eſt cauſa, vt in D quod eſt C, ipſius A cauſa eſt. In D quidem igitur eſſe C, cauſa eſt ipſius A, in C autem A B, in hoc autem eadem eſt. De ſyllogiſmo & demonſtratione quid vnumquodq; ſit, & quomodo ſit, manifeſtum eſt. Similiter autem & de ſcientia demonſtratiua. Idem enim eſt.* Tex.cõ.26.

Mouet quandã dubitationẽ ex pręmiſsis. Dictũ eſt ſupra ꝙ nõ ſtatim à principio veniẽ in aliquod atomũ.i. indiuiſibile, in quo inueniaẽ illud, cuius cauſa quæritur, ſed ſtatim inueniunẽ multa & indiuiſa, in quibus illud vnũ inueniẽ, & non eſt vnũ medium per quod de oĩbus illud vnũ demonſtretur, & cauſæ poſsibiles ſunt. Eſt ergo dubitatio ſi illorũ mediorum oporteat aliquã cauſam accipere, vtrũ oporteat eam accipere ex parte vl'is primi, puta ex parte ipſius a, vel ex parte ſingularium.i. eorũ, quæ ſunt minus cõia? ſicut ſupra accipiebatur e & d vel quadrupedia, & aues? Et ad hoc reſpondens dicit quod oportet ſemper media accipere quę ſunt propinquiora ſubiecto, in quo quæritur cauſa illius cõis cauſati & ſic oportet procedere quouſq; perueniatur ad id, quod eſt immediatũ cõmuni cauſato. Et huius rõnem aſsignat, quia illud quod eſt ex parte eius quod cõtineẽ ſub aliquo communi, eſt ei cauſa ꝙ ſit ſub illo cõmuni, ſicut d eſt ſub b, & ſic c ſit cauſa d, ꝙ b inſit ei. Et ex hoc ſequitur vlterius ꝙ c ſit cauſa ꝙ a inſit d, & ꝙ a inſit c, b eſt cauſa. Ipſi aũt b ineſt a, per ſeipſum & immediate. Vltimo autẽ epilogat ea, quæ dicta ſunt in tota doctrina Analyticorum, & dicit ꝙ manifeſtum eſt ex præmiſsis tam in libro Priorum, quã in libro Poſteriorum de ſyllogiſmo, & demonſtratione quid ſit, & quomodo fiat vtrunque, & ſimiliter manifeſtũ eſt de ſcientia demonſtratiua, quomodo fiat in nobis. Hoc.n.ad idem pertinet, quia demõſtratio eſt ſyllogiſmus faciens ſcire, vt ſupra in primo habitum eſt.

LECTIO XX.

Quomodo prima ac communia demonſtrationis principia à nobis cognoſcantur, determinat.

De principijs autem quonã pacto nota nobis euadunt, & quis habitus ea cognoſcit, hinc pateſiet, ſi antea dubitabimus. ARGY.

DE principijs autem quomodo fiunt cognita principia, & quis eſt cognoſcens habitus, hinc eſt manifeſtum, dubitantibus quidem primum. ANTI.

Poſtquã Philoſophus oſtẽdit qũo cognoſcaẽ id, quod eſt principiũ demonſtrationis ſicut mediũ.ſ.quid, & ꝓꝑ quid, hic oſtendit qũo cognoſcãtur prima principia demonſtrationis cõia. Et primo dicit, de quo eſt intentio. Secundo exequitur propoſitum, ibi {Quod quidem igitur, &c.} Dicit ergo primo ꝙ ex his, quæ ſequentur manifeſtum erit de principijs primis in demonſtrabilibus qualiter eorum cognitio fiat in nobis, & quo habitu cognoſcantur. Hoc tamen ordine obſeruato, vt prius circa hoc dubitationes ponamus. Deinde cum dicit.

Fieri itaque non poſſe, vt demonſtrationem quiſquam ſcientiam conſequatur, ſi non cognoſcat prima principia ARGY. Lect.4.

vacantia

vacantia medijs, prius est dictum, ac explicatum.

ANTI. Tex.commen.27. *Quod quidem igitur non contingit scire per demonstrationem, non cognoscentem prima principia immediata, dictum est prius.*

Exequitur ꝓpositum. Et circa hoc duo facit. Primo mouet dubitationem. Secundo soluit, ibi {Necesse itaq; est habere, &c.} Circa primum tria facit. Primo pręmittit quoddam, ex quo ostenditur necessitas huiusmodi inquisitionis. Secundo mouet quæstiones, ibi {Immediatorum aũt, &c.} Tertio obijcit ad quæstionem, ibi {Siquidem, &c.} Dicit ergo primo quod dictum est ꝙ non contingit aliquid scire per demonstrationem, nisi præcognoscantur prima principia immediata. Et ideo ad scientiam quæ est demõstratione, vtile est vt sciatur qualiter prima principia cognoscantur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Dubitauerit autem quispiam, vtrum cognitio eorum, quæ medijs vacant, sit eadem, an autem non eadem, & vtrum scientia sit vtriusque, an autem non sit, sed alterius quidem scientia, alterius autem aliquid aliud genus, & vtrum habitus eorum non insint, sed fiant, ac acquirantur, an insint quidem, sed lateant.*

ANTI. *Immediatorum autem cognitio vtrum eadem est, aut non eadem dubitabit vtique aliquis, & vtrum scientia vtriusque: aut est, aut non est, aut huius quidem scientia, illius autem alterum aliquod genus sit, & vtrum cui non insint, habitus fiant, aut dum insint, lateant.*

Mouet dubitationes tres circa prædictam cognitionem principiorũ, quarum prima est, vtrũ omniũ immediatorum principiorum sit eadẽ cognitio, vel non. Secunda dubitatio, est vnum omnium immediatorũ sit scientia, vel nullorum, aut sit scientia quorundam, aliorũ vero aliud genus cognitionis. Tertia vero quæstio est, vtrũ habitus istorum principiorum fiat in nobis cũ prius non fuerunt, vel in nobis fuerunt, sed tamen nos lateat.

ARGY. *Si igitur ipsos habemus, absurdum est sane. Fit enim vt latet nos habentes certiores demonstratione cognitiones has habere.*

ANTI. vide in annot. *Siquidem igitur habemus ipsos, inconueniens est. Contingit enim & certissimas habitas cognitiones demonstrantem latere.*

Obijcit ad quæstionem vltimã, ad quã aliæ ordinantur. Et primo obijcit ad vnam partem, & dicit, ꝙ est inconueniens dicere ꝙ habeamus habitus horũ principiorum, & lateat nos. Manifestũ est.n. ꝙ illi, qui habent cognitionẽ principiorum, hñt certiorem cognitionem cognitione, quæ est per demonstrationẽ. Non.n. potest haberi ita ꝙ lateat habentem. Dictũ est.n. in principio libri, ꝙ ille, qui habet scientiam, scit ꝙ impossibile est aliter se habere. Ergo multo minus potest esse ꝙ aliquis habeat cognitionẽ principiorum immediatorum, & lateat ipsum. Quod tamen inconueniens sequeretur, si habitus huiusmodi inessent, & laterent. Secundo ibi.

Lec.4.tex. Expo.

ARGY. *Si vero nõ habentes prius acquirimus, quonam pacto cognoscamus, atq; discamus, ex nõ antecedenti cognitione? Id.n fieri nequit, ut de demõstratione ẽt dicebamus.*

ANTI. *Si aũt accipimus non habentes prius, itaq; qualiter cognoscimus, & addiscimus, ex non præexistenti cognitione? Impossibile enim est sicut in demonstratione diximus.*

Obijcit ad cõtrarium. Si.n. aliquis dicat ꝙ accipimus de nouo habitus principiorũ, cum prius eos non habuerimus, relinquitur vlterius dubitatio qualiter possumus huiusmodi principia de nouo cognoscere & addiscere, & hoc non ex aliqua præexistenti cognitione. Impossibile est.n. aliquid addiscere nisi præexistẽti cognitione, sicut etiam supra circa demonstrationẽ diximus. Immediata aũt principia ideo ex præexistenti cognitione addiscere nõ possumus, quia præexistens cognitio est certior. cum sit causa certitudinis his, quæ per eam innotescunt. Nulla autẽ cognitio certior est cognitione huiusmodi principiorum. Vnde non videtur, quòd possumus ea cognoscere, cum prius non cognouerimus. Tertio ibi.

Lib.1.lec.1. tex.ex.1. & le.6.t.ex.2.

ARGY. *Constat igitur fieri non posse, vt aut habeamus ipsos, non enim sane ignoraremus, aut ignorari, nullumque habentes habitum, consequamur.*

ANTI. *Manifestum igitur est, quoniam neque habere possibile est ignorantibus, & neq; non habitãtibus habitum fieri.*

Cõcludit ex præmissis duabus rationibus quod neq; possibile est semper hr̃e cognitionẽ horũ principiorum, quæ nos lateant, neque etiam possibile est quod in nobis generetur de nouo talis cognitio, omnino ignorãtia pręcedente, & non aliquo alio habitu. Deinde cum dicit.

Expo.2.

ARGY. *Necesse est itaq; vim quidem nos aliquã, potentiamq́; habere, non tamen talem, vt his ipsis exactior sit, ac certitudine præstabilior.*

ANTI. *Necesse itaq; est habere quandam quidem potentiam, non huiusmodi autem habere, vt sit his honorabilior secundum certitudinem.*

Soluit præmissas quæstiones. Et primo soluit vltimã. Secundo soluit duas primas, ibi {Qm̃ aũt eorũ, quæ circa intellectum, &c.} Circa primum duo facit. Primo soluit dubitationẽ. Secundo manifestat solutionẽ positam, ibi {Quod aũt dictum est olim, &c.} Circa primũ tria facit. Primo proponit ꝙ oportet aliquid cognoscitiuũ in nobis præexistente. Secundo ostẽdit quid sit illud, ibi {Vr̃ aũt, &c.} Tertio ostẽdit quõ ex præexistenti cognoscitiuo principio fiat in nobis principiorũ cognitio, ibi {Ex sensu quidẽ, &c.} Dicit ergo primo ꝙ necesse est à principio in nobis esse quandã potentiã cognoscitiuã, quæ.s. præexistat cognitioni principiorum, nõ tñ talem quæ sit potior quantũ ad certitudinẽ cognitione principiorum. Vnde nõ eodem modo principiorũ cognitio fit in nobis ex præexistẽti cognitione, sicut accidit in his, quæ cognoscuntur per demonstrationẽ, quia cognitio eorũ, quæ cognoscunt per demonstrationẽ.i. cognitio conclusionũ fit in nobis ex præexistenti cognitione intellectiua principiorũ.i. ex habitu, sed cognitio principiorũ fit in nobis ex præexistenti cognitione sensitiua. Deinde cum dicit.

ARGY. *Videtur aũt idipsum animalibus cunctis inesse. Nam habent vim quandam insitam discernendi, quam quidem vniuersi sensum appellant.*

ANTI. *Videtur aũt hoc inesse omnibus animalibus. Hñt.n. naturalem potentiam iudicatiuam, quam vocamus sensum.*

Ostendit quid sit illud principiũ cognoscitiuum pręexistens. Et quantũ ad hoc ponit tres gradus in animalibus, quorũ primus est hoc quod videtur inesse cõmuniter omnibus animalibus, quod omnia hñt, quandã connaturalem potentiam ad iudicandũ de sensibilibus, quæ vocatur sensus, quę nõ acquiritur de nouo, sed ipsam naturam consequitur. Secundum gradum ponit ibi.

ARGY. *Insito autem animalibus sensu natura, in quibusdam fit forma sensibilis mansio, in quibusdam non fit. In quibus igitur non fit, hisce, præter ipsum sentire, non est cognitio, aut omnino, aut eorum, circa quæ non fit formæ mansio. In quibus autem fit, vt cum sentiunt vnum quid anima habeant.*

ANTI. *Cum autem insit sensus animalibus, in his quidem animalium mansio est sensibilis, in alijs autem non fit. In quibuscunque igitur non fit, aut omnino, aut circa quæ*

non ſit, non eſt in his cognitio, vltra quam ſentiunt. In quibuſcunque autem ſentientibus eſt habere vnum quoddam in anima.

Et dicit ꝙ cum ſit ſenſus in omnibus animalibus, in quibuſdam eorũ remanet aliqua impreſsio ſenſibilis abeunte re ſenſibili, ſicut cõtingit in omnibus animalibus perfectis. In quibuſdam aũt non contingit hoc, ſicut in quibuſdam animalibus imperfectis, ſicut patet in his quę non mouentur motu progreſsiuo. Et ſorte contingit ꝙ circa aliqua animalia remanet aliqua impreſsio quãtum ad aliqua ſenſibilia, quæ ſunt vehementiora, non autem quantum ad aliqua quæ ſunt debiliora. In quibuſcunque igitur animalibus omnino nulla impreſsio remanet ſenſibilis, huiuſmodi animalia nullam cognitionem habẽt, niſi dum ſentiunt. Et ſimiliter animalia, in quibus nata eſt remanere talis impreſsio, ſi circa aliqua ſenſibilia in eis nõ remanet, nõ poſſunt habere aliquam cognitionem niſi dũ ſentiunt. Sed animalia in quibus ineſt huiuſmodi remanſio impreſsionis cõtingit adhuc habere, quandam cognitionem in anima præter ſenſum, & iſta ſunt, quę habent memoriam. Tertium gradum ponit ibi.

ARGY. *In his, cũ multa talia fiunt, differentia quadam emergit, vt quibuſdam ex talium manſione ratio fiat, quibuſdam non fiat.*

ANTI. vide in annot. *Multis igitur factis huiuſmodi, iam differentia quædam fit. Quare in his quandam eſt fieri rationem ex talium memoria, in alijs vero non.*

Et dicit quòd cum multa ſint talia animalia habentia memoriam, inter ea vlterius eſt quædã differentia. Nam in quibuſdam eorum fit ratiocinatio, de his, quæ remanent in memoria, ſicut in hominibus, in quibuſdam autem non, ſicut in brutis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ex ſenſu igitur fit memoria quemadmodum dicimus, ex memoria vero ſæpius eiuſdem facta, experientia naſcitur. Plures enim memoriæ numero vna experientia eſt. Experientia vero, aut ex omni vniuerſali quietam iam in anima conſecuto, quod eſt vnum præter multa, quodq́; in omnibus illis vnũ ineſt, idemq́; principiũ artis atq; ſcientiæ, pullulat. Artis, ſi ſit circa generationẽ, ſcientiæ, ſi ſit circa id, quod eſt. Neq; igit̃ determinati habitus inſunt, neq; ab alijs ad cognoſcendũ magis aptis habitibus, ſed à ſenſu fiunt (vt diximus) veluti in prælio facta fuga, ſi ſtetit unus, ſtetit, et alius, deinde alius, donec ad principiũ eſt peruentum. Anima autem eſt talis, vt poſſit id pati.*

ANTI. vide in annot. *Ex ſenſu quidem igitur fit memoria ſicut diximus, ex memoria autem multoties facta, experimentum. Multæ enim memoriæ numero, experimentũ eſt vnum. Ex experimento autem, aut ex omni quieſcente vniuerſali in anima vno pręter multa, quod eum in omnibus vnum ſit & idem, illud eſt artis principiũ, & ſcientię. Siquidem circa generationẽ artis eſt, ſi vero circa eſſe ſcientię. Neq; igitur determinati habitus, neq; ab alijs habitibus fiunt notioribus, ſed à ſenſu, vt in uerſione pugnæ. Vno.n.ſtante alter ſtetit, poſtea alter, quouſque in principium veniat. Anima autem cum huiuſmodi, ſit qualis poſſit pati hoc.*

Oſtendit ſm prædicta quõ in nobis fiat cognitio primorũ principiorũ, & concludit ex præmiſsis ꝙ ex ſenſu fit memoria, in illis.ſ.animalibus in qbus.ſ. remanet impreſsio ſenſibilis, ſicut ſupra dictũ eſt. Ex memoria aũt multoties facta circa eandẽ rẽ in diuerſis tñ ſingularibus fit experimẽtum, quia experimentũ nihil aliud videtur, quã accipere aliquid ex multis in memoria retentia. Sed tñ experimentũ indiget aliqua ratiocinatione circa particularia, per quã confertur vnum ad aliud, quod eſt proprium rõnis. Puta cũ talis recordatur ꝙ talis herba multoties ſanauit multos à febre, dicitur experimẽtum ꝙ talis ſit ſanatiua febris. Ratio aũt non ſiſtit in experimento particulariũ, ſed ex multis particularibus in quibus expertus eſt, accipit vnum cõmune quod firmatur in anima, & conſiderat illud abſq; conſideratione alicuius ſingulariũ, & hoc accipit vt principiũ artis & ſcientiæ. Puta diu medicus conſiderauit hanc herbã ſanaſſe Sortem febrientem, & Platonem, & multos alio ſingulares homines, cum aũt ſua cõſideratio ad hoc aſcendit, ꝙ talis ſpecies herbę ſanat febrientem ſimpliciter, hoc accipitur vt quędam regula artis medicinæ. Hoc eſt ergo quod dicit ꝙ ſicut ex memoria fit experimentũ, ita etiam ex experimento, aut etiã vlterius ex vniuerſali quieſcente in anima, quod.ſ.accipitur ac ſi in omnibus ita ſit ſicut eſt experimentum in quibuſdã. Quod quidem vniuerſale dicitur eſſe quieſcens in anima inquantum.ſ. conſideratur pręter ſingularia in quibus eſt motus. Quod etiam dicit eſſe vnũ pręter multa, non quidem ſm eſſe, ſed ſm conſiderationem intellectus, qui conſiderat naturã aliquam puta hominis, non reſpiciendo ad Sortem, & Platonem. Quod & ſi ſm conſiderationem intellectus ſit vnũ pręter multa, tñ ſm eſſe eſt in omnibus ſingularibus vnum & idem, non quidem numero, quaſi ſit eadem humanitas numero omniũ hominum, ſed ſm rationem ſpeciei. Sicut.n.hoc albũ eſt ſimile illi albo in albedine, nõ quaſi vna numero albedine exiſtente in vtroque, ita etiã Sortes eſt ſimilis Platoni in humanitate, nõ quaſi vna humanitate numero in vtroq; exiſtente. Ex hoc igitur experimento & ex tali vniuerſali per experimẽtum accepto eſt in anima id, quod eſt principium artis & ſcientiæ. Et diſtinguit inter artem, & ſcientiã, ſicut etiã in.6.Ethic. vbi dicitur ꝙ ars eſt recta ratio factibilium. Et ideo hic dicit, ꝙ ſi ex experimẽto accipiatur aliquod vniuerſale circa generationẽ.i.circa quæcunq; factibilia, puta circa ſanationem, vel agriculturã, hoc pertinet ad artem. Scientia vero vt ibidem dicitur eſt circa neceſſaria, & ideo ſi vniuerſale cõſideretur circa ea, quę ſemper eodem modo ſunt, pertinent ad ſcientiã, puta circa numeros vel figuras. Et iſte modus, qui dictus eſt competit in principijs omnium ſcientiarum & artium. Vnde concludit ꝙ neq; præexiſtunt in nobis habitus principiorum quaſi determinati & completi, neq; etiam fiunt de nouo ab aliquibus notioribus habitibus præexiſtentibus, ſicut generatur in nobis habitus ſciẽtiæ ex pręcognitione principiorum, ſed habitus principiorum ſunt in nobis à ſenſu pręexiſtente. Et ponit exemplũ in pugnis quæ fiunt per reuerſionẽ exercitus deuicti fugati. Cum.n. vnus eorũ perfecerit ſtatum.i. immobiliter ceperit ſtare & non fugere, alter ſtat adiungens ſe ei, & poſtea alter, quouſque tot congregentur, ꝙ faciunt principium pugnæ, ſic etiam ex ſenſu & memoria vnius particularis, & iterũ alterius, & alterius quandoq; peruenitur ad id, quod eſt principium artis & ſcientiæ, vt dictum eſt. Poſſet autem aliquis credere ꝙ ſolos ſenſus, vel memoria ſingulariũ ſufficiat ad cauſandum intelligibilem cognitionem principiorũ, ſicut poſuerunt quidam antiqui non diſcernentes inter ſenſum, & intellectum, & ideo ad hoc excludendum Philoſohus ſubdit, ꝙ cũ ſenſu oportet præſupponere talem naturam animæ, quæ poſſet pati hoc.i.ſit ſuſceptiua cognitionis vniuerſalis, quod quidem fit per intellectum poſſibilem, & iterũ quòd poſsit agere hoc per intellectum agentem, qui facit intelligibilia in actu per abſtractionẽ vniuerſalium à ſingularibus. Deinde cum dicit.

Lectio.3. com.4.

Experimentum quid.

Quod

ARGY. *Quod autem dictum est antea, sed non dilucide dictũ est, id rursus dicemus. Nam cum steterit vnum, quæ non differunt, primum vniuersale tum in anima nascitur. Etenim sentit illud quidem singulare. Sensus autẽ est ipsius vniuersalis, vt hominis, sed nõ Calliæ hominis. Rursus in his ipsis stat, quousq; ad ea stet quæ partibus uacant, atq; ad ipsa vniuersalia, veluti tale animal, donec stet animal, & in hoc modo eodem. Necesse est igitur nobis, vt ex hisce patet, ipsa prima inductione cognoscere. Sic enim & sensus efficit in nobis ipsum vniuersale.*

ANTI. *Quod autem dictum est olim alibi, non autem plane dictum est, iterũ dicamus. Stante enim vno indifferentium, primum quidem vniuersale in anima est. Et nanq; sentire quidem singulare est, sensus autẽ vniuersale est, vt hominis, non Calliæ hominis. Iterum in his statur, quousq; vtiq; impartibilia stent, & vniuersalia, vt huius animalis, quousq; animal, & in hoc similiter. Manifestum est, quoniam nobis prima inductione cognoscere necessarium est. Et Nanq; sic sensus vniuersale facit.*

Manifestat quod dictum est in præcedenti solutione, quantũ ad hoc, ꝙ experimento singulariũ accipitur vniuersale, & dicit ꝙ illud, quod supra dictũ est, & nõ plane, quõ. s. experimẽto singularium fiat vniuersale in anima, iterum oportet dicere, vt planius manifestetur. Si. n. accipiantur multa singularia, quæ sunt indifferentia quãtum ad aliquid vnũ eis existens, illud vnum ſm quod nõ differũt, in anima acceptũ, est primum vniuersale, quicquid sit illud, siue. s. pertineat ad essentiam singulariũ, siue nõ. Quia. n. inuenimus Sortem, & Platonem, & multos alios esse indifferẽtes, quantum ad albedinem, accipimus hoc vnum. s. albũ. q. vniuersale, quod est accidens. Et similiter quia inuenimus Sortem, & Planẽ & alios esse indifferentes quantum ad rationabilitatem, hoc vnum, in quo non differunt. s. rõnale accipimus quasi vniuersale, quod est differentia. Qualiter aũt hoc vnum accipi posſit, manifestat cõsequenter. Manifestũ est. n. ꝙ singulare sentitur proprie & per se, sed tñ sensus est quodãmodo & ipsius vniuersalis. Cognoscit. n. Calliam, non solũ inquantũ est Callias, sed etiam inquantũ est hic homo, & similiter Sortem inquantũ est hic homo. Et inde est ꝙ tali acceptione sensu præexistente, anima intellectiua põt considerare hominem in vtroq;. Si aũt ita esset, ꝙ sensus apprehenderet solum id, quod est particularitatis, & nullo modo cũ hoc apprehẽderet vniuersale in particulari, nõ esset posſibile quod ex apprehensione sensus causaret̃ in nobis cognitio vniuersalis. Et hoc idem manifestat consequẽter in processu, qui est à speciebus ad genus, & subdit ꝙ iterum in his. s. in homine, & eqno. anima stat per considerationẽ, quousq; perueniatur ad aliquid impartibile in eis, quod est vniuersale. Vtputa consideramus tale, & tale animal, puta hominẽ & equum, quousq; perueniatur ad cõmune animal quod est genus superius. Quia igitur vniuersaliũ cognitionẽ accipimus ex singularibus cõcludit manifestũ esse, quod necesse est prima vniuersalia principia cognoscere per inductionẽ. Sic enim. s. per viam inductionis sensus facit vniuersale intus in anima, inquantũ considerant̃ oĩa singularia. Deinde cum dicit.

ARGY. *Cum aũt mentis habituum, quibus verum perspicimus quidam veri perpetuo sint, vt intellectus, atq; scientiam, quidam interdum falsum suscipiantur, vt opinio, subducendaq; rationis principium, nullumq; aliud genus exactius sit scientia, quam intellectus, atq; principia notiora sint demonstrationibus, scientiaq; cum ratione sit omnis, hæc inquam cuncta sint, scientia quidem principiorũ non erit. Sed, cũ fieri nequeat, vt aliud quicquam verius scientia sit, quã intellectus ipse, intellectus profecto principiorum habitus erit. Quod ex eo quoq; perspicuũ fuerit, quia demonstrationis principium non est demonstratio. Quare neq; scientia, si igitur præter scientiam nullũ aliud genus verum habemus, quam intellectũ, intellectus sane scientię principium erit, atq; principium quidem est ipsius principij. Scientia autem ad rem omnem sese habet similiter.*

ANTI. vide in annot. *Quoniam autem eorum, qui circa intelligentiam habituum, quibus verũ dicimus, alij quidem semper ueri sunt, alij aũt recipiunt falsitatem, vt opinio, & ratio veri aũt sunt semper scientia, & intellectus, & nihil est scientia certius aliud genus, quã intellectus, principia demonstrationum sunt notiora, scientia autẽ omnis cum ratione est, principiorum quidem scientia non vtiq; erit. Quoniam aũt nihil verius contingit esse scientiæ, quam intellectus, intellectus vtiq; erit principiorũ, ex his considerantibus. Et quòd quidem demonstrationis principiũ non sit demonstratio, quare neq; scientiæ scientia est. Si igitur nil aliud secundum scientiã genus habemus verũ, intellectus vtiq; erit scientiæ principium, & principium principij. Hoc autem omne similiter se habet ad omne genus rerum.* Vide in annot.

Soluit primas duas quæstiones, vtrũ. s. primorũ principiorũ sit scientiæ vel aliquis alius habitus. Circa quod ex pręmissis accipitur ꝙ principiorum cognitio pertinet ad intellectũ, cuius est cognoscere vniuersale. Nam vniuersale dicit esse principium scientię. Circa intellectum aũt sunt duo genera habituũ habentium se aliqualiter ad verum. Quidam. n. sunt semper veri, alij vero interdum recipiunt falsitatẽ, vt patet de opinione, & ratiocinatione, quę potest esse veri & falsi. Sunt etiam, & quidã habitus erronei se habentes ad falsum. Quia vero principia sunt maxime vera, manifestũ est ꝙ non pertinent ad habitus, qui semper sunt falsi neq; etiam ad habitus, qui interdum recipiunt falsitatem, sed solũ ad habitus, qui semper sunt veri. Huiusmodi aũt sunt scientia, & intellectus. Additur autem in. 6. Ethic. tertium. s. sapientia. Sed quia sapientia, vt ibidem dicitur comprehendit in se scientiã, & intellectum, est. n. quædã scientia, & caput sciẽtiarum, hic eam prætermittit. Hac ergo prætermissa nullũ aliud genus cognitionis, quam intellectus est certius scientia. Manifestũ est autem ꝙ principia demõstrationum sunt notiora conclusionibus demonstratis, in vt principio habitum est. Non autem potest esse scientia ipsorum principiorum, quia omnis scientia fit ex aliqua ratiocinatione. s. demõstratiua, cuius sunt principia illa, de quibus loquimur. Quia igitur nihil potest esse verius, quam scientia, & intellectus, nam sapientia in his intelligitur, consequens est ex consideratione præmissorum ꝙ principiorum propriæ sit intellectus. Probat hoc etiam alia ratione, quia. s. demonstratio non est ex necesſitate demonstrationis principiũ, alioquin procederetur in demonstrationibus infinitum, quod in primo improbatũ est. Cum igitur demonstratio sciẽtiam causet, sequitur quòd neq; scientia posſit esse principium scientiæ, ita. s. ꝙ principia scientiarum per scientiã cognoscantur. Si igitur nullum aliud genus cognitionis præter sciẽtiam habemus, quod semper sit verũ, relinquitur ꝙ intellectus erit principiũ scientiæ, quia. s. per intellectum cognoscuntur principia scientiarũ, ita. s. ꝙ hic intellectus qui est principiũ scientiæ, est cognoscitiuus principij ex quo procedit scientia. Hoc autem. s. scientia est omne, i. totum, quod similiter se habet omnem rem, id est ad totã materiam, de qua est scientia, sicut. s. intellectus ad principium scientiæ.

Cap. 40. Lect. 6. Lect. 8.

S. THOM. AQVINATIS ORDINIS PRAEDICATORVM SVMMA TOTIVS LOGICAE ARIST. EX OPVSCVLIS EXCERPTA.

Quodam doctrinæ ordine omnes Logicæ Libri ordinantur.

Opuscu. xlviij.

OMNES Homines natura scire desiderant. Scire autē est effectus demonstrationis, est.n.demonstratio syllogismus apodiricon.i. faciēs scire. Ad hoc autem ꝙ tale desideriū naturale compleatur in homine, necessaria est demonstratio, non.n.potest esse effectus inquantum huius. fine causa. Et quia, vt dictum est, demonstratio est syllogismus, ad cognoscendum eam necesse est præcognoscere syllogismum. Syllogismus aūt, cum sit quoddam totum aggregatū ex partibus, cognosci non poterit partibus ignoratis. Ad cognoscendum ergo syllogismum oportet primo cognoscere partes eius, partium aūt syllogismi quædam sunt propinquæ, vt propositiones, & conclusio, quæ omnes enunciationes dicūtur. Quædam vero sunt remotæ, vt termini, qui sunt partes enūciationis, ideo ista oportet tractare.s. de enunciatione & de terminis, antequam de syllogismo tractetur. Quilibet aut terminus, qui sine complexione dicitur, significat substantiam, aut quantitatem aut qualitatem, aut aliquid aliorū prædicamentorū: & ideo antequam de enunciatione tractetur, oportet determinare de prędicamentis. Et quia prædicamentū vt hic sumitur nihil aliud est quā ordinatio prædicabiliū in ordine prędicamentali, ideo ad cognoscendū prædicamenta oportet præcognoscere prædicabilia. Ad hoc ergo vt perueniamus ad ipsum scire ab omnibus naturaliter desideratum, iste debet esse ordo, quem cum auxilio Dei tenebimus, vt primo tractetur de quinq; prędicabilibus. Secundo de decem prædicamentis. Tertio de enunciatione. Quarto de syllogismo simpliciter. Quinto de syllogismo applicato ad materiā demonstratiuā seu de demonstratione. De syllogismo vero applicato ad materiā probabilem, qui pertinet ad partem Logicæ quæ dialectica dicitur, de quo tractatur in lib. Topic. & de syllogismo applicato ad materiam sophisticam, qui opponitur syllogismo dialectico, de quo tractatur in lib. Elenchorum, non intendo me ad præsens intromittere.

In fine huius, opus fallaciarum ab ipso æditum iā senio confecto, his adiectum est. (In fine huius, opus fallaciarum ab ipso æditum iā senio confecto, his adiectum est.)

TRACTAT. DE VNIVERSALIBVS, SEV PRAEDICABILIBVS.

Quid sit vniuersale, & quomodo originetur. *Cap. I.*

AD cognoscendum quinq; vniuersalia, seu prędicabilia, quę Porphyrius ponit, sciendum est, ꝙ, quia intellectus noster est separatus à materia, non enim est potentia affixa organo corporali seu materiali, & omne quod recipitur in aliquo recipitur per modum recipientis: ideo illud, quod obiectiue in actu recto intellectui repræsentatur, oportet esse denudatū à materia & à conditionibus materiæ, quæ sunt hic & nunc. Et dico hic, denudatum à materia, non simpliciter ab omni materia, sed à materia signata. Res enim naturales intelliguntur cum materia, & propter hoc dictum est, ꝙ debet esse denudatum à conditionibus materiæ. verbi gratia, in nostra phantasia est phantasia seu forma repræsentans hunc hominem secundum quòd fuit in aliquo sensu exteriori, quæ forma virtute intellectus agentis agit in intellectum possibilem, sicut colores virtute luminis agunt in potentiam visiuam, & causatur nunc in intellectu possibili quædā forma, quæ dicitur species intelligibilis, vel secundum alios actus intelligendi, vel verbum, quæ forma repræsentat hominem, non tamen vt est hic & nunc, sed abstractū à talibus conditionibus, & hoc dicitur esse vniuersale. Vnde in homine sic intellecto est duo considerare scilicet ipsam naturā humanam, seu habens eam, & ipsam vniuersalitatem seu abstractionem à dictis conditionibus materiæ: quantū ad primū homo dicit rem, quantum vero ad secundū dicit intentionem, non enim in re inuenitur homo, qui non sit hic & nunc, & ipsa natura, vt sic dicitur esse prima intentio. Sed, quia intellectus reflectitur supra se ipsum, & supra ea, quæ in eo sunt siue subiectiue siue obiectiue, considerat iterum hominem sic à se intellectum siue conditionibus materiæ, & videt, ꝙ talis natura cū tali vniuersalitate seu abstractione intellecta pōt attribui huic & illi indiuiduo, & ꝙ realiter est in hoc & illo indiuiduo: ideo format secundam intentionem de tali natura, & hanc vocat vniuersale, seu prędicabile, vel huiusmodi. Secundū ergo prædicta res, vt est intellecta, dicitur vniuersalis, s̄m autem ꝙ intellectus talem vniuersalitatem considerat, secūdum hoc attribuit sibi aliquid.s.esse in pluribus, vel dici de pluribus, & sic dicitur secunda intentio. De quibus secūdis intentionibus nūc dicemus.s.de quinq; vniuersalibus seu prædicabilibus, quæ vniuersalia dicuntur, prout intellectus attribuit eis esse in pluribus, prædicabilia vero dicuntur prout intellectus attribuit eis dici de pluribus. Sunt autē hæc, genus, species, differentia, proprium, & accidens.

Quid sit genus, & vnde originem habeat. *Cap. II.*

Vide Porphyriū cap.

GEnus, vt hic sumitur, est quod prædicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quid. Ad videndum autem particulas huius descriptionibus, sciendum est, ꝙ genus dicitur prędicari de pluribus speciebus, seu diuiditur in plures species. Et, cū non sit vnū secundum se, sed solum secundū rationem, ideo non diuiditur secundum rem. Et, quia genus non est vnum re, ideo partes subiectiuæ, seu species, in quas diuiditur, sunt realiter diuersæ & distinctæ inter se, ideo oportet quòd aliquod reale habeant in se, per quod reale vna sit diuersa ab alia. Vbi nota, quòd vna & eadem res per suam essentiam cum essentia alterius rei habet aliquam conformitatem seu conuenientiam, & aliquam difformitatem realem, quæ conformitas vel difformitas potest esse maior vel minor per comparationem ad diuersas res. verbi gratia, sortes per essentiam suam, quæ est ex hac anima quòd hoc corpore conformatur Platoni, & huic equo & huic plantæ. Sortes enim per suam essentiam est rationalis sensibilis, & viuus, in omnibus his tribus est conformis

formis Platoni, huic autem equo est conformis in duobus scilicet in sensibili & in viuo, & in vno est difformis quia in eo est realiter rationale, quod nõ est in hoc equo. Huic vero plantæ conformis est in vno scilicet in viuo. Quia vero intellectus noster ea, quæ in re sunt coniuncta, potest distinguere, quando vnum eorum non cadit in ratione alterius, & cum rationale in se consideratum non sit de ratione sensibili, nec sensibile de ratione viui, ideo ea in sorte separatim accipit, vt dictum est per respectum ad diuersa. Quando ergo intellectus considerat in re illud, in quo conuenit cum alijs rebus illi rei conceptę attribuit intentionem vniuersalitatis. Et, quia in qualibet re singulari est considerare aliquid quod est propriũ illius rei inquantum est hæc res, sicut in sorte est considerare aliquid, quod est ita proprium sortis, inquantum est hic homo, quod nulli alij conuenit. Rei ergo sic conceptæ, attribuit intellectus intentionem singularitatis, & vocat illud singulare, vel indiuiduum. & hæ secundę intentiones sunt scilicet vniuersalitas & singularitas. Vnde licet supradictum fuerit, ꝙ intentiones fiunt ab intellectu, tamen oportet ꝙ aliquod fundamentum habeant in re extra, nam intentioni singularitatis, respondet extra illud, quod est proprium sortis, inquantum est hic homo. Intentioni vero vniuersalitatis respondet extra, vt fundamentum, illud, in quo sortes est conformis cum alijs rebus. Cum igitur ea, quæ in vno conformantur & in alio sunt difformia, dum modo talis difformitas sit secundum formam, & non secundum materiam signatam, vel secundum illud, quod est proprium huic indiuiduo inquantum huiusmodi, illi vni, in quo talia conueniunt, attribuit intellectus intentionem generis & vocat genus. Vbi nota secundum Auicennam ꝙ duplex est forma. Quædam est, quæ est pars compositi, sicut anima est forma hominis, ex anima enim & corpore componitur homo. Quædam autem sequitur totum compositum, vt humanitas, quæ etiam est forma hominis, & isto modo sumpta forma dicitur quidditas, & est illud quod intellectus intelligit de re. Quando ergo intellectus intelligit prædictam formam, seu quidditatem, vt est determinata ad hanc materiam, puta humanitatẽ, vt est in hac materia signata scilicet in his carnibus, & in his ossibus & huiusmodi, tunc faciendo concretum, puta hunc hominem intelligit singulare, & huic attribuit intentionem singularitatis, si vero dictam formam intelligit, nõ vt est determinata ad hanc materiam, quia omnis talis forma de se plurificabilis est ad hanc & ad illam materiam habenti talem formam intellectus attribuit intentionem vniuersalitatis. Vnde homo est vniuersale. Et si ea, quæ in hac forma conueniunt, non habent inter se difformitatem pertinentem ad dictam formam, sed solum sunt difformia per materiam signatam istius vel illius, in qua dicta forma determinata est in isto, vel in illo secundum modum, qui dicetur in tractatu de specie, illa dicuntur solum differre numero & concretum substantiuũ huiusmodi formæ acceptæ, vt plurificari potest, puta homo, dicitur species specialissima. Si vero ea, quæ conueniunt in aliqua forma plurificabili, vt dictum est, sunt inter se difformia non solum quantum ad materiam signatam, vt dictum est, sed quantum ad difformitatem specificam puta ꝙ talis forma est animalitas, in qua conueniunt sortes, & hic equus, qui inter se non solum sunt difformes quantum ad has carnes, & hæc ossa, sed in hoc, quia hic homo habet formam humanitatis, & ille æquinitatis, talia dicuntur differre specie, & talis forma, in qua conueniunt in cõcreto sumpta, puta animal, est genus, & quia, vt dictum est, talis natura sumpta in cõcreto de pluribus formaliter differentibus, quæ sunt in diuersis speciebus, dici potest, hinc est ꝙ tali naturę intentio generis potest attribui. Ideo dicitur, ꝙ genus prædicatur. i. prædicabile est de pluribus differentibus specie, seu dicitur diuidi in plures species. Et hoc quod dictum est in concreto sumptum intelligitur solum in prædicamento substantiæ, in alijs vero prædicamẽtis & maxime in absolutis sumitur genus & species in abstracto. Dicitur autem genus prędicari in eo quod quid est. i. substantiue ꝭm grammaticos, vt aĩal, quod de homine & de equo prædicatur, est substantiuũ, & non adiectiuũ. Sensibile. n. quod de aĩali prædicatur, quamuis sit de essentia animalis, non tñ dicitur prædicari in quid, sed in quale. & causa est quia est adiectiuũ. Sciendum est aũt, ꝙ quia ea, quæ in quid prædicãtur, sunt de essentia seu quidditate eorum, de quibus prædicantur, ideo prædicari in quid non solum põt dicere modũ significandi, vt dictum est, sed etiam dicit quidditatem ipsius, de quo prædicatur, & patet quid sit genus.

Quid sit Species & vnde sumat originem. Cap. III.

SPecies est, quę prædicatur de pluribus differentibus numero in eo ꝙ quid. licet autem hic prædicta descriptio speciei ex dictis possit intelligi, tamẽ ad maiorem declarationem aliquorum, quæ supradicta sunt, sciendum, est ꝙ licet principium indiuiduationis proprium sit à materia signata, vt supradictum est, non tamẽ est intelligendum ꝙ aliqualiter non fit à forma. Vbi nota, ꝙ aliquid distingui ab aliquo per formam dupliciter potest esse. Vno modo, ꝙ talis distinctio sit per formam ratione formæ secundum quod in formis diuersi gradus inueniuntur, & quæ sic distinguuntur necesse est vt differant specie, vt supra dictum est. Alio modo potest aliquid distingui ab alio per formam, non secundum absolutam rationem formæ, sed secundum ꝙ est hæc forma, & sic differunt numero duæ quantitates separatæ, siue sint separatæ per intellectum, vt in mathematicis, siue sint separatæ à materia secundum rem virtute diuina, vt quantitas duarum hostiarum consecratarum, quantitas enim quædam forma est. Et sic etiam differunt animæ separatæ numero, non enim differunt per materiam quã non habent, nec ei coniunguntur, nec per relationem ad materiam cui coniungibiles sunt, cum relatio sit posterior ipso relato. Vbi nota, ꝙ omnis forma sub se habens multa id est quę vniuersaliter sumitur, habet quandam latitudinem, nam inuenitur in pluribus & dicitur de pluribus. Duplex autem potest esse latitudo in formis, vna secundum gradus formales, quorum vnus secundum se nobilior & profectior est altero, & hęc, vt dictum est, latitudo generis est, sub qua sunt diuersi gradus formales specifice differentes. Alia latitudo est secundũ plurificationem numeralem in eodem gradu, & quia ista latitudo non est secundum absolutam rationem formę, oportet ꝙ forma, in qua est talis latitudo, importet in sua ratione aliquid, per quod cõueniat sibi talis latitudo, quod sit aliud ab absoluta ratione formę. Et si loquamur de illa forma, quę est pars compositi, puta de anima rationali, illud propter quod sibi talis latitudo conuenit, est imperfectio quędam, secundum scilicet ꝙ nata est habere rationem partis alicuius totius, non solum ꝙ sit pars se- Vide Porphyriũ ca. 3.

cundum

cundum rationem, quia etiam formæ specificæ sunt partes secundum rationem, sed quod sit pars secũdum rem. Nam anima rationalis est pars realis hominis, & albedo est pars realis hominis albi. Vnde ad hoc ꝙ tales formæ multiplicentur sub specie, oportet ꝙ habeant illam potentialitatem, quæ facit partes reales, & secundum hoc il
45. la potentialitas, per quam anima rationalis per essentiam suam nata est esse pars compositi, dat ei quandam latitudinem plurificationis secundũ eundem gradum, nõ obstante, quod sit separata & actu non informet materiam. Et, quia talis potentialitas non competit essentiæ angelorum, ideo angeli non differunt inter se numero, sed quilibet angelus facit speciem per se. Non enim est apta nata natura, seu essentia angeli esse pars compositi, ex qua compositione consequatur species, sicut anima humana. Potentialitas ergo formæ, quam forma habet, s. vt iungatur materiæ facit sub ea multiplicari indiuidua, & sic debet intelligi quod supra dictum est, ꝙ scilicet humanitas, quæ est forma sequens totum compositum, si consideretur, vt est determinata ad hanc materiam signatam, facit singulare. Humanitas enim vt dictum est, dicit animam & corpus, vnde dicendo hoc corpus & hanc animam dicit singulare. Et quia anima in eodem gradu existens non posset diuidi in plura, vt dictum est, nisi propter potentialitatem, quam habet, vt vniatur materiæ signatæ, ideo dicendum est, ꝙ materia signata est principium indiuiduationis, forma autem non nisi per materiam, ad quam habet naturalem potentiam, vt sibi vniatur, & sic patet quid est species. Sciendum tamen est, ꝙ licet forma specifica, vt dictum est, de se plurificabilis sit propter potẽtialitatem quam habet, vt materiæ vniatur, tamen aliquando talis plurificatio accidentaliter impeditur. puta, si omnes homines morerentur, & vnus solus remaueret, tunc humanitas non esset in pluribus materijs. Vel potest impediri propter conditionem materiæ, sicut modo est vnus tantum sol, non quod repugnet naturæ solari esse in pluribus secundum considerationem formæ, sed quia non est alia materia susceptiua talis formæ, vnde sol est species in vno indiuiduo.

De origine differentiæ, & quid ipsa sit secundum rem & intentionem. Cap. IIII.

Differentia, vt hic sumitur, dupliciter describitur. Primo sic. Differentia est, quæ prædicatur de pluribus differentibus specie in eo ꝙ quale. Secundo sic, Differentia est qua species abundat à genere. Ad videndum autem primam descriptionem, sciendum est, ꝙ, vt supra dictum est, in aliquibus formis potest esse latitudo in eadem forma secũdum gradus formales. Quorum vnus secundum se est nobilior & perfectior alio, & ab hac forma sumitur genus. Vbi nota, ꝙ in entibus sunt diuersi gradus essendi, siue sint gradus substantiales, siue accidentales, qui gradus, licet in aliquibus entibus sint dispersi, tamen aliquando inuenitur aliquod vnum plures gradus perfectionis substantiales vel accidentales comprehendens. Verbi gratia, vegetabile, sensibile, rationale sunt gradus entium substantiales. Planta enim substantialiter est vegetabilis, canis vero substantialiter est sensibilis, & homo substantialiter est rationalis. & isti gradus dispersi in multis aliquando inueniuntur in vno solo, puta in homine, homo namque per suam formam substantialem, quæ est vna, habet omnes istas tres perfectiones, nã est vegetabilis & est sensibilis & est rationalis. Vnde sortes per vnam suam essentiam conformatur plantæ & cani & Platoni, vt supradictum est, hæc autem conformitas, quæ est sortis ad plantam potest esse vna duorum, sicut enim similitudo duorum nigrorum est vna amborũ quia vnius vt subiecti, & alterius vt termini, sic talis conformitas est sortis, vt subiecti, & illius plantæ, vt termini. Nec propter hoc dico, ꝙ talis conformitas sit relatio secundum esse, sed est relatio secundum dici, vt fundamentum relationis secundum esse. Talis autem conformitas, quæ realiter vna est, vt dictum est, mouet intellectum nostrum ad vnum conceptum, puta viuum, à quo conceptu sumitur genus, vel aliquando species, vt ex supra dictis haberi potest. Vnde talis conformitas se habet ad genus vt fundamentum remotum, conceptus vero viui, ad quem talis conformitas mouet intellectum, se habet ad genus vt fundamentum propinquum, & sic licet vnitas generis sit vnitas rationis, tamen aliquo modo habet fundari in vno secundum rem. Difformitas vero, quæ est inter sortem & plantam est, quia sortes sentit, non autem planta, à qua difformitate sumitur differentia, quæ diuidit viuum, quod commune est homini & plantæ. Vnde per hanc differentia ostenditur, ꝙ viuum inuenitur in habente aliquam aliam perfectionem, quæ non est in planta. Et, quia in tali perfectione, puta sensibili, conuenit sortes cum cane, similiter inter eos est vna conformitas mouens ad vnum conceptum, à quo si sumatur in concreto substantiue, ita ꝙ tale concretum de suo significato dicat explicite & viuum & sensibile sumitur aliud genus, scilicet animal, si vero sumatur in concreto adiectiue, ita ꝙ de suo significato dicat solam illam perfectionem explicite. s. sensibile, sumitur differentia, puta inquantum dicitur sensibile, & sic de alijs vsque ad vltimam differentiã specificam, infra quam non est perfectio formalis. Cum ergo de tot possit dici sensibile, de quot dicitur animal, sed animal, quod est genus prædicatur de pluribus differentibus specie, similiter & sensibile quod est differentia prædicatur de pluribus differentibus specie. Notandum, ꝙ forma substantialis habet duplex esse. Vnum est obiectiue in intellectu, & secundum hoc esse intellectus attribuit sibi nomen abstractum. Considerat enim eam intellectus non considerando materiam, in qua est, & propterea dat sibi nomen abstractum, vt humanitas. Aliud esse habet in materia, ad quam habet duplicem habitudinẽ, vna est, quia inhæret ei tanquam saluata in ipsa, & sic aliquo modo habet modum accidentis, & sic dat ei intellectus nomen concretum adiectiuum, quale est nomen accidentis, vt humanum. Secunda comparatio, quam habet ad materiam, vt complens & perficiens ipsam, vt sic non habet modum accidentis, sed modum substãtię, & sic dat ei intellectus nomen concretum substantiuum, vt homo.

Notandum, ꝙ animal differt à sensibili, quia animal dicitur ab anima sensibili, sensibile autem dicitur à sensibilitate, & quia anima ad sensibilitatem se habet sicut potentia ad actum, ideo differentia magis est actualis quã id cuius est differentia, licet tantum ambiant ambo. Dicitur autem differẽtia prędicari in quale idest adiectiue. huius ratio est, vt enim dictum est differentia diuisiua alicuius generis sumitur à perfectione, quam non habent omnia quę sunt sub genere, quę perfectio comparata ad illud, vnde sumitur genus, se habet vt quoddam perfectum, & per consequens vt formale, & quia addiectiue

communiter

communiter à formis sumuntur, quæ formæ habẽt adiacere, ideo ad designandum, ꝙ differentia sumitur à solo formali, & illud solum dicit explicite, perfecta est differentia per modum adiectiuum in sui prædicatione. Ad uidendum autem secundam diffinitionẽ differentiæ, sciẽdum, ꝙ impossibile est partem de toto prædicari, sed quicquid de alio vere prędicatur, oportet ꝙ dicat totum. Cum autem de sorte prædicetur homo, & animal, & rationale, oportet ꝙ homo dicat totum formale, quod est in petro, & dico formale loquendo de forma, quæ sequitur totum compositum. Similiter oportet ꝙ animal dicat totum formale, & similiter rationale dicat totũ formale, sed diuersimode, nam rationale dicit totum illud, quod dicit homo, non tamẽ explicite, sed implicite. Rationale enim dicit habens rationem, vnde de suo principali significato dicit solum rationem, sed, quia dicit habens rationem, in hoc ꝙ dicit habens, intelligitur implicite homo quicunque sit ille, & sic dicit totum quod dicit homo, aliquid tamen explicite & aliquid implicite. Similiter etiam animal dicit totum, quod dicit homo, non tamen explicite. Dicit enim animal habens vitam & sensum. Vnde de suo principali significato solum dicit vitã & sensum, sed in hoc, ꝙ dicit habens, implicite intelligitur homo, homo vero dicit explicite totũ formale quod est in sorte, nam dicit habens humanitatem, quæ humanitas dicit explicite motũ & sensum, quod dicit animal, & rationẽ quam dicit rationale. Vnde homo de suo principali significato dicit animal rationale. Comparando.n. significata istorum explicite, cum genus & differẽtia, vt dictum est, non significent quodlibet eorum nisi partẽ, species vero explicite significet illud, quod significat vtrunque: ergo significatum explicitum speciei excedit significatum explicitum generis in significato explicito differentiæ, similiter etiam excedit significatum differẽtiæ in significato generis. Bene ergo dicitur in prædicta descriptione, ꝙ differentia est, qua species abundat à genere, quia species abundat idest excedit in suo significato etiam illud quod explicite significat differentia, & sic patet quid est differentia secundum sui rationem.

De genere Generalissimo, & Subalterno, & quòd ens non potest esse genus. Cap. V.

Vide Porphyriũ ca.3.

DIuiditur autem genus in genus generalissimũ & genus subalternum. Genus generalissimum est illud, supra quod non est aliud superueniens genus. Quod sic debet intelligi, vt enim dictum est, genus sumitur à conceptu conformitatis aliquorum, quæ in aliquibus alijs perfectionibus formalibus sunt difformia, à quibus perfectionibus formalibus sumuntur differentiæ. Sicut animal est genus, quia dicit motum & sensum, in quibus homo & equus conformantur, qui tamen sunt difformes in aliquibus alijs perfectionibus, puta quia in homine est ratio, quæ non est in equo, à qua sumitur differentia, s. rationale. Conformatur etiam homo cum plãta in viuo, ex qua conformitate sumitur aliud genus scilicet animatum corpus, & hæc est maior conformitas quã prima, & quia ad plura se extendit animatum corpus quam animal, ideo hoc est superius genus. Cum lapide vero conformatur in corporeitate, a qua sumitur aliud genus superius scilicet corpus. Cum angelo vero conformatur in substantia, quæ adhuc est remotior conformitas, à qua sumitur aliud genus scilicet substantia. Si vero esset homo difformis rei in substantia nulla eis conformitas remanet, nisi entitas. Cum autem ens non possit esse genus vt dicetur, restat ꝙ substantia sit genus generalissimum, reliqua vero genera, quæ substantia diximus. s. corpus, animatum corpus, & animal sunt genera subalterna, quæ aliquando ponũtur esse genera, & aliquando species quodlibet.n. eorum est species respectu superioris generis, & est genus respectu inferioris speciei. Ex his põt patere, qũo vna & eadem differentia est diuisiua & constitutiua, si enim animatum, ꝙ est differentia, addatur corpori, cum illud, quod significat corpus, inueniatur in nõ habentibus hanc perfectionem, quæ est animatum, hæc differentia diuidit corpus, quod modo est genus, & constituit vnam speciem. s. animatũ corpus. Vnde hæc differentia, animatũ modo est diuisiua generis, & cõstitutiua speciei. & sic est accipere in alijs generibus vsque ad species specialissimas, quarum nõ sunt differentię diuisiuę. Quæ autem sint species specialissimę, ex dictis haberi potest. Quod aũt ens nõ possit esse genus sic patet. Vt.n. dictum est, illud est genus, quod ita se habet ad suam differentiam diuisiuam, ꝙ differentia significat aliquid explicite, quod non significat ipsum genus, licet implicite ambo totum dicant, vnde genus est extra intellectũ differentiarum, & datur exemplum in rebus compositis ex materia & forma, ignis.n. & aqua conueniunt in materia prima, differunt autem in forma, quia alia est forma substantialis ignis, & alia aquæ. Vnde ignis & aqua sic conueniũt in materia, ꝙ materia est pars essentialis eorum, forma vero ignis & aquæ conueniunt in materia, sicut in quodam diuerso ab essentia eorum, determinabili tamen per ipsas. Sic suo modo species aliter conueniunt in genere quam differentiæ. nam species conueniunt in genere, sicut in eo, quod includitur in ratione ipsarum, & in earũ principali significato, in ratione.n. hominis & in eius principali significato includitur animal. Sed differentiæ conueniunt in genere, sicut in quodam determinabili secundum rationem per eas, quod est extra intellectum earum, sicut rationale & irrationale conueniunt in animali. Cum ergo nihil possit inueniri, extra cuius intellectũ sit ens, nihil poterit esse differentia entis, nec per consequens ens poterit esse genus. Assignatur etiam alia ratio quare ens non sit genus, quia non potest esse vniuocum ad substantiam & accidens. Notandum, ꝙ in prædicto exemplo aliter sumitur materia quam sumebatur in primo, quando dictum est, ꝙ indiuidua distinguuntur per materiam, & ꝙ materia est principium indiuiduationis. Est.n. materia prima & materia signata, seu hæc, quæ videlicet quantitate signatur, & alijs accidentibus indiuiduantibus. Dicitur autem materia prima illud, quod est in potentia ad omnes formas substantiales, quæ consideratur solum in sua nuda potentialitate, quæ dicitur vna per remotionem omnium formarum inquantum consideratur vna quidem natura potentialis perfectibilis per formas absq; hoc, ꝙ actu perfecta sit, & de ista materia loquebamur in exẽplo supra posito. Materia vero signata seu hæc dicitur, prout habet esse cũ hac quantitate & hac qualitate & in alijs accidentibus, & sic considerata nõ est vna omniũ, sed per quælibet indiuidua est diuisa, sicut diuisa sunt prædicta accidentia vniuscuiusque indiuidui. Et, quia omnia indiuidua & quodlibet eorum habet partẽ primæ materiæ considerando illam partem, non vt est signata ex his vel his accidentibus, dicitur ignis & aqua cõuenire in vna materia, vt in dicto exẽplo dictum est.

Ens non potest esse genus.

Pater

Patet ergo de tribus prædicabilibus essentialibus, quæ concurrunt ad ordinandum prædicamentum, scilicet de genere specie, & differentia, quæ dicuntur essentialia, quia sunt de essentia eorum, de quibus prædicantur &c.

De origine Proprij, & quomodo inest omni indiuiduo speciei et semper. Cap. VI.

Vide Porphyriũ.ca.5.

NVnc dicendum est de duobus prædicabilibus accidentalibus.s.de proprio & accidente. Dicuntur eutem accidentalia, quia non sunt de substantia, siue de essentia subiectorum, de quibus prædicantur. Notandum, ꝙ ens reale diuiditur in substantiam & accidens, vnde sic sumendo accidens, prout diuiditur contra substantiam, proprium est accidens, & inter accidentia computatur, non.n.est de substantia eius, cuius est proprium, nec potest esse in prædicamento substantiæ. Alio modo sumitur accidens, non vt diuiditur contra substantiam, sed vt est vnum de quinque prædicabilibus, & sic proprium non est accidens, immo cõtra illud diuiditur. Describitur autem proprium sic, Propriũ est quod inest vni soli, & semper, & conuersim prædicatur de re. Ad videndum autem particulas huius diffinitionis, quia valde est nobis necessarium scire proprium, quod quia Philosophus propriam passionem proprium vocat, quia in demonstratione nihil aliud concluditur nisi propria passio de subiecto, sciendum ꝙ aliquid de aliquo dici seu prædicari contingit dupliciter.s.per se & per accidens. Prædicatio per accidens potest fieri tripliciter. Vno modo quando accidens prædicatur de subiecto, vt homo est albus, Alio modo, quando subiectum prædicatur de accidente, vt album est homo. Tertio modo, quando accidens prædicatur de accidente, vt album est musicum. Prædicatio vero per se fit multipliciter, vt patebit in tractatu de demonstratione. Quorum secundus modus dicendi per se est, quãdo proprium prædicatur de eo, cuius est proprium, vt homo est risibilis. Cum ergo propriũ prædicatur de subiecto, quia non prædicatur per accidens, sicut dictum est de accidentibus respectu suorum subiectorum, sed per se, aliam habitudinẽ habet ad subiectum suum quam habeant accidentia cõmunia. Illa nanque nullam habitudinem habent ad sua subiecta, nisi vt ad causam materialem, sumẽdo hic materiam pro subiecto quod est in potentia ad accidentia, sicut ad quosdam actus sibi inhærentes. Vnde si proprium solam hanc habitudinem haberet ad subiectum, vt.s.subiectum solum modo esset passiuum & receptiuum eius, tunc, cum illud, quod est receptiuum tantũ alicuius non imponat necessitatem essendi ei, respectu cuius est tale, sequitur, ꝙ proprium non de necessitate sequatur subiectũ, nec per consequens per se posset prædicari, & tamen videmus oppositum. Nam in rebus naturalibus videmus quasdam operationes, quæ conueniunt semper oĩbus, quæ sunt eiusdem speciei, sicut attrahere ferrum semper conuenit omni magneti. Vnde oportet ꝙ tales operationes sequantur aliquod principium intrinsecum permanens in illis corporibus, hoc tamen principium dicitur potentia, siue virtus, quia virtus est potentia, quę fertur ad vltimum, quod fieri potest. Tale ergo principium necessitatem essendi habet à forma specifica illius rei. Nec põt dici, ꝙ tali virtuti subiectum non imponat necessitatem essendi, sed generans, quia, si subiectum nullam habeat necessariam habitudinem ad tale proprium, quantuncunque generans semper generet subiectum cum tali passione, tamen talis propria passio per respectum ad subiectum esset per accidens, & non per se, & sic non posset demonstrari, cuius oppositum infra patebit. Restat ergo, ꝙ subiectũ habeat ad suum proprium habitudinem causæ efficientis, quod sic potest parere: nam propriæ qualitates agunt, vt instrumenta formarum substantialium, agunt enim ad productionem formarum substãtialium, sicut calor ignis agit in ligna ad generandum ignem, quod non posset facere nisi esset instrumentum formæ substantialis huius agentis hoc ergo est, quia recipiunt virtutem à formis substãtialibus agendi hoc, nec recipiunt tales qualitates à formis substantialibus aliquam virtutem differentẽ ab eius, nihil ergo aliud recipiunt nisi seipsas, formæ ergo substãtiales subiectorum sunt causæ effectiua suorum priorũ. Verum circa hoc videtur magnum dubium. Nam sequitur ꝙ idem subiectum sit s'm idem agens & patiens, & ꝙ idem sit causa agendi & patiendi respectu eiusdem, ad minus in substantijs separatis, quæ non habent partẽ extra partem. Vnde eadem substantia angeli secundum idem, quia indiuisibilis est, esset causa effectiua propriæ passionis, & receptiua, quod videtur inconueniens. Ad quod intelligendum sciendum est, ꝙ sicut se habet res in patiendo, sic suo modo se habet in agendo, in patiendo autem non solum dicitur passiue se habere illud quod recipit aliud, sed etiam illud, quod illud disponit ad hoc recipiendum. verbi gratia, Cæra, quæ recipit figuram, dicitur passiue se habere ad figuram, & non solum ipsa cęra passiue se habet respectu figurę, sed etiã mollities disponens caram ad talem receptionem passiue se habet respectu figurę, licet enim mollities non sit in quo recipiatur figura sicut in eo quod est ratio recipiendi, est tamen aliquo modo dispositio ratio suscipiendi. Sic etiam suo modo principium originans aliquid quodam ordine, & quadam necessaria connexione mediãte aliquo alio aliquid producit, etiam illud quod producit respectu illius quod producitur se habet actiue. Sicut clauus infixus trabi, si semper motus daretur trabi mediante clauo, quamuis totus motus effectiue esse ab homine mouente vtrunque.s. trabem, & clauum; tamen clauus ad motum se haberet actiue respectu trabis. Sic suo modo se habet de subiecto respectu suę proprię passionis. nam subiectum est sicut clauus, passio sicut trabs, generans sicut mouens vtrũque, & dans esse vtrique.s.subiecto & passioni. sicut motus in clauo & trabe causatur à mouente, & sic saluatur vtraque opinio, & omne dubium remouetur. Ex dictis ergo possunt patere duę particulę diffinitionis proprij.s. ꝙ proprium inest omni & semper, si enim proprium necessariam, & naturalem connexionem habet ad formam specificam, vt dictum est, oportet ꝙ inueniatur in omnibus, in quibus est forma specifica, sed forma specifica inuenitur in omnibus indiuiduis eiusdem speciei, ergo proprium competit omni contento sub specie, & semper sibi conuenit quandiu formam illam specificã participabit, & sic patẽt duę particulę diffinitiõis proprij &c.

Quod proprium inest soli speciei, & Conuersim de ipsa prædicatur. Cap. VII.

AD videndum autem aliam particulam diffinitionis proprij.s.quomodo conuenit vni soli speciei,

Sciendum,

Sciendum, ꝙ, vt supra dictum est diversi sunt gradus perfectionis in entibus, quos Philosophus. 8. Metaphysicæ comparat numeris. Vnde dicit, ꝙ species rerũ sunt sicut numeri, & ideo sicut numeri respectu vnitatis diversos habent gradus formales, sicut alius est gradus quaternarij, quã quinarij & sic de alijs, ita diversi sunt gradus formales specierum rerũ per respectũ ad quodcunq; primum principiũ incõpositum. Nec est inuenire duas species in eodẽ gradu, sicut nec duos numeros specie differentes, in qualibet ergo specie est vna forma specifica nullo mõ existens in gradu essendi vel operandi formæ specificæ alterius speciei. Cum aũt, vt dictum est proprium sequaẽ propria principia speciei, nec possit esse nisi in vna specie, proper hoc in diffinitione diciẽ ꝙ inest vni. Sciendum est autem, ꝙ licet proprium stricto modo sumptũ solũ conueat vni speciei specialissimæ, tamen largo modo nihil prohibet proprium etiam conuenire speciei sub alternæ, quæ videlicet põt esse genus. Dicimus enim, ꝙ proprium trianguli est habere tres angulos æquales duobus rectis, & tamen triangulus multas cõtinet sub se species. Ex dictis patet illud quod dicit Porphyrius, ꝙ propriũ prius conuenit speciei, & posterius indiuiduis, quod oppositum autem est de accidente communi. Si. n. proprium respecit indiuidua inquantum participant formã spicificam, per prius ergo verificatur de specie, quam primo respicit, q̃ de indiuiduis, & per cõsequens indiuiduis conuenit, quia conuenit speciei. Accidens autem, cũ non respiciat subiectum nisi ratione inhærentiæ, & per prius conuenit substare indiuiduis quam secundis substãtijs, vt infra dicetur, accidens ergo conuenit speciei ratione indiuidui. Deinde in diffinitione proprij ponitur ista particula, ꝙ. s. cõuersim prædicatur de re. Vbi nota, ꝙ, vt infra dicetur, differt aliquo modo prædicari per se, & prædicari primo. Ea. n. per se prædicantur, quæ necessariam habent connexionem ad subiecta, de quibus prædicantur. Sed ea prędicantur primo, quæ prędicãtur dicto modo, & tantum ambit prædicatum quantum subiectum. Vnde licet risibile per se prædicetur de sorte, non tamen primo, quia proprium, vt dictum est, per prius respicit speciem q̃ indiuidua, & cum tanti ambitus sic proprium quanti sunt species, ideo dicitur prædicari primo, seu cõuersim de specie. Notandum, ꝙ licet proprium vni speciei conueniat, tamen nihil prohibet, proprium vnius speciei participatione multis alijs speciebus conuenire, sicut proprium est igni quod sit calidus, & tamen multis alijs speciebus hoc conuenit inquantum hæc participant ab igne. Sciendum est etiam, quod proprium alicuius speciei aliquando sumitur sub vno nomine & vno significato, vt risibile est proprium hominis, aliquando vero sub duobus oppositis cum disiunctione, vt proprium est numeri ꝙ sit par vel impar, & sic patet de proprio &c.

De origine Accidentis & dictione ipsius. Cap. VIII.

Accidens vero est, quod contingit eidem inesse, & nõ inesse præter subiecti corruptionẽ. Ad quod intelligendum, sciendum est, quod vnum potest dependere ab alio dupliciter. Vno mõ sicut ab eo, quod est prius eo ad minus natura, & isto modo vna res dependet ab alia quatuor modis, secũdum ꝙ quatuor sunt causæ. Dependet enim in homine corpus ab anima, sicut à forma, & anima à corpore sicut à materia, & homo à Deo, sicut à causa efficiente, & à beatitudine sicut à causa finali. Alio modo potest esse dependentia alicuius rei ab alia sicut ab eo, quod se habet ad ipsam consecutiue. Sicut corpus dependet à figura, & linea à rectitudine vel curuitate. Non enim potest inueniri corpus in quo non sit figura, vel linea, in qua non sit rectitudo, vel curuitas, & isto modo dependet omne subiectum à propria passione. Vnde quæcunque dependentia sit in rebus, siue causalis, siue consecutiua, & vna res ita dependet ab altera, ꝙ esse suum nec actu nec aptitudine sine tali re possit conseruari, certum est, ꝙ illa sine illa, à qua sic dependet non potest intelligi esse, non enim posset intelligi materia esse sine forma. Vbi nota, ꝙ intelligere aliquam rem sine alia potest dupliciter contingere. Vno mõ in prima operatione intellectus, in qua scilicet intellectus intelligit solum significatum termini. Alio modo in secunda operatione intellectus, in qua intelligit componendo vel diuidendo per esse vel per non esse, sicut cũ intelligo petrum esse, vel non esse album. In prima autẽ intellectione possum intelligere corpus sine figura, & omne subiectum sine propria passione. Non enim figura est de essentia corporis, cum corpus sit in genere quantitatis, figura vero in genere qualitatis, & ideo intellectus potest intelligere corpus non intellecta figura. Non tamen posset intelligere corpus isto modo nõ intellecto cõtinuo, quia continuum est de essentia corporis. In secunda vero operatione intellectus, non possum intelligere corpus esse sine figura, quia corpus nunquam potest esse sine figura, nec subiectum sine propria passione, vt dictum est. Cum autem subiectum non habeat talem dependentiam ab accidente communi, non enim necessario sequitur subiectum, sicut figura sequitur principia essentialia corporis. nam, si corpus est necessario habet positionem partium in toto, vt infra dicetur, quia positio est differentia quantitatis, ad hanc autem necessario sequitur figura, quod non contingit de accidẽte communi respectu sui subiecti, ergo subiectum potest intelligi non intellecto accidẽte communi, & potest intelligi esse non intellecto accidẽte communi. Sine accidente vero proprio non potest intelligi esse, cum sine accidente proprio esse non possit. Nam ablata figura non erit situatio partium, & per consequens non erit corpus, ergo non poterit intelligi esse sine eo. Potest ergo accidens inesse & non inesse præter subiecti corruptionem, cum esse subiecti non dependeat aliquo modo ab esse suo, vt dictum est, & sic patet prædicta descriptio accidentis. Sciendum tamen est, ꝙ aliquod accidens commune potest inueniri, quod respectu huius subiecti singularis ita se habet, ꝙ causatur ex principijs essentialibus eius, puta nigredo corui, quæ causatur ab hac siue ex hac materia signata corui necessario. loquendo igitur de tali accidente dico, ꝙ nõ posset intelligi hoc subiectum esse sine eo, & hoc dicitur accidens inseparabile, quod ita se habet ad principium singulare, sicut accidens proprium ad principium speciei, Et quia materia signata est extra intellectum speciei, de intellectu enim hominis est habens humanitatem & non plus, vtrum autem tale habens sit hoc signatum, vel illud, non est de intellectu explicito hominis, sicut differentiæ sunt extra intellectum generis, vt supradictum est, ideo potest intelligi coruus siue species corui esse sine nigredine, vel etiam cum albedine, & propter hoc accidens inseparabile collocatur cum accidente communi, & non cum proprio, licet aliquo modo conueniat cum vtroque: vt dictum est. Sic ergo accidens quoddam est inseparabile, & quoddã est separabile. Accidenti inseparabili conuenit prædicta

diffinitio

diffinitio accidentis.s.ꝙ subiectum pōt intelligi esse sine eo,si sumatur subiectum pro specie,& non pro singulari. Sciendum est autem, ꝙ licet subiectum possit separari ab alio accidente,vt dictum est,non tamen accidens potest separari a subiecto actu vel aptitudine.& dico aptitudine, nam licet Deus possit aliquod accidens separare a subiecto,vt communiter tenetur de accidentibus hostię consecratæ,tamen ꝙ illa accidentia non habeant aptitudinē ad subiectum, hoc est impossibile. Quod enim est de ratione propria alicuius ab eo separari non potest,sed inesse actu vel aptitudine subiecto est de ratione propria accidentis,quia accidentis esse est inesse, ergo ab eo separari non potest.Hoc autem potest patere ex his,quæ supradicta sunt de specie. Cum enim accidentia & omnes formæ substantiales non sint actus purus,qui de se plurificabilis non est,si ipsa plurificentur numero,hoc est propter potentialiter,quam habēt essentialiter, vt.s.sint pars realis alicuius cōpositi siue substantialis,siue accidentali. Vnde sicut materia,& forma sunt partes rei substantiales ita accidentia sunt partes rei accidētales, sicut albedo,quę est pars huius compositi,quod est homo albus.Cum autem omnia accidentia sint talia, ergo necessario oportet ꝙ insint subiecto actu vel aptitudine, & sic patet de accidente, & dequinque prædicabilibus &c.

TRACTATVS PRIMVS
DE PRAEDICAMENTO
SVBSTANTIAE.

In quatuor capita diuisus.

De diuersis modis prædicandi. Cap. Primum.

VNC dicendum est de prædicamētis,& quia prædicamentū dicit quædam prædicabilia ordinata in ordine prædicamentali, videndum est quot modis fit prædicatio. Vbi nota,ꝙ aliquid de aliquo dicitur prædicari tripliciter,idest vniuoce,ęquiuoce,& denominatiue. Vniuoce dicuntur prędicari,quę non solum conueniunt his,de quibus prędicatur quantū ad nomen, sed etiam quantum ad rationem essentialem, & Dico hic rationem illud, quod per diffinitionem dicitur,seu significatur, vel per aliquid, quod sumatur loco diffinitionis. Sicut animal prædicatur de homine & de boue. vnde non solum hoc nomen animal conuenit homini & boui,sed etiam diffinitio eius essentialis,quæ est, corpus animatum sensibile. Non solum enim vere dicimus, ꝙ homo est animal, sed etiam ꝙ homo est corpus animatum sensibile, & similiter est de boue. Equiuoce vero dicuntur prædicari,quę de pluribus prædicantur secundum idem nomen,non tamen secundum eandem rationem,& isto modo prædicatur canis de latrabili,& de marino.Licet enim secundū idem nomen canis de vtroque prædicetur, tamen alia ratione cōuenit cani latrabili quàm marino.Ratio enim latrabilis est, ꝙ est animal gressibile quadrupes,quæ non conuenit marino. Sciendum est autem, ꝙ sub æquiuocis cōpræhenduntur analoga. Prædicatur enim analoga de pluribus inquantum dicuntur ad vnum, vt sanum dicitur de animali primo & proprie,est.n.sanum,adæquatū in humoribus,quod non potest esse nisi in animali, dicitur tamen sanum de vrina & medicina.Nam dicimus,hæc vrina est sana,quia est signum sani,quod est in animali,& hęc medicina est sana, quia est causa sani,quod est in animali.Vnde licet hoc nomen sanum de animali & de vrina dicatur, tamen ratio sani non potest dici de vrina. Non enim vrina est adæquata in humoribus, sed est signū talis adæquationis, & sic prædicatio analoga aliquo modo conuenit cum æquiuoca,vt dictum est,& aliquo mō cum vniuoca. Licet.n. sanum,quod de vrina dicitur, non dicat suam rationē.s. adæquationem humorum in vrina, non tamen dicit aliā rationem, sed eandem adæquationem humorum dicit, cuius vrina est signū. Denominatiue vero dicuntur prędicari,quæ concreta sunt adiectiue,& ab aliquibus accidentibus abstractis denominantur,seu deriuantur.vt album de homine prędicantur,& de ęquo denominatiue, quia album deriuatur ab hoc abstracto,quod est albedo quæ est in homine,quæ sic in abstracto sumpta de homine prædicari non posset.Nulla enim pars, vt supradictū est, potest de toto prædicari. Albedo enim est quædam pars accidentalis hominis albi,& sic de eo prædicari non posset.Concernitur autem,& dicitur album,quod idem est quod habens albedinē,& tale potest de homine prædicari.Ad videndum prædicamenta sciendum est,ꝙ prędicamentum, seu genus generalissimum dupliciter potest accipi.Vno modo pro ipsa intentione prædicamentali,seu vniuersalitatis. Alio modo pro ipsa re, in qua talis intentio fundatur,vt dictum est.Primo modo prædicamentum est ens rationis.Secūdo modo est ens reale.Ad maiorem autem notificationem horum sciendum,est ꝙ ens in sua maxima vniuersalitate diuiditur. Quinto Metaphysicæ in ens per accidens & in ens per se.Ens autem per accidēs tot modis diuiditur quod modis aliquid prædicatur per accidens,de quibus supradictum est.Ens per se diuiditur,quia quoddam est in anima,& quoddā extra animam.Ad sciendum autem quid sit ens, in anima, nota,ꝙ tripliciter aliquid potest esse in anima.Vno modo effectiue,sicut dicimus, ꝙ arca est in mente artificis antequam fiat. Alio modo subiectiue, sicut dicimus ꝙ scientia est in anima,vel actus intelligendi, vel verbum, quę sunt in anima,sicut accidens in subiecto.Tertio modo aliquid dicitur esse in anima obiectiue, sicut lignum intellectum dicitur esse in anima obiectiue. Duobus primis modis ens in anima est ens reale, & dico reale, non vt hoc nomen res dicitur a reor reris,sed vt dicitur a ratus rata ratum.i.firmum. Tertio modo sumpto ente.s.vt est obiectiue in anima, in eo possumus duo cōsiderare.s. id,quod est obiectiue in intellectu,puta lignum, & istud adhuc est res,vel illud,quod conuenit ligno solum,vt est obiectiue in intellectu, & non conuenit sibi secundum esse reale.s.esse abstractū ab hoc ligno, & ab illo, & hoc modo ens in anima non est res,sed intentio, cui rei nihil extra animam respondet, nisi pro fundamento remoto, & sic attribuitur esse non enti.Dicimus enim ꝙ cæcitas est in oculo.Cum autem cæcitas sit non ens,quō ergo habet esse,quia dicimus cæcitas est.certe solum esse intentionis,quod nihil habet facere cum ente reali,sed ex opposito ab eo diuiditur. Et si quæratur de tali ente vbi sit subiectiue, dicitur ꝙ est nusquā. Si.n.esset in aliquo subiectiue,esset accidens, & per consequens ens reale, sed solum habet esse obiectiue.Ens autem reale diuiditur in

decem

decem prędicamenta, quę sunt decem genera rerum. Et, quia res est fundamentum intentionis remotorum, tamen secundum istam duplicem diuisionem possunt dupliciter accipi prædicamenta. Ad sciendum autem prædicamenta oportet diuidere ens reale. Vbi nota, q licet ens non posit esse genus, quia non inuenitur differentia cōtrahens illud, tamen contrahitur per modos essendi, modus aūt essendi alicuius rei potest accipi dupliciter. Vno modo vt est proprietas realis alicuius realiter differens ab eo, sicut dicimus de aliquo, iste haber bonum modū, quia est mansuetus, vel concors. Constat autem, q mansuetudo & concordia quas diximus modos, res sunt differentes ab eo, cuius sunt. Secundo modo dicitur modus res concepta. vno modo respectu sui ipsius, vt est concepta alio modo, qui quidem diuersi modi considerandi non sumuntur ex diuersis in re existentibus, sed ex habitudine ad diuersa sub qua habitudine res intelligitur. Verbi gratia substantia, secundum q est subiectum accidentium, significatur per modum substantiæ, quia substantia dicitur a substando: secundum autem q a nullo priori dependet, cui innitatur, significatur vt ens per se. & isti modi sunt idipsum quod substantia differentes sola ratione animæ concipientis. Ipsam secundum diuersas habitudines, quæ ratio non est ficta, sed accipitur a reata enim in re est. Nam & substantia accidentibus, & nulli innititur, tamen istæ non sunt duæ res distinctæ, sed distinctio inter ista solū est ex rōne. Vnde tales modi sunt ens reale, s. substantia, quæ & substat accidentibus, & nulli innititur distinctio tamen eorum est à ratione. Cōtrahitur autem ens per modos, non q modus sit aliqua differentia contrahens ipsum, sed quia in ente reali cōmuniter sumpto inueniuntur aliqua entia habentia inter se diuersos modos essendi, quibus non respōdet vna & eadē res, nisi forte ipsum ens in vniuersali. Primi aūt modi quibus contrahitur ens, sunt esse per se, & esse in alio. Esse aūt per se est modus prædicamenti substantiæ, esse vero in alio est modus aliorum nouem prædicamentorum. Alio modo adhuc cōtrahitur ens per duos modos, quorum vnus est esse ad se, & iste modus comprehendit tria prædicamenta absoluta, s. substantiam, quantitatem, & qualitatem. Secundus est esse ad aliud, & iste modus cōprehendit septē prædicamenta respectiua. s. relationem, actionem, passionem, quando, vbi, situs, & habere, quæ omnia qualiter inter se differant dicetur infra. Notādum est aūt, q diuisio entis in decem prædicamenta nō est diuisio vniuoci, sed analogi. Ens enim analogice dicitur de eis. per prius. n. dicitur de substantia, in qua maxime saluatur sua realitas, de alijs vero dicitur inquantum sunt aliquid ipsius substantiæ. Quantitas. n. est materia extēsa vel extensio subæ. Qualitas vero est eius affectio. i. dispositio, & sic de alijs. Vnde de eis prædicaf ens, sicut sanū prædicaf de animali, vrina, & medicina. Diuiditur ergo ens in decem prædicamenta, quæ sunt suba, quantitas, qualitas, relatio, actio, passio, quando vbi, situs, & habere, seu habitus, de quibus sigillatim dicendum est, & primo de substantia.

Quid sit substantia secundum intentionem logicam. *Cap. II.*

Est autem substantia ens per se existens. Ad uidendum particulam huius descriptionis sciendum, q licet de ente plura dicta sint, tamen ens est quod primo occurit nostro intellectui. Nos. n. rōnales, i. discursiui, quicquid. n. intelligimus fere cum discursu intelligimus, occurunt aūt intellectui nostro primo magis cōfusa. De potētia. n. reducimur ad actum per medium. s. per actum imperfectum, quo intellectus non intelligit determinatam rem, & discurēdo determinat se ad perfectionem sicut Possibile est intelligi rem, vt ponit Philosophus. 1. Phys. exēplum in sensibilibus. Videndo. n. in magna distantia aliquid, primo percipio q sit corpus, deinde accedēdo video q sit aliud, deinde cognosco q sit hō deinde q sit Petrus, sic intelligendo discurit intells noster. Primo. n. de re concipit q sit ens, deinde q sit suba, deinde q sit corpus, & sic vsq; ad spēm specialissimam. Cōfusus aūt qd intelligi pōt est ens. Ens ergo est illud qd primo occurit intellectui nostro. Et sic patet qualiter in prædicta notificatione subæ sumit ens. Sed, quia dictū est, q suba est ens per se, notandū, q per se diuiditur contra per accidens, sicut dicimus q hō est aīal per se, est aūt albus per accidens, & hoc mō nunc sumit hic per se. Nā quantitas, & qualitas nō sunt entia per accidēs, sed per se, vt dictū est, qa ens per se diuiditur in 10. prędicamenta. Alio mō esse per se diuidit cōtra esse in alio. Secūdo mō solum subæ cōuenit esse p se, & iste est modus proprius eius. Vel pōt dici, q suba est ens p se existens, eo q sibi proprie cōuenit existere. Alijs vero accidentibus cōuenit existere p eā. Sicut ignis est per se calidus, qa oīa sunt calida p eū, est. n. eius proprietas esse calidum. Sciendum tñ est, q suba diuiditur in materiā, formam, & cōpositū. Materia. n. nō dicitur proprie esse per se, cum non habeat esse nisi p formam. Sic ēt forma nō dicitur esse per se, cū non solū habeat esse in materia. Cōpositum aūt proprie dicitur esse per se, & dico cōpositum, i. integratū ex suis partibus, licet. n. partes integrales sint cōpositæ, nō tñ dicuntur proprie esse per se. Cōpositū. n. directe est in prædicamento, vt Boethius in cōmentario prædicamentorū dicit, licet ēt posit dici, q forma, & materia & partes integrales sint per se, quia non sunt in alio, sicut accidens in subiecto. Notandum, q licet hic describatur suba cōposita, tamen dupliciter pōt esse suba cōposita. s. natura, & suppositum. Dico aūt hic naturā, vt ēst humanitas, suppositum aūt non sumo hic pro singulari in genere subæ, sed pro concreto naturæ vt hō, Humanitas. n. licet forma dicatur, est tñ cōposita ex materia & forma, vt supra dictū est, dicit. n. humanitas animam & corpus. Ita tñ humanitas siue quæcunque natura dicit formā subalem, & materiā, q de suo principali significato prescindit omne aliud a prædicta forma, & materia, nō aūt sic est de supposito, quod est hō. Hō. n. de suo principali significato dicit habēs humanitatē, seu habens talē formā & materiā, quā dicit humanitas, & quia habens humanitatē pōt esse suppositum non humanum, vt patet de humanitate Christi, quæ suppositatur supposito diuino. Vel potest habere aliqua alia, puta accidentia, quæ humanitas omnino prescindit, ideo in creaturis differunt suppositum, & natura, & quia natura, puta humanitas, est quid habitū existens in habente, licet sit composita, tamen sibi non proprie conuenit esse per se. Proprie ergo ens per se dicitur suba cōposita, quæ est suppositum, & hic est causa, quare genera & species subæ sumuntur in concreto & nō in abstracto, non autem aliorum prædicamentorum. Forma autē substantialis, quę est pars compositi, de se non substat accidentibus, sed compositū. forma vero, quę est natura, seu essentia, vt humanitas, quamuis sit cōposita ex materia, & forma, tamē in suo signatu prescindit substare accidētibus. Alia vero accidērta se habent, q eorum gnā & species sunt formę, cum tñ ex eis cum subiecto non sit vnū

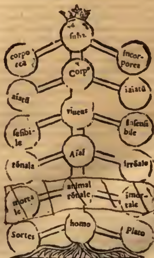
per

per se. Dicit̃ aũt postea ꝙ est existens. Vbi nota, ꝙ in creaturis esse essentię, & esse actualis existentiæ differunt realiter, vt duæ diuersæ res. Quod sic patet, illud.n. quod est extra essentiã alicuius, differt realiter ab ea, esse aũt actualis existentię est extra essentiã rei, nã diffinitio indicat totã essentiã rei, esse aũt actualis existẽtiæ est extra diffinitionẽ, qa in diffinitione ponit̃ solũ genus & differentia, & nulla fit mẽtio vtrũ res diffinita existat, vel non existat. Apparet ẽt hoc manifeste. Nã impoſe est posse intelligere aliquã rem nõ intelligẽdo ea, quæ sunt de essentia eius, tñ cõstat ꝙ ego intelligo rosam, nõ intelligẽdo vtrũ actu sit vel non, ergo actu esse, vel esse actualis existentiæ differt realiter ab essentia. vnde circa primũ in quacunque suba creata est cõpositio esse & essentiæ, quæ nõ est cõpositio materiæ & formæ, sed est cõpositio duorũ principiorũ suppositi. Quorum essentia est potẽtia & esse est actus. Vnde esse respectu essentiæ dicit̃ accidens, qa est extra essentiã rei, & dicit̃ suba, qa est in genere subæ sicut principium suppositi, & est actus simpliciter, quia in genere subę, licet nõ sit forma, quę est actus materię, & est actus ẽm quid, qa essentia, cui aduenit, non est pura potẽtia, sicut est pura materia. Sciẽdũ tñ est ꝙ esse essentiæ ꝑ prius conuenit speciebus, qa, vt supradictũ est, sola species diffinit̃, & diffinitio significat esse essentiæ, & per posterius dicit̃ de Induiduo, seu cõuenit ei. Esse autẽ existentię ꝑ prius cõuenit indiuiduis, ablato.n. esse indiuiduorum, impoſe est aliquid aliud remanere, vt Philosophus dicit libro prædicamentorum posterius autẽ conuenit ipsis speciebus. Vnde existere sic de genere & specie dicit̃, sicut accidentia communia. Sic enim dicitur homo exsistit, quia Petrus existit sicut homo currit, quia Petrus currit.

De Prima & Secunda substantia quid sint, et de ordine substantiæ. Cap. III.

Diuidit̃ aũt suba in primã & secundã. Est autẽ prima suba, quæ proprie principaliter & maxime dicit̃ substare, quę nec in subiecto est, nec de subiecto dicit̃. Ad vidẽdũ aũt prædictã descriptionẽ, sciendũ est, ꝙ substare dicitur dupliciter, s. pro substare accidentibus, sicut dicimus, ꝙ suba substat accidẽtibus, & pro substare vlib⁹, sicut dicimus, ꝙ minus vle substat magis vli. stat.n. sub eo in ordine prædicamentali. Vñ mains vle de minus vli prędicat̃. Si substare sumat̃ primo mõ, sic prima suba proprie substat. Sicut.n. supradictũ est illud in est alicui proprie quod inest ꝑ se ei, & non ꝑ aliud, sicut calor proprie inest igni, sic eodem mõ inest primæ subæ substare accidentibus. Licet.n. superficies substet colori, & linea curuitati, tale substare hñt nõ per se, sed ꝑ aliud. s. per subam primã. Remota.n. inhærentia superficiei & lineę, quã hñt ad primã subam, actu & aptitudine nõ aric superficies nec linea. Substãt igit̃ accidentibus, quia suba prima substat eis. Propriũ ergo primæ substantiæ est substare accidentibus. Ex quo sequitur ꝙ substare accidentibus insit principaliter & primo subæ primæ. Illud.n. primo conuenit alicui, quod conuenit sibi & non per aliud. Petro.n. non conuenit primo esse risibile, quia sibi per aliud, s. per hominẽ, vnde homini conuenit primo esse risibile. Sic licet substare accidentibus conueniat subę primæ & secundæ, tñ secundis substãtijs, s. generibus & speciebus cõuenit secundario, quia cõuenit eis ꝑ indiuidua, quæ sunt primæ substãtiæ, non.n. hõ currit, nisi quia Petrus vel Sortes currit. Et sic patet qualiter prima suba substat proprie & principaliter. Secũdo dicit̃ ꝙ substat maxime & sumit̃ substare secundo mõ. s. pro esse sub alio, sicut minus vle sub magis vli. Cũ aũt primæ subæ subiciat̃ omnibus speciebus & generibus, quæ sunt supra se, species vero & gña non subsunt tot, ergo primæ subę respectu secundarũ, isto mõ maxime dicunt̃ substare. Dicitur postea, ꝙ non dicit̃ de subiecto, quia non sunt prædicabilia de alijs, sicut species & gña. Et non sunt in subiecto quia non sunt accidentia, sola.n. accidentia sunt in subiecto, vt hic sumit̃ esse in subiecto. Et sic patet descriptio primę subę, seu indiuidui. Secundę vero subę dicuntur species & gña, quę sunt in prędicamento subę. Differentię vero, quę cadunt ex latere, nõ proprie dicuntur subę, quia non proprie dicuntur esse in prędicamento nisi forte reductiue. Dicunt̃ aũt secundę subę. quia secundo, vt dictum est, substant accidentibus. Inter secundas autem subas dicunt̃ magis subę spẽs ꝙ gña, non ꝙ suba suscipiat magis & minus, vt infra dicet̃, sed quia vtroq; mõ substãdi magis substãt spẽs quã gña, vt ex dictis haberi potest. Spẽs vero specialissime dicunt̃ equaliter subę, quia equaliter oĩbus substãt. Et sic patet de primis & secundis substãtijs. Qualiter aũt prędicamentũ subę sit ordinatum, patet in arbore Porphyrij, quã gña exempli ponimus, licet non in toto reperiam eam veram. nam rõnale aĩal nõ est genus, vt ipse ponit, nec dij sunt rõnales, vt ipse dicit.

Porphyrij Arbor.

Quod substantia non suscipit contrarietatem, nec magis & minus, licet sit subiectum vtriusque per sui mutationem. Cap. 4.

Restat nunc dicere de cõmunitatibus & proprietatibus substantię. Habet autem substantia duo cõmunia cum aliquibus accidentibus scilicet ꝙ nõ suscipit contrarietatẽ, & ꝙ non suscipit magis & minus.

Ad quę

Ad quæ intelligenda, ſciendum eſt, ꝙ quædam formę habent in ſe latitudinem, quædam vero non, & quia quædam formem habent prædictam latitudinem, ideo hñt contrarietatem, licet non ſemper ſit verum in omnibus. Ad ſciendum autem prædictam latitudinem, nota, ꝙ in rebus ſpiritualibus augmentum transfertur à quantitate corporali. dicitur aut in quantitate corporali aliquid magnum ſ'm ꝙ ad debitam perfectionẽ quantitatis perducitur. Vnde aliqua quãtitas reputatur magna in homine, quæ non reputatur magna in elephante. Sic etiam in formis dicitur aliquid magnum ex hoc, ꝙ eſt perfectũ, perfectio aũt formæ dupliciter põt cõſiderari, vel ſ'm ipſam formã, vel ſ'm participationẽ ſubiecti, primo mõ dicitur ipſa forma parua vel magna, vt parua albedo, ſecũdo modo dicitur magis vel minus, vt magis vel minus albũ. Formæ ergo, quæ de ſe indeterminatæ ſunt, vt magis vel minus, ſeu perfectius & imperfectius ſint in ſubiecto, illæ formæ dicuntur prædictam habere latitudinem, & prædictos gradus intenſionis & remiſsionis. Ad ſciendũ aũt quæ ſint illæ formæ, nota, ꝙ in forma tria poſſumus conſiderare. Primo, ſi agens põt ſe diuerſimode hr̃e ad eam. Secundo ſi ſubiectũ eam recipiens aliquando ſit magis vel minus diſpoſitũ ad ipſam. Tertio qualiter ipſa forma participaſ à ſubiecto. Vnde in illis formis in quibus agẽs non ſe habet diuerſimode nec aliquando ſubiectum eſt magis, & aliquando minus diſpoſitum, illæ formæ nõ habebunt prædictam latitudinem, ſed in vltima perfectione ſuę ſpeciei ſemper recipiuntur in ſubiecto. verbi gratia. Si.n. aer eſſet ſemper eodem modo diſpoſitus ad recipiendum lucem, & illuminans aerem eodem modo ſemper ſe haberet, nunquàm lumẽ in aere reciperetur magis nec minus, nec aer eſſet magis vel minus illuminatus, ſed quia aliquod iſtorum variatur, ideo aliter ſe habet de lumine. Cum aũt in formis ſubſtantialibus ſemper eodem mõ ſe habeat agens, & ſubiectum, quod eſt materia prima, ſit ſemper æque diſpoſitũ, forma ergo ſubſtãtialis nõ habebit latitudinẽ prædictã. Quod ipſa materia prima ſit ſemper ęque diſpoſita, nõ oportet probare, quia clarũ eſt. De agẽte vero ſeu producẽte formam ſubſtantialẽ patet. Licet.n. tale agens diuerſimode ſe habeat abijciendo diſponens contrarias ab ipſa materia, & hoc faciat virtute formarũ accidentaliũ, ſeu qualitatum, tñ formam ſubſtantialẽ introducit virtute ſuæ formę ſubſtantialis quę vniformiter ſe habet in oĩbus gñalibus eiuſdẽ ſpẽi. Et idẽ & eodẽ mõ põt concludi de proprijs paſsionibus, quę ſimul cum ſubiecto producuntur & ſubiectũ reſpectu earum aliquo mõ ſe habet actiue, vt ſupradictũ eſt. Tales igitur formæ, tam ſubſtantiales quàm proprie paſsiones, quia agens ad eas producendas non ſe habet diuerſimode, & quia ſubiectũ eas recipiens ſemper eodẽ mõ eſt diſpoſitũ, ideo nõ ſuſcipiunt magis nec minus. Si vero ſubiectum non eſſet eodem mõ diſpoſitũ ad formã, vel agẽs adhuc diuerſimode ſe haberet, oportet cõſiderare tertiũ quod dictũ eſt, ſ. qualiter ipſa forma participatur à ſubiecto. Nam, ſi participatur ſ'm rõnem indiuiſibilitatis, talis forma non ſuſcipiet magis nec minus, ſicut patet de ſpeciebus numeri, quæ conſiſtunt in indiuiſibili vnitate. Et de ſpeciebus quantitatis continuæ, ſ'm numeros, vt bicubitum, tricubitum, & de aliquibus relationibus, vt duplũ & dimidium, & de figuris, vt trigonũ, & tetragonum, & quia oẽs quantitates & figuræ ſic recipiũtur in ſubiectis, ideo quantitas & figura, & hæ relationes non ſuſcipiunt magis nec minus. Non ſolum aũt de quantitatibus ſi cõſideratis, ſed ſimpliciter loquendo de quantitate, vt linea, ſuperficies, & corpus, verum eſt ꝙ nõ ſuſcipit magis nec minus. Cuius ratio eſt, quia perfectio & imperfectio quãtitatis eſt ſecundum maiorem vel minorem extenſionẽ, ſecundum quam aliquid dicitur maius aut minus, non autem maior vel minor extenſio eſt cauſa ſufficiens, ꝙ aliquid dicatur magis vel minus, quia non dicitur eſſe ſecundum extenſionem, vt patet in alijs formis, in quibus eſt extenſio, & non intenſio, ſicut in formis inanimatorũ & brutorum, quorum formæ ſunt extenſæ, & non dicuntur ſ'm magis & minus. Patet ergo quæ formæ ſuſcipiũt magis & minus, & quæ non: quia videlicet habentes prædictam latitudinem ſuſcipiũt magis & minus. Ex his ſcitur ſtatim quæ formæ recipiunt contrarietatem, & quæ non. Nulla enim forma, quæ non recipit magis & minus recipit contrarietatem. Vbi nota, ꝙ formarum, quæ habent latitudinem prædictam, quædam habent eam ſolã ſeruando eandem ſpeciem, quædam vero in genere & in ſpecie. Nam tales gradus latitudinis ſunt vſque ad vltimum, in quo ſaluatur ſpecies illa, quem gradum ſi tranſeat forma variabit ſpeciem, & remanebit ſibi idem genus, & in iſta ſecunda ſpecie habet etiam gradum, quandiu perueniat ad vltimum, quem ſi tranſcenderet, nõ eſſet in eadem ſpecie. verbi gratia, Croceum habet gradus, & fit magis croceum quandiu veniat & fiat rubeum, & licet rubedo ſit alia ſpecies quã croceitas, ſunt tamen eiuſdem generis. Conueniunt enim in hoc, ꝙ eſt participare lucem incorporatã, & de rubeo venitur ad nigrum vſq; ad vltimum gradum nigri, qui in eodem genere tranſcẽdi non poteſt. Si etiam croceitas remittatur, fit palliditas, & poſtea albedo, & iſtæ formæ iſtorum duorum graduum, ſcilicet albedo & nigredo ſunt contrariæ. Nota, quod multi moderni tenent ꝙ duo gradus faciunt vnam contrarietatem, ſicut albedo & rubedo, Albus & magis albus. Et apud ipſos duplex eſt contrarietas, ſcilicet completa & incõpleta. Prima eſt inter extrema maxime diſtãtia, ſ. inter albedinem ſummam, & nigredinem ſummam. Secunda eſt inter gradus medios, quia duo gradus diſtincti numero non compatiuntur ſe adinuicem & denominatiue in eadem parte ſubiecti, ſicut gradus vt duo & gradus vt tria, & ſic de ſingulis. Vnde talis latitudo, ſ. perfectius & imperfectius participari à ſubiecto ſequitur formas aut ratione formæ, aut ratione ſubiecti. Ratione formę, vt patet in coloribus, nam lux incorporata magis vel minus participata cauſat ſpecies contrarias. Nam ſpecies, quę perfectius participat de tali luce, puta albedo, eſt cõtraria ſpeciei, quæ imperfectius talem lucem participat, puta nigredo, & in talibus inuenitur contrarietas. Quando vero tali latitudine non participat ratione formæ, ſed ſolum ratione ſubiecti, vt patet de magis vel minus illuminato, tunc talis forma, licet recipiat magis vel minus, tamen non habet contrarium, lumini.n. nihil eſt contrarium, & tamen conſtat, ꝙ aer eſt aliquando magis illuminatus & aliquando minus. Vbicunque enim eſt cõtrarietas, ibi eſt magis & minus, & latitudo prędicta in formis. Vbicunque vero talis latitudo non eſt, ibi non eſt vera contrarietas. Et dico vera contrarietas, quia quædam dicuntur contraria, quæ opponuntur ſecundum habitũ & priuationẽ, ſicut rõnale & irrationale, par & impar, ſicut dicimus, & in vnoquoq; gñe eſt vna prima contrarietas, quæ nõ eſt vere contrarietas, ſed magis eſt habitus & priuatio, & hoc idẽ dico de omnibus cõtrarijs immediatis, ſcilicet ꝙ non opponuntur vere cõtrarie, licet ſint habitus & priuatio. Sanitas enim & ęgritudo ſic opponuntur: nam, ſi ſanitas eſt humorũ æqualitas, & ægritudo inęqua

litas, & quia æquale & inæquale opponuntur priuatiue, melius diceretur, ꝙ sanitas & ægritudo opponuntur per modum habitus & priuationis quàm contrarie, & hæc est causa quare non dicuntur habere medium.

Sciendum est aūt, licet, vt dictū est in aliquibus inueniatur latitudo & gradus, non tamen est intelligendū, ꝙ, cum vna forma intenditur, ꝙ augeatur per additionem gradus ad gradū, ita ꝙ sint ibi duo gradus distincti quorum vnus addatur alteri, & posset ab eo distincte signari, sed fit tale augmentum inquantum forma imperfecta fit perfecta, ita ꝙ ipsa perfecta habet plusquam prius non s̃m partes signabiles diuersas, sed virtute, ita ꝙ primus gradus cōtinetur in secundo virtute, sicut imperfectū continetur in gradu perfecto. Ex istis patet, ꝙ, quia substantia non suscipit magis vel minus, vt dictum est, ꝙ substātiæ nihil est contrarium. Et sic patent cōmunitates substantiæ. Proprium autem substantiæ est, ꝙ s̃m sui mutationem sit susceptibilis contrariorum. Dicitur autē hoc esse propriū substantiæ, quia sibi soli per se conuenit. Nā si aliqua dicuntur suscipere contraria, sicut linea dicitur recta vel curua, tamen linea non suscipit ista nisi ratione substantię. Datur etiam instantia de oratione & opinione, quę eadem manens, aliquando est vera, aliquando est falsa. Ad quam respōdet Philosophus, ꝙ hoc non fit s̃m mutationem orationis, vel opinionis, non enim mutatur oratio, vel opinio, dum. Sortes sedet eo surgente, sed mutatur res, non. n. per sui mutationem oratio vel opinio dicitur esse susceptibilis contrariorum, sed per mutationē rei significatæ. Soli ergo substantiæ huiusmodi conuenit, & si alijs conuenit, huiusmodi est ratione substantiæ, in qua habent esse, vt patet de superficie, quæ est susceptibilis albedinis & nigredinis, de cuius essentia est actu vel aptitudine esse in substantia, vt supra dictum est, & sic patet de prædicamento substantiæ &c.

TRACTATVS SECVNDVS DE PRAEDICAMENTO QVANTITATIS.

In octo capita diuisus.

De numero, qui est quātitas discreta. Cap. I.

QVANTITAS diuiditur in continuā & discretam. Dicitur autē discreta quantitas, cuius partes inter se ita habent, ꝙ sunt separatę, & ad vnum cōem terminum non copulantur. Partes. n. huius numeri, qui est decē ad nullum cōem terminū copulantē. Non. n. in numero, qui est. 10. inuenitur aliqua particula ad quam copulentur aliæ particulæ, cum oēs particulæ eius sint separatæ vna ab alia. Continua vero quantitas dicitur, cuius partes ad vnum cōem terminum copulantur, quia oēs sunt coniunctæ, & nō sunt actu separatæ, sed sunt separabiles, vt infra dicetur. Diuiditur autem quantitas discreta in numerum & orationem, est aūt numerus multitudo ex vnitatibus aggregata. Aliter aūt diffinitur numerus sic, Numerus est multitudo mēsurata per vnū. Ad videndum aūt prędictas diffinitiones, sciendum est, ꝙ vnum conuertitur cum ente, & vnum est principium numeri. Vnum autem primo modo sumptū nihil aliud est, quàm ens indiuisum. Addit autē vnum supra ens negationem seu priuationem diuisionis, & quia omne ens est vnum isto modo sumptum, ideo vnum sic sumptum non solum est in genere quantitatis, sed in omnibus generibus sicut & ens, ideo vnum est de transcendentibus, & multitudo causata per vnum, isto modo sumptum nō est numerus, qui est spēs quantitatis, sed est de transcēdētibus. Dicimus. n. esse quatuor angelos, vel tres personas in diuinis, & tn̄ nec in angelis, nec in Deo est quantitas. Vnū aūt, quod est principium numeri, addit super vnum quod conuertitur cum ente non rem aliquam, sed cōcernit illud addēdo sibi duas rationes, s. quia dicit non oēm indiuisionem, i. non dicit omne ens inquantum est indiuisum, sed dicit ens indiuisum quantitatis continue, & dicit rōnem mensuræ discretæ. Quia. n. numerus, qui est spēs quantitatis, causatur ex diuisione cōtinui, supponatē, ꝙ diuideremus vnam lineā in multas partes, cū quælibet pars linee, quę sic diuidit̄ sit indiuisa, & linea sic cōsiderata est vnum. Vnde vnum nihil aliud est quàm continuū indiuisum. Vnum ergo, quod cōuertitur cum ente, dicit ens indiuisum, quodcunque sit illud. Vnum autem quod est principium numeri dicit ens continuum indiuisum, & numerus ex talibus vnitatibus aggregatur, vbi sunt multa continua diuisa abinuicem, & in se indiuisa. Secunda ratio, quam addit vnum, quod est principium numeri supra vnum, quod conuertitur cum ente, est ratio mensuræ discretæ. Vbi nota, ꝙ mensurari discreto potest sumi dupliciter. Vno modo vt idem sit quod certificari apud intellectum quot sunt aliquæ res, inquantum aliquis per vnum aliquotiens replicatum certificatur de numero illorum, quæ numerat: & isto mō sumpta mensura est proprietas accidentalis ipsius numeri, & conuenit etiam enti quod conuertitur cum ente. Alio mō sumitur mensurare pro eo quod est facere tot res formalr̃. sicut albedo formalr̃ facit album, & talis mensura est de rōne vnius vel numeri. Habemus ergo quid est vnum, ex cuiusmodi aggregatione fit numerus, & qualiter sit mensura essentialiter & accidentaliter. Ad videndum autem quid sit multitudo sciendum, ꝙ, vt supradictum est, primum, ꝙ intellectus noster intelligit est ens, secundo vero intelligit negationem entis, prout intelligitur aliud non esse hoc ens. Ex his duobus statim intelligit diuisionē. Vnde diuisio est distinctio per ens, & nō ens, tertio intelligit vnum, quod priuat diuisionem. Est. n. vnum ens, in quo non est prędicta diuisio, & sic intellectus vnius posterior est intellectu diuisionis, sicut intellectu priuationis posterior est intellectu habitus, quæ priuat, quarto intelligit multitudinem, quę dicit duas negationes, quarum vna est, ꝙ hoc non sit illud, & altera est, ꝙ quodlibet eorum non sit diuisum, & per consequens sit vnum, & propterea multitudo diffinitur per vnum, quia nunquàm dicuntur multa, nisi quodlibet eorum sit vnum, seu ens indiuisum. Et sicut mō sumpsimus ens, & diuisionem & vnum & multitudinem in transcendentibus, sic sumatur in quantitate, ita quod sicut sumebatur ens, ita sic sumatur continuum licet aliqua differentia sit inter ea, vt supra dictum est, Sciendum, ꝙ hæc multitudo, quæ est in quantitate, est multa continua, quorum vnum non est aliud, & quodlibet eorum est indiuisum in se, siue vnum, quod idem est, & sic patet prima diffinitio numeri, scilicet numerus est multitudo, ex vnitatibus aggregata. Patet etiam secunda diffinitio, scilicet numerus est multitudo, mensurata per vnum. Nam quia vnum multotiens replicatum causat multitudinem, per hoc certificamur de multitudine quāta sit discrete, & sic vnum est mensura multitudinis, & patet de numero &c.

De secunda

De secunda specie quantitatis discretæ, scilicet. *Cap.* 2.

ORatio est vox aggregata ex distinctis syllabis eã mensurantibus, & in partibus suis non habens permanentiam. Ad intelligendum autem prædictam diffinitionem, sciendum, quòd vox non ponitur hic pro qualitate. Est enim vox in tertia specie qualitatis, vt infra patebit, sed pro aliquo quod fuit in voce, quia in tali voce sunt multæ dictiones, & syllabæ, quę licet indiuisibiles sint, tamen sunt successiue. Nam vna succedit alteri, vnde in talibus syllabis est duo considerare, scilicet indiuisibilitatem earum & successionem, talis autem indiuisibilitas non est indiuisibilitas vnitatis, alioquin oratio esset numerus, sed est indiuisibilitas mensurans durationem, secundum quòd tales plures syllabæ indiuisibiles plus durant, quàm vna. Vnde, si in oratione consideramus indiuisibilitatem syllabarũ per hoc conuenit cum numero, si vero ibi consideratur mensura durabilitatis, quę tamẽ non est semper stans, sed est successiua, in hoc conuenit cum tempore, quod est mensura successiuarum, & successiuorum, vt infra patebit. Non tñ oratio est numerus simplr, sed est numerus pertinens ad mensurã durationis. Nec est tẽpus continuũ, quod nihil aliud est quàm successio continuata semper diuisibilis, sed est successio aliquorum indiuisibilium, puta syllabarũ. Sciẽdum est autem, ꝙ Philosophus in lib. Prędicamentorum dicit, ꝙ oratio mensuratur syllaba breuis & longa. Alius textus habet ꝙ syllaba breuis & longa mensuratur oratione. Mensuratur autem oratio syllaba eo modo, sicut dictum est, ꝙ numerus mensuratur vnitate, quæ indiuisibilis est inquantum huiusmodi. Similr etiã oratio mensuratur syllaba, quæ vt dictum est, indiuisibilis est. In hoc autem, ꝙ dicitur, talis syllaba breuis est, vel longa, non est intelligendũ ꝙ talis breuitas vel longitudo pertineat ad tempus continuum, ita videlicet, ꝙ oratio sit aggregata ex multis temporibus continuis, alioquin non esset alia species à tempore. Partes.n. temporis non faciunt aliam speciem à tempore, sed indiuisibili durationi syllabę aliquando coexistit tempus continuum, seu simul cum eo existit, quod tempus aliquando est breue, & aliquando longum. Vnde tempus continuum est mensura successiuorũ, quæ sunt in motu. Syllabæ vero existunt in quodã indiuisibilis, & sine motu, licet sint cũ mutatione & successione, sub aliqua tamen mensura, vt dictum est. Vnde mensura quæ est tempus, & mensura, quæ est ipsius syllabæ, licet sint diuersæ mensuræ durationum, seu durabilium, tamen possunt simul existere, & sic syllaba dicetur breuis vel longa non ex longitudine vel breuitate continua, quæ sit in ea, cum ipsa sit indiuisibilis, sed ex longitudine & breuitate temporis continui, quod ei coexistit. Aliqui tamen dicunt, ꝙ licet syllabæ non sint motus, tamen fiunt per motum, cum autem omnis motus mensuretur tempore continuo, propter hoc syllabæ dicuntur longe vel breues ex longitudine vel breuitate temporis continui mensurantis motus, per quos syllabæ fiũt. Alij dicunt aliter de oratione. Secundum enim eos, cum numerus causetur ex diuisione continui, & nihil addat supra continuum nisi diuisionem, in qua quodlibet est indiuisum: & tamen est alia species quantitatis, quàm continua, ita accidit de oratione respectu temporis. Nam oratio est multa tẽpora diuisa, quorum quodlibet est indiuisum, & tamen est alia species à tempore, & sic patet de quantitate discreta &c.

De quantitate continua in cõmuni secundum logicam intentionem. *Cap.* 3.

COntinua vero quãtitas est, cuius partes ad vnum cõmunem terminum copulãtur. Notandũ, ꝙ aliqui sic intelligunt hoc, s. ꝙ partes continui copulentur ad vnũ terminum cõem. Nam partes lineæ terminantur ad vnum punctum qui actu eam terminat, nõ ad punctum in potentia. Sil. superficiei partes copulãtur ad lineam, quæ actu eam terminat, & partes corporis ad superficiem terminantem illud. Ad quod intelligendum sciendum est, ꝙ nos debemus imaginari punctum, quod est indiuisibile in linea moueri & motu suo cãre lineam & lineã motã cãre superficiẽ, & superficiẽ motã causare corpus, & nunc motum causare tempus. Quibus sic causatis & imaginatis, licet non ita sit realiter, intelligemus prædictam diffinitionem. Si enim punctus motus causat lineam, oẽs partes lineæ per punctum copulãtur: & quia in qualibet parte lineæ est imaginari ſm istam viã punctum aliquem, ad quem se continue habet alia particula sine alia decisione, ideo dicitur linea esse continua. Eodẽ modo se habet de superficie respectu lineæ, à qua mota, vt dictum est, imaginamur eam causari. Nã partes eius per lineam & ad lineam continuantur. Similiter ẽt se habet de corpore respectu superficiei: &, quia locus superficies quædam est: eodem modo habet terminum cõem suarum particularum, sicut superficies. Sciẽdum tñ est, ꝙ Philosophus libro Prędicamentorum dicit, ꝙ partes loci copulantur ad eundẽ terminũ, ad quẽ copulantur partes corporis. Quod nõ bene intelligit, si locus est superficies corporis continentis. Cũ.n. terminus cõis partiũ corporis sit superficies, sequitur, ꝙ terminus loci sit superficies, & sic superficies erit terminus superficiei. Vbi nota, ꝙ locus potest duplr considerari. Vno modo pro superficie corporis continentis, & tunc terminus partium eius dicitur linea, vt dictũ est. alio modo sumitur locus pro toto corpore locante, sicut aer dicitur esse locus aquæ, & ignis locus aeris, & isto mõ dicit Philosophus, ꝙ partes loci copulantur ad eũdem terminum, ad quem copulantur partes corporis. Partes autem temporis copulantur ad nunc, & sic patet de diffinitione quantitatis continuæ.

De quantitate habente positionem, & de requisitis ad ipsam. *Cap.* 4.

HAbet autem quantitas continua positionem, licet non omnis. Notandum, ꝙ positio idem est, ꝙ ordo partium in loco, & hæc est vnum de 10. prædicamentis, quę etiam dicitur situs, de quo infra dicetur. Alio modo dicitur positio ordo partiũ in toto, & sic positio est dñta quantitatis. Ad hoc autem ꝙ quantitas habeat positionem requiruntur tria. Primo, ꝙ habeat partes suas continuas signabiles & non signatas. Secundo, ꝙ ſm hanc signabilitatem habeat partes inter se ordinatas, vnam videlicet post aliam. Tertio, ꝙ partes illæ habeant permanẽtiam. Ratione primi numerus, qui habet partes suas non signabiles, sed signatas, quantuncunque habeat eas ordinatas, puta duo post vnum, & tria post duo, & sic de alijs, non habet positionem. Ratione tertij, licet tempus habeat partes continuas signabiles, & non signatas & ordinatas, quia tamen non habet eas permanẽtes, ideo non habent inter se positionem. Oratio vero partes suas neque continuas habet, nec etiam permanentes, vt dictũ est, ideo non habet positionem in partibus suis. Species ergo quantitatis habentes positionem sunt linea, super-

ficies, corpus, locus, & licet punctus non sit quantitas, quia est quid indiuisibile, & principium quātitatis, quia est principium lineæ, quia tamen habet ordinem ad partes lineæ, dicitur habere positionem. Nam vt communiter dicitur, punctus est indiuisibile habens positionem, cum sit finis prioris partis, & initium posterioris. Vnitas vero est indiuisibile non habens positionem, & sic patet quæ quantitas habet positionem, & quæ non.

De speciebus quantitatis continuæ, & primo de Linea. Cap. 5.

NVnc dicendum est de prædictis speciebus quantitatis continuę, & primo de linea. Est autem linea longitudo sine latitudine, & profunditate, cuius extrema sunt duo puncta. Ad quod intelligendum sciendum est, q͂ cum quantitas sit mensura siue extensio substantiæ, vt supra dictum est, substantia corporea inquantum huiusmodi tripl͡r mensurari seu extendi potest, ſ͡m q͂ tripl͡r diametri in angulis rectis possunt se interſecare, & nō pluries. Si.n. vnus diameter debet interſecare, alium in angulis rectis, oportet q͂ sit admodum crucis sic.

Vbi sunt duo anguli recti ex parte superiori, & duo ex parte inferiori. Dicitur autem angulus rectus qui causatur ex ductu lineæ perpendiculariter cadentis super lineam rectam sic. Vnde si talis linea cadit in medio causat duos angulos rectos, vt dictum est, Habemus ergo duas diametros se in angulis rectis in cruce suprapositas interſecātes. Si vero .3. diameter debet prædictas duas diametros interſecare in angulis rectis, oportet q͂ transeat per punctum, vbi quatuor anguli recti iungūtur. Nec potest quartus diameter prædictas .3. diametros interſecare, quin causet angulum rectum, vnus ergo diameter dictorum trium dicitur longitudo, secundus latitudo. Tertius vero profunditas quæ dicuntur tres dimensiones. Vnde si consideretur longitudo sine alijs duabus dimensionibus dicitur linea. Extrema vero lineæ, si habet extrema, quod dico propter lineam circularem, quæ non habet extrema, sunt duo puncta. Terminant.n. lineam ad indiuisibile, ſ͡m illam dimensionem. Si enim semper esset dare diuisibile ſ͡m illam dimensionem, cum huiusmodi dimēsio sit linea, vt dictum est, tunc linea nunquam terminaretur. Superficies vero continet duas dimensiones de prædictis, s. longitudinem & latitudinem, cuius extrema sunt duę lineę, vel vna. Quod dico propter superficiem circularem, quæ vna lineæ terminatur. Sicut enim dictū est, ad hoc q͂ linea terminetur, oportet q͂ terminetur ad indiuisibile ſ͡m illam dimensionem. Sic oportet q͂ superficies terminetur ad indiuisibile secundum latitudinem, & hæc est linea. Corpus autem continet omnes prędictas .3. dimensiones, seu ipsum corpus est ipsa trina dimēsio, sicut superficies est duplex dimēsio, & linea vna. Terminatur autem corpus ad superficiem quæ indiuisibilis est ſ͡m profunditatem, vel ad lineam, quę indiuisibilis est ſ͡m latitudinem. Notandum, q͂ licet corpus sit trina dimensio, s. longitudo, latitudo, & profunditas, tamē ratio corporis perficitur ex sola profunditate. Similiter etiam licet superficies contineat duas dimensiones, s. longitudinem, & latitudinem, tamen ratio eius specifica cōpletur ex sola latitudine, sicut ratio specifica hominis cōpletur ex rationali, quāmuis homo sit sensibilis & viuus. Ratio vero bruti ex sensibili completur, licet etiam cum hoc sit viuum. Lineę vero ratio specifica perficitur ex sola longitudine. Et, quia quantitas continua hoc habet, q͂ semper sit diuisibilis, si corpus inquantum corpus terminari debet ad indiuisibile, terminabitur ad superficiem, quę licet sit diuisibilis, non tamen secundum profunditatem, in qua consistit ratio specifica corporis, vt dictum est, & similiter de superficie respectu lineæ. Et sic patet de tribus speciebus quantitatis continuæ.

De loco, qui est spēs quātitatis cōtinuæ. Ca. 6.

SEquitur de loco. Est autem locus superficies corporis continentis immobilis. Licet.n. locus sit superficies, non tamen sequitur, q͂ locus sit in genere superficiei, sed est aliud genus quantitatis propter aliam differentiam specificam superadditam, quæ non conuenit superficiei inquantum superficies est, nec sibi disconuenit, s. immobilis. Sciendum, q͂ cum non sit dare vacuū in natura, oportet omne corpus alio corpore circundari. Dimittamus modo de vltima sphæra. Vnde superficies corporis circundantis illam, quæ cōtigua est corpori circundato, dicitur esse locus. Nec propter hoc talis superficies dicitur locus, quia circundat, alioqui nauis, quæ vadit cum flumine, cum semper sit circundata superficie eiusdem aquæ, eo q͂ ipsa semper descendit, sicut aqua descendit, diceretur esse in eodem loco, quod tamen falsum est. Similiter etiam nauis ligata ad ripam fluminis, cum propter fluxum aquæ semper mutet superficiem, tunc semper mutaret locum. Quod etiam falsum est. Non ergo ratio loci est ratio superficiei, nec econuerso, sed ratio loci consistit in hoc, q͂ est immobilis, s. ſ͡m situ vniuersi. vnde dato q͂ mūdus esset vacuus, & esset solū cœlū continens vacuū, & vnus lapis esset in centro quantūcunq; nō circundaretur superficie corporis continentis, tñ adhuc esset in loco, quia esset in parte quę per respectum ad sitū vniuersi seu cœli, esset immobilis, & sic patet de loco.

De tempore, q̄uo est quātitas successiua. Ca. 7.

TEmpus autem est numerus motus primi mobilis ſ͡m prius & posterius. Ad intelligendum autem prædictam diffinitionem, sciēdum, q͂ duplex est numerus, s. quo numeramus, vt duo, tria, & huius, & ista est prima spēs quantitatis discretę, de qua dictū est. Alius est numerus numeratus, s. istę res quibus nos istū numerū applicamus, inquantū nnuerantur, vt duo canes vel .3. ligna, & isto mō sumit hic numerus. Sciendū, q͂ in omni motu est quātitas successiua faciēs ipsum formal͡r quātū quātitate successiua, quę quātitas successiua nō est motus, sed accidens eius. Motus aūt primi mobilis, s. vltimi cœli q est regularissimus & simplicissimus oium motuū, iō quantitas

quantitas eius successiua est regularissima & simplicissima oium aliarũ quantitatũ successiuarũ, & ideo applicãdo illam ad oẽs alios motus, qui, vt dictum est, successiui sunt, certificamur de duratione ipsorũ, & hoc est mensurari, vt supradictũ est. Quia vero anima in illa successione motus primi mobilis cõsiderat prius & posterius, illa successio sic numerata vel mensurata ab anima per prius & posterius dicitur esse tempus. Sicut diem vocamus successionẽ vnius partis motus primi mobili, prout scilicet partes eius mouentur ab oriente in occidentẽ. Vnde tale prius in successiõe, prout. s. pars primi mobilis mouebatur in oriente, & tale posterius, prout, s. pars mouebatur in occidente considerata ab anima faciunt dictũ tempus, puta diem, & sic de alijs, & hoc tempus, vt dictũ est, applicando ad omnia successiua de eis certificamur quantum ad ipsorum durationẽ in tali successione. Patet. ergo qualiter tempus est numerus motus ſm prius & posterius. Notandum, ꝙ, quia, vt dictum est, tempus est subiectiue in motu primi mobilis, sicut est passio in suo subiecto, ſm ea quæ sunt in illo motu dicimus aliqua esse in tempore. Vnde in motu est considerare mobile, & indiuisibile ipsius motus, quod dicitur mutatũ esse, quod se habet ad motum sicut punctus ad lineam, & sicut in qualibet parte lineæ est immaginari punctum, sic in qualibet parte motus est considerare mutatum esse, omnis. n. si terminabilis est, terminatur ad mutatum esse, sicut ad terminum intraneum, sicut linea ad punctum. Vnde illi motui respondet tempus dupl'r, quia & sicut eius passio, quia est successio eius, vt dictum est, & sicut eius mensura. Non enim tempus solum mensurat alio motus, sed etiam partes motus primi mobilis. Dicimus enim ꝙ vna circulatio facta est in vna die. Ipsi vero mutato esse, qđ est indiuisibile in motu, respondet in tẽpore nunc, quod est indiuisibile temporis, vel est ei idem re, licet posset ratione, differre, & in omni tempore est signare nunc, sicut in linea punctum, & si tempus terminaretur, vtique ad nunc terminaretur. Patet ergo de tempore.

Quòd quantitas non suscipit magis nec minus, nec habeat contrarietatem, sed secundum eam aliquid dicitur æquale vel inæquale alteri. *Cap. 8.*

Commune est autem omni quantitati non suscipere magis & minus, nec suscipere contrarietatem. Quod qualiter intelligatur supra de prędicamẽto substantiæ dictum est. Sciendum autem, ꝙ à Philosopho lib. prædicamentorum ponitur instantia de magno & paruo, quæ videntur esse in quantitate, & vidẽtur esse contraria. Et respondet primo, ꝙ magnum & paruũ nõ sunt in genere quantitatis, licet sint passiones ipsius quãtitatis, sed sunt in genere relationis. Non enim magnum dicitur aliquid absolute, alioquin non diceretur milium magnus, & mons paruus, nisi per respectum ad aliud milium, vel per respectum ad montem magnum. Secundo respondet, ꝙ dato ꝙ magnum & paruum essent in genere quantitatis, non tamen essent contraria. Idem enim nõ potest esse contrarium sibi ipsi, & tamen vna & eadem quantitas dicitur magna per respectum ad minorem, & parua per respectum ad maiorem. Proprium autem quãtitatis est ſm eam ęquale vel inęquale dici. Ad quod intelligendum sciendum est, ꝙ quantitas dupliciter potest sumi. Vno modo pro magnitudine molis. Alio modo pro magnitudine perfectionis. Primo modo quantitas pertinet ad hoc prædicamentum, quia ista est prior & notior acceptio quantitatis. Secundo modo quantitas est de trãscendentibus, quia in multis generibus inuenitur, sicut & perfectum. Dicimus enim iste est magnus medicus, i. perfectus, & ista est magna similitudo, & ſm quantitatẽ vtroque modo sumptã dicitur ęquale & inęquale. Dicimus enim duas lineas esse ęquales, & duas albedines similiter, & quia quãtitas primo modo est notior, & magis propria, secundo autem modo dicitur transumptiue ab illa, ideo æquale vel inæquale dicitur proprie ſm quãtitatem primo modo sumptam, Notandum, ꝙ vnum cõuertitur cum ente, & sic quicquid est ens est vnum, cum autem substantia, quantitas, & qualitas sint entia, oportet quodlibet eorum esse vnum, & cum in substantia, quantitate, & qualitate possint esse plura entia, ergo in eis possunt esse plura, quorum quodlibet est vnum, quæ sunt multa in quolibet: ergo istorum prędicamentorum est vnum & multa. In vno autem in substantia fundatur relatio, quæ dicitur identitas. In vno vero in quantitate fundatur relatio, quæ dicitur æqualitas. In vno in qualitate fundatur relatio, quę dicitur similitudo, diuersimode tamen, nam vnum dicitur tripliciter, s. vnum numero vt Sortes, vel Plato, quilibet enim per se est vnus numero. Aliud est vnum specie, vt Sortes & Plato sunt vnum in homine. Aliud est vnum genere, vt homo & equus sunt vnum in animali. Identitas autem, quæ fundatur in vno in substantia, non fundatur in vno in genere, nec in vno specie, sed in vno numero, ac si essent duæ substãtiæ. Vnum vero numero est idem sibi ipsi, prout nunc sumitur idem, licet etiam in substantia possit dici idem specie, & idem genere, tamen non sic modo sumitur identitas, vnde tale identitas non est relatio realis, sed rationis, vt infra dicetur, æquale vero & simile non fundatur in vno ſm numerum, quia nihil est æquale vel simile sibi ipsi, sed fundatur in vno ſm speciem, nã duas lineas dicimus æquales, & duas albedines similes. Notandum ꝙ æquale & simile sumuntur cõiter, s. pro vtroq; fundamẽto æqualitatis, & pro vtroque eius termino. Aequalitas. n. est duorũ, vnius fundamẽtaliter, & alterius vt termini, & econuerso, similitudo autem est multa terminis. Nam ad similitudinẽ sufficit participatio qualitatis ſm eandem speciem. Quæ. n. sunt alba sunt similia, & quæ participant diuersas qualitates quantum ad speciem sunt dissimilia, vt album & nigrum, non est autem sic est de æqualitate, non. n. sufficit ad æqualitatẽ, ꝙ sint duæ quantitates eiusdem speciei, alioquin omnes lineæ, quæ sunt eiusdem speciei, essent æquales. Quod tamen falsum est, sed requiritur ꝙ sint duę quantitates eiusdem speciei cũ priuatione maioris & minoris, vt, s. vna omnino non sit maior, nec minor altera, inæquale vero non sumitur ſm diuersas species quantitatis, vt dictũ est de simili in qualitate, sed in eis, quæ sunt eiusdem speciei sine priuatione maioris & minoris, & sic patet quid sit idem, quid æquale, quid simile. Sciendum, ꝙ licet fundamentum, identitatis sit substantia, vt dictum est, tamen potest dici de alijs prædicamentis, & in eis fundari. Dicimus. n. ꝙ hæc albedo est eadem sibiipsi, & hæc linea est eadem sibiipsi, & ideo non est proprium substantię ſm eam dici idem vel diuersum, cum hic conueniant alijs prædicamentis, licet conueniant substantiæ principaliter. Proprium autem quantitatis est ſm eam dici æquale vel inæquale, quia nihil dicitur æquale vel inæquale nisi ſm quantitatem. Proprium vero qualitatis est ſm eam dici simile vel dissimile, & sic patet de prædicamento quantitatis.

TRACTATVS TERTIVS DE PRAEDICAMENTO QVALITATIS.

In septem capita diuisus.

Quid sit qualitas in genere. Cap. I.

NVNC dicendũ est de prædicaméto qualitatis quid sit. Describitur aũt qualitas. Qualitas est s'm quã quales dicimur, Sciendũ, ꝙ prædicamẽta diffiniri nõ põt. Cũ.n.in diffõne ponatur genus & dña diffiniti, gña aũt gñalissima, cuiusmodi sunt suba quantitas, qualitas, & hmõi nõ habeant genus supra se, vt supra dictũ est, ergo diffiniri non possunt. Possunt aũt per aliqua nobis magis nota describi, seu notificari. Notandũ, ꝙ, vt ex supra dictis colligi põt, intellectus noster non solum abstrahit vl'e à particularibus, sed ẽt formam ab hñte talem formã. Intelligit.n.humanitatem præcise non intelligẽdo cum ea hñs humanitatẽ, s.hoiem, in quo non solum est humanitas, sed ẽt multa alia entia, s.albedo, & hmõi. Eodẽ mõ intelligit albedinem abstrahendo ab habẽte ipsam quod vocamus albũ, vnde licet albedo non inueniatur sine subiecto, tñ intellectus eã intelligit abstrahendo à subiecto, eo videlicet, nõ intellecto, & s'm hoc magis pertinet ad intellectum accñs in abstracto, q̃ in cõcreto. Et, quia cognitio nr̃a ortum habet à sensu minus sensibilia sunt nobis minus nota, abstracta aũt vt dictum est, sunt minus sensibilia, ergo cõuenienter notificantur per concreta, sicut per prius nota. Bene ergo data fuit notificatio qualitatis, quæ est abstracta per quale, quod est concretum dicendo, qualitas est s'm quã quales dicimur. Sciendum est, ꝙ est dña inter quantitatem & alia accidentia, nam in ea prædicatur concretum de abstracto, dicimus.n.hic linea est quanta, quod non contingit in alijs prædicamẽtis accidentium, non.n.põt dici, ꝙ hæc albedo est qualis, & inde est, ꝙ quantitatis in abstracto non diffinitur seu describitur per concretũ, si.n.vnũ de alio prædicatur cõuersim, ita erit male notum vnum, sicut reliquum, & sic patet descriptio qualitatis.

De prima specie qualitatis, quæ est Habitus Dispositio. Cap. 2.

SVnt autem quatuor species qualitatis, quæ sunt gña subalterna. Prima est habitus seu dispõ. Vbi sciendũ est, ꝙ dispositio est genus ad habitum: oĩs.n.habitus est dispositio, nõ tñ oĩs dispositio est habitus. Nam qualitas facile mobilis est dispõ, nõ tñ est habitus. Vnde, si sumatur dispõ pro qualitate, quæ est facile mobilis, tũc est vna spẽs qualitatis condiuisa habitui, si vero sumatur dispositio, prout dicitur tam de qualitate facile mobili quam de difficili mobili, tunc est genus ad habitum & dispositionem, quæ habitui cõdiuiditur. Diffinitur autem habitus quinto Metaphysicæ sic, habitus est dispõ, qua aliquis disponit bene vel male, siue s'm se, siue ad aliud. Ad quam diffinitionem intelligendam, sciendum est, ꝙ dispõ est ordo rei habentis partes, non solũ partes quantitatiuas, sed ẽt essentiales, vel potẽtiales. Vnde ordo istarum partium inter se vel ad aliquid aliud dicitur dispositio. Ad rationem quidem habitus requiruntur plura, siue sint partes, siue potentiæ vel actus, quæ sunt adinuicẽ cõmensurabilia diuersis modis, ita, quod in eis possit inueniri aliquis modus medius commensurationis, & talis modus dicitur habitus. Vt ibi gratia sanitas est debita cõmensuratio humorũ diuersimode adinuicem commensurabilium, quæ tamen reducũtur ad sanitatem, sicut ad determinatum modum commensurationis, & ideo sanitas est habitus. Nam quia qualitates elementales in ipsis elementalis secundum vnum modũ mẽsurantur, & non diuersimode, ideo in eis non est habitus. Bene ergo dicitur, ꝙ habitus est dispositio seu ordo partium diuersimode commensurabilium bene vel male, i.s'm modum medium determinatum. Sed, quia dicitur siue s'm se, siue ad aliquid aliud. Sciendum, quod duplex habitus inuenitur, vnus dispositio rei s'm modum & naturam rei intra, prout partes naturales adinuicem s'm vnũ modum medium commensurantur, vt dictum de sanitate, quæ est debita commensuratio quatuor humorum. Similiter pulchritudo, quæ est debita commensuratio membrorum, & hoc est quod dicitur in diffinitione habitus, scilicet secũdum se. Alius modus habitus est, qui est dispositio rei in ordine ad finem, & quia finis potentiarum sunt operationes, medius modus determinatur s'm, quod ad suas operationes bene vel male ordinantur, sicut sunt virtutes & vicia, & propter hoc in diffinitione habitus dicitur, siue ad aliud, scilicet ad finem, & tales habitus sunt difficile mobiles. Quia.n.habitus virtuosos ex multis actibus iteratis generatur, ideo non est ita de facili mobilis, qui vero ex paucis actibus inciperet vel disponi vel habituari ad virtutem, ille diceretur habere dispositionem, quæ facile mobilis est loquendo de dispositione, non prout est genus ad habitum, sed vt est species sibi condiuisa, & sic patet de prima specie qualitatis &c.

De secunda specie qualitatis, quæ est Naturalis potentia, uel impotentia. Cap. 3.

SEcunda species qualitatis, est naturalis potentia vel impotentia aliquid facile faciendi, vel patiendi. Ad intelligendum autem hanc speciem qualitatis, sciendum ꝙ potẽtia potest sumi dupliciter. Vno modo vt est de transcendentibus, potentia.n.& actus diuidunt omne ens, vt patet. 5. Metaph. & in eo genere, in quo est actus, est etiam potentia. Nam. si linea in actu est in genere quãtitatis, sic linea in potentia est in eodem genere, de tali autem potentia non loquimur modo. Alio modo sumitur potentia, prout est principium transmutandi aliud inquantum aliud, vel quod est principium transmutandi ab alio inquantum aliud. Notandum, ꝙ sicut agens artificiale requirit instrumentum per quod agat, & propter limitationem suæ virtutis non potest habere simul illud quod est in ipso & in instrumento necessarium ad agendum, ita & nulla substantia creata potest esse per se sufficiens principium ad agendum & essendum. Vnde requiritur aliud principium in ea quod immediate se habeat a operationem, & hoc principiũ dicimus potentiã, quod quidem si actiuum est, sicut sunt potentiæ nutritiuæ in animato, dicitur potentia actiua, quę est principiũ transmutandi aliud inquantum est aliud. & dico inquantum aliud, quia nihil simul põt esse actiuum & passiuũ respectu eiusdem. Vnde, si potentia actiua est principiũ transmutandi, non erit principium transmutandi se, sed aliud inquantum aliud. Si vero tale principium sit passiuum, vt sunt potẽtiæ sensitiuæ in animali, tunc est principium transmutandi ab alio inquantum est aliud, & ad hãc speciem qualitatis pertinet durum & molle, pugillator & cursor,

cursor, & huiusmodi. Ita, ꝙ non sumitur pugillator ab arte pugillandi, quia sic esset in prima spē qualitatis, sed pro potentia naturali, & sic patet de secunda specie qualitatis.

De tertia specie qualitatis, quæ est passio vel Passibilis qualitas. Cap. 4.

TErtia vero spēs qualitatis dicitur passio vel passibilis qualitas. Notandum, ꝙ passio, vt est in motu, est vnū de 10. prędicamētis, & sic non sumit̃ hic passio. Sed dicit̃ passio vel passibilis qualitas, quia infertur per aliquam passionē primo mō sumptā, vel quia infert aliquā passionem. verbi gratia, calor & frigus dicuntur passibiles qualitates eo ꝙ inferunt sensui tactus aliquam passionem. Sed albedo, & nigredo dicunt̃ passibiles qualitates, quia generantur ex aliquibus passionibus illatis. Propter. n. magnū æstum agentē in corpora ęthiopū, æthiopes sunt nigri, & germani sunt albi propter frigus, licet ēt albedo & negredo possint dici passibiles qualitates, eo ꝙ inferunt passionem sensui visus, videre. n. est quodā pati. Vbi nota, ꝙ licet quędam entia absoluta non habeant spēm ab aliquo extrinseco, quod non est de essentia eorum, & ꝙ distinguantur se ipsis, vt patet in simplicibus: albedo. n. seipsa distinguit̃ realiter à nigredine, vel ab aliqua parte intrinseca sui, sicut homo distinguitur ab equo, & econtrario per formas eorum. nihil. n. extrinsecum, quod nota est de essentia rei constituit vel distinguit aliud ab alio specifice, tñ nihil prohibet quin aliquando aliqua distinguantur causis extrinsecis, s. finali & efficiente, sicut dicimus, ꝙ potētię distinguunt̃ per actus tanquam per fines, & actus distinguūtur per obiecta tanquàm per causas efficientes, & licet hoc mō extrinseca distinguentia non sint de essentia distinctorum, tñ per tales distinctiones cognoscitur ratio specifica eorum. Per actus. n. diffinitur potentia, quia est principium transmutandi, vt dictum est, sicut per manifestatione suæ rationis specificę, & per obiecta diffiniuntur actus, sicut dicimus ꝙ videre est visum moueri à colore. Sic est in proposito, licet. n. passio & passibilis qualitas, vt formæ simplices, se ipsis sint inesse specifico, tñ quædam diffiniuntur per actus, sicut per fines, quia, s. hñt causare passionem, in sensu, quādoq; vero per causas efficientes, quia, s. habent causari ex passionibus. Differunt autem passio & passibilis qualitas, quia passio cito transit, sicut rubedo, quæ fit ex verecundia, & palliditas, quæ fit ex timore, dicuntur passiones, quia cito transeunt. Nec per talem rubedinem vel palliditatem in lingua græca denominātur rubei vel pallidi, licet forte non sic in lingua nostra, sed pro nūc denominat̃ verecūdans rubeus, & timens pallidus. Et quia, ira, amor, & odium, & huiusmodi, quæ oīa Philosophus. 2. Ethicorum passiones vocat, fiūt cum aliqua passione, & transmutatione corporis, & parū durant, sub istis passionibus cōputantur. Passibilis vero qualitas dicitur, quæ non cito trāsit, sicut dictū est de frigore & calore, si vero ira, amor, odiu, & hic, quæ hic Philosophus passione s̃m animā vocat, diu durarent, passibiles qualitates dicerent̃.

De quarta specie qualitatis, quæ est forma, vel circa aliquid constans figura. Cap. 5.

QVarta vero spēs qualitatis est forma, vel circa aliquid constans figura. Sciēdum, ꝙ forma pōt sumi dupl̃r. Vno mō vt est actus quidā, & sic est de transcendentibus, quia in pluribus prædicamantis inuenitur, ideo ēt forma est de transcendentibus, quia inuenitur in prædicamento substantiæ, quantitatis, & qualitatis, & huius, & isto mō non sumit̃ forma hic. Ad videndum quid importat̃ hic per formā, primo videamus de figura, quæ est nobis magis nota. Vnde sciendum, ꝙ, vt sopradictum est, proprium totius prædicamenti quātitatis est s̃m eam ęquale vel inæquale dici, vnde ipsa primo vel secundario oīs res quanta est. ratio est, quia illud dicitur esse proprium alicuius, quod immediate causatur à principijs suæ essentiæ: sed positis duabus quantitatibus eiusdē speciei, statim sequitur, ꝙ sunt ęquales vel inęquales, hic statim sequit̃ tanquā immediate causatū ex principijs essentialibus, quātitatis ergo ęquale & inæquale quātuncunq; sint in gñe relationis, tñ sunt proprium quātitatis. Sic ergo se habet figura respectu quantitatis cōtinuæ habentis positionem, cuiusmodi sunt linea, superficies, & corpus, & locus, nam ad lineam sequitur rectum vel curuum. Ad superficiem sequitur triangulare, quadrangulare, & hic. Ad corpus sequit̃ pyramidale, cubicū, & huius. Ad locum materialiter sumptum sequitur variatio figuræ s̃m variationem contenti. Oīa autem prædicta figuræ sunt, quæ sunt in quarta specie qualitatis. Non. n. figura est quantitas, sed qualitas immediate causata à prædictis speciebus quantitatis, & inde est, ꝙ figura magis ducit nos in cognitionem subæ iam indiuidualis, quàm specificæ, quàm aliquod aliud accidens. Quantitas aūt, licet sit fundamentum aliorum accidentium, tñ sequitur materiam, & quia materia de se non est cā cognitionis, sed sola forma, ideo quātitas non bene ducit nos in cognitionem substātiæ in qua est, sed, quia figura est tanquàm qd formale, & forma absolute se habet immediate ad quantitatem, à qua non pōt absolui quantitas, vt dictum est, quod non est sic de alijs spēbus quantitatis, iō figura perfectius ducit in cognitionem substantiæ, vt clare patet de figuris animaliū, vel hoīum sculptis. Et sic patet de figura. Forma autem, vt hic sumitur, differt à figura, licet ad idem genus reducātur. Figura. n. vt dictum est, sequitur quantitatem continuam habentem positionem. Forma vero sequitur aīam habentem aliqua sacramenta. Character. n. impressus est in essentia animæ ex receptione aliquorū sacramentorum, ꝙ est signum distinctionum inter hñtes illud sacramentū & non habētes. Sic forma, quę est in quarta spē qualitatis, non posset dici figura, quia ibi nō est quantitatis continua. Licet aliqui dicant, ꝙ oīs figura etiā forma dici possit, & quod sint sicut synonima.

Vel seqtur forma hæc essentialem gradū in materia ratione sui.

De Quali, & conditionibus eiusdem ex tribus modis eius. Cap. 6.

QVale autem sumitur à qualitate. Ad quod intelligendum, sciendum est, quod omnium prędicamentorū duplex est modus intelligendi, vel sigñandi, s. abstractus, & concretus. Omne. n. quod intelligimus vel cognoscimus vt quo est, est habitum. vel vt quod est, est habens. Humanitas. n. intelligitur, vt qūo est aliquid, humanitate. n. homo est hō, & sil̃r se habet de albedine, albedine. n. aliquid est album. Homo vero & album intelligitur vt quod est, & vt habens humanitatem & vt habēs albedinem. Describitur aūt quale sic. Quale est, ꝙ s̃m qualitatem denominatur. Secundum. n. logicū album denominatur ab albedine, & non econuerso. nā vere denoiatiua tria debent hr̃e. Primo, ꝙ conueniant in voce cum eo, à quo denominantur, scilicet in principio.

Secundo q differant in fine. Tertio, q idem significent, vnum tñ vt quo aliquid est, & alterum vt quod est, & vt habens, sicut se habet de albedine, & albo, conueniunt.n. albedo & album in principio quantū ad vocē, & differūt in fine vocis, & significāt idē, licet diuersis modis. Sciendum, q quædā sunt qualia, quia oīa ista tria perfectè hñt, vt album, quædā vero sunt qualia, quæ differunt ab his, à quibus denominantur in significatione, sicut cursor, & pugillator, prout sunt in secūda spē qualitatis. Cursor.n. & pugillator, denominanē ab arte currendi & pugillandi, & non à potentia, q̃a non est nomen impositū tali potētiæ. Vel dicunē denominatiue a cursu & pugna, quę nō sunt in secunda spē qualitatis, & ideo nō conueniunt in significatione cum his, à quibus denominantur. Aliqua vero qualia dicuntur denominatiua, quæ cum his, à quibus denominantur, nullo modo conueniunt nec in voce, nec in principio, nec in fine, nec in significatione, vt à virtute dicitur studiosus. Et sic prædicti duo vltimi modi qualis diminute dicuntur, quia non dicuntur perfecte denominatiue, & sic patet de quali.

De communitatibus & proprietatibus qualitatis. Cap. 7.

IN est autem qualitati contrarietas, licet non omni. Quod qualiter intelligaē dictū est in prædicamēto substæ. dicit aūt Philosophus, q dubitaē vtrū qualitas suscipiat magis & minus, nō aūt dubitatur de quali. Nā dubitatur vtrum iustitia sit magis vel minus, nō aūt vtrū iustus, quia dicimr iustior, seu magis iustus. Quod qualiter intelligatur ibidem dictum est. Proprium vero qualitatis est ſm eam simile vel dissimile dici, quod in prædicamento quantitatis declaratum est, & sic patet.

TRACTATVS QVARTVS DE PRAEDICAMENTO AD ALIQVID.

In quinque capita diuisus.

Quid sit ad aliquid secundum intentionem logicam. Cap. primum.

DIcto de prędicamētis absolutis, dicendum est de respectiuis. Et primo de relatione. Notandū, q, quia relatio parum habet de entitate, iō de ipsa non tractat Philosophus, sed solū de relatiuis, quæ propter concretione magis a nobis pñt cognosci. Vocat.n. relatiua ad aliquid diffinit ea sic ad aliquid talia dicuntur quæcunque hoc ipsum q sunt aliorū dīr, vel quolibet aliter ad aliud. Ad intelligentiam huius diffinitionis, sciendum, q quędam sunt relatiua ſm dici, quædam vero ſm esse. Quædā sunt relatiua realia, quædam vero ſm rationē. Relatiua ſm dici ea, dicūtur quæ de suo principali significato debent rem alterius prædicamentis, secundario autem debent relationem, seu debent respectum. Sicut scientia de suo principali signato dicit habitum animæ, & sic est in prima spē qualitatis, secundario aūt dicit respectum ad scibilē, & sensus ad sensibile, qui est quædam potentia in secunda spē qualitatis, & talia sunt relatiua ſm dici. Relatiua vero ſm esse sunt, quæ de suo principali significato significant respectum, vt pater, qui de suo principali significato significat respectum ad filium. Relatiua realia sunt quę habent referri realiter circunscripto omni actu intellectus, vt pater, & filius, circunscripto.n. omni actu intellectus, pater refertur ad filium, & filius ad patrem, quia realiter pater genuit filium, & filius à patre fuit genitus. Notandum, q ad hoc vt relatio sit realis, quinque requirunē, duo ex parte subiecti, duo ex parte termini, & vnum ex parte relatorum. Primum ex parte subiecti est, q relatio supponat aliquod fundamentum reale in eo cuius est vt subiecti, vnde nō entis nō potest esse relatio realis. Secundum ex parte subiecti, q in eo sit ratio fundamētalis quare referatur, vt videlicet illud, ſm quod dicitur referri, includat aliquod reale, sicut mouens in eo q mouet, includit potentiam actiuam, ſm quā potest agere. Vnde propter defectum huius conditionis, res intellecta non refertur realiter ad intelligētem, quia res intellecta in eo q huius denominatur ab actu intelligendi, qui nihil ſm rem ponit in re intellecta, sed solum in intelligente. Tertiū quod requiritur, & est primum ex parte termini, est, q terminus ad quē est relatio sit res quædā. Quartum est, q terminus sit diuersus realiter ab alio correlatiuo, quia eiusdem ad se ipsum non est relatio realis. Quintum autem, q ratio ex parte correlatiuorum est, q sint eiusdem ordinis, ita videlicet q ambo sint limitata ad genus & spēm, vel ambo sint extra genus, ita q ex æquo respondeat eis rō gñis ant speciei. Quacunq; autem harum conditionū non existente in quocunq; relatiuo non erit relatiuū reale, sed ſm rōnem. Vnde Dei ad creaturā non est relatio realis, quia quicquid est in Deo, non est in genere relationis. Vñ licet Deus realiter sit dominus creaturæ, & creatura realiter serua, tñ dominus non est in Deo relatiuum reale, quia illud dominiū non est in genere relationis ex æquo vt opposita spēs seruituti creaturę correspōdēs. De aliis quatuor conditionibus, iā exemplificatum est. Notandum dominium ex parte Dei est quid infinitum, cui non adęquatur, vt possit correspondere seruitus creaturæ quæ est finita, infinitum autem non correspondet finito, quia plus habet, dominiū ergo Dei est relatio rōnis, seruitus vero creaturæ est relatio realis. Ex his patet descriptio relatiuorum suprapsosita. Nam ipsa comprehendit omnia relatiua tam ſm dici quam ſm esse, tam relatiua realia quā relatiua rationis. Omnia nanque dicuntur ad alia.s. ad correlatiua, veli habitudine casus genitiui, propter quod dicit, aliorum dicuntur, vt patet filij pater, siue quōlibet aliter, i. in habitudine cuiuscūq; casus siue datiui, vt similis simili similis, siue accusatiui, vt mons magnus ad paruū montē, siue ablatiui, vt maius maiore maius. Et sic patet prima diffinitio.

De secunda diffinitione relatiuorum, quæ conuenit relatiuis secundum esse & realibus. Cap. 2.

DIffinitur secundo ad aliquid sic, ad aliquid sunt, quibus hoc ipsum est esse, ad aliud quodāmodo se hře. Hęc diffinitio cōuenit solum relatiuis ſm esse, & realibus, eorum nanq; esse est ad aliud se habere.

Notandum, q ad constitutionē relationis duo requiruntur. Vnum vt fundamentum, aliud vt terminus, sine quibus relatio non solum non posset esse, sed etiam non posset intelligi. verbi gratia. similitudo requirit duo alba realia, quorum vnum est fundamentum, alterum terminus,

nus, similitudo.n. Sortis albi ad Platonem albū in albedine Sortis est vt in fundamento, in albedine vero Platonis est vt in termino, econuerso se habet de similitudine Platonis ad Sortem, semper.n. in duobus similibus sunt duę similitudines, vna vnius vt fundamentum, & alterius vt terminus, & alia est ecōuerso. Cum aūt dico ꝙ similitudo Sortis habet albedinem eius vt fundamentum, nō est intelligendum, ꝙ similitudo Sortis sit aliqua res in sorte alia ab ipsa albedine, sed solū est ipsa albedo, vt se habet ad albedinem Platonis vt ad terminum. Si.n. similitudo adderet supra albedinem Sortis aliquā rem, nullo modo posset aliquis alicui fieri similis sine sui mutatione, sit aūt homo similis alicui sine sui mutatione, vt patet. Nam si quis in India fieret modo albus fieret similis mihi, & ego sibi, nulla in me facta mutatione. Similitudo.n. in me nullā rē addit supra albedinē: quę realiter sit in me, vt patet.

Quòd relatio differt à suo fundamento realitate extrinseca solum. Cap. III.

SEd hic oritur dubiū. Cūm.n. prædicamēta sint. 10. genera rerum inter se realiter differentia, si relatio nullam rem addit supra fundamentū, ergo non erit alia res à fundamento, & sic non erit in alio genere similitudō q̄ albedo, quod omnino falsum est. Dicendum, ꝙ diuisio entis in. 10. prædicamēta est diuisio in. 10. diuersa s̄m rem, vel quātum ad hoc ꝙ dicant diuersas res intrinsece, & realiter, sicut substātia, quantitas, & qualitas, quę cōparata adinuicem sunt diuersę res, vel inquantum dicūt diuersas res extrinsece, quia vnum importat aliquam rem diuersam, quā non importat reliquum, & sic relatio differt à suo fundamento, quia importat oppositum relatiui. Sicut.n. dicimus, ꝙ totum differt à sua parte nō sicut res à re, sed sicut illud, qđ importat plus q̄ pars, homo.n. differt ab anima, quia importat materiā, quā non importat anima, sic relatio differt à suo fundamento, quia relatio dicit rem fundamēti, & oppositum terminum, quam nō dicit fundamentū. Ex his patet secunda diffinitio relatiuorum. Si.n. verū esse relatiuorum in hoc cōsistit, s. ꝙ importat aliquid vt fundamentū, & aliquid vltra, s. terminum, esse ergo eorū est ad aliud se habere relatiuorum.

Quomodo, & quæ nam relationes sumuntur à fundamentis. Cap. IIII.

ET quia entitas relatiuorū quasi tota à fundamentis, ideo videndum est in quibus posset relatio fundari. Notandum, ꝙ vt cōmuniter dicitur, Relatiua fundantur in tribus, s. in actione & passione, in mensura & in mensurato, & in vno. nihil tñ obstat quin relatio nō possit fundari immediate in substātia, cū materia s̄m suam essentiam, nō per aliquid sibi additum referatur ad formam, & creatura similiter ad creatorem, sed cōmuniter relatio in tribus prædictis fundatur. Fundamentū.n. paternitatis est actio, s. generatio, qua quis genuit filium, & fundamentum filiationis est passio. s. generatio passiua, qua quis genitus est, & similiter se habet de domino & seruo. Duplum vero & dimidium, & triplum & subtriplum, & huiusmodi fundantur in mensura, & mensurato. Similiter & relatio quæ est inter sensum & sensibile, & scientiā & scibile, fundatur super mensura & mensurato. Scibile.n. ad scientiā & sensibile ad sensum, se hñt vt mensura ad mensuratū. In vno vero in substantia, fundaẗ identitas, in vno in quantitate æqualitas, in vno in æqualitate similitudo, vt supra dictum est. Vnde s̄m illa diuersa fundamenta possunt sumi diuersę species relatiuorum. Possunt & assignari aliter eorum species, s. superpositionem, vt pater & dominus. superpositionem, vt filius & seruus, & æquiparātiam, vt æqualis & similis, &c.

De communitatibus & proprietatibus relatiuorum. Cap. V.

QVæ autem relatiua suscipiūt magis & minus & contrarietatem, & quæ non sciendum, ꝙ relatiua, quorū fundamenta, & termini suscipiunt magis & minus & contrarietatem, ipsa etiam suscipiunt magis & minus & contrarietatem, quorū vero fundamenta & termini nō suscipiunt magis & minus nec contrarietatem, nec & ipsa suscipiunt. Notandum, ꝙ quędam relatiua, quæ fundantur in vno, quantuncunq; nō suscipiant ipsorum fundamenta magis nec minus, ipsa tñ suscipiunt magis vel minus, vt inæqualior, vt dictum est, & ita fundantur in vno s̄m speciem, & cū hoc addatur cū priuatione maioris vt minoris, quia talis priuatio nō consistit in indiuisibili, sed potest intendi & remitti, inde est, ꝙ æquale suscipit magis & minus, & sic de alijs. Dicuntur autem omnia relatiua ad conuertentiam, vt pater filij pater, & filius patris filius, & hoc conuenit omnibus relatiuis. Nec oportet ꝙ conuertentia fiat semper in omnibus casibus similibus. Dicitur.n. scia scibilis scientia, & scibile scientia scibile, & non dicitur scientiæ. Ad hoc autem ꝙ talis cōuertentia fiat, oportet ꝙ fiat ad aliud, & s̄m id nomen, s̄m quod ad aliud dicitur, non.n. dicitur secundum conuertentiam caput ad animal. Si.n. dicitur caput animalis caput, non tñ potest dici animal capitis animal, quia non refertur caput ad animal, s̄m hoc nomen, quod est animal, sed s̄m aliud nomen. s. capitatum. Vnde hæc dicuntur ad conuertentiam, caput capitati caput, & capitatum capite capitatum, & ideo, si aliqñ tale nomen nō inuenitur, licet illud fingere, vt remus non dicitur nauis remus, sed fingamus nomen & dicamus remus rei remitæ remus, & sic omnia relatiua dicentur ad cōuertentiā. Sunt autē omnia vera relatiua simul natura. Si enim esse relatiui est ad aliud se habere, vt dictum est, posito vno relatiuo statim ponitur suum correlatiuum, & ideo posita se ponunt & perempta se perimunt. Proprium autem relatiuorum est, vt qui diffinite nouit vnū diffinite noscat & reliquū. Si.n. diffinitio est oratio quid est esse rei significans, ad esse autē vnius relatiui requiritur necessario correlatiuum, qui ergo cognoscit esse vnius relatiui, oportet quòd cognoscat esse sui correlatiui, & sic patet de prædicamento ad aliquid, &c.

TRACTATVS PRIMVS DE SEX PRINCIPIIS

In tria capita diuisus.

NVnc dicendū est de alijs sex prædicamētis, quę sex principia dicuntur. Notandum, quòd quia prædicamenta sunt ordinationes prædicabilium, vt supra dictū est, ideo per prædicari seu denominare cognoscuntur. Dupliciter autē potest aliquid de alio prædicari denominatiue, seu illud denominare. Vno modo, quòd talis prædicatio seu denominatio fiat ab aliquo, quod sit intrinsecum ei, de quo sit talis prædicatio, seu denominatio, qđ videlicet ipsum perficiat

ficiat ſiue per identitatem, ſiue per inhærentiam. Et hoc adhuc cõtingit dupliciter. Vno modo ꝙ talis denominatio fiat abſolute, & in ſe, & ſic denominant tria prædicamenta abſoluta. ſ. ſubſtantia, quantitas, & qualitas. Vnde dicimus ſortes eſt ſubſtantia per identitatẽ, vel eſt quantus, & qualis per inhærentiam. Alio modo ꝙ talis denominatio ſit ab intrinſeco importando tñ aliquid extrinſecum, vt terminum ad quem ſe habet illud quod denominatur, & iſto modo denominat relatio, vt cum dicimus, ſortes eſt æqualis vel ſimilis. Platoni. Secundo modo fit denominatio ab extrinſeco, ſ. ab eo, quod nõ eſt in denominato formali, ſed eſt aliquod abſolutum extrinſecum, à quo fit talis denominatio, vt cum dicitur, ſortes eſt agẽs, talis demoninatio eſt ab ipſa forma fluente, quæ in paſsio acquiritur. Calor nanq; cauſatus in paſſo ad hoc ꝙ denominet aliquid calidum, quæ denominatio eſt intrinſeca, nihil aliud requirit vt ſic denominet per ipſum, niſi ſubiectũ in quo eſt. Sed ad hoc vt denominetur tale aliquid, puta caleſaciens de neceſsitate requirit aliã rem à ſubiecto, ſ. cauſam effectiuã caloris, quia requirit paſſum, in quo eſt talis calefactio. Similiter eſt etiam de loco, qui eſt ſuperficies quædã. ſuperficies. n. ad hoc vt denominet illud, cuius eſt ſuperficies, nõ requirit niſi ſubiectum, in quo eſt. ſ. corpus continens, ſed ad hoc vt denominet aliquid, ſicut locus locatũ, requirit aliud à ſubiecto ſuperficiei. Et iſto modo denominant illa ſex prædicamẽta. Et talia ſic denominantia denominatione extrinſeca important aliam realitatem quàm rem denominatam, quàm non important alia prędicamenta, quæ intrinſece denominant, licet ipſę res, à quibus accipitur talis denominatio, ſint eædem, & talis diuerſitas ſufficit ad diſtinguendum prædicamenta, & iſto modo iſta ſex prędicamenta à primis quatuor diſtinguuntur, ſ. per res extrinſecas, quas denominant, quod non faciunt illa quatuor. Sciendum eſt autem, ꝙ denominatio ab extrinſeco requirit aliquem per ſe reſpectum inter extrinſecum denominans & denominatũ ab eo. Quia oportet ꝙ per ſe & ex conditione rerũ talis modus denominandi conſequatur res, & ideo oportet ꝙ illud, à quo fit talis denominatio ſit fundamentum per ſe alicuius habitudinis, & quia habitudo rerum non eſt per ſe fundamentum habitudinis, alioquin iretur in infinitum, ideo talis denominatio non fit à reſpectu. Habere. n. aliquid à ſe productũ, ꝙ pertinet ad actionem dicit quendam reſpectum, & habere locũ, & ſic de alijs. Iſta tñ prædicamenta non differunt per hos reſpectus, quia iſte reſpectus pertinet ad genus relationis, ſed prædicta prædicamenta ſolum dicunt abſolutum, vt denominans extrinſece. Calefactio. n. quę eſt actio, dicit calorem, qui eſt forma abſoluta, & denominat cauſam efficientẽ. ſ. calafacientẽ, & ſic de alijs. Alij vero aliter dicunt. Secundũ. n. eos, reſpectus eſt de tranſcendentibus, non omnis reſpectus eſt in genere relationis, ſed dicitur reſpectus de ſeptem prædicamentis. ſ. de relatione, & de ſex principijs. Hæc eſt autem differentia inter reſpectum, qui eſt in relatiuis, & in ſex principijs. nam in relatiuis omnis reſpectus coexigit in termino ad quem alium reſpectum ſibi correſpondentem, & dico in veris relatiuis, quia in ſex principijs reſpectus nõ requirit in termino ad quem aliquem reſpectũ ſibi correſpondentem. actio. n. prout eſt vnum de ſex principijs, dicit reſpectum in motu ad agens. Vnde illud, ꝙ fit inter agẽs & patiens. ſ. motus reſpectu agentis, dicitur actio, reſpectu vero patientis, dicitur paſsio. tamen nec in patiente eſt reſpectus ad motũ prędictũ, licet ſit reſpectus agentis ad patiens & econuerſo, qui reſpectus non ſunt actio & paſsio, ſed duæ relationes, ſcilicet actiui & paſsiui. Similiter etiam quando dicit reſpectũ temporis ad rem temporalem, & ſic de alijs, vt patet.

Quid ſit actio ſecundum rationem prædicamentalem, iuxta vtranq; opinionem. Cap. 1.

Actio eſt forma, ſm quam in id, quod ſubijcitur agere dicimur. Ad quod intelligendum. ſciendum, ꝙ duplex eſt actio. Vna, quæ vocatur actio immanens, vt calere. Alia quæ dicitur tranſiens vt calefacere. Actio immanens non eſt cauſa effectiua rei, vt ſit in actu, ſed eſt idẽ, quod eſſe in actu. Calere enim idem eſt quod eſt eſſe in actu caloris. & ſm talem actionẽ dicitur agere aliquid quod eſt formaliter tale, ſicut calor facit ſeu agit formaliter calidũ illud, in quo eſt. Calere. n. comparatur ad calorem ſicut actus ſecũdus ad primum. Notandum, ꝙ actus primus & ſecundus poteſt dici tripliciter. Vno modo ſic, ꝙ actus primus ſit forma aliqua, & actus ſecundus ſit actio tranſiens differens realiter ab ea, ſicut ſe habet calor ignis, & eius calefactio, & iſto modo calere non eſt actus ſecundus caloris. Secundo modo dicitur actus primus forma, quæ ſubijcit, & actus ei inhærens dicitur actus ſecũdus, vt ſunt ſuperficies & calor, nec etiã iſto modo calere eſt actus ſecundus caloris. Tertio modo dicitur actus primus & ſecundus, ſecundum ꝙ vnus & idem actus poteſt accipi vt conſideratur in ſe, & prout conſideratur vt alicuius habẽtis ipſum actualiter. Sicut conſideratur calor, vt eſt quædam forma in ſe, calere vero importat eandem formã in habitudine ad aliquod habens, quia calere eſt habere calorem, vel eſſe in actu caloris. Similiter intelligere & ſentire ſunt actiones immanentes, quia dicunt actũ intelligendi, vel ſentiendi eſſe actu in intelligente vel ſentiente, hæc autẽ actio immanens non eſt directe in prædicamento actionis, ideo de ipſa ſatis dictum ſit. Secunda vero actio, quæ dicitur tranſiens, facit prædicamentum actionis. Notandũ, ꝙ vt habetur. 3. Phyſicorũ actio & paſsio & motus ſunt vna & eadem res. Vnde calefactio nihil aliud eſt quàm calor, vt eſt in fluxu, prout. ſ. eſt actus exiſtẽtis in potentia, qđ idem eſt ꝙ motus. Verbi gratia. Dato, ꝙ aqua calefieret ab igne, certum eſt, ꝙ in ea eſſet aliquis calor cauſatus à calore ignis, qui calor quantum ad eſſe ſuum conſideratus eſt forma, quæ eſt qualitas in tertia ſpecie qualitatis, ſecundũ autem, ꝙ eſt in fluxu, ſ. quia magis & magis participatur in aquam, dicitur motus. Secundum aũt quòd denominat ignem calefacientẽ dicitur actio. Nam ignis ſecundum eum dicitur calefaciens iuxta primam opinionem, & ſecundum ꝙ habet reſpectũ ad ignem, vt ad cauſam efficientem, eſt actio iuxta ſecũdum opinionem, & dicitur calefactio actio. Calefactio vero paſsio dicitur, vt denominat vel importat reſpectũ ad aliquo recipiens in comparatione ad id, à quo recipit. Vnde ratio actionis prout eſt prædicamentum conſiſtit in hoc, ꝙ actio dicit forma in motu, vel mutatione vt eſt à cauſa efficiẽte, vnde cauſa efficiens quam denominat vel ad quã habet reſpectum, eſt de ratione actionis. Nec propter hoc ſequitur ꝙ actio, quamuis ſit eadem fundamentaliter cum calore, ꝙ ſit in eodem prædicamento cum calefactione, vt eſt paſsio. Sicut etiam ſupra dictum eſt in prædicamento relationis, licet ſimilitudo ſit eadem res cum albedine, tamen quia ſimilitudo importat aliquid aliud, quod

non

non importat albedo, scilicet terminum ad quem est in alio prædicamento quàm si albo. Sic in proposito, licet calefactio, ut est actio, dicat calorem in motu, quia tamen dicitur actio, ut denominat agens iuxta primam opinionem, vel dicit respectum ad agens, iuxta secundam opinionem, ad quod non habet respectum calor, nec calefactio ut est passio, ideo calefactio actio est in alio prædicamento quàm calor vel calefactio passio. Ex his patet descriptio actionis suprapposita, scilicet actio est forma secundum quam in id quod subijcitur agere dicimur. Est.n. forma, quæ est in motu, seu in mutatione, secundum quam dicimur seu denominamur agentes iuxta primam opinionem, vel quæ habet respectum ad nos, qui agimus, sicut ad causam efficientem. s. quia agimus in rem quæ subijcitur, i. in rem, quæ patitur iuxta secundam opinionem, & sic patet quid est actio. Sciendum, quod Auctor Sex principiorum quædam dicit de actione corporea, vel in corporea, quæ quia vel simpliciter reputo falsa, vel extorta indigent expositione. Dicit.n. quod actio corporea necessario est cum motu agentis, quod non reputo verum in omnibus actionibus corporum. Magnes enim nõ mota ullo genere motus attrahit ferrum, & de multis alijs agentibus posset hoc inueniri, ideo omnia talia, quæ ille ibi ponit, prætermitto.

Quæ actio suscipit magis & minus & contrarietatem, & quæ non. Cap. 2.

Recipit autem actio magis & minus & contrarietatem, non tamen omnis. Notandum, quod actio vel dicit formam, quæ est in motu, ut calefactio, quæ solum dicit calorem in motu ut denominat agens, vel ut habet respectum ad aliud, vel dicit formam, quæ est in mutatione, & non in motu, ut generatio substantiæ, & creatio. Et quia, ut dictum est, actio supra formam, quam dicit, nihil addit nisi quia denominat, iuxta primam opinionem, vel dicit respectum ad agens, iuxta secundam opinionem si forma, quam dicit, est in motu, dicetur actio suscipere magis vel minus, vel ipsum agens, quod est concretum, sicut.n. in prædicamento qualitatis dictum est, quod abstracta non suscipiunt magis & minus, sed cõcreta, ita in isto dicitur aliquid, s. calefacere, suscipere magis vel minus, quia est magis vel minus calefaciens. Si vero forma quam dicit actio, non sit in motu, sed in sola mutatione, cum talis forma non sit apta suscipere magis vel minus, nec per consequens contrarietatem sumendo contrarietatem proprie, nec etiã talis actio suscipiet magis vel minus, nec per consequens contrarietatem, sumendo contrarietatem proprie. Unde generans vel creans non dicitur magis vel minus generans, vel creans, & sic patet, &c.

Quod proprium actionis est ex se inferre passionem. Cap. 3.

Est autem proprium actionis ex se inferre passionem. Notandum, quòd licet actio & passio & forma, qua aliquid mouetur, sint una res, tamen propter diuersam denominationem, quam important, vel propter diuersum respectum importatum sunt diuersa prædicamenta. Habent autem se actio & passio in hoc ordine, nam ad omnem actionem egredientem ad extra sequitur passio, si.n. agere nihil aliud est quàm causare formam in passo cum motu, & pati nihil aliud est quàm talem formam recipere, necessario sequitur, quòd ad omnem actionem sequitur passio, & ad omne agere sequitur pati. Bene ergo dictum est, quòd proprium est actionis causare passionem in passo, & sic patet de actione.

TRACTATUS SECUNDUS DE PRAEDICAMENTO PASSIONIS

In duo capita diuisa.

Quid sit passio formaliter, ut est prædicamentum. Cap. 1.

Passio est effectus illatioque actionis. Notandũ, quod actio & passio sunt una res & eadem, s. forma, quæ est influxu vel fieri. Unde non videtur quòd passio sit effectus actionis, si enim considerãtur inquantum sunt una forma, tunc cũ idem nõ possit sit esse causa & effectus sui ipsius, passio nõ erit effectus actionis, si vero cõsiderentur inquantum sunt duo, quia actio denominat agens, & passio patiens, nec adhuc sequitur quod passio sit effectus ipsius agentis, non ergo passio est effectus ipsius actionis. Sciendum, quòd aliquid potest dici effectus alicuius dupliciter. Uno modo proprie, prout. s. causatur vel causatũ est ab eo, & isto modo passio non est effectus actionis. Alio modo, quia quando utrunque fit, ita fiunt simul, quod unum necessaria connexione intelligitur esse post aliud. Unde primum dicitur esse quodammodo causa efficiens respectu secundi, quemadmodum in tractatu de Proprio dictũ est clauo & ligno, cui infigitur, qualiter se habeant ad motum, sic suo modo se habet de passione respectu actionis. Nam actio & passio sunt ab ipso agente ordine quodã necessario. Prius enim intelligitur agens agere quàm aliquid à se pati, & sic passio dicitur effectus actionis.

Quod denominatio passionis est formaliter ab extrinseco. Cap. 2.

Dubium autem oritur contra ea, quę dicta sunt, videlicet quod ista sex principia denominant substantiam extrinsece. Dictũ est enim quod actio, quę subiectiue est in patiente, denominat agens, hoc.n. non videtur esse verũ de passione. Nam ipsa denominat passum, in quo est formaliter & subiectiue. Dicendum, quod forma in fluxu, quæ est ipse motus secundum se accepta, est in prædicamẽto absoluto, puta calor, qui causatur in aqua, prout est in fluxu, est in prædicamento qualitatis, quia motus est in prædicamento termini ad quem est, prout autẽ est in fluxu dicitur motus, prout vero habens talẽ calorem, scilicet aqua quæ calefit, transmutatur ab igne calefaciente, talis denominatio pertinet ad passionẽ, prout est prædicamentum, non enim aqua dicitur calefieri, quia in ea est calor, sed quia talis calor est à calefaciente. Unde si nõ esset calefaciens, quantuncunque calor esset in aqua, non propter hoc diceretur calefieri vel pati, sed dicitur calefieri & pati inquantum talis calor est à calefaciente. Talis ergo denominatio vel respectus passi est formaliter ab extrinseco, ex quo importat agens quod est extrinsecum. Sic ergo passio extrinsece denominat subiectũ, vel dicit respectum ab extrinseco. Recipit autem passio magis vel minus, & cõtrarietatem eodem modo quo dictũ est de

est de actione. Proprium autem passionis est inferri ab actione. Quod intelligitur sicut supra de actionem expositum est, sic patet de prædicamento passionis, &c.

TRACTATVS TERTIVS DE QVANDO

In tria capita diuisus.

De prædicamento Quando quid sit: quia est tempus, vt denominat temporale, seu respectus temporis ad temporalia, quæ mensurat. Cap. 1.

VANDO est quod ex adiacentia temporis relinquitur. Vocatur autem hæc adiacentia temporis mensura eius, prout.s. ipsum tempus est mensura temporalium. Ad sciendum auté particulas prædictæ descriptionis, & quid est quando, notandum, q de ratione mensuræ est q applicata per intellectum ad mensurata certificet nos de ipsorũ quantitate, & quia duplex est quantitas, s. extensionis & perfectionis, ideo vtrobiq; inuenitur mensura. Dicimus.n. q mensura omnium colorũ est albedo. Quia.n. albedo plus continet de perfectione & participatione lucis quàm alij colores, applicando ipsam ad alios colores per intellectum, certificamur de quantitate perfectionis ipsorum, non tamen de quantitate extensionis. Similiter per lineam bicubitalem applicatam ad pannum certificamur de quantitate suę extensionis. Cum autem tempus nihil aliud sit quàm quantitas successiua ipsius motus, s'm hoc tempus pôt accipi dupliciter. Vno modo large, s. pro omni quantitate successiua motus, & sic accipiendo tempus, quot sunt motus, tot sunt tempora, quia oĩs motus habet quantitatem successiuam facientem ipsum formaliter quantũ quantitate successiua, & talis quantitas nõ est motus, sed accidens eius faciens ipsum esse quantum formaliter, vel est accidens ipsius mobilis inexistens ei mediante motu, sicut qualitas aliqua, s. color inest substātię mediante superficie, vt supra dictũ est, & propter hanc successionem Philosophus Quinto Metaphysicæ posuit motũ in genere quātitatis, vnde motus nõ est in alijs generibus nisi forte ratione termini motus. prout dicimus q augmentum & decrementum sunt in quantitate nõ ratione qua motus sunt, sed rõne termini ad quem sunt. Sed eius successio dicitur tempus large sumpto tempore, & tali tempore sicut mensura intrinseca habet omnis motus mensurari, quia tantus est motus, quantum eius successiones certificat de eius quantitate, & quia aliquando talis successio est nobis magis nota, ideo per eam mẽsuramus successionẽ primi mobilis, vt Philosophus quarto Physicorum dicit. Mensuramus.n. tẽpus per nostras actiones, vt per tantam viam viuimus, ergo tot temporis horæ transierunt. Alio modo tempus stricte & magis proprie dicitur quantitas successiua primi motus seu motus primi mobilis quæ successio est vniformissima, & simplicissima, & per cõsequens est apta nata nos certificare de alijs quantitatibus successiuis applicata ad eas, iuxta quod dicimus, quod durauit per horam, vel per diem, & quia talis successio est vna numero, ideo est vnum numero tempus omnium temporalium, per quod mensurantur sicut mẽsura extrinseca, omnes alijs motus, vt successiui sunt. Sciendum, q prædicta successione primi motus mensurantur omnes alij motus, vt mensura extrinseca & mensuratur partes motus primi mobilis, vt, s. pars illius motus mensuretur parte temporis mensura intrinseca, sicut dicimus hæc circulatio cœli fuit in ista die, & illa fuit in illa die, sicut est alijs motibus, qui mensurantur suis successionibus mensura intrinseca. Sciendũ, quòd mensura vniuscuiusq; potest cõsiderari dupliciter. Vno modo absolute. s. prout applicabilis est, alio modo prout applicatur ad ipsum mensurabile. Cum autem tempus sit quædam mensura, poterit his duobus modis cõsiderari. vno modo absolute, & sic dicitur tempus. Alio modo applicata ad motus successiuos, siue sint partes motus primi mobilis, siue sint alij motus, vel ad mobilia inquantum mobilia sunt, & quia talia, vt sic mensurata à tempore sic mensurata denominantur, sicut dicimus ambulationem hodiernam, ideo à talis absoluto. s. tempore sic denominante sumitur prædicamentum quando, iuxta primam opinionem, iuxta vero secundam opinionem, qñ est respectus tẽporis, vt mensurantis ad ipsum temporales pro pterea dicitur, quòd quando est quod relinquitur ex adiacentia, seu mensura temporis: tempus enim vt mensurat temporale, denominat illud denominatione extrinseca, & hoc relinquitur. & hoc dicitur, quod iuxta primam opinionem, iuxta vero secundã, quando relinquitur ex adiacẽtia temporis, quia ex mensuratione, quę est à tempore, relinquitur respectus temporis mensurantis ad mensuratum, quod dicitur quando, & sicut sunt partes ipsius temporis. s. præsens, preteritum, & futurum, sic etiam sunt partes quando, quia ab omnibus talibus partibus denominantur temporalia. Dicimus.n. hæc est operatio hodierna, vel crastina, vel hesterna. Et sic patet quid est quãdo. quia nihil aliud est quàm forma absoluta, quæ est tempus, prout denominat temporale. Vel iuxta secundam opinionem, quando nihil aliud est quam respectus prædictæ formæ absolutæ ad temporalia, quæ mensurat.

Quòd quando non est respectus rei mensuratæ ad tempus, sed econuerso. Cap. 2.

Sciendum, q aliqui dicunt q quando non est respectus temporis mensurãtis ad rem temporalem, sed econuerso est respectus rei mẽsuratę ad ipsum tempus. Hoc non reputo verum, quia secundũ istos, quando non esset dominatio extrinseca, sed intrinseca, & sic non esset vnum de sex principijs, quæ extrinsece denominãt, vt supradictum est. Et sequeretur iuxta secundã opinionem q quando esset relatio, quia esset respectus ab intrinseco, quod falsum est. Sciendum, q successio primi motus, quæ tempus dicitur, potest esse mensura partiũ motus primi mobilis, & isto modo est mensura intrinseca, & ex tali mensura fit denominatio, quæ pertinet ad prædicamentum quando, sicut dicimus, q hęc circulatio est hodierna, vel fuit hesterna. Et isto modo, in quo est tempus, in eo est etiam quando, quia in motu primi mobilis est tẽpus subiectiue, & ideo talis denominatio est in partibus eius, quæ denominantur à partibus motus, vt dictũ est. vel iuxta primam opinionem in primo motu est tempus, quod est fundamentum respectus, qui est quando, ergo etiam in eo est terminus ipsius respectus, partes. s. motus mensuratæ, quę sunt terminus talis respectus, & hoc est quod dicit Auctor Sex principiorũ, quòd in quo est tempus, in eo est etiã quando. Alio modo tempus potest esse

esse mensura aliorum motuum extrinseca, ex quo tunc fit denominatio, quæ pertinet ad prædicamentum, quando sic dicimus, hæc ambulatio fuit hesterna, & sic, quando non est in eo, in quo est tempus, quia tempus est subiectiue in motu primi mobilis, & denominatio facta ab eo est in ambulatione. Vel iuxta secundam opinionem, quando est respectus fundatus in tempore cuius tamen terminus est ambulatio, & sic aliquo modo nō est in ea, in quo est tempus, &c.

Quòd quando non suscipit magis nec minus, nec habet contrarium. Et quòd quando est in omni eo, quod incipit esse. Cap. 3.

NOn suscipit autem quando magis vel minus, nec etiam ipsi quando est aliquid contrarium. Nam hoc prædicamentū sumitur à forma absoluta denominante, vel est respectus talis formę. Et quia tempus, à quo sumitur quādo, non suscipit magis vel minus, nec habet contrariū, igitur nec quando ista suscipiet. Est autem proprium quando esse in omni eo quod incipit esse. Notandum ꝙ res quadrupliciter incipit esse. Quædā.n. incipit per motum solū, vt calor in aqua, quæ calefit, incipit esse per motū calefactionis, immo motus ponit in genere talium. Alteratio enim est in genere qualitatis, in qua alteratio inuenitur. Quædā vero incipit esse per mutationem sequentem motum necessario, sicut forma substantialis inducitur in materiā per generationem sequentem alterationem, cuius ipsa est terminus, saltem extrinsecus. Quædam autem incipit esse per mutationem sequentem motum, sed non ex necessitate, sicut illuminatio nostri hemisphęrij de mane, quam illuminationem præcedit motus localis Solis, per quē nobis præsens fit, talem aut mutationem non ex necessitate præcedit motus, quia in primo instanti, quō creatus est sol nullo præcedente motu solis fuit aer illuminatus à sole. Quædam autem incipit esse per simplicem emanationem, & non per motum, nec per mutationē, sicut illa quæ creantur. Sciendum est autem, ꝙ tempus siue sit continuum siue discretum, vt euum, sunt quędam mensuræ, s͂m quas actus quidam nati sunt mensurari, quia.s. habent durare tantū vel tantum, quidā autem actus est, in quo vno numero existente est successio, & eius duratio consistit in accipiendo partem post partem, sicut sunt ea, de quibus dictū est, ꝙ incipiunt esse solum per motum, & tales actus, quando sunt siue quando facti sunt eum, s. sunt in quiete mensurantur tempore continuo. Eorum enim fieri est motus, & factum esse est quies. Motus autem & quies mensurantur tempore continuo. In omni autem tali actu est quando, sicut in tempore, vt dictum est. Et hoc est proprium quando, esse in omni tali actu, qui sic incipit esse, tales.n. actus, quia proprie tempore mensurātur, proprie etiam sumitur denominatio à tempore, vt dicatur de ambulatione hodierna, vel hesterna. Et hoc est quando, vt dictū est. vel iuxta secundam opinionem tempus, vt mensurans proprie habet respectū ad actus tales, & hæc respectus est quando. Proprium ergo quando est esse in omni tali actu, qui sic incipit esse, vt in termino, vt dictum, est. Aliquis vero actus est, cuius duratio non consistit in accipiendo successiue partem post partem, sed consistit in hoc, ꝙ idem indiuisibile manēs stat, & ista actus est duplex. Quidā.n. actus indiuisibilis, in quo nulla est successio, tñ natus est ei alius actus succedere, & ipse natus est succedere alteri, sicut formę substātiales corruptibiles, cogitationes, & volutiones successiuæ angelorum. Horum.n. actuū vnusquisq; est indiuisibilis, & vnus succedit alteri. Vna nanque forma succedit alteri in materia prima, & tñ esse talis formę in indiuisibili est, & sic est de dictis cogitationibus, & volitionibus angelorū. Vnde tales actus mensurātur tempore discreto. Vnusquisq; enim talium actuū mensuratur nunc temporis discreti, & successio, quæ est inter tales actus, mensuratur tempore discreto, tempus autem discretum est in illo genere quantitatis discretæ, in quo ponitur oratio. Non enim oratio ibi ponitur pro sono, cum sonus sit qualitas, nec pro numero syllabarum, quia sic non esset alia species à numero, nec pro pluribus temporibus cōtinuis syllabarū, quia sic non esset alia species à tempore cōtinuo. Plures enim partes temporis non faciunt aliam speciem à tempore, vt supradictum est, sed ponitur pro mensura prolationis illius soni. Ibi enim non solum est dare plura, sed est dare plus, durare secundum ꝙ talia plura indiuisibilia plus durant quàm vnum. ideo oportet ibi ponere aliquem numerum pertinentem ad mensuram alicuius durationis, hoc autem est discretū in talibus, quæ sic incipiunt esse. Et quæ sic habent esse, non est quando, secundum ꝙ hic sumitur quando, prout relinquitur ex adiacentia temporis continui, & si in eis esset quando ex adiacentia ipsius nunc temporis discreti esset alterius rationis quàm quando, de quo nunc agitur. Alius vero actus indiuisibilis est, qui non est aptus natus succedere alteri, nec alius sibi, sicut est actus essendi angelorum, & animæ rationalis & corporum cœlestium, & intellectio angeli, qua videlicet intelligit se, quæ non est successiua, & beata visio angelorum & animarū. Et tales actus mensurantur euo, quod est totum simul. Vnde licet tales actus inceperit esse per simplicem emanationem, tamen in eis non est quando, non enim habent mensurari tempore. Possumus autem dicere, ꝙ in omnibus dictis actibus sit quando per quandam coexistentiam, quam habet tempus continuum cū durationibus eorum. Dicimus enim quando fuit angelus, & respondetur heri vel hodie, non tamen ꝙ angelus quantum ad suum esse mensuretur die hesterno vel hodierno, sed quia dies hesterna vel hodierna simul fuit cū dicta duratione angeli scilicet cū suo euo, vel euum suū simul coexistit tempori hesterno, vel hodierno. Et sic de alijs, & patet de quando.

TRACTATVS QVARTVS DE VBI

In duo capita diuisus.

De prædicamento Vbi quid sit formaliter & in quo sit subiectiue. Cap. 1.

Bi est circunscriptio corporis à loci circunscriptione proueniens. Ad intelligendam prædictā descriptionem, & quid est vbi sciendum, ꝙ locus est superficies corporis continentis immobilis, dupliciter autem potest aliquid esse in loco, s. diffinitiue & descriptiue. Diffinitiue sunt in loco ea, quæ licet quanta non sint, nec per se nec per accidens, tamen non sunt vbiq;, sed i.a sunt in vna parte mundi, quòd nō sunt in alia, sicut sunt angeli, & animæ separatæ. Vnde dicuntur esse in loco diffinitiue, id est determinatiue, quia ita determinatæ

determinatę sunt in vna parte mundi, ꝙ tunc non sunt in alia, & de talibus nõ potest proprie dici vbi esse in. Nam ea quæ sunt in vbi cõtinentur in loco. Sed huiusmodi magis continent locum, quam contineantur à loco, non ergo proprie sunt in vbi. Circunscriptiue vero dicũtur esse in loco omnia quãta. Dimittamus modo de vltima sphęra qualiter sit in loco. Vnde quantitas, quæ formaliter facit subiectam materiam quantã efficienter facit eam esse in loco. Vnde corpus locatum per suam superficiem tangit superficiem corporis locantis. Et sicut est signata superficies corporis locati, ita & superficies locãtis. Superficies autem corporis locantis potest dupliciter considerari. Vno modo vt est in corpore locante, & denominat illud, & sic est quantitas. Alio modo, vt denominat corpus locatum, & sic facit prædicamentum vbi, quod nihil aliud, est secũdum rem quam locus, vt denominat locatum denominatione extrinseca. sicut dicitur ciuis à ciuitate, & pragensis à praga. Vel iuxta secundã opinionem prædicamentum vbi est respectus loci circunscribentis locatum. Ex prædictis patet, quòd motus localis non est in loco inquantũ huius, sed est in prędicamento vbi, motus autem subiectiue est in eo quod mouetur, seu in mobili. Dicitur autem motus esse in genere formæ, quę acquiritur per motum, quæ est terminus motus, nõ autem mouetur locus cum sit terminus continentis immobilis, mouetur autem locatum, locus autem inquantum huius non est forma quę acquirãt in locato, sed est forma locantis. Nihil ergo acquiritur in re mobili nisi vbi quod est respectus loci ad locatum, vt circunscribit illud. Vel est denominatio supponens prædictum respectum iuxta primam opinionem. Hic autem respectus terminatiue est in ipso locato, & secundum extensionem loci, cuius est talis respectus, vt fundamentum acquiritur in re, quæ mouetur ad aliud, & aliud vbi, vsque ad terminum motus. Ex his patet, quòd in alijs speciebus motus in ipso mobili acquiritur forma intrinseca. Nam in alteratione, quę fit de frigore ad calorem acquiritur calor qui est forma intrinseca inhærens ipsi calefacto. Et in augmẽto & decremento acquiritur certa quantitas, quæ etiam est forma inhærens intrinsece. Sed in motu locali acquirit̃ vbi, quod denominat extrinsece. Vel iuxta secundam opinionem est respectus extrinsecus fundatus in locante & terminatus in locato, vt dictũ est. Patet ergo descriptio ipsius vbi, scilicet quòd est circũscriptio corporis, id est denominatio corporis locati circunscripti proueniens à circunscriptione loci, id est ab ipso loco circunscribẽte. Vel iuxta secundã opinionem est circunscriptio corporis locati, id est respectus terminatus in corpore circũscripto, proueniens à circunscriptione loci, id est fundatus in loco, prout circunscribit locatum.

Quòd vbi non suscipit magis nec minus, nec habet contrarietatem, & quòd est in omni corpore terminato superficie. *Cap. 2.*

VBi vero non suscipit magis nec minus, & non suscipit contrarietatem. Vt enim dictum est, vbi nihil aliud est quàm locus vt denominans rem locatam, quam circunscribit. Vel iuxta secundam opinionem est respectus extrinsecus fundatus in loco circunscribente, & terminatus in re locata. Qui respectus nihil reale addit supra fundamẽtum, nisi terminum ad quem, vt supra de relatione dictum est. Vnde nullam rem dicit diuersam à loco. Sed locus non recipit magis vel minus, nec loco aliquid est cõtrarium, vt supradictum est. ergo nec vbi suscipit magis vel minus, nec contrarietatẽ. Proprium autem vbi est esse in omni corpore terminato vel denominatiue, vel iuxta secundam opinionem terminatiue, licet enim quædam alia accidẽtia sint in corpore, vt calor, dulcedo & huiusmodi, & quidam etiam respectus terminentur ad corpus, vt æqualitas & inæqualitas, tamẽ non ita proprie conueniunt corpori, sicut vbi. Corpus.n. est quod superficie vel superficiebus terminatur, & hoc est de ratione corporis inquantum est corpus. Sed quia natura non sustinet vacuũ, oportet ꝙ statim sibi coniungatur alia superficies, quę vt immobilis est, locus dicitur & circunscribit illud, & hoc est vbi. Vnde ꝓprie vbi est in corpore, quia immediate sequitur ipsum corpus inquantum huius. Et dico, quòd proprium est vbi esse in omni corpore, supple, & non in alio, quia indiuisibili inquantum huius non debetur locus. Si.n. locus est quantitas continua, oportet quòd sit diuisibilis. Locatũ autem & locus adæquantur. Vnde, si alicuius indiuisibilis esset locus, sequeretur quòd locus ille esset indiuisibilis. Notandum, ꝙ indiuisibile dupliciter potest sumi. Vno modo mathematice, & sic solus punctus est indiuisibilis, cui, vt dictum est, nõ debetur proprie locus. Alio modo sumitur indiuisibile naturaliter, est enim deuenire ad minimam carnem, quæ si diuidatur, non erit amplius caro. Hoc tamen indiuisibile est quantum, & non punctus, & nullus prohibet tale indiuisibile esse in loco, igitur in eo est vbi. Dico etiam, quòd vbi est in corpore terminato. Si enim esset corpus infinitum, vt ponebant Primi philosophi esse extra cœlum, tale corpus non esset in vbi, & sic patet de vbi, &c.

TRACTATVS QVINTVS DE SITV.

In tria capita diuisus.

De prædicamento situs, an aliquid sit secundum rationem formalem. *Cap. 1.*

OSITTO est ordo seu ordinatio partium in loco. Ad intelligẽdum autem prædictam descriptionem, sciendũ est, quòd pars multipliciter dicitur sicut & totum. Est enim triplex totum, scilicet vniuersale, potentiale, & integrale. Et si aliud totum dicatur, vt totum in quantitate, totum in tempore, totum in loco, ad ista tria reducuntur. Dicitur autem totum vniuersale genus, cuius partes subiectiuæ sunt species, totũ vero potentiale dicitur aliquid, in quo sunt potentiæ, quæ nec partes integrales dici possunt, nec partes subiectiuę, sicut anima respectu suarum potẽtiarum est totum potentiale, & quælibet eius potentia dicitur vis potentialis. Totũ vero integrale est duplex. Vnũ est, quod constituitur ex partibus integrantibus essentiã rei compositæ. Quarum partium vnaquæque per se accepta non est nata esse naturaliter sine alia, sicut sunt forma, & materia. Aliud vero totũ integrale est, cuius partes sunt natæ diuisæ à toto quęlibet per se esse, sicut diuiso ligno toto in duo ligna vnaquæꝗ partiũ potest per se esse, & hæc est passio quanti in eo quòd quantũ est, vt dicitur. 5. Metaphysicæ. Et quia tales partes sicut sunt diuisibiles, ita per intellectũ signari possunt, quamuis non sint diuisæ, &

quia

quia in se consideratæ inter se habent aliquem ordinem in toto, quia vna consideratur proprie esse centū totius, & alia post taliam,& sic de alijs, talis ordo dicitur potentia,quæ est differentia quantitatis, vt supra dictū est. Nec tamen est credendum, quòd talis ordo,qui dicitur potentia,sit relatio,quia differentia quantitatis non potest esse in alio prædicamento à quantitate,sed potest esse relatio secundū dici,sicut dicimus, ꝙ scientia est relatio, vel relatum secundum dici. Est.n.scientia in prima specie qualitatis per prius,secundario autem dicit quendam respectum ad scibile. Alio modo possunt considerari prædictæ partes integrales,vt comparantur ad locum, prout.s. cuilibet parti sic ordinatæ in toto correspondet pars loci,& talis ordo,seu ordinatio partium in loco dicitur positio, quæ est prædicamentum situs. Notandum ꝙ manente eodē toto locato & eodem toto loco, possunt partes diuersæ locati diuersis partibus loci applicari,& ideo est aliqua diuersitas inter cōparationem totius locati ad totum locum, & inter comparationem partium ad partes, & sic potentia, quæ dicit ordinem partium locati ad diuersas partes loci, est aliud prædicamentum quàm prędicamentum vbi, quod dicit circunscriptionem locati à loco. Notandum,ꝙ superficies corporis cōtinentis,quę locus dicitur, & superficies corporis cōtenti sunt simul, & secundum ꝙ est figura corporis contenti,sic est figura loci,seu superficiei continentis, & ideo secundum situationem partium & eius diuersitatem in corpore locato, necesse est locū diuersam habitudinem habere ad locatum. Vnde à prædicto loco sic diuersimode locante partes locati denomināt ipsum locatum ratione suarum partium. Dicitur prædicamētum situs seu positionis,sicut dicitur homo sedens, quia partes loci sic circunscribunt partes locati. Vel iuxta secundā opinionem respectus fundatus in loco ratione suarum partium,& terminatus in locato ratione suarum partium, est positio, seu situs. Patet ergo quid est situs seu positio.

Quòd positio est denominatio seu respectus sumptus à partibus loci ratione partium locati. Cap. 2.

SCiendum est, ꝙ quidam dicunt,ꝙ situs seu positio non est denominatio sine respectus sumptus à partibus loci ratione partium locati,sed potius est respectus sumptus à partibus locati ad partes loci. Et si obijciatur eis, ꝙ si hoc esset, sequeretur ꝙ talis denominatio non esset ab extrinseco,quia respectus fundatus in partibus locati iuxta secundam opinionem,ad quam sequitur talis denominatio iuxta primā opinionem quæ est prædicamentum situs, non est extra totum locatum. Vnde sequeretur ꝙ situs esset relatio. Ad hoc respondent, quòd de situ accidit sicut de passione supradictum est,quæ licet sit subiectiue in passo, tamen ab ea denominatur patiens denominatione extrinseca,quia non denominat illud nisi ratione agentis,quod est extra, & sic dicūt,quòd partes locati sic ordinatæ non denominant totum in prędicamēto isto, nisi ratione partium loci, ad quas habent respectum. Et quia, vt supradictū est ista prædicamenta non fecit Arist. & illæ, qui fecit, non fuit tantæ auctoritatis, nec habuit aliquem expositorem alicuius auctoritatis, ideo de eis quilibet modernorum dicit, sicut sibi videtur. Vtraque tamen opinio posset saluari, sed prima magis stat ad saluandum quòd hoc prædicamentum dicat formam extrinsecus aduenientem. Secunda vero videtur magis stare cum significato dictionum, quæ important positionem. Nam sessio & cubatio magis videntur dicere dispositionem partium locati per respectū ad partes loci, quā econuerso. Et similiter se habet de aspero & leni, asperum enim est cuius partes æqualiter porriguntur. Quæ autem istarum opinionum sit probabilior legentis iudicio relinquo, &c.

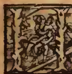
Quòd situs non suscipit magis nec minus, nec habet contrarietatem, & quòd proprium eius est proxime assistere substantiæ. Cap. 3.

SItus autem, seu positio nō recipit magis nec minus, siue sit respectus partium loci ad partes locati, siue ecōuerso, quia nec partes loci nec partes corporis locati suscipiūt magis vel minus. ideo nec situs suscipit magis vel minus. Similiter nec recipit contrarietatem,vt ex supradictis potest patere. Est aūt proprium situs proximæ assistere substantiæ materiali. Ad quod intelligendum,sciendum est,quòd assistere, vt hic sumitur, est esse respectiuum. Notandum quòd quantitas afficit rem materialem prius quàm aliquod accidens. Vnde primā materiam prius natura informat forma substātialis,quæ dat sibi esse. Ad quam informationem prius natura sequitur quantitas,quam aliquod aliud accidens. vt autem supradictum est propria passio quantitatis est quòd sit diuisibilis in partes integrales. Et ideo.5. Metaphysicæ à Philosopho sic describitur. Quantum est quod est diuisibile in semper diuisibilia. Ad quas partes integrales terminatur situs, qui est respectus quidā, licet fundetur in loco, vel secundum alios fundatur in partibus quātitatis & terminatur ad partes loci, ad quem respectum sequitur denominatio,quæ facit prædicamentum situs,iuxta primam opinionem. Proximus ergo respectus substantiæ materialis siue terminatiue siue fundamentaliter est situs siue positio, &c.

TRACTATVS SEXTVS DE HABITV.

In quatuor capita diuisus.

De habitu secundum quòd est prædicamentum quid sit formaliter. Cap. 1.

HABITVS est corporum, & eorū quæ circa corpus sunt adiacētia. Ad intelligendum autem prædictā descriptionem sciendum, quòd habere aliquid dicit quendā respectum. Quædam enim dicūtur habere aliquas res, sed inter habentem & res habitas est solus respectus rationis. vt cum aliquid dicitur habere substantiā,vel partes substantiæ, sicut pedem vel manum, vel habere quantitatem, vel qualitatem, & tamen inter habens & res habitas nullus est respectus realis,sed solum rationis. Vnde hoc habere pertinet ad prędicamenta absoluta. Quædam vero dicuntur habere aliquas res, ita quòd inter habentē & res habitas est respectus realis, & conuersiuus, sicut pater dicitur habere filium,& filius patrem,& dominus seruum, vel possessionem, & seruus vel possessio dominū. Patris autem ad filium,& filij an patrem est respectus realis,& similiter est de domino & seruo, & istud habere pertinet ad prædicamentum

camentum relationis. Quædam autem dicuntur habere aliquas res & inter habētia & res habitas est respectus realis, sed non conuersiuus, sed est respectus habentis ad rem habitam, & isto modo tempus dicitur habere temporalia, & locus locatum, & partes loci partes locati, & continens contentum. Et istud habere pertinet ad prædicamenta quando, & vbi, & situs. Nam contiens ita dicitur habere contentum, quòd reducitur ad prædicamentum quando, & situs situatum, quod pertinet ad prædicamentū situs. Nam vas est locus mobilis, & locus est vas immobile, vt dicitur Quarto Physico. Quædam autem dicuntur habere aliquas res, & inter habentia & res habitas est respectus realis non conuersiuus, ita videlicet quod respectus talis est rei habitæ ad ipsum, quod habet eam, sicut homo dicitur habere tunicam, & respectus est tunicæ ad ipsum hominem habentem, & non econuerso. Et hoc habere pertinet ad istud prædicamentum, scilicet habitus. Notandum, quòd vt Philosophus dicit. 15. de Animalibus, natura prouidit alijs animalibus, de vestimentis & de armis. Vnde quædam pro vestimento habent pilos, quædam vero corium grossum, vel corticem, vel aliquid huius. Similiter etiā aliquibus pro armis dentes dedit, alijs cornua, alijs vero vngues, & huiusmodi, homini autem nihil horum dedit, sed dedit ei intellectū & manus, vt per eas posset sibi prouidere, & de rebus exterioribus faceret sibi vestimenta & arma. Vnde in alijs animalibus tam vestimēta quàm etiam arma sunt partes substantiales eorum, & inter habentia & habita non est aliquis respectus realis, sed solum rationis, vt dictum est. Vnde denominatio, quæ fit in eis vel à vestimentis, vel ab armis eorum naturalibus non pertinet ad hoc prædicamentum. Sed inter vestimenta & arma nostra & nos est respectus realis, & ideo vestimēta & arma prout denominant nos habentes ea sunt prædicamētum habitus. Vel iuxta secundam opinionem respectus eorum ad nos est prædicamentum habitus. Vnde hoc prædicamentum solum conuenit hominibus. Verum est autem, quod etiam quædam animalia vestimus & armamus vestimentis & armis exterioribus. Vestimus enim symias & falleramus equos. & isto modo hoc prædicamentum potest ad ea pertinere. Ea sic patet, &c.

Quòd habitus potest immediate fundari in substantia. Cap. 2.

Videtur autem esse dubium, siue hoc prædicamentum sit denominatio sequens respectū, siue iuxta secundam opinionem sit ipse respectus, quomodo hoc prædicamentum pertinebit ad genera accidentium. Constat enim quòd vestimenta, siue arma sunt in genere substantiæ. Denominatio aūt sumpta à substantia non ponitur in alio genere à substantia, siue iuxta secundam opinionem, quomodo fundabitur respectus immediate in substantia, cum respectus nihil reale addat supra fundamentum, vt supradictum est. ideo sequitur quòd substantia vel erit accidens, vel quòd habitus nō erit accidens. Ad quod dicendum quòd non est inconueniens, quòd respectus realis in substantia fundetur. Substantia enim creata inquantū huius realiter refertur ad creatorem, & talis respectus immediate in ea fundatur, nec propter hoc substantia est respectus vel accidens. Notandum, quòd differt accidentalitas quantitatis & qualitatis, quæ sunt accidentia absoluta, ab accidentalitate aliorum septem prædicamentorum. Nam accidentalitas absolutorum consistit in hoc, quòd adueniunt enti in actu per inhærentiam, & isto modo substantia non potest esse accidens. Accidentalitas autem aliorum septem prædicamentorum consistit in hoc, quòd accidit formę seu subiecto formę habere terminum ad quem. Et quia forma substantialis seu substantia composita potest habere tale terminum, isto modo nō est inconueniens quòd sit accidens, id est vt accidentaliter alteri adueniat. vnde accidit vestimento vt adiaceat corpori, & vt talem respectum habeat ad ipsum, & sic siue fundatur vestimentum vt denominans accidit sibi sic denominare, & sic est prędicamentum habitus, iuxta primam opinionem, & est accidens, vt iuxta secundam opin. accidit vestimento habere corpus pro termino ad quem, vt adiacens habet respectum. Vel potest dici, quòd non ex omni substantia indifferenter fiunt arma & vestimenta, sed arma fiunt ex substantia habēte aliquam qualitatem, puta duritiem & huiusmodi, similiter vestimenta fiunt non ex qualibet substantia indifferenter, sed ex habēte talem qualitatem, puta mollitiem & plicabilitatem, vel huiusmodi, & super hic qualitatibus fundatur respectus, qui est habitus, vel à dictis substantijs inquantum habent tales qualitates. Est ergo habitus adiacentia corporum, & eorū quæ circa corpus sunt, quod sic intelligitur, habitus est adiacentia, id est denominatio corporum, sicut eorum, quæ denominantur, & eorū quæ sunt circa corpus, id est eorum, à quibus fit talis denominatio, sicut à vestimentis, quæ sunt circa corpus, dicitur & denominatur homo vestitus. Vel iuxta secundam opinionem, habitus est adiacentia, id est respectus corporum terminatiue. Talis.n. respectus, scilicet vestimenti terminatur ad corpus vestitum, & est eorum, quæ sunt circa corpus fundamentaliter. Nam fundamentum talis respectus est ipsum vestimentum, vt dictum est, ex sic patet descriptio habitus. Notandum, quòd licet talis denominatio sit totius habentis talem habitum. nam homo dicitur vestitus & calceatus, tamen conuenit sibi ratione habitus, qui adiacet parti. Licet enim homo dicatur calciatus, tamen dicit ratione calciamenti, quod adiacet pedi, qui est pars integralis hominis, cum totum corpus non sit vestitum, sed ratione illius partis cui adiacet vestimentum. Patet ergo de habitu, &c.

Quòd habitus suscipit magis & minus, licet non omnis, & quòd habitus non habet contrarietatem. Cap. 3.

Recipit autem habitus magis & minus, licet non omnis. Qualiter autem habitus recipit magis & minus, videtur esse dubiū. Si enim respectus intantum recipiunt magis & minus inquantū fundamenta recipiunt intensionem, & remissionem, & secundum istos respectus denominantur termini respectus magis vel minus. Sicut dicit magis vel minus calefaciens à maiori vel minori calore, quem efficit. Sed cum fundamentum habitus sit substantia, vt dictum est, quæ non suscipit magis vel minus, ergo nec habitus suscipit magis vel minus. Ad quod intelligendū sciendum est, quod, vt dictū est, ista sex prædicamenta nihil aliud dīt nisi absolutū, vt denominat aliquid extrinsecū, quæ denominatio sequitur aliquem respectū realem, qui est inter denominans & denominatum, qui tamen respectus est in genere relationis. Vel iuxta secundam opin. dicunt prædictum respectum, & talis respectus est communis dictis sex principijs,

cipijs. Vnde tale denominatum dicitur magis vel minus ab intensione vel remissione illius absoluti denominantis, vt dictum est. Aliquando vero denominatur magis vel minus nó ab intentione vel remissione denominantis, sed si plura fuerint denominatiua eiusdem rationis, à qnibus denominatum secundum vnumquodque, quod est eo, denominatur, sicut dicimus, quòd ignis calefaciens tria ligna magis calefacit quàm si calefaceret duo eodem gradu caloris. Constat, enim quòd omnes istæ tres calefactiones sunt eiusdem rationis quibus respondet ignis secundum vnam potentiam calefactiuam, & isto modo calefaciens potest dici magis vel minus, licet in calefactionibus vel in quibuscunque actionibus non sit consuetum dicere isto modo magis vel minus, & simile est si sumatur hæc iuxta secundam opin. quia si plures respectus vnius rationis, quibus vnus respondet terminus, denominant terminum magis, pauciores vero minus, habitus primo modo non suscipit magis vel minus, ab vno enim vestimento vel calciamento, scilicet vno numero, nunquam aliquis dicetur magis vel minus vestitus vel calciatus, & sic intelligitur, quòd non omnis habitus suscipit magis vel minus, quia nec vestimentum nec calciamentum suscipit intensionem vel remissionem. Secundo vero modo habitus suscipit magis vel minus, quia vnus & idem homo à pluribus vestimentis potest denominari magis vestitus, & à paucioribus minus vestitus, & sic de alijs. Hoc autem non conuenit prędicamento quanto, cum tempus denominans sit vnum omnium temporalium. Nec etiam conuenit prædicamento vbi, cum vnius corporis vnus tantum sit locus. Nec prædicamento situs, cũ cuilibet vni parti locati vna respondeat pars loci. Potest autem conuenire iste modus dicendi magis vel minus alicui relatiuo & alicui agenti vel patiẽti, & sic patet qualiter habitus suscipit magis vel minus, & qualiter non. Vel dicendum, quòd respectus habitus non immediate fundatur in substantia, vt supra dictum est, nisi mediante aliqua qualitate, puta duritie, mollitie, & huiusmodi, quæ qualitatis sunt fundamenti talis respectus: cũ autem dictæ qualitates suscipiant magis & minus, ergo & habitus. Non tamen recipit habitus contrarietatem. Vt enim supradictum est ex receptione magis & minus causatur cõtrarietas, quando magis & minus est secundum gradum intensionis & remissionis in speciebus vnius generis, vt patet de albo & nigro. talis autem intensio nó est in habitu, vt dictum est. ergo in habitu non est contrarietas.

Quòd proprium habitus est existere tam in corpora quam in his quæ circa corpus sunt secundum diuisionem partium. Cap. 4.

EST autem sciendum, quòd propriũ habitus est existere, tam in corpore quàm in his quę circa corpus sunt in pluribus secundum diuisionem partium. Hoc qualiter intelligatur dictum est. Denominatur.n. aliquid ab habitu secundum quòd habitus adiacet alicui parti integrali signatę, sicut dicitur homo calciatus à pedibus, & galeatus à capite, & sic de alijs, hoc autem nulli aliorum prædicamentorum conuenit. licet enim in prędicamento situs fiat denominatio totius ratione partiũ, quibus adiacent partes loci, non tamen ratione alicuius partis signatæ, sed ratione omnium, quibus adiacent partes loci aliquando vno modo, & aliquando alio. Sed in prędicaméto habitus fit denominatio totius ab vna parte signata, cui adiacet singularis habitus. Et quia sicut consideratur in hoc prædicamento corpus habens habitum quantum ad suas partes organicas signatas, sic habitus partium signatarũ fiunt diuersi & diuisi. Nam in habitu vnius hominis diuisa est pars vestiméti à calciamento, & sic de singulis, ideo dicitur esse proprium habitus existere secundum diuisionem partium corporis, scilicet habentis, & secundum diuisionem eorum, quæ sunt circa corpus, secundum diuisionem habitus, & sic patet de prędicaméto habitus, & de omnibus prędicamentis hoc modo. Notandum quod prædicamenta pertinent ad primam operationem intellectus, in qua nulla fit compositio per esse, nec diuisio per non esse. Quæ autem pertinent ad talem primam operationem possunt dupliciter considerari, vno modo quantum ad res intellectas, & sic de eis iam dictũ est. Omnia enim quæ sic pertinent ad talem primam operationem per. 10. Prædicamenta significantur, ut ex dictis patet, alio modo possunt considerari quantum ad modum significandi, inquantum, scilicet significantur per nomina & per uerba, & per alias partes orationis, & de his dicetur immediate. propterea logica non solum est scientia rationalis, utputa de syllogismo, qui pertinet ad discursum rationis, sed est etiam scientia sermocinalis. Tractatn. de syllogismo & partibus eius quantum ad modum significandi ponendo quid est nomen, & quid est uerbum, & ponendo signa uniuersalia & particularia, quæ omnia ad modum significandi pertinent. de quibus omnibus infra dicetur.

S. THOM. AQVINATIS DE ENVNCIATIONE SVPER LIBRVM INTERpretatione Tractatus.

In Quatordecim capita diuisus.

De nomine quid sit secundum intentionem Logicam. Cap. 1.

DICTO de his, quę quantũ ad rem significatam pertinent ad primam operationẽ intellectus, quæ est indiuisibiliũ intelligentia, ut in Tertio de Anima dicitur qua uidelicet res cognoscitur quantum ad suam quidditatem, nunc dicẽdum est de his, quę pertinent ad secundam operationem intellectus, quæ ibi compositio uel diuisio nominatur, qua, scilicet, intellectus noster unam rem cum alia componit, uel ab alia eam diuidit per esse, scilicet & non esse. Et dicitur tractatus iste de enunciatione seu propositione large sumpta propositione, si enim strictè sumeretur, tunc enunciatio esset genus eius. Propositio enim solum dicitur de præmisis ipsius syllogismi, sed enunciatio dicitur tam de præmisis, quàm de conclusione. Ad cognoscendum autem dictam enunciationem dicendum est primo cum Arist. de partibus suis, scilicet de nomine & uerbo, & de eius genere, quod est oratio. Nomen est uox significa-

tiua ad placitum fine tempore, cuius nulla pars significat separata, finita, & recta. In ista nominis diffinitione ponitur vox pro genere. Notandum, quòd vt habetur. 2. Metaphy. hæc est differentia inter diffinitionem suppositorum, & diffinitionem formarum, siue substantialium siue accidentalium. Nam in diffinitione suppositorum nihil ponitur, quòd sit extra essentiam diffiniti, sed omnes particulę diffinitionis sunt de essentia diffiniti. Formæ vero, quia non possunt per se esse, sed in alio, scilicet in subiecto, vel in materia, in sui diffinitione requirunt subiectum vel materiam, quæ tamen nō sunt de essentia earum, & ideo ipsarū diffinitiones dicuntur esse per additamenta. Vnde omnes formæ accidentales in sui diffinitione requirunt subiectum. Hęc est autem differentia inter eas diffiniendo, nam formæ abstractæ aliter requirunt subiectum in earum diffinitionibus, quàm formæ sumptæ in concreto, formæ abstractæ requirunt subiectum loco differentiæ, vt cum dicimus, crispitudo est contractio capillorum, vbi capilli, qui sunt subiectum crispitudinis, ponuntur loco differentiæ. In concreto vero requirunt subiectum loco generis, vt cum dicimus, crispum est capillus contractus. Hoc habito, sciendum est, quòd nomen, verbum, & oratio, sunt quędam artificialia, & per consequens accidentia, eorum autem subiectum est vox, quæ est quid naturale. Ars enim in voce, vt in subiecto format nomina verba, & orationes, & ideo in eorum diffinitionibus debet poni vox vt subiectum. Et quia concreta sunt, ideo in eorum diffinitionibus ponitur vox pro genere. Dicitur autem nomen vox significatiue ad differentiam vocum non significatiuarum, quæcunque sint illæ, quæ videlicet pro nihilo proferuntur. Ad placitum autem dicitur ad differentiam vocum significatiuarum naturaliter, vt sunt latratus canum, qui significant iram, prout natura dictauit eis, quoniam non significat secundum institutionem humanam. Sine tempore vero dicitur, ad differentiam verbi & participij. Vbi nota, quòd vt supra in alio tractatu dictum est, actio, passio & motus sunt vna res, verbum autem significat per modum actionis vel passionis, & per consequens per modum motus, seu mutationis, primum autem, quod habet mensurari tempore, est motus, verbum vero significat cum tempore. Sciendum, ꝙ actio & passio dupliciter possunt significari. Vel per modum abstractum, vt sunt quædam res, & tunc non significant cum tempore, significant enim per modum habitus & quietis, scilicet sine motu, & sic significantur à nomine. Alio modo significantur per modū actionis, prout sunt ęgredientes à subiecto, & sic significantur vt motus, vel mutationes, & per consequens vt mensurantur tempore, & sic significantur à verbis formaliter, & non materialiter sumptis, & etiam à participijs, non à nomine, nomen ergo significat sine tempore. Deinde dicitur, quòd nominis nulla pars significat separata, ad differentiam orationis, cuius partes significant separatæ. Vbi nota, quòd significatio se habet ad nomen, vt forma eius, litera vero & syllabæ sunt vt materia eius, seu vt partes integrales, cum autem nulla pars sit, quæ non habeat formam totius in toto, ideo nulla pars separata habebit per se significationem nisi solum illam, quam habet totum. Vnde in nominibus compositis, vt sunt terra noua, castrum Ioannis, si significatum esset diuisum, puta, quòd intelligeretur pro terra, quæ esset noua tunc nō esset nomen, & tunc non esset nomen, sed oratio, si vero significatum suum esset vna res, puta villa vel huiusmodi, tunc erunt nomina. Deinde dicitur finita, ad differentiam nominum infinitorum, sicut est non homo. Vbi nota, quòd omne nomen accipiendo etiam pronomen pro nomine, aut significat determinatam naturam, vt homo, aut determinatam personam, vt ego & tu, aut determinatam naturam & personam, vt Sortes, Plato: cum autem nomen infinitum nihil horū significet non vere poterit dici nomen. Quod autem nihil horum significet patet, nam nomen, quod imponitur à priuatione, ad minus requirit subiectum existens, non enim cæcum dicitur nomine animalis, sed supponit quòd illud, quod est cæcum, sit aptum natum habere oculos. Nomen autem infinitum, cum à negatione imponatur, nihil supponit: potest enim dici de ente, sicut de non ente. Dicimus enim quòd chymera est non homo, vt equus est non homo. Vnde talia significant solum per modum nominis, quia ad minus est suppositum in comprehensione. Deinde dicitur recta, ad differentiam casuum obliquorum, qui cadunt à recto, seu nominatiuo per quandam originem declinationis. Solus enim nominatiuus dicitur nomen principaliter, quia per ipsum facta est impositio nominis ad aliud significandum. Non autem pertinent obliqui directe ad Logicum, qui versatur circa verum & falsum, quia tales casus, scilicet obliqui, cum hoc verbo sum es est, in quod omnia verba resoluuntur, non dicunt verum vel falsum. Nihil tamen prohibet eos cum aliquibus verbis impersonalibus iungi, & significare verum vel falsum, vt tedet me lectionis, & sic patet de nomine, &c.

De verbo quid sit formaliter secundum descriptionem Logicam. Cap. 2.

VErbum est vox significatiua ad placitum, cuius nulla pars significat separata, finita, & recta, & semper est significatiuum eorum, quæ de altero prædicatur. In ista diffinitione uox significatiua ad placitum, cuius nulla pars significat separata, intelliguntur eodem modo quo in nomine dicta sunt. Dicitur autem finita, ad differentiam verborum infinitorum, vt sunt non currit, non amat, quæ non proprie sunt uerba. Vbi nota, quòd proprium est uerbi significare aliquid per modum actionis & passionis, ut supra dictum est, prædictæ autem dictiones hoc non faciunt, immo remouent actionem uel passionem potius quàm aliquam determinatam actionem uel passionem significent, non ergo proprie sunt uerba. Sciendum, quòd licet hæc proprie non sint nerba, tamen aliqua posita in diffinitione uerbi eis conueniunt, primo quia significant cum tempore, sicut enim agere & pati sunt in tempore, ita etiam priuatio eorum, unde & quies tempore mensuratur. dictiones autem prædictæ significant priuationem actionis & passionis, ut dictum est. Secundum est, quia ponitur in diffinitione uerbi, quod semper ponitur ex parte prædicati, quia est, est significatiuū eorum, quæ de altero prædicantur. Quod sic intelligitur, quia enim subiectum enunciationis significatur ut id, cui aliquid inhæret, uerbum autem significat actionem per modum actionis, ut dictum est, de cuius ratione est, quòd inhæreat, ideo semper ponitur ex parte prędicati, etiam quia in omni prædicationis oportet, quòd sit uerbum, cum uerbum importet compositionem, qua prædicatum componitur subiecto. Vnde sicut uerba significando

significando actionem vel passionẽ significant aliquid, vt in alio existens, propter quod semper ponuntur ex parte prædicati, ita etiam prædicta verba infinita, quia significant remotionem actionis vel passionis, semper ponuntur ex parte prædicati, negatio enim reducitur ad genus affirmationis. Sciendum, quòd verba infinitiui modi aliquando ponuntur ex parte subiecti, vt cum dicimus currere est moueri, & hoc est, quia habent vim nominis. Vnde Græci addunt eis articulos, sicut nominibus, hoc idem facimus nos in Logica vulgari. Nam dicimus el correre mio. vbi ly mio est articulus. Intellectus enim noster processum actionis vel passionis, seu inhærentiam eius in subiecto apprehendit, & significat, vt est res quædam, & sic habet vim nominis. Si autem verba aliorum modorum aliquando ponuntur ex parte subiecti, vt cum dicimus, curro est verbum, tunc non sumitur verbum formaliter, sed materialiter, secundum quòd significat ipsam vocem, quæ accipitur vt res quędam, vnde verba & orationes & omnes partes orationis, quando sic ponuntur materialiter, sumuntur in vi nominis. Deinde ponitur in diffinitione, recta, ad differentiam verborum obliquorum, scilicet præteriti & futuri temporis, quæ non sunt simpliciter verba. Cum enim verba proprie dicta significent agere vel pati, hoc erit proprie verbum, quod significat agere vel pati in actu, quòd est agere vel pati simpliciter. hic autem significant verba præsentis temporis, agere autem vel pati in præterito vel in futuro, est secundum quid, & ideo verba præteriti & futuri temporis non sunt simpliciter verba, sed secundum quid. Dicuntur autem casus verbi præsentis temporis, quia aliquo modo significant tempus præsens. Præteritum enim & futurum tempus dicuntur per respectum ad præsens. Est enim præteritum tempus, quod fuit præsens, & futurum quod erit præsens, & similiter verba aliorum modorum, quàm sit verbum indicatiui modi: casus verbi dicuntur, quia eorum variatio respicit ipsam actionem vel passionem, sicut & variatio temporum, & quia variatio verborum in numero & persona nõ respicit ipsam actionem vel passionem, sed solum subiectum, cui actio uel passio inhæret, ideo non faciunt casus uerbi, &c.

De oratione quid sit, & de speciebus eius. *Cap. 3.*

ORatio est uox significatiua ad placitum, cuius partes significant separatæ. Qualiter autem huius diffinitionis particulæ sint intelligendæ dictum est in diffinitione nominis. Diuiditur autem oratio in imperfectam & perfectam. Oratio imperfecta dicitur, quæ imperfectum sensum generat in animo auditoris. ubi nota, quòd ut dicitur Quinto Metaphysicæ, perfectum est cui nihil deest in genere suo: sensui autem, quem generat oratio imperfecta in animo auditoris, aliquid deest, quia deest sibi compositio uel diuisio. Si enim dico homo albus, quæ est oratio imperfecta, nihil dico sibi inesse, uel non inesse, & per consequens sensus huius orationis facit stare animum suspensum, quia sibi aliquid deest, ideo est imperfectus. Sciendum tamen, quòd non sine causa oratio perfecta & imperfecta diffinitur per generare sensum. Vbi nota, quòd licet oratio & quælibet eius pars sint quædam res artificiales & non naturales, nec etiam sint instrumenta naturalia uirtutis interpretatiuæ, ut Plato dicebat. Eius nanque uirtutis instrumenta naturalia sunt pulmo, guttur, palatum, lingua, dentes, & labia, sunt tamen instrumenta ipsius intellectus, qui non est uirtus materialis, sed supra omnem naturam corpoream. instrumentum autem diffinitur ex fine, qui est usus eius: usus autem uocis significatiuæ est significare audienti conceptum intellectus dicentis. Bene ergo diffinitur oratio perfecta & imperfecta, per generare sensum seu significare. Vnde oratio perfecta dicitur, quæ perfectum sensum generat in animo auditoris propter complexionem, quam dicit. Orationum autem perfectarum quinque sunt species, scilicet enunciatiua, uocatiua, interrogatiua, imperatiua, & deprecatiua. Sciendum, quòd ratio non solum concipit ipsas res, sed etiam per suum conceptum alia dirigit & ordinat, concipiendo autem res in se format orationem indicatiuam, seu enunciatiuam. Ordinando autem alia, format alias orationes. Dirigitur autem & ordinatur aliquis ab aliquo ad tria. Primo ad mente attendendum, & ad hoc pertinet oratio uocatiua: secundo ad uoce respondendum, & ad hoc pertinet oratio interrogatiua: tertio ad opus exequendum, & ad hoc pertinet quantum ad inferiores oratio imperatiua, quantum uero ad superiores oratio deprecatiua, ad quam reducitur oratio optatiua, quia respectu superioris homo non habet uim innatam nisi per expressionem sui desiderij. Suppositiua uero, id est conditionalis, & dubitatiua reducuntur ad interrogatiuam. Et, quia istæ quatuor species orationis non significant uerum uel falsum. sed quendam ordinem ad ista consequentem, ideo nõ pertinent ad præsens negotium, quod directe ordinatur in scientiam demonstratiuam, in qua auris hominis per rationem adducitur ad considerandum uerum ex his quæ sunt propria rei, sed magis pertinent ad rhetoricam uel poeticam, quę inducunt ad assentiendum per dispositionem audientis. Sola autem enunciatiua, quæ significat uerum uel falsum ad hoc negotium spectat. & si quæ aliæ orationes ad eam reduci possunt.

De enunciatione quid sit, & quid est uerum & falsum. *Cap. 4.*

ENunciatio est oratio uerum uel falsum significãs. Ad intelligendum autem hanc diffinitionem, primo uidendum est quid sit uerum uel falsum, secundo videndum est quare soli enunciationi cõuenit significare verum vel falsum. Quantum ad primum, sciendum, quòd, vt communiter dicitur, veritas est adæquatio rei ad intellectum, secundum Isaac. uerum dicitur adæquatum, falsum uero non adæquatum. Hęc autem adæquatio seu conformitas non potest esse relatio realis, alioquin uerum non conuerteretur cum ente. Quod enim est in vno prædicamento tantum non potest esse de transcendentibus, est ergo relatio rationis. & sic uerum est relatiuum secundum rationem, quod nihil prohibet ipsum esse in pluribus prædicamentis uel in omnibus. Quæ autem sit hæc conformitas dico, quòd in intellectu quædam sunt subiectiue, vt species intelligibiles, actus intelligendi & huiusmodi: quædam sunt obiectiue, vt ea, quæ intellectus intelligit. Quando ergo res, quæ est in intellectu obiectiue est conformis sibi ipsi, ut est in rerum natura, tunc talis

conformitas dicitur veritas. Vnde in hoc consistit veritas, quòd res sic apprehenditur ab intellectu sicut est in rerum natura, & per oppositũ falsitas est in difformitate rei, vt apprehensa est ab intellectu ad se ipsum, vt est in natura sua. & propter hoc Philosophus 4. Metaph. dicit, quòd verum est esse quod est, & non esse quod non est: falsum vero est esse quod non est, & non esse quod est. Vnde, quando intellectus intelligit rem sic esse sicut est in rerum natura, vel non esse sicut non est, talis conformitas dicitur veritas, quando vero apprehendit rem esse vt non est, vel non esse vt est, tunc falsitas. Sciendũ, quòd in tali conformitate, quæ veritas dicitur, est considerare quatuor, scilicet rem, vt est intellecta, seu vt est in intellectu obiectiue, & ipsum intellectum eam intelligẽtem, & actum intelligendi, qui est subiectiue in intellectu, & rem vt est in natura sua. In re autem, vt est intellecta, seu vt est obiectiue in intellectu, est per prius veritas, quàm sit in intellectu, vel quam sit in actu intelligendi, vel quã sit in re, vt est in sua natura. Intellectus enim & actus intelligendi non dicuntur veri, nisi quia sunt de vero obiecto. Intellectus enim dicitur verus, quia apprehendit verum, & actus intelligendi dicitur verus, quia est apprehensio alicuius veri, & res in natura sua dicitur vera, quia nata est apud intellectum causare apprehensionem conformem entitati suæ. Notandum, quòd talis conformitas rei, vt intellecta est ad se ipsam, vt est in natura sua potest esse vel in intellectu pratico, vel intellectu speculatiuo. In intellectu quidem pratico, quando scilicet sic est res per suam formam, sicut apprehendit eam artifex per artem suam. Cum autem omnes res naturales per formam suam sint conformes sibi ipsis, vt apprehensæ sunt ab arte diuina, ideo quælibet res secundum quòd habet propriam formam dicitur vera, & sic verum & eius conuertuntur. In intellectu vero speculatiuo est talis conformitas, quia intellectus intelligit rem sicut est, non. n. intellectus sic intelligit sicut res in intellectu practico, sed quia sicut res est, ita eam intelligit intellectus, & ideo intellectus practicus comparatur ad artificialia, vt mensura ad mensuratum, econuerso autem intellectus speculatius comparatur ad ea quæ intelligit, vt mensuratum ad mensuram.

Notandum, quòd aliqui tenent quòd veritas est conformitas rei ad intellectũ informatum similitudine rei, falsitas vero est difformitas intellectus sic informati ad rem. Et hæc opinio probabiliter potest teneri. Sic ergo patet quid est veritas & falsitas, &c.

Quod veritas & falsitas sunt tantum in enunciatione, & quare. Cap. 5.

QVantum ad secundum, scilicet quare veritas & falsitas sunt in enunciatione tantum, sciendum, quòd veritas non est in voce significatiua, siue sit nomen, vel verbum, vel oratio, nisi sicut in signo, sunt autem huiusmodi signa conceptionum intellectus, secundum ergo quod in cõceptionibus intellectus erit verum vel falsum, sic dicetur esse in ipsis signis. Sciendum, quod, vt dicitur tertio de Anima, duplex est operatio intellectus, scilicet indiuisibilium intelligentia, quando scilicet intellectus intelligit quidditatẽ rei in se, & compositio & diuisio, scilicet quando vnam rem conceptam componit per esse, vel diuisio, quando diuidit per non esse, & in vtraque operatione intellectus inuenitur veritas. Vbi nota, quod, sicut dictum est, veritas est relatio rationis, entia autem rationis, nusquam sunt subiectiue, nisi largo modo intelligatur, secundum illud, cui ratio attribuit talem respectum rationis, habet ergo veritas solum esse obiectiue, & similiter dico de falsitate. Vnde, si consideramus illud, quod primo verũ est, scilicet rem, vt est intellecta, & vocemus verum, dico quod tale verum potest esse in prima operatione intellectus. Nam intellectus intelligit ipsam rem, vt est in se, & sic intelligit verum, falsum autem non intelligit intellectus in prima operatione sua, quia vel attingit naturam rei, & tunc intelligit verum, aut non attingit, & tunc ignorat, & non est ibi ꝓprie difformitas rei intellectæ ad naturam eius, quia nec talis res est intellecta, sed aliqua alia, & ideo nõ est ibi falsitas, quæ proprie importat deceptionem, & non ignorantiam solam, & inde est, quod Philosophus Tertio de Anima dicit, quod intellectus comprehendens quod quid est semper est verus. Hoc autem non est perfecte comprehendere veritatem, quæ est conformitas vtriusque, scilicet rei vt intellecta est, & rei in sua natura, sed est cognoscere vnum conforme seu verum. In secunda vero operatione intellectus est perfecte & completiue veritas obiectiue, nam apprehendere veritatem est apprehendere conformitatem rei intellectæ ad se ipsam secundum suam naturam, vt dictum est, hoc autem fit comparando vnum alteri: vel idem ad se ipsum secundum aliud & aliud esse: quod non potest fieri nisi per secundã operationem intellectus: ergo perfecte veritas non est nisi in intellectu componente vel diuidente, & similiter dico de falsitate. Tenendo vero secundam opinionem prædicta erunt clariora. Nam, si veritas est conformitas rei ad intellectum informatum similitudine rei, in prima operatione intellectus erit verum, quia erit ibi talis conformitas, non tamen erit verum tunc in intellectu, vt in cognoscente verum. Non enim intellectus aliter cognoscit verum, nisi componendo vel diuidendo secundum suum iudicium, quod iudicium sic consonet rebus, erit verum. puta cum intellectus iudicat se esse informatũ similitudine rei, vt res est. Et oppositum est de falso. & hoc totum pertinet ad secundam operationem intellectus, & non ad primam. Ex dictis potest patere, quod in sola enunciatione sit veritas vel falsitas, vt in signo. Si enim sola enunciatio est signum eorum, quæ sunt obiectiue in secunda operatione intellectus; & solum in illum est verum & falsum, in enunciatione erit verum vel falsum, & non in aliqua alia voce, siue sit dictio, siue oratio, & sic patet quid est enunciatio:

De enunciatione cathegorica & hypotetica, affirmatiua & negatiua. Cap. 6.

DIuiditur autem ab Aristotile enunciatio tripliciter. & primo, vt analogum in sua analogata. dicit enim quod enunciationum quædam est vna simpliciter, quædam coniunctione vna. Enunciatio vna simpliciter. est enunciatio cathegorica, seu prædicatiua. Est autem enunciatio cathegorica quę habet subiectum & prædicatum principales partes sui, vt homo est animal. homo est subiectum, animal est prædicatum, hoc verbum est, quia prædicatur tertium adiacens, dicitur coniunctio

coniunctio seu copula verbalis. Coniunctione vero vna dicitur enunciatio hypothetica, seu suppositiua, vt si homo est, animal est. Hæc autem diuisio enunciationis est analogi in sua analogata, de quibus per prius & posterius dicitur. Nam vnũ simpliciter est prius vno coniunctione. Secundo diuidit enunciationem vt genus in suas species. diuidit enim eam in affirmationem & negationem, quę sunt species enunciationis. Licet enim affirmatio sit prior negatione, nõ tamen propter hoc enunciatio de eis analogice prædicatur sicut dictum est, quòd prædicatur de simpliciter vna, & coniunctione vna. Notandum, quod vnum diuidentium aliquod cõmune potest esse prius altero dupliciter. Vno modo secũdum proprias rationes, aut naturas diuidentium. Alio modo secundum maiorem participationem rationis illius communis, quod in ea diuiditur. Primum autem non tollit vniuocationem generis, vt manifestũ est in numeris, in quibus binarius secundum propriam rationem naturaliter est prior ternario, sed tamen æqualiter participant rationem cõmunis, scilicet numeri. Nam ita ternarius sicut & binarius est multitudo mensurata per vnum. Secunda autẽ prioritas impedit vniuocationem generis, & propter hoc ens non potest esse genus substantię & accidentis, quia in ratione entis prius habet esse substantia, quæ est ens per se, quàm accidens, quod est ens in alio, vel in aliud. Sic in proposito. Licet affirmatio primo modo, scilicet secundum suam naturam, sit prior negatione, non tamen secundo modo, immo æqualiter participant rationẽ enunciationis. Vtraq; enim est oratio verum vel falsum significans. Est autem secundum suam naturam affirmatio prior negatione. Nam affirmatio est enunciatio alicuius de aliquo, vt homo est animal. Negatio vero est enunciatio alicuius ab aliquo, vt homo non est lapis. Cum autem enunciatio, vt dictum est, sit vox significatiua, non immediate significat rem, sed mediante cõceptu intellectus. Vnde in omni enunciatione est tria considerare, scilicet ipsam vocem, quæ est signum conceptus intellectus, & ipsum conceptum intellectus, qui est ipsa similitudo rei, & ipsam rem. Quantum ad vocem prior est affirmatio negatione, quia minus habet de compositione, quàm negatio. plures enim dictiones sunt. Sortes nõ currit, quàm Sortes currit, & per consequens est magis composita. Ex parte intellectus prior est affirmatio, quæ significat compositionem, quàm negatio, quæ significat diuisionem, Posterior enim est diuisio cõpositione, sicut non est corruptio nisi generatorum, sic non est diuisio nisi compositorum. Ex parte etiam rei affirmatio, quæ significat esse, prior est negatione, quæ significat nõ esse, sicut habitus naturaliter prior est priuatione. Tertia vero diuisio ipsius enunciationis est in vniuersalem, particularem, indefinitã, & singularem. Sufficientia autem dictarum diuisionum potest sic sumi. In ipsa enim enunciatione est considerare totam suam entitatem, quæ est ex subiecto & prædicato, & ipsorum coniunctionem, & quia omne quod est ideo est, quia vnũ numero est, ideo consideratur vtrum sit vna simpliciter, vel vna coniunctione, & ista diuisio dicitur pertinere ad substantiam enunciationis. Secundo est in ea considerare ipsum prædicatum, vt componitur subiecto sine negatione, vel cũ negatione, & quia prædicatum est pars formalis enunciationis, ideo hæc diuisio dicitur pertinere ad qualitatem enunciationis, qualitatem, scilicet essentialem, secundum quod differentia significat quale quid, vt supra dictum est. Tertio est in ea cõsiderare ipsum subiectum, prout, s. est prædicabile de pluribus, vel de vno, & sic fit tertia diuisio, & hæc dicitur pertinere ad quantitatem enunciationis. Nam quantitas sequitur materiam. Vnde versus.

Quę ca. vel hyp. qualis ne vel affir. v. quãta. par. in fin.

Hic autem versus sic intelligitur. In eo nanq; sunt tria nomina intertogatiua, scilicet. Quæ, quod quęrit de substantia: qualis, quod quęrit de qualitate. Et quanta, quod quærit de quantitate. Vnde quando fit interrogatio per quæ, quærendo, scilicet de substantia enũciationis, respondetur cathegorica vel hypothetica. Quando sit interrogatio per qualis, respondetur negatiua vel affirmatiua. Quando vero fit interrogatio per quanta, respondetur vniuersalis, particularis, indefinita, vel singularis. De prima diuisione enunciationis dicetur in tractatu de enunciationibus hypoteticis, de secunda vero eius diuisione satis dictum est.

De quantitate propositionum cathegoricarum de inesse, scilicet de vniuersali particulari indefinita & singulari. Cap. 7.

Restat dicere de tertia diuisione, quæ est secũdum quantitatem. Vbi nota, quòd enunciationum cathegoricarum, quædam sunt de inesse, quædã vero modales. Dicitur autem enunciatio de inesse, quæ est de simplici inhærentia prædicati ad subiectum, vt homo est animal. Modalis vero, in qua inhærentia prædicati ad subiectum modificatur, vt Sortem currere est possibile, uel homo est animal necessario. Vnde primo dicendum est de quantitate, æquipollentijs, oppositionibus, quę quantitatem sequuntur in enunciationibus de inesse. secunda de eis in enunciationibus modalibus. Ad uidendum autem quantitatem ipsarum enunciationum de inesse, sciendum, quod ea, quæ intellectus apprehendit, quædam sunt uniuersalia, uidelicet qui apta nata sunt in pluribus inueniri, quædam sunt singularia uidelicet, quæ non sunt apta inueniri nisi in uno. Vniuersale autem potest dupliciter considerari. Vno modo quasi separatum à singularibus, scilicet secundum esse, quod habet in intellectu obiectiue. Alio modo secundum esse quod habet in singularibus. Primo modo considerato uniuersali aliquid de eo potest dupliciter enunciari, uno modo quando ei attribuitur aliquid, quod pertinet ad solam actionem intellectus, Vt cũ dicimus, homo est prędicabilis de multis, uel homo est uniuersale, uel homo est species. huiusmodi enim intentiones format intellectus, & attribuit eas naturæ intellectæ, puta homini secundum quod comparat ipsam ad res, quæ sunt extra animam. Alio modo enunciatur aliquid de uniuersali sic sumpto, quando attribuitur sibi aliquid, prout ipsa natura intellecta apprehẽditur ab intellectu ut unum, illud tamen, quod ei attribuitur, non pertinet ad actum intellectus, sed ad esse, quod habet ipsa natura intellecta in rebus, quæ sunt extra animam. puta, si dicatur homo est dignissima creaturarum, hoc enim conuenit naturæ humanæ, secundum quòd est in singularibus. Nam quilibet homo singularis est dignior alijs creaturis irrationabilis, sed tamen omnes homines singulares nõ sunt unus homo extra animam, ut dicitur in prædicta enunciatione, homo est dignissima creaturarum, ubi ly homo stet pro omnibus singularibus, sed solum in acce-

ptione intellectus est vnus, & quia communiter non est appræhensum, quòd vniuersalia extra singularia subsistant, ideo communis vsus loquendi non habet aliquam dictionem, seu aliquod signum, quod addatur vniuersali, secundum dictos modos, quibus aliquid de eo prædicatur. Sed Plato, qui posuit vniuersalia subsistere extra singularia, inuenit quasdam dictiones, quas addebat vniuersalibus in talibus modis prædicandi. Dicebat n. per se homo est species, vel homo prædicabilis est species. Secundo modo enunciatur aliquid de vniuersali secundum quòd est in ipsis singularibus, & hoc dupliciter. Vno modo cũ attribuitur sibi aliquid ratione ipsius vniuersalis, quod videlicet ad essentiam ipsius pertinet, vel consequitur principia essentialia ipsius, vt cum dicitur. homo est animal, vel homo est risibilis. Alio modo, quando attribuitur ei aliquid ratione singularis, in quo inuenitur, scilicet quando attribuitur sibi aliquod accidens indiuiduale, vt cũ dicitur, homo ambulat. Et quia iste modus enunciãdi aliquid de vniuersali cadit in communi apprehensione hominum, ideo inuentæ sunt quædam dictiones ad designãdum modum attribuendi aliquid vniuersali sic accepto. Vnde, si attribuitur sibi aliquid primo modo, scilicet ratione ipsius, vt vniuersale est, quia hoc est vniuersaliter de eo aliquid prædicari, ideo ad inuẽtum est hoc signum omnis, quod designat, quòd prędicatũ attribuitur subiecto vniuersaliter, quantum ad totum illud quod sub subiecto continetur. In negatiuis vero prædicationibus ad idem inuẽta est hęc dictio nullus, per quam significatur, quòd prædicatum remouetur à subiecto vniuersaliter secũdum totum quod continetur sub eo. Si vero attribuitur ei aliquid secundo modo, scilicet ratione singularis, ad hoc designandum in affirmatiuis inuentum est signum particulare, scilicet hæc dictio quidam, vel aliquis, per quam designatur, quod prædicatum attribuitur vniuersali subiecto ratione ipsius particularis. Sed, quia indeterminate formam alicuius singularis significat, ideo designat vniuersale sub quadam indeterminatione. Vnde & dicitur indiuiduũ vagum. In negatiuis vero non est inuenta aliqua dictio, seu aliquod aliud signum, sed dicimus, quidam homo non currit, vel nonnullus homo currit. Sic ergo sunt tria genera affirmationem, in quibus de vniuersali aliquid prædicatur. Vna, in qua de vniuersali aliquid prędicatur vniuersaliter, vt omnis homo est animal. Secunda, in qua de vniuersali aliquid prædicatur particulariter, vt quidam homo est albus. Tertia, in qua aliquid de vniuersali prędicatur absque determinatione vniuersali, vel particulari, vt homo est animal. Prima enunciatio dicitur vniuersalis, Secunda particularis, Tertia indefinita. Quibus si addatur singularis, in qua aliquid de singulari prædicatur, vt Sortes currit erunt quatuor modi enunciationum, quæ possunt esse negatiuæ sicut sunt affirmatiuæ. Et sic patet.

De oppositione propositionum cathegoricarum existentium in figura quantum ad enunciationes de inesse. Cap. 8.

NVnc dicendum est qualiter prædictæ enunciationes vniuersales, particulares, & indefinitæ opponantur. Notandum, quòd aliquid alicui quatuor modis potest opponi. Vno modo relatiue, vt pater & filius. Alio modo contradictoriæ, vt Sortes currit, Sortes non currit. Tertio modo priuatiue, vt visus & cæcitas. Quarto modo contrariæ, vt albedo & nigredo. De oppositis relatiue dictum est in prædicamento relationis. Contradictio vero est oppositio, cuius secundum se non est medium, inter esse enim & non esse non est medium. Ad hoc autem, quod sit contradictio inter aliqua requiruntur septem. Primo, quod opponantur duæ propositiones, quarum vna sit affirmatiua, & altera negatiua. Secundo, quod tales enunciationes sint eiusdem subiecti. Tertio, quod sint eiusdem prædicati. Quarto, quod non fiat prædicatio secundum diuersas partes subiecti, sicut cum dicitur, Sortes est albus dente, & Sortes non est albus manu. Quinto, quod non sit diuersus modus ex parte prædicati. sicut cum dicitur, Sortes currit tarde, & Sortes non currit velociter. Sexto, quòd non sit diuersitas ex parte mensure loci, & temporis. Septimo, quòd non sit diuersitas ex habitudine ad aliquid extrinsecum. sicut cum dicitur, decem homines, sunt multi in domo, & non sunt multi in theatro. Priuatio vero est negatio in subiecto apto nato. Licet enim cæcitas neget visum, non tamen simpliciter, sed in subiecto nato apto videre. Bene enim dicitur animal cæcum, sed non lapis cæcus. Contrariæ autem opponuntur, quæ in eodem genere posita maxime à se distant, & vicissim eidem subiecto insunt. Non enim albedini opponitur albedo, sed nigredo, quæ à se maxime distant. Sciendum, quod oppositio non prædicatur de dictis oppositionibus sicut genus de suis speciebus, sed vt analogum de suis analogatis. Vera nanque oppositio est oppositio simpliciter, quæ dicitur contradictio. Aliæ vero dicuntur oppositiones secundum quid, & in tantum sunt oppositiones, inquantum aliquo modo di(s)currit contradictionem, scilicet esse & non esse. Sciendum etiam est, quod in contradictione ita opponitur negatio affirmationi, quod nihil ponit. In priuatione autem ita opponitur priuatio habitui, quod supponit subiectum. In contrarietate vero ita est oppositio, quod supponitur subiectum & aliqua forma, ita enim albedo opponitur nigredini, quod supponit aliquod subiectum, propter quod dicitur vicissim insunt, & albedo etiam ponit aliquam formam, quod non facit negatio nec priuatio. Sciendum, quod vniuersalis affirmatiua opponitur vniuersali negatiuę eiusdem subiecti & prædicati contrariæ. Vnde omnis homo est albus, & nullus homo est albus, sunt contrariæ. Ratio est, quia, vt dictum est, contrarię opponuntur, quæ maxime à se distant. Non enim nigrum dicitur aliquid ex hoc solo, quòd non est album, sed super hoc, quod est, non esse album, quod significat remotionem albi, addit nigrum extremam remotionem ab albo. Sic ergo illud, quod affirmatur, per hanc enunciationem, omnis homo currit, oportet quòd remoueatur per hanc negationem, non omnis homo currit, oportet enim quod negatio remoueat modum, quo prædicatum dicitur de subiecto, quem designat hoc signum omnis, sed super hanc remotionem addit hæc enunciatio, nullus homo currit, totalem remotionem, quæ est in extrema distantia. merito ergo dicuntur contrariæ, omnis homo currit, & nullus homo currit. Particularis autem affirmatiua,

matiua, & particularis negatiua nullo modo opponuntur contrariæ, id est contraria oppositione. Contrariæ nanque differunt extrema distantia, particularis autem affirmatiua & particularis negatiua se habent sicut media inter contraria, media autem non sunt contraria, nec etiam opponuntur contradictoriæ, vt enim dictum est, hoc signum quidam, quod facit propositionem esse particularem, designat vniuersale, seu terminum communem indeterminate, vnde non determinat illud ad hoc singulare, vel ad istud. Et propter hoc affirmatio & negatio non erunt in eodem subiecto singulari, quod requiritur in cõtradictione, vt supra dictum est, ideo nullo modo sibi opponitur. Dicuntur tamen sub contrariæ, quia sub contrarijs conónentur. Vniuersalis autem affirmatiua & particularis negatiua, vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua, opponuntur contradictoriæ. Cuius ratio est, quia contradictio consistit in sola remotione affirmationis per negationem, vniuersalis autem affirmatiua remouetur per solam negationem particularem, nec aliquid aliud ex necessitate exigitur. Sicut per hanc, quidam homo non currit, remouetur hęc, omnis homo currit. Particularis autem affirmatiua non potest remoueri per particulare negatiuam, quia sibi non opponitur, vt dictum est, oportet ergo, quod remoueatur per vniuersalem negatiuam, sic ergo istæ, scilicet omnis homo currit, quidam homo non currit, & nullus homo currit, quidam homo currit, sunt contradictoriæ. Quælibet autem particularis dicitur subalterna suæ vniuersalis. Et sic patet de oppositionibus propositionum vniuersalium, in quibus sunt signa, & singularium. Indefinitę autem sequuntur regulam particularium.

De æquipollentijs enunciationum cathegoricarum de inesse. Cap. 9.

Restat nunc dicere de ęquipollentijs dictarũ enunciationum. Vbi nota, quòd negatio præposita ante signum, & per consequens ante totam enunciationem æquipollet suæ contradictoriæ. Posita vero post signum in compositionem, scilicet enunciationis, facit eam æquipollere suæ contrariæ. Præposita vero & postposita facit eam æquipollere suæ subalternæ. Causa autem istarum æquipollentiarum est, nam in enunciationibus prædictis est considerare quantitatem, videlicet vniuersalitatem, particularitatem, & qualitatem, scilicet negationem & affirmationem, hęc est autem natura negationis, vt neget, & tollat totum quod inuenit post se, sic ergo ista enunciatio, omnis homo currit, est vniuersalis & affirmatiua, cui, si præponatur negatio, scilicet non omnis homo currit, ista negatio tollit vniuersalitatem, & sic remanet particularis vel indefinita, scilicet sine signo, quæ æquipollet particulari, & tollit affirmationem, & per consequens remanet negatiua. Æquipollet ergo huic, scilicet quidam homo non currit, quæ erat sua contradictoria, similiter sit hæc enunciatio, nullus homo currit, certum est, quòd hoc est, cui, si vniuersalis & negatiua præponatur sibi negatio, & dicatur, non nullus homo currit, negatio tollit vniuersalitatem, ergo erit particularis, tollit etiam negationem, & sic erit affirmatiua, hæc scilicet quidam homo currit, quæ erat sua contradictoria. Et idem erit de particularibus. Nam hæc, non quidam homo currit, æquipollet huic, nullus homo currit, & propter hanc causam hæc, non quidam homo non currit, æquipollet huic, scilicet quilibet homo currit. Similiter etiam si sumatur hæc enunciatio, omnis homo currit, & postponatur negatio signo vniuersali, & ponatur ad compositionem sic, omnis homo non currit, quia negatio non inuenit post se signum, non negat illud, & per consequens remanet vniuersalis enunciatio, auferi autem negatio affirmationem, & sic facta est enunciatio negatiua & vniuersalis, æquipollet ergo suę contrariæ, scilicet huic, nullus homo currit. Similiter hæc nullus homo currit, est vniuersalis, & negatiua. nam signum negatiuum negat compositionem enunciationis. postponatur ergo ei negatio, & dicatur, nullus homo non currit, quia negatio non habet signum post se, remanet enunciatio vniuersalis, & quia erat negatiua quantum ad compositionem aufert negationem, & remanet affirmatiua, hæc, scilicet omnis homo currit, quæ erat sua contraria. Similiter etiam sumatur ista, omnis homo currit, quæ est vniuersalis & affirmatiua, & præponatur sibi & postponatur negatio sic, non omnis homo non currit, certum est, quòd secunda negatio negat eius compositionem. Vnde dato, quòd illa esset negatiua, hæc, scilicet omnis homo non currit. præposita ergo negatio inuenit post se vniuersalitatem, quam tollit, & sic facit eam particularem, inuenit & negationem, quam tollit & facit eam affirmatiuam, & erit hæc, scilicet quidam homo currit, quæ erat sua subalterna. Et sic est de omnibus alijs si præponatur & postponatur ipsis negatio, quia æquipollent suo subalterno, siue sit vniuersalis, siue particularis. Notandum, quòd aliquando contingit quòd in eadem enunciatione sunt duo signa vniuersalia negatiua, vnum videlicet in subiecto, & alterum in prædicato, sicut in hac, nullus homo, nullum animal est, dico, quòd ista æquipollet huic, omnis homo aliquod animal est. Ratio est, quia quodlibet dictorum signorum & est vniuersale, & habet in se negationem, & quia non præponitur negatio primo signo remanet enunciatio vniuersalis, ergo negatio inclusa in primo signo, quod est signum vniuersale & negatiuum, præponitur negationi, seu secundo signo, quod est signum vniuersale, & signum negatiuum, & quia inuenit vniuersalitatem, destruit ergo vniuersalitatem & remanet particulare, destruit negationem, & sic remanet enunciatio affirmatiua, hæc scilicet omnis homo aliquod

aliquod animal est. Vel dicatur sicut communiter dicitur, quòd nullus non, æquipollet ei, quod est omnis, & dico non, scilicet negationem, quæ continetur in secundo signo, non nullus vero æquipollet ei, quod est, quoddam, & nullus non sumo pro negatione, quæ est in primo signo, & sic remanet omnis homo aliquod animal est. De omnibus his æquipollentijs datur versus.

Præ contradic. post contra. præ postque subalter.

Qui sic intelligitur, præ id est negatio præposita, contradic. i. facit æquipollere sua contradictorio, post, id est negatio postposita facit æquipollere suo contra. i. contrario. Præ postq. i. negatio, quæ præponitur & postponitur, facit æquipollere suo subalterno. Et sic patet de æquipollentijs cathegoricarum.

Quomodo enunciationes cathegoricæ de inesse sitæ in figura se habent ad veritatem & falsitatem. Cap. 10.

Modo dicendum est quomodo se habent prædictæ enunciationes quantú ad verum & falsum. Vbi nota, quòd sicut supradictum est de vniuersali secúdum quòd est in ipsis singularibus, dupliciter potest aliquid enunciari, scilicet affirmatiue, & remoueri negatiue. Vnomodo, quando attribuitur sibi aliquid ratione ipsis vniuersalis, vel quòd pertineat ad eius essentiam, vel quòd sequatur principia eius essentialia. vt cum dicitur, homo est animal risibilis, & hæc vocatur materia naturalis, seu necessaria. Quod autem isto modo ab vniuersali remouetur ratione ipsius naturæ, scilicet vniuersalis, dicitur materia remota, seu impossibilis, vt homo est asinus. Secundo modo, quando attribuitur sibi aliquid ratione alicuius singularis, in quo hæc natura vniuersalis inuenitur, vt cum dicitur, homo currit, & hæc dicitur materia contingens. Sciendum, quòd in materia naturali & in materia remota, si vna contrariarum est vera, reliqua est falsa, & econuerso. Et causa hoc est, quia, si illa dicitur materia naturalis, quæ prouenit secundum naturam vniuersalis. ipsa ergo conuenit omni cótento sub eo sic, quòd vniuersalis affirmatiua erit vera, vniuersalis autem negatiua, quæ remouet hanc materiam ab omni contento sub eo, necessario erit falsa. dicit enim non esse quod est, quod est falsum, scilicet dicere non esse quod est, vel esse quod non est. Similiter etiã in materia remota vniuersalis negatiua est vera, quia remouet tale prædicatum ab omni contento sub tali vniuersali. Vniuersalis ergo affirmatiua tunc etiã dicitur falsa, quia dicit esse quod non est, & simili modo se habebit de suis particularibus sibi subalternis. Materia enim naturalis, quia omnibus contentis sub vniuersali conuenit, ideo in tali materia particularis affirmatiua erit vera, negatiua vero falsa, econtra se habebit in materia remota. In materia vero contingenti ambæ contrariæ possunt esse falsæ, & causa potest haberi ex dictis. Si enim in tali materia non attribuitur vniuersali aliquid nisi ratione particularis alicuius contenti sub eo, affirmare illud de omnibus particularibus falsum est, quia dicitur, quod non est esse, similiter etiã illud negare ab omnibus particularibus seu singularibus falsum est, quia dicitur quod est non esse. Ambæ ergo sunt falsæ. Particulares vero, quia quælibet potest saluari in vna singulari, ambæ sunt veræ. Aliam rationem assignat Arist. Nam, vt dicit, contraria mutuo se expellunt, ambæ istæ contrariæ nó poterunt simul esse, quod est verum, remotiones tamen earum nihil prohibet simul esse, sicut album & nigrum non possunt esse simul, remotiones tamé amborum nihil prohibet esse simul, falsum enim est remotio amborum. In omni materia siue naturali siue remota, seu contingenti, si vna contradictoriarum est vera reliqua est falsa, & econuerso. Contradictoriæ enim enunciationes vel sunt singulares, vt dictum est, vel vna est vniuersalis & altera particularis, & hoc habent, quia vna remouet aliam. Vnde, si vna est negatiua, altera est affirmatiua, & si affirmatiua erit vera, dicit esse quod est, & hoc est verum, vt dicit Quarto Metaphisicæ, verum enim est esse quod est, & nó esse quod non est. Falsum autem est non esse quod est, & esse quod non est. Negatiua vero sibi contradictoria, quia dicit non esse quod est, erit falsa. Similiter, si negatiua est vera dicit non esse quod non est, & affirmatiua tunc dicit esse quod non est, quod est falsum. Et sicut inter esse & non esse non est medium, & vnum remouet alterum, quia impossibile est dici de eodé & verificari simul esse & non esse, sic etiam contradictoriæ, quia vna ponit de eodem esse, & altera de eodem non esse, ideo vna semper remouet alteram. Et quia in tali esse vel non esse consistit verum vel falsum, vt dictum est, ergo sine medio, si vna est vera, reliqua est falsa, & econuerso. Et sic patet de veritate & falsitate dictarum propositionum de inesse, &c.

Quid sit propositio Modalis, & de eius quantitate. Cap. 11.

Nunc restat ponere vel dicere de propositionibus Modalibus. Modus auté, vt hic sumitur, est adiacens rei determinatio, id est determinatio facta per adiectiuum. Est autem adiectiuum duplex, scilicet nominis, vt album & nigrum, & verbi, cuiusmodi sunt aduerbia, quia enim aduerbium stat iuxta verbũ & semper nititur verbo, ideo dicitur esse adiectiuum verbi. Et sic modus erit duplex, scilicet nominalis, vt cum dicitur cursus velox, & aduerbialis, vt cum dicitur currit velociter. Notãdum, quod aduerbia multipliciter possunt determinare verba. Quædam determinant ipsum ratione actionis vel passionis, qua verbum significat, vt curro velociter, vel ago fortiter, & hoc faciunt aduerbia qualitatiua. Quædam vero ratione temporis, vt aduerbia temporalia. Alia vero ratione modi, vt aduerbia vocandi & optandi. Quædam vero determinant verbum ratione compositionis, quam facit in oratione, & ista sunt sex, scilicet necessario, impossibiliter, possibiliter, contingenter, vero & falso. Cum enim dicitur, Sortes currit velociter, significatur quòd cursus eius sit velox, sed cum dicitur necessario Sortes currit, non significatur quòd cursus eius sit necessarius, sed quod illa compositio, scilicet Sortes currit, sit necessaria, & sic de alijs quinque aduerbijs iam dictis. Sciendum, quòd prædicta sex aduerbia faciunt veras enunciationes modales, quia possunt facere propositiones modales aduerbialiter sumpta. vt cũ dicitur, Sortes currit necessario, & nominaliter, vt cum dicitur, Sortem currere est necesse, & sic de alijs. Verum est autem quòd duo istorum modorum, scilicet vero & falso, non variant enunciationem quantum ad oppositiones, æquipollentias, & huius, sed eodem modo se habent, seu eodem modo sumuntur in eis, sicut in cathegoricis de inesse, ideo de eis prætermittamus. Sed quia alia quatuor aduerbia, scilicet possibiliter, impossibiliter, necessario, contingenter

contingenter prædictas enunciationes variant, ideo de ipsis dicamus. De his autem ad præsens videbimus quatuor, scilicet quantitatem, qualitatem, oppositiones, & æquipollentiam, quia de conuersione ipsarum dicetur in tractatu de syllogismis, vbi etiam dicetur de conuersione enunciationum de inesse. Ad sciendum autem earum quantitatem. Notandum, quòd quædam sunt propositiones modales de dicto, vt Sortem currere est necesse, in quibus, scilicet dictum subijcitur, & modus prædicatur, & istæ sunt vere modales, quia modus hic determinat verbum ratione compositionis, vt supra dictum est. Quædam autem sunt modales de re, in quibus videlicet modus inter ponitur dicto, vt Sortem necesse est currere, non enim modo est sensus, quòd hoc dictum sit necessarium, scilicet Sortem currere, sed huius sensus est, quòd in Sorte sit necessitas ad currendum. Et clarius apparet de possibili. Cum enim dicitur Sortem currere est possibile, sensus est, quòd hoc dictum, scilicet Sortem currere, est possibile. Sed cum dicitur Sortem possibile est currere, sensus est, quòd in Sorte sit possibilitas currendi. Sunt autem & aliæ enunciationes, quæ videntur modales, & non sunt, quando videlicet modus subijcitur, & dictum prædicatur, vt possibile est Sortem currere. Ratio huius est, quia denominatio debet sumi à forma, formale autem in enunciatione est prædicatum, & ideo à prædicato debet denominari, cum ergo in enunciatione prædicatur modus, erit modalis, cum vero prædicatur dictum, non erit modalis. Sciendum, quòd omnes enunciationes modales de dicto sunt singulares, quantumcunque sit in eis signum vniuersale. Vnde hæc, omnem hominem currere est possibile, est singularis, & sic de omnibus alijs. Ratio huius est. Nam, vt supra dictum est, enunciatio dicitur singularis, quia in ea subijcitur singulare, seu terminus singularis, vt Sortes currit. Sed in talibus enunciationis subijcitur hoc dictum signatum, scilicet omnem hominem currere, quod totum accipitur pro vno termino signato, omnes ergo tales enunciationes sunt singulares. In modalibus vero de re & in his, quæ videntur modales, & non sunt, sumitur quantitas secundum quod in dicto sunt termini & signa. Vnde hæc, possibile est omnem hominē currere, est vniuersalis, & hæc, possibile est aliquem hominem currere, est particularis, & sic se habet de modalibus de re. Patet ergo de earum quantitate.

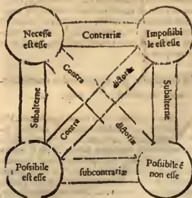
De qualitate propositionum modalium quo ad affirmationem & negationem. Cap. 12.

SEquitur de ipsarum qualitate. Vbi nota, quòd in enunciationibus de inesse est tria considerare, scilicet subiectum, prædicatum, & compositionem vtriusque, quæ ita se habent quodammodo sicut in naturalibus. In homine enim est cōsiderare corpus & animam, & humanitatem, corpus est materia, anima est forma, quæ est pars compositi, vnde forma est respectu corporis humanitas vero est forma respectu vtriusque, scilicet respectu corporis & animæ. Sic in proposito in enunciatione subiectum est sicut materia, prædicatum vero sicut forma, quæ est pars compositi, vnde est quasi forma respectu subiecti, compositio vero est forma vtriusque. Vnde in eis affirmatio & negatio sumitur secūdum compositionem vel diuisionem, vbi est negatio. Vnde, quando in compositione non est negatio, erit enunciatio affirmatiua, si vero in ea est negatio, est enunciatio negatiua. In modalibus autem sicut se habet in illis de inesse prædicatum, sic se habet modus, quia est vt forma respectu dicti, & ideo, si modus componitur cum dicto affirmatiue, modalis erit affirmatiua, si vero negatiue, propositio erit negatiua. Hæc enim, Sortem non currere est possibile, est affirmatiua, quia compositio modi cum dicto affirmatur. Hæc autem, Sortem currere non est possibile, est negatiua, quia talis compositio negatur. Et hoc etiā re apparet in veritate & falsitate earum. Affirmatio enim de eodem singulari opponitur contradictorie negationi, & per consequens, si vna est vera, reliqua est falsa, sed ista, Sortem currere est possibile, Sor. non currere est possibile. ambæ sunt veræ, quia Sortes potest currere & potest non currere, & de vtroque dicto verificatur possibilitas, non ergo est vna affirmatiua, & alia negatiua. Sciendum, quòd licet enunciatio modalis dicatur affirmatiua, & negatiua à modo affirmato & negato, tamen quælibet potest quadrupliciter variari, quia vel habebit vtrunque, scilicet dictum & modum affirmatum, vt Sortem currere est possibile, vel vtrunque negatum, vt Sortem non currere non est possibile. Vel dictum negatum & modum affirmatum, vt Sortem non currere est possibile. Vel dictum affirmatum, & modum negatum, vt Sortem currere non est possibile. Et sic patet de eius qualitate.

De oppositione & æquipollentia enunciationum modalium. Cap. 13.

NVnc videndum est de earum oppositione. Vbi nota, quod modales huiusmodi variantur secundum affirmationem & negationem in dicto & in modo sicut immediate dictum est, & sic faciunt inter se oppositiones. Sed, quia diuersimodi sibi inuicem opponuntur, ideo primo dicendum est de oppositionibus modalium secundum diuersos modos, postea reducemus vnum modum ad alium per æquipollentias, & sic patebunt omnium oppositiones. Notandum, quòd possibile dupliciter potest sumi. vel in toto suo significato, & tunc comprehendit necessarium & contingens & sic quod necesse est esse, possibile est esse, & quod contingens est esse, possibile est esse. Alio modo sumitur solum pro contingenti, & sic sumitur in illis oppositionibus. Vnde licet quatuor sint enunciationes modales, tres tamen earum faciunt diuersitatem in oppositionibus, & æquipollentijs, quia illa de contingenti, & illa de possibili pro eadem sumuntur. De istis ergo tribus modis dicamus, scilicet necesse impossibile possibile. Et licet, vt dictum est, quando modus substantialiter & dictum prædicatur, enunciatio non sit modalis, tamen cito reducitur ad modalem, & sic modo enunciationibus illis vtemur. Sciendum, quod sicut dictum est, in enunciationibus de inesse, hoc signum omnis, designat quòd prædicatum enunciationis attribuitur subiecto quantum ad totum illud, quod sub eo continetur, hoc vero signum nullus, remouet à subiecto totum quod sub eo continetur, & propter hoc vniuersalis affirmatiua, & vniuersalis negatiua sunt contrariæ. Sic in istis enunciationibus modalibus iste modus necesse facit significare totam inherentiam subiecti ad prædicatum, quia quod necessario inest omni tali inesse, & ideo tenet eundem locum,

locum, scilicet modalis affirmatiua de necessario, & vniuersalis affirmatiua de inesse. Et sicut nullus totum remouet, ita etiam impossibile, quia quod impossibiliter inest, nulli tali inest, & ideo propositio de impossibili tenet locum vniuersalis negatiuę. Est sicut quidam, affirmando non totam inhęrentiam ponit, similiter etiam negando non totum quod sub subiecto continet remouet, sic iste modus possibile, quia quod possibiliter inest, non inest omni, & ꝙ possibiliter non inest, non inest nulli, & ideo possibile affirmando tenet locum particularis affirmatiuę, & possibile negando tenet locum particularis negatiuę. Secundum ergo prędicta istę enunciationes nec esse est esse, & impossibile est esse, sunt contrariæ. Necesse est esse, & possibile est non esse, sunt contradictoriæ. Impossibile est esse, & possibile est esse, sunt contradictoriæ. Possibile est esse, & possibile est non esse, sub subcontrariæ. Necesse est esse, & possibile est esse, sunt subalternæ. Impossibile est esse, & possibile est non esse, sunt subalternæ, vt patet in figura sequenti.

His visis statim patebit de æquipollentijs earum, & de oppositionibus ipsarum, quando variantur per negationes positas in dicto vel in modo. Aequipollentiæ namque modalium eodem modo fiunt, sicut in enunciationibus de inesse. secundum videlicet versum illum.

Præ contradic. post contra. præ postq; subalter.

Negatio enim præposita modo facit æquipollere suo contradictorio, vnde hic, non necesse est esse, ęquipollet huic, possibile est non esse. Et hic, non impossibile est esse, æquipollet huic, possibile est esse. Negatio vero postposita, scilicet modo, facit æquipollere suo contrario, vnde hæc, necesse est non esse, æquipollet huic, impossibile est esse. Et hic, impossibile est non esse, ęquipollet huic, necesse est esse. Prępostq; subalter idest negatio præposita & postposita modo facit æquipollere suo subalterno, vnde hæc, non necesse est non esse, ęquipollet huic, possibile est esse, & similiter hæc, non impossibile est non esse, quipollet huic, possibile est non esse. Ex dictis potest patere, qualiter oppositiones propositionum eiusdem modi variantur per negationes. Verbi gratia de enunciationibus de necessario, ista, necesse est esse, & hic, non necesse est esse, sunt contradictoriæ, & istæ, scilicet non necesse est non esse, & necesse est esse, sunt subalternæ, & sic se habet de singulis alijs enunciationibus modalium per hunc versum.

Amabimus, edentuli, iliace, purpurea, vt satis patet.

De enunciatione hypotetica, & de tribus speciebus eius. Cap. 14.

Restat nunc dicere de enunciationibus hypoteticis, seu suppositiuis, quod idem est. Diffinitur autem enunciatio hypotetica sic, Enunciatio hypotetica est, quæ habet duas cathegoricas principales partes sui, vt si homo currit, homo mouetur, patet quòd hæc, homo currit, est vna enunciatio cathegorica, & illa, homo mouetur, est altera. Et dico principales partes, quia termini sint principales partes propositionis cathegoricæ, non tamen sunt principales partes propositionis hypoteticæ, sed remotæ, sicut lapides sunt partes domus remotæ, & in hoc differt enunciatio hypotetica ab enunciatione cathegorica. Nam principiales partes cathecoricæ sunt termini, principales autem partes hypoteticæ sunt duæ cathegoricæ. Alia etiam differentia est inter propositiones cathegoricas & hypoteticas. Nam in cathegorica subiectum suscipit nomen prædicati, cum enim dicitur homo est animal, homo recipit nomen animalis, cum homo dicatur esse animal. Non est autem sic in hypoteticis, quia vnum de altero non prædicatur, sed tantum aliquid dicitur esse, si alterum fuerit. verbi gratia, cum dicitur, si peperit, cum viro concubuit, non est sensus, quòd parere sit cum viro concubere, sed est sensus, quòd partus esse non potuisset, nisi cum viro concubuisset. Similiter etiam cum dicimus, si homo est animal est, non est sensus, quòd homo sit animal, sed est sensus, quòd, si aliqua res est homo, necesse est quod aliqua res sit animal. Diuiditur autem propositio hypotetica in tres species, quia quædam est conditionalis, quædam disiunctiua, & quædam copulatiua. Conditionalis est illa, in qua coniunguntur duæ propositiones cathegoricæ per hanc coniunctionem si. vt si homo est, animal est, hoc autem conditionalis potest fieri tam ex parte subiecti, quàm ex parte prædicati. Ex parte subiecti, vt si dicatur, si homo currit, animal currit, ex parte vero prædicati, vt si dicatur, si homo currit, homo mouetur. Prima autem propositio seu enunciatio cathegorica, quæ est in his enunciationibus hypoteticis dicitur antecedens, secunda vero dicitur consequens, & propter hoc dicitur consequentia. Ad conditionalem autem reducuntur rationales, vt Sort. est homo, ergo Sort. est animal. Et omnis causalis, vt quia Sortes est homo, Sortes est animal, & temporalis, vt quando Sortes est homo, Sortes est animal, & omnes huiusmodi. Notandum, quòd Ammonius ponit duplicem hypothesim, vna est quando supponitur aliquod impossibile, ad quod tamen necessario sequitur aliud impossibile. Verbi gratia, supposito quòd quatuor sint tria, quaternarius numerus erit impar. Constat enim quòd hypotesis supponit possibile, & impossibile subinfert, tamen stante hypotesi necessario infertur. Ex quo potest intelligi, quòd conditionalis potest esse vera, & tamen ambæ eius partes sunt falsæ. Vnde ista est vera, si homo est asinus, homo est rudibilis, tamen vtraque cathegoricarum est falsa.

Secunda vero hypotesis est, quod quandoque aliquid dicitur esse vel non esse si quid fuerit, vel non fuerit, vt si homo est animal est, vel si homo est lapis non est. Ex dictis potest patere, quòd veritas enunciationis hypoteticę est in consequentia terminorum, qui sunt in consequente, ad terminos, qui sunt in antecedente, quia enim animal necessario sequitur ad hominem, certum est, quòd quicquid fuerit homo, erit animal. & si ad currere sequitur moueri, sequitur ergo, quod quicquid currit mouetur. Si ergo est homo, est animal, & si currit mouetur. Cuicunque ergo vere vel false attribuetur currere, attribuetur & moueri. Vnde ista est vera, si mobile currit immobile mouetur. Et propter hoc dicitur, quod ad veritatem eius requiritur quod antecedens non possit esse verum sine consequente, quia tanta est necessitas consequentis ad antecedens, quod sicut se habet antecedens, ita se habet cõsequens. Si vero aliter se haberet, scilicet quod antecedens esset verum, & consequens falsum, falsa esset consequentia, quia terminus in consequente positus non necessariam haberet connexionem cum termino posito in antecedente. vt hic, si homo est albus, homo est musicus, certum est, quod hæc falsa est, non enim necessario ad album sequitur musicum. Et inde est, quod omnis conditionalis vera est necessaria, & omnis falsa est impossibilis, quia, vt dictum est, terminus consequentis necessario sequitur terminum antecedentis. Qualiter autem conditionalis varietur per affirmationem & negationem, dicetur cum, de syllogismis hypoteticis agetur. Disiunctiua vero est illa, in qua coniunguntur duæ enunciationes cathegoricæ per coniunctiones speciei disiunctiuæ. vt hic, animal aut est sanum, aut est ægrum. Veritas autem prædictæ enunciationis est, quod, si vnum ponitur, alterum remouetur, & si vnũ remoueatur, alterum sumatur. Vnde videtur quod tantum valeat ista, aut est sanum, aut est ægrum, quantum ista conditionalis, si non est sanum, est ęgrum. Et licet in prędicta materia verum sit, tamen non semper in omni materia istæ duæ sibi æquipollent in veritate, nam conditionalis ex vna parte negata, & ex altera affirmata saluatur in contradictorijs, contrarijs, & disparatis, & erit semper vera. Vera enim est ista, si est album, non est nigrum ista tamen est falsa, aut est album aut est nigrum, posset enim aliquid esse, quod nec album esset, nec nigrum. & sic etiam est de disperatis. Differt enim disiunctiua a tali conditionali. Vnde ad veritatem disiunctiuæ requiritur, quod de tali materia sit, in qua vnum omnino ponatur, & alterum remoueatur, vel econuerso, & propter hoc ad eius veritatem requiritur quod altera eius pars sit vera. Et si vtraque pars eius erit vera, vel falsa, ipsa enunciatio disiunctiua erit falsa.

Copulatiua vero enunciatio est illa, in qua coniunguntur duæ enunciationes cathegoricæ per coniunctionem copulatiuam. vt Sortes currit, & mouetur. in ista enunciatione nulla ponitur conditio, sed solum coniunctio enunciationis. Et quia copulatiua coniunctio semper debet similia copulare, si antecedens erit verũ, etiam consequens necesse est quod sit verum & econuerso. Et sic patet qualiter dictæ enunciationes hypoteticæ se habent ad veritatem, nam conditionalis potest esse vera, vtraque eius parte existente falsa. Disiunctiua est vera vna eius parte existente falsa. Copulatiua vera ad hoc quòd sit vera, vtraque eius pars necessario debet esse vera, & sic patet de enunciationibus hypoteticis. Si quid autem hæc de ipsis obmissum est, dicetur cum de syllogismis hypoteticis agetur &c.

S. THOM. AQVINATIS
TRACTATVS PRIMVS
DE SYLLOGISMO
SIMPLICITER
In Decem & Octo capita diuisus.

Quid sit syllogismus, & quæ ad ipsum requiruntur constituendum. Cap. primum.

MODO dicendum est de tertia parte, videlicet de his, quæ pertinent ad tertiam operationem intellectus. Licet enim, vt dictum est, à Philosopho ponantur duæ operationes intellectus, scilicet simplicium intelligentia, & compositio vel diuisio, tamen additur tertia operatio, quæ est discursus ab vno composito, vel diuisio ad aliud, hoc autem fit per argumentationem. Est autem argumentatio, oratio significatiua discursus rationis ab vno cognito ad aliud incognitum, vel à magis cognito ad minus cognitum. Sunt autem argumentationis quatuor species, scilicet syllogismus, enthymema, inductio, & exemplum. Siue hæc diuisio sit generis in suas species, vel analogi in sua analogata nihil ad propositum. Et, quia syllogismus perfectior est omnibus alijs, ad quem aliæ species argumentationis reducuntur, sicut imperfectum ad perfectum, ideo de ipso dicendum est. Diffinitur autem syllogismus sic, syllogismus est oratio, in qua quibusdam positis & concessis necesse est aliud euenire per ea quæ posita sunt & concessa. Oratio hic est genus syllogismi. vt enim in tractatu de Enunciatione dictum est, nihil prohibet orationem esse plures, & vnam, cuiusmodi est in syllogismo. In hoc autem quod dicit, quibusdam positis, tangit propositiones ipsius syllogismi. Per hoc quod dicit necesse est aliud euenire, tangit conclusionem. Vnde oportet scire quid est propositio. Est autem propositio, vt hic sumitur, enũciatio, qua posita ad eam aliquid sequitur. Non enim omnis enunciatio est propositio, sed solum illa, quæ ponitur in aliqua specie argumentationis, ad quam sequitur conclusio. Verbi gratia, cum dicitur, omnis homo est animal, omne risibile est homo, ergo omne risibile est animal. ista, omnis homo est animal, est propositio, & similiter illa, omne risibile est homo, proponuntur enim vt ad eas sequatur illa, omne risibile est animal. Hęc autem omne risibile est animal, licet sit enunciatio, constat enim ex terminis, non tñ est propositio. Est autem terminus, in quem resoluitur propositio, vt subiectum & prædicatũ. Cum enim dico, homo est animal, homo est terminus, qui dicitur subiectum, animal est terminus, qui dicitur prædicatum. Sciendum, quod licet propositio ex terminis componatur, & in eis resoluatur, non tamen in diffinitione termini ponitur compositio propositionis, sed resolutio. huius causa est. Nam Logica, vt Boethus in sua Topica dicit, duas habet partes, scilicet inuentiuam & iudicatiuam. Est autem inuentio excogitatio rerum verarũ

auc

aut verisimilium, quæ alteram partem contradictionis probabilem reddunt. Probabile autem est quod videtur omnibus, aut pluribus, aut sapientibus, & his, scilicet sapientibus aut omnibus, aut pluribus maxime notis. Huic autem parti logicæ deseruiunt duo libri, scilicet Thopicorum, & Elenchorum. Iudicium autem, vt hic sumitur, est recta determinatio rationis in his, quorum est iudicium. Recte autem determinat ratio quando principiata resoluit in principia. Et ideo scientia, quæ est recta determinatio scibilium est per causas, scilicet cum ratio resoluit causata in causas, & propterea hæc pars Logicę, scilicet iudicatiua dicitur analitica, seu resolutoria, quia resoluit principiata in principia. Huic autem parti Logicæ deseruiunt duo libri, scilicet Priorum & Posteriorum. Et, quia de materia libri Priorum hic intendimus, ideo hic diffinitur terminus per resolutionem propositionis. Est autem subiectum, de quo aliquid dicitur. Prædicatum vero quod de altero dicitur, seu sit dicere mentis vel rationis, seu sit oris vel vocis. Dicitur autem terminus, eo quod sic per ipsum terminatur propositio, quòd nō vltra progreditur. In hoc autem tractatu dicemus de syllogismo simpliciter. Est autem syllogismus simpliciter, in quo non consideratur materia, in qua talis, vel talis syllogismus fit, idest non consideratur vtrum talis materia sit probabilis, vel necessaria, sed solum consideratur syllogismus ad suam ordinationem, in omni autem materia existentibus veris vel probabilibus præmissis semper sequitur conclusio vera vel probabilis. Quòd autem talis ordinatio sit bona probatur per duo principia per se nota. Dico autem principia hic primas propositiones per se notas. Hæc autem principia sunt dici de omni, & dici de nullo. Est autem dici de omni, quando nihil est sumere sub subiecto, de quo non dicatur prædicatum. Dici vero de nullo est, quando nihil sumere sub subiecto à quo non remoueatur prædicatum. De his autem inferius melius dicetur. Sciendum, quod quia syllogismi variantur per diuersas figuras, vt infra dicetur, ideo aliqui syllogismi nō possunt immediate probari per dicta duo principia & propterea tales syllogismi indigent vno alio principio per quod possunt reduci ad dici de omni, vel ad dici de nullo. Hoc autem principium est, quando ex opposito cōsequentis infertur oppositum antecedentis primæ conclusionis, tunc prima consequentia fuit bona. Vnde omnes illi syllogismi, in quibus non potest recte saluari dici de omni vel dici de nullo, cum dicto tertio principio reducuntur ad formam, in qua saluatur dici de omni, vel dici de nullo, & hæc reductio vocatur ab aliquibus per impossibile, a philosopho vero per syllogismum conuersiuum. Similiter etiam reducuntur prædicti tales syllogismi ad prædicta duo principia per conuersionem propositionum. Sed quia conuersiones non probantur esse bonæ nisi per tertium principium, ideo dicendum est, qui syllogismi reducuntur ad illa duo principia solum in virtute tertij principij. Qualiter autem fiant conuersiones, & per dictum tertium principium probentur dicamus, & primo in propositionibus de inesse, deinde in propositionibus modalibus.

De conuersione propositionum de inesse, & de speciebus eius. Cap. 2.

CONuersio autem propositionum, vt hic sumitur, est facere de subiecto prædicatum, & de prædicato subiectum, ita quod existente conuersa vera, etiam ea, in quam conuertitur, sit vera. Verbi gratia ista propositio, omnis homo est animal, si conuertitur in istam, omne animal est homo, bene fit de prædicato subiectum & de subiecto prędicatum, tamen prima propositio est vera, secunda vero falsa, ideo talis conuersio non est bona. Est autem in propositionibus terminorum finitorum, de quibus hæc intendimus, duplex conuersio scilicet simplex & per accidens. Dicitur autem conuersio simplex, quando de prædicato fit subiectū & de subiecto prædicatum, manente secunda propositione in eadem qualitate & quantitate cum prima. Per accidens vero dicitur, quando de subiecto fit prædicatum, & econuerso, manente eadem qualitate propositionis, sed mutata quantitate. Primo modo conuertuntur propositiones, vniuersalis negatiua & particularis affirmatiua. Secundo modo conuertuntur vniuersalis affirmatiua, & vt aliqui dicunt, vniuersalis negatiua, tamen non est necessarium hoc ponere. Si enim ad hanc, nullus homo est lapis, sequitur, nullus lapis est homo, & ista est vera, necessario sequitur hanc esse veram, quidam lapis non est homo. Vt enim supradictum est, existentibus vniuersalibus veris semper particulares sunt veræ, licet non econuerso. Primo probemus conuersionem simpliciter & primo vniuersalium. Et quia, vt dictum est, in talibus syllogismis, & eorum propositionibus non curatur in qua materia sint, ideo vtemur terminis transcendentibus, loco quorum possunt poni termini quicunque. Sit ergo propositio conuertenda illa, nullum b est a. Et semper supponatur quod pro b, & pro a sumantur tales termini significatiui, qui faciant propositionem variam, sicut si pro b sumatur homo, & pro a, lapis, dico ergo, quod prædicta propositio conuertitur in ista, nullum a est b, quod probo per dictum tertium principium sic, quando ex opposito consequentis infertur oppositum antecedentis, prima consequentia fuit bona, sed sic est in proposito, ergo &c. Cum ergo dico, nullum b est a, ergo nullum a, est b, facio consequentiam, cuius antecedens est, nullum b est a, consequens vero est, nullum a est b, modo videamus si exposito consequentis infertur oppositum antecedentis vere. Huic autem propositioni, scilicet nullum a est b, quæ est consequens, potest esse duplex oppositum, scilicet contrarium & contradictorium, sumamus ergo contradictorium eius, scilicet quoddam a est b, particularis enim affirmatiua & vniuersalis, negatiua, sunt contradictoriæ, ad istam autem, scilicet quoddam est a est b, sequitur ista, scilicet quoddam b est a, vt probabo, sed hæc, quoddam b est a, & illa, quæ fuit antecedens, scilicet nullum b est a, sunt opposite contradictoriæ, ergo ex opposito consequentis sequitur oppositum antecedentis, prima ergo consequentia, quam vocamus conuersionem fuit bona. Nunc oportet probare quod ad illam, quoddam a est b, sequitur illa, quoddam b, est a, hoc autem probatur per syllogismum expositorium, Ponam ergo propositiones primas in terminis significatiuis, & sicut dicimus, quoddam a est b, dicamus, quidam homo est animal, & sicut dicimus, quoddam b est a, dicamus, quoddam animal est homo. Accipiamus primam, scilicet quidam homo est animal, signetur iste homo, & hoc animal, si enim ista est vera, quidam homo est animal, oportet quòd ipsa sit vera in aliquo homine signato, puta sorte vel Platone, & si in nullo homine signato erit vera, nullo modo erit vera, signetur ergo illa res, in qua animalitas, & humanitas signatur, & vocetur sortes, modo fiat syllogismus expositorius sic,

ſic, ſortes eſt hic homo, ſortes eſt hoc animal, ergo hoc animal eſt hic homo, & per conſequens, quoddam animal eſt homo, ergo ad hanc, quidam homo eſt animal, quæ ſumebatur loco huius, quoddam b eſt a, ſequitur quoddam a eſt b, ergo ad hanc, quoddam a eſt b, ſequitur quoddam b eſt a, & hoc eſt quod volebamus dicere. Et ſic patet de conuerſione vniuerſalis negatiuæ. Particularis affirmatiua conuertitur ſimpliciter, ſicut quoddam b eſt a, ergo quoddam a eſt b, & probatur per idem principium. Ex oppoſito ergo conſequentis infertur oppoſitum antecedentis, prima ergo conſequentia ſeu conuerſio fuit bona. Poteſt autem probari hæc conuerſio per ſyllogiſmum expoſitorium, vt dictum eſt. Vniuerſalis autem affirmatiua conuertitur per accidens ſic. Omne b eſt a, quoddam a eſt b. Et probatur eodem modo, oppoſitum enim huius quoddam a eſt b, eſt hoc, nullum a eſt b, quæ conuertitur in illam, nullum b eſt a, hæc autem eſt contraria primæ, quæ erat, omne b eſt a, ex oppoſito ergo conſequentis infertur oppoſitum antecedentis, prima ergo conſequentia, ſeu conuerſio fuit bona. Particularis vero negatiua non conuertitur, quia ex oppoſito conſequentis non infertur oppoſitum antecedentis. Verbi gratia, Sit propoſitio conuertenda iſta, quoddam b non eſt a, conuertatur ergo, quia vel conuertetur in vniuerſalem negatiuam, vel in particularem negatiuam. In vniuerſalem negatiuam ſic, quoddam b non eſt a, ergo nullum a eſt b, huius oppoſitum eſt, Vel omne a eſt b, vel quoddam a eſt b, ſed vtraque iſtarum propoſitionum, ſcilicet omne a eſt b, vel quoddam a eſt b, conuertuntur in iſtam, quoddam b eſt a, quæ non eſt oppoſitum antecedentis, quod erat, quoddam b non eſt a, quia ſubcontrarietas non eſt oppoſitio, vt ſupra patuit, ergo non valet iſta conuerſio, idem etiam ſequitur, ſi conuerteretur in particularem, ſcilicet in illam, quoddam a non eſt b, cuius oppoſitum eſt, omne a eſt b, quæ conuertitur in hanc, quoddam b eſt a, quæ proprie non eſt oppoſita, vt dictum eſt. Quòd etiam talis conuerſio non valeat, patet quia non tenet in omni materia, & poteſt oſtendi in terminis ſignificatiuis. Licet enim iſtud ſequatur, quidam lapis non eſt homo, ergo quidam homo non eſt lapis, tamen iſtud non ſequitur, quoddam animal non eſt homo, ergo quidam homo non animal. immo omnis homo eſt animal. Fit autem de prędictis conuerſionibus quidam verſus ſic.

Feci ſimpliciter conuertitur Eua per acci.

Per a enim hic ſumitur vniuerſalis affirmatiua, per e vl̄is negatiua, per i particularis affirmatiua, per o particularis negatiua. Conſtruitur autem verſus ſic Fe.i. vniuerſalis negatiua Ci, i. particularis affirmatiua conuertuntur ſimpliciter. E, i. vniuerſalis negatiua, Va.i. vniuerſalis affirmatiua conuertuntur per accidens. Et ſic patet de conuerſione propoſitionum de ineſſe.

De conuerſionibus propoſitionum modalium, & differenti modo earum. Cap. 3.

NVnc dicendum eſt de conuerſionibus propoſitionum modalium. Sciendum, quòd propoſitiones de neceſſario & impoſsibile eodem modo conuertuntur, ſicut propoſitiones de ineſſe, & per idem principium probantur. Propoſitiones vero de poſsibili & contingenti non eodem modo conuertuntur. Sed, quia oppoſitiones non eodem modo ſumuntur in propoſitionibus modalibus, ſicut in propoſitionibus de ineſſe, ideo oportet manifeſtare probationes prædictarum propoſitionum, & ſicut oſtendimus de propoſitionibus de neceſſario, ſic erit de propoſitionibus de impoſsibili. Sit ergo propoſitio iſta conuertenda, neceſſe eſt nullum b eſſe a, quæ conuertuntur in hanc, neceſſe eſt nullum a eſſe b, quia ex oppoſito ſecundæ propoſitionis infertur oppoſitum præcedentis. oppoſitum enim iſtius, neceſſe eſt nullum a eſſe b, eſt iſtud, non neceſſe eſt nullum a eſſe b, ſed iſta æquipollet huic, poſsibile eſt aliquod a eſſe b. Nam non neceſſe non eſſe æquipollet huic, quod eſt poſsibile eſſe, quia non nullus æquipollet huic, quod eſt aliquis, ergo iſta, non neceſſe eſt nullum a eſſe b, æquipollet huic, poſsibile eſt aliquod a eſſe b. Ad hanc autem ſequitur, poſsibile eſt aliquod b eſſe a, quod poteſt probari per ſyllogiſmum expoſitorium, vt ſupra dictum eſt de particulari affirmatiua, ſed iſta, poſsibile eſt aliquod b eſſe a, eſt contradictoria antecedentis, quæ erat, neceſſe eſt nullum b eſſe a. Ex oppoſito ergo conſequentis infertur oppoſitum antecedentis. Prima ergo conſequentia ſeu conuerſio fuit bona. Particularis affirmatiua conuertitur eodem modo, & probatur per idē principium ſic, neceſſe eſt quoddam b eſſe a, ergo neceſſe eſt quoddam a eſſe b, cuius opopſitum eſt, non neceſſe eſt aliquod a eſſe b, quæ æquipollet huic, poſsibile eſt nullum a eſſe b, quæ conuertitur in iſtam, poſsibile eſt nullum b eſſe a. Non enim ſumitur hic poſsibile prout idem eſt quod contingens, quia non conuertitur, ſicut infra patebit, ſed ſumitur modo poſsibile in ſuo toto ſignificato, vt compræhendit neceſſarium & contingens, vt ſupra in alio tractatu dictum eſt. Hæc autem, poſsibile eſt nullum b eſſe a, eſt contradictoria huic, neceſſe eſt quoddam b eſſe a, quæ erat antecedens. Eodem etiam modo probatur conuerſio vniuerſalis affirmatiuę per accidens, ſcilicet per conuerſionem per accidens factam. Notandum, quòd hæc eſt differentia inter concreta accidentalia prædicata, & ſubſtantialia, ſeu ipſorum ſubiecta. Nam ex parte prædicati dicunt formam, ex parte vero ſubiecti dicunt illud quod habet illam formam. Cum enim dico ſortes eſt albus, ly albus dicit ſolam formam albedinis, ſed cum dico, quoddam album eſt ſortes. ly album dicit habens albedinem. In tali ergo materia deficit cōuerſio modalium affirmatiuarum. Nam hęc eſt vera, neceſſe eſt quoddam album eſſe corpus, & tamen hæc eſt falſa, neceſſe eſt quoddam corpus eſſe album quia hæc eſt contingens. Et ſic patet de conuerſionibus propoſitionum de neceſſario. Eodem modo fiunt illæ de impoſsibili in ſuo toto ſignificato. Conuerſiones autem propoſitionum de contingenti & de poſsibili, vt eſt idem quod contingens, fiunt in terminis, ſcilicet vt contingit nullum b eſſe a, conuertitur in hanc, contingit omne b eſſe a. Vnde iſtæ conuerſiones alio modo & oppoſito ſe habent ad conuerſiones propoſitionum de ineſſe, & modalium dictarum. Nam in illis ſemper de ſubiecto fit prædicatum, & econuerſo, & ſemper in eis ſeruatur eadem qualitas, licet non ſemper eadem quantitas. In iſtis vero, quod fuit ſubiectum vel prædicatum, eodem modo remanet, & mutatur qualitas. Ratio horum eſt, quia, vt dictum eſt, illa eſt bona conuerſio, in qua ſicut eſt veritas in propoſitione conuerſa, ita eſt in illa, in quam conuertitur. Si autem propoſitio de contingenti conuerteretur ſic, quòd de ſubiecto fieret prædicatum, & econuerſo, non inueniretur

niretur in omni materia vera, sed in aliqua materia esset antecedens verum, & consequens falsum, ergo mala esset conuersio. Verbi gratia in terminis significatiuis contingit nullum hominem esse album, hæc est vera, quia contingere hoc posset, si conuertatur sic, contingit nullum album esse hominem, hæc est falsa. Ponatur ergo modo, quòd sortes esset albus, quia est albus, nunquam poterit contingere sortem non esse hominem.

Fit autem ista conuersio in diuersa qualitate. Nam triplex est contingens. Vel ad vtrumlibet, vt contingit hominem esse album, vel vt in pluribus, vt contingit hominem habere duos oculos, vel vt in paucioribus, vt contingit hominem esse monoculum. Contingens autem ad vtrumlibet dicitur, quia quot possunt in esse, tot possunt remoueri, ergo negatiua & affirmatiua sunt simul veræ. Contingens autem vt in pluribus non conuertitur in contingens, vt in pluribus, sed in contingens, vt in paucioribus. Vnde illa, contingit nullum hominem esse cæcum, conuertitur in istam, contingit omnem hominem esse cæcum. Prima enim est contingens vt in pluribus, secunda vero vt in paucioribus. eodem modo conuertitur contingens vt in paucioribus in contingens vt in pluribus, & eodem modo sumitur eorum conuersio, sicut dictum est de contingentibus ad vtrumlibet. Nam si contingit in pluribus deficit in paucioribus, & si contingit in paucioribus deficit in pluribus, & sic patet de conuersionibus modalium. Notandum quod aliquæ propositiones ponuntur, quæ carent conuersione, cum nihil faciant ad propositum, quia nulla earum posset poni in aliquo syllogismorum, qui reducendi sunt ita videlicet, quòd illæ indigeant conuersione, & sic de dictis tractare est superfluum.

De syllogismis ostensiuis de inesse quo ad modum & figuram. Cap. 4.

His habitis, modo dicendum est de syllogismis, & primo de syllogismis de inesse. Secundo de modalibus. Tertio de hypoteticis. Syllogismorum autem de inesse quidam sunt ostensiui, quidam vero ad impossibile, vnde primo dicendum est de syllogismis ostensiuis. Sciendum, quòd omnis syllogismus ostensiuus constat ex tribus orationibus, quarum duæ vocantur propositiones seu præmissæ, vltima vero dicitur conclusio. Verbi gratia, omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia. Iste duæ, scilicet omne animal est substantia, & omnis homo est animal, sunt duæ propositiones, quarum prima, scilicet omne animal est substantia dicitur maior, secunda vero dicitur minor seu assumpta, tertia vero oratio, scilicet omnis homo est substantia, dicitur conclusio. Et licet prædictæ tres orationes sint perfectæ constantes ex subiecto & prædicato, non tamen habent nisi tres terminos, qui sunt homo animal, & substantia. Et causa est, quia omnes isti termini sumuntur bis, vnde terminus bis sumptus in præmissis dicitur medium. Terminus in maiori propositione sumptus cum medio dicitur maior extremitas. Terminus vero sumptus in minori propositione cum medio, dicitur minor extremitas. In conclusione vero iterum sumitur maior extremitas cum minori, ita scilicet quòd si conclusio est directa, maior extremitas prædicatur de minori. Si vero indirecta fit econuerso. Vnde medium nunquam ponitur in conclusione. Ad sciendum autem causas dictorum nominum, sciendum quòd homo est rationalis, & dicitur autem rationalis & non intellectualis, quia intellectus appræhendit quicquid appræhendit sine discursu, ratio vero licet non sit alia potentia quàm intellectus, tamen dicitur ratio, quia quicquid appræhendit, appræhendit cum discursu, non ergo venit ad perfectam apprænhensionem alicuius rei nisi discurat à magis noto ad minus notum. Verbi gratia ad cognoscendum perfecte quid sit homo, primo intelligimus quòd sit ens, deinde quòd sit substantia, deinde quòd sit corpus, deinde quod sit animatum corpus, deinde animal, deinde rationalis, & sic veniemus in cognitionem hominis discurrendo. Siue autem talis discursus fiat sine complexione, scilicet intelligendo ens substantiam corpus non ponendo ibi est, vt scilicet non dicamus hoc est homo. vel fiat cum complexione nihil ad propositum sufficit, quod discurendo intelligimus, & talis discursus est à magis noto nobis ad minus notum. Magis autem nota nobis sunt magis vniuersalia, vt primo Physicorum dicitur, quia sunt magis confusa, discursus ergo noster in nostra cognitione est à magis vniuersalibus ad minus vniuersalia. Vnde magis & prius cognoscimus ens quàm substantiam, & substantiam quàm corpus, & corpus quàm animatum corpus, & animatum corpus quàm animal, & animal quàm hominem. De tali autem discursu est syllogismus, qui nihil aliud est quàm oratio seu congregatio orationum, vt Boethus dicit, in qua est talis discursus. Et licet in tali discursu multa possint esse media, & multæ præmisse ad vnam conclusionem. Verbi gratia, omnis substantia est ens, omnis homo est substantia, quę est corpus, quod est animal, ergo omnis homo est ens, tamen quia medium semper duarum extremitatum est medium, in tali discursu multos compræhendimus syllogismos. Vnus ergo est syllogismus vnius medij, & duarum extremitatum. Et, quia in prædicto discursu terminorum primus, qui vniuersalior est, & per consequens magis notus, primo intellectui occurrit, dicitur maior extremitas, extremitas enim dicitur, quia primo occurrit intellectui, & maior, quia vniuersalior, & magis nota. Secundus autem terminus, qui intellectui occurrit, est qui non est ita vniuersalis, tamen secundum locum tenet post primum vniuersalitate, vt est corpus post substantiam, huic autem secundo termino iam scimus inesse primum terminum, & hæc dicitur maior propositio, quia prior cognitione, sed quia nondum scimus secundum inesse alicui minus vniuersali termino, discurrit adhuc ratio & cognoscit corpus inesse animali, vbi sistit, & hic est minor propositio, & statim cognoscit substantiam inesse animali, & hæc est conclusio. Certæ in istis terminis medium fuit corpus, & ipsum fuit causa, quòd nos sciremus substantiam inesse animali, vltimus autem terminus in prædicto discursu fuit animal, vbi stetit ratio, & propter hoc dicitur minor extremitas. Extremitas enim dicitur, quia ibi stetit discursus rationis, minor vero dicitur, quia minus vniuersalis, & per consequens minus nota nobis, habemus ergo causas dictorum nominum, & rationes terminorum, præmissarum, & conclusionis. Ex dictis potest patere quod dicit Philosophus Primo Posteriorum, quòd maior propositio est prius nota conclusione natura & tempore. Natura, quia termini eius sunt magis vniuersales, ut dictum est. Tempore uero, quia in discursu rationis prius sciui substantiam inesse corpori, quam inesse animali, Minor uero propositio

propositio est prius nota natura, non tamen tempore. Natura, quia causa prior est causato, propositiones autem sunt causa conclusionis, & quia etiam iste fuit prior discursus rationis de medio, scilicet ad minorem extremitatem, non tamen est prius nota tempore, qui enim sciebam substantiam inesse corpori, in eodem instanti in quo sciui corpus in esse animali sciui substantiam inesse animali, & sic patet de partibus syllogismi, & nominibus earum. Habent autem syllogismi figuras & modos. Dicitur autem hic figura ordo trium terminorum secundum subiectionem & prædicationem. Sicut enim termini linearum in mathematicis aliter & aliter situati variant species figurarum, nam tria puncta, quæ faciunt triangulum, si inter se æqualiter distabunt, erit species trianguli, quæ dicitur æquilaterus siue bysopleuros. Si vero duo æqualiter distabunt a tertio, quorum distantia inter se est minor vel maior distantia eorum ad tertium, est species trianguli, quæ dicitur hysocheles. Si vero omnes distantiæ punctorum sint inæquales est species trianguli, quæ dicitur gradatus siue scalenon. Sic secundum diuersitatem istorum trium terminorum in subijciendo & prædicando fiunt. 3. figuræ syllogismorum, licet alio modo quā in figuris superficialibus iam dictis. Si enim medium in vna propositione subijcitur, & in altera prędicatur, dicitur esse prima figura. Et merito, quia tunc medium vere est medium, quia sapit naturam vtriusque extremi, scilicet subiecti & prædicati, prædicatur enim, & substantialiter, vt dictum est. Si vero medium in vtraque propositione prædicatur dicitur esse secunda figura, quia licet medium non sit vere medium sapiens naturam subiectionis & prædicationis, tamen quia dignius est prædicari quam subijci, ideo hæc figura secundum locum tenet. Si vero medium in vtraque propositione subijcitur, dicitur tertia figura & vltima, quia in ea medium non stat in medio sicut in prima, & substantialiter semper quod est indignius. Plures figuræ nō possunt esse, quia tres termini in duabus propositionibus non possunt pluries variari, vnde versus.

Sub præ prima, bis præ secunda, tertia sub bis.

Qui sic construitur, prima, idest in prima figura, medium sub, idest subijcitur, & præ, idest prædicatur. Secunda, idest in secunda figura medium præ, idest prędicatur bis, idest in vtraque præmissarum. Tertia, idest in tertia figura medium sub idest subijcitur bis idest in vtraque præmissarum. Modus vero, vt hic sumitur, est ordinatio duarum propositionum in certa qualitate, & quantitate, & dicitur modus, quia est quædam accidentalis determinatio ipsarum propositionū syllogismi &c.

De syllogismis inutilibus in omni figura. Cap. 5.

REstat nunc dicere de ipsis syllogismis. Vbi nota, ꝙ vt supradictum est, in hoc opere tractatur de syllogismo simpliciter, scilicet de forma ipsius syllogismi inquantum syllogismus est non applicando ad aliquam materiam, & ideo illa erit vera forma syllogismi, quæ applicata cuicunque materiæ semper si præmissæ erunt veræ sequetur ex eis conclusio vera. Si vero syllogismus in aliqua materia existentibus pręmissis veris, sequitur conclusio falsa, licet in aliqua alia materia sequatur conclusio vera, talis non erit verus syllogismus, sed dicitur inutilis coniugatio. Harum autem inutilium coniugationum quædam possunt fieri in omnibus figuris, quædam vero in duabus, vel solum in vna figura. Quæ fiunt in omnibus figuris sunt quatuor, prima est si ambæ præmissæ sint negatiuę, secunda si ambę pręmissę sunt particulares. Tertia, si ambæ sunt indefinitæ. Quarta si ambę sunt singulares. Tales enim syllogismi siue cōiugationes in quacunque figura fiant in aliqua materia possunt concludere verum, & in alia falsum, & propter hoc dicuntur inutiles, verbigratia, de ambabus negatiuis in prima figura aliquando concluditur verum sic. Nullus homo est lapis, nullus asinus est homo, ergo nullus asinus est lapis. Aliquando concluditur falsum, sic nullus homo est lapis, nulla margarita est homo, ergo nulla margarita est lapis falsa est conclusio, quia omnis margarita est lapis. Et sic potest fieri in secunda & tertia figura. De hac & de tribus dictis inutilibus coniugationibus datur vna regula generalis, scilicet. In omnibus figuris ex puris negatiuis particularibus indefinitis, & singularibus nihil sequitur. Inutiles vero coniugationes, quæ aliquando non sunt in omnibus figuris, sed in aliquibus sunt duæ. Vna est quæ conuenit primę & tertię figurę, scilicet quando minor propositio est negatiua. Secunda vero conuenit primæ & secundæ figuræ, scilicet quando maior propositio est particularis, & de eis dantur regulæ generales, scilicet. In prima & tertia figura minori existente negatiua nihil sequitur. Notandum, ꝙ in prima figura hæc debent intelligi de syllogismis directe concludentibus. Nam sunt in ea duo modi syllogismorum indirecte concludentes, in quibus minor est negatiua, nec tamen sunt inutiles coniugationes. Secunda regula, In prima & secunda figura maiori existente particulari nihil sequitur. Et similiter in prima intelligitur de concludentibus directe. Dantur autem aliæ duæ regulæ generales, quarum prima est, Si altera præmissarum est negatiua, etiam conclusio est negatiua. Secunda est, si altera præmissarum fuerit particularis conclusio erit particularis. Causa est, vt enim dictum est maior extrimitas inest minori in conclusione in virtute medij, in quantum, scilicet inest medio in maiori propositione, & medium inest minori extremitati in minori propositione siue alio modo sumatur inhęrentia dictorum terminorum, sicut fit in alijs figuris eo modo, quo medium inerit alicui extremitati, vel econuerso, vna extremitas inerit alteri. Sed, si aliqua præmissarum fuerit particularis, debet medium inesse extremitati vel extremitas in medio particulariter, ergo conclusio, quę dicit extremitatem inesse extremitati, erit particularis. Et hæc in syllogismis affirmatiuis sufficit quantum ad secundam regulam. In syllogismis autem negatiuis eodem modo virtute medij concluditur. Si enim medium vni extremitati inest, & econuerso ab altera remouetur, necesse est extremitatē ab extremitate remoueri, & sic erit cōclusio negatiua, & hic quātum ad primam regulam. In eisdem etiam syllogismis, si medium particulariter inerit vel econuerso, vel particulariter remoueatur ab aliqua extremitate vel econuerso, necessario sequitur extremitatem ab extremitate particulariter remoueri, & sic conclusio erit particularis negatiua. Veræ itaque sunt regulæ prædictæ &c.

De syllogismis primæ figuræ directæ cōcludētibus, & de syllogismis secundæ figuræ. Ca. 6.

NVnc dicendum est de syllogismis vtilibus. Et primo de his qui sunt in prima figura, hi autem sunt quatuor. Primus est, quādo maior & minor propositiones sunt vniuersales affirmatiuę, & sequitur conclu-

sio

ſio vniuerſalis affirmatiua, ſic ponendo in terminis tranſcendentibus. Omne b eſt a, omne c eſt b, ergo omne c eſt a. Probatur autem ſyllogiſmus per hoc principium, quod eſt dici de omni, vt enim dictum eſt. Dici de omni eſt, quando nihil eſt ſumere ſub ſubiecto, de quo non dicatur prædicatum. Sic enim in propoſito eſt, ergo &c. Ponamus ergo in terminis ſignificatiuis, & ſit b animal, a vero ſubſtantia, c autem ſit homo, fiat ergo ſyllogiſmus ſic. Omne animal eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſubſtantia, certum eſt, quòd ſi iſta eſt vera, omne animal eſt ſubſtantia, nihil erit ſumere ſub animali, de quo non dicatur ſubſtantia, ſi ergo omnis homo eſt animal, tunc omnis homo eſt ſub animali, debet ergo ſumi, ſicut ſubſtantia prædicatur de animali, ita prædicabitur de homine.

Secundus modus eſt, quando ex maiori vniuerſali negatiua, & ex minori vniuerſali affirmatiua concluditur vniuerſalis negatiua ſic, nullum b eſt a, omne c eſt b, ergo nullum c eſt a, & probatur per alterum principium quod eſt dici de nullo. In terminus autem ſignificatiuis oſtenditur ſic, Sit b animal, a vero lapis, c autem ſit homo, ſi enim nullum animal eſt lapis, nihil erit ſumere ſub animali, a quo non remoueatur lapis. Sicut enim omnis, quod eſt ſignum vniuerſale affirmatiuum, eſt diſtributiuum, & diſtribuit affirmatiue pro ſingulis contentis ſub eo cui iungitur, ita etiam nullus pro ſingulis talibus diſtribuit negatiue.

Tertius modus eſt, quando ex maiori vniuerſali affirmatiua, & ex minori particulari affirmatiua concluditur particularis affirmatiua ſic, omne b eſt a, quoddam c eſt b, ergo quoddam c eſt a, & probatur per dici de omni.

Quartus modus eſt, quando ex maiori vniuerſali negatiua, & minori particulari affirmatiua concluditur particularis negatiua ſic, nullum b eſt a, quoddam c eſt b, ergo quoddam c non eſt a. Et probatur per dici de nullo. Sciendum, quòd licet iſti duo vltimi ſyllogiſmi probari poſſint per dici de omni, & per dici de nullo, vt dictũ eſt, tamen philoſophus primo Priorum reducit eos ad duos modos primos, in quibus verius ſaluatur dici de omni, & dici de nullo propter vniuerſalitatem minoris propoſitionis eorum, & hoc faciemus in fine omnium.

Secunda figura. 4. habet modos. Primus conſtat ex maiori vniuerſali negatiua & minori vniuerſali affirmatiua ex quibus ſequitur concluſio vniuerſalis negatiua ſic, nullum b eſt a, omne c eſt a, ergo nullum c eſt b. In iſto enim ſyllogiſmo non poteſt oſtendi dici de nullo, quia ſub b, cui iungitur ſignum vniuerſale, ſcilicet nullum, nihil ſumitur, a quo poſſit remoueri ſubiectum, & ideo ad hoc quòd probetur per dici de nullo reducatur ad ſecundum modum primæ figuræ, hoc autem dupliciter poteſt fieri. Vel per conuerſionem maioris ſimpliciter, vt dicatur ſic, nullum a eſt b, omne c eſt a, ergo nullum c eſt b. Et probatur etiam per tertium principium ſupradictum quod erat, quando ex oppoſito conſequentis infertur oppoſitum antecedentis prima conſequentia eſt bona. Sciendum, quòd omnis ſyllogiſmus eſt quędam conſequentia, in qua antecedens ſunt ambæ præmiſſæ, conſequens vero eſt concluſio, vnde ſi ex oppoſito concluſionis cum altera præmiſſarum infertur oppoſitum alterius præmiſſę in ordinatione, in qua ſaluatur dici de omni vel dici de nullo, prima conſequentia ſeu ſyllogiſmus erit bonus. Sic enim in propoſito, conſequens enim ſiue concluſio eſt, nullum c eſt b, quæ duo habet oppoſita, ſcilicet contrarium & contradictio, ſumatur eius contrarrium, ſcilicet. Omne c eſt b, ſumatur modo maior prædicti ſyllogiſmi, ſcilicet. Nullum b eſt a, & oppoſita contraria concluſionis fiat minor & dicatur ſic. Nullum b eſt a, omne c eſt b, ergo nullum c eſt a, iſte ſyllogiſmus eſt in ſecundo modo primæ figuræ, & ex oppoſito, conſequentis ſeu concluſionis infertur illa, nullum c eſt a, quæ eſt oppoſita vnius præmiſſæ, ſcilicet minoris, quia eſt contraria minori primi ſyllogiſmi, quæ erat, omne c eſt a, ergo ex oppoſito conſequentis cum vna pręmiſſarum infertur oppoſitũ alterius pręmiſſæ, prima ergo conſequentia ſeu ſyllus fuit bonus.

Secundus modus conſtat ex maiori vniuerſali affirmatiua & minori vniuerſali negatiua ex quibus ſequitur concluſio vniuerſalis negati. ſic. Omne b eſt a, nullum c eſt a, ergo nullum c eſt b, iſte ſyllogiſmus reducitur ad ſecundum modum primæ figuræ, per conuerſionem minoris ſimpliciter, & per tranſpoſitionem præmiſſarum, vt ſcilicet iſta, quæ erat maior fiat minor ſic, nullum a eſt c, omne b eſt a, ergo nullum b eſt c, maior illius ſyllogiſmi fuit illa, in qua conuerſa fuit minor primi ſyllogiſmi, quæ erat, nullum c eſt a. Per tertium vero principium ſeu per ſyllogiſmum conuerſiuum reducitur ad ſecundum modum primæ figuræ ſic, ſumatur propoſitio contraria concluſioni, quæ eſt, omne c eſt b, & fiat minor ſic. Omne b eſt a, omne c eſt b, ergo omne c eſt a. Hæc autem, quæ concluditur in iſto ſecundo ſyllogiſmo, ſcilicet omne c eſt a, eſt contraria huic, nullum c eſt a, quæ erat minor ex oppoſito ergo conſequentis.

Tertius modus eſt, quando ex maiori vniuerſali negati. & minori particulari affirmati. concluditur particularis nega. ſic, nullum b eſt a, quoddam c eſt a, ergo quoddam c non eſt b. Hic reducitur ad quartum modum primæ figuræ per conuerſionem maioris ſimpliciter, nullum a eſt b, quoddam c eſt a, ergo quoddam c non eſt b. Reducitur autem per ſyllogiſmum conuerſiuum ad ſecundum modum primæ figuræ. Oppoſitum enim concluſionis, quod eſt, quoddam c non eſt b, eſt iſtud, omne c eſt b, & fiat minor ſic, nullum b eſt a, omne c eſt b, ergo nullum c eſt a, quę eſt oppoſita minoris ſyllogiſmo primi quę erat, quoddam c eſt a.

Quartus modus eſt, quando ex maiori vniuerſali affir. & ex minori particu. nega. concluditur particularis nega. ſic, omne b eſt a, quoddam c non eſt a, ergo quoddam c non eſt b, iſte ſyllogiſmus poteſt reduci per conuerſionem pręmiſſarum, maior enim quę eſt vniuerſalis affir. non poteſt conuerti niſi in particularem affirma. & minor eſt particularis. Ex pluribus autem particularibus, vt dictum eſt nihil ſequitur. Reducitur ergo per ſyllogiſmum, quòd aliquando vocatur per impoſsibile, ſicut reducti fuerunt cęteri tres ſyllogiſmi ſupradicti, & reducitur ad primum modum primę figurę. Oppoſitum enim concluſionis, quę erat, quoddam c non eſt b, eſt iſtud, omne c eſt b, quod fiat minor ſic. Omne b eſt a, omne c eſt b, ergo omne c eſt a, hęc autem eſt oppoſita minoris, quę erat, quoddam c non eſt a. Et ſic patet de ſyllogiſmo primę, & ſecundę figurę.

De ſyllogiſmis .3. figuræ. Et de reductione omnium ſyllogiſmorum ad duos primos modos primæ figuræ. Cap. 7.

TErtia vero figura ſex habet modos. Primus conſtat ex maiori vniuerſali affirmati. & ex minori vniuerſali

sali affirmatiua ad quas sequitur conclusio particularis affirmatiua sic. Omne b est a, omne b est c, ergo quoddam c est a. Iste syllogismus per conuersionem minoris per accidens reducitur ad 3. modum primæ figuræ sic. Omne b est a, quoddam c est b, ergo quoddam c est a. Per syllogismum vero conuersiuum reducitur ad secundum modum primæ figuræ. Sumatur enim oppositum conclusionis, quod est. Nullum c est a, & fiat maior sic. Nullum c est a, omne b est c, ergo nullum b est a, hic autem est contraria maioris primi syllogismi, quæ erat, omne b est a. Sciendum, quòd in reductione per syllogismum conuersiuum hæc differentia est inter syllogismos secundæ, & tertiæ figuræ. Nam in syllogismis secundæ figuræ ex opposito conclusioni fit minor propositio, & infertur oppositum minoris propositionis, in syllogismis vero tertiæ figuræ ex opposito conclusionis, fit maior propositio, & infertur oppositum maioris propositionis.

Secundus modus constat ex maiori vniuersali negatiua, & ex minori vniuersali affirmatiua ad quas sumitur conclusio particularis negatiua sic, nullum b est a, omne b est c, ergo quoddam c non est a, hic per conuersionem minoris per accidens reducitur ad quartum modum primæ figuræ sic, Nullum b est a, quoddam c est b, ergo quoddam c non est a. Sed per syllogismum conuersiuum reducitur ad primum modum primæ figuræ, si accipiatur oppositum conclusionis, & fiat maior sic. Omne c est a, omne b est c, ergo omne b est a, hæc conclusio est contraria maiori primi syllogismi.

Tertius modus constat ex maiori particulari affirmatiua & minori vniuersali affirmatiua, ex quibus sequitur conclusio particularis affirmatiua sic. Quoddam b est a, omne b est c, ergo quoddam c est a, hęc per conuersionem reducitur ad tertium modum primę figurę conuertendo maiorem simpliciter, & transponendo propositiones sic, omne b est c, quoddam a est b, ergo quoddam a est c, per syllogismum vero conuersiuum reducitur ad secundum modum primę figurę sic, nullum c est a, omne b est c, ergo nullum b est a, hęc conclusio est contradictoria maioris, quę erat, quoddam b est a.

Quartus modus constat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori particulari affirmatiua concludentibus particularem affirmatiuam sic. Omne b est a, quoddam b est c, ergo quoddam c est a, hoc per conuersionem minoris reducitur ad tertium modum primę figurę sic. Omne b est a, quoddam c est b, ergo quoddam c est a. Per syllogismum vero conuersiuum reducitur ad quartum primę fig. Nullum c est a, quoddam b est c, ergo quoddam b non est a, hęc conclusio est contradictoria maioris primi syllogismi, quę erat omne b est a.

Quintus modus constat ex maiori particulari negatiua, & minori vniuersali affirmatiua concludentibus particularem negatiuam sic. Quoddam b non est a, omne b est c, ergo quoddam c non est a, hęc non potest reduci per conuersionem, quia maior eius non potest conuerti, cum sit particularis negatiua, minor vero conuertitur in particularem. Ex puris autem particularibus nihil sequitur. Per syllogismum vero conuersiuum reducitur ad primum primę sic. Omne c est a, omne b est c, ergo omne b est a, & hęc est contradicto, maioris primi syllogismi, quę erat quoddam b non est a.

Sextus modus constat ex maiori vniuersali negatiua, & minori particulari affirmatiua concludentibus particularem negatiuam sic. Nullum b est a quoddam b est c, ergo quoddam c non est a, hoc per conuersionem minoris reducitur ad quartum primæ sic. Nullum b est a, quoddam c est b, ergo quoddam c non est a. Per syllogismum vero conuersiuum reducitur ad tertium primæ sic. Omne c est a, quoddam b est c, ergo quoddam b est a, quæ est contradictoria maioris primi syllogismi, quæ erat, nullum b est a. Et sic patet de syllogismis directe concludentibus in omnibus figuris, & de eorum probationibus. Philosophus autem reduxit omnes syllogismos ad duos vniuersales primæ figuræ. Vnde tertium modum primæ figuræ reducit per syllogismum conuersiuum ad secundum modum secundæ figuræ, & quartum modum eiusdem primæ figuræ reduxit per syllogismum conuersiuum ad primum secundæ, illi autem reducuntur ad duos modos vniuersales primæ figuræ, vt dictum est, omnes ergo reducuntur ad duos modos vniuersales primæ figurę, in quibus saluatur perfecte dici de omni & dici de nullo. Quod autem reducantur prędicti duo modi primæ figuræ, ad vniuersales secundæ, puta tertia primæ figuræ, patet sic. Omne b est a, quoddam c est b, ergo quoddam c est a. Oppositum conclusionis est, nullum c est a, quę fiat minor, & fiat syllogismus in secundo secundę figurę sic. Omne b est a, nullum c est a, ergo nullum c est b, quę est opposita minoris, quę erat, quoddam c est b. Quartus vero reducitur ad primum. Est enim quartus modus sic, nullum b est a, quoddam c est b, ergo quoddam c non est a. Oppositum conclusionis est, omne c est a, quę fiat minor, & fiat syllogismus in primo secundę figurę sic, nullum b est a, omne c est a, ergo nullum c est b. Patet ergo qualiter omnes syllogismi reducantur ad duos modos vniuersales primę figurę.

De syllogismis indirecte concludentibus, & de reductione ipsorum. *Cap. 8.*

Restat nunc dicere de syllogismis indirecte concludentibus. Est autem indirecte concludere minorem extremitatem prędicari de maiori in conclusione. Tales autem syllogismi sunt numero 10. quinque enim sunt in prima figura, duo in secunda figura, & tres in tertia figura. Sciendum, quòd omnis syllogismus concludens aliquam conclusionem, quę conuerti potest, etiam potest concludere illam in quam conuertitur. Cum ergo omnes cõclusiones dictorum syllogismorum possint conuerti, exceptis particularibus negatiuis, omnes tales syllogismi poterunt concludere indirecte. Tales autem in prima figura sunt tres, scilicet primus modus, secundus & tertius. In secunda sunt duo, scilicet primus & secundus. In tertia sunt tres, scilicet primus, tertius & quartus. Adducantur aũt in prima figura duo modi, qui sunt contra duo principiali ue regulas datas in prima figura. Nam ambo habent minorem negatiuam, quod est contra illam regulam. In prima figura, minori existente negatiua nihil sequitur. Et alter eorum habet maiorem particularem contra aliam regulã. Doctores autem moderni, scilicet Boethius prętermissis quinque, scilicet secundę & tertię figurę, de solis quinque primę figurę fecerunt mentionem. Quorum primus constat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori vniuersali affirmatiua concludẽtibus indirecte particularem affirmatiuam sic.

Omne b est a, omne c est b, ergo quoddam a est c. Reducitur autem ad primum primæ, si conclusio particularis conuertatur in vniuersalem.

Secundus constat ex maiori vniuersali negatiua, & minori vniuersali affirmatiua concludentibus indirecte vniuersalem negatiuam sic, nullum b est a, omne c est b, ergo nullum a est c. Reducitur ad secundum primæ conuersa conclusione simpliciter.

Tertius modus constat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori particulari affirmatiua concludentibus indirecte particularem affirmatiuam sic, omne b est a, quoddam c est b, ergo quoddam a est c, reducitur ad tertium primæ conuersa conclusione simpliciter.

Quartus modus constat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori vniuersali negatiua, concludentibus indirecte particularem negatiuam sic. Omne b est a, nullum c est b, ergo quoddam a non est c. Et reducitur ad quartum primæ conuersa maiori per accidens, & minori simpliciter, & transpositis propositionibus, vt de minori fiat maior, & de maiori minor sic. Nullum b est c, quoddam a est b, ergo quoddam a non est c.

Quintus modus constat ex maiori particulari affirmatiua & minori vniuersali negatiua concludentibus indirecte particularem negatiuam sic. Quoddam b est a, nullum c est b, ergo quoddam a non est c. Et reducitur ad quartum primę per conuersionem simpliciter vtriusque propositionis & transpositis vtrisque sic, nullum b est c, quoddam a est b, ergo quoddam a non est c. Et sic patet de syllogismis in directe concludentibus. Sciendum autem, quòd ad memoriter tenendum prædictos syllogismos inuenti sunt quidam versus, qui taliter designantur.

Barbara cælarent. Darij Ferio. Baralipton.
Cælantes Dabitis. Fapesmo. Frisesο morum.
Cæsare. Camestres. festino. Barocco. Darapti.
Felapton. Disamis. Datisi. Brocardo. Ferison.

Quorum intellectus talis est. In his versibus sunt. xix. dictiones, quæ secundum ordinem suum deseruiunt. xix modis syllogismorum, scilicet nouem modis primę figuræ, quatuor concludentibus directe, & quinque indirecte, & quatuor secundæ figuræ, & sex tertiæ figuræ. Omnes autem hæ dictiones sunt trisyllabæ, quarum prima syllaba deseruit maiori propositioni, secunda minori, tertia conclusioni. Et, si in aliqua dictione inueniuntur plures syllabæ, non sunt necessariæ, sed ponuntur causa metri. In prædictis autem syllogismis sunt quatuor vocales, scilicet a. e. i. o, quæ sic significant a, significat vniuersalem affirmatiuam. E, vniuersalem negatiuam, i. particularem affirmatiuam. o. particularem negatiuam. Vnde barbara, qui deseruit primo modo primæ figuræ, in omnibus syllabis habet a, quia omnes eius propositiones sunt vniuersales affirmatiuæ. Omnes prædictæ dictiones incipiunt ab his quatuor cōsonantibus, scilicet b c d f, primæ autem quatuor dictiones, quod est seruiunt quatuor modis primæ figuræ, directe concludentibus à prędictis quatuor consonantibus incipiunt. Vnde si quæ aliæ dictiones incipiunt à quacunque harum consonantium significat quòd tales syllogismi sunt reducendi ad illum modum primæ figuræ, cui deseruit dictio incipiens ab illa consonante. Verbi gratia. Cęsare, quæ deseruit primo modo secundæ figuræ, incipit ab ista consonante c, & significat, ꝙ talis modus per conuersionem maioris reducitur ad secundum modum primę figurę, cui deseruit dictio incipiens a c, scilicet cælarent, & sic de singulis. In prædictis etiam syllogismis aliquando inuenitur ista litera, scilicet post vocalem, & significat, ꝙ illa propositio vel conclusio, cui deseruit syllaba debet conuerti simpliciter. Aliquando vero inuenitur. p & significat ꝙ illa propositio, vel conclusio, cui deseruit syllaba, debet conuerti per accidens. Aliquando vero inuenitur m, & significat ꝙ præmissę illius syllogismi debēt trasponi, vt de maiori fiat minor & econuerso, aliquando inuenitur. c & significat, ꝙ iste syllogismus nō potest reduci per conuersionem, sed solum per syllogismum cōuersiuum, & hoc solum accidit in duobus syllogismis, scilicet barocco, & broccardo, vt dictum est. Sciendum, quòd prędictę regulę pręterquam regula de litera c, intelliguntur solum de reductione syllogismorum facta per conuersionem, & non de ea, quę facta est per syllogismum conuersiuum. Et sic patet de syllogismis de inesse conuersiuis.

De inuentioni medij termini in syllogismis omnium figurarum tam affirmatiuis quam negatiuis. Cap. 9.

Scitis syllogismis, vt facilius possimus quamcunque conclusionem concludere & syllogizare, sciendum ꝙ omnis conclusio in se continet ambas extremitates, vt dictum est, totus autem syllogismus ex tribus terminis fit. Habita ergo quacunque oratione concludenda ad complendum syllogismum egemus vno termino, scilicet medio, qualiter autem talis medius terminus inueniatur videamus. Vbi nota, quòd Philosophus primo Priorum tribus vtitur nominibus terminorum, scilicet antecedente, consequente, & repugnante. Dicitur autem terminus antecedens, qui potest subijci, vt homo est antecedens ad animal, consequens autem dicitur terminus, qui potest de alio prædicari, & sic animal est consequens ad homiuem. Et, quia termini conuertibiles inter se & subijci & prædicari possunt, vt proprium quod potest prædicari de specie, & species de ipso, & similiter se habet de diffinitione & diffinito, ideo vnus respectu alterius, & dicitur antecedens, & dicitur consequens. Repugnans vero terminus dicitur qui alteri subijci non potest, nec de eo prędicari, vt homo & asinus, quorum neuter de altero potest prædicari, nec sibi subijci. Sciendum quòd modi syllogismorum directe concludētium, vt dictum est sunt 14. scilicet quatuor in prima figura quatuor in secunda, & sex in tertia, quia de indirecte concludentibus hic non me intromitto. In prima igitur figura sunt duo modi affirmatiui directe concludentes scilicet primus & tertius, & duo negatiui, scilicet secundus & quartus. Ad inueniendum medium in affirmatiuis considerandus est vnus terminus, qui sit antecedens ad prædicatum, & consequens ad subiectum. Verbi gratia. Si debet syllogizari hæc, scilicet omnis homo est substantia, iam habetur minor, & maior extremitas. Consequens autem ad subiectum, & antecedens ad prædicatum est animal, ergo est medius terminus per hunc syllogismum in primo primæ figuræ sic. Omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia, si vero debet concludi hæc, quidam homo est substantia in tertio modo eiusdem figurę, est medius terminus, animal, & fiet syllogismus sic. Omne animal & substantia, quidam homo est animal, ergo quidam homo est substantia. In syllogismis vero

vero negatiua eiusdem figuræ sumitur pro medio repugnans prædicato, & consequens ad subiectum. Verbi gratia, si debet concludi hæc, nullus homo est lapis. Vel quidam homo non est lapis, sumatur pro medio animal. Repugnant enim animal lapidi, & potest prædicari de homine, fiat ergo syllogismus in secundo primę sic. Nullum animal est lapis, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis. In quarto vero sic, nullum animal est lapis quidam homo est animal, ergo quidam homo non est lapis. Et sic patet de inuentione medij termini in prima figura. In secunda autem figura sunt quatuor modi omnes negatiui, quorum primus & tertius habent maiorem propositionem negatiuam, minorem vero affirmatiuam. Secundus autem & quartus econuerso maiorem habent affirmatiuam, minorem vero negatiuam, & ideo aliter vtrobique sumitur medium. Vnde in primo & tertio sumitur pro medio repugnans prædicato, & consequens ad subiectum. Verbi gratia, si debet concludi ista. Nullus homo est lapis, vel illa, quidam homo non est lapis, pro medio sumatur animal, & syllogizetur in primo secundæ sic. Nullus lapis est animal, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis. In tertio modo sic, nullus lapis est animal, quidam homo est animal, ergo quidam homo non est lapis. In secundo vero & quarto modo sumatur pro medio consequens ad prædicatum, & repugnans subiecto. Verbi gratia, si debet concludi ista. Nullus homo est lapis, vel ista, quidam homo non est lapis, sumatur pro medio inanimatum, quod potest prædicari de lapide & repugnat homini, & syllogizetur in secundo modo sic. Omnis lapis est inanimatus nullus homo est inanimatus, ergo nullus homo est lapis, in quarto modo sic. Omnis lapis, est inanimatus, quidam homo non est inanimatus, ergo quidam homo non est lapis. Et sic patet de inuentione medij termini in secunda figura. In tertia vero figura sunt sex modi, omnes concludentes particulariter, quorum tres sunt affirmati. & tres negati. In tribus affirmati. scilicet primo, tertio, quarto, sumitur pro medio antecedens ad vtrunque. Verbi gratia, si debet concludi hæc in primo modo, scilicet quoddam animal est substantia, sumatur pro medio homo, de quo animal & substantiam prædicari possunt, & syllogizetur sic. Omnis homo est substantia, omnis homo est animal, ergo quoddam animal est substantia. In tertio modo sic, quidam homo est substantia, omnis homo est animal, ergo quoddam animal est substantia, in quarto vero sic. Omnis homo est substantia, quidam homo est animal, ergo quoddam animal est substantia. In tribus vero negatiuis sumitur pro medio repugnans prædicato, & antecedens ad subiectum. Verbi gratia, si debet concludi hæc, quoddam animal non est lapis, sumatur pro medio homo, quod repugnat lapidi, & de quo animal prædicatur, & syllogizetur in secundo modo sic. Nullus homo est lapis, omnis homo est animal, ergo quoddam animal non est lapis. In quinto vero sic quoddam homo non est lapis, omnis homo est animal, ergo quoddam animal non est lapis. In sexto autem sic. Nullus homo est lapis, quidam homo est animal, ergo quoddam animal non est lapis. Et sic patet de inuentione medij in tertia figura. Notandum, quòd ad inueniendum cito antecedens & consequens termini conuertibiles possunt esse antecedens, & consequens indifferenter, quia diffinitio & descriptio & interpretatio sunt termini conuertibiles cum diffinito descripto & interpretato. Accipias terminum, cuius vis inuenire antecedens, & consequens, & diffinias ipsum vel describas vel interpræteris, postmodum vtere regulis supradictis. Verbi gratia, si vis concludere in primo modo primæ figuræ istam, omne currens mouetur, vbi debes sumere antecedens ad prædicatum diffinias vel describas vel interpræteris moueri, quod describitur sic moueri est mutare locum in tempore, sumatur hoc pro medio & syllogizetur sic. Omne quod mutat locum in tempore mouetur, sed omne currens mutat locum in tempore, ergo omne currens mouetur. Et sic potest fieri de diffinitione & interpræatione. Et sic patet de inuentione medij in syllogismis de inesse ostensiuis.

De differentia syllogismi ad impossibile ab ostensiuo. Cap. 10.

Dicto de syllogismis ostensiuis, & de inuentione medij eorum, dicendum est de syllogismis ad impossibile. Differt enim syllogismus ad impossibile ab ostensiuo. Nam ostensiuus ex duabus præmissis veris concludit conclusionem veram. Sillogismus vero ad impossibile non sic facit, sed ex altera præmissarum falsa concludit falsum euidenter. Deinde ex cōtradictione falsi conclusi iterum concludit contradictionem præmissæ falsæ. Verbi gratia, de vtroque. Dato quòd aduersarius diceret hanc propositionem falsam, scilicet omnis homo currit contra eam per syllogismum ostensiuum arguo sic, quia sumo duas præmissas veras, & concludo cōtradic. propositionis prædictæ sic. Nullum quiescens currit, quidam homo quiescit, ergo quidam homo non currit, hæc conclusio contradicit propositioni aduersarij, quæ erat, omnis homo currit, & quia sua est falsa, mea est vera & econuerso. Si vero volo eam reprobare per syllogismum ad impossibile sumo eam cum altera propositione vera, & facio eas præmissas alicuius syllogismi & concludo conclusionem falsam euidenter & assumo contradictorium istius conclusionis falsæ, & ex ea concludo contradictoriam falsæ præmissæ sic. Omne currens mouetur, omnis homo currit, ergo omnis homo mouetur, sed quidam homo non mouetur, ergo quidam hō non currit. Modo ex falsitate huius præmissæ ostendo veritatem huius meæ propositionis, & ex istius veritate ostendo falsitatem illius. Ratio enim veritatis istius vltimæ conclusionis syllogismi ad impossibile, est quia in syllogismis ordinatis in modo, & in figura nunquam conclusio erit falsa, nisi aliqua præmissarum fuit falsa. Concluditur autem primo ostensiue conclusio falsa, scilicet omnis homo mouetur, aliqua ergo præmissarum fuit falsa, non mea, scilicet omne currens mouetur, ergo propositio aduersarij, scilicet omnis homo currit, est falsa, ergo eius contradictoria, scilicet quidam homo nō currit, quæ est vltima conclusio syllogismi ad impossibile ab ostensiuo est vera.

De syllogismis ad impossibile, in quibus modis, in quibusque figuris fiat. Cap. 11.

Nunc dicendum est in quibus figuris, & in quibus modis syllogismi ad impossibile possunt fieri. Vbi primo sciendum, sicut dictum est, quòd conclusio syllogismi ad impossibile non est illa, quæ per syllogismum ostensiuum primo falsæ concluditur, sed quæ vltimo concluditur, scilicet contradictoria præmissæ aduersarij falsæ. Debet autem semper esse contradictoria, & non contraria, quia, vt supra in alio tracta-

tu dictum est, lex contradictoriarum talis est, quòd, si vna est vera, reliqua est falsa, & non econuerso. Vnde, si præmissa assumpta aduersarij, quæ est falsa, semper sequitur, si conclusio syllogismi ad impossibile est sibi contradictoria quòd sit vera. Si vero esset sibi contraria quantumcunque illa foret falsa, non tamen necessario sequeretur istam esse veram. Duæ enim contrariæ possunt simul esse falsæ, vt supra dictum est. Secundum ergo dicta cum in prima figura nullus syllogismus sit, qui habeat aliquam præmissarum particularem negatiuam, conclusio in prima figura non poterit concludi per impossibile, in vniuersalis. Quia vero in primo modo primæ figuræ ambæ præmissæ sunt vniuersales affirmatiuæ, quarum oppositæ sunt particulares negati. ideò in ea non potest concludi nisi particularis negati. si sumatur primo maior falsa, scilicet. Omnis homo est lapis, omne risibile est homo, ergo omne risibile est lapis, sed quoddam risibile non est lapis, ergo quidam homo non est lapis. Si sumatur minor falsa idem sequitur sic. Omne risibile est homo, omnis lapis est risibilis, ergo omnis lapis est homo, sed quidam lapis non est homo, ergo quidam lapis non est risibilis. In secundo vero modo primæ figuræ potest concludi particularis affirmatiua, & particularis negatiua sic, nullus homo est animal, omne risibile est homo, ergo nullum risibile est animal: sed quoddam risibile est animal, ergo quidam homo est animal, particularis negati. sic. Nullus homo est lapis, omnis margarita est homo, ergo nulla margarita est lapis, sed quædam margarita est lapis, ergo quædam margarita non est homo. In tertio vero modo primæ figuræ concluditur per impossibile particularis negatiua, & vniuersalis negatiua. Particularis negatiua sic. Omnis homo est lapis, quoddam risibile est homo, ergo quoddam risibile est lapis. sed nullum risibile est lapis: ergo quidam homo non est lapis. Vniuersalis negati. sic, omnis homo est animal, quidam lapis est homo, ergo quidam lapis est animal, sed nullus lapis est animal, ergo nul. lapis est homo. In quarto vero modo concluditur particularis affirmatiua sic. Nullus animal est substantia, quidam homo est animal, ergo quidam homo non est substantia, sed omnis homo est substantia, ergo quoddam animal est substantia. Vniuersalis vero negati. sic. Nullum animal est lapis, quædam margarita est animal, ergo quædam margarita non est lapis, sed omnis margarita est lapis, ergo nulla margarita est animal. Et sic patet de syllogismis ad impossibile, qui possunt fieri in prima figura. Et eodem modo possunt fieri in alijs duabus figuris, vt scilicet ex opposito falsæ conclusionis inferatur oppositum falsæ præmissæ, oppositum scilicet falsæ præmissæ, quod est contradictorium eius. Vnde, quia in primo modo & secundo modo secundæ figuræ præmissæ sunt vniuersalis affirmatiua, & vniuersalis negatiua, quorum oppositæ sunt particularis negati.& particularis affirmat. ergo in eis potest concludi per syllogismum ad impossibile particularis affirmatiua, & particularis negatiua. Particularis affirmatiua si sumatur maior falsa, negatiua vero si sumatur minor falsa, & sic fiat in omnibus alijs modis tam secundæ quàm tertiæ figuræ. Sciendum, quòd vniuersalis affirmatiua per impossibile non potest concludi nisi in quarto modo secundæ figuræ, & in quinto tertiæ, in his videlicet modis, de quibus supradictum est, quòd per conuersiones propositionum non poterant reduci ad modos primæ figuræ. Et causa est, quia solum isti duo modi habent præmissam particularem negatiuam, & non alij, & dico de syllogismis directe concludentibus. Ponamus exemplum de vtroque modo qualiter in eis concludatur per impossibile vniuersalis affirmatiua. In quarto modo secundæ figuræ sic. Omnis homo est animal, quoddam risibile non est animal, ergo quoddam risibile non est homo, sed omne risibile est homo, ergo omne risibile est animal. In quinto modo tertiæ figuræ sic, quidam homo non est animal, omnis homo est risibilis, ergo quoddam risibile non est animal, sed omne risibile est animal, ergo omnis homo est animal. Notandum, quòd Philosophus Secundo priorum facit solum vnam præmissam falsam in quolibet modo omnium figurarum, & concludit per syllogismum ad impossibile in quolibet solum vnam conclusionem, & tamen nos in quolibet modo dicimus vtranque falsam & concludemus per impossibile oppositam vtriusque. Notandum, quòd in prima & secunda figura magis congrue ponitur minor falsa, quia quod subijcitur in opposita conclusionis falsæ, subijcitur postea in conclusione syllogismi ad impossibile. Verbi gratia in prima figura sic. Omnis homo est animal, omnis lapis est homo, ergo omnis lapis est animal, sed quidam lapis non est animal, ergo quidam lapis non est homo, modo lapis est subiectum in opposita conclusionis falsæ, & in conclusione vltima, si vero ponitur maior falsa, colorari potest, vt dictum est, & communiter sic vtimur. Patet ergo qui syllogismi ad impossibile, & in quibus modis & figuris fiant.

De syllogismis ad impossibile, qualiter reducũtur ad syllogismos ostẽsiuos. Cap. 12.

ET quia omnes syllogismi ad impossibile reducuntur ad syllogismos ostensiuos, ideo videndum est qualiter id fiat. Sciendum, quòd syllogismi, qui fiunt ad impossibile in prima figura, sunt ostensiui in secunda & tertia figura. Si enim concluditur opposita maioris propositionis falsæ, fit syllogismus ostensiuus in tertia figura sic. Verbi gratia in primo modo primæ figuræ, quando concluditur oppositum maioris sic. Omnis homo est lapis, omne risibile est homo, ergo omne risibile est lapis, sed quoddam risibile non est lapis, ergo quidam homo non est lapis. Hanc conclusionem, scilicet quidam homo non est lapis, quatuor enunciationes præcesserunt, quarum duæ fuerunt falsæ, scilicet maior & conclusio illius syllogismi ostensiui, duæ vero fuerunt veræ scilicet minor illius syllogismi, & opposita conclusionis. Ex his duabus veris in tertia figura sequitur prædicta conclusio scilicet quidam homo non est lapis, ita quòd opposita conclusionis fiat maior, & minor syllogismi ostensiui remaneat, minor sic. Quoddam risibile non est lapis, omne risibile est homo, ergo quidam homo non est lapis, hic est quintus modus tertiæ figuræ. Quando vero per impossibile concluditur oppositum minoris fit syllogismus ostensiuus in secunda figura. Verbi gratia fit syllogismus ad impossibile iste omnis homo est animal: omnis lapis est homo, ergo omnis lapis est animal, sed quidam lapis non est animal, ergo quidam lapis non est homo, auferantur duæ falsæ, scilicet minor & conclusio syllogismi ostensiui, & fiat syllogismus in quarto modo secũdę figuræ sic. Omnis homo est animal, quidam lapis non est animal, ergo quidam lapis non est homo. Et sic fit in alijs

alijs modis primę figurę, vt videlicet, si in syllogismo ad impossibile concluditur oppositū maioris, reducitur ad tertiam figuram, opposita conclusionis existente maiori, & cum minori vera. Si vero concluditur oppositum minoris fit talis syllogismus ostensiuis in secunda figura, ita quod oppositum conclusionis sit minor propositio & maior vera remaneat maior. Syllogismi vero ad impossibile, qui fiunt in secunda figura, sunt ostensiui in prima figura, & in tertia. Si enim concluditur per impossibile oppositum maioris, fit ostensiuus in tertia figura. Verbi gratia a sit syllogismus ad impossibile iste. Nullus homo est animal, omne risibile est animal: ergo nullum risibile est homo, sed quoddam risibile est homo, ergo quoddam homo est animal. Auferantur falsæ, & fiat syllogismus in quarto modo tertię figurę sic. Omne risibile est animal, quoddam risibile est homo, ergo quidam homo est animal. Sciendum quòd, quando in prima figura syllogismus ad impossibile concludebat oppositum maioris reducebatur & fiebat syllogismus ostensiuus in tertia figura, & oppositum conclusionis primi syllogismi ostensiui fiebat maior in secundo syllogismo, & minor eiusdem syllogismi remanebat minor in secundo syllogismo. Sed hæc non fit ita, sed minor primi syllogismi fit maior in secundo syllogismo. Si vero concluditur per impossibile oppositum minoris fit syllogismus ostensiuus in prima figura sic. Nullus homo est lapis: omne risibile est lapis, ergo nullum risibile est homo, sed quoddam risibile est homo, ergo quoddam risibile non est lapis. Auferantur omnes falsæ, & fiat syllogismus in quarto modo primæ figuræ sic. Nullus homo est lapis, quoddam risibile est homo, ergo quoddam risibile non est lapis. Eodem modo syllogismi ostensiui aliorum modorum secundæ figuræ. Vnde si maior est falsa & minor vera, tunc minor fit maior, & oppositum conclusionis fit minor. Si vero maior sit vera, & minor falsa, tunc maior remanet maior, & oppositum conclusionis fit minor. Syllogismi vero ad impossibile, qui sunt in tertia figura, sunt ostensiui in prima figura & secunda. Vnde si per impossibile concluditur opposita maioris, fit ostensiuus in prima figura, ita videlicet, quòd oppositum conclusionis primi syllogismi fiat maior propositio in secundo syllogismo, & minor, quæ fuit vera, remaneat minor sic. Omnis homo est lapis, omnis homo est risibilis, ergo quoddam risibile est lapis, sed nullum risibile est lapis, ergo quidam homo non est lapis, fiat autem ostensiuus in prima figura sic. Nullum risibile est lapis, omnis homo est risibilis, ergo nullus homo est lapis. Ad vniuersalem veram bene sequitur sua particularis vera. Vnde si hæc est vera, nullus homo est lapis, quæ est conclusio istius secundi syllogismi, erit etiam hæc vera, nullus homo est lapis, quæ fuit conclusio syllogismi ad impossibile. Si vero per impossibile concluditur opposita minoris fiat syllogismus in secunda figura ostensiuus, ita quòd opposita conclusionis primi syllogismi fiat maior in secundo syllogismo, & maior primi syllogismi fiat minor sic. Omnis homo est animal, omnis homo est lapis, ergo quidam lapis est animal, sed nullus lapis est animal, ergo quidam homo non est lapis, fiat ergo syllogismus ostensiuus sic. Nullus lapis est animal, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis. Ad quam sequitur, quidam homo non est lapis. Eodem modo fiat in alijs modis tertiæ figuræ, & sic patet de syllogismis ad impossibile. Sciendum, quod Philosophus in libro Priorum multa alia genera syllogismorum ponit, scilicet irregulares conuersiuos, ex oppositis & multa alia. Sed quia solum ista duo genera syllogismorū de inesse apud modernos sunt in vsu, de alijs non me intromisi. Patet ergo de syllogismis de inesse & cætera.

De syllogismis modalibus quantum ad propositiones de necessario. Cap. 13.

NVnc dicendum est de syllogismis modalibus. Vbi sciendum, quòd quia eodem modo sumuntur propositiones de necessario, & impossibili, & illæ de possibili & contingenti, vt supra in tractatu de conuersionibus dictum est, ideo duobus modis fiunt syllogismi modales inter se differentes. Primo dicemus de syllogismis de necessario, ad quos reduci possunt illi de impossibili. Secundo de syllogismis de contingenti; ad quos reducuntur illi de possibili contingenter sumpto. Sciendum, quòd syllogismi de necessario aliqui habent ambas propositiones necessarias, & tunc in quacunque figura vel modo fiant semper conclusio est necessaria. Verbi gratia. Necesse est omnem hominem esse animal, necesse est omne risibile esse hominem, ergo necesse est omne risibile esse animal, & sic de singulis &c. Notandum, quòd duplex est necessarium scilicet necessarium simpliciter, quando aliquid inest alicui simpliciter, & non secundum aliquod tempus vel locum, vel huiusmodi, sicut necessarium est hominem esse animal. Aliud est necessarium secundum quid vel secundum tempus, sicut dicimus, quòd omne quod est quando est necesse est esse, vel secundum locum, vel secundum aliquid huiusmodi. Et isto modo non sumitur propositio necessaria, sortes enim quando currit, necessario currit, & tamen hæc propositio, sortes currit non est necessaria, sed contingens. Si vero syllogismi de necessario alteram propositionem habent necessariam & alteram de inesse, licet semper concludant maiorem extremitatem inesse minori, non tamen semper concludunt ex necessitate, sed quando quæ sic, & quando quæ non. Vnde nota, quòd in prima figura maiori propositione existente necessaria, & minori de inesse sequetur semper conclusio necessaria, maiori vero existente de inesse quantumcunque minor sit necessaria, non tamen conclusio erit necessaria, quia inueniuntur termini, vbi est sic, & vbi non est sic. Verbi gratia. Omnis homo est animal, omne risibile necessario est homo, ergo omne risibile necessario est animal. Isti autem sunt termini vbi sic. Termini vero vbi non, sunt isti, Omnis homo est albus, omne risibile necessario est homo, ergo omne risibile necessario est album. Hæc autem conclusio non est necessaria simpliciter. Et sic est de alijs modis primæ figuræ tam affirmatiuis quàm negatiuis. In secunda vero figura in tribus primis modis negatiua propositione existente necessaria, siue sit maior siue sit minor, conclusio erit necessaria, ipsa existente de inesse. Affirmatiua vero existente necessaria & negatiua, de inesse, non sequitur conclusio necessaria. Et hoc clare potest apparere reducendo prædictos syllogismos ad modos primæ figuræ. Nam semper in syllogismis reductis negatiua erit maior. In prima autem figura, vt dictum est, si maior est necessaria & conclusio, si vero non, nec conclusio. In quarto vero modo secundæ figurę quacunque propositione necessaria, siue affirmatiua, siue negatiua, dum modo altera sit de inesse, non semper sequitur conclusio necessaria.

Nam, si vniuersalis affirmatiua non erit necessaria in eisdem terminis, fiet syllogismus, in quibus fiet secundus modus eiusdem figuræ vniuersali affirmatiua existente necessaria, & 1 vt dictum est, si affirmatiua est necessaria, non sequitur conclusio necessaria. quod patet per reductionem eius ad secundum modum primæ figuræ, ergo nec hic sequitur, si vero particularis negatiua est necessaria non sequitur semper conclusio necessaria, vt patet in his terminis, scilicet. Omne album est homo, quidam asinus necessario non est homo, tamen non sequitur, ergo quidam asinus necessario non est albus. In tertia vero figura sunt syllogismi affirmatiui & sunt negatiui. Affirmatiuorum autem quidam habent ambas propositiones vniuersales, quidam vero alteram. Qui habent ambas propositiones vniuersales, quacunque earum existente necessaria, siue maiori siue minori, sequitur conclusio necessaria, quod patet per reductionem eius ad primam figuram. Qui vero habent alteram vniuersalem, ea existente necessaria siue maiori siue minori sequitur conclusio necessaria. Si vero particularis sit necessaria, non sequitur conclusio necessaria, quia, si reducitur ad primam figuram, maior est de inesse, vbi, vt dictum est, non sequetur conclusio necessaria. Negatiuorum vero quidam habent propositionem negatiuam vniuersalem, quidam autem particularem. Vnde, qui habent propositionem negatiuam vniuersalem, ea existente necessaria non sequitur conclusio necessaria. Qui vero habent negatiuam particularem, & affirmatiuam vniuersalem quacunque earum existente necessaria non sequitur conclusio necessaria verbi gratia sic, Quidam homo non vigilat, omnis homo necessario est animal, ergo quoddam animal necessario nõ vigilat. Et hoc est affirmatiua existente necessaria. Negatiua autem existente necessaria sic, quoddam album necessario non est animal, omne album vigilat, non sequitur, ergo quoddam vigilans necessario non est animal, cum omne vigilans necessario sit animal. Et sic patet de syllogismis modalibus de necessario.

De syllogismis contingentibus. Cap. 14.

Sequitur de syllogismis contingentibus. Vbi nota, quod duplex est contingens, scilicet contingens quod inest, & contingens quod potest inesse. Dicitur autem hic contingens quod inest, quando prædicatum licet non sit de essentia subiecti, vel proprium eius; tamen est terminus, qui potest prędicari & negari de subiecto, licet nunc actu de eo prædicetur. Et talis propositio licet sit de materia contingenti, tamen dicitur de contingenti quòd inest. Contingens autem quod potest inesse, dicitur cum prædicatum est de contingenti, sicut de albo respectu hominis, tamen in propositione nõ dicitur actu inesse, sed possibiliter. vt cum dico, contingit hominem esse album, non est sensus, quòd homo sit albus, sed quòd potest esse albus. Sciendum, quod in prima figura vtraque propositione existente de contingenti, etiam conclusio erit de contingenti sic. Contingit omne album esse musicum, contingit omnem hominem esse album, ergo contingit omnem hominem esse musicum, & sic est de alijs modis. In secunda vero figura, si ambæ propositiones sunt de contingenti siue sint affirmatiuæ, siue altera earum sit negatiua, siue sint vniuersales, siue altera earum sit particularis, nunquam conclusio erit de contingenti, verbi gratia contingit nullum hominem esse album, contingit omne risibile esse album, ergo contingit nullum risibile esse hominem, non sequitur, quia necesse est omne risibile esse hominem, & sic de omnibus alijs. In tertia vero figura præmissis existentibus de contingenti, siue sint affirmatiuę, siue altera earum sit negatiua, siue vniuersales, siue particulares, semper sequitur conclusio de contingenti. vt contingit omnem hominem esse album. contingit omnem hominem esse musicum, ergo contingit musicum esse album, & sic est in alijs modis. Si vero altera præmissarum sit de contingenti, & altera de inesse, non semper sequitur conclusio de contingenti, & altera de inesse, non semper sequitur conclusio de contingenti. Vnde in prima figura maiori existente de contingenti, siue sit affirmatiua, siue negatiua, minori vero de inesse simpliciter, semper sequitur conclusio de contingenti. Vt contingit omnem hominem esse album, omne risibile est homo, ergo contingit omne risibile esse album. Maiori vero existente de inesse, & minori de contingenti, non semper sequitur conclusio de contingenti, vt per factus sit syllogismus sic, Omne sanum est animal, contingit omnem equum esse sanum, non sequitur, ergo contingit omnem equum esse animal. quia necesse est omnem equum esse animal. Sciendum, quia in qualibet propositione de contingenti potest saluari dupliciter dici de omni secundum duplicem eius sensum supradictum. Vnde cum dico, contingit omnem hominem esse album, comparo hominem ad dici, de quibus potest prædicari vel secundum esse ipsius albi, vt sit sensus, omne quod est homo contingit actu esse album. Vel secundum possibilem inhærentiam, vt sit sensus, omne, quod est homo, contingit posse esse album. Propositio de inesse habet solum vnum dici de omni, scilicet secundum comparationem subiecti ad sua inferiora secundũ actualem inherentiam prædicati. Et ex his sequitur, quòd virtute dici de omni illa de inesse potest sumi sub illa de cõtingenti. Vnum enim dici de omni sub duobus. quia ad minus in vno est consequentia. Sed illa de contingenti non potest sumi sub illa de inesse. Duo enim dici de omni non continentur sub vno. Et ista est causa, quare maiori existente de contingenti, minori vero de inse non sequitur conclusio de contingenti virtute syllogistica, licet sequitur gratia materiæ. Sciendum, quòd propositio de inesse est duplex, scilicet de inesse vt nunc, scilicet quando prædicatum vt nunc solum inest subiecto, vt Sortes currit, & de inesse simpliciter. Vnde ad hoc quòd sequatur conclusio de contingenti minori existente de inesse, debet esse de inesse simpliciter, quia prædicatum semper sequitur subiectum, ideo sequitur, quod quicquid contingit prædicato contingit subiecto. Sed quia in propositione de inesse vt nunc, prædicatum non semper sequitur subiectum, non erit semper verum, quod quicquid contingit prædicato, contingit subiecto. Nec est instantia, quod si minor esset de contingenti, quæ tantum valet quantum illa de inesse vt nunc, & maior esset de contingenti, sequitur conclusio. Nam si minor est de contingenti, semper prædicatum contingit subiecto. nam hęc, contingit hominem currere, semper est vera, quia semper contingit hominem currere, tamen ista, homo non currit, non semper est vera, ideo aliter se habet de vtraque. In secũda autem figura in tribus primis modis, negatiua existente de contingenti, affirmatiua vero de inesse non fit syllogismus. Et causa est, quia omnes syllogismi in tantum concludunt,

dunt, inquantum reducuntur ad primam figuram, vbi est dici de omni, & dici de nullo. Tales autem syllogismi non possunt reduci ad primam figuram. Non enim conuertitur vniuersalis negatiua de contingenti, vt de subiecto fiat prædicatum, & de prædicato fiat subiectū, vt supradictum est, sed conuertitur in terminis. Vnde hic, contingit nullum hominem esse album, conuertitur in hanc, contingit omnem hominem esse album. Vnde secundum hoc vniuersali negatiua existente de contingenti in tribus, videlicet modis, non fit syllogismus, quia non potest probari per dici de omni. Affirmatiua vero existente de contingenti, & negatiua de inesse fit syllogismus, quia potest reduci talis syllogismus ad primam figuram, per propositionem negatiuam similiter conuersam, tamen non erit conclusio de contingenti, vt supradictum est. In quarto autem modo nullo modo fit syllogismus, siue maior, siue minor sit de contingenti. Talis enim syllogismus non potest reduci ad primam figuram per conuersionem, sed per syllogismum conuersiuum, sed quacunque existente de contingenti & altera de inesse non potest fieri talis reductio. ergo ex eo nihil sequitur. Quòd autem maiori existente de contingenti, talis reductio fieri non possit, patet. sit talis syllogismus, Contingit omnem hominem esse album, quidam lapis non est albus: ergo quidam lapis non est homo, cuius oppositum est, omnis lapis est homo, fiat ergo syllogismus in prima figura sic, contingit omnem hominem esse album, omnis lapis est homo, ergo contingit omnem lapidem esse album. Sed hæc non opponitur huic, quidam lapis non est albus, quæ erat minor. Nam, vt dictum est, in propositione de contingenti saluatur dici de omni secundum possibilem inhærentiam. in futuro enim posset esse verum, quòd omnis lapis fieret albus, & quòd modo quidam lapis non sit albus & sic isto modo non valet coniugatio. Apparet etiam quod talis syllogismis non valeat. Nam propositionibus existentibus veris, aliquando sequitur conclusio falsa sic, Contingit omnem hominem esse album: quoddam risibile non est album: sequitur, ergo contingit quoddam risibile non esse hominem, quod est simpliciter falsum. Similiter si minor est de contingenti nihil sequitur, & fit syllogismus sic, Omnis homo est animal, contingit quoddam album non esse animal, ergo contingit quoddam album non esse hominem, vtputa ouum, quod est album, contingit quòd aliquando erit animal, aliquando non erit: si sequitur hæc de inesse, scilicet quoddam album non est homo, non tenet. Opposita enim eius est. omne album est homo: ergo omne album est animal, quę non opponitur huic, contingit quoddam album non esse animal. vt supradictum est. Si vero sumatur conclusio de contingenti, scilicet. Contingit quoddam album non esse animal, cuius opposita est necesse est omne album esse animal, idem sequitur, & fiat syllogismus in prima figura sic, Omnis homo est animal, necesse est omne album esse hominem: sequitur, ergo omne album est animal, vt supra de mixtionibus necessarij & de inesse dictum est, quæ non opponitur illi minori, scilicet contingit quoddam album non esse animal, & sic est inutilis coniugatio. In tertia vero figura maiori existente de contingenti, minori vero de inesse, sequitur conclusio de contingenti. Nam conuersa minori in quinque modis syllogismorum fit reductio ad primam figuram. verbi gratia fiat syllogismus sic, Contingit omnem hominem esse album, omnis homo est animal, ergo contingit quoddam animal esse album. conuersa minori per accidens fit tertius modus primæ figuræ sic, Contingit omnem hominem esse album, omne animal est homo, ergo contingit quoddam animal esse album. & sic est de alijs quatuor modis. Quintus autem modus tertiæ figuræ reducitur ad primam per syllogismum conuersiuum sic, Contingit quendam hominem non esse album, omnis homo est animal, ergo contingit quoddam animal non esse album. Cuius oppositum est, necesse est omne animal esse album, deinde ponatur sub ea minor primi syllogismi, scilicet omnis homo est animal, & sequitur, ergo necesse est omnem hominem esse album, quæ est contradictoria maioris primi syllogismi. Et sic patet de mixtione propositionum de contingenti, & de inesse in tribus figuris &c.

De mixtione contingentis & necessarij in tribus figuris syllogismorum. Cap. 15.

SEquitur de mixtione contingentis & necessarij. Notandum, quòd in prima figura quantum ad modos affirmatiuos maiori existente de contingenti, minori vero de necessario syllogismus erit perfectus, & cōcludet conclusionem de contingenti. Verbi gratia, Contingit omne animal esse album, necesse est omnem hominem esse animal, ergo contingit omnem hominem esse album. Si vero sit econuerso, scilicet maiori existente de necessario, & minori de contingenti, nullus fiet syllogismus. Causa est, quia propositio necessaria haberet vnum dici de omni, secundum, scilicet actualem inhęrentiam prædicati ad subiectum, & ad contenta sub eo, sed illa de contingenti habet duplex dici de omni, vt supradictum est, non ergo potest illa sumi sub illa de necessario per virtutem principij, quod est dici de omni. Sciendum, quod in prædicto syllogismo licet concludatur per dici de omni, potest tamen concludi conclusio de contingenti de possibili, quod scilicet communiter se habet ad necessarium & contingens in virtute istius regulę. Si aliquod subiectum sit essentialiter sub aliquo prædicato quicquid contingit sub subiecto contingit sub prædicato. In syllogismis autem negatiuis propositione affirmatiua existente necessaria, negatiua vero de contingenti sequitur conclusio de contingenti sic, Contingit nullum hominem esse album necesse est omne risibile esse hominem, sequitur, ergo contingit nullum risibile esse album. Si vero propositio negatiua sit necessaria, affirmatiua vero contingens, sequuntur duæ conclusiones, scilicet aliquando de contingenti, aliquando de inesse. Quod potest patere, nam ex opposito vtriusque conclusionis cum altera præmissarum infertur oppositum alterius præmissæ. Ratio autem, quare vtraque conclusio sequatur ad vnam negatiuam de necessario est, quia non solum prædicatum non dicitur inesse subiecto, sed nec etiam potest inesse. Vnde syllogismus significat quòd subiecto non insit prædicatum, nec possit inesse. Vnde, cum aliquid contingenter ponitur sub tali subiecto significatur quòd tale prædicatum remoueatur actu ab eo quod contingenter ponitur sub subiecto, & sic erit conclusio de contingenti, quia quod actu contingenter remouetur, facit enunciationem contingētem, & significatur quod nullo modo possit sibi inesse, & sic non solum contingenter non inest, immo nullo mo-

do inest ei, si sit enunciatio de inesse. In secunda autem figura in tribus primis modis negatiua existente de necessario, affirmatiua vero de contingenti, sequitur etiam duplex conclusio, scilicet de contingenti & de inesse, quia per conuersionem propositionis necessariæ reducuntur ad primam figuram. In quarto vero modo affirmatiua existente de contingenti, negatiua vero de necessario vel econuerso inutilis erit coniugatio. In tertia vero figura quantum ad syllogismos affirmatiuos vniuersales propositiones, vel aliquam vniuersalem habentes, maiori existente de contingenti, minori vero de necessario, sequitur conclusio de contingenti. Conuersa ergo minori fit syllogismus in prima figura. Si autem maior sit de necessario, minor vero de contingenti possibili, quia propositiones de contingenti possibili, conuertuntur sicut illæ de necessario, minori conuersa fit prima figura, sicut dictum est, quòd maiori existente de necessario, minori vero de contingenti, sequitur conclusio de contingenti possibili, licet non per dici de omni, sed per primam regulam. Quantum autem ad syllogismos affirmatiuos habentes aliquam præmissam particularem, si maior est vniuersalis sequitur regulas prędictas. Si vero maior est particularis sequitur secundam regulam. Quantum autem ad syllogismos negatiuos, dico, quòd quantum ad duos modos habentes maiorem vniuersalem negatiuam maiori existente de contingenti, minori vero de necessario, sequitur conclusio de contingenti, & reducuntur ad primam figuram per conuersionem minoris. Si autem maior erit de necessario, minor vero de contingenti, non fit syllogismus. Non enim posset reduci ad primam figuram. Si vero minor esset de contingenti possibili, quia conuerti posset sicut illa de necessario, fieret syllogismus in prima figura, vbi concluderetur duplex conclusio, scilicet de inesse, & de contingenti, vt supradictum est. Syllogismus autem negatiuus, cuius maior est particularis negatiua ea existente de contingenti, & minori existente de necessario, sequitur conclusio de contingenti, & reducitur ad primam figuram, per syllogismum conuersiuum. Maiori vero existente de necessario non fit syllogismus. Et sic patet de syllogismis modalibus.

De syllogismis conditionalibus ex propositionibus simplicibus. Cap. 16.

Dicto de syllogismis cathegoricis, nunc dicendum est de hypoteticis. Vt autem supradictum est, tres sunt species propositionum hypoteticarum, scilicet conditionalis, copulatiua, & disiunctiua. Sillogismi autem, qui sunt ex propositionibus copulatiuis, eodem modo se habent, sicut & syllogismi cathegorici, & ideo de eis prætermittamus. Sed, quia ex propositionibus cōditionalibus & disiunctiuis, aliter fiunt syllogismi qui in propositionibus cathegoricis, ideo de eis dicendum est, & primo de conditionalibus. Notandum, quòd propositiones conditionales vel sunt simplices, vel compositæ. Dico autem simplices, quæ tantum ex duabus cathegoricis componuntur, vt hæc, si est homo, est animal. Compositæ autem sunt, quæ ex pluribus componuntur, vt hæc, si est homo, cum sit animal, est substantia. Hæ autem compositæ tribus modis fieri possunt, quia vel erit propositio composita ex duabus conditionalibus & cathegorica, vt hic, si est homo, cum sit animal, est substantia, vel econuerso, erit composita ex cathegorica & conditionali sic, si tu es animatum, tu es homo, aut es animal: vel erit composita ex duabus conditionalibus, vt hic, si est homo est animatum, si est animal. Et, quia syllogismi, qui fiunt ex simplicibus, facilius sciuntur illis, qui fiunt ex compositis, ideo primo ponemus syllogismos simplices, & postea breuiter ostendemus secundum eorum similitudinem qualiter fiunt syllogismi ex compositis. Sciendum, quod simplices propositiones conditionales sunt quatuor. Aut enim habent ambas partes affirmatiuas, scilicet antecedens, & consequens, vt hæc, si est homo est animal, vel antecedens affirmatum, & consequens negatum, vt hæc, si est homo non est lapis. Aut consequens affirmatum, & antecedens negatum, vt hæc, si animal non est sanum est ægrum. Aut ambo negata, vt hæc, si non est animal non est homo. Syllogismi autem, qui ex his propositionibus fiunt, oportet quod sint consequentiæ quædam. Vt autem dicit Philosophus Secundo Topicorum, duplex est consequentia scilicet in positione, scilicet quando proceditur propositione antecedentis, & in contraria, scilicet quando proceditur à destructione consequētis, secundum ergo ista ex prædictis propositionibus, duæ fiunt figuræ, in quarum vna proceditur à positione antecedentis, in altera vero à destructione consequentis, quarum quælibet quatuor habet modos secundum quòd quatuor sunt propositiones, vt dictum est. Primus modus primæ figuræ est, si est homo, est animal, sed est homo, ergo est animal. Secundus est, si est homo, non est lapis, sed est homo, ergo non est lapis. Tertius est, si animal non est sanum est ægrum, sed animal non est sanum, ergo est ægrum. Quartus est, si non est animal non est homo, sed non est animal, ergo non est homo. Sciendum, quòd isto modo fiunt syllogismi cum hoc relatiuo qui, vel cum hoc nomine quicunque, faciunt enim prædicta nomina connotationem oppositionem antecedentis sic, omnis qui currit mouetur, sed Petrus currit: ergo Petrus mouetur, vel quicunque &c. A destructione consequentis sic, Omnis qui currit vel quicunque currit mouetur, sed Sortes non mouetur, ergo Sortes non currit. Et sic habet se in omnibus alijs modis dictarum figurarum. Patet ergo de syllogismis conditionalibus ex propositionibus simplicibus.

De syllogismis conditionalibus ex propositionibus hypoteticis compositis. Cap. 17.

Sequitur de conditionalibus compositis, quarum duæ, vt dictum est, consistunt ex tribus cathegoricis. Tertia vero ex quatuor. Sed tres propositiones cathegoricæ secundum affirmationem & negationem octo modis possunt variari. Primo possunt omnes esse affirmatiuæ. Secundo omnes negatiuæ. Tertio duę primæ affirmatiuæ, & tertia negatiua. Quarto duæ primę possunt esse negatiuæ, & tertia affirmatiua. Quinto prima affirmatiua & duæ vltimæ negatiuæ. Sexto prima negatiua, & duæ vltimæ affirmatiuę. Septimo prima & vltima affirmatiuæ & media negatiua. Octauo prima & vltima negatiuæ & media affirmatiua, ideo in qualibet dictarum potest fieri variatio, & sic sunt octo. Tertia vero conditionalis composita ex duabus conditionalibus. Quæ quatuor habent cathegoricas multiplicister

ter habent variari. De quibus omnibus compoſitis propoſitionibus, & earũ varietate & ſyllogiſmis, qui ex eis fiunt, diffuſe dixi in libro, quem feci de hypoteticis ſyllogiſmis. ideo diffuſe de eis nunc tractare prætermitto, ſed videamus ſolum modos ſyllogizandi in qualibet earum. Fiunt autem ſecundum quamlibet dictarum propoſitionum duæ figuræ, in quarũ vna proceditur à poſitione antecedentis, in altera à deſtructione conſequentis. Prima enim propoſitio, vt dictum eſt, componitur ex conditionali, & cathegorica ſic. Si eſt homo cum ſit animatum eſt animal, ſed eſt homo, ergo cum ſit animatum eſt animal. Et conſimiliter fiet talis ſyllogiſmis, ſi aliqua pars eius vel omnes ſint negatiuæ ſic, ſi eſt homo cum non ſit inanimatus eſt ſenſibilis, ſed eſt homo. ergo cum non ſit inanimatũ eſt ſenſibile. A deſtructione vero conſequentis ſic, ſi eſt homo cum ſit animatus eſt ſenſibilis, ſed cum non ſit animatum, non eſt ſenſibile. ergo non eſt homo. In negatiua, ſi eſt homo cum non ſit inanimatus eſt ſenſibilis, ſed cum non ſit inanimatum non eſt ſenſibile, ergo non eſt homo. Secunda vero propoſitio, vt dictum eſt, compoſita ex cathegorica, & cõditionali ſic, ſi cum eſt animal eſt animatum, eſt homo. Fiunt autem ex tribus propoſitionibus ſyllogiſmi à poſitione antecedentis ſic. Si cum eſt animatum eſt homo eſt animal, ſed cum eſt animatum eſt homo: ergo eſt animal. Negãdo vero aliquam partem ſic, ſi cum eſt animatum eſt homo nõ eſt equus. A deſtructione vero conſequentis ſic, ſi cum eſt animatum eſt homo eſt animal, ſed non eſt animal. ergo cum ſit animatum non eſt homo. Cum parte vero negatiua ſic, ſi cum eſt animatum eſt homo non eſt equus, ſed eſt equus, ergo cum ſit animatum nõ eſt homo. Et quia vt dictum eſt, quælibet illarum propoſitionũ habet variari octo modis, ex qualibet poſſunt fieri. 16. ſyllogiſm. ſcilicet octo à poſitione antecedentis, & octo à deſtructione cõſequentis. Tertia vero propoſitio, vt dictum eſt, compoſita eſt ex duabus cõditionalibus ſic, ſi eſt homo eſt animal, ſi eſt animal eſt ſubſtantia. Poteſt autem hic propoſitio variari tripliciter ſecundum triplicem variationem terminorũ. Nam in ea eſt vnus terminus bis ſumptus: cũ autem ſint duę conditionales, talis terminus aliqñ eſt antecedens in vtraq; ſic, ſi eſt homo eſt animal, ſi nõ eſt homo eſt inſenſibile. Aliquando eſt conſequens in vtraque ſic, ſi eſt homo eſt animal, ſi eſt lapis nõ eſt animal. Aliquando eſt conſequens in vna, & antecedens in alia ſic, ſi eſt homo eſt animal, ſi eſt animal eſt ſubſtantia. Et ſecundum hoc tripliciter variatur ſyllogiſmi, qui fiunt ex huiuſmodi propoſitionibus, & tamen quęlibet iſtarum propoſitionum multiplicatur in octo ſecundum affirmationes & negationes partium eius, ex quibus fiunt. 16. modi ſyllogiſmorum. Quando vero idem terminus in vna eſt conſequens, & in altera eſt antecedens, fiunt ſyllogiſmi ſic, ſi eſt homo eſt animal, ſi eſt animal eſt ſubſtantia, ſed eſt homo, ergo eſt ſubſtantia, & huiuſmodi fiunt à poſitione antecedentis. A deſtructione conſequentis ſic, ſi eſt homo eſt animal, ſi eſt animal eſt ſubſtantia, ſed non eſt ſubſtantia, ergo non eſt homo. Et hæc dicitur à Boetho prima figura iſtarũ propoſitionum. Secunda figura ſecundum eum fit, quando idem eſt antecedens in vtraq;, ex quo fit ſyllogiſmus à poſitione antecedentis ſic, ſi eſt homo eſt animal, ſi non eſt homo eſt inſenſibilis, ſed eſt homo: ergo non eſt inſenſibilis, vel ſic, ſi eſt homo eſt animal, ſi non eſt homo eſt rationalis, ſed eſt homo: ergo eſt rationalis. Ad deſtructione conſequentis ſic, ſi eſt homo eſt animal, ſi nõ eſt homo eſt inſenſibilis: ſed non eſt animal: ergo eſt inſenſibilis. Vel ſic, ſi eſt homo eſt animal, ſi non eſt rationalis nõ eſt homo, ſed non eſt animal: ergo nõ eſt rationalis. Deſtructo enim animali deſtruitur homo: quo deſtructo deſtruitur rationale. Tertia figura ſecundum eum, eſt quando nõ arguitur à deſtructione conſequentis, ſed ſolum à poſitione antecedentis ſic, ſi eſt homo eſt animal, ſi eſt lapis non eſt animal: ſed eſt homo: ergo non eſt lapis. Et ſic patet de ſyllogiſmis conditionalis.

De ſyllogiſmis diſiunctiuis & de propoſitionibus reduplicatiuis, & de conuerſione per comparationem. Cap. 18.

DE ſyllogiſmis diſiunctiuis nunc dicendum eſt. Vbi nota, quòd ſicut vna propoſitio conditionalis ſecundum affirmationem vel negationem ſuarum partium multiplicatur, & ſic ſunt quatuor, ita etiam ſe habet de propoſitione diſiunctiua ſic, quia aut ambæ partes ſunt affirmatiuæ, vt aut eſt ſanum, aut eſt ægrum. Vel ambę partes ſunt negatiuę, vt aut non eſt ſanum, aut non eſt ægrum, vel prima eſt affirmatiua & ſecunda negatiua. vt aut eſt ſanum, aut non eſt ægrũ, vel prima negatiua, & ſecunda affirmatiua, vt aut non eſt ſanum, aut eſt ægrum. Ad faciendum autem ſyllogiſmos de prædictis propoſitionibus primo oportet videre quæ dictarũ propoſitionũ vni ſimplici conditionali æquipollet. poſtea ſecundum ꝙ fiebat ſyllogiſmus ex illa conditionali ſimplici, vt ſupradictum eſt, ſic fiat de iſta diſiunctiua. Ad hoc enim videndum, oportet ſupponere, ꝙ ad hoc, vt propoſitio diſiunctiua ſit vera, ſemper oportet quòd altera pars ſit falſa, ita videlicet quòd prima pars ſit falſa, & ſecunda vera. Et quia poſita quacunque propoſitione falſa ſi verificatur debet verificari per ſuam oppoſitam. Verbi gratia, ſi hæc eſt falſa, nõ eſt homo, verificatur per hanc, eſt homo. & econuerſo, ideo videamus in propoſitione diſiunctiua partem primam, vtrum ſit affirmatiua vel negatiua, ſi prima pars eſt affirmatiua æquipollet antecedenti cõditionalis negato. Nam ſicut antecedens conditionalis ſupponitur quòd debet eſſe verum ad hoc. quòd tota conditionalis ſit vera, ita prima propoſitio cathegorica, quã vocamus in diſiunctiua antecedens, ſemper debet eſſe falſa. Ad hoc vero quòd iſta duo antecedentia æquipolleant, oportet, quòd, ſi vnum eſt affirmatum, quòd alterum ſit negatum, quia in vtraque, ſ. conditionali & diſiunctiua, cõſequens eſt verum, ideo ad hoc quod inter ſe æquipolleant, oportet, quòd, ſi vnũ eſt affirmatum & reliquum, & ſi vnum eſt negatum & reliquũ. Verbi gratia, ſit diſiunctiua iſta, aut eſt ſanum aut eſt ęgrum, quæ habet antecedens & conſequens affirmatiua, ad hoc ꝙ æquipolleat conditionali veræ debet conditionalis habere antecedens negatum & conſequens affirmatum ſic, ſi non eſt ſanum eſt ęgrum & ſic de alijs. His habitis faciliter poſſunt ſciri ſyllogiſmi diſiunctiui. vt enim ſupradictum eſt, quatuor ſyllogiſmi conditionales fiunt à poſitione antecedentis, & quatuor à deſtructione conſequentis. Eodem modo in iſtis propoſitionibus. Prima enim propoſitio conditionalis, ex qua ſumebatur primus modus, erat iſta, ſi eſt homo eſt animal, ſecundũ ergo dicta huic æquipollet iſta, aut nõ eſt homo, aut eſt animal. Fiat ergo ſyllogiſmus diſiunctiuus ſic, aut non eſt homo aut eſt animal, ſed eſt homo: ergo eſt animal. Secunda propoſitio ſecundi modi erat iſta, ſi eſt homo

non

non est lapis,cui ęquipollet ista,aut non est homo,aut nõ est lapis,& fiat syllogismus disiunctiuus sic, Aut non est homo,aut non est lapis,sed est homo, ergo non est lapis. Tertia propositio erat ista, si animal non est sanum est ægrum,cui æquipollet ista, Aut est sanũ,aut est ægrum : & fiat syllogismus disiunctiuus sic,Aut est sanum aut est ægrum,sed non est sanum,ergo est ęgrum. Quarta propositio erat ista,si non est animal,nõ est homo,cui ęquipollet ista, Aut est animal, aut est homo,& fiat syllogismus disiunctiuus sic, Aut est animal, aut est homo. sed non est animal : ergo non est homo.

In secunda vero figura proceditur à destructione consequentis,& fit primus syllogismus sic, aut nõ est homo, aut est animal : sed non est animal, ergo non est homo. Secundus sic, Aut non est homo,aut nõ est lapis. sed est lapis : ergo non est homo. Tertius sic, aut est sanum, aut est ægrum,sed non est ægrum: ergo est sanum. Quartus sic, Aut est animal,aut nõ est homo: sed est homo : ergo est animal. Et sic patet de syllogismis disiunctiuis. Dictum ergo sit de syllogismis hoc modo. De alijs autem speciebus argumentationis non me intromitto.

Notandum ad hoc quod propositio reduplicatiua sit vera requiritur,q̃ quatuor propositiones exponentes ipsam,s.tres cathegoricæ, & vna hypotetica sint veræ, & si aliqua ipsarũ esset falsa,ipsa esset falsa. Et, quia tales propositiones aliqñ fiunt gratia concomitãtiæ,vt si dicatur, homo inquantũ corporeus est coloratus. aliquando gratia causæ,vt ignis inquantum calidus est calefactiuus. Et ideo reduplicatiua gratia causę,ad veritatẽ suam non solũ requiritur quod quatuor eius exponentes sint verę,sed quod illud super quod cadit reduplicatio exprimat causam importati per prædicatum, vel q̃ sit illud, cui primo inest prædicatum principale. Verbi gratia, de vtraq; dictarum propositionum. Ad hoc.n.quod ista sit vera,homo inquantum corporeus est coloratus,requiritur quod hæ sint veræ.s.homo est coloratus, homo est corporeus, & omne corporeum est coloratũ & si aliquid est corporeum,i.coloratũ. Similiter ad veritatem istius, ignis inquantum calidus est calefactiuus. Verum est,quod ignis est calefactiuus,& quod ignis est calidus, & omne calidũ est calefactiuum, & si aliquid est calidum,i.calefactiuũ, & calidus est causa calefactionis. Et conuertitur reduplicatiua sic,ignis inquantũ calidus est calefactiuus,aliquid, quod inquantum calidum est calefactiuum est ignis, & non sic,Calefactiuum inquantum calidus est ignis. Notandum,quod propositio vniuersalis affirmatiua conuertitur simpliciter mutatis terminis finitis in terminos infinitos,cõsimiliter est etiã de particulari negatiua.Causa est, nam ꝑpositio vniuersalis affirmatiua in terminis finitis non conuertitur simpliciter, quia inueniuntur termini in quibus sic, vt omnis homo est risibilis, & omne risibile est homo. Inueniuntur etiam termini in quibus non,vt omnis homo est animal : non sequitur.ergo omne animal est homo,quia in plus se habet animal quã homo. Sed quia terminus qui in plus se habet quã alius terminus, si infinitetur se habet in minus quã ille,qui in minus se habebat. Nam de paucioribus prædicatur non animal,quã non homo : quia non animal prędicatur de omnibus entibus, præterquam de animalibus. Non homo vero prædicatur de omnibus entibus, etiam de animalibus,præterquam de homine,potest ergo fieri conuersio. In particulari vero negatiua in terminis finitis nõ fit conuersio,quia inueniuntur termini, in quibus nõ : quando videlicet aliqua species prædicatur negatiue de suo genere, vt quoddam animal non est homo, sed non econuerso : sed si verificatur termini,scilicet homo nõ est albus,in plus se habet non albus quàm nõ homo : ergo potest fieri conuersio,scilicet quoddam non album non est non homo. Et sic patet de syllogismis, &c.

TRACTATVS SECVNDVS DE SYLLOGISMO SIMPLICITER.

De natura syllogismorum, de inesse, & eius regulis.

QVONIAM scire est causam rei cognoscere, causæ autem cuiuslibet entis per se sunt quatuor,s.efficiens,materialis,formalis, & finalis, ad perfecte cognoscendum vnumquodq; oportet has quatuor causas cognoscere. Est ergo causa efficiens syllogismi anima rationalis formans ipsum,vnde syllogismus est actus rationis. Materia vero eius sunt tres termini, vt materia remota & duę propositiones,vt propinqua: & similiter est in syllogismo, sicut in alijs rebus constantibus ex materia & forma, q̃.s.est in eis reperire duplicem materiam, quæ dicta est. Finis autem eius est facere fidem, seu notitiam ignotæ cõclusionis. Forma vero eius est virtus seu potestas inferendi cõclusionem ex pręmissis,& hęc tangitur per diffinitionem syllogismi. Hanc autẽ formam circunloquitur figura,& modus. Figura.n.est dispositio medij ſ̃m subiectionem & prædicationem. quæ,s.dispositio tripliciter variatur,quia aut medius terminus subijcitur & prędicatur semel in pręmissis,& sic est prima figura. Dicitur aũt hæc dispositio prima figura, quia medium habet perfectionem rationem medij, quod participat naturam extremorũ in subijciendo,minoris extremitatis,& maioris in prædicando. Aut prędicatur bis,& sic est. Secunda figura,quę secũda dicitur,quia deficit à perfectione medij, in prima.n.figura medium est medium ſ̃m rationem & ſ̃m positionem, in secunda aũt est primum ſ̃m positionẽ, cũ sit supra extremitates. Aut subijcitur bis,& sic est tertia figura,quæ dicitẽ tertia,quia mediũ est tertium ſ̃m positionem,cũ sit infra extremitates.

Sciendũ autem q̃ figura proprie reperitur in mathematicis,transumptiue autem in syllogismo, & hoc ad similitudinem figurę triangularis,nam sicut triangulus est clausio trium linearum in tribus angulis,ita syllogismus est concursus trium propositionum,s.maior, minor,conclusio in tribus terminis. Modus autem est determinata qualitas & quantitas propositionum pręmissarũ ad hoc, vt ex eis sequatur conclusio.quæ quidem ex certis regulis traditis à Philosopho in.1.Priorum colligitur. Quarum quædam sunt cõmunes tribus figuris, quædam speciales. Communes sunt duæ. Primo,q̃ ex puris particularibus, vel indefinitis, vel singularibus nihil sequitur in aliqua figura. sub particulari intelligendo tam indefinitam, quæ in materia contingenti æquipollet particulari. vt Philosophus dicit,quàm singularem, oportet ergo vt dicit alteram esse vniuersalem. Ratio huius regulæ est. quia nõ sequitur,quòd,si aliqua duo participant aliquod mediũ particulariter q̃ propter hoc illa duo sint eadem. verbi gratia, album & grammaticum participant idem medium, quod est homo, cũ quidam homo sit albus & grammaticus,sed ex hoc nõ sequitur q̃ album & grammaticum sint eadem simpliciter,vnde non valet hæc argumentatio,

gumentatio. Quidam homo est grammaticus: quidam albus est homo: ergo quoddam albũ est grammaticum. immo est fallacia cõsequẽtis, vel s'm quid & simpliciter. Alia ratio potest esse, quã Philosophus inducit. quia aut nõ erit syllogismus, & hoc, quia petetur principium: aut non erit ad propositum, vt sit hæc conclusio probanda. Musica est studiosa, & assumantur hæ præmissæ, Quædã voluptas est studiosa: musica est voluptas, ergo, &c. Maior cũ sit particularis aut stabit pro illa voluptate particulari, quę est musica, & tunc petitur cõclusio probanda: aut stabit pro aliqua alia, & tunc syllogismus erit quidem, sed nõ ad conclusionem intentam, sic ergo oportet ꝙ altera præmissarum capiatur vniuersaliter, vt fit syllogismus. Sed contra dictam regulam videtur esse Philosophus, qui docet syllogizare ex puris particularibus per syllogismum expositoriũ in tertia figura. Ad hoc videndum ꝙ cum dicitur ex puris particularibus non fieri syllogismũ, intelligitur vere & simpliciter syllogismus qui habet perfectam rationem syllogismi, syllogismus.n.expositorius non est vere syllogismus, sed magis quædam sensibilis demonstratio seu quędã resolutio facta ad sensum ad hoc, vt cõsequentia, quæ vera erat secundum intellectualem cognitionem, declaretur in sensibili. Secunda regula est quod ex puris negatiuis nihil sequitur, nec fit syllogismus, huius autẽ ratio potest esse. quia omnis syllogismus aut affirmat aliquid de aliquo, & est affirmatiuus, aut negat aliquid ab aliquo, & est negatiuus, si affirmat aliquid de aliquo in conclusione, oportet, quod hoc sit per aliquid cõueniens, quod quidẽ erit mediũ, & ideo vtraq; præmissarum necessario erit affirmatiua, si autem remoueat aliquid ab aliquo, oportet quod hoc sit per aliquod tertium conueniens vni illorũ & repugnans alteri, quod sic quidem erit medium, & sic patet quod in syllogismo negatiuo, oportet alteram esse affirmatiuã. Sunt autem quædam quæ rectificant primam fig. & sunt duę regulæ, & quædam secundam, & sunt etiã duæ, quædam tertiam, & est vna. In prima figura regula prima est, ꝙ maior debet esse vniuersalis, alias nõ fieret syllogismus. Cuius ratio est, quia maiori existente particulari contingeret medium esse communius extremis: de quo particulariter sumpto posset prædicari maior extremitas affirmatiue vel negatiue. Si affirmatiue cõtingeret capere extrema cũ medio repugnantia, & tunc non sequeretur vera conclusio affirmatiua. vt si fieret sic, Quoddã animal est asinus, omnis homo est animal: deberet sequi hęc conclusio, ergo quidam homo est asinus, quæ esset falsa pręmissis existentibus veris. Rursus, si capiantur negatiue & particulariter, cõtinget esse conuertibilia, vel vt superius & inferius, & tũc falso negaretur vnum de altero in conclusione, cum tamen ex qualitate præmissarum deberet sequi conclusio negatiua. Vt si fiat sic, Quoddam animal non est homo, omne risibile est animal, ex his deberet sequi hæc conclusio, ergo quodam risibile non est homo: quæ quidem esset falsa, præmissæ tñ veræ. Patet ergo ex quo cum tali dispositione aliquando cũ præmissis veris stabit conclusio falsa, quod non est secundum formam syllogismi. Omnis quidem dispositio facta s'm regulas syllogismorum semper eandem conclusionẽ syllogizat in omni materia, si præmissæ sint veræ. Secunda regula est, quod in prima fig. ra minor non debet esse negatiua. Cuius ratio est: quia, si aliter fieret accideret fallacia cõsequentis, procedendo.s.cum negatione medij de minori extremitate quod quidem est inferius ad negationem maioris extremitatis, quæ est superior ad medium. Vt si fiat sic, Omnis homo est animal: nullus asinus est homo, non sequeretur, ergo nullus asinus est animal. Posset aũt vtriusq; regulæ alia communis ratio assignari: quia.s.syllogismi primæ figurę perficiuntur per dici de omni & dici de nullo: his autem pręmissis repugnat maiorem esse particularem, vel minorem negatiuam, vt patet intuenti rationes dictorum principiorum. In secũda figura prima regula est, quod maior debet esse vniuersalis. Cuius ratio est: quia eius syllogismi descendunt à syllogismis primæ figuræ per conuersionem maioris in terminis, & ideo sicut ibi oportet maiorem esse vniuersalem, ita & hic. Vel potest ostendi necessitas huius regulæ per instantiam in terminis, vt dictũ est supra. Nam si maior capiatur particulariter cõtinget maiorem extremitatem esse supra medium, & supra minorem extremitatem. Nihil.n.prohibet inferius prædicari de superiori particulariter sumpto, & ita mediũ posset prædicari de maiori extremitate particulariter & contingere extrema esse conuertibilia, vel se habere vt superius & inferius, & tunc non sequetur conclusio negatiua vera. Affirmatiua aũt non potest sequi, quia in hac figura semper concluditur negatiue. Vt si fiat sic, Quoddã animal non est homo: omne rationale est homo: nõ sequitur, quod nullũ rationale sit animal. Secunda regula est, quod oportet alteram præmissarum esse negatiuam. quia ex vtrisq; affirmatiuis in secunda figura nihil sequitur. Cuius ratio est, quia, si vtraq; sit affirmatiua, tunc medium erit superius ad extrema disperata, quorum neutrũ de altero prædicatur in conclusione. Non.n.sequitur, si aliquod vnum inest duobus, quod propter hoc vnum insit alteri. Posset etiam vnum superius affirmari de duobus inferioribus, quorum vnum esset sub altero, & ita nõ posset vnum de altero negari: & ita non sequitur conclusio affirmatiua, nec negatiua, vbi vtraq; præmissarũ sit affirmatiua. Sed tunc quęritur si oportet alteram esse negatiuã, quare non determinate maior vel minor, sed indifferenter alteram. Dicitur, quod huius ratio est: quia & non determinato altero medium æqualiter respicit extrema tanquam sub se posita: & ideo quantum ad syllogismum nõ refert de quo affirmetur vel negetur. Vtroq; enim modo fit syllogismus, licet diuersimode.

In tertia figura est vna regula, scilicet ꝙ minor semper est affirmatiua, cuius ratio est, quia non sequitur, ꝙ, si aliquod inferius sit repugnans alicui tertio, quod propter hoc & superius: quod oportet fieri hic si minor esset negatiua: quod sic patet. Medium.n.est sub extremitatibus: maior aũt est supra medium, & minorem extremitatem, & ideo non oportet, quod idem repugnet maior in conclusione. Vt si fiat sic, omnis homo est animal: nullus homo est asinus: non sequitur, ergo quidã asinus non est animal, & sic nõ sequitur conclusio negatiua vera. Item nec affirmatiua, quia potest esse, ꝙ extrema sibi repugnent, vt patet si capiantur hi termini, animal, lapis, homo. Vel potest esse huius ratio, quia tertia figura descendit à prima per conuersionem minoris. Et ideo sicut oportebat ibi minorem esse affirmatiuã, ita & hic. Non autem lateat nos ꝙ aliquando contingit syllogismũ contra prædictas regulas concludere veram conclusionem, sed hoc non erit ex necessitate formæ syllogisticę, sed ex necessitate materiæ. quia.s.vel termini sunt conuertibiles, vt qñ concludetur cõclusio affirmatiua, vel repugnantes, vt qñ concludetur negatiua. Addantur autem dictis regulis quædam aliæ respicientes magis conclusionem ꝙ̃ præmissas: quarũ quædam sunt cõmunes, quædam propriæ,

priæ. Communes sunt duæ, prima in omni figura, si aliqua præmissa est particularis, oportet conclusionem esse particularem, cuius ratio esse potest, quia, si altera præmissarum est particularis medium conuenit alteri extremitati particulariter in illa pręmissa. Et quia, non est conuenientia inter extremitates nisi per naturam medij non plus cõueniet extremitas cum extremitate particulari q̃ altera extremitas cum medio. Vnde in conclusione oportet extremitatẽ extremitati conuenire particulariter, sicut in præmissa medium cõueniebat particulariter alteri extremitatum. Idem est, si sit particularis negatiua, quia extremitas disconuenit ab extremitate particulariter in conclusione, sicut mediũ ab extremitate in pręmissa. Secunda regula est, si altera pręmissarum est negatiua, oportet conclusionem esse negatiuam, cuius ratio est, quia quę discõueniunt in tertio, oportet ꝙ inter se disconueniant. Cum ergo extremitates disconueniant in medio, quia ꝙ vni conuenit alteri repugnat, necessario inter se disconueniunt. quare, cũ conclusio sit ex extremitatibus, oportet vnam ab alia remouere, & sic conclusio erit negatiua, altera præmissarum existente negatiua. Sed præmissarũ quædam spectant ad primam figuram, quædã ad secundam, & quędam ad tertiam. Pro prima sunt duæ, Prima est, ꝙ conclusio semper assimilatur maiori in qualitate, & minori in quantitate, cuius ratio est: quia cõclusio est pars maioris quantum ad prædicatũ; habet.n. idem prædicatum cum maiori, & minoris quantum ad subiectũ, qualitas autẽ est dispositio prædicati quasi formę, quantitas autem est dispositio subiecti quasi materiæ. Vnde, cum conclusio participet prædicatum à maiori & subiectum à minori assimilatur maiori in dispositione prędicati & minori in dispositione subiecti. Secunda regula est, ꝙ omnia problemata concluduntur per primam figurã: hoc est tam vniuersale quàm particulare, tam affirmatiuum quàm negatiuum. In secunda figura est vna regula, s. ꝙ in ea non concluditur nisi negatiue. Cuius ratio est, quia oportet alteram pręmissarũ est negatiuam, vt ostensum est, & quando ita est necesse est conclusionem esse negatiuam. In tertia est vna similiter, s. ꝙ omnis conclusio est particularis & nunquam vniuersalis. Cuius ratio est, quia licet duo conueniant in vno tertio etiã ꝙ vniuersaliter tertium illis conueniat, non ideo oportet ꝙ illa duo inter se totaliter cõueniant vel sint idem: quod ideo est, quia contingit maiorem extremitatem in minus esse quam minorem. Vnde in conclusione maior non prędicabitur de minori vniuersaliter. Vt omnis homo est risibilis, oĩs homo est animal, non sequitur, ergo omne animal est risibile, sed bene, ergo quoddã animal est risibile.

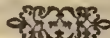
Syllogismorum Modalium nonnullæ regulæ.

HAbitis ergo regulis cum suis rationibus, quæ rectificant syllogismos de inesse, restat breuiter tangere regulas rectificantes syllogismos de modo. Ad cuius euidẽtiam sciendum est ꝙ triplex est syllogismus. Quidam constat ex propositionibus simplicis inhærentiæ, de quo dictum est. Quidã constant ex vtraq; præmissa de modo. Quidam ex altera de modo, & altera de inesse, & dicitur syllogismus mixtus. Si ex vtraque modali, aut erit ex vtraq; de necessario, aut ex vtraq; de contingenti. Sub necessario autem intelligitur & impossibile contrariæ sumptum, i. cũ negatione apposita verbo. Vnde idem est necesse est esse, & impossibile est non esse. Idem.n. est iudicium vtriusq;. Sciendum etiam, ꝙ hic tam in præmissis quam in cõclusione semper accipitur contingens non necessarium, quod dicitur in contingenti nato, & indefinito, seu ad vtrumlibet. Si ergo fit syllogismus ex vtraq; de necessario saluatis regulis præhabitis in omni figura potest fieri bonus syllogismus concludens de necessario, & per consequens de inesse. Si vero fiat ex vtraq; de contingenti semper fit in prima, seu ambæ sint affirmatiuæ, seu negatiuæ, seu altera tantum, hoc solo excepto, ꝙ si maior sit vniuersalis, cõclusio erit de contingenti, & non de inesse. Si aũt fuerint ex vtraq; negatiua cõuersa minori vel vtraq; in affirmatiuam, erit syllogismus. Est autem sciendum, ꝙ omnes propositiones de contingenti non necessario habent affirmatiuã figuram, & conuertuntur, ad se inuicem affirmatiuę negatiuis & econtra, vt probat Philosophus Primo Priorum. In secunda autem figura ex vtrisq; de contingenti nõ fit syllogismus. cuius ratio ex superioribus patet, quia. s. ex puris affir. in secunda figura non est syllogismus. Propositiones autem de contingenti, vt dictum est affirmatiuæ sunt omnes in secunda figura. In tertia vero figura ex vtrisque de contingenti non fit syllogismus nisi vtraque sit particularis. Si vero fiat syllogismus mixtus aut est ex vna de inesse, & altera de necessario, aut ex vna de cõtingenti, & altera de inesse, aut ex vna de necessario, & altera de contingenti. pluribus.n. modis non fit mixto. Sciendum ergo, ꝙ in omni tali mixtione, s. de inesse & contingenti, semper de inesse debet accipi simpliciter, & nõ de inesse vt nunc. Dicitur autẽ propositio de inesse simpliciter, in qua prædicatum per se inest subiecto, seu sit de quidditate eius quantum ad primum modum per se, seu non: sed fluat ex principijs eius, vt cũ propria passio dicitur de subiecto quantum ad secundum modum. Dicitur, etiam de inesse simpliciter, quando prædicatur aliquod accidens commune, quod sequitur totam speciem s̃m omne tempus, sicut nigredo inest coruo & æthiopi. Quando autem nullo istorum modorum prædicatur aliquid de subiecto est de inesse, vt nunc, vt hæc, omnis homo currit. Si ergo sit mixtio de inesse & necessarij in prima figura est talis regula, Maiore existente de necessario & minori de inesse simpliciter & non vt nunc sequit̃ conclusio de necessario. Si autem ecõuerso fiat. s. maiore de inesse & minore de necessario, sequitur conclusio de inesse, & non de necessario: quorum ratio est, quia, cũ conclusio participet cum maiore in prædicato, vt dictũ est: modus autem necessitatis & contingentiæ sit dispositio prædicati in comparatione ad subiectum, conclusio participabit eodem modo: quod nõ potest fieri, quando minor est de necessario, & maior de inesse, bene tamen tunc sequitur conclusio de inesse. In plus.n. est inesse simpliciter quàm necessario. Quę.n. necessario insunt, insunt simpliciter, & non econtra. In secunda vero figura est talis regula, vniuersali negatiua de necessario existente, & altera de inesse, sequitur cõclusio de necessario. Si vero aliter fiat nõ sequitur de necessario, quia, si affirmatiua fuerit de necessario & negatiua de inesse, sequitur conclusio de inesse, cuius ratio est, quia secũda figura, quantum ad omnes suos modos, descendit à secũdo modo primæ figuræ, in quo maior est vniuersalis negatiua, & in ipsum reducitur vt supra patet. Et ideo sicut ibi oportebat vniuersalem negatiuam, quę est maior, esse de necessario, vt sequeretur talis conclusio, ita in hac figura oportet ꝙ talis negatiua post reductionẽ in prima sit maior. Ex quo patet, ꝙ in quarto secundæ figuræ non potest fieri vniuersalis mixtio quãtum ad conclusionem de necessario, cum non habeat aliquã vniuersalem negatiuam. In tertia

figura est talis regula in modū affirmationis & negationis, vniuersalis affir. vel neg. existente de necessario sequitur conclusio talis, aliter non. cuius potest reddi eadē causa, quæ & supra, quia post reductionem ad primam figuram vniuersalis fiet maior quā oportet in prima esse de necessario. Per quod patet, quod circa primum & secundū tertiæ fiūt quatuor syllogismi vniuersaliter mixti accipiendo vtrobiq; de necessario. Sequitur de secunda mixtione, s. de inesse & contingentis. Ad cuius euidentiam sciendum, ꝙ vt dicit Philosophus Primo Priorum, contingens capitur vno modo vt etiam necessarium dicitur contingens, i. non impossibile, alio modo vt etiā non necessarium. De his autem duobus modis dicitur cōtingens æquiuoce, sicut de duobus signis significatis. Alio modo capitur vt stat in sua communitate non respiciens hoc vel aliud tantum, sed indifferenter vtrunq;, non tamen ꝙ sit tertium significatum. Et hoc modo captū dicitur contingens possibile, seu secundum rationem suæ communitatis. Sicut clarius loquēdo, animal potest capi tribus modis. Vno modo pro rationali, & isti duo modi sunt eius differentiæ. Tertio modo potest considerari nō pro hoc, aut pro illo tantum, sed pro sua forma vniuersali, inquantum. s. est animal solum. Quod autem necessarium sit contingens probat Philosophus in Libro Peri Her. Quod autem hoc sit sic potest ostendi. De ratione contingentis quod dicitur de necessario & non necessario, est solum, quod habeat potentialitatem ad esse sine positione alterius differentiæ, sicut dicitur de genere. Vtrunque autem dictorum habet hanc potentialitatem, licet æquiuocæ, quia necessariū habet possibilitatem semper actui coniunctā, aliud vero distantem ab actu, ideo vtrunq; dicitur contingens. Hoc autē necessarium duas habet species. Vna est contingens natum, quod quidem habet causam quare possit esse. Sed quia talis causa aliqñ impeditur est non necessariū, sicut canescere in senectute. Alia est contingens infinitum, i. indeterminatum vel incertum siue ad vtrumlibet. Dicitur autem sic, quia nullam causam habet, quare magis se habeat ad vnā partem quàm ad aliam, sicut habet contingens natum. Aequaliter enim potest esse & non esse. Et de isto dicit Arist. in Libro Peri her. quòd non sequitur ad necessarium.

S. THOM. AQVINATIS TRACTATVS DE SYLLOGISMO DEMONSTRATIVO.

In Quatuordecim capita diuisus.

De syllogismo demonstratiuo quid sit. Cap. 1.

Estat nunc dicere de demōstratione. Cum enim sciētia sit habitus conclusionis demonstratæ acquisitus ex ipsius speculatione, ad sciendum quid sit scientia, & quomodo acquiratur necesse est scire quid est demonstratio, est aūt demonstratio syllogismus procedens ex veris, necessarijs per se primis, proprijs per se notis, immediatis, & causis conclusionis. Sciendum, quòd demonstrationum quędam est propter quid, & quædam est quia. Vnde dicta diffinitio solū conuenit demonstrationi propter quid. In prædicta autem diffinitione quædam sunt, quę pertinent ad formam demonstrationis in hoc, ꝙ dicitur esse syllogismus, quædā sunt quę pertinent ad materiam demonstrationis, s. ꝙ sit procedens ex veris necessarijs, &c. Vnde primo exponā particulas pertinentes ad materiā, de qua est demonstratio, secundo ponam ea quæ pertinent ad eius formam, s. qua figura vel modo talis syllogismus debeat fieri. Quod enim demōstratio procedat ex veris necessarijs, &c. hoc potest patere per finem suum, qui est scire. Cum. n. scire nihil aliud sit quā cognoscere causam alicuius rei, & non solum causam vt causa est, sed vt est causa filius rei actu. Cognoscere enim causam alicuius rei, & non cognoscere effectum eius esse in actu est cognoscere effectum in virtute, & hoc autem non est scire effectum simpliciter, sed est scire solum secundum quid. Etiam, quia scire est per certitudinem cognoscere, oportet prædictum effectum necessario semper ad illam causam sequi. Conclusio ergo demōstrationis, cuius habitus est scientia seu scire habitualiter, oportet ꝙ procedat ex talibus præmissis, quæ sint veræ & necessariæ causæ conclusionis.

Quid sit dici de omni, per se, primo, seu vniuersaliter. Cap. 2.

AD inuestigandum autem dictas particulas diffinitionis demonstrationis pertinentes ad materiā, de qua est demonstratio, præmittenda sunt quędam necessaria. Quia enim præmissę demonstrationis sunt vniuersales, ideo oportet scire quid est dici de omni, & quia in eis prędicatū dicitur per se de subiecto, ideo oportet scire quid est per se, & quid primo. Est autē dici de omni, vt hic sumitur, quādo nihil est sumere sub subiecto, de quo non dicatur prædicatū, nec est sumere aliquod tempus, in quo prædicatum tali subiecto non conueniat. Hęc est autem differentia inter hoc dici de omni, & illud quod in tractatu syllogismi dictū fuit. Nam ibi sumebatur dici de omni quādocunq; aliquid prædicatur vniuersaliter de aliquo subiecto, siue subiecto insit prædicatum necessario & omni tempore, siue contingenter, vt nunc. Vnde in illa propositione, omnis homo currit, saluatur hoc modo dici de omni. Sed nunc sumitur dici de omni de eo quod semper inest subiecto, vt omnis homo est animal, nō enim est dare aliquod tempus, in quo homo non sit animal. patet ergo de dici de omni.

Per se aūt dicitur quadrupliciter. Primo modo quando prædicatum est diffinitio, vel aliqua pars diffinitionis ipsius subiecti, vt omnis homo est animal rationale mortale, vel omnis homo est animal. Secundo modo dicitur per se, quando prędicatum est propria passio ipsius subiecti, in cuius diffinitione ponitur subiectum, vt omnis homo est risibilis. In diffinitione enim risibilis ponitur homo, nō vt pars eius essentialis, sed vt aliquid extra essentiam suam, sine quo cognosci non posset. Cum enim esse accidētis dependeat à subiecto, oportet quòd diffinitio, quę significat esse ipsius, contineat in se subiectum, tertio modo dicitur aliquid esse per se quod significat aliquid solitarium, sicut singulare, quod est in genere substantiæ, vt sortes & Plato. Album vel ambulans isto modo non dicitur per se, cū non intelligatur aliquid solitarium per se existens. Dicendo enim, album, dico

accidens

accidens & subiectum, sed cum dico sortes, dico aliquid solitarium, & sic dicitur per se. Sciendum est autem, ꝙ iste modus non est modus prædicandi per se, sed est modus essendi. Quarto modo prædicatur aliquid per se, quãdo aliquid dicitur de aliquo, quod est immediata & necessaria causa ipsius, sicut dicimus ꝙ interfectus interfectione interijt. Interfectio enim est immediata & necessaria causa ipsius interitus, & sic patet de per se.

Primo autem dicitur aliquid prædicari, quando prędicatum & subiectum ita sunt adæquata, vt prædicatum non possit inueniri extra subiectum, nec subiectum extra prædicatum, sicut cum dicimus, homo est risibilis. Ita enim se habet risibile ad hominem, ꝙ de quocunque dicitur risibile de eodem dicitur & homo, & econuerso. Vnde dicendo, sortes est risibilis, licet modo risibile prędicetur de sor. in secũdo modo dicendi per se, non tamẽ prædicatur primo, quia de pluribus prędicatur quàm de sorte. Philosophus tamen hęc quod dictum est prędicari primo vocat vniuersale, nõ tale vniuersale, de quo in primo tractatu dictum est, sed quia prædicatum de subiecto, & subiectũ de prædicato potest vniuersaliter prædicari. Ex his patet quomodo se habent ista tria. s. dici de omni, per se, & vniuersale.

Nam omne quod primo seu vniuersaliter prędicatur, prædicatur per se, non tamen econuerso. Risibile enim primo per se prędicatur de homine, Licet autem risibile prædicetur per se de sorte, non tamen prędicatur primo. Similiter etiam quod per se prędicatur, dicitur de omni, non tamen omne quod dicitur de omni, dicitur per se. Nam dicendo, omne animal est homo, est prędicatio de omni, non tamen per se.

Quòd demonstratio procedit ex veris & necessarijs. Cap. 3.

HIs visis videamus partes diffinitionis demonstrationis suprapositæ. Dicitur enim ibi, ꝙ demonstratio procedit ex præmissis veris. Quod autem sit verum, dictum est supra. Ad hoc autem, ꝙ conclusio sit vera ex præmissis, sicut ex causis, oportet præmissas veras. Licet enim ex falsis possit cõcludi verum, tamen veritas conclusionis est præmissis. Dicimus enim omnis homo est lapis, omnis margarita est homo, ergo omnis margarita est lapis, cõclusio modo est vera, licet prę missæ sint falsæ. Et quia omnis causa assimilat sibi effectum, falsitas dictarum propositionũ non potest esse causa veritatis conclusionis, & ideo in primo Priorum dicit philosophus, quòd verum concluditur ex falsis non propter quid, sed quia. Patet ergo, quòd demonstratio procedit ex veris. Deinde dicitur ꝙ demonstratio procedit ex præmissis necessarijs, quę autem sit propositio necessaria dictum est in tractatu syllogismorum. Notandum quòd cõclusio demonstrata oportet ꝙ sit necessaria. Si enim scientia dicit certitudinem, quæ non potest esse de contingentibus vt contingentia sunt, sed solũ de necessarijs oportet quòd conclusio, cuius habitus est scientia, sit necessaria. Hoc supposito sciendum est, quòd licet conclusio necessaria possit concludi ex præmissis contingentibus, vel ex altera ad minus, vt supradictum est, non tamen potest sciri ex præmissis contingentibus, sed ex necessarijs. Si enim scire vt supradictum est, est causam rei necessariam cognoscere, si medium contingenter se habebit ad extremitates, non erit ei necessariũ, & per consequens poterit remoueri conclusione necessaria stante, non ergo erit causa conclusionis. Ad hoc ergo quòd sit causa conclusionis necessario debet se habere ad ambas extremitates, & sic ambæ pręmissæ erunt necessariæ. Patet ergo ꝙ demonstratio ꝓcedit ex pręmissis necessarijs.

Quòd demonstratio procedit ex præmissis, in quibus est per se, & non per accidens. Cap. 4.

DEinde dicitur, quòd demõstratio procedit ex his quæ sunt per se, & non per accidens. Sciendum, ꝙ in demonstratione affirmatiua potissima medium est diffinitio subiecti, simul sumpta cum diffinitione passionis. Vnde in maiori propositione passio prædicatur de diffinitione subiecti, in qua exprimuntur principia ipsius passionis. Vt enim in primo tractatu dictum est subiectum cõparatur ad primam passionem non solum in ratione causæ materialis, sed etiã in ratione causæ efficientis. Diffinitio ergo subiecti simul sumpta cũ diffinitione passionis exprimit causam efficientem ipsius passionis immediatam & necessariam, hæc aũt est quartus modus dicendi per se vt supradictum est, in minori autem propositione prædicatur diffinitio de subiecto, & hæc est primus modus dicendi per se. In cõclusione vero prædicatur propria passio de suo subiecto, & hæc est secundus modus dicendi per se. Verbi gratia, si vellemus demonstrare, quòd omnis quaternarius numerus est par, sic fit. Omnis multitudo mensurata per vnum, cuius per se non est mediũ est par, sed omnis quaternarius numerus est talis multitudo, ergo omnis quaternarius numerus est par. Hic subiectũ est quaternarius numerus, passio vero eius est par, seu paritas, medium vero, quod fuit sumptum, dicit diffinitionem numeri, quæ est multitudo mensurata per vnũ, & dicit diffinitionem paris, quia paris secundum se non est medium. In maiori propositione passio prædicatur de diffinitione subiecti, in qua exprimitur diffinitio sua, & sic est quartus modus dicendi per se. In minori propositione diffinitio subiecti prędicatur de suo subiecto, & sic est primus modus dicendi per se. In conclusione vero prædicatur propria passio de suo subiecto, & est secundus modus dicendi per se. Patet ergo quòd demõstratio procedit ex his quæ sunt per se. Ratio communis huius fit sic. Syllogismus, qui procedit ex necessarijs, non procedit ex his quæ sunt per accidens, sed ex his, quæ sunt per se, sed vt dictum est, demonstratio procedit ex necessarijs, ergo demonstratio procedit ex his quæ sunt per se.

Quòd demonstratio procedit ex primis & immediatis. Cap. 5.

DEinde dicitur, ꝙ demonstratio procedit ex primis. Vbi nota, quòd in demõstratione potissima prædicatur propria passio de subiecto in conclusione. In præmissis autem vel prædicatur diffinitio de subiecto, vel ꝓpria passio de diffinitione subiecti & sua. Hæc autem omnia conuertibilia sunt, & hoc est prædicari primo, vt supradictum est. Et propter hoc demonstratio superius posita non est potissima, concluditur. n. par de numero quaternario, in plus. n. se habet par, quàm numerus quaternarius, quia dicitur de senario, octonario, & cæteris. Conuenit autẽ par adæquate alicui communi numero, qui est innominatus, & de illo si haberet nomen

nomen prædicatur per se & primo, & de illo posset fieri demonstratio potissima. Sicut dicimus, quòd habere tres angulos æquales duobus rectis, conuenit per se primo triangulo, quia conuertuntur. Omnis enim triangulus habet tres angulos, & omne habens tres angulos est triangulus. Non autẽ conuenit isocheli primo, quia non omne habens tres angulos est isocheles. Tales propositiones demõstrationum sunt immediatę. Mediata enim propositio est illa, in qua prędicatum inest subiecto propter aliquid prædicatum, quod subiecto per prius conuenit sicut risibile sorti, quia per prius conuenit homini. Immediata autem propositio est illa, in qua prędicatum non propter aliud conuenit subiecto sic risibile conuenit diffinitioni hominis, & omnis propria passio diffinitioni sui subiecti & suæ. Patet ergo quòd demonstratio procedit ex primis principijs & immediatis. Sciendum quòd differt primum, & immediatum. Nam non omne quod primo inest dicitur immediatum. Risibile enim primo inest homini, sed non immediate, quia per prius inest diffinitioni hominis, & suæ aliter diffinitio non esset medium ad concludendum risibile de homine. Similiter etiam non omne quod immediate inest, primo inest, homo enim immediate inest sorti, nõ tamen primo, quia de pluribus dicitur homo quàm sortes. Vnde prę missæ demonstrationis oportet quòd vtrunq; habeant. Sciendum etiam, quòd cum prima principia in demonstratione aliquando sint mediata, quia per aliquod medium possunt demonstrari, tamen demonstrator accipit ea vt immediata & indemõstrabilia. Non enim sunt demonstrabilia in illa scientia, de qua est demonstratio, sed in scientia superiori, & ideo licet habeant medium, tamen accipiuntur vt immediata.

Quod demonstratio procedit ex proprijs, & non ex Extraneis, nec ex communibus. Cap. 6.

DEinde dicitur, ꝙ demonstratio procedit ex proprijs. Vbi nota, quòd proprium aliquando dicitur esse aliquid, quia non est extraneum, & aliquando dicitur esse proprium, quia non est commune. Vtroq; autem modo procedit demõstratio ex proprijs, quia non ex extraneis, nec communibus. Quod autem non procedat ex extraneis sciendum, quòd in demonstratione sunt tres termini, sicut in quolibet syllogismo, scilicet maior extremitas, quæ est propria passio, minor extremitas, quę est subiectum, & medium, quod est diffinitio subiecti cum diffinitione passionis. Si autem medium esset extraneum à maiori vel minori extremitate, quòd scilicet non esset diffinitio vtrunque comprehendens, tunc maior extremitas non prędicatur de eo per se, nec ipsum de subiecto per se prædicaretur, sed probatũ est, quòd in maiori propositione maior extremitas prædicatur per se de medio in quarto modo dicendi per se, & in minori propositione prędicatur medium de minori extremitate per se in primo modo dicendi per se, ergo nullo modo demonstratio procedit ex extraneis, sed ex proprijs. Sciendum, quòd licet in demonstrationibus non sit descensus ex vno genere in aliud genus extraneũ, tamen nihil prohibet aliquando subiectũ vnius demonstrationis contineri sub subiecto alterius demonstrationis, & contrahere illud. Verbi gratia, dato quòd demonstraretur hæc passio, scilicet sensitiuũ per diffinitionem animalis de ipso animali, si eadem passio demonstraretur de homine per idem medium vel per medium contractum ad diffinitionem hominis, tunc vna demonstratio fieret sub alia demõstratione, & esset subiectum sub subiecto. Sciendum etiam est, quòd talis contradictio aliquando est in eodem genere simpliciter, sicut dictum est de animali & de homine, quia aliquando contrahitur ad hominem per aliquam differentiam extraneam, aliquando vero talis contractio seu descensus fit in eodem genere secundum quid, quia subiectum contrahitur per differentiã extraneam, sicut visuale est extraneum à genere lineæ, & sonus est extraneus à genere numeri. Vnde linea, quæ est simpliciter subiectum Geometriæ, & linea visualis, quæ est subiectũ perspectiue, non sunt simpliciter vnius generis, sed solum secundum quid, & similiter se habet de numero, qui est subiectum Arithmeticæ, & de numero sonoro, qui est subiectum Musicæ. Et ideo, quando ea, quæ sunt lineæ simpliciter, applicantur ad lineã visualem fit quoddammodo descensus in aliud genus. Vnde in demonstratione, quæ fit in scientia perspectiua, & in Musica proceditur quodammodo ex principijs extraneis. Patet ergo qualiter demonstratio procedit ex principijs seu præmissis proprijs, & non extraneis. Quod etiam procedat ex proprijs, & non ex communibus, sciendum, quòd in demonstratione quædam principia concurrunt actualiter, quædam vero virtualiter. Quædã vero principia dicuntur dignitates, seu communes animi conceptiones, quia ita naturaliter intellectus noster inclinatur per lumen suum ad ea cognoscenda, quòd statim cognitis terminis cognoscit illa principia, vt omne totum est maius sua parte. Nam statim, ꝙ ratio cognoscit, quid est totum, & quid est pars cognoscit hoc esse verũ, scilicet omne totum est maius sua parte. Ista autẽ principia seu propositiones primæ sunt maius & minus communia. Vnde illud principium commune, de quolibet dicitur esse vel non esse, est commune in omni ente, sed istud principium, omne totum est maius sua parte, solum conuenit enti corporeo, & non substantijs separatis, quæ nec totum habent, nec partem, & sic se habet de multis alijs. Vnde dicta principia non intrant actu demonstrationes, quæ fiunt in scientijs, sed virtute, quando enim dico quancunq; propositionem, primum intrat in eam virtute. Cum enim dico, Petrus currit, certum est, vel quia homo est, vel non est, ergo hoc principium, scilicet de quolibet dicitur esse vel non esse, virtute est in qualibet præmissarum demonstrationis, & sic est de alijs principijs minus communibus respectu demonstrationum, in quibus sunt virtute. Vnde dicere, ꝙ demonstrationes non procedunt ex his principijs virtute, falsum est. Sed dico, quòd talia principia communia actu non intrant demonstrationem. Vnde illæ, qui voluit demonstrare quadraturã circuli per principia communia sic arguẽdo, Vbi inuenitur maius & minus ibi inuenitur æquale, sed inuenitur quadratum maius circulo & minus circulo, ergo inuenitur æquale male demonstrauit. Ratio est. Nam vt supra probatum est, demonstratio procedit ex primis & immediatis, sed vtendo istis principijs, ambæ propositiones demonstrationis non erunt immediatæ & primę, quoniam esse maius vel minus circulo non solum conuenit quadrato, sed etiam triangulo & multis alijs figuris, non ergo in ista propositione est primum, seu quod primo inest. Nec est immediata, quia per multa media posset hoc probari, non ergo ex talibus procedit demonstratio. Alia vero principia demonstrationis

tionis sunt, quæ actu intrant demonstrationē, quę etiam dicuntur positiones, suppositiones & diffinitiones. Ad sciendū autem hæc nomina, nota, quòd quicquid in demonstratione ante cōclusionem ponitur dicitur positio, eo, quòd posita est ante conclusionem. Positionum autē quædam non assumunt esse vel non esse, & talis est diffinitio, non enim dicitur diffinitio ista, homo est animal rationale mortale, sed diffinitio solum est hoc, scilicet animal rationale mortale, sine hoc ꝙ addatur sibi esse vel non esse, & talis diffinitio est positio. Aliquando positio assumit esse vel non esse, vt cum dicimus, homo est animal rationale mortale, & hęc dicitur suppositio. Sciendum, quòd tales suppositiones non sine causa dicuntur suppositiones. Vbi nota, quòd propositio per se nota dicitur, in qua prædicatum est de ratione subiecti, tales autem debent esse præmissę demonstrationum, vt infra dicetur. Sciendum, quòd aliquarum propositionum termini sunt in communi omnium notitia, vt sunt ens, verum, bonum, vnum, aliquid, & res, & huiusmodi quæ pertinent ad primas conceptiones intellectus, quæ statim vt audiuntur cognoscuntur. Vnde propositiones, quę ex eis fiunt, non solum sunt per se notæ in se, sed etiam quo ad nos, vt de quolibet dicitur esse vel non esse. Vnde tales non dicuntur suppositiones. Aliæ vero propositiones sunt in quibus licet prædicatum sit de diffinitione subiecti, & tamen diffinitio subiecti non est omnibus nota, & per consequens non est omnibus notum, quòd prædicatum sit de eius diffinitione, sicut ista, omnes anguli recti sunt æquales. Aequale enim est de diffinitione anguli recti. Est enim angulus rectus, qui causatur ex linea recta perpendiculariter cadente super lineam rectam, ita quòd ex vtraque parte anguli reddantur æquales. Quia ergo non omnes hoc sciunt, scilicet quòd æquale sit de diffinitione anguli recti, ideo hoc supponitur, & propter hoc dicitur suppositio. Alio modo propositio demonstrationis potest dici suppositio. Nam quædam propositiones sunt, quæ probantur per principia superioris scientiæ, vt infra ostendetur, & ideo inferior scientia, oportet quòd supponantur. Et quia ex talibus principijs seu præmissis proprijs procedit demonstratio, quia actu intrant in ea, ideo procedit ex proprijs, nō ex cōmunibus. Patet ergo quomodo demonstratio procedit ex proprijs, &c.

Quòd demonstratio procedit ex per se notis. Cap. 7.

DEinde dicitur, quòd demōstratio procedit ex per se notis. Per se nota enim dicūtur propositiones, in quibus prędicatum est de diffinitione subiecti, vel immediate causatur ex principijs eius. Sed ea, ex quibus procedit demonstratio, sunt huiusmodi. nam in maiori propositione prædicatur propria passio de diffinitione subiecti, & sua, quæ est immediata causa sui, seu exprimit immediata principia eius, in minori vero prædicatur diffinitio de subiecto, ergo demonstratio procedit ex per se notis. Sciendum, quòd quædam propositiones sunt per se notæ in se, & non quo ad nos, sicut hæc, omnis febricitans habet pulsum excitatum. Licet enim hoc sit notum in se, quia febris est causa excitationis pulsus, tamen non est per se notum quo ad nos, sed econuerso cognoscimus febrem per excitationem pulsus. Ex talibus autem per se notis, non procedit demonstratio. Si enim propter quod vnumquodq; & illud magis, propter præmissas autem innotescunt nobis cōclusiones, ergo oportet quòd præmissæ sint nobis magis notæ. Vnde cōclusiones nullo modo possent nobis fieri notę nisi prę missæ essent nobis magis notę. Demonstrationes autem fiunt, vt cōclusiones fiant nobis notæ, ergo demonstrationes procedunt ex notioribus quo ad nos. Quędā autem propositiones sunt per se notę & in se quo ad nos, vt omnis numerus, cuius per se non est mediū, est par, quia omnis numerus, qui non habet secundum se medium, dicitur par, & econuerso, & ex talibus procedit demonstratio. Patet ergo, ꝙ demonstratio procedit ex per se notis & notioribus nobis. Ex prædictis potest cōcludi, quòd demonstratio & scientia, quę est habitus cōclusionis demonstratæ, semper fit de incorruptibilibus & sempiternis. Vbi enim saluatur dici de omni, oportet ꝙ illud sit incorruptibile & sempiternum. Sicut enim supra dictū est, dici de omni dicitur, quod non aliquando inest, & aliquando non inest, semper inest, corruptibilia aūt non sunt semper in aīs, ergo non saluatur dici de omni, sed solum in sempiternis. Sed in demonstratione potissima, quæ habet ambas propositiones vniuersales, saluatur in omnibus dici de omni, ergo demonstratio est de incorruptibilibus & sempiternis. Apparet etiam ꝙ diffinitio est sempiternorum. Licet enim incorruptibilia diffiniantur, non tamen diffiniuntur inquantū corruptibilia sunt. Solum.n. particularia sunt corruptibilia, particulare autem non diffinitur. Vnde diffinitio est corruptibilium per accidens, sempiternorum autem est per se. Sciendū, ꝙ quędam sempiterna seu ęterna, vt ad propositum demonstrationis pertinet, non sunt semper secundum tempus, sunt aūt per compositionem ad causam. Quia nunquam deficit quin posita tali causa ponatur effectus, sicut defectus solis nunquam deficit quin interposita luna inter nos & solem sit, tamen defectus solis non est semper nisi tunc. Quędam vero non sunt semper, nec per comparationem ad tempus, nec per comparationem ad causam, quæ impediri potest. Non enim semper ex semine hominis generatur homo cum duobus oculis, sed quandoq; deficit propter impedimentū causę agentis vel materiæ. In vtrisq; autem sic ordinandæ sunt demonstrationes ad hoc ꝙ sint ex sempiternis, vt ex vniuersalibus propositionibus inferatur conclusio vniuersalis, remouendo illa, in quibus potest esse defectus vel ex parte temporis vel ex parte causæ. Patet ergo quòd demonstratio est ex sempiternis tam in præmissis quàm in conclusione. Scientia ergo, quæ est habitus conclusionis demonstrationis, est ex sempiternis.

Quòd demonstratio procedit ex causis conclusionis. Cap. 8.

DEinde dicitur, ꝙ demonstratio procedit ex causis conclusionis, quod dupliciter potest intelligi. Vno modo, quòd præmissæ sint causa quòd maior extremitas insit minori, & hoc non solum est verum in demonstratione, sed etiam in omni syllogismo, in quo ex veris concluditur verum. Vnde in isto syllogismo, scilicet omnis homo currit, sortes est homo, ergo sortes currit, dato quòd hoc sit verum. s. omnis homo currit, & sortes est homo, sequitur necessario vt effectus, quòd sortes currit. Alio modo intelligi potest ꝙ pręmissæ sint causa conclusionis, quia in eis continetur causa tam subiecti quam etiam prædicati ipsius conclusionis, & sic hoc solum conuenit demonstrationi. Sciendum quòd, quia vt supra dictum est, scire propter quid, est causam rei cognoscere,

gnoſcere, medium autem, quod eſt in demonſtratione, quæ eſt ſyllogiſmus faciens ſcire, eſt diffinitio ſubiecti & paſsionis, omnis autem bona diffinitio datur per aliquam cauſam, ergo medium, quod ſtat in præmiſsis, eſt cauſa ſubiecti & paſsionis, aliter tamen ſubiecti, & aliter paſsionis. Vbi ſciendum eſt, quòd cum quatuor ſint cauſæ, ſcilicet materialis, formalis efficiens, & finalis, à qualibet harum poteſt ſumi diffinitio. verbi gratia, dicendo domus eſt cooperimentum cum lapidibus, cemento, & lignis, eſt diffinitio per cauſam materiale. Si vero dicatur. Domo eſt cooperimentum quadratum longum, & altum, erit diffinitio per cauſam formalem, ſi vero dicatur domus eſt cooperimentum factum ab artifice cum martellis, tegulis, & plumbo, erit diffinitio per cauſam efficientem. Si vero dicatur, domus eſt cooperimentum prohibeus nos à pluuijs, frigore, & calore, erit diffinitio per cauſam finalem. Cum ergo ſubiectum per tot cauſas poſsit diffiniri, mediũ quod eſt eius diffinitio, vt dictum eſt, ſe habebit ad illud in habitudine tot cauſarum. Reſpectu vero paſsionis habet ſe medium in habitudine duarum cauſarum, ſcilicet materialis & efficientis. Subiectum enim vt dictũ eſt, comparatur ad propriam paſsionem, & vt ſubiectum & vt efficiens, & eodem modo ſe habet diffinitio ſubiecti reſpectu paſsionis. Sciendũ, quòd quia cauſæ habent ordinem adinuicem ex vna ſumitur ratio alterius. Ex forma enim ſumitur ratio materiæ, quia talem oportet eſſe materiam qualem forma requirit. Efficiens autem eſt ratio formę: quia enim omne agens agit ſibi ſimile, oportet ꝙ ſecundum modũ agentis ſit modus formæ, quæ ex actione ſequitur. Ex fine vero ſumitur ratio efficientis, quia omne agens agit propter finem, oportet ergo, quòd diffinitio, quæ ſumitur à fine, ſit ratio, & cauſa probatiua aliarum diffinitionum, quæ ſumuntur ex alijs cauſis. Et quæ ſumitur ab agente, aliarum duarum. Et quæ ſumitur à forma, eius quæ ſumitur à materia, ideo diffinitio, quæ ſumitur à materia, poteſt demonſtrari per cauſam finalem, & ſic de alijs. Et propter hoc dicit Philoſophus Primo Poſteriorũ, quòd diffinitio vel eſt cõcluſio demonſtrationis, ſ. quando eſt per talem cauſam, quæ concludi poſsit ex diffinitione, quæ fiat per aliam cauſam. Vel eſt principium demonſtrationis, ſ. quando eſt econuerſo ex cauſa, quæ ſit ratio & cauſa probatiua alterius. Vel eſt demonſtratio ſola poſitione ſeu ordinatione differens, ſ. quãdo tales duas cauſas comprehendit. Et ſic patet de partibus diffinitionis demonſtrationis, quas continet eius materia.

Quòd demonſtratio potiſſima affirmatiua ſit ſolum in prima figura & in primo modo eius. Cap. 9.

NVnc reſtat dicere de eius forma. Nam in eius diſſinitione dictũ eſt quòd eſt ſyllogiſmus. Vbi nota, quòd demonſtratio aliquãdo eſt affirmatiua, aliquando negatiua. Demonſtrationum autem tam affirmatiuarum quàm negatiuarum, quędam ſunt potiſsimæ, quædam vero non potiſsimæ. Potiſsimæ dicuntur illæ, in quibus obſeruantur omnia illa, quæ de demonſtratione dicta ſunt nullo omiſſo, ſi vero aliquid omitteretur non eſſet potiſsima. Vnde videndum eſt in quibus figuris fiant demonſtrationes potiſsimæ, & primò affirmatiuæ. Sciendum, quòd demonſtratio potiſsima affirmatiua debet fieri ſolũ in prima figura, & in primo modo eius. Quod ſic poteſt patere. Nam in ea figura & in eo modo eius demõſtratio debet fieri propter quid, vbi medium eſt cauſa paſsionis & ſubiecti, ita ꝙ præmiſſæ ſint per ſe, in quibus conuenienter poteſt medium aſsignari cauſa paſsionis & ſubiecti. Sed hoc non poteſt fieri niſi in prima figura. nam in ſecunda figura non concluditur affirmatiua, in tertia vero figura & ſi concludi poteſt affirmatiua, tamen quia medium in vtraq; propoſitione ſubijcitur, in minori propoſitione, in qua ſubiectũ prædicaretur de ſua diffinitione, non eſſet prædicatio in aliquo modo dicendi per ſe, quod nõ contingit in prima figura, in qua in minori propoſitione prædicatur diffinitio de ſubiecto. vt dictum eſt, ergo in ſola prima figura fit demonſtratio potiſsima affirmatiua. Etiam oportet quòd fiat in primo modo eius, vt enim ſupra dictũ eſt in demonſtratione potiſsima tam in præmiſsis quàm in concluſione ſaluatur dici de omni & primum, quod non poſſet fieri niſi omnes eſſent vniuerſales, ſed hoc ſolum fit in primo modo primę figurę, ergo ſolum in eo poteſt fieri demonſtratio potiſsima. Demonſtrationes vero nõ potiſsimæ poſſunt fieri & in tertio modo primæ figuræ, & in tertia figura in modis concludentibus affirmatiuã. Patet ergo in qua figuram in quo modo poteſt fieri demonſtratio potiſsima affirmatiua.

Quòd demonſtratio potiſſima negatiua debet fieri in ſecundo modo. ſecundæ figuræ. Cap. 10.

AD ſciendum autem qualiter debeat fieri demonſtratio potiſsima negatiua videamus, vtrum talis demonſtratio poſsit eſſe. Dico, quòd licet in demonſtratione negatiua non poſsint eſſe, nec ſeruari omnia ſupradicta de de demõſtratione, non. n. poteſt in propoſitione negatiua aliquid per ſe prædicari, cum dici per ſe ſit affirmatiuę, tñ ſufficit in tali demonſtratione, quòd prę miſſę ſint neceſſarię, & immediatę. Qualiter aũt tam affirmatiuæ quàm negatiuę ſint neceſſarię dictum eſt in tractatu ſyllogiſmorum, & qualiter affirmatiua ſit immediata dictũ eſt ſupra. Reſtat ergo dicere qualiter negatiua ſit mediata, vel immediata. Notandum, ꝙ quando aliquid negatur de aliquo & econuerſo, & de altero termino aliquid poteſt vniuerſaliter prædicari, de quo alter terminus poteſt negari, tunc propoſitio vniuerſalis negatiua formata ex primis duobus terminis poteſt demonſtrari mediante illo, qui prędicatur vniuerſaliter affirmatiue de altero illorum terminorum. Verbi gratia homo poteſt negari de lapide & econuerſo, vt nullus homo eſt lapis, & quia de homine poteſt prædicari aliquid vniuerſaliter, ſcilicet animal, dicimus enim omnis homo eſt animal, & de animali poteſt negari lapis, ergo illa propoſitio, ſcilicet nullus homo eſt lapis eſt mediata. Poteſt enim probari per medium ſic, nullum animal eſt lapis, omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt lapis. Et idem ſequitur, ſi aliquid poteſt prædicari vniuerſaliter de lapide, quòd poſsit negari de homine vel de quo poſſet homo negari. Erit ergo propoſitio negatiua immediata, quando duo termini negati abinuicem ita ſe habebunt, quòd neuter eorum habebit aliquid, quod de ipſo vniuerſaliter prædicetur, quod ab altero termino negari poſsit, vel ille terminus ab eo, verbi gratia, nulla ſubſtantia eſt quantitas, iſta eſt immediata, nullus enim terminus poteſt vniuerſaliter prædicari de ſubſtantia, qui negatur de quantitate, de ſubſtantia, enim prædicatur

vniuerſaliter ens, quod tamen non negatur de quantitate. Similiter etiam duę diſtinctiones duarum ſpecierum ſub aliquo genere immediate contentarum faciunt propoſitionem negatiuam immediatam, vt eſt iſta, nullum animal rationale mortale eſt animal irrationale mortale, animal enim rationale mortale eſt diffinitio hominis, animal vero irrationale mortale eſt diffinitio bruti, brutum aũt & homo immediate ſunt ſub animali. Et idem erit de duabus differentijs ex oppoſito diuidentibus idē genus, vt nullum rationale eſt irrationale. Secus autem eſt de ſpeciebus per illas differentias conſtitutis, vt nullus homo eſt brutum, quia ſupra hominem eſt aliquid quod poſſet negari de bruto, ſcilicet rationale, & ſupra brutum eſt aliquid, quòd poſſet de homine negari, ſ. irrationale, ideo ſunt immediatę, licet nō proprie poſſit dici quòd rationale ſit ſupra hominem, nec irrationale ſupra brutum, & ideo non proprie ſunt mediatæ. His habitis ſtatim poteſt ſciri qualiter fiat demonſtratio negatiua, & in qua figura. In tertia enim figura, quia non concluditur vniuerſalis negatiua, in ea non poteſt fieri talis demonſtratio potiſsima. Vnde, quia in prima & ſecūda figura poteſt concludi vniuerſalis negatiua, in vtraq; poteſt fieri talis demonſtratio eam concludens, ſed potiſsima ſolū poteſt fieri ſecundo modo ſecundæ figuræ. Ratio eſt, quia licet ſcientia ſit de vero, non tamen de omni vero, quantūcunq; ſyllogizetur ex immediatis. Vnde dicendo ſic, omnis habitus eſt qualitas, omnis virtus eſt habitus, ergo omnis virtus eſt qualitas, licet talis concluſio ſit vera, & ex veris & immediatis & neceſſarijs, & per ſe nō tamen per ſe ea cauſabitur ſcientia, ſed in demonſtrationibus affirmatiuis ſolum cauſatur ſcientia ex concluſionibus veris, quarum pręmiſſæ ſunt verę, & immediatæ & huiuſmodi, vt dictum eſt, ſunt in quarum concluſionibus prędicatur propria paſsio de ſubiecto proprio. Sic etiā in demonſtratione negatiua nō cauſabitur ſcientia ex habitu eius concluſionis, dato quòd concluſio ſit vera, & cōcludatur ex immediatis niſi propria paſsio vere negetur de eo quòd non eſt ſibi ſubiectum. Vel ab eo quòd non exprimit cauſam ſuam, ſicut exprimit diffinitio proprij ſubiecti, & talis vere erit demoſtratio potiſsima, hæc autem non poterit fieri ex propoſitionibus immediatis niſi in ſecundo modo ſecūdæ figurę ſic. Omne riſibile eſt animal rationale ad apprehenſionem conuenientis emittens ſpiritum dilatando os, ſed nullum irrationale eſt tale animal rationale ad apprehēſionem, &c. ergo nullum irrationale eſt riſibile. Certum eſt, ꝙ maior eſt immediata. nam in ea prędicatur diffinitio paſsionis & ſubiecti de ipſa paſsione. Minor etiam eſt immediata, vt dictū eſt. In concluſione vero remouetur paſsio ab eo, quòd non eſt ſibi ſubiectum. Hoc autem non poſſet fieri in prima figura, nec in primo modo ſecundę figuræ. Si enim in prima figura diceretur ſic, nullum irrationale eſt riſibile, omne brutum eſt irrationale, ergo nullum brutum eſt riſibile, tunc maior non eſſet immediata. Et ſi fieret ſyllogiſmus in primo modo ſecundæ figuræ, licet præmiſſæ poſſent eſſe immediate, non tamen concluderetur remouendo paſsionem à ſubiecto, ſed econuerſo ſic. Nullum irrationale eſt animal rationale, ſed omne riſibile eſt animal rationale, ergo nullum riſibile eſt irrationale. Poteſt etiam fieri demonſtratio particularis negatiua in quarto modo ſecundæ figuræ. Et ſic patet de forma demonſtrationis in quibus figuris, & modis fieri debeat. Patet ergo de demonſtratione propter quid.

Quòd demonſtratio Quia procedit ab effectu ad cauſam, vel à cauſis remotis ad effectum. Cap. II.

NVnc dicendū eſt de demōſtratione quia. Vbi primo vidēdum eſt quid ſignificetur per hoc quòd dicitur propter quid, & quid per hoc quòd dicitur quia. Notandum, ꝙ de re quatuor ſcire poſſumus, ſ. quid eſt, an eſt, quia eſt, & propter quid eſt. Ad quæ intelligenda ſciendum eſt, ꝙ cum ſcientia nō ſit niſi verorum, verum autem & ens conuertuntur, de eſſe ergo erit ſcientia. Vt autem dictū eſt in tractatu de prædicamentis duplex eſſe inuenitur in rebus, ſcilicet eſſe eſſentiæ, & eſſe actualis exiſtentię, & quia eſſe eſſentię dicitur quidditas ſeu quid eſt res, ideo cum ſcimus eſſe eſſentiæ alicuius rei, dicimur ſcire quid eſt de ipſa. Eſſe autem actualis exiſtentiæ aliter ſe habet in ſubſtantia & alter in accidente. Quia enim accidentis eſſe eſt ineſſe, ſcire autem eſſe actualis exiſtentiæ ſubiecti eſt ſolū ſcire quòd actu ſit, & hoc eſt ſcire de ipſo an eſt. Sed ſcire de accidente eſſe actualis exiſtētiæ eſt ſcire de ipſo, quia eſt. Vnde ſcire quia eſt, nihil aliud eſt quam ſcire hoc ineſſe huic. Et quia aliquando aliquid ineſt alicui propter aliquam cauſam, ideo ſcire illam cauſam eſt ſcire propter quid. Patet ergo quòd ſcire quia eſt, de aliqua re, eſt ſcire ipſam ineſſe alicui ignorādo cauſam quare inſit, ſcire autem propter quid eſt ſcire aliquam rem ineſſe alicui, & ſcire cauſam quare ſibi inſit. Demōſtratio ergo propter quid eſt illa, in qua manifeſtatur cauſa quare prędicatū ineſt ſubiecto in concluſione. Demonſtratio vero quia dicitur illa in qua concluditur aliquid ineſſe ſubiecto alicui, non tamen aſsignatur cauſa quare ſibi ineſt. Vt autem dictū eſt ſupra ad demōſtrationem propter quid requiritur vt procedat ex cauſis, & ex mediatis. Non enim ſufficit ſcire cauſam, ſed quoniam eſt cauſa eius quod ſcitur, ſi erit cauſa immediata. Demonſtratio ergo quia, erit vel quia non procedit ex cauſis, vel quia non procedit ex immediatis, ſed ex cauſis remotis. Quantū ad primum ſciendum, quòd, vt dictum eſt, demonſtratio dicitur cauſa innoteſcendi, ſ. vt per præmiſſas nobis innoteſcat cōcluſio, hoc aūt fieri non poſſet, niſi præmiſſæ eſſent nobis magis notæ, & hoc eſt neceſſarium, vt. ſ. demonſtratio procedat ex notioribus quo ad nos. Contingit aūt aliquando vt immediatus effectus ſit nobis magis notus quàm cauſa, ideo in talibus oportet demonſtrationem procedere ab effectu ad cauſam, verbi gratia, moueri & ſentire eſt immediatus effectus habentis animam ſenſitiuā, & eſt magis notū nobis quòd aliquid moueatur & ſentiat, quia hoc ſentimus, quam hoc ꝙ habeat animam ſenſitiuam. Et ideo ſi procedatur ſic. Omne quod mouetur & ſentit habet animam ſenſitiuam, ſed omne animal mouetur & ſentit, ergo omne animal habet animam ſenſitiuam. Modo concluditur de animali, ꝙ habet animā ſenſitiuam, non tamen per cauſam, ſed per effectum, qui eſt moueri & ſentire. Si vero fieret demonſtratio & concluſio, eſſet demonſtratio propter quid ſic. Omne habens animam ſenſitiuam mouetur & ſentit, ſed omne animal habet animā ſenſitiuam, ergo omne animal mouetur & ſentit. Sciendum, ꝙ tales demonſtrationes quia, aliquando ſunt in talibus terminis, quę omnes ſunt cōuertibiles inter ſe, ſ. medium, maior extremitas, & minor extremitas, ſicut eſt in terminis prædictis. Omne. n. animal mouetur & ſentit, & habet animā ſenſitiuam, & omne quod

mouetur & sentit, & habet animã sensitiuam, est animal, & omne quod habet animam sensitiuam est animal, & mouetur & sentit, & in talibus terminis fiunt demonstrationes vniuersales. Aliquando autem accidit quòd medium, s. effectus, puta moueri & sensitiue, si habet in plus quàm minor extremitas, & adhuc fit syllogismus siue demonstratio cõueniens sic. Omne quod mouetur & sentit habet animam sensitiuam, sed omnis homo mouetur, & sentit, ergo omnis homo habet animã sensitiuam, homo enim in minus se habet quàm quod mouetur & sentit, si vero medium in minus se habet quàm minor extremitas, non fit demonstratio sic. Omne quod mouetur & sentit, habet animam sensitiuam, omne corpus mouetur & sentit, hæc est falsa. E contrario autem si medium se habet in minus quàm maior extremitas fit demonstratio sic. Omne quod mouetur & sentit est corpus, omne animal mouetur & sentit, ergo omne animal est corpus. Si vero mediũ in plus se habet quàm maior extremitas non fit demonstratio. Ex effectu enim qui est ex pluribus causis non potest cõcludi vna causa, sicut sic, ex moueri & sentire non posset concludi rationale. Patet ergo de demonstratione quia, quæ procedit ab effectu ad concludendum causam. Ex causis autem remotis procedit demonstratio quia in eadem sciẽtia & in diuersis. In eadem scientia, sicut demonstratio anacharsidis, quæ talis fuit. Vbicunque non sunt vites, non sunt syllabatores seu cantores, sed apud scythas non sunt vites, ergo apud scythas non sunt syllabatores seu cantores. Certè licet vites sint causa cantus, tamen sunt causa multum remota. Vites enim sunt causa vuarum, vuę vero sunt causa vini, vinum autẽ est causa letitiæ, & letitia est causa cantus, certum est, quòd talis demonstratio est quia. Non enim sic demonstrando cognoscere possumus per causam immediatam quare scythæ nõ cantant, sed per multas alias demonstrationes intermedias factas, & sic per eam nescitur propter quid, sed quia, &c.

Quòd in demonstratione aliqua sunt præcognita ante conclusionem, & aliqua sunt cognita postquam demonstrata est. Cap. 12.

Ad cognoscendum autẽ qualiter fiat demonstratio quia in alijs scientijs sciendum est, quòd in qualibet demonstratione in quacunq; scientia fiat antequam conclusio demonstretur aliquid præscimus, & aliquid de ea scimus pòstquam demonstrata est. Vt enim dictum est in demonstratione sunt tres termini, s. subiectum, passio, & diffinitio vtriusque, est medium & sunt in prima principia, seu dignitates in virtute. Vnde antequã demonstremus pręscimus de dignitatibus quia vere sunt. Non enim possunt complexa diffiniri, cum autem dignitates sint complexæ, ergo non possunt diffiniri, de eis ergo nõ possumus scire quid sunt, nec per consequens ante demonstrationẽ præscire quid est de ipsis, sed præscimus de eis quia sunt, debent enim credi esse vera, ita enim sunt nota lumine naturalis rationis, quòd cognitis terminis cognoscimus, quia vera sunt, vt supra dictũ est, nec scimus de eis propter quid, cũ sint primæ animi conceptiones. De passione autem præscimus quid est, quia diffinitionem habet, quam oportet præcognoscere antequam fiat demonstratio. Nisi enim demonstrator pręsciat medium, nunquam syllogizabit, medium autem in demonstratione est diffinitio subiecti & passionis. De ipsa passione aũt non possumus præscire, quia est, scilicet esse actualis existentiæ ipsius. Cum enim accidentis esse sit inesse, præscire illam inesse est scire ipsius esse actualis existentiæ, & sic ante quam demonstremus eam sciremus demonstrationem ipsius. Nam demonstratio nihil aliud ostendit nisi passionem inesse subiecto, vt dictũ est hoc autem est falsum, non ergo de ea præscimus quia est. De subiecto aũt præscimus quid est, quia iam oportet præscire medium, vt dictum est, eius autem diffinitio simul cum diffinitione passionis est medium. Præscimus etiam de ipso quia est, de ipso enim quod actu non est nihil sciri potest, & dico esse actu, tam in se quàm in suis causis. Licet enim rosa iam actu non sit, quia tamen est in causa sua possumus de ipsam aliquam passionem demonstrare. Patet ergo quid in demonstratione præscimus. Quid autem de ipsa scimus, postquam facta est, ad hoc videndũ nota, quòd in demonstratione sunt pręmissæ & est conclusio. Præmissæ autem vel sunt primæ in scientia, vel sunt secundariæ. Verbi gratia, in scientia de animalibus primum principium est, omne corpus animatum sensibile mouetur & sentit, supra istud principiũ nullum inuenitur prius & vniuersalis in eadem scientia, nisi dignitates, quæ, vt dictum est, non actu intrant demonstrationem, vnde non continentur in eadem scientia, sed in scientia communi. Secundaria vero principia sunt, quæ per prima demonstrantur, & sunt primo conclusiones, postea in eadem scientia sumuntur vt principia ad demonstrandum alia. verbi gratia, facio primam demonstrationem sic. Omne corpus animatum sensibile mouetur & sentit, omne animal est tale corpus, ergo omne animal mouetur & sentit. Postea accipio istam conclusionem, & facio eam præmissam sic. Omne animal mouetur & sentit, omnis homo est animal, ergo omnis homo mouetur & sentit. Istud dicitur principium secundarium. De primis autem principijs in scientia scitur solum quia sunt, si enim sciretur propter quid sunt, oporteret demonstrari quòd non posset fieri nisi per aliqua priora, non ergo fuissent prima, sed suppositum est quòd erant prima, ergo de eis non potest sciri propter quid sunt in ista scientia. Et propter hoc communiter dicitur, quòd nulla sciẽtia probat sua principia, sed si probari debent, probantur per scientiam superiorem, sicut naturalis scientia probat principia scientiæ de animalibus. Est enim naturalis de omni corpore mobili. Vel ad minus possunt probari per mathematicam, vel per dialectica, quæ sunt scientię omnibus communes, & probant principia omnium scientiarum, sed mathematica demonstratiue, dialectica vero probabiliter seu opinatiue. De secundarijs vero principijs in scientia scitur propter quid, illa enim alibi probantur vt dictum est. Patet ergo quid in demonstratione scimus de principijs, de conclusione autem in demonstratione propter quid scimus propter quid, in demõstratione vero quia nescimus propter quid, quia medium vel non est causa conclusionis, sed effectus vt dictum est, vel quia est causa remota. Notandum, quòd duę scientię possunt esse de eodem subiecto, vna formaliter, alia naturaliter, sicut geometria est de linea formaliter, perspectiua vero est de linea non inquantum linea, sed inquantũ est visualis. Vnde quicunq; per principia lineę inquantum est linea demonstraret aliquid de linea visuali de conclusione illa sciret geometra propter quid, perspectiuus vero sciret solũ quia. v.g. fiat talis demonstratio. Omnis longitudo sine latitudine, in qua medium non discrepat ab extremis est recta, sed linea transiens per tabellas quadratas est huiusmodi lon-

 gitudo,

gitudo, ergo linea tabellarum quadratarum est recte. De ista cõclusione scit geometra propter quid, quia scit causam rectitudinis linearum. Sed perspectiuus eam supponit, quia ignorat causam, & ideo de prædicta conclusione scit quia, & non propter quid, & sic de alijs. Et tunc scientia inferior vocatur subalterna, quia, s. est materialis superior vero dicit subalternãs, quia est formalis. Sciendum, ꝙ aliquando contingit scientiam subalternatam respectu alterius scientiæ esse subalternantem, sicut perspectiua respectu geometrię est subalternata, respectu vero scientiæ de hyride est subalternans, cum enim sciẽtia de hyride sit pars scientiæ naturalis assumit principia perspectiuæ ad aliquam conclusionem probãdam, & sic de illa cõclusione solum scit quia, perspectiua vero propter quid. Sciendum, ꝙ aliquæ sciẽtię non habent subiectũ materialiter sumptũ sub formali, & tamen in aliqua conclusione accipiunt principia alterius sciẽtię, & de illa conclusione sciunt quia, & non propter quid. v. g. quòd vulnera circularia tardius sanentur est conclusio in medicina, cuius subiectum non est sub subiecto Geometriæ, & tamen hęc conclusio probatur per principia geometrię, quæ sunt quòd partes circuli, quia carent angulis, minus sibi appropinquant. Ex hoc sequitur quòd talia vulnera tardius sanentur. Patet ergo de demonstrationibus propter quid, & quia, &c.

Quòd scientia, quæ est per causam, & quæ dicit formam, est certior quàm illa, quæ dicit effectum, & quæ dicit materiam. Cap. 13.

DIcto de demonstrationibus dicẽda sunt aliqua de scientijs, quæ sunt effectus earum. Circa hoc videnda sunt duo. Primo, quid requiritur ad hoc ꝙ scientia sit certa secundo quid requiritur ad hoc ꝙ scientia sit vnum. Quantum ad primũ, sciendum, quòd illa scientia simpliciter dicitur certior, quæ procedit ex notioribus simpliciter, & ex notioribus quo ad nos. Dupliciter aũt potest esse aliquid notius alio simpliciter. Vno modo causa est simpliciter notior effectu. Alio modo forma est simpliciter notior materia. Principium. n. cognoscendi materiam est ex forma, illæ ergo scientiæ, quę dicunt causam, & propter quid, sicut dictũ est de scientijs subalternantibus, sunt certiores illis, quę dicunt materiã. Vnde certior est geometria, quæ est de linea quantum ad sua principia formalia, quàm perspectiua, quæ est de linea visuali, vel scientia de triangulo quàm illa quæ est de triangulo æneo. Et quia vt. 7. Met. dicitur, duplex est materia, s. materia sensibilis, vel materia naturalis, & materia intelligibilis, vt cõtinuitas, ideo scientia, quę ab vtraq; materia abstrahit, est certior illa, quæ non abstrahit nisi ab vna. Geometria. n. abstrahit à materia sensibili, & licet tractet de corpore, sicut & scientia naturalis, tñ certior est scientia naturali, quę non abstrahit à materia sensibili. Arithmetica autem, quę abstrahit à materia sensibili, & continuitate, quæ vt dictum est materia intelligibilis est, ideo certior est geometria. In triplici. n. genere sunt scientiæ certiores. Primo illę, quę dicunt causam & propter quid, sunt certiores eis, quæ dicunt effectum, & quia. Secundo illæ, quę dicunt formã, sunt certiores illis, quæ concernunt materiam sensibilem. Tertio illæ, quæ ita dicunt formam, ꝙ nec etiam concernunt materiam intelligibilem, sunt certiores eis, quę talem materiã concernunt. Patet ergo de certitudine scientiarum, &c.

Quòd vnitas formalis scientiæ sumitur ab vnitate formali subiecti secundum rationem scibilis. Cap. 14.

QVantum ad secundum, s. quantum ad vnitatem scientię, sciendum est, ꝙ in scientia est duo considerare, s. ipsum subiectũ, de quo est passio, & ipsa principia, ex quibus fit demonstratio ad concludendum passionem de subiecto. Ad hoc autem ꝙ subiectũ sit scibile à nobis, oportet ꝙ habeat partes priores se. Vbi nota, ꝙ processus scientię est quasi quidam motus rationis. In motu autem est duo considerare, s. principium & terminum, terminus autem, ad quem scientia terminatur, est subiectum circa quod est scientia, quia in speculatiuis scientijs nihil aliud quæritur nisi cognitio subiecti, sic in geometria nihil aliud quęritur nisi cognitio magnitudinis. In practicis autẽ nihil aliud quæritur, quàm constructio ipsius subiecti, sicut in scientia ædificatoria intenditur cõstructio domus, subiectum ergo est terminus talis motus. Principium autem talis motus est à primis principijs subiecti, quæ sunt propriæ partes eius. Sicut principium processus scientiæ naturalis est à materia & à forma. Vnde si qua res est, quæ non habeat talia principia priora, ex quibus ratio procedere possit, eius nõ est scientia secundum ꝙ hic sumitur scientia, vt est demonstrationis effectus. Vnde de substantijs separatis non potest esse scientia illo modo sumpta, quia per scientias demonstratiuas non possumus scire ipsarum quidditates. Licet. n. substantiæ separatæ sint per seipsas intelligibiles ab intellectu ad hoc proportionato, non tamen congregatur earum notitia, qua cognoscitur quod quid est ipsarum per aliqua priora, sed bene potest per scientias speculatiua sciri de eis an sint, & quid non sint, ad similitudinem inuentam in rebus inferioribus, & tunc ad earũ cognitionem vtimur posterioribus, & prioribus, quæ licet sint posteriora quo ad naturam, sunt tamẽ priora quo ad nos. Subiectum ergo scientiæ, prout hic sumitur scientia, oportet ꝙ habeat partes priores, à quibus fiat processus ad eius cognitionem. Et hoc intelligendũ est de partibus integralibus subiecti, sicut literæ & syllabæ sunt partes dictionis, quę est subiectum grammaticę. Sciendum, ꝙ licet dictum sit, ꝙ terminus, ad quem terminatur processus scientię sit subiectum, non est tamen intelligendũ ꝙ sit terminus vltimus, sed vltimus terminus ad quem terminatur cõsideratio scientię est, vt passio subiecti manifestetur. His habitis sciendũ est, ꝙ illa scientia est vna, quæ est vnius generis subiecti formaliter sumpti, cuius sunt partes & passiones, & eadem habet principia prima, non simpliciter, sed in scientia. Diuersæ vero sunt, quę habent diuersa principia. Quod autem vnitas scientiæ debeat summi ab vnitate subiecti potest patere ex dictis. Vnitas enim motus sumitur à termino, subiectũ autem est terminus motus rationis in processu scientiæ, vt iam dictum est. Tale aũt subiectum debet esse vnũ formaliter, in quãtum huius. Vbi nota, ꝙ quantum ad hoc sic se habet suo modo subiectũ ad scientiam, sicut obiectũ ad potentiam, materialis autẽ diuersitas obiecti nõ diuersificat potentiam, sed formalis. Sic materialis diuersitas scibiliũ non diuersificat scientiã, sed formalis. Sumitur aũt ratio formalis scibilis, sicut ratio formalis visibilis. Formalis aũt ratio visibilis sumitur à lumine, per quod omnia videntur, etiã formalis ratio scibilis sumitur ẽm principia ex quibus aliquid scitur. Vnde quantumcunq; sint

diuersa

diuersa scibilia secūdūm suam naturam, dummodo per eadem principia sciantur, ad vnam tantū pertinent scientiam, quia non sunt diuersa, inquantum sunt scibilia, sunt enim scibilia per sua principia, sicut patet, quòd voces humanæ multum differunt secūdūm suam naturam à sonis corporum inanimatorum, tamen quia secundum eadem principia attenditur consonantia in eis, ideo musica, quæ est de vtrisque, est eadem. Et per oppositum, si sunt eadem scibilia secundum naturam, & tamen per diuersa principia cōsiderentur, pertinent ad diuersas scientias, sicut corpus mathematicum non separatur subiecto à corpore naturali, quia tamen corpus mathematicū cognoscitur per principia quātitatis, naturale vero per principia motus, propterea non est eadem scientia, s. mathematica & naturalis. Vnitas ergo & diuersitas scientiarum est ex vnitate & diuersitate formali subiecti, quę formalitas consistit secundū rationem scibilis, i. secundū identitatem, & diuersitatem principiorum. Et propter hoc idem est dicere habere idem subiectum formale, & habere eadem principia, & differre secundum principia, quod habere diuersa subiecta formaliter. Sciendum est autem, quòd principia, de quibus loquimur, sunt principia, quæ sunt prima in scientia, & secundum communitatem dictorum principiorum scientiæ sunt magis vel minus communes. Cognoscuntur autem prima principia in genere scibilis secundum diffinitionem subiecti, dictum est. Et sic patet de vnitate scientiarum. Gratias Deo bonorum omnium largitori.

S. THOM. AQVINATIS FALLACIARVM OPVS, SEV DE SYLLOGISMO SOPHISTICO TRACTATVS.

De diuersis ratiocinandi modis agit. Cap. 1.

QVIA Logica est rationalis scientia & ad ratiocinandū inuenta: ratiocinari autem cōtingit rectè & non recte, vtrunq; ad Logici cōsiderationem spectat, vt per rectam ratiocinationem ad verā cognitionem perueniat, & falsam ratiocinationē vitando, errorē falsitatis euitet. Vterq; autem ratiocinandi modus competit vni homini, & ad seipsum, & ad aliū. Nam & secum aliquis considerans potest rectè, & nō recte ratiocinari, & cum alio conferens. Sed cum aliquis secum considerans ratiocinatur non rectè, præter intentionem hoc accidit, quia nemo sui ipsius deceptionē intendit. Cum autem ad alterum aliquis ratiocinatur non rectè, contingit quandoq; ex intentione ratiocinantis, hoc est cum aliquis de altero intendit vel experimētum sumere, vel victoriam habere ad sui gloriam. Ratiocinatio aūt, quæ ad seipsum est, syllogismus solū dici potest, si siue aliqua alia species argumētationis. Sed ratiocinatio, quæ est ad alterum, non solū dicitur syllogismus & argumentatio, sed etiā disputatio, vertitur.n. inter duos, hoc est inter opponentē, & respōdentē. Et ideo de falsis ratiocinātibus tractaturi primo à disputatione inchoandū est.

Quid nam sit ipsa Disputatio ostendit. Cap. 2.

EST autem disputatio actus syllogisticus vnius ad alterum, ad propositum ostendendum. In hoc q̄ dicitur actus, tangitur disputationis genus. Per hoc quòd dicitur syllogisticus, tangitur disputationis instrumentum, scilicet syllogismus, sub quo comprehenduntur aliæ species argumentationis, sicut imperfectum sub perfecto. Et per hoc distinguitur disputatio ab actibus corporalibus, vt comedere, bibere, & ab actibus voluntatis, vt amare, & odire. Nam per hoc, quòd dicitur, syllogisticus, ostenditur actus rationis. Per hoc autem quòd dicitur vnius ad alteram, tanguntur personæ opponentis, & respondentis, inter quos vertitur disputatio, ad differentiam ratiocinationis, qua homo secum ratiocinatur. Per hoc quòd dicitur ad propositum ostendendum, tanguntur disputationis effectus, siue terminus, aut finis proximus. Et per hoc distinguitur disputatio syllogismis exemplaribus, qui non inducuntur ad propositum ostendendum, sed ad formam exemplificandam.

Quot nam & quæ sint disputationis species. Cap. 3.

DIsputationis vero quatuor sunt species, scilicet doctrinalis, dialectica, tentatiua, & sophistica, quę alio modo dicitur litigiosa. Doctrinalis siue demonstratiua est, quæ ad scientiam ordinatur, procedens ex veris, & per se notis & proprijs scientiæ, de qua fit disputatio. Et hęc vertitur inter docentem & addiscētem. Dialectica vero disputatio est ex probabilibus procedens, & ad opinionem tendens. Probabilia autem dicuntur quæ videntur omnibus, vel pluribus, vel sapientibus, aut præcipuis, vel magis notis. Tentatiua vero disputatio est, quæ ordinatur ad experimentum sumendum de aliquo per ea, quæ videntur respondenti. Sophistica vero disputatio est tendens ad gloriā, vt sapiens esse videatur. Vnde dicitur sophistica, i. apparens sapientia. Procedit.n. ex his, quæ videntur vera & probabilia, non sunt, vel simpliciter falsas propositiones assumendo, quæ videntur esse veræ, & non sunt, vel in virtute falsarum propositionum argumentando. Logicales enim argumentationes sunt in virtute verarum propositionum, s. maximarum, ex quibus tota virtus argumentationis pendet, sicut ista argumētatio, Sor. est homo, ergo Sortes est animal, procedit in virtute huius propositionis, de quocunq; prædicatur species & genus, quæ est simpliciter vera. Sophistica autē sic argumentatur. Est animal, ergo est homo, quasi in virtute huius propositionis, de quocunque prædicatur genus, & species, quæ est simpliciter falsa. Relictis autem alijs disputationibus, ad præsens de his, quæ ad sophisticam pertinent intendamus.

Quis nam sit sophisticæ disputationis finis. Cap. 4.

QVia vero sophistica, (vt dictum est,) ad gloriam tendit, volens sapiens videri, hoc autem consequi studet per hoc, q̄ de aduersario, cum quo disputat, victoriam habeat apparentem, quod tunc maxime fit, si ipsum ad aliquod incōueniens ducat, ideo terminus disputationis sophisticæ est aliquod incōueniens, ad quod sophistica nititur ducere respōdentem. Et hoc dicitur meta vel finis siue terminus. Vnde de duobus

oportet tractare. Primo de huiusmodi metis. Secundo de modis argumentandi, quibus sophisticæ ad metas respondentes ducere nituntur.

Metæ Quinque sophisticæ argumentationes finis, videlicet Redarg. Falsum, Inopi. Solœcis. Nugatio, exponuntur. *Cap. 5.*

SVnt autem metæ quinq;.f.redargutio falsum, inopinabile, solœcismus & nugatio. Redargutio est prænegati concessio, vel proconcessi negatio in eadē disputatione vi argumentationis. Vt si respondens negauerit se carnes crudas comedisse, sophista contra sic argumentatur. Quicquid emisti comedisti, carnes crudas emisti, ergo carnes crudas comedisti. Si vi huius argumentationis respondens cōcedat quod prius negauerat, est redargutus. Et talis modus argumentationis dicitur elenchus si bonus sit syllogismus, vel apparēs elenchus, si videatur & non sit, aut syllogismus, aut contradictio. Est enim elenchus syllogismus cōtradictionis. Si autem non in eadē disputatione, vel non vi argumenti, sed propria voluntate aliquis negat concessum, vel concedat negatum, non erit redargutio. Falsum autem vt hic sumitur, est aliquod manifeste falsum, quod respondens concedere cogitur vi sophisticæ argumentationis, sicut omnis canis est latrabilis, celeste sydus est canis, ergo cœleste sydus est latrabile. Inopinabile est, quod est contra cōmunem opinionem. Differt autem falso, quia aliquid est cōtra communem opinionem plurium, quod tamen est falsum, vt stellam esse maiorem terra, & aliquem regem diuitem & fœlicem esse miserum & infortunatum, si sit peccator. Ad quod potest aliquis sophisticæ sic duci. Quemcunq; contingit aliquē hostem vincere est infœlix, quia ille, qui vincitur, est infœlix, sed regem contingit aliquem hostem vincere, quia potest esse, quòd regem aliquis hostis vincat, ergo rex est infœlix. Solœcismus est vitium in contextu partium orationis contra regulas artis Grammaticæ factum, vt vir alba, & homines currit. Ad hoc potest aliquis sophisticæ sic deduci. Tu scis hoc, hoc est lapis, ergo tu scis lapis, quod Grammaticæ non dicitur. Nugatio est eiusdem & ex eadem parte inutilis repetitio, vt hic, homo currit. Dico eiusdem, quia si esset diuersorum, nō esset nugatio. Dico autem ex eadem parte, quia si idem ponitur in subiecto & prædicato, non erit nugatio, vt homo est homo. Inutilis autē repetitio dicitur, quia si idem repetatur ad maiorem expressionem, non erit nugatio, vt cum dicitur Deus Deus meus respice in me. Ad hoc potest aliquis sophisticæ sic duci. Iste nasus est nasus simus, sed simus idem est quòd nasus simus, ergo iste nasus nasus simus.

Quas scientias ista inconuenientia respiciant. *Cap. 6.*

ET sciendum, quòd ista inconuenientia respiciunt diuersas scientias. Nam redargutio est contra Metaphysicum, ad quem pertinet consideratio huius principij, contradictoria non sunt simul vera, nec simul falsa. Falsum est circa scientiam naturalem, quæ considerat res sensibiles, in quibus veritas & falsitas est manifesta, & specialiter contra mathematicam, in qua est maxima certitudo. Inopinabile contra dialecticam, quæ procedit ex probabilibus, quæ sunt secundū opinionem omnium, vel plurium, vel sapientum. Solœcismus est contra grammaticam. Nugatio est contra rhetoricam, cuius est ornate loqui. Et sic dum in singulis scientijs respondens ad inconueniens ducitur, sophista opponens apparet omnia sciens esse.

Argumentatio Sophistica quod in aliquo fundetur, sicut & dialectica, & in quo, ostenditur. *Cap. 7.*

NVnc restat videre de modis arguendi, quibus sophista ad prædicta incōuenientia respondentem ducere conatur. Est autem sciendum, quòd sicut argumētatio dialectica habet firmitatem ex loco vero, ita argumentatio sophistica ad prædicta inconuenientia firmitatem habet ex loco apparenti. Locus autē verus firmitatem dialecticæ argumentationi præstans, est habitudo inferentis ad illatum, quę dicitur differētia maxime, vt genus, species, totum, & pars, ex quarum habitudine veritas maximæ propositiones oritur, supra quam fundatur veritas dialectici argumenti. sicut ex habitudine speciei ad genus sumitur hæc maxima, De quocunq; prædicatur species, & genus. Ex qua hoc argumentum confirmatur, Sortes est homo, ergo Sortes est animal. Et similiter locus sophisticus consistit in habitudine inferentis ad illatū, ex qua sumitur aliqua regula falsa, sed apparens vera secundum quam procedit sophisticum argumentū, sicut cum dicitur, cognosco venientem, veniens est Coriscus: ergo cognosco. Coriscum. Hic proceditur ab accidente ad subiectum, i. à veniente ad Coriscum, sed virtute huius maximæ, quicquid est de accidente, & de subiecto. Quę quidem maxima est falsa, propter diuersitatem accidentis, & subiecti, videtur tn̄ esse vera, propter conuenientiam vtriusq;. Vnde ad locum sophisticū prędictum duo concurrunt. Vnum quod est causa apparentiæ, quia facit argumentum apparere verum, & dicitur etiam principium motiuū, quia mouet hominē ad hoc, quòd argumento sophistico assentiat, & hoc est in prædicto argumento, vnio accidentis ad subiectū. Aliud est principium defectus, quia facit, f. defectum necessitatis in argumento. Et vocatur causa non existentiæ quæ in prædicto argumētō est diuersitas subiecti, & accidentis. Ex his autem duobus contingit hominem falli quia, f. apparet aliquid & non est. Vnde locus sophisticus alio nomine fallacia dicitur, quia. f. est causa fallendi quātum est de se, licet per se aliquis non fallatur in actu, nisi ignorantia adueniente. Sicut autē loci dialectici distinguuntur penes diuersas habitudines ex quibus maximę & argumenta sumuntur, ita loci sophistici, siue fallaciæ distinguuntur penes principia motiua, ex quibus apparet esse firmitas in sophisticis argumentis. Hoc aūt contingit dupliciter. Vno modo, ex parte vocis, quādo propter vnitatem vocis creditur esse vnitas rei significatæ per vocem, sicut ea quæ per hoc nomen canis significantur, videntur esse vnum, quia hoc nomen canis vnum est. Alio modo, ex parte rei, ex eo, f. quòd aliquæ res, quę aliquo modo conueniunt, simpliciter vnum esse creduntur, sicut supra dictum est de subiecto & accidente.

Loci sophistici quot nam sint tam in dictione, quàm extra. *Cap. 8.*

LOcorum igitur sophisticorum siue fallaciarū quædam sunt in dictione, & quædā extra dictionem, In dictione quidem locus siue fallacia est, quando principium

principium motiuum siue causæ apparentiæ est ex parte vocis. Extra dictionem vero, quando ex parte rei est causa apparentiæ. Ex parte autem vocis est principium motiuū siue causa apparentiæ, ex eo quòd vna vox multa significat, quod contingit propter vocis multiplicitatem. Est autem multiplex triplex, scilicet actuale, potentiale, & phantasticum. Actuale est quando, vna vox nullo modo variata multa significat. Et hoc quidem si sit in vna dictione, dicitur æquiuocatio. Si autem in oratione, dicitur amphibologia, vt liber Aristot. i. ab Aristotile factus vel possessus. Multiplex vero potētiale est, quando vna vox aliquo modo secundū prolationem variata, multa significat. Quæ quidem in dictione est secundum accentum, vt pendere secūdum quòd graui vel acuto accentu profertur, multa significat. In oratione vero est secundum compositionem, vel diuisionem, vt duo & tria sunt quinque. Hoc enim diuersæ significat composite, & diuise prolatum. Phantasticum vero, id est apparens multiplex est quando, vna dictio secundū rei veritatem, vnum significat, sed videtur aliquid aliud significare, sicut hoc nomen homo significat quale quid, & videtur significare hoc aliquid, vt dicitur in prædicamentis. Et hæc dicitur figura dictionis, quasi dictionis similitudo. Sunt igitur loci sophistici in dictione quinque, æquiuocatio, amphibologia, accentus, compositio, & diuisio, & figura dictionis.

De fallacia æquiuocationis, & eius tribus modis. Cap. 9.

PRimo igitur dicendum est de æquiuocatione. Est autem æquiuocatio vnius & eiusdem nominis diuersa significatio. Fallacia autem æquiuocationis est deceptio proueniens ex eo, quòd vnum nomen plura significat. Primum autem motiuum siue causa apparentiæ in æquiuocatione, est vnitas dictionis eiusdem simpliciter. Simpliciter quidem dicitur, ad differentiam accentus, in quo non est vna dictio simpliciter, sed solum in potentia. Causa autem non existentiæ est diuersitas rerum significatarum. Species vero siue modi æquiuocationis sunt tres. Prima species est, quando, vna dictio principaliter plura significat, vt hoc nomen canis, principaliter plura significat, videlicet, animal latrabile, piscem marinum, & cœleste sydus. Et formatur sic paralogismus, id est apparens syllogismus. Omnis canis est latrabilis, cœleste sydus est canis, ergo cœleste sydus est latrabile. Sed non sequitur, quia hoc nomen canis aliud significat in prima, aliud in. 2. secundum quòd vtraq; accipitur vera, & sic non est verus syllogismus cum non sit idem medium. Si autem accipiatur vt idem significans in vtraque, sic altera præmissarū est falsa. Et nota, quòd sicut in syllogismo oportet idem mediū bis sumi in præmissis, ita oportet duas extremitates bis sumi in syllogismo, semel in præmissis & semel in conclusione. Vnde eadem ratione potest fieri paralogismus, si sit æquiuocatio in aliqua extremitatum, sicut hic. Grammatici discunt, sed grammatici sunt scientes, ergo scientes discunt. Non sequitur, Discere enim æquiuocum est. Nam vno modo idem est, quod intelligere docentem, & sic scientes discunt. Alio modo idem est, quod accipere scientiam, & sic scientes non discunt.

Secunda species æquiuocationis est, quando vnū nomen principaliter significat vnum, & aliud non nisi metaphoricæ, siue transumptiue, sicut hoc verbū ridet, principaliter significat actum propriū ridendi hominis, metaphoricæ autem siue transumptiue, prati floriditatem. Et formatur sic paralogismus. Quicquid ridet habet os, pratum ridet, ergo pratū habet os. Et sic. Quicquid currit habet pedes, sed aqua currit, ergo aqua habet pedes. Non sequitur, quia ridere & currere primo sumitur proprie & postea transumptiue. Ad hanc etiam secundā speciem redicitur multiplicitas nominū analogorum, quæ dicuntur de pluribus secundū prius & posterius, sicut sanum dicitur de vrina, animali, & dieta, aliter & aliter. Et formatur sic paralogismus, Omne sanum habet vitam, vrina est sana, ergo vrina habet vitā. Non sequitur, quia sanum primo sumitur pro eo, quod principaliter significat sanitatem, secūdo pro eo, quod posterius significat, s. pro signo sanitatis. Potest etiam ad hanc reduci multiplicitas propositionum, quando vna propositio vnam habitudinem significat per prius, & aliam per posterius. Et formatur sic paralogismus, in quocunq; est sanitas, illud est animal, sed sanitas est in humorū adæquatione, ergo humorum adæquatio est animal. Non sequitur, quia in prima hæc propositio significat habitudinem accidentis ad subiectum, in secunda vero, habitudinem effectus ad causam. Tertia species est, quæ prouenit ex diuersa significatione, quæ quidem attenditur secundum accidentia partium orationis, sicut secundū tempus, numerum, genus & similia. Et formatur sic paralogismus. Quicunq; surgebat stat, sedens surgebat, ergo sedens stat. Non sequitur, quia sedens in minori sumebitur prout est temporis preteriti imperfecti, in conclusione prout est temporis præsentis.

De fallacia amphibologiæ, & eius tribus speciebus. Cap. 10.

FAllacia amphibologiæ est deceptio proueniens ex eo, q. vna oratio penitus eadē plura significat. Et dico penitus eadem, ad differentiā orationis compositæ & diuisæ, quę non nisi inquantum composita est, & diuisa, plura significat. Sicut autem æquiuocatio prouenit ex eo, quòd vna dictio penitus eadem plura significat, ita amphibologia prouenit ex eo, quòd vna oratio penitus eadem plura significat. Vnde dicitur amphibologia ab amphi, quod est dubium, & buli, quod est sententia, quasi dubia sententia locutionis. Vel secundum quosdam dicitur ab amphi, quod est dubiū, & buli, quod est sententia, & logos, quod est sermo. Vnde amphibologia, quasi dubia sententia sermonis. Causa autem apparentię siue principium motiuum in amphibologia, est vnitas orationis plura significantis. Causa vero non existentiæ siue principium defectus, est diuersitas significationis. Sunt autem tres species amphibologiæ. Prima species prouenit ex eo, quòd aliqua vna oratio principaliter plura significat, manente eadē constructione, propter diuersam habitudinem constructorum, sicut hæc oratio, liber Aristo. plura significat. Et licet semper eodem modo istæ duæ dictiones cōstruantur, tamen propter diuersam habitudinem diuersa significant. Potest enim intelligi secundū habitudinem effectus ad causam, vel possessi ad posidentem. Et formatur sic paralogismus, Quicquid est Arist. posidetur ab Arist. sed iste liber est Aristot. ergo posidetur ab Arist. Non sequitur, quia primo construebatur nominatiuus cum genitiuo in habitudine possessionis ad posidentem, & in secunda in habitudine effectus ad causam. Secunda species

est, quę prouenit ex eo, quòd vna oratio plura significat, propter diuersam partium constructionem, ex eo, quòd aliqua dictio potest construi cum alia transitiuè, vel intransitiue. sicut hic, quicquid videt aliquis, hoc videt, sed columnam videt aliquis, ergo columna videt. Non sequitur, quia ly hoc construitur vno modo cum verbo videt transitiue, & est accusatiui casus, & sic est vera. Est enim sensus, quòd qui videt aliquam rem, videt illam. Alio modo potest construi intransitiue, & est nominatiui casus, & sic est falsa. Et est sensus, quòd qui videt aliquam rem, illa res videt. Et sic procedit conclusio. Similiter & hoc, quoscunque volo me accipere, volo quòd ipsi me accipiant, sed pugnantes volo me accipere, ergo volo quòd pugnantes me accipiant. Non sequitur, quia ly me, potest construi cum hoc verbo accipere transitiue, vel intransitiue, & in vno sensu est vera, & in alio falsa. Similiter hic, quicunque sunt episcopi, sunt homines, sed isti asini sunt episcopi, ergo isti asini sunt homines. Non sequitur, quia minor est duplex, eo quòd ly episcopi, potest construi intransitiue, & est nominatiui casus, & sic est falsa. Potest etiam construi transitiue & est genitiui casus, & sic est vera. Et est attendendum, quòd diuersitas casuum pertinet ad fallaciam amphibologię, quia casus accidunt dictioni, secundum quòd vna dictio construitur cum alia dictione. Diuersitas vero aliorum accidentium pertinet ad æquiuocationem, quia alia accidentia accidunt dictioni, secundum quòd in se consideratur. Tertia species amphibologiæ est, quando oratio vna significat plura, vnum principaliter, & aliud transumptiue, sicut hæc oratio. Littus aratur, principaliter significat littoris scissionem, transumptiue vero operis amissionem. Et formatur sic paralogismus, quando littus aratur, terra scinditur, sed quando indocilis docetur, littus aratur, ergo quando indocilis docetur, terra scinditur. Non sequitur, propter prædictam multiplicitatem.

De fallacia compositionis, & diuisionis. Cap. 11.

SEquitur de fallacia compositionis, & diuisionis, in quibus, vt supra dictū est, deceptio est proueniens ex potentiali multiplicitate vnius orationis. Dicitur autem vna oratio potentialiter multiplex, vel ex eo quòd eędem dictiones diuersimode adinuicem componi possunt, vel adinuicem distingui. Sicut cum dicitur, quicquid viuit semper erit, hæc dictio, semper potest componi cum hoc verbo viuit, vel diuidi ab eodem. Et quia oratio per compositionem partium constituitur, partes se habent ad orationem sicut materia, cōpositio sicut forma. Vbi ergo sunt eædem partes, sed non eadem compositio, est eadem oratio materialiter, & potentialiter, sed nō formaliter, & actualiter. Et propter hoc est multiplex potentiale. vel quia oratio, quę est vna, potentialiter plura significat. Etiam in hoc differunt istę fallaciæ ab amphibologia, quia in amphibologia semper idem componitur cum eodem, licet non vniformiter, vnde est eadem compositio, & per cōsequens oratio formaliter & actualiter est vna, & multiplex potētiale. Differunt autem hæ fallaciæ compositionis, & diuisionis, quia quando oratio in sensu composito est falsa, est fallacia compositionis, quando autem in sensu diuiso est falsa, est fallacia diuisionis. Et nota, quòd tunc dicitur oratio composita, quando partes magis debite ordinātur, & dicitur diuisa, quando partes minus debite ordinantur. Causa autem apparentiæ siue principium motiuum in vtraq; est vnitas potentialis orationis plura significantis. Causa vero nō existentiæ siue principium defectus, est diuersitas significationis, secundum quòd intelligitur composita vel diuisa.

De primo modo fallaciæ compositionis, & diuisionis. Cap. 12.

SVnt autem tres modi siue species vtriusq; fallaciæ. Primus modus est, quando aliquod dictum potest supponi verbo vel ratione totius, vel ratione partis. Si enim ratione totius supponatur verbo, erit oratio cōposita, si ratione partis erit oratio diuisa. Et tunc si in sensu composito oratio est falsa, est fallacia compositionis, si autem in sensu diuiso, est fallacia diuisionis. Si autem in vtroq; est falsa, tunc nulla est fallacia, quod & in alijs multiplicitatibus est intelligendum. Et formatur sic paralogismus quemcunque possibile est esse album, possibile est quòd ipse sit albus, sed nigrum possibile est esse album, ergo possibile est quòd nigrum sit album. Non valet, quia illud dictum nigrum esse album potest supponi ei, quod dicitur esse possibile, vel ratione subiecti, & tunc possibilitas attribuitur subiecto dicti, & est modalis de re, & tunc est diuisa, & vera. est enim sensus, quòd istæ, qui est niger, habet potentiam quòd sit albus, vel potest supponi ratione totius dicti, & sic est modalis de dicto, & est composita & falsa, est enim sensus, quòd hoc dictum, album esse nigrum, sit possibile. Vnde hic est fallacia compositionis. Potest etiam sic formari paralogismus, Quemcunque esse nigrum est impossibile, nō potest esse niger, sed album esse nigrum est impossibile, ergo albū non potest esse nigrum. Non valet, quia media est duplex, sicut supradictum est, & in sensu composito est vera, & in diuiso est falsa. vnde est fallacia diuisionis.

De secundo modo. Cap. 13.

SEcundus modus prouenit ex eo, quòd aliquod prædicatum, in quo per coniunctionem copulatiuam, vel disiunctiuam plura adunantur, potest attribui subiecto coniunctim, vel diuisim. Si coniunctim, oratio est composita, si diuisim, oratio est diuisa. Et tunc si in sensu composito est falsa, est fallacia compositionis, si in diuiso est falsa, est fallacia diuisionis, vt patet in his paralogismis. Quicunq; numerus componitur ex duobus, & tribus, est duo & tria, sed quinq; non sunt duo & tria, ergo quinq; non componitur ex duobus & tribus. Non valet, media enim est duplex, ex eo, quòd illud prædicatum duo & tria, potest intelligi remoueri à subiecto diuisim, & sic est vera, est enim sensus, quòd quinque neq; sunt duo, neque sunt tria. Vel potest remoueri coniunctim, & sic est falsa. Est enim sensus, quòd duo & tria simul iuncta non sunt quinq;, & in hoc sensu procedit conclusio, vnde est fallacia cōpositionis. Vel potest formari sic, Quęcunq; sunt duo, & tria, sunt duo, sed quinque sunt duo & tria, ergo quinque sunt duo. Hic similiter minor est duplex, & in sensu cōposito est vera, in diuiso falsa, vnde ibi est fallacia diuisionis. Simile est si in prędicato ponatur dictio disiunctiua, sicut hic, Omne animal est rationale, vel irrationale, sed non omne animal est rationale, ergo omne animal est irrationale. Non valet, nam prima est duplex, ex eo, quòd prędicatum potest coniunctim attribui subiecto, & sic est composita & vera, & est sensus,

ſus, quòd de quolibet animali verum eſt dicere ꝙ eſt rationale vel irrationale. Vel poteſt diuiſim attribui ſubiecto prędicatum, & ſic eſt diuiſa & falſa. Eſt enim ſenſus, quòd altera iſtarum propoſitionum eſt vera, omne animal eſt rationale, vel omne animal eſt irrationale, cum tamen vtraque ſit falſa, & ideo eſt fallacia diuiſionis. Poteſt etiam formari ſic paralogiſmus. Quod non eſt rationale, vel irrationale, neque eſt rationale, neque irrationale, ſed non omne animal eſt rationale vel irrationale: ergo aliquod animal neque eſt rationale neque irrationale. Non ſequitur, quia minor eſt duplex, & in ſenſu diuiſo eſt vera, & in compoſito eſt falſa. vnde eſt fallacia compoſitionis. Et ſciẽdum, quòd, quando prędicatum comparatur ab ſubiectum coniunctim, tunc coniunctio coniungit terminos, & ſic accipitur in vi vnius propoſitionis, quia duo termini coniunctim accepti ſumuntur vt vnum prędicatum, & cum ſimul attribuũtur ſubiecto, ſubiectum etiam erit vnum. Ex vno autem ſubiecto & vno prędicato fit oratio vna. Quando vero duo termini in prędicato poſiti copulato vel diſiuncto, diuiſim ſubiecto attribuuntur, ſic accipiuntur vt duo prædicata, & per conſequens vt duo ſubiecta eis correſpondentia, & ſic intelliguntur vt duę orationes per coniunctionem copulatiuam, vel diſiunctiuam.

De tertio modo. Cap. 14.

TErtius modus eſt, quando vna dictio poteſt coniungi diuerſis dictionibus in oratione poſitis. Erit autem ſecundum hoc tunc compoſita, quando cõiungitur cum dictione, cui magis apparet, vel apta eſt coniungi, diuiſa vero, quando ab ea diuiditur, ſicut in hoc paralogiſmo, Quod poteſt vnum ſolum ferre, plura poteſt ferre, ſed quod ſolum vnum poteſt ferre, non poteſt niſi vnum ferre, ergo qui non poteſt niſi ſolum vnum ferre plura poteſt ferre. Non ſequitur, nam prima eſt duplex, ex eo ꝙ ſolum poteſt coniungi cum hac dictione poteſt, cum qua magis videtur coniungi, & ſic eſt compoſita & falſa, eſt enim ſenſus quòd iſte qui non poteſt portare niſi vnum pondus, poteſt portare plura. Vel poteſt diuidi ab hoc verbo poteſt & coniungi cum hac dictione vnum, & ſic eſt diuiſa & vera. Eſt enim ſenſus, qui poteſt portare vnum ſolum pondus, poteſt portare quandoque plura, vnde eſt fallacia compoſitionis. Item, Quicunque viuit ſemper erit, iſte aſinus viuit, ergo iſte aſinus ſemper erit. Non ſequitur, nam prima eſt duplex, ex eo quòd hoc aduerbium ſemper poteſt conſtrui cum hoc verbo erit, cum quo videtur componi magis, & ſic eſt compoſita, & falſa. Vel diuidi ab eo, & componi cum hoc verbo viuit, & ſic eſt diuiſa, & vera, vnde eſt fallacia compoſitionis.

Econtrario vero eſt fallacia diuiſionis in his paralogiſmis. Quocunque vides hunc percuſſum illo percuſſus eſt, ſed oculo vides hunc percuſſum, ergo hic eſt percuſſus oculo. Non ſequitur, nam minor eſt duplex, ex eo ꝙ iſte ablatiuus oculo poteſt componi cum hoc verbo vides, cum quo magis videtur, & ſic eſt compoſita, & vera, Vel poteſt diuidi ab eo, & componi cum hoc participio percuſſum, & ſic eſt diuiſa, & falſa, vnde eſt fallacia diuiſionis, Item. Quicunque eſt hodie natus hodie primo eſſe incœpit, ſed tu es hodie natus, conſtat enim ꝙ hodie es, & es natus, ergo hodie primo cœpiſti eſſe. Non ſequitur, quia prima eſt duplex, eo ꝙ hoc aduerbium hodie poteſt componi cum hoc verbo es, & ſic eſt compoſita, & vera. Vel cum hoc participio natus, & ſic eſt diuiſa, & falſa. Et notandum ꝙ obliqui, & aduerbia magis videntur determinare verbum quàm participiũ, & magis verbum principale, quàm ſecundarium, quod implicatur in ſubiecto. Cum enim dicitur, Quicunque currit mouetur, mouetur eſt verbum principale, & currit ſecundarium in ſubiecto implicatum.

De Fallacia Accentus & eius Tribus modis. Cap. 15.

SEquitur de fallacia accentus. Accentus prout hic ſumitur eſt modus pronũciandi aliquam dictionem. Fallacia autem accentus eſt deceptio proueniens ex eo ꝙ aliqua dictio diuerſimode pronunciata diuerſa ſignificat. Sicut enim in fallacia ſecundum compoſitionem, & diuiſionem eſt eadem oratio materialiter, & formaliter diuerſificata ſecundum compoſitionem, & diuiſionem, ita in hac fallacia eſt eadem dictio materialiter, formaliter diuerſificata ſecundum modum pronunciandi, & ideo ſicut eſt ibi potentialis multiplicitas orationis, ita eſt hic potentialis multiplicitas dictionis. Cauſa apparentię in hac fallacia eſt materialis vnitas dictionis. Cauſa vero non exiſtentię eſt diuerſitas ſignificationis, ideſt dictionis diuerſimode pronunciatę vel prolatę. Sunt autem quatuor modi huius fallacię, ſecundum ꝙ quatuor modis contingit diuerſificari modus pronunciandi dictionem. Primo modo nanque variatur per diuerſos tonos ſiue accentus, qui ſunt tres, ſcilicet acutus, grauis, & circunflexus. Acutus accentus, ſiue tonus eſt, qui acuit, ſiue eleuat ſyllabam, ſicut cum dicitur, Martinus, in quo media ſyllaba eleuatur. Grauis vero accentus eſt, qui deprimit ſyllabam vel deponit, vt patet in media ſyllaba huius nominis Dominus, vel vltima huius nominis Lucas. Circunflexus autem accentus eſt, qui acuit ſyllabam & deprimit. Primus ergo modus huius fallacię prouenit ex eo, ꝙ aliqua dictio poteſt pronunciari acuto, graui, vel circunflexo accentu, vt patet in hoc paralogiſmo, Quoſcunque iuſtum eſt pendere, iuſtum eſt pati pœnam, ſed bonos viros iuſtum eſt pendere, ergo bonos viros iuſtum eſt pati pœnam. Nam in prima ſumebatur pendere, prout profertur acuto accentu, & ſic idem eſt pendere quod pati pœnam, In ſecunda proferebatur graui accentu, & ſic pendere idem eſt quod dare pœnam. Secundo modo variatur modus pronunciandi dictionem ſecundum diuerſa tempora, quę ſunt duo, ſcilicet productum, vt in ſyllaba longa, & correptum, vt in ſyllaba breui. Secundus ergo modus prouenit ex eo ꝙ aliqua ſyllaba alicuius dictionis poteſt corripi, vel produci, vt patet in hoc paralogiſmo, Omnis populus eſt arbor, ſed aliqua gens eſt populus, ergo aliqua gens eſt arbor. Non ſequitur, quia hęc dictio populus aliud ſignificat ſecundum ꝙ eius prima ſyllaba producitur, ſic enim ſignificat quandam arborem, & aliud ſecundum ꝙ corripitur, ſic enim ſignificat gentem. Tertio modo variatur modus pronunciandi dictionem ſecũdum diuerſitatem ſpiritus, qui quidem diuerſificatur ſecundum aſperum, & lene. Aſper quidem ſpiritus deſignatur per hanc figuram. h. lenis vero ſpiritus eſt, quando ſine aſpiratione ſyllaba profertur. Tertius ergo modus huius fallacię prouenit ex eo, ꝙ aliqua dictio poteſt leniter, vel aſpere pronunciari, vt patet in hoc paralogiſmo, Quicquid hamatur hamo capitur: ſed vinum amatur, ergo vinum hamo capitur. Non ſequitur, quia primo hoc verbum hamatur profertur aſpere, ſecundo leniter. Similiter hic, Omnis ara eſt in templo, ſtabulum

porcorum

porcorum est hara, ergo stabulum porcorum est in templo. Non sequitur, quia primo hoc nomen ara profertur leniter, postea aspiratur. Quartus modus prouenit ex eo, q aliquid potest proferri, vt vna dictio, vel vt plures, vt hic, tu es, qui es, sed quies est requies, ergo tu es requies. Non sequitur, quia hoc quod primo dico, qui es, sumitur vt oratio vna, postea vt vna dictio. Similiter hic, Quicquid Deus fecit in vitæ, fecit inuitus, racemos fecit Deus in vite: ergo racemos fecit inuitus. Non sequitur, quia primo hæc dictio, inuite sumitur vt vna dictio, postea vt plures.

Patet igitur ex prædictis q accentus secundum quòd ab eo denominatur hæc fallacia cõmunius est quàm accentus, qui diuiditur per grauem, & acutum, & circunflexum, comprehendit enim sub se & hunc accentum, & alia tria, vt dictum est prius, scilicet asperum, lene, correptum, productum, vt vnum, & vt plura.

De figura Dictionis, & eius tribus modis. Cap. 16.

SEquitur de Fallacia figuræ dictionis. Figura dictionis, prout hic sumitur, nihil est aliud, quàm similitudo vnius dictionis ad alteram, sicut dicitur aliquid ad figuram alterius factum, quod ei assimilatur. Vnde fallacia figuræ dictionis est deceptio proueniens ex eo, q aliqua dictio similis alteri dictioni videtur eundem modum significandi habere, cum tamen non habeat. vt hæc dictio homo videtur significare hoc aliquid propter similitudinem quam habet cum nominibus significantibus primam substantiam. Et sic patet q in hac fallacia non est multiplex verum, sed phantasticum, quia vna dictio non plura significat secundum rei veritatem, sed habet vnum modum significandi, & videtur habere alium. Causa apparentiæ in hac fallacia est similitudo vnius dictionis cum alia dictione, causa vero non existentiæ est diuersus modus significandi. Sunt autem tres modi huius fallaciæ. Primus modus prouenit ex eo, q dictio, quæ significat masculinum, sumitur ad significandum fœmininum, aut neutrum, aut econuerso. vt patet in hoc paralogismo, Quæcunque coloratur albedine, est alba, sed Catilina coloratur albedine, ergo Catilina est alba. Non sequitur, quia cum Catilina sit proprium nomen viri, non significat fœmininum, licet significare videatur propter similitudinem dictionis, quam habet cum nominibus fœmininis, vnde non debet sumi sub fœminino distributio. Vel sic, Omnis substantia colorata albedine, est alba, sed vir est substantia colorata albedine, ergo vir est alba. Non sequitur quia mutatur hic fœmininum in masculinum. Secundus modus prouenit ex eo, q aliqua dictio, quę significat per modum vnius prędicamenti, videtur significare per modum alterius. sicut hic, Quicquid heri vidisti, hodie vides, album heri vidisti, ergo album hodie vides. Non sequitur, quia hic mutatur quid in quale. Vel sic, Quotcunque emisti, comedisti, crudum emisti, ergo crudum comedisti. Non sequitur, quia hic mutatur quantum in quale. Vel sic, Quantuncunque digitos olim habuisti hodie habes, sed paruos digitos olim habuisti, ergo paruos digitos hodie habes. Non sequitur, quia mutatur quantum quantitatis discretæ in quantum quantitatis continuę. Et notandum, q non facit fallaciam figurę dictionis mutatio prędicamentorum quantum ad rem significatam, sed quantum ad modum significandi. Albedo enim significat qualitatem, sed significat eam per modum substantiæ, quia non significat eam vt inhærentem. Album autem significat eam per modum qualitatis, quia significat eam vt inhærentem. Vnde hic non est fallacia figuræ dictionis. Quicquid heri vidisti hodie vides, albedinem heri vidisti, ergo albedinem hodie vides. Erit autem fallacia figuræ dictionis si procedatur sic, album vidisti, ergo album vides. Tertius modus prouenit ex eo, q aliqua dictio, quę significat quale quid, videtur significare hoc aliquid, & contingit quando quale quid trãsmutatur in hoc aliquid. Et dicitur significare quale quid, quando significat naturam communem generis vel speciei secundum quòd pertinet ad tertium modum. Hoc aliquid vero significat substantiam particularem. Si enim sumatur quale quid significare secundum q pertinent ad genus qualitatis sic mutatur quale quid in hoc aliquid, & pertinet ad tertium medium. Et formatur sic paralogismus. Sortes est altera ab homine, ipse est homo, ergo ipse est altera a se. Non sequitur, quia procedit ab homine ad sortem, & sic mutatur quale quid in hoc aliquid. Et ad hunc modum reducitur omnis exceptio proueniẽs ex variata suppositione terminorum, vt homo est species. Sortes est homo, ergo Sortes est species. Hic proceditur à simplici suppositione ad discretã, & mutatꝰ quale quid in hoc aliquid.

Quæ nam, & quod sint extra dictionem Fallaciæ. Cap. 17.

SEquitur de Fallacijs extra dictionem, quæ in hoc differunt à fallacijs in dictione, vt supra dictum est, quia in fallacijs in dictione principium motiuũ siue causa apparentiæ est ex parte vocis, in fallacijs autem extra dictionem, ex parte rei. Sicut enim in fallacijs in dictione deceptio prouenit ex eo, q aliquæ res, quæ conueniunt secundum vocem, accipiuntur vt eędem secundum rem, ita in fallacijs extra dictionem deceptio prouenit ex eo, q aliquæ res aliquo modo cõuenientes vel differentes accipiuntur, vt eædem simpliciter vel diuersæ. Sunt autem fallacię extra dictionem septem, quarum prima est secundum accidens, secunda secũdum quid & simpliciter, tertia secundum ignorantiam elenchi quarta secundum petitionem principij, quinta secundum consequens, sexta secundum non causam vt causam, septima secundum plures interrogationes vt vnam. Accipiuntur autem hę fallaciæ secũdum quasdam vniuersales rerum conditiones. Nam entium aliud est per se, & aliud per accidens, & secundum hoc accipitur fallacia accidentis. Item secundum perfectum & imperfectum, fallacia secundum quid & simpliciter, secundum autem oppositum & non oppositum, fallacia secundum ignorantiam elenchi, secundum vero idem & diuersum, est fallacia petitionis principij, secundum prius & posterius, fallacia consequentis, secundum autem causatum & causam, est fallacia secundum non causam vt causam, secundum autem vnum & multa fallacia sm plures interrogationes vt vnam. Dicendum est ergo prius de fallacia accidẽtis.

De Fallacia Accidentis, in quo nam consistat. Cap. 18.

SCiendum est autem, q accidens hic accipitur secundum q inesse diuiditur per inesse per se & per inesse per accidens. Per se autem dicitur aliquid inesse alicui, quod inest ei secundum rationem proprię diffinitionis.

tionis. quod autem præter hæc inest alicui dicitur inesse per accidens. Vnde ad hoc, quod est inesse per se, aut per accidens, tripliciter aliquid potest se habere. Quædam enim sunt, quæ omnino sunt idem secundum substantiæ rationem: vt vestis & indumentum, & in istis est solummodo per se & nullo modo per accidens. Quædam vero sunt, quorum vnum est omnino extraneum à ratione alterius, sicut se habet album, & homo, & in istis est solummodo per accidens, & nullo modo per se. Quædam vero sunt, quorum vnum quodammodo pertinet ad rationem alterius, licet non sint eadem secundum diffinitionem, & sic se habet superius, & inferius. Nam superius ponitur in diffinitione inferioris, sed non tamen omnino est eadem diffinitio superioris & inferioris, vt animalis & hominis, cum diffinitio inferioris addat supra diffinitionem superioris. Et simile est de proprio & de specie, nam species ponitur in diffinitione proprij, non tamen species & proprium omnino sunt idem in diffinitione. Et in his quodammodo est per se, & quodammodo per accidens, inquantum partim secundum diffinitionem conueniunt, & partim differunt. In his autem quæ primo modo se habent, necesse est vt quicquid est verum de vno sit verum de alio, eo ꝙ talia sunt penitus eadem secundum rationem, & differunt secundum nomen solum, vnde in his non contingit esse fallaciam accidentis. Sed in omnibus alijs non est necessarium ꝙ quicquid est verum de vno, sit verũ de alio. Et ideo, si ex hoc ꝙ aliquid est verum de vno, concludatur esse verum de altero, est fallacia accidentis. Contingit autem aliquando, vt quod est verum de vno sit verum de alio, quando scilicet aliquid attribuitur vni secundum ꝙ est idem alij, tũc enim ei & alteri inerit. Si vero attribuitur vni secundum ꝙ est ab altero diuersum, non inerit alteri, sicut si album attribuatur animali inquantum est idem homini, tunc oportet ꝙ conueniat homini. Si autem vt est diuersum ab homine, non conuenit homini. Et si concludatur inesse homini, est ibi fallacia accidentis. Sicut si dicatur animal est quadrupes, homo est animal, ergo homo est quadrupes. Non sequitur, quia quadrupes non prædicatur de animali secundum ꝙ animal est idem homini, sed secundum ꝙ est ab homine diuersum. Vnde patet, ꝙ in prædicto argumento medium diuersimode accipitur. Nam primo accipiebatur secundum ꝙ est diuersum ab homine, secundo secundum ꝙ est idem homini. Et ideo, quando fallacia accidentis semper est diuersa acceptio medij. Dicitur autem diuersa acceptio medij, quando medium secundum quòd conuenit cum vna extremitatum est diuersum ab alia.

De tribus modis fallaciæ Accidentis. Cap. 19.

Fallacia vero accidentis est deceptio proueniens ex eo ꝙ aliquid assignatur similiter inesse rei subiectæ, & accidenti eius, vel similiter inesse vtrique eorum, quæ sunt aliqualiter per accidens vnum. Ex quo patet quòd in fallacia accidentis semper inueniuntur tres termini sicut in syllogismo, quorum duo per accidens coniungũtur, qui quidem se habent sicut medium, & minor extremitas. Tertium vero quod assignatur similiter vtrique eorum inesse, est maior extremitas. Causa apparentiæ in hac fallacia est vnitas quædam & identitas eorum, quæ per accidens aliquo modo coniunguntur. Causa vero non existentiæ est diuersitas eorundem. Nam sicut dicit Philosophus in .2. Elenchorum, fallacia accidentis fit ex eo, ꝙ aliquis non potest diiudicare idem, & diuersum vnum, & multa. Sunt autem tres modi huius fallaciæ. Primus modus prouenit ex eo, quod proceditur ab accidente ad subiectum, vel econuerso. Sicut hic. Cognosco Coriscum, Coriscus est veniens, ergo cognosco venientem. Non sequitur, quia Coriscus, & veniens sunt vnum per accidens, & non per se. Vnde non sequitur ꝙ quicquid est verum de vno, sit verum de alio. Hic enim fallit quando aliquid est verum de vno secundum ꝙ est diuersum ab altero. Sicut hic, Coriscus enim non subiacet cognitioni secundum ꝙ est idem venienti, vnde patet ꝙ est diuersificatio medij, & sic est fallacia accidentis. Similiter hic. Iste Canis est pater, & est tuus, ergo est pater tuus. Canis enim, & pater sunt vnum per accidens, vnde non sequitur, ꝙ quicquid est verum de vno, sit verum de alio, secundum enim ꝙ Canis est pater, non conuenit ei esse tuum. Secundus modus prouenit, quando id, quod conuenit superiori, concluditur de inferiori, vel econuerso. Sicut hic. Homo est animal, animal est genus, ergo homo est genus. Non sequitur. Superius enim & inferius aliquo modo sunt vnum per accidens, licet alio modo sint vnum per se, vt ex dictis patet. Vnde quod verificatur vnum de vno eorum secundum quod est idem alteri, necesse est, & de altero verificari. Et secũdum hoc sumuntur argumenta dialectica à genere & à specie, siue ab inferiori & superiori. Quod autẽ verificatur de vno eorum secundum quòd differt ab altero, non oportet de altero verificari, tunc enim est variatio medij & fallacijs accidentis, sicut est in proposito. Nam esse genus non prædicatur de animali secundum ꝙ est idem homini, sed secundum quòd ab eo differt, sicut superius ab inferiori. Similiter est hic. Triangulus est figura, sed proprietas trianguli est habere tres angulos, ergo est proprietas figuræ. Non sequitur, quia triangulus & figura non sunt omnibus modis idem, vnde non sequitur, quod de vno verificatur, & de altero verificari. Similiter est etiam hic Sortes est alius ab homine, ipse est homo, ergo est alius à se. Tertius modus prouenit, quando proceditur à specie ad proprium, vel ecõuerso. Sicut hic. Homo est risibilis, risibile est proprium, ergo homo est proprium. Vel sic, homo est species, sed homo est risibilis, ergo risibile est species. Non sequitur, quia risibile & homo non sunt omnino idem secundum diffinitionem, ideo se habet vnum ad alterum aliquo modo per accidens, vt est extraneum, & propter hoc non est necesse quòd quicquid verificatur de vno, verificetur de alio.

In aliquo paralogismo esse duas fallacias ostendit. Cap. 20.

ET est sciendum, ꝙ non est inconueniens, si aliquibus prædictorum paralogismorum sint assignatæ duæ fallaciæ, scilicet figuræ dictionis, & accidentis, quia secundum ꝙ prouenit deceptio ex similitudine dictionis, est fallacia figuræ dictionis, secundum autem ꝙ prouenit ex inconuenientia rerum, est fallacia accidentis, homo enim & Sortes & quantum ad rem conueniũt, & quantum ad nomen similitudinem habẽt. Sciendum est etiam, ꝙ sicut fit paralogismus accidentis ex propositionibus cathegoricis, ita fit ex propositionibus hypotheticis, ex eo ꝙ medium diuersimode accipitur, prout scilicet comparatum est ad vnam extremitatem, est diuersum ab alia, sicut hic. Si nullum tempus est, dies non est, per locum à toto in quantitate, & si dies nõ est, ergo nox est, per locum ab oppositis, sed si nox est, aliquod tempus

pus

pus eſt, ergo ſi nullum tempus eſt, aliquod tempus eſt. Patet enim ꝙ iſtud medinm, quod eſt, diem non eſſe, eſt diuerſum ab eo, quod eſt noctẽ eſſe. Ex hoc enim quod eſt diem non eſſe, ſequitur noctem eſſe ſuppoſito tempore, ſicut ex hoc quod eſt videntem non eſſe, ſequitur cæcum eſſe, ſuppoſito animali, quod eſt natum videre.

Quid ſit fallacia ſecundum quid & ſimpliciter. Cap. 21.

SEquitur de fallacia ſecundum quid & ſimpliciter. Simpliciter autem dicitur, ꝙ nullo addito dicitur, vt Sortes eſt albns, vel Sortes currit. Secũdum quid autem dicitur quod aliquo addito dicitur, vt iſte currit bene, vel Sortes eſt albus dente. Hoc autem quod additur dupliciter ſe habet ad id cui additur. Nam quandoque non diminuit de ratione eius, cui additur, & tunc poteſt procedi ab eo, quod eſt ſecundum quid, ad id, quod eſt ſimpliciter. Vt cum dicitur. Iſte currit velociter, ergo currit. Velocitas enim nihil diminuit de ratione curſus, & eſt in prædicto argumento locus à parte in modo. Quandoque vero additum diminuit aliquid de ratione eius, cui additur, vt cum dicitur. Aethiops eſt albus dente. Nam hæc determinatio dente, deminuit aliquid de ratione eius, quod dicitur album. Non enim poteſt dici albus, niſi qui vel totus albus eſt, vel ſecundum plures, & principaliores partes. Et ideo, ſi concludatur eſt albus dente, ergo eſt albus, eſt locus ſophiſticus ſiue fallacia ſecundum quid & ſimpliciter. Fallacia ergo ſm quid & ſimpliciter eſt deceptio proueniẽs ex eo ꝙ dictum ſecũdum quid ſumitur, ac eſſet ſimpliciter dictum. Cauſa apparentiæ in hac fallacia eſt conuenientia eius, quod eſt ſecundum quid, ad id, quod dictum eſt ſimpliciter. Cauſa vero non exiſtentiæ eſt diuerſitas eorundem.

Quinque modi fallaciæ ſecundum quid & ſimpliciter exponuntur. Cap. 22.

SVnt autem quinque modi huius fallacię. Primus modus eſt, quando determinatio addita habet oppoſitionem ad id, cui additur, vt in hoc argumento, Cæſar eſt homo mortuus, ergo eſt homo. Non ſequitur, quia eſſe mortuum habet oppoſitionem ad hominem, eo, ꝙ viuum eſt de ratione hominis, cum homo ſit animal, & animal ſit ſubſtantia animata ſenſibilis, & ſic patet, ꝙ hæc determinatio mortuus, tollit hominis rationem. Similiter hic iſte eſt bonus latro, ergo eſt bonus. Nam bonum per ſe ſimpliciter ſumptum oppoſitionem habet ad latronem. Similiter eſt hic. Mendax verum dicit dicendo ſe dicere falſum, ergo dicit verum. Non ſequitur, quia dicere verum opponitur ei quod eſt dicere falſum, & econuerſo. Secundus modus prouenit ex eo ꝙ determinatio addita pertinet ad animæ actum, nam aliqui actus animæ poſſunt eſſe & circa exiſtentia, & circa non exiſtentia. Sicut hic, Chimera eſt animal opinabile ergo chimera eſt animal. Non ſequitur. Nam opinabile additum animali diminuit de eius ratione. Simile eſt hoc, Cæſar eſt in memoria hominum, ergo Cęſar eſt. Et iterum, Tu habes fœlicitatem in voluntate tua, ergo habes fœlicitatem. Tertius modus prouenit ex eo, ꝙ aliqua determinatio addita ſignificat eſſe in potentia, ſicut hic. Ouum potentialitate eſt animal, ergo eſt animal. Non ſequitur. Nam eſſe in potentia diminuit de ratione eius, quod eſt eſſe ſimpliciter. Quartus modus eſt, quando determinatio addita ſignificat partem ſicut hic Aethiops eſt albus dente, ergo eſt albus. Non ſequitur, quia eſſe in parte diminuit de ratione eius quod eſt eſſe ſimpliciter. Sciendum tamen eſt ꝙ, ſi à parte conſueuit, vel natum ſit denominari totum non accidet fallacia in hoc proceſſu, vt ſi dicatur. Iſte eſt criſpus ſecundum capillos, ergo eſt criſpus, bene ſequitur. Nam homo non denominatur criſpus niſi ſecundum capillos. Et hic modus ſe extendit ad alias partes, ſcilicet loci vel tẽporis & aliorum totorum, ſicut hic. Iſta diæta eſt bona in locis ęgrotatiuis, ergo eſt bona. Non ſequitur, quia quod dicitur in locis ęgrotatiuis ſignificat partem in loco, & non totum. Similiter hic, Bibere vinum eſt malum ægrotanti, ergo eſt malum bibere vinum. Et eadem ratio eſt in omnibus ſimilibus. Quintus modus eſt, quãdo determinatio addita cogit terminum, cui additur ſtare materialiter, ſicut hic, Sapiens vult admittere malum, ergo vult malum. Nã admittere malum non dicit malum ſimpliciter, ſed ſecundum quid. Similiter hic. Fur vult ſumere bonum, quia pecuniam, ergo vult bonum, & eadem ratio eſt in ſimilibus alijs. Sic ergo patet ex dictis, quòd hæc fallacia prouenit ſecundum rationem perfecti vel imperfecti. Nam determinatio diminuit ex eo quòd ſignificat aliquid imperfecte.

De fallacia ſecundum ignorantiam elenchi. Cap. 23.

SEquitur de fallacia ſecundum ignorantiam elenchi. Eſt autem elenchus ſyllogiſmus contradictionis, qui quandoque eſt vnus ſyllogiſmus, quandoque duo. Vnus quidem eſt, quando concludit contradictoriam alicuius propoſitionis prius datæ, ſicut ſi detur aliquod animal eſſe incorruptibile, & procedatur ſic. Omne compoſitum ex contrarijs eſt corruptibile, omne animal eſt huiuſmodi, ergo eſt corruptibile. Hæc enim concluſio cõtraria eſt prioris propoſitionis datæ. Duo enim ſyllogiſmi conſtituunt vnum elenchum, quando ex duobus ſyllogiſmis contradictoria concluduntur. Sicut ſi in ſyllogiſmo prædicto contraponatur alius talis ſyllogiſmus. Nullum beatum eſt corruptibile, aliquod animal eſt beatum, ſcilicet rationale, ergo aliquod animal non eſt corruptibile. Quia igitur de ratione elenchi eſt ſyllogiſmus ſimul & contradictio, quicquid eſt contra diffinitionem ſyllogiſmi, & contradictionis, eſt contra diffinitionem elenchi, & ideo, cum in qualibet fallacia defectus accidat per hoc, ꝙ aliquid omittitur de diffinitione ſyllogiſmi & contradictionis, ideo omnis fallacia reducitur ad ignorantiam elenchi, ſicut ad generalem. Quia vero in diffinitione elenchi ponitur contradictio quaſi differentia, quę conſtituit ſpeciem, ideo ſpecialiter omiſſio eorum, quæ ad contradictionem requiruntur ignorantiam elenchi conſtituit ſecundum ꝙ eſt fallacia ſpecialis. Sed, quia fallacia eſſe non poteſt ſi apparentia deſit, oportet ad hoc ꝙ ſit fallacia, vt ſit apparens contradictio, & cum hoc aliquid ad veritatem contradictionis deſit. Apparens autem contradictio eſſe non poteſt niſi ſit vnius & eiuſdẽ. Vnde hoc obſeruato ex defectu aliorum, quæ ad contradictionem requiruntur, hæc contingit fallacia. Eſt enim contradictio oppoſitio vnius & eiuſdem non rei tantum, nec nominis tantum, ſed rei, & nominis ſecundum idem & ad idem, & reſpectu eiuſdẽ, ſimiliter & in eodem tempore. Fallacia ergo ſecundum ignorãtiam elenchi eſt deceptio proueniens ex eo, quòd

non

non obseruantur ea, quæ sunt necessaria ad diffinitionē elenchi, & præcipue ex parte contradictionis. Vnde & dicitur ignorantia elenchi, quia deceptio non accidit nisi per hoc ꝙ ignoratur diffinitio contradictionis. Causa vero apparentiæ in hac fallacia est similitudo diffinitionis deficientis ad contradictionem perfectam. Causa vero non existentiæ est diuersitas eorundem.

Quatuor modi fallaciæ secundum ignorantiam elenchi, exponuntur. Cap. 24.

MOdi huius fallaciæ sunt quatuor. Primus peccat cōtra hanc particulam ad idem, vt hic. Duo sunt duplum ad vnum, non sunt autem duplum ad tria, ergo duo sunt duplum & non duplum. Non sequitur, quia omisio huius quod est esse ad idem facit, ꝙ non est contradictio. Secundus modus peccat contra hāc particulam secundum idem, sicut hic. Hoc est duplum ad illud secundum longitudinem, & non est duplum ad idem secundum latitudinem, ergo est duplum & non duplum. Non sequitur, quia omittitur hæc particula secundum idem, quod requiritur ad contradictionem. Tertius peccat contra hanc particularem similtier, sicut hic. Cœlum mouetur circulariter, & nō mouetur sursum & deorsum, ergo mouetuer & non mouetur. Non sequitur, quia omissio huius particulæ similiter tollit contradictionē. Quartus modus est contra hanc particulam, & in eodē tempore, sicut hic. Domus ista est clausa isto tempore, & non alio, ergo est clausa, & non clausa. Non sequitur, quia diuersitas temporis impedit contradictionem. Et sciendum est, ꝙ hæc fallacia communis est cum fallacia secundum quid & simpliciter in hoc, ꝙ in vtraque proceditur ab eo, quod dicitur cum determinatione, ad id, quod dicitur simpliciter. Sed hæc est differentia, quia in fallacia secundum quid & simpliciter determinatio diminuit de ratione eius, quod dicit simpliciter, quod non de necessitate accidit in hac fallacia, sed hæ determinationes additæ diminuunt de ratione contradictionis. Bene enim sequitur, hoc est duplum ad illud secundum longitudinem, ergo est duplum ad illud. Non tamen sequitur ꝙ sit contradictio, sit ad diuersa referatur, patet etiam ex dictis, quòd hæc fallacia prouenit secundum generalem entium contradictionem, nam contradictio est omnis oppositionis principium.

De Fallacia petitionis principij & eius quinque modis. Cap. 25.

SEquitur de fallacia petitionis principijs. Principiū autem hic dicitur principale propositum. Tunc igitur aliquis petit principium, cum petit sibi concedi principale propositum, quod debet probare. Quod quidem, si sub eodem nomine petat nulla fit fallacia, sed petens videbitur deridendus, sicut si velit probare, ꝙ homo currit, & petit eandem sibi concedi. Si vero petat, ꝙ vult probare sub alio nomine, vel vocabulo poterit esse fallacia, & tunc proprie petit illud, quod est in principio, idest illud, quod in se continet principale propositum. Fallacia ergo petitionis principij est deceptio proueniēs ex eo, ꝙ idem assumitur ad probationem sui plus sub alio vocabulo. Causa ergo apparentiæ in hac fallacia est diuersitas conclusionis à præmissis. Causa vero non existentiæ est identitas eorundem. Sunt autem quinque modi huius fallaciæ.

Primus modus est, quando diffinitum petitur ad probationem diffinitionis, vel econuerso, vt si debeat probari, ꝙ homo currit, & arguatur sic, Animal rationale & mortale currit, ergo homo currit, hic nulla est probatio, quia similiter dubitatur de præmissa & de conclusione.

Secundus modus est, quando vniuersale petitur ad probationem particularis, vt si debeat probari, ꝙ omnium cōtrarium est eadem disciplina, & assumatur ista. Omnium oppositorum est eadē disciplina, ergo & omnium contrariorum. Hic enim præmissa non est magis nota quàm conclusio.

Tertius est, quando petunt particularia ad probationem vniuersalis, vt si debeat probari, ꝙ omnium oppositorum ast eadem disciplina, & assumantur istæ, Omniū contrariorum, omnium priuatiue oppositorum est eadem disciplina, & sic de alijs, ergo & omnium oppositorum. Hic etiam conclusio in præmisis petitur.

Quartus est, quando diuisim petitur quod debet probari coniunctim, vt si debeat probari ꝙ medicina est scientia sani & ægri, & sumatur ista, Medicina est scientia sani & medicina est scientia ægri, ergo est scientia sani & ægri, hic etiam petitur quod debet probari sub alijs verbis.

Quintus est, quando petitur vnum correlatiuorum ad probationem alterius, vt si debeat probari quòd Sortes sit pater Platonis, & sumatur sic, Plato est filius Sortis, ergo Sort. est pater Platonis, hic petitur quod debet probari sub alijs verbis. Et est sciendum, ꝙ hæc fallacia non peccat contra vim illatiuam argumenti, bene enim sequitur conclusio datis præmissis cum seruetur debita habitudo inferentis ad illatum, sed peccat contra probationem argumenti. Nam probatio debet esse per magis manifesta, quod hic non obseruatur. Vnde hic non accidit deceptio ex eo ꝙ conclusio infertur ex præmissis, cū illationes prædictæ sint secundum locos dialecticos, sed accidit deceptio ex eo ꝙ petitur idem concedi, ac si esset diuersum. Vnde, si in præmissis modis arguendi sumantur præmissæ ex eo ꝙ sunt magis notæ & non quasi petitæ, non erit argumentum sophisticum, sed dialecticum. Patet etiam ex dictis, ꝙ hæc fallacia prouenit secundum idem & diuersum, prout non discernitur inter ea.

In quo consistit consequentis fallacia, & quo nam ab accidentis fallacia distinguatur. Cap. 26.

SEquitur de fallacia consequentis. Consequens autem hic dicitur, quod ad antecedens sequitur in propositione conditionali, vt cum dicitur, Si Sort. est homo, Sort. est animal, Sortem esse animal est consequens. Sor. esse hominem est antecedens. Est ergo fallacia consequentis deceptio proueniens ex eo ꝙ consequens extimatur omnino esse idem antecedenti. Ex hoc enim contingit aliquem credere, ꝙ sicut consequens sequitur ad antecedens, ita econuerso antecedens ad consequens sequitur. Vnde patet ꝙ fallacia consequentis in duabus cōsistit consequentijs, quarum vna est vera, altera falsa. Sicut si dicatur, Si quis currit mouetur, sed Sort. mouetur, ergo Sort. currit. Hæc enim consequentia, quæ primo ponitur, est vera, sed ista, ad quam proceditur, est falsa, scilicet mouetur, ergo currit. Vbi vero ponitur tantum vna consequentia, non est fallacia consequentis. Vnde si sic dicatur, Sor. est animal, ergo est homo, non est fallacia consequentis ex mō arguendi, sed magis fallacia accidentis.

Nam

Nam ſicut fallacia conſequentis prouenit ex eo quod cōſequens exiſtimatur omnino eſſe idem antecedenti, ita fallacia accidentis prouenit ex eo, quod prædicatum exiſtimatur omnino eſſe idem ſubiecto. Vnde & hæc fallacia denominatur à conſequendo, illa vero ab accidendo, quod eſt inhærere, & inde eſt ꝙ quando proceditur arguendo ſolum ab aliqua cathegorica, per quam ſequitur aliquid ineſſe, eſt fallacia accidentis, quando vero ab aliqua conditionali eſt fallacia conſequentis. Et ideo Philoſophus dicit, ꝙ fallacia accidentis eſt in vno, & fallacia conſequentis eſt in pluribus. ſ. conſequentijs. Ex hoc etiā patet quòd cōſequens eſt aliquo modo pars accidentis. Nam omne quod ſequitur aliquo modo accidit, nō omne quod accidit ſequitur, ſi homo eſt albus, licet hæc ſit vera, homo eſt albus, & ideo vbicunq; eſt fallacia conſequentis poteſt alter ordinatis terminis fieri fallacia accidentis, ſed non cōuertitur. Cauſa vero apparentiæ huius fallaciæ eſt conuenientia conſequentis cū antecedente, Cauſa vero non exiſtentiæ eſt diuerſitas eorundem.

De duobus modis fallaciæ conſequentis. Cap. 27.

SVnt autem duo modi huius fallaciæ. Primus prouenit ex conſecutione magis cōmunis ad minus commune, ſiue magis commune ſit genus, ſiue accidens, vt patet in his paralogiſmis. Si aliquid eſt aſinus, eſt animal, ſed tu es animal, ergo tu es aſinus. Non ſequitur. Non enim conſequentia primo poſita conuertitur. Similiter eſt hic, ſi aliquid eſt mel, eſt rubeū, fel eſt rubeum, ergo fel eſt mel. Et iterum ſimile eſt hic, Si aliquis eſt fur errat de nocte, ſed tu erras de nocte, ergo tu es fur. In his omnibus putatur conſequentia conuerti, quæ non conuertitur. Vnde eſt fallacia conſequentis. Si autem ſumantur propoſitiones cathegoricæ in eiſdem terminis eſt fallacia accidentis, ſicut hic. Aſinus eſt animal, tu es animal, ergo tu es aſinus. Et iterum, Mel eſt rubeum, fel eſt rubeum, ergo fel eſt mel.

Secundus modus procedit à cōſequentia vnius oppoſiti ad ſimilem conſequentiam in alio oppoſito, vt ſi dicatur ſic. Si aliquid eſt generatum habet principium, ſed anima non eſt generata, quia ex nihilo creata, ergo non habet principium, ſed ſemper fuit. Non ſequitur, eſt. n. in oppoſitis duplex conſequentia. Vna in ipſo, & altera in contrario, in ipſo quidem eſt conſequentia, quando ſicut ad antecedens ſequitur conſequens, ita ad oppoſitū antecedentis ſequitur oppoſitum conſequentis, vt ſi eſt iuſtum, eſt bonum, ergo ſi eſt iniuſtum, eſt malum. Conſequentia in contrario eſt, quando ſicut ad antecedens ſequitur conſequens, ita ad oppoſitum conſequentis ſequitur oppoſitum antecedentis, vt ſi eſt homo, eſt animal, ergo ſi non eſt animal, nō eſt homo. In oppoſitis autem ſecundum affirmationem & negationem non eſt conſequentia in ipſo, ſed in contrario, & ideo, quando proceditur in huiuſmodi oppoſitis ac ſi eſſet cōſequentia in ipſo eſt fallacia cōſequentis ſicut in prædicto exemplo patet. In his autem terminis eſt fallacia accidentis cathegoricis propoſitionibus ſumptis, vt ſi dicatur, omne generatum eſt corruptibile, vel habet principium, anima non eſt generata, ergo non habet principium. Eſt aūt ſciendum, quòd ſicut primus modus peccat cōtra conſequentiam procedendo à poſitione conſequentis, ita ſecundus à deſtructione conſequentis. Eſt autem contrario modo procedendum, ſ. à deſtructione cōſequentis, & à poſitione antecedentis. Patet etiam, quòd hęc fallacia prouenit ſecundum rationem prioris & poſterioris.

De fallacia ſecundum non cauſam, vt cauſam. Cap. 28.

SEquitur de fallacia ſecundū non cauſam vt cauſam, Cauſa autem hic dicitur, ꝙ eſt inferendo cauſa, ſecundum ꝙ promiſſæ ſunt cauſa cōcluſionis. Eſt ergo fallacia ſecundum non cauſam vt cauſam, quando inter pręmiſſas, ex quibus ſequitur concluſio, ponitur aliqua propoſitio, quæ nihil ad concluſionē operatur, & ſic non eſt cauſa, tamen ad hoc ꝙ fiat fallacia, oportet ꝙ videatur eſſe cauſa, quod fit per hoc, ꝙ conuenit cum alijs propoſitionibus, quę ſunt cauſę interemptionis. Ex hoc autem, ꝙ propoſitio, quę non eſt cauſa, ſumitur vt cauſa, non prouenit aliqua deceptio, niſi quando ex concluſione reditur ad præmiſſas, quod quidem fit in ſyllogiſmis ad impoſsibile, in quibus per hoc ꝙ concluſio eſt impoſſibilis, oſtenditur aliqua pręmiſſarum poſsibilis fuiſſe, & ideo hæc fallacia non habet fieri niſi in huiuſmodi ſyllogiſmis. In ſyllogiſmis enim oſtenſiuis, in quibus directe aliquid concluditur ad nullum inconueniens poteſt reduci reſpondens, ſi ſumatur aliqua propoſitio, quæ non eſt cauſa concluſionis, ac ſi eſſet cauſa. Eſt ergo cauſa apparentiæ in hac fallacia conuenientia propoſitionis, quæ non eſt cauſa cum illis, quæ ſunt cauſæ. Cauſa vero non exiſtentiæ eſt defectus habitudinis debitę inter propoſitionem inferentem & illatam, Formatur autem ſecundū hanc fallaciam paralogiſmus hoc modo. Putas ne vita & anima ſunt idem? quo dato, ꝓcedatur ſic, Anima & vita ſunt idem, mors & vita ſunt contraria, generatio & corruptio ſunt contraria, ſed mors eſt corruptio, ergo vita eſt generatio, ergo viuere eſt generari. Quod eſt impoſſibile. nam qui viuit non generatur, ſed iam generatus eſt. Ergo primum fuit impoſsibile. ſ. quòd anima & vita ſunt idem quæ accipiebatur in præmiſsis. Non ſequitur, quia iſta propoſitio, anima & vita ſunt idem, nō fuit cauſa concluſionis impoſsibilis. Quod ex hoc patet, quia ea remota, adhuc ſequitur concluſio. Vnde per hoc, ꝙ concluſio eſt impoſsibilis, non poteſt oſtendi quòd prędicta propoſitio ſit impoſsibilis. Sed magis ꝙ iſta ſit impoſsibilis, ex qua ſequitur, quæ eſt iſta, mors, & vita ſunt contraria. Ex huius enim falſitate ſequitur falſitas in concluſione. Mors enim & vita nō ſunt contraria, ſed opponuntur vt priuatio & habitus. Patet etiam, quòd hæc fallacia pecca contra rationem cauſæ & cauſati.

De fallacia ſecundum plures interro. vt vnam quid ſit. Cap. 29.

SEquitur de fallacia ſecūdum plures interrogationes vt vnam. Eſt aūt idem ſecundum ſubſtantiam enunciatio interrogatio, propoſitio, & concluſio, ſed dicitur enunciatio ſecūdum ꝙ ſignificat aliquid ſimpliciter eſſe vel non eſſe. Interrogatio ſecundum ꝙ ſub dubitatione proponitur. Propoſitio ſecundum ꝙ ſumitur ad alterius probationem. Concluſio vero ſecundum quòd ex præmiſsis probatur. Et ideo ſicut enunciatio eſt vna vel plures, ita interrogatio, propoſitio, & concluſio. Eſt autem vna interrogatio, in qua dicitur vnum de vno, vt homo eſt animal, vel homo eſt albus. Enunciatio vero plures quando dicuntur plura de vno ex quibus fit vnū per accidens, vt Sortes eſt albus, & muſicus, vel vnū de plu-

albus,

ribus, vt Sortes & Plato ſunt albi & muſici. Sciendũ eſt autem, quòd, quando plura prædicantur de vno, ex quibus eſt vnum per ſe, eſt enunciatio vna, cum dicitur, homo eſt animal rõnale & mortale. Nam ex partibus diffinitionis fit vnum per ſe quod eſt natura ſpeciei. Si autem prędicantur plura, ex quibus fit vnum per accidens, tunc eſt enunciatio plures, vt cũ dicitur. Sortes eſt homo albus, ex homine & albo fit vnum per accidens. Prouenit ergo iſta fallacia ex hoc ꝙ ad interrogationẽ quę eſt plures, datur vna reſponſio, ex eo ꝙ ſub vno modo interrogandi proponitur vt ſi dicatur, Putas ne Sor. & Plato currit? Ex eo. n. ꝙ ſemel interrogatur de duobus, videtur eſſe vna interrogatio, cum tñ ſint plures. Cauſa ergo apparentię in hac fallacia eſt vnitas ex parte modi interrogandi. Cauſa vero nõ exiſtẽtię eſt pluralitas interrogationis.

De duobus modis huius fallaciæ. Cap. 30.

MOdi vero huius fallaciæ ſunt duo. Primus modus eſt quando interrogatio eſt plures, ex eo ꝙ vnum de pluribus in ſingulari prædicatur, vel econuerſo, ſicut hoc, Putas ne homo & aſinus ſunt animal rationale? Si dicatur non, procedatur ſic, Homo & aſinus non ſunt animal rationale, ergo homo non eſt animal rationale. Deceptio hic prouenit, quia ad interrogationem præmiſſam cũ ſint plures, non eſt danda vna reſponſio, vt dicatur ſimpliciter ſic vel non, ſed plures, vt dicatur, Homo eſt animal rationale, aſinus eſt animal irrationale, vel non eſt animal rationale. Similiter eſt hic. putas ne tu es homo & aſinus? Si dicatur non, concludatur ſic, ergo tu non es homo. Si dicatur ſic, ergo tu es aſinus. Et iterum hoc, putas ne æthiops eſt homo albus? Si non, Dicatur, ergo non eſt homo. Si ſic, ergo eſt albus. Secundus modus eſt, quando interrogatio eſt plures eo, quòd plura ſubijciuntur, vel prædicantur in plurali numero, ſicut hoc, Putas ne mel, & fel ſunt dulcia? Si non, concludatur, ergo mel non eſt dulce. Si ſic, Cõcludatur, ergo fel eſt dulce. In omnibus enim his nõ eſt danda reſponſio vna. Patet ergo quòd hæc fallacia prouenit ſecundum vnum & multa. Et hæc de fallacijs dicta ſufficiant.

FINIS.

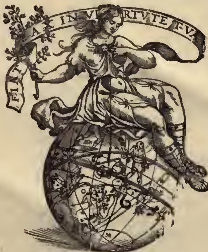

SERIES CHARTARVM,

A B C D E F G H I K L M N O P Q R.

Omnes ſunt quaterniones, Tabula per ſe patet.

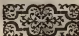

VENETIIS,

APVD HIERONYMVM SCOTVM.

M D LXX.

FINIS.

SERIES CHARTARVM

ABCDEFGHIKLMNOPQR.

Omnes sunt quaterniones, Tabula per se patet.

VENETIIS,
APVD HIERONYMVM SCOTVM.
M D LXX.

